

שבוע פרשת שמיני

(20 - 26 April 2025)

כ"ב - כ"ח ניסן תשפ"ה

מפרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מנין החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאַסַּפְתָּ דִגְגָךְ וְתִירְשֶׁךְ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ: הַשְּׂמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָרָה אִפֵּי יְיָ בְכֶם וְעֲצַר אֶת הַשְּׂמִים וְלֹא יִהְיֶה מִמֶּר וְהִאֲדַמָּה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאִבְרַתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וּשְׂמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתָּיִכֶם לְתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשְּׂמִים עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם לְדַרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתֵּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַד בְּמִוֶּדֶ: מַעֲוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שְׂמַתְחֵל לִימֵי הַחוֹדֶשׁ. יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ: אֶךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְשִׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמנו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נַשְׁמַתִּי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך. **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכֹל לְבַבְךָ, וּבְכֹל נַפְשְׁךָ, וּבְכֹל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַתֶּם לְבַבְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם לְאוֹת עַל יְדֶיךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׂמַעוּ אֵל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹד,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכד

א שיר המעלות לדוד לולי יי שהיה לנו יאמרנא
 ישראל: ב לולי יי שהיה לנו בקום עלינו אדם:
 ג אזי חיים בלעונו בקרות אפם בנו: ד אזי חיים
 שטפוננו נחלה עבר על-נפשנו: ה אזי עבר על-
 נפשנו חיים הודונים: ו ברוך יי שלא נתנו טרף
 לשניהם: ז נפשנו בצפור נמלטה מפח יוקשים
 הפח נשבר ונאנחנו נמלטנו: ח עזרנו בשם יי עשה
 שמים וארץ:

קכה

א שיר המעלות הבטחים ביי בהרציון לא-
 ימוט לעולם ישב: ב ירושלם הרים סביב
 לה ניי סביב לעמו מעתה ועד-עולם: ג כי
 לא ינוח שכט הרשע על גורל הצדיקים
 למען לא-ישלחו הצדיקים | בעולתה
 ידיהם: ד היטיבה יי לאזבים ולישרים
 בלבותם: ה והמטים עקלקלותם וליכם יי
 את-פעלי האון שלום על-ישראל:

אגרות קודש

[ז' ניסן תשי"ח]

... ובהנוגע ללימודו, כבר ידועה הודעת חז"ל יגעת ומצאת, שמזה מובן שהצלחת הלימוד בידו הוא, אלא שבכדי להרבות בסייעתא דשמיא, הנה - יזהר בטבילת עזרא, ובכל יום חול קודם התפילה יפריש איזה מטבע לצדקה, ובכל יום אחר התפילה גם בשבת ויום טוב יאמר השיעור תהלים חדשי - כפי שנחלק התהלים לימי החדש.

במ"ש אודות המיחוש שלו, בטח נמצא בטפול רופא מומחה במקצוע וממלא הוראותיו, וידוע אשר מנוחת הנפש וחיזוק הבטחון מהרפואות הכי מעולות למיחושים כמו אלו.

בודאי יש לו קביעות עתים בלימוד תורת החסידות, ומוסיף בזה מזמן לזמן, שהרי, ככל ענין של תורה ומצוות, נצטוונו בזה מעלין בקדש.

ברכת האילנות

היוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאין פרח צריך לברך: **ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם שלא חסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ליהנות בהם בני אדם** ואינו מברך אלא בפעם ראשונה שרואה בכל שנה (סדר ברכת הנהנין פרק יג הלכה ד').

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 240..... שולחן ערוך עם הערות וצייונים
242..... שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
245..... לקוטי תורה.

אדמו"ר האמצעי

- 250..... תורת חיים.

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 251..... דרך מצוותיך.

אדמו"ר מוהר"ש

- 252..... תורת שמואל תרל"ג.

אדמו"ר מוהרש"ב

- 253..... ספר המאמרים - המשך תער"ב.

אדמו"ר מוהרי"צ

- 254..... ספר המאמרים - תרפ"ט
255..... לקוטי דיבורים - בלה"ק.
257..... רשימות אדמו"ר מוהרי"צ - אבות החסידות.
258..... אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ.

הוספות

- 42..... ילקוט לוי יצחק על התורה
43..... נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח.
198..... נביאים וכתובים.
209..... עין יעקב - מסכת ברכות
259..... נקודה משיחת קודש מעובדת
260..... חומש לקריאה בציבור
267..... קריאת התורה למנחה בשבת קודש
269..... ביאורים לפרקי אבות - פרק א'
270..... לוח זמנים
271..... סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה ויהי ביום השמיני
ש"פ שמיני, כ"ח ניסן, מבה"ח אייר, ה'תשל"ד 5

התוועדויות

- שיחת ש"פ שמיני, כ"ח ניסן,
מבה"ח אייר, ה'תשל"ד 14

לקוטי שיחות

- פרשת שמיני, כרך כז, א. 30
פרשת שמיני, כרך כז, ב. 37

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- 45..... חומש יומי - פרשת שמיני
65..... לוח לתהלים היומי
66..... תניא יומי
78..... לוח 'היום יום'

רמב"ם

- 81..... הלכה יומית לעיון ברמב"ם
85..... שלושה פרקים ליום
148..... פרק אחד ליום
163..... ספר המצוות
166..... מסכת סוטה לימי ספירת העומר

לימוד מזהולק לפי ימים

- 200..... משניות עם ביאור קהתי - מסכת עבודה זרה
210..... גמרא עם ביאור - מסכת מכות
242..... שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 נאמר בתורה, בפסוק הפותח את פרשת השבוע, פרשת שמייני:
 2 **וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי** ראש חודש ניסן שבא לאחר שבעת ימי המילואים
 3 שהיו בהקמת המשכן **קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל**¹
 4 **(וּמִמֶּשֶׁיךְ בְּכַתוּב פְּרָטֵי הַדְּבָרִים כו')** לגבי הקרבת קורבנות ועוד).
 5 **וַיְדוּעַ הַדִּיּוּק** השאלה
 6 **בַּמֶּאֱמָרִים**², **וְגַם בַּמֶּאֱמָר** של
 7 הרבי הרי"צ דְּשֵׁנֶת תש"ד³
 8 **(וַיְהִי בַשְּׁלֹשִׁים שָׁנָה**⁴ שכעת,
 9 בשנת תשל"ד, מלאו שלושים שנה
 10 מאז), **בַּמָּה שֶׁנֶּאֱמַר וַיְהִי בַיּוֹם**
 11 **הַשְּׁמִינִי (אֶף שֶׁפְּסוּק זֶה וַיְהִי**
 12 **בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי בָּא בְּהֶמְשֵׁךְ לְמָה**
 13 **שֶׁכְּתוּב בְּסוֹף הַפָּרָשָׁה שֶׁלְפָנָיו**
 14 **זֶה פֵּרֶשֶׁת צו אֲדוֹת שְׁבַעַת מִי**
 15 **הַמִּילּוּאִים, וְאִם כֵּן הִנֵּה**
 16 **הַכְּתוּב יָכוֹל לֹמַר וַיְהִי**
 17 **לְמִתְחַרֵּת וּאִם-כֵּן מַה הַטַּעַם שִׁוּם זֶה**
 18 **מְכוּנָה כַּאֲן דּוּקָא (בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי),**
 19 **שֶׁפִּירֵשׁ רַש"י (וּמְקוּרוֹ מִפְּדֵר**
 20 **עוֹלָם**⁵ מדרש המיוחס לתנא רבי יוסי
 21 בן חלפתא) **שְׁמִינִי לְמִילּוּאִים**
 22 **כו' וְנִטְלָ יוֹם זֶה, רֹאשׁ חוֹדֶשׁ נִסָּן**
 23 **עֲשֶׂר עֲטֻרוֹת** (ראשון למעשה
 24 בראשית, ראשון לנשיאים, ראשון
 25 לשכון שכנה בישראל, ראשון לאיסור
 26 במה, ראשון לכהונה, ראשון לברכה,
 27 ראשון לעבודה, ראשון לחדשים,
 28 ראשון לשחיטת צפון,
 29 ראשון לאכילת קדשים, ראשון לירידת
 30 האש), **שְׁמֵזָה מוּבָן שֶׁהַמְּדוּבָר**
 31 **כָּאֵן שִׁיף לְעִנְיָן דְּשְׁמִינִי,**
 32 **וְאַחַר כֵּן מְגַלֵּה תוֹרָה שֶׁבָּעַל**
 33 **פֶּה שִׁשִּׁיף גַּם לְעִנְיָן דְּעֶשֶׂר**
 34 **(עֲטֻרוֹת). וְצִרִיד לְהִבִּין הַעִנְיָן**
 35 **כִּי מַה הַתּוֹכֵן הַמִּיּוּחַד שֶׁל יוֹם זֶה**
 36 **שִׁיחַ גַּם לְמַסְפָּר שְׁמוֹנָה (וַיְהִי בַיּוֹם**

בס"ד. ש"פ שמייני, כ"ח ניסן,

מבה"ח אייר, ה'תשל"ד

(הנחה בלתי מוגה)

1 **וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי** קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו
 2 **וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל**¹ (וּמִמֶּשֶׁיךְ בְּכַתוּב פְּרָטֵי
 3 **הַדְּבָרִים כו'). וַיְדוּעַ הַדִּיּוּק בַּמֶּאֱמָרִים**², **וְגַם**
 4 **בַּמֶּאֱמָר דְּשֵׁנֶת תש"ד**³ **(וַיְהִי בַשְּׁלֹשִׁים שָׁנָה**⁴),
 5 **בַּמָּה שֶׁנֶּאֱמַר וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי (אֶף שֶׁפְּסוּק זֶה**
 6 **כָּא בְּהֶמְשֵׁךְ לְמָה שֶׁכְּתוּב בְּסוֹף הַפָּרָשָׁה שֶׁלְפָנָיו**
 7 **זֶה אֲדוֹת שְׁבַעַת מִי הַמִּילּוּאִים, וְאִם כֵּן הִנֵּה**
 8 **הַכְּתוּב יָכוֹל לֹמַר וַיְהִי לְמִתְחַרֵּת), שֶׁפִּירֵשׁ רַש"י**
 9 **(מִפְּדֵר עוֹלָם**⁵) **שְׁמִינִי לְמִילּוּאִים כו' וְנִטְלָ עֲשֶׂר**
 10 **עֲטֻרוֹת, שְׁמֵזָה מוּבָן שֶׁהַמְּדוּבָר כָּאֵן שִׁיף לְעִנְיָן**
 11 **דְּשְׁמִינִי, וְאַחַר כֵּן מְגַלֵּה תוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה שִׁשִּׁיף**
 12 **גַּם לְעִנְיָן דְּעֶשֶׂר (עֲטֻרוֹת). וְצִרִיד לְהִבִּין הַעִנְיָן**
 13 **כִּי גַם צִרִיד לְהִבִּין מַהוּ אֶמְרוּ קָרָא מֹשֶׁה גו',**
 14 **דְּלִכְאוּרָה הָיָה לִיָּה לְמִימַר וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי**
 15 **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה, וַיְמַהוּ קָרָא מֹשֶׁה. וְגַם מַהוּ עִנְיָן**
 16 **הַקְּרִיאָה לְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל**⁶, **הָרִי כָּל הָאֲמִירוֹת הָיוּ**
 17 **(גַּם) לְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל, כְּפִי שֶׁמְצִינֵנו בְּסִדְר מִשְׁנָה,**
 18 **שֶׁמֹּשֶׁה הָיָה לֹמֵד מִפִּי הַגְּבוּרָה, נִכְנַס אֶהְרֹן וְכו' (כְּמוֹכָא בְּפִירוּשׁ רַש"י בְּסוֹף**
 19 **פְּרָשֶׁת תְּשׂא**⁷ **מְדַבְּרֵי הַגְּמָרָא בְּעִירוּבִין**⁸, **וְכִינֹן**
 20 **שֶׁלְאַחֲרֵי זֶה נֶאֱמַר וְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לְאִמְרֵי**⁹, **לְמָה צִרִיד לְהִזְכִּיר כָּאֵן**
 21 **בְּמִיּוּחַד הַקְּרִיאָה לְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל.**

37 **הַשְּׁמִינִי)** וגם למספר עשר ('אותו היום נטל עשר עטרות). **גַּם צִרִיד**
 38 **לְהִבִּין מַהוּ אֶמְרוּ** מה פירוש האמור בפסוק זה **קָרָא מֹשֶׁה גו',**
 39 **דְּלִכְאוּרָה הָיָה לִיָּה לְמִימַר** היה לו, לכתוב, לומר, **וַיְהִי בַיּוֹם**
 40 **הַשְּׁמִינִי וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה, וַיְמַהוּ קָרָא מֹשֶׁה. ?**
 41 **וְגַם מַהוּ עִנְיָן הַקְּרִיאָה** שקרא
 42 משה בפסוק זה **לְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל**⁶,
 43 **הָרִי כָּל הָאֲמִירוֹת** שאמר משה,
 44 **וְלֹא רַק מִימֵרָה זֶה, הָיוּ (גַּם) לְזִקְנֵי**
 45 **יִשְׂרָאֵל, כְּפִי שֶׁמְצִינֵנו בְּסִדְר**
 46 **מִשְׁנָה, שֶׁמֹּשֶׁה הָיָה לֹמֵד**
 47 **מִפִּי הַגְּבוּרָה,** מפי הקדוש ברוך
 48 **הוא, נִכְנַס אֶהְרֹן וְכו' נִכְנַסוּ**
 49 **זִקְנֵים וְכו' (כְּמוֹכָא בְּפִירוּשׁ**
 50 **רַש"י בְּסוֹף פְּרָשֶׁת תְּשׂא**⁷
 51 **מְדַבְּרֵי הַגְּמָרָא בְּעִירוּבִין**⁸ **וזה**
 52 **לשון רש"י שם: "... תנו רבנן, כיצד**
 53 **סדר המשנה, משה היה לומד מפי**
 54 **הגבורה נכנס אהרן שנה לו משה פרק,**
 55 **נסתלק אהרן וישב לו לשמאל משה,**
 56 **נכנסו בניו שנה להם משה פרק,**
 57 **נסתלקו הם ישב אלעזר לימין משה**
 58 **ואיתמר לשמאל אהרן, נכנסו זקנים**
 59 **שנה להם משה פרק, נסתלקו זקנים**
 60 **ישבו לצדדין, נכנסו כל העם שנה להם**
 61 **משה פרק. נמצא ביד כל העם א' ביד**
 62 **הזקנים ב' ביד בני אהרן שלשה, ביד**
 63 **אהרן ארבעה וכו' כדאיתא**
 64 **בעירוובין"), וְכִינֹן שֶׁלְאַחֲרֵי זֶה**
 65 **בַּהֲמִשָּׁךְ אוֹתוֹ עִנְיָן נֶאֱמַר וְאֵל בְּנֵי**
 66 **יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לְאִמְרֵי**⁹, **לְמָה**
 67 **צִרִיד לְהִזְכִּיר כָּאֵן בְּמִיּוּחַד**
 68 **הַקְּרִיאָה לְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִי זֶה**

(1) ריש פרשתנו (ט, א). – המאמר הוא המשך לב' המאמרים שלפניו ד"ה בכל דור ודור ד"א ניסן, וד"ה והחרים דאחש"פ (לעיל ע' 3 ואילך; ע' 40 ואילך). (2) ראה גם רד"ה זה תרע"ח. תש"ה. (3) סה"מ תש"ד ע' 188. (4) לשון הכתוב – יחזקאל א, א. וראה עבוה"ק ח"ד פי"ט. (5) רבה – פי"ז. (6) ראה גם רד"ה זה תרע"ה. (7) לד, לב. (8) נד, ב. (9) פרשתנו שם, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

41 אסא אל ה', בשנים שביעי חביב שנאמר 'והשביעית תשמטנה ונטשתה',
 42 בשמיטין שביעי חביב שנאמר (ויקרא כה, י) 'וקדשתם את שנת החמשים',
 43 בימים שביעי חביב שנאמר 'ויברך אלקים את יום השביעי', בחדשים שביעי
 44 חביב שנאמר 'בחדש השביעי באחד לחודש', הורידה את השכינה
 45 מהרקייע הראשון לארץ. וענין
 46 זה של המשכת השכינה למטה בארץ
 47 היה בשעת מתן תורה, שאז
 48 היה ביטול הגזירה שהייתה
 49 קיימת עד אז שעליונים עניי
 50 אלוקות לא ירדו למטה לעולם
 51 הזה ותחתונים נבראים גשמיים
 52 לא יעלו למעלה¹³ לא יוכלו
 53 להתקרב לאלוקות, והיינו, שאף
 54 על פי שגם לפני מתן תורה
 55 היה כבר ענין התורה, כמאמרי
 56 חז"ל שהאבות למדו תורה וקיימו את
 57 כל התורה כולה עד שלא ניתנה, מפל
 58 מקום, עד מתן תורה היה ענין
 59 של גזירה (א שניט¹⁴ גזירה'
 60 במובן של גזירה, חתן) שהפסיק
 61 והיה כמחיצה המבדלת בין
 62 העליונים והתחתונים,
 63 שעליונים לא ירדו למטה
 64 ותחתונים לא יעלו למעלה,
 65 ובשעת מתן תורה היה ביטול
 66 הגזירה, וניטלה נלקחה והוסרה
 67 המחיצה המפסקת בין
 68 עליונים ותחתונים, ואז בעת
 69 מתן תורה עליונים ירדו למטה
 70 ותחתונים עלו למעלה כהמשך
 71 דברי המדרש שבמתן תורה היה 'יורד ה' על הר סיני' (עליונים ירדו למטה),
 72 'ואל משה אמר עלה אל ה' (תחתונים עלו למעלה). והטעם שענין זה
 73 נעשה על ידי משה דוקא, הוא, לפי שמושה משה לא
 74 פסיק טעמא בגזירה¹⁵, נאמר בזה ששכמה מקומות שזכרו שמות
 75 פעמיים, כמו אברהם אברהם, יעקב יעקב ושמואל שמואל, יש בין שני
 76 השמות טעם מפסיק כי הפעם הראשונה היא קודם שהגיע לשלימות מעלתו
 77 והפעם השנייה היא לאחר שנתעלה והגיע לשלימות, אבל משה משה נאמר
 78 ללא טעם מפסיק בין שתי הפעמים כי מיד שנוולד היה שלם (כמו שכתוב על
 79 לידת משה 'ותרא אותו כי טוב הוא'), ומשמעות הדברים על פי חסידות,
 80 היינו, שאצל משה לא היה חילוק בין אצילות לבריאה

1 הסדר הרגיל שלמוד התורה על ידי משה רבינו לישראל, שישה אמירה
 2 לזקנים ואחר כך לכל העם, ומה הצורך לפרט כאן את הקריאה לזקני ישראל?
 3 (ב) והענין בזה, דמה שנגמר פאן קרא משה, קשור עם
 4 פללות ענינו של משה, שהוא זה שפעל המשכת וגילוי
 5 השכינה למטה בעולם הזה במתן
 6 תורה ובהקמת המשכן.
 7 דהנה¹⁰ פתיב¹¹ בשיר השירים
 8 באתי לגני, ופירושו חז"ל לגנוני,
 9 למקום ההתייחדות שלי, ומכך שלא
 10 נאמר 'באתי לגן' שפירושו סתם גן
 11 אלא נאמר 'באתי לגני', הגן שלי
 12 הידוע, למדו חז"ל שהכוונה שהקדוש
 13 ברוך הוא אומר שהוא בא למקום
 14 שהיה עיקרי בתחלה, בעת
 15 בריאת העולם, עיקר גילוי האלוקות
 16 והשראת השכינה היה דווקא בעולם
 17 הזה, דעיקר שכינה בתחתונים
 18 היתה וכו', אלא שעל ידי חטא עץ
 19 הדעת עלתה ונסתלקה השכינה מהארץ
 20 לרקיע הראשון, ועל ידי חטאים נוספים
 21 נסתלקה מהרקיע הראשון לשני וכן
 22 הלאה עד לרקיע השביעי, ועל ידי
 23 עבודת האבות והצדיקים
 24 שלאחריהם היתה המשכת
 25 השכינה למעלה למטה,
 26 אברהם אבינו הוריד והמשיך את
 27 השכינה מהרקיע השביעי לשישי,
 28 יצחק מהשישי לחמישי וכן הלאה
 29 מהרקיע עד פי משה שהוא
 30 השביעי לאברהם אבינו (אברהם-
 31 יצחק-יעקב-לוי-קתה-עמרם-משה), וכל השביעין חביבין¹² כדברי
 32 המדרש על הכתוב בתורה לגבי ראש השנה 'בחדש השביעי באחד לחודש':
 33 'כל השביעין חביבין לעולם, למען השביעי חביב שמים ושמי השמים ורקיע
 34 ושחקים וזבל ומעון וערבות וכתוב 'סולו לרוכב בערבות ביה שמו', בארצות
 35 שביעית וזבל חביבה ארץ אדמה ארקא גיא ציה נשיה תבל וכתוב 'והוא שפוט
 36 תבל בצדק ירין לאומים במישרים', בדורות שביעית חביב אדם שת אנוש
 37 קינן מהלאל ירד חנון וכתוב 'ויתהלך חנון את האלקים', באבות שביעי
 38 חביב אברהם יצחק ויעקב לוי קתה עמרם משה וכתוב 'ומשה עלה אל
 39 האלוקים', בנינים השביעי חביב שנאמר 'דוד (הוא) השביעי', במלכים
 40 השביעי חביב שאול איש בושת דוד שלמה רחבעם אביה אסא וכתוב 'ויקרא

(10) ראה סה"מ תש"ד ע' 194 ואילך. (11) שה"ש ה, א. וראה שהש"ר עה"פ. (12) ויק"ר פכ"ט, יא. (13) נתחומא וז"ל טו. שמו"ר פי"ב, ג. ועוד. (14) ראה לקו"א לה"מ סרס"א. וראה ספר השרשים להר"ק ערך גזר. (15) זח"ג קלח, א. וראה תו"א משפטים עה, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **יְצִירָה וְעֵשֶׂהָ**, ארבעת העולמות הכלליים של 'סדר השתלשלות' שיש
 2 ביניהם חילוקי דרגות, ובמיוחד בין עולם האצילות הנעלה לעולם העשיה
 3 הנחות, אבל אצל משה אין להבדלים הללו תפיסת מקום **שְׁבָאוֹתוֹ הָאוֹפֶן**
 4 **שְׁהִיָּה** משה כאשר נשמתו הייתה **בְּאֲצִילוֹת הָיָה גַם בְּכִרְיָאָה**
 5 **יְצִירָה וְעֵשֶׂהָ**¹⁶, **שְׁזָהוּ לְפִי**
 6 **שְׁאֲצָלוֹ** אצל משה רבינו **הָאִיר**
 7 **בְּגִילוי בְּחִינַת הַכְּתָר** 'כתר עליון'
 8 שלמעלה מעשר הספירות **שְׁלֹמֶעֱלָה**
 9 **מְאֲצִילוֹת וּבְרִיאָה וְיְצִירָה**
 10 **וְעֵשֶׂהָ גַם יַחַד. וְכִיּוֹן שְׁלֹא**
 11 **הָיָה חִילוּק אֲצָלוֹ בֵּין אֲצִילוֹת**
 12 **וּבְרִיאָה יְצִירָה וְעֵשֶׂהָ, לְכֵן**
 13 **הָיָה עַל יְדוֹ בִּישׁוּל הַגְּזִירָה**
 14 **הַמְּפַסֶּקֶת בֵּין עֲלִיוֹנִים** כולל
 15 עולם האצילות **לַתְּחֻתּוֹנִים** עד
 16 לעולם העשיה, שהעולם הזה הגשמי
 17 הנחות הוא חלק מעולם העשיה.
 18 **וְזָהוּ גַם עֲנָן** התוכן הפנימי של
 19 **הַתְּחַלַּת מַתָּן תּוֹרָה בְּאֹנִי**
 20 **גו'**¹⁷, בכתוב 'אנכי ה' אלקיך'
 21 הפותח את עשרת הדברות **שְׁעַל יְדֵי**
 22 **גִילוי בְּחִינַת אֹנִי**, הקדוש ברוך
 23 הוא בעצמו, שכדברי הוזהר **דְּלֹא**
 24 **אֲתַרְמִיזוּ בְּשׁוּם אוֹת וְקוֹץ**
 25 **כּו'**¹⁸, שלא נרמז בשום אות וגם לא
 26 בשום קוץ ותג שעל גבי האותיות,
 27 בשונה מדרגות אחרות, נמוכות יותר
 28 באלוקות, שנרמזות בשמות הקדושים
 29 השונים (וכמבואר ב'ליקוטי תורה',
 30 'וכנודע דבחינת אנכי מי שאנכי הוא
 31 למעלה מעלה משם הו' כי הוא בחינה
 32 דלא אתפס בשם ולא אתרמיז בשום
 33 אות וקוצא כלל'), **הִיָּתָה הַמְּשַׁכַּת**
 34 **הַתּוֹרָה עַד לְמִטָּה מְטָה**,
 35 וכאמור המשכת השכינה למטה במתן תורה נפעלה במיוחד על ידי משה
 36 רבינו.
 37 **וְזָהוּ** המבואר לעיל שבמתן תורה נפעל ענין המשכת האלוקות למטה, וזהו
 38 ענינו של משה רבינו, **גַם הַעֲנָן** התוכן הפנימי **דְּוִיָּהּ בִּישׁוּל הַשְּׂמִינִי**
 39 **קָרָא מִטָּה גו'**¹⁹, **שְׁהַעֲנָן דְּקָרָא מְטָה**, **שְׁהַמְשִׁיךְ וְהוֹרִיד**
 40 **אֶת הַשְּׂכִינָה לְמִטָּה**, כמבואר לעיל **קָשׁוּר עִם בְּחִינַת שְׂמִינִי**
- שְׁבָחוּיָהּ זוּ בְּחִינַת 'שְׂמִינִי' הִיא לְמַעְלָה מְשַׁבְּעַת יָמֵי הַבְּנִין** שבע
 המידות העליונות שבהן נברא העולם, והיא **בְּחִינַת בִּינָה**, כשמונים את
 הספירות מלמטה למעלה מספירות המלכות, הספירה האחרונה והתחתונה,
 למעלה (מלכות, יסוד, הוד, נצח, תפארת, גבורה, חסד (דעת), ספירת הבינה
 היא השמינית, וכתב אדמו"ר ה'צמח
 צדק' ב'דרך מצותיך' מצות שמיטה:
 "הנה החינוך מצוה ש"ל העיר ענין
 הקף השביעית בכל דבר, כמו בימים –
 יום השביעי שבת, וכן ז' ימי הפסח.
 ופעמים ימנה ז' ואחד חוצה לו, כמו
 שמיני עצרת, וכן ז' ימי השבועות
 דספירת העומר ויום החמשים מתן
 תורה ועל דרך זה ז' שני השמיטה כו'.
 וכן כתב בתשובות הרשב"א שיש בו
 סוד גדול לחכמי האמת...". **וְעַד**
שְׁקִשׁוּרָה בחינת 'שמיני' עם
הַשְּׁלִימוֹת דְּלַעֲתִיד לְבוֹא,
שְׁזָהוּ שְׂפִינוֹר שֶׁל יָמוֹת
הַמְּשִׁיחַ יְהִיָּה שֶׁל שְׁמוֹנָה
נִימִין²⁰ מיתרים (כדברי הגמרא
 "כנור של מקדש של שבעת נימין היה
 שנאמר שובע שמחות את פיך, אל
 תיקרי שובע אלא שבע, ושל ימות
 המשיח שמונה שנאמר למנצח על
 השמינית"). **וְעוֹד זֹאת, שְׁשִׁיּוֹם**
הַשְּׂמִינִי זה, ראש חודש ניסן **נָטַל**
עֶשֶׂר עֶטְרוֹת, שְׁזָהוּ לְפִי
שְׁבָחוּיָהּ בִּינָה כּוֹלֵל שְׁלֹשׁ
 הספירות **רִאשׁוֹנוֹת** חכמה בינה
 ודעת, ויחד עם שבע המידות הרי זה
 עשר, **וּבְזָה גּוֹפָא** עצמו, היום
 השמיני נטל **לֹא רַק עֶשֶׂר** ספירות
פְּנִימִיִּים כענין המוחין והמידות
 שפעולתם היא בהחלשות פנימית,
אֲלָא עֶשֶׂר עֶטְרוֹת אורות 'מקיפים' מבחינת עטרה, כתר, שלמעלה מעשר
 הספירות, **שְׁזָהוּ הַשְּׁלִימוֹת דְּעֶשֶׂר כְּפִי שְׁהֵם בְּכְתָר, וְקָשׁוּר**
גַם עִם הַעֲנָן דְּכִינוֹר דְּלַעֲתִיד לְבוֹא שֶׁל עֶשְׂרֵה נִימִין, כְּמוֹ
שְׁכַתּוֹב²¹ **עֲלֵי עֶשֶׂר** (כהמשך דברי הגמרא שם, "של עולם-הבא עשר,
 שנאמר עלי עשור ועלי נבל עלי הגיין בכנור, ואומר הווד לה' בכנור נבבל
 עשור זמרו לו, שירו לו שיר חדש").

(16) ראה גם לקו"ת נצבים מט, ב. (17) יתרו כ, ב. (18) ראה זח"ג יא, א. רנו, ב. לקו"ת פינחס פ, ב. (19) ראה סד"ה זה תש"ד (ע' 198). (20) ערכין יג, ב. (21) תהלים צב, ד. ערכין שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ג) וְהָיָה הָעֲנָנִים דְּמִתַּן תּוֹרָה שְׁעֵנִינוּ הַמִּשְׁכַּת וְגִילּוֹי אֲלוֹקוֹת לַמַּטֵּה,
 2 כַּמְבוּאָר לְעִיל בָּא בְּהַמְשָׁךְ לִיְצִיאַת מִצְרַיִם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר²²
 3 בַּתּוֹרָה שְׁכֵאשֶׁר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִינָה אֶת מֹשֶׁה רַבִּינוּ כְּשֶׁלִּיחַ לְהוֹצִיא אֶת
 4 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, אָמַר לוֹ בְּהוֹצִיאָךְ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן
 5 אֶת הָאֱלֹקִים עַל הָהָר הַזֶּה הַר
 6 סִינֵי שְׂבוּ נִיתְנָה הַתּוֹרָה. וְנִתְבָּאָר
 7 לְעִיל בְּמֵאמֵר דִּיבּוּר־הַמִּתְחִיל 'בְּכֹל
 8 דוּר וְדוּר' שְׁנֵאמַר ב"א נִסָּן וּבְמֵאמֵר
 9 דִּיבּוּר־הַמִּתְחִיל וְהַחֲרִים שְׁנֵאמַר
 10 בְּאַחֲרוֹן שֶׁל פֶּסַח שָׁנָה זוֹ בְּאַרְבּוּכָה²³
 11 שְׁבִיעִיּוֹת מִצְרַיִם יִשְׁנֵם
 12 שְׁלֹשָׁה עֲנָנִים כְּלָלִיִּים, עֵינֵן
 13 אֶחָד כְּפִי שְׁבִיעִיּוֹת מִצְרַיִם
 14 הִיְתִיב בְּפֶעַם הָרֵאשׁוֹנָה, וְאַחֲרָי
 15 כֶּף עֵינֵן שְׁנֵי כְּפֵי שְׁהִיא יְצִיאַת
 16 מִצְרַיִם חֻזְרֵת וּמְעוּרֵרֵת בְּכָל שָׁנָה
 17 וְשָׁנָה בְּחֻמְשָׁה עֶשְׂרֵן בְּנִסָּן
 18 (וְכֵן כְּפִי שְׁעֵנִין מִצְרַיִם חֻזֵר וּמִתְחַדֵּשׁ
 19 בְּכָל יוֹם יוֹם שְׁחִיב אָדָם
 20 לְרֵאוֹת אֶת עֲצָמוֹ כְּאִילוֹ הוּא
 21 יֵצֵא הַיּוֹם מִמִּצְרַיִם²⁴), וְאַחֲרָי
 22 כֶּף עֵינֵן שְׁלִישִׁי כְּפִי שְׁתִּהִיב
 23 יְצִיאַת מִצְרַיִם לְעֵתִיד לְבוֹא
 24 בְּאוֹפֵן נֶעְלָה בְּיֹתֵר, כְּמוֹ
 25 שֶׁנֶּאֱמָר²⁵ בְּנִבְוֵאת מִיכָה עַל לְעֵתִיד
 26 לְבוֹא כְּיָמֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ
 27 מִצְרַיִם אֶרְאֶנּוּ נִפְלְאוֹת,
 28 שְׁיִהְיֶה לְעֵתִיד לְבוֹא, בְּיָמֵי הַמִּשְׁחָה
 29 נִפְלְאוֹת שֶׁהֵם נִסִּים וּנְפִלְאוֹת אִפִּילוֹ
 30 בְּעֶרְךָ לִימֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ
 31 מִצְרַיִם²⁶ שְׁגָם אוֹ הֵיוּ נִסִּים
 32 וּנְפִלְאוֹת, אֲלָא שְׁאָף עַל פִּי כֵן
 33 לְמִרוֹת הַמַּעֲלָה הַגְּדוּלָה שֶׁל לְעֵתִיד
 34 לְבוֹא לְגַבֵּי יְצִיאַת מִצְרַיִם יִזְכָּרוּ גַם
 35 אֲזִי הָעֲנָנִים דִּיְצִיאַת מִצְרַיִם, אֶף
 36 שְׁיִהְיֶה עֵינֵן יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּאוֹפֵן
 37 טַפְּלִי²⁷ לְגַבֵּי הַגְּדוּלָה הַעֲתִידָה
 38 שְׁתִּהִיב הַעֵינֵן.
 39 וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּקִרְיַעַת יָם סוּף
 40 יִשְׁנֵם גַּם שְׁלוֹשַׁת הָעֲנָנִים הַלְלוּ,
- 41 שְׁיִשְׁנֻנוּ עֵינֵן אֶחָד הָעֲנָנִים דְּקִרְיַעַת יָם סוּף כְּפִי שְׁהִיב בְּפֶעַם
 42 הָרֵאשׁוֹנָה, שְׁהַפֵּךְ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יָם לִיְבֹשָׁה²⁸, כְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב
 43 בַּתְּהִלִּים וְאַחֲרָי כֶּף יִשְׁנֻנוּ הָעֲנָנִים הַשֵּׁנִי הָעֲנָנִים דְּקִרְיַעַת יָם סוּף כְּפִי
 44 שְׁהוּא חֻזֵר וּמִתְחַדֵּשׁ וּמֵאִיר בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה (וְכֵן בְּכָל יוֹם, כְּמוֹ
 45 שֶׁנֶּאֱמָרוּ בְּתוֹסֶפְתָּא²⁹ שְׁצָרִיף
 46 לְהִזְכִּיר קִרְיַעַת יָם סוּף בְּכָל
 47 יוֹם), וְאַחֲרָי כֶּף יִשְׁנֻנוּ הָעֲנָנִים
 48 הַשְּׁלִישִׁי דְּקִרְיַעַת יָם סוּף כְּפִי
 49 שְׁהִיב לְעֵתִיד לְבוֹא, בְּנִהָר
 50 יַעֲבֹרוּ בְּרַגְלָם²⁸, כַּהִמְשָׁךְ הַכְּתוּב
 51 בַּתְּהִלִּים בְּאוֹפֵן נֶעְלָה יוֹתֵר
 52 שְׁלֹא בְּעֶרְךָ לֵאמֹר שְׁעוּר, לֵאלֹא כֹל
 53 הַשְׁוֹאָה לְגַבֵּי הַפֶּה יָם לִיְבֹשָׁה
 54 שְׁהִיב בְּקִרְיַעַת יָם סוּף בְּעַת יְצִיאַת
 55 מִצְרַיִם, אֲלָא שְׁאָף עַל פִּי כֵן
 56 לְמִרוֹת הַמַּעֲלָה הַגְּדוּלָה שֶׁל בְּקִיעַת
 57 הַנְּהַר לְעֵתִיד לְבוֹא בִּיחָס לְקִרְיַעַת יָם
 58 סוּף בִּיְצִיאַת מִצְרַיִם, כְּכֹל זֹאת יִזְכָּרוּ
 59 לְעֵתִיד לְבוֹא גַם אֶת הָעֲנָנִים
 60 דְּקִרְיַעַת יָם סוּף, כְּמוֹ
 61 שֶׁכְּתוּב³⁰ בְּנִבְוֵאת יִשְׁעִיָה שְׁלַעֲתִיד
 62 לְבוֹא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִנְיָף יָדוֹ עַל
 63 הַנְּהַר וְיִבְקַע אוֹתוֹ לְשִׁבְעָה נַחֲלִים
 64 וְהִתְיַבֵּם מִסְּלָה דֶרֶךְ מֵעַבֵר וְגו' ³⁰
 65 לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַבְּאִים מֵהַגְּלוּת פְּאֶשֶׁר
 66 הִתְיַבֵּם לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם עֲלוֹתוֹ
 67 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הַרִי שֶׁהַכְּתוּב
 68 מְשׁוּוֹה בֵּין בְּקִיעַת הַנְּהַר לְעֵתִיד לְבוֹא
 69 לְקִרְיַעַת יָם סוּף בִּיְצִיאַת מִצְרַיִם, וְעַל
 70 דֶּרֶךְ הָאֲמוּר שְׁגָם לְעֵתִיד לְבוֹא יִזְכָּרוּ
 71 אֶת יְצִיאַת מִצְרַיִם.
 72 וּמִזְזָה הַמְבוּאָר לְעִיל אֲדוּרֵת שְׁלוֹשַׁת
 73 הָעֲנָנִים בִּיְצִיאַת מִצְרַיִם וּבְקִרְיַעַת יָם
 74 סוּף מוּבָן, שְׁגָם בְּמִתַּן תּוֹרָה
 75 (שְׁבָא בְּהַמְשָׁךְ לִיְצִיאַת
 76 מִצְרַיִם וּקִרְיַעַת יָם סוּף כְּאֲמוּר
 77 לְעִיל) יִשְׁנֵם שְׁלֹשָׁה עֲנָנִים
 78 אֵלּוּ, עֵינֵן אֶחָד הָעֲנָנִים דְּמִתַּן
 79 תּוֹרָה כְּפִי שְׁהִיב בְּפֶעַם
 80 הָרֵאשׁוֹנָה, וְאַחֲרָי כֶּף הָעֲנָנִים הַשֵּׁנִי

(22) שמות ג, יב. (23) ד"ה בכל דור ודור וד"ה והחרים ונפלאות אפילו (לעיל ע' 3 ואילך; ע' 41 ואילך). (24) פסחים קטז, ב. תניא רפמ"ז. (25) מיכה ז, טו. (26) ראה אוה"ת נ"ך ח"א עה"פ (ע' תפז). וש"נ. (27) ראה ברכות יב, סע"ב. (28) תהלים סו, ו. (29) ברכות רפ"ב. הובא בתו"א בשלח סב, ב. (30) ישעי' יא, טז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כפי שהוא מתן תורה חזר ומתחדש ביום מתן תורה, חג השבועות בכל
 2 שנה ושנה (וכן כפי שמתן תורה חזר ומתחדש בכל יום ויום,
 3 שנה ענין שאומרים בנוסח ברכת התורה נתן התורה, לשון
 4 הנה³¹, שלכן אמרו רז"ל³² בגמרא מה להלן וכו' אף כאן,
 5 וזה לשון הגמרא "דתניא והודעתם
 6 לבניך ולבני בניך וכתבי בתריה [אחריו] 1 ויום, שנה ושנה, לשון הנה³¹,
 7 יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב 2 שלכן אמרו רז"ל³² מה להלן וכו' אף כאן, וכפי
 8 מה להלן [בעת מתן תורה בחורב] 3 שמבאר רבינו³³ איך יכולים לתבוע שהלימוד
 9 באימה וביעה וברתת ובזיע, אף כאן 4 עכשיו יהיה באימה וביראת וכו' וכו' כמו
 10 [בלימוד התורה בכל זמן] באימה 5 בשעת מתן תורה, שנה ושנה, לשון הנה ושנה
 11 ובראה וברתת ובזיע, וכפי 6 הקב"ה קורא ושנה פנגדו³⁴, כמו שנה בשעת
 12 שמבאר רבינו³³ הזקן ב'תורה 7 מתן תורה), ואחר כך ישנו הענין דמתן תורה
 13 אור' איך יכולים לתבוע מהאדם 8 שיהיה לעתיד לבוא, שהוא ענין תורתו של
 14 הלומד תורה שהלימוד עכשיו 9 משית, שעל זה אמרו³⁵ שתורת עולם הנה הכל
 15 בכל זמן ובכל מקום יהיה באימה 10 היא לגבי תורתו של משית. אלא שאף על פי
 16 וביראת וברתת ובזיע כמו 11 כן יש מעלה במתן תורה בפעם הראשונה,
 17 בשעת מתן תורה כאשר הקודש 12 בידוע הפתגם³⁶ שלא יהיה עוד הפעם מתן
 18 ברוך הוא בעצמו התגלה בהר סיני, 13 תורה, בין שהכל ניתן כבר למשה מסיני³⁷,
 19 שנה ושנה לשל כל הקורא ושנה 14 כולל גם תורתו של משית לעתיד לבוא.
 20 דברי תורה הקב"ה קורא ושנה 15 ד והענין בזה, דהנה, הטעם שגם לעתיד
 21 פנגדו³⁴, כמו שנה בשעת 16 לבוא זכיריו הענין דיציאת מצרים
 22 מתן תורה וכמו שמואב במדרש 17 (אף על פי שאז יהיו נפלאות אפילו בערך לימי
 23 ילקוט שמעוני על הכתוב באיכה 'נכח 18 צאתך מארץ מצרים), הוא³⁸, לפי שביציאת
 24 פני ה', מכאן אמרו: כל תלמיד חכם 19 מצרים הנה הענין דאתפניא [כמבואר בתניא³⁹
 25 שירשב בינו לבין עצמו וקורא ושנה, 20 בפירוש מה שגאמר⁴⁰ פי ברח העם, שנה ושנה מפני
 26 כביכול הקדוש ברוך הוא יושב כנגדו 21 שהרע שבנפשות ישראל עדיין הנה בתקפו כו',
 27 וקורא ושנה עמו"), ואחר כך 22 שלא היה עדיין בחינת אתהפכא, והרי הענין
 28 ישנו הענין השלישי הענין דמתן 23 שפעל זה אמרו³⁵ במדרש שהתורה
 29 תורה שיהיה לעתיד לבוא, 24 שלעתיד לבוא תהיה נעלית עד כדי כך שתורת עולם הנה גלות
 30 שהוא ענין תורתו של משית, 25 שירשב בינו לבין עצמו וקורא ושנה, 31 שפעל זה אמרו³⁵ במדרש שהתורה
 31 שעל זה אמרו³⁵ במדרש שהתורה 26 כביכול הקדוש ברוך הוא יושב כנגדו
 32 שלעתיד לבוא תהיה נעלית עד כדי כך שתורת עולם הנה גלות 27 וקורא ושנה עמו"), ואחר כך
 33 הכל היא לגבי תורתו של משית. אלא שאף על פי כן למרות 28 ישנו הענין השלישי הענין דמתן
 34 המעלה הגדולה של התורה שלעתיד לבוא יש מעלה ויתרון מיוחד במתן 29 תורה שיהיה לעתיד לבוא,
 35 תורה בפעם הראשונה, בידוע הפתגם³⁶ בתורת החסידות שלא 30 שהוא ענין תורתו של משית,
 36 יהיה עוד הפעם מתן תורה, בין שהכל כל חלקי התורה ניתן 31 שעל זה אמרו³⁵ במדרש שהתורה
 37 כבר למשה מסיני³⁷, כולל גם תורתו של משית לעתיד 32 שלעתיד לבוא תהיה נעלית עד כדי כך שתורת עולם הנה גלות
 38 לבוא וכפי שממשיך ומבאר עוד להלן. 33 הכל היא לגבי תורתו של משית. אלא שאף על פי כן למרות

(31) לקו"ת תזריע כג, א. ובכ"מ. (32) ברכות כב, א. וש"נ. (33) תו"א יתרו סו, ב. (34) תדבא"ר רפי"ח. יל"ש איכה רמז תתל"ד. (35) ראה קה"ר רפ"ב, וספי"א. (36) סה"מ תר"ם ח"א ע' קעט. ע' רפד. תרמ"א ע' תיב. תרמ"ז ע' פז. תרנ"ו ע' שנו. המשך תרס"ו ע' כג [לב]. שם ע' תקמו [תשיט]. תער"ב ח"א ע' שסו [ח"ב ע' תקב]. סה"מ עטר"ת ע' רצא. תרפ"ה ע' קצט. ה'תש"ט ע' 57. ועוד. (37) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. שמו"ר רפמ"ז. (38) ראה סד"ה כימי צאתך תש"ח (סה"מ תש"ח ע' 167). (39) פל"א. (40) בשלח יד, ה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (של) מִדַּת הַנְּצִחַ וְהַנְּצִחוֹן כּו', וּמִצַּד הַמַּעֲלָה שְׁבֹנָה, בַּעֲנִין
 2 ה'אֲתַכְפִּיא' יִזְכִּירוּ זֹאת אֵת יְצִיאַת מִצְרַיִם גַּם אִפִּילוּ לְעֵתִיד לְבוֹא
 3 שֶׁאוּ תִּבְטַל הָרַע לַגַּמְרִי וְלֹא תִּהְיֶה עֲבוּדַת ה'אֲתַכְפִּיא'.

4 וְזֶהוּ גַם הַטַּעַם שֶׁהַעֲנָן דִּי־יְצִיאַת מִצְרַיִם כְּפִי שְׁהִיָּה בַּפַּעַם
 5 הַרְאֵשׁוֹנָה הוּא הַנּוֹתֵן כַּח
 6 לְעֲנָן דִּי־יְצִיאַת מִצְרַיִם 1 דִּאֲתַכְפִּיאַ מְעוֹרָר (מֵאָנֶט אַרְוִיס) מִדַּת הַנְּצִחַ
 7 כְּעִבּוּדָה עֲכָשׁוּי בּוֹמֵן הַגְּלוּת, וְגַם 2 וְהַנְּצִחוֹן כּו', וּמִצַּד הַמַּעֲלָה שְׁבֹנָה, יִזְכִּירוּ זֹאת
 8 לְגֵאוּלָּה הַעֲתִידָה שֶׁגַם אוּ יִזְכִּירוּ 3 גַּם לְעֵתִיד לְבוֹא. וְזֶהוּ גַם הַטַּעַם שֶׁהַעֲנָן
 9 אֵת יְצִיאַת מִצְרַיִם, כַּמְבוֹאֵר לְעֵיל, פִּינֹן 4 דִּי־יְצִיאַת מִצְרַיִם כְּפִי שְׁהִיָּה בַּפַּעַם הַרְאֵשׁוֹנָה הוּא
 10 שְׂאֵז בִּיְצִיאַת מִצְרַיִם בַּפַּעַם הַרְאֵשׁוֹנָה 5 הַנּוֹתֵן כַּח לְעֲנָן דִּי־יְצִיאַת מִצְרַיִם כְּעִבּוּדָה עֲכָשׁוּי,
 11 נִתְחַדֵּשׁ וְנִפְתַּח הַצִּיּוֹר לְעֲנָן 6 וְגַם לְגֵאוּלָּה הַעֲתִידָה, פִּינֹן שְׂאֵז נִתְחַדֵּשׁ וְנִפְתַּח
 12 הַגֵּאוּלָּה (כְּמְבוֹאֵר) 7 הַצִּיּוֹר לְעֲנָן הַגֵּאוּלָּה (כְּמְבוֹאֵר בַּמֵּאֲמָרִים 41).
 13 בַּמֵּאֲמָרִים 41 וְזֶה לְשׁוֹנוֹ כַּמְאֹר 8 וְזֶהוּ גַם מֵה שְׂאֲמָרוֹ רַו"ל⁴² לֹא הִיָּה רְאוּי
 14 אֲדַמְרו"ר הַרִי"צ: "דְּבִגְאוּלַת מִצְרַיִם 9 לְהִתְחִיל אֶת הַתּוֹרָה אֲלֵא מִהַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם
 15 תִּתְחַדֵּשׁ עֲנִין עִקְרִי וְהוּא פְתִיחַת הַצִּיּוֹר 10 שְׂנֵאֲמָר בִּיְצִיאַת מִצְרַיִם, שְׁזֶהוּ עֲנָן מוֹלֵד
 16 דְּגֵאוּלָּה. וְזֶה שֶׁאֵנוּ מְבַרְכִין בְּבִרְכַת 11 הַלְּבָנָה⁴³, שְׁשִׁיף לְעֲנָן הַגֵּאוּלָּה⁴⁴, כְּמֵאֲמָר⁴⁵
 17 הַגֵּאוּלָּה אֲשֶׁר גֵּאלְנוּ וְכו' דִּי־אֵנוּ דוֹמֵה 12 שֶׁהֵם עֲתִידִים לְהִתְחַדֵּשׁ כְּמוֹתָהּ, שְׁמִזָּה מוֹכֵן
 18 מִי שֶׁהוּא בְּגוּלָה וְיודֵעַ אֲשֶׁר סוֹף סוֹף 13 שְׁגַם הַכַּח עַל הַגֵּאוּלָּה הַעֲתִידָה נִיתֵן בִּיְצִיאַת
 19 יֵגַאל, לְמִי שֶׁהוּא מְשׁוּעֵבֵד שֶׁאֵינוּ יודֵעַ 14 מִצְרַיִם, שְׁזֶהוּ לְפִי שְׁבִי־יְצִיאַת מִצְרַיִם הִיָּתָה
 20 כֻּלָּל אֵם יֵגַאל, וּבְגֵאוּלַת מִצְרַיִם נִתְחַדֵּשׁ 15 הַמַּעֲלָה דִּאֲתַכְפִּיאַ, כְּפִנְזָר לְעֵיל. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה
 21 כֻּלְלוֹת עֲנִין הַגֵּאוּלָּה. וְלִכֵּן נִמְשַׁל לְנוֹ 16 בְּקָרִיעַת יַם סוֹף, שֶׁהַמַּעֲלָה דִּקְרִיעַת יַם סוֹף לְגַבִּי
 22 שֶׁהָאִיר כֻּלְלוֹת הַחוּשׁ. וְהַגִּילּוּי דִּי־יְצִיאַת 17 הַעֲנָן דְּבִנְהָר יַעֲבְרוּ בְּרִגְלֵ שִׁיָּהָה לְעֵתִיד לְבוֹא
 23 מִצְרַיִם הוּא כֻּלָּל אֶחָד וְאֶחָד כֻּלָּל זְמַן 18 הִיא, שְׂאֵז הִיָּה הַעֲנָן דִּאֲתַכְפִּיאַ, שְׁהָרִי אַף עַל
 24 (וּבְכַל מְקוֹם...)". וְזֶהוּ גַם מֵה 19 פִּי שְׁהִיָּה אֶז הַגִּילּוּי דִּזָּה אֶ-לִי וְאַנְוָהוּ⁴⁶, וְרֵאֲתָה
 25 שְׂאֲמָרוֹ רַו"ל⁴² כַּמְדַּרְשׁ לֹא 20 שְׁפָתָה עַל הַיָּם מֵה שְׁלֹא רָאָה גְדוֹל
 26 הִיָּה רְאוּי לְהִתְחִיל אֶת 21 שְׁבִנְבִיאִים⁴⁷, מְכַל מְקוֹם, גַּם לְאַחֲרֵי גִילּוּי זֶה
 27 הַתּוֹרָה אֲלֵא מִהַחֲדָשׁ הַזֶּה 22 הָרִי הִיא נִשְׂאָרָה שְׁפָתָה⁴⁸, וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּנוֹגֵעַ
 28 לְכֶם הַצִּיּוֹר עַל קִידוּשׁ הַחוּדֵשׁ 23 לְשֶׁאֵר הַדְּרָגוֹת שְׁלִמְעָלָה מִשְׁפָּחָה כּו', וְאֵילּוּ
 29 שְׂנֵאֲמָר בִּיְצִיאַת מִצְרַיִם, כַּכְּתוּב 24 לְאַחֲרֵי זֶה הִיָּה עֲנָן הַנְּבוֹאָה שִׁיָּף רַק לִיְחִידִי
 30 בְּתוֹרָה שְׁזֶהוּ עֲנָן מוֹלֵד 25 סְגוּלָּה, כְּמוֹ שְׁבַעִים הַזְּקֵנִים, נָדָב וְאַבְיָהוּא,
 31 הַלְּבָנָה⁴³, שְׁשִׁיף לְעֲנָן 26 מִשֶּׁה וְאַהֲרֹן וְכו', וְלֹא לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְהִיָּינוּ,
 32 הַגֵּאוּלָּה⁴⁴, כְּמֵאֲמָר⁴⁵ שְׁחִינּוּ 27 שְׁהִיוּ אֶז בְּבַחֲנֵינַת אֲתַכְפִּיאַ בְּלָבָד. וּמִצַּד מַעֲלָה
 33 חו"ל לומר בְּנוֹסַח בְּרַכַת קִידוּשׁ לְבַנָּה 28 זוֹ שְׁבִקְרִיעַת יַם סוֹף הָרִי זֶה נַעֲשֶׂה גַם הַפְּתִיחָה
 34 שֶׁהֵם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲתִידִים 29 לְעֲנָן דְּבִנְהָר יַעֲבְרוּ בְּרִגְלֵ
 35 לְהִתְחַדֵּשׁ כְּמוֹתָהּ כִּשֶׁם שֶׁהִלְבְּנָה 30 הַעֲתִידָה
 36 שֶׁנִּתְמַעֲטָה בְּשֶׁשֶׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית עֲתִידָה
 37 לְחֹזֵר וְלִהְיוֹת חֲדָשׁ, שְׁמִזָּה מִכֵּן שֶׁעֲנִין
 38 מוֹלֵד הִלְבְּנָה הַעֲתִידָה לְהִתְחַדֵּשׁ לְעֵתִיד
 39 לְבוֹא נִיתֵן בִּיְצִיאַת מִצְרַיִם מוֹכֵן

(41) ראה ד"ה כימי צאתך הנ"ל פ"ב (שם ע' 164). (42) תנחומא (באבער) בראשית יא. ועוד – הובא בפרש"י בראשית א, א. (43) ראה פרש"י בא יב, ב. (44) ראה שמו"ר פט"ו, יא. (45) נוסח ברכת קידוש לבנה (סנהדרין מב, א). (46) בשלח טו, ב. (47) ראה מכילתא ופרש"י עה"פ. (48) ראה גם סה"מ תשי"ג ע' קלא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

42 אתערותא דלעילא מצד עצמו... והמטה נשאר על עמדו שלא נודרך כלל, ולא
 43 שהי' כלי לאלקות, דזה הוא רק בכח האין סוף ברוך הוא הכל יכול, שהגם
 44 שהמטה הי' על עמדו ולא נודרך כלל, ומכל מקום יהי' התגלות העצמות
 45 ממש למטה... וזהו המשכה מלמעלה למטה, אבל עולם הבא ותחיית המתים
 46 הם העלאה מלמטה למעלה, שהיא
 47 הזדככות המטה שהמטה עולה למקום
 48 המעלה", וְלִכְּנָן מֵאַחַר שְׂבִמְתָן תּוֹרָה
 49 לֹא הִיא וַיְכּוּן הָעוֹלָם הַיְהִיָּה נְתִיבָת
 50 מְקוֹם לְעֵנְיָנִים הַבְּלִיָּה רְצוּיִים
 51 שְׁהִיּוּ לְאַחַר מִתְּן תּוֹרָה כו' כי
 52 במתן תורה היה רק 'אתכפיא' ולא
 53 'אתהפכא'. וְכַשֵּׁם שְׁהָעוֹלָם לֹא
 54 נִזְדַּבְּף עֲדִיין בְּשַׁעַת מִתְּן
 55 תּוֹרָה, כִּף גַּם בְּנוֹגַע לְבָנִי
 56 יִשְׂרָאֵל, שְׁאָמְרוּ נַעֲשֵׂה
 57 וְנִשְׁמָע⁵², וְהִינּוּ, שְׁאָף שְׁלֹא
 58 הִיּוּ בְּדַרְגַּת "נִשְׁמָע" ועדיין לא
 59 הגיעו להבנה והשגה באלקות, מְכַל
 60 מְקוֹם אָמְרוּ "נַעֲשֵׂה", שְׁזָהוּ
 61 בְּחִינַת אֲתַכְפִּיא, שְׁאָף עַל פִּי
 62 שְׁאִינוּ אוֹחִזוּ (עַר הָאֵלֶט נִיט
 63 עֲדִיין אִינוּ נִמְצֵא) בְּדַרְגַּת הַבְּנָה
 64 וְהַשְׁגָּה וְהַכְרָה בְּאֵלֻקוֹת, כִּלל זֹאת
 65 הָרִי הוּא מְכַבֵּל אֶת עַצְמוֹ
 66 כו'. וּמַצַּד מַעְלַת הָאֲתַכְפִּיא
 67 שְׂבִמְתָן תּוֹרָה, כִּמְבֹאֵר לְעִיל
 68 נִימְן אִז הַכַּח עַל הָעֵנְיָן דְּמִתְּן
 69 תּוֹרָה עֲכָשִׁיו, מֵאֵז מִתְּן תּוֹרָה
 70 וְאֵלֶךְ שְׁהוּא (לֹא בְּאוֹפֵן שֶׁל
 71 בִּיטוּל הָעוֹלָם, אֶלֶא) בְּאוֹפֵן
 72 שֶׁל זִיכּוּף הָעוֹלָם, הִינּוּ,
 73 לְהַתְּעַסֵּק עִם הַמְּטָה הָעוֹלָם
 74 הַגִּשְׁמִי לְכַרְרוֹ וְלִזְכּוֹ כו',
 75 שְׁעַל דְּדִי זֶה הַעִיסוּק בְּכִירוֹ
 76 הָעוֹלָם בְּאִים לְעֵנְיָן דְּמִתְּן תּוֹרָה
 77 כְּפִי שְׁיָהִיָּה לְעֵתִיד לְבֹא,
 78 כְּאֶשֶׁר יָקוּיִם הִיעוֹד הָאֲמוֹר בְּנִבּוּאָת
 79 זְכַרְיָה אֶת רוּחַ הַטְּמָאָה אֲעִבִיר מִן הָאֲרֶץ⁵³, שְׁאָז לְעֵתִיד לְבֹא
 80 יְהִיָּה גַם הָעֵנְיָן דְּאֲתַהֲפִכָא (וְעַד שְׂבִמְתָן תּוֹרָה נִימְן הַכַּל,
 81 גַּם הַתּוֹרָה דְּלְעֵתִיד לְבֹא, כְּנִזְכָּר לְעִיל שְׂבִמְתָן תּוֹרָה לֹא
 82 יְהִיָּה עוֹד פְּעַם).

1 וְעַל דְּרָף זֶה יוֹבֵן גַּם בְּנוֹגַע לְמִתְּן תּוֹרָה. דְּהִנֵּה, אָף עַל פִּי
 2 שְׂבִשְׁעַת מִתְּן תּוֹרָה הִנֵּה הַקּוֹל שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁאֲמַר 'אֲנִכִּי
 3 ה' אֱלֹקֶיךָ יוֹצֵא מְאֲרִבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם מִזְרוֹחַ וּמַעֲרֵב צִפּוֹן וְדָרוֹם
 4 וּמְלַמְעָלָה וּמְלַמְטָה וְכוּ'⁴⁹ (כְּדַבְּרֵי הַמְּדַרְשׁ, "דְּכַתִּיב יִרְעַם אֵל בְּקוֹלוֹ
 5 נִפְלְאוֹת, מֵהוּ יִרְעַם כְּשֶׁנִּתֵּן הַקְּדוּשׁ
 6 בְּרוּךְ הוּא אֵת הַתּוֹרָה בְּסִינֵי הָרָאָה
 7 בְּקוֹלוֹ לְיִשְׂרָאֵל פְּלֵאִי פְּלֵאִים, כִּיֵּצֵד הִיָּה
 8 הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְדַבֵּר וְהַקּוֹל יוֹצֵא
 9 וּמַחֲזִיר בְּכֹל הָעוֹלָם יִשְׂרָאֵל שׁוֹמְעִין אֵת
 10 הַקּוֹל בֹּא עֲלֵיהֶם מִן הַדָּרוֹם וְהִיוּ רִצִּים
 11 לְדָרוֹם לְקַבֵּל אֵת הַקּוֹל וּמְדָרוֹם נִהֲפֹךְ
 12 לָהֶם לְצִפּוֹן וְהִיוּ רִצִּים לְצִפּוֹן וּמִצִּפּוֹן
 13 נִהֲפֹךְ לְמִזְרוּחַ וְהִיוּ רִצִּים לְמִזְרוּחַ וּמִמִּזְרוּחַ
 14 נִהֲפֹךְ לָהֶם לְמַעֲרֵב וְהִיוּ רִצִּים לְמַעֲרֵב
 15 וּמִן הַמַּעֲרֵב נִהֲפֹךְ לָהֶן מִן הַשָּׁמַיִם וְהִיוּ
 16 תּוֹלִין עֵינֵיהֶן וְהִיָּה נִהֲפֹךְ בְּאַרְץ וְהִיוּ
 17 מְבִיטִין לְאַרְץ שְׁנֵאֲמַר מִן הַשָּׁמַיִם
 18 הַשְּׁמַיִעַן אֵת קוֹלוֹ לְיִסְרָךְ וְהִיוּ יִשְׂרָאֵל
 19 אוֹמְרִים זֶה לֹא הִתְחַכְּמָה מֵאִין תִּמְצֵא,
 20 וְהִיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים מֵהִיכֵן הַקְּדוּשׁ
 21 בְּרוּךְ הוּא בֹא מִן הַמִּזְרוּחַ אוֹ מִן הַדָּרוֹם
 22 שְׁנֵאֲמַר ה' מְסִינִי בֹא וְזָרַח מְשַׁעִיר לְמוֹ
 23 וְכַתִּיב אֶלֶרֶה מִתִּימֵן יִבֵּא", וְיִשְׂרָאֵל
 24 שְׁעַמְדוּ עַל הַר סִינֵי פְּסָקָה
 25 זוֹהַמְתָּן⁵⁰ (כְּדַבְּרֵי הַגְּמָרָא, מִפְּנֵי מֵה
 26 עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים מִזְוֵהִימִין שְׁלֹא עֲמַדוּ עַל
 27 הַר סִינֵי שְׁבַעֲשָׁה שָׁבָא נִחַשׁ עַל חוּה
 28 הַטִּיל בָּהּ זוֹהַמָא, יִשְׂרָאֵל שְׁעַמְדוּ עַל
 29 הַר סִינֵי פְּסָקָה זוֹהַמְתָּן, עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים
 30 שְׁלֹא עֲמַדוּ עַל הַר סִינֵי לֹא פְּסָקָה
 31 זוֹהַמְתָּן"). מְכַל מְקוֹם, לְמִרוֹת כֹּל
 32 הָעֵנְיָנִים הַנְּעִלִים וְהַנְּפֵלְאִים שְׁהִיוּ בְּמִתְּן
 33 תּוֹרָה הִנֵּה הַכַּל מִצַּד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 34 בְּבַחֲנֵינַת אֲתַכְפִּיא בְּלָבָד,
 35 שְׁהִרִי גִילּוּי זֶה שֶׁל מִתְּן תּוֹרָה
 36 הִנֵּה רַק לְפִי שְׁעָה וְאַחֲרֵי מִתְּן
 37 תּוֹרָה נִפְסַק הַגִּילּוּי, אֲבָל עֲדִיין לֹא
 38 נִזְדַּבְּף הָעוֹלָם וְלֹא נִשְׁתַּנָּה בְּמַהוּתוֹ, וּבְלִשׁוֹן הַחֲסִידוֹת⁵¹, שְׁאָז
 39 בְּמִתְּן תּוֹרָה הִנֵּה בִּיטוּל הָעוֹלָם, וְלֹא זִיכּוּף עִידוֹן הָעוֹלָם, לְפִי
 40 שְׁהִנֵּה הַגִּילּוּי מְלַמְעָלָה וְלֹא הִיָּה שִׁנוּי בְּעוֹלָם מִצַּד עַצְמוֹ (וּכְמְבֹאֵר
 41 בְּמֵאֲמַר אֲדוּמָר "הִרִי" צ': "דְּמִתְּן תּוֹרָה... הִיָּה בְּהַתְּעוֹרוֹת מִלְּמַעְלָה בְּרוּךְ

(49) ראה תקו"ז תכ"ב (סד, ב). תניא פל"ו. וראה תנחומא שמות כה. שמו"ר פ"ה, ט. 50) שבת קמו, רע"א. 51) ראה לקו"ת פ' ראה כח, ב. המשך תער"ב ח"ב ע' תתקל ואילך [ח"ד ע' א'רסא ואילך]. סה"מ תרח"ץ ע' קמח ואילך. 52) משפטים כד, ז. שבת פח, א. 53) זכרי' יג, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

39 שאז נמשך מבחי' גדלות דאבא והוא בחינת פנימית התורה שנקרא יין ושמן
 40 ודבש שאין שם אחיזה לחיצונים כלל. ואמנם אי אפשר שיבא לבחינה זו כי
 41 אם בהקדים תחלה בחינת אתכפאי שהוא מצה דלחם עוני בבחינת ביטול
 42 לבחינת אין בשבוע הא' מימי הספירה [בימי חג הפסח, כשאוכלים מצה],
 43 ואחר כך בחינת אתהפכא בימי
 44 הספירה... והיינו מה שהחמץ מותר
 45 בשתי הלחם בשבועות דוקא מה
 46 שכתוב חמץ תאפינה כו'. כי אין שם
 47 ניקה כלל לחיצונים ואדרבה גם הם
 48 עולים ונכשרים בשתי הלחם...".
 49 ועד כדי כך גדולה מעלת האתכפאי
 50 והזיכרון שעל ידי פללות
 51 העבודה בזמן הזה בלימוד
 52 התורה (ולמוד המביא לידי
 53 מעשה⁵⁸ דקיום המצוות)
 54 באופן שלא יכבה בלילה
 55 (דקאי שיליה' מכון על זמן
 56 הגלות⁵⁹) גרה⁶⁰, ולמרות חושך
 57 הגלות, מאירים בתורה ומצוות תמיד,
 58 לא יכבה' באים באופן
 59 דתלמודו בידו⁶¹ ללמוד
 60 תורה ביום, בזמן הגאולה⁶²,
 61 באשר משיח ילמד תורה את
 62 כל העם⁶³, כמו שכתוב⁶⁴
 63 בשיר השירים ישקני מנשיקות
 64 פיהו, כפירוש רש"י סוד
 65 טעמיה כו', רזי תורה (וזה
 66 לשון רש"י שם, על הכתוב "ישקני
 67 מנשיקות פיהו כי טובים דורין מיין"
 68 – "על שם שנתן להם תורתו ודיבר
 69 עמהם פנים אל פנים, ואותם דורים
 70 עודם ערבים עליהם מכל שעשוע, ומובטחים מאתו להופיע עוד עליהם לבאר
 71 להם סוד טעמיה ומסתר צפונותיה ומחלים פניו לקיים דברו וזהו ישקני
 72 מנשיקות פיהו") שזוהי תורתו של משיח, התורה שתגלה לעתיד לבוא
 73 בחינת התורה כפי שהיא למעלה מענין הביורורים, כמו
 74 שכתוב באגרת הקודש⁶⁵ שבספר התניא בביאור הרענא
 75 מהימנא⁶⁶ הרועה הנאמן, חלק מספר הוזהר שלית תמן שאין שם,
 76 בפנימיות התורה, לא קושיא ולא מחלוקת כו'⁶⁷.

1 ה) וְהוּא גַם פְּלִלוֹת הָעֲנִינִן הַתּוֹכֵן הַכִּלְלִי דְסִפְרֵי הָעוֹמֵר בְּיָמִים
 2 שְׁבִין יְצִיאַת מִצְרַיִם לְחַג הַשְּׁבִיעוֹת. דְּהִנְהוּ, מְנַחַת הָעוֹמֵר
 3 קָרֵב מְנַחַת שְׁמִבְיָאִים בְּיוֹם ט"ז בְּנִסָּן, לְמַחֲרַת יוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, וְהוּא
 4 יוֹם הַתַּחֲלַת סִפְרֵי הָעוֹמֵר בָּאָה מִן הַשְּׁעוּרִים⁵⁴, מְאָכֵל בְּהֶמְהָ,
 5 בְּשׁוּנָה מְחִיטִים שֶׁהֵם מְאָכֵל אֲדָם
 6 וְהֵינּוּ, שְׁפִסְפִירַת הָעוֹמֵר 1 ה) וְהוּא גַם פְּלִלוֹת הָעֲנִינִן דְסִפְרֵי הָעוֹמֵר
 7 הִיא הָעֲבוּדָה שֶׁהָאֲדָם עוֹבֵד אֶת ה'²
 8 עִם הַבְּהֵמָה, נֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה 3 הַשְּׁבִיעוֹת. דְּהִנְהוּ, מְנַחַת הָעוֹמֵר בָּאָה מִן
 9 שִׁישְׁנָה בְּכֹל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לְצַד נִשְׁמָתוֹ 4 הַשְּׁעוּרִים⁵⁴, מְאָכֵל בְּהֶמְהָ, וְהֵינּוּ, שְׁפִסְפִירַת
 10 הִיא הָעֲבוּדָה עִם הַבְּהֵמָה, נֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה 5 הָעוֹמֵר הִיא הָעֲבוּדָה עִם הַבְּהֵמָה
 11 וְחִלְקוֹ בְּעוֹלָם, 6 וְחִלְקוֹ בְּעוֹלָם, בְּבַחֲנֵי אֲתֵכְפָא, וְרַק אַחַר כֵּן
 12 מוֹטֵל עֲלָיו בְּפֶרֶט, כְּמִבּוֹאֵר בְּסִפְרֵי 7 בְּחַג הַשְּׁבִיעוֹת מְבִיאִים שְׁתֵּי הַלֶּחֶם מִן הַחֲטִיִּם,
 13 הַתְּנִיא (פֶּרֶק לו'): "כִּלְלוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם 8 מְאָכֵל אֲדָם, שְׂאֵז הוּא בְּחֵינַת אֲתֵכְפָא⁵⁵. וְהוּא
 14 שְׂשִׁים רְבוּא נִשְׁמוֹת פֶּרִטוֹת, הֵם 9 גַּם שְׁכָל הַמְּנַחֲחוֹת בָּאוֹת מִצָּה, חוּץ מִחֻמֵּץ
 15 כִּלְלוֹת הַחַיּוֹת שֶׁל כִּלְלוֹת הָעוֹלָם כִּי 10 שְׁבִתוּדָה וְשְׁתֵּי הַלֶּחֶם⁵⁶, בִּינּוֹן שְׁלֵאֲחֲרֵי גְמַר
 16 בְּשִׁבְלֵם נִבְרָא וְכֹל פֶּרֶט מֵהֶם הוּא 11 הָעֲבוּדָה דְסִפְרֵי הָעוֹמֵר נִהְפֵךְ הַחֻמֵּץ לְקִדּוּשָׁה
 17 כּוֹלֵל וְשִׁיךְ לוֹ חַיּוֹת שֶׁל חֶלֶק אֶחָד 12 כו'⁵⁷. ועד שעל ידי פללות העבודה בזמן הזה
 18 מִשְׁשִׁים רְבוּא מְכֻלְלוֹת הָעוֹלָם הַתְּלוּי 13 בְּלִימוּד הַתּוֹרָה (וְלִימוּד הַמְּבִיא לִיְדֵי מַעֲשֵׂה⁵⁸
 19 בְּנִפְשׁוֹ הַחַיּוֹנִית לְהַעֲלוֹתוֹ לַה' בְּעִלְיֵיתָהּ 14 דְקִיּוֹם הַמְּצוּוֹת) בְּאוֹפֵן שְׁלֵא יִכְבֶּה בְּלִילָה (דְקָאֵי
 20 דְהֵינּוּ בְּמָה שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ מֵעוֹלָם הַזֶּה 15 עַל זְמַן הַגְּלוּת⁵⁹) גְּרָה⁶⁰, בְּאִים בְּאוֹפֵן דְתִלְמוּדוֹ
 21 לְצוּרֵךְ גּוֹפּוֹ וּנְפִשׁוֹ הַחַיּוֹנִית לְעִבּוּדַת ה' 16 בִּידוֹ⁶¹ לְלִמּוּד תּוֹרָה בְּיוֹם, בְּזְמַן הַגְּאוּלָּה⁶²,
 22 כְּגוֹן אֲכִילָה וְחַיְתִּיהָ דְרוּמִיָּהּ וְדִירָה וְכֹל 17 כְּאֲשֶׁר מְשִׁיחַ יִלְמַד תּוֹרָה אֶת כָּל הָעָם⁶³, כְּמוֹ
 23 כָּלִי תִשְׁמִישׁוֹ, אֲלֵא שְׂשִׁים רְבוּא 18 שְׁכָתוּב⁶⁴ יִשְׁקֵנִי מְנִשְׁיָקוֹת פִּיהוּ, כְּפִירוּשׁ רִש"י
 24 נִשְׁמוֹת פֶּרִטוֹת אֲלוֹ הֵן שְׂרִשִׁים וְכֹל 19 סוֹד טְעֻמֵּיהָ כו', רְזִי תּוֹרָה, שְׁזוּהִי בְּחֵינַת הַתּוֹרָה
 25 שׂוֹרֵשׁ מִתַּחֲלֵק לְשִׁשִׁים רְבוּא נִיצוּצוֹת 20 כְּפִי שְׁהִיא לְמַעְלָה מְעִנֵּן הַבִּירוּרִים, כְּמוֹ שְׁכָתוּב
 26 שְׁכֹל נִיצוּץ הוּא נִשְׁמָה אַחַת...", 21 בְּאֲגֵרַת הַקּוּדֶשׁ⁶⁵ בְּבִיאוֹר הָרַעֲנָא מְהֵימְנָא⁶⁶
 27 בְּבַחֲנֵי אֲתֵכְפָא הָעֲבוּדָה שֶׁל 22 שְׁלִיַת תְּמָן לֹא קוּשִׁיא וְלֹא מַחְלֻקַת כו'⁶⁷.
 28 כְּפִיִּית וְהַכְנַעַת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית וְהִיצֵר 23 מְאָכֵל אֲדָם, שְׂאֵז אַחַר עֲבוּדַת יוֹכֵן וְחִיקוֹן הַמִּידוֹת בִּימֵי סִפְרֵי הָעוֹמֵר
 29 הָרַע, וְרַק אַחַר כֵּן בְּחַג 34 הוּא בְּחֵינַת אֲתֵכְפָא⁵⁵. וְהוּא גַם הַטַּעַם הַפְּנִימִי עַל כֵּךְ שְׁכָל
 30 הַשְּׁבִיעוֹת מְבִיאִים קָרֵבן שֶׁל 34 הַמְּנַחֲחוֹת כֹּל הַסּוּגִים שֶׁל קָרֵבן מְנַחַח בָּאוֹת מִקַּמַּח שֶׁלֹּא הַחֻמֵּץ,
 31 שְׁתֵּי הַלֶּחֶם מִן הַחֲטִיִּם, 35 חוּץ מִחֻמֵּץ שְׁבִתוּדָה קָרֵבן תּוֹרָה שֶׁבֵּא עִם לַחֲמִים וְשְׁתֵּי הַלֶּחֶם⁵⁶
 32 מְאָכֵל אֲדָם, שְׂאֵז אַחַר עֲבוּדַת יוֹכֵן וְחִיקוֹן הַמִּידוֹת בִּימֵי סִפְרֵי הָעוֹמֵר
 33 הוּא בְּחֵינַת אֲתֵכְפָא⁵⁵. וְהוּא גַם הַטַּעַם הַפְּנִימִי עַל כֵּךְ שְׁכָל
 34 הַמְּנַחֲחוֹת כֹּל הַסּוּגִים שֶׁל קָרֵבן מְנַחַח בָּאוֹת מִקַּמַּח שֶׁלֹּא הַחֻמֵּץ,
 35 חוּץ מִחֻמֵּץ שְׁבִתוּדָה קָרֵבן תּוֹרָה שֶׁבֵּא עִם לַחֲמִים וְשְׁתֵּי הַלֶּחֶם⁵⁶
 36 שֶׁמְקַרְבִּים בְּחַג הַשְּׁבִיעוֹת, בִּינּוֹן שְׁלֵאֲחֲרֵי גְמַר הָעֲבוּדָה דְסִפְרֵי
 37 הָעוֹמֵר נִהְפֵךְ הַחֻמֵּץ לְקִדּוּשָׁה כו'⁵⁷ ואפשר להקריב אותו כקורבן
 38 (וכמבואר ב'תורה אור' על פי הסוד: "... בזמן מתן תורה שלאחר ימי הספירה

(54) סוטה רפ"ב. (55) ראה לקו"ת אמור לה, ד. לו, א ואילך. לט, ג ואילך. במדבר י, א ואילך. (56) מנחות רפ"ה. (57) ראה תו"א הוספות לויקהל קטז, ב. (58) ראה קידושין מ, סע"ב. (59) ראה זח"ג סז, ריש ע"ב. ועוד. (60) משלי לא, יח. וראה תורת חיים תצוה שמו, ג. (61) פסחים נ, א. וש"נ. וראה לקו"ת חכ"ד ע' 570 הערה 19. ע' 580 הערה 8. וש"נ. (62) ראה שמו"ר פי"ט, ו. (63) ראה רמב"ם הל' תשובה ספ"ט. לקו"ת צו יז, א. ובכ"מ. (64) שה"ש א, ב. (65) סימן כו. (66) זח"ג קכד, ב. (67) חסר הסיום (המו"ל).

ביאור בדרך אפשר

7 התורה הוא בהלכות איסור והיתר, כשר ופסול וכד', אבל לעתיד לבוא, לאחר
8 שישלם ביורר הניצוצות, לא יהיה עסק התורה והמצוות לברר ביוררים, אלא
9 להמשיך אורות עליונים יותר, וזאת על ידי פנימיות התורה, שבה אין קושיא
10 ואין מחלוקת, אבל חלק הנגלה שבתורה יהיה גלוי וידוע לכל מבלי יגיעה
11 (כמצוין בהערות המו"ל, סיום המאמר חסר).

ביאור בדרך אפשר

1 הקודש שם שעל ידי עיון וביורר הלכה פסוקה מן הגמרא ופוסקים, מה שהיה
2 בהעלם קודם העיון, מעלים הלכה זו מהקליפות שהיו מעלימים ומכסים
3 אותה, והקושיא על ענין בתורה היא מהקליפות המסתירות על חכמת התורה,
4 ולבני ישראל ניתן הכוח לברר את ניצוצות הקדושה ולהעלות אותם
5 מהקליפות, וכעת, כשהשכינה היא בגלות בקליפת "נגה", הרי עסק התורה
6 הוא לברר ביוררים ולהעלות ניצוצות השכינה מהקליפות, ולכן עיקר לימוד

המשך מעמוד 238

32 פְּדִירָה תֵּלָה רְחֻמָּא - התורה תלתה זאת בכך שהרוצח דר בעיר
33 זו, שנאמר (במדבר לה כח) 'כִּי בְעִיר מְקַלְטוֹ יֵשֵׁב', וכשיש אילן
34 העומד בתוך התחום ונופו נוטה אל מחוצה לו או להיפך, הרי
35 בְּנוֹפוֹ של האילן, בין ענפיו, מְתַדָּר לִיה - יכול הוא לדור, ואילו
36 פְּעִיקְרוֹ - על גזעו) לֹא מְתַדָּר לִיה - אינו יכול לדור, ומשום כך
37 עיקרו נמשך אחר נופו ומקום הדירה של הנמצא באילן נקבע לפי
38 המקום שבו הנוף, שאם נוף האילן נוטה חוץ לתחום, הרי הוא
39 נחשב כדר מחוץ לעיר אפילו אם הוא נמצא בעיקרו שבתוך
40 התחום, ואילו אם הנוף נוטה אל תוך התחום, הרי הוא נחשב כדר
41 בעיר אפילו אם העיקר שבו הוא נמצא עומד מחוץ לתחום.
42 הגמרא שבה ומקשה סתירה בדין מעשר שני עצמו. מקשה
43 הגמרא: רְמִי - [ותקשה] מַעֲשֵׂר אֲמַעֲשֵׂר, דְּתַנִּיא בברייתא, לגבי
44 אכילת מעשר שני בירושלים, באילן הנמצא במקום אחד ונופו
45 נוטה למקום אחר, תֵּלָה אַחֵר הַנוֹף, שאם הנוף בתוך החומה, נאכל
46 מעשר שני שבעיקרו אפילו אם הוא מחוצה לה, ואם הנוף מחוץ
47 לחומה, לא נאכל המעשר שבעיקרו אפילו אם הוא בתוך החומה,
48 וכן בְּדִין עָרֵי מְקַלְטִים, כשהרוצח נמצא בעיקר האילן שבמקום אחד
49 והנוף נוטה למקום אחר, תֵּלָה אַחֵר הַנוֹף, וכאמור במשנה. ונמצא
50 שברייתא זו סותרת את הדין המבואר במשנה שהובאה לעיל,
51 שהולכים אחר מה שנגד החומה ולפנים בלבד.
52 מתרצת הגמרא: אֲמַר רַב כְּהֵנָא, לֹא קָשְׁיָא, הָא - הברייתא שאמרה
53 שהלך אחר הנוף, דעת רבי יהודה היא, הסובר כן בברייתא שתובא
54 בסמוך, וְהָא - המשנה שאמרה שהלך אחר מה שבתוך החומה
55 בלבד, דעת רבנן היא החולקים על רבי יהודה.
56 מעתה אין צורך לחלק בין דין מעשר שני לדין עיר מקלט, וכפי
57 שמתחילה סברה הגמרא לחלק, שבאמת דיניהם שוים, וכמבואר
58 בברייתא שגם במעשר שני וגם בעיר מקלט הולכים אחר הנוף,
59 והיא דעת רבי יהודה שבברייתא דלהלן, וגם משנתינו האומרת
60 שבעיר מקלט הולכים אחר הנוף, נשנתה כמותו. אלא שהמשנה
61 שהובאה לעיל לגבי מעשר שני, שהולכים אחר מה שבתוך
62 החומה בלבד, דעת רבנן היא.
63 הגמרא מביאה את הברייתא בה נתפרשה דעתו של רבי יהודה:
64 דְּתַנִּיא, לגבי אכילת מעשר שני,

1 אֵילָן שְׁהוּא עוֹמֵד בְּתוֹךְ הַתְּחוּם שֶׁל עִיר מְקַלְטוֹ, וְנוֹפוֹ - [ענפיו] נוֹטֵה
2 אל מחוץ לתחום, או שעומד מחוץ לתחום, וְנוֹפוֹ נוֹטֵה וְנֹכַס בְּתוֹךְ
3 הַתְּחוּם, הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֵר הַנוֹף, שאם האילן עומד בתחום ונופו
4 מחוצה לו, נחשב אף עיקר האילן כעומד מחוץ לעיר, ואילו אם
5 האילן עומד מחוץ לתחום ונופו נוטה אל תוך התחום, נחשב עיקר
6 האילן כעומד בתוך התחום.
7 בפשטות ניתן להבין שכונת המשנה ללמד את דינו של רוצח
8 הנמצא על אילן זה, שלעולם האילן נמשך אחר נופו ועל פי מקום
9 הנוף דנים אם הרוצח נמצא בעיר מקלטו ואין גואל הדם יכול
10 להורגו, או שהוא יצא הימנה וניתן להורגו. הגמרא תבאר אם
11 אכן זו כוונת המשנה.

גמרא

12 שנינו במשנה לענין ערי מקלט, שאילן הולך אחר נופו. הגמרא
13 מקשה ממשנה שמבואר בה דין אחר. מקשה הגמרא: וְרַמִּינְהּ,
14 שנינו במשנה (מע"ש פ"ג מ"ז), אֵילָן שְׁהוּא עוֹמֵד (בתוך הפנים)
15 [בפנים] חומות ירושלים וְנוֹטֵה לְחוּץ, או שהוא עומד פחוץ, וְנוֹטֵה
16 לְפָנִים, הנמצא מְפַגְגֵד הַחוּמָה וְלְפָנִים, נחשב בְּלִפְנֵים, ואוכלים שם
17 מעשר שני וכן אין פודים אותו שם, וּמְפַגְגֵד הַחוּמָה וְלְחוּץ, בְּלִחוּץ,
18 ואין אוכלים שם מעשר שני ומותר לפדותו שם. והרי שאין
19 העיקר נמשך אחר הנוף, אלא דין מקומו של כל חלק מהאילן
20 נקבע על פי המקום שבו הוא נמצא.
21 מתרצת הגמרא: מַעֲשֵׂר אֲמַעֲשֵׂר מְקַלְטֵי קָא רְמִית - האם הנך מקשה
22 מדין מעשר שני על דין עיר מקלט, הלא יש לחלק שאת דין
23 אכילת מַעֲשֵׂר שְׁנֵי, בְּחוּמָה תֵּלָה רְחֻמָּא - התורה תלתה במקום
24 שתוך חומות ירושלים, שנאמר (דברים יב י"ח) 'לֹא תוּכַל לֵאמֹר
25 בְּשַׁעֲרֵי מַעֲשֵׂר דְּגִנָּה וְתִרְשָׁף וְיִצְתָרְךָ וְגו', כִּי אִם לְפָנֵי ה' אֲלֹהֶיךָ
26 תֵּאבְּלֶנּוּ, ולכן נאכל המעשר בתוך החומה ואינו נאכל מחוצה
27 לה, ואי אפשר שמקום שמחוץ לחומה ימשך אחר מקום שבתוך
28 החומה ויוכל לאכול שם את המעשר, וכן אי אפשר שמקום
29 שבתוך החומה ימשך אחר מקום שמחוצה לה ולא יוכל שם
30 לאוכלו, שהכל תלוי במקום החומה, אולם את דין עָרֵי מְקַלְטֵי
31 שהעיר קולטת את הרוצחים, ואסור להורגם בה אלא מחוצה לה,

התועדויות

בס"ד. שיחת ש"פ שמיני, כ"ח ניסן, מבה"ח אייר, ה'תשל"ד.

בלתי מוגה

1 א. שבת מברכים חודש אייר הוא לעולם גם השבת שלאחרי אחרון של פסח, שבו נעשית העלי
2 של כל עניני אחש"פ, כמו בכל שבת שבו מתעלים כל עניני השבוע, כמ"ש¹ "ויכולו השמים והארץ
3 וכל צבאם".

4 ונוסף לזה מודגשת יותר השייכות של השבת לאחש"פ בקביעות שנה זו, שאחרון של פסח חל ביום
5 ראשון בשבוע, כך, שאחש"פ הוא התחלת השבוע, שסימומו ביום השבת שלאחריו.

6 [ולמעשה, שבקביעות כזו יש אמנם הפסק של חמשה ימים (מיום שני עד יום ששי) בין אחש"פ לשבת
7 שלאחריו, משא"כ כשאחש"פ חל בימי השבוע שלאח"ז, ה"ה קרוב יותר ליום השבת; אבל אעפ"כ יש
8 מעלה יתירה בקביעות כזו, מצד השייכות המיוחדת שבין יום ראשון ליום השבת].

9 ויובן מכפי שהי' בשבוע הראשון בתחלת הבריאה:

10 ביום ראשון מששת ימי בראשית נאמר² "ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד". ומפרש רש"י (מדברי
11 המדרש³): "לפי סדר לשון הפרשה הי' לו לכתוב יום ראשון, כמו שכתוב בשאר הימים שני שלישי
12 רביעי, למה כתב אחד, לפי שהי' הקב"ה יחיד בעולמו, שלא נבראו המלאכים עד יום ב'" (ועאכו"כ שאר
13 הנבראים, בהמות וחיות, וכן אדה"ר, שנבראו בימים שלאח"ז).

14 [ואף שמצינו בגמרא⁴ ש"עשרה דברים נבראו ביום ראשון", מ"מ, הי' חלק ביום ראשון שבו הי'
15 הקב"ה יחיד בעולמו, משא"כ בשאר הימים לא הי' זמן שבו לא היו עוד נבראים].

16 ועד"ז ביום השבת – שאז היו אמנם כל הנבראים שבעולם, אבל כולם היו במעמד ומצב של עלי
17 למעמד ומצב נעלה ביותר, שזהו הפירוש ד"ויכולו השמים והארץ וכל צבאם".

18 וכפי שמביא הצ"צ⁵ מה ששמע מרבינו הזקן בענין האכילה דשבת, שאינה לברר בירורים [וכידוע
19 בביאור מאמר הזהר⁶ "ולא פרש שבתכם", ולא כמו ביו"ט שבו נאמר⁷ "פרש חגיכם"], אלא להעלות
20 הטוב למעלה כו', שזהו לפי שבשבת מתעלה העולם למעמד ומצב נעלה יותר כו'.

21 וענין זה מובן גם ע"פ נגלה דתורה ועד להלכה בפועל (כמדובר כמ"פ⁸ שכל ענין בקבלה וחסידות
22 מצינו גם כנגלה דתורה) – כפי שמצינו בנוגע לדמאי, שביום השבת מאמינים אפילו לעם הארץ שגם
23 הוא אינו משקר בשבת⁹, שזהו מצד עליית העולם לדרגה נעלית יותר, שלכן, אע"פ שהעולם מצד עצמו
24 הוא "עלמא דשיקרא"¹⁰, הנה ביום השבת מתעלה העולם למעמד ומצב שניכר בו ענין האמת שהוא
25 "חותמו של הקב"ה"¹¹.

26 ונמצא, שיום השבת – שבו ניכר בעולם חותמו של הקב"ה אמת – הוא בדוגמת "יום אחד", שהי'
27 הקב"ה יחיד בעולמו.

(7) מלאכי ב, ג.

(1) בראשית ב, א. וראה לקו"ת בהר מא, א. ובכ"מ.

(8) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חע"ה ע' 313. וש"נ.

(2) שם א, ה.

(9) ירושלמי דמאי רפ"ד. רמב"ם הל' מעשר רפ"ב.

(3) ב"ר פ"ג, ח.

(10) ראה זח"א קצב, ב.

(4) חגיגה יב, א.

(11) שבת נה, א. וש"נ. ירושלמי סנהדרין פ"א ה"א. דב"ר

(5) סהמ"צ מצות לא תבערו אש בסופה (דרמ"צ ז, א"ב).

פ"א, יו"ד.

(6) ח"ב פח, ב. וראה תו"א ר"פ חיי שרה.

ומצד השייכות המיוחדת של יום השבת ליום ראשון – מודגשת יותר השייכות דשבת מברכים אייר
לאחרון של פסח שחל בשנה זו ביום ראשון בשבוע.

ב. בנוגע לענינו של אחש"פ דובר לעיל¹² (וכן בשנים שלפנ"ז) – מיוסד על השיחה משנת תש"ד¹³
("ויהי בשלושים שנה"¹⁴) – שבימים האחרונים דחג הפסח גופא (שבכללות קשורים עם משיח, ביחס
לימים הראשונים שקשורים עם יצי"מ) ישנו חילוק בין שביעי של פסח, שענינו הוא הגילוי של משה
רבינו, לאחרון של פסח, שענינו הוא הגילוי של משיח – כמודגש בקריאת התורה וההפטרה, שהקריאה
דש"פ היא בענין קריעת ים סוף ושירת הים שהיתה ע"י משה רבינו, ואילו באחש"פ ההפטרה היא
אודות משיח: "ויצא חוטר מגזע ישי וגו' ונחה עליו רוח ה' וגו"¹⁵, ככל פרטי הענינים שבזה, ובהמשך
לזה מבואר גם השינוי בעולם שיהי' ע"י משיח – "וגר זאב עם כבש וגו"¹⁶, עד "לא ירעו ולא ישחיתו
גו' כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"¹⁷.

והענין בזה:

הפירוש ד"מלאה הארץ דעה גו' כמים לים מכסים" הוא – ש"מקום המים קרוי ים, והמים ממלאים
אותו המקום עד שלא יראה הקרקע, ואמר, כמו שכל הים מכוסה במים, כן יהיו כולם מכוסים וממולאים
בדעה"¹⁸, והיינו, שכשם שכאשר מסתכלים בים לא רואים את הברואים שבים, אלא רק את מי הים, כך
גם לעתיד לבוא לא יראו את מציאות הנבראים, אלא רק אלקות – "דעה את ה'".

וזהו גם תוכן היעוד "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר"¹⁹ – שיהי' גילוי כבוד ה'
באופן שלא יראו את מציאות הנברא, אלא רק את כח הפועל בנפעל ("פי ה' דיבר"), שיהי' בגלוי בראי'
מוחשית לא רק "לעניי בשר", אלא באופן שהבשר עצמו יראה "כי פי ה' דיבר" (כמבואר בשער
האמונה²⁰).

וכיון שכל ענין שבעולם מתחיל מהתורה, כמאמר²¹ "אסתכל באורייתא וברא עלמא", הרי מובן, שגם
השינוי בעולם שיהי' בביאת המשיח צריך להתחיל בתורה:

ידוע שלעתיד לבוא תתגלה תורתו של משיח, שילמד תורה את כל העם כולו²², ולימוד זה יהי' באופן
של ראי' – שדוקא עפ"ז מובן "איך יוכל האחד לשאת ריבוא רבבות אנשים"²³, כיון שהלימוד יהי'
באופן של ראי', שבמשך זמן קצר תופסים ריבוי פרטים בבת אחת, ולא כמו בשמיעה שיש צורך בריבוי
זמן לתפוס פרט אחר פרט וכו'²⁴.

וכיון שלימוד התורה ע"י משיח יהי' באופן של ראי' – יומשך גם בעולם הענין ד"ונגלה כבוד ה'
וראו כל בשר וגו'".

ג. ויש לבאר ההוראה מענין זה בעבודת האדם:

ובהקדים המדובר כמ"פ בנוגע לכל הענינים שנאמרו בתורה, הן בנוגע לסיפור שאירע בעבר, והן
בנוגע ליעוד שיהי' לעתיד לבוא, שנוסף לכך ש"אין מקרא יוצא מידי פשוטו"²⁵, שאכן אירע מאורע זה
בעבר בעתו ובזמנו או שכך יהי' בעתיד, ככל פרטי הענינים המסופרים בתורה, מ"מ, עיקר ענינו שהוא
חלק מ"תורה" לשון הוראה²⁶, שצריך ללמוד ממנו הוראה בעבודתו עתה, כשלומד ענין זה בתורה.

(12) שיחת אחש"פ ס"ד (תורת מנחם – התועדויות חע"ו ע' 52) וש"נ.
(13) שיחות ליל יום אחש"פ תש"ד בתחלתם (סה"ש תש"ד ע' 105; ע' 109).
(14) יחזקאל א, א. וראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"כ ע' 108. וש"נ.
(15) ישע"י, יא, א"ב.
(16) שם, ו.
(17) שם, ט.
(18) מצו"ד עה"פ.
(19) שם מ, ה.
(20) פכ"ה. וראה לקו"ש ח"ז ע' 94 ובהנסמן שם.
(21) זח"ב קסא, ריש ע"ב.
(22) ראה רמב"ם הל' תשובה ספ"ט. ועוד. לקו"ת צו יז, א. ובכ"מ.
(23) לקו"ת שם. וראה שער האמונה שם פנ"ו.
(24) ראה לקו"ת שם, ב. שער האמונה שם פנ"ט ואילך.
(25) שבת סג, א. וש"נ.
(26) ראה רד"ק לתהלים יט, ת. גו"א ר"פ בראשית (בשם הרד"ק). זח"ג נג, ב.

1 וכמו בנוגע ליצי"מ – ש"בכל דור ודור ובכל יום ויום חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא
2 היום ממצרים"²⁷, והיינו, שמפירטי הענינים שנאמרו בתורה בנוגע ליצי"מ יש ללמוד הוראה בנוגע לענין
3 דיצי"מ כפי שהוא בעבודה הפרטית של יום זה; ועד"ז בנוגע לקריעת ים סוף – כדאיאת בתוספתא²⁸
4 שצריך לזכור גם קרי"ס בכל יום – שמפירטי הענינים שנאמרו בתורה בנוגע לקרי"ס ושירת הים כו', יש
5 ללמוד בנוגע לענין דקרי"ס כפי שהוא בעבודת כל יום.

6 ועד"ז בנוגע ליעודים שנאמרו בתורה בנוגע לזמן דלעתיד לבוא – שיש בהם גם הוראה בנוגע לאופן
7 העבודה עתה, בזמן הגלות, שהרי כל הענינים דלעתיד לבוא תלויים במעשינו ועבודתנו כל זמן משך
8 הגלות²⁹, וכיון שמדתו של הקב"ה היא "מדה כנגד מדה"³⁰, הרי מובן, שכאשר יודעים כיצד יהי' מעמד
9 ומצב העולם לעתיד לבוא, אזי יודעים גם באיזה אופן צריכה להיות העבודה עתה, כדי שתפעל שיעודים
10 אלו יתקיימו כפשוטם בביאת המשיח.

11 ד. ומזה מובן גם בנוגע ליעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" (שנאמר בהפטרת
12 היום) – שיש בזה הוראה בנוגע לעבודתו של כל אחד מישראל גם עתה:

13 אצל כל אחד מישראל ישנו הענין ד"דעה את ה'" – ע"י לימוד התורה, שבו חייב כל אחד מישראל³¹,
14 אם באופן ד"והגית בו יומם ולילה"³² כפשוטו, או עכ"פ באופן ד"פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית"³³,
15 ובלשון רבינו הזקן: "כדת הניתנה לכל אחד ואחד בהלכות תלמוד תורה"³⁴, "כפי יכולת השגתו ושרש
16 נפשו למעלה"³⁵.

17 ובכן: כשיהודי יודע שלעתיד לבוא יהי' מעמד ומצב ש"מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"
18 – הרי זו הוראה עבורו בנוגע ללימוד התורה ("דעה את ה'"), שבאותה שעה שלומד תורה, צריך להיות
19 אצלו מעמד ומצב ש"מלאה גו' דעה את ה' כמים לים מכסים", היינו, שכל כולו מונח לגמרי בלימוד
20 התורה באופן שזוהי כל מציאותו!

21 וכאמור, שע"ז שעבודתו היא באופן כזה, ה"ה פועל שיקויים היעוד ד"מלאה הארץ דעה את ה'
22 כמים לים מכסים" כפשוטו.

23 ה. וכיון שתורת-אמת דורשת זאת מכל אחד מישראל – הרי בודאי שיש בכחו לקיים זאת בפועל.

24 ואין לתמוה כיצד יתכן שעבודת כל אחד מישראל עתה תהי' באופן הקשור עם יעוד שנאמר בנוגע
25 לימות המשיח – שהרי נת"ל³⁶ מ"ש במאור עינים³⁷ שאצל כל אחד מישראל יש ניצוץ משיח,

26 ויתירה מזה, שענין זה הוא (לא בהעלם בפנימיות נפשו באופן שיתכן שאינו יודע מזה כו', אלא)
27 בגילוי אצלו, ועד שזהו בגילוי בעולם באופן שאפילו גוי רואה זאת, כמסופר בירושלמי³⁸ אודות גוי
28 שחלם שבלע כוכב, ואמרו לו, שהכוונה בזה ליהודי שנקרא בשם "כוכב", שזהו שמו של משיח, עליו
29 נאמר³⁹ "דרך כוכב מיעקב",

30 ומזה מובן, ששייכותו של כל אחד מישראל למשיח היא באופן שזוהי מציאותו, כך, שאין הדבר
31 תלוי בבחירתו, כי, ענין הבחירה שייך רק בנוגע למעשה דיבור ומחשבה, אבל לא בנוגע לעצם מציאותו,

(35) שם פ"ד.

(36) שיחת אחש"פ ס"כ (תורת מנחם – התוועדויות חצ"ו ע' 66).

(37) ס"פ פינחס.

(38) מע"ש ספ"ד. וראה ברכות נו, ב.

(39) בלק כד, יז. וראה ירושלמי תענית פ"ד ה"ה. רמב"ן

ע"פ.

(27) פסחים קטז, ב. תניא רפ"ז.

(28) ברכות רפ"ב (הובא בתו"א בשלח סב, ב).

(29) תניא רפ"ז.

(30) סנהדרין צ, סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך.

(31) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסקנ"ה. וש"נ.

(32) יהושע א, ח.

(33) מנחות צט, ב.

(34) תניא פל"ד.

1 וכמו שלא שייך בחירה בנוגע לעצם היותו "חלק אלקה ממעל ממש" 40, שלכן פוסק הרמב"ם 41
 2 שרצונו האמיתי של כל אחד מישראל הוא "לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות, ויצרו הוא שתקפו,
 3 וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני", אזי מתגלה רצונו האמיתי; וברור הדבר ש"לא ידה ממנו
 4 נדח" 42, וסופו לעשות תשובה, בגלגול זה או בגלגול אחר 43,
 5 וגם אם יש שנים או שלושה שאומרים שאין רצונם בכך – אומר הקב"ה "ביד חזקה גו' אמלוך
 6 עליכם" 44, ואין זה ענין של גזירה, אלא יש על זה הסברה בשכל – כיון שהקשר עם הקב"ה הוא עצם
 7 מציאותו של יהודי, ואין הדבר תלוי בבחירתו; הבחירה היא רק אם ענין זה שמצד עצם מציאותו יתפשט
 8 בכל הגוף, בנוגע למחשבה דיבור ומעשה כו'.
 9 וכן הוא בנוגע לשייכותו של כל אחד מישראל למשיח, כיון שמצד עצם מציאותו יש בו ניצוץ משיח.
 10 ו. וענין זה מודגש ביותר באחרון של פסח, כיון שהפטרות היום היא בענינו של משיח.
 11 ובפרט ע"פ המנהג שנתפרסם ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר 45, שהבעש"ט הי' עורך באחרון של פסח סעודת
 12 משיח, היינו, שענינו של משיח נמשך וחודר גם בסעודה (מאכל ומשקה) גשמית, שנקראת סעודתו של
 13 משיח, וכיון שכן הוא ע"פ תורה, הרי אין נפק"מ אם מרגישים זאת אם לאו, כיון שהמציאות האמיתית
 14 היא שבמאכל ומשקה הגשמיים נמשך וחודר ענינו של משיח.
 15 ומובן שהכוונה בקיום מנהג זה באחרון של פסח היא – לא שישאר בו ביום בלבד, אלא שממנו
 16 יומשך על כל השבוע, עד ליום השבת, ומיום השבת יומשך על כל השנה כולה,
 17 וההמשכה היא באופן המתאים לענינו של יום השבת – ש"אין עצב בה" 46, אלא באופן של תענוג
 18 אמיתי – "וקראת לשבת עונג" 47, ובאופן ד"כל מלאכתך עשוי" 48,
 19 ועד שמזה באים "ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים" 49, בגאולה האמיתית והשלימה, כפי
 20 ש"הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה. . ומיד הן נגאלין" 50, ע"י משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו
 21 ויוליכנו קוממיות לארצנו, בקרוב ממש.

* * *

22
 23 ז. הביאור במ"ש 51 "ויסע משה את ישראל מים סוף", "הסיען בעל כרחם", כיון שהיו עסוקים בביזת
 24 הים,
 25 – שהתעסקותם בביזת הים (מיד לאחרי התגלות השכינה בקרי"ס, ובעמדם בהשתוקקות למ"ת) היתה
 26 (לא בכדי שיהי' להם ריבוי כסף וזהב, שלא הוצרכו לזה כו', אלא) רק כדי לקיים את הציווי 52 (ש"יצאו 53
 27 ברכוש גדול" 54, ועד) "ונצלתם את מצרים" 55.

40 תניא רפ"ב.
 41 הל' גירושין ספ"ב.
 42 ע"פ שמואל"ב יד, יד.
 43 ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סה"ג. וש"נ.
 44 יחזקאל כ, לג.
 45 ראה שיחת יום אחש"פ תש"ב ס"ג (סה"ש תש"ב ס"ע
 109 ואילך) – נעתק ב"היום יום" כב ניסן, אחש"פ. וראה גם
 שיחת אחש"פ ס"ג (תורת מנחם – התוועדויות חע"ו ס"ע 51).
 וש"נ.
 46 ראה ירושלמי ברכות פ"ב סה"ז. הובא בתוד"ה מ"ד –
 מו"ק כג, ב.
 47 ישע"י נח, יג.
 48 ראה שו"ע אדה"ז או"ח סש"ו סכ"א. וש"נ.
 49 תמיד בסופה.
 50 רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

51 בשלח טו, כב ובפרש"י – מתנחומא, יל"ש ומדרש לקח טוב. וראה גם שיחת ש"פ שמיני, מבה"ח וער"ח אייר תשח"י ס"ג ואילך (תורת מנחם – התוועדויות חכ"ב ע' 288 ואילך). שם חכ"ה ע' 52.
 52 ומוכן שלא שייכת כאן השקו"ט אם כבר הי' להם דין של בני" או רק דין של בני נח וכו' (ראה אנציק' תלמודית (כרך ג) ערך ב"נ בתחלתו (ס"ע שמח) וש"נ).
 53 לך לך טו, יד.
 54 כולל גם בפנימיות הענינים – בירור ניצוצות הקדושה שבכסף וזהב של מצרים והעלאתם לקדושה עי"ז שנעשה ברשות בני", וכמוכן גודל הענין שבזה גם בפשטות – ע"פ פירוש רש"י על הפסוק (חיי שרה כג, יז) "ויקם שדה עפרון", "תקומה היתה לו שיצא מיד הדיוט ליד מלך".
 55 שמות ג, כב.

1 ולכן, כשאמר להם משה (ציווי ה') שנסתיים זמן העבודה ד'ונצללתם את מצרים"⁵⁶, ועכשיו צריך
2 לילך למ"ת, הוצרכו לנתק את עצמם "בעל כרחם" ממצבם הקודם שעסקו בקיום הציווי "ונצללתם את
3 מצרים" בכל לבכם נפשם ומאודם.

4 וההוראה מזה, שיהודי צריך לעסוק בעבודתו בכל מאורדו⁵⁷, עד שמקבל הוראה שנסתיים זמן עבודה
5 זו⁵⁸ ועכשיו צריך לעסוק בעבודה אחרת נכמו יושבי אוהל, שבדרך כלל מונחים בלימוד התורה, אך יש
6 זמנים שצריכים להתנתק מלימוד התורה ולצאת החוצה⁵⁹ לעסוק בהצלת נפשות ע"י הפצת התורה
7 והיהדות; ועד"ז בעלי עסק, שעיקר עבודתם בעובדין טבין, אבל גם הם חייבים לקבוע עתים לתורה⁶⁰,
8 ואז, הנה מצד התמסרותו לעבודתו הקודמת, צ"ל אצלו ההוגש שזהו "בעל כרחו", אבל אעפ"כ, "על
9 כרחך אתה חיי"⁶¹, להתחיל "לחיות" בעבודה החדשה.

10 והוראה נוספת מזה ש"הסיען בעל כרחם", בנוגע לקירוב בנ"י לתומ"צ (במכ"ש מבירור הניצוצות
11 שבכסף וזהב דמצרים), שגם אם כבר קירב ריבוי יהודים, הנה כל זמן שנשאר עדיין יהודי אחד שצריך
12 לקרבו, צריך להמשיך בעבודה זו בכל החיות כו"⁶² –

13 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חכ"א ע' 77 ואילך.

14 ח. וזוהי ההוראה שלמדים מהענין ד'ויסע משה" שהי' לאחרי קריעת ים סוף בשביעי של פסח,
15 שהכוונה בזה היא כדי להמשיך על כל השנה כולה, כמו כללות הענין דיצ"מ וחג הפסח בכלל, כפי
16 שביאר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁶³ שרבינו הזקן לא הכניס בסידורו "חסל סידור פסח", כיון שחג הפסח אינו
17 מסתיים, אלא נמשך בכל השנה כולה.

18 ובענין זה יש חידוש בחג הפסח לגבי שאר ימים טובים, חג השבועות וחג הסוכות, שהשפעתם

לעסוק בלימוד התורה וקיום המצוות מתוך חיות וכו' – הרי דוקא
לאחרי שמתבונן תחילה בגדלות הא"ל ושפלות האדם, שזהו"ע
עבודת התפלה, ועי"ז שמתפלל כדבעי, ועד לאופן ד"בכל מאדך",
הרי זה נמשך ופועל בצאתו מבית הכנסת לבית המדרש לעסוק
בתורה, וכן לאח"ז בצאתו מבית המדרש ל"הנהגה בהן מנהג דרך
ארץ" (ברכות לה, ב), שניכר עליו שהוא יהודי שהתפלל היום
כדבעי, באופן שהענין ד"בכל מאדך" שבעבודת התפלה נמשך גם
בעבודת היום כולו.

61 אבות ספ"ד.

62 ובפשטות – ללא פשט'לאך, דרשות או רמזים – בנוגע
למעשה בפועל, אצל כל אחד ששומע את הדברים:

גם מי שאינו עוסק בהפצת התורה והיהדות, הרי בודאי שאין
זה בגלל שרוצה לישב בטל... או בגלל שמתעצל לעסוק בזה
ומחפש עבודה קלה יותר, אלא בגלל שחושב שכבר עסק בזה
בריבוי ויותר אינו צריך לעסוק בזה; הוא כבר בבחינת "צדיק
גמור"..." כבר הי' אצלו הגילוי ד"זה א-לי" (בשלח טו, ב), ועכשיו
הוא מוכן ללכת לקבל תורתו של משיח!...

אך על זה באה ההוראה מהנהגת בנ"י, שמצד עצמם (לולי
שהסיעום בעל כרחם) היו ממשכים לעסוק בביות מצרים –
שבדאי אין הכוונה בזה לספר בגנותן של ישראל ח"ו, אלא
אדרבה כו' – שכל זמן שנשארה עדיין ביזת מצרים, יש להמשיך
ולעסוק בזה, ולידע שיש בכחו לעשות זאת, וכסיפור הידוע (ראה
תורת מנחם – התוועדויות חס"ט ריש ע' 96. וש"נ) אודות מאמר
הבעש"ט לתלמידיו: "מאזשעש – דא ניע חאָטשעש" (= הנך
יכול, אלא שאינך רוצה).

63 סה"ש תש"ג ע' 75. נעתק בהגש"פ עם לקוטי טעמים
ומנהגים בסופה.

56 למרות שעדיין לא סיימו ליטול כל "ביזת הים" – שהרי
אילו היו מסיימים ליטול ביזת הים כולה, בודאי שגם מצד עצמם
לא היו רוצים להשאר שם, ולא הי' צורך שמשה רבינו יסיעם
משם בעל כרחם.

57 וכל זה – גם בשעה שאינו רואה מהי התועלת שבעבודתו,
כמו בביות הים, שבנ"י היו יכולים לעשות חשבון שבהיותם
במדבר או בכניסתם לא"י בגאולה השלימה אינם זקוקים לריבוי
הזהב וכסף וכו' (ראה לקו"ש שפנים ס"ד), ואעפ"כ עשו זאת
מתוך שמחה ללא חשבונות, רק כדי לקיים ציווי הקב"ה.

58 ולהעיר מסיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר (ראה גם תורת מנחם
– התוועדויות ח"ט ע' 114. וש"נ) אודות יהודי ממדינת אשכנז
(א' דיטשישער איד") שהתבונן בדביקות ב"אחד" במשך דקה
שלימה; הוא הי' איש אמת, ובהסתכלו על השעון בתחלת וסוף
דביקותו, אמר (והתפאר בכך) שהי' זה "פאסט איינע מינוטע"..."
והרי מוכן שלמרות שיש כאלו שאומרים שזהו אופן הנהגה של
"תורה עם דרך ארץ", הרי האמת היא שהנהגה כזו היא היפך
התורה והיפך דרך ארץ כו', שיש לשלול אותה לגמרי. אבל
אעפ"כ, יש נקודה מסויימת שיכולים ללמוד מזה – שגם בשעה
שעומדים בתנועה של דביקות מוחלטת ב"אחד", צריך לידע שיש
זמן שבו מסתיימת עבודת הדביקות ב"אחד", ואז צריך להפסיק
ולעסוק בחיות בעבודה שלאח"ז.

59 אף שמצד עצמם רוצים להשאר "בפנים", ולקיים מש"נ
בפרשה הקודמת (צו ח, לג): "ומפתח אוהל מועד לא תצאו גו'".

60 ועד"ז בנוגע לשינויי הזמנים בעבודת כל יום, ש"זמן
תפלה לחוד זמן תורה לחוד" (שבת י"ד, א) – שכאשר עוסק
בלימוד התורה מתוך חיות ולהט כו', הנה בבוא זמן התפלה, עליו
להפסיק מלימוד התורה ולהתחיל לעסוק בעבודת התפלה, תפלה
באריכות וכו', באופן ד"בכל מאדך". ואדרבה: כיצד יכול יהודי

1 נמשכת בכל השנה – שבשאר המועדים נמשכת רק השפעת היו"ט, אבל לא היו"ט עצמו, ואילו בחג
2 הפסח הנה היו"ט עצמו לא מסתיים אלא נמשך בעצמו בכל השנה⁶⁴.

3 ועד"ז בנוגע לענין דקרי"ס שבשביעי של פסח, וכן בנוגע לעניני אחש"פ – שכולם נמשכים על כל
4 השנה כולה.

5 וכאשר ישנו הענין ד"ויסע גו", "הסיען בעל כרחם" לקבלת התורה – הרי זה נעשה הכנה לנסיעה
6 לקבלת תורתו של משיח בגאולה האמיתית והשלימה, שתלוי במעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות,
7 בשמחה ובטוב לבב.

8 * * *

9 ט. ישנו עוד ענין באחרון של פסח הקשור במיוחד עם קביעות שנה זו:

10 אחרון של פסח קשור גם עם הכניסה לארץ ישראל, שהרי התכלית של יצי"מ היא – "והבאתי אתכם
11 אל הארץ גו"⁶⁵ [ועד שבגלל זה יש סברה שגם "והבאתי גו" נכלל בלשונות של הגאולה⁶⁶], וכיון שגמר
12 ושלמות היציאה ממצרים היתה בקרי"ס שבשביעי של פסח⁶⁷, הרי מובן, שבאחרון של פסח מתחיל ענין
13 הכניסה לארץ.

14 ולכן מצינו לאח"ז בכיבוש הארץ ע"י יהושע, שכיבוש יריחו – שהיתה מנעולה של ארץ ישראל⁶⁸ –
15 התחיל באחרון של פסח, כדאיתא בסדר עולם רבה⁶⁹: "והעם עלו מן הירדן בעשור לחודש הזה⁷⁰ (י'
16 ניסן) .. ב"א בניסן – ויעש לו יהושע חרבות צורים וימל את בני ישראל ("הילודים במדבר") אל גבעת
17 הערלות⁷¹ (כי "בעשרה לא מהילי משום חולשא דאורחא"⁷²). ב"ד בניסן שחטו ישראל את פסחיהן,
18 שנאמר⁷³ ויחנו בני ישראל בגלגל ויעשו את הפסח וגו'. בט"ז בניסן הקריבו בני ישראל את העומר,
19 שנאמר⁷⁴ ויאכלו מעבור הארץ וגו'. אחר הפסח (לאחרי שביעי של פסח) בכ"ב בניסן (שבו חל בחו"ל
20 אחרון של פסח) – וסבותם את העיר וגו' ויהי ביום השביעי וגו'⁷⁵ (והיינו, שבאחרון של פסח התחילו
21 לסבב את החומה, וכך עשו במשך ששה ימים, וביום השביעי סיבבו את החומה ז' פעמים, ואז נפלה
22 החומה, וכבשו את יריחו). רבי יוסי אומר יום השבת היתה מלחמה של יריחו" (שלכן נאמר⁷⁶ "והיתה
23 העיר חרם" – הקדש, דכיון שהכיבוש הי' בשבת קודש, "קודש היא לכם"⁷⁷, ראוי כל השלל להיות
24 קודש).

25 [ולפלא, שבסדר הדרורות⁷⁸ הובא חשבון אחר, ואינו מציין כלל למ"ש בסדר עולם רבה הנ"ל].

26 וענין זה שכיבוש יריחו (כשנפלה החומה לאחרי שסיבבו במשך שבעה ימים החל מאחרון של פסח)
27 הי' בשבת – הוא כקביעות שנה זו, שכ"ב ניסן (אחרון של פסח) חל ביום ראשון בשבוע, שאז חל כ"ח
28 ניסן (יום השביעי מאחש"פ) בשבת, ולכן מודגש בו יותר הענין ד"הימים האלה נזכרים ונעשים"⁷⁹.

29 י. והענין בזה בעבודת האדם:

30 הענין דכיבוש הארץ בעבודת כל אחד מישראל הוא – לפעול בעצמו להיות במעמד ומצב ד"ארץ",
31 "שרצתה לעשות רצון קונה"⁸⁰; ועי"ז שפועל זאת בעצמו, ה"ה פועל גם בחלקו בעולם ובכל העולם.

64 ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 172 ואילך.

65 וארא ו, ח.

66 ראה תורה שלמה עה"פ (במילואים ע' קיא). וש"נ.

67 ראה גם תורת מנחם – התוועדיות חע"ו ע' 49. וש"נ.

68 ראה תנחומא בהעלותך י"ד. במדב"ר פט"ו, טו. ועוד.

69 פ"א. הובא בתוד"ה מכאן – מנחות ל, א.

70 יהושע ד, יט.

71 שם ה, ג (ה).

72 יבמות עא, ב.

73 שם, י"ד.

74 שם, יא.

75 שם ו, ג-טו.

76 שם, יז ובפרש"י ורד"ק.

77 תשא לא, יד.

78 ב"א תפ"ח.

79 אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת'

בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.

80 ב"ר פ"ה, ח.

1 וענין זה מתחיל מכיבוש יריחו – שענינו בעבודה הו"ע עבודת התפלה, כפי שמבאר רבינו הזקן⁸¹
 2 ש"יריחו" הוא מלשון ריח, והו"ע התפלה שבמקום תמידין תקנום⁸², והרי ענין הקרבן הוא "ריח ניחוח
 3 לה"⁸³; והשייכות של עבודת התפלה לענין הריח מודגשת גם במאמר⁸⁴ "לבעל החוטם אני מתפלל".

4 וההוראה מזה לכל אחד מישראל – שצריך לעסוק בעבודת התפלה, ולא לטעון שמדאורייתא יוצא
 5 י"ח בלאה"כ, ואפילו מדרבנן מספיקה תפלה סתם, גם ללא עבודת התפלה, אלא כמ"ש רבינו הזקן
 6 במכתב הידוע⁸⁵ אודות גודל ההכרח שבעבודת התפלה, שלכן, "האומרים תפלה מדרבנן לא ראו מאורות
 7 מימיהם", וכמבואר בלקו"ת⁸⁶ שענין התפלה הוא ע"ד חוט השדרה, שאינו בכלל ח"י החוליות שבמנין
 8 האברים, אבל הוא המעמיד ומקיים את כל האברים כו', ועד"ז היא פעולת עבודת התפלה שבהתחלת
 9 היום על כל הענינים שבמשך כל היום כולו, שניכר שנעשים ע"י יהודי שעסק בעבודת התפלה כו'.

10 וכל זה הוא בהדגשה יתירה ביום השבת, שענינו העיקרי הוא עבודת התפלה⁸⁷, ועד שבו מתעלים
 11 גם התפלות של כל ימות החול, שענינם הוא הארה מיום השבת כו'⁸⁸.

12 ועד שע"י העבודה דשבת, יום השביעי, באים לעילוי ד"ויהי ביום השמיני⁸⁹, שקשור עם כינור של
 13 שמונה נימין דמשיח⁹⁰, יבוא ויגאלנו כו' בקרוב ממש.

14 * * *

15 יא. מאמר (כעין שיחה) ד"ה ויהי ביום השמיני וגו'.

16 * * *

17 יב. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק⁹¹ "וישא אהרן את ידיו גו' ויברכם", "ברכת כהנים, יברכך יאר
 18 ישא", "וירד", "מעל המזבח",

19 – שהברכה היתה בפסוקי ברכת כהנים (ולא שאהרן קיים כאן מצות ברכת כהנים), בקשר ובשייכות
 20 לפעולת השראת השכינה במשכן לאחרי גמר הכפרה על חטא העגל: "יברכך" – הקב"ה עצמו (ולא
 21 אהרן, שהיתה לו שייכות למעשה העגל), "יאר" – הארת פנים דהשראת השכינה, עי"ז ש"ישא" – יכבוש
 22 כעסו.

23 ורק לאחרי הברכה, אזי "וירד", "מעל המזבח" (אף שעלייתו למזבח היתה לצורך עשיית הקרבנות),
 24 כיון שהברכה היתה בשייכות לעבודה על המזבח, ולכן נאמרה בסמיכות אלי', בהיותו על המזבח –

25 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ת ש"ח"ב ע' 39 ואילך.

26 יג. כאן המקום לבאר מה שצויין במראה-מקומות למכתב כללי דחג הפסח⁹², לדברי אממו"ר⁹³ בנוגע
 27 לנוסח הברכה "חג הפסח כשר ושמח", שזהו לפי שמצוותו של חג הפסח היא במצות ויין (ד' כוסות),
 28 וזהו "כשר" – בנוגע למצות, שצ"ל "ושמרתם את המצות"⁹⁴ [אע"פ שגם בשאר הימים טובים נוגע ענין
 29 הכשרות, כמו בחג הסוכות בנוגע לדיני סוכה וד' מינים, ואפילו חג השבועות שאין בו דינים מיוחדים,

(88) ראה לקו"ת שבהערה 1. ובכ"מ.

(89) ריש פרשתנו.

(90) ערכין יג, ב.

(91) פרשתנו ט, כב.

(92) אג"ק חכ"ט ע' קלא בהערה.

(93) לקו"ת לוי"צ אג"ק ע' קצו ואילך.

(94) בא יב, יז.

(81) ראה לקו"ת שלח נא, ד ואילך. מסעי פט, ב. צ, ד.

(82) ברכות כו, א-ב.

(83) ויקרא א, ט. ועוד.

(84) זח"ג קל, ב. וראה לקו"ת שם.

(85) אג"ק שלו ע' לד. וש"נ. וראה גם תורת מנחם –

התועדויות ח"ב ע' 90. וש"נ.

(86) בלק ע, סע"ג ואילך.

(87) ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"ב ע' 311. וש"נ.

1 הרי ישנם בו הדינים שבכל יו"ט, ו"שמח" – בנוגע לד' כוסות יין ה"משמח אלקים ואנשים"⁹⁵; ומוסיף
2 ש"כשר" ר"ת "כמוצא שלל רב"⁹⁶.

3 ויש לבאר השייכות המיוחדת ד"ושמרתם את המצות" לענין ד"כמוצא שלל רב" – ובהקדים:

4 בנדון⁹⁷ התנאי בקיום מצות מצה – דצ"ל שיכולה לבוא לידי חימוץ – ישנן ב' ילפותות:

5 בבבלי⁹⁸: "אמר קרא⁹⁹ לא תאכל עליו חמץ ז' ימים תאכל עליו מצות, דברים הבאים לידי חימוץ
6 אדם יוצא בהן יד"ח במצה, יצאו אלו (אורז ודוחן) שאין באין לידי חימוץ". ומוסיף ביאור לאח"ז
7 שהכוונה בזה – לידי דין איסור חימוץ – שהרי בדין דחמץ קאי קרא.

8 בירושלמי שם¹⁰⁰: "ושמרתם את המצות, מצה שצריכה שימור, יצאת זו (רבוכה – בשמן ותלוטה)
9 שא"צ שימור" (מחימוץ – המציאות דחימוץ, שהרי לא נזכר בזה דין).

10 והביאור י"ל:

11 השם "חמץ" חל עוד בהיותו חטים וקמח, ובמילא חל גם האיסור דלא תאכל חמץ, ובמילא הוכשר
12 לתאכל מצות, אף אם אח"כ רבוכה היא. אלא ש(לבבלי¹⁰¹) מיעטו קרא מטעם אחר – דלא הוי "לחם
13 עוני"⁹⁹;

14 השם "מצות" הוא כשנעשה לחם, וכשנאמר שצ"ל שמירה שתהי' מצה – ה"ז צ"ל סמוך לזה, משא"כ
15 ברבוכה – שא"צ שימור.

16 והנה, הירושלמי עכצ"ל דס"ל דרשת הבבלי, שהרי תנא במתני⁹⁸ שאין יוצאין בטבל אף שצריך שימור
17 – והטעם משום דאין בו איסור חמץ.

18 בנוגע לבבלי – את"ל שהבבלי פליג בזה על הירושלמי וס"ל ד"ושמרתם את המצות" פי' (רק) "הזהרו
19 במצה ושמרו אותה מכל צד חימוץ"¹⁰², ורק למצוה (בעלמא) צריך להדר אשימור¹⁰³ – הרי רבוכה באופן
20 שהיא לחם עוני אבל א"צ שימור – היינו בשאר מי פירות – אין יוצאין בה להירושלמי, אבל יוצאים
21 להבבלי,

22 והרמב"ם¹⁰⁴ שפסק שיוצאים ברבוכה זו – לשיטתי' דפי' ¹⁰² ושמרתם גו' הזהרו במצה כו' כנ"ל.
23 ומתורצת בזה השקו"ט שבנ"כ שם¹⁰⁵.

24 – הפר"ח¹⁰⁶ מפרש שכוונת הרמב"ם שעירב בה מים ג"כ (ודלא כהמ"מ, לח"מ, ב"י וכו'), ומכריח
25 זה מהירושלמי. ועפ"ז, לפענ"ד, אינו מובן כלל שלא רמזה הרמב"ם. ועפנה"ל – אדרבא הרמב"ם
26 לשיטתי'.

27 יד. והנה¹⁰⁷, אדה"ז בשולחנ¹⁰⁶ כתב ד"עיסה שנלושה במי פירות כו' (כל המשקין שבעולם לבד
28 מתולדות המים – כמש"כ בס"ב), אינו יוצא בה יד"ח כו', מפני שהיא מצה עשירה, והתורה אמרה לחם
29 עוני. ועוד שאין יוצאין אלא במצה שהיתה יכולה לבוא לידי חימוץ אם לא הי' משמרה מחימוץ, כמשנ"ת
30 בסי' תנ"ג.

ועה"ת (בא יב, מב) ש"צריך לעשות כל הפעולות שהדבר יתקיים".

(103) שם מ, א.

(104) שם פ"ו ה"ה.

(105) ראה מג"א סתע"א סוס"ק ה ובנ"כ שם. בציון ירושלים בירושלמי שם.

(106) ר"ס תסב.

(107) ראה גם שיחת אחש"פ (וש"פ שמיני) תשכ"ו סכ"ד

ואילך (תורת מנחם – התועדויות חמ"ו ס"ע 347 ואילך).

(95) ס' שופטים ט, יג.

(96) תהלים קיט, קסב.

(97) מכאן עד סוסט"ו – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונרפס ב"המאור" אייר-סיון תשל"ד קונטרס ה (ריח), ולאח"ז בהוספות להגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים ח"ב ע' שצו ואילך.

(98) פסחים לה, א ושם.

(99) פ' ראה טז, ג.

(100) פ"ב, ה"ד.

(101) שם לו, א.

(102) רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ה ה"ט. וראה צפע"נ שם.

- 1 ועכצ"ל שהציון לסתנ"ג הוא רק לכללות הדין, אבל לא לפרטיו, שהרי בסתנ"ג ממעט המינים שאין
 2 יכולים לבוא לידי חימוץ, משא"כ בנדו"ד שהמדובר שהעיסה צ"ל זקוקה לשימור.
 3 וכללות יסודו הוא כמ"ש הב"י¹⁰⁶ "לא ראיתי לשום אחד מהפוסקים שחילק (כהרמב"ם) בין יין כו'
 4 לשאר מי משקין, דלעולם אין המצה כשרה אלא במים בלבד".
 5 ולכאורה הול"ל הטעמים בסדר הפוך, תחלה משנ"ת כבר בסתנ"ג, ואח"כ החידוש שבכאן דהוי מצה
 6 עשירה¹⁰⁸ והתורה אמרה כו'¹⁰⁹.
 7 ועפנה"ל ג"ז מובן, דהנה להרמב"ם (ע"פ הנ"ל): א) הבבלי לא ס"ל כהירושלמי דצ"ל זקוקה לשימור
 8 סמוך לאפי', ב) נילושה בשאר מי פירות – לא הוי מצה עשירה,
 9 וע"פ הכלל¹¹⁰ דאין להרבות במחלוקת (ובפרט בנדו"ד – דהרמב"ם יחידאה הוא נגד כל הפוסקים
 10 כמ"ש בב"י), דיינו לומר דפליגי רק בחדא – דהפוסקים ס"ל דהוי מצה עשירה, ולכן הובא זה כטעם
 11 העיקרי. ורק כהוספה קאמר (דפליגי על הרמב"ם גם בזה, דס"ל דהבבלי ל"פ על הירושלמי, ולכן יש
 12 טעם) עוד שצ"ל מצה שנחוצה בה ש"משמרה מחימוץ".
 13 ויש להמתיק – זה שמביא אדה"ז הנ"ל עכ"פ בתור הוספה אף שאין להרבות במחלוקת – דשאני
 14 הכא די"ל דהפוסקים מרבים במחלוקת על הרמב"ם ע"פ כלל זה עצמו – בכדי שלא להרבות במחלוקת
 15 בין הבבלי והירושלמי. ובכ"ז ה"ז רק הוספה, שהרי מובן דעדיף לא להרבות במחלוקת דבתראי
 16 (הפוסקים) מאשר דקמאי (מש"ס לש"ס¹¹¹) כיון שהיו לנגד עיני בתראי.
 17 טו. והנה, בקרא⁹⁶ "שש אנכי על אמרתך" (מצותיך) מסיים "כמוצא שלל רב" – שענין שלל הוא
 18 שייך כשיש מציאות הנלחם בו, מציאות דהיפוכו. ובמצוות – הם המצוות שכוללים עשי' וגם שלילת
 19 ההיפך, וכמו זכור אל תשכח וכיו"ב, מתחיל ממצות¹¹² מילה¹¹³, שצ"ל מהול ולא יהי' ערל¹¹⁴, ועאכו"כ
 20 המצוות ששני ההפכים תלויים זב"ז, וכבנדו"ד דיוצאים במצה דוקא באם היא בבל תאכל חמץ (משא"כ
 21 במילה דאפשר (אף שהוא מיעוט) הא בלא הא).
 22 ומדייק בקרא:
 23 א) כמוצא שלל, ולא כרגיל לשלול וכיו"ב – לשלול מצוה הבאה בעבירה, ובנדו"ד "אין אדם יוצא
 24 יד"ח באכילת מצה שהיא אסורה לו"¹¹⁵.
 25 ב) כמוצא שלל רב, ולא כמוצא רוב שלל¹¹⁶ – שהחילוק: רוב שלל – ריבוי בכמות, שלל רב –
 26 (כולל גם) ריבוי באיכות, וע"ד "בהמה רבה איקרי"¹¹⁷.
 27 ובנדו"ד: מקרא ד"לא תאכל עליו חמץ גו" דילפינן (רק) דברים (מינים) הבאים לידי חימוץ – ה"ז
 28 ג"כ שלל כנ"ל, ובמילא גם רבוכה בכלל; נוסף מקרא ד"ושמרתם את המצות גו" (כבירושלמי) – דגם
 29 רבוכה (בשאר משקין) דהוי שלל, אין יוצא יד"ח, דבדברים אלו עצמן צ"ל זקוקה לידי משמרה מחימוץ
 30 שלולא זאת תבוא לידי חימוץ – שלל רב דוקא.

הגשמיים שעוסק בהם (שהם עצמם בבחי' "כשר", להיותם קדושה, אלא שנמצאים בהגשמי בבחי' גלות), שהו"ע השלל (משיחת ש"פ משפטים תשי"ז).
 114 ראה צפע"נ על הרמב"ם ריש הל' מילה ובכ"מ. ונת' בארוכה בלקו"ש ח"ג ע' 759 ואילך. תורת מנחם – התוועדויות חל"ב ע' 271 ואילך. וש"נ.
 115 רמב"ם הל' חו"מ שם ה"ז.
 116 וכמש"נ: "ורוב דגן ותירוש" (תולדות כז, כח).
 117 תמורה ט, א.

108 נזכר בסתנ"ד ס"ד. וגם שם מציינן לכאן.
 109 משא"כ במג"א דקאי א"מצה עשירה" שבשו"ע.
 110 יד מלאכי כללי שני התלמודים סעיף י. וש"נ.
 111 ראה חגיגה י"ד, א ובפרש"י.
 112 ואריכות פרש"י בשבת (קל, א ד"ה שש) – הוא לבאר הדיק "אמרתך" ל' יחיד.
 113 ולהעיר, שעלי נאמר "שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב" (שבת שם), כי, ע"ז שאדם מחליש את התאוה (ע"י ברית מילה), הרי הוא פודה את כל ניצוצות הקדושה שבדברים

טז. וברוחניות הענינים – בנוגע לעבודת האדם:

1 חמץ – מורה על היצה"ר¹¹⁸, וצ"ל "ושמרתם את המצות" – להזהר מכל הענינים הבלתי-רצויים
 2 שבאים ע"י היצה"ר כו'.
 3 ועד שבאים לשלימות העבודה – בחג השבועות, שאז מביאים שתי הלחם מחמץ דוקא¹¹⁹, כיון שענין
 4 החמץ נעשה באופן שיכולים להשתמש בו לקדושה, וכמו הענין ד"ראתהלכה ברחבה"¹²⁰, ועד למעמד
 5 ומצב שמתאר הרמב"ם בסוף הל' מלכים בנוגע לימות המשיח.
 6 ועכשיו בזמן הגלות הרי זה נעשה ע"י לימוד התורה – שהרי "מאן מלכי רבנן"¹²¹, ו"אמר מלכא
 7 עקר טורא"¹²², שקאי על עקירת היצה"ר ש"נדרמה להם כהר"¹²³, כמארז"ל¹²⁴ "אם פגע בכך מנוול זה
 8 משכהו לבית המדרש וכו'", ועד שע"ז מתגלה אצלו הענין ד"ממלכת כהנים"¹²⁵, שלכן "אקיים"¹²⁶ כך
 9 והיו¹²⁷ מלכים אומניך"¹²⁸.

* * *

11 יז. בנוגע להערות אאמו"ר על הזהר – הנה בהתחלת הפרשה איתא בזהר¹²⁹: "ויהי ביום השמיני
 12 וגו'⁸⁹, ר' יצחק פתח ברין יחד כוכבי בוקר ויריעו כל בני האלקים¹³⁰, זכאין אינון ישראל דקב"ה יהיב
 13 לון אורייתא וכו'", ומבאר אאמו"ר¹³¹ "השייכות דהפתיחה הזאת הכא, ולמה ר' יצחק דוקא פתח בה
 14 וכו'", ומבאר גם השייכות למיתת בני אהרן נדב ואביהוא שבהמשך הפרשה וכו' – ע"ד הקבלה.
 15 ועדיין צריך להבין הביאור בזה בפשטות הענינים, וגם, מהי השייכות של ר' יצחק דוקא לענין
 16 ש"קב"ה יהיב לון אורייתא וכו'", ובפרט שענין זה בא בהמשך לפסוק "ברין יחד כוכבי בוקר", ששייך
 17 לעבודת התפלה של נש"י¹³².
 18 וכפי שיתבאר לקמן.

19 יח. נהוג גם לבאר ענין בפרקי אבות, כמ"ש רבינו הזקן בסידורו ש"נוהגין לומר פרקי אבות פרק
 20 אחד בכל שבת שבין פסח לעצרת, ואומרים לפניו משנת כל ישראל" – "כל ישראל יש להם חלק לעולם
 21 הבא, שנאמר¹³³ ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר"¹³⁴.
 22 ובביאור דברי המשנה – איתא במפרשים¹³⁵ שהכוונה ב"עולם הבא" כאן היא לעולם התחי' נולא
 23 לגן עדן (שגם הוא נקרא "עולם הבא", וכפי שמבאר הרמב"ם¹³⁶ ש"זה שקראו אותו חכמים העולם הבא,
 24 לא מפני שאינו מצוי עתה וכו' אלא מפני שאותן החיים באין לו לאדם אחר חיי העולם הזה וכו'"),
 25 שאינו בכל ישראל בשוה¹³⁷], כדמוכח מהמשך המשנה: "ואלו שאין להם חלק לעולם הבא, האומר אין
 26 תחיית המתים מן התורה", ומבואר הטעם בגמרא: "הוא כפר בתחיית המתים, לפיכך לא יהי' לו חלק
 27 בתחיית המתים, שכל מדותיו של הקב"ה מדה כנגד מדה".
 28

118 ראה ברכות יז, א ובפרש"י. ר"ה ג, סע"ב ובפרש"י.
 לקו"ת צו יג, ג. ובכ"מ.
 119 ראה לקו"ת חכ"ב ס"ע 32 ואילך. חל"ב ע' 136. וש"נ.
 120 תהלים קיט, מה.
 121 ראה גיטין סב, סע"א. זח"ג רנג, ב (ברע"מ).
 122 ראה ב"ב ג, ב.
 123 סוכה נב, א. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ב
 ע' 48. וש"נ.
 124 שם, ב.
 125 יתרו יט, ו.
 126 זבחים יט, רע"א.
 127 ישעי' מט, כג.
 128 חסר הסיום (המו"ל).
 129 ח"ג לה, ב.
 130 איוב לח, ז.
 131 לקוטי לוי"צ הערות לזח"ג ס"ע רסו ואילך. וראה גם
 שיחת ש"פ שמיני, מבה"ח אייר תשל"ב ס"ט ואילך (תורת מנחם
 – התוועדויות חס"ח ע' 198 ואילך).
 132 ראה חולין צא, סע"ב.
 133 ישעי' ס, כא.
 134 סנהדרין ר"פ חלק. וראה גם שיחת ש"פ אחרי, מבה"ח
 אייר דאשתקד סכ"ה ואילך (תורת מנחם – התוועדויות חע"ב ע'
 151 ואילך). וש"נ.
 135 פ"י הרע"ב סנהדרין שם. מדרש שמואל אבות כאן.
 136 הל' תשובה ספ"ח.
 137 ראה לקו"ש חי"ז ע' 344 ובהנסמן שם.

1 ועז"נ "לעולם ירשו ארץ" – שקאי על ירושת הארץ כפשוטה (ולא על גן עדן, שנקרא "ארצות
 2 החיים"¹³⁸), שדוקא בזמן התחי', לאחרי הגאולה העתידה שאין אחרי' גלות, אזי תהי' ירושת הארץ
 3 באופן ד"לעולם"¹³⁹ (ולא כמו ירושת הארץ בזמן יהושע, שלאח"ז הי' ענין של גלות כו').
 4 וטעם הדבר הוא – לפי שהם "נצר מטעי מעשה ידי להתפאר".
 5 וצריך להבין:
 6 (א) מהו הצורך להביא ב' ענינים – "נצר מטעי", וגם "מעשה ידי להתפאר", ולא מספיק אחד מהם?
 7 (ב) "נצר מטעי" – ידוע שקאי על הנשמה עצמה כפי שהיא למעלה מגוף. וכיון שכאן מדובר אודות
 8 עולם התחי', נשמות בגופים, אין מקום לכאורה להביא הענין ד"נצר מטעי"?
 9 וכפי שיתבאר לקמן.

* * *

11 יט. בנוגע להערות אאמו"ר על הזהר – הטעם שאינו מבאר השייכות של ר' יצחק לענין התורה,
 12 הוא, לפי שענין זה מובן מעצמו (ע"פ המבואר בכ"מ):
 13 ידוע¹⁴⁰ שענינים של ג' האבות מכוון לג' הרגלים: פסח – כנגד אברהם, כמ"ש¹⁴¹ "לושי ועשי עוגות",
 14 ופסח הי'; שבועות – כנגד יצחק, שתקיעת שופר של מתן תורה הי' בשופר מאילו של יצחק¹⁴²; וסוכות
 15 – כנגד יעקב, כמ"ש¹⁴³ "ולמקנהו עשה סוכות".
 16 וענינים בספירות – כנגד ג' המדות חג"ת: חג הפסח הו"ע החסד – "זכרתי לך חסד נעוריי וגו'"¹⁴⁴,
 17 ולכן שייך לאברהם; חג הסוכות, "חג האסיף"¹⁴⁵, שענינו אסיפת התבואה והפירות בריבוי מופלג¹⁴⁶,
 18 שייך ליעקב, מדת התפארת, שהיא "נחלה בלי מצרים"¹⁴⁷; וחג השבועות, "זמן מתן תורתנו", שייך
 19 למדת הגבורה, כמרומוז בכך שהתחלת עשה"ד היא "וידבר אלקים גו"¹⁴⁸, בחי' הגבורה, ובלשון חז"ל¹⁴⁹
 20 "אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענום", ולכן הרי זה שייך ליצחק, מדת הגבורה.
 21 ולהעיר גם מהמבואר בחסידות¹⁵⁰ בפי' המשנה¹⁵¹ "האשה נקנית בשלש דרכים כו', בכסף בשטר
 22 ובביאה", ש"אשה" קאי על כנס"י, ו"נקנית" – לבעלה זה הקב"ה – "בשלשה דרכים": "בכסף" – מלשון
 23 "נכסף נכספת"¹⁵², שהו"ע האהבה, מדתו של אברהם [ולכן מצינו בנוגע לקידושי כסף ש"גמר קיחה
 24 קיחה משדה עפרון"¹⁵³, כמ"ש באברהם "נתתי כסף השדה קח ממני"¹⁵⁴]; "בשטר" – הו"ע התורה,
 25 שהיא השטר האמיתי על האירוסין והנישואין בין כנס"י עם הקב"ה, שזהו ענינו של יצחק; ו"בביאה"
 26 – ענינו של יעקב, שתיקן תפלת ערבית¹⁵⁵, שהיא רשות¹⁵⁶, וכמבואר בזה, שלאחרי ההקדמה ד"ימינא
 27 ושמאלא", שהו"ע תפלת שחרית ומנחה, אזי נעשה היחוד בדרך ממילא, שזהו"ע דרשות¹⁵⁷.

(149) מכות כד, רע"א. וש"נ (וראה בהנסמן בשערי זהר שם).
 (150) ראה סה"מ תרל"ו ח"ב ע' רעו ואילך. וראה גם תורת
 מנחם – התוועדויות חס"ד ע' 291 ואילך. וש"נ.
 (151) קידושין בתחלתה.
 (152) ויצא לא, ל. וראה תניא רפ"ג. תו"א ר"פ וישב. ובכ"מ.
 (153) גמרא שם. וש"נ.
 (154) חיי שרה כג, יג.
 (155) ברכות כו, ב.
 (156) שם כז, ב.
 (157) ראה זח"א קלג, א. רכט, ב. ביאוה"ז להצ"צ חיי שרה
 ע' פה ואילך.

(138) תהלים קטז, ט.
 (139) ראה רד"ק ומצו"ד עה"פ (ישעי' שם).
 (140) זח"ג רנז, ב. טווא"ח סתי"ז.
 (141) וירא יח, ו. וראה פרש"י שם, יו"ד.
 (142) ראה פרד"א ספלא. פרש"י יתרו יט, יג.
 (143) וישלח לג, יז.
 (144) ירמי' ב, ב. וראה פרש"י בא יב, לט.
 (145) תשא לד, כב.
 (146) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 31 הערה 45.
 (147) שבת קיח, סע"א.
 (148) יתרו כ, א. וראה ד"ה וידבר תש"ד (סה"מ תש"ד ס"ע
 218 ואילך).

כ. וכאן המקום להזכיר – עכ"פ בקיצור נמרץ – אודות הענין של "מיהו יהודי":¹
 במאמר הזהר הנ"ל מדובר אודות גודל מעלתם של בני"י – "זכאין אינון ישראל דקב"ה יהיב לון
 אורייתא כו", ומפרט כמה מעלות בנוגע לתורה: "קדישא" – קודש מלה בגרמי, קאי על בחי'
 החכמה¹⁵⁸; "חדוותא דכלא חדוותא דקב"ה" – הו"ע הבינה, "אם הבנים שמחה"¹⁵⁹, היינו, שהו"ע
 שפועל שמחה הן למעלה והן למטה, ע"ד ענין היין ש"משמח אלקים ואנשים"⁹⁵; "ואטיילותא דילי",
 דכתיב¹⁶⁰ ואהי' שעשועים יום וכו'" – כמבואר במפרשים¹⁶¹ שטיול קשור עם ענין התענוג, ועד
 לענין דשעשועי המלך בעצמותו¹⁶².
 וענין זה מדגיש יותר את חומר הענין של מיהו יהודי – שענינים נפלאים אלו [וכן הענין ד"כל ישראל
 יש להם חלק לעולם הבא כו"י] רוצים לתת לגוי שלא התגייר כהלכה, רחמנא ליצילן!
 וכל זה – בגלל שישנם כאלו שלא מתאים להם להודות על טעותם, ומתעקשים שלא לוותר על הכבוד
 המדומה לשבת על כסא של "שר",
 – אפילו אם מדובר אודות שעה קלה בלבד, שהרי סוכ"ס יזרקו אותם, כמובן מדברי הגמרא¹⁶³
 ש"סהדי שיקרא אאוגרייהו זילי" (השוכרים אותם מבזים אותם וקלים הם בעיניו), ועד"ז בנדו"ד, בנוגע
 ל"עדי שקר" שמעידים על חוק זה שהוא "הישג דתי", שהם מבזים בעיני אלו ששכרו אותם לומר עדות
 שקר הנ"ל, וסוכ"ס יזרקו אותם החוצה (אם כי גם לאחרי שיזרקו אותם דרך הדלת, יחזרו וינסו להיכנס
 דרך החלון...!) –
 ובשביל זה הם מוכנים "למכור" את כל היהדות, נוסף לכך שמזיק את חבריו לדעה, סיעתו ומפלגתו;
 כמדובר פעם¹⁶⁴ שפגיעה בענין שבין אדם למקום (עד ל"אנכי ה' אלקיך"¹⁶⁵) פוגעת סוכ"ס גם בין אדם
 לחבירו.
 ואלו שטוענים "לא ידעתי" (שיש מקרים של רישום גוים בתור יהודים) – הנה נוסף לכך שזה גופא
 הו"ע של חטא, וכידוע מ"ש השל"ה¹⁶⁶ בפ"י הכתוב¹⁶⁷ "חטאתי כי לא ידעתי", שהא גופא ש"לא ידעתי"
 הו"ע של חטא [ועד שרואים בפועל שגם אצל גוים נהוג כן, ועאכו"כ אצל בני"י], הרי האמת היא שהכל
 יודעים זאת, וכפי שכבר נתפרסם צילום פספורט של גוי בקליפורני' שנרשם בתור יהודי, בחתימתו של
 פלוני, כך שבודאי "יודע" מזה.
 ויה"ר שכיון שגם פלוני הוא בכלל "כל ישראל" ש"יש להם חלק לעולם הבא וכו'", הנה סוכ"ס ישוב
 גם הוא בתשובה¹⁶⁸; באיזה אופן יהי' הדבר, אם בעל כרחו או בחסד וברחמים, הרי זה ענינו וחשבוננו
 של הקב"ה... והעיקר – שניפטר מכל הצרה הזאת, שתתבטל מכל וכל¹⁶⁹.
 כא. כאן הי' מאמר המוסגר, שכדאי שא' מראשי הישיבה או המשגיחים יעורר את התלמידים (במקום
 שאצטרך בעצמי להיות ה"שמש" שמעורר על זה) בנוגע להנהגה באופן של נימוס ודרך ארץ (אף שבאמת
 היו צריכים להבהיר זאת עוד בהיותם ב"גן ילדים"),

וש"נ.

(158) ראה זח"ג צד, ב. תו"א מקץ מ, ד. ובכ"מ.

(159) תהלים קיג, ט. וראה לקו"ת דרושי שמע"צ פח, ד.

וש"נ.

(160) משלי ח, ל.

(161) ראה נצו"א שם.

(162) לקו"ת שה"ש כז, סע"א (מעמק המלך). וראה לקו"ת

במדבר יח, ד ודאילך.

(163) סנהדרין כט, א (ובפרש"י).

(164) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חס"ח ריש ע' 234.

(165) יתרו כ, ב.

(166) חלק תושב"כ ס"פ בלק (שכד, א).

(167) בלק כב, לד.

(168) ברשימה נוספת: כולל גם – לחדול להיות "עסקן

ציבורי", ובנוגע לעבר – להתענות על כך שגרם קלקול הרבים

כו', כידוע הסיפור אודות אחד מגדולי ישראל שהתענה על זה

כו'.

(169) חסר קצת (המו"ק).

- 1 — שהרי "דרך ארץ קדמה לתורה"¹⁷⁰, וכמודגש בק"ש, שעוד לפני "ושננתם לבניך"¹⁷¹ נאמר "ואהבת
 2 את ה' אלקיך"¹⁷², ופירושו חז"ל¹⁷³ "שיהא שם שמים מתאהב על ידך", ולא באופן של חילול שם שמים
 3 ח"ו —
- 4 ולדוגמא: שלא לפהק¹⁷⁴ בפה פעור ברבים, וכן בנוגע לשמירת הנקיון במקום ציבורי, שלא לרוק או
 5 להשליך על הרצפה ניירות וכיו"ב, ובפרט כשמדובר אודות בית-הכנסת ובית-המדרש שיש ציווי (מן
 6 התורה או עכ"פ מדרבנן — כידוע חילוקי הדעות בזה)¹⁷⁵ לשמור על קדושתו¹⁷⁶,
- 7 — ולכל היותר, מנסים להסתיר ממני שלא אבחין בכך. אבל מהי התועלת בזה, בה בשעה שמדובר
 8 אודות ענין שנוגע לכבודו של מלך מלכי המלכים הקב"ה! ... —
- 9 וכידוע מה שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר אודות א' שזכה לחלק גדול בגן-עדן, בגלל שהי' נוהג (בערב
 10 שבת או בכל יום) לכבד את הרצפה הסמוכה לארון הקודש באמצעות הזקן שלו¹⁷⁷! ...
- 11 כב. וכיון שמדברים כבר אודות ענינים בלתי-רצויים [שבאמת אין להאריך בהם ביום השבת, אלא
 12 שרוצים להיפטר מהם] — יש להזכיר אודות ענין נוסף:
- 13 באחרון של פסח נערכה התוועדות במשך חמש וחצי שעות לערך, שבה נאמרו דברי תורה, בנגלה
 14 ובחסידות ועבודת ה', מהבעש"ט, הרב המגיד, רבינו הזקן וכל רבותינו נשיאנו, ובמשך זמן מסויים,
 15 כעשרים דקות, דובר¹⁷⁸ אודות ענין של הצבעה, ואודות הצורך שפלוני יתפטר מתפקידו וכו'.
- 16 ומה היתה התוצאה מזה לאחרי ההתוועדות? — עיקר החיות והלהט ("דער קאָך") הי' בנוגע לענין
 17 הנ"ל שדובר אודותיו זמן קצר בלבד, שדוקא בזה דייקו מה נאמר, ובאיזה סדר נאמרו הדברים וכו',
 18 ואילו כל מה שדובר במשך חמש שעות — הרי זה כלא הי'! ...
- 19 ח"ו לומר ששכחו אודות הבעש"ט וכו', אבל לא בזה הי' החיות והלהט, כי אם בענין הנ"ל, למרות
 20 שהי' ענין צדדי וטפל לגבי עיקר ההתוועדות,
- 21 ומה גם שזהו ענין שאינו נוגע כלל לבחורי הישיבה, שתפקידם לשבת וללמוד נגלה וחסידות (וגם
 22 בנוגע לבעלי-בתים כו', בודאי אין הכוונה שיעסקו רק בענין זה, שהרי מלבדו נאמרו ריבוי ענינים כו'),
 23 ולעומת זאת, כשחוזרים תורה מהבעש"ט וכיו"ב, הנה הכוונה בזה שאח"כ יעיינו בפנים וילמדו זאת
 24 וכו'; ויש צורך שראשי הישיבות והמשפיעים יעוררו על זה וכו', והמשגיחים ישגיחו שאכן יעשו זאת.
 25 ולהעיר, שלא מדובר כאן אודות אלו שהם בבחינת "אודנין דלא שמעין"¹⁷⁹, אליהם אי אפשר לבוא
 26 בטענות... אלא מדובר אודות אלו ששייכים לשמוע, והראי', שבשעה שמדברים בענין הנ"ל אזי
 27 מתעוררים ומקשיבים היטב כו', ואעפ"כ, חסרה שימת-הלב בנוגע לשאר הענינים כו'.
- 28 כג. ויש לסיים בענין המשמח — בנוגע להקדמה לפרקי אבות במשנת "כל ישראל יש להם חלק
 29 לעולם הבא, שנאמר ועמך כולם צדיקים וגו'":
- 30 מ"ש כאן "צדיקים" — אין הכוונה לאמיתת שם התואר והמעלה של "צדיקים", שעליהם אמרו רז"ל¹⁸⁰
 31 "ראה הקב"ה בצדיקים שהם מועטים כו'", אלא הכוונה היא לדרגא כזו ששייכת לכל אחד מישראל,
 32 ש"עמך כולם צדיקים".

(176) ראה גם תורת מנחם — התוועדויות חס"א ע' 92 הערה 103. וש"נ.

(177) ראה ס"ח סקכ"ח — הובא במג"א או"ח סקנ"א סק"י.
 (178) ס"ל ואילך (תורת מנחם — התוועדויות חע"ו ע' 77 ואילך).

(179) ראה זח"ב קפו, ריש ע"ב. תקנ"ז תס"ט (קיו, ריש ע"ב).
 וראה גם תורת מנחם — התוועדויות חע"ד ס"ע 375. וש"נ.
 (180) יומא לח, ב. וראה תניא פ"א.

(170) ויק"ר פ"ט, ג.

(171) ואתחנן ו, ז.

(172) שם, ה.

(173) יומא פו, א.

(174) ראה גם תורת מנחם — התוועדויות חנ"ז ע' 124 הערה

308.

(175) ראה אנציק' תלמודית (כרך ג) ערך ביהכנ"ס (ע' קצד

ואילך). וש"נ.

1 וכיון שכללות הענין של "צדיקים" שייך רק במקום שיש נתינת מקום לענין הפכי, ואעפ"כ, עומדים
 2 שם במעמד ומצב של צדיקים [וע"ד האמור לעיל (סי"ג) בענין "ושמרתם את המצות", שזהו דוקא כשיש
 3 אפשרות לענין של חימוץ], הרי מובן, שענין זה שייך דוקא אצל נשמות בגופים (ולא כאשר הנשמה
 4 היא למעלה באופן ד"טהורה היא"¹⁸¹, שאז אין אפשרות לענין שהוא היפך דצדיק כו'), ולכן הרי זה
 5 שייך לעולם התחי' דוקא, שבו יהיו נשמות בגופים, שיצטרכו לאיזה ענין של תיקון כו'¹⁸².
 6 ולכן, גם השכר על זה הוא ש"לעולם ירשו ארץ", שקאי על תחיית המתים (כנ"ל סי"ח), שאז יהיו
 7 נשמות בגופים דוקא.
 8 וטעם הדבר – לפי שכל ישראל הם "נצר מטעי מעשה ידי להתפאר", שגם כאן מודגש הענין של
 9 נשמות בגופים דוקא:
 10 "נצר" – קאי על הנשמה, שהיא "חלק אלקה ממעל"¹⁸³; "מטעי" – קאי על נטיעת הנשמה בגוף,
 11 שאז נעשית בבחי' ("חלק אלקה ממעל) ממש"⁴⁰; ו"מעשה ידי" – קאי על הגוף, כפי שמצינו בנוגע
 12 לגופו של אדה"ר שהי' "יציר כפיו של הקב"ה"¹⁸⁴.
 13 ויש להוסיף בביאור דיוק הלשון "מעשה ידי" – שמעשה הוא גם מלשון כפי'¹⁸⁵, כמו "מעשין על
 14 הצדקה"¹⁸⁶, והיינו, שמצד פחיתות גוף האדם [שהוא למטה אפילו מגופי בעלי-החיים, כמבואר בתו"א"¹⁸⁷
 15 ובתו"ח"¹⁸⁸ בביאור הטעם שנשתנה יצירת גוף האדם משאר כל הנבראים, שבכולם נברא הגוף יחד עם
 16 הנפש, ואילו באדם נעשה תחילה גופו בלי שום נפש חיונית כו'], צ"ל למעלה ענין של אתכפאי, כביכול,
 17 לירד ולהתמצצם בציוור של "מעשה ידי" (עשי' דייקא, שלמטה מיצירה, "יציר כפיו"),
 18 אלא שהכוונה בירידה זו היא כדי שע"י העבודה בהעלאת הגוף יתעלה כל סדר ההשתלשלות, "עד"ם
 19 כשצריכים להגבי' איזה דבר מן הארץ ע"י כלי ההגבהה הנקרא ליווע"ר, צריכים לאחוז בחלקים
 20 התחתונים שבו, ואז ממילא יוגבהו גם העליונים ממנו"¹⁸⁹, ועד שע"ז נעשה עליו גם בנשמה כו'.
 21 ומסיים: "להתפאר" – שענין התפארת הוא מריבוי גוונים ועד להתכללות ב' הפכים"¹⁹⁰, ובנדו"ד, הו"ע
 22 חיבור הנשמה והגוף ("נצר מטעי מעשה ידי"), שהוא בכח המפליא לעשות שמקשר רוחניות (גשמיות
 23 שברוחניות) עם גשמיות (רוחניות שבגשמיות)¹⁹¹, כמבואר בלקו"ת"¹⁹² שזהו ע"י הממוצע דנפש השכלית
 24 כו'.
 25 כד. ובהמשך לזה באה התחלת מסכת אבות – "משה קיבל תורה מסיני":
 26 לכאורה אינו מובן: מדוע נאמר "משה קיבל תורה) מסיני", ולא מהקב"ה, או מפי הגבורה?
 27 אך הענין הוא – שהכוונה בזה היא להדגיש שנתנית התורה היא במקום שיש נתינת מקום לענין
 28 הפכי (ע"ד האמור לעיל (סי"ג) בענין "ושמרתם את המצות", שזהו דוקא כשיש אפשרות לענין של
 29 חימוץ), וכדברי הגמרא במסכת שבת"¹⁹³ "מאי הר סיני, הר שירדה שנאה לעכו"ם עליו".
 30 וכמו"כ מודגש כאן הענין של חיבור הפכים – שהרי ביחד עם זה שירדה שנאה לאוה"ע, נפעל גם
 31 ענין האהבה לבנ"י,

(181) נוסח "אלקי נשמה" (ברכות ט, ב).

(182) נזכר גם אודות השקו"ט אם "מצוות בטלות לע"ל"

דהיינו בתחמ"מ.

(183) איוב לא, ב.

(184) ראה בר"ר פכ"ד, ה. ועוד.

(185) ראה לקו"ת בחוקתי מת, א. ובכ"מ.

(186) ב"י לטויו"ד סרמ"ח.

(187) בראשית ג, ד ואילך.

(188) שם יח, ד ואילך.

(189) תו"א שם ד, רע"א.

(190) ראה תניא אנה"ק סי"ב. סט"ו. ובכ"מ.

(191) רמ"א אר"ח ס"ו סוס"א. וראה תורת מנחם –

התוועדויות חס"ט ס"ע 179 ואילך. וש"נ.

(192) בחוקתי מז, ג.

(193) פט, סע"א.

1 ועד"ז מודגש ענין חיבור ההפכים בהר סיני עצמו – "דמכיך מכל טוריא"¹⁹⁴, היינו, שמחד גיסא הוא
 2 "הר" שגבוה ממקום מישור, אבל לאידך גיסא הוא נמוך מכל שאר ההרים,
 3 שזהו בדוגמת ב' ההפכים שבחיבור הנשמה עם הגוף, שמחד גיסא, הגוף הוא הכי תחתון בעולם,
 4 ולאידך גיסא, הנה ע"י עבודת הנשמה עם הגוף באופן ד"עזוב תעזוב עמו" (כתורת הבעש"ט¹⁹⁵ על
 5 הפסוק¹⁹⁶ "כי תראה חמור שונאך וגו' עזוב תעזוב עמו"), נפעלת עלי' גם בנשמה.
 6 כה. המשך הביאור בפירוש רש"י בענין ברכת כהנים – נכלל לעיל סי"ב. ובסיום הענין אמר כ"ק
 7 אדמו"ר שליט"א:

8 ואע"פ שבזמן הגלות הרי זה בחו"ל רק ביו"ט (ובארץ ישראל – גם בשבת, ובמקומות מסויימים גם
 9 בימות החול)¹⁹⁷, הרי כיון שמצד קושי הגלות גדול יותר הצורך בברכת ה' תמיד, הנה יה"ר שתמיד
 10 יומשך הענין דברכת כהנים, באופן ש"יברכך ה' וישמרך, יאר ה' פניו אליך וגו' וישם לך שלום"¹⁹⁸.
 11 ולכל לראש – בהמשך לגמר ושלמות "זמן חירותנו" באחרון של פסח – בנוגע לחירות מכל הענינים
 12 המבלבלים הן בגשמיות והן ברוחניות, ע"י ענין השמחה, שפורצת גדר¹⁹⁹, עד לאופן ד"ופרצת"²⁰⁰, ועד
 13 שבאים לחג השבועות כו'¹²⁸.

14 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן קנקן משקה להנהלת צאגו"ח עבור הכינוס, להרה"ח ר' בן ציון שם טוב
 15 עבור הבנין החדש בלונדון, ולכמה בעלי שמחה בהזכירו אותם, בהמשך להמדובר אודות ענין השמחה].

* * *

17 כו. בנוגע לחודש אייר שמתברך ביום הש"ק זה, ידוע המבואר בחסידות²⁰¹ ש"אייר" ר"ת אברהם
 18 יצחק יעקב רחל, שהם ד' רגלי המרכבה²⁰² (ונפק"מ לדינא – לכתובת שם החודש בשטרות בב'
 19 יו"ד²⁰³).

20 וענינו של חודש אייר – החודש השני שבא לאחרי חודש ניסן שהוא חודש הראשון – שלאחרי
 21 העבודה הראשונה דיצי"מ שהיא באופן דאתכפיא, באה העבודה השני' באופן דאתהפכא כו'²⁰⁴.

22 וזהו גם כללות הענין דספירת העומר – שזוהי המצוה המיוחדת בכל ימי חודש אייר²⁰⁵, שפועלת
 23 חשיבות בכל ימי החודש, גם בימות החול, שבכל יום מברכים ברכה בפני עצמה וכו' – שהרי מנחת
 24 העומר באה מן השעורים, מאכל בהמה²⁰⁶, ומזה עושים קרבן לה', שמורה על בירור נפש הבהמית כו',
 25 ובאופן ד"וספרתם לכם"²⁰⁷, כפירושו רבינו הזקן²⁰⁸ ש"וספרתם" הוא מלשון בהירות, כמו אבן ספיר, ופי'
 26 "וספרתם לכם", שציריכים לעשות שיהי' ה"לכם" בהיר, ועד שע"ז באים לחג השבועות, שבו מביאים
 27 שתי הלחם, מחטים²⁰⁹, מאכל אדם, ובאופן שיכולים כבר להיות "חמץ" (שהרי "כל המנחות באות מצה
 28 חוץ מחמץ שבתודה ושתי הלחם"²¹⁰), כיון שכבר נתברר כו'²¹¹.

194 ראה תיב"ע ס' שופטים ה, ה. תהלים סח, יז.
 195 ראה כש"ט בהוספות סכ"א. וש"נ (נעתק ב"היום יום" כח שבט).
 196 משפטים כג, ה.
 197 ראה גם תורת מנחם – התועדויות חכ"ט ע' 40. וש"נ.
 198 נשא ו, כד"כ.
 199 ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.
 200 ויצא כח, יד.
 201 ראה תורת מנחם ספר המאמרים אייר ע' רסו. תורת מנחם – התועדויות ח"ס ע' 176. ועוד. וראה גם שיחת ש"פ שמיני, מבה"ח אייר תשל"ב סי"ג (תורת מנחם – התועדויות חס"ח ע' 201 ואילך). שם ע' 262. וש"נ.
 202 מארא"א מע' א' אות פד. מג"ע אופן קכא.
 203 ב"ש לאה"ע סקכ"ו ס"כ.
 204 ראה לקו"ת במדבר ג, א. תורת מנחם ספר המאמרים שם ע' רנו. ע' רסד.
 205 ראה גם שיחת ש"פ אחרי, מבה"ח אייר דאשתקד ס"ה (תורת מנחם – התועדויות חע"ב ס"ע 133). וש"נ.
 206 סוטה רפ"ב.
 207 אמור כג, טו.
 208 לקו"ת אמור לה, ב. וראה גם "התמים" חוברת ו ע' צה (נעתק ב"היום יום" י אייר).
 209 תשא לד, כב ובפרש"י.
 210 מנחות רפ"ה (נב, ב).
 211 כנ"ל סט"ז.

1 ואור זה ממשיכים על כל השנה כולה, החל מימי הקיץ שיהיו ימים מוארים, באופן של "אורה
2 ושמחה"²¹², כפי שנמשך כבר מימי הפורים, אע"פ ש"אכתי עבדי אחשוורוש אנן"²¹³, ועד לאורה ושמחה
3 שתהי' בגאולה העתידה לבוא ע"י משיח צדקנו בקרוב ממש.

(213) מגילה יד, א. וש"נ.

(212) אסתר ח, טז.

המשך ביאור למס' מכות ליום שישי עמ' א

34 ממשיך רבי שמעון לדרוש את הפסוק: 'וּבְכוּרוֹת' זֶה הַכְּבוֹד, אָמַר
35 רַבִּי שְׁמַעוֹן, מַה בָּא פֶסוּק זֶה לְלַמְדֵנוּ, אִם בֵּא לְלַמַּד שֵׁשׁ מַלְכוּת
36 לְאוֹבְדָן חוּץ לְחוּמָה, אִם כֵּן מִיּוֹתֵר הוּא, שְׁהָרִי אִפְשֵׁר לְלַמּוֹד דִּין
37 זֶה בְּקֵל וְחוּמָר מִמְעַשֵׂר, וְאִם בֵּא לְלַמַּד שֵׁשׁ בְּכוּר מַלְכוּת לְאוֹכְלוֹ
38 לְפָנֵי זְרִיקָה, גַּם מִיּוֹתֵר הוּא, שְׁהָרִי אִפְשֵׁר לְלַמּוֹדוֹ בְּקֵל וְחוּמָר
39 מִתּוֹדָה וְשִׁלְמִים, הָא – אֵלֵא עַל כְּרַחֵךְ לֹא בָּא הַתְּנוּב 'בְּקֵרֶךְ וְצִאנְךָ' זֶה חֲטָאת
40 אֱלֹא לְלַמַּד לְזֹר הַאוֹכֵל מִן הַכְּבוֹד אֲפִילוֹ לְאַחַר זְרִיקָה שְׁהוּא לֹקְהָ, וְשִׁלְמִים
41 שְׁמֵאחַר שֶׁהוּתֵר רַק לְכַהֲנִים לְאוֹכְלוֹ, שְׁנֵאמַר לְגַבִּי בְכוֹר (בְּמַדְבַּר י"ח
42 י"ח) 'וּבְשֶׁרֶם יִהְיֶה לָךְ כְּחוּזָה הַתְּנוּפָה', יֵשׁ לֹמֵר שְׁדַרְשָׁה זֶה מוֹסִיפָה
43 בּוֹ אִיסוּר 'לֹאוּ'.
44 ממשיך רבי שמעון לדרוש את הפסוק: 'בְּקֵרֶךְ וְצִאנְךָ' זֶה חֲטָאת
45 וְאֲשָׁם, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מַה בָּא פֶסוּק זֶה לְלַמְדֵנוּ, אִם בֵּא לְלַמַּד
46 שֵׁשׁ מַלְכוּת לְאוֹבְדָן חוּץ לְחוּמָה, אִם כֵּן מִיּוֹתֵר הוּא, שְׁהָרִי אִפְשֵׁר
47 לְלַמּוֹדֵם בְּקֵל וְחוּמָר מִמְעַשֵׂר, וְאִם בֵּא לְלַמַּד שֵׁשׁ מַלְכוּת לְאוֹכְלֵם
48 לְפָנֵי זְרִיקָה, גַּם מִיּוֹתֵר הוּא, שְׁהָרִי אִפְשֵׁר לְלַמּוֹד דִּין זֶה בְּקֵל וְחוּמָר
49 מִתּוֹדָה וְשִׁלְמִים, וְאִם בֵּא לְלַמַּד שֵׁשׁ מַלְכוּת לְזֹר הַאוֹכְלֵם לְאַחַר
50 זְרִיקָה, גַּם מִיּוֹתֵר הוּא, שְׁהָרִי אִפְשֵׁר לְלַמּוֹד דִּין זֶה בְּקֵל וְחוּמָר
51 מִכְּבוֹד, הָא – אֵלֵא עַל כְּרַחֵךְ לֹא בָּא הַתְּנוּב 'בְּקֵרֶךְ וְצִאנְךָ' אֱלֹא
52 לְלַמַּד לְאוֹכֵל – בֵּין זֶר וּבֵין כְּהֵן הַאוֹכֵל מִחֲטָאת וְאֲשָׁם אֲפִילוֹ לְאַחַר
53 זְרִיקָה חוּץ לְקַלְעִים שְׁהוּא לֹקְהָ, שְׁמֵאחַר שֵׁשׁ בּוֹ מִצּוֹת עֵשָׂה
54 שְׁנֵאמַר לְגַבִּי חֲטָאת (וּקְרָא ו' י"ט) 'בְּמִקּוֹם קָדֵשׁ תֵּאָכַל בְּחֶצֶר אֹהֶל
55 מוֹעֵד', יֵשׁ לֹמֵר שְׁדַרְשָׁה זֶה בֵּא הַהוֹסֵפֵי בּוֹ אִיסוּר 'לֹאוּ'.
56 ממשיך רבי שמעון לדרוש את הפסוק: 'בְּדִרְיָ' זֶה עוֹלָה, אָמַר רַבִּי
57 שְׁמַעוֹן מַה בָּא פֶסוּק זֶה לְלַמְדֵנוּ, אִם בֵּא לְלַמַּד שֵׁשׁ מַלְכוּת לְאוֹבְדָן
58 חוּץ לְחוּמָה, אִם כֵּן מִיּוֹתֵר הוּא, שְׁהָרִי אִפְשֵׁר לְלַמּוֹד עוֹלָה בְּקֵל
59 וְחוּמָר מִמְעַשֵׂר, וְאִם בֵּא לְלַמַּד שֵׁשׁ מַלְכוּת לְאוֹכְלָה לְפָנֵי זְרִיקָה,
60 גַּם מִיּוֹתֵר הוּא, שְׁהָרִי אִפְשֵׁר לְלַמַּד בְּקֵל וְחוּמָר מִתּוֹדָה וְשִׁלְמִים,
61 וְאִם בֵּא לְלַמַּד שֵׁשׁ מַלְכוּת לְאוֹכְלָה לְאַחַר זְרִיקָה, גַּם מִיּוֹתֵר הוּא,
62 שְׁהָרִי אִפְשֵׁר לְלַמּוֹד בְּקֵל וְחוּמָר מִכְּבוֹד, וְאִם בֵּא לְלַמַּד שֵׁשׁ
63 מַלְכוּת לְאוֹכְלָה חוּץ לְקַלְעִים, גַּם מִיּוֹתֵר הוּא, שְׁהָרִי אִפְשֵׁר
64 לְלַמּוֹד בְּקֵל וְחוּמָר מִחֲטָאת וְאֲשָׁם, הָא – אֵלֵא עַל כְּרַחֵךְ לֹא בָּא
65 הַתְּנוּב

1 בְּהָ, וְלֹאחַר שֶׁהוּנְחוּ בְעוֹזָה רִשְׁאֵי הַכְּהֵן לְאוֹכְלֵם.
2 שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: וְלִימָא זֶה דְּבַרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן סְתִימָתָא – הִיֵּה לְרַבִּי
3 יוֹחָנָן לֹמֵר שְׁמִשְׁנֵתֵינוּ הִיא כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, וְלֵהֲבִיא סִיּוּעַ דְּלִבְרִי
4 שְׁכָךְ סוֹבֵר רַבִּי שְׁמַעוֹן מִהַבְּרִייתָא הַמּוֹבֵאת לְהֵלֵן, וּמְדוּעַ נִקַּט
5 שְׁמִשְׁנֵתֵינוּ הִיא רַבִּי עֻקְיָבָא, וְאוֹמֵר כֵּן בְּלִי שׁוּם סִיּוּעַ, אֵלֵא רַק עַל
6 פִּי מַה שְׁשַׁמַּע שְׁכָךְ הוּא סוֹבֵר. עוֹנָה הַגְּמָרָא: הָא קָא מְשַׁמַּע לָן –
7 רַבִּי יוֹחָנָן רֵצֵה לְחַדֵּשׁ לָנוּ, דְּרַבִּי עֻקְיָבָא כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן סְבִירָא לִיה –
8 שְׁגַם רַבִּי עֻקְיָבָא סוֹבֵר כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁקִרְיָא מֵעַכְבַּת.
9 מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: מֵאִי רַבִּי שְׁמַעוֹן – הֵיכֵן מְצִינוּ שְׂרַבִּי שְׁמַעוֹן סוֹבֵר
10 כֵּן. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: דְּתֵינָא בְּבִרְיֵיתָא, נֵאמַר בְּתוֹרָה (דְּבִרִים יב ז') 'לֹא
11 תִּנְכַּל לְאָכַל בְּשַׁעֲרֵיךָ מַעֲשֵׂר דְּגִנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וּבְכֵרֶת בְּקֵרֶךְ
12 וְצִאנְךָ וְכֵל נְדָרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדְרַר וְנִדְבַתֶּיךָ וְתִרְוַמַת דְּרֶךְ', רַבִּי שְׁמַעוֹן
13 דֹּרֵשׁ מִקְרָא זֶה, 'וְתִרְוַמַת דְּרֶךְ' אֵלֵוּ בְּכוּרִים, וְנִקְרָאִים כֵּךְ מִשׁוּם
14 שְׁנֵאמַר בְּהַם לְשׁוֹן י'ד', שְׁנֵאמַר (שם טו ד') 'וְלֹקַח הַכְּהֵן הַטָּנֵא מִדְּרֶךְ',
15 אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מַה בָּא פֶסוּק זֶה לְלַמְדֵנוּ, אִם בֵּא לְלַמַּד שֵׁשׁ
16 מַלְכוּת לְאִדָם הַאוֹבְדָן חוּץ לְחוּמָה – חוּץ לְחוּמַת יְרוּשָׁלַיִם, אִם כֵּן
17 מִיּוֹתֵר הוּא, שְׁהָרִי אִפְשֵׁר לְלַמּוֹד בִּיכוּרִים כֵּל וְחוּמָר מִמְעַשֵׂר תְּקֵל,
18 וְכֵךְ יֵשׁ לְלַמּוֹד, וְמַה מְעַשֵׂר תְּקֵל אִם אוֹבְדָן חוּץ לְחוּמָה לֹקְהָ,
19 בְּכוּרִים חֲמוּמִים לֹא כֵל שְׁכֵן שְׁהֵאוֹכְלֵן חוּץ לְחוּמָה לֹקְהָ. הָא –
20 אֵלֵא עַל כְּרַחֵךְ לֹא בָּא הַתְּנוּב 'וְתִרְוַמַת דְּרֶךְ', אֱלֹא לְלַמַּד לְאוֹכֵל
21 מִכְּבוּרִים עַד שֶׁלֹּא קָרָא עֲלֵיתָן שְׁהוּא לֹקְהָ. וְכִמוֹ שִׁשְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנֵתֵינוּ
22 שְׁקִרְיָא מֵעַכְבַּת אֵת אֲכִילַת הַבִּיכוּרִים, שְׁכִיּוֹן שִׁדְעֵנוּ שֵׁשׁ בּוֹ
23 מִצּוֹת עֵשָׂה לְקָרוֹא, יֵשׁ לֹמֵר שְׁבֵאָה דְרֵשָׁה זֶה וּמוֹסִיפָה בּוֹ אִיסוּר
24 'לֹאוּ' אִיסוּר אֲכִילָה קוֹדֵם קְרִיאתָה.
25 ממשיך רבי שמעון לדרוש את הפסוק: 'וְנִדְבַתֶּיךָ' זֶה תּוֹדָה וְשִׁלְמִים,
26 וְנִקְרָאִים כֵּךְ מִשׁוּם שְׁסַתְמֵן בָּאִים בְּתוֹרַת נְדָבָה שְׁאִין עֲלִיהָ
27 אַחֲרִיתוֹת, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מַה בָּא פֶסוּק זֶה לְלַמְדֵנוּ, אִם בֵּא לְלַמַּד
28 שֵׁשׁ מַלְכוּת לְאוֹבְדָן חוּץ לְחוּמָה, אִם כֵּן הוּא מִיּוֹתֵר, שְׁהָרִי אִפְשֵׁר
29 לְלַמּוֹד דִּין זֶה בְּקֵל וְחוּמָר מִמְעַשֵׂר, הָא – אֵלֵא עַל כְּרַחֵךְ לֹא בָּא
30 הַתְּנוּב 'וְנִדְבַתֶּיךָ', אֱלֹא לְאוֹכֵל תּוֹדָה וּבְשִׁלְמִים לְפָנֵי זְרִיקָה –
31 לְפָנֵי זְרִיקַת הַדָּם שְׁהוּא לֹקְהָ, שְׁמֵאחַר שְׁנֵאמַר בְּהַם מִצּוֹת עֵשָׂה
32 'וְדָם וְזִיקַתֶּיךָ יִשְׁפָךְ' וְרַק לֹאוֹר מִכֵּן נֵאמַר 'וְהַבְּשֵׁר תֵּאָכַל' (דְּבִרִים יב
33 ב'), יֵשׁ לֹמֵר שְׁדַרְשָׁה זֶה מוֹסִיפָה בּוֹ אִיסוּר לֹאוּ.

לקוטי שיחות

פרשת שמיני

כרך כז, א

מתורגם ללשון הקודש

23 זה, כיון החלק השני של הפסוק ארוך יותר, ומאריך את
24 שיעור השניה) ופסק כוותיה (ולכן פוסק הרמב"ם כמותו,
25 להקל).

26 בהמשך כותב הכסף משנה "ובירושלמי⁵ כו' עד כמה
27 היא שיעור השתחוויה, רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי
28 עד כדי ויכרעו אפים ארצה (על הרצפה) וישתחוו. רבי
29 אבהו מוסיף עד והודות לה' כי טוב כי לעולם חסדו⁶,
30 ועל-פי זה יש לפרש דמאן דאמר כמימריה דהאי פסוקא,
31 היינו כדי ויכרעו אפים ארצה וישתחוו בלבד (מילים אלו
32 בלבד, ודעה זו מחמירה, כי זהו שיעור שהיה קצר ביותר)
33 דהשתא הוי מאן דאמר (=ולפי זה יוצא, שהדעה הסוברת
34 ששיעור השניה הוא) מויכרעו לסופיה (מהמילה "ויכרעו"
35 ועד סוף הפסוק) מיקל. ומספיקא פסק (הרמב"ם) כמאן
36 דמיקל".

37 אך שני התירוצים של ה"כסף משנה" דורשים ביאור,
38 כשאלת המפרשים⁷:

39 לגבי התירוץ הראשון שבדעה הסוברת "כמימריה
40 דהאי פסוקא" הכוונה היא להתחלת הפסוק בלבד – מנין
41 לקוח הסבר זה? והרי, לכאורה, אין לכך כל רמז בגמרא⁸.
42 ולפי התירוץ השני, שבדעה "כמימריה דהאי פסוקא"
43 הכוונה היא רק לשיעור של "כדי ויכרעו אפים ארצה
44 וישתחוו בלבד" נדרש עיון, כי לפי הסבר זה, מדוע
45 מצטטת הגמרא את הפסוק כולו⁸? והרי אין שום דעה

א.

"וכמה שיעור שהייתו"

1 בהלכות ביאת המקדש אומר הרמב"ם¹ את ההלכה,
2 שכאשר מישוה נטמא במקדש, ש"ימהר ויבהל ויצא בדרך
3 קצרה, ואסור לו לשהות או להשתחוות או לצאת בדרך
4 ארוכה". ולגבי שיעור השניה וההשתחווה פוסק
5 הרמב"ם² "וכמה שיעור שהייתו? – כדי לקרות ויכרעו³
6 אפים ארצה על הרצפה וישתחוו והודות לה' כי טוב כי
7 לעולם חסדו' וזהו שיעור השתחוויה".

8 ה"כסף משנה" אומר, שהמקור לדברי הרמב"ם הוא
9 במסכת שבועות⁴, ששם נאמר, "כמה שיעור שהיה, פליגי
10 בה רבי יצחק בר נחמני וחד דעימיה... חד אמר כמימריה
11 דהאי פסוקא (=כאמירת פסוק זה), וחד אמר כמ"ויכרעו"
12 לסיפא, "וכל בית ישראל רואים ברדת האש וכבוד ה'
13 על הבית ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו והודות
14 לה' כי טוב כי לעולם חסדו".

15 את הענין שהרמב"ם פוסק "להחמיר כמאן דאמר
16 מויכרעו לסופיה, ולא כמאן דאמר כמימריה דהאי פסוקא,
17 דמשמע כמימריה דכולי פסוקא מראשו עד סופו", מבאר
18 בעל "כסף משנה" כך "ושמא יש לומר שרבינו מפרש
19 דמאן דאמר כמימריה דהאי פסוקא אינו כל הפסוק אלא
20 עד ויכרעו בלבד (כלומר, מתחלת פסוק זה ועד המילה
21 "ויכרעו"), ואם כן הוה ליה (=יוצא) מאן דאמר מויכרעו
22 לסופיה מיקל (כלומר, דעה זו מקילה יותר, לפי הסבר

6) כ"כ בכס"מ מירושלמי, ולפנינו בירושלמי: ר' אבהו מוסיף עד והודו** לה' כי טוב ר' מנא מוסיף עד כי לעולם חסדו. ועד"ז הוא בירושלמי ע"ז פ"ד ה"א.

7) שירי קרבן לירושלמי יומא שם. וראה גם שירי קרבן לירושלמי שבועות פ"ב ה"ג סד"ה עד כמה.

8) ובפרט לגירסת הב"ח בשבועות שם (וכן הוא בכמה דפוסים ש"ס – ראה דק"ס שם), שהפסוק "וכל בני ישראל גוי" הוא תיכף בהמשך ל"כמימריה דהאי פסוקא" ולפני מ"ד הב'. וראה דק"ס מכ"י "כמימריה מכריעה ואילך וחי"א כנגד כל הפסוק כולו". וראה ר"ח שם.

* ט, ה. שם, כד. וראה הערה 3.

1) פ"ג סוף הל' כא ואילך.

2) שם הכ"ג.

3) דה"ב ז, ג. ולהעיר מהפסוק עד"ז בפרשתנו (ט, כד): ותצא אש מלפני ה' ותאכל גוי וירא כל העם וירונו (ופרשי** כתרנומו – ואודון. תיב"ע) ויפלו על פניהם (ב' הפרטים ד"ישתחוו והודות"). וראה תו"כ (ויל"ש) עה"פ: וכן בימי שלמה כו' שנאמר וכל בני ישראל גוי.

4) טז, ב.

5) יומא פ"ג ה"ג.

* ידועה השקו"ט האם ראה רש"י התיב"ע (ומציין אליו).

** כ"ה בירושלמי, דלא כבכתוב "והודות". וראה דק"ס שבועות שם.

ג.

שהיה; השתחוואה; יציאה בדרך ארוכה

יש לומר, שההסבר לכך הוא:
 מפשטות לשון הרמב"ם "ואסור לו לשהות או
 להשתחוות או לצאת בדרך ארוכה, ואם שהה או שיצא
 בארוכה, אף-על-פי שלא שהה, או שהחזיר פניו להיכל
 והשתחוה אף-על-פי שלא שהה, חייב כרת" מובן, שאין
 מדובר כאן על איסור אצח, על אשר לא מהר לצאת בדרך
 קצרה, איסור היכול להתבטא בשלשה אופנים: שהה,
 השתחוה, יצא בדרך ארוכה – אלא מדובר כאן על שלשה
 איסורים שונים, בשלשה שמות שונים: איסור שהיה עקב
 הזמן שהתעכב במקדש; השתחוה אף-על-פי שלא שהה –
 עקב פעולת ההשתחוואה; ואיסור היציאה בדרך ארוכה¹²
 – עקב אופן היציאה.

ולפי זה, במקרה ש"לא החזיר פניו אלא השתחוה
 דרך יציאתו כלפי חוץ", אשר אז הוא חייב רק כאשר
 "שהה כשיעור", יש לדון מהו "שם" והגדרת האיסור
 שהוא חייב עליו. וניתן ללמוד זאת בשתי דרכים שונות:
 (א) האיסור והחיוב הוא עקב ההשתחוואה, אבל אם
 ההשתחוואה היא כלפי חוץ, הרי אין היא נקראת
 השתחוואה, אלא אם כן "שהה כשיעור".

(ב) החיוב אינה משום ההשתחוואה, אלא משום
 השהיה.

[ויש לכך השלכות להלכה – כדלהלן סעיף ד'].

לכאורה יש לומר, שזהו ההבדל בין שני הנוסחאות
 בגמרא בדברי רבא. על המשנה "השתחוה או ששהה
 בכדי השתחוואה" אומרת הגמרא¹³: אמר רבא: לא שנו
 אלא שהשתחוה כלפי פנים, אבל השתחוה כלפי חוץ,
 שהה – אין (=כן חייב), לא שהה – לא. איכא דמתני לה
 אסיפא (=יש השונים משפט זה, כמוסב לגבי סוף הקטע):
 או ששהה בכדי השתחוואה, מכלל דהשתחוואה גופא בעי
 שהיה (=כלומר, בנוסף להשתחוואה עצמה דרושה גם
 שהות זמן) אמר רבא לא שנו אלא שהשתחוה כלפי חוץ,

1 הסוברת ששיעור השהיה הוא לפי "רישא דקרא" (=תחלת
 2 הפסוק). ועל ידי הבאת הפסוק כולו נוצרת אי הבנה.
 3 וכן: כיצד ניתן להבין שבלשון הסתמית "כמימריה
 4 דהאי פסוקא" הכוונה היא דוקא למילים האמצעיות של
 5 הפסוק, לא לתחלתו ולא לסופו⁹.

ב.

הדיוקים בלשון הרמב"ם

6 כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר:

7 (א) את הדיוק בדברי הרמב"ם שלעיל "וכמה שיעור
 8 שהייתו, כדי לקרות ויכרעו.. וזהו שיעור השתחויה": מדוע
 9 מפריד זאת הרמב"ם לשני ענינים – "שיעור שהייתו", וזהו
 10 שיעור השתחויה" – ואינו אומר מיד, כבתחלת דבריו,
 11 "וכמה שיעור שהייתו ושיעור השתחויה כדי לקרות...?"

12 אמנם, בדברי הרמב"ם מובא ענין זה בהלכה שניה,
 13 בהמשך למילים "לא החזיר פניו אלא השתחוה דרך
 14 יציאתו כלפי חוץ, אינו חייב, אלא אם כן שהה כשיעור –
 15 וכמה שיעור שהייתו...". הרי עצם ניסוח זה אינו מובן, כי
 16 לכאורה, צריך היה מיד לומר "אינו חייב אלא אם כן שהה
 17 כשיעור השתחויה, וכמה שיעורה (או "וכמה שיעור
 18 השתחויה") כדי לקרות...". ואז היה הניסוח מתאים גם
 19 ללשון המשנה¹⁰ "השתחוה או ששהה בכדי השתחוואה".

20 (ב) בפשטות אמורים דברי הרמב"ם "וכמה שיעור
 21 שהייתו כדי...". לא רק על דבריו בהלכה זו "לא החזיר
 22 פניו אלא השתחוה דרך יציאתו כלפי חוץ, אינו חייב, אלא
 23 אם כן שהה כשיעור", אלא אף על כללות הדין של איסור
 24 שהייה, המופיע בהלכה הקודמת¹¹, כדלעיל, "ואסור לו
 25 לשהות... ואם שהה...".

26 אך, מדוע מציין הרמב"ם את שיעור השהיה
 27 וההשתחויה דוקא בהלכה העוסקת ב"לא החזיר פניו אלא
 28 השתחוה דרך יציאתו כלפי חוץ אינו חייב, אלא אם כן
 29 שהה כשיעור", ואינו מציין זאת בהלכה הקודמת, בקשר
 30 לעצם איסור השהיה "ואסור לו לשהות... ואם שהה... –
 31 "וכמה שיעור שהייתו כדי לקרות ויכרעו...".

12 דהרי כאשר "יצא בארוכה אע"פ שרץ ודחק עצמו בכל כוח
 ונמצא שיעור זמן שהלך בו הארוכה פחות משיעור הזמן שמהלך כל אדם
 בקצרה הואיל ויצא בארוכה חייב" (רמב"ם כן הכי", ע"פ גמרא
 שבועות יז, א "לא ניתנה ארוכה להדחות אצלן". וראה ירושלמי שבועות
 פ"ב ה"ג).

13 שבועות טז, ב.

9 בשירי קרבן ליומא שם תירץ "דברינו פוסק כמ"ד מויכרעו כיון
 דכולהו אמוראי דירושלמי כותיי סוברים דליכא מאן דמיקל מיני' רק
 כולם מחמירים לכך פסק כותיי". ויל"ע בכללי הבבלי וירושלמי אם גם
 באופן כזה מכריעים כבירושלמי.

10 שבועות יד, ב.

11 להעיר שבדפוס רומי ר"מ אין כאן הפסק ניכר להלכה בפ"ע.

33 כדי שיעור חיוב השתחוואה, והנך (=שאלו) כלפי חוץ,
 34 דבעי (=שדרוש) שיעור חיוב. ולכאורה, אין מובן: מהי
 35 משמעות המילים "כדי שיעור חיוב השתחוואה"? והרי,
 36 כלפי חוץ אין קיים כלל, לפי דברי רש"י בניסוח הראשון,
 37 האיסור של השתחוואה, אלא איסור "שהיה", ורש"י צריך
 38 היה לומר "כדי שיעור שהיה". וכן בסיום דבריו, צריך היה
 39 רש"י לומר "דבעי שיעור שהיה".

40 ויש לומר, שבכך מדגיש רש"י, שגם כלפי חוץ קיים
 41 איסור מצד ההשתחוואה, אלא שההשתחוואה "בעי שיעור
 42 חיוב".

43 ואמנם, אם שהה כשיעור שהיה, ואף שלא השתחוה,
 44 בכל זאת הוא חייב "משום שהיה", אף-על-פי-כן יש
 45 לומר, לפי הניסוח השני, שכיון ששהיה היא איסור בפני
 46 עצמו, במהות אחרת, הרי שאיסור זה חל דוקא אם עמד
 47 כדי שהיה. אך אם בצע פעולה כלשהי, כגון השתחוה,
 48 אין זו נחשבת כשהיה. והחובה אינה חלה עליו במקרה זה
 49 "משום שהיה", אלא משום "השתחוואה".

ד.

חצי שיעור - אסור או מותר

50 אחד ההבדלים לגבי הלכה למעשה¹⁷ הנובעים
 51 מההבדל בן שתי דרכים אלו להסבר הענין, הוא:

52 לגבי חצי שיעור, שההלכה היא כדברי רבי יוחנן¹⁸,
 53 שחצי שיעור אסור מן התורה¹⁹, ולפי הדעות שזה לאו
 54 דוקא בענין אכילה - ידוע, שאיסור זה הוא רק כאשר
 55 מדובר בחצי שיעור. כלומר, שנעשתה אותה פעולה, ורק
 56 השיעור לא היה שלם, כגון אכילת זית מדבר אסור, או
 57 הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים של חפץ שהוא פחות
 58 מהשיעור. אבל כאשר ה"חצי" איננו בכמות, אלא בעצם
 59 הפעולה, כגון עשיית חצי מלאכה, אז אין זה אסור מן
 60 התורה.

61 ובענינו²⁰: לפי ההסבר הראשון, שהאיסור הוא

1 אבל כלפי פנים, אף-על-גב דלא שהה, והכי קאמר (=וזההי
 2 משמעות הדברים): השתחוה כלפי פנים או שהה כדי
 3 השתחוואה, בהך (=בכזאת) השתחוואה דכלפי חוץ
 4 חייב. ולאחר מכן ממשיכה הגמרא ואומרת "היכא דמי
 5 השתחוואה דאית בה שהיה..." (=כיצד היא השתחוואה
 6 שיש בה שהיה). ולכאורה, "מאי בנייהו"¹⁴ (=כלומר,
 7 מהו ההבדל בין שני נוסחאות אלו, הנראים לכאורה דומים
 8 זה לזה)?

9 ועל-פי האמור לעיל יש לומר, שההבדל בין שתי
 10 הגירסאות הוא:

11 לפי ההסבר הראשון, שדברי רבא אמורים על המילה
 12 "השתחוה" שבתחלת הקטע, "לא שנו אלא שהשתחוה
 13 כלפי פנים", יוצא, ש"כלפי חוץ" אין כלל מהות של
 14 השתחוואה. וזהו הכוונה במילים "אבל השתחוה כלפי
 15 חוץ, שהה - אין (=חייב), לא שהה - לא".
 16 שבהשתחוואה "כלפי חוץ" חלה האיסור רק מפני שהיה,
 17 וכלשון רש"י¹⁵ "אבל השתחויה כלפי חוץ למזרח אין זו
 18 השתחויה"¹⁶ ואי שהה כדי השתחוואה מיחייב משום שהיה,
 19 ואי לא - לא".

20 לפי ההסבר השני, שדברי רבא אמורים לגבי סוף
 21 הקטע "או שהה בכדי השתחוואה, מכלל דהשתחוואה
 22 גופא בעי שהיה" יוצא, שגם בהשתחוואה "כלפי חוץ"
 23 קיימת מהות של השתחוואה, שעל כך אומר רבא "לא שנו
 24 אלא שהשתחוה כלפי חוץ (שאז אומרים ש"השתחוואה
 25 גופא בעי שהיה)" - אבל כלפי פנים אף-על-גב דלא
 26 שהה". אלא, שההשתחוואה כלפי חוץ היא דוקא כאשר
 27 יש בה שהיה, שיעור של השתחוואה.

28 הסבר זה מדויק גם בלשון רש"י: על דברי הגמרא
 29 בנוסח השני "והכי קאמר: השתחוה כלפי פנים או שהה
 30 כדי השתחוואה, בהך השתחוואה דכלפי חוץ, חייב",
 31 אומר רש"י "והכי קאמר: השתחויה כלפי פנים - כל דהו
 32 (=כל השתחויה, אפילו קצרה), או שלא השתחוה ושהה

14 כקושיית התורת חיים שבועות שם. ולהעיר מר"י מיגש ומאירי שבועות שם. תירו"ט למשנה שבועות פ"ב מ"ג (ד"ה והשתחוה). וראה הערה 17.

15 שבועות שם ד"ה אבל, הובא בכס"מ שם הכ"א.

16 ועד"ז במאירי שבועות שם: ואם השתחוה ביציאתו כלפי חוץ אין בזה דין השתחוואה ואינו מתחייב אלא בשיעור שהי. וראה תירו"ט למשנה שם.

17 להעיר ממש"כ בחידושי חת"ס שבועות שם ד"ה אמר רבא, בהחילוק בין לישנא קמא ללישנא בתרא - בהשתחוואה כלפי פנים. ואכ"מ.

18 יומא עג, ב ואילך.

19 בכל הבא לקמן ראה לקו"ש [המתורגמן] ח"ז ע' 115 ואילך (ובהערות); חיד"ד ס"ע 13 ואילך. ורש"י. ובארוכה אנציקלופדי תלמודית ערך חצי שיעור (ס"א וג'). ורש"י.

20 בדגול מרבבה (למג"א אור"ח סתמ"ב סק"י) וצל"ח (ברכות מא, א ד"ה כל הפסוק) כתב (וכ"ה בעוד מפרשים) שאינו שייך בשהי פחות מכדי השתחווי האיסור דח"ש "ע"פ תוד"ה מה"מ שבועות טז, ב). - ולשיטתי דח"ש אינו אסור מה"ת אלא באיסורי אכילה, י"ל הנפק"מ, אם האיסור דרבנן שבח"ש כאן הוי כעין של תורה. וראה אנציקלופדי תלמודית שם.

24 כלפי חוץ אינו חייב אלא אם כן שיהא כשיעורו, (ב) הוא
 25 מציין ש"שיעורו שהייתו כדי לקרות ויכרעו אפים ארצה על
 26 הרצפה וישתחוו והודות לה' כי טוב כי לעולם חסדו",
 27 בהלכה זו, ולא לפני כן, בדברו על עצם איסור השהיה, (ג)
 28 הוא מסיים "וזהו שיעור השתחויה" -

29 כי אילו היה הרמב"ם אומר "אלא אם כן שיהא כשיעור
 30 השתחויה", ללא הסיוס "וזהו שיעור השתחויה", היו
 31 מסיקים מכך, שכלפי חוץ קיים מושג של השתחויה, אלא
 32 שצריך להיות בו "שיעור חיוב". ולכן אומר הרמב"ם "אינו
 33 חייב אלא אם כן שיהא כשיעורו, וכמה שיעורו שהייתו, כדי
 34 לקרות... וזהו שיעור השתחויה": בכך מדגיש הרמב"ם את
 35 שני הצדדים, שלהשתחויה כלפי חוץ כשלעצמה אין
 36 הגדרה של איסור, אך כאשר "שהה כשיעורו" נוצר כאן
 37 איסור מצד ההשתחויה, אשר "שיעורו שהייתו"²⁵ הוא
 38 "כדי לקרות ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו
 39 והודות לה' כי טוב כי לעולם חסדו", כדלהלן.

40 ולכן אומר זאת הרמב"ם בהמשך להלכה העוסקת
 41 בשיעור השהיה כאשר "השתחויה דרך יציאתו", ולא
 42 בהלכה הקודמת העוסקת בעצם שיעור השהיה ללא
 43 השתחויה, כי לדעת הרמב"ם המהות של שיעור
 44 השתחויה אינה סתם חובה מצד שהיה, אלא ששיעור זה
 45 עצמו יוצר את המהות והאיסור של ההשתחויה, כדלעיל.
 46 ולכן, אילו היה הרמב"ם מציין את השיעור בהלכה
 47 הקודמת העוסקת בעצם איסור השהיה, היו מסיקים
 48 בפשטות שאין זה שייך להגדרה של ההשתחויה, אלא
 49 שהשיעור הוא רק כדי שיחול כאן איסור וגדר של שהיה²⁶.

1 "משום שהייה", הרי אם שהה פחות מכדי שהייה, אין זה
 2 חצי שיעור, אלא אין זו שהייה כלל. כי "שהיה" אינה
 3 כמות מסוימת המצטברת מצירוף של חלקי זמן²¹, אלא
 4 זהו מצב מוגדר הנוצר לאחר זמן מסויים. פחות מזמן זה,
 5 אין זו שהייה, ולכן - אין קיימת כאן אפשרות של חצי
 6 שיעור²².

7 אך אם מסבירים באופן השני, שהאיסור הוא משום
 8 השתחויה, אלא ש"השתחויה גופא בעיא שהייה", כי
 9 "בעי שיעור חיוב", הרי כיון שהאיסור אינו "משום (מצב
 10 של) שהייה", וה"שהייה" קובעת רק את "שיעור החיוב"
 11 שבהשתחויה, הרי כאשר קיים מצב של חצי שיעור, וזהו
 12 גם השתחויה, אלא שחסרה השלמות בשיעור המחייב על
 13 ההשתחויה - "שיעור חיוב", ובמקרה זה גם חצי שיעור
 14 אסור מן התורה²³.

ה.

הרמב"ם: שיעור השהיה יוצר את הגדרת איסור
 ההשתחויה כלפי חוץ
 15 אך ניתן להסביר ענין זה בדרך שלישית, שגם "כלפי
 16 חוץ" החובה איננה "משום שהיה" אלא משום
 17 השתחויה, אך ה"שהיה" אינה רק שיעור של
 18 ההשתחויה כלפי חוץ, אלא שהשהיה יוצרת את
 19 ההגדרה של ההשתחויה. אך במקרה ש"שהה כדי
 20 השתחויה", בהשתחויה כלפי חוץ, נוצרה מהות של
 21 השתחויה, ולכן הוא חייב כהשתחויה²⁴.

22 ויש לומר, שזוהי שיטת הרמב"ם, ולכן: (א) הוא מדייק
 23 בלשונו בהלכה "לא החזיר פניו אלא השתחוה דרך יציאתו

24 ראה יתירה מזו בחידושי הרשב"א (שם יז, רע"א) בבעיית רבא
 "תלה עצמו באויר עורה מהו כי גמירי שהיי' שהיי' דבת השתחויה כו'
 וכ' הרשב"א שם: ה"ג ברוב הספרים כו' אבל שהיי' דלאו בת השתחויה
 לא כלום כו' דלא גמירי אלא משום השתחויה וכל ששהה בכדי
 השתחויה הואיל ושהייתו ראו' להשתחויה גמירי דשהייתו כאילו
 השתחוה". וראה הערה 26 [וראה ברשב"א שם (ובעוד ראשונים - רמב"ן
 וריטב"א. וראה גם ר"י מיגש ומאירי) עוד גי' ופירושו בדברי הגמרא.
 ואכ"מ].

25 עפ"ז יומתק גם מש"כ "וכמה שיעורו שהייתו" ולא (כגמרא)
 "וכמה שיעורו שהי' - כי לא בא לאמר שיעורו שהי' כשלעצמה, כ"א
 שיעור שהייתו והשתחויה (כלפי חוץ) לחייבו מצד השתחויה.

26 אמנם למסקנא בדברי הרמב"ם י"ל שגם כשלא השתחוה ורק
 שהה שיעור השתחויה ה"ז כאלו השתחוה (כנ"ל הערה 24 בדברי
 הרשב"א. וכן משמע ברמב"ם הל' שגגות פי"א ה"ד). והרי שיעור שהיי'
 גם למי ששהה ולא השתחוה הוא "כדי לקרות ויכרעו אפים גו'", ולפ"ז
 י"ל דבגדר ושם האיסור יש כאן שנים: (א) השתחויה (ובשהה, כאשר
 הוא שיעור השתחויה), (ב) יצא בארוכה (ודלא כנ"ל ריש ט"ג). ואכ"מ.

21 ולהעיר מלקו"ש ח"ז שם אם בשיעורין של זמן שייך הענין דחצי
 שיעור. אבל גם אם נאמר ששייך (כמבואר בלקו"ש שם לגבי שיעור זיבת
 ג' ימים) אינו שייך לנדוד, כפננים.

22 בעית רבא בשבועות שם סע"ב "צריך שהיי' למלקות או אין
 צריך שהיי' למלקות", ובפרש"י שם "אם התרו בו שלא לעמוד ועמד
 פחות מכדי שהיי' - אינה שייכת לנדוד", כי האיבעי היא אם למלקות
 בעי שהיי' בכלל - לא אם בעי "שיעור שהיי'".

23 להעיר מבעיית רבא (שם יז, א) שהיות מהו שיצטרפו (ולא
 איפשיטא. וכ"פ הרמב"ם כאן הכ"ד "שהדבר ספק"). ולכאורה תלוי
 בשאלה הנ"ל בפנים אם אפ"ל בשהיי' גדר חצי שיעור (וכדברי ר"י ביומא
 (עד, א) דח"ש אסור מה"ת כיון דחזי לאיצטרופי איסורא קא אכיל).

אבל י"ל דהאיבעי' היא לכל האופנים, כי האיבעי' היא איך נתקבלה
 ההלכה, אם כ"ז שהוא בטומאתו מצרפים השהיות (אע"פ שכל שהיי'
 בפ"ע לית בה שיעור השתחויה - ראה ר"י מיגש שם). ועצ"ע נולהעיר
 דגם לדעת ר"ל דח"ש מותר מה"ת (כי השיעור הוא גדר באיכות האכילה,
 וח"ש אינו בגדר איסור כלל) איתא בירושלמי (תרומת פ"ו ה"א) דמורה
 ר"ל בעתיד להשלים (וראה לקו"ש ח"ז שם. אנציקלופדי' תלמודית שם
 ע' תצד ואילן).

31 אין זה רק סימן שולי לזמן השיעור, אלא שבפסוק זה
32 נרמזת מנהג המחלוקת, מהו שיעור ההשתחויה.

33 כלומר: כיון שלפי הלכה למשה מסיני נקבע ששיעור
34 השהייה הוא כדי השתחויה, אך לא התפרש מהו שיעור
35 זה, סביר לומר, שבאיזשהו מקום בתורה יש רמז ואסמכתא
36 לגבי גודלו של שיעור ההשתחויה³¹. ולכן מקובל על כולם
37 שהרמז לשיעור ההשתחויה מצוי בפסוק שבו מתוארת
38 בתורה ההשתחויה שבבית המקדש³² לכל פרטיה.

39 אך המחלוקת ביניהם היא באיזה חלק של הפסוק נרמז
40 שיעור ההשתחויה, בהתאם לתוכן הכתוב, לפי מחלוקת
41 הנ"ל בסברותיהם השונות.
42 וההסבר לכך הוא:

43 בפסוק זה יש שלשה חלקים: תחלתו "וכל בני ישראל
44 רואים בדרת האש וכבוד ה' על הבית", המתארת את
45 הגורם להשתחויה; אמצעו – "ויכרעו אפים ארצה על
46 הרצפה וישתחוו" – תיאור פעולת ההשתחויה עצמה;
47 וסיום הפסוק "והודות לה' כי טוב כי לעולם חסדו" –
48 משמעות ומטרת ההשתחויה.

49 ולפי זה ניתן לבאר את חילוקי הדעות:
50 אם סוברים ששיעור ההשתחויה הוא חלק ממהות
51 השהייה, והוא כשיעור כל סדר ההשתחויה לכל פרטיו –
52 אז יש לומר ששיעור ההשתחויה נרמז בקריאת הפסוק
53 כולו, שבו מתואר כל סדר ההשתחויה. כשכוללים גם את
54 תחלת הפסוק, את הגורם להשתחויה, הרי זוהי משמעות
55 השהייה בבית המקדש, הכוללת את כל הפרטים לפי
56 הסדר: הגורם – ראיית העם בדרת האש וכו' (ראיית
57 השהייה), ההשתחויה, וההודאה הנכללת בה.

58 אם מסכימים ששיעור ההשתחויה אינו בגדר של שיעור
59 שהייה, אלא כמהות מיוחדת של השתחויה, אז יש לומר,
60 שהכוונה היא לקריאת החלק מן הפסוק המתאר את פעולת
61 ההשתחויה, "ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו".

62 לפי ההסבר השלישי שהובא לעיל שהכוונה היא לשני
63 הענינים, שההשתחויה נגרמת מצד השהייה, אז סביר
64 שאין די בקריאת חלק הפסוק המדבר על פעולת

ו.

בהשתחוואה – שלשה פרטים

1 כדי להבין זאת יש להקדים ולהבין, לכאורה: כיון
2 שכל השיעורים במצוות הם הלכה למשה מסיני, כדברי
3 הרמב"ם²⁷, ובהלכה למשה מסיני אין מחלוקת²⁸ – כיצד
4 תיתכן מחלוקת לגבי שיעור השהייה או ההשתחוואה?
5 ולכן יש להסביר, שבענינו ה"הלכה למשה מסיני"
6 בנושא השיעורים היא רק לגבי הכלל²⁹, שצריכה להיות
7 שהייה בשיעור של השתחויה, אך מהו שיעור השתחויה?
8 – זאת לא נאמר במפורש, ולכן אפשרית מחלוקת על כך.
9 ולפי זה יש לומר, שמחלוקת האמוראים לגבי שיעור
10 ההשתחויה תלויה בשלשת אופני ההסבר שצויינו לעיל
11 לגבי מהות המושג "שהה כשיעור השתחויה":

12 בהשתחוואה בבית המקדש נכללים שלשה פרטים: (א)
13 הגורם להשתחוואה – ראיית השהייה וכדומה, (ב) עצם
14 פעולת ההשתחוואה, (ג) השהיה בעת ההשתחוואה, שאז
15 מודים לה' וכדומה.

16 וזהו הבסיס למחלוקת לגבי שיעור ההשתחויה:
17 אם סוברים ששיעור ההשתחויה תלוי בשהייה, שכאשר
18 "שהה כדי השתחוואה מיחייב משום שהייה"³⁰, גם כאשר
19 ההשתחוואה בפועל היא כלפי חוץ – אז סביר לומר,
20 ששיעור ההשתחויה הוא כשיעור של כל סדר ההשתחוואה,
21 מתחלתו ועד סיומו, בכל שלשת הפרטים שצויינו לעיל:
22 אם מסכימים ששיעור ההשתחויה אינו שיעור שהייה,
23 אלא בגדר השתחוואה, אז סביר לומר, שהשיעור הוא לפי
24 שיעורה של עצם פעולת ההשתחוואה.

25 ולפי הסברה השלישית שלעיל, שיש כאן שני ענינים,
26 שההשתחוואה נגרמת מצד השהייה, אז סביר לומר שאין
27 די בשיעור של עצם פעולת ההשתחוואה, אלא הוא צריך
28 להיות כשיעור השהיה שבעת ההשתחוואה.

ז.

שלשה חלקים בפסוק

29 בכך יובן מדוע קושרים האמוראים שהוזכרו לעיל את
30 מחלוקתם דוקא לחלק מסויים של הפסוק:

(30) ל' רש"י שבועות טז, ב (כנ"ל ס"ג).

(31) ולכן לא קאמרי דהשיעור הוא כדי הילוך כך וכך אמות כמ"ש
בירושלמי שבועות פ"ב ה"ג. וראה שם עוד שיעור כדי שאילת שלום כו'.
וע"ש בפני משה ובשירי קרבן.

(32) משא"כ בפרשתנו (לעיל הערה 3) שלא נאמר מפורש כריעה
והשתחוואה.

(27) הלכות מאכלות אסורות פ"ב ה"א. פי"ד ה"ב.

(28) הקדמת הרמב"ם לפירוש המשניות ד"ה החלק השני הם. רמב"ם
הל' ממרים פ"א ריש ה"ג. סהמ"צ שרש ב (ובמפורשים שם). וראה
אנציקלופדי תלמודית בערכו ס"ב. וש"נ.

(29) ראה פרש"י שבועות (יד, ב) במשנה ד"ה חייב (הובא בכס"מ
הל' ביאת מקדש שם הכ"א). קריית ספר (להמבי"ט) לרמב"ם שם ספ"ג.
אבל ראה שו"ת חות יאיר סקצ"ב אות מא. ועוד.

27 היהודי מתבטל כלפי הקדוש־ברוך־הוא. בכך יש, באופן
28 כללי, שלש דרגות:

29 השתחוואה מושלמת – כאשר היהודי מתבונן
30 במחשבתו בגדלות ה', והוא חדור בכך באופן של ראייה,
31 "רואים בדרת האש וכבוד ה'..."³⁶, הוא בא לידי
32 השתחוואה בפישוט ידים ורגלים, הוא מתבטל לחלוטין
33 כלפי הקדוש־ברוך־הוא, לא רק בחיצוניות ככה המעשה
34 שלו, אלא בכל שיעור קומתו, החל מכל התענוג והרצון
35 אשר בראשו, ועד לכח המעשה שבו.

36 מצד שני יש דרגה, שהיהודי איננו חש בגילוי אלקות,
37 אין בו מצב של "בני ישראל רואים בדרת האש וכבוד
38 ה'..."³⁷, ולמרות זאת הוא משתחוה. הוא "אונס את
39 עצמו"³⁷ ומשתחוה. הוא מכריח את עצמו ומתבטל כלפי
40 הקדוש־ברוך־הוא, לפחות ככה המעשה.

41 לגבי עם ישראל בכלל הרי זה בדומה להבדל שבין
42 התקופה שבית המקדש קיים לבין תקופת הגלות³⁸: בזמן
43 בית המקדש היתה האלקות בגלוי, היתה ראיית אלקות,
44 כדרך שבא לראות כך בא לראות³⁹, וראיה זו הביאה לידי
45 השתחוואה "בבחינת פנימיות". היהודי מתבטל לחלוטין
46 ומאבד את מציאותו העצמית.

47 ואילו בתקופת הגלות "אותותינו לא ראינו"⁴⁰ ו"אין
48 אנו יכולים לעלות ולראות ולהשתחוות לפניך"⁴¹, כיון
49 שהענין של "לראות" אינו מושלם, הרי גם ההשתחוואה
50 אינו בשלמות. היא נעשית רק בחיצוניות, כאשר יש
51 ליהודי רצונות ומחשבות שונות, אך הוא "מכניע"⁴¹ את
52 הגוף שלא ימרוד אבל עיקר רצון ופנימית הנפש אינה
53 מבוטלת –

54 אך שני אופנים אלו של התבטלות – השתחוואה –
55 כל הפסוק, או רק מעשה ההשתחוואה "ויכרעו אפים
56 ארצה על הרצפה וישתחוו" – שניהם אינם מהוים את

1 ההשתחוואה, אלא הכוונה היא לקריאת המשך וסיום
2 הפסוק, המבטאים את משמעות ההשתחוואה, "והודות לה"
3 כי טוב כי לעולם חסדו – בחלק זה של הפסוק מובע
4 שזוהי השתחוואה בעלת תוכן ומשמעות, השתחוואה עם
5 שהייה.

ה.

בין הבבלי לירושלמי

6 לפי זה מובן גם ההבדל בין התלמוד הבבלי לתלמוד
7 הירושלמי, שבתלמוד הבבלי³³ מובאת הדעה "כמימריה
8 דהאי פסוקא", שהשיעור הוא אמירת הפסוק כולו, ואילו
9 בתלמוד הירושלמי³⁴ כל הדעות הן רק בקשר לטוף הפסוק
10 ("מ'ויכרעו" והלאה):

11 בתלמוד הבבלי מופיע הניסוח "וכמה שיעור שהייה",
12 המדגיש ששיעור זה אינו תלוי כל כך בהשתחויה, אלא
13 שמהותו העיקרית היא שהייה. ואילו בתלמוד הירושלמי
14 מופיע הביטוי "עד כמה היא שיעור השתחויה". שמהות
15 הענין כאן היא ההשתחוואה, ולכן מובאות כאן רק הדעות
16 הקשורות לחלקי הפסוק העוסקים בפעולת ההשתחוואה
17 או במטרתה, אך אין מובא תחלת הפסוק הקשור רק לענין
18 שהייה, כדלעיל.

19 לפי זה יוצא, שדברי הרמב"ם ש"שיעור שהייתו כדי
20 לקרות ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו והודות לה"
21 כי טוב כי לעולם חסדו וזהו שיעור השתחויה", אינם
22 נאמרים מפני שהוא פוסק לקולא³⁵, אלא משום שלדעת
23 הרמב"ם זוהי המשמעות והמהות של שיעור שהייה
24 ושיעור ההשתחויה, כדלעיל.

ט.

שני האופנים בהתבטלות

25 ההסבר לדעות אלו בדרך המוסר והחסידות הוא:
26 מהותה של השתחוואה היא התבטלות מוחלטת –

המאורות ח"ב ס"ב מה ששמע מרבינו הזקן, מה שקיבל מהמגיד בשם
הבעש"ט. וראה גם ס' הערכים חב"ד ערך אהבת ה' בתחלתו. וש"ג.
לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 232).

37 ל' הרי"י מיגש (ועד"ז במאירי) שבועות שם – בהשתחוואה בלא
שהי'.

38 בהבא לקמן ראה לקו"ת ברכה צח, ב. וראה הערה 42.
39 חגיגה בתחלתה. אוה"ת ס"פ וירא קג, ב ואילך. קו, סע"א ואילך
ובהנסמן שם.

40 תהלים עד, ט.

41 נוסח התפלה – מוסף דיו"ט.

* 41 ל' הלקו"ת שם.

33 שבועות שם.

34 יומא שם.

35 כפירוש הכס"מ.

36 ע"פ המבואר בפנים יש לבאר סברת הכס"מ (בתי הראשון)
שלדיעה הא' בגמ' השיעור הוא רק רישא דקרא (וכל בני ישראל רואים
ברדת האש וכבוד ה' על הבית) – כי מכיון שלאופן זה ההשתחוואה
נולדה ע"י ההתבוננות (והראי'), לכן מקום לומר שהעיקר הוא רק הדבר
המוליד (הסיבה). וע"ד הביאור באיסור היראה במלחמה דהיינו שלא
יחשוב בדברים המייראים כו' (רמב"ם הל' מלכים פ"ז ה"ו). וכן במצות
אהבת ה' – "שמצות ואהבת היא לתקוע מחשבתו ודעתו בדברים
המעוררים את האהבה ומה שיבוא מזה אין זה מעיקר המצוה" (שני

26 שהייה מסויימת. כלומר, אין קיימת אצלו רק ההשתחוואה
27 בכח המעשה "ויכרעו אפים ארצה וישתחוו" כי אם גם
28 הודאה לה' בנפשו.

29 והרמב"ם נוקט כאן בשיטתו – כפי שהוא פוסק⁴⁵
30 שאפילו יהודי אשר צריך לכפות עליו בבית דין של עכו"ם
31 לקיים את ציווי התורה, אף הוא "רוצה הוא לעשות כל
32 המצוות ולהתרחק מן העבירות", וזהו רצונו האמיתי של
33 כל יהודי. ולכן, אף כאשר כופים עליו, ובגלוי נראה
34 שקריאתו "רוצה אני" היא רק משום הכפיה בשוטים, וזוהי
35 "כריעה בעלמא", בחיצוניות בלבד – פוסק הרמב"ם,
36 שאדרבה "אין זה אנוס ממנו", ורק "יצרו הוא שתקפו,
37 וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גרש
38 לרצונו". וזוהי השתחוואה גם מצד נפשו פנימה.

39 ולכן נדרש אצל כל יהודי שבהשתחוואה החיצונית
40 שבמעשה בלבד, הוא יעורר ויגלה את עצמו עד אשר
41 "אמר" ההתבטלות הקיימת בעולם מצד פנימיות נפשו.

42 ועל ידי שמשדלים להשפיע על כל יהודי בדרכי נועם
43 ובדרכי שלום להגיע למצב של "תשש יצרו" – ורק לצורך
44 "לכופו וכו'" צריך בית דין שלם – ושיתגלה אצלו הרצון
45 האמיתי והפנימי, אשר כל יהודי "רוצה .. לעשות כל
46 המצוות ולהתרחק מן העבירות", הרי על ידי כך מזרזים
47 יותר את בנין בית המקדש השלישי, כאשר כל ישראל יעלו
48 לרגל ונגיע לידי "לראות ולהשתחוות לפניך (בשלמות
49 כראוי) בבית בחירתך", במהרה בימינו ממשי.

(משיחת ש"פ האזינו תשמ"ה)

1 המצב הרגיל אצל כל אחד ואחד מישראל בכל הזמנים:
2 האופן הראשון, הקשור לענין של "שהה", הוא דרגה
3 נעלית. לא תמיד מתגלית האלקות, ולא כל יהודי יכול
4 להתעלות עד כדי ראיית כבוד ה'.

5 מצד שני, האופן השני של השתחוואה בלבד, היא
6 דרגה נמוכה, והיהודי צריך להשתדל תמיד להתרומם מעל
7 לכך, שאצלו לא תהיה ההשתחוואה כ"כריעה בעלמא"⁴²,
8 שהוא רק "מכניע את הגוף שלא ימרוד", אלא הוא גם
9 משתדל להגיע למצב של "כיוון בלבד", תחושה נפשית.

10 וזהו האופן השלישי של השתחוואה: בתחלת עבודתו
11 הוא כ"אונס את עצמו", אך מכך הוא מגיע להמשך של
12 "הודות לה' כי טוב..."⁴³, שיש לו תחושה נפשית פנימית
13 של הודאה והתבטלות לה'.

14 ואופן זה של השתחוואה מתאים לכל יהודי. אמנם, לא
15 כל אחד הוא בבחינת "יד שכלו ורוח בינתו משגת
16 להוליד"⁴³ (על ידי התבוננות) התבטלות מפנימיות נפשו,
17 אך בכל זאת קיימת אצל כל יהודי התבטלות כלפי
18 הקדוש-ברוך-הוא מצד טבע נפשו. ובכחו של כל אחד ואחד
19 מישראל לעורר ולגלות זאת, ועל ידי שיהודי מכניע את
20 עצמו ומתבטל כלפי הקדוש-ברוך-הוא, הרי בסופו של דבר
21 מתגלית על ידי כך ההתבטלות הפנימית שמצד טבע נפשו.

22 ומשום כך פוסק הרמב"ם להלכה – והתורה על הרוב
23 תדבר⁴⁴ – "כמה שיעור שהייתו כדי לקרות ויכרעו אפים
24 ארצה על הרצפה וישתחוו והודות לה' כי טוב כי לעולם
25 חסדו וזהו שיעור השתחוויה", שהשתחוויה נעשית עם

(43) ל' התניא פט"ז (כא, ב).

(44) ע"ד מו"נ ח"ג פל"ד.

(45) הלכות גירושין ספ"ב.

(42) ל' הגמרא שבועות שם "בהשתחוואה דלית בי' שהי". וראה
לקו"ת (סוכות פב, ב); ד"ה קול דודי תש"ט (ס"ג), דכריעה הוא ביטול
היש והשתחוואה ביטול במציאות (ובלקו"ת שם מציין ללקו"ת ברכה
שם. עיי"ש).

המשך ביאור למס' מכות ליום ראשון עמ' 1

משנה
11 המשנה עוסקת בדינים שונים הנוגעים לכבוד הרוצח, וכן בדין
12 דירתו בערי המקלט: דין ראשון, **פְּיוּצָא בּוּ, רּוּצָחַ שְׁגָלָה לְעִיר**
13 **מְקַלְטוֹ, וְרָצוּ אָנְשֵׁי הָעִיר לְכַבְּדוֹ** מתוך שלא ידעו שרוצח הוא,
14 **יֵאמְרוּ לָהֶם אַל תִּכְבְּדוּנִי לְפִי שְׂרוּצָחַ אָנִי. אָמְרוּ לוֹ אֲנִשֵׁי הָעִיר, אָחַ**
15 **עַל פִּי בְּנֵי רּוּצִים אֲנוּ לְכַבְּדְךָ, יִקְבְּלֵ מִיָּהוּ. וְדִין זה למדים ממה**
16 **שְׁנֵאמַר** (דברים יט ד) **וְיָהּ דָּבַר הַרּוּצָחַ, שְׁעַל הַרּוּצָחַ לְדַבֵּר וּלְאֹמַר**
17 **שְׂרוּצָחַ הוּא, וְזֶה כֹּאשֶׁר בָּאִים לְכַבְּדוֹ וְאֵין יוֹדְעִים שְׂהוּא רּוּצָחַ,**
18 **וְדִי בְּדִיבּוּר בְּלַבַּד.**

1 לו לצאת ממנה, בדומה למה שהיה במדבר שקלט מחנה לוייה גם
2 את הרוצחים שמשבט לוי, אף שהיה זה מקומו של הלוי עוד קודם
3 שרצח, וכן בן לוי יכול לגלות בעירו שלו.
4 הגמרא מביאה מקור לכך שמקיים דין גלות אף באותה עיר שכבר
5 גלה אליה: **אָמַר רַב אֶהָא גְּרִיָּה דְרַב אִיקָא, מָאִי קָרָא – מהו הפסוק**
6 **שממנו למדים את הדין האמור בברייתא שפלכו קולטו, ואת דין**
7 **המשנה שגולה משכונה לשכונה, שנאמר (במדבר לה כח) 'כִּי גָעִיר**
8 **מִקְלָטוֹ יֵשֵׁב, שהיה די לומר 'כי שם ישב', אלא שקראה התורה**
9 **לעיר זו 'עיר מקלטו' והיינו עִיר שְׁקַלְטוֹ קָרָא, ללמד שגולה**
10 **באותה עיר כאשר חזר ורצח בה.**

לקוטי שיחות

פרשת שמיני

כרך כו, ב

מתורגם ללשון הקודש

20 היתר מפורש (על קרבנות היום) "כי כן צויתי – באנינות
21 יאכלוה"; אולם אהרן סבר והשיב לו על כך: "שמא לא
22 שמעת (את ההיתר) אלא בקדשי שעה (שעיר עזים ושעיר
23 נחשון [=שהוקרבו באופן חד פעמי לרגל חנוכת המזבח]),
24 דאי בקדשי דורות [=כי אם מדובר בקרבנות שמקריבים
25 באופן קבוע במשכן שבכללם הוא שעיר ראש-חודש,
26 לגביהם יש לחלק וללמוד] קל-וחומר ממעשר הקל
27 [שחומרתו פחותה מקרבנות]: ומה מעשר הקל אמרה
28 תורה¹⁰ "לא אכלתי באוני [=באנינות] ממנו" – בקדשי
29 דורות לא כל שכן [שאסור לאכלם באנינות]."

30 ומיד "וישמע משה וייטב בעיניו הודה ולא בוש
31 (משה¹¹) לומר לא שמעתי אלא (אמר¹¹) שמעתי ושכחתי".

ב.

לשם מה דרושה ההוספה "קל-וחומר ממעשר הקל"?

32 צריך להבין:
33 לשם מה היה על אהרן לומר "דאי בקדשי דורות)
34 קל-וחומר ממעשר הקל כו"? הרי: כוונת אהרן לא הייתה
35 לחדש למשה את כללות הדין שאונן אסור בקדשים¹²
36 (דבר שהיה ידוע למשה מכבר, וכמוכח ממאורע זה
37 עצמו – מכך שהקדוש-ברוך-הוא הוצרך להשמיעו היתר
38 מפורש, "צויתי", שבנוגע לשאר השעירים "באנינות
39 יאכלוה"¹³)

א.

הדיון בפרשה בין משה ואהרן אודות שריפת שעיר
ראש-חודש

1 על הפסוק¹ "ואת שעיר החטאת דרש דרש משה והנה
2 שורף", אומרים חכמינו ז"ל², שבשמיני למילואים הוקרבו
3 "שלושה³ שעירי חטאות .. שעיר עזים ושעיר נחשון
4 ושעיר ראש חודש ומכולן לא נשרף אלא זה" – שעיר
5 ראש-חודש. ולכן "ויקצוף⁴ (משה)... מדוע לא אכלתם את
6 החטאת...?", ואהרן ענה לו: "הן⁵ היום הקריבו את
7 חטאתם... ותקראנה... ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני
8 ה'. וישמע משה וייטב בעיניו".

9 אחד מההסברים בדברי חכמינו ז"ל⁶ לפשר הדיון שבין
10 משה ואהרן – האם את שעיר ראש-חודש היה צריך
11 לאכול (כסברתו הראשונה של משה) או לשרוף (כרעת
12 אהרן) – הוא:

13 אהרן ובניו הרי היו אוננים (בעקבות מיתת נדב
14 ואביהוא) ואונן אסור לאכול בקדשים⁷; אלא שבנוגע
15 לשעיר ושעיר נחשון משה ציוה "ואכלתם גו" – כי כן
16 צויתנו⁸ "באנינות יאכלוה"⁹.

17 אך לגבי שעיר ראש-חודש היו משה ואהרן חלוקים:
18 משה סבר שגם את שעיר ראש-חודש היה עליהם לאכול
19 באנינות, בדיוק כמו שאר שני השעירים, מכיוון שהיה

(12) בויק"ר פרשתנו (פי"ג, א. וראה אדר"ג פל"ז, יב) "וכיון שכעס
נתעלמה ממנו הלכה שאונן אסור לאכול בקדשים .. מיד דרש אהרן ק"ו
למשה ומה מעשר הקל כו". וכ"ה לדעת שמואל (זבחים שם) ד"הא ר"י
והא ר"ג" לפי שיטת רש"י שם, דלשמואל – לא ס"ל לר"ג ד"כין צויתי
– באנינות יאכלוה", ו"על אנינות לא הוזכר למשה לדרוש ק"ו" (והיינו,
שה" ס"ל למשה שאין אסור אנינות בקדשים).
אבל לתירוץ רבא, דגם ר"ג ס"ל ד"באנינות יאכלוה" – ידע משה
מאיסור אכילת קדשים לאונן, וכמפורש בפרש"י שם ד"ה אידי ואידי
(וראה גם פרש"י עה"פ (י, יב): קחו את המנחה – אע"פ שאתם אוננים
וקדשים אסורים לאונן) אלא ש"משה כשקצף טעה כו" בהחילוק
ד"שעה" ו"דורות". וראה לקמן בפנים סעיף ה.
ראה גם שפת אמת וק"ן אורה זבחים שם.
(13) ראה גם שפת אמת וק"ן אורה זבחים שם.

(1) פרשתנו י, טז.
(2) תו"כ (ופרש"י) עה"פ. זבחים קא, ב.
(3) לשון רש"י.
(4) פרשתנו שם, טז"ז.
(5) שם, יט"ב.
(6) זבחים שם, א (תירוץ רבא).
(7) ראה לקמן בפנים.
(8) פרשתנו שם, יג. אלא ששם קאי על המנחה (כמפורש בפסוק
שלפנ"ז "קחו את המנחה", ובפרש"י: זו מנחת שמיני ומנחת נחשון. וראה
פרש"י שם, יח). וראה פרש"י שם, טז: אבל בקדשי שעה סמכו על משה
שאמר להם במנחה ואכלוה מצות.
(9) זבחים שם, רע"א (וש"נ). תו"כ ופרש"י עה"פ.
(10) תבא כו, יד.
(11) בשטמ"ק – ליתא תיבא זו.

28 הדבר הפוך: קדשי שעה הינם חמורים מקדשי דורות, ועל
29 אחת כמה וכמה מן הקל שבקדשי דורות – והראיה על
30 כך:

31 הגמרא¹⁸ מביאה מחלוקת בין ר' יוסי הגלילי וחכמים
32 בנוגע למקור הדין שחטאת (חיצונה, שיש להזות מדמה
33 רק על מזבח החיצון) שנכנס דמה 'לפני ולפנים' [=למזבח
34 הפנימי] פסולה וחיביים לשרפה: ר' יוסי הגלילי לומד זאת
35 מהפסוק בפרשתנו¹⁹ "הן לא הובא את דמה אל הקודש
36 פנימה" (שהוא שאלת משה לאהרן: מדוע שרפו את קרבן
37 החטאת – הרי מן הדם שלה לא הביאו "אל הקודש
38 פנימה") – "מכלל דאי .. עייל דמה – בשריפה" [=מכך
39 נסיק שאם היה מוכנס דמה – דינה להשרף]. ומכך לומד
40 שכל חטאת חיצונה שנכנס דמה 'לפני ולפנים' דינה
41 בשריפה. לעומת זאת חכמים לומדים את הדין מפסוק
42 אחר, וכפי שרש"י²⁰ מבאר, כי לדעתם כלל לא ניתן ללמוד
43 מהפסוק "הן לא הובא..." כי "דורות משעה לא ילפינן"
44 [=לא לומדים].

45 יש להבין בדעת חכמים: לכאורה, אף שלא ניתן
46 ללמוד ולהקיש מזה על זה – אך מהו ההכרח לשנות
47 ולהחמיר (בקדשי שעה)? מכך מוכח שלדעת חכמים אכן
48 קדשי שעה, בכלל, חמורים מקדשי דורות²¹, שלכן, על אף
49 שנאמר במפורש ב"קדשי" שעה" שחטאת שנכנס דמה
50 'לפני ולפנים' דינה בשריפה, היה ניתן לומר שקדשי דורות
51 אינם (כה חמורים ואינם) בשריפה.

52 [יתירה מזו: הכוונה ב"שעה" שם היא לא "קדשי
53 שעה" כפשוטם (כלומר, קרבנות שהקריבו רק באותו זמן)
54 – משום שהקרבן ששרפו היה שעיר ראש-חודש (כנ"ל) –
55 אלא, כפי שהתוספות²² מבאר, "הוראת שעה הייתה",
56 כלומר: הוראת שעה בקדשי דורות.

57 עולה מכך, כי לדעת חכמים²³ עניני "שעה" הינם
58 חמורים עד כדי כך ביחס לעניני "דורות", עד שאפילו

1 – ואם כן, כדי להדגיש את החילוק בין ההיתר
2 המיוחד לאכול באנינות המוגבל לקדשי שעה אך לא בנוגע
3 לקדשי דורות (שעיר ראש-חודש) – ולהוציא מסברת משה
4 שההיתר כולל את כל הקדשים של היום – היה על אהרן
5 לומר בקיצור: שמא שמעת בקדשי שעה ולא בקדשי
6 דורות!

7 [– ומה מוסיף כאן הקל-וחומר ממעשר הקל¹⁴,
8 שכאילו מבלעדי קל-וחומר זה לא היו יכולים לחלק בין
9 קדשי שעה וקדשי דורות].

10 הדיוק בולט יותר לאור העובדה, שמצינו כי גם רש"י
11 בפירושו על התורה¹⁵ מביא את תוכן הדיון בין משה
12 ואהרן – ודברי אהרן אודות החילוק בין קדשי שעה וקדשי
13 דורות – ורש"י שם אכן מקצר בלשונו: "הייטב בעיני ה'
14 – אם שמעת בקדשי שעה אין לך להקל בקדשי דורות"
15 (ואינו מביא את הקל-וחומר ממעשר הקל).

ג.

ההסבר נעוץ במחלוקת: קדשי שעה וקדשי דורות – מי
מהם המור?

16 הדבר יובן בהקדם דיוק לשון רש"י הנ"ל "אם שמעת
17 בקדשי שעה אין לך להקל בקדשי דורות":

18 מלשון רש"י "אין לך להקל" (ולא "ללמוד" וכיוצא-
19 בזה¹⁶ – שמשמעו כי בכלל לא ניתן ללמוד קדשי דורות
20 מקדשי שעה) מוכח, שאי-האפשרויות להשוות בין קדשי
21 דורות לקדשי שעה [אינו משום שהיתר האנינות (בקדשי
22 שעה) היה "הוראת שעה" שממנה כלל לא ניתן ללמוד
23 לגבי כל מקום אחר¹⁶, אלא¹⁷] משום שקדשי דורות
24 חמורים יותר מקדשי שעה, ומטעם זה – "אם שמעת
25 בקדשי שעה אין לך להקל בקדשי דורות".

26 ועל פי זה מובן מדוע הגמרא מוסיפה (בדברי אהרן)
27 "קל-וחומר ממעשר הקל" – משום שלפי שיטת התלמוד,

(14) כקושיית השפת אמת שם. ומה שתי"ך דרך אגב משמיענו הגמ'
עיקר טעמא דאונן אסור" – לדכותינו צע"ג והסברה.

(15) י, יט ד"ה הייטב. וראה פרש"י שם, טז (ד"ה שעיר החטאת)
ואילן ובמפורשי רש"י. ואכ"מ.

(16) ובפרט שרש"י משנה מלשוננו בפסחים (פג, א) – "דורות משעה
לא ילפינן" – כהובא לקמן בפנים.

(16*) ראה מנחות יט, ב. וש"נ.

(17) ובפרש שניהם אותם הקדשים וברוב המכריע דיניהם שווים –
אין מסתבר כלל לומר שאינם בגדר אחד כלל (ללמוד זמ"ז). והרי: לומר
דשייכי זל"ז – (א) קרוב יותר לפש"מ. (ב) מונעט המחלוקת בין משה
ואהרן.

(18) פסחים פג, א.

(19) י, יח. – דעת ר"י הובאה גם בתו"כ פרשתנו עה"פ.

(20) פסחים שם ד"ה אמר להן.

(21) ואף שגם רש"י בפירושו עה"ת מפרש כדעת חכמים (צו ו, כג.

וראה רש"י פרשתנו שם) – הרי בלימוד ע"ד הפשט אין זה מפני שא"פ
ללמוד זה מהפסוק דפרשתנו, כ"א מפני שזהו פשוט של מקרא הדכותב
דפ' צו. וראה רא"ם צו שם. וק"ל.

(22) פסחים שם ד"ה א"ל – בדעת רש"י. ומביא מפרש"י (בסוגיא

שם לפני"ג, פב, ב ד"ה לכך נאמר). ועוד דמדובר בשעיר ר"ח.

(23) וי"ל (שלא לאפושי מחלוקת) שגם ריה"ג מודה שבכלל עניני

"שעה" חמורים מעניני "דורות". אלא שס"ל שכאן שהמדובר בשעיר ר"ח

– לא היתה "הוראת שעה" לשריפתו.

30 שבקרבנות אליהו בהר הכרמל הותר האיסור של "שחוט
31 חוץ".
32 ב) "קדשי שעה", אשר למרות שהקרבנתם בפועל היא
33 באותה שעה, הרי עניינם ותוכנם הוא – פעולה לדורות.
34 בדומה לקרבנות ימי המילואים שבהם חננו את המשכן,
35 ובדומה לכך קרבנות הנשיאים לחנוכת המזבח. וסוג זה של
36 קדשי שעה, הריהו, כמובן, חמור יותר מאשר סתם קדשים
37 (קדשי דורות), משום שעל-ידם נוצרים ובהם תלויים
38 עניינים שהם לדורות.
39 מעין זה יש לדון גם בגוף הענין כאן – בנוגע לשעיר
40 עזים ושעיר נחשון: הגדר של "קדשי שעה" יכול להיות
41 בהם בשני אופנים, ובהקדים, שהדיון כאן הוא (לא בנוגע
42 להקרבנתם על גבי המזבח, אלא) אודות אכילת כהנים.
43 ואודות כך ניתן לדון – האם גם אכילת כהנים היא חלק
44 מחנוכת המשכן והמזבח:
45 בדרך הפשט מסתבר, כי אכילת בני אדם (כהנים) אין
46 לה שייכות עם חינוך המשכן והמזבח:
47 בשעיר עזים (של שמיני למילואים) – זאת אומרת
48 קרבן הקשור עם החינוך של ימי המילואים – אין כל ספק
49 שכך הדבר: שהרי אז, בעת אכילת השעיר, היה זה לאחד
50 שקרבנות אהרן כבר פעלו את החינוך (בהקרבנתם על גבי
51 המזבח), ועד – לשלימותו אשר "תשרה שכינה בכס" 25,
52 ובאופן של – "ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח
53 גוי" 26, ובמילא אכילת הכהנים שלאחר מכן אינה מוסיפה
54 בחינוך המשכן והמזבח (לדורות);
55 אך אפילו לגבי שעיר נחשון, שבו הייתה ההתחלה של
56 שנים-עשר ימי חנוכת המזבח (ע"י קרבנות הנשיאים) –
57 הרי לפי דרך הפשט מסתבר לומר, ש"חנוכת המזבח"
58 קשורה עם ההקרבה על גבי המזבח במשכן, אך לא עם
59 אכילת כהנים.
60 נמצא אם כן, שלפי פירוש רש"י על התורה, אכילת
61 הכהנים של "קדשי שעה" אינה ענין הנוגע לדורות, אלא

1 מ"שעה" שבקדשי דורות (שעיר ראש-חודש של שמיני
2 למילואים) לא ניתן ללמוד – משום שהיא חמורה מקדשי
3 דורות סתם. ועל אחת כמה וכמה שקדשי שעה ממש (כמו
4 שעיר העזים ושעיר נחשון) הינם חמורים מקדשי דורות]
5 ומכיוון ש"קדשי שעה" הינם, לשיטת התלמוד,
6 חמורים מ"קדשי דורות" – אין יכולה הגמרא לומר "אם
7 שמעת בקדשי שעה אין לך להקל בקדשי דורות", משום
8 שאדרבה: אם בקדשי שעה (החמורים) קיימת קולא
9 [=הקלה] של היתר אכילה באנינות – על אחת כמה וכמה
10 חלה הקולא של היתר אכילה באנינות ("באנינות יאכלוה")
11 על קדשי דורות (שבאותו מעמד²⁴).
12 לכן אהרן היה חייב להוסיף "דאי בקדשי דורות
13 קל וחומר ממעשר הקל" 24: מכיוון שמוצאים שאיסור
14 אנינות חל אפילו על "מעשר הקל" – אי אפשר להקל
15 באנינות בקדשי דורות (על סמך הלימוד מקדשי שעה),
16 אלא מסתבר לומר, שהיתר האכילה באנינות היה הוראת
17 שעה רק בנוגע לקדשי שעה אלו, ולא ניתן להקיש מהם
18 לגבי קרבנות אחרים.

ד.

יסוד המחלוקת: האם "אכילת כהנים" היא חלק מפעולת הקרבן לדורות

19 אך עדיין בלתי מובן: מהו ההסבר במחלוקת האם
20 "קדשי דורות" חמורים יותר, כשיטת רש"י בפירושו על
21 התורה, או ש"קדשי שעה" חמורים יותר, כשיטת
22 התלמוד?
23 ויש לומר, שהמחלוקת היא (לא – מה יותר חמור,
24 כאמור, אלא) – איזה סוג של "קדשי שעה" היו אלה:
25 בקדשי שעה ישנם שני אופנים:

26 א) "קדשי שעה" סתם, הבאים כדבר חד פעמי ממש
27 (שאין להם פעולה וצד-השווה לדורות), בדומה לקרבנות
28 שהקריב אליהו בהר הכרמל. ומסתבר שקדשי שעה כאלו
29 הינם קלים יותר מקדשי דורות (כמו בדוגמא הנ"ל –

(שאינו מיוחד לשבת, דוגמת קדשי דורות דנדו"ד),

ולכן הוכרח אהרן להביא את הק"ו ממעשר הקל שאין שוברו בצדו. [אלא שעפ"ז, אדרבה: צ"ע והסברה למה "וייטב בעיניו". וצע"ק מה ק"ו שייך כאן. ואין לומר דנדו"ד הוא ענין חד פעמי משא"כ בנוגע לשבת – שהרי גם בנדו"ד מסתבר לומר שהוא הדין בחנוכת ביהמ"ק הא', הב' והג' (ואולי גם – משכן שילה)].

*24) וראה לקמן בפנים סעיף ה והערה 31 (בנוגע למשה).

25) ל' רש"י פרשתנו ט, כג בסופו (וראה שם ד"ה ויבא משה).

26) שם, כד.

24) משא"כ בקדשי דורות בכלל, שגם אצל משה ה' פשוט איסור אנינות בקדשים (כמובן מזה גופא שהקב"ה הוצרך להתיר לו אנינות במעמד זה, כנ"ל ס"ב).

ויש להוסיף, דבפשטות כאשר א"ל הקב"ה למשה ההיתר דאנינות א"ל ג"כ האיסור דאנינות בקדשים (בכלל). ועפ"ז י"ל דקס"ד דמשה היא, דמכיון שבדיבור אחד נאמרו, אינו שייך האיסור לאותו מעמד, ובמילא מחוייב באכילה בכל דבר. ובמכש"כ ממחללי מות יומת וביום השבת שני כבשים בדיבור אחד נאמרו (מכילתא (ורש"י) יתרו עה"פ (יתרו כ, ח) זכור) – אף (א) שנכתבו בב' ספרים, (ב) ונאמר בו "על עולת התמיד"

29 ויש לומר – שהם הולכים בזה לפי שיטתם:
 30 לפי שיטת התלמוד, שהיסוד של אהרן היה רק מצד
 31 "קל-וחומר ממעשר הקל" (כי מצד הסברא, לולא הקל-
 32 וחומר, היה גם אהרן מודה שצריך לאכול את שעיר
 33 ראש-חודש באנינות, במכל-שכן מקדשי שעה החמורים)
 34 – ואם כן צריך לומר, שזה שמשא (מלכתחילה) סבר
 35 אחרת, היא כי בשעת מעשה הוא לא ידע את הלימוד
 36 מ"מעשר הקל"³¹, כאן היתה שכחה – משה רבינו שכח
 37 את הדין (והלימוד) ממעשר.

לעומת זאת, לפי פירוש רש"י על התורה, ההבדל בין
 38 עמדתו הראשונית של משה ודעת אהרן היתה – ענין של
 39 סברא: משה סבר שהיתר האכילה באנינות קשור עם היום,
 40 להיותו יום שמיני למילואים³², ובמילא אין הברל בכך בין
 41 קדשי שעה וקדשי דורות; אך אהרן חידש שהיתר האנינות
 42 היה רק לקרבנות מיוחדים (של היום כשמיני למילואים),
 43 אך לא ניתן משום כך להקל בשעיר ראש-חודש שהוא
 44 מקדשי דורות.
 45

ולכן לא אומר רש"י שאצל משה היתה שכחה – כי
 46 על סברא לא מתאים לומר: שכח ולכן אמר – היפך
 47 הסברא! ניתן לשכוח דין, בדומה לנאמר "נתעלמה ממנו
 48 הלכה"³³, אך אין מקום לומר ששוכחים סברא (אפשר
 49 לעשות טעות בסברא³⁴, אבל לא לשכחה).
 50

אלא, לפי פשוטו של מקרא, משה אמר "לא שמעתי"
 51 – הוא לא שמע מהקדוש-ברוך-הוא את החילוק הזה.
 52

נ.

בעבודות חדשות, "קדשי שעה", נדרשת עמידה איתנה מול בלבולי היצר

מכל ענין צריך לקחת הוראה בעבודת האדם³⁵. ויש
 53 לומר שההוראה מענין הנ"ל – עד כמה צריך להיות זהיר
 54 בענינים שהינם בדוגמת "קדשי שעה":
 55

1 ענין חד פעמי, זאת אומרת, נכללת בסוג הראשון של
 2 קדשי שעה (הנ"ל), שהינם קלים מקדשי דורות; ובמילא
 3 – בלשון רש"י – "אם שמעת ("באנינות יאכלוה") בקדשי
 4 שעה (הקלים) אין לך להקל בקדשי דורות (החמורים)".

לעומת זאת בלימוד בדרך ההלכה, הרי כשם שמוצאים
 5 בנוגע לכפרה הבאה על-ידי הקרבן, ש"כהנים אוכלים
 6 ובעלים מתכפרים"²⁷, בדומה לכך הוא (בדרך ההלכה)
 7 בנוגע לכל הפעולות של הקרבן – כולל פעולות הקרבנות
 8 בנידון דידן: חינוך המשכן והמזבח – שאכילת הכהנים
 9 קשורה ופועלת בזה.
 10

נמצא, כי גם אכילת הכהנים בשעיר עזים ושעיר נחשון
 11 הינו ענין הנוגע לדורות, ולכן שיטת התלמוד היא, כי קדשי
 12 שעה אלו הינם חמורים יותר מקדשי דורות, ולכן היה על
 13 אהרן להזדקק ל"קל-וחומר ממעשר הקל", כמוסבר לעיל
 14 באריכות.
 15

ה.

האם משה אמר "שמעתי ושכחתי" או "לא שמעתי"

16 לפי הביאור האמור בהבדל שבין שיטת התלמוד
 17 ושיטת רש"י בפירושו על התורה בטענת אהרן – יובן גם
 18 השינוי ביניהם בנוגע להודאת משה, "וישמע משה וייטב
 19 בעיניו":

20 בגמרא⁶ נאמר: "הודה ולא בוש (משה) לומר לא
 21 שמעתי, אלא (אמר) שמעתי ושכחתי" – שאצל משה
 22 הייתה בענין זה שכחה; לעומת זאת רש"י בפירושו על
 23 התורה²⁸ אינו מביא את לשון הגמרא, אלא, בדומה ללשון
 24 ה'תורה כהנים'²⁹: "הודה ולא בוש לומר לא שמעתי" –
 25 שפשטות לשון רש"י היא (כמדובר פעם באריכות³⁰)
 26 שמשא לא התבייש לומר שהוא לא שמע מהקדוש-ברוך-
 27 הוא את החילוק בין קדשי שעה וקדשי דורות (אך לא
 28 הייתה בזה שכחה אצלו).

(27) תוי"כ (ופרש"י) פרשתנו י, יז (בנוגע לשעיר ר"ח שהוא לכפרה).
 פסחים נט, ב*. וש"נ.

(28) י, כ.

(29) שם (אלא שבתר"כ – "הודה מיד").

(30) לקי"ש [המתורגם] ח"ח ע' 186 הערה 4. ח"ז [המתורגם] ע'
 116 ואילך. וש"נ.

(31) אבל אינו מוכרח, כי י"ל שקס"ד דמשה היא - כי "לא אכלתי
 באוני" יודע שיאמרנו לאחרי ל"ט ענה***, ואילו שאין איסור אנינות –

שמע בנוגע להזהר ובפירושו.

(32) ראה לקי"ש [המתורגם] ח"ז ע' 113 ואילך.

(33) ראה ויק"ר דלעיל הערה 12. ועד"ז בכ"מ.

(34) ראה לקי"ש רש"י זכחים שם סד"ה אידי ואידי. לקי"ש ח"ח שם.
 ועוד.

(35) ובמכש"כ מתורת הבעש"ט בנוגע לכל דבר ודבר אשר אדם רואה

או שומע (כש"ט קה"ת) בהוספות ס' קדו"ט. וש"נ.

(* ושם נזמד זה מהפסוק (תצוה כט. לג) גבי מילואים. ולהעיר שבפרש"י תצוה שם לא הובא זה (ע"ש). ומביאו רק בפרשתנו גבי שעיר ר"ח.
 (** ופרש"י ש"ל. שמיון שלא אכלתי גו' נאמר בקשר לידיו מעשרות. הרי כשם שכללות חיוב מעשר הוא רק כשנכנסו לארץ. גם האיסור דלא אכלתי באוני קשור
 עם הכניסה לארץ (שמעשה גם הקרבן הקרבנות – ובפרט בבוא הזמן ד"באתם... אל המנוחה גו").

34 ביותר כדי לבלבל וכו' נדרשת זהירות יתירה בנוגע
35 לאכילה⁴⁰. בשעה שמרגישים תענוג אישי ובפרט גופני,
36 הדבר נותן מקום המאפשר אחיזה וכו' ליצירה -
37 אלא צריכה להיות שריפת הקרבן, ביטול לגמרי.

ז.

קבלת פני משיח - "קדשי שעה" של דורנו

38 וזוהי ההוראה למעשה בדורנו זה:
39 לפי כל הסימנים בסוף מסכת סוטה, נמצאים כעת
40 בדור של "עקבתא דמשיחא" [=עקבות משיח] ממש. וכפי
41 שכבוד קדושת מורייוחמי אדמו"ר אמר⁴¹ כי "הנה עומד
42 אחר כתלנו", ובכחול זה ישנם חלונות וחרכים - ודרישת
43 השעה היא, להכין את עצמו (עם כל סביבתו) לקבלת פני
44 משיח צדקנו.

45 - צריך איפוא לדעת, שבעבודה זו נדרשת זהירות
46 (כולל - וזירות) יתירה, והיא חייבת להתבצע במלוא
47 המסירה והנתינה, "בכל מאדך".

48 כאשר מדובר אודות "קדשי דורות" - עבודות
49 הרגילות - יש מקום לכך שהעבודה תהיה מסודרת על פי
50 טעם ודעת, בה לא מאבדים (לגמרי) את המציאות העצמית
51 - יש בכך תענוג, עד הנאת הגוף (- מהמצוה, או כדי
52 לעבוד את ה' וכו'⁴²);

53 אך בשעה שמדובר אודות דרישת השעה להתכונן
54 למשיח - קדשי שעה - צריך לזכור שזהו ענין ש"הזמן
55 גרמא" הדוחה ענינים אחרים, וצריך להתמסר לכך באופן
56 של למעלה ממדידה והגבלה, עד שנעשים לגמרי
57 משוקעים בכך, עד איבוד המציאות העצמית (- בדוגמת
58 שריפת הקרבן).

59 וזה גופא מביא את משיח צדקנו, שביאתו היא באופן
60 של "היסח הדעת"⁴³ (למעלה מבחינת דעת⁴⁴) - מצאתי
61 דוד עבדי⁴⁵ - בגאולה האמיתית והשלימה במהרה בימינו
62 ממש.

(משיחות אחש"פ, ש"פ שמיני וש"פ תז"מ תשמ"ב)

1 ישנם ענינים בעבודת האדם שהם בדוגמת "קדשי
2 דורות" - ענינים קבועים הקיימים מדור דור בלי שינוי;
3 וישנם ענינים שהם בדוגמת "קדשי שעה" - ענינים
4 חדשים ש"תלמיד ותיק עתיד לחדש", תקנות גדולי ישראל
5 הנדרשים מצד דרישת השעה, "בקעה מצא וגדר בה
6 גדר"³⁶, וכיוצא בזה.

7 בדברים שבהם הורגלו מדור דור - אין כל-כך קשיים
8 לנצח את היצר הרע, מכיוון שכבר עברו את השלב של
9 "כל התחלות קשות"³⁷; ויתרה מזה - הרגל נעשה טבע.
10 אולם בנוגע לעבודות שהינם בדוגמת "קדשי שעה"
11 מתייצב היצר הרע כנגד בכל תוקף, בטענה: מה יום
12 מיומיים, "מנהג אבותינו" היה בלי חידוש זה, וכו' - עד
13 שהוא עושה מעצמו מנהיג ופוסק הדור הקובע מהי דרישת
14 השעה.

15 ולכן נדרשת זהירות יתירה בעבודה חדשה (ובפרט -
16 כזו שהיא לא רק ענין לפי שעה³⁸, אלא - נוגעת גם
17 לדורות) יותר ויותר מאשר בנוגע לעבודות הרגילות שהם
18 בדוגמת "קדשי דורות".

19 וזאת למדים מהביאור הנ"ל בשיטת התלמוד,
20 שהעבודה ש"קדשי שעה" אלו נאכלו באיננות (וקדשי
21 דורות נשרפו) - הייתה רק הוראת שעה לאותו יום; אך
22 הסדר הרגיל צריך להיות באופן הפוך - שקדשי שעה
23 הינם (קשים יותר לביצוע, ובמילא -) חמורים יותר
24 מקדשי דורות; ואפילו במקום בו מותר "לאכול" קדשי
25 דורות, אין זו ראייה שניתן "לאכול" קדשי שעה.

26 וכפי שמוצאים בקרבנות המילואים: הקרבן הראשון
27 אותו הקריב אהרן - פר החטאת - הוא לא אכל ממנו
28 (כמו חטאת של קדשי דורות), אלא הצטווה - "תשרוף
29 באש"³⁹.

30 משום שבקדשי דורות, בהם היצר הרע אינו מתנגד עד
31 כדי כך, ניתן "לפרגן" את התענוג של אכילת הקרבן, שיש
32 בו הנאה, גם הגוף מקבל מכך הנאה ותענוג;

33 לעומת זאת ב"קדשי שעה", בהם היצר הרע פועל

41) ב"קול קורא" (שנדפס ב"הקריאה והקדושה" סיון תש"א. אגרות
קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ה ע' סזו). ועוד.
42) ראה תניא פ"ז (יא, ב).
43) סנהדרין צז, סע"א.
44) אגה"ק סי' ד (קה, ב ואילך).
45) תהלים פט, כא - ראה סנהדרין שם: ג' דברים באין בהיסח הדעת
משיח מציאה כו'.

36) עירובין ו, א. וש"נ.
37) מכילתא ורש"י יתרו יט, ה.
38) שהם קלים מקדשי דורות (כנ"ל בפנים), וכן בעבודה - שמכיון
שנוגע רק לשעה ואין בהם לדורות, אין היצירה מנגד כ"כ כו'.
39) תצוה כט, יד.
40) ולהעיר מענין דפרש חגיכם (רק ג' פעמים בשנה) קאמר פרש
שבתכם (מדי שבוע בשבוע) לא קאמר "זח"ב פח, ב. אלא שביאורו ע"פ
חסידות באו"א - ראה תו"א ר"פ ח"ש. סידור ר, ג"ד, רג, ג ואילך. ועוד.

ילקוט לוי יצחק על התורה

* * *

ר' ישמעאל ה' כהן⁵, וישמו ישמעאל מורה על מדת החסד⁶, כי שם אל הוא בחסד⁷, והיינו כהן⁸ שהוא מדת החסד, שם א"ל⁹ במלואו גי' כה"ן ימי"ן¹⁰.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים עמוד שעב

שמות לך, ו - ויעבר ה' על פניו ויקרא ה' ה' אל רחום וחנן ארך אפים ורב חסד ואמת

עה

ביאור וטעם דר' "ישמעאל" דוקא דרש את ה"ג מדות שהתורה נדרשת בהן, שהם לנגד י"ג מדות הרחמים

ה"ג' מדות שהתורה נדרשת בהן הם לנגד י"ג מדות הרחמים, שלכן ר' ישמעאל² דוקא אמרם³, כי התחלת ה"ג מדות, ומקורן וכללותן הוא שם אל התיקון הראשון⁴.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד תיא

(5) חולין מט, סע"א. ראה לקוטי שיחות חלק ו' ע' 123 סעיף ח. חלק יא ע' 107. חלק יב ע' 52.

(6) מבאר ומרמז, דר' ישמעאל מורה על חסד מצד כמה טעמים:

(א) ר' ישמעאל ה' "כהן" - בחי' חסד.

(ב) מרומז בשמו "ישמעאל", נוט' "ישמע-אל", וְשֵׁם "אל" הוא בחי' חסד.

(ג) מרומז גם בגי', "אל" במילוי (ראה הערה 9) הוא בגי' "כהן ימין", והן "כהן" והן "ימין" הם עניני מדת החסד.

(7) כמ"ש (תהלים נב, ג) "חסד אל כל היום".

(8) כהנים - חסדים: ידוע שכהן הוא איש החסד. ראה לקו"ש חכ"ז ע' 89 הע' 19: "ברכה לג, ח" וללוי אמר תמיך ואוריך לאיש חסידך".

וראה זח"א בהשמשות דף רנו סע"א. זח"ג דף קמה ע"ב ואילך. ועוד."

(9) היינו: א"ל במילואו הוא אל"ף (111) + למ"ד (74) = 185, וכן כה"ן

(75) + ימין (110) = 185.

(10) ימין הוא חסדים: ראה הקדמת תיקוני זהר - פתח אליהו (יז, א) "חסד דרועא ימינא" - "גבורה דרועא שמאלא". תניא - שער היחוד

והאמונה פרק ה (דף פ, א). שם אגרת הקדש סימן יג (קיט, ב). אור התורה שיר השירים ח"ב עמוד תנ-א.

(1) ראה אור תורה להרב הגמדי ממצוריש בהעלותך (סי' קלז - הוצאת קה"ת תש"מ ואילך. לקמן סי' עו הערה 8). לקוטי תורה פ' ראה לג, ד. ספר המאמרים תרכ"ו ע' דש. תורת מנחם - ספר המאמרים מלוקט חלק ד סוף ע' עד ואילך. ה'תשי"ב ע' שנג. ה'תשל"ו ע' 305. לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית סוף ע' כב. לעיל סי' א. לקמן סי' עו. צט.

(2) ישמעאל נוט' "ישמע-אל" וד"ל.

(3) "רבי ישמעאל אומר בשלש עשרה מדות התורה נדרשת בהן" (ספרא ויקרא פסקא א. ברייתא דר' ישמעאל).

(4) בפרי עין חיים שער הסליחות פרק ד, מבואר איך הוא הסדר ד"ג"ג מדות הרחמים (כי תשא לד, ו[1], והם: א) "אל", ב) "רחום", ג) "וחנון",

ד) "אריך", ה) "אפים", ו) "ורב חסד", ז) "ואמת", ח) "נצר חסד", ט) "לאפיים", י) "נושא עון", יא) "ופשע", יב) "וחטאה", יג) "ונקה". ראה

הטבלא לקמן סי' צא.

המשך ביאור למס' מכות ליום שלישי עמ' ב

15 תבא, הכתוב מְקִיֵּשׁ קִדְּשׁ לְמִקְדָּשׁ, מִהּ מִקְדָּשׁ דְּכָר שְׁיֵשׁ בּוֹ נְמִילַת
16 נְשָׁמָה, שהנכנס למקדש טמא נענש בכרת, אִף בַּל - גם תדחילת
17 הפסוק [בכל קדש לא תגע] מדובר על דְּכָר שְׁיֵשׁ בּוֹ נְמִילַת נְשָׁמָה,
18 וְאִי בְּנִינְיָעָה - אם נפרש את הפסוק כפשוטו בנגיעה ממש, מִי אִיכָא
19 נְמִילַת נְשָׁמָה - הלא אין בנגיעה בקדשים חיוב כרת, אִלָּא על
20 כרחק שהפסוק מדבר בְּאִכִּילָהּ. ומבואר בברייתא כדברי ריש
21 לקיש שלמדים אזהרה לאוכל קדשים, מן הפסוק 'בכל קדש לא
22 תגע'.
23 הגמרא דנה האם יש מלקות בלאו שקדמו עשה, ומביאה לכך
24 ראייה מהדין של הבא למקדש טמא: אִמֵּר רַבָּה פֶּרַי פֶּרַי חֲנָה אִמֵּר
25 רַבִּי יוֹחָנָן, אִף שֵׁלָאוּ הַנִּיתָק לַעֲשֵׂה אֵין לֹקִיִּם עֲלֵינוּ, מִכֵּל מִקּוֹם כָּל
26 'לֹא תַעֲשֶׂה' / שִׁקְדְּמוּ עֲשֵׂה - ששייך לקיים את העשה קודם שעבר
27 על הלאו, לֹאִין עֲלֵינוּ.

1 דורשים במנחות (כה) שמדבר לאחר זריקה, אבל על בשר של
2 לפני זריקה אין לימוד, ולכן פטור ממלקות. נמצא שקשה על ריש
3 לקיש כיצד אומר שמדלשון נגיעה למדים אזהרה לנוגע בקדש
4 הלא נצרך הוא לאוכל בשר קדש קודם זריקה.
5 מתרצת הגמרא: הֵיאָה - האזהרה שלא לאכול בשר קדש אף לפני
6 זריקה, מִכָּכֵל קִדְּשׁ נִפְקָא - נלמד מתיבת 'בכל' שמשמעותה בכל
7 סוגי הקדשים, בֵּין לַפְנֵי זְרִיקָה וּבֵין לְאַחַר זְרִיקָה, ונמצא שמה
8 שהתורה הוציאה בלשון נגיעה, מיותר ללמד איסור נגיעה.
9 מביאה הגמרא ברייתא ששנינו בה כשיטת ריש לקיש שלמד
10 אזהרה לטמא שאכל את הקדש מ'בכל קדש לא תגע': תִּנְיָא
11 בברייתא פְּוֹתִיהּ דְּרִישׁ לְקִישׁ, מִהּ שֵׁנְאֵמֵר בַּפְּסוּק 'כָּכֵל קִדְּשׁ לֹא
12 תִּנְעַ' בא ללמדנו אֲזַהְרָה לְאוֹכֵל. מבררת הברייתא: אֲתָה אוֹמֵר
13 שבא ללמד אֲזַהְרָה לְאוֹכֵל, אוֹ אֵינוּ אִלָּא אֲזַהְרָה לְנוֹגֵעַ. משיבה
14 הברייתא: תִּלְמִיד לִימֵר 'כָּכֵל קִדְּשׁ לֹא תִנְעַ וְאֵל תִּמְקִדְּשׁ וְגו' לא

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

יותר ויותר הפצת המעינות

ידועה אגרתו של הבעל-שם-טוב (ראה לקוטי-דבורים ח"ב, ע' 572 ואילך), בה מסופר אודות השאלה ששאל את משיח: "אימתי קאתי מר?", מתי יבוא משיח? ותשובת המשיח: "לכשיפוצו מעינותיך חוצה", שהוא יבוא כאשר מעינות החסידות יתפשטו ויפוצו חוצה.

וענין זה מובן גם כן מדברי משה רבנו רע"א מהימנא, גואל ראשון וגואל אחרון (זהר ח"ג קכד, ב): בגין דעתידין ישראל למטעם מאילנא דחיי, דאיהו האי ספר הזהר, יפקון ביה מן גלותא ברחמי.

על-פי הנ"ל, שביאת המשיח תלויה ותהיה לכשיפוצו מעינות פנימיות התורה של הבעש"ט חוצה, הרי מובן שמיים ליום צריכה להיות יותר גם הפצת המעינות, שעל-ידי-זה דוקא ייתי מלכא משיחא.

ומה שחוששים, אשר דורותינו אלה מצד מצבם וכו' אינם ראויים לתורת החסידות - הרי זה הפך מענה מלכא משיחא לבעש"ט והפך דברי רבותינו נשיאנו תורת החסידות, אשר בודאי ובודאי ידעו וראו מה שיהיה בהדורות עד לדורו של מלך המשיח, ואמרו וכתבו והדפיסו אשר לכשיפוצו מעינותיך חוצה דוקא - ייתי מלכא משיחא, בקרוב ממש.

(ע"פ לקוטי-שיחות חלק ו', ע' 287. מתוך לקראת-שבת)

גאולה לכל

ידועה אגרתו של הבעל-שם-טוב (ראה לקוטי-דבורים ח"ב ע' 572 ואילך), בה מסופר אודות השאלה ששאל את משיח: "אימתי קאתי מר?", מתי יבוא משיח? ותשובת המשיח: "לכשיפוצו מעינותיך חוצה", שהוא יבוא כאשר מעינות החסידות יתפשטו ויפוצו חוצה.

והנה מפיון שהגאולה תהיה לכל ישראל, לכן צריכה גם הפצת מעינות תורת הבעל-שם-טוב - שהיא ההכנה וההקדמה לגאולה - להיות לכל ישראל, וזה מתאים למה שאמר רבנו הזקן, שענין החסידות נוסד לא בשביל מפלגה או פתה מסוימת, אלא בשביל כל ישראל.

הקשר בין הפצת המעינות למשיח

ידועה אגרתו של הבעל-שם-טוב (ראה לקוטי-דבורים ח"ב, ע' 572 ואילך), בה מסופר אודות השאלה ששאל את משיח: "אימתי קאתי מר?", מתי יבוא משיח? ותשובת המשיח: "לכשיפוצו מעינותיך חוצה", שהוא יבוא כאשר מעינות החסידות יתפשטו ויפוצו חוצה.

באור השיכות של הפצת מעינות החסידות לביאת המשיח:

ענינו של משיח - שישגלה את פנימיות התורה, וכמו שכתב הרמב"ם "לא נתאוו החכמים והנביאים לימות המשיח.. אלא כדי שיהיו פנויין בתורה וחקמתה", וממשיך - כדי שלא יהיה מקום לטעות לאיזה חלק בתורה מכוננים הדברים - "וישיגו דעת בוראם . שגאמר 'כי מלאה הארץ דעה את ה'", שזהו למוד פנימיות התורה, ידיעת ההשתלשלות והספירות כו'.

וכיון שענינו של משיח הוא גלוי פנימיות התורה, מובן, שההכנה והכלי לזה נעשה על-ידי למוד פנימיות התורה.

(תורת מנחם, התעודיות ח"ו ע' 180. מתוך לקראת-שבת)

שתי המעלות בהמשכת האור

בסדר ההמשכה של אור אלוקי בעולמות, ישנן שתי אפשרויות; או שהאור הוא נעלה מאוד, אבל אז אין האור מאיר בפנימיות בעולמות. לחלופין, יתכן שהאור יאיר בפנימיות בעולמות, אבל אז לא יהיה זה אור נעלה כל-כך, אלא אור שמלכתחלה הותאם לעולמות.

החדוש בגאולה העתידה, בענין האור האלקי שיאיר אז, שיהיו בו שתי המעלות:

יאיר אז האור שאינו מוגבל, גם אור פנה שהוא למעלה מהמשכה על-ידי אתערוותא-דלתתא, ויחד עם זה - אותו אור גבוה יאיר בפנימיות.

המשכת אור באופן כזה, שיהיו בו שתי המעלות, לא יהיה מעולם, ותהיה רק לעתיד-לבא.

(לקוטי-שיחות ח"ד פרשת פנחס. מתוך לקראת-שבת)

יתכן שאדם יודע שעבודתו יכולה להביא את הגאולה, אך אין זה שיה אליו, לעבודתו. ובשני אופנים: (א) אין הוא לומד תורה ומקיים מצות בשביל להביא את הגאולה; (ב) לא אכפת לו אם הגאולה תהיה בזמן מאחר יותר, או בדרך אחר ח"ו; די לו בכך שהוא "זורע" את הגאולה.

האמת היא, שעבודת הגלות צריכה להיות חדורה בצפייה ובנגועים תמידיים לגאולה. בקיום התורה והמצות שלו צריה יהודי ה'רגיש', שהוא מביא וממחר את הגאולה.

(לקוטי שיחות חלק כב, עמ' 76. מתוך לקראת-שבת)

'תורה חדשה' שיהיא גם ישנה

חז"ל אמרו, כי כל חדושי התורה שהתגלו ויתגלו במרוצת הדורות - כולל אלה שגשמע מפי המשיח - הכל בעצם כלול בתורה שנתנה לנו מסיני. כלומר, את כל החדושים למעשה כבר קבלנו, אלא שהם נעלמו מאתנו עד שהגיע זמנם להתגלות. מדוע אם-כן מכנים חז"ל את חדושי של המשיח בשם 'תורה חדשה מאתי תצא', הלא גם הם נתנו לנו כבר בה סיני?

התשובה היא, שעצם העובדה שחדושים אלה לא יכול לגלות אף-אדם בעולם חוץ מהמשיח, מלמדת כי אלה חדושים נעלמים וטמירים, הרבה מעבר לכל החדושים האחרים שהתגלו בתורה. המשיח שהוא בטל ומאחד לגמרי עם הקב"ה, יקלוט אותם ברמה נבואית, ויוריד אותם לפי כללי התורה לדרגת הבנה אנושית. וכשזונו של הרמב"ם "[המשיח יהיה] בעל חכמה יתר משלמה [המלך] ונביא גדול... ויפקדו? ילמד כל העם". מוכן אם-כן, מדוע חדושי של המשיח, מעבר לכל חדושי התורה שמגלים חכמי ישראל, נקראים בשם 'תורה חדשה'.

(על-פי קנטרס "תורה חדשה מאתי תצא". מתוך לקראת-שבת)

הבעל-שם-טוב לא עשה הבדלים וחלוקים, הוא גלה את תורת החסידות בפני כלם, משום שבהפצת מעינותיו תלויה הגאולה, ולכן כדי שתוכל להיותה גאולה לכל ישראל, גלה את תורת החסידות לכל אחד, אף לאנשים פשוטים ביותר.

(ע"פ שיחת י' שבט תשי"ב. מתוך לקראת-שבת)

כפייה מסוג אחר

הרמב"ם כותב (הלכות מלכים פרק י"א ה"ד) שמלך המשיח "יכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדרך".

אין הפנה לכפייה פוהנית, אלא במוכן של שכנוע הבא מתוך אהבה. ויתרה מזו: יתכן אפילו שה"דברים" נאמרים במקום אחר לגמרי, כשהזולת אינו שומע כלל, אולם "דברים" אלו כופים אותו, ומסלקים ממנו את היצר הרע, וממילא הוא מצית לדברי ה'.

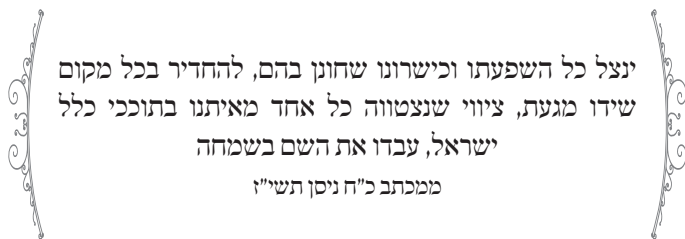
ועל-דרך דברי אדמו"ר הזקן (מאמרי אדה"ז הקצרים, ע' תסד, וש"נ), ש"מורי זלה"ה היה נוהג כשנפלה לו איזה השגה במוחו, היה אומר בפה, אף שלא יבינו השומעים כל-כך... בכדי להמשיך את ההשגה שנפלה לו בזה העולם, בבחינת יציאת הדבור כשמדברה בפיו.. ואזי יוכל אחר אף שהוא בסוף העולם להשיגה".

כלומר, מלך המשיח אומר דברים שמשפיעים (ברוחניות) על כל בני ישראל, שלא לשמוע בקול היצר הרע, אלא לקיים את רצון הבורא.

(ע"פ תורת-מנחם חלק י"ד, עמ' 244. מתוך לקראת-שבת)

עבודת האדם - "זריעת" הגאולה

כאשר יהודי לומד תורה או מקיים מצוה - הוא צריך להיות מודע להשפעה ולפעולה של עבודתו זו. צריך שיהיה מרגש בו שזוהי "זריעה" שתביא את ה"צמיחה", את ביאת המשיח.

חומש יומי

פרשת שמיני

~ יום ראשון כ"ב ניסן ~

ט (א) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"ט- וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי • שְׁמִינֵי לַמִּלּוּאִים, הוּא רֹאשׁ-חֹדֶשׁ נִסָּן שֶׁהוּקָם הַמִּשְׁפָּן בּוֹ בַיּוֹם; וְנִטַּל עֶשְׂרַ עֶשְׂרוֹת הַשְּׁנוּיֹת בִּ"סֶדֶר עוֹלָם". וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל.

לְהַשְׁמִיעַם שְׁעַל-פִּי הַדְּבָר, אַהֲרֹן נִכְנָס וּמִשְׁמַשׁ בְּכֹהֵן גְּדוּלָה, וְלֹא יֵאמְרוּ מֵאֲלֵיו נִכְנָס.

~ נקודות משיחות קודש ~

ומזה מוכן גם בנוגע לעבודת כל אחד ואחד מישראל, במשפן הפרטי שבו, כמו שכתוב "ושכנתי בתוכם", דקאי על כל בית יהודי, שהוא בכחינת משפן ומקדש להקב"ה, על-ידי-זה שהפית מתנהל וחדור באוירה יהודית, ומואר באור ד"ג מְצוּה וְתוֹרָה אור", על-ידי כל עניני התורה ומצוותיה, ובמיוחד על-ידי הדלקת נרות שבת-קדש – שהעבודה בכל זה, צריכה להיות באופן שאינו מסתפק בהישגים הקודמים, אלא מוסיף ומעלה בקדש ביתר שאת וביתר עוז.

אף-על-פי שגם לפני יום השמיני למילואים היו כל עניני המשפן בשלמותם, קרשי המשפן וכו' וכן כל כלי המשפן, ועד שמושה ורננו הקריב כבר קרבנות, שהרי "כל שבעת ימי המילואים (ש)העמידו משה למשפן ושמש בו" – הנה כל עלויות אלו לא הספיקו עדין, והנה צורך בענין נעלה יותר ("מצלין בקדש") – יום השמיני למילואים, שאז נחקקמה הברכה ד"ויהי נועם ה' אלקינו עלינו. . . תשרה שכינה במעשה ידיכם", כמו שכתוב "ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח גו' ויבא כל העם וירגו".

(שיחת שבת פרשת שמיני, פרשת פרה, כ' אדר שני ה'תשד"ט)

(ב) וַיֹּאמֶר אֶל-אַהֲרֹן קַח-לָךְ עֹגֶל בֶּן-בָּקָר לְחַטָּאת וְאֵיל לְעֹלָה תְּמִימִם וְהִקְרַב לְפָנֵי יְהוָה:

כ"ט- קַח-לָךְ עֹגֶל • להודיע שמכפר לו הקדוש-ברוך-הוא על-ידי עגל זה, על מעשה העגל שעשה.

(ג) וְאֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר יֹאמֶר קָחוּ שְׁעִיר-עִזִּים לְחַטָּאת וְעֹגֶל וְכֶבֶשׂ בְּנֵי-שָׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה:

(ד) וְשׂוֹר וְאֵיל לְשִׁלְמִים לְזִבְחַ לְפָנֵי יְהוָה וּמִנְחָה בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן כִּי הַיּוֹם יְהוָה נִרְאָה אֲלֵיכֶם:

כ"ט- כִּי הַיּוֹם ה' נִרְאָה אֲלֵיכֶם • להשרות שכינתו במעשה ידיכם; לךך קרבנות הללו באין חובה ליום זה.

ה וַיִּקְרְבוּ יָת דִּי פִקִּיד מִשֶּׁה לְקִדְם מִשְׁפַּן
זִמְנָא וַקְרִיבוּ כָּל כְּנִשְׁתָּא וַקְמוּ קִדְם יִי :

(ה) וַיִּקְרְבוּ יָת דִּי פִקִּיד מִשֶּׁה לְקִדְם מִשְׁפַּן
וַיִּקְרְבוּ כָּל־הַעֲדָה וַיַּעֲמֵדּוּ לְפָנֵי יְהוָה :

ו וַיֹּאמֶר מִשֶּׁה דִּין פִּתְגָמָא דִּי פִקִּיד יִי
תַעֲבֹדוּן וַיִּתְגַּלִּי לְכוּן וַקְרָא דִּי יִי :

(ו) וַיֹּאמֶר מִשֶּׁה זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה תַּעֲשׂוּ
וַיֵּרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד יְהוָה :

ז וַיֹּאמֶר מִשֶּׁה לְאַהֲרֹן קָרֵב לְמִדְבַּחָא וְעִבֵד
יָת חֲטָאתֶךָ וַיִּתְּ עֲלֶתְךָ וְכִפֹּר עֲלֶיךָ וְעַל עַמָּא
וְעִבֵד יָת קָרְבַּן עַמָּא וְכִפֹּר עֲלֵיהוֹן כְּמָא דִּי
פִקִּיד יִי :

(ז) וַיֹּאמֶר מִשֶּׁה אֶל־אַהֲרֹן קָרֵב אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה
אֶת־חֲטָאתְךָ וְאֶת־עֲלֹתְךָ וְכִפֹּר בַּעֲדֶךָ וּבַעַד הָעָם
וַעֲשֵׂה אֶת־קִרְבַּן הָעָם וְכִפֹּר בַּעֲדָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה :

איל. קרְבַּן הָעָם • שְׁעִיר עִזִּים וְעֵגֶל וְכֶבֶשׂ. כָּל מְקוֹם
שֶׁנֶּאֱמַר "עֵגֶל", בֶּן שָׁנָה הוּא, וּמִכָּאן אִתָּה לְמַד .

כ"ג • קָרֵב אֶל־הַמִּזְבֵּחַ • שְׁהִיָּה אַהֲרֹן בּוֹשׁ וַיֵּרָא
לְגִשְׁתָּ. אָמַר לוֹ מִשֶּׁה: 'לְמָה אִתָּה בּוֹשׁ? לְכָךְ
נִבְחַרְתָּ!'. אֶת חֲטָאתְךָ • עֵגֶל בֶּן בְּקָר • וְאֶת־עֲלֹתְךָ •

ח וַיִּקְרַב אַהֲרֹן לְמִדְבַּחָא וַיִּכַּסּ יָת עֵגֶלָא
דְּחֲטָאתָא דִּי לֵה :

(ח) וַיִּקְרַב אַהֲרֹן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחַט אֶת־עֵגֶל
הַחֲטָאת אֲשֶׁר־לוֹ :

ט וַקְרִיבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן יָת דְּמָא לֵה וְטָבַל
אֶצְבָּעָה בְּדָמָא וַיִּהַב עַל קַרְנֵת מִדְבַּחָא וַיִּת
דְּמָא אֲרִיק לִיסוּדָא דְּמִדְבַּחָא :

(ט) וַיִּקְרְבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־הַדָּם אֵלָיו וַיִּטְבֹּל אֶצְבָּעוֹ
בְּדָם וַיִּתֵּן עַל־קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הַדָּם יִצַּק
אֶל־יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ :

י וַיִּתְּ מִרְבָּא וַיִּתְּ פְּלִיתָא וַיִּתְּ חֲצָרָא מִן כְּבָדָא
מִן חֲטָאתָא אֶסְק לְמִדְבַּחָא כְּמָא דִּי פִקִּיד יִי
יָת מִשֶּׁה :

(י) וְאֶת־הַחֵלֶב וְאֶת־הַפִּלִּיֹת וְאֶת־הַיִּתְרֹת מִן־הַכֶּבֶד
מִן־הַחֲטָאת הַקִּטּוֹר הַמִּזְבֵּחַה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מִשֶּׁה :

יא וַיִּתְּ בִּשְׂרָא וַיִּתְּ מִשְׁכָּא אֹקִיד בְּנוֹרָא
מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא :

(יא) וְאֶת־הַבֶּשֶׂר וְאֶת־הָעוֹר שָׂרָף בְּאֵשׁ מְחוּץ לַמִּחֲנֶה :

יב וַיִּכַּסּ יָת עֲלֵתָא וַאֲמַטִּיאָו בְּנֵי אַהֲרֹן לֵה יָת
דְּמָא וַיִּרְקָה עַל מִדְבַּחָא סְחוֹר סְחוֹר :

כ"ד • וְאֶת־הַבֶּשֶׂר וְאֶת־הָעוֹר וְגו' • לֹא מְצִינוּ חֲטָאת חִיצוֹנָה נִשְׂרָפֶת אֶלָּא זֶה וְשֵׁל מִלּוֹאִים; וְכֵלֶן עַל־פִּי
הַדְּבָר .

יב וַיִּכַּסּ יָת עֲלֵתָא וַאֲמַטִּיאָו בְּנֵי אַהֲרֹן לֵה יָת
דְּמָא וַיִּרְקָה עַל מִדְבַּחָא סְחוֹר סְחוֹר :

(יב) וַיִּשְׁחַט אֶת־הָעֵלָה וַיִּמְצְאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֵלָיו
אֶת־הַדָּם וַיִּזְרְקוּהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב :

כ"ה • וַיִּמְצְאוּ • לְשׁוֹן הַשֶּׁטָה וַיִּזְמְנָה .

~ נקודות משיחות קודש ~

לְשׁוֹן הַשֶּׁטָה וַיִּזְמְנָה (רש"י ט, יב) כַּאֲמַר "וַיִּמְצְאוּ", דָּם הַחֲטָאת הַיְתֵה בְּאֲמַצְעוֹת טְבִילַת הָאֶצְבָּע בְּדָם, וְאֵלּוּ
וְאֵלּוּ בַחֲטָאת נֶאֱמַר "וַיִּקְרִיבוּ". וַיֵּשׁ לְבָאָר, דְּהִנֵּה זְרִיקַת

<p>לְרִיקָה; וְאֵלֹהֵי בְחֻטָּאת הִזְיָה צָרָף בַּפְּעֻלָּה נֹסֶפֶת לְאַחַר מִסִּירַת הַדָּם – טְבִילַת אֶצְבַּע.</p> <p>(לקוטי שיעות, כרך לב, עמ' 54)</p>	<p>לְכֵן נֶאֱמַר "וַיִּמְצְיֵאוּ" ("הוֹשֵׁטָה וְהִזְמַנָּה") רַק בְּעוֹלָה, שֶׁפֶן עִם הוֹשֵׁטַת הַדָּם לְאַהֲרֹן הִזְיָה הַדָּם מִיִּבְחַן וּמִזְמַן</p>
--	---

יג וְיָתֵּן עֲלֵתָא אֲמַטִּיאוּ לָהּ לְאַבְרָהָא וְיָתֵּן רִישָׁא וְאַסְקָא עַל מַדְבַּחָא:

(יג) וְאֶת־הָעֹלָה הַמְצִיאוּ אֵלָיו לְנִתְחִיָּה וְאֶת־הָרֹאשׁ וַיִּקְטֹרַע עָלֶיהָ הַמִּזְבֵּחַ:

יד וְחִלִּיל יָתֵּן גְּזָא וְיָתֵּן כְּרַעֲיָא וְאַסְקָא עַל עֲלֵתָא לְמַדְבַּחָא:

(יד) וַיִּרְחֹץ אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־הַפְּרָעִים וַיִּקְטֹרַע עַל־הָעֹלָה הַמִּזְבֵּחַ:

טו וְיִקְרַב יָתֵּן קָרְפֵּן עֲמָא וְיִסְכֵּב יָתֵּן צִפְרִיא דְחֻטָּאתָא דִּי לְעֲמָא וְנִכְסָהּ וְכַפֵּר בְּדַמָּהּ כְּקַדְמָאָה:

(טו) וַיִּקְרַב אֶת־קָרְפֵּן הָעָם וַיִּקָּח אֶת־שִׁעוֹר הַחֻטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וַיִּשְׁחַטְהוּ וַיַּחְטֹאֲהוּ כְּרֹאשׁוֹן:

כז"א וַיַּחְטֹאֲהוּ • עֲשָׂהוּ כְּמִשְׁפַּט חֻטָּאת. כְּרֹאשׁוֹן • כְּעֶגְלָה שְׁלוֹ.

טז וְיִקְרַב יָתֵּן עֲלֵתָא וְעֲבֹדָה כְּדַחֲזִי:

(טז) וַיִּקְרַב אֶת־הָעֹלָה וַיַּעֲשֶׂהָ כְּמִשְׁפַּט:

כז"ב וַיַּעֲשֶׂהָ כְּמִשְׁפַּט • הַמְּפָרֵשׁ בְּעוֹלַת נְדָבָה בְּ"וַיִּקְרָא" (ביצה כ).

עטרת מרים

עוד יותר מזה וַיִּצְא הַטָּר שֶׁכַּת מְלוּכָה מִגִּזְעוֹ יֵשִׁי מִנְרַע דְּיֹד הוּא מְלֹךְ הַמְּשִׁיחַ וְנִצַּר נִטַע מִשְׂרָשֵׁיו יִפְרָה וַעֲשֶׂה פֶרִי: בְּנִתְחָה עֲלָיו רוּחַ יְהוָה רוּחַ נְבוּאָה רוּחַ חֲכָמָה וּבִינָה רוּחַ עֲצָה וְנִבְוּרָה רוּחַ דַּעַת וַיִּרְאֵת יְהוָה: גִּוְהַרְיָהוּ כְּמַעַט הַכְּנָה כְּמוֹ רִיחַ יִרְגִישׁ וַיַּחֲזִין כְּכֵן אֲדָם, הַטּוֹבִים חָפְזָה אִם רָעִים, וְהַכֵּל בְּיִרְאֵת יְהוָה שֵׁשׁ זֵי וְלֹא יִצְטָרֵף לְמִרְאָה עֵינָיו כִּי שִׁשְׁפוּט וְלֹא לְמִשְׁמַע אֲזִנָּיו כִּי שִׁיבְכִים כִּי בִלְבָבו יִבֹּן מִדַּעְתּוֹ: ד וְשִׁפְט בְּצַדֵּק אֶת מִשְׁפַּט דְּלָיִם וְהוֹכִיחַ בְּמִישׁוֹר כִּי הִרְאוּ לְעֵגְוֵי־אֶרֶץ שְׂלֵא יִגְלוּם עוֹד וְהִקְפָּה רִשְׁעֵי אֶרֶץ בְּשִׁבְטֵי בְּקִלְלַת פְּיוֹ וּבְרוּחַ שְׁפָתָיו יָמִית רִשְׁעֵי:

הפטרת אחרון של פסח לבני חו"ל

ישעיה פרק י

לֵב עוֹד הַיּוֹם בְּנִבְ לְעַמּוֹד יִנְפַף יְדוֹ הַר בְּתִצְיֹון גְּבַעַת יְרוּשָׁלַם: אֵל הַנְּהָ הָאֲדוֹן יְהוָה צְבָאוֹת מְסַעֵף פְּאִרְהָ בְּמַעֲרֻצָה וְרַמֵּי הַקּוֹמָה גְּדַעִים וְהַגְּבָהִים יִשְׁפְּלוּ: לֹד וְנִקְף סִבְכֵי הַיַּעַר בְּבִרְזֵל וְהַלְבָּנוֹן בְּאֲדִיר יְפוֹל: יָא א וַיִּצְא הַטָּר מִגִּזְעוֹ יֵשִׁי וְנִצַּר מִשְׂרָשֵׁיו יִפְרָה: ב וְנִתְחָה עֲלָיו רוּחַ יְהוָה רוּחַ חֲכָמָה וּבִינָה רוּחַ עֲצָה וְנִבְוּרָה רוּחַ דַּעַת וַיִּרְאֵת יְהוָה: ג וְהַרְיָהוּ בְּיִרְאֵת יְהוָה וְלֹא לְמִרְאָה עֵינָיו יִשְׁפוּט וְלֹא לְמִשְׁמַע אֲזִנָּיו יוֹכִיחַ: ד וְשִׁפְט בְּצַדֵּק דְּלָיִם וְהוֹכִיחַ בְּמִישׁוֹר לְעֵגְוֵי־אֶרֶץ

עטרת מרים

לֵב מְלֹךְ אֲשׁוּר אֲמַר עוֹד הַיּוֹם בְּנִבְ עֲלֵי לְעַמּוֹד כִּי מִשָּׁם נִרְאִית יְרוּשָׁלַם וְיָא וְנִפַף יְדוֹ עֲלָיָה בְּדַרְדַּף לַעַג כְּאֹמַר הֲלֹא בְּנִקַּל אֲכַשְׁשָׁה לְהַר בְּתִצְיֹון גְּבַעַת יְרוּשָׁלַם: לֵב אֲבָל לֹא הָיָה כְּמוֹ שֶׁחֶשֶׁב כִּי הִנֵּה בְּלִילָה הוּא הָאֲדוֹן יְהוָה צְבָאוֹת מְסַעֵף פְּאִרְהָ פֶרֶת גְּנִפּוֹ בְּמַעֲרֻצָה כְּמִשׁוֹר כְּלוּמַר, שֶׁלֹּחַ הַמַּלְאָךְ וְהִקְפָּה כְּהֵם וְרַמֵּי הַקּוֹמָה הַשְּׂרִים הַגְּדוֹלִים גְּדַעִים נִכְרָתוּ וְהַגְּבָהִים יִשְׁפְּלוּ: לֹד וְנִקְף וַיַּכּוּת סִבְכֵי הַיַּעַר הַגְּנִפִים הַמְּסַכְּכִים זֶה בְּזֶה בְּבִרְזֵל רוּצָה לוֹמַר: חִילוֹ הַרֵב יִמְתּוּ עַל יְדֵי הַמַּלְאָךְ וְהַלְבָּנוֹן מְרִבִּית חִילוֹתָיו בְּאֲדִיר עַל יְדֵי הַמַּלְאָךְ הָאֲדִיר וְהַחֹק יְפוֹל: א אֵל תַּחֲמַמְהוּ מִהַפְּלֵא הַגְּדוֹל הַיּוֹה שֶׁעָשָׂה כִּימֵי חֲזָקָתוֹ בְּמִפְלַת מַחְנֵה אֲשׁוּר כִּי יְבוֹא וְזֶן כִּימֹת הַמְּשִׁיחַ שֶׁפְּלִיא לְעֲשׂוֹת

ה וְהָיָה צֶדֶק וְאֵמוּנָה שִׂיחִיק בְּתוֹ יְהוָה לֹא אֲזוּר מִתַּנּוּי לְהוֹזֵק וְהָאֵמוּנָה אֲזוּר חֲלָצִיו: וְגַר דָּרוֹר זָאֵב עַם-פְּבַשׁ וְנֹמֵר עַם-גְּדֵי יַרְבֵּץ וְעַגְל וּכְפִיר וּמְרִיא בְּהֵמָה פְּטוּמָה יַחֲדוּ וְנֹעַר קָטָן נִהְגָּ בָּם יוֹלֵד אוֹתָם: ז וּפְרָה וְדָב תַרְעִינָה יַחֲדוּ וְלֹא יִתְרֻוּ זֶה מִזֶּה יַרְבְּצוּ יַגְדִּלוּ יַלְדֵיהֶן וְאַרְיָה פִּבְקָר וְאִכְלֵתָבֹן:

יְהוּדָה הֵם בְּנֵי אֶפְרַיִם יִפְרְתוּ אֶפְרַיִם מְשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף לֹא-יִקְנָא אֶת־יְהוּדָה וְיְהוּדָה אֶת מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד לֹא-יֵצֵר אֶת־אֶפְרַיִם: יד וְעַפְזוּ וְיִמְהָרוּ בַעֲפֵף הַפּוֹרֵחַ לִלְכֵת בְּכַתֵּף בְּצַד פְּלִשְׁתִּים יָמָה בְּמַעְרָבָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יַחֲדוּ יְהוּדָה וְאֶפְרַיִם יָבֹזוּ אֶת־בְּנֵי־קָדֶם אֲדוֹם וּמוֹאָב מִשְׁלֹחַ יִשְׁלַחוּ יָדָם לְבָנָם וְיִבְנֵי עַמּוֹן וְסוּרוּ אֶל מְשַׁמְעֵתָם לְקַבֵּל מִצְוֹתָם: טו וְהַחֲרִים יְהוָה אֶת לְשׁוֹן יָם מִי נִהַר מִצְרַיִם וְהִנְיָף יָדוֹ עַל־חֲנֻקָּה פָּתָה בַעֲיֵם רוּחוֹ וְהִפְלֹוּ יַחֲלַק אוֹתוֹ לְשִׁבְעָה נַחֲלִים עַם דְרָדַךְ בַּיַּמִּים וְהַדְרִיךְ דְרִיךְ עֲלֵיהֶם אֶת בְּנֵי הַגּוֹלָה בְּנַעֲלִים אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם לְשׁוֹב מִהַגּוֹלָה: טז וְהִיתָה מְסֻלָּה דְרָדַךְ סְלֹלָה לְשֹׁאֵר עַמּוֹ שְׂלֵא מִתּוֹ בְּגוֹלָה אֲשֶׁר יִשְׂאֵר מֵאֲשׁוּר כַּאֲשֶׁר הִיתָה לְיִשְׂרָאֵל מְסֻלָּה בֵּים סוּף בָּיִם עֲלֹתוֹ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: א וְאִמְרָתָּ בָּיִם הַהוּא אֹדֶךְ יְהוָה כִּי אֲנַפְתָּ כִּי וְהִגַּלְתִּי וְכַפַּר גְּלוּתִי עָלַי יֵשֵׁב אַפְּךָ וְתִנְחַמְנִי בְּרַחֲמֵי הַטּוֹבָה: ב הוֹאִיל הִנֵּה עָמִי אֶל יְשׁוּעָתִי אֲכַסֵּחַ אֲשַׁכְּנֵה בְּטַח וְלֹא אֲפַחַד עוֹד כִּי עָזִי תִשְׁוּעָה תִּתֶּנָּה לְמַעַן תִּרְאוּת חֻקִּי וְזִמְרָת יְהוָה וְלִמְעַן אֲזַמֵּר בְּשִׁבְחוֹ יְהוָה וְיִתְחַלְלֵי לְיִשׁוּעָה: ג וְשִׁאֲבַתְּם־מִיָּם בְּשִׁשּׁוֹן כְּמוֹ הַשּׂוֹאֵב מִיָּם מִן הַמַּעַן הַטּוֹבֵעַ כִּי לֹא יִדְאָג מִן יִכְלֹו הַמַּיִם, מִן תִּשְׁאָבוּ בְשִׁשּׁוֹן אֶת תִּשְׁוּעָה מִמַּעַיְנֵי הַיִּשׁוּעָה: ד וְאִמְרָתְּם בָּיִם הַהוּא הוֹדוּ לַיהוָה קִרְאוּ בְּשִׁמּוֹ הוֹדִיעוּ בְּעַמִּים עַל־לִלְתֵי הוֹפְרֵיו

וְהַפְּה־אֶרֶץ בְּשִׁבְט פִּיו וּבְרוּחַ שְׁפָתָיו יָמִית רִשָּׁע: ה וְהָיָה צֶדֶק אֲזוּר מִתַּנּוּי וְהָאֵמוּנָה אֲזוּר חֲלָצִיו: ו וְגַר זָאֵב עַם-פְּבַשׁ וְנֹמֵר עַם-גְּדֵי יַרְבֵּץ וְעַגְל וּכְפִיר וּמְרִיא יַחֲדוּ וְנֹעַר קָטָן נִהְגָּ בָּם: ז וּפְרָה וְדָב תַרְעִינָה יַחֲדוּ יַרְבְּצוּ יַלְדֵיהֶן וְאַרְיָה פִּבְקָר וְאִכְלֵתָבֹן: ח וְשַׁעֲשַׁע יוֹנֵק עַל־חַר פָּתָן וְעַל מְאוּרַת צַפְעוֹנֵי גְּמוּל דָּרוֹ הַדָּה: ט לֹא־יִרְעוּ וְלֹא־יִשְׁחִיתוּ בְּכָל־חַר קִדְשֵׁי כִּי־מְלֵאָה הָאֶרֶץ דַּעַה אֶת־יְהוָה כַּמַּיִם לָיִם מְכַסִּים: י וְהָיָה בָּיִם הַהוּא שְׂרָשׁ יִשִּׁי אֲשֶׁר עַמּוֹד לָנֶם עַמִּים אֵלָיו גּוֹיִם יִדְרֹשוּ כִּי וְהִיתָה מְנַחְתּוֹ כְּבוֹד: יא וְהָיָה בָּיִם הַהוּא יוֹסֵף אֲדֹנָי א שְׁנִית יָדוֹ לְקַנּוֹת אֶת־שֹׁאֵר עַמּוֹ אֲשֶׁר־יִשְׂאֵר מֵאֲשׁוּר וּמִמִּצְרַיִם וּמִפְתָּרוֹם וּמִכּוֹשׁ וּמֵעִילָם וּמִשְׁנַעַר וּמִחֲמַת וּמֵאִי הַיָּם: יב וְנִשְׂא גַם לְגוֹיִם לְעוֹד לֵב הַפְּרָסִים לְשֹׁלַח אֶת יִשְׂרָאֵל מִהַגּוֹלָה וּבָה וְאָסַף גְּדֵי יִשְׂרָאֵל וּנְפִצֹת יְהוּדָה יִקְבֹּץ מֵאַרְבַּע בְּנָפוֹת הָאֶרֶץ: יג וְסָרְה קָנָת אֶפְרַיִם לֹא יִתְקַנּוּ בִּיהוּדָה וְצָרֵי

קָנָת אֶפְרַיִם וְצָרֵי יְהוּדָה יִפְרְתוּ אֶפְרַיִם לֹא־יִקְנָא אֶת־יְהוּדָה וְיְהוּדָה לֹא־יֵצֵר אֶת־אֶפְרַיִם: יד וְעַפְזוּ בְּכַתֵּף פְּלִשְׁתִּים יָמָה יַחֲדוּ יְבֹזוּ אֶת־בְּנֵי־קָדֶם אֲדוֹם וּמוֹאָב מִשְׁלֹחַ יָדָם וְיִבְנֵי עַמּוֹן מְשַׁמְעֵתָם: טו וְהַחֲרִים יְהוָה אֶת לְשׁוֹן יָם־מִצְרַיִם וְהִנְיָף יָדוֹ עַל־חֲנֻקָּה בַעֲיֵם רוּחוֹ וְהִפְלֹוּ לְשִׁבְעָה נַחֲלִים וְהַדְרִיךְ בְּנַעֲלִים: טז וְהִיתָה מְסֻלָּה לְשֹׁאֵר עַמּוֹ אֲשֶׁר יִשְׂאֵר מֵאֲשׁוּר כַּאֲשֶׁר הִיתָה לְיִשְׂרָאֵל בָּיִם עֲלֹתוֹ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: יז א וְאִמְרָתָּ בָּיִם הַהוּא אֹדֶךְ יְהוָה כִּי אֲנַפְתָּ כִּי יֵשֵׁב אַפְּךָ וְתִנְחַמְנִי: ב הִנֵּה אֶל יְשׁוּעָתִי אֲכַסֵּחַ כִּי עָזִי וְזִמְרָת יְהוָה וְיִתְחַלְלֵי לְיִשׁוּעָה: ג וְשִׁאֲבַתְּם־מִיָּם בְּשִׁשּׁוֹן מִמַּעַיְנֵי הַיִּשׁוּעָה: ד וְאִמְרָתְּם בָּיִם הַהוּא הוֹדוּ לַיהוָה קִרְאוּ בְּשִׁמּוֹ הוֹדִיעוּ בְּעַמִּים עַל־לִלְתֵי הוֹפְרֵיו

עטרת מרים

כִּי נִשְׁגַּב שָׁמוֹ: הַזְמֵרוּ יְהוָה כִּי גֵאוֹת עָשָׂה מוֹדַעַת זֹאת בְּכָל־הָאָרֶץ: וְצַהֲלִי וְרַנֵּי יוֹשֶׁבֵת צִיּוֹן בְּכָל־הָאָרֶץ: וְצַהֲלִי וְרַנֵּי יוֹשֶׁבֵת צִיּוֹן בְּכָל־הָאָרֶץ: וְצַהֲלִי וְרַנֵּי יוֹשֶׁבֵת צִיּוֹן בְּכָל־הָאָרֶץ: וְצַהֲלִי וְרַנֵּי יוֹשֶׁבֵת צִיּוֹן בְּכָל־הָאָרֶץ:

הַזְמֵרוּ כִּי נִשְׁגַּב שָׁמוֹ: הַזְמֵרוּ יְהוָה כִּי גֵאוֹת עָשָׂה מוֹדַעַת זֹאת בְּכָל־הָאָרֶץ: וְצַהֲלִי וְרַנֵּי יוֹשֶׁבֵת צִיּוֹן בְּכָל־הָאָרֶץ: וְצַהֲלִי וְרַנֵּי יוֹשֶׁבֵת צִיּוֹן בְּכָל־הָאָרֶץ: וְצַהֲלִי וְרַנֵּי יוֹשֶׁבֵת צִיּוֹן בְּכָל־הָאָרֶץ:

~ יום שני כ"ג ניסן ~

יז וַיִּקְרַב יְת מִנְחָתָא וּמְלֵא יְדָה מִנָּה וְאַסַּק עַל מִדְבַּחָא פֶּר מַעֲלַת צַפְרָא:

(יז) וַיִּקְרַב אֶת־הַמִּנְחָה וַיְמַלֵּא כַּפּוֹ מִמִּנְחָה וַיִּקְטֹרַע עַל־הַמִּזְבֵּחַ מִלֶּבֶד עֹלַת הַבֶּקֶר:

כ"ז וַיְמַלֵּא כַּפּוֹ • הִיא קְמִיצָה • מִלֶּבֶד עֹלַת הַבֶּקֶר • כָּל אֵלֶּה עָשָׂה אַחַר עֹלַת הַתְּמִיד •

יח וַיִּנְכַּס יְת תוֹרָא וְיַת דְּכָרָא נִכְסַת קוֹדֶשִׁיא דִּי לַעֲמָא וְאַמְטִיאוי בְּנֵי אַהֲרֹן יְת דְּמָא לָהּ וַיִּזְרְקָהָ עַל מִדְבַּחָא סְחוּר סְחוּר:

(יח) וַיִּשְׁחַט אֶת־הַשּׁוֹר וְאֶת־הָאֵיל זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לָעָם וַיִּמְצְאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־הַדָּם אֵלָיו וַיִּזְרְקוּהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

יט וְיַת תְּרַבְּיָא מִן תוֹרָא וּמִן דְּכָרָא אֲלִיתָא וְחַפֵּי גֵוָא וְכָלִיתָא וְחִצֵּר כְּבָדָא:

(יט) וְאֶת־הַחֲלָבִים מִן־הַשּׁוֹר וּמִן־הָאֵיל הָאֵלֶּיָהּ וְהַמִּכְסָה וְהַפְּלִיִּת וְיִתְרַת הַכְּבֵד:

כ"ט וְהַמִּכְסָה • חֶלֶב הַמִּכְסָה אֶת הַקֶּרֶב •

כ וַשׁוּיֵּאוּ יְת תְּרַבְּיָא עַל חֲדוּתָא וְאַסַּק תְּרַבְּיָא לְמִדְבַּחָא:

(כ) וַיִּשְׂמוּ אֶת־הַחֲלָבִים עַל־הַחֲזוֹת וַיִּקְטֹרַע הַחֲלָבִים הַמִּזְבֵּחַ:

כא וְיַת חֲדוּתָא וְיַת שׁוּקָא דִּימִינָא אַרְם אַהֲרֹן אֲרַמָּא קָדָם יְיָ כְּמָא דִּי פְקִיד מִשָּׁה:

כ"א וַיִּשְׂמוּ אֶת הַחֲלָבִים עַל־הַחֲזוֹת • לְאַחַר הַתְּנוּפָה • נִתְּנָן כֹּהֵן הַמִּנְיָף לְכַהֵן אַחַר לְהַקְטִירָם • נִמְצְאוּ הַעֲלִיּוֹנִים לְמִטָּה •

כב וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן יְת חֲדוּתָא וְיַת שׁוּקָא דִּימִינָא אַרְם אַהֲרֹן אֲרַמָּא קָדָם יְיָ כְּמָא דִּי פְקִיד מִשָּׁה:

(כא) וְאֶת הַחֲזוֹת וְאֶת שׁוֹק הַיְמִין הִנִּיף אַהֲרֹן הַתְּנוּפָה לְפָנָי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה מִשָּׁה:

כג וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן יְת יְדוּהֵי עַל עֲמָא וּבְרַכְנוּן וּנְחַת מִלְמַעְבַּד חֲטָאָתָא וְעֹלָתָא וְנִכְסַת קוֹדֶשִׁיא:

(כב) וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת־יָדָיו אֶל־הָעָם וַיְבָרְכֵם וַיִּירֹד מִעֲשֵׂת הַחֲטָאֹת וְהָעֹלָה וְהַשְּׁלָמִים:

כ"ג וַיְבָרְכֵם • בִּרְכַת כֹּהֲנִים: יְבָרְכֶךָ, יָאֵר, יִשָּׂא • וַיִּירֹד • מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ •

~ נקודות משיחות קודש ~

ברכת כהנים בפרשת שמיני

במפרשים הקשו על פרוש רש"י: א. הרי על מצות ברכת כהנים נצטוו רק לקמן בפרשת נשא, ומדוע מפרש שהברכה כאן היא ברכת כהנים. ב. מדוע מפרט "יברכך רש"י

וישא אהרן את ידיו גוי ויברכם ויברכם – ברכת כהנים, יברכך, יאר, ישא (ט, כב). ובפרוש רש"י

(סוף פרשת פקודי) "עדות לישראל שויתר להם הקב"ה על מעשה העגל, שהרי השנה שכינתו ביניהם".
 וזהו תוכן הברכה שברך אהרן את בני ישראל: **יברכה ה' - הברכה תגיע מהקב"ה בעצמו, שאחרי כפרת חטא העגל, הודיע הקב"ה ש"פני ילכו" - "אני בעצמי" (תשא לג, יד ורש"י שם).**
יאר - יראה לך פנים שוחקות (רש"י נשא ו, כה), והינו שתשפון ותשרה השכינה בין בני ישראל.
 והוא על-ידי ש"ישא" - "כבוש כעסו" (רש"י שם, כו), היינו שיכפר הקב"ה על חטא העגל.

(על-פי לקוטי-שיחות כרך כב, עמוד 39 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

יאר ישא, הרי פשיטא שברכת כהנים כוללת ג' ברכות אלו. ותוצו בכמה אופנים (ראה רמב"ן, שפתי חכמים, משכיל לדור, ועוד).
 ויש לומר בזה, דחידא מתורצת בבכירתה; והכונה ב"ויברכם", היא לא שקנים אהרן את מצות ברכת כהנים, אלא שבחר אהרן ברצונו לברך את ישראל באותה עת בפסוקי ברכת כהנים, "יברכה, יאר, ישא" [להעיר, שזהו רק לרש"י המקורש "פשוטו של מקרא", מה-שאין-כן בדרך ההלכה. כדמוכח בכמה מקומות בש"ס ש"ויברכם" קאי על מצות ברכת כהנים].
 דהנה, השראת השכינה במשכן היתה הוכחה על כפרת חטא העגל, וכמו שכתב רש"י על הפסוק משפן העדות

כג ועל משה ואהרן למשפן זמנא ונפקו ובריכו ית עמא ואתגלי יקרא די לל עמא:

(כג) ויבא משה ואהרן אל-אהל מועד ויצאו ויברכו את-העם וירא כבוד-יהוה אל-כל-העם:

נכנס משה עמו, ובקשו רחמים וירדה שכינה לישראל. ויצאו ויברכו את-העם. אמרו: "ויהי נעם ה' אלהינו עלינו" (תהלים ז), 'יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם'. לפי שכל שבעת ימי המלואים שהעמידו משה למשכן ושמש בו ופרקו בכל יום, לא שרתה בו שכינה, והיו ישראל נכלמים ואמרים למשה: 'משה רבנו, כל הטרח שטרחנו, שתשרה שכינה בינינו ונדע שנתכפר לנו עון העגל! לכה אמר להם: "זה הדבר אשר-צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה'", אהרן אחי כדאי וקשוב ממני, שעל-ידי קרבנותיו ועבודתו, תשרה שכינה בככם ותדעו שהמקום בחר בו.

יש"א ויבא משה ואהרן וגו'. למה נכנסו? מצאתי בפרשת מלואים בבבליהא הנוספת על 'תורת כהנים' שלנו: למה נכנס משה עם אהרן? ללמדו על מעשה הקטרת. או, לא נכנס אלא לדבר אחר? הריני דן ירידה וביאה טעונות ברכה: מה ירידה מעין עבודה, אף ביאה מעין עבודה. הא למדת, למה נכנס משה עם אהרן? ללמדו על מעשה הקטרת. דבר אחר: כיון שראה אהרן שקרבו כל הקרבנות ונעשו כל המעשים ולא ירדה שכינה לישראל, היה מצטער ואומר: 'ודע אני שפעם הקדוש-ברוך-הוא עלי, ובשבילי לא ירדה שכינה לישראל! אמר לו למשה: משה אחי, כך עשית לי, שנכנסתי ונתבשתי? מיד

~ יום שלישי כ"ד ניסן ~

כד ונפקת אשתא מן גדם יי ואכלת על מדבחא ית עלתא וית תרביא וחזא כל עמא ושבחו ונפלו על אפיהון:

(כד) ותצא אש מלפני יהוה ותאכל על-המזבח את-העלה ואת-החלבים וירא כל-העם וירגו ויפלו על-פניהם:

כז"א וירגו • כתרגומו.

א וַיְסִיבוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא גֹבֵר
מִחֲתִיתָהּ וַיִּהְיוּ בְּהֵן אֲשֶׁתָּא וַיְשׁוּיָאוּ עֲלֶיהָ
קְטֹרֶת וַקְרִיבוּ קָדָם יְיָ אֲשֶׁתָּא נֹבְרִיתָא דִּי לֹא
פְקִידַת יְתֵהוּן:

י (א) וַיִּקְחוּ בְנֵי־אֶהֱרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אִישׁ מִחֲתָתוֹ
וַיִּתְּנוּ בָהֶן אִשׁ וַיְשִׂימוּ עָלֶיהָ קְטֹרֶת וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי
יְהוָה אִשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם:

ב וַיִּפְקֹת אֲשֶׁתָּא מִן קָדָם יְיָ וַאֲכַלַּת יְתֵהוּן
וּמִיתוּ קָדָם יְיָ:

(ב) וַתֵּצֵא אִשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיָּמָתוּ
לִפְנֵי יְהוָה:

שְׁאֵחַר מִיִּתְּנָן הַזֶּהִיר הַנוֹתְרִים שְׁלֹא יִכְנָסוּ שְׁתוּיֵי יִין
לִמְקַדָּשׁ. מִשָּׁל לְמַלְךְ שֶׁהִיָּה לוֹ בֵּן בֵּית וְכוּ', כִּדְאִיתָא
בְּ"וַיִּקְרָא רַבָּה".

כ"ט • וַתֵּצֵא אִשׁ • רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: לֹא מָתוּ בְּנֵי
אֶהֱרֹן אֲלֵא עַל־יְדֵי שְׁהוּרוֹ הַלֵּכָה בְּפָנָי מִשֶּׁה רַבֵּן.
רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אוֹמֵר: שְׁתוּיֵי יִין נִכְנָסוּ לִמְקַדָּשׁ. תַּדַּע,

~ נקודות משיחות קודש ~

אֲלֵא שְׁגוּרָם לְהִיפָף הָעֲנָנִין שֶׁל גִּילּוּי הַשְּׂכִינָה בְּיִשְׂרָאֵל.
לְאִידֶךָ גִּיסָא: דּוֹרְשִׁים מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד שְׁלִימוּד הַתּוֹרָה
שְׁלוֹ יִהְיֶה דְוָקָא בְּהִבְנָה וְהַשְּׂגָה בְּשִׁכְלוֹ הוּא – וְעַד שֶׁכָּל
כּוֹלוֹ יִהְיֶה חֲדוּר בְּהִבְנַת הַתּוֹרָה.
– וְזֶהוּ שְׁמַמְשִׁיף רַש"י וְאוֹמֵר "רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אוֹמֵר שְׁתוּיֵי
יִין נִכְנָסוּ לִמְקַדָּשׁ": יִין הוּא בְּחִינַת בִּינָה – הִבְנָה וְהַשְּׂגָה,
ו"שְׁתוּיֵי יִין" פִּירוּשׁוֹ שֶׁהִיוּ מְלֵאִים וְחֲדוּרִים הִבְנָה
וְהַשְּׂגָה, וְהַחֲטָא הוּא – שֶׁנִּכְנָסוּ לִמְקַדָּשׁ בְּצִיּוּר זֶה:
הַחֲסָרוֹן שֶׁל "שְׁתוּיֵי יִין" אֵינוֹ אֲלֵא בַּעַת הַכְּנִיסָה לִמְקַדָּשׁ
– אֲבָל עֲבוּדַת הָאֲדָם לְקוֹנוֹ כְּשֶׁאֵינוֹ בִּמְקַדָּשׁ, הֲרִי אֲדַרְבָּה,
צְרִיכָה לְהִיּוֹת בְּהִבְנָה וְהַשְּׂגָה:
מְקַדָּשׁ הוּא עֲנִיִן הַתְּפִלָּה, שְׁאֵר עוֹמֵד הָאֲדָם לִפְנֵי מֶלֶךְ
מְלָכֵי הַמְּלָכִים הַקְּבָ"ה, וּמֵאֵן דְּמַחְוֵי בְּמַחּוּג קָמֵי מְלָכָא
וְכוּ' – שְׁצָרִיף לְהִיּוֹת בְּתַכְלִית הַבֵּיטוּל "כְּעַבְדָּא קָמֵי
מַרְיָה", אֲבָל עֲבוּדָתוֹ וַיִּגְיַעַתוּ בַּתּוֹרָה צְרִיכוֹת לְהִיּוֹת
בְּאוֹפֵן ד'שְׁתוּיֵי יִין" שֶׁכָּל מְצִיאֹתוֹ מִמּוֹלֵאת וְחֲדוּרָה
בְּשִׁכְלֵי הַתּוֹרָה.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: לֹא מָתוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן אֲלֵא עַל־יְדֵי שְׁהוּרוֹ
הַלֵּכָה בְּפָנָי מִשֶּׁה רַבֵּן. רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אוֹמֵר: שְׁתוּיֵי יִין
נִכְנָסוּ לִמְקַדָּשׁ (רש"י, י ב)
עַם הַיּוֹת שְׁמֹדְרַגְתָּם שֶׁל נָדָב וַאֲבִיהוּא הִיָּתָה נְעֻלִית
בְּיוֹתֵר, וְעַד כְּדִי־כָף שְׁאֵמֵר מִשֶּׁה לְאֶהֱרֹן: "שֶׁהֵם גְּדוֹלִים
מִמֶּנִּי וּמִמֶּךָ", וְהַקְּבָ"ה קָרָאם "בְּקַרְוֵי – בְּכַבְדֵּי", כָּכָל
זֹאת נִעְנְשׁוּ בַּעֲוֹנָת חֲמוּר בְּיוֹתֵר, בְּגִלְלַת הָעֶדֶר הַ"בֵּיטוּל"
הַרְאוּי לְרַבֵּם – שְׁהוּרוֹ הַלֵּכָה בְּפָנָיו.
וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר – לְמֵרוֹת כַּחוֹ הֶרֶב בַּתּוֹרָה כְּנִל – הוּא
הָאוֹמֵר ש"הָאוֹמֵר דְּבָר שֶׁלֹּא שָׁמַע מִפִּי רַבּוֹ, גּוֹרֵם לְשִׁכְנִיָּה
שֶׁתְּסַתְּמַק מִיִּשְׂרָאֵל", שֶׁהַבֵּיטוּל לְרַבּוֹ הוּא דְּבָר הַנוֹגֵעַ
לְגִילּוּי הַשְּׂכִינָה לְכָל־לֹת יִשְׂרָאֵל.
וּמִזֶּה הַהוֹרָאָה, שְׁאֵל יֹאמֵר אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל: לְמַדָּן אֲנִי
וְתַלְמִיד־חֶכֶם הַנְּיָי, וְאִיף אֶהְיֶה בְּטַל לְרַב וְלַחֲכוֹת שְׁיִוְרָה
לִי הַהֵלֵכָה בַּתּוֹרָה, וְכֵן בְּהִלְכוֹת עוֹלָם, וְהַדְרָף אֲשֶׁר אֵלַף
בָּהּ בַּעֲבוּדַת ה' – וְהֵלֵא בְּכּוֹחֵי הַהוֹרוֹת לְעַצְמִי!
– כִּי מִי לִנּוֹ גְּדוֹל כְּנָדָב וַאֲבִיהוּא, וּבְכָל־זֹאת זֶה הָיָה כָּל
הַחֲטָא, "לֹא מָתוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן אֲלֵא עַל־יְדֵי שְׁהוּרוֹ הַלֵּכָה
בְּפָנָי מִשֶּׁה רַבֵּן", וְעַד כְּדִי כָף – שְׁזָה נּוֹגֵעַ לֹא רַק לְהֵם,

(משיחת שבת פרשת שמיני, מברכים החודש אייר תשכ"ו)

ג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאֶהֱרֹן הוּא דִּי מְלִיל יְיָ לְמִימַר
בְּקַרְיָבֵי אֲתַקְדָּשׁ וְעַל אִפִּי כָּל עֲמָא אֲתַתְּקַר
וַשְׁתִּיק אֶהֱרֹן:

(ג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אֶהֱרֹן הוּא אֲשֶׁר־דְּבָר יְהוָה
לֵאמֹר בְּקַרְבֵי אֲקַדָּשׁ וְעַל־פְּנֵי כָּל־הָעָם אֲפַבֵּר וַיִּדְם
אֶהֱרֹן:

בְּמִדְעֵיו שֶׁל מְקוֹם, וְהִיִּיתִי סְבוּר: אוֹ בִּי אוֹ בְּךָ.
עַכְשָׁיו, רוּאָה אֲנִי שֶׁהֵם גְּדוֹלִים מִמֶּנִּי וּמִמֶּךָ! (ת"כ.
ויקרא רבה) • וַיִּדְם אֶהֱרֹן • (שם ושם) קָבַל שְׂכָר עַל שְׁתִּיקָתוֹ,
וּמַה שְׂכָר קָבַל? שְׁנַתְּחִיד עֲמוֹ הַדְּבוּר, שְׁנַתְּמַרָה לוֹ

כ"ט • הוּא אֲשֶׁר־דְּבָר וְגו' • (ובחים קטו) הִיכָן דְּבָר?
"וּנְעַדְתִּי שְׁמָה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ בְּכַבְדֵּי" (שמות כט).
אֵל תִּקְרִי "בְּכַבְדֵּי", אֲלֵא 'בְּמַכְבְּדֵי'. אָמֵר לוֹ מִשֶּׁה
לְאֶהֱרֹן: אֶהֱרֹן אַחִי! יוֹדַע הִיִּיתִי שְׁתִּיקְדָּשׁ הַבֵּית

כָּל־שֹׁפֵן בְּרִשְׁעִים. וְכֵן הוּא אֹמֵר: (תהלים סח) "נֹרְאָ אֱלֹהִים מִמֶּקְדָּשֶׁיךָ" – אֵל תִּקְרֵי "מִמֶּקְדָּשֶׁיךָ", אֲלֵא 'מִמֶּקְדָּשֶׁיךָ'.

לְבַדּוֹ פֶּרֶשֶׁת שְׁתוּי יֵינ. בְּקִרְבִּי. וְעַל־פְּנֵי כָל־הָעַם אֶכְבֵּד. כְּשֶׁהִקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא עוֹשֶׂה דֵינ בְּצַדִּיקִים, מִתְנַרֵּא וּמִתְעַלֶּה וּמִתְקַלֵּס; אִם כֵּן בְּאֵלוֹ,

~ נקודות משיחות קודש ~

וְאֵלּוֹ בְּרִגּוֹת אֱלֻקוֹת שְׁאִין לָהֶם כָּל קֶשֶׁר לְרַע, אִין דִּיעַת הֶרַע גּוֹרְמַת לְגִנָּק. לְכֵן מֹשֶׁה יֵדַע עַל הַהוֹלֵךְ לַהֲתַרְחֵשׁ, כִּי מֹשֶׁה הוּא בְּכַחֲנֵת אֱלֻקוֹת שְׁלֻמְעֵלָה מִהַעוֹלָם, וְיִדְעַת הֶרַע לֹא מִזִּיקָה לוֹ. מִה־שְׁאִין־כֵּן אֶהְרֵן עֲצָם הַדִּיעָה הַיְתָה יְכוּלָה לְהִזִּיק לוֹ, לְכֵן לֹא יֵדַע מִהַהוֹלֵךְ לַהֲתַרְחֵשׁ.

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהְרֵן הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' לֵאמֹר בְּקִרְבִּי אֶקְדֹשׁ וְעַל פְּנֵי כָל הָעַם אֶכְבֵּד וַיִּדַּע אֶהְרֵן (י. א) מִשְׁמַע מִהַפְּסוּק שֶׁמֹּשֶׁה יֵדַע עַל מַה שְׁעוֹמֵד לַהֲתַרְחֵשׁ, וְאֵלּוֹ אֶהְרֵן לֹא יֵדַע. וַיֵּשׁ לְבָאֵר הַטַּעַם לְכַף: מִבְּאֵר בְּחִסְדוֹת שֶׁמֹּשֶׁה הוּא "שׁוֹשְׁבֵינָא דְמִלְכָא" – שְׁתַּפְּקִידוּ לְהַמְשִׁיף אֱלֻקוֹת בְּעוֹלָם. וְאֶהְרֵן הוּא "שׁוֹשְׁבֵינָא דְמִטְרוּנֵיתָא" – שְׁתַּפְּקִידוּ לְהַעֲלוֹת אֶת הָעוֹלָם לְמַעְלָה. עוֹד מִבְּאֵר, שְׁעֲצָם יִדְעַת הֶרַע יְכוּלָה לְגַרֵם גִּזְק לְאָדָם,

(אגרות קודש ח"ח ע' קעג)

ד וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְמִישָׁאֵל וְלֹאֲלֶצְפֹּן בְּנֵי עֲזִיזָאֵל אֵחַ אֲבוּהֵי דְאֶהְרֵן וְאָמַר לְהוֹן קְרִיבוּ טוּלוּ יַת אַחֲוֹכוֹן מִן קָדָם אֲפִי קוֹדֶשָׁא לְמִבְּרָא לְמִשְׁרֵיתָא:

(ד) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־מִישָׁאֵל וְאֶל אֲלֶצְפֹּן בְּנֵי עֲזִיזָאֵל דִּד אֶהְרֵן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם קְרִיבוּ שְׂאוּ אֶת־אֲחֵיכֶם מֵאֵת פְּנֵי־הַקֹּדֶשׁ אֶל־מַחוּץ לְמַחֲנֵה:

כְּאָדָם הָאֹמֵר לְחִבְרוּ: הַעֲבֵר אֶת הַמַּת מִלְפְּנֵי הַכְּלָה, שְׁלֹא לְעַרְבֵב אֶת הַשְּׂמִחָה.

כ"ט"א דִּד אֶהְרֵן. עֲזִיזָאֵל אֲחֵי עַמְרָם הֵיזָה, שְׁנֵאמַר: (שמות ו) "וּבְנֵי קַהֲתָ וְגו'". שְׂאוּ אֶת־אֲחֵיכֶם וְגו'.

ה וַיִּקְרִיבוּ וַיִּנְטְלוּ בְּכַתְּנֵיהוֹן לְמִבְּרָא לְמִשְׁרֵיתָא כְּמָא דִּי מְלִיל מֹשֶׁה:

(ה) וַיִּקְרְבוּ וַיִּשְׂאֵם בְּכַתְּנֵתָם אֶל־מַחוּץ לְמַחֲנֵה כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה:

כ"ט"ב בְּכַתְּנֵתָם. שֶׁל מַתִּים, מְלַמֵּד שְׁלֹא נִשְׂרְפוּ בְּגִדֵיהֶם, אֲלֵא נִשְׁמַתָּם; כְּמִין שְׁגִי חוּטִין שֶׁל אֵשׁ נִכְנָסוּ לְתוֹף חוּטְמֵיהֶם (סנהדרין נב. ת"כ).

כ"ט"ב בְּכַתְּנֵתָם. שֶׁל מַתִּים, מְלַמֵּד שְׁלֹא נִשְׂרְפוּ בְּגִדֵיהֶם, אֲלֵא נִשְׁמַתָּם; כְּמִין שְׁגִי חוּטִין שֶׁל אֵשׁ נִכְנָסוּ לְתוֹף חוּטְמֵיהֶם (סנהדרין נב. ת"כ).

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאֶהְרֵן וְלֹאֲלֶעֶזֶר וְלֹאֲלֶעֶזֶר וְלֹאֲלֶעֶזֶר וְלֹאֲלֶעֶזֶר בְּנֵי רֵאשִׁיכֶם אֶל־תִּפְרְעוּ. וּבְגִדֵיכֶם לֹא־תִפְרְמוּ וְלֹא תִמְתּוּ וְעַל כָּל־הָעֵדָה יִקְצַף וְאֲחֵיכֶם כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל יִכְבּוּ אֶת־הַשִּׁרְפָה אֲשֶׁר שָׂרַף יְהוָה:

(ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אֶהְרֵן וְלֹאֲלֶעֶזֶר וְלֹאֲלֶעֶזֶר וְלֹאֲלֶעֶזֶר בְּנֵי רֵאשִׁיכֶם אֶל־תִּפְרְעוּ. וּבְגִדֵיכֶם לֹא־תִפְרְמוּ וְלֹא תִמְתּוּ וְעַל כָּל־הָעֵדָה יִקְצַף וְאֲחֵיכֶם כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל יִכְבּוּ אֶת־הַשִּׁרְפָה אֲשֶׁר שָׂרַף יְהוָה:

תְּמוֹתוֹ. וְאֲחֵיכֶם כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל. מִכָּאן, שְׂצַרְתָּן שֶׁל תְּלַמְדֵי־חֲכָמִים מְטַלְתַּת עַל הַכַּל לְהִתְאַבֵּל בָּהּ.

כ"ט"ג אֶל־תִּפְרְעוּ. אֵל תִּגְדְּלוּ שְׁעַר. מִכָּאן, שְׂאֲבַל אֲסוּר בְּתַסְפֻּרְתָּ. (מו"ק יד ב) אֲבַל אֲתָם אֵל תִּעַרְבְּבוּ שְׂמַחְתּוֹ שֶׁל מְקוֹם. וְלֹא תִמְתּוּ. הָא אִם תַּעֲשׂוּ כֵן,

ז וּמִפְּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תִצְאוּ פֶּן־תִּמְתּוּ בִּי־שִׁמּוֹן מִשְׁחַת יְהוָה עֲלֵיכֶם וַיַּעֲשׂוּ כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה: פ

(ז) וּמִפְּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תִצְאוּ פֶּן־תִּמְתּוּ בִּי־שִׁמּוֹן מִשְׁחַת יְהוָה עֲלֵיכֶם וַיַּעֲשׂוּ כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה: פ

ח וּמִלִּיל יֵי לְאֶהְרֵן לְמִימָר:

(ח) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־אֶהְרֵן לֵאמֹר:

(ט) וַיֵּן וְשָׁכַר אֶל־תְּשֻׁבַּת אֶתְּהוּ וּבִנְיָד אֶתְּךָ בְּבֹאֲכֶם אֶל־אֱהֹל מוֹעֵד וְלֹא תִמְתּוּ חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם:

ט חָמַר וּמְרֹי לֹא תִשְׁתִּי אֶת וּבִנְיָד עִמָּךְ בְּמַעֲלֹכֶיךָ לְמִשְׁפַּח זְמַנָּא וְלֹא תִמְתּוּן קָנִים עֲלֵם לְדֹרֵיכֶיךָ:

וְנֹאמַר בְּקִדּוּשׁ יָדַיִם וְרַגְלַיִם: 'בִּיַּאת אֱהֹל מוֹעֵד', מַה לְהֵלֵךְ עֲשֵׂה גִישַׁת מִזְבֵּחַ כְּבִיַּאת אֱהֹל־מוֹעֵד, אַף כָּאֵן עֲשֵׂה גִישַׁת מִזְבֵּחַ כְּבִיַּאת אֱהֹל־מוֹעֵד.

כ"ט • וַיֵּן וְשָׁכַר • וַיֵּן כְּדָרְךָ שְׁכָרוֹתוֹ. בְּבֹאֲכֶם אֶל־אֱהֹל מוֹעֵד • אֵינן לִי אֶלְאָ בְּבּוֹאֵם לְהֵיכָל, בְּגִשְׁתֶּם לְמִזְבֵּחַ מִנֵּינן? נֹאמַר כָּאֵן 'בִּיַּאת אֱהֹל־מוֹעֵד',

(י) וְלֹא־הִבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטְּהוֹר:

י וְלֹא־פָרַשׂא בֵּין קוּדְשָׁא וּבֵין חֻלָּא וּבֵין מִסָּבָא וּבֵין דְּכִיָּא:

כ"ט • וְלֹא־הִבְדִּיל • כְּדִי שְׁתַּבְּדִילוּ בֵּין עֲבוּדָה קְדוּשָׁה לְמַחֲלָלַת. הָא לְמַדְתָּ, שְׂאָם עָבַד – עֲבוּדְתוֹ פְּסוּלָה (זבחים יז. ת"ס).

(יא) וְלִהְיוֹת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת פְּלִי־הַחֻקִּים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵיהֶם בְּיַד־מֹשֶׁה: פ

יא וְלֹא־לָפָא יְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְת כָּל קִימְיָא דִּי מַלְיִל יֵי לְהוֹן בִּידָא דְּמֹשֶׁה:

כ"ט • וְלִהְיוֹת • לְמַד שְׂאָסוּר שְׁכוּר בְּהוֹרָאָה (ת"ס). יְכוּל? הָא חֵיב מִיְתָה? תְּלַמּוּד לֹא־מֵר: "אֶתְּהָ וּבִנְיָד אֶתְּךָ..."

וְלֹא תִמְתּוּ" (במדבר יח). כְּהֻנִּים כְּעֲבוּדְתֶם בְּמִיְתָה, וְאֵינן חֻקִּים בְּהוֹרָאָתֶם בְּמִיְתָה.

~ יום רביעי כ"ה ניסן ~

(יב) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל אֶלְעָזָר וְאֶל־אִיתְמָר בְּנֵי־הַנּוֹתְרִים קָחוּ אֶת־הַמִּנְחָה הַנּוֹתְרֵת מֵאִשֵּׁי יְהוָה וְאִכְלוּהָ מִצּוֹת אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ כִּי קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים הוּא:

יב וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה עִם אֶהֲרֹן וְעִם אֶלְעָזָר וְעִם אִיתְמָר בְּנֵי־הַנּוֹתְרִים דְּאִשְׁתְּאָרוּ סִיבּוּ יְת מִנְחָתָא דְּאִשְׁתְּאָרַת מִקְרָבְנֵיָא דִּי וְאִכְלוּהָ פְּטִיר בְּסִטְר מְדַבְּחָא אֲרִי קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין הִיא:

כ"ט • הַנּוֹתְרִים • מִן הַמִּיְתָה. מְלַמֵּד, שְׂאָף עֲלֵיהֶם נִקְנְסָה מִיְתָה עַל עוֹן הָעֶגְל. הוּא שְׁנֹאֲמַר: (דברים ט) "וּבִאֲהֲרֹן הַתֹּאנֵף ה' מֵאֵד לְהַשְׁמִידוֹ", וְאֵינן 'הַשְׁמֵדָה' אֶלְאָ כְּלוּי בְּנִים, שְׁנֹאֲמַר: (עמוס ב) "וְאֲשַׁמֵּד פְּרִיֹ מִמַּעַל"; וְתַפְלָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה בְּטֻלָה מִחֻצָּה, שְׁנֹאֲמַר (דברים ט): "וְאֶתְּפַלֵּל גַּם־בְּעַד אֶהֲרֹן בְּעַת הַהוּא". קָחוּ

אֶת הַמִּנְחָה • אַף־עַל־פִּי שְׂאָתֶם אֹוֹנֵינן, וְקֹדָשִׁים אֲסוּרִים לְאוּנָן. אֶת־הַמִּנְחָה • זוּ מִנְחַת שְׁמִינִי וּמִנְחַת נַחֲשׁוֹן. וְאִכְלוּהָ מִצּוֹת • מַה תְּלַמּוּד־לֹא־מֵר? לְפִי שֶׁהִיא מִנְחַת צְבוּר וּמִנְחַת שְׁעָה וְאֵינן פִּיּוּצָא בְּהָ לְדוֹרוֹת, הֲצִרְךָ לְפָרֵשׁ בְּהָ דִין שְׂאָר מִנְחוֹת.

~ נקודות משיחות קודש ~

בתפלה, כְּדִי שְׂגֻם מִחֻצָּה תִּסְפִּיק. וַיֵּשׁ לְפָרֵשׁ: עַל יְדֵי אֲרִיכוֹת הַתְּפִלָּה מְגִיעִים בְּדִרְגָּה עֲלִיוֹנָה יוֹתֵר, וְיִרְגְּלֵי הַדִּרְגָּה הָעֲלִיוֹנָה הֵם כְּנֶגֶד כָּל הַדִּרְגוֹת שֶׁלְּמַטָּה מִמֶּנָּה. (לקוטי שיחות, כרך ט', עמ' 275)

וְתַפְלָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה בְּטֻלָה מִחֻצָּה (רש"י י, יב) סִפֵּר כ"ק מו"ח אֲדָמוֹר, שְׁמַהר"י סְלוֹטֵר שְׂאֵל אֶת הַרְבֵּי מַהר"ש, מִדּוּעַ מְאָרִיכִים חֲסִידִים כָּל־כָּךְ בְּתַפְלָה, וְעֲנָהוּ, שְׂיִדּוּעָה פְּלוּגְמָא אִם תְּפִלָּה עוֹשֶׂה מִחֻצָּה אוֹ כְּלָה, וְלִכְּנֵן מְאָרִיכִים

(יג) וְאֶכְלֹתֶם אֹתָהּ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ כִּי חֻקְךָ וְחֻק־בְּנֵיךָ
 הוּא מֵאִשֵּׁי יְהוָה פִּי־כֵן צְוִיתִי:

כ"ט - וְחֻק־בְּנֵיךָ • אֵין לַבְּנוֹת חֻק בְּקִדְשִׁים • פִּי־כֵן צְוִיתִי • בְּאֲנִינֹת יֶאֱכְלוּהָ (ת"כ. זבחים קא) •

(יד) וְאֵת חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה תֹאכְלוּ
 בְּמָקוֹם טָהוֹר אֹתָהּ וּבְנֵיךָ וּבְנֵי־כֶסֶף אֶתְךָ פִּי־חֻקְךָ
 וְחֻק־בְּנֵיךָ נִתְּנוּ מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

שְׁקִדְשִׁים קָלִים נֶאֱכָלִין בְּכָל הָעִיר. אֹתָהּ וּבְנֵיךָ
 וּבְנֵי־כֶסֶף (ת"כ) אֹתָהּ וּבְנֵיךָ בְּחֶלֶק, אֲכַל בְּנוֹתֶיךָ לֹא
 בְּחֶלֶק, אֲלֹא אִם תִּתְּנֶנּוּ לָהֶן מִתְּנוּת, רִשְׁאוֹת הֵן לֶאֱכֹל
 בְּחֵזֶה וְשׁוֹק. אוֹ אֵינוֹ אֲלֹא אִף הַבְּנוֹת בְּחֶלֶק? תִּלְמוּד
 לוֹמֵר: "פִּי־חֻקְךָ וְחֻק־בְּנֵיךָ נִתְּנוּ" – חֻק לַבְּנִים וְאֵין
 חֻק לַבְּנוֹת.

כ"ט - וְאֵת חֲזֵה הַתְּנוּפָה • שֶׁל שְׁלָמֵי צְבוּר. תֹאכְלוּ
 בְּמָקוֹם טָהוֹר • וְכִי אֵת הָרֵאשׁוֹנִים אֲכָלוּ בְּמָקוֹם
 טָמֵא? אֲלֹא, הָרֵאשׁוֹנִים שֶׁהֵם קִדְשֵׁי קִדְשִׁים, הַזִּקְקָה
 אֲכִילְתֶּם בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ. אֲכַל אֵלוֹ אֵין צְרִיכִים תוֹךְ
 הַקְּלָעִים, אֲכַל צְרִיכִים הֵם לְהֶאֱכֹל תוֹךְ מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל,
 שֶׁהוּא טָהוֹר מִלְּהַפְּגֵס שָׁם מִצְרָעִים (שם נח).

(טו) שׁוֹק הַתְּרוּמָה וְחֲזֵה הַתְּנוּפָה עַל אִשֵּׁי הַחֻלְבִּים
 יָבִיאוּ לְהִנְיָף תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה לָךְ וּלְבְנֵיךָ
 אֶתְךָ לְחֻק־עוֹלָם פֶּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה:

עַל אִשֵּׁי הַחֻלְבִּים • מִכָּאֵן שֶׁהַחֻלְבִּים לְמִטָּה בְּשַׁעַת
 תְּנוּפָה. וְיִשׁוּב הַמִּקְרָאוֹת שֶׁלֹּא יִכְתְּשׁוּ זֶה אֶת זֶה,
 כִּכֵּר פִּרְשֵׁתִי שֶׁלְשֵׁתָן בְּ"צוֹ אֶת אֲהֲרֹן".

כ"ט - שׁוֹק הַתְּרוּמָה וְחֲזֵה הַתְּנוּפָה • לְשׁוֹן "אֲשֶׁר
 הוֹנֵף וְאֲשֶׁר הוֹרֵם". תְּנוּפָה – מוֹלִיף וּמְבִיא, תְּרוּמָה
 – מַעֲלָה וּמוֹרִיד. וְלָמָּה חֲלָקֵן הַכְּתוּב תְּרוּמָה בְּשׁוֹק,
 וְתְנוּפָה בְּחֵזֶה? לֹא יִדְעֶנּוּ, שֶׁשְׂגִייהֶם בְּהִרְמָה וְהִנְפָּה.

~ יום חמישי כ"ו ניסן ~

(טז) וְאֵת שְׁעֵיר הַחַטָּאת דָּרַשׁ דָּרַשׁ מוֹשֶׁה וְהִנֵּה
 שָׂרָף וַיִּקְצַף עַל־אֱלֹעָזָר וְעַל־אִיתָמָר בְּנֵי אֲהֲרֹן
 הַנּוֹתָרִם לֵאמֹר:

בְּמִנְחָה: "וְאֶכְלוּהָ מִצּוֹת". דָּרַשׁ דָּרַשׁ • שְׁתֵּי דְרִישׁוֹת
 הִלְלוּ: מִפְּנֵי־מָה נִשְׂרָף זֶה, וּמִפְּנֵי־מָה נֶאֱכָלוּ אֵלָיו?
 כִּף הוּא בְּ"תוֹרַת כְּהֻנֵּי" (ועֵינן זְבָחִים קו"א הַגִּירָסָא לֹא נֹאכְלוּ אֵלוֹ וְכֵן
 גִּרַם הָרֵאשִׁים חֲכִי וּמִפְּנֵי מַה לֹא נֹאכְלוּ) • עַל־אֱלֹעָזָר וְעַל־אִיתָמָר •
 בְּשׁוֹבֵל כְּבוֹדוֹ שֶׁל אֲהֲרֹן, הִפְךָ פְּנִיָּו כְּגִנְדַּת הַבְּנִים
 וְכַעַס. לֵאמֹר • אָמַר לָהֶם: הִשְׁבִּיבוּנִי עַל דְּבָרֵי! •

כ"ט - שְׁעֵיר הַחַטָּאת • שְׁעִיר מוֹסְפֵי רֵאש־חֲדָשׁ.
 וְשִׁלְשָׁה שְׁעִירֵי חַטָּאוֹת קָרְבוּ בּוֹ בַּיּוֹם: שְׁעִיר עֲזִים
 וְשְׁעִיר נַחֲשׁוֹן וְשְׁעִיר רֵאש־חֲדָשׁ. וּמִכָּלֵן לֹא נִשְׂרָף
 אֲלֹא זֶה. וְנִחְלָקוּ בְּדָבָר חֻקֵּי יִשְׂרָאֵל (בת"ס), יֵשׁ
 אוֹמְרִים: מִפְּנֵי טוֹמְאָה שְׁנִגְעָה בּוֹ נִשְׂרָף, וְיֵשׁ
 אוֹמְרִים: מִפְּנֵי אֲנִינֹת נִשְׂרָף, לְפִי שֶׁהוּא קִדְשֵׁי דוֹרוֹת;
 אֲכַל בְּקִדְשֵׁי שְׁעָה סָמְכוּ עַל מוֹשֶׁה, שֶׁאָמַר לָהֶם

יִּמְדִיעַ לֹא-אֲכַלְתֶּם אֶת-הַחֲטָאֹת בַּמָּקוֹם הַקֹּדֶשׁ
 כִּי קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים הוּא וְאַתֶּה נָתַן לָכֶם לְשֵׂאת
 אֶת-עֹן הָעֵדָה לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם לִפְנֵי יְהוָה:
 קָדָם יי:

יִּמְדִיעַ לֹא-אֲכַלְתֶּם אֶת-הַחֲטָאֹת בַּמָּקוֹם הַקֹּדֶשׁ
 כִּי קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים הוּא וְאַתֶּה נָתַן לָכֶם לְשֵׂאת
 אֶת-עֹן הָעֵדָה לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם לִפְנֵי יְהוָה:

אֹתָהּ? וְאַתֶּה נָתַן לָכֶם לְשֵׂאת וְגו' • שֶׁהַכֹּהֲנִים
 אוֹכְלִים וּבָעֲלִים מִתְּכַפְּרִים • לְשֵׂאת אֶת-עֹן הָעֵדָה •
 מִכָּאן לְמַדְנֵו שֶׁשְּׁעִיר רֹאשׁ-חֹדֶשׁ הִיָּה, שֶׁהוּא מְכַפֵּר
 עַל עֹן טְמֵאת מִקְדָּשׁ וְקֹדְשִׁיו, שֶׁחֲטָאת שְׂמִינִי וְחֲטָאת
 נַחֲשׁוֹן לֹא לְכַפֵּרָה בָּאוּ •

כִּי-יִּמְדִיעַ לֹא-אֲכַלְתֶּם אֶת-הַחֲטָאֹת בַּמָּקוֹם
 הַקֹּדֶשׁ • וְכִי חוּץ לְקֹדֶשׁ אֲכַלְתֶּהּ, וְהֲלֹא שֶׁרְפוּהָ? !
 וּמַהוּ אוֹמֵר "בַּמָּקוֹם הַקֹּדֶשׁ" ? אֲלֵא אָמַר לָהֶם: שְׂמָא
 חוּץ לְקָלְעִים יִצָּאָה וְנִפְסְלָה? • כִּי קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים
 הוּא • וְנִפְסְלַת בְּיוֹצֵא, וְהֵם אָמְרוּ לוֹ: לֹאוּ • אָמַר
 לָהֶם: הוֹאִיל וּבַמָּקוֹם הַקֹּדֶשׁ הִיָּתָה, מִדּוּעַ לֹא אֲכַלְתֶּם

יִּחַ הָא לֹא אֲתַעֲלֵ יֵת דְּמַה לְבֵית קוֹדֶשָׁא גְּוָאָה
 מִיכַל תִּיכְלוֹן יֵתָה בְּקוֹדֶשָׁא כְּמָא דִּי פְּקֻדֵית:

הֵן לֹא-הוּבָא אֶת-דְּמָהּ אֶל-הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה אָכוֹל
 תֹּאכְלוּ אֹתָהּ בְּקֹדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי:

אֶף-עַל-פִּי שְׂאֲתֶם אוֹנְנִים • כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי • לָכֶם
 בַּמִּנְחָה •

כִּי-יִּמְדִיעַ הֵן לֹא-הוּבָא וְגו' • שְׂאֵלוּ הוּבָא, הִיָּה לָכֶם
 לְשֶׁרְפָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: (לעיל ו) "וְכָל-חֲטָאת אֲשֶׁר יוּבָא
 מִדְּמָה וְגו'". אָכוֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ • הִיָּה לָכֶם לְאֲכַלְהָ

יִט וּמְלִיל אֲהֲרֹן עִם מֹשֶׁה הָא יוֹמָא דִּין
 קָרִיבוּ יֵת חֲטָאתֵהוֹן וְיֵת עֲלֵתֵהוֹן קָדָם יי
 וְעֲרֵעָא יֵתִי עֶקֶן פְּאֵלִין אֵלוּ פּוֹן אֲכִלִית
 חֲטָאתָא יוֹמָא דִּין תִּמְשֵׁן קָדָם יי:

וַיְדַבֵּר אֲהֲרֹן אֶל-מֹשֶׁה הֵן הַיּוֹם הַקָּרִיבוּ אֶת-
 חֲטָאתֶם וְאֶת-עֲלֹתֶם לִפְנֵי יְהוָה וְתִקְרָאנָה אֹתִי
 בְּאֵלֶּה וְאֲכַלְתִּי חֲטָאת הַיּוֹם הַיֵּיטֵב בְּעֵינֵי יְהוָה:

לָהֶם מֹשֶׁה: שְׂמָא זְרַקְתֶּם דְּמָה אוֹנְנִים, שֶׁהָאוֹנֵן שֶׁעַבַד
 חִלַּל. אָמַר לוֹ אֲהֲרֹן: וְכִי הֵם הַקָּרִיבוּ, שֶׁהֵם הַדְּיוֹטוֹת?
 אֲנִי הַקָּרְבָּתִי, שְׂאֲנִי כִּהֵן-גְּדוֹל וּמְקָרִיב אוֹנֵן •
 וְתִקְרָאנָה אֹתִי בְּאֵלֶּה • אֲפֹלוּ לֹא הָיוּ הַמֵּתִים בְּנֵי,
 אֲלֵא שְׂאָר קְרוֹבִים, שְׂאֲנִי תִּיב לְהִיּוֹת אוֹנֵן עֲלֵיהֶם
 כְּאֵלוּ, כְּגוֹן כָּל הָאֲמוּרִים בְּפִרְשַׁת כִּהֲנִים, שֶׁהִכְהֵן
 מִשְׁמָא לָהֶם. וְאֲכַלְתִּי חֲטָאת • וְאִם אֲכַלְתִּי, הַיֵּיטֵב
 וְגו' • הַיּוֹם • (שם) אֲבָל אֲנִינֹת לִילָה מִתָּר, שְׂאִין
 אוֹנֵן אֲלֵא בְּיוֹם קְבוּרָה. הַיֵּיטֵב בְּעֵינֵי ה' • אִם שְׂמַעְתָּ
 בְּקוֹדֶשׁ שְׂעָה, אִין לָךְ לְהַקֵּל בְּקוֹדֶשׁ דּוֹרוֹת.

כִּי-יִּמְדִיעַ וַיְדַבֵּר אֲהֲרֹן • אִין לְשׁוֹן "דְּבוּר" אֲלֵא לְשׁוֹן
 עֵז, שְׁנֶאֱמַר: (במדבר כא) "וַיְדַבֵּר הָעָם וְגו'". אֲפֹשֶׁר, מֹשֶׁה
 קִצֵּף עַל אֲלַעְזָר וְעַל אִיתְמָר, וְאֲהֲרֹן מְדַבֵּר? הָא יְדַעְתָּ,
 שְׂלֵא הִיָּתָה אֲלֵא מְדַרְךָ כְּבוֹד. אָמְרוּ: אִינֵו בְּדִין שְׂיִהָא
 אֲבִינֵו יוֹשֵׁב וְאִנֵו מְדַבְּרִים לִפְנֵי, וְאִינֵו בְּדִין שְׂיִהָא
 תְּלָמִיד מְשִׁיב אֶת רְבוּ. יְכוֹל מִפְּנֵי שְׂלֵא הִיָּה בְּאֲלַעְזָר
 לְהִשְׁיֵב? תְּלָמוּד-לוֹמַר: (שם לא) "וַיֹּאמֶר אֲלַעְזָר כִּהֵן
 אֶל-אֲנָשֵׁי הַצֵּבָא וְגו'". הָרִי כְּשֶׁרְצָה, דְּבַר לִפְנֵי מֹשֶׁה
 וְלִפְנֵי הַנְּשִׂאִים! זֹו מְצָאתִי ב'סִפְרֵי' שֶׁל פְּנִים שְׂנִי.
 הֵן הַיּוֹם הַקָּרִיבוּ • מַהוּ אוֹמֵר? (ובתים קא) אֲלֵא, אָמַר

~ נקודות משיחות קודש ~

אם שְׂמַעְתָּ בְּקוֹדֶשׁ שְׂעָה, אִין לָךְ לְהַקֵּל בְּקוֹדֶשׁ דּוֹרוֹת
 (רש"י י, ט) מֹשֶׁה סִבַּר שֶׁהִתָּר לְאָכַל קֹדְשִׁים בְּאִנְיֹת הוּא
 כְּדִי שְׂלֵא לִפְגַּע בְּשִׁמְחָה עַל יְדֵי מִנְחָגֵי אֲבֵלוֹת (בְּדוּמָה
 לְצוּוֵי "וְאִשְׁכֶּם אֵל תִּפְרְעוּ"), וְאִם-כֵּן אִין הַבְּדֵל בֵּין
 קֹדֶשׁ שְׂעָה לְקֹדֶשׁ דּוֹרוֹת. עַל כֵּן הִשְׁיֵב לוֹ אֲהֲרֹן,
 שֶׁהַהוֹרָאָה לְהַמְנִיעַ מֵאֲבֵלוֹת אִינָה אֲלֵא לִפְנֵי ה', בַּמָּקוֹם
 הַמְּזַבֵּחַ, אֶף אֲכִילַת הַקְּרָבָנוֹת אִינָה לִפְנֵי ה' וְלָכֵן אִין
 לְאוֹכְלֵם (מְלַכְד קֹדֶשׁ שְׂעָה, שֶׁלְּגַבְיָהֶם הִיָּתָה הוֹרָאָה
 מְחֻדָּת).
 (לקוטי שׂוֹחֹת, כִּרְך יז, עמ' 106)

(כ) וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּיטֵב בְּעֵינָיו: פ
 כ וַשְּׁמַע מֹשֶׁה וַשְּׁפָר בְּעֵינָיו: ^(ט"ז)
 כ"ז וַיִּיטֵב בְּעֵינָיו • הוֹדָה, וְלֹא בּוֹשׁ לֵאמֹר: 'לֹא שָׁמַעְתִּי'.

~ יום שישי כ"ז ניסן ~

יא (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר
 א ומלילו יי עם משה ולא־הֲרִן לְמִימְרָ לְהוֹן:
 אֱלֹהִים:

כ"ז וַיִּיטֵב בְּעֵינָיו וְאֶל מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן • לְמֹשֶׁה אָמַר שִׂיאֵמֹר
 לְאַהֲרֹן. לֵאמֹר אֱלֹהִים • אָמַר שִׂיאֵמֹר לְאַלְעָזָר
 וְלֵאמֹר. או אינו אֵלָא "לֵאמֹר" לְיִשְׂרָאֵל? כְּשֶׁהוּא

(ב) דְּבַרְו אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הַחֲזִיהַ אֲשֶׁר
 ב מלילו עם בני ישראל לְמִימְרָ דָא חִיתָא
 דִּי תִכְלֹן מִכָּל בְּעִירָא דִּי עַל אֲרַעָא:
 תֹּאכְלוּ מִכָּל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ:

כ"ז דְּבַרְו אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • אֵת כָּל־הַשָּׁנָה לְהִיּוֹת
 שְׁלוֹחִים בְּדָבוּר זֶה, לְפִי שֶׁהָשׂוּוּ בְּדַמִּימָה וְקָבְלוּ
 עֲלֵיהֶם גְּזֵרַת הַמָּקוֹם מֵאַהֲבָה. זֹאת הַחֲזִיהַ • לְשׁוֹן
 חַיִּים, לְפִי שִׂישְׂרָאֵל דְּבוֹקִים בְּמָקוֹם וְרֹאוּיִין לְהִיּוֹת
 חַיִּים, לְפִיכָף, הַבְּדִילִם מִן הַטְּמֵאָה וְגִזְרַת עֲלֵיהֶם מִצְוֹת,
 וְלֵאמֹת הָעוֹלָם לֹא אָסַר כָּלוּם. מְשַׁל לְרֹפֵא שְׁנֹכְס
 לְבַקֵּר אֵת הַחֹלֶה וְכוּ' כְּדֵאִיתָא בְּמִדְרַשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא.

זֹאת הַחֲזִיהַ • מְלַמֵּד, שֶׁהִיָּה מֹשֶׁה אוֹחֵז בַּחֲזִיהַ וּמְרָאָה
 אוֹתָהּ לְיִשְׂרָאֵל: זֹאת תֹּאכְלוּ, וְזֹאת לֹא תֹאכְלוּ.
 "אֵת־זֶה תֹּאכְלוּ וְגו'", אַף בְּשִׂרְצֵי הַמַּיִם אֲחִז מִכָּל
 מִין וּמִין וְהִרָאָה לָהֶם, וְכֵן בְּעוֹף: "וְאֵת אֵלֶּה תִשְׁקְצוּ
 מִן־הָעוֹף", וְכֵן בְּשִׂרְצֵים: "וְזֶה לָכֶם הַטְּמֵא". זֹאת
 הַחֲזִיהַ. מִכָּל הַבְּהֵמָה • (מִנְחֹת ט) מְלַמֵּד שֶׁהַבְּהֵמָה בְּכָל־
 חֲזִיהַ.

~ נקודות משיחות קודש ~

הִיָּה "לְנַחֲוֹתֵם הַדְּרָף", וְכֵן לְהַרְוֵג נַחְשִׁים וְעַקְרָבִים. וְכַפִּי
 שִׂיֹּדַע הַיָּבֵן־חֶמֶשׁ לְמִקְרָא' אוֹדוֹת קִיּוֹם מִצְוֹת סוּכָה
 "לְמַעַן יִדְעוּ דוֹרוֹתֵיכֶם כִּי בַסּוּכוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֵת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם", וְכוּדֵאִי הַסְבִּיר לוֹ
 אָבִיו שֶׁהַכֹּהֵן לְ"עֲנִי כְבוֹד" שֶׁהִקִּיפוּ אֵת מַחְנֵה בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל. וּמִכִּיּוֹן שָׁכַן, מִכִּיּוֹן בַּפְּשׁוּטוֹת שֶׁבַּשְּׁטַח דְּמַחְנֵה
 יִשְׂרָאֵל לֹא הָיוּ בְּנִמְצָא נַחְשִׁים וְעַקְרָבִים.
 וְלָכֵן, לְכָל־לְרֹאשׁ כָּאוּ עֲנִיָּים שֶׁהִזְמִן גְּרָמָא – נְדָבַת
 הַמְשָׁשׁ וְהַקְּמָתוֹ כּוּ', וְרַק אַחֲרֵיכֶם נִצְטוּוּ עַל אִיסוּר
 אֲכִילַת חַיּוֹת וְבַהֲמוֹת שְׂאִינָן טְהוֹרוֹת, דְּכַר שִׁיָּהֵי נוֹגַע
 לְפֹעַל בְּזִמְן שֶׁלְאַחֲרֵי־זֶה – כְּאֲשֶׁר תִּקְרְבוּ לְמָקוֹם יוֹשֵׁב,
 לְאֶרֶץ סִיחוּן וְעוּגוּ, וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה, שְׂאֵז תִּהְיֶה בְּאֶפְשָׁרוֹתֵם
 לְקַנּוֹת מִתַּגְרִי אוֹמוֹת הָעוֹלָם, וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה.

מֵה שְׂלֵא נִצְטוּוּ יִשְׂרָאֵל עַל אִיסוּר אֲכִילַת חַיּוֹת וְבַהֲמוֹת
 שְׂאִינָן טְהוֹרוֹת מִיַּד לְאַחֲרֵי מִתְּנִי־תוֹרָה – אֶפְשָׁר לְחַרֵּץ
 בַּפְּשׁוּטוֹת, שֶׁבַתְקוּפָה זֹו לֹא הִיָּה עֲנָן זֶה נוֹגַע לְמַעֲשֵׂה
 כְּפֹעַל:
 בְּמִשְׁךְ כָּל הַתְּקוּפָה הַסְּמוּכָה לְמִתְּנִי־תוֹרָה – חֲנוּ יִשְׂרָאֵל
 בַּסְּבִיבוֹת הַר סִינִי, כְּלוֹמֵר, כְּמִדְבַר סִינִי (עַד לְשִׁנָּה
 הַבָּאָה). וּמִכִּיּוֹן שֶׁבְּמָקוֹם מִדְבַר אֵינִם בְּנִמְצָא כָּל־לְבַעֲלֵי־
 חַיִּים, כְּגוֹן: גְּמָל, שָׁפָן וְאַרְנָבָת, וְכֵן עוֹפוֹת, כְּמוֹ "נִשְׂר" וְכִיּוֹצֵא
 בְּזֶה, וְעַל־אֲחַת־בְּמָה־וְכַמָּה "כָּל אֲשֶׁר בְּמַיִם" –
 אֵין צוֹרֵף לְהַזְהִיר מִיַּד עַל אִיסוּר אֲכִילַתֵם, מִכִּיּוֹן שֶׁבְּלֹא־
 הִכִּי לֹא הִיָּתָה קִנְיַת אֶפְשָׁרוֹת כָּל־לְאֲכָלִים.
 וּבְנוֹגַע לְ"נַחֲשׁ" ("כָּל הוֹלֵךְ עַל גְּחוּן") שֶׁנִּמְצָא בְּ"מִדְבַר"
 וְכַמּוֹ שֶׁתּוֹב "הַמּוֹלִיכֶךְ בְּמִדְבַר הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא, נַחֲשׁ
 שָׂרָף וְעַקְרָב גו'" – הַרִי הַיָּבֵן־חֶמֶשׁ לְמִקְרָא' יוֹדַע
 שֶׁבְּצִאֲתָם מִמִּצְרָיִם הָלַךְ לְפָנֵיהֶם "עַמּוּד עָנָן", שֶׁתַּפְקִידוֹ

(שיחת שבת פרשת שמיני, פרשת פרה, כי אדר שני ה'תשס"ד)

(ג) בַּל מִפְּרֶסֶת פְּרֶסֶה וְשִׁשְׁעַת שְׁסַע פְּרֶסֶת מַעֲלָת גְּרָה בְּבַהֲמָה אֹתָהּ תֹאכְלוּ: גַּל דֵּי סְדִיקוֹן פְּרֶסֶתָּא וּמִטְלָפֹן וּמִטְלָפֹן טְלָפִין פְּרֶסֶתָּא מְסָקָא פְּשָׂרָא בְּכַעֲרָא יְתָה תִּיכְלוּן:

כָּף שָׁמוּ; וַיִּתְכַּן מִגִּזְרֵת: (שמואל ב יד) "וְכַמִּים הַנְּגָרִים", שֶׁהוּא נִגְרָר אַחַר הַפֶּה; וַתְּרַגְוֹמוּ: 'פְּשָׂרָא', שְׁעַל-יַדֵּי הַגְּרָה, הָאֵכֶל נִפְשָׁר וְנִמְוַח. בְּבַהֲמָה • תְּבָה זֹו? תְּרָה הִיא לְדָרְשָׁה, לְהַתִּיר אֶת הַשְּׁלִיל הַנִּמְצָא בְּמַעֲי אָמוּ. אֹתָהּ תֹאכְלוּ. וְלֹא בְּהֵמָה טְמֵאָה. וְהִלָּא בְּאֹזְהָרָה הִיא? אֵלָּא לְעֵבֵר עָלֶיהָ בְּעֵשָׂה, 'וְלֹא תַעֲשֶׂה' (ובחיי • לד)

כִּי־יִי • מִפְּרֶסֶת • כְּתַרְגוּמוֹ: 'סְדִיקָא'. פְּרֶסֶה • פְּלֹאנְט"ה בְּלַע"ז. וְשִׁשְׁעַת שְׁסַע • שְׁמַבְדֵּלֶת מִלְמַעְלָה וּמִלְמַטָּה בְּשִׁתֵּי צְפָרְנִין, כְּתַרְגוּמוֹ: "וּמִטְלָפָא טְלָפִין", שִׁישׁ שְׁפָרְסוּתֵיו סְדוּקוֹת מִלְמַעְלָה וְאִינֹן שְׁסוּעוֹת וּמַבְדֵּלוֹת לְגַמְרֵי, שְׁמִלְמַטָּה מִחִבְרוֹת (חולין עא) • מַעֲלָת גְּרָה • מַעֲלָה וּמְקִיאָה הָאֵכֶל מִמַּעֲיָהּ וּמִחִזְרָת אוֹתוֹ לְתוֹךְ פִּיהָ לְכַתְּשׁוֹ וּלְטַחְנֹו הַדֶּק. גְּרָה •

ד בָּרַם יְת דִּין לֹא תִיכְלוּן מִמְּסָקֵי פְּשָׂרָא וּמִמְּסָדִיקֵי פְּרֶסֶתָּא יְת גַּמְלָא אַרִי מְסִיק פְּשָׂרָא הוּא וּפְרֶסֶתָּא לֹא סְדִיקָא מְסָבָא הוּא לְכוּן:

(ד) אַךְ אֶת־זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגְּרָה וּמִמְּפָרְסֵי הַפְּרֶסֶה אֶת־הַגְּמֹל בִּי־מַעֲלֵה גְרָה הוּא וּפְרֶסֶה אִינְנוּ מִפְּרִים טְמֵא הוּא לָכֶם:

ה וַיִּתְּ טַפְזָא אַרִי מְסִיק פְּשָׂרָא הוּא וּפְרֶסֶתָּא לֹא סְדִיקָא מְסָבָא הוּא לְכוּן:

(ה) וְאֶת־הַשֶּׁפֶן בִּי־מַעֲלֵה גְרָה הוּא וּפְרֶסֶה לֹא יִפְרִים טְמֵא הוּא לָכֶם:

ו וַיִּתְּ אַרְנָבָא אַרִי מְסָקָא פְּשָׂרָא הִיא וּפְרֶסֶתָּא לֹא סְדִיקָא מְסָבָא הִיא לְכוּן:

(ו) וְאֶת־הָאֲרֻנְבַת בִּי־מַעֲלָת גְרָה הוּא וּפְרֶסֶה לֹא הַפְּרִיסָה טְמֵאָה הוּא לָכֶם:

ז וַיִּתְּ חִזְרָא אַרִי סְדִיק פְּרֶסֶתָּא הוּא וּמִטְלָפֹן טְלָפִין פְּרֶסֶתָּהּ וְהוּא פְּשָׂרָא לֹא פֶשֶׁר מְסָבָא הוּא לְכוּן:

(ז) וְאֶת־הַחִזִּיר בִּי־מִפְרִים פְּרֶסֶה הוּא וְשִׁסְעַת שְׁסַע פְּרֶסֶה וְהוּא גְרָה לֹא־יִגְרָר טְמֵא הוּא לָכֶם:

ח מִבְּשָׂרָהּ לֹא תִיכְלוּן וּבְנִבְלָתָהּ לֹא תִקְרְבוּן מְסָבִין אֲנִין לְכוּן:

(ח) מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ טְמֵאִים הֵם לָכֶם:

אֶל־הַפְּהָגִים וְגו' — כְּהִנֵּים מְזַהְרִין וְאִין יִשְׂרָאֵל מְזַהְרִין, קַל־וְחֶמֶר מַעֲתָה: וּמָה טְמֵאָת הַמַּת חֲמוּרָה — לֹא הִזְהִיר בָּהּ אֵלָּא כְּהִנֵּים, טְמֵאָת נְבִלָה קִלְהָ — לֹא כָּל־שֶׁפֶן? וּמָה תִלְמוּד־לוֹמַר: "לֹא תִגְעוּ"? בְּרַגְלָה, וְזֶהוּ שְׂאֵמְרוּ: חִיב אָדָם לְטַהֵר עֲצָמוֹ בְּרַגְלָה (ר"ה י"ז) •

כִּי־יִי • מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ. אִין לִי אֵלָּא אֱלוֹ, שְׂאֵר בְּהֵמָה טְמֵאָה שְׂאִין לָהּ שׁוּם סִימֵן טְהָרָה, מִנֵּין? אֲמַרְתָּ קַל־וְחֶמֶר: וּמָה אֱלוֹ, שִׁישׁ בְּהֵן קֶצֶת סִימְנֵי טְהָרָה אֲסוּרוֹת וְכו' (כל הענין בתורת כהנים) • מִבְּשָׂרָם • עַל בְּשָׂרָם בְּאֹזְהָרָה, וְלֹא עַל עֲצָמוֹת וְגִידִין וְקַרְנֵים וְטַלְפִּים. וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ. יְכוּל יְהִיוּ יִשְׂרָאֵל מְזַהְרִים עַל מַגַּע נְבִלָה? תִלְמוּד־לוֹמַר: (לקמן כא) "אֲמַר

ט וַיִּתְּ דִּין תִּיכְלוּן מִכָּל דֵּי בְמִיָּא כָּל דֵּי לָהּ צִיִּצִין וְקִלְפִין בְּמִיָּא בְּמִיָּא וּבְנִבְלָתָהּ תִּהְיוּן תִּיכְלוּן:

(ט) אֶת־זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בְּמִיָּים כָּל אֲשֶׁר־לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בְּמִיָּים בְּמִיָּים וּבְנִבְלָתֵים אֹתָם תֹאכְלוּ:

כִּי־יִי • סִנְפִיר • אֱלוֹ שְׁשֵׁט בְּהֵם. קִשְׁקֶשֶׁת • אֱלוֹ קִלְפִין הַקְּבוּעִים בּוֹ, כְּמוֹ שְׂנַאָמַר: (שמואל א י"ד) "וְיִשְׂרָיוֹן קִשְׁקֶשִׁים הוּא לְבוּשׁ".

~ נקודות משיחות קודש ~

סימני הכשרות - בעבודת האדם

את התבואה. וסנפירים שבהם הדג שט למקום אחר, מורה על כח החידוש בתורה, שאף הוא ענין המיכרח. וזהו הרמז במה שאמרו רבותינו ז"ל שלכאורה התורה לא היתה צריכה לכתוב סנפיר, כי כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר, אלא "אמר קרא, משום יגדיל תורה ויאדיר", שהסנפיר ענינו "יגדיל תורה" - כח החידוש בתורה.

והנה על-זה אמרו במסכת נדה, דג שיש לו קשקשת - תלמיד-חכם שהוא ירא-שמים - יש לו סנפיר, הוא בודאי יחדש בתורה והוא דג טהור - כף צריך לנהוג. אבל יש לו סנפיר ואין לו קשקשת - מי שמחדש בתורה בלא יראת-שמים הוא דג טמא, כמאמר רבותינו ז"ל "לא זכה - נעשית לו סם המנות".

(רשימת יט אלול תש"א - מתוך 'לקראת שבת')

את-זה תאכלו מכל אשר במים, כל אשר-לו סנפיר וקשקשת במים. כל אשר אין-לו סנפיר וקשקשת במים שקין הוא לכם: (יא, ט"ב)

כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר, ויש שיש לו סנפיר ואין לו קשקשת (נדה נא, ב).

יש לבאר זאת בעבודת האדם לקונו:

דגים הנמצאים תמיד במקום חיותם - מים, רומזים ליושבי אהל שעוסקים בתורה שנמשלה למים, והיא מקום חיותם של בני ישראל. וצריך להיות בהם קשקשים וסנפירים, ששניהם אינם מעקר הדג, ואינם אלא טפלים ומשמשים את הגוף: קשקשים שהוא לבוש המגן על הדג, וסנפירים שבהם הדג שט ממקום למקום.

וזה מורה, על ענינים בלימוד התורה שאינם מגוף הלימוד, אבל נצרכים הם להלימוד: קשקשת - יראת שמים שמשמרת על הלימוד, כמו קב חומטין המשמרת

י. וכל די לית לה ציצין וקלפין בנממא ובנחליא מפל רחשא דמא ומפל נפשא חיתא די במיא שקצא אנון לכוון:

(י) וכל אשר אין-לו סנפיר וקשקשת במים ובנחלים מפל שרץ המים ומכל נפש החיה אשר במים שקין הם לכם:

ג"ש. שרץ. בכל מקום משמעו: דבר נמוך שרוחש ונד על הארץ.

יא ושקצא זהו לכוון מבסרהון לא תיכלון וית נבלתהון תשקצון:

(יא) ושקין יהיו לכם מבשרם לא תאכלו ואת נבלתם תשקצו:

(ס) לרבות בכושין שסננן. בכושין מושיירונו"ש בלע"ז.

ג"ש. ושקין יהיו. לאסר את ערוביהן, אם יש בו בנותן טעם (חולין צט). מבשרם. אינו מזהר על הסנפירים ועל העצמות. ואת נבלתם תשקצו. (ס)

יב כל די לית לה ציצין וקלפין במיא שקצא הוא לכוון:

(יב) כל אשר אין-לו סנפיר וקשקשת במים שקין הוא לכם:

אין-לו סנפיר וקשקשת במים, הא אם היו לו במים, אף-על-פי שהשרין בעלתו, מתר.

ג"ש. כל אשר אין לו וגו' (ת"ם) מה תלמוד-לומר? שיכול, אין לי שיהא מתר אלא המעלה סימנין שלו ליבשה; השרין במים מנין? תלמוד-לומר "כל אשר

יג וית אלין תשקצון מן עופא לא תאכלון שקצא אנון נשרא וער ועווא:

(יג) ואת-אלה תשקצו מן-העוף לא יאכלו שקין הם את-הנשר ואת-הפרס ואת העוניה:

שיעור יומי ליום שישי כ"ז ניסן ושנים מקרא ואחד תרגום - יא - פרשת שמיני
 נט
 כש"י לא יאכלו • (שבת קיד) לחיב את המאכלין לקטנים, שפך משמעו: לא יהיו נאכלים על-ידך. או אינו אלא לאסרן בהנאה? תלמוד-לומר: (דברים יד) "לא תאכלו", באכילה אסורין - בהנאה מתרין. כל עוף

(יד) ואת-הדאָה ואת-האיה לְמִינָהּ:

(טו) את כל-ערב לְמִינוֹ:

(טז) ואת בת היענה ואת-התחם ואת-השחף ואת-הגץ לְמִינָהּ:

כש"י • הגץ • אישפרו"ר.

(יז) ואת-הכוס ואת-השלף ואת-הינשוף:

כש"י • השלף • פרשו רבותינו: (חולין סה) זה השולף (פי' מגביה) דגים מן הים. וזהו שתרגם אונקלוס: ושלנינא. כוס וינשוף • הם צואיטי"ש הצועקים בלילה ויש

(יח) ואת-התנשמת ואת-הקאת ואת-הרחם:

כש"י • תנשמת • היא קלב"א שוריי"ן ודומה לעכבר ופורחת בלילה; ותנשמת האמורה בשרצים, היא דומה לה, ואין לה עינים וקורין לה טלפ"א.

(יט) ואת החסידה האנפה לְמִינָהּ ואת-הדוכיפת ואת-העטלף:

יט ותוריתא ואבו לונה ונגר טורא ועטלפא:
 וכרבלתו כפולה, ובלע"ז הרופ"א. ולמה נקרא שמו דוכיפת? שהודו כפות, וזו היא כרבלתו. "וְנַגֵּר טוּרָא", נקרא על שם מעשיו, כמו שפרשו רבותינו במסכת גטין בפרק "מי שאחזו" (דף ס"ח).
 כ כל רחשא דעופא דמהלף על ארבע שקצא הוא לכון:

כש"י • החסידה • זו דיה לבנה ציגוני"א. ולמה נקרא שמה חסידה? שעושה חסידות עם חברותיה במזונות. האנפה • היא דיה רגזנית. ונראה לי שהיא שקורין לה היירו"ן. הדוכיפת • תרגול הכר

(כ) כל שרץ העוף ההלף על-ארבע שרץ הוא לְכֶם:

כש"י • שרץ העוף • הם הדקים הנמוכים הרוחשין על הארץ, כגון: זבובים וצרעין ויתושים ונגבים.

(כא) אך את-זה תאכלו מפל' שרץ העוף ההלף על-ארבע אשר-לו כרעים ממעל לרגליו לנתר בהן על-הארץ:

כא כרם גת דין תיכלון מפל רחשא דעופא דמהלף על ארבע די לה קרצולין מעלוי רגלוהי לקפצא בהון על ארעא:

כש"י • על ארבע • על ארבע רגלים. ממעל לרגליו • סמוך לצוארו יש לו כמין שתי רגלים לבר ארבע

רגליו, וכשרוצה לעוף ולקפץ מן הארץ, מתחזק באותן שתי כרעים ופורח. ויש מהן הרבה, כמותן

בְּאוֹתָן שְׂבִינֹתֵינוּ, אֲבָל יֵשׁ שְׂרָאשָׁן אֲרָף, וְיֵשׁ שְׂאִין לָהֶם זָנָב, וְצָרִיף שִׁיחָא שְׂמוֹ 'חֲגָב'; וּבְזָה אִין אֲנוּ יוֹדְעִים לְהַבְדִּיל בֵּינֵיהֶם.

שְׂקוּרִין לַגּוֹשׁט"א, אֲבָל אִין אֲנוּ בְּקִיאִין בְּהֵן, שְׂאֲרַבְעָה סִימְנֵי טְהָרָה נֶאֱמָרוּ בָּהֶם: אֲרַבְעֵ רַגְלִים וְאַרְבַּע כְּנָפִים וְקָרְסֵלִין, אֵלּוּ פְרָעִים הַכְּתוּבִים בָּאֵן, וּכְנָפֵיו חוֹפִין אֶת רַבּוֹ. וְכָל סִימְנֵים הֵלְלוּ מְצוּיִין

כב ית אלֵין מְנַהֵן תִּיכְלוֹן ית גּוֹבָא לְזִנְהָ וְיֵת רְשׁוּנָא לְזִנְהֵי וְיֵת חֲרָגוּלָא לְזִנְהֵי וְיֵת חֲגָבָא לְזִנְהֵי:

(כב) אֶת־אֱלֹהִים מֵהֶם תֹּאכְלוּ אֶת־הָאֲרֵבָה לְמִינוֹ וְאֶת־הַפְּלָעִים לְמִינֵהוּ וְאֶת־הַחֲרָגָל לְמִינֵהוּ וְאֶת־הַחֲגָב לְמִינֵהוּ:

כג וְכָל רַחֲשָׂא דְעוֹפֵא דִי לֵה אֲרַבְעֵ רַגְלִין שְׂקָצָא הוּא לְכוּן:

(כג) וְכָל שְׂרִץ הָעוֹף אֲשֶׁר־לוֹ אֲרַבְעֵ רַגְלִים שְׂקִין הוּא לָכֶם:

כ"ד וְכָל שְׂרִץ הָעוֹף וְגו' • (ט"ח) בָּא לְלַמֵּד שְׂאֵם יֵשׁ לוֹ חֲמֵשׁ – טְהוֹר.

כד וְיֵלְאֵלִין תְּסַתְּאֲבוּן כָּל דִּיקְרָב בְּנִבְלָתְהוֹן יְהִי מְסָאָב עַד רַמְשָׂא:

(כד) וְלֹאֱלֹהִים תִּטְמְאוּ כָּל־הַנִּגְעַת בְּנִבְלָתָם וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב:

כ"ה וְלֹאֱלֹהִים • (ט"ח) הַעֲתִידִין לְהֶאֱמַר לְמִשָּׁה בְּעִנְיָן. תִּטְמְאוּ • כְּלוּמַר, בְּנִגְיעַתְם יֵשׁ טְמָאָה.

כה וְכָל דִּיטוּל מְנִבְלָתְהוֹן יִצְבַּע לְבוּשׁוֹהֵי וְיְהִי מְסָאָב עַד רַמְשָׂא:

(כה) וְכָל־הַנֶּשֶׂא מִנִּבְלָתָם יִכְבֵּס בְּגָדָיו וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב:

כ"ו וְכָל־הַנֶּשֶׂא מִנִּבְלָתָם • כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמָרָה טְמֵאת מְשָׂא, חֲמוּרָה מִטְמֵאת מַגֵּעַ, שֶׁהִיא טְעוּנָה כְּבוֹס בְּגָדִים.

כו לְכָל בְּעִירָא דִי הִיא סְדִיקָא פְרַסְתָּא וְטַלְפִּין לִיתְהָא מִטְלָפָא וּפְשָׂרָא לִיתְהָא מְסָקָא מְסָאָבִין אֲנוּן לְכוּן כָּל דִּיקְרָב בְּהוֹן יְהִי מְסָאָב:

(כו) לְכָל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הוּא מִפְרֹסֶת פְּרָסָה וְשִׁסַּע־אֵינְנָה שִׁסְעַת וְגֵרָה אֵינְנָה מַעֲלָה טְמֵאִים הֵם לָכֶם כָּל־הַנִּגְעַת בָּהֶם וְיִטְמָא:

כ"ז מִפְרֹסֶת פְּרָסָה וְשִׁסַּע אֵינְנָה שִׁסְעַת • כְּגוֹן גָּמַל שֶׁפְּרֹסְתוֹ סְדִיקָה לְמַעֲלָה, אֲבָל לְמִשָּׁה הִיא וּבְעִנְיָן שֶׁבְּסוֹף הַפְּרָשָׁה פָּרַשׁ עַל בְּהֵמָה טְהוֹרָה.

כו וְכָל דִּמְהֵלָף עַל יְדוּהֵי בְּכָל חִיָּתָא דִּמְהֵלָף עַל אֲרַבְעֵ מְסָאָבִין אֲנוּן לְכוּן כָּל דִּיקְרָב בְּנִבְלָתְהוֹן יְהִי מְסָאָב עַד רַמְשָׂא:

(כו) וְכָל הוֹלֵךְ עַל־כַּפָּיו בְּכָל־חִיָּה הַהֹלֶכֶת עַל־אֲרַבְעֵ טְמֵאִים הֵם לָכֶם כָּל־הַנִּגְעַת בְּנִבְלָתָם וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב:

כ"ח עַל־כַּפָּיו • כְּגוֹן: כָּלֵב וְדָב וְחֲתוּל. טְמֵאִים הֵם לָכֶם • לְמַגֵּעַ.

כח וְדִיטוּל יֵת נִבְלָתְהוֹן יִצְבַּע לְבוּשׁוֹהֵי וְיְהִי מְסָאָב עַד רַמְשָׂא מְסָאָבִין אֲנוּן לְכוּן:

(כח) וְהַנֶּשֶׂא אֶת־נִבְלָתָם יִכְבֵּס בְּגָדָיו וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב טְמֵאִים הֵמָּה לָכֶם: ם

(כט) וְזֶה לָכֶם הַטֵּמְאָה בְּשֵׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל־הָאָרֶץ הַחֲלֹד
וְהַעֲכָר וְהַצֵּב לְמִינֵהוּ:

כט"י - וְזֶה לָכֶם הַטֵּמְאָה • כָּל טֵמְאוֹת הַלָּלוּ אֵינָן לְאִסּוּר
אֲכִילָה, אֲלֵא לְטֵמְאָה מִמֶּשׁ; לְהִיּוֹת טֵמְאָה בְּמַגְעָן
וְנֶאֱסָר לֵאכֹל תְּרוּמָה וְקֹדְשִׁים וְלִכְנֶס לְמִקְדָּשׁ.

(ל) וְהָאֲנָקָה וְהַכֶּחַךְ וְהַלְטָאָה וְהַחֲמֵט וְהַתְנַשְּׁמָת:
כט"א - וְהָאֲנָקָה • הַרִיצוֹן • וְהַלְטָאָה • לִישְׁרָד"ה • וְהַחֲמֵט • לִימְצ"א • וְהַתְנַשְּׁמָת • טַלְפ"א.

(לא) אֵלֶּה הַטֵּמְאִים לָכֶם בְּכָל־הַשָּׂרֵץ כָּל־הַנִּגְעַע בָּהֶם
בְּמָתָם יִטְמָא עַד־הָעָרֵב:

(לב) וְכָל אֲשֶׁר־יִפְלֵעַלָּיו מֵהֶם בְּמָתָם יִטְמָא מִכָּל־
כְּלִיעַן אוֹ בְּגַד אוֹ־עוֹר אוֹ שֶׁק כָּל־כְּלִי אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה
מִלֶּאכָה בָּהֶם בַּמַּיִם יוֹבֵא וְטִמָּא עַד־הָעָרֵב וְטָהַר:

כט"ב - בַּמַּיִם יוֹבֵא • (יבמות ע"ה) וְאִם לְאַחַר טְבִילָתוֹ, טֵמָא הוּא לְתְרוּמָה. עַד הָעָרֵב • וְאַחֲרֵי־כֵן - וְטָהַר • בְּהָעָרֵב
הַשָּׁמֶשׁ.

~ שבת קודש כ"ח ניסן ~

(לג) וְכָל־כְּלִי־חֶרֶשׁ אֲשֶׁר־יִפְלֵ מֵהֶם אֶל־תּוֹכוֹ כָּל
אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא וְאִתּוֹ תִשְׁבְּרוּ:

כט"ג - אֶל־תּוֹכוֹ • אֵינן כְּלִי חֶרֶס מִטְמָא אֲלֵא מֵאִוִּירו
(תולין כ"ד). כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא • הַכְּלִי חוּצָה וּמִטְמָא
מֵה שְׁבָאוֹרוֹ (ספריים אחרים: צִרְיָה לומר: 'בְּתוֹכוֹ') • וְאִתּוֹ
תִשְׁבְּרוּ • (ת"י) לְמַד שְׁאֵינן לוֹ טָהָרָה בְּמִקְוָה.

(לד) מִכָּל־הָאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יוֹבֵא עָלָיו מִיָּם
יִטְמָא וְכָל־מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל־כְּלִי יִטְמָא:

כט"ד - מִכָּל־הָאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל • מוֹסֵב עַל מִקְרָא
הַעֲלִיזוֹן: כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא.. מִכָּל הָאֲכָל אֲשֶׁר
יֵאָכֵל, אֲשֶׁר יוֹבֵא עָלָיו מִיָּם וְהוּא בְּתוֹךְ כְּלִי חֶרֶס
הַטְּמָא - יִטְמָא; וְכֵן כָּל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל
כְּלִי וְהוּא בְּתוֹךְ כְּלִי חֶרֶס הַטְּמָא - יִטְמָא. לְמַדְנֵהוּ
מִכָּאן דְּבָרִים הֶרְבֵּה: לְמַדְנֵהוּ שְׁאֵינן אֲכָל מִכְשֵׁר וּמִתְקָן
לְקַבֵּל טֵמְאָה עַד שֶׁיּוֹבֵאוּ עָלָיו מִיָּם פַּעַם אַחַת,
וּמִשְׁבָּאוֹ עָלָיו מִיָּם פַּעַם אַחַת, מִקְבֵּל טֵמְאָה לְעוֹלָם
וְאִפְלוּ נִגְוָב; וְהֵיזֵן וְהִשְׁמָן וְכָל הַנִּקְרָא מִשְׁקָה, מִכְשֵׁר

בן נפלו עליהן משנתלשו; שאם אתה אומר מקבלין הכשר במקבר, אין לך שלא באו עליו מים. ומהו אומר: "אשר יבאו עליו מים"? ולמדנו עוד, שאין אכל מטמא אחרים, אלא אם כן יש בו כביצה (ת"כ).
 יבא ב, שגאמר: "אשר יאכל", אכל הנאכל בבת אחת, ושערו חכמים: 'אין בית הבליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת'.

ומטמא כלים שבתוכו. ולמדנו עוד שהשרץ שנפל לאויר תנור והפת בתוכו ולא נגע השרץ בפת: התנור - ראשון, והפת - שניה; ולא נאמר רואין את התנור כאלו מלא טמאה ותהא הפת תחלה, שאם אתה אומר כן, לא נתמעטו כל הכלים מלטמא מאויר כלי חרס, שהרי טמאה עצמה נגעה בהן מגבן; ולמדנו עוד על ביאת מים שאינה מכשרת זרעים, אלא אם-

לה וכל די פל מנבלתהון עלוהי יהי מסאב תנור וכיריים יתרונו מסאבין אנון ומסאבין יהון לכון:

(לה) וְכֹל אֲשֶׁר-יִפֹּל מִנְבֵלָתָם | עָלָיו יִטְמָא תַנּוּר וְכִירִים יִתְּנוּ טַמְאִים הֵם וְיִטְמְאוּ יְהִיוּ לָכֶם:

חרס טהרה בטבילה. וטמאים יהיו לכם. שלא תאמר: 'מצוה אני לנתצם', תלמוד לומר: 'וטמאים יהיו לכם'; אם רצה לקימן בטמאתן - רשאי.

יש"י - תנור וכיריים. כלים המטלטלים הם, והם של חרס ויש להן תוף, ושופת את הקדרה על גב החלל, ושניהם פיהם למעלה. יתן. שאין לכלי

לו ברם מעין וגוב בית כנישות מניא יהי דכי ודיקרב בנבלתהון יהי מסאב:

(לו) אַךְ מַעֲיָן וְבוֹר מְקוּהַּ מִים יִהְיֶה טָהוֹר וְנֹגַע בְּנִבְלָתָם יִטְמָא:

טמא. שלא תאמר קל וחומר: אם מטהר את הטמאים מטמאתם, קל וחומר שיציל את הטהור מלטמא, לכה נאמר: 'ונגע בנבלתם טמא'.

יש"י - אך מעין ובור מקוה מים. המחברים לקרקע, אין מקבלין טמאה; ועוד יש לך ללמד. יהיה טהור. הטובל בהם - מטמאתו. ונגע בנבלתם טמא. אפלו הוא בתוף מעין ובור ונגע בנבלתם,

לו בארי פל מנבלתהון על כל בר זרע זרוע די יזרע דכי הוא:

(לו) וְכִי יִפֹּל מִנְבֵלָתָם עַל-פְּלוֹרַע זְרוּעַ אֲשֶׁר יִזְרַע טָהוֹר הוּא:

טהור הוא. למדך הכתוב, שלא הכשר ונתקן לקרות אכל לקבל טמאה עד שיבואו עליו מים.

יש"י - זרע זרוע. זריעה של מיני זרעונים. "זרוע" שם דבר הוא, כמו: "וינתנו לנו מן הזרועים".

לח בארי יתהבון מניא על (בר) זרעא ויפל מנבלתהון עלוהי מסאב הוא לכון:

(לח) וְכִי יִתֵּן מַיִם עַל-זְרוּעַ וְנִפֹּל מִנְבֵלָתָם עָלָיו טַמָּא הוּא לָכֶם: ׀

בתורת כהנים'. ונפל מנבלתם עליו. אף משנגב מן המים, שלא הקפידה תורה אלא להיות עליו שם אכל, ומשירד עליו הכשר קבלת טמאה פעם אחת, שוב אינו נעקר הימנו.

יש"י - וכי יתן מים על זרע. לאחר שנתלש. שאם תאמר: "יש הכשר במקבר", אין לך זרע שלא הכשר!. מים על זרע. בין מים בין שאר משקין, בין הם על הזרע בין הזרע נפל לתוכן; הכל נדרש

~ נקודות משיחות קודש ~

חיות. וכפי שמצינו לגבי נגיעה במאכל לפני נטילת ידיים: "לנגיעת הנקרים אין לחוש, כי רוח טמאה זו אינה מתאנה לשרות אלא... במקום קדושה שנסתלק".
 (לקוטי שיחות, כרך כו, עמ' 74)

וכי יתן מים על זרע. . טמא הוא לכם (יא, לח) מאכל יבש - רומז לעבודת ה' 'בשעה'. מאכל רטב - רומז לעבודת מתוך חיות ולחלויות'. ומאכל אינו מקבל טמאה עד שיבואו עליו מים, שכן הטמאה נמשכת דוקא למקום שיש בו קדושה תרה, כדי לקבל משם תוספת

(לט) וְכִי יָמוּת מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־הִיא לָכֶם לְאֹכֶלָה לְמִיכָל דִּיקָרְב פְּנֹבֶלְתָּה יְהִי מִסָּאָב עַד הַנִּגְע בְּנֹבֶלְתָּה יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב:
 לטווארי ימות מן בעירא די היא לכון למיכל דיקרב פנבלתה יהי מסאב עד רמשא:

כס"ו ◀ בְּנֹבֶלְתָּה • (תולין קיח. ת"ס) וְלֹא בַעֲצָמוֹת וְגִידִים, וְלֹא בְקַרְנִים וְטֹלְפִים, וְלֹא בְעוֹר.

(מ) וְהֹאכֵל מִנֹּבֶלְתָּה יִכְבֵּס בְּגָדָיו וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב וְהִנְשֵׂא אֶת־נֹבֶלְתָּה יִכְבֵּס בְּגָדָיו וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב:
 מודיכול מנבלתה יצבע לבושוהי ויהי מסאב עד רמשא ודיטול ית נבלתה יצבע לבושוהי ויהי מסאב עד רמשא:

כס"ז ◀ וְהִנְשֵׂא אֶת־נֹבֶלְתָּה • חֲמוּרָה טְמֵאת מִשָּׂא מִטְמֵאת מְגַע, שֶׁהִנְשֵׂא מִטְמָא בְּגָדִים, וְהִנְגַּע אִין בְּגָדָיו טְמֵאִין, שְׂלֵא נְאָמַר בּוֹ: "יִכְבֵּס בְּגָדָיו". וְהֹאכֵל מִנֹּבֶלְתָּה • יְכוּל תְּטַמְּאֵנוּ אֲכִילְתוּ? כִּשְׁהוּא אוֹמַר בְּנֹבֶלְת עוֹף טְהוֹר: (לקמן כב) "נֹבֶלָה וְטָרְפָה לֹא יֹאכֵל לְטַמְּאֶהָ־בָּהּ", אוֹתָהּ מִטְמָאָהּ בְּגָדִים בְּאֲכִילְתָּהּ וְאִין

נבלת בהמה מטמאה בגדים באכילתה בלא משא, כגון: אם תחבה לו חברו בבית הבליעה; אם-כן מה תלמוד-לומר "האכל"? לתן שעור לנושא ולנוגע כדי אכילה, והוא פוית (נדה מב). וטמא עד-הערב. אף-על-פי שטבל, צריך הערב שמש.

(מא) וְכָל־הַשְּׂרָץ הַשְּׂרָץ עַל־הָאָרֶץ שֶׁקֵּץ הוּא לֹא יֹאכֵל:
 מא וכל רחשא דרחש על ארעא שקצא הוא לא יתאכל:

כס"ח ◀ הַשְּׂרָץ עַל־הָאָרֶץ • (תולין סו) לְהוֹצִיא אֶת הַחַיּוֹת שֶׁבְּפִלְסִין וְשֶׁבְּפֹלִין וְאֶת הַחַיּוֹת שֶׁבְּעֵדְשִׁים, שֶׁהֵי לֹא שָׂרְצוּ עַל הָאָרֶץ אֲלֵא בַתּוֹךְ הָאֶבֶל, אֲבָל מִשְׂצָאוֹ

לאויר ושרצו, הרי נאסרו. לא יאכל. לחיב על המאכל כאוכל. ואין קרוי "שרץ" אלא דבר נמוך קצר רגלים, שאינו נראה אלא כרוחש ונד.

(מב) כֹּל הוֹלֵךְ עַל־גְּחֹזוֹ וְכֹל הוֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע עַד כָּל־מַרְבֵּה רַגְלָיִם לְכָל־הַשְּׂרָץ הַשְּׂרָץ עַל־הָאָרֶץ לֹא תֹאכְלוּם כִּי־שֶׁקֵץ הֵם:
 מב כל דמהלך על מעוהי וכל דמהלך על ארבע עד כל סגיאות רגלאין לכל רחשא דרחש על ארעא לא תיכלנון ארי שקצא אנון:

כס"ט ◀ הוֹלֵךְ עַל־גְּחֹזוֹ • זֶה נֶחֱשׁ. וְלִשׁוֹן "גְּחֹזוֹ", שְׁחִיָּה, שֶׁהוֹלֵךְ שָׁח וְנוֹפֵל עַל מַעִיו. כֹּל הוֹלֵךְ לְהִבִּיא הַשְּׂלִשׁוּלִין וְאֶת הַדּוֹמָה לְדוֹמָה. הוֹלֵךְ עַל אַרְבַּע • זֶה עֶקְרָב. כֹּל לְהִבִּיא אֶת הַחַפּוּשִׁית

אשקורבו"ט בלע"ז ואת הדומה לדומה. מרבה רגלים. זה נדל, שרץ שיש לו רגלים מראשו ועד זנבו לכאן ולכאן, וקורין צינטפיד"ש.

~ נקודות משיחות קודש ~

העצה שלא להיות "נופל על מעיו"

כל הולך על-גחזו זה נחש. ולשון גחזו שחיה, שהולך שח, ונופל על מעיו (יא. מב. ובפירוש רש"י) יש לפרש הטעם שנקט הכתוב מכל תכונות הנחש דוקא "לשון גחזו שחיה, שהולך שח" – בדרך הדרוש: אמרו חכמינו ז"ל (והר חלק א לה, ב) "נחש דא יציר-הרע". ומשמיענו הכתוב, שאין היציר-הרע בא לאדם לפתותו שיהיה "הולך על מעיו", שיהיה שקוע בתאוות האכילה ובענינים ארציים, אלא בראשונה אומר היציר-הרע לאדם שיהיה "הולך שח".

כלומר: כנגוד להוראת התורה "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה" (ישעיה מ, כו), שהאדם צריך להעלות ראשו ולהתבונן בגדלות האל, אומר היציר-הרע לאדם להוריד ראשו ולהיות "הולך שח". ועל-ידי זה יכול היציר-הרע להוריד את האדם, ורמנא ליצלן, עד שלא זו בלבד שיהיה "הולך" על מעיו, אלא שיהיה "נופל על מעיו", דהינו שיהיה שקוע לגמרי בתאוות רמנא-ליצלן. וכמאמר חכמינו ז"ל (שבת קה, ב) "כף אימנותו של יציר-הרע, היום אומר לו עשה כן וכיו' עד שאומר לו

<p>ד' עמוד 9-1038), דְּכַשׁ "מרים" ראשו וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה, הָרִי הוא נצול מ"הנחש" - דא יציר-הרע". (על-פי לקוטי-שיחות כרך יז, עמוד 122 ואילך - מותר 'לקראת שבת')</p>	<p>עבוד עבודה-זרה". והעצה להנצל מזה, היא להיות שקוע בעניני "מרום" ו"שמים" שהוא העסק בתורה בכלל ובפנימיות התורה בפרט (ראה 'תורה אור' לבעל התניא בתחילתו. לקוטי-שיחות חלק</p>
---	---

מג לא תִשְׁקֶצוּ ית נִפְשֵׁיכֶם בְּכָל רִחְשָׁא דְרַחֲשׁ וְלֹא תִסְתַּאֲבוּן בְּהוֹן וְתִסְתַּאֲבוּן פּוֹן בְּהוֹן :

בְּאַרְצֵי, אִף אֲנִי מִטְמֵא אֶתְכֶם בְּעוֹלָם הַבָּא וּבִישִׁיבַת מַעְלָה.

מִד אַרִי אָנָּא יִי אֱלֹהֵינוּ וְתִתְקַדְּשׁוּן וְתִהְיוּן קְדִישִׁין אַרִי קְדִישׁ אָנָּא וְלֹא תִסְאָבוּן ית נִפְשֵׁיכֶם בְּכָל רִחְשָׁא דְרַחֲשׁ עַל אַרְעָא :

עֲלֵיהֶם בְּלֹאֵינן הַרְבֵּה; וְכָל לֹאֵו - מְלָקוֹת. וְזֵהוּ שְׂאֲמָרוּ בְּגִמְרָא: אֶכֶל פּוֹטִיטָא - לֹקְהָ אַרְבַּע, נְמִלָּה - לֹקְהָ חֲמֵשׁ, צְרַעָה - לֹקְהָ שֵׁשׁ.

מִה אַרִי אָנָּא יִי דְאִסְק יִתְכוּן מֵאַרְעָא דְמַצְרַיִם לְמַהוּי לְכוּן לְאַלְהָ וְתִהְיוּן קְדִישִׁין אַרִי קְדִישׁ אָנָּא :

הַעֲלִיתִי אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם אֲלֵא בִשְׂבִיל שְׂאִין מִטְמֵאִין בְּשָׂרָצִים כְּשֶׁאֵר אֲמוֹת - דִּימָם, וּמַעֲלִייתָא הִיא גְּבִיְהוּ, וְהוּא לְשׁוֹן "מַעֲלָה".

מִו דָּא אֲוִרִיתָא דְבַעֲרִיא וְדַעוּפָא וְדַכֵּל נִפְשָׁתָא חִיתָא דְרַחֲשָׁא בְּמֵיָא וְלְכָל נִפְשָׁא דְרַחֲשָׁא עַל אַרְעָא :

מִו לְאַפְרָשָׁא בֵּין הַטְּהוֹר וּבֵין הַחֲחִיָּה חִיתָא דְמִתְאַבְּלָא וּבֵין חִיתָא דִּי לֹא מִתְאַבְּלָא: פ פ פ

שָׁל קְנָה לְנִשְׁחַט רַבּוּ. וּבֵין הַחֲחִיָּה הַנְּאָבְלָתָּ. צְרִיךְ לֹמַר בֵּין צְבִי לְעָרוּד? וְהֲלֵא כְּבָר מְפָרְשִׁים הֵם?! אֲלֵא בֵּין שְׁנוּלְדוּ בַּהּ סִימְנֵי טְרַפָּה כְּשֶׁרָה, לְנוֹלְדוּ בַּהּ סִימְנֵי טְרַפָּה פְּסוּלָה:

(מג) אֲלֵתִּישְׁקֶצוּ אֶת־נִפְשֵׁיכֶם בְּכָל־הַשְּׂרָץ הַשְּׂרָץ וְלֹא תִטְמָאוּ בָּהֶם וְנִטְמַתֶּם בָּם:

כ"ט - אֶל־תִּשְׁקֶצוּ • בְּאֲכִילְתֶּן, שְׂהַרִי כְּתִיב: "נִפְשֵׁיכֶם". וְאִין שְׁקִרְץ נִפְשׁ בְּמַגַּע. וְכֵן וְלֹא תִטְמָאוּ, בְּאֲכִילְתֶּם. וְנִטְמַתֶּם בָּם • אִם אַתֶּם מִטְמָאִין בָּהֶם

(מד) כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדְּשֶׁתֶם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי וְלֹא תִטְמָאוּ אֶת־נִפְשֵׁיכֶם בְּכָל־הַשְּׂרָץ הַרְמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ:

כ"ט - כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • כְּשֶׁם שְׂאִין קְדוֹשׁ, שְׂאִין ה' אֱלֹהֵיכֶם, כִּי: "וְהִתְקַדְּשֶׁתֶם", קְדִישׁוֹ אֶת עֲצָמְכֶם לְמַטָּה. וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים • לְפִי שְׂאִין אֶקְדֵּשׁ אֶתְכֶם לְמַעְלָה וּבְעוֹלָם הַבָּא. וְלֹא תִטְמָאוּ וְגו' • לְעַבֵּר

(מה) כִּי אֲנִי יְהוָה הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיִּית לְכֶם לְאֱלֹהִים וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי:

כ"ט - כִּי אֲנִי ה' הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם • עַל־מְנַת שְׂתַקְבְּלוּ מִצּוֹתֵי הַעֲלִיתִי אֶתְכֶם. [דְּבַר אַחֵר: "כִּי אֲנִי ה' הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם", בְּכֻלָּן כְּתִיב: "הוֹצֵאתִי", וְכֵן כְּתִיב: "הַמַּעֲלֶה". תְּנָא דְבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל: אֲלֵמְלֵא לֹא

(מו) וְאֵת תּוֹרַת הַבְּהֵמָה וְהַעוֹף וְכָל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הַרְמִשֶׁת בַּמָּיִם וְלִכְלֵל־נֶפֶשׁ הַשְּׂרָצַת עַל־הָאָרֶץ:

(מז) לְהַבְדִּיל בֵּין הַטְּמֵא וּבֵין הַטְּהוֹר וּבֵין הַחַיָּה הַנְּאָבְלָת וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר לֹא תֹאכַל: פפפ

כ"ט - לְהַבְדִּיל • לֹא בַלְבַד הַשּׁוֹנָה, אֲלֵא שְׂתַהֵא יוֹדַע וּמִפְּרִי וּבְקִי בְּהֵן. בֵּין הַטְּמֵא וּבֵין הַטְּהוֹר • צְרִיךְ לֹמַר בֵּין חֲמוֹר לְפָרָה? וְהֲלֵא כְּבָר מְפָרְשִׁים הֵם?! אֲלֵא בֵּין טְמֵאָה לְךָ לְטְהוֹרָה לְךָ, בֵּין נִשְׁחַט חֲצִי

צ"א פסוקים, עבדי"ה סימן. חסלת פרשת שמיני

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רסה - רסו

לוח תהלים

יום ראשון, כ"ב ניסן < פרק כ, מפרק קו עד סוף פרק קז

יום שני, כ"ג ניסן < פרק כ, מפרק קח עד סוף פרק קיב

יום שלישי, כ"ד ניסן < פרק כ, מפרק קיג עד סוף פרק קיח

יום רביעי, כ"ה ניסן < פרק כ, פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו

יום חמישי, כ"ו ניסן < פרק כ, פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק

יום שישי, כ"ז ניסן < פרק כ, מפרק קכ עד סוף פרק קלד

שבת קודש, כ"ח ניסן < פרק כ, מפרק קלה עד סוף פרק קלט

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל [פרק] תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש ש"י אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, ליזכות הרבים, (וראוי ה' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

~ יום ראשון כ"ב ניסן ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נח, אבל יחוד נפשו... עד עמ' 116, אתה וכה"ג.

לומד תורה ועוסק בעבודת התפילה, הרי זה גם כן מסירות נפש: הנשמה משתחררת מכל צרכי הגוף, ונתונה כל כולה באותיות התורה והתפילה, כך שגם דבר זה הוא ענין של מסירות נפש ממש, הבא מהאהבה המסותרת שבכל אחד

מישראל. **אלא** - ההבדל הוא, **ששם** - בשעה שהנשמות נמצאות כבר ב"גן עדן" ומתעסקות שם באותיות התורה והתפילה, הן מתענגים בהשגתם והתפללותם **באור ה'** - ואילו כאן למטה בעולם הזה, כשיהודי נתון כולו באותיות התורה והתפילה, אין הוא מרגיש בתענוג הגדול שיש לנשמה ב"גן עדן". ברם, בעצם הענין שני הזמנים שווים. **וזהו שתקנו** - אנשי כנסת הגדולה, לומר בתחלת **ברכות השחר** קדם **התפלה: "אלהי, נשמה וכו' ואתה נפתתה כו' ואתה עתיד לטלה ממני כו'"**, **פלומר** - יהודי אומר: **מאחר**

אבל יחוד נפשו והתפללותה באור ה' - שהנפש שלו תהיה מאוחדת וכלולה לגמרי באור ה', **להיות** - הנפש ואור ה', **לאחדים, בזה הפיץ כל אדם מישראל באמת לאמתו לגמרי בכל לב ובכל נפש** - וזה בא, **מאהבה הטבעית המסותרת בלב כל ישראל, לדבקה בה, ולא ליפרד ולהיות נכרת ונבדל חס' ושלוש מיחודו ואחדותו ותפרד בשום אופן, אפילו במסירת נפש ממש**. - האהבה המסותרת שבלב כל אחד מישראל להקב"ה, מעוררת ויוצרת את הרצון להתאחד עם הקב"ה ושלא להיות בשום אופן נפרד ונבדל מאחדות ה', גם אם זה קשור במסירת נפש ממש, ולמשל: כשכופים עליו לעבוד חלילה עבודה-זרה, או אפילו רק להשתחוות בצורה חיצונית בלבד לעבודה-זרה - ימסור את נפשו שלא לעשות זאת, כדי שלא להיות נכרת

ליקוני אמרים

אבל יחוד נפשו והתכללותה באור ה' להיות לאחדים בזה הפיץ כל אדם מישראל באמת לאמתו לגמרי בכל לב ובכל נפש מאהבה הטבעית המסותרת בלב כל ישראל לדבקה בה' ולא ליפרד ולהיות נכרת ונבדל ח"ו מיחודו ואחדותו ית' בשום אופן אפי' במסירת נפש ממש ועסק התורה ומצות והתפלה הוא ג"כ ענין מסירת נפש ממש כמו בצאתה מן הגוף במלאת שבעים שנה שאינה מהרהרת בצרכי הגוף אלא מחשבתה מיוחדת ומלוכשת באותיות התורה והתפלה שהן דבר ה' ומחשבתו ית' והיו לאחדים ממש שזהו כל עסק הנשמות בנ"ע כדאיא בגמרא ובוהר אלא ששם מתענגים בהשגתם והתכללותם באור ה' וזהו שתקנו בתחלת ברכות השחר קודם התפלה אלהי נשמה וכו' ואתה נפתתה כו' ואתה עתיד לטלה ממני כו' כלומ' מאחר שאתה נפתתה בי ואתה עתיד לטלה ממני לכן מעתה אני מוסרה ומחזירה לך לייחודה באחדותך וכמ"ש אליך ה' נפשי אשא והיינו על ידי התקשרות מחשבתי במחשבתך ודיבורי בדיבורך באותיות התורה והתפלה ובפרט באמירה לה' לנכח כמו ברוך אתה וכה"ג

מאחדות ה'. **ועסק התורה ומצות והתפלה, הוא נס"בן ענין** - של, **מסירת נפש ממש, כמו בצאתה** - של הנשמה, מן הגוף במלאת - לה, **שבעים שנה, שאינה מהרהרת** - אז, **בצרכי הגוף, אלא מחשבתה מיוחדת ומלוכשת באותיות התורה והתפלה, שהן דבר ה' ומחשבתו ותפרד, והיו** - הנפש ואותיות התורה והתפילה, שהן דיבורו ומחשבתו של הקב"ה, **לאחדים ממש, שזהו כל עסק הנשמות בגן עדן, כדאיא** - כמו שכתוב, **בגמרא ובזוהר**, - שכל עיסוקה של הנשמה ב"גן עדן" הוא באותיות התורה והתפילה בלבד - כך הדבר גם כעת, בשעה שהוא

ש"אתה - הקב"ה **נפתתה בי ואתה עתיד לטלה ממני, לכן מעתה אני מוסרה ומחזירה לך לייחודה באחדותך, וכמו שכתוב:** **"אליך ה', נפשי אשא"**, - שהנפש תתאחד עם הקב"ה; **והיינו על ידי התקשרות מחשבתי במחשבתך** - במחשבתו של הקב"ה, **ודבורי בדבורך, באותיות התורה והתפלה**, - שיהודי חושב ומדבר בהן, מתאחדים ומתקשרים מחשבתו ודיבורו במחשבתו ודיבורו של הקב"ה, **ובפרט באמירה לה' לנכח, כמו "ברוך אתה, וכהאי גוונא**. - וכדומה, שפונים אל הקב"ה בברכה זו, באופן בלתי אמצעי, בלשון נוכח,

18. תהלים כה, א.

~ יום שני כ"ג ניסן ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 116, והנה בהכנה זו... עד עמ' נט, כנ"ל.

להתבונן שוב באמור, כי בכל שעה ושעה היא המשכה אחרת מעולמות עליונים להחיות התחתונים, והמשכת החיות – שנמשכה מהעולמות העליונים, שבשעה שלפניה, חוזרת למקורה [בסוד "רצוא ושוב" שבספר יצירה],

– שהחיות האלקית המחיה את העולם, היא באופן של "רצוא ושוב", היא נמשכת בעולם וחוזרת למקורה בעולמות העליונים, ומדי שעה בשעה שבה למקורה החיות של השעה הקודמת, והיא שבה, עם כל התורה ומעשים טובים של – הנבראים התחתונים, – שלמדו וקיימו באותה שעה; כי בכל שעה שולט צדק אחד מי"ב צדופי שם הו"ה ברורה הוא בי"ב שעות היום, וצדופי שם אדני בלילה, בנודע. – שבשעות היום שולטים בעולם צירופי שם הו"ה, ובלילה – צירופי שם

אדני. ומכיוון שבכל שעה מאירה חיות אחרת – יש גם לחדש בכל שעה לפחות, את ההכנה והכוונה של "לשמה". להלן, מסביר רבנו הזקן, שעל אף שלימוד התורה, קיום המצוות ועבודת התפילה נעשים אצלו מתוך מסירות נפש, בהשתחררו מכל עניני הגוף והיותו מסור ונתון כל כולו בעבודה זו – תהיה כוונתו במסירות נפש זו (לא לשם החזרת הנפש למקורה, אלא) לגרום נחת רוח להקב"ה.

והנה, כל בנותו במסירת נפשו לה' עליוני התורה והתפילה, להעלות ניצוץ אלהות שבתוכה – שבתוך הנפש, למקורו – תהא רק כדי לעשות נחת רוח לפניו יתברך, – והנחת-רוח היא: במשל שמחת המלך בבוא

והנה, בהכנה זו של מסירת נפשו לה', – שהוא מוכן, שתורתו ותפילתו תהינה באופן של מסירת נפשו להקב"ה, כמו בשעה שיהודי נפרד מגופו, יתחיל – לומר, ברכות השחר, "ברוך אתה כו". – ברכות השחר הן ראשיתה של

עבודת התפילה, וכן בהכנה זו יתחיל ללמוד שיעור קבוע מיד אחר התפילה. – שכן, הרי צריך להיות "מבית הכנסת לבית המדרש", שמיד אחרי התפילה, עליו ללמוד שיעור בתורה – יתחיל ללמוד גם שיעור זה מתוך ההכנה והכוונה למסור את נפשו בכך להקב"ה, וכן פאמצע היום, קדם שיתחיל ללמוד, צריכה – נדרשת, הנהגה זו לפחות, בנודע שיעור ההכנה – והכוונה, "לשמה" לעבב – באופן הכרחי, ואי אפשר בלעדי זאת, הוא בתחילת הלימוד ב'נינונים', – שבתחילת

הלימוד יכוון שלימודו יהיה "לשמה", וכמו בגמ' וספר תורה, שצריכים – לכתוב אותם, "לשמה" – הרי זה, לעבב, – שבאם לא נכתבו בכונה "לשמה" – הם לא כשרים, אך יחד עם זה – ורי' שיאמר – הכותב, בתחילת הכתיבה "הריני בותב לשם קדשת ספר-תורה", – בתחילת כתיבת ספר תורה, או – לומר בתחילת כתיבת גט, "לשמו" – של איש זה, ו"לשמה" – של אשה זו כו'. – כך גם די ל'בינוני' לכוון, בתחילת לימודו, שהלימוד יהיה במסירה ונתנה האמורות לעיל. ובשלומד שעות הרבה רצופות – יש לו להתבונן בהכנה זו הנזכרת לעיל, בכל שעה ושעה על-כל-פנים, – כלומר, מדי שעה עליו

19. הערת כ"ק אדמור"ר שליט"א: "כן לכאורה אפ"ל. אבל אינו דהא באדני' יש כ"ד צירופים (נוסף ע"ז ששני ההי"ן דהוי' אינן שווין ברוחניותם - שזה נוגע כאן). ולכן נ"ל הפי' - שלא ברור כלל שכל הצירופים מאירים כו', כ"א שמ"ב צירופי כו' מאיר אחד בכל שעה, ועד"ז באד' - וישנם צירופים שלהם - שלא שייכים בכלל לענין השעות. - עד"ז נמצא בתפירות תש"י שהם 12 וכוונתם לי"ב צירופי אד' (משנת חסידים מס' תיקון תפלין פי"ג) המפורשים שם ואין שייכות לשאר הי"ב. ובע"ח ש' השמות פ"ה ד' די"ב צירופים ראשונים דאד' הם בו"א וי"ב צירופים אחרונים במל".

לא נדרשת לשם כך אהבה גדולה כל כך, אלא די באהבה מסותרת שבכל אחד מישראל כדי לרצות לגרום להקב"ה נחת רוח כזו. ובלשון ה"תניא": **וְהִנֵּה, בְּנִיחָה זֶה – לְגֵרוֹם לְהַקְבִּיָּה נַחַת רוּחַ עַל יְדֵי הַשְּׂבֵת הַנֶּפֶשׁ שְׁלוֹ לְמַקְוֶה, הִיא אֲמִיתִית בְּאֵמֶת לְאֲמִיתוֹ לְגַמְרִי, בְּכָל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל, בְּכָל עַת וּבְכָל שְׁעָה, –** והיא באה מאהבה הטבעית שהיא ירשה לנו מאבותינו. – שלא כמו שהדבר הוא כשרוצים לגרום נחת רוח להקב"ה על ידי יחוד מקור כל נפשות ישראל

להקב"ה, שרצון זה, כאמור, אינו בכל ישראל, באמת לאמיתו, אלא ב"קצת" אמת. ואילו הרצון לגרום נחת רוח להקב"ה על ידי השבת הנפש שלו למקורה – הוא אכן באמת לאמיתו. רק – אין להסתפק באהבה הטבעית, אלא **שְׂצָרִיךְ לְקַבֵּעַ עֵתִים לְהַתְּבוּנָה בְּגִדְלַת ה', לְחֹשֶׁן דְּחִילוֹ וּרְחִימוֹ שְׂכָלִיִּים, –** יראה ואהבה שכליות בגדלות ה', **וְכָלֵי הָאֵל וְאוּלַי וְכוּ', –** ועל ידי כל זאת, אולי יגיע גם ליראה ואהבה שכליות, **בְּנִיחָה לְעֵיל: –** שלמרות ששוררת בקרבו אהבה מסותרת שבכוחה להביאו ללימוד תורה ולעבודת התפילה באופן של מסירות נפש – בכל זאת, עליו להשתדל להגיע ליראה ואהבה הבאות על ידי העתמקותו בגדלות ה'.

אֵלָיו בְּנוֹ יְחִידוֹ, בְּצִאתוֹ מִן הַשְּׂבִיחַ וּבֵית הָאֲסוּרִים, בְּנִיחָה לְעֵיל. – בפרק ל"א, שהשבת הנפש למקורה, על ידי לימוד תורה ועבודת התפילה, היא כמשל בן של מלך, המשתחרר מבית הכלא ושב אל אביו המלך – דבר המביא לשמחה גדולה ביותר. שכן, מבחינת הנפש האלקית, יהודי הוא בן מלך – "בנים אתם לה' אלקיכם" – ובהיותה בגוף ובנפש הבהמית, שבויה הנפש האלקית בכלא; וכשהנפש האלקית שבה למקורה, להקב"ה, על ידי תורה ותפילה, הרי

זה שובו של בן המלך (מהכלא) אל אביו המלך, דבר הגורם למלך שמחה עצומה. ואכן, זו צריכה להיות כוונתו בשעת לימודו ותפילתו – לגרום בכך שמחה ונחת רוח להקב"ה. אך, הרי למדנו, שכדי שהעבודה תהיה מתוך רצון אמיתי להביא נחת רוח להקב"ה בלבד – כמו לרצות את היחוד של קודשא־בריך־הוא ושכינתיה – על האדם להיות במדריגה גבוהה מאד של אהבת ה', מדריגה שרק צדיקים עומדים בה. כיצד, איפוא, שייך דבר זה לכל אחד מישראל, גם כשאניו בדרגה של צדיקים? – מסביר רבנו הזקן: כשהנחת־רוח מבוססת על שובה של הנפש שלו למקורה (ולא כפי שלמדנו לעיל, כשהכוונה היא לאחד את המקור של נפשות כל ישראל)

ליקוטי אמרים

שמחת המלך בבוא אליו בנו יחידו בצאתו מן השביה ובית האסורים כנ"ל. והנה כוונה זו היא אמיתית באמת לאמיתו לגמרי בכל נפש מישראל בכל עת ובכל שעה מאהבה הטבעית שהיא ירשה לנו מאבותינו. רק שצריך לקבוע עתים להתבונן בגדולת ה' להשיג דחילו ורחימו שכליים וכולי האי ואולי וכו' כנ"ל:

~ יום שלישי כ"ד ניסן ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נט, פרק מב והנה... עד עמ' 118, ידע וגו'.

ולמצוות, שכדי ללמוד תורה ולקיים מצוות באופן שנקרא "עבודה" – נחוצה יראה זו. **וְהִנֵּה, בְּמַה שְׁנַתְּבִיאָר לְעֵיל בְּעֵינֵי יְרֵאָה תְּתָאָה, –** שהיא היראה הנדרשת לקיום תורה ומצוות, ואשר כל יהודי יכול להגיע אליה, על ידי התבוננותו איך הקב"ה "עומד" עליו וכו' – **יִכְנֵן הַיֵּטֵב מַה שְׂבִיחָתוֹ בְּגִמְרָא עַל פְּסוּקִים: "וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מַה ה' אֱלֹהֶיךָ שְׂאֵל מַעֲמָךְ פִּי אִם לְיְרֵאָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ" –**

שואלת הגמרא: **"אִפּוּ יְרֵאָה מִלְּתָא זוּמְרָתִי הִיא? –** וכי יראה היא דבר קטן? שהרי הפסוק אומר שזאת בלבד (כי

פָּרַק מִב. בפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, שלעבודת ה' יש צורך גם ביראה; והוסיף, שביכולת כל יהודי להגיע ליראה הנדרשת ממנו בעבודת ה', לשם קיומן של מצוות ה'עשה' ומצוות הלא־תעשה, וזאת, על ידי התבוננותו שהקב"ה "עומד" עליו ובוהן כליות ולב, אם עובדו כראוי. על ידי התבוננות זו, ימשיך, את ענין היראה, לכל־הפחות במוחו ובמחשבתו, וביראה זו יתאפשר לו

ללמוד תורה ולקיים מצוות; יראה זו – אומר רבנו הזקן – נקראת בכלל "יראה תתאה", ומשמשת כהקדמה לתורה

1. ברכות לג, ב. 2. דברים י, יב.

שממשיכים "חיות ואלקות" לנשמות ישראל. **וּמִשָּׁה רַבְּנּוּ** עֲלוּי־הַשְּׁלוֹם הוּא פְּלִלוֹת בְּלִם, – משה רבנו כולל את כל הרועים, **וְנִקְרָא יְעִיָא מְהִימְנָא**, הרועה הנאמן, **דְּהִינּוּ שְׁמִמְשִׁיךְ בְּחִינַת הַדַּעַת לְכַלְלוֹת יִשְׂרָאֵל לִידַע** – שתהיה להם ידיעה והכרה, **אֵת ה' –** כלומר שהאלקות "תיקלט" ביהודי, שירגיש אלקות, **כָּל אֶחָד בְּפִי הַשְּׁנַת נִשְׁמָתוֹ, –** עד כמה ששכלו מבין ומשיג אלקות – "ייקבעו" הדברים בקרבו וירגיש אותם, **וְשִׁרְשָׁה לְמַעְלָה, –** ולפי רום שורש נשמתו למעלה; **מִי שֶׁנִּשְׁמָתוֹ בָּאָה מִשׁוֹרֵשׁ עֲלוּיִן יוֹתֵר –** "נקבעת" אצלו אלקות

בצורה טובה יותר, ואילו מי שנשמתו באה משורש נמוך יותר – ה"קביעה" אצלו קטנה יותר, **וְיִנְיָקְתָּה –** ולפי יניקת נשמתו, **מְשַׁרְשׁ נִשְׁמַת מִשָּׁה רַבְּנּוּ עֲלוּי־הַשְּׁלוֹם, –** אם יניקתו משורש נשמת משה רבנו, גדולה או פחותה יותר, **הַמְשַׁרְשֵׁת –** נשמת משה רבנו, **בְּדַעַת הָעֲלוּיִן שְׁבַעֲשָׁר סְפִירוֹת יְאֻצִּילוֹת, הַמִּיחֲדוֹת בְּמֵאצִּילֵן בְּרוּךְ־הוּא, –** כמו שאומרים ביחס ל"נברא", שהקב"ה הוא ה"בורא" שברא את ה"נברא", כך אומרים ביחס ל"נאצל" (על ענין שמ"עולם האצילות") שהקב"ה האציל אותו, כלומר, גילה והפריש אותו. שכן, "אצילות" פירושה: האצלה והפרשה מאור איך־סוף ברוך־הוא, **שְׁהוּא –** הקב"ה המאציל, **וְדַעַתוֹ אֶחָד, וְהוּא –** הקב"ה, **הַמְדַע כּו'. –** היודע והידוע – כפי שנתבאר בפרק ב', ששונה הדבר בהקב"ה מאשר בבני אדם: ה"מדע", ה"יודע" וה"ידוע" – בן אדם, הם שלשה דברים נפרדים – "מדע" – כוח־ההבנה המביא אותו להבין את הדבר; "יודע" – נפש האדם המבין ויודע על ידי כוח־ההבנה; "ידוע" – הדבר שהוא מבין ויודע; ואילו, הקב"ה "הוא המדע, הוא היודע והוא הידוע" הוא עצמו, הוא החכמה או הדעת, הוא עצמו, הוא מי שיודע, והוא עצמו, הוא מה שהוא יודע. כך – ה"דעת" שלמעלה, היא דבר אחד עם הקב"ה. ובבחינת דעת זו, מושרשת נשמתו של משה רבנו. ועל ידי שיהודי מקבל את ענין הדעת מנשמת משה רבנו – "מונח" אצלו אלקות, שיהיה באפשרותו לדעת ולהרגיש אלקות. וכשיהודי משתמש בכוח הדעת, לדעת ולהרגיש אלקות – איך הקב"ה עומד עליו ומביט במעשיו וכו' – קל לו לעזור בקרבו יראה מהקב"ה. ברם, עד כאן למדנו על מה שכל אחד מישראל מקבל ממשה רבנו, הרועה שמפרנס וממשיך בחינת הדעת בבני ישראל. להלן

אם") דורש הקב"ה מכל אחד מישראל, כאילו הוא דבר קטן וקל. והגמרא עונה: **אֵין, לְגַבֵּי מִשָּׁה, מִלְתָּא זּוּמְרְתִי הִיא וְכו'.** – הן! – לגבי משה (רבנו) נחשבת יראה זו לדבר קטן. משמעות הדברים בפשטות היא: פסוק זה הרי נאמר לבני ישראל על ידי משה רבנו, ולגבי משה – יראה היא דבר קטן. **דְּלִבְאֹרְהָ אֵינּוּ מוֹכֵן הַתְּרוּיָן, –** של הגמרא, שלגבי משה מהווה יראה דבר קטן, **דְּהָא "שִׂיאֵל מַעְמָךְ" בְּתִיב. –** שהרי כתוב "שואל מעמך" – מכל אחד מישראל, ולגבי בני ישראל בכלל, אין ה"יראה" דבר קטן וקל כזה. במה, איפוא,

ליקוטי אמרים

משה מילתא זומרתא היא וכו' דלכאורה אינו מוכן התירוץ דהא שואל מעמך כתיב. אלא הענין הוא כי כל נפש ונפש מבית ישראל יש בה מבחי' משרע"ה כי הוא משבעה רועים הממשיכים חיות ואלהות לכללו' נשמות ישראל שלכן נקראים בשם רועים ומשרע"ה הוא כללו' כולם ונקרא רעיא מהימנא דהיינו שממשיך בחי' הדעת לכללות ישראל לידע את ה' כל אחד כפי השגת נשמתו ושרשה למעלה ויניקתה משרש נשמת משרע"ה המושרשת בדעת העליון שבו"ם דאצילות המיוחדות במאצילן כ"ה שהוא ודעתו אחד והוא המדע

מתרצת הגמרא את השאלה בקבעה שלגבי משה זה דבר קטן? – בתשובה יסביר רבנו הזקן להלן, שבמלים "לגבי משה" אין הגמרא מתכוונת שלגבי משה בלבד יראה היא דבר קל, אלא, לגבי ה"משה" שבכל אחד מישראל – מה שמשה רבנו נתן כוח ודעת לכל אחד מישראל, שיוכל לקשר את דעתו באלקות – ולגבי בחינת "משה" זו, שבכל אחד מישראל, יראה היא אכן דבר קטן; שכן, כשיהודי משתמש בכוח זה של משה הנמצא בקרבו, כלומר, כשהוא מקשר את ה"דעת" שלו באלקות, מהווה אז "יראה", דבר קטן, ועל־ידי־זה קל להגיע ל"יראה". לכן אומרת הגמרא "לגבי משה", למרות שהפסוק אומר "שואל מעמך" – ממך, כי כאן מדובר אודות ה"משה" שישנו "עמך", בכל אחד מישראל. ובלשון התניא: **אֵלָא הָעֲנִיָן הוּא, כִּי כָּל נֶפֶשׁ וְנֶפֶשׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל, יֵשׁ בָּהּ מִבְּחִינַת מִשָּׁה רַבְּנּוּ עֲלוּי־הַשְּׁלוֹם, כִּי הוּא –** משה רבנו, **מְשַׁבְּעָה רּוּעִים –** שכל אחד מהם מפרנס את בני ישראל בחיות ואלקות מבחינתו הוא: אברהם – מבחינת חסד ואהבה שלו, וכך הלאה, **הַמְמַשִּׁיכִים חַיּוֹת וְאַלְהוּת לְכַלְלוֹת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שְׁלֵבָן –** הם, **נִקְרָאִים בְּשֵׁם "רוּעִים", –** כמו רועה המפרנס את צאנו ובכך מכניס בהם חיות, כך מפרנסים שבעת הרועים את נשמות ישראל בחיות ואלקות. חסידים מספרים, שרבנו הזקן התעכב כאן שבועות רבים וחשב אם לכתוב "חיות אלקות" (כלי ו' החיבור) – שהרועים ממשיכים חיות של אלקות, או "חיות ואלקות" (עם ו' החיבור), שהרועים ממשיכים חיות ואלקות, והחליט לכתוב "חיות ואלקות". "חיות" – היינו אהבת ה' ויראת ה', כי הן מכניסות חיות בקיום התורה והמצוות, ו"אלקות" – ענין הביטול, להיות בטל אל הקב"ה. ו"שבעת הרועים" הם

3. אברהם, יצחק, יעקב, משה, אהרן, יוסף, דוד.

רבנו. וְלַעֲתִיד – ורק לעתיד לבוא, הוא אומר: "וְלֹא יִלְמְדוּ אִישׁ אֶת רַעְיוֹנוֹ לְאֹמֶר דְּעוּ אֵת ה', כִּי כוֹלֵם יִדְעוּ אוֹתִי וְגו'". – אומר הקב"ה. כל זה יהיה רק לעתיד לבוא, ואילו כיום זקוקים ל"רבי" שילמד לדעת ולהבין גדלות ה',

כדי להגיע על-ידיה לעבוד את הקב"ה בלב ובנשמה, באהבת ה' וביראת ה'. ענין זה מה שמקבלים ממש רבנו על ידי חכמי הדור (הניצוצות ממש רבנו) – הוא ענין פנימי, השפעה פנימית בעבודת ה'. אֲךָ עֵקֶר הַדַּעַת – המביאה לעבוד את ה' "בלב שלם ונפש חפצה", אֵינָה הַיְדִיעָה לְבַדָּה, שִׁידְעוּ גְדוּלַת ה' מִפִּי סוֹפְרִים וּמִפִּי סִפְרִים, – ממה שלומדים את עניני גדלות

ה' מפי החכמים והמנהיגים, הנקראים "סופרים", וממה שלומדים בספרים, אֵלֶּא הָעֵקֶר הוּא לְהַעֲמִיק דְּעוּתוֹ – את ה"דעת" העצמית שלו, בְּעֵינֵי שֶׁל גְּדוּלַת ה', וְלִתְקַע מַחְשְׁבָתוֹ בְּעֵינֵי שֶׁל גְּדוּלַת ה' בְּחֻזֶק וְאִמְיָן הַלֵּב וְהַמַּחְשָׁה, עַד שֶׁתֵּהָא מַחְשְׁבָתוֹ מְקוּשְׁרֵת בְּה' בְּקִשְׁרֵי אִמְיָן וְחֻזֶק, כְּמוֹ שֶׁהָיָא – המחשבה, מְקוּשְׁרֵת בְּדָבָר גִּשְׁמִי שְׂרוּיָה בְּעֵינֵי בָּשָׂר וּמַעֲמִיק בּוֹ מַחְשְׁבָתוֹ, – כלומר מחשבתו תהיה קשורה בה' באותה מדה שהיא קשורה בחפץ גשמי אותו הוא רואה בעיניו, שאז הוא קשור חזק באותו דבר ואינו יכול להינתק ממנו – כך צריכה מחשבתו להיות קשורה באלקות, על ידי התעמקותו בענין של גדולת ה'. כְּנֻדַּע שֶׁ'דַּעַת' הוּא לְשׁוֹן 'הַתְּקַשְׁרוּת', כְּמוֹ – שכתוב: "וְהֵאָדָם יִדְעֵ וְגו'". – "ידע" (דעת), במובן של "התקשורת", כלומר: "דעת" משמעה, לדעת באופן של להיות מקושר; וגם בענין ה"דעת" באלקות, לא די בידיעת אלקות בלבד – אם כי גם בכך יש משום מצוה: לדעת גדלות הבורא – אלא נדרשת ההתקשורת באלקות, על ידי התעמקות ה"דעת" בעניני גדלות ה'.

יוסבר, שיש "יתר על כן", ענין נעלה יותר במה שמקבלים ממש רבנו, והוא – בחכמים ובמנהיגים שבכל דור, ישנם "ניצוצין" – ניצוצות – מנשמת משה רבנו ("ניצוץ") הוא הרי חלק מהשלהבת, לא הארה בלבד שאיננה חלק מהמאור. כך

– שהניצוצות מנשמת משה רבנו שנמצאים בחכמי ומנהיגי הדור – הם חלק מנשמת משה רבנו וענינם הוא ללמד את העם "דעת", שידעו גדולת ה', ושידיעה זו תביא אותם לעבוד את הקב"ה בלב שלם. ובלשון ה"תניא": "וְעוֹד זֹאת יִתֵּר עַל כֵּן, – יותר מאשר למדנו – ישנו במה שמקבלים מנשמת משה רבנו: בְּכָל דּוֹר יְדוּר יוֹרְדִין נִיצוּצִין מִנְשַׁמַּת מֹשֶׁה רַבְּנּוֹ עַל-יְדֵי-הַשְּׁלֹם

וּמַתְלַבְּשִׁין בְּגוֹף וְנֶפֶשׁ שֶׁל חֲכָמֵי הַדּוֹר "עֵינֵי הָעֵדָה", – מנהיגי העדה. שלכן נקרא חכם בגמרא בשם משה: "משה שפיר קאמרת"⁴, מפני שבחכם ובגדול הדור, מלוכש ניצוץ מנשמתו של משה רבנו – ולא רק בנפש החכמים מתלבשים ניצוצות ממש רבנו, אלא גם בגופם. ולכן אומרים חסידים שאדם אינו מסוגל לרוות את צמאונו מלהסתכל על רבי, כי גם בגופו של רבי, מלוכש ניצוץ ממש רבנו. התלבשות זו של הניצוצות – מביאה את "חכמי הדור" ו"עניי העדה": לְלַמַּד דַּעַת אֵת הָעָם, וְלִידַע גְּדוּלַת ה', וְלַעֲבֹדוֹ בְּלֵב וְנֶפֶשׁ, – "דעת" זו וידיעת גדלות ה', מביאים את האדם, לעבוד את הקב"ה במלוא הלב והנשמה – כִּי הָעֵבֹדָה שְׂפִלְבָּ – אהבת ה' ויראת ה' שביהודי, הִיא לְפִי הַדַּעַת, – בהתאם למדת הבנתו וידיעתו את גדלות ה', כְּמוֹ שְׂכַתוֹב: "יִדַּע אֵת אֱלֹהֵי אָבִיךָ – ועל-ידיה, וְעֵבֹדָהּ בְּלֵב שְׁלֵם וְנֶפֶשׁ חַפְצָה", – כלומר: ה"עבדהו בלב שלם ונפש חפצה" תלוי ב"דע את אלקי אביך", בידיעת והבנת גדלות ה', דבר זה לומדים בני ישראל מחכמי הדור, שיש בהם ניצוצות ממש

4. שבת קא, ב ועוד. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ועוד יותר בזה - שמדייק הסדר "בגוף ונפש" - שלא נאמר שההתלבשות בגוף היא לא באופן ישר, כ"א ע"י שמתלבשת מקודם בנפש החכמים, אלא - בלא ממוצע דנפשם, וע"ד דווגמת שהי' במשה, ניצוץ מרע"ה מלוכש ישר בגוף החכם [ובזה יומתק דקרי ל'י משה - גם מצד הגוף]". 6. דברי הימים"א כח, ט. 7. ירמ'י לא, לג. 8. ראה לעיל בפרק ג.

~ יום רביעי כ"ה ניסן ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 118, וכח זה ומדה זו... עד עמ' ס, שומעת כו'.

שלא תכבד עליה העבודה לנגע מחשבתה, להעמיק ולהתבונן בגדלת ה' שעה גדולה רצופה. - שבדרך כלל קשה מאוד להתעמק שעה ארוכה בענין של אלקות; כי שיעור שעה זו - הנדרשת להתעמק בענין אלקי, כדי לעורר

על-ידיזה בקרבו אהבת ה' או יראת ה', אינו שונה בכל נפש, - ישנם כאלה שנדרש מהם זמן רב יותר, וישנם כאלה שנדרש מהם זמן פחות יותר; יש נפש זכה בטבעה, שמיד שמתבוננת בגדלת ה' - יגיע אליה - מיד, היראה ופחד ה', כמו שכתוב ב"שלתן ערוך" ארצה-תיים סימן א': "בשיתבונן שתמלך הגדול, מלכי המלכים הקדושים ברונד-הוא, אשר מלא כל הארץ כבודו", עומד עליו ורואה במעשיו - מיד יגיע אליו היראה כו". - וכפי שמסיים שם,

שהתבוננות זו תביא לו הכנעה ובושה מהקב"ה. דבר זה אמור להיות במי ששוכנת בו נפש עדינה, ולכן הוא אומר: "מיד יגיע אליו היראה" - שבלי כל יגיעה, אלא מיד יתעורר בו רגש היראה מהקב"ה, מבלי שיצטרך אף להקדיש משך זמן להתבוננות; ויש נפש שפלה בטבעה ותולדתה, ממקור הצצה ממדרגות תחתונות דעשר ספירות דעשיה, - שהוא העולם התחתון ביותר, וב"עולם העשיה" עצמו, באה נפשו, מהמדרגות התחתונות ביותר שבעשר הספירות שבו, ושלכן נפש זו בטבעה, היא "נפש שפלה", שענין אלקי אינו "מונח" בה, ולא תוכל למצוא פמחשבתה - את האלהות, ב"אם בקשי ובחוקקה", - לנפש זו דרושה, יגיעה רבה, כדי להתעמק במחשבתה במשך שעה ארוכה, שתוכל לעורר בקרבה התגלות של הארה אלקית, ש"יונח" בה ענין אלקי, עד כדי כך שתרגיש בענין האלקי ויעורר בה יראה מהקב"ה. ובפרט אם - בנוסף לנחיתותה של נפש זו

וכח זה ומדה זו לקשר דעתו בה', - שיהיה באפשרותו של יהודי, לקשר את "דעתו" בעניני אלקות, שלא זו בלבד שיבין אותם, אלא שגם ירגיש אלקות, שאז הוא קשור באלקות - הרי כוח זה ומדרגה זו, יש בכל נפש מביט ישראל,

בניקתה - על ידי שהיא מקבלת באופן של יניקה, מנשמת משה רבנו עליו-השלום. - שעל-ידיזה מקבלת הנפש כוח זה ומדה זו, שתוכל להרגיש אלקות ולהיות קשורה באלקות, רק מאחר שנתלבשה הנפש בגוף, צריכה ליגיעה רבה ועצומה בפולה ומכפלת. - כדי ש"יונח" אלקות בנפש, ותהיה קשורה באלקות. ואם כי אמנם הכוח לכך מקבלת הנפש על ידי יניקתה מנשמת משה רבנו (שכן, בלעדי כוח זה, לא היתה תועלת בשום יגיעה, אף הגדולה ביותר, שהרי כיצד יכול נברא להבין ולהרגיש

"בורא"? כיצד יכולה נפש המלוכשת בגוף, להרגיש אלקות ולהיות קשורה באלקות?!), אך, גם כשישנם כוח זה ומדה זו, נדרשת יגיעה עצומה, כפולה ומכפלת: האחת - היא יגיעת בשר, - יגיעה המסירה את הפרעות שמצד הגוף, לבמש את - לשבור את גסות וחומריות הגוף ולהכניעו שלא יחשיך על אור הנפש, - שאור הנפש, שהוא יכולת הנפש להבין ולהרגיש אלקות, יוכל להאיר, כמו שנתבאר לעיל בשם הזר, ד"נופא דלא סליק ביה נהורא דנשמתא מבטשין ליה", - גוף שלא חודר בו אור הנשמה - מבטשין אותו, והינו על-ידי הרהורי תשובה מעמק הלב, כמו שנתבאר שם - שעל ידי הרהורי תשובה מעומק הלב, מחלישים את חומריות וגסות הגוף, ואז מוחדר בו "נהורא דנשמתא" - אור ואש הנשמה. זהו סוג אחד של יגיעה, הנקרא "יגיעת בשר", המביא להרחקת הפרעות שמצד הגוף. והשנית - היא יגיעת הנפש, - כדי לגלות כוחות הנפש,

ליקוטי אמרים

וכח זה ומדה זו לקשר דעתו בה' יש בכל נפש מביט ישראל ביניקתה מנשמת משרע"ה רק מאחר שנתלבשה הנפש בגוף צריכה ליגיעה רבה ועצומה כפולה ומכפלת. האחת היא יגיעת בשר לכמש את הגוף ולהכניעו שלא יחשיך על אור הנפש כמש"ל בשם הזר דגופא דלא סליק ביה נהורא דנשמתא מבטשין ליה והיינו על ידי הרהורי תשובה מעומק הלב כמ"ש שם. והשנית היא יגיעת הנפש שלא תכבד עליה העבודה לנגע מחשבתה להעמיק ולהתבונן בגדולת ה' שעה גדולה רצופה כי שיעור שעה זו אינו שוה בכל נפש יש נפש זכה בטבעה שמיד שמתבוננת בגדולת ה' יגיע אליה היראה ופחד ה' כמ"ש בש"ע א"ח סימן א' כשיתבונן האדם שהמלך הגדול ממ"ה הקב"ה אשר מלא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו מיד יגיע אליו היראה וכו' ויש נפש שפלה בטבעה ותולדתה ממקור הוצבה ממדרגות תחתונות דיי"ס דעשיה ולא תוכל למצוא במחשבתה האלהות כ"א בקושי ובחוקה

9. פרק כ"ט בהתחלה. 10. "לשון הספר חסידים, וכן לקמן" - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

באותו מקום – לא יתעייף וימשיך ביגיעתו עד למציאת המטמון, כִּן צָרִיךְ לְחַפֵּר בְּיָגִיעָה עֲצוּמָה, לְגַלּוֹת אוֹצֵר שֶׁל יְרֵאת שְׁמַיִם, הַצֵּפוֹן וּמִסְתָּר בְּבִינַת הַלֵּב שֶׁל כָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל, – ומכיוון שהאוצר של יראת שמים, נמצא בוודאי בתעלומות הלב היהודי,

ב"בינת הלב" – אין לו לאדם מישראל, לחדול ממאמצים בלתי נלאים לחפור ולחפש התגלות האוצר של יראת שמים, שְׁחֵיא – "בינת הלב" של אדם מישראל, בְּחִינַת וּמְדִרְגָה שְׁלֹמֶעֱלָה מְהֻמָּן, – הרי שלא שייך כלל לומר שבשעה מסויימת אין באפשרותו להגיע אליה, שבשעה מסויימת האוצר לא נמצא – שכן, היא הרי בחינה ומדרגה שלמעלה מן הזמן, וְהִיא הִירָאָה הַמְבֻקְעֵית הַמְסֻתֶרֶת הַנִּזְכָּרֶת לְעֵיל, אלא, אם היראה היא טבעית ונמצאת תמיד בקרבו של

כל אדם מישראל, לשם מה, איפוא, עליו להזדקק לפעולות שונות של התעמקות ה"רעת" בגדולת ה', כדי להגיע ל"יראה"? – אומר על כך רבנו הזקן להלן, כי מכיוון שיראה זו מוסתרת בלב, ולכן אין בכוחה להשפיע במה שנוגע למעשה בפועל, שימנע מעשיית עבירה – לפיכך זקוק האדם לפעולות שונות, כדי לגלות יראה זו, ושיהיה בכוחה להשפיע בדברים הנוגעים למעשה. ובלשון ה"תניא": רַק שְׁכָרִי שֶׁתֵּבֵא – היראה האמורה, לְיָדֵי מַעֲשֵׂה בְּבִינַת יְרֵאת חֵטָא, – שירא לעשות חטא, לְהִיּוֹת "סוֹר מֵרַע" בְּמַעֲשֵׂה דְבוֹר וּמְחֻשְׁבָה – שלא יעשה, לא ידבר ולא יחשוב את מה שאסור, צָרִיךְ לְגַלּוֹתָהּ אֵת הִירָאָה, מִמְצַפּוֹנֵי בִינַת הַלֵּב שְׁלֹמֶעֱלָה מְהֻמָּן, לְהִבְיָאָה לְבִינַת מַחֲשָׁבָה מִמַּשׁ שְׁבִמְתָה, לְהַעֲמִיק בָּהּ מַחֲשָׁבָתוֹ מִשְׁדָּךְ זְמַן מַה מִמַּשׁ, עַד שֶׁתֵּצֵא פְּעֻלָּתָהּ מִהַבַּח אֶל הַפְּעַל מִמַּשׁ, – שכוח הפועל שבאותה יראה, שהיתה מקודם רק "בכוח", מוסתרת בנפש – תבוא עתה לידי ביטוי ול"פועל", ולפעול בנפשו ובגופו של האדם; דְּחִינּוּ לְהִיּוֹת "סוֹר מֵרַע וְעֵשֶׂה טוֹב" בְּמַחֲשָׁבָה

בטבעה, הַמַּמְאָה בְּחַטָּאת נְעוּרִים, – שאז, קשה לה עוד יותר, להרגיש אלקות במחשבתה, מפני שְׁהַעֲוֹנוֹת מְבַדִּילִים כּו' [בְּמֹו שְׁתֵּנוּב ב'סֵפֶר חֲסִידִים' סִימָן ל.ח]. – שהעוונות המבדילים בין יהודי להקב"ה, מפריעים לו להגיע בקלות

ליראת ה'. וּמְבַלְּמֵמֶקוֹם, בְּקִשִּׁי וּבְחֻזְקָה, שֶׁתִּתְחַזֵּק מַחֲשַׁבְתּוֹ בְּאִמּוֹן וְיָגִיעָה רַבָּה וְעֵמֶק גְּדוֹל, לְהַעֲמִיק בְּגִדְלַת ה' שְׁעָה גְּדוֹלָה – שעה ארוכה, – כפי שאמר הרבי מוהרי"צ נ"ע באחת משיחותיו, ש"שעה גדולה" משמעה גם: שעה היום ושעה מחר וכך הלאה, שעל ידי שהוא חוזר ומתעמק באותו ענין יום יום, הרי אז – בּוֹדָאי תִּגִּיעַ אֵלָיו עַל-כָּל-פָּנִים הִירָאָה תִּתְאַה' הַנִּזְכָּרֶת לְעֵיל, – מורא מהקב"ה, שימנע אותו מלעשות דבר נגד רצונו של הקב"ה. [על

דבריו אלה של רבנו הזקן, שגם נפש שפלה כזו, וגם אם בנוסף לכך עוונותיה מבדילים בינה לבין הקב"ה – בכל זאת, בהתאמצות יתירה והתעמקות גדולה בגדלות ה' – תגיע בודאי גם "נפש שפלה" זו ל"יראה תתאה" על-כל-פנים – מעיר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שמכך גם מובן, שבודאי תגיע גם – ועוד לפני זה – להסרת ההבדלה מהעוונות המבדילים – כלומר: לחזור בתשובה עליהם"¹¹. וּבְמֹו שְׁאָמְרוּ רַז"ל¹²: "יִגְעֵתִי וּמְצַאֲתִי – תִּאֲמִין". – יגיעה – עוזרת. וכהסברת הרבי שליט"א, שיגיעה עוזרת לא רק להשגת ענין שלפי ערך היגיעה – כמו השכר שאדם מקבל לפי ערך העבודה שעשה – אלא יגיעה עוזרת, ש"מצאתי": הוא מוצא מציאה, שאיננה כלל לפי ערך היגיעה שיגיע בכך. וּבְדִבְרֵי¹³: – וכמו שכתוב לגבי "יראה", שהביקוש והיגיעה ביחס ליראה – מן ההכרח שיעזור: "אם תִּבְקַשְׁנָה – את היראה, כְּכֶסֶף וּכְמַטְמוֹנִים תִּחְפְּשֶׁנָה – אֵז תִּבְיֵן יְרֵאת ה'", פְּרוּשׁ: בְּדֶרֶךְ שְׁמַחֲפֵשׁ אָדָם מִמְטוֹן וְאוֹצֵר הַטְּמוֹן בְּתַחְתִּיּוֹת הָאָרֶץ, שְׁחֹפֵר אַחֲרָיו בְּיָגִיעָה עֲצוּמָה – בהיותו בטוח, שהאוצר טמון

11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שוהו מה שאדה"ז בשו"ע שלו מדה"ת – שבה הענינים מבוארים – גם בגילוי – בפרטיות ובפני יותר – מוסיף על הכתוב בש"ע (הג"ל בתניא, והועתק במהד"ק דשו"ע אדה"ז): 'ואם לא יגיע אליו מיד יעמיק הרבה וכו' וגם ישוב בתשובה שלימה... שהם המונעים מהגיע כו'". 12. מגילה י, ב. 13. משלי ב, דה.

דבור ומעשה, מפני ה' הצופה ומביט ומאזין ומקשיב ומבין אל כל מעשהו, ובוהן בליוותיו ולבו, - כלומר: רעיונותיו הפנימיים. ומשום כך, ימנע את עצמו מלעשות עבירה איזו שהיא, וישתדל בעשיית טוב. וּבְמֵאֵמֶר רַ"ן ל"א:

ליקוטי אמרים

טוב במחשבה דבור ומעשה מפני ה' הצופה ומביט ומאזין ומקשיב ומבין אל כל מעשהו ובוהן בליוותיו ולבו וכמאמר רז"ל הסתכל בשלשה דברים כו' עין רואה ואוזן שומעת כו'

"הסתכל - בעיני השכל, בשלשה דברים כו' - ואין אתה בא לידי עבירה: עין - של הקב"ה כביכול, רואה ואין שומעת כו'". - ההתבוננות איך הקב"ה רואה ושומע את כל מעשיו - תמנע אותו מלעבור עבירה;

~ יום חמישי כ"ו ניסן ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ"ס, וגם כי אין לו... עד עמ"ס 120, כנ"ל פ"כ.

שהוא יודע אותם וחש בהם, ואפילו הם שבצפוני רגליו, על־דַרְדַּר־מִשְׁלַל, אם נכזה באור, - כשאדם נוטל את צפורניו אין הוא חש בכאב כלל, ואילו כשנכוות הצפרניים באש - מרגיש האדם בכאב; וכן מהותם ועצמותם - של האברים עצמם - חש האדם בהם.

לפני כן למדנו שאדם יודע ומרגיש בכל המתרחש באבריו, ואילו כאן אנו לומדים שהוא חש את האברים עצמם, וְכֵל מֵה שֶׁמִּתְפַּעֵל - ומשתנה, כָּהֵם יוֹדֵעַ - האדם, וּמְרַגֵּשׁ בְּמִחוּ, - הוא אינו צריך להשתמש לשם כך בעיניו ובאוזניו, אלא הוא יודע וחש את המתרחש באבריו מעצמו. וּבְעֵינַי יִדְעֶה זֶה, עַל -

דַּרְדַּר־מִשְׁלַל, - בדומה לידעיה זו למשל, יוֹדֵעַ חֶקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ הוּא - את כָּל הַנִּפְעֵל בְּכָל הַנִּבְרָאִים, - שבעולמות, עֲלִיּוֹנִים וְתַתְּחוֹנִים, לְהִיּוֹת - מפני שהם כָּלֵם מִשְׁפָּעִים - מקבלים השפעתם וחיותם, מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁתּוֹבֵב¹⁵: "כִּי מִמֶּךָ - מהקב"ה, הַבֵּל", - הרי, כשם שהמוח - המקור שממנו נמשכת חיות לכל האברים - יודע ומרגיש בכל המתרחש באברים, כך, כביכול, יודע הקב"ה - בהיותו מקור חיותם וקיומם של כל הנבראים - בכל המתרחש בכל הנבראים; וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר¹⁶: "וְגַם כָּל הַיְצוּר לֹא נִבְחַד מִמֶּךָ", - מפני שכל היצור הרי נוצר ממך, וְכְמוֹ שֶׁכָּתַב

וְגַם כִּי אֵין לוֹ - להקב"ה כביכול, דְּמוּת הַגּוֹף - כיצד, איפוא, שייך הענין של "עין" ו"אוזן" למעלה, אברים השייכים לחושי וציורי הגוף? - אלא, הֲרֵי אֲדַרְבָּה - אכן, משום כך הַבֵּל גִּלּוֹי וְיִדְוֵעַ לְפָנָיו, בְּיַתֵּר שְׂאֵת לְאֵין קוֹץ מִרְאֵית הָעַיִן וְשִׁמְיעַת הָאָזֶן עַל־דַּרְדַּר־

מִשְׁלַל, - כלומר: בשעה שאומרים שלמעלה לא קיים כלל דמות וציוור של "גוף" - הכוונה היא, שלמעלה לא קיימים ההגבלות והחסרונות הנובעים מן הגוף; ולמשל: העין הגשמית מוגבלת לראות דברים גשמיים בלבד, ולא עצמים רוחניים; כוח הראיה של העין, מוגבל בשטח וזקוק לאור וכדומה. באותה מדה ישנם הגבלות וחסרונות גם בחוש השמיעה של האוזן הגשמית. ואילו ב"ראיה" וב"שמיעה" למעלה - לא קיימים כלל כל אותם חסרונות והגבלות שבראיה ובשמיעה הגשמיות - למעלה קיימת רק המעלה והשלמות שבראיה ובשמיעה; שכן, כל דבר של "שלמות" שישנו בנברא - ישנו בודאי בבורא, כִּי הוּא, - ה"ראיה" וה"שמיעה" למעלה, ומה שהכל גלוי וידוע למעלה, הוא עַל־דַּרְדַּר־מִשְׁלַל, כְּמוֹ אֲדָם הַיּוֹדֵעַ וּמְרַגֵּשׁ בְּעַצְמוֹ כָּל מֵה שֶׁנִּפְעֵל וְנִפְעָל בְּאֶחָד מִכָּל רֵמ"ח אֲבָרָיו, כְּמוֹ קֶר אוֹ חֵם, - כהשפעתם של קור וחום על כל אחד מאברי גוף האדם,

ליקוטי אמרים

וגם כי אין לו דמות הגוף הרי אדרבה הכל גלוי וידוע לפניו ביתר שאת לאין קץ מראיית העין ושמיעת האוזן עד"מ רק הוא עד"מ כמו אדם היודע ומרגיש בעצמו כל מה שנעשה ונפעל באחד מכל רמ"ח איבריו כמו קור או חום ואפי' חום שבצפוני רגליו עד"מ אם נכוה באור וכן מהותם ועצמותם וכל מה שמתפעל בהם יודע ומרגיש במוחו וכעין ידיעה זו עד"מ יודע הקב"ה כל הנפעל בכל הנבראים עליונים ותחתונים להיות כולם מושפעי' ממנו ית' כמ"ש כי ממך הכל וו"ש וגם כל היצור לא נבחר ממך וכמ"ש הרמב"ם [והסכימו לזה חכמי הקבלה

14. אבות ג, א. 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: (1) זה כבר נאמר לפני זה. (2) בזה צ"ל ה' נפעל. פ"י מתפעל - ראה ע"ב כמה פעמים. לולא דמסתפינא אפ"ל שכאן טה"ד וצ"ל: מהם (וקאי על האדם בכללותו). ואז יתאים למש"כ (רע"ב) שאין המשל דומה כלל". 16. דברי הימים"א כט, יד. 17. במוסף ראש השנה.

היא מתפעלת ממאורעי הגוף וצערן, מחמת התלבשותה - של הנפש השכלית והאלקית, ממש בנפש החיונית המלפשת בגוף ממש, - הנפש החיונית, המחיה את הגוף, מלובשת ממש ומאוחדת עם הגוף, ובה מלובשת הנפש השכלית והאלקית.

אָבֵל תְּקַדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא - כביכול, אינו מתפעל חסיון שלום ממאורעי העולם ושנינו, ולא מהעולם עצמו, - הקב"ה אינו מתפעל ממציאות (מהות ועצמות)¹⁸ העולם, ואין מציאות זו פועלת שינוי ח"ו בהקב"ה, שפלים - כל העולמות והאירועים שבהם, אינן פועלים בו - בהקב"ה, שום שני חסיון שלום. - לא

בהקב"ה ולא באחדותו, אלא, כשם שהיה יחיד ומיוחד לפני שברא את העולמות, כך הוא יחיד ומיוחד גם אחרי שבראם. והנה, כדי להשפיל זה היטב בשכלנו, - כיצד אין העולם פועל שינוי בבורא, כבר האריכו חכמי האמת - בעלי תורת הקבלה, בספריהם, אך כל ישראל מאמינים בני מאמינים - הם מאמינים בהיותם בנים לאבות שהאמינו בקב"ה, בלי שום חקירת שכל אנושי, ואומרים¹⁹: "אתה הוא עד שלא נברא העולם וכו'", - "ואתה הוא משנברא העולם", בלי שום שינוי כלל, כלומר, יהודים מאמינים באמונה שלימה, שאין העולם פועל שום שינוי בבורא, כנזכר לעיל פרק ב:

הרמב"ם - על פי חקירה, [והסכימו לזה חכמי הקבלה, כמו שכתב הרמ"ק - רבי משה קורדובירו, ב'פרד"ם'] שבידיעת עצמו כביכול - יודע - הקב"ה, כל הנבראים הנמצאים מאמתת המצאו וכו'. - מכיוון שהמצאותם של כל הנבראים באה מאמתת הימצאו של הקב"ה, לכן יודע הקב"ה, כביכול, את כל הנבראים, על ידי שהוא יודע את עצמו. אך, כשאנו אומרים שהקב"ה יודע את כל הנבראים שהוא מחיה, באותה מדה שנפש האדם יודעת וחשה בנעשה באברים המקבלים חיותם ממנה - יכול להיות מקום לטעות ח"ו, לחשוב שכשם שהנפש מלובשת בגוף ומשום כך היא מתפעלת ממקרי הגוף (שכן, "התלבשות" משמעה שהמלובש מתפעל ממי שהוא מלובש בו), - אותו דבר, ח"ו, גם למעלה ביחס לחיות האלקית שבנבראים - יוסבר להלן שבנקודה זו אין המשל דומה לנמשל. שכן, החיות האלקית המחיה את העולם - אינה מתפעלת מהעולם, ואין העולם וכל המתרחש בו גורם בה שום שינוי. ובלשון התניא: "רק שמשל זה - של הנפש והגוף, אינו אלא לשפך את האון, - להקל על האון ועל הרעיון של האדם, "לקלוט", כיצד אפשר לדעת דבר מבלי לראותו בעינים ולשמעו באזנים, אב"ל באמת אין המשל - של הנפש והגוף, דומה לנמשל - של אלקות ועולם, כלל, כי נפש האדם, אפלו השכלית והאלהית,

ליקוטי אמרים

כמ"ש הרמ"ק בפרד"ם] שבידיעת עצמו כביכול יודע כל הנבראים הנמצאים מאמתת המצאו וכו' רק שמשל זה אינו אלא לשכך את האון אבל באמת אין המשל דומה לנמשל כלל כי נפש האדם אפי' השכלית והאלהית היא מתפעלת ממאורעי הגוף וצערן מחמת התלבשותה ממש בנפש החיונית המלובשת בגוף ממש אבל הקב"ה אינו מתפעל ח"ו ממאורעי העולם ושנינו ולא מהעול' עצמו שכולם אינן פועלים בו שום שינוי ח"ו והנה כדי להשכיל זה היטב בשכלנו כבר האריכו חכמי האמת בספריהם אך כל ישראל מאמינים בני מאמיני' בלי שום חקירת שכל אנושי ואומרי' אתה הוא עד שלא נברא העולם וכו' כנ"ל פ"ב:

מתפעלת ממקרי הגוף (שכן, "התלבשות" משמעה שהמלובש מתפעל ממי שהוא מלובש בו), - אותו דבר, ח"ו, גם למעלה ביחס לחיות האלקית שבנבראים - יוסבר להלן שבנקודה זו אין המשל דומה לנמשל. שכן, החיות האלקית המחיה את העולם - אינה מתפעלת מהעולם, ואין העולם וכל המתרחש בו גורם בה שום שינוי. ובלשון התניא: "רק שמשל זה - של הנפש והגוף, אינו אלא לשפך את האון, - להקל על האון ועל הרעיון של האדם, "לקלוט", כיצד אפשר לדעת דבר מבלי לראותו בעינים ולשמעו באזנים, אב"ל באמת אין המשל - של הנפש והגוף, דומה לנמשל - של אלקות ועולם, כלל, כי נפש האדם, אפלו השכלית והאלהית,

~ יום שישי כ"ז ניסן ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 120, והנה כל אדם... עד עמ' סא, ל"ח].

מלא ממש את - העולמות העליונים ואת העולמות התחתונים, ואת השמים ואת הארץ ממש, - לא רק את השמים והארץ הרוחניים, שהם הספירות

ליקוטי אמרים

והנה כל אדם מישראל יהיה מי שיהיה כשיתבונן בזה שעה גדולה בכל יום אך שהקב"ה מלא ממש את העליונים ואת התחתונים ואת השמים ואת הארץ ממש מלא

והנה, כל אדם מישראל, יהיה מי שיהיה, - באיזה מצב ומדרגה שיהיה, בשיתבונן בזה שעה גדולה בכל יום, אך שהקדוש ברוך הוא

18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מתאים למש"כ במשל (סע"א). [ההתהוות אינה במשל כלל, כי אין הנפש בוראה הגוף. ולכן לא מדבר בזה גם בהנמשל לשוללן". 19. בתפילת שחרית.

(כסיומו של הפסוק) ל"לכת בכל דרכיו", **שְׁהִיא יִרְאָה** **הַמְבִיָּא לְקִיּוֹם מְצוּתוֹ וְתַפְרָד בְּ"סוּר מֵרַע וְעֵשָׂה טוֹב"**, **וְהִיא יִרְאָה תַּתְּאָה** – יראה תחתונה, **הַנּוֹבְרֵת לְעִיל**, – ובכך מובן התירוץ בגמרא: "לגבי משה, מילתא זוטרתא היא"

– לגבי משה זה דבר קטן
-, כלומר: **וְ"לִגְבֵי מִשָּׁה"**, **דְּהֵינּוּ לְגַבֵי בְּחִינַת הַדַּעַת שֶׁבְּכָל נַפְשׁ מִיִּשְׂרָאֵל הָאֱלֹהִית**, – שהיא בחינת משה שישנה "עמך", בכל אחד מישראל, **"מִלְתָּא זוּמְרְתֵי הִיא"**, – מהווה יראה זו, דבר קטן וקל, **בְּנוֹכַר לְעִיל** – שכשיעמיק את דעתו בענינים המעוררים את היראה – יגיע בוודאי ליראה זו – [שְׁהַדַּעַת הוּא הַמְקַשֵּׁר מִצְפּוֹנֵי בֵּינַת הַלֵּב אֶל בְּחִינַת

שלמעלה, אלא שמים וארץ גשמיים, **"מֵלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ" מִמֶּשׁ, וְצוּפָה וּמְבִיט וּבוֹחֵן בְּלִיּוּתוֹ וְלָבוּ –** ורעיונותיו ורגשותיו הפנימיים, **וְכָל מַעֲשָׂיו וְדַבְרָיו, וְכָל צְעָדוֹ וְכַפֵּר –** הקב"ה משיגה בפרטיות על כל אחד ממעשיו ודיבוריו של האדם, וסופר ומונה את צעדיו –

ליקוטי אמרים

כל הארץ כבודו ממש וצופה ומביט ובוחר כליותיו ולבו וכל מעשיו ודבריו וכל צעדיו יספור אזי תקבע בלבו היראה לכל היום כולו כשיחזור ויתבונן בזה אפילו בהתבוננות קלה בכל עת ובכל שעה יהיה סור מרע ועשה טוב במחשבה דבור ומעשה שלא למרות ח"ו עיני כבודו אשר מלא כל הארץ וכמאמר רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו כנ"ל וז"ש הכתוב כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו והיא המביאה לקיום מצותיו ית' בסור מרע ועשה טוב. והיא יראה תתאה הנ"ל ולגבי משה דהיינו לגבי בחי' הדעת שבכל נפש מישראל האלהית מילתא זוטרתא היא כנ"ל [שהדעת הוא המקשר מצפוני בינת הלב אל בחי' גילוי במחשבה ממש כידוע ל"ח]

הרי כשיתעמק האדם בכל האמור – **אִזִּי תִקְבַּע בְּלָבוּ הַיִּרְאָה לְכָל הַיּוֹם כְּלוּל**, – גם בשעות שהוא עסוק בהן בענינים אחרים ואין אז באפשרותו להתעמק בהאמור – **בְּשִׁחְזוֹר –** מאוחר יותר במשך היום, **וְיִתְבּוֹנֵן בְּזוֹת, אִפְלוּ בְּהַתְבּוֹנְנוֹת קֵלָה**, – ולא בהתבוננות עמוקה שנדרשים לכך זמן מיוחד ושימת לב, **בְּכָל עֵת²⁰ וּבְכָל שְׁעָה, יִהְיֶה "סוּר מֵרַע וְעֵשָׂה**

טוֹב" בְּמַחְשְׁבָה דְּבוֹר וְעֵשָׂה, – הוא יימנע מלעבור על לא-תעשה ויקיים כל מצות-עשה, במחשבה, דיבור ומעשה, **שְׁלֵא לְמִרְוֹת חֲסִידֵי שְׁלוֹם עֵינֵי כְּבוֹדוֹ –** של הקב"ה, **אֲשֶׁר "מֵלֵא כָּל הָאָרֶץ"**, – הוא יפחד להמרות את הקב"ה הרואה הכל, ולכן יהיה "סור מרע ועשה טוב" במחשבה, דיבור ומעשה. **וּכְמֵאמַר²¹ רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי לְתַלְמִידָיו, בְּנוֹכַר לְעִיל**. – בפרק מא; "יהי רצון שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשרודם" – להימנע מעשיית רע. **וְזֶהוּ שְׁאֵמַר הַבְּתוּב²²: –** "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך – **כִּי אִם לִירְאָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ לְלַכֵּת בְּכָל דְּרָכָיו"**, – שעל כך שואלת הגמרא: וכי יראה היא דבר קטן, שהפסוק אומר שהקב"ה דורש מבני ישראל רק ליראה אותו? והגמרא עונה: אכן, לגבי משה – זה דבר קטן וקל. וכזכור נשאלת בתחילת פרק זה השאלה: הרי נאמר בפסוק "שואל מעמך" מכל אחד מישראל, ולא רק ממשה רבנו, ולגבי כל אחד מישראל, האם "יראה" היא אכן דבר קטן וקל?! אלא, היראה המזוכרת בפסוק זה, אליה קל לכל יהודי להגיע, היא היראה המביאה

גְּלוֹי בְּמַחְשְׁבָה מִמֶּשׁ, – שיראת ה' שבתעלומות לבו של כל אחד מישראל – כפי שלמדנו, שבכל אחד מישראל ישנו אוצר חתום ומוסתר של יראת ה' – תתגלה במחשבה ממש, שירגיש את היראה במחשבה, שאז היא פועלת בדיבור ובמעשה, **כִּידוּעַ לְיִוְדַעֲיָתָן**] – חכמה נסתרה, תורת הקבלה].
דברו על היראה שצריכה להיות ליהודי מהקב"ה, אמר רבנו הזקן, שהיא צריכה להיות "כעומד לפני המלך", כי הקב"ה הרי נמצא בכל מקום ומביט ומסתכל במעשיו וכו'.
אך, נשאלת השאלה: כשאחד עומד לפני מלך, הרי לא זו בלבד שהמלך רואה אותו, אלא גם הוא מצדו רואה את המלך, וראיה זו מעוררת בו יראה ופחד מהמלך, ואילו בנמשל שונה הדבר, שהרי, אכן, המלך, הקב"ה, רואה אותו, אבל הוא, האדם, אינו רואה את המלך, הקב"ה?! – יוסברו הדברים להלן, שקיים ענין נוסף שבכוחו לעורר בו את היראה, כי קיים גם כאן הענין של ראיית המלך כביכול, והוא: ראיית השמים והארץ וכל הברואים שהקב"ה מחיה אותם – יש בה משום ראיית החיות האלקית המחיה אותם, ובלשון ה"תניא":

20. לכאור' אין הכרע אם "בכל עת וכו'" מוסב למע' כשיחזור ויתבונן בו' או למטה שבכל עת וגו' יהי' סור מרע וגו' אך מזה שבפרק י"ד מזכיר זה בנוגע להיות בינוני ומבאר שזה במעשה דבור ומח' לכאור' מסתבר שגם כאן הכוונה שמוסב למטה. 21. ברכות כח, ב. 22. דברים י, יב.

~ שבת קודש כ"ח ניסן ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סא, ועוד זאת יזכור... עד עמ' 122, כמ"ש במ"א.

נראה בראית העין, שהם בטלים לאורו ותכרף – כיצד ובמה זה נראה? בהשתחוואתם כל יום כלפי מערב בשקיעתם, – שהם שוקעים בצד מערב, כמאמר ר"ל²³ על פסוק: "וצבא השמים לך משתחויים" – שהשכינה במערב, ונמצא – הרי יוצא, יתירה מזו, שלא רק

בשעת שקיעתם הם בטלים, אלא, הלוכים כל היום כלפי מערב, הוא דרך השתחוואה ובטול. – שכן, כפי שהדבר מובן הרי כפי קביעתם של השמש, הירח והכוכבים, כל אחד באופנו, היה צריך להיות הלוכים ממערב למזרח, והילוכם כל היום ממזרח למערב, ושקיעתם בערב במערב – הרי זה להיפך מטבעם, אלא – דבר זה נובע ממה שהשכינה במערב. – שכן, בקביעותן של ארבע הרוחות, בשורות, בספירות העליונות, – מערב הוא ב"מלכות", שהיא "שכינה" – מקור

חיותם של הנבראים – ומכיון שנפשו של כל אחד מהנבראים האמורים, בטלה למקורה – הרי זה מתבטא בגופו, בהילוכו לצד מערב, בו נמצאת השכינה. הרי, שגם ראייתה של העין האנושית, רואה את ביטולם של הנבראים לחיות האלקית. והנה, גם מי שלא ראה את המלך מעולם, ואינו מכירו כלל, אף-על-פי-כן בשגכנסם לחצר המלך – "ששם אינו המקום בו עומד המלך בגילוי לגמרי, שם לא מקום כסא המלך וכו' (בנמשל – עולם הזה שצ"ל ראיות שיכירוהו השתחוואה וביטול למלך) – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א, ורואה שרים רבים ונכבדים משתחויים לאיש אחד – בחיצוניותו – הנכנס אין רואה חילוק" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א, תפל עליו אימה ופחד – כך גם ראיית הנבראים הגדולים – צבא השמים – בעמדם בביטול לפני הקב"ה – יש בכוח ראייה זו לעורר יראה ופחד מהקב"ה. למדנו הרי בפרק זה, שכשם שהדבר במשל של מלך בשר ודם, כך הדבר גם

ועוד זאת – דבר נוסף, יזכר, כי כמו שבמלך בשר-ודם עקר היראה – מפני המלך, היא – באה מפנימיותו וחיותו – של המלך, ולא מגופו, שהרי בשישן – המלך, אין שום יראה ממנו, – למרות שגופו הוא אותו גוף שיש

למלך בשעה שהוא ער, אלא, מפני שהיראה היא מפנימיותו וחיותו של המלך, ובשעה שהוא ישן, פנימיותו וחיותו הן בהעלם – לכן, לא קיימת אז היראה מפניו. מכך מובן – שעיקר היראה מהמלך – כשהוא ער – באה מפנימיותו וחיותו. והנה פנימיותו וחיותו – של המלך, אין נראה לעיני בשר, רק בעיני השכל – השכל יודע ומבין שבגוף זה ישנן פנימיותו וחיותו של המלך, על-ידי ראית עיני בשר בגופו ולבושיו, – של המלך, שיודע שחיותו מלבש פתוכם, – בראותו בעיניו הגשמיות את גופו

ליקוטי אמרים

ועוד זאת יזכור כי כמו

שבמלך בשר ודם עיקר היראה היא מפנימיותו וחיותו ולא מגופו שהרי כשישן אין שום יראה ממנו. והנה פנימיותו וחיותו אין נראה לעיני בשר רק בעיני השכל על ידי ראיית עיני בשר בגופו ולבושיו שיודע שחיותו מלוכש בתוכם וא"כ ככה ממש יש לו לירא את ה' ע"י ראיית עיני בשר בשמים וארץ וכל צבאם אשר אור א"ם ב"ה מלוכש בהם להחיותם* ואף שהוא ע"י התלבשות בלבושים רבים הרי אין הברל והפרש כלל ביראת מלך בשר ודם בין שהוא ערום ובין שהוא לבוש לבוש אחד ובין שהוא לבוש בלבושים רבים אלא העיקר הוא ההרגל להרגל דעתו ומחשבתו תמיד

הגה"ה

(וגם נראה בראית העין שהם בטלים לאורו ית' בהשתחוואתם כל יום כלפי מערב בשקיעתם כמאמר ר"ל ע"פ וצבא השמים לך משתחויים שהשכינה במערב ונמצא חילוכם כל היום כלפי מערב הוא דרך השתחוואה וביטול והנה גם מי שלא ראה את המלך מעולם ואינו מכירו כלל אעפ"כ כשנכנסם לחצר המלך ורואה שרים רבים ונכבדים משתחויים לאיש א' תפול עליו אימה ופחד):

ולבושיו של המלך, רואות עיני שכלו את פנימיותו וחיותו של המלך – וזה מעורר את היראה מראית המלך. ואם כן – הרי שגם בנמשל, לא רק שהמלך, הקב"ה, רואה אותו, וזה פועל בו את היראה מהקב"ה, אלא גם, ככה ממש יש לו לירא את ה', על-ידי ראית עיני בשר בשמים וארץ וכל צבאם, אשר אור אין-סוף גרוד-הוא מלבש בהם להחיותם. – ועל-ידי ראיית העולם וברואיו בעינים גשמיות, יש בידי עיני-השכל של יהודי לראות את החיות האלקית המחיה אותם – ודבר זה יעורר בו את רגש היראה, באותה מדה שפועלת עליו ראיית המלך. הגהה*: בהגהה הבאה, מסביר רבנו הזקן, שעל-ידי ראיית השמים והארץ וכו', רואים לא רק שישנה בהם חיות אלקית המחיה אותם, אלא אפשר גם לראות איך שהעולם ונבראיו בטלים לחיות האלקית, שבמהלך "צבא השמים" ממזרח למערב, מתבטאת השתחוואתם וביטולם להקב"ה, כי השכינה היא במערב. (וגם)

23. כבא בתרא כה, א.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שיודע אותה בנפשו, יש לו כשרון זה, אלא שצריך לאמן ידיו, שיבוא בפועל במעשה (בציור, עשיית כלים וכו')". הרי, שגם בנמשל ישנם שני הענינים: המלך, הקב"ה, רואה אותו, וגם הוא רואה את המלך כביכול,

שעל-ידי הסתכלותו בנבראים, הוא רואה ויודע את החיות האלקית המחיה אותם. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הנ"ל מועיל רק שתהי' היראה כמדת ההתבוננות שלו וכמדה שהשכל שלו "מושל" בו ומנהיגו. ועוד: ענין ההתבוננות בשכל – הרי לא תמיד יכול כל אחד להיות בדרגה של התבוננות שכלית וכו' (ראה נז, א: שגם במוחו ומח' אינו מרגיש שום יראה ובושה)

– ואילו יראת ה' צריכה הרי להיות תמיד, ולכן ממשך רבנו הזקן ומסביר 'גם להיות..."

וגם להיות לזכרון תמיד – גם בלי התבוננות בתחילה, אלא מצד האמונה הטהורה, יש לזכור את לשון חז"ל "קבלת על מלכות שמים", שהוא פְּעֻנָן "שום תשים עליך מלך"²⁵, – כך צריך כל אדם מישראל לשים על עצמו את הקב"ה למלך, לקבל על עצמו עול מלכותו של הקב"ה, פְּמוֹ שְׁנַתְּבָאָר בְּמָקוֹם אַחֵר וכו', – וזה מה שרבנו הזקן אומר בתחילת פרק מ"א, ש"אף שלא תפול עליו אימה ופחד בהתגלות לכו", כפי שאכן באה יראה זו בהתגלות מצד השכל וההתבוננות – "ישים" את הקב"ה למלך על עצמו, ויקבל על עצמו עול מלכות שמים; ובהתאם לנאמר שם, נמצא ענין זה באמת בכל אדם מישראל, מצד טבע הנשמה שלא להמרות את מלך מלכי המלכים, ומשום כך זה יכול להיות תמיד. כִּי תִקְרֹא שֶׁבְּרוּךְ הוּא מְנִיחַ – בצד אֵת – הנבראים של העולמות העליונים והתחתונים – כלומר: אין הם תכלית הכוונה של הבריאה, ומיוחד מלכותו עלינו – בני ישראל, וכו', וְאַנְחֵנו מִקְבָּלִים וכו', – על עצמנו עול מלכות שמים. וְזֶהוּ עֲנִין הַהִשְׁתַּחֲוּאוֹת שְׁבַתְּפֹלֶת י"ח – "שמונה עשרה", אַחֵר קְבֻלַּת עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם בְּבִרְיַת שְׁמַע, – כשאומרים "ה' אלקינו ה' אחד" וכו', לְחֹזֵר וְלִקְבֹּל – על עצמו שוב, בְּפִעֵל מְמַשׁ – עול מלכות שמים, על ידי בְּמַעֲשֵׂה וכו', – וזוהי המשמעות של ההשתחוואות – הביטול להקב"ה, המתבטא בתנועה מעשית של ההשתחוואה, פְּמוֹ שְׁנַתְּבָאָר בְּמָקוֹם אַחֵר:

בנמשל, שעל-ידי הראיה בעיני בשר את הנבראים, יודעים שנמצאת בהם החיות האלקית המחיה אותם, ודבר זה מביא ליראה מהקב"ה. ברם, לכאורה אפשר לשאול: כשמסתכלים על גופו של מלך בשר ודם, רואים בבירור שזהו גופו של המלך, ועל-ידי-זה רואה עין-השכל את החיות של המלך, ואילו בנבראים שבעולם, מכוסה החיות האלקית בכל-יכך הרבה לבושים, שיתכן הרבר שמשתכלים עליהם, ובשעת מעשה לא יודעים שהם הם הלבושים לחיות האלקית המלוכבת בהם? ממשך רבנו הזקן להסביר, שבכך על האדם להתרגל, שבשעה שהוא מסתכל על הנבראים שבעולם – יזכור מיד, שהם מהווים לבושים

ליקוטי אמרים

להיות קבוע בלבו ומוחו תמיד אשר כל מה שרואה בעיניו השמים והארץ ומלואה הכל הם לבושים החיצונים של המלך הקב"ה וע"י זה יזכור תמיד על פנימיותם וחיותם וזה נכלל ג"כ בלשון אמונה שהוא לשון רגילות שמרגיל האדם את עצמו כמו אומן המאמן ידיו וכו'. וגם להיות לזכרון תמיד לשון חז"ל קבלת עול מלכות שמים שהוא כענין שום תשים עליך מלך כמ"ש במ"א וכו' כי הקב"ה מניח את העליונים והתחתונים ומיוחד מלכותו עלינו וכו' ואנחנו מקבלים וכו' וזהו ענין ההשתחוואות שבתפלת י"ח אחר קבלת עול מלכות שמים בדבור בק"ש לחזור ולקבל בפועל ממש במעשה וכו' כמ"ש במ"א:

חיצוניים בלבד לחיות האלקית המחיה אותם, ועל-ידי-זה – לראות את החיות האלקית שבעולם. ובלשון ה"תניא": וְאִף שְׁהוּא עַל-יְדֵי הַתְּלַבְּשוֹת בְּלְבוּשִׁים רַבִּים – החיות האלקית המחיה את הנבראים, מלוכבת בלבושים רבים המכסים עליה, וכשמסתכלים על הנבראים, לא רואים שאלה הם לבושים של החיות האלקית – הַרִי אֵין הַכֹּדֵל וְהַפֶּרֶשׁ בְּלָל פִּירְאֵת מִלֶּךְ בְּשָׂרוֹנְדָם, בֵּין שְׁהוּא עֵרֶם²⁶, וּבֵין שְׁהוּא לְבוּשׁ לְבוּשׁ אַחֵר, וּבֵין שְׁהוּא לְבוּשׁ בְּלְבוּשִׁים רַבִּים. אין זה משנה כמדת היראה שמפניו, כי העיקר הוא הידיעה שהמלך נמצא כאן, ידיעה זו מעוררת את היראה. כך גם בענינו, כשיתרגל האדם בכך, שבהסתכלותו על נבראי העולם, יזכור שהם מהווים לבושים לחיות האלקית – זה יעורר בו את היראה. אֵלֶּא הָעֶקֶר הוּא הַהֲרַגְלָה, לְתַרְגִּיל דַּעְתוֹ וּמַחְשְׁבֹתוֹ תְּמִיד, לְחַיּוֹת קְבוּעַ בְּלְבוֹ וּמַחוֹ תְּמִיד, אֲשֶׁר כָּל מַה שְׂרוּאָה בְּעֵינָיו, הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וּמְלֵאָהּ, הַכֹּל הֵם לְבוּשִׁים חִיצוֹנִים שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ הוּא, וְעַל-יְדֵי-זֶה יִזְכֹּר תְּמִיד עַל פְּנִימוֹתָם וְחַיּוֹתָם. – של נבראים אלה, שהן אלקות – וזה יעורר בו יראה מהקב"ה. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולכאורה קשה שבפרק ל"ג נתבאר שהתבוננות זו היא ענין האמונה, וכן בפרק זה עצמו (ס, ב): ישראל מאמינים כו' – ואיזה קישור להבנה ואמונה, וה"ה אדרבה שוללים זה את זה (כשמבין אין צורך באמונה כו') – ומתוך: וזה נכלל... וְזֶה נִכְלָל גַּם-בֵּן בְּלִשׁוֹן אֲמוֹנָה", שְׁהוּא – המלה אמונה, לִשׁוֹן "רגילות", שְׁמַרְגִּיל הָאָדָם אֶת עַצְמוֹ, כְּמוֹ אֲמִן הַמְאֲמֵן יְדָיו וכו'. – הערת

24. "להעיר ממשנה ס"ב דסנהדרין" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 25. דברים יז, טו.

לוח היום יום ...

יום ראשון

יום שלישי כב ניסן, אחרון של פסח [בחו"ל], שבעה לעומר ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קורן.

תניא: וגם . . . 120 כנ"ל פ"ב.

ביום מהדרים: לקדש, אחר-כך מתפללים תפלת המנחה, ואחרי-זה סעדת יום-טוב.
הבעש"ט היה אוכל ג' סעודות באחש"פ.

סעודת אחרון של פסח היתה נקראת – אצל הבעש"ט – משיח'ס סעודה. אחש"פ איז משיח'ס סעודה, ווייל אחש"פ איז מאיר גילוי הארת המשיח.

בשנת תרס"ו התחיל הסדר, אשר תלמידי תומכי תמימים יאכלו יחד בחה"פ בהיכל הלימוד והי' אז ש"י תלמידים וח"י שלחנות. סעודת אחש"פ אכל אאמו"ר ביחד עם התלמידים, וציווה לתת לכל תלמיד ד' כוסות. ואמר אז: דאס איז סעודת משיח.

תרגום

הבעל-שם-טוב ה'יה אוכל ג' סעודות באחרון-של-פסח.
סעודת אחרון-של-פסח היתה נקראת – אצל הבעל-שם-טוב – "סעודת משיח".
"סעודת משיח" היא באחרון-של-פסח, כי באחרון-של-פסח מאיר גילוי הארת המשיח.

בשנת תרס"ו התחיל הסדר, אשר תלמידי תומכי תמימים יאכלו יחד בחג הפסח בהיכל הלימוד. והיה אז ש"י תלמידים וח"י שלחנות. סעודת אחרון-של-פסח אכל אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] ביחד עם התלמידים, וצוה לתת לכל תלמיד ד' כוסות. ואמר אז: זוהי סעודת משיח.

יום שני

יום רביעי כג ניסן, אסרו חג [בחו"ל], שמונה לעומר ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קח-קיב.

תניא: והנה כל . . . סא לי"ח.

עס איז פאראן דער ענין וואס אחש"פ איז דער גילוי פון משיח, וואס איז שייך לכל ישראל. פסח איז דאך דער מדלג און ליל שמורים, און בכלל הערט זיך חרות'דיק, און נאכדעם פאלט מען אריין אין וועלט, איז דאס איז דער גילוי פון משיח, דער תוקף וואס עס גיט אז מ'זאל קענען געהן אין וועלט.

תרגום

ישנו הענין שאחרון של פסח הוא גילוי של משיח, ששייך לכל ישראל. פסח הוא הרי ה'מדלג' ו'ליל שמורים'. ובכלל, ההנהגה היא של בן חורין, ואחר מכן נופלים לעניני העולם – הרי זה הוא הגילוי של משיח, התקף הנתן כדי לאפשר ההליכה בעולם.

יום שלישי

יום חמישי

כד ניסן, תשעה לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, חמישי עם פירש"י.

תהלים: קיג'ק"ח.

תניא: ועוד זאת . . . סא ידיו וכו'.

גוהגים שאין מברכים שהחיינו בימי ספירת העומר.

לא טוב האבען מיר אלע. שעיר לעזאזל איז געווען אן עבודה אין בית המקדש. ווי באלד א נברא איז דא לא טוב, דארף מען עס אוועקשיקען אין ארץ גזרה.

תרגום

'לא טוב' יש לכלנו. שעיר לעזאזל היה עבודה בבית המקדש. מכיון ש[ב] נברא ישנו 'לא טוב', יש לשלחו לארץ גזרה.

יום רביעי

יום ששי

כה ניסן, עשרה לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, ששי עם פירש"י.

תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.

תניא: וגם להיות . . . כמ"ש במ"א.

העבודה היא בכל אדם לפי מהותו ומעלתו. מי שיש בידו לנקב מרגליות או ללטש אבנים טובות ועוסק בעבודת מלאכת אפית לחם – ומוכן דגמת פל זה בעבודה – הגם שהיא עבודה ומלאכה הנצרכת במאד, בכל זה לחטא יחשב לאיש ההוא.

יום חמישי

שבת

כו ניסן, יא לעומר

ה'תש"ג

מברכים ראש חדש איר. אמירת כל התהלים בהשכמה. יום התועדות. הפטורה: הלוא כבני בשרים.

שיעורים. חומש: אחרי מות, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.

תניא: פרק מג. והנה . . . 124 לקמן.

משיחת אאמו"ר: חסידות מאנט אז ורחץ את בשרו במים ולבשם. ד. ה. די השכלה פון חסידות מוז אויסוואשען דעם בשר, און אראפשוויינקען דעם את בשרו, את הטפל לבשרו, די אלע רגילות'ן, וועלכע בשר מאכט, און דאן קען מען ערשט אנטאן די בגדי קדש. מחשבת ודבור חסידות והנהגתם של חסידים בהתבוננות קודם התפלה בגדי קדש הם, דאס איז בגדים וועלכע מען האט געגעבען מן הקדש, אבער דער ורחץ במים את בשרו דאס דארף מען אליין. לבושי הנפש דאס גיט מען מלמעלה, אבער אפואשען דעם טפל וואס ווערט פון בשריות און דעם בשר אליין מאכען פאר א בשר קדש, דאס איז נאך בכח עצמו. און דאס מאנט חסידות, און אויף דעם האט רבינו הגדול געהאט מסירות נפש. ער האט געעפענט דעם צנור פון מס"נ אויף עבודת ה' בתפלה, זיין צוגעבונדען צו עצמות א"ס, חסידות שטעלט אוועק א חסיד פנים אל פנים צו עצמות א"ס.

תרגום

משיחת אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: חסידות תובעת ש'ורחץ את בשרו במים ולבשם". זאת אומרת: השכלת החסידות בהכרח שתרחץ הבשר, ותשטף את ה"את בשרו", את הטפל לבשרו, כל ההרגלים שהבשר מרגיל, ורק אז אפשר כבר ללבוש בגדי קדש. מחשבת ודבור חסידות, והנהגתם של חסידים בהתבוננות קדם התפלה, "בגדי קדש הם"; אלו בגדים שנתנו מן הקדש. אך את ה"ורחץ במים את בשרו", יש לעשות לבד. לבושי הנפש נתנים מלמעלה, אך רחיצת הטפל שנוצר מהבשריות, ולהפך את הבשר לבשר קדש – זהו רק בכח עצמו. וזאת תובעת החסידות, ועל כך היתה לרבנו הגדול מסירות נפש. הוא פתח את צנור מסירות הנפש עבור עבודת ה' בתפלה, כדי להיות קשורים לעצמות אין-סוף. חסידות מציבה חסיד פנים אל פנים מול עצמות אין-סוף.

ה'תש"ג

כז ניסן, יב לעומר

יום ראשון

יום
שישי

שיעורים. חומש: קדושים, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קכ"קלד.
תניא: והנה בחי' . . . לי"ח.

דברים המתרים, אם עושה אותם להנאתו – הם רע גמור, כמו שכתב רבנו [הזקן] נשמתו-עזרן (תניא פרק ז). לפי דקדוש עצמך במתור לך. צריך להכניס קדושה בדברים המתרים שיהיה בהם תכלית של תורה ומצוות יראת שמים ומדות טובות.

ה'תש"ג

כח ניסן, יג לעומר

יום שני

שבת
קודש

שיעורים. חומש: קדושים, שני עם פירש"י.
תהלים: קלה-קלט.
תניא: פרק מד. והנה כל . . . סג צפרא כו'.

החסידים שאלו את אדמו"ר הזקן: איזה עבודה נעלית יותר, אהבת ה' או אהבת ישראל? ויען: אהבת ה' ואהבת ישראל שתיהן כאחת תקוקות בנשמתו רוחו ונפשו של כל אחד מיישראל. ומקרא מלא דבר הפתוב: "אהבתי אתכם, אמר ה'", הרי דגדולה אהבת ישראל, דאוהב מה שהאוהב אוהב.

צריך להיות בכל דרכך דעהו, זאת אומרת, עבודת השם בכל

ענייני האדם בכל משך המעת-לעת

ממכתב כ"ח ניסן תשי"ז

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון כ"ב ניסן ~

טלטול מוקצה לצורך מצוה

עמ' סג).

ואילו דברי התוספות אמורים במקרה שיש מעט דם ואם ימתין עד הלילה הדם יתייבש ולא תתקיים המצוה כלל, ולכן הותר לטלטל מוקצה כדי שלא תתבטל המצוה מדאורייתא. להלכה נפסק שאם שחט יכסה את הדם בעפר מוקצה, כדי שלא לבטל מצות כיסוי (שו"ע אורח חיים סי' תצח סט"ו), אך לגבי המוצא בשבת חפץ מוקצה נפסק (שם סי' שוסי"ב) שיכול להכריז עליו אך לא ליטול אותו ממקומו. ולאור האמור יש לבאר את החילוק משום שאת האבדה יוכל להחזיר לאחר השבת ולכן לא התירו להחזירה בשבת על ידי טלטול מוקצה (נתיב הקודש שם).

אך אדמו"ר הזקן מפרש באופן אחר: "ואפילו איסור של דבריהם לא יעשה בשביל ממון חברו כגון להגביה מעות שמצא בשבת, שאין דוחין איסור מפני ממון, שנאמר 'אני ה' – כולכם חייבים בכבודי'" (הל' מציאה ופקדון ס"מ). הרי שאף אם לא יוכל להשיב את האבדה לאחר השבת והמצוה תתבטל, אין לדחות משום כך איסור מוקצה, כי רק מצוה שבין אדם למקום דוחה איסור מוקצה ולא מצוה ממונית שבין אדם לחברו.

הלכות שביתת יום טוב פרק ג, הלכה א: **וְאִם אֵין לוֹ עֵפֶר מוֹכֵן אוֹ אֶפֶר הָרְאוּי - הָרִי זֶה לֹא יִשְׁחַט; וְאִם עֵבֶר וְשֹׁחַט, לֹא יִכְסֶה דָּמָם עַד הָעֶרֶב.**

התוספות (ביצה ח, א, ד"ה אמר ר"י) הביאו מדברי הירושלמי שבדיעבד, אם עבר ושחט כשאין לו עפר מוכן, יכסה בעפר מוקצה, כי מצות כיסוי הדם דאורייתא דוחה איסור מוקצה דרבנן.

אך הרמב"ם כותב שאם עבר ושחט לא יכסה עד מוצאי יום טוב, ולכאורה יש ללמוד מכך שלדעתו אין לטלטל מוקצה אף לצורך קיום מצוה מדאורייתא.

אולם יש שלמדו מדברי הרמב"ם בהלכות שופר (פ"א ה"ד) שמותר לטלטל שופר מוקצה (כגון שהכין אותו גוי ביום טוב ולא היה מוכן מאתמול) כדי לתקוע בשופר בראש השנה שאיסור מוקצה נדחה בשביל מצוה דאורייתא (שו"ת מהרש"ם אר"ח, סי' כב). ולפי זה הרמב"ם אסר לטלטל מוקצה לצורך כיסוי הדם כי מצוות הכיסוי תוכל להתקיים במוצאי יום טוב, כמודגש בלשונו: "ואם עבר ושחט לא יכסה דמם עד לערב", אולם אם המצוה דאורייתא תתבטל לחלוטין אם לא תתקיים עתה, איסור מוקצה נדחה מפניה (ראה שער המלך יו"ט פ"ב הי"ח, נתיב הקודש מוקצה

~ יום שני כ"ג ניסן ~

טבילת כלים טמאים בשבת וביום טוב

כאן, בהלכות יום טוב, כתב הרמב"ם כרב ביבי שהאיסור הוא משום שמא ישהה את הכלי בטומאתו עד יום טוב ויבוא לידי תקלה, כי כך שנינו גם בברייתא(שם). אך לענין שבת לא הביא טעם זה כי יש לחלק שלפני יום טוב יש לפעמים ימים רבים ויש לחשוש שמא ישהה ובמשך הזמן יבוא לידי תקלה, אבל לפני שבת אין לחשוש לכך כי זמן ההמתנה הוא קצר (לא יותר משהה ימים) ולכן ביאר כדברי רבא שהאיסור להטביל כלי טמא בשבת הוא משום שנראה כמתקן.

ומדוע לא הביא הרמב"ם גם לענין יום טוב שאיסור הטבילה הוא משום שנראה כמתקן?

מבאר האור שמח:

טבילת כלים ביום טוב היא מצוה, כי חייב אדם לטהר את עצמו ברגל, וצריך לטהר גם את כלי (רש"י ביצה יז, ב). ולכן

הלכות שביתת יום טוב פרק ד, הלכה יז: **כְּלֵי שְׁמֵטָא מְעַרְבֵי יוֹם טוֹב, אֵין מְטַבְּלִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב - גְּזֵרָה, שְׁמָא יִשְׁהֶה אוֹתוֹ כְּמֵמָאתוּ.**

הקשו אחרונים (יד המלך כאן ולח"מ הל' שבת פכ"ג ה"ח ועוד): דברי הרמב"ם בהלכה זו הם כדעת רב ביבי (ביצה יח, א) שאסור להטביל כלים טמאים בשבת ויום טוב גזירה שמא ישהה את הכלי הטמא עד יום טוב שאז זמנו פנוי, ויבוא לידי תקלה להשתמש בו לתרומה. ואילו בהלכות שבת (פכ"ג ה"ח) פירש הרמב"ם כדברי רבא (ביצה שם) שאסור להטביל כלי טמא בשבת מפני שנראה כמתקן כלי, כי כלי טמא אי אפשר להשתמש בו בטהרה ועל ידי הטבילה נעשה ראוי לשימוש והרי זה דומה לתיקון כלי שהיא מלאכה!

וביאר הי"ד המלך:

וה'שפת אמת' (ביצה שם) הוסיף:
איסור הטבילה ביום טוב הוא שמא ישהה ויבוא לידי תקלה. ולכן מותר להטביל כלי שנטמא בו ביום (להלן הי"ח) כי לא שייך לאסור מטעם זה, אבל בשבת שהאיסור הוא משום שנראה כמתקן – אף אם נטמא הכלי בשבת אסור להטבילו.

לא אסרו חכמים טבילת כלים ביום טוב מפני שנראה כמתקן. ועוד יש לומר: אפילו לתקן כלי לצורך אוכל נפש הותר ביום טוב (כשאי אפשר לתקנו מבעוד יום – ראה שו"ע אדה"ז אר"ח סי' תצה ס"ח), וכל שכן שיש להתיר טבילת כלים שרק נראה כמתקן, אילולי החשש שיבוא לידי תקלה.

~ יום שלישי כ"ד ניסן ~

זכייה בחמץ האסור בהנאה

עובד כוכבים ואז תהיה מותרת בהנאה לישראל – "מצי זכי בה". והוסיף על פי זה: "מכאן לחמץ בפסח של גוי שאפשר לישראל לזכות בו, והוי חמץ של ישראל ואסור לעולם".

וביאר האור שמח: היות וחמץ של גוי מותר בהנאה לישראל לאחר הפסח, ובעתיד יהיה לו דין ממון שהישראל יכול לזכות בו, הרי הוא יכול הוא לזכות בו גם בפסח. כשם שבעבודה זרה, כאשר ישנה אפשרות בעתיד שהעבודה זרה תתבטל ותהיה מותרת בהנאה לישראל – יכול הוא לזכות בה גם כעת, כאשר היא אסורה בהנאה.

ואף על פי שבשעה שהדבר נכנס לרשות ישראל, הרי זה שוב אסור בהנאה לעולם ואין לו דין ממון – הרי זה רק כתוצאה מכך שהישראל זכה והדבר ברשותו, אבל קודם שזכה אין זה יכול להפריע לזכייה, כי "איך יוקדם המסוכב [התוצאה - איסור ההנאה] למנוע את הסיבה [כניסה לרשות ישראל] אשר תסוכב ממנו".

הלכות חמץ ומצה פרק א, הלכה ג: אינו לזקק משום "לא יראה" ו"לא ימצא", אלא אם כן קנה חמץ בפסח. יש לעיין:

כיצד תיתכן המציאות של קניית חמץ בפסח, הרי חמץ בפסח הוא איסור הנאה שאין לו דין ממון ואין קנין מועיל בו, ואם כן, איך יוכל לזכות בו?

והנה, מסופר בגמרא (עבודה זרה מג, א): פעם הלך רבי אלעזר הקפר ומצא טבעת שעליה צורת עבודה זרה, והמתין עד שבא גוי וביטל את העבודה זרה. ולא רצה להגביה את הטבעת קודם לכן, כי אז הייתה הופכת להיות ברשות ישראל, ועבודה זרה של ישראל אינה מתבטלת לעולם.

והקשה הר"ן (סו, ב), הרי היה יכול להגביה בכל מקרה, כי בלאו הכי לא יכול לזכות בה, היות וזו טבעת של עבודה זרה שאסורה בהנאה ואין בה דין ממון!

ותירץ כי כיון שהעבודה זרה יכולה להתבטל על ידי

~ יום רביעי כ"ה ניסן ~

ביטול חמץ בלב או בפה?

בלבו, והוציא לשון אמירה' ממשמעו, כי אם החיוב הוא לבטל בפה היתה הגמרא (בבלי) צריכה לומר זאת בפירושו. וגם מלשון רש"י (פסחים ו, ב ד"ה הבודק) שכתב "צריך שיבטל בלבו" משמע שחיוב הביטול הוא בלב. והוסיף הב"ח, "לרווחא דמילתא היא שנהגו כן, אולי משום עמי הארץ שמא ישכחו הביטול שבלב, נהגו לומר כל חמירא".

והנה, לשון רש"י (שם) הוא "הבודק צריך שיבטל בלבו... ואומר כל חמירא...". והקשה הצ"ח (שם) שלכאורה זו סתירה מיניה וביה כי מתחילת הדברים משמע שדי בביטול בלב ומהמשך משמע שצריכה להיות אמירה בפה!
ותירץ:

מדוע באמת די בביטול בלב, הרי בכל התורה כולה דברים שבלב אינם דברים? אלא שחמץ אינו ברשותו של

הלכות חמץ ומצה פרק ב, הלכה ב: ומה היא השפחה זו האמורה בתורה? היא שייבטל החמץ מלבו... ויחשב אותו כעפר, וישים בלבו שאין ברשותו חמץ כלל.

מלשון הרמב"ם משמע שדי בביטול החמץ בלב ולא צריך להוציא הדבר בפיו, וכן כתב הטור (אר"ח סי' תלו): עיקר הביטול בלבו, ואם מחשב בלבו לבטל סגי נולכן אין צריך לברך שלא מצינו ברכה על מחשבה שבלב. ואף שנהגים לומר כל חמירא וכו' – לא מצינו שתקנו חכמים זה, אלא שנהגו כך.

ותמה ה'בית יוסף' (שם סי' תלד): בירושלמי (פסחים פ"ב ה"ב), "אמר רב צריך שיאמר כל חמץ שיש לי בתוך ביתי... יבטל", ומשמע שתקנת חכמים היא לבטל בפה?

ומיישב הב"ח: הטור יפרש שצריך שיאמר היינו שיאמר

בלבו, וסיים שיש לומר גם בפה, לצאת גם לדעת רבי יוסי הגלילי.

להלכה הכריע אדמו"ר הזקן (או"ח סי' תלד ס"ז ובקונטרס אחרון סק"ג), על פי דברי הרמ"א וה'מגן אברהם' (שם ס"א): "עיקר הביטול מן התורה הוא בלב" אלא ש"מדרבנן לכתחילה צריך להוציא בשפתיו כמו שכתב ה'בית יוסף' מהירושלמי... ולכל הפחות תקנת הגאונים היא".

אדם והכתוב עשאו כאילו הוא ברשותו (שם) ולכן די בגילוי דעת שבלב. אמנם, זהו לדעת התנאים שחמץ בפסח אסור בהנאה, אבל לדעת ר' יוסי הגלילי שמותר בהנאה, הרי החמץ ברשותו ולא יועיל ביטול בלב כי דברים שבלב אינם דברים וצריך להוציא בפה.

ולכן, רש"י הרוצה לפרש את ההלכה לכל הדעות התחיל לבאר לשיטת רוב התנאים שחמץ אסור בהנאה ודי שיבטל

~ יום חמישי כ"ו ניסן ~

'קירבנו המקום' - מתי?

אמונתם, ולדבריו הקירוב היה ביציאת מצרים. ומבאר הרבי שדברי הרמב"ם מתייחסים לשני הקירובים – בימי אברהם וביציאת מצרים (לקוטי שיחות יו, עמ' 83 הע' 41), שכן בהלכות עבודה זרה (פ"א ה"א-ג) מתאר הרמב"ם את התפתחות האמונה בה' בדורות הראשונים: בתחילת הבריאה "טעו בני אדם טעות גדול" ועבדו עבודה זרה עד "שנולד עמודו של עולם והוא אברהם אבינו" ופירסם את האמונה בה' בדורו. האמונה עברה לדורות הבאים בימי יצחק ויעקב, אולם כאשר ירדו ישראל למצרים "חזרו ללמוד מעשיהן ולעבוד כוכבים כמותן.. וכמעט קט היה העיקר ששתל אברהם נעקרו" עד שביציאת מצרים "מאהבת ה' אותנו.. בחר ה' ישראל לנחלה הכתירן במצות והודיעם דרך עבודתו". ויתכן שהדבר מרומז בדברי הרמב"ם כאן שכתב בסתם "שקרבנו המקום לו והבדילנו מהאומות וקרבתו ליחודו", ולא פירט מתי היה הדבר – כי כוונתו אכן לשני הזמנים, בימי אברהם אבינו וביציאת מצרים.

הלכות חמץ ומצה פרק ז, הלכה ד: וְצִרְיָהּ לְהַתְחִיל בְּגִנּוּת וְלִסְוֵם בְּשֶׁבַח. בִּיצֵר? מִתְחִיל וּמְסַפֵּר, שֶׁבְּתַחֲלָה הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ - בִּימֵי תְרַח וּמִלְפָּנָיו - בּוֹפְרִין וְטֹעֲוִין אַחֲרֵי הַהֶבֶל... וּמְסִים בְּרַת הָאָמֶת, שֶׁמִּקְרָבוֹ הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לָהּ, וְהַבְדִּילָנוּ מִן הַתּוֹעִים, וְקָרְבָנוּ לְיַחְוָדוֹ.

סיום הסיפור "בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו" הוא "שקרבנו המקום לו והבדילנו מהאומות וקרבתו ליחודו", אך מתי היה מאורע זה של ה'קירוב למקום'? והנה, בהגדה של פסח נאמר "מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו", ומביא בעל ההגדה הוכחה על כך מן הפסוק "ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנהר...". ולפי זה, הקירוב היה בימי אברהם אבינו ולכאורה יש לפרש כך גם ברמב"ם שכתב "שקרבנו המקום לו" בהמשך ל"בתחילה היו אבותינו בימי תרח ומלפניו כופרים...", שכוונתו לאברהם אבינו (לקוטי שיחות כה, עמ' 48 הע' 26).

אבל רבינו מנוח (כאן) מפרש: "ויציאת מצרים חזקה

~ יום שישי כ"ז ניסן ~

תקיעת שופר בירושלים בר"ה שחל בשבת?

כט. ב) פירש את המשנה "אבל לא במדינה – לא בירושלים ולא בגבולין", ולדעתו היו תוקעים רק במקדש ולא בירושלים.

והנה, בטעם הדבר שאין תוקעים בשופר בראש השנה שחל להיות בשבת מבואר בגמרא (שם): "הכל חייבין בתקיעת שופר ואין הכל בקיאין בתקיעת שופר; גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד ויעבירונו ד' אמות ברשות הרבים".

ומדוע בבית המקדש לא חששו ל'שמא יעבירונו'?

הלכות שופר פרק ב, הלכה ח: בְּזִמְנֵי שְׁהִיָּה הַמִּקְדָּשׁ קָנָם, וְהָיָה בֵּית דִּין הַגָּדוֹל בִּירוּשָׁלַם - הָיוּ תּוֹקְעִין בִּירוּשָׁלַם בְּשֶׁבַת, כָּל זִמְנֵי שְׁבִית דִּין יוֹשְׁבֵי.

לשיטת הרמב"ם, בזמן בית המקדש היו תוקעים בשופר בראש השנה שחל בשבת לא רק במקדש אלא גם בכל העיר ירושלים. וכפי שפירש גם את המשנה (ר"ה פ"ד מ"א) "יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין, אבל לא במדינה" (בפירוש המשנה שם): "מקדש תקרא ירושלים כולה, ומדינה שאר העיירות שבכל ארץ ישראל". אבל רש"י (ר"ה

שכג) כי נראה שבהלכה זו הולכים הרמב"ם ורש"י לשיטתם: לדברי רש"י שתקעו במקדש מפני שאין שבות במקדש הרי כלל זה נאמר רק בנוגע לבית המקדש עצמו, אבל לא בירושלים שם לא הותרה שבות (ראה עירובין קג, א); אבל הרמב"ם שמנמק את ההיתר לתקוע מפני שבות דין הגדול שבירושלים הזהירו את העם סובר שהשפעת בית הדין הגדול כוחה יפה בכל ירושלים, ולכן תקעו בכל העיר.

רש"י מפרש (שם ד"ה גזירה) כי "במקדש לא גזור - דאין איסור שבות דרבנן במקדש". אבל מדברי הרמב"ם כאן שבזמן שבות דין הגדול ישב בירושלים "היו הכל תוקעין בירושלים בשבת כל זמן שבות דין יושבין" משמע שבמקדש לא חששו ל"שמא יעברנו" מפני שהסנהדרין היו מזהירים את העם שלא יעברו על האיסור. ולפי זה כתב הגרש"י זווין (לאור ההלכה, מהדורת תשס"ד, עמ'

~ שבת קודש כ"ח ניסן ~

הספק מהי 'תרועה'

ולפי זה אין הכוונה שעד רבי אבהו היה ספק הלכתי בדין התרועה – כי בכל אופן יוצאים ידי חובה מן התורה - אלא "לחילוקי המנהגות קורא [בגמרא] ספק, ולשון שאינו מדוקדק הוא" (בית יוסף אר"ח סי' תקצ"ד וכתבו). אך מלשון הרמב"ם כאן שכתב "תרועה האמורה בתורה נסתפק לנו בה ספק לפי אורך השנים" ומסיים (בה"א) "נמצא מנין התקיעות שלשים כדי להסתלק מן הספק", משמע שמדובר בספק גמור כיצד צריכה להיות התרועה מן התורה. ואם כן אינו מובן, כיצד היו יוצאים ידי חובתם עד שבא רבי אבהו?

וצריך לומר שקודם התקנה "כל מקום היה נוהג כסברת רב המקום ההוא", עד שבא רבי אבהו ו"קייבץ כל הספיקות והתקין שיעשו כדברי כולם כדי שיצא כל ישראל ידי חובת תקיעת שופר בלא ספק כלל" (בית יוסף שם).

הלכות שופר פרק ג, הלכה ב: תרועה זו האמורה בתורה, נסתפק לנו בה ספק לפי אורך השנים ורב הגליות, ואין אנו יודעין היאך היא.

במקור הדברים בגמרא (ר"ה לד, א) אמרו שמחמת הספק מהי תרועה התקין רבי אבהו שיתקעו: תקיעה שברים תרועה תקיעה, תקיעה שברים תקיעה, תקיעה תרועה תקיעה. ותמוה: כיצד אם-כן היה הדבר בעם ישראל עד שבא רבי אבהו? האם לא יצאו ידי חובתם?

וכתבו ראשונים (רא"ש ור"ן ר"ה שם) בשם רבינו האי שברורות הראשונים היו מקומות שנהגו לעשות שברים והיו מקומות שנהגו לעשות תרועה. ואמנם אלו ואלו יוצאים ידי חובתם מן התורה אלא היות והדבר היה נראה בעיני ההמון כמחלוקת, תיקן רבי אבהו שכל ישראל ינהגו באופן אחד ושוב לא ייראה כמחלוקת.

המשך ביאור למס' מכות ליום שבת קודש עמ' ב

19 'הנחתו' מיותר ללמד על הנחה, וכיון שגם בתחילת הפרשה נאמר 'הנחתו', נמצא שהתורה צייתה פעמים על ההנחה, ודבר שהתורה מצווה עליו פעמיים מעבב.

20 מבררת הגמרא: מאי טעמא דרבי אליעזר בן יעקב - כיצד דרש תנופה מהפסוק 'ולקח הכהן תנופה מידו'. מבארת הגמרא: אתיא יד יד משלמים - תנופה נלמדת בגזירה שוה מתנופת שלמים, שבשניהם נאמר לשון 'יד', פתיב קבא - כתוב כאן בביכורים 'ולקח הכהן תנופה מידו', ופתיב לגבי שלמים (הרי"ט ב) 'ידיו תביאנה את אשי ה' וגו' להניף אתו תנופה, ומתגזירה שוה דורשים שצריך גם בביכורים לעשות תנופה, וכן לומדים מהגזירה שוה את צורת התנופה, מה פאן - בביכורים לוקח הכהן, אף להלן בשלמים צריך שיקח הכהן, ופה להלן בשלמים מדובר על ידי הכהן, אף פאן בביכורים צריך את יד הכהן, הא כיצד - כיצד מניפים באופן שיהיו גם ידי הכהן וגם ידי הבעלים, מניח כהן וידיו תחת ידי בעלים ומניח.

21 קדושת ביכורים היא כתרומה, וזו האוכל מהם חייב מיתה בידי שמים. מבארת הגמרא מאימתי מתקדשים הביכורים: אמר רבא בר אבא אמר רבי יצחק, כפירים

1 לארבע רוחות ומעלה ומוריד, מבאר רבי יהודה את דרשתו: אתה 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18

אמר זו תנופה, או אינו אלא הנחה ממש - שמא תאמר שהכוונה להנחה ממש בעזרה, מבאר רבי יהודה שאין לומר כן, שהרי כשהוא (הכתוב) אמר בתחילת הפרשה (שם כו ד) 'ולקח הכהן תנופה מידו והניחו לפני מזבח ה' אלהיו', הרי חוב הנחה אמור, הא - אם כן במה אני מקיים את דברי הכתוב 'והנחתו', בהכרח צריך לומר שזו תנופה. ומאחר שרבי יהודה דורש את ההנחה השניה לענין תנופה, נמצא שאין שני ציוויים על הנחה, על כן אינה מעבבת. ורבנן שלא דורשים מכאן תנופה, אלא מבארים הפסוק כפשוטו להנחה, סוברים שהנחה מעבבת משום שהתורה מצווה על כך פעמיים.

ומאחר שהזכרנו לעיל בתירוץ על דברי רבי יוחנן, שרבנן סוברים שהנחה מעבבת, מבררת הגמרא מי הוא התנא שסובר כן: ומאן תנא דפליג עליה דרבי יהודה - מי הוא התנא שחולק על רבי יהודה וסובר שהנחה מעבבת. משיבה הגמרא: רבי אליעזר בן יעקב היא, דתניא בברייתא, מה שנאמר (הרי"ט כו ד) 'ולקח הכהן תנופה מידו' לימד על הכפורים שפוענין תנופה, דברי רבי אליעזר בן יעקב, וכיון שלמד תנופה מפסוק אחר, נמצא שהפסוק

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

על לא תעשה, שנאמר³: "כל מלאכת עבדה לא תעשו"⁴, "כל מלאכה, לא יעשה בהם". ואם עשה בעדים והתראה [=אזהרה]⁷, לוקה [39 מלקות] מן התורה¹.

ג) אחת מל"ט אבות מלאכות או תולדותיהן, המבוארות בהלכות שבת. ד) ואפילו לעשות מלאכה שהיא לצורך אכילה, אבל אינה שייכת מעיקרה לצרכי אכילה - אסור. ה) ששני עדים היתרו בו על האיסור של עשיית הדבר ועל חומרת העונש - לפני שעשה את המלאכה. ו) כדין כל מי שעובר על כל עבירת לא תעשה שבתורה בכוונה.

ג. העושה אבות מלאכות הרבה ביום טוב בהתראה אחת, כגון שזרע וכנה וסתר וארג בהתראה אחת - אינו לוקה אלא אחת; חלוק מלאכות לשבת⁸, ואין חלוק מלאכות ליום טוב⁹.

ז) ל"ט מלאכות, המבוארות בהלכות שבת. ח) בשבת הדין הוא שהעושה בשוגג כמה מלאכות, חייב להביא קרבן חטאת נפרד על כל מלאכה ומלאכה בפני עצמה, כי "המלאכות מחלקות" את זמן העשייה שכביכול עשה כל מלאכה לבדה בפני עצמה בשוגג. ט) ביום טוב לא אומרים ש"המלאכות מחלקות", מכיוון שדין זה נלמד מפסוק שנאמר במיוחד לגבי שבת ולא נאמר לגבי יום טוב.

ד. כל מלאכה שחייבין עליה בשבת - אם עשה אותה ביום טוב שלא לצורך אכילה - לוקה, חוץ מההוצאה מרשות לרשות וההקצרה; שמתוך שהתרה הוצאה ביום טוב לצורך אכילה, התרה שלא לצורך אכילה; לפיכך, מתר ביום טוב להוציא קטן או ספר תורה או מפתח וכיוצא באלו, מרשות לרשות.

י) כלומר, שהן מלאכות שמעיקרן אינן שייכות לענייני אכילה, כגון: כתיבה, אריגה ובניה וכיוצא בהן.

השנת הראב"ד
וכן... אכילה א"א זהו להחם חמין לרגליו, ולהדליק נר של אבטלה כגון המדליק נר לכבוד בירושלמי (ביצה פ"ה סה"ב) אמרו לא תאסור ולא תשרי.

וכן • מתר להבעיר, אף על פי שאינו לצורך אכילה. ושאר מלאכות - כל שיש בו צורך

~ יום ראשון כ"ב ניסן ~

הלכות שבת יום טוב

יש בכללן שתיים עשרה מצוות - שש מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה הוא פּרָטֵן: (א) לשבת בראשון של פסח; (ב) שלא לעשות בו מלאכה; (ג) לשבת בשביעי של פסח; (ד) שלא לעשות בו מלאכה; (ה) לשבת ביום חג השבועות; (ו) שלא לעשות בו מלאכה; (ז) לשבת בראש השנה; (ח) שלא לעשות בו מלאכה; (ט) לשבת בראשון של חג הסוכות; (י) שלא לעשות בו מלאכה; (יא) לשבת בשמיני של חג הסוכות; (יב) שלא לעשות בו מלאכה. ובאור שבתת ימים אלו - בפרקים אלו.

פָּרָק א

המלאכות האסורות והמותרות ביום טוב.

א. ששתי הימים האלו שאסרן הכתוב בעשיית מלאכה - שהן ראשון ושביעי של פסח, וראשון ושמיני של חג הסוכות, וביום חג השבועות, ובאחד לחדש השביעי [=תשרי] - הן הנקראין ימים טובים^א. ושבתת פלן שנה, שהן אסורין בכל מלאכת עבודה, חוץ ממלאכה שהיא לצורך אכילה^ב, שנאמר: "אף אשר יאכל לכל נפש".

א) כי ימים אלו חייבים בשמחה, כדברי הפסוק "ושמחת בחגך", ואוכלים בהם בשר ושותים יין, ולכן נקראים ימים טובים. ב) בהיתר זה יש פרטי דינים רבים, המבוארים להלן בפרק זה.

ב. כל השוכת ממלאכת עבודה באחד מהן, הרי קיים מצות עשה, שהרי נאמר בהם² "שבתון", כלומר: שבות [ממלאכה]. וכל העושה באחד מהן מלאכה שאינה לצורך אכילה, כגון שפנה או הרס או ארג וכיוצא באלו - הרי בטל מצות עשה; ועבר

1. שמות, בא, יב, טז. 2. ויקרא-אמור, כג, כד. 3. שם, פסוק ז. 4. שמות-בא, יב, טז.

שאסרן... מלאכה: בשונה משבת, עיקר איסור מלאכה ביו"ט הוא לא המנוחה והשבתה, אלא הענין השלילי בזה, לא לעשות מלאכה - לקו"ש ח"א ע' 193. חוץ... אכילה: בשיטת רבינו בהיתר מלאכת אוכל נפש - לקו"ש ח"א ע' 34 והע' 3.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אֲכִילָה - מִתֵּר, כְּגוֹן שְׁחִיטָה וְאֶפְיָה וְלִישָׁה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן; וְכֵן שְׂאִין בָּהֶן צֶרֶף אֲכִילָה - אָסוּר, כְּגוֹן אֲרִיגָה וְכַתִּיבָה וּבִגְדֵי וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן.

ה. כֹּל מְלֶאכֶה שְׂאֵפֶשֶׁר לָהּ לַעֲשׂוֹת מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְלֹא יִהְיֶה בָּהּ הֶפְסֵד וְלֹא חֶסְרוֹן אִם נַעֲשֶׂת מִבְּעֶרֶב [-לפני כניסת החג] - אָסוּר חֲכָמִים לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב, אִף עַל פִּי שְׁהִיא לְצֶרֶף אֲכִילָה. וְלָמָּה אָסוּר דְּבַר זֶה? גְּזֵרָה שְׂמָא יִנְיחַ [-ישאיר] אָדָם מְלֶאכֶת שְׂאֵפֶשֶׁר לַעֲשׂוֹת מִבְּעֶרֶב לְיוֹם טוֹב, וְנִמְצָא יוֹם טוֹב כְּלוּ הוֹלֵךְ [-עובר] בַּעֲשִׂית אוֹתָן

מְלֶאכֶת, וְיִמְנַע •
מִשְׁמַחַת יוֹם טוֹב, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ פְּנָאֵי לְאָכֹל וְלִשְׁתּוֹת.

ו. וּמִזֶּה הַטַּעַם עֲצָמוֹ, לֹא אָסוּר הַהוֹצָאָה בְּיוֹם טוֹב, וְאִף עַל פִּי שֶׁכֹּל הוֹצָאָה הִיא מְלֶאכֶה שְׂאֵפֶשֶׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב. וְלָמָּה • לֹא אָסוּרָה? כְּדֵי לְהַרְבּוֹת בְּשִׂמְחַת יוֹם טוֹב, וְיִוָּלֵךְ וְיִבֵּיא כֹּל מֵה שְׂרִיזָה, וְיִשְׁלִים חֲפְצָיו [-רענונותיו],

וְלֹא יִהְיֶה כְּמִי שֶׁדָּוִד אָסוּרוֹת. אֲבָל שְׂאֵר מְלֶאכֶת שְׂאֵפֶשֶׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מִבְּעֶרֶב - הוֹאִיל וְיֵשׁ בָּהֶן עֶסֶק [-התעסקות], אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב.

ז. בֵּיצֵדִי? אֵין קוֹצְרִין, וְלֹא דִשִׁין [-הפרדת הקליפה מהחיתוך], וְלֹא זוֹרִין [-ניעור הפסולת], וְלֹא בּוֹרְרִין, וְלֹא טוֹחֲנִין אֶת הַחֲטִיִּם, וְלֹא מְרַקְדִין [-מנפים] בְּיוֹם טוֹב - שֶׁכֹּל אֵלוֹ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, אֶפְשֶׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מִבְּעֶרֶב, וְאֵין בְּכֶף הֶפְסֵד וְלֹא חֶסְרוֹן.

ח. אֲבָל לִשְׁיוֹ, וְאוֹפִין, וְשׁוֹחֲטִין, וּמְבַשְׁלִין בְּיוֹם טוֹב - שְׂאֵם עֲשֵׂה אֵלוֹ מִבְּעֶרֶב, יֵשׁ בְּכֶף הֶפְסֵד אוֹ חֶסְרוֹן; שְׂאִין לֶחֶם חֵם אוֹ תְּבַשְׁלֵי שְׂבִשְׁל הַיּוֹם, כְּלַחֵם שְׂנֵאָפָה מֵאֲמֵשׁ וְכַתְּבִשְׁלֵי שְׁנַתְּבִשְׁל מֵאֲמֵשׁ;

י. מִהֵן הַמְּלֶאכֶת שֶׁאָסוּרוֹ חֲכָמִים לַעֲשׂוֹת, אִף שֶׁהֵם לְצוֹרֵךְ אוֹכֵל נֶפֶשׁ.

יא. מִהֵן הַמְּבַשְׁלֵי אוֹ הָאוֹפֵה בְּיוֹם טוֹב כְּדֵי לְאָכֹל בּוֹ בְּיוֹם, אוֹ שְׂזֵמֵן [-הזמין] אוֹרְחִים וְלֹא בָּאוּ, וְנִשְׂאָר הַתְּבַשְׁלֵי וְהַפֶּת - הֲרֵי זֶה מִתֵּר לְאָכְלוֹ לְמַחֵר [-אחרי החג] בֵּין בְּחַל בֵּין בְּשֶׁבֶט^ט, וּבְלֶבֶד שְׁלֹא יַעֲרִים [-יתחכם]^י. וְאִם הַעֲרִים - הֲרֵי זֶה אָסוּר, וְאֶפְלוּ בְּשֶׁבֶט שְׂאֵחֵר יוֹם טוֹב; מִפְּנֵי שֶׁהַחֲמִירוֹ בַּמַּעֲרִים יוֹתֵר מִן הַמְּזִיד^י.

השגת הראב"ד
 ולא . . . באלו א"א בכל אלה אין טעם למה אין תולשין ירק ואין מלקטין פירות מן האילן ביו"ט שהרי בני יומן יפין יותר, ובירושלמי (פ"א ה"י) סומך אותו על אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם וסמך ליה ושמרתם את המצות שהיא מלאכה בתלוש.

וְלֹא • בְּשֶׁר שְׂנִשְׁחַט הַיּוֹם, כְּבֶשֶׂר שְׂנִשְׁחַט מֵאֲמֵשׁ. וְכֵן כֹּל כִּיּוֹצֵא בְּאֵלוֹ. וְכֵן מְכַשְׂרֵי אֲכָל נֶפֶשׁ [-נותני טעם] שְׂיֵשׁ בָּהֶן חֶסְרוֹן אִם נַעֲשׂוּ מִבְּעֶרֶב - עוֹשִׂין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב, כְּגוֹן שְׁחִיקַת [-כתישת] תְּבַלְיִין^ב וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן.

יב. הַתְּבַלְיָנִים עֲצָמָם אֵינָם אוֹכֵל, אֲלֵא מִטְרַתָּם הִיא לְהַכְשִׁיר אֶת הָאוֹכֵל וּלְפִיכֵךְ הֵם נַחֲשָׁבִים "מַכְשִׁירִי" אוֹכֵל נֶפֶשׁ.

ט. אֵין אוֹפִין וּמְבַשְׁלִין בְּיוֹם טוֹב, מֵה שְׂיֵאָכֵל בְּחַל [-לאחר החג]; וְלֹא הַתֵּרָה מְלֶאכֶה שְׁהִיא לְצֶרֶף אֲכִילָה, אֲלֵא כְּדֵי לְהַנּוֹת בָּהּ בְּיוֹם טוֹב. עֲשֵׂה כְּדֵי לְאָכֹל בְּיוֹם טוֹב, וְהוֹתִיר [-נשאר] - מִתֵּר לְאָכֹל הַמּוֹתֵר בְּחַל.

י. מְמַלְאָה אִשָּׁה קְדָרָה בְּשֶׁר [-ומבשלת את כולה], אִף עַל פִּי שְׂאִינָה צְרִיכָה אֲלֵא לְחַתִּיכָה אַחַת. וּמִמְלֵא נַחְתוּם [-אופה] חֲבִית שֶׁל מַיִם, אִף עַל פִּי שְׂאִינוֹ צְרִיךְ אֲלֵא לְקִיתוֹן [-כדי] אַחֵד. וּמִמְלֵאָה אִשָּׁה תְּנוּרָה פֶת, אִף עַל פִּי שְׂאִינָה צְרִיכָה אֲלֵא לְכַכֵּר אַחֵד - שְׂבִזְמָן שְׁהַפֶּת מְרַבָּה [-כמות גדולה], הִיא נֶאֱפֶיֶת יָפָה [-טעימה יתנה]^ג. וּמוֹלֵחַ אָדָם בְּמָה חֲתִיכוֹת בְּבַת אַחַת, אִף עַל פִּי שְׂאִינוֹ צְרִיךְ אֲלֵא לְחַתִּיכָה אַחַת. וְכֵן כֹּל כִּיּוֹצֵא בְּזָה"י.

יג. בּוֹמַנֵם הַתְּנוּרִים הֵיוּ כְּמִין חֲלָל קֹטֵן שֶׁבִקְרַעְתִּיו בּוֹעֵרֵת אֵשׁ, וְהֵיוּ מְדַבְּקִים אֶת בִּצֵק לַחֲמִים בְּרַפְנוֹת הַתְּנוּרָה כְּדֵי שִׂיאָפָה, וְאִם הֵיוּ הַרְבֵּה לַחֲמִים דְּבוֹקִים הֵם הֵיוּ נֹאפִים יוֹתֵר טוֹב, כִּי כֵךְ חָחוּם הִיָּה נִשְׁמֵר בַּתְּנוּרָה. (יד) טַעַם הַהִיתֵר הוּא, כִּי בַּפְעוּלוֹת אֵלוֹ יֵשׁ תּוֹסַפַּת שֶׁבַח לְאוֹכֵל, אוֹ שֶׁהַכְּמוֹת לֹא מִשְׁנָה וְעוֹשִׂים רַק פְּעוּלָה אַחַת, וְאֵין כַּאֲן תּוֹסַפַּת בַּטְרַחָה.

יד. הַמְּבַשְׁלֵי אוֹ הָאוֹפֵה בְּיוֹם טוֹב כְּדֵי לְאָכֹל בּוֹ בְּיוֹם, אוֹ שְׂזֵמֵן [-הזמין] אוֹרְחִים וְלֹא בָּאוּ, וְנִשְׂאָר הַתְּבַשְׁלֵי וְהַפֶּת - הֲרֵי זֶה מִתֵּר לְאָכְלוֹ לְמַחֵר [-אחרי החג] בֵּין בְּחַל בֵּין בְּשֶׁבֶט^ט, וּבְלֶבֶד שְׁלֹא יַעֲרִים [-יתחכם]^י. וְאִם הַעֲרִים - הֲרֵי זֶה אָסוּר, וְאֶפְלוּ בְּשֶׁבֶט שְׂאֵחֵר יוֹם טוֹב; מִפְּנֵי שֶׁהַחֲמִירוֹ בַּמַּעֲרִים יוֹתֵר מִן הַמְּזִיד^י.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שאוכלים הרועים. וכאן לא אומרים שיחלק את הבצק כמו הדין הקודם, כי במקרה כאן אפשר לתת לכלבים גם מאכל אחר ולא בהכרח לחם, לכן אפיית כל הלחם נחשבת בשביל הרועים.

טו. המבשל ביום טוב לגוים או לבהמה או להניח לחל - אינו לוקה; שאילו באו לו אורחים, היה אותו תבשיל ראוי להם. עשה לנפשו [לעצמו] והותיר, מתר להאכיל ממנו לגוים ולבהמה.

טז. רחיצה וסיכה [מריחת שמן על הגוף] - הרי הן בכלל אכילה ושתיה, ועושיין אותן ביום טוב, שגאמר⁶: "אשר יאכל לכל נפש", לכל [דבר] שבצריך הגוף⁷. לפיכך, מחמין [מים] חמין ביום טוב, ורוחץ בהם פניו ידיו ורגליו; אבל כל גופו, אסור משום גזרת מרחץ⁸. וחמין שהוחמו מערב יום טוב, רוחץ בהן כל גופו ביום טוב - שלא גזרו על דבר זה [רחיצה במים שהוחמו מבעוד יום], אלא בשבת בלבד⁹.

(כג) כלומר, גם צורכי הגוף החיצוניים. (כד) גזירה שגזרו חכמים מחשש שיתרגלו לחמם את המים אף שלא לצורך כלל (אבל לשתיה לא חששו מזה מכיוון ששתיה היא דבר מועט, וגם היא לצורך מזון הנפש). (כה) שבשבת אסור לחמם מן התורה, אבל ביום טוב שאין איסורו אלא מדרבנן לא גזרו לאסור מים חמים של ערב יום טוב.

יז. כל שאסור בשבת¹⁰ - בין משום שהוא דומה למלאכה או מביא לידי מלאכה¹¹, בין שהוא משום שבות [תקנת חכמים] - הרי זה אסור ביום טוב, אלא אם כן היה בו צורך אכילה וכיוצא בה, או דברים שהן מתרין ביום טוב, כמו שיתבאר בהלכות אלו. וכל שאסור לטלטל בשבת, אסור לטלטל ביום טוב, אלא לצורך אכילה, וכיוצא בה. וכל שמותר בשבת, מתר ביום טוב. ויש ביום טוב מה שאין בשבת, אסור מקצה [בדלקמן] - שהמקצה אסור ביום השנת הראב"ד¹² טוב, ומתר בשבת; מפני... בו א"א לא הכל שוין בזה. מפני • שיום טוב קל משבת, אסרו בו המקצה - שמא יבואו לזלזל בו.

(כו) חוץ מדברים שעשייתם היא לצורך האוכל. (כז) מבואר בדברי הרמב"ם בהלכות שבת פרק כא הלכה א, שיש דברים שאסרום חכמים מפני שהם דומים למלאכה ויש שאסרום מפני שהם גורמים לאדם לעשות מלאכה. ויש גם שאסרום מן התורה משום מצוות עשה של "תשבות".

(טו) על אף האיסור לבשל מיום טוב לשבת בלי "עירוב תבשילין" לפני החג, כמבואר להלן בפרק ו, כאן אפילו שבשיל בחג ללא "עירוב תבשילין", מותר לאכול את מה שנשאר בשבת שחלה ביום למחרת. (טז) כלומר, שלא יבשל בחג תבשילים מיותרים מעבר לצורך החג ויאמר שמבשל בשביל אורחים, ובאמת כוונתו לבשל בשביל אחרי החג. (יז) כי ב"מערים" יש יותר חשש שילמדו ממעשיו ויחשבו שזה מותר, לכן קנסוהו יותר כדי להראות שמעשה זה אסור וחמור.

יב. מי שהיתה לו בהמה מספנת [נוטה למות]¹³ - לא ישחט אותה ביום טוב, אלא אם כן יודע שיכול לאכל ממנה פזית צליט מבעוד יום; פזי שלא ישחט ביום טוב מה שיאכל בחל. וכן כל פיוצא בזה.

(יח) וחושש שמא תמות ותהיה נבילה שאסורה באכילה, ולכן מעדיף לשחוט אותה ולבשלה מיד. (יט) שזהו אופן ביטול מהיר, ואין צורך במליחה ובהדחה לפניו.

יג. אין אופין ומבשלין ביום טוב, פזי להאכיל גוים או כלבים [או כל בהמה אחרת], שגאמר⁵: "הוא לבדו יעשה לכם" - "לכם", ולא לגוים; "לכם", ולא לבהמה. לפיכך, מזמנין [לסעודה] את הגוי בשבת, ואין מזמנין אותו ביום טוב - גזרה, שמא ירבה [בביטול] בשבילו. אבל אם בא הגוי מאליו - אוכל עמהם מה שהם אוכלין, שפכר הכינוהו.

(כ) שאז אין חשש שיבשל בשבילו, כי אסור לבשל כלל.

יד. בהמה שחציה של גוי וחציה של ישראל - מתר לשחטה ביום טוב; שאי אפשר לאכל ממנה פזית בשר בלא שחיטה. אבל עסה שחציה לגוי וחציה לישראל - אסור לאפות אותה [את כולה], מפני שיכול לחלק הבצק. בני החיל [חייילים גויים] שנתנו קמח לישראל לעשות להן פת ביום טוב - אם ששנתנין ממנה פת לתינוק אין מקפידין, מתר לאפותו להם ביום טוב;

שקל • פת ופת ראויה לתינוק. עסת הפלבים [המיועדת לכלבים] - בזמן

שהרועים [גם] אוכלין ממנה¹⁴, נאפית ביום טוב¹⁵. (כא) שהיא ראויה גם לאכילת אדם. (כב) בגלל החלק

השנת הראב"ד שכל... לתינוק א"א יפה אמר אע"פ שלא הסכים לדעת הרב ז"ל (לדף כא).

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לב כלומר, שהוא מדברי סופרים מצד הספק. (לג) פרק ה הלכה ז.

כב. יום טוב שני - אף על פי שהוא מדברי סופרים - כל שאסור בראשון, אסור בשני. וכל המחלל יום טוב שני, ואפלו של ראש השנה - בין בדבר שהוא משום שבות^ל, בין במלאכה^ל, בין שניצא חוץ לתחום - מפין אותו מפת מרדות [=מלקות בהוראת חכמים], או מנדין אותו^ל, אם לא היה מן התלמידים [של החכמים]^ל. וכשם שהראשון אסור בספד [=הספד] ותענית וחיוב בשמחה, כך השני; ואין ביניהם הפרש [=הבדל], אלא לענין המת בלבד.

(לד) מגזרת חכמים. (לה) כל ל"ט המלאכות המנויות בהלכות שבת פרק ז. (לו) נידוי זהו משון ריחוק והבדלה, שמבדילים את המנוחה מהקהל, לא יושבים בארבע אמותיו ולא מצרפים אותו למניין, וכדומה. (לז) אבל תלמיד חכם, לא מנדים אותו מפני כבוד התורה.

כג. ביצד? המת ביום טוב ראשון, יתעסקו בקבורתו גזים^ל; וביום טוב שני, יתעסקו בו ישראל; ועושין לו פל צרכיו, כגון עשיית המטה ותפירת תכריכין וקציצת [=חיטוך דק] הבשמים וכן כל פיוצא בזה - שיום טוב שני לגבי המת כהל הוא חשוב, ואפלו בשני ימים טובים של ראש השנה.

(לח) ולא יהודים. ואף שקבורת מת היא מצווה, כמו שיבאר הרמב"ם בהלכות סנהדרין - היא אינה דוחה יום טוב, מכיוון שיום טוב הוא מצוות עשה וגם מצוות לא תעשה, והקבורה היא רק מצוות עשה.

כד. שני ימים טובים אלו של גליות [=הנהוג בחוץ לארץ] - שתי קדשות הן [=כימים נפרדים], ואינן ביום אקדל^ט; לפיכך, דבר שהיה מקצה ביום טוב ראשון, או שנוצח בראשון - אם הכין אותו לשני, הרי זה מותר^מ.

(לט) שהרי חוגגים שני ימים מצד הספק, ואם כן ודאי אחד מהם הוא חול, רק שלא ידוע איזה מהם. (מ) שאם היום הראשון היה היום טוב הרי היום השני הוא יום חול ומותר, ואם השני הוא יום טוב, אם כן אתמול, היום הראשון, היה חול, ומותר להכין מחול ליום טוב.

ביצד? ביצה שנוצחה בראשון, תאכל בשני; תיזה ועוף שנוצחו בראשון, יאכלו בשני; דבר המחבר לקרקע שנוצק^ש בראשון, יאכל בשני. וכן

יח. ביצד^{כח}? תרנגלת העומדת [=המיועדת] לנגדל ביצים, ושור העומד לחרישה, ויוני שוכה, ופרות העומדין לסחורה - כל אלו וכיוצא בהן מקצה הן [=מוקצים מדינת], ואסור לאכל מהן ביום טוב, עד שיקיין [=יעד] אותן מבערב, ויחשוב עליהן לאכילה. אבל בשבת - הכל מוכן אצל שבת, ואינו צריך הכנה. וכשם שהמקצה אסור ביום טוב, כך הנוצח אסור^{כט}.

(כח) מהו איסור מוקצה ביום טוב. (כט) איסור "נוצח" הוא איסור שימוש בכל דבר שלא היה קיים בצורתו הנוכחית לפני השבת או החג.

יט. הנוצר [ביום] חל מכין [ומותר לאכילה] לשבת, וחל מכין ליום טוב; אבל אין יום טוב מכין לשבת, ולא שבת מכינה ליום טוב. לפיכך, ביצה שנוצחה ביום טוב [שחל] אחר השבת - אסורה, אף על פי שהתרנגלת עומדת [=ומותרת] לאכילה; הואיל ומאמשל נגמרה [=הושלמה יצירת] הביצה, נמצא שבת מכין אותה ליום טוב. ואסורה בכל יום טוב - גזרה משום יום טוב שאחר שבת. וכן ביצה שנוצחה בכל שבת, אסורה - גזרה משום שבת שאחר יום טוב.

(ל) שכל ביצה נגמרת במעי התרנגולת עשרים וארבע שעות לפני הטלתה לאוויר העולם.

כ. וכשם שאסור לאכילה, כך אסור לטלטלה. ואפלו נתערבה [הביצה] באלה - פלן אסורות; שהרי למחר יתרו הכל, וכל דבר שיש לו מתירין [=היתר עתיד], אפלו באלה אלפים אינו בטל^{לא}. השוחט תרנגלת ביום טוב, ומצא בה ביצים גמורות - הרי אלו מתרות; שאין זה דבר מצוי תמיד; ודבר שאינו מצוי אלא קרי [=מקרה קרה], לא גזרו בו.

(לא) אפילו שמן הדין יש ביטול של האיסור ברוב, אבל מאחר ויהיה מותר לאוכלה בכל אופן בעתיד הקרוב, אסרו חכמים לאוכלה בהיתר של רוב והורו להמתין עד שתהיה מותרת בעצמה.

כא. זה שאנו עושין בחוצה לארץ, כל יום טוב מאלו, שני ימים - מנהג הוא^{לב}; ויום טוב שני מדברי סופרים [=חכמים] הוא, ומדברים שנתחדשו בגלות. ואין עושין בני ארץ ישראל שני ימים, אלא בראש השנה בלבד. ובהלכות קדוש החדש מספר זה^{לג}, נבאר עקר מנהג זה, ומאי זה טעם עושין ראש השנה שני ימים בכל מקום.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

א) בהמות בכור ומעשר בהמה הן קדושות. כיום כאשר אי אפשר להקריבן על המזבח, הדין הוא שממתינים עד שייווצר בהן מום קבוע, שאותו קובע החכם, ואז פוקעת מהן הקדושה וניתן לאוכלן. (ב) אפילו אם נוצרו בבהמה מערב יום טוב, עדיין אסור כיון שלא ראה אותה החכם אז.

ד. בכור שנוֹלַד ומומו עמו [=עם מום מולד] - הרי זה

מוקדן, ואין מבקרין ואם... שוחט א"א ולמה אין רואין אותו לכתחלה שמה לא יהיה מום קבוע ונמצא מטלטל מה שאינו ראוי לו שאי אפשר בלא טלטול או שמה לא ידקק בראייתו מפני שמחת יו"ט.

שוחט ואוכל. בכור שנוֹפֵל לבור, עושה לו פְּנוּסָה

[=מאכילן] במקומו - שהרי אינו יכול להעלותו, מפני שאינו ראוי לשחיטה ביום טוב. "אותו ואת בנו"ו

[=בהמה וולדה, שאסור לשוחטם ביום אחד] שנוֹפֵלוּ לבור - מעלה

את הראשון על מנת לשחטו ואינו שוחטו, ומערים ומעלה את השני על מנת לשחטו, ושוחט את אי

זה מהן שירצה; משום צער פעלי חיים, התירו להערים. בהמת חלין שנוֹפֵלה מן הגג, והרי היא

צריכה בדיקה [אם כשרה היא] - שוחטין אותה ביום טוב, ותבדק; אפֶּשֶׁר שתמְצֵא פְּשָׁרָה, ותאכֹּל.

ג) מוכן לאכילה, שהרי לא היה אסור מעולם. (ד) לראות אם יש בו מום קבוע, כדי להתירו לשחיטה ואכילה. וטעם

האיסור הוא, מפני שאם ימצא שהמום אינו קבוע יוצא שהוא מטלטל דבר מוקצה. (ה) כלומר, להתיר על ידי תחבולה. (ו) וצריכה בדיקה אם לא התרסק אחד מאבריה, שאז היא טריפה ואסורה באכילה. (ז) וטעם ההיתר לשחוט על אף שיתכן ותימצא טריפה, הוא מפני שרוב

הבהמות והעופות הם כשרים.

ה. אֲזוּזִין וְתַרְנַגְּוּלִין וְיוֹנִים שֶׁפָּטִית - הרי אלו מוקדנין, ואין צריכין זמון [=הכנה מערב יו"ט]. אֲכָל יוֹנֵי שׁוֹבֵף וְיוֹנֵי עֲלִיָּה וְצִפְרִים שֶׁקָּנְנוּ [=כנו קן] בְּטַפְּיחִין

[=כלי חרס הבנויים בכתלים] או בְּבִירָה [=בנין] - הרי אלו מקצה, וצריף לזמן מבֶּעֶרְב וְלוֹמֵר: 'אלו ואלו אני נוטלי; ואינו צריף לנַעֲנַע [אלא די באמירה].

ח) שאף בשבת אם אדם צד אותם הרי הוא פטור, מכיוון שהם נחשבים כניצודים כבר שהרי הבית הוא מקום גידולם.

ו. זָמַן [אפרוחים] שְׁחָרִים וְלִבְנִים, ומְצֵא שְׁחָרִים במקום לִבְנִים וְלִבְנִים במקום שְׁחָרִים - אֲסוּרִים;

מִתֵּר לְכַחֵל [=לצבוע] אֵת הָעֵינַן בְּיוֹם טוֹב שְׁנִי, וְאַף עַל פִּי שְׂאִין שֵׁם חֲלִימָא. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גְּלִיטָה; אֲכָל שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה - קִדְּשָׁה אֶחָת הַיּוֹם, וְכִיּוֹם אֶחָד הֵן חֲשׂוּבִים לְכָל אֵלֵי הַדְּבָרִים, אֲלֵא [=מלבד] לְעֵינַן הַמֵּת בְּלִבָּה. אֲכָל בִּיצָה שֶׁנוֹלְדָה בְּרֹאשׁוֹן שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, אֲסוּרָה בְּשְׁנֵי; וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בָּהּ.

מא) כלומר, אף במקרה שכאוב קצת בעינו אבל כל שאר הגוף בריא. לכן התירו זאת רק ביום טוב שני, כי אין זה מקרה חמור כל כך. (מב) והם נחשבים כיום אחד ארוך.

שבת הסמוכה ליום טוב, וְנוֹלְדָה בִּיצָה בְּאֶחָד מֵהֵן - אֲסוּרָה בְּשְׁנֵי; וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּבִיצָה. וְאֶפְלוּ נוֹלְדָה בְּיוֹם טוֹב שְׁנֵי, לֹא תֵאָכֵל בְּשַׁבַּת הַסְּמוּכָה לוֹ

[=למחרת].

פְּרָק ב

פרטי דיני המוקצה, ומה הוא מוקצה.

א. אֶפְרוּחַ שֶׁנוֹלַד בְּיוֹם טוֹב - אֲסוּר [לאוכלו ולטלטלו ביום-טוב], מפני שהוא מקצה. וְעַגְל שֶׁנוֹלַד בְּיוֹם טוֹב - אִם הִיְתָה אָמוּ עוֹמֶדֶת לְאֲכִילָה, מִתֵּר; מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוֹכֵן עַל גַּב [=גאב] אָמוּ; וְאֵלֵי שְׁחַט אָמוּ - הִיָּה זֶה שְׁבִמְעִיָּה מִתֵּר בְּיוֹם טוֹב, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא נוֹלַד.

ב. בְּהֵמוֹת שִׁיּוּצָאוֹת וְרוּעוֹת חוּץ לְתַחֲוֹם, וְכֹאֲוֹת וְלָנוֹת בְּתוֹף הַתַּחֲוֹם - הֲרִי אֵלֵי מוֹכְנִין [-מיועדות לאכילה], וְלוֹקְחִין מֵהֵן וְשׁוֹחֲטִין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב. אֲכָל שְׁרוּעוֹת וְלָנוֹת חוּץ לְתַחֲוֹם - אִם בָּאוּ בְּיוֹם טוֹב, אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתָן; מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְקַצָּה, וְאֵין דַּעַת אֲנָשֵׁי הָעִיר עֲלֵיהֶן.

ג. וְכֵן בְּהֵמַת קִדְּשִׁים שֶׁנוֹלַד בָּהּ מוֹם בְּיוֹם טוֹב [והותרה באכילה]^א - הוֹאִיל וְלֹא הִיְתָה דַּעְתּוֹ עֲלֶיהָ מְעֶרֶב יוֹם טוֹב, אֲסוּר לְשַׁחֲטָהּ בְּיוֹם טוֹב [מכיוון שהיא מוקצה].

לְפִיכָף, אֲסוּר [לחכם] הַשְּׁגַת הַרֵאב"ד

לְרֹאוֹת [=לבדוק] מוֹמֵי מוֹמֵי מוֹם מְעֶרֶב יוֹם טוֹב אֵין רוֹאִין אוֹתוֹ בְּיוֹ"ט.

קִדְּשִׁים בְּיוֹם טוֹב -

גְּזָרָה שֶׁמָּא יִתְרַן הַחֶכֶם בְּמוֹמָן, וְיָבוֹא זֶה לְשַׁחֵט בּוֹ בְּיוֹם. אֲכָל רוּאָה הוּא הַמוֹם מְעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְלִמְחַר מִתֵּיר אוֹ אֲסוּר.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וּנְפַתַח [=נפתח]^{טז}, **נוטל ממקום הפחת** [-הפריצה]^{יז}.
הַעוֹמֵד עַל הַמְקָצָה [=מקום לייבוש ואחסון פירות]^{יח} **מְעַרְב יוֹם**
טוֹב בְּשָׁנָה שְׁבִיעִית^ט, **שָׁפַל הַפְּרוֹת הַפֶּקֶר** [שאין צריך
לעשר-] **צָרִיף שְׁיִרְשֵׁם וְיֹאמֶר: 'מִכָּאן וְעַד כָּאן אֲנִי**
נוטל' [וזהו הכנתו]; **וְאִם לֹא רָשָׁם, לֹא יִטַּל.**

(טז) מאליו. ולא ששברו את הקיר ביום-טוב. (יז) ואין הפירות שבתוכו נחשבים מוקצה, כי הרי הם היו מוכנים לאכילה מערב יום-טוב ולא היו אסורים מצד עצמם, והמניעה לאוכלם הייתה רק בגלל שהבית היה אטום. (יח) כלומר - אדם שרוצה לייחד לחג פירות שמונחים והוקצו לייבוש, ואינם מיועדים לאכילה. (יט) שאז הפירות הפקר, ופטורים מתרומות ומעשרות. אך בשאר השנים הם יהיו מוקצים בחג מצד זה שהם לא מעושרים ואי אפשר לאוכלם.

י. גוֹי שֶׁהֵבִיא תְּשׁוּבָה [=ש] **לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם טוֹב -**
אִם יֵשׁ מֵאוֹתוֹ הַמֵּיִן בְּמַחְפָּר לְקַרְקַע, או שֶׁהֵבִיא
חֵיָה או עופות או דְּגָיִם שֶׁאֶפְשָׁר לְצוּדָן בּוֹ בְּיוֹם -
הָרִי אֵלּוֹ אֲסוּרִין עַד לְעֶרֶב [-צאת החג], **וְיִמְתִּיץ בְּכַדִּי**
שְׁעֵשׂוֹי; **אִפְלוּ הָרֶס וְכִיּוֹצָא בּוֹ - אֵינּוּ מְרִיחַ בּוֹ**
לְעֶרֶב, עַד שְׁיִמְתִּיץ בְּכַדִּי שְׁעֵשׂוֹי. וְאִם אֵין מֵאוֹתוֹ
הַמֵּיִן בְּמַחְפָּר לְקַרְקַע, או שֶׁהֵיָתָה צוּרְתוֹ מוֹכַחַת
עָלָיו שֶׁמֵּאֲתָמוּל נַעֲקָר או נֶצוּד - אִם הֵבִיאוּ מֵתוֹף
הַתְּחוּם, מִתָּר; וְאִם הֵבִיאוּ מֵחוּץ לַתְּחוּם, הָרִי זֶה
אֲסוּר לוֹ. וְהֵבֵא [=המביא] **בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל זֶה מֵחוּץ**
לַתְּחוּם, מִתָּר לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר.

(כ) כלומר, שצריך אחרי צאת החג להמתין זמן בשווה לזמן שלוקח לעשות את אותה פעולה האסורה בחג, בכדי שלא יהנה ממלאכה שנעשתה ביום-טוב ולא תהיה לו תועלת מכך שהיא כבר מוכנה אצלו.

יא. עֲצִים שֶׁנִּשְׁרְפוּ מִן הַדֶּקֶל בְּיוֹם טוֹב - אֲסוּר
לְהַסִּיקָן, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נוֹלָד [=באו כעת לעולם]; **וְאִם נִשְׂרוּ**
לְתוֹף הַתְּנוּר, מְרַבָּה [=מוסיף] **עָלֵיהֶן עֲצִים מוֹכְנִים**
וּמְסִיקָן. עֲרַמַת הַתְּבֵן וְאוֹצֵר [=מחסן] **שֶׁל עֲצִים - אֵין**
מִתְחַלְלִין [להשתמש] **בָּהֶן בְּיוֹם טוֹב אֲלָא אִם בֵּן הַכֵּין**
מִבְּעֶרְבָּא, **מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְקָצָה**; **וְאִם הָיָה הַתְּבֵן מְעַרְב**
בְּקוֹצִים, שֶׁהָרִי אֵינּוּ רְאוּי אֲלָא לְאֵשׁ - הָרִי זֶה
מוֹכֵן.

(כא) אלא אם כן ייחד אותם בערב יום טוב לשימוש בחג.

יב. אֵין מְבַקְעִין עֲצִים מִצְּנוּר [=ערומה] **שֶׁל קוֹרוֹת,**
מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְקָצָה כ"ב. וְלֹא מִן הַקוֹרָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה בְּיוֹם

שְׂאֵנִי אוֹמֵר: 'שְׂמָא אוֹתָן שְׂזַמְּן פְּרָחוּ לָהֶן, וְאֵלּוֹ
אַחֲרֵיהֶן הֵן, וְכָל סַפֵּק מוֹכֵן ט, אֲסוּר'. זְמַן שְׁנַיִם וּמִצָּא
שְׁלֵשָׁה, הַכֵּל אֲסוּר^י; **שְׁלֵשָׁה וּמִצָּא שְׁנַיִם, מִתְּרִין.**
זְמַן בְּתוֹף הַתְּנָן, וּמִצָּא לְפָנֵי הַתְּנָן - אִם אֵין שֵׁם קֵן אֲלָא
הֵן וְאֵינֶן יְכוּלִין לְפָרְחָה, וְאָף עַל פִּי שֵׁישׁ שֵׁם קֵן אַחֵר
בְּקֵרֵן זְוִית [=פינה] **בְּתוֹף חֲמִשִּׁים אָמָה - הָרִי אֵלּוֹ**
מִתְּרִין; שְׂאֵין הַמְדָּדָה [=מקפץ] **מְדָדָה אֲלָא כְּגוֹד** [=מול]
קֵנוּ בְּשׂוּהָ.

(ט) ספק אם הוא היה מוכן (במקרה כאן - אם הן כבר היו ניצודים) לפני שבת או יום טוב. (י) והטעם הוא מפני שהוא "דבר שיש לו מתירין" (שעתיד להיות מותר לאחר זמן) אחרי יום-טוב, ולכן מחמירים. (יא) מכיוון שאחד מהם בוודאי בא מבחוץ, ואינו בטל בשני המזומנים, מכיוון שדבר שיש לו מתירין לא בטל אפילו באלף, כמבואר לעיל פרק א הלכה כ.

ז. דְּגָיִם • שֶׁבְּכִיבְרִין
 [=בתי גידול] **גְּדוֹלִים, וְכֵן**
חֵיָה וְעוֹף שֶׁבְּכִיבְרִין
גְּדוֹלִים - כָּל שֶׁהוּא

מְחַסֵּר צִידָה, עַד שְׂאוּמְרִין [החפצים לצודו]; **הֵבֵא**
מְצוּדָה וְנִצוּדְנָו^{יב} - **הָרִי זֶה מְקָצָה, וְאֵין צָרִין**
אוֹתָם בְּיוֹם טוֹב; וְאִם צָד, לֹא יֵאָכְלוּ. וְכָל
שְׂאֵינּוּ צָרִיף מְצוּדָה - הָרִי זֶה מוֹכֵן, וְצָרִין אוֹתוֹ
בְּיוֹם טוֹב וְאוֹכְלִין אוֹתוֹ. וְכֵן חֵיָה שֶׁקִּנְנָה [-גידולה
 ולדות] **בְּפֶרֶדֶס הַסְּמוּף לְעִיר**^{יג} - **יִלְדֵיהֶן כְּשֵׁהֵן קִטְנִים**
שְׂאֵינֶן צָרִיכִין צִידָה, אֵינֶן צָרִיכִים זְמוּן, מִפְּנֵי
שִׁדְעָתוֹ עָלֵיהֶן^{יד}.

(יב) כלומר, שאף בתוך המתחם עצמו צריך להתאמץ כדי לצוד את הבעל-חיים עם אמצעי ציד. (יג) שהוא מקום שמור, ואין הוולד יכול לצאת משם בקלות. (יד) כלומר שעוד מערב יום-טוב היה בדעתו לקחת מהם, ומכיוון שהם שמורים שם - מותר לו לקחתם.

ח. מְצוּדוֹת [-רשתות וכלובי ציד] **חֵיָה וְעוֹפוֹת וְדְגָיִם**
שֶׁפָּרְסָן מְעַרְב יוֹם טוֹב - לֹא יִטַּל מֵהֶן בְּיוֹם טוֹב,
אֲלָא אִם בֵּן יוֹדֵעַ שֶׁנִּצוּדוֹ מְעַרְב יוֹם טוֹב ט. הַסּוֹכֵר
 [=חסום] **אֲמַת הַמַּיִם מְעַרְב יוֹם טוֹב, וְלִמְחַר הַשְּׂפִים**
וּמִצָּא בָּהֶן דְּגָיִם - הָרִי אֵלּוֹ מִתְּרִין; שֶׁכְּבָר נִצוּדוֹ
מְעַרְב יוֹם טוֹב, וְהָרִי הֵן מוֹכְנִין.

(טו) כמבואר לעיל בהלכה ו, שכל ספק מוכן - אסור.

ט. בֵּית [אטום] **שֶׁהוּא מְלֵא פְּרוֹת מוֹכְנִין** [לאכילה]

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לפְּלָבִים^כ; וְאִם לָאוּ, הוֹאִיל וְלֹא הִיְתָה דַעְתּוֹ עָלֶיהָ, הָרִי זֶה מְקַצֶּה, וְלֹא יִזְיָנָה מִמְקוֹמָהּ. בְּהִמַּת קְדָשִׁים^כ שְׁמַתָּה, וְתִרְוָמָה שְׁנַטְמַאת - לֹא יִזְיָנָה מִמְקוֹמָהּ.

כז) מאחר והיה בדעתו שתמות ביום-טוב וייתן אותה לכלבים. (כח) כי אסור לתת אותה למאכל הכלבים מצד קדושתה אלא הדין הוא שצריך לשרוף אותה, וכיוון שאסור לשרוף אותה ביום-טוב הרי היא נחשבת מוקצה.

לז. דָּגִים וְעוֹפוֹת וְחִיָּה שֶׁהֵן מְקַצֶּה - אֵין מִשְׁקִין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב, וְאֵין נוֹתְנִין לַפְּנִיָּהּ מְזוֹנוֹת, שְׁמָא יָבוֹא לְקַח מֶהֶן [=מאותם בעלי החיים]. וְכֵל שְׂאִסוֹר לְאָכְלוֹ אוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּיוֹם טוֹב מְפָנִי שֶׁהוּא מְקַצֶּה, אָסוֹר לְטַלְטְלוֹ.

יח. הַמְכַנְסִים [לבית] עֶפֶר מְעַרְבֵי יוֹם טוֹב - אִם יַחַד לוֹ בְּחִצְרוֹ קָרְן זָוִית - הָרִי זֶה מוֹכֵן, וּמִתֵּר לְטַלְטְלוֹ וְלַעֲשׂוֹת בּוֹ כָּל צְרָכָיו. וְכֵן אִפְרֵי שֶׁהִסֵּק מְעַרְבֵי יוֹם טוֹב, הָרִי זֶה מוֹכֵן. וְשֶׁהִסֵּק בְּיוֹם טוֹב - כָּל זְמַן שֶׁהוּא חֵם פְּדִי לְצִלוֹת בּוֹ בַּיּוֹם^כ - מִתֵּר לְטַלְטְלוֹ, שְׁעֲדִין אֲשֶׁ הוּא; וְאִם לָאוּ - אָסוֹר לְטַלְטְלוֹ, מְפָנִי שֶׁהוּא נוֹלֵד. מִי שֶׁהִיָּה לוֹ דֶּקֶר [=תיד] נְעוּץ [בקרעקע] מְעַרְבֵי יוֹם טוֹב, וּנְתָקוּ [=עקרו] בְּיוֹם טוֹב וְהֵעֵלָה עֶפֶר - אִם הִיָּה אוֹתוֹ עֶפֶר תַּחַת [=ר], הָרִי זֶה מְכַסֶּה בּוֹ [דם של שחיטה] וּמְטַלְטְלוֹ; אֲבָל אִם הֵעֵלָה גוֹשׁ עֶפֶר, הָרִי זֶה לֹא יִכְתָּשׁ [=פּוֹרַר] אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב. כט) שהיא מתבשלת יחסית מהר יותר משאר דברים.

פֶּרֶק ג

המלאכות המותרות, ומה שאסור בהן.

א. מִי שֶׁהִיָּה לוֹ עֶפֶר מוֹכֵן [מערב החג], אוֹ אִפְרֵי שְׁמַתָּה לְטַלְטְלוֹ - הָרִי זֶה שׁוֹחֵט חִיָּה וְעוֹף, וּמְכַסֶּה דָמָם^א. וְאִם אֵין לוֹ עֶפֶר מוֹכֵן אוֹ אִפְרֵי הָרְאוּי - הָרִי זֶה לֹא יִשְׁחַט; וְאִם עֶבֶר וְשַׁחַט, לֹא יְכַסֶּה דָמָם עַד הָעֶרֶב [=צאת החג]. וְכֵן בְּרִיָּה שֶׁהִיא סֶפֶק אִם חִיָּה הִיא אוֹם בְּהֵמָה^ב, אֵין שׁוֹחֵטִין אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב; וְאִם שַׁחַט - לֹא יְכַסֶּה דָמוֹ עַד לְעֶרֶב, אֲפִלּוּ הִיָּה לוֹ עֶפֶר מוֹכֵן אוֹ אִפְרֵי, שְׁמָא יֵאמֵר יֵאמֵר הָרוֹאֶה: 'חִיָּה וְדֹאֵית הִיא, וּלְפִיכָף כֶּסֶה דָמוֹ בְּיוֹם טוֹב', וְיָבוֹא הָרוֹאֶה לְהִתִּיר חֲלָבּוֹ [=שומן האסור באכילה]^ג.

א) אך בהמה מותר לשחטה בכל מצב, מכיוון שאין חיוב

טוב, מְפָנִי שֶׁהוּא נוֹלֵד. וְכֵן פְּלִים שֶׁנִּשְׁבְּרוּ בְּיוֹם טוֹב - אֵין מְסִיקִין בָּהֶן, מְפָנִי שֶׁהֵן נוֹלֵד; אֲבָל מְסִיקִין כְּכֹלִים שְׁלֵמִים אוֹ כְּכֹלִים שֶׁנִּשְׁבְּרוּ מְעַרְבֵי יוֹם טוֹב, שֶׁהִרִי הוֹכְנֵנוּ לְמַלְאכָה אַחֲרַת מְבַעֲרֵב. פִּיּוּצָא בּוֹ, אֲגוּזִין וְשִׁקְדִין שְׂאֲכָלָן מְעַרְבֵי יוֹם טוֹב, מְסִיקִין בְּקַלְפִּיָּהוּן [=קליפות] בְּיוֹם טוֹב; וְאִם אֲכָלָן בְּיוֹם טוֹב, אֵין מְסִיקִין בְּקַלְפִּיָּהוּן. וְיֵשׁ • נִסְחָאוֹת [בתלמוד] שְׁלִישׁ בָּהֶן, שְׁאִם אֲכָלָן מְבַעֲרֵב, אֵין מְסִיקִין בְּקַלְפִּיָּהוּן, שֶׁהִרִי הִקְצוּ; וְאִם אֲכָלָן בְּיוֹם טוֹב - מְסִיקִין, מְפָנִי שֶׁהֵן מוֹכְנִין עַל גַּב [-בדרך אגב עם] הָאֲכָל.

כב) בערב יום-טוב מותר לבקע עבור החג כי הם נהיו מוכנים לשימוש להסקה, אך בחג עצמו אסור מצד איסור "נולד".

ג. קוֹץ רֶטֶב - הָרִי הוּא מְקַצֶּה, מְפָנִי שֶׁאֵינוֹ רְאוּי לְהִסְקָה; לְפִיכָף אָסוֹר לוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ כְּמוֹ שְׁפוֹד לְצִלוֹת בּוֹ בְּשֶׁר. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

יד. נוֹטְלִין עֲצִים הַסְּמוּכִין לְדַפְנֵי סֶפֶה^כ, וּמְסִיקִין בָּהֶן. אֲבָל אֵין מְבִיאִין עֲצִים מִן הַשְּׂדֵה [עצים תלולים], אֲפִלּוּ הִיוּ מְכַנְסִין שֵׁם מְבַעֲרֵב^כ; אֲבָל מְגַבֵּב [=אוסף] הוּא בַּשְּׂדֵה מְלַפְנֵוּ [=סביבו] כֹּה, וּמְדַלִּיק שֵׁם. וּמְבִיאִין מִן [העצים] הַמְכַנְסִין שְׁבָרְשׁוֹת הַיַּחֲדִיד, וְאֲפִלּוּ הִיְתָה [רשות היחיד] מְקַפֶּת שְׁלֹא לְשֵׁם דִּירָה; וּבְלִבָּד • שִׁיְהִיָּה לָהּ פּוֹתַחַת [מנעול], וְתִהְיֶה בְּתוֹךְ תַּחֲוֹם הַשְּׂבֵת^כ; וְאִם חֶסֶר אֶחָד מִכָּל אֵלוֹ, הָרִי הֵן מְקַצֶּה.

כג) ולא שוברים מהדופן עצמה. (כד) כי אינם נחשבים מוכנים כאשר הם נשאר בשדה. (כה) שמה שמונח לידו נחשב מוכן לשימוש מדי. (כו) שאם יש את כל התנאים הללו, נחשבים כמוכנים.

טו. עֲלֵי קִנִּים וְעֲלֵי גִפְנִים - אִף עַל פִּי שֶׁהֵן מְכַנְסִין בְּקַרְפָּף [=חצר אחורית] - פִּיּוֹן שֶׁהִרִיחַ מְפֹזְרַת אוֹתָן, הָרִי הֵן כְּמִפְזָרִין וְאִסוּרִין; וְאִם הִנִּיחַ עֲלֵיהֶן כָּלִי כְּבֵד מְעַרְבֵי יוֹם טוֹב, הָרִי אֵלוֹ מוֹכְנִין.

טז. בְּהֵמָה שְׁמַתָּה בְּיוֹם טוֹב - אִם הִיְתָה מְסַפְנַת [-נוטה למות] מְעַרְבֵי יוֹם טוֹב, הָרִי זֶה מְחַתְּכָהּ

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ה. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּמֹלֶחַ לְצִלֵי שְׂאִינוֹ צְרִיף מְלַח הַרְבֵּה; אֲבָל לְקִדְרָה [=לבישול], אֲסוּר לְמַלֵּחַ עַל הָעוֹר. וְכֵן אֵין מֹלֶחֶינן אֶת הַחֲלָבִים, וְאֵין מְהַפְּקִין בֵּהֶן, וְאֵין שׁוֹטְחִין אוֹתָן בְּרוּחַ עַל גַּבֵּי יַתְדוֹת [-פעולות לשמירת החלבים] - מִפְּנֵי שְׂאִינָן רְאוּיִין לְאֲכִילָה טו.

(טו) וכל מטרת המליחה היא לשם עיבוד ואסור.

ו. הַמִּפְּשִׁיט אֶת הַבְּהֵמָה, לֹא יִרְגֵּיל בְּיוֹם טוֹב. כִּיצַד הוּא הַמִּרְגֵּיל? זֶה שְׂיֹצֵיאַת כָּל הַבֶּשֶׂר מִרְגֵּל אַחַת, כִּדֵּי שְׂיֹצֵיאַת כָּל הָעוֹר שְׁלֵם וְלֹא יִקְרַע; מִפְּנֵי שְׂטוּרַח בְּהַפְּשִׁט זֶה טַרַח גְּדוּל, וְאֵין בּוֹ צִרְף לְמוֹעֵד. וְכֵן אֲסוּר לַעֲשׂוֹת בֵּית יָד [-כעין ידית] בַּבֶּשֶׂר; וְהוּא, שְׂיַעֲשֶׂה בַּסִּכִּין - שְׁלֹא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחַל. וּמִתָּר לַעֲשׂוֹת סִימָן [-חיתוך המהווה הוכר] בַּבֶּשֶׂר.

ז. מוֹלְגִין [=שווין בחמים] אֶת הָרֹאשׁ וְאֶת הַרְגְּלִים, וּמְהַבְּהִין [-חורכים] אוֹתָן בְּאוּר [=אש] טו; אֲבָל אֵין טוֹפְלִין [=מורחים] אוֹתָן בַּחֲרֻשִׁית וְלֹא בַּאֲדָמָה [-חומרים מסויי שער] טו, וְאֵין גּוֹזְזִין אוֹתָן בַּמִּסְפָּרִים טו. וְכֵן אֵין גּוֹזְזִין אֶת הַיָּרֵק, בַּתְּסַפֶּרֶת [=מספריים] שְׁלוֹ; אֲבָל מִתְקַנְּיִן אֶת הָאֶכָל שֵׁישׁ בּוֹ קוֹצִים, כַּגֹּן קִנְרֵס [-ארטישוק] וְעֶפְרַיִת [-פרי דומה לקנרס] בַּתְּסַפֶּרֶת טו.

(טז) כדי להסיר מהם את השיער. (יז) חומר שעושים ממנו כלי חרס. (יח) מפני שזה נראה כעיבוד. (יט) שנראה כאילו עושה את זה לצורך השימוש בשיער. (כ) מיני צמחים שיש בהם קוצים, והם ראויים למאכל. (כא) מכיוון שהוא צורך אוכל נפש.

ח. מִתָּר • לְלוֹשׁ עֶסָה גְּדוּלָה בְּיוֹם טוֹב. וְהִלָּשׁ עֶסָה מְעַרְבַּת יוֹם טוֹב, אֵין מִפְּרִישׁ מִמֶּנָּה חֲלָה בְּיוֹם טוֹב כִּי; וְאֵם לְשֶׁה בְּיוֹם טוֹב, מִפְּרִישׁ מִמֶּנָּה חֲלָה וְנִתְּנָה לַכֹּהֵן. וְאֵם הֵיָתֶה עֶסָה טְמֵאָה, אוֹ שְׁנֵטְמֵאת הַחֲלָה [-החלק שהופרש] - לֹא יִבְשַׁל אֶת הַחֲלָה; שְׂאֵין מִבְּשָׁלִין בְּיוֹם טוֹב אֲלֵא לְאֶכָל, וְזוֹ לְשֹׁרְפָה עוֹמְדָת טו. וְכֵן אֵין שׁוֹרְפִין אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב, שְׂאֵין שׁוֹרְפִין קְדָשִׁים שְׁנֵטְמֵאוֹ שְׁנֵטְמֵאוֹ בְּיוֹם טוֹב - שְׂשַׁרְפֶת קְדָשִׁים שְׁנֵטְמֵאוֹ מִצְוֹת עֲשֶׂה,

לכסות את דמה. (ב) בהמה זו נקראת 'כוי' בלשון התלמוד, וצריך לכסות את דמה מספק. (ג) שהרואה עלול לחשוב שכיסה את הדם מכיוון שזוהי רדאי חיה, כי בבהמה אין חיוב של כיסוי הדם, ויבוא לאכול את החלב שלה כי חלב חיה מותר (בשונה מבהמה), ובאמת אסור לאוכלו מצד הספק שיתכן שהיא בהמה.

ב. וְכֵן הַשׁוֹחֵט חִיָּה וְעוֹף מְעַרְבַּת יוֹם טוֹב, לֹא יִכְסֶה דָמָם בְּיוֹם טוֹב. שְׁחַט בְּהֵמָה חִיָּה וְעוֹף בְּיוֹם טוֹב וְנִתְעַרְבַּת דָמָם, לֹא יִכְסֶה אוֹתָן עַד לְעֶרְבֵי; וְאֵם הֵיָה לוֹ עֶפֶר מוֹכֵן אוֹ אֶפֶר, וְיִכּוֹל לְכַסּוֹת הַפֶּל בְּדִקְרָה [-שפיקה] אַחַת - הָרִי זֶה יִכְסֶהוּ.

(ד) אפילו בעפר המוכן, כי היה צריך לכסות בערב יום טוב. (ה) מכיוון שמעורב בדם הזה דם בהמה שאותו אסור לכסות בחג, מצד זה שאין לטרוח בחג בדברים שאינם לצורך. (ו) כי אז ורדאי מכסה באותו זמן את דם החיה או העוף.

ג. הַשׁוֹחֵט בְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב, מִתָּר לוֹ לְתַלֵּשׁ צֶמֶר לְמִקּוֹם הַסִּכִּין [-שיוכל לשחוט] כִּדְרוֹ [שהוא שינוי מצורת הגויזה הרגילה] וְיִבְלֹבֵד שְׁלֹא יִזְיַנְנוּ מִמִּקּוֹמוֹ [-סיור הצמר] אֲלֵא יִשְׂאֵר שֵׁם מִסְבֵּךְ בְּשֵׂאֵר צֶמֶר הַצְּוֹאֵרָה; אֲבָל בְּעוֹף - לֹא יִמְרֹט, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דְרָפוֹ [למרוט ביד], וְנִמְצָא תוֹלֵשׁ בְּיוֹם טוֹב טו.

(ז) שזה שינוי מדרך הגויזה באופן הרגיל שגוזזים על ידי כלי, והתירו כך משום שמחת יום-טוב שיוכל לשחוט ולאכול - שאם ישחט בלי להוריד את הצמר, השחיטה יכולה להיפסל. (ח) כדי שייראה שתולש רק לצורך שחיטה ולא בשביל שימוש בצמר. (ט) ואין היתר לעשות זאת, כי היה יכול לעשות זאת בערב החג.

ד. הַמִּפְּשִׁיט עוֹר הַבְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב, לֹא יִמְלַחְנוּ - שְׂזֵה עֵבוֹד הוּא, וְנִמְצָא עוֹשֶׂה מְלֵאכָה שְׁלֵא לְצִרְף אֲכִילָה. אֲבָל נוֹתְנוֹ לְפָנֵי בֵּית הַדְּרִיסָה [-מקום שרבים צועדים בו], כִּדֵּי שְׂיִדְרְסוּ עָלָיו וְלֹא יִפְסְדֵי; וְלֹא הִתִּירוּ דְבַר זֶה אֲלֵא מִפְּנֵי שְׂמִחַת יוֹם טוֹב, כִּדֵּי שְׁלֵא יִמְנַע מְלִשְׁחַט. וּמִתָּר לְמַלֵּחַ בֶּשֶׂר לְצִלֵּי עַל גַּבֵּי הָעוֹר טו, וּמְעַרְיִמִין [-מתחכמים] בְּדָבָר זֶה; כִּיצַד? מוֹלֶחַ מְעַט בֶּשֶׂר מִכָּאן וּמְעַט מִכָּאן, עַד שְׂיִמְלַח הָעוֹר כְּלוֹ.

(י) וזוהי אחת מהמלאכות האסורות. (יא) ובדרך זו לא ניכר כל-כך שכוונתו לתיקון העור. (יב) שהדריסה משמרת את העור. (יג) שהיא מליחה מועטה, כדלהלן הלכה ה'. (יד) אף שעל-ידיה ימלח גם העור קצת.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יב. אין עושיין גְּבִינָה בְּיוֹם טוֹב - שְׂאֵם גִּבֵּן מְעַרְב יוֹם טוֹב, אין בְּזָה חֶסְרוֹן טַעַם. אֲבָל דְּכִין [=כותשים] אֵת הַתְּבַלִּין כְּדָרְכָן - שְׂאֵם יְדוּף אוֹתָם מִבְּעָרְב, יְפוּג טַעְמָן. אֲבָל מֶלַח - אֵינוֹ נְדוּף בְּיוֹם טוֹב אֲלֵא אִם כֵּן הָטָה הַמְכַתֵּשׁ אוֹ שְׂדוּק בְּקַעֲרָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ, כְּדִי שִׁישְׁנָה; שְׂאֵם שֶׁחָק הַמֶּלַח מְעַרְב יוֹם טוֹב, לֹא יְפוּג טַעְמוֹ. וְאֵין שׁוֹחֲקִין אֵת הַפְּלִפְלִין בְּרַחִים שְׁלֵהֵן, אֲלֵא דָךְ אוֹתָן בַּמְדוּכָה כְּכֹל הַתְּבַלִּין.

(ל מפני שנראה כמעשה חול ואין זה מכבוד החג.)

יג. אין כּוֹתְשִׁין אֵת הָרִיפּוֹת [=גרגרי תבואה] בְּמַכְתֶּשֶׁת גְּדוֹלָה; אֲבָל כּוֹתְשִׁין בְּמַכְתֶּשֶׁת קְטַנָּה, שְׁנָה הוּא הַשְּׁנוּי שְׁלָהּ. וּבְאֶרֶץ • יִשְׂרָאֵל, אֲפֵלוּ בְּקַטְנָה אֲסוּר; שֶׁהַתְּבוּאָה שְׁלֵהֶן, טוֹבָה הִיא; וְאִם כּוֹתְשִׁין אוֹתָהּ מְעַרְב יוֹם טוֹב, אֵין בְּכָךְ הֶפְסֵד.

השנת הראב"ד
ובארין . . אכור א"א אין הדעת נוחה מזה הטעם אבל אנשי בכל עיקר תבשיליהן דייסא שאוכלין בו הלאם והיו עושין אותה במדוכה במכתשת גדולה ומכתשת קטנה הרי היא להם שינוי גדול אבל אנשי א"י די להם כל הימים בקטנה ואין בה שינוי.

הקמח . . מרקין א"א אני אומר שהלכה כרבי יהודה בן בתירה ורב פפיאס שאמרו (ביצה כט) שונין ואם נפל בו צרור או קיסם אסור ואם שנה מותר.

יד. הַקְּמַח • אַף עַל פִּי שְׂרָקְדוּ [=נפה] מְעַרְב יוֹם טוֹב וְהִסִּיר מִמֶּנּוּ הַסְּבִין - אֵין מְרַקְדִין אוֹתוֹ פְּעַם שְׁנֵיָה בְּיוֹם טוֹב, אֲלֵא אִם כֵּן נָפַל בְּתוֹכוֹ צְרוּר [=רגב אדמה] אוֹ קִיסָם [=סגרות עץ] וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן לֵא. וְאִם שְׁנָה, מִתָּר, כְּגוֹן שְׂרָקְדוּ מֵאַחֲרֵי הַנְּפֵה אוֹ שְׂרָקְדוּ עַל גְּבִי הַשְּׁלֹחֶן לֵב, וְכִיּוֹצֵא בְּשְׁנוּי זָה.

(לא שאז אין כוונתו לנפות כדי להשבית את הקמח, אלא רק כדי להסיר את מה שנפל בו. לב) בשונה מהרגיל שמנפים לתוך כלי או תיבה.

טו. מוֹלְלִין מְלִילוֹת [=מקלפים שבלים ביד] וּמְפַרְקִין קְטַנִּיּוֹת לֵב בְּיוֹם טוֹב, וּמְנַפֵּת [=נושף אויר ובורר] עַל יַד עַל יַד [=מעט מעט] כְּכֹל פָּחוּ וְאוּכַל - וְאֲפֵלוּ בְּקִנּוּלֵי אוֹ בְּתַמְחוּי [=קערה גדולה], אֲבָל לֹא בְּנִפְהָ וְלֹא בְּכִבְרָה לֵה. וְכֵן הַבּוֹרֵר קְטַנִּיּוֹת בְּיוֹם טוֹב - בּוֹרֵר כְּדָרְכּוֹ בְּחִיקוֹ וּבְתַמְחוּי, אֲבָל לֹא בְּנִפְהָ וְלֹא בְּטַבְּלָא [=לוח, שדרך לברור בן] וְלֹא בְּכִבְרָה.

שְׁנַאֲמַר: "בְּאֵשׁ יִשְׂרָף", וְעֲשִׂית מְלֹאכָה שְׂאִינָה לְצַרְף אֲכִילָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ, עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה, וְאֵין עֲשֵׂה דוּחָה אֵת לֹא תַעֲשֶׂה וְעֲשֵׂה.

(כב) כי הרי אפשר לעשות זאת בערב יום-טוב. (כג) כי כך הוא הדין, לשרוף את ההפרשה אם נטמאה.

ט. כִּיצַד יַעֲשֶׂה בָּהּ? יַנִּיחָנָה עַד הָעֶרֶב [-צאת החג], וְיִשְׂרָף אוֹתָהּ. הֵיךְ יוֹם טוֹב שֶׁל פֶּסַח, שְׂאֵם יַנִּיחָנָה תַּחְמִיץ - לֹא יִפְרִישׁ אֵת הַחֲלָה בְּצֵק, אֲלֵא יֵאָפֶה אֵת כָּל הָעֵסָה הַטְּמֵאָה, וְאַחַר כֵּךְ יִפְרִישׁ הַחֲלָה לְחֵם.

י. אֵין אוֹפִין בְּפוּרְנֵי [=תנור חרס] חֲדָשָׁה - גְּזֵרָה שְׂמָא תַּפְּחַת וְתַפְסִיד הַלְּחֵם^כ, וְיִמְנַע מִשְׂמַחַת יוֹם טוֹב. אֵין גּוֹרְפִין [אפר מן] תַּנּוּר וְכִיּוֹרִים, אֲבָל מְכַבְּשִׁין [=ממרחים] אֵת הָאֵפֶר שְׁבֵהוּ^כ; וְאִם אֵי אֲפֵשֶׁר לְאִפּוֹת בּוֹ אוֹ לְצִלוֹת בּוֹ אֲלֵא אִם כֵּן גֵּרָף, מִתָּר. וְסוֹתְמִין פִּי הַתַּנּוּר בְּטִיט וְרַפֵּשׁ [=בין] שְׁבִסְבִיבוֹת הַנְּהָר - וְהוּא, שְׂרַפְכוּ מֵאֲמֵשׁ. אֲבָל לְגַבֵּל [=לערבב] טִיט בְּיוֹם טוֹב, אֲסוּר; וּמִתָּר • לְגַבֵּל אֵת הָאֵפֶר^כ, לְסַתֵּם בּוֹ פִּי הַתַּנּוּר.

(כד) ישבר גג התנור, שעליו מונח הלחם הנאפה, ויפול הלחם לתוך האש הבווערת מתחתיו וישרף. (כה) כלומר, משטחים את הגחלים והלהבות כדי שלא יגיעו לגובה הלחם וישרפו אותו. (כו) כי גיבול האפר אינו ניכר ואינו נחשב.

יא. תַּנּוּר וְכִיּוֹרִים חֲדָשִׁים - אֵין סֹכִין אוֹתָן בְּשִׁמּוֹן בְּיוֹם טוֹב^כ, וְאֵין שְׂטִין [=משפשים] אוֹתָן בְּמַטְלִית. וְאֵין מְפִיגִין [=מקוריים] אוֹתָן בְּצוּגֵן כְּדִי לְחַסְמֵן [=לחזקם]^כ; וְאִם בְּשִׁבִיל לְאִפּוֹת בְּהֵן^כ, מִתָּר. אֵין מְלַבְּנִין אֵת הָאֲבָנִים [באש] לְצִלוֹת אוֹ לְאִפּוֹת עֲלִיהֶן, מִפְּנֵי שְׂמֹחַסְמֵן. וּמִסִּיקִין וְאוֹפִין בְּפוּרְנֵי, וּמְחַמִּין חֲמִין בְּאֲנִטְיָכִי [=מיחם גדול].

(כז) בזמנו הייתה הדרך למרוח שמן על התנורים החדשים כדי לשמור על מראיתם הנקייה והחדשה. (כח) כי הצינון הבא אחרי החימום, מחזק את הכלי. (כט) שבמקרה כזה היו צריכים לקרר את התנור כדי שיוכלו לאפות בו מבלי שהלחם יישרף.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

השנת הראב"ד
טוב; **שלא התר ביום**
טוב אלא **להבעיר**
מאש מצויה [קיימת],
אבל • **להמציא** [לצורך] **אש אסור**, **שהרי אפשר**
להמציא אותו מערב יום טוב.

לג) מפרקים ומפוררים את השרביטים לצורך שימוש בורעים שלהם. (לד) כלי שראשו אחד רחב, ותחתיתו צרה כמין מרזב, ושמים את הקטניות בראשו הרחב ועל ידי הנענוע האוכל מתגלגל ויורד דרך המרזב, והפסולת נשאת בכלי. (לה) מכיוון שבדרך כלל משתמשים בכלים אלו בשביל כמות רבה, ונראה כאילו עובד לצורך מחר, בשביל אחרי החג.

(א) לשם בישול ואפייה.

ב. אף על פי שהתרה הבערה ביום טוב שלא לצורך,² **אסור לכבות את האש אפילו הבערה לצורך** **אכילה** - **שהכפוי מלאכה**, **ואין בו צורך אכילה כלל**; **וכשם שאין מכבין את האש**, **כך אין מכבין את הגר**. **ואם כפה** - **לוקה**, **כמי שארג או בנה**.

טז. כמה דברים אמורים? פשהאכל מרבה על הפסולת לו; **אבל אם היתה הפסולת מרבה על האכל**, **בורר את האכל ומניח** [משאיר] **את הפסולת**. **ואם היה טרח בבירית הפסולת מן האכל יתר מטרח בבירית האכל מן הפסולת** - **אף על פי שהאכל מרבה**, **בורר את האכל ומניח את הפסולת**.

(ב) כמבואר לעיל פרק א' הלכה י"ב.

(לו) שאז טוב יותר לברור את הפסולת, שזוהי טרחה מועטה יותר.

ג. אין מסלקין את פי הגר למעלה כדי שתכבה,³ **ואין מסירין את השמן ממנה**.⁴ **ואינו חותך את ראש הפתילה בכלי**, **אבל** • **נפץ** [מסיר] **את ראשה** [המפריח] **בידו**. **אגדה של עצים שהדלקה במדורה** - **כל עץ שלא אוחז בו האש מתר לשמטו** [להוציא]⁵, **ואינו דומה למסיר שמן מן הגר**.

יז. אין מסננין את החרדל במסננת שלו, **מפני שנראה כבורר** לו; **אבל נותנין ביצה במסננת של חרדל**, **והוא מסתנן מאליו**. **ואם היתה המשמרת** [מסננת] **תלויה**, **מתר לתן לה יין ביום טוב**; **אבל לא יתלה פתחלה** [ביו"ט], **שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל**. **ומערים ותולה את המשמרת לתלות בה רמונים**, **ותולה בה רמונים**; **ואחר כך נותן לתוכה שמרים**.

(ג) כלומר, אין מגביהים את הצד של הפתילה כלי מעלה בכדי שתהיה מעל גובה השמן וכך תיכבה. (ד) כלומר, מרוקנים את השמן מכלי הגר שבו עומדת הפתילה בכדי שתיכבה. (ה) כי בשונה משמן שבלקוחה ממנו גורמים לכיבוי (מכיוון שהכל נחשב כיחידה אחת), כאן רק מונעים מאותו עץ שידלק.

(לז) למרות שאין זו ברירה ממש, שהרי גם הפסולת של החרדל ראויה לאכילה.

~ יום שני כ"ג ניסן ~

פרק ד

המשך המלאכות המותרות, ומה שאסור בהן.

ד. אין מכבין את הדלקה כדי להציל ממוז ביום טוב, **כדרך שאין מכבין בשבת**; **אלא מניחה**, **ויוצא**. **ואין מכבין את הגר מפני תשמיש המטה** [יחסי אישות], **אלא כופה עליו פלי**, **או עושה מחיצה בינו לבין הגר**, **או מוציא לבית אחר**. **ואם אינו יכול לעשות אחת מכל אלו**, **הרי זה אסור לכבות**; **ואסור לשמש**, **עד שתכבה מאליה**.

א. אין מוציאין [מפיקים] **את האש לא מן העצים**, **ולא מן האבנים**, **ולא מן המתכות** - **כגון שחוככין אותן זו בזו או מפין זו בזו**, **עד שתצא האש**; **וכן הנפץ החד** [החריר] **ביותר שהוא** [נוזלי] **כמים**, **שמנידין** [מנוענים] **אותו עד שידלק**, **או פלי יף** [שקוף] **קשה או זכוכית מלאה מים**, **שמניחין אותה כנגד עין השמש עד שחזור נגחה** [קרה] **לפשתן וכיוצא בו וידלק** - **כל זה וכיוצא בו אסור ביום**

(ו) למרות שמעיקר הדין אין לקיים יחסי אישות לאור הגר.

ה. מתר לטלטל את הגר והוא דולק, **ואין גוזרין** [חוששים] **שמה וכבה**.⁶ **ואסור להניח את הגר על גבי הדקל וכיוצא בו ביום טוב**, **שמה יבוא להשתמש במחבר** [ויחלוש צמח] **ביום טוב**.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(ז) כי דבר שאינו מתכוון מותר.

כָּלֵל - אין משחזין אותה אִפְּלוּ עַל הָעֵץ, שָׁמָּא יבוא להשחיה במשחזת. ומפני זה אָסְרוּ לְרֹאוֹת [לברוק] ספין לַעֲם הָאֶרֶץ בְּיוֹם טוֹב, שָׁמָּא תהיה פְּגוּמָה, וְיֹאמֵר לוֹ: 'זוֹ אָסוּר לְשַׁחֵט בָּהּ, מִשּׁוּם פְּגִימְתָּהּ, וְיִלְךָ וּיחַדְדֶנָּה בְּמִשְׁחֹזת. וְחָכֵם שָׂרָא הִסְפִּין לַעֲצֵמוֹ, הֲרִי זֶה מְשַׁאֵלָה לַעֲם הָאֶרֶץ.

י. אין מבקעין עצים ביום טוב, לא בקרדם [=גרזן] וְלֹא בַמַּגֵּל וְלֹא בַמַּגְרָה [=מסור], אֲלֵא בַקַּפִּים [=סכין קצבים]; וּבְצַד הַחֵד שְׁלוֹ, אֲבָל לֹא בְצַד הָרֶחֶב מִפְּנֵי שֶׁהוּא

בְּקֶרְדֵּם וְלָמָּה אָסְרוּ בְּקֶרְדֵּם וְכִיּוֹצֵא בּוֹ? שְׁלֹא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחַל, שֶׁהֲרִי אֶפְשָׁר הִיָּה לוֹ לְבַקֵּעַ מְעַרֵב יוֹם טוֹב. וְלָמָּה לֹא נֶאֱסַר הַבְּקוּעַ כָּלֵל? מִפְּנֵי שֶׁאֶפְשָׁר שְׂיַפְגַע [=יעלה בידו] בְּעֵץ עָבָה וְלֹא יִכּוֹל לְהַבְעִירוֹ, מִלְּבַשְׁלִי; לְפִיכֶּךָ הִתִּירוּ לְבַקֵּעַ בְּשֵׁנוֹי. וְכָל הַדְּבָרִים הַדּוּמִין לָזֶה - מִזֶּה הַשַּׁעַם הִתִּירוּ בְּהֵן מִזֶּה שֶׁהִתִּירוּ, וְאָסְרוּ מִזֶּה שֶׁאָסְרוּ.

השגת הראב"ד
לפיכך . . . לזה א"א אני יודע לאיזה דבר נלמוד מזה הטעם והטעם השוה לכל הדברים להלכה ק"ל כר' יהודה (ביצה כח) מעיו"ט מותר לעשותן כדרכן ביו"ט והוא שיהיה דברי הצריך ולא יהא בו תקון לחלו ואם אפשר לעשותן מעיו"ט עושין אותן ע"י שינוי והוא טעם לביקוע וטעם למלח, ועם כל זה צריך הדבר תקון שהרי לדעת חכמים א"ע"פ שא"א לעשותן מעיו"ט בעי שינוי א"כ תבלין מה טעם נדוכין כדרכן ומלח למה אפילו בשינוי אלא לא מסרן הכתוב אלא לחכמים והם אמרו יש מכשירין שהם כאוכל עצמו והם התבלין והמלח שנכנסים באוכל עצמו והתירו זה כדרכו וזה על ידי שינוי ואפילו לדעת חכמים וכן לר' יהודה מפני שמספיק למלח בהטייה לדוכה כל צרכה, ואפשר דבקוע עצים מפני שאי אפשר לאפות ולבשל בלא עצים עשו אותו כדרכת המלח והתירו אותו על ידי שינוי.

(יד) וזה נחשב רק כ"מכשירי אוכל נפש" שאותם יש לעשות בערב החג. (טו) הרי אפשר לעשותו מערב החג.

יא. לא תפנס אשה בין העצים לטל מהן איד [קיש לגריפת התנור] לַצְלוֹת בּוֹ. ואין סומכין את הקדרה וְלֹא הַדְּלֵת בְּבִקְעַת [שחתיכה] שֶׁל קוֹרָה; שְׁלֹא הִתִּירוּ לְטַלְטֵל עֲצִים בְּיוֹם טוֹב, אֲלֵא לְהִסְקָה בְּלֶבֶד.

יב. מסלקין [=פוחתין] תְּרִיסֵי חֲנִיּוֹת^{טו} ומחזירין אותן ביום טוב, כְּדִי שְׂיוֹצִיא תְּבַלִּין שֶׁהוּא צָרִיף לָהֶן מִן הַחֲנוּת, וְלֹא יִמְנַע מִשְׁמַחַת יוֹם טוֹב. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׂישׁ לָהֶן צִיר^{טז} בְּאֲמַצֵּעַ; אֲבָל יֵשׁ לָהֶן צִיר מִן הַצַּד - אָסוּר, גְּזֵרָה שָׁמָּא יִתְקַע [בחוק]^{טז}. וְשִׂאִין לָהֶן צִיר כֹּל עֶקֶר, אֶפְלוּ בְּבִית^{טז} מִתֵּר לְהַחֲזִיר.

ו. אין מעשנין בקטרת [=הנחת קטורת על גבי גחלים] ביום טוב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַבֶּה - וְאֶפְלוּ לְהַרִיחַ בָּהּ; וְאִין צָרִיף לֹאמֵר לְגַמֵּר [-לבשם] אֶת הַבֵּית וְאֶת הַבְּלִים, שֶׁהוּא אָסוּר. וּמִתֵּר לַעֲשׂוֹן תַּחַת הַפְּרוֹת כְּדִי שְׂיִכְשְׁרוּ לְאֲכִילָה, כְּמוֹ שֶׁמִּתֵּר לַצְלוֹת בְּשָׂר עַל הָאֵשׁ.

וּמִמְתְּקִין אֶת הַחֲרָדֵל בְּגַחְלַת שֶׁל מִתְּכַת [שמניחים בתוכו] - אֲבָל לֹא בְּגַחְלַת שֶׁל עֵץ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַבֶּה. וְאִין מְכַבִּין אֶת הָעֵץ כְּדִי שְׁלֹא תִתְעַשֵּׂן [-תושרח] הַקְּדֻרָה אוֹ הַבֵּית.

(ח) כלומר שהרחת ריח לא כלולה בהיתר של "אוכל נפש".

ז. אין נופחין במפוח [=כלי המיועד לליבוי האש] ביום טוב, כְּדִי שְׁלֹא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהָאֲמִנִין עוֹשִׂין^ט; אֲבָל נוֹפְחִין בְּשׂוּפְפֹרֶת [=שאינו מיועד לכך]. אין עושין פּחֲמִין, וְאִין גּוֹדְלִין [=שוררים] אֶת הַפְּתִילָה, וְלֹא מְהַבְּהִין [-חורכים] אוֹתָהּ^י, וְלֹא חוֹתְכִין אוֹתָהּ לְשָׁנִים בְּכָלִי; אֲבָל מְמַעְכָּה [=מהדק ומעצב אותה] בְּיַד^י וְשׁוֹרָה אוֹתָהּ בְּשִׁמֹן וּמְנִיחִין אוֹתָהּ בֵּין שְׁנֵי גֵרוֹת וּמְדַלִּיק בְּאֲמַצֵּעַ, וְנִמְצָאת הַפְּתִילָה נְחֻלָּקֶת בְּפִי שְׁנֵי גֵרוֹת.

(ט) ואין זה מכבוד החג. (י) אסור לעשות זאת מצד מלאכת מכבה, וגם מצד תיקון כלי. (יא) כדי שתידלק בקלות. (יב) שזהו רק תיקון כלאחר יד ומותר.

ח. אין שוכרין את החרש ואין חותכין את הנגר לַצְלוֹת עֲלֵיהֶן^י, וְאִין פּוֹצְעִין [=שוכרים] אֶת הַקְּנֶה לַעֲשׂוֹתוֹ כְּמוֹ שֶׁפּוֹד לַצְלוֹת בּוֹ [=בשה] מְלִיחָה. שְׁפּוֹד שְׁנַרְצָף [=התעקם] - אָף עַל פִּי שֶׁהוּא יִכּוֹל לְפָשְׁטוֹ [-ליישרו] בְּיָדוֹ, אִין מִתְּקַנִּין אוֹתוֹ. שְׁנֵי כָּלִים שֶׁהֵן מְחַבְּרִין בְּתַחֲלַת עֲשִׂיתָן [=בייצור שלהם], כְּגוֹן שְׁנֵי גֵרוֹת אוֹ שְׁנֵי כּוֹסוֹת - אִין פּוֹחְתִין [=מפרידים] אוֹתָן לְשָׁנִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתְּקַן כָּלִי.

(יג) בזמנם, בזמן הצלייה היו מניחים תחת הדג חתיכת חרס, נייר קשיח או קנים שהשרו אותם במים, כדי שהדג לא ייחרך מלמטה.

ט. אין משחזין את הספין במשחזת שְׁלָה, אֲבָל מְחַדְדֶה עַל גְּבִי הָעֵץ אוֹ עַל גְּבִי חֶרֶשׁ אוֹ אֲבָן; וְאִין מוֹרִין דְּבַר זֶה לְרַבִּים, כְּדִי שְׁלֹא יבואו לְחַדְדֶה בְּמִשְׁחֹזת. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׂיכּוּלָה לְחַתֵּף בְּדַחַק אוֹ שֶׁנִּפְגְּמָה; אֲבָל אִם אֵינָה יִכּוֹלָה לְחַתֵּף

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(כד) מכיוון שאינו מתכוון לעשות חבורה, ודבר שאינו מתכוון - מותר. (כה) אין מוציאים את הוולד מהרחם. (כו) שאינה מקרבתו לעולם אחרי שריחקתו.

יז. כָּלִי שֶׁנִּטְמָא מֵעֶרְבַּיּוֹם טוֹב, אֵין מְטַבְּלִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב - גְּזֵרָה, שְׁמָא יִשְׁהָה אוֹתוֹ בְּטַמְאָתוֹ;^{כז} וְאִם הָיָה צְרִיף לְהִטְבִּיל מִים שְׁבוּיָכָה - מְטַבֵּיל אֶת הַכָּלִי בְּמִימָיו,^{כח} וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ. כָּלִי שֶׁהָיָה טָהוֹר לְתוֹרְמָה וְרָצָה לְהִטְבִּילוֹ לְקִדְשֵׁי, מִתָּר לְהִטְבִּילוֹ לָא; וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה, מְטַבְּלִית שְׁאָר הַמַּעֲלֹת [=חומרות].

(כז) מתוך שביום חול הוא טרוד במלאכתו, הוא ישהה את טבילת הכלי ליום טוב שאז הוא פנוי, ואנו רוצים למהר את טהרתו כמה שאפשר. (כח) מים טמאים שהטהרה שלהם היא על ידי חיבורם עם מי מקוהה. (כט) והמים יחד עם הכלי ייטהרו. (ל) כלומר, שהכלי בעיקרון טהור אלא שרוצה להוסיף בו תוספת טהרה כדי שיהיה ראוי לקדשים (קרבנות מיוחדים שהם גבוהים יותר בקדושתם מתרומה), וזאת בהתאם לדין שקבעו חכמים שיש מעלות ודרגות בטהרה ובטבילה. (לא) כי במעלות הטהרה שהן מדרבנן לא גזרו "שמה ישהה".

יח. כָּלִי שֶׁנִּטְמָא בְּיוֹם טוֹב, מְטַבְּלִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב.^{כט} נִטְמָא הַכָּלִי בְּמִשְׁקִין טָמְאִין שֶׁהֵן וְלֹד הַטְּמָאָה [-טומאה קלה]^{לג} מֵעֶרְבַּיּוֹם טוֹב - מְטַבְּלִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁהוּא טָהוֹר מִן הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שְׁוִתְבָּאָר בְּמִקּוּמוֹ. וּמְדַלֵּין [=שואבים מים] בְּדִלֵי טָמְאָה, וְהוּא טָהוֹר מֵאֲלִיו [על ידי הכנסתו למים]^{לד}. נְדָה לָהּ שְׁאִין לָהּ בְּגָדִים [טהורים] לְהַחֲלִיף לָהּ, מֵעֲרַמַת וְטוֹבֵלַת בְּבִגְדֶיהָ לָהּ.

(לב) מכיוון שלא התאפשר להטבילו מערב החג. (לג) ראשון לטומאה (שהמשקים נטמאו מאב הטומאה), ומן התורה כלי מקבל טומאה רק מאב הטומאה, ולכן טומאת הכלי במקרה הזה היא מדרבנן. (לד) ולא גזרו בו "שמה ישהה". (לה) שלפי הדין מותר לה לטבול בחג. (לו) להחליף וללבוש אחרי טבילתה, וביום טוב אסור מעיקר הדין לטבול בגדים (כמו כלים). (לז) אם הם רפויים עליה ולא מהורקים, שהמים עוברים ביניהם ואין כאן בעיית חציצה.

יט. דְּבָרִים רַבִּים אָסְרוּ בְּיוֹם טוֹב, מִשּׁוּם גְּזֵרַת מִקְוֵה וּמְמַבֵּר [-שאין לערוך עסקים בחג]. פִּיצֵד? אֵין פּוֹסְקִים דְּמִים [-מסכמים מחזיר]^{לה} בְּתַחֲלָה עַל הַבְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב, אֲלָא מִבֵּיא שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת שְׁוֹת זו לְזו, וְשׁוֹחֲטִין אֶת אַחַת מֵהֶן וּמְחַלְקִין בִּיגִינָהן [-בין המעוניינים לקנות]; וְלִמְחַר

(טז) כעין לוחות עץ שאיתן נועלים את הארגזים בהם נמצאים התבלינים. (יז) יתד ברזל שעליו סוכבת הדלת. (יח) יתחב אותו בחוזק ויעבור על מלאכת בונה. (יט) תריסי כלים שבבית.

יג. גְּלִים שֶׁהֵן מִפְּצָלִין [=מורכבים מכמה חלקים], כְּגוֹן מְנוֹרָה שֶׁל חֲלִיט וְכֶסֶף וְשֶׁלֶחַן שֶׁהֵם חֲתִיכוֹת חֲתִיכוֹת - מֵעַמִּידִין [=מרכיבים] אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב, וְהוּא שְׁלֵא יִתְקַע [בחזק]^כ; לְפִי שְׁאִין בְּנִין בְּגָלִים. אֲבָנִים שֶׁל בֵּית הַכֶּסֶף, מִתָּר לְצַדֵּן [=לסדרם לשבת עליהם] בְּיוֹם טוֹב; בְּנִין עֲרָאִי הוּא, וּמִשּׁוּם כְּבוֹדוֹ לֹא גְזָרוּ.

(כ) שלא יעבור על מלאכת בונה.

יד. הַעוֹשֶׂה מְדוֹרָה בְּיוֹם טוֹב - בְּשֶׁהוּא עוֹרֵף הַעֲצִים, אִינוֹ מַנִּיחַ זֶה עַל גְּבִי זֶה עַד שְׁפִסְדָּר הַמַּעֲרָכָה, מִפְּנֵי שְׁנֵרָאָה כְּבוֹנָה; אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּנִין עֲרָאִי, אֲסוּרָא; אֲלָא אוֹ שׁוֹפֵף הַעֲצִים בְּעֶרְבוּב, אוֹ עוֹרֵף בְּשׁוּנֵי. פִּיצֵד? מַנִּיחַ עֵץ לְמַעְלָה, וּמַנִּיחַ אַחַר תַּחְתּוֹ וְאַחַר תַּחְתּוֹ, עַד שֶׁהוּא מְגִיעַ לְאַרְצֵיכֶם.

(כא) אסרו חכמים לבנות בנין ארעי, כדי שלא יבואו לבנות בנין קבע. (כב) אבל מותר לשים שולחן על גבי רגליו, ואין כאן משום בנין, מכיוון שאינו עושה זאת כדי להשתמש מתחתיו.

טו. וְכֵן הַקְּדָרָה - אוֹחֵז אוֹתָהּ, וּמְכַנֵּס הָאֲבָנִים תַּחְתֶּיהָ; אֲבָל לֹא יַנְיַחְנָה עַל גְּבִי הָאֲבָנִים. וְכֵן הַמָּטָה - אוֹחֵז הַקְּרָשִׁים לְמַעְלָה, וּמְכַנֵּס הַרְגָלִים תַּחְתֶּיהֶם. אֲפֹלוּ פִּיצִים - לֹא יַעֲמִיד אוֹתָן שׁוֹרָה עַל גְּבִי שׁוֹרָה עַד שְׁפִיעַמְדוֹ כְּמוֹ מְגִדְלָכִי, אֲלָא יִשְׁנָה וְיַתְחִיל מִמַּעְלָה לְמַטָּה. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה, צְרִיף שְׁנוּי.

(כג) וכך יוכל להכניס אש ביניהם כדי לצלותן, אבל אם אינו צריך לאוויר שתחתיהן מותר.

טז. מְסִירִין זְבוּבִין הַנִּתְלִין בְּבִהְמָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן עוֹשִׂין חֲבוּרָה [בבהמה בהסתרם]^{לז}. וְאִין מְיַלְדִין אֶת הַבְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב, אֲבָל מְסַעְדִין [=מסייעים]. פִּיצֵד? אוֹחֵז בּוֹלֵד שְׁלֵא יִפֹּל לְאַרְץ, וְנוֹפֵחַ לוֹ בְּחֻטְמוֹ [לפוחתו מסתימתו], וְנוֹתֵן דָּד לְתוֹף פִּיו. הֵיטָה בְּהֵמָה טָהוֹרָה, וְרוֹחָקָה אֶת הַבּוֹלֵד - מִתָּר לְזַלֵּף [-לשפוך] מִשְׁלִיתָהּ עָלָיו, וְלִתֵּן בּוֹל [-מלא אגרוף] מְלַח בְּרַחְמָה, כְּדֵי שְׁתַּרְחֵם עָלָיו; אֲבָל הַטְּמָאָה - אֲסוּר לַעֲשׂוֹת לָהּ כּוֹן, לְפִי שְׁאִינָה צְרִיכָה כִּי.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אגוזים - לא יאמר לו ביום טוב: 'תן לי עשרה פדי שיהיה לך אצלי' (חוב של) עשרים; אלא לוקח סתם, ולמחר עושה חשבון.

כד. הולך אדם אצל רועה הרגיל [לקנות] אצלו^ג, או אצל הפטם [=מפטם בעלי חיים] הרגיל אצלו, ולוקח ממנו בהמה ועופות, וכל מה שירצה - והוא שלא יזכר לו שם דמים, ולא סכום מנין.

(מג) ומתוך כך יש ביניהם אמן והוא נותן לו בלי קביעת מחיר.

כה. הלוואת [שניתנת ב]יום טוב^ד, תובעין אותה בדין^ה; שאם תאמר לא נתנה להתבע - אינו נותן לו פלום, ונמצא נמנע משמחת יום טוב.

(מד) כלומר, שלווה בחג מאכלים ומשקאות בשביל שמחת אותו החג. (מה) אם הלווה מסרב לשלם אחרי החג, ניתן לתבוע אותו בבית דין אפילו ללא שטר.

כו. אף על פי שאין מגביהין [=מפרישים] תרומה ומעשרות ביום טוב כשפת, אם היו לו תרומות ומעשרות שהגביהן מאמש, הרי זה מוליכין לפהן ביום טוב^ו; ואין צריך לומר חלה וזרוע ולחניים וקבה [=מתנות כהונה], שמוליכין לפהן ביום טוב^ז.

וגבאי צדקה גובין [מתרימים מוון] מן החצרות ביום טוב; ולא יהיו מכריזין כדרך שמכריזין בחל, אלא גובין בצנעה, ונותנין לתוף חיקון, ומחלקין לכל שכונה ושכונה בפני עצמה.

(מו) משום שמחת יום טוב של הכהן. (מז) מכיוון שבהפרשתם אינו מתקן כלום בבהמה, שהרי גם לפני הפרשתם מותר לאכול את הבשר, ומותר להפרישם לכתחילה ביום טוב.

פרק ה

דיני מלאכת הוצאה ודיני תחומין.

א. אף על פי שהתרה הוצאה ביום טוב, אפלו שלא לצורך [אכילה], לא ישא משאות גדולות פדרך שהיא עושה בחל, אלא צריך לשנות; ואם אי אפשר לשנות, מתר. ביצד? המביא פדי יין ממקום למקום - לא יביאם בסל ובקפה [=ארגו גדול] אכל מביא הוא על כתפו או לפניו [=בידיו]. המוליך את התבן^א - לא נפשיל את הקפה לאחוריו [=על גבו]^ב, אכל מוליכה בידו.

יודעין [מעריכים] כמה דמי שניה, וכל אחד ואחד נותן דמי חלקו. וכשהן מחלקין ביניהן, לא יאמר זה: 'אני בסלע' [-שם מטבע] ואתה בשתיים' - שאין מזכירין שם דמים [=כסף]; אלא זה נוטל שלישי, וזה רביעי.

(לח) ואפילו שאינו משלם אלא לוקח בהקפה.

כ. פשהן מחלקין [את בשר הבהמה], לא ישקלו במאזנים, שאין משגיחין [=משתמשים] בכף מאזנים פל עקר [=בכלל]; אפלו לתן בו בשר לשמרו מן העכברים אסור, אם היו המאזנים תלויין, מפני שגנאה פשוטל בכף מאזנים. וטבח אמן [מומחה] לט, אסור לשקל בידו. ואסור לשקל בכלי מלא מים^ב.

ואין • מטילין חלשים [גולות] על המנות; אכל מטילין חלשים על בשר הקדשים של יו"ט ביו"ט אבל לא על המנות של חול ביו"ט ואפילו קדשים אבל עם בניו ועם בני ביתו מותר ואפילו מנה גדולה כנגד מנה קטנה.

(לט) שיוודע להעריך במדויק את המשקל בידו. (מ) כאשר מניחים את הבשר בכלי מים ניתן לחשב את משקלו לפי השקיעה של הבשר.

כא. לא יאמר אדם לטבח: 'תן לי בדינר בשר', אלא: 'תן לי חלק' או 'חצי חלק'; ולמחר עושין חשבון על שויו. וכן לא יקח מפעל חנות במדה [נפח], או במשקל; אלא ביצד הוא עושה? אומר לחנוני: 'מלא לי פלי זה', ולמחר נותן לו שויו. ואפלו היה פלי המיוחד למידה, ימלאנו - והוא שלא יזכר לו שם מדה.

כב. הנחתום [=אופה] מודד תבלין ונותן לקדרה, בשביל שלא יפסיד תבשילו; אכל האשה, לא תמד [תמדוד] קמח לעסה^א. וכן לא ימד אדם שעורים לפני בהמתו, אלא משער ונותן לה^ב.

(מא) מכיוון שכאן אין חשש שתתקלקל העיסה ולא תהיה ראויה לאכילה, אלא החשש הוא רק שלא תהיה מדויקת, ולכן אסור למדוד. (מב) מכיוון שאין הפסד וקלקול בלי המדידה.

כג. ומתן לקח מן החנוני ביצים ואגוזים במנין, וכן כל פיוצא בהן - ובלבד שלא יזכר לו שם דמים [=מחיר כסף], ולא סכום מנין. ביצד סכום המנין? הרי שהיה נושה בו [=חייב] עשרה רמונים או עשרה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ממקום למקום באותו הגג. שחט בהמה בשדה - לא יביאנה לעיר במוט [תחובה במקל] או במטה, אכל מביאה אברים אברים.

ח) כגון שראה שהגשם קרב ובא ועלול לקלקל את הפירות, או שהגיעו לביתו אורחים ורצה להגיש לפניהם את הפירות.

ו. כל שנאותין בו אפלו בחל - אף על פי שאין נאותין בו ביום טוב, כגון תפלין - מתר לשלחן לחברו ביום טוב [כמתנה]; ואין צריך לומר דבר שנאותין בו ביום טוב, כגון יינות שמנים וסלתות [סולת], שמתר לשלחן לחברו ביום טוב. וכל דבר שאין נאותין בו בחל עד שיעשה בו מעשה שאסור לעשותו ביום טוב, אין משלחין אותו ביום טוב.

ט) שאין בחג מצוות הנחת תפלין.

ז. ביצד? אין משלחין ביום טוב תבואה, לפי שאין נאותין בה בחל אלא אם כן טחן, ואסור לטחן ביום טוב; אבל משלחין קטניות, מפני שמבשלין ביום טוב או קולה אותן ואוכלן. ומשלחין בהמה חיה ועופות אפלו חיים [המיוערים לשחיטה], מפני שמתר לשהט ביום טוב. וכן כל פיוצא בזה.

ח. כל דבר שמתר לשלחו ביום טוב - כשישלחנו לחברו תשורה [ש], לא ישלחנו בשורה [של אנשים]; ואין שורה פחותה משלשה בני אדם. ביצד? הרי ישלח לחברו בהמות או יינות ביד שלשה או ארבעה בני אדם כאחד זה אחר זה, וכלן הולכין בשורה אחת - הרי זה אסור, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל; שלח שלשה מינין ביד שלשה בני אדם כאחד, הרי זה מתר.

י) משום שנראה כאילו שולחם למכור בשוק.

ט. המערב ערובי תחומין ליום טוב - הרי בהמתו וכליו ופרותיו פמוהו, ואין מוליכין אותן אלא בתוך אלפים אמה לכל רוח ממקום ערובו.

י. חפצאי הפקר, הרי הן כרגלי [מותר להוליכן עד מקום המותר בהליכה] למי שזכה בהן יא. וחפצאי הגוי קונין שבייתה במקומן, ויש

השנת הראב"ד חפצאי . . . בהן א"א טעה במשנתנו (ביצה לט) ושל עולי בבל כרגלי הממלא וכבר נפקא לן מהלכתא דבמסכת עירובין (מה) אוקימנא כרבנן דפליגי על רבי יוחנן בן נורי וקיימא לן כר' יוחנן בן נורי דחפצאי הפקר קונים שבייתה ויש להם

א) להסקה או להאכיל את בהמתו. ב) שנראה כאילו מתכוון להוביל משא גדול וכבד.

ב. וכן משאות שדרבן לשא אותן במוט [כשהן קשורות למקל], ישא אותן על גבו מאחוריו; ושרבן לשא אותן מאחוריו, ישא אותן על כתפו; ושרבן להנשא על הכתף, ישא אותן בידיו לפניו, או יפרש עליהן בגד. וכן כל פיוצא בזה משנוי המשא. ואם אי אפשר לשנותי, נושא ומביא כדרךכו. במה דברים אמורים? בנושא על האדם; אבל על גבי בהמה - לא יביא כלל, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל.

ג) כגון שהזמין אורחים רבים, וצריך למהר להביא לפניהם. ד) שמותר להביא משאות בחג.

ג. אין מנהיגין [מובילים] את הבהמה במקלה, ואין הסומא [עיוור] יוצא במקלו, ולא הרועה בתורמלו [ליקוטו]. ואין יוצאין [דוחפים] בכסא אחר [עליו יושב] האיש ואחר האשה, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל; ואיש שהיו רבים צריכין לו, יוצאין בכסא אחריו, ומוציאין אותו על הכתף, אפלו באפריון [כסא הנישא בידי אדם].

ה) משום שנראה כאילו מוליכה לשוק למכור. ו) מכיוון שההליכה שלו עצמה מתאפשרת ללא מקל, וכל מטרת לקיחת המקל היא רק כדי לסדר את הדרך לפניו. ז) כגון להביאו לבית המדרש לדרוש בפני הקהל.

ד. אין מוליכין את הסלם של שובך [קן יונים] משובך לשובך, ברשות הרבים - שמא יאמרו: לתקן גגו הוא מוליכו; אבל ברשות היחיד,

מוליכו. אף על פי שכל מקום שאסרו חקמים מפני מראית העין [ניראות מעוותת], אפלו בחדרי חדרים אסור, כאן התיירו, מפני שמחת יום טוב.

ה. מי שהיו לו פרות על גגו, וצריך לפנותם למקום אחר - לא יושיטם מגג לגג, ואפלו בגגין השוין [בגובהם], ולא ישלשלם בחבל מן החלונות, ולא יורידם בסלמות; שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל. אבל משילן [מפלים] אפלו דרך ארבה,

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הַתְּחוּם, מִמְּלֵאֵיִן מִהֶן בְּשַׁבָּת, וְאֵינְךָ לֹא מֵרֵךְ לְמֵרֵךְ בְּיוֹם טוֹב.

טז) ומי שמילא מים ממנו, אינו יכול להוליכם אלא רק למקום שבעל הבור יכול ללכת לשם. (ז) וכל אחד מאנשי העיר יכולים להוליך את המים למקום שעירב. אבל אדם זר שאינו מאותה העיר - לא. (יח) בור הפקר, שעשאוהו בשביל עובדי דרכים לשתות ממימיו. (יט) משום שהמים שבהם אינם קבועים במקומם, וממילא אינם קונים שביתה במקום קבוע.

טז. שוֹר שֶׁל רֵעִי [=שניון ממרעה], פְּרָגְלֵי אֲנָשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר. וְשׁוֹר שֶׁל פֶּטֶם^{כא}, פְּרָגְלֵי מִי שֶׁלְקָחוּ לְשַׁחֲטוֹ בְּיוֹם טוֹב - מִפְּנֵי שְׂדַעַת בְּעָלָיו לְמַכְרוֹ לְאֲנָשִׁים אֲחֵרִים חוּץ מֵאֲנָשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר; מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִפֶּטֶם, וְהַפֶּל שׁוֹמְעֵינִי שֶׁמְעוֹ וְבָאֵין לְקַחְתּוֹ. וְכֵן אִם שֶׁחֲטוּ בְּעָלָיו בְּיוֹם טוֹב וּמְכַר בְּשָׂרוֹ, כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִן הַלּוֹקְחִים מוֹלִיךְ מִנְתּוֹ לְמָקוֹם שֶׁהוּא הוֹלֵךְ; מִפְּנֵי שְׂדַעַת בְּעָלָיו וּנְמִצָּא. . . לְכָל א"א זֶה שְׁבוּשׁ אֵלָּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא זוֹכֵה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד בְּחֻלְקוֹ מֵעִיר וְאֵע"פ שֶׁאֵין לוֹ לְשִׁמּוּאֵל בְּרִירָה ה"מ בְּדַבְרֵי שֶׁל שׁוֹתֵפִין שֶׁהֵם מְקַפְּדִים בְּחֻלְקוֹתֵם אֲבָל הַפֶּטֶם זֶה שְׁמוּכָר אוֹתוֹ אֵין עָלָיו זֹאת הַהַקְפָּדָה כִּדֵּי שִׁבָּא כֹּל אֲדָם וְיִקְנֶה וְיִוֹלֵךְ דְּרַגְלָיו.

כ) מכיוון שהשור אינו מפוסם, לא מצוי שיקנו אותו אנשי עיריות אחרות, שהרי כל אחד מהם יכול למצוא שור דומה במקומו, לכן דעת הרועה היא שימכור אותו רק לאנשי אותה העיר. (כא) שמפסם שוורים למכירה, ושור כזה באים גם ממקומות אחרים לקנות.

טז. הַגְּחָלֹת - פְּרָגְלֵי בְּעָלֵיהָ, לֹא פְּרָגְלֵי שׁוֹאֵלָה מִי שֶׁהִיא בְּיָדוֹ^{כב}; וְהַשְּׂלֵהֶבֶת [שֶׁאֵין בָּהּ מִמְשׁוֹת], פְּרָגְלֵי מִי שֶׁהִיא בְּיָדוֹ^{כג}. לְפִיכָף, הַמְדְּלִיק גַּר אוֹ עֵץ מִחֻבְרוֹ, מוֹלִיכּוֹ לְכָל מָקוֹם שֶׁהוּא הוֹלֵךְ.

כב) מכיוון שיש בה ממשות, הרי היא כשאר כלים שהם כרגלי הבעלים. (כג) מכיוון שאין בה ממשות, ולא חל עליה שביתת בעליה.

יז. הַשׁוֹאֵל פְּלֵי מִחֻבְרוֹ מְעַרְבֵי יוֹם טוֹב - אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְּנוּ לוֹ אֶלָּא בְּיוֹם טוֹב, הֲרֵי הוּא פְּרָגְלֵי הַשׁוֹאֵל^{כד}. שֶׁאֵלּוֹ מִמְּנוֹ בְּיוֹם טוֹב - אֵף עַל פִּי שֶׁדָּרְכוֹ תָּמִיד לְשֶׂאֵל מִמְּנוֹ פְּלֵי כָּכָל יוֹם טוֹב, הֲרֵי הוּא פְּרָגְלֵי הַמְּשֹׂאֵל^{כה}.

כד) מכיוון שהבטיח לתת לו מערב החג, הכלי נחשב כאילו

אלפים אמה לכל רוח ממקום שביתתן בין השמשות ומוזה הטעם לא הביא הרב ז"ל בהלכותיו מחלוקת דרב נחמן ורב ששת שחלקו במילא ונתן לחבירו (ביצה ט) דלאו אליבא דהלכתא פליגי בבור של עולי בבל, אבל יש לנו עליו טענה שהרי מחלוקתם עומדת במעיינות הנובעים.

לֶהֱן אֲלָפִים אֲמָה לְכָל רֵיחַ מִמְּקוֹמָן - גְּזֵרָה, בְּעָלִים גּוֹי מְשׁוּם בְּעָלִים יִשְׂרָאֵל. פְּרוֹת שִׁעְיָאוֹ חוּץ לְתַחוּמָן וְחֻזְרוֹ, אֲפֵלוּ בְּמִזֵּיד - לֹא הַפְּסִידוֹ אֶת מְקוֹמָן, מִפְּנֵי שֶׁהֵן פְּאָדָם שִׁעְיָא בְּאַנְסִי וְחֻזֵר בְּאַנְסִי.

(יא) כלומר, אין הם נאסרים בטלטול מעבר לאלפיים אמה מהמקום שבו היו בערב החג.

יב. הַמּוֹסֵר בְּהִמְתּוֹ לְבָנוּ, הֲרֵי הִיא פְּרָגְלֵי הָאָבִי. מְסָרָה לְרוּעָה, וְאֲפֵלוּ נִתְּנָה לוֹ בְּיוֹם טוֹב - הֲרֵי הִיא פְּרָגְלֵי הַרוּעָה. מְסָרָה לְשִׁנֵּי רוּעִים - הֲרֵי הִיא פְּרָגְלֵי בְּעָלֵיהָ, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא קָנָה אֶחָד מֵהֵן^{יג}.

(יב) כי נחשבת עדיין כשייכת לאב. (יג) אין לאחד מהם בעלות מוחלטת על הבהמה.

יג. מִי שֶׁזָּמַן אֶצְלוֹ אוֹרְחִים בְּיוֹם טוֹב, לֹא יוֹלִיכּוּ בְּיָדָם מְנוֹת לְמָקוֹם שֶׁאֵין בְּעַל הַסְּעוּדָה יָכוֹל לִילֵךְ בּוֹ, שֶׁכָּל הַסְּעוּדָה פְּרָגְלֵי בְּעַל הַסְּעוּדָה, לֹא פְּרָגְלֵי הָאוֹרְחִין - אֶלָּא אִם בֶּן זָכָה [הַקְּנִיתָ] לֶהֱן [ע"י] אֲחֵר בְּמְנוֹת אֵלוֹ מְעַרְבֵי יוֹם טוֹב.

יד. וְכֵן מִי שֶׁהָיוּ פְּרוֹתָיו מִפְּקָדִין בְּעִיר אֲחֵרָת, וְעָרְבוּ בְּנֵי אוֹתָהּ הָעִיר [עֲרוּב תַּחוּמִּין בְּשִׁבְלִי] לְבוֹא אֶצְלוֹ - לֹא יִבְיֵאוּ לוֹ מִפְּרוֹתָיו, שֶׁפְּרוֹתָיו כְּמוֹהוּ [וְהֵם מִחוּץ לַתַּחוּם שְׁלוֹ, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא עֵיבָב], אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן בְּיָד אֵלוֹ שֶׁעָרְבוּ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁיחַד לָהֶם [לפירות] קָרָן זְוִית^{יד}; אֲבָל אִם לֹא יִחַד לֶהֱן, הֲרֵי הֵן פְּרָגְלֵי זֶה שֶׁהֵן מִפְּקָדִין אֶצְלוֹ^{טו}.

(יד) פינה בבית השומר הנמצא בעיר האחרת, ואז הם נחשב כמונחים שם בקביעות. (טו) שהרי קיבלם לשמור, והם עומדים באחריות.

יד. בּוֹר [מים] שֶׁל יַחִיד, פְּרָגְלֵי בְּעָלָיו^{טז}; וְשֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר, פְּרָגְלֵי אֲנָשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר^{יז}; וְשֶׁל עוֹלֵי בְּבִל^{יח} שֶׁהֵן מְסוּרִין לְכָל, פְּרָגְלֵי הַמְּמַלָּא - שֶׁכָּל מִי שֶׁמְלֵא מִהֶן, מוֹלִיכֵן לְמָקוֹם שֶׁהוּא מְהַלֵּךְ.

נהרות המושקין [ויומים] ומעיינות הנובעין, פְּרָגְלֵי כָּל אָדָם^{יט}; וְאִם הָיוּ בְּאֵין מַחוּץ לְתַחוּם לְתוֹךְ

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מחשיבים זאת כאילו החצי של כל שותף מוגדר ומחולק כבר בקנייה - למרות שיחלקו בפועל רק יותר מאוחר בתוך החג ורק אז יראו איזה חלק לקחו - וממילא כל חלק נחשב כרכוש מוגדר של אחד השותפים ולכן יכול לקחתו כפי יכולת הליכת רגליו.

הוא כבר ברשות השואל וקונה שביתה בכניסת החג כרגליו. (כה) מכיוון שלא בא לשאול מערב החג, לא נחשב הכלי ברשותו של השואל, מכיוון שהבעלים חשב שהשואל מצא לו כלי אחר לשאול.

פָּרָק ו

דיני עירובי תבשילין. כבוד החג, ומצוות השמחה בו. ודברים האסורים לעשות בחג ובחול המועד.

א. יום טוב שְׁחַל לְהִיּוֹת [ב]עֶרֶב שֶׁבֶת, אֵין אֹפִין וּמִבְּשָׁלִין בְּיוֹם טוֹב מָה שֶׁהוּא אוֹכֵל לְמַחֵר בְּשֶׁבֶת; וְאִסוּר זֶה מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, כְּדִי שֶׁלֹּא יָבֹא לְבַשֵּׁל בְּיוֹם טוֹב לַחֵל; שֶׁקָּל וְחִמְרָה הוּא - לְשֶׁבֶת אֵינוֹ מִבְּשֵׁל, כָּל שֶׁפָּן לַחֵל. לְפִיכָּךְ, אִם עָשָׂה תְּבִשְׁלֵי מִעֶרֶב יוֹם טוֹב שֶׁיְהִיָּה סוּמְךָ עָלָיו [לאכילת השבת] וּמִבְּשֵׁל וְאֹפֶה בְּיוֹם טוֹב לְשֶׁבֶת, הֲרִי זֶה מִתֵּר [כי עשה היכר]; וְתִבְשֵׁל זֶה שְׁסוּמְךָ עָלָיו, הוּא הַנִּקְרָא 'עֲרוּבֵי תְּבִשְׁלִין'.

ב. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ 'עֲרוּבֵי'? שֶׁכָּשֶׁם שֶׁהָעֲרוּב שְׁעוֹשִׂין בְּחִצְרוֹת וּבְמִבְּאוֹת מִעֶרֶב שֶׁבֶת מִשּׁוֹם הַפֶּר, כְּדִי שֶׁלֹּא יַעֲלֶה עַל דַּעְתָּן שֶׁמִּתֵּר לְהוֹצִיא מִרְשׁוֹת לְרִשּׁוֹת בְּשֶׁבֶת - כִּךָּ זֶה הַתְּבִשְׁלֵי מִשּׁוֹם הַפֶּר וְזָכְרוּן, כְּדִי שֶׁלֹּא יִדְמוּ וַיִּחְשְׁבוּ שֶׁמִּתֵּר לְאַפּוֹת בְּיוֹם טוֹב מָה שֶׁאֵינוֹ נֶאֱכָל בּוֹ; וְלְפִיכָּךְ • נִקְרָא תְּבִשְׁלֵי זֶה 'עֲרוּבֵי תְּבִשְׁלִין'.

השנת הראב"ד

ולפיכך... תבשילין א"א הטעם הזה לנערים כי הוא אומר כי הוא שאול מערובי חצירות כלומר זה משום היכר הוא וזה משום היכר הוא מה זה שמו עירוב אף זה שמו עירוב ואינו כן אלא שהוא מערב צרכי שבת על צרכי יו"ט לעשותם יחד.

ג. עֲרוּבֵי תְּבִשְׁלִין - שְׁעוּרוֹ [=כמות המזון] אֵין פְּחוֹת מִפְּזִית [=כגודל זית ממוצע], בֵּין לְאַחַד [-לאיש אחד] בֵּין לְאַלְפִים. וְאֵין עוֹשִׂין עֲרוּב זֶה לֹא בְּפֶת וְלֹא בְּרִיפּוֹת [גרגרי תבואה] וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, אֲלֵא בְּתִבְשֵׁיל שֶׁהוּא פְּרִפְרֶת [שאוכלים איתו לחם], כְּגוֹן כֶּשֶׂר וְדָגִים וּבִיציִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן. וְאִפְלוּ עֲדָשִׁים שְׁבִשְׁוֹלֵי [=תחתית] קִדְרָה, וְאִפְלוּ שְׁמֹנִינִית שְׁעַל גְּפֵי הַסַּפִּין שְׁחוֹתְכִין בָּהּ הַצְּלִי - גוֹרְדוֹ [=מגדרין]; אִם יֵשׁ בּוֹ פְּזִית, סוּמְךָ עָלָיו מִשּׁוֹם עֲרוּבֵי תְּבִשְׁלִין.

ד. תְּבִשְׁלֵי שֶׁאִמְרוּ לְעֲנִין עֲרוּב זֶה - אִפְלוּ צְלִי [=מבושל מעט] אוֹ שְׁלוּק [=מבושל הרבה], אִפְלוּ כְּבוּשׁ אוֹ מִעֲשָׂן; אִפְלוּ דָגִים קְטָנִים שֶׁהִדִּיחַן [=שטף במים]

יח. שְׁנַיִם שֶׁשָּׂאֵלוּ חֵלּוּק אֶחָד, הָאֶחָד שָׂאֵלוּ מִמֶּנּוּ שִׁיתָנוּ לוֹ שְׁחֲרִית, וְהַשְּׁנַיִ שָׂאֵלוּ מִמֶּנּוּ שִׁיתָנוּ לוֹ עֲרִבִית - הֲרִי כָּלִי זֶה פְּרָגְלֵי שְׁנֵי הַשּׁוֹאֲלִין, וְאֵינָן מוֹלִיכִין אוֹתוֹ אֲלֵא לְמָקוֹם שֶׁשְּׁנֵיהֶן יְכוּלִין לְהִלָּךְ בּוֹ.

יט. כִּיצַד? הֲרִי שֶׁעֶרֶב הָרֵאשׁוֹן בְּרַחוּק אֲלֶף אַמָּה מִמָּקוֹם הַחֵלּוּק [לכיוון] לְמִזְרַח, וְעֶרֶב הַשְּׁנַיִ בְּרַחוּק חֲמֵשׁ מֵאוֹת אַמָּה מִמָּקוֹם הַחֵלּוּק לְמַעֲרָב - כִּשְׁלוֹקֵת הָרֵאשׁוֹן הַחֵלּוּק, אֵינוֹ מוֹלִיכֵו בְּמִזְרַח אֲלֵא עַד אֲלֶף וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת אַמָּה מִמָּקוֹם הַחֵלּוּק, שֶׁהוּא סוּף הַתְּחוּם שֶׁיְכוּל זֶה שֶׁעֶרֶב בְּמַעֲרָב לְהִלָּךְ בּוֹ; וְכִשְׁיִקַח הַשְּׁנַיִ כָּלִי זֶה, אֵינוֹ מוֹלִיכֵו בְּמַעֲרָב אֲלֵא עַד אֲלֶף אַמָּה מִמָּקוֹם הַכָּלִי, שֶׁהוּא סוּף הַתְּחוּם שֶׁיְכוּל זֶה שֶׁעֶרֶב בְּמִזְרַח לְהִלָּךְ בּוֹ. לְפִיכָּךְ, אִם עֶרֶב זֶה בְּרַחוּק אֲלָפִים אַמָּה מִן הַחֵלּוּק לְמִזְרַח, וְזֶה בְּרַחוּק אֲלָפִים לְמַעֲרָב - הֲרִי אֵלוֹ לֹא יִזְוֶהוּ מִמָּקוֹמוֹ.

כ. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁשָּׂאֵלָה מִחִבְרַתָּה מִים אוֹ מֶלַח, וְלָשָׂה בָּהֶן עֲסָתָה אוֹ בִשְׁלָה בָּהֶן תְּבִשְׁלֵי - הֲרִי הָעֶסָה אוֹ הַתְּבִשְׁלֵי פְּרָגְלֵי שִׁתִּיהֶן. וְכֵן שְׁנַיִם שֶׁלְּקַחוּ בְּהֵמָה בְּשֶׁתְּפוֹת, וּשְׁחֲטוּהָ בְּיוֹם טוֹב - אִף עַל פִּי שֶׁלְּקַח כָּל אֶחָד מִנֵּתוֹ, הֲרִי כָּל הַבֶּשֶׂר פְּרָגְלֵי שְׁנֵיהֶן. אֲבָל אִם לָקַחוּ חִבִּית [של יין] בְּשֶׁתְּפוֹת, וְחָלְקוּ אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב - הֲרִי חָלְקוּ שֶׁל כָּל אֶחָד פְּרָגְלֵיו; הוּאֵיל וַתְּחוּמִין מִדְּבָרֵי סוּפְרִים [=חכמים], יֵשׁ בְּרָרָה בָּהֶן כִּי, וְנִחְשָׁב כְּאִלוֹ חֵלּוּק שֶׁהִגִּיעַ לָזֶה הִיָּה בְּרוּר לוֹ וּמִבְּדָל בְּחִבִּית מִעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְכֵאלוֹ לֹא הָיָה מִעֶרֶב. וְאֵין אַתָּה יְכוּל לֹאמַר כֵּן בְּבִהְמָה, שֶׁחֵלְקָה זֶה שֶׁהִגִּיעוּ, אִפְלוּ נִחְשָׁב אוֹתוֹ שֶׁהָיָה מִבְּדָל בְּבִהְמָה מִבְּעֶרֶב, וְכֵאלוֹ הָיָה בְּרוּר - הֲרִי יִנַּק מִחֵלְקוֹ שֶׁל חִבְרוֹ כִּשְׁהִיתָה הַבְּהֵמָה קְזִמָּת, שֶׁכָּל אֲבָרֶיהָ יוֹנְקִין זֶה מִזָּה, וְנִמְצָא כָּל אֲבָר וְאֲבָר מִעֶרֶב מִחֵלְקוֹ וְחֵלְקָה חִבְרוֹ; לְפִיכָּךְ הֵן פְּרָגְלֵי שְׁנֵיהֶן.

(כו) "ברירה" הוא מושג שמשמעותו היא, שמכיוון שהדבר עתיד להתחלק אזי הוא נחשב מחולק גם עכשיו, כלומר לענייננו, כאשר קנו את החבית בשותפות בערב החג,

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

והביאור בזה: בהכנסת אורחים מתבטאת במיוחד מצות "ואהבת לרעך כמוך" כי אף שמצוותה כל השנה יש בה דגש מיוחד בימים טובים, וכפי שכתב הרמב"ם (הלכות אבל ריש פי"ד) "וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר ליתום ולאלמנה עם שאר העניים האומללים, אבל מי שנעל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו, ואינו מאכיל לעניים ולמרי הנפש אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כרסו . . ושמחה כזו קלון היא להם שנאמר . . כו".

כשמזכירים לאדם כבר בערב יו"ט שעליו לטרוח גם בהכנת תבשילי השבת, הרי שמתוסף על ידי זה גם בהכנת התבשילים של יו"ט מבעוד מועד עבור כל האורחים הבאים לביתו ביו"ט, ונמצא שביסודה של מצות עירוב תבשילין מודגש הענין של אהבת ישראל, ולכן יש בה ההכרזה: "לכל ישראל הדריים בעיר הזאת" ואח"כ מוסיף ומעלה בקודש כשמכניס האורחים ביו"ט עצמו.

(יין מלכות, ספר זמנים, סימן כא מתוך רמב"ם "פרס המלך")

בַּחֲמִין, וְהִדְחָתָן הֵיא בְּשׂוּלָן לְאֹכְלָהּ - הֲרִי הוּא סוּמָךְ עֲלֶיהָן.

ה. וְצָרִיף שְׂיִהְיֶה עָרוֹב זֶה מְצוּי [=קיים], עַד שְׂיֵאָפֶה כֹּל שֶׁהוּא צָרִיף לְאֹפּוֹת וַיִּבְשַׁל כֹּל שֶׁהוּא צָרִיף לְבִשָׁל וְיָחֵם חֲמִין כֹּל שֶׁהוּא צָרִיף. וְאִם נֶאֱכַל הָעָרוֹב אוֹ אֶבֶד אוֹ נִשְׂרַף

קֶדֶם שְׂיִבְשַׁל אוֹ יֵאָפֶה - הֲרִי • זֶה אֶסוּר לְאֹפּוֹת וּלְבִשָׁל אוֹ לְהָחֵם אֶלָּא מֵה שֶׁהוּא אוֹכֵל בְּיוֹם

טוֹב בְּלֶכֶד. הַתְּחִיל [בהכנת] בְּעֶסְתּוֹ אוֹ בְּתַבְשִׁילוֹ, וְנֶאֱכַל הָעָרוֹב אוֹ אֶבֶד - הֲרִי זֶה גוֹמֵר [לאפות ולבשל מה שהתחיל].

ו. הַמְנִיחַ עָרוֹבֵי תַבְשִׁילִין כְּדֵי שְׂיִסְמַךְ עֲלֵיהֶם הוּא וְאַחֲרֵיהֶם, צָרִיף לְזַכּוֹת לְהֵן כְּדָרְךָ שְׂמֻזָּנָה בְּעָרוֹבֵי שֶׁבֶת. וְכֹל שֶׁזֹּכֵה בְּעָרוֹבֵי שֶׁבֶת, זֹכֵה בְּעָרוֹבֵי תַבְשִׁילִין; וְכֹל שֶׁאִינוֹ זֹכֵה בְּאוֹתוֹ עָרוֹב, אִינוֹ זֹכֵה בָּזֶה.

(א) כמבואר לעיל הלכות עירובין פרק א הלכה ב.

ז. ואינו צריך להודיע לאלו שזכה להן, מערב יום טוב; אֲבָל הֵן צָרִיכִין לִידַע שֶׁכָּבֵר זָכָה לְהֵן אַחַר וְעָרַב לְהֵן, וְאַחַר כֵּן יִסְמְכוּ עָלָיו וַיִּבְשְׁלוּ וַיֵּאָפוּ; אִף עַל פִּי שְׂלֵא יִדְעוּ אֶלָּא בְּיוֹם טוֹב, הֲרִי אֵלּוֹ מְתָרִין. וַיֵּשׁ לוֹ לְאָדָם לְעָרַב עַל כֹּל הָעִיר וְעַל כֹּל הַקְּרוֹב אֲלֶיהָ בְּתוֹף הַתְּחוּם, וּלְמַחֵר מְכַרְזֵי וְאוֹמֵר: 'כֹּל מִי שְׂלֵא הֵנִיחַ עָרוֹבֵי תַבְשִׁילִין, יִסְמַךְ עַל עָרוֹבֵי'.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ויש לו לאדם לערב על כל העיר . . כו' ולמחר מכרזו ואומר . . כו'".

במצות עירוב תבשילין, מצינו דבר שאינו באף מצוה אחרת שגם אם אפשר להוציא בה אחרים ידי חובה, לא מצאנו שיש להכריז ולומר שמוציאים ידי חובה את כל הדריים בעיר הזו.

ח. הַמְנִיחַ עָרוֹבֵי תַבְשִׁילִין, חֵיֵב לְכַרְף: 'בְּרוּף אֲתָה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וַיְנַוְנוּ עַל מִצְוֹת עָרוֹב'. וְאוֹמֵר: 'בְּעָרוֹב זֶה יִתֵּר לִי לְאֹפּוֹת וּלְבִשָׁל מִיוֹם טוֹב שֶׁלְּמַחֵר לְשֶׁבֶת'; וְאִם זָכָה בּוֹ לְאַחֲרֵים, אוֹמֵר: 'יִתֵּר לִי וּלְפִלוֹנֵי וּלְפִלוֹנֵי אוֹ לְאַנְשֵׁי הָעִיר כֹּלֶן לְאֹפּוֹת וּלְבִשָׁל מִיוֹם טוֹב לְשֶׁבֶת'.

ט. מִי שְׂלֵא הֵנִיחַ עָרוֹבֵי תַבְשִׁילִין, וְלֹא הֵנִיחוּ לוֹ אַחֲרָיִם - כְּשֵׁם שֶׁאֶסוּר לוֹ לְבִשָׁל וּלְאֹפּוֹת, כֵּן קִמְחוּ וּמֵאֲכָלוּ אֶסוּר [אפילו לזה שערב]. וְאֶסוּר לְאַחַר שֶׁהֵנִיחַ לְעַצְמוֹ לְבִשָׁל וּלְאֹפּוֹת לְזֶה שְׂלֵא הֵנִיחַ, עַד שְׂיִקְנֶה לוֹ, שְׂנַמְצָא זֶה [שלא הניח] מְבִשָׁל וְאוֹפֶה שְׂלוֹ, שֶׁהֲרִי קָנְהוּ; וְאִם רָצָה, יִתֵּן אַחַר כֵּן לְזֶה שְׂלֵא הֵנִיחַ, בְּמַתְנֶה.

י. מִי שְׂלֵא הֵנִיחַ עָרוֹבֵי תַבְשִׁילִין, וַיִּבְשַׁל וְאָפֶה לְאֹכֵל בּוֹ בְּיוֹם וְהוֹתִיר, אוֹ שְׂזַמֵּן אוֹרְחִים וְלֹא בָּאוּ - הֲרִי זֶה אוֹכֵל הַמּוֹתֵר לְמַחֵר [כשבת]. וְאִם הָעָרִים [התחכם]², הֲרִי זֶה אֶסוּר לְאֹכְלוֹ; עֶבֶר וְאָפֶה וַיִּבְשַׁל לְשֶׁבֶת, אֵין אוֹסְרִין עָלָיו. וְלִמָּה הִתְמַירוּ וְאָסְרוּ עַל

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

המַעֲרִים, וְלֹא אָסְרוּ עַל הַמַּזִּיד? שָׂאֵם תַּתִּיר לַמַּעֲרִים, נִמְצְאוּ הַכֹּל מַעֲרִימִין, וַיִּשְׁתַּקַּע שֵׁם עֲרוּבֵי תַבְשִׁילִין. אָבֵל הַמַּזִּיד אֵינוֹ מַצְוִי; וְאֵם עֶבֶר הַיּוֹם, לֹא יַעֲבֹר פְּעַם אַחֲרָת.

(ב) שבישל לא בשביל החג.

יא. שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גְּלִילוֹת [=הנהוג בחזן לארץ] שִׁחְלוּ בְּחִמִּישֵׁי וְעָרַב שַׁבָּת, עוֹשֶׂה עֲרוּבֵי תַבְשִׁילִין מִיּוֹם רְבִיעִי שֶׁהוּא עָרַב יוֹם טוֹב; שִׁכַּח וְלֹא הֵנִיחַ, מִנִּיחוֹ בְּרֵאשׁוֹן וּמִתְנָה. בִּיצֵד? מִנִּיחַ עֲרוּבֵי תַבְשִׁילִין בְּיוֹם חֲמִישִׁי, וְאוֹמֵר: 'אֵם הַיּוֹם יוֹם טוֹב וְלִמְחָר חַל, לְמַחֵר אֲבַשֵּׁל וְאוֹפֶה לְשַׁבָּת וְאֵינוֹ צָרִיךְ פְּלוֹם; וְאֵם הַיּוֹם חַל וְלִמְחָר יוֹם טוֹב, בְּעָרוֹב זֶה יִתֵּר לִי לְאַפּוֹת וְלִבְשָׁל לְמַחֵר מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת'.

יב. בִּיּוֹצֵא בּוֹ, הָיָו לְפָנָיו שְׁתֵּי בְּלַפְלוֹת [=סלים] שֶׁל טָבֵל [=יכול לא מעושר]² - בְּיוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן אוֹמֵר: 'אֵם הַיּוֹם חַל, תִּהְיֶה זֶה תְּרוּמָה עַל זֶה, וְאֵם הַיּוֹם קִדָּשׁ, אֵין בְּדַבְּרֵי פְלוֹם; וְקוֹרֵא עָלֶיהָ שֵׁם [תְּרוּמָה], וּמִנִּיחָהּ [-אינו אוכל ממנה]. וְלִמְחָר בְּשֵׁנִי, חוֹזֵר וְאוֹמֵר: 'אֵם הַיּוֹם קִדָּשׁ, אֵין בְּדַבְּרֵי פְלוֹם, וְאֵם הַיּוֹם חַל, תִּהְיֶה זֶה תְּרוּמָה עַל זֶה; וְקוֹרֵא עָלֶיהָ שֵׁם וּמִנִּיחָהּ, כְּדָרְךָ שֶׁקָּרָא עָלֶיהָ בְּרֵאשׁוֹן, וּמִנִּיחַ אֶת זֶה שֶׁקָּרָא עָלֶיהָ שֵׁם תְּרוּמָה, וְאוֹכֵל אֶת הַשְּׁנֵינָה.

(ג) והדין הוא שאסור להפריש תרומות ומעשרות בחג.
(ד) על אותו הסל שאמר עליו אתמול.

יג. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֵׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גְּלִילוֹת. אָבֵל בְּשֵׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֵאשׁוֹן הַשְּׁנָה [-שנחשבים כיום אחד] - אֵם שִׁכַּח וְלֹא הֵנִיחַ בְּיוֹם רְבִיעִי, שׁוֹב אֵינוֹ מִנִּיחַ; אֲלֹא סוֹמֵךְ עַל אַחֲרִים, אֵם עָרַב עָלָיו, אוּ מִקְנָה [מאכלין] לְמִי שֶׁעָרַב, אוּ יִהְיֶה אֶסוּר לְאַפּוֹת וְלִבְשָׁל לְשַׁבָּת. וְכֵן אֵם שִׁכַּח וְלֹא הִפְרִישׁ תְּרוּמָה מִיּוֹם רְבִיעִי, שׁוֹב אֵינוֹ מִפְרִישׁ עַד מוֹצְאֵי שַׁבָּת.

יד. כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ שֶׁאֲמַרְנִי, הָיָו בְּזִמְן שֶׁהָיָו בֵּית דִּין שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מְקַדְּשִׁין עַל הָרֵאשִׁי, וְהָיָו בְּנֵי הַגְּלִילוֹת עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים כְּדִי לְהַסְתַּלַּק מִן

השגת הראב"ד
ולפיכך . . . הוא א"א אע"פ שיש בדבריו כעין טעם לא ראינו הגאונים הראשונים שחלקו בדבר זה וכל שכן הוא שהרי השני עתה חול גמור הוא שהרי אדר ואייר ואלול חסרים הם ואינן אלא יום אחד ראשי חדשים הסמוכים להם ואם יאמר בשני אם אתמול קדש והיום חול אין בדברי של אתמול כלום והיום תהיה זו תרומה על זו כל שכן שיכול לומר אתמול.

הספק, אלא מנהג בלבד

[ושני הימים קדושים].

טו. וּלְפִיכָךְ • אֵינוֹ

אוֹמֵר, שְׁאֵין מַעֲרַב אָדָם

וּמִתְנָה בְּזִמְן הַזֶּה, לֹא

עֲרוּבֵי תַבְשִׁילִין וְלֹא

עֲרוּבֵי חֲצֵרוֹת וְלֹא

שְׁתוּפֵי מְבוֹאוֹת, וְאֵינוֹ

מַעֲשֵׂר הַטָּבֵל עַל תְּנָאי, אֲלֹא הַכֹּל מַעֲרַב יוֹם טוֹב

בְּלִבָּד.

טז. כִּשְׁם שֶׁמְצֻוֶה לְכַבֵּד שַׁבָּת וּלְעַנְּנָהּ, כִּף כָּל

יָמִים טוֹבִים - שְׁנֵי אֲמָרִי: "לְקַדֹּשׁ ה' מְכַבֵּד", וְכָל

יָמִים טוֹבִים נֹאמֵר בְּהֵן¹⁰ "מְקַרָּא קִדָּשׁ"; וְכַכֵּר

בְּאַרְנֵי הַכִּפּוּד וְהַעֲנוּג בְּהֵלְכוֹת שַׁבָּת. וְכֵן רְאוּי לְאָדָם

שֶׁלֹּא יִסְעֵד בְּעָרְבֵי יָמִים טוֹבִים מִן הַמְּנַחָה וּמַעֲלָה¹¹

כְּעָרַב שַׁבָּת, שְׂדַכֵּר זֶה בְּכָלֵל הַכִּפּוּד. וְכָל הַמְּבֻזָּה אֶת

הַמוֹעֲדוֹת, כְּאֵלוֹ נִטְפֵל [=התחבר] לְעַבּוּדָה זָרָה.

(ה) כל יום שקדוש לה' - כולל חגים. (ו) ולפני זה, כתוב

גם "וקראת לשבת עונג", משמע שיש מצווה להתענג בכל

הימים הקדושים כולל החגים. (ז) בהלכות שבת פרק ל'

הלכה ב'. (ח) כדי שיאכל את סעודת החג בערב לתיאבון.

יז. שֶׁבַעַת יָמֵי הַפֶּסַח וּשְׁמוֹנַת יָמֵי הַחֹג [-סוכות] עִם

שְׁאָר יָמִים טוֹבִים [-חג השבועות וראש השנה], כְּלָן אֶסוּרִים

בְּסִפְד [הספד] וְתַעֲנִית. וְחִיב אָדָם לְהֵיטֵב בְּהֵן שִׁמְחָה

וְטוֹב לֵב, הוּא וּבְנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּבְנֵי בֵיתוֹ וְכָל הַנְּלוּיִם

עָלָיו, שְׁנֵי אֲמָרִי¹¹: "וּשְׁמַחְתָּ בְּחֵגְךָ, אִתָּהּ וּבְנֵיךָ וּבְתִיךָ

וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ". אֵף עַל פִּי שֶׁהַשְּׂמִחָה הָאֲמוּרָה כָּאֵן

הִיא קָרִיב שְׁלָמִים, כְּמוֹ שֶׁאֵנוּ מְבָאֲרִין בְּהֵלְכוֹת

חֲגִיגָה, יֵשׁ בְּכָלֵל אוֹתָהּ שְׂמִחָה, לְשִׂמְחָה הוּא וּבְנָיו

וּבְנֵי בֵיתוֹ, כָּל אֶחָד בְּרָאוּי לוֹ.

יח. בִּיצֵד? הַקְּטָנִים, נוֹתֵן לָהֶם קְלִיּוֹת [מניי מאכלים]

וְאִגּוּזִים וּמְגַדְּנוֹת [ממתקים]; וְהַנְּשִׁים, קוֹנֶה לָהֶן

9. ישעיהו, נח, יג. 10. ויקרא-אמור, כג, ב. 11. דברים-שופטים, טז, יד.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אנשים ונשים בפתים לשמחה, ולא ימשכו בנין, שמא יבואו לידי עברה.

כב. זמים שפיין ראשון ושביעי של פסח וראשון ושמיני של חג הסוכות, והם בגולה [=חזן לארץ] ארבעה בתוך [ימי] הפסח וחמשה בתוך החג - הן הנקראין 'חלו של מועד', ונקראין 'מועד'. ואף על פי שהן חזבין בשמחה ואסורין בספד ותענית, מתר לספד בהן תלמיד חכמים בפניו; אבל אחר שיקבר, אסור לספדו בהן. ואין צריך לומר בראשי חדשים וחנוכה ופורים, שסופדין בהם תלמיד חכמים בפניו, אף על פי שזמנים אלו אסורין בספד ^{השנת הראב"ד} ^{אבל . . . בהן א"א יום שמועה} ^{כבפניו דמי.} ותענית; אבל • לאחר קבורה, אסור לספד בהן.

כג. אין מניחין מטת המת ברחוב במועד, שלא להרגיל את הספד, אלא מביתו לקברו. ואין מתאבלין במועד; וכן אין קורעין ולא מברין [=סעודה שלאחר הקבורה] ולא חולצין [=מגלים את] הפתח [לאות אבלות] במועד על המת, אלא קרוביו שהן חזבין להתאבל עליו. ואם הנה [תלמיד] חכם או אדם פשוט [=הגון], או שהנה עומד [נוכח] בשעת נטילת נשמה - הרי זה קורע עליו במועד, אף על פי שאינו קרובו. ואין קורעין ביום טוב שני כלל, ואפלו קרוביו של מת.

ט) הם שבעה קרובים: אביו, אימו, בנו, בתו, אחיו, אחותו ואשתו.

כד. נשים במועד - לפני המת, מענות [=אומרות קינה]; אבל לא מטפחות [=מחיות כף כביטוי אבלות] ולא מקוננות [=שאחת מקוננת וכולן עונות]. נקבר המת, אינן מענות. בראשי חדשים וחנוכה ופורים - בפני המת מענות ומטפחות, אבל לא מקוננות. אי זה הוא ענוי? שכלן עונות כאחת [=אומרות קינה יחד]; קינה, אחת אומרת וכלן עונות [אחריה]. ואסור לאדם שיעורר [אבלן] על מתו [ע"י ספדן] קדם לרגל שלשים יום, כדי שלא יבוא הרגל והוא נעצב ולבו דואג

בגדים ותכשיט פפי ממונו; והאנשים, אוכלין בשר ושותין יין, שאין שמחה אלא בבשר, ואין שמחה אלא בנין. וכשהוא אוכל ושותה, חזב להאכיל לגר לתום ולא למנה עם שאר העניים האמללים. אבל מי שנוצל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו, ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש [=עצובים] - אין זו שמחת מצוה, אלא שמחת פרשו [=כריסין]. ועל אלו נאמר¹²: "זבחייהם פלחם אונים להם, כל אכליו יטמאו, פי לחמם לנפשם"; ושמחה פזו קלון היא להם, שנאמר¹³: "וזריתי פרוש על פניכם, פרוש חניכם".

טו. אף על פי שאכילה ושתיה במועדות בכלל מצות עשה, לא יהיה אוכל ושותה כל היום בלוי, אלא פה היא הדת [=הסדר]: בבקר משפמיין כל העם לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, ומתפללין וקוראין בתורה בענין היום, וחוזרין לבתייהם ואוכלין. והולכין לבתי מדרשות, קורין ושונין עד חצי היום, ואחר חצי היום מתפללין תפלת המנחה, וחוזרין לבתייהן לאכל ולשתות שאר היום עם הלילה.

כו. פשאדם אוכל ושותה ושמה ברגל, לא ימשך בנין ויבשחוק ויבקלות ראש, ויאמר שפל שיוסיף בזה ירבה במצוה; שהשכרות והשחוק הרבה וקלות הראש, אינה שמחה אלא הוללות וסכלות. ולא נצטוינו על ההוללות והסכלות, אלא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל, שנאמר¹⁴: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב"; הא למדת, שהעבודה בשמחה. ואי אפשר לעבד את ה' לא מתוך שחוק, ולא מתוך קלות ראש, ולא מתוך שכרות.

כא. חזבין בית דין להעמיד שוטרם ברגלים, שיהיו מסבכין [=מסתובבים] ומחפשיין בגנות ובפרדסים ועל [=גרות] הנהרות, כדי שלא יתקבצו לאכל ולשתות שם אנשים ונשים, ויבואו לידי עברה. וכן יזהירו על דבר זה לכל העם, כדי שלא יתערבו

12. הושע, ט, ד. 13. מלאכי, ב, ג. 14. דברים-כ"חבוא, כח, מז.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(ה) מים מכונסים בבור עמוק, ויש טרחה גדולה לדלות ולשאוב משם את המים. (ו) מנתב חלק מזרימת המים לשדה.

מזכרון הצער; אלא יסיר הדאגה מלבו, ויכונן דעתו לשמחה.

ג. הופך • אדם את

זיתיו במועד, וטוחן אותן ודורף אותן, וממלא החביות [בשמן]

השנת הראב"ד

הופך . . . במועד א"א אני לא מצאתי אלא זיתיו הפוכין ושנויין אבל בהפוך אחד לא שאינן מתעפשות כל כך והכי איתא בירושלמי (מו"ק פ"ב ה"א).

וגף [סוטה] אותן, פדרף שהוא עושה בהל; שפל שיש בו הפסד אם לא נעשה - עושהו פדרפו, ואינו צריך שנוי. וכן מכניס אדם פרותיו מפני הגנבים, ובלבד שיכניסם בצנעה. ושולה פשתנו מן המשרה [שירה במים], בשביל שלא תאבד. וכן פרם שהגיע זמנו להצצר במועד, בוצרין אותו.

(ז) אחרי קטיפתם מניחים אותם להתחמם לפני הסחיטה, ומדי פעם צריך להפוך אותם שלא יירקבו.

ד. ואסור לאדם שיתפון, ויאחר מלאכות אלו וכיוצא בהן, ויניחם [שאינם] כדי לעשותן במועד, מפני שהוא פנוי; וכל המבונן מלאכתו והניחה למועד, ועשה במועד - בית דין מאבדין אותה, ומפקדין אותה לכל. ואם בונן מלאכתו, ומת - אין קונסין בנו אתריו, ואין מאבדין את ממונו; ואין מונעין בהן מלעשות אותה מלאכה במועד, שלא תאבד.

ה. מי שצריך [שהיה צריך] לתפור לו בגד, או לבנות לו מקום במועד - אם היה הדיוט [שאינו מקצועי] ואינו מהיר באותה מלאכה, הרי זה עושה אותה פדרפו; ואם היה אמן מהיר [מקצועי], הרי זה עושה אותה מעשה הדיוט. פיצד? בתפירה מכלב [מרחיק התפירות],¹ ובבנן מניח אבנים ואינו טח בטיט עליהן, ושף סדקי הקרקע [של גג] ומעגילם [מתליקם]; פיד וברגל פצין שמעגילין במחלצים [כלי החלקה]; וכן כל פיוצא בזה.

(ח) הרחקה זו נקראת 'מכלב', כי צורת התפירה כך דומה להפרשים שיש בין שיני הכלב.

ו. מי שהיתה לו תבואה מחברת לקרקע, ואין לו מה יאכל במועד אלא ממנה - אף על פי שאין

~ יום שלישי כ"ד ניסן ~

פרק ז

דיני חול המועד.

א. חלו של מועדא, אף על פי שלא נאמר בו 'שבתון',² הואיל ונקרא 'מקרא קדש', והרי הוא זמן [הקרבן] חגיגה במקדש - אסור בעשיית מלאכה, כדי שלא יהיה פשאר ימי החל שאין בהן קדשה כלל; והעושה בו מלאכה האסורה - מפין אותו מפת מרהות [=מלקות מדברי חכמים], מפני שאסורן מדברי סופרים [=חכמים]. ולא כל מלאכת עבודה אסורה בו, כיום טוב, שסוף הענין [=הכוונה] בדברים שצרכו בו, כדי שלא יהיה כיום חל לכל דבר. לפיכך, יש מלאכות אסורות בו, ויש מלאכות מתרות בו;

(א) הם ימי החג שבין היום הראשון (והשני בגלויות) ליום השביעי בפסח, ושבין היום הראשון (והשני בגלויות) ליום השמיני בסוכות. (ב) שמשמעות המילה היא חיוב לשבות ממלאכה. (ג) שמשמעותו היא שצריך לקדשו ולהימנע מעשיית מלאכה. (ד) ימים בהם ניתן להשלים את הקרבן קרבן חגיגה של החג.

ב. ואלו הן:

כל מלאכה שאם לא נעשה אותה במועד, יהיה שם הפסד הרבה - עושין אותה; ובלבד שלא יהיה בה טרח הרבה. פיצד? משקין בית השלהין [שדה הזקוקה להשקיה] במועד, אכל לא בית המשקה [שדה המסתפקת מגשם] - שאם לא ישקה בית השלהין, והיא הארץ הצמאה, יפסדו [יינוקו] כל האילנות שבה. וכשהוא משקה אותה, לא ידלה [ישאב] וישקה מן הברכה או ממי הגשמים, מפני שהוא טרח גדול; אכל משקה הוא מן המעין, בין שהיה [קיים] בין שיצא בתחלה [התחיל לנבוע כת], ממשיכו [ע"י תעלות] ומשקה בו. וכן כל פיוצא בזה.

הפניות לשיחות קודש

הלכה א: השיטות בענין קדושת חול המועד - לקו"ש ח"ב ע' 64 והע' 45. אסור בעשיית מלאכה: בכל המועדים, חוץ משמיני עצרת, איסור המלאכה שייך לקדושת היום - לקו"ש ח"ג ע' 179 והע' 22 ושוה"ג.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ד ניסן - ספר זמנים - הלכות שביתת יום טוב קה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

המקוֹת^א; וְכָל מִקְוֵה שֶׁנִּמְצָא חֶסֶר - מִרְגְּלִין
[=מזרימים] לֹא מֵיָם, וּמִשְׁלִימִין שְׁעוּרוֹ.

יא) לראות אם יש בהם שיעור טהרה - ארבעים סאה.

יא. וְיִוצְאִין שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין לְהַפְקִיר אֶת [השרות
שגידלו בעליהן במזד] הַכְּלָאִים, וּפּוֹדִין אֶת הַשְּׂבוּיִים וְאֶת
הָעֲרִכִין וְאֶת הַחֲרָמִים [=סוגי הקדשות] וְאֶת הַהֶקְדָּשׁוֹת,
וּמִשְׁקִין אֶת הַסּוּטוֹת [=להתירה לבעלה], וְשׁוֹרְפִין אֶת
הַפָּרָה [אדומה], וְעוֹרְפִין אֶת הָעֵגְלָה [כשנמצא מת מוטל בין
העירות], וְרוֹצְעִין [איון] עֵבֶד עֲבָרִי^ב, וּמִטְהַרִין אֶת
הַמְצָרַע, וּמְצַיְנִין [=מסמנים] עַל הַקְּבָרוֹת שֶׁמָּחוּ [=מחקו]
הַגְּשָׁמִים אֶת צִיּוּנָם כְּדֵי שֶׁיִּפְרְשׁוּ מֵהֵן כְּהֵנִים - שֶׁכָּל
אֶלוֹ צָרְכֵי רַבִּים הֵן.

יב) שרוצה להישאר עבד גם לאחר שש שנים.

יב. וְדָנִים דִּינֵי מְמוֹנוֹת^ג וְדִינֵי מִפּוֹת [מלקות]
וְדִינֵי נִפְשׁוֹת [חיובי מיתה] בְּמוֹעֵד; וְכִי שֶׁלֹּא קָבַל
עָלָיו הַדִּין, מְשַׁמְתִּין [=מנדים] אוֹתוֹ בְּמוֹעֵד. וְכִשֶּׁם
שֶׁדָּנִין בְּמוֹעֵד, כֵּן כּוֹתְבִין מַעֲשֵׂה בֵּית דִּין וְכָל
הַדּוּמָה לוֹ. פִּינָצַד? כּוֹתְבִין הַדִּינִין אַגְרוֹת שׁוֹם

שֶׁשָּׁמוּ [=שעברו קרקע] לְבַעַל חוֹב, וְאַגְרוֹת שֶׁמָּכְרוּ בְּהֵן
[קרקע הבעל] לְמִזּוֹן [=לפרנס] הָאִשָּׁה וְהַבְּנוֹת, וְשֶׁטְרֵי

חֲלִיצָה [=הנערכת על ידי אלמנה שבעלה מת עריר, כלפי אחיו שמסרב
לשאתה] וּמֵאוּנִין [=קטנה יתומה שהשיאוה אחיה "ממאנת" ודיח];

וְכָל הַדּוּמָה לָהֶן מִדְּבָרִים שֶׁצָּרִיכִין הַדִּינִין לְכַתְּבָם
כְּדֵי שֶׁיִּזְכְּרוּם, כְּגוֹן טַעֲנוֹת בְּעֵלֵי דִינִין, אוֹ דְבָרִים
שֶׁקָּבְלוּ עֲלֵיהֶן, כְּגוֹן 'אִישׁ פְּלוֹנִי נֶאֱמַן עָלַי, אוֹ
'אִישׁ פְּלוֹנִי יָדוֹן לִי. מִי שֶׁצָּרְךָ לְלוֹת בְּמוֹעֵד,
וְלֹא הָאֲמִינוּ הַמְלִיָּה -

הָרִי זֶה כּוֹתֵב שֶׁטְרֵי. ^{השנת הראב"ד}

וְכֵן . . . וּמִתְנוֹת א"א לֹא כִי אֵלֶּא ^{וכן . . . ומתנות א"א לא כי אלא כדבר האבד הם.}
וְכֵן • כּוֹתְבִין גְּטֵי נָשִׁים

וְקִדּוּשֵׁי נָשִׁים וְשׁוֹכְרִין
[=שטרי פרעון] וּמִתְנוֹת [=אישורי קבלת מתנה], שֶׁכָּל אֶלוֹ

צָרְכֵי רַבִּים הֵן.

יג) אם שני הצדדים רוצים להתדיין במועד, אבל לולא כן
אין הבית דין קובע דיון לא בימי ניסן ולא בימי תשרי
"מפני שהעם טרודים במועדות".

יג. וְאָסוּר לְכַתֵּב בְּמוֹעֵד, אֶפְלוֹ סְפָרִים [=ספרי תורה]
תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת. וְאִין מְגִיהִין [=מתקנים] אֶפְלוֹ אוֹת
אַחַת בְּסִפְרֵי הָעֲזָרָה^ד, מִפְּנֵי שֶׁזֶּה מְלֹאכָה שְׂאִינָה

כָּאֵן הַפֶּסֶד [לשדה, אם לא יקצור], אִין מְצָרִיכִין אוֹתוֹ
לְקַנּוֹת מָה יֵאָכֵל מִן הַשּׁוּק עַד שֶׁיִּקְצַר אַחַר הַמוֹעֵד,
אֶלֶּא קוֹצֵר וּמְעַמֵּר [=עורם] וְדָשׁ [=מפרק הפסולת] וְזוֹרָה
[מנער התבואה] וּבוֹרֵר וְטוֹחֵן מָה שֶׁהוּא צָרִיף, וּבִלְבָד
שֶׁלֹּא יָדוּשׁ בְּפָרוֹת; שֶׁכָּל דְּבַר שֶׁאִין בּוֹ הַפֶּסֶד,
צָרִיף לְשֵׁנוֹת. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

ז. כְּבָשִׁים [=מאכלים הנשרים במים וחומץ] שֶׁהוּא יָכוֹל לְאָכֵל
מֵהֵן בְּמוֹעֵד, כּוֹבֶשֶׁן; וְשֶׁאִינֶן רְאוּיִין אֶלֶּא לְאַחַר
הַמוֹעֵד, אָסוּר לְכַבֶּשֶׁן. וְצַד אָדָם דָּגִים כָּל שֶׁיִּכּוֹל
לְצוּד, וּמוֹלֵחַ הַפֶּל בְּמוֹעֵד, שֶׁהָרִי אֶפְשָׁר שֶׁיֵּאָכֵל
מֵהֵן בְּמוֹעֵד, אִם יִסְחַט אוֹתָן בְּיָדוֹ פְּעָמִים רַבּוֹת עַד
שֶׁיִּתְרַכְּכוּ.

ח. מְטִילִין [פירות במים ליצירת] שֶׁכֵּר בְּמוֹעֵד לְצָרְךָ
הַמוֹעֵד, וְשֶׁלֹּא לְצָרְךָ הַמוֹעֵד - אָסוּר; אַחַד שֶׁכֵּר

תְּמָרִים [-שהכנתו פשוטה], וְאַחַד שֶׁכֵּר שְׁעוּרִים [-שהכנתו
מורכבת]. אָף • עַל פִּי שֵׁשׁ ^{השנת הראב"ד}

אָף . . . הַחֲדָשׁ א"א הָא הָא דְלֹא
כִּהְלַכְתָּא דר' יוסי ברבי יהודה הוּא
דַּאמַר חֲכִי וּפְלִיגֵי רַבִּין עֲלֵיהָ (מ"ק
יב) אֲבָל בּוֹדָאִי אִם הַחֲדָשׁ טוֹב לוֹ
מִן הַיֶּשֶׁן שֶׁלֹּא מִדְּרַךְ הַעֲרַמָּה מוֹתֵר.
לֹא יִשָּׁן, מְעָרִים וְשׁוֹתָהּ
מִן הַחֲדָשׁ, שֶׁאִין
הָעֲרַמָּה זֶה נִפְתָּר לְרֹאָה;

וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

ט) מתחכם לומר שהחדש טוב לו יותר.

ט. כָּל מְלֹאכּוֹת שֶׁהֵן לְצָרְךָ הַמוֹעֵד - פְּשְׁעוּשִׁין
אוֹתָן אֲמַנְיָהֶן, עוֹשִׁין בְּצִנְעָה. פִּינָצַד? הַצְּדִידִים
וְהַטּוֹחֵנִים וְהַבוֹצְרִים לְמַכּוֹר בְּשׁוּק, הָרִי אֵלֶּו עוֹשִׁין
בְּצִנְעָה לְצָרְךָ הַמוֹעֵד; וְהַעוֹשֵׂה שֶׁלֹּא לְצָרְךָ הַמוֹעֵד,
אָסוּר. וְאִם עָשָׂה לְצָרְךָ הַמוֹעֵד, וְהוֹתֵר - הָרִי זֶה
מִתֵּר.

י) האומנים רגילים לעשות הרבה ביחד, ולכן עליהם לעשות
את מלאכתם בצנעה, ואין זה ניכר לרואה שעושה לצורך
המועד.

י. עוֹשִׁין כָּל צָרְכֵי הַרְבִּים בְּמוֹעֵד. פִּינָצַד? מְתַקְנִין
אֶת קְלִקּוּלֵי הַמַּיִם [=תעלות שנשברן] שֶׁבְּרִשׁוֹת הַרְבִּים,
וּמְתַקְנִין אֶת הַדְּרָכִים וְאֶת הַרְחוּבוֹת, וְחוֹפְרִים
לְרַבִּים בּוֹרוֹת שִׁיחִין

[=שוחות] וּמְעֻרוֹת, וְכוּרִין ^{השנת הראב"ד}
וְכוּרִין . . . מִימְתִין א"א שֶׁהַרְבִּים
צָרִיכִין לָהֶם אֲבָל שֶׁל יַחִיד וְצוּרִךְ
לָהֶם חוֹטְטִין וְלֹא חוֹפְרִין.

מֵיָם לְבוֹרוֹת וּמְעֻרוֹת שֶׁל רַבִּים, וּמְתַקְנִין אֶת
סְדָקֵיהֶן, וּמְסִירִין הַקּוֹצִים מִן הַדְּרָכִים. וּמוֹדְדִין אֶת

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מְמַדִּינַת הַיָּם [=החול] ^{כא}, וְהוּא שְׂלֵא יֵצֵא לְהַטִּיל אֶלְא לְסַחֲרָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ, וְהִיּוֹצֵא מִבֵּית הַשְּׂבִיחַ [=שבין] וּמִבֵּית הָאֶסְוִרִים, וּמִי שֶׁהִיזָה מִנְדָּה ^{כב} וְלֹא הִתְרוּוּהוּ אֶלְא בַּמוֹעֵד, וּמִי שֶׁנִּשְׁבַּע שְׂלֵא לְגַלַּח וְלֹא לְכַבֵּס, וְלֹא נִשְׂאֵל לְחֻכָּם וְהִתִּיר נִדְרוֹ אֶלְא בַּמוֹעֵד - הֲרִי אֵלּוּ מְגַלְחִין וּמְכַבְּסִין בַּמוֹעֵד.

(כא) במועד, או בערב החג סמוך לחשיכה כך שלא הייתה לו שהות להתגלח לפני החג. (כב) שאסור לו להתגלח כל זמן שהוא בנידוי.

יט. וְכִלְזָן שֶׁהִיָּה לְהֵן פְּנָאֵי לְגַלַּח קִדְּם הַרְגֵּל וְלֹא גִלְחוּ - אֶסְוִרִין. אֲבָל הַנְּזִיר וְהַמְצַרֵּעַ שֶׁהִגִּיעַ זְמַן תְּגַלְחָתוֹ, בֵּין בְּתוֹךְ הַמוֹעֵד בֵּין קִדְּם הַרְגֵּל - אִף עַל פִּי שֶׁהִיָּה לְהֵם פְּנָאֵי, מִתְרִין לְגַלַּח בַּמוֹעֵד; שְׂלֵא יִשְׁהוּ קַרְבָּנוֹתֵיהֶן ^{כג}. וְכָל הִיּוֹצֵא מִשְׁמָאָתוֹ לְטַהָרְתּוֹ, מִתֵּר לְגַלַּח בַּמוֹעֵד. וְקִטְּן שְׁנוּלָה, בֵּין בַּמוֹעֵד בֵּין לְפָנָי הַמוֹעֵד - מִתֵּר לְגַלְחוֹ בַּמוֹעֵד ^{כד}. וְאֲנָשֵׁי מִשְׁמָר [תורני שבוע בבית המקדש] שֶׁשְׁלָמָה מִשְׁמָרְתָּן בְּתוֹךְ הַמוֹעֵד - מִתְרִין לְגַלַּח, מִפְּנֵי שֶׁאֲנָשֵׁי מִשְׁמָר אֶסְוִרִין לְגַלַּח בַּשַּׁבָּת [=שבוע] שְׁלָהֶם.

(כג) שהם מביאים את קרבנותיהם רק אחרי התגלחת. (כד) מכיוון שאינו חייב במצוות, לא שייך לגזור עליו שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול.

כ. מִתֵּר לְטַל שְׂפָה [=לספר את השפם] בְּחִלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, וְלְטַל [=לגזוז] צְפָרְנַיִם, וְאֶפְלוֹ בְּכָלִי. וּמַעֲבֵרַת [=מסירה] הָאִשָּׁה שֶׁעַר מִבֵּית הַשְּׂחִי וּמִבֵּית הָעֶרְוָה, בֵּין בֵּינָהּ בֵּין בְּכָלִי; וְעוֹשֶׂה כָּל תְּכֵשִׁיטָהּ [=טיפולי פנים] בַּמוֹעֵד [כדלהלן], כּוֹחֵלֶת [=מאפרת העין] וּפּוֹקֶסֶת [=קולעת השער] וּמַעֲבֵרַת סָרֶק [=סומק] עַל פְּנֵיהָ; וְטוֹפֶלֶת [=מורחת] עֲצָמָה בְּסִיד [להשיר שער] וְכִיּוֹצֵא בּוֹ - וְהוּא שְׁתוּכַל לְקַלְפוֹ בַּמוֹעֵד ^{כה}.

(כה) שאם לא כן - אסור, שהרי היא מנוולת בכל ימי המועד ותהיה מעודנת רק לאחר המועד.

כא. הַזְּבִיִּים וְהַזְּבֹּת וְהַנְּדִוּוֹת וְהַיּוֹלָדוֹת וְכָל הָעוֹלִים מִשְׁמָאָה לְטַהָרָה ^{כו} בְּתוֹךְ הַמוֹעֵד, הֲרִי אֵלּוּ מִתְרִין לְכַבֵּס. וּמִי שֶׁאִין לוֹ אֶלְא חֲלוּק אָחָד, הֲרִי זֶה מְכַבְּסוֹ. מִטְּפָחוֹת [=מגבות] הַיָּדַיִם וּמִטְּפָחוֹת [שעוטפים בהם] הַסְּפָרִים וּמִטְּפָחוֹת הַסַּפּוּג [=רחצה], הֲרִי אֵלּוּ מִתְרִין לְכַבֵּס; וְכֵן כָּלִי פִּשְׁתָּן, מִתֵּר לְכַבְּסֵן

לְצַרְף הַמוֹעֵד ^{טז}. אֲבָל כּוֹתֵב אֶדָּם תְּפִלִּין וּמְזוּזָה לְעֶצְמוֹ ^{טז}, וְטוֹהָ [פתיל] תְּכֵלֶת לְבַגָּדוֹ [לציצית]. וְאִם אִין לוֹ מָה יֵאָבֵל, כּוֹתֵב וּמוֹכֵר לְאַחֲרִים כְּדִי פְּרִנְסָתּוֹ.

(יד) ספר התורה שבו היו קוראים בבית המקדש. (טו) מכיוון שיש לציבור ספר תורה אחר לקרוא בו בחג. (טז) מכיוון שאת התפילין הוא יצטרך מיד לאחר המועד.

יד. וּמִתֵּר • לְכַתֵּב אֲגָרוֹת שֶׁל שְׂאֵלַת שְׁלוֹם בַּמוֹעֵד, וְכוֹתֵב

השנת הראב"ד ומותר... שלום א"א שאלת שלום שמא לא יזדמן לו מוליך הכתב, מחשב יציאותיו צורך המועד הוא.

חֲשִׁבוֹנוֹתָיו וּמַחְשָׁב יִצִּיאוֹתָיו [=הוצאות]; שֶׁכְּתִיבַת אֵלּוּ אִין אֶדָּם נְזָהָר [=מדריק] בְּתַקְוָנָה, וְנִמְצָאוּ כְּמַעֲשֵׂה הַדְּיוּט בְּמִלְאֲכוֹת.

טו. עוֹשִׂין כָּל צְרָכֵי הַמֵּת ^{טז} בַּמוֹעֵד: גּוֹזִזִין שְׁעָרוֹ, וּמְכַבְּסִין כְּסוּתוֹ, וְעוֹשִׂין לוֹ אֶרֶז. וְאִם לֹא הָיוּ לְהֵם נְסָרִים, מְבִיאִין לוֹ קוֹרוֹת וְנִסְרִים מֵהֵן נְסָרִים בְּצַעֲזָה בְּתוֹךְ הַבַּיִת ^{טז}; וְאִם הָיָה אֶדָּם מְפֹרָס, עוֹשִׂין אֶפְלוֹ בַּשּׁוּק ^{טז}. אֲבָל אִין כּוֹרְתִין עֵץ מִן הַיַּעַר לְנִסֵּר מִמֶּנּוּ לַיְחֹת לְאֶרֶז, וְאִין חוֹצְבִין אֲבָנִים לְבָנוֹת בְּהֵן קָבֵר.

(יז) כגון תפירת תכריכים. (יח) שהמת נמצא שם, וכך ברור שזה נעשה לצורך המת. (יט) כי כולם יודעים שבשביל המת זה נעשה.

טז. אִין רוֹאִין [=בודקים] אֶת הַנְּגַעִים בַּמוֹעֵד - שְׁמָא יִמְצָא טָמֵא, וְנִמְצָא חֲגוֹ נְהַפֵּךְ לְאָבֵל. וְאִין נוֹשְׂאִין נְשִׁים וְלֹא מִיָּבֵמִין [=נישואים עם אלמנת אה שמת ערירי] בַּמוֹעֵד, כְּדִי שְׂלֵא תִשְׁתַּפַּח שְׂמַחַת הַחַג בְּשְׂמַחַת הַנִּשְׂוִאִין; אֲבָל מַחְזִיר אֶת גְּרוּשְׁתּוֹ וּמְאָרְסִין [=מקדשים] נְשִׁים בַּמוֹעֵד - וּבְלִבָּד שְׂלֵא יַעֲשֶׂה סְעוּדַת אַרוּסִין וְלֹא סְעוּדַת נִשְׂוִאִין, שְׂלֵא יַעֲרַב שְׂמַחָה אַחֲרַת בְּשְׂמַחַת הַחַג.

(כ) שאינו שמח עמה כל כך כמו בנישואים ראשונים.

יז. אִין מְגַלְחִין [=מספרים] וְאִין מְכַבְּסִין בַּמוֹעֵד - גְּזָרָה שְׁמָא יִשְׁהָה אֶדָּם עֲצָמוֹ [=תעכב] לְתוֹךְ הַמוֹעֵד, וְיִבּוֹא יוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן וְהוּא מְנוּל [מרושל]; לְפִיכָף, כָּל מִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְגַלַּח אוֹ לְכַבֵּס בְּעָרֵב יוֹם טוֹב, הֲרִי זֶה מִתֵּר לְכַבֵּס וּלְגַלַּח.

יח. כִּיצַד? אֲבָל שְׁחַל שְׂבִיעֵי שְׁלוֹ [=סיום השבעה] לְהִיּוֹת בְּיוֹם טוֹב, אוֹ שְׁחַל לְהִיּוֹת בְּעָרֵב יוֹם טוֹב וְהֲרִי הוּא שְׂבֵת [=שחל בשבת] שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְגַלַּח, הֲבֵיא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ל) שהרי במועד מותר ללכת מחוץ לתחום ויראו שהנכרי עובד בשביל ישראל, בניגוד לשבת שאסור לצאת חוץ לתחום ולפיכך מותר להניח לקבלן הגוי לעשות מלאכה בשבת חוץ לתחום. לא) שכיר יום שאסור על פי הדין מפני שהוא שלוחו של ישראל ומקבל הוראות ישירות ממנו. לב) שעושה את המלאכה על דעת עצמו ולא כשלוהו של ישראל.

במועד, מפני שהן צריכין כפוס תמיד, אפלו נתכבסו ערב יום טוב.

(כו) וצריכים להחליף בגדיהם שנטמאו.

כב. אין עושין סחורה במועד^{כז}, בין למכר בין לקנות; ואם היה דבר האבד שאינו מצוי תמיד לאחר המועד, כגון ספינות או שירות שבאו או שהן מבקשים לצאת, ומכרו בזול או לקחו [=קנו] ביקר - הרי זה מתר למכר או לקנות. ואין לוקחין בתים ואבנים ועבדים ובהמות, אלא לצורך המועד.

(כו) כי העיסוק בכך כרוך בטרחה גדולה.

כג. מוכרי פרות פסות וכלים, מוכרין בצנעה^{כח} לצורך המועד. פיצד? אם היתה החנות פתוחה לזוית או למבוי, פותח פדרכו; ואם היתה פתוחה לרשות הרבים, פותח [דלת] אחת ונועל אחת. וערב יום טוב האחרון של חג הסוכות, מוציא ומעטר את השוק בפרות בשביל כבוד יום טוב. מוכרי תבלין - מוכרין פדרפן, בפרהסיא [=ברבים]^{כט}.

(כח) כיוון שהם דברים המתקיימים לזמן רב, ולא ניכר שרוכשים אותם לצורך המועד. (כט) משום שדברים אלו אינם מתקיימים לאורך זמן, וכולם יודעים שקונים אותם לצורך אותו יום.

כד. כל שאסור לעשותו במועד, אינו אומר לגוי לעשותו. וכל שאסור לעשותו במועד - אם אין לו מה יאכל, הרי זה עושה כדי פרנסתו; וכן עושה סחורה בכדי פרנסתו. ומתיר לעשיר לשכר פועל עני שאין לו מה יאכל, לעשות מלאכה שהיא אסורה במועד, כדי שישלם שכרו להתפרנס בו. וכן לוקחין דברים שאינם לצורך המועד, מפני צורך המוכר שאין לו מה יאכל.

כה. שוכרין השכיר על המלאכה במועד, לעשותה לאחר המועד, ובלבד שלא ישקל ולא ימדד ולא ימנה פדרף שהוא עושה בחל. וגוי שקבל קבלת [=עבודת קבלנות] מישראל, אפלו היה חוץ לתחום - אינו מניחו לעשות במועד; שהכל יודעין שמלאכה זו לישראל, ויחשדו אותו שפא שכר את הגוי לעשות לו במועד - שאין הכל יודעין הפרש שיש בין השכיר^{לא} ובין הקבלן^{לב}; ולפיכך אסור.

פרק ח

דינים נוספים בחול המועד ודיני ערבי חגים.

א. נהרות המושכין [=זורמים] מן האגמים, מתר להשקות מהן בית השלהין במועד - והוא שלא פסקו [=שנמשכים תמיד]^א; וכן הברכות שאמת המים עוברת ביניהן, מתר להשקות מהן; וכן פרקה שנטפה מבית השלהין ועדן היא נוטפת, מתר להשקות ממנה בית השלהין אחרת - והוא, שלא פסק המעין המשקה בית השלהין העליונה.

א) שאינם מפסיקים אף פעם אלא תמיד זורמים מהאגם אל בית השלחין, ואין חשש שמא יצטרכו למלא בכד ולהשקות, שזוהי טרחה יתירה. ב) תעלה להוליך מים בשדה ממקום למקום, ונקראת אמת המים מפני שרוחבה ועומקה היו אמה = שישה טפחים.

ב. ערוגה שחציה נמוף וחציה גבוהה - לא ידלה ממקום נמוף להשקות מקום גבוהה, מפני שהוא טרח גדול. ומתיר לדלות מים להשקות הירקות, כדי לאכלן במועד^ב; ואם בשביל ליפותן [=שיגולו יפה], אסור.

ג) שיהיו ראויים לאכילה ומיועדים למכירה לצורך אכילה במועד.

ג. אין עושין עוגיות בעקרי הגפנים [=תעלות סביב הגזע], כדי שיתמלאו מים. ואם היו עשויות ונתחלקו, הרי זה מתקנן במועד; וכן אמת המים שנתחלקה, מתקנן אותה במועד. פיצד? היתה עמקה טפח, חופר בה עד ששה^ד; היתה טפחים^ה, מעמיקה עד שבעה.

השנת הראב"ד ומושכין . . . השדה א"א משנת ראב"י אני רואה בכאן דראב"י הוא דאמר שלא ישקה כל השדה והוא אמר נמי זרעים שלא תתן קודם המועד לא ישקה אותם במועד וחכמים מתירין בזה ובה (מ"ק 1) בין באילן בין בזרעים והכי איתא בירושלמי (שם מועד קטן פ"א ה"ג), וזה המחבר תופס דברי ראב"י ולא ידעתי מי עשאו מכריע על דברי חכמים ואם יאמר רב יהודה הכריע דמפרש לדעת ראב"י הלא רבא למד היתר מדברי חכמים, ואם יאמר הלא הקשו על רבא מגרוד ועמדה הקושיא לפי שלא נחלקו בגרוד ודמו התרביעא לשדה גרוד שהוא אסור להשקותו א"כ למה אמר שמרביעין את השדה במועד, וסוף דבר כל הדברים צריכין תקון גדול.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

עֲשֵׂה מַעֲקָה לָגַג, בּוֹנֵה אוֹתוֹ מַעֲשֵׂה הַדְּיוּט. אֲכַל כְּתֹל חֶצֶר שְׁנָפֵל, בּוֹנֵהוּ כְּדָרְפוֹ; וְאִם הָיָה גֹוֹהָה [מט ליפול] - סוֹתְרוֹ מִפְּנֵי הַסְּכָנָה, וּבוֹנֵהוּ כְּדָרְפוֹ.

יג) מניח אבנים זו על גבי זו, ואינו טח בטיט. יד) כי יש חשש של גנבים, ודבר האבד אפשר לעשות מלאכה ללא שינוי עבור הצלתו.

ז. בּוֹנֵה אָדָם אֶצְטָבָא [פסל] לִישָׁב אוֹ לִישֵׁן עָלֶיהָ. הַצִּיר [של דלת] וְהַצְנוּר [מרום] וְהַקּוֹרָה [משקוף] וְהַמְּנַעוֹל וְהַמְּפַתַח שְׁנֹשְׁבָרוֹ - מִתְקַנֵּן בַּמוֹעֵד כְּדָרְפוֹ, בֵּין שֶׁל בְּרִזָּל בֵּין שֶׁל עֵץ; שְׁזָה הַפֶּסֶד גְּדוֹל הוּא - שְׁאֵם נִינִחַ הַפֶּתַח פְּתוּחַ וְדִלְתוֹת שְׁבוּרוֹת, נִמְצָא מֵאֲבָד כָּל מָה שְׁיֵשׁ בְּבֵית; וּכְבָר בְּאַרְנוֹ, שְׁכָל שְׁיֵשׁ בּוֹ הַפֶּסֶד, אֵינּוּ צָרִיף שְׁנוּי.

ח. אֵינּוּ • חוֹפְרִין קָבֵר לְהִיּוֹתוֹ מוֹכֵן לְמַת שְׁיִמוֹת, וְאֵינּוּ בּוֹנִין אוֹתוֹ. אֲכַל אִם הָיָה עֲשׂוּי, הָרִי זֶה מִתְקַנֵּן בַּמוֹעֵד; פִּיּוֹד? מוֹסִיף בְּמִדְתּוֹ אוֹ מְקַצֵּר בְּמִדְתּוֹ, כְּדֵי שְׁיִהְיֶה נֶכּוֹן [מוכין] לַעַת שְׁיִקְבֵר בּוֹ.

ט. אֵינּוּ מְפַנֵּין אֶת הַמַּת וְאֶת הַעֲצָמוֹת מִקְבֵר לְקָבֵר, לֹא מִמְכַבֵּד לְבִזּוּי וְלֹא מִבְּזוּי לְמְכַבֵּד; וְאִסּוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן לְעוֹלָם בְּשָׂר הַיָּמִים ט, אֲלֹא אִם כֵּן הָיָה [הקבר] בְּתוֹךְ שְׁלוֹ [בתוך שדה] - מְפַנְהוּ בְּשָׂר הַיָּמִים, אֲפִלּוֹ מִמְכַבֵּד לְבִזּוּי.

טו) כי העברת המת, היא ביזיון עבורו.

י. אֵינּוּ מִתְלַעֵין [מוציאין תולעים] אֶת [מן] הָאֵילָנוֹת, וְלֹא מְזַהְמִין אֶת הַנְּטִיעוֹת [מריחת זבל להברחת מוֹקִים], וְלֹא מְגַזְמִין; אֲכַל סָכִין אֶת הָאֵילָנוֹת וְאֶת הַפְּרוֹת שְׁבָהֵן בְּשִׁמּוֹן. וְעוֹקְרִין אֶת הַפְּשֵׁתָה, מִפְּנֵי שְׁהִיא רְאוּיָה לְחַפְּףָה בָּהּ ט, בַּמוֹעֵד; וְקוֹצְרִין אֶת הַפְּשׁוֹת ט, מִפְּנֵי שְׁהִיא רְאוּיָה לְהַטִּילָה לְשִׁכָר בַּמוֹעֵד. וְכֵן כָּל פִּיּוֹצָא בְּזָה.

טז) לכסות בפשתן פירות השטוחים לייבוש. יז) מין צמח שבפרחיו משתמשים לבישול שכר.

יא. אֵינּוּ מְכַנְיִסִין אֶת הַצֵּאֵן לְדִיר [לרעות בשדה] כְּדֵי שְׁיִזְבְּלוּ אֶת הַקְּרָקַע [בגלליהם], שְׁהִרִי הוּא מְדִיר [מזבל] שְׂדֵהוּ בַּמוֹעֵד; וְאִם בָּאוּ מְאֻלְיָהֵן, מְתָר. וְאֵינּוּ

מְאֻלְיָן לְאֵילָן, וּבִלְבָד שְׁלֹא יִשְׁקָה אֶת כָּל הַשְּׂדֵה; וְאִם הָיָה שְׂדֵה לְחָה, מְתָר לְהַשְׁקוֹת אֶת פְּלֵה ט. וּמְרַבִּיצִין [משקים מעט] אֶת הַשְּׂדֵה בַּמוֹעֵד. שְׁכָל הַדְּבָרִים הָאֵלוּ, אֵינּוּ בָהֶם טָרַח יְתָר.

ד) אבל לא נסתמו לגמרי. ה) טפחים, שהוא שיעור אמה כמו שהייתה מקודם, ואסור להעמיקה יותר. ו) לאחר הקלקול, ואילו קודם לכן הייתה עמוקה שבעה טפחים. ז) עושים חפירה סביב האילן למלאות מים. ח) שהאילנות צריכים השקיה באופן קבוע. ט) כי הייתה לחה מקודם, ואין טורח רב בהשקייתה.

ד. זְרָעִים • שְׁלֹא שְׁתוּ מִלְּפָנֵי הַמוֹעֵד, לֹא יִשְׁקֶם בַּמוֹעֵד, מִפְּנֵי שְׁהֵן צָרִיכִין מִים רַבִּים, וְיִבּוֹא לִיְדֵי טָרַח יְתָר.

וּמְתָר לְהַסֵּב אֶת הַנְּהָר מִמְקוֹם לְמְקוֹם, וְלַפְתַּח נְהָר שְׁנֹסְתָם. בּוֹרוֹת שְׁיִחִין וּמְעֻרוֹת שֶׁל יַחֲד [פריטיים] -

אִם הָיָה צָרִיף לָהֶם [לשתייה] - חוֹטְטִין [מנקים] אוֹתָן וְשִׁפִּין [סותמים] אֶת סְדֻמְיָהֵן, אֲכַל אֵינּוּ חוֹפְרִין אוֹתָן לְכַתְחֵלָה; וְכוֹנְסִין לְתוֹכָן מִים, אִף עַל פִּי שְׁאֵינוּ צָרִיף לָהֵן. וְעוֹשִׂין • נְבַרְכְּתָא בַּמוֹעֵד.

י) וטרחת יתירה אסורה אף כשיש הפסד. יא) ברכת מים לכביסה.

ה. עֲכָפְרִים שְׁהֶם מְפַסְדִין [מקלקלים] אֶת הָאֵילָנוֹת, צָדִין אוֹתָן בַּמוֹעֵד. בְּשְׂדֵה הָאֵילָן [מטע], צָד כְּדָרְכוֹ; פִּיּוֹד? חוֹפֵר, וְתוֹלֵה הַמְּצוֹדָה. וְאִם הָיָה שְׂדֵה לְבָן סְמוּכָה לְשְׂדֵה הָאֵילָן - צָדִין אוֹתָן בְּשְׂדֵה הַלְבָן בְּשָׁנוּי, כְּדֵי שְׁלֹא יִכְנָסוּ לְשְׂדֵה הָאֵילָן וְיַחְרִיבוּהָ. וְכִיּוֹד צָד בְּשָׁנוּי? נוֹעֵץ שְׁפוּד [ברזל] בְּאַרְץ, וּמְכָה [עליה] בְּקֶרְדֶּם, וְאַחַר כֵּן יִנְתַּקְנָה [יציאה]; וְנִמְצָא מְקוֹמוֹ גְּמָה [לצורך תליית המצודה].

יב) שדה תבואה. ונקראת 'לבן', כי אין שם צל אילנות.

ו. כְּתֹל גְּנָה שְׁנָפֵל - בּוֹנֵהוּ מַעֲשֵׂה הַדְּיוּט, אוֹ גוֹדֵר אוֹתוֹ בְּקִנָּים וְגִמָּא [צמח] וּכְפִיּוֹצָא בְּהֵן. וְכֵן אִם

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הַבְּגָדִים בְּיָדִים, מְפַנֵּי שֶׁהוּא מַעֲשֶׂה הַדְּיוּט; אֲבָל
אֵין עוֹשִׂין קְשָׁרֵי בֵּית הַיָּדִים [קפול השווליים], מְפַנֵּי
שֶׁהוּא מַעֲשֶׂה אֶמְזָן. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(כה) למרות שיש בכך טרחה. (כו) למרות שאם יתקלקל לא ייגרם הפסד רב.

טו. קוֹצְצִין צְפָרְנֵי חֲמוֹר [המסוכב אבנים] שֶׁל רַחִים
[להקל עליו בעבודתו], וּבּוֹנִין אֲבוּס [סל אכילה] לְבַהֲמָה. וְסוֹס
שֶׁרוֹכֵב עָלָיו - מִתָּר לטל צְפָרְנָיו וְלִסְרָקוּ כְּדֵי
לִפְתוֹתוֹ. וְאֵין מְרַבִּיעִין בְּהֵמָה בְּמוֹעֵד; אֲבָל מְקִיזִין
לָהּ דָם, וְאֵין מוֹנְעִין מִמֶּנָּה רְפוּאָה. וְכֹל מֵאֲכָלוֹת
וּמִשְׁקִין שְׂאִינָן מֵאֲכָל בְּרִיאִין אֲלֵא לְרְפוּאָה, מִתָּר
לְאָדָם לְאֲכָלָן וְלִשְׁתוֹתָן בְּמוֹעֵד.

(כז) מכיוון שזה נחשב מצרכי רכיבה.

טז. אֵין מְפַנֵּין [כלים] מִחֲצֵר לְחֲצֵר בְּמוֹעֵד [דרך רשות
הרבים], לֹא מִפְּעוּרָה [חצר מכותרת] לְנֹאָה וְלֹא מִנֹּאָה
השנת הראב"ד
אבל... חצר א"א בירושלמי (מ"ק
פ"ב ה"ד) משל אחרים בתוך שלו
אפילו מנאה לכעורה שמתח הוא
לאדם שהוא דר בתוך שלו, ונ"ל
אפילו מחצר אחרת ואע"פ שיש
לדקדק על זה הירושלמי מן
הגמרא, נאה ומקובל הוא.

וּבְקִסְוֹת וְכוֹסוֹת וְצִלוֹחֵיזִית; אֲבָל פְּלִים שְׂאִינָן
צְרִיכִין, כְּגוֹן מִחְרָשָׁה מִן הַלּוּטֵשׁ [חרש ברזל] או צְמָר
מִבֵּית הַצֶּבַע - אֵין מְבִיאִין. וְאֵם אֵין לְאֶמֶן מֵה
יֵאֲכָל, נוֹתֵן לוֹ שְׁכָרוֹ וּמְנִיחָן אֲצֵלוֹ; וְאֵם אֵינוֹ
מֵאֲמִינוֹ, מְנִיחָן בְּבֵית הַסְּמוּף לוֹ; וְאֵם חָשַׁשׁ לְהֵן
שְׂמָא יִגְנְבוּ - מְפַנֵּן לְחֲצֵר אַחֲרָת, אֲבָל לֹא יְבִיא
לְבֵיתוֹ.

יז. אֲסוּר לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּעַרְבֵי יָמִים טוֹבִים מִן
הַמְּנִחָה וְלִמְעֵלָה [לפנות ערב], כְּמוֹ עַרְבֵי שְׁבֹתוֹת. וְכֹל
הַעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּהֵן, אֵינוֹ רוֹאֶה סִימָן בְּרִכָּה;
וְגוֹעֲרִין בוֹ, וּמְבַטְלִין [מפסיקים] אוֹתוֹ בְּעַל כְּרָחוּ,
אֲבָל אֵין מְפִין אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת, וְאֵין צְרִיף לוֹמַר
שְׂאִין מְנַדִּין אוֹתוֹ - חוּץ מֵעֵרֵב הַפֶּסַח אַחֵר חֲצוֹת;
שֶׁהַעוֹשֶׂה בוֹ מְלָאכָה אַחֵר חֲצוֹת מְנַדִּין אוֹתוֹ, וְאֵין
צְרִיף לוֹמַר שְׂמִפִּין אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת אִם לֹא נְדוּהוּ
- לְפִי שְׂיֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר בְּנִיסָן אֵינוֹ כְּשֶׁאֵר עַרְבֵי
יָמִים טוֹבִים, מְפַנֵּי שְׂיֵשׁ בוֹ [קרבן] חֲגִיגָה וּשְׁחִיטָה
זָרְבָן.

מְסִיעִין אוֹתָן, וְאֵין מוֹסְרִין לְהֵן שוֹמֵר [גוי] לְנַעַר אֶת
צְאָנָם^ט [=להעבירם מצד לצד בשדה]. הִיָּה שְׁכִיר שֶׁבֶת
[לשבוט]^ט, שְׁכִיר חֲדָשׁ, שְׁכִיר שָׁנָה, שְׁכִיר שְׁבוּעָה
[שבע שנים] - מְסִיעִין אוֹתָן; וְשׁוֹכְרִין שוֹמֵר לְנַעַר
הַצֹּאן מְמָקוֹם לְמָקוֹם, כְּדֵי שְׂיִזְבְּלוּ כָּל הַשָּׂדֶה.
הַזֶּבֶל שֶׁבְּחֲצֵר, מְסַלְקִין אוֹתוֹ לְצִדְדֵינָן; וְאֵם נַעֲשֶׂה
חֲצֵר כְּרֶפֶת בְּקָרְיָא, מוֹצִיאִין אוֹתוֹ לְאֲשָׁפָה.

(יח) להוליכן ממקום למקום בשדה, מתוך כך הגללים מתנערים מהן ומדשנים את השדה. (יט) שכרו את הגוי לכל השבוע, ולא רק לאותו היום. (כ) מכיוון שהשומר עובד במועד כחלק מעבודתו בכל השנה ולא במיוחד למועד. (כא) שהתרכה הזבל בחצר.

יב. הַמְשׁוּהָ פְּנֵי הַקְּרָקַע - אִם נִתְפַּן לְתַקֵּן מְקוֹם
שְׂיַעֲמִיד בוֹ כְּרִי [=ערמה] שֶׁל תְּבוּאָה אוֹ שְׂיָדוּשׁ בוֹ,
מִתָּר; וְאִם נִתְפַּן לְעִבּוֹדַת הָאֶרֶץ, אֲסוּר. וְכֵן
הַמְּלָקֵט עֲצִים מִתּוֹךְ שָׂדֵהוּ - אִם לְצַרְף הַעֲצִים^{כב},
מִתָּר; וְאִם לְתַקֵּן הַקְּרָקַע, אֲסוּר. וְכֵן הַפּוֹתֵק [פוחת
זרם] מֵיִם לְשָׂדֵהוּ - אִם נִתְפַּן שְׂיַכְנְסוּ הַדְּגָים, מִתָּר;
וְאִם לְהַשְׁקוֹת הָאֶרֶץ, אֲסוּר. וְכֵן הַקּוֹצֵץ חֲרִיֹּת
[ענפים] מִן הַדֶּקֶל - אִם נִתְפַּן לְהַאֲכִיל לְבַהֲמָתוֹ,
מִתָּר; וְאִם נִתְפַּן לְעִבּוֹדַת הָאֵילָן, אֲסוּר. וּמִמְעַשְׂוֵי
יָפֵר, לֹאִי זֶה דְּבָר הוּא מִתְּפַנֵּן.

(כב) כגון שנטל הגדולים ומניח הקטנים.

יג. תְּנוּר וְכִירִים שְׂאֲפָשֵׁר שְׂיִיבְשׁוּ [יתייבשו והיו מוכנים
לשימוש] וְיֵאֲפָה בְּהֵן בְּמוֹעֵד, עוֹשִׂין [מייצרים] אוֹתָן;
וְאִם לֹאוֹ, אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן. וּבֵין כֶּף וּבֵין כֶּף^{כג},
בוֹנִין [סחים] עַל חֲרָשׁ שֶׁל תְּנוּר וְעַל הַפִּירָה הַטְּפֵלָה
[שכבת הטיט] שְׁלֵהֵן. וּמְסַרְגִּין [מנינים] אֶת הַמְּטוֹת,
וְנוֹקְרִין [מנקים] אֶת הַרְחִים, וּפּוֹתְחִין לְהֵן עֵין [חורן],
וּמְעַמְדִין אוֹתָן, וּבוֹנִין אֶמֶת הַמַּיִם שֶׁל רַחִים [זרם
המים מגלגל את הריחיים]^{כד}.

(כג) בין אם יתייבשו ובין אם לא יתייבשו. (כד) כל ארבעת הדברים הללו הם לצורך אוכל נפש, ולכן נעשים כדרכם בלי שינוי.

יד. זוֹפְתִין [מורחים בופת] אֶת הַחֲבִית, כְּדֵי שֶׁלֹּא
יִפְסַד הַיַּיִן^{כה}; וְזוֹפְתִין אֶת הַבְּבּוּקִי^{כו}, מְפַנֵּי שְׂאִין בוֹ
טְרָח. וְסוֹתְמִין פִּי הַחֲבִית שֶׁל שְׁכָר, כְּדֵי שֶׁלֹּא
תִּפְסַד. וּמְחַפִּין [מכסים] אֶת הַקְּצִיעוֹת [תאנים העומדות
לייבוש] בְּקוֹשׁ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵאֲבָדוּ. וּמְרַפְכִין [משפשים] אֶת

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יח. לפיכך, יום ארבעה עשר אסור בעשיית מלאכה מדברי סופרים, כמו חלו של מועד; והוא קל מחלו של מועד^כ, ואינו אסור אלא מחצי היום ומעלה, שהוא זמן השחיטה. אבל מהגן [=ורחח] החמה עד חצי היום, תלוי במנהג - מקום שנוהגין לעשות, עושין; מקום שנהגו שלא לעשות, אין עושין.

יט. ואפלו במקום שנהגו לעשות - לא יתחיל בתחלה לעשות מלאכה בארבעה עשר, אף על פי שהוא יכול לגמרה קדם חצות; אלא • שלש אמוניות בלבד הן שמתחילין במקום שנהגו לעשות^{כט}, ועושין עד חצות, ואלו הן: החיטין והספרין והכוכבין. אבל שאר אמוניות - אם התחיל בה קדם ארבעה עשר, הוא שגומר עד חצות; שאין העם צריכין לשאר אמוניות צרף הרבה.

(כח) ראה להלן הלכה כ"א.

כ. ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין - לא יעשה פישוב, מפני המחלוקות, אבל עושה הוא במדבר; וההולך ממקום שאין עושין למקום שעושין - לא יעשה; נותנין עליו חמרי מקום שניצא משם, וחמרי מקום שהלך לשם. ואף על פי כן, לא יתראה בפניהם [=יראה להם] שהוא בטל מפני האסור - לעולם אל ישנה אדם [ממנהג המקום], מפני המחלוקות. וכן מי שדעתו לחזור למקומו, נוהג כאנשי מקומו בין להקל בין להחמיר - והוא שלא יתראה בפני אנשי המקום שהוא בו, מפני המחלוקות.

כא. מוליכין ומביאין בלים מבית האמן בארבעה

(כט) מפני שהעם צריכים אותם באופן משמעותי.

כב. יש בכללן שמונה מצוות - שלש מצוות עשה, וקמט מצוות לא תעשה; וזה הוא פּרָטֵן: (א) שלא לאכל חמץ ביום ארבעה עשר מחצות היום ולמעלה; (ב) להשבית שאור מארבעה עשר; (ג) שלא לאכל חמץ כל שבועה; (ד) שלא לאכל

ל) וכבר הביצים אינן ראויות לאכילה אלא רק לדגירה לאפרוחים. (לא) תרנגולת אחרת במקומה, מפני שספק הוא אם תשב על ביצים שכבר התחממו מתחת תרנגולת אחרת, ובערב פסח שאינו חמור כחול-המועד - הקילו בספק זה.

ברייף רחמנא דיסינין

הלכות חמץ ומצה

~ נקודות משיחות קודש ~

"הלכות חמץ ומצה".

שמו של החג בכל התורה חג המצות, ואנו קורין אותו חג הפסח כי השי"ת מספר שבחן של ישראל שלא התמהמהו ואמרו היאך נצא למדבר, ואנו מספרים שבחו של השי"ת אשר פסח על בתי ישראל במצרים (קדושת לוי, פר' בא). וי"ל שהנהיגו שם חג הפסח זכר למקדש (עטר זקנים), אבל ראה שמות (לד, כה): זבח חג הפסח - ובת"א שם "תרבי נכסת פיסחא" ובתרגום יונתן כתב: "יורט קדימא דפסחא". ומה שקרא הרמב"ם הלכות אלו בשם הלכות חמץ ומצה, הוא מטעם שיטתו הכללית המדברת בחיובי הגברא שבמועדים, ועיין הביאור בזה ריש ספר זמנים לפירוש הפסוק שבריש הספר - "נחלתי עדותך לעולם כו".

(לקוטי שיחות, חלק י"ב עמוד 160 הערה ד"ה חג המצות מתוך רמב"ם "פרס המלך")

יש בכללן שמונה מצוות - שלש מצוות עשה, וקמט מצוות לא תעשה; וזה הוא פּרָטֵן: (א) שלא לאכל חמץ ביום ארבעה עשר מחצות היום ולמעלה; (ב) להשבית שאור מארבעה עשר; (ג) שלא לאכל חמץ כל שבועה; (ד) שלא לאכל

מקום . . עושין: עד כדי כך חשובה האחרות ושלילת ההתברלות האישית, אפילו החיובית! - יין מלכות סמ"ג. חמץ ומצה: טעם שם ההלכות - לקו"ש ח"י"ב ע' 160 הע' ד"ה חג המצות. הקשר בין הלי' שביתת יורט"ש להלכות אלו וטעם הקדמת הלי' שביתת יורט"ש - יין מלכות סמ"ב, מ"ג.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ד ניסן - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה קיא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אֶלֶּא אִם כֵּן קָנָה חֻמֵץ בַּפֶּסַח, או חֻמֵצוֹ - כְּדִי שִׁיעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה. אָבֵל אִם הָיָה לוֹ חֻמֵץ קִדְּם הַפֶּסַח, וּבֵא הַפֶּסַח וְלֹא בָעֲרוּ אֶלֶּא הַנִּיחָה בְּרִשְׁוֹתוֹ - אָף עַל פִּי שֶׁעֵבֶר עַל שְׁנֵי לְאוּיִן - אֵינּוּ לֹקֵה מִן הַתּוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא עָשָׂה מַעֲשֶׂה; וּמִפְּנֵי אוֹתוֹ מִפְּתֵי

מְרֻדוֹת [=מלכות מתקנת חכמים].

ג) קנה את החמץ מגוי, בשונה מחמץ של יהודי שחכמים הפקיעו אותו מרשותו, וממילא היהודי לא יכול למכור אותו בפסח. ד) והכלל שכשארם עובר עבירה שאין במעשה, אין לוקים עליה.

ד. חֻמֵץ שֶׁעֵבֶר עָלָיו הַפֶּסַח, אֶסוּר בְּהִנְיָה לְעוֹלָם; וְדָבָר זֶה - קָנַס מְדַבְּרֵי סוּפְרִים [=חכמים]: מִפְּנֵי שֶׁעֵבֶר עַל "בֵּל יִרְאֶה" ו"בֵּל יִמְצֵא", אֶסְרוּהוּ, וְאֶפְלוּ הַנִּיחָה בְּשִׁנְיָה אוּ בְּאִנְסָה - כְּדִי שֶׁלֹּא יִנִּיחַ אָדָם חֻמֵץ בְּרִשְׁוֹתוֹ, כְּדִי שִׁיְהַנֶּה בּוֹ אַחַר הַפֶּסַח.

ה) שהיה אנוס ולא היה יכול לבער את החמץ.

ה. חֻמֵץ שֶׁנִּתְעַרַב בְּדָבָר אַחַר הַפֶּסַח, בֵּין בְּמִינוֹ [כגון חיטים בחיטים] בֵּין שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ - [כגון חיטים בשעורים] הָרִי זֶה אוֹסֵר בְּכָל שְׁהוּאֵי. וְחֻמֵץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁעֵבֶר עָלָיו הַפֶּסַח - אָף עַל פִּי שְׁהוּאֵי אֶסוּר בְּהִנְיָה - אִם נִתְעַרַב בֵּין בְּמִינוֹ בֵּין שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ, הָרִי זֶה מִתֵּר לְאֶכְלוֹ אַחַר הַפֶּסַח; שֶׁלֹּא קָנְסוּ וְאֶסְרוּ אֶלֶּא בְּחֻמֵץ עֲצָמוֹ, אָבֵל הַתְּעַרְבֵת מִתֵּרַת בְּאֶכִּילָה לְאַחַר הַפֶּסַח.

ו) בכמות כלשהי, והוא אינו בטל בתוך התערובת כלל. ז) אבל בתוך הפסח חייב לבער את כל התערובת, מפני החמץ שמעורב בה.

ו. אֵין חֵיבִין פְּרֵת, אֶלֶּא עַל אֶכִּילַת עֲצָמוֹ שֶׁל חֻמֵץ. אָבֵל • עֲרוּב חֻמֵץ, כְּגוֹן פְּתַח הַבְּבִלִי

השגת הראב"ד

אבל... המדי א"א הרב ז"ל (לדף מג) פסק באלו כרבנן משום דאין כזית בכדי אכילת פרס.

[=טיבול עשוי מחלב חמוץ ולחם] וְשֶׁכֶר הַמְּדִי [העשוי משעורה], וְכָל הַדּוּמָה לָהֶן מְדַבְּרִים שֶׁחֻמֵץ מְעַרְב בָּהֶן - אִם אֶכְלֵן בַּפֶּסַח, לֹקֵה וְאֵין בּוֹ פְּרֵת, שֶׁנֶּאֱמַר⁵: "כָּל מִתְחַמֵּץ לֹא תֹאכְלוּ". בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים?

תְּעַרְבֵת חֻמֵץ כָּל שְׁבָעָה; (ה) שֶׁלֹּא יִרְאֶה חֻמֵץ כָּל שְׁבָעָה; (ו) שֶׁלֹּא יִמְצֵא חֻמֵץ כָּל שְׁבָעָה; (ז) לְאֶכְל מִצָּה בְּלִילֵי הַפֶּסַח; (ח) לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם בְּאוֹתוֹ הַלִּילָה. וּבְאוּר מִצְוֹת אֵלוֹ - בַּפְּרָקִים אֵלוֹ.

א) חמשת מיני דגן: חיטה ושעורה, כוסמין, שיבולת שועל ושיפון, כשמתערבים במים ובאים לידי חימוץ.

פְּרָק א

איסור החמץ וזמנו.

א. כָּל הָאוֹכֵל בְּזֵית [30- גרס] חֻמֵץ בַּפֶּסַח, מִתְחַלֵּת לִיל חֻמֵץ עֶשֶׂר עַד סוֹף יוֹם אֶחָד וְעֶשְׂרִים בְּנִסָּן - בְּמִזְרֵד, חֵיב פְּרֵת, שֶׁנֶּאֱמַר¹: "כִּי כָּל אֶכֵּל חֻמֵץ, וְנִכְרַתָּה"; בְּשׁוּגָג, חֵיב קָרְפֵן חֻטָּאת קְבוּעָה [=בין עני בין עשיר מביא בהמה לקרבן] - אֶחָד הָאוֹכֵל, וְאֶחָד הַמְמַחֵה [=מרסקו שיהפוך לנזול] וְשׁוֹתָהּ.

א) שידע שאסור לאכול חמץ בפסח ושחייבים עליו כרת.

ב. הַחֻמֵץ בַּפֶּסַח, אֶסוּר בְּהִנְיָה [=הנאה] - שֶׁנֶּאֱמַר²: "לֹא יֶאֱכֹל חֻמֵץ", לֹא יֵהָא בּוֹ [שום] הֵתֵר אֶכִּילָה. וְהַמְנִיחַ [=משאיר] חֻמֵץ בְּרִשְׁוֹתוֹ בַּפֶּסַח - אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא

השגת הראב"ד

ואיסור... הוא א"א דוקא לשיעוריהן אבל לענין ביעור ולענין אכילה יש הפרש ביניהם שהחמץ אם נפסל מאכילת הכלב אינו זקוק לבער והשאור אף על פי שהוא נפסל חייב לבער לפי שהוא ראוי לשחקו ולהחמיץ בו כמה עיסות אלא א"כ יחדו לישיבה וטח פניו בטיט, ומה ששנו בחוספתא (בגמ' פסחים מה) הפת שעטיפשה חייב לבער מפני שראויה לשחקה וכו' בפת של שאור קאמר דאי בחמץ לא היה צריך לזה הטעם.

אֶכְלוּ, עוֹבֵר בְּשְׁנֵי לְאוּיִן, שֶׁנֶּאֱמַר³: "לֹא יִרְאֶה לָךְ שָׂאֵר בְּכָל גְּבֻלְךָ", וְנֶאֱמַר⁴: "שָׂאֵר לֹא יִמְצֵא בְּבִתְיִכֶם"; וְאֶסוּר • הַחֻמֵץ וְאֶסוּר הַשָּׂאֵר [=בצק חמוץ] שֶׁבּוֹ מִתְחַמֵּץ [בצק אחר], אֶחָד הוּא.

ב) מכך שהפסוק נקרא ייאכל (האות י' בניקוד צירי) משמעותו לא יהא בו אף היתר המביא לידי אכילה, ובדרך כלל הנאות מובילות לידי פעולה הקשורה לבסוף באכילה, לדוגמה כשמוכרים דבר מאכל, ההנאה - המכירה, מביאה לידי אכילה.

ג. אֵינּוּ לֹקֵה מִשּׁוּם "לֹא יִרְאֶה" ו"לֹא יִמְצֵא",

1. שמות-בא, יב, טו. 2. שמות-בא, יג, ג. 3. שם, פסוק ז. 4. שם, יב, יט. 5. שמות-בא, יב, כ.

לספר: דיוק הלשון - לקו"ש חכ"א ע' 68. עובר בשני לאוין: עד כמה פסולה הגאווה, ה"חמץ" שבנפש! - יין מלכות סמ"ג. הלכה ג: דיון בדברי טעם המלך אם באכילת חמץ בזמן איסורו מקיימים מצות תשביחו - לקו"ש חל"ב ע' 196.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׁעָה חֲמִישִׁית, אֵין אוֹכְלִין בָּהּ חֲמֵץ - גְּזֵרָה מִשּׁוֹם יוֹם הַמַּעֲנֵן^י, שְׁמָא יִטְעָה בֵּין חֲמִישִׁית וְשִׁשִּׁית. וְאִינוּ אֲסוּר בְּהִנְיָה בְּשַׁעָה חֲמִישִׁית. לְפִיכָךְ, תּוֹלִין^י בָּהּ תְּרוּמָה וְלֶחֶם תּוֹדָה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן מִחֲמֵץ שֶׁהוּא קֹדֵשׁ, לֹא אוֹכְלִין^{טו} וְלֹא שׁוֹרְפִין^{טז} עַד שֶׁתִּגְיַע שְׁעָה שְׁשִׁית, שׁוֹרְפִין הַכֹּל^{יז}.

(יג) יום עם ערפל, וקשה לראות את זריחת השמש ולדייק מתי בדיוק השעה השישית. (יד) ביטוי לגבי תרומה וקדשים שהם חמץ, ובשעה החמישית דינם מוטל בספק – אז מצבם "תלוי באוויר", לא פה ולא פה. (טו) שאסור לאכול חמץ מדרבנן מהשעת החמישית. (טז) היות ומהתורה עדיין מותרים באכילה, ואסור לשרוף קדשים ותרומה כל זמן שמותרים באכילה. (יז) גם חולין וגם תרומה וקדשים שהם חמץ.

י. הָא לְמַדְתָּ, שְׁמַתָּר לְאָכֵל חֲמֵץ בְּיוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר עַד סוֹף שְׁעָה רְבִיעִית [שליש היום]; וְאֵין אוֹכְלִין בְּשַׁעָה חֲמִישִׁית, אֶלָּא נִהְיִין בּוֹי^י; וְהָאוֹכְלִיט בְּשַׁעָה שְׁשִׁית, מִכֵּין אוֹתוֹ מִפְּתַת מְרֻדוֹת^י. וְהָאוֹכְלִי מִתְחַלֵּת שְׁעָה שְׁבִיעִית, לֹקָה.

(יח) להאכיל בעלי חיים או למכור לגוי. (יט) או הנהגה. (כ) היות שעבר על איסור חכמים. אבל האוכל בשעה חמישית, אין מכים אותו מכת מרדות, היות שהגזירה בו היא רק על האכילה – לא החמירו בו חכמים בעונש.

~ יום רביעי כ"ה ניסן ~

פָּרָק ב

דיני השבתת חמץ, המקומות שצריכים בדיקת חמץ, ומה הדין כשמתעורר ספק.

א. מְצוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה, לְהִשְׁבִּית חֲמֵץ קֹדֶם זְמַן אֲסוּר אֲכִילָתוֹ, שְׁנַאֲמַר^ט: "בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֵר מִבֵּיתְכֶם"; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה [מסורת משה רבינו] לְמַדוּ, שְׂרֵאשׁוֹן זֶה הוּא יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר. וְרֵאִיָּה לְדַבֵּר זֶה, מֵה שֶׁפְּתוּב בַּתּוֹרָה^י: "לֹא תִשְׁחַט עַל חֲמֵץ דָּם זִבְחִי", כְּלוּמַר לֹא תִשְׁחַט [את קרבן] הַפֶּסַח וְהַחֲמֵץ קִיָּם; וְשִׁחִטַת הַפֶּסַח, הוּא יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר אַחֵר חֲצוֹתֵי.

בְּשֹׂאֵל פְּזִית חֲמֵץ בְּתוֹךְ הַתְּעַרְבָת, בְּכִדִי [בזמן המספיק] לְאֲכִילַת שְׁלֹשׁ בִּיצִים^י - הוּא שְׁלֹקָה מִן הַתּוֹרָה; אָבֵל אִם אֵין בַּתְּעַרְבָת פְּזִית בְּכִדִי אֲכִילַת שְׁלֹשׁ בִּיצִים - אָף עַל פִּי שְׁאֲסוּרֵי לֹו לְאָכֵל - אִם אָכֵל, אִינוּ לֹקָה אֶלָּא מִפְּתַת מְרֻדוֹת^י.

(ח) שיעור הזמן המקסימלי מהתורה עבור העונש על אכילת תערובת מאכלי איסור, הוא שאכלו את כולו בזמן שאינו עולה על אכילת 3 ביצים של אדם ממוצע (4-7 דקות). (ט) שהרי חמץ במהלך הפסח אינו בטל. (י) כמו כל האוכל כמות כלשהי, שהיא פחות מהשיעור שאסרה התורה.

ז. הָאוֹכֵל מִן הַחֲמֵץ עֲצָמוּ בְּפֶסַח, כֹּל שֶׁהוּא - הָרִי זֶה אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה, שְׁנַאֲמַר^ט "לֹא יֵאָכֵל" חֲמֵץ. וְאָף עַל פִּי כֵן, אִינוּ חִיב כֶּרֶת אוֹ קֶרֶבֶן, אֶלָּא עַל בְּשַׁעוֹר שֶׁהוּא פְּזִית; וְהָאוֹכֵל פְּחוֹת מִפְּזִית בְּמִזִּיד, מִכֵּין אוֹתוֹ מִפְּתַת מְרֻדוֹת.

(יא) היות שחמץ אסור בהנאה (כפי שהביא הרמב"ם לעיל בהלכה ב), אם כן כשאכל כמות כלשהי, נהנה מן האיסור, ועבר על איסור תורה.

ח. אֲסוּר לְאָכֵל חֲמֵץ בְּיוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר מִחֲצוֹת הַיּוֹם וְלִמְעַלָּה, שֶׁהוּא מִתְחַלֵּת שְׁעָה שְׁבִיעִית בְּיוֹם [מהזריחה]. וְכֹל •

הָאוֹכְלִיט בְּזְמַן זֶה, לֹקָה מִן הַתּוֹרָה, שְׁנַאֲמַר^ט: "לֹא תֵאָכֵל עָלֶיךָ חֲמֵץ", כְּלוּמַר עַל קֶרֶבֶן הַפֶּסַח; כִּי לְמַדוּ מִפִּי הַשְּׂמוּעָה

השנת הראב"ד
ובל... התורה א"א מלקות מחצות ואילך אינו מתוור דכיון דק"ל כר"ש (פסחים כח) בלפני זמנו ואחר זמנו דלא דריש הנך קראי לא תאכל לא תאכלו בלפני זמנו ולאחר זמנו נהי דאסור באכילה מן התורה מביום הראשון תשביתו שאור או מלא תשחט על חמץ כדרבא (פסחים ה) אבל איסור הנאה ליכא מן התורה ומלקות נמי ליכא.

[מסורת משה רבינו] בְּפִרוּשׁ דְּכָר זֶה: לֹא תֵאָכֵל חֲמֵץ מִשְׁעָה שְׂרֵאוּיָה לְשִׁחִיטַת [קרבן] הַפֶּסַח, שֶׁהוּא "בֵּין הָעֲרִיבִים", וְהוּא חֲצֵי הַיּוֹם.

(יב) דווקא האוכל לוקה. אבל הנהגה, כגון שמכר לגוי, אינו לוקה.

ט. וְאֲסוּרו חֲכָמִים לְאָכֵל חֲמֵץ מִתְחַלֵּת שְׁעָה שְׁשִׁית, כְּדִי שְׁלֹא יִגַע [יכשל] בְּאֲסוּר תּוֹרָה. וּמִתְחַלֵּת שְׁעָה שְׁשִׁית יִהְיֶה חֲמֵץ אֲסוּר בְּאֲכִילָה וּבִהְגִינָה: שְׁעָה שְׁשִׁית מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים, וְשֹׂאֵר הַיּוֹם מִשְׁבִּיעִית וּמְעַלָּה, מִן הַתּוֹרָה.

6. שמות-בא, יג, ג. 7. דברים-ראה, טז, ג. 8. שמות-בא, יב, טו. 9. שמות-כי תשא, לד, כה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ה ניסן - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה קיג

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

י) חבילת עצים או נרות הדולקים יחד, היות ואין אפשרות להכניסם לחורים או לסדקים קטנים כדי לבודקם. יא) בשונה מהחורים והסדקים שבצידי החצר, שאליהם העופות לא מסוגלים להגיע ולכן יצטרך לבודקם.

ה. חר"י שפאמצע הפית"י שפין אדם לחברו - זה בודק עד מקום שידו מגעת, וזה בודק עד מקום שידו מגעת, והשאר מבטלו בלבד; וכל מקום שאין מכניסין לו חמץ, אינו צריך בדיקה.

יב) חור שנמצא באמצע קיר הבית המפריד בין בתים שונים. יג) בשונה מהחורים שנמצאים גבוה או נמוך, כפי שיסביר בהלכה הבאה. יד) מחשש שהתגלגל לשם חמץ.

ו. חר"י הפית התחתונים^{טו} והעליונים^{טז}, ונג היציע [=חדרן שגגו משופע], ורפת בקר, ולולין, ומתבן [=מחסן

תבן], ואוצרות • [=מחסני

השנת הראב"ד ואוצרות... מהן א"א טעה בשמן שאע"פ שמסתפק מהן אינו צריך לפי שיש קבע לסיפוקו.

זין ואוצרות שמן שאין מסתפק מהן^{יז}, ובית דגים גדולים^{יח} - אינן

צריכין בדיקה, אלא אם כן הכניס להן חמץ. אבל אוצרות שחר ואוצרות זין שמסתפק מהן^{יט}, ובית המלח, ובית השערה, ובית דגים קטנים^כ, ובית העצים, ובית המוריס [=ציר היגים], וחר"י הפית האמצעיים, וכיוצא באלו - צריכין בדיקה, שסתמן שפכניסין להן חמץ^{כא}; ואם ידע בודאי שלא הכניס שם חמץ, אינו צריך בדיקה. וכשבודק המרתף, בודק ממנו שתי שורות [של חביות] החיצונות, שהן העליונה ושלמטה ממנה.

טו) למטה משלושה טפחים, שאין רגילים להשתמש בהם (ובתנאי שאין מצויים שם ילדים קטנים). טז) שיד אדם ממוצעת לא מגיעה לשם. יז) והוא לא לוקח יין או שמן באופן קבוע ממחסנים אלו. יח) שאין נכנסים לשם באמצע הסעודה, היות וכמות הדגים שלוקחים לפני הסעודה תמיד קבועה מראש. יט) שלוקח משם באופן קבוע. כ) כי לא תמיד יודעים לשער מראש את הכמות לסעודה, ולפעמים נכנסים לקחת עוד דגים באמצע הסעודה כשהחמץ נמצא בידו. כא) היות וקורה לעיתים שנכנסים לשם באמצע הסעודה עם האוכל.

ז. אין חוששין שפא גררה חלדה חמץ למקום שאין מכניסין בו חמץ; שאם נחוש [-נחשוש לגיורה]

א) כדי שבזמן שמתחיל איסור האכילה, החמץ כבר לא יהיה ברשותו. ב) המילה 'הראשון' בפסוק הזה משמעותה: הקודם. ופירוש הפסוק הוא: "שבעת ימים מצות תאכלו, אך ביום הראשון (הקודם לשבעת הימים) תשביתו שאור מבתים". ג) מכאן רואים שהמצוה להשבית את החמץ היא ביום ארבעה עשר.

ב. ומה היא השבתה זו האמורה בתורה? היא שביטול החמץ מלבדו יחשב אותו כעפר, וישים בלבו שאין ברשותו חמץ כלל, ושכל חמץ שברשותו, הרי הוא כעפר וכדבר שאין בו צרך כלל.

ד) מכך שהתורה השתמשה במילה 'תשביתו' ולא 'תבערו', למדו חכמים שהתורה מסתפקת בפעולה שאינה שריפה וביעור מן העולם - אלא ביטול בליבו של האדם.

ג. ומדברי סופרים [=חכמים]^ה, לתפש אחר החמץ [בדיקת חמץ] במתבואות ובחורים, ולבדק ולהוציאו [ביעור חמץ] מפל גבולו [=השטח שבכעלותו]. וכן מדברי סופרים, שבודקין ומשביתין [ומבטלים] החמץ בלילה מתחלת ליל ארבעה עשר, לאור היר, מפני שבלילה כל העם מצויין בבתיהם, ואור היר יפה לבדיקה; ואין קובעין מדרש [=שיעור]^ו בסוף יום שלשה עשר^ז, וכן החכם לא נתחיל לקרות [=ללמוד תורה] בעת זו - שפא ימשך וימנע מבדיקה, בתחלת זמנה.

ה) אחרי שביטל את החמץ בליבו, כפי שהתבאר בהלכה הקודמת. ו) הסיבה שחכמים החמירו מאוד בחמץ, מפני שבימות השנה החמץ מותר באכילה, וחששו שכשיראה אותו בפסח יטעה ומתוך הרגילות יאכל אותו. ז) בזמן הלילה אור היר בוחק יותר. ח) מחשש שבגלל ההתעמקות בלימוד ישכחו לבדוק. ט) חצי שעה לפני הלילה.

ד. אין בודקין לא לאור הלבנה, ולא לאור החמה (=שמש), ולא לאור האבוקה - אלא לאור היר. במה דברים אמורים? בחורים ובמתבואות; אבל אכסדרה [=מורפסת] שאורה רב - אם בדיקה לאור החמה, דיו [=די בכך]. ואמצע החצר, אינו צריך בדיקה, מפני שהעופות מצויים שם, והן אוכלין כל חמץ שפפל שם.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

העכבר לוקח ישירות מהערמות הקבועות, ההלכה מתייחסת לזה כספק שקול של 50-50, ואז אנחנו חוששים שהעכבר הכניס חמץ לבית.

יא. שְׁנֵי צְבוּרִין, אֶחָד חֻמֵץ וְאֶחָד מֵצָה, וְשְׁנֵי בָתִּים, אֶחָד בְּדוּק וְאֶחָד שְׂאִינוּ בְּדוּק, וּבָאוּ שְׁנֵי עֶבְרָיִם, זֶה נִטַל חֻמֵץ וְזֶה נִטַל מֵצָה, וְאִין יָדוּע לְאִי זֶה בֵּית נִכְנָס זֶה שְׁנִטַל חֻמֵץ; וְכֵן שְׁנֵי בָתִּים בְּדוּקִין, וְצְבוּר אֶחָד חֻמֵץ, וּבָא עֶבְרָי וְנִטַל, וְאִין יָדוּע לְאִי זֶה בֵּית נִכְנָס; או שְׂדַע שְׁנִכְנָס לְאֶחָד מֵהֶן, וְנִכְנָס אַחֲרָיו וּבְדָק וְלֹא מֵצָה כְּלוּם; או • שְׂבָדָק, וּמֵצָא כְּפָר - בְּכָל אֵלו, אִינוּ צָרִיף לְבָדָק פֵּעַם שְׁנֵיָה; שְׂאִין כָּאֵן קְבוּעֵי.

השנת הראב"ד

או . . קבוע ודאי זה שבוש אלא קבוע ודאי הוא אלא שתולין לקולא דהוה ליה כספק ביאה לענין בדיקה ותולין זה בזה ויש לומר אף לענין ביטול דומיא דטומאה, ויש אומרים דלא אמרו תולין זה בזה לטומאה אלא לאוכלי טהרות וכן לענין בדיקה אבל לביטול אולין לחומרא ויש דברים שאפילו לדאורייתא אולין לקולא כגון בדיק ולא מצא כרבנן דפליגי על ר"מ (פסחים י) אי נמי בבדיק ומצא כרשב"ג דפליגי אדרבי וכן הניח בוית זו ומצא בוית אחרת כרשב"ג לקולא דפליגי אדרבנן.

השנת הראב"ד
או . . קבוע ודאי זה שבוש אלא קבוע ודאי הוא אלא שתולין לקולא דהוה ליה כספק ביאה לענין בדיקה ותולין זה בזה ויש לומר אף לענין ביטול דומיא דטומאה, ויש אומרים דלא אמרו תולין זה בזה לטומאה אלא לאוכלי טהרות וכן לענין בדיקה אבל לביטול אולין לחומרא ויש דברים שאפילו לדאורייתא אולין לקולא כגון בדיק ולא מצא כרבנן דפליגי על ר"מ (פסחים י) אי נמי בבדיק ומצא כרשב"ג דפליגי אדרבי וכן הניח בוית זו ומצא בוית אחרת כרשב"ג לקולא דפליגי אדרבנן.

מְבִיט לְבֵית, נְחוּשׁ [נאלץ גם לחשוש] מְעִיר לְעִיר, וְאִין לְדַבֵּר סוּף. בְּדָק לֵיל אַרְבַּעַה עָשָׂר, וְהֵנִיחַ עָשָׂר חִלוֹת וּמֵצָא תִשְׁעָ - הָרִי זֶה חוֹשֵׁשׁ, וְצָרִיף לְבָדָק פֵּעַם שְׁנֵיָה; שְׁהָרִי גֵרָרָה חִלְדָּה או עֶבְרָי בְּרֹדָא.

כב) שאי אפשר שכל עם ישראל יבדקו את החמץ בבית אחת, וממילא תמיד נאלץ לחשוש שמא השני טרם בדיק חמץ, וחולדה גררה את החמץ ממקום שטרם נבדק למקום בדיק, ואין לדבר סוף.

ח. וְכֵן אִם רָאָה עֶבְרָי שְׁנִכְנָס לְבֵית וְחֻמֵץ בְּפִיו אַחַר בְּדִיקָה - צָרִיף לְבָדָק פֵּעַם שְׁנֵיָה. אִף עַל פִּי שְׂמֵצָא פְּרוּרִין בְּאִמְצַע הַבֵּית, אִין אוֹמְרִין: 'כְּפָר אֶכַל אוֹתָהּ הַפֶּת מְמָקוֹם זֶה, וְהָרִי הַפְּרוּרִין', אֶלֶּא חוֹשֵׁשִׁין שְׂמָא הֵנִיחָה בְּחַר אוּ בְּחִלּוּן, וְאֵלו הַפְּרוּרִין שֵׁם הַיּוֹנֵי; וְלִפְיָהּ חוּזָר וּבוֹדָק. אִם לֹא מֵצָא כְּלוּם, הָרִי זֶה בּוֹדָק כָּל הַבֵּית; וְאִם מֵצָא אוֹתָהּ הַפֶּת, שְׁנִטַּלָּה הָעֶבְרָי וְנִכְנָס, אִינוּ צָרִיף בְּדִיקָה.

כג) אבל לא צריך לבדוק עוד הפעם בחורים ובסדקים. כד) הפירושים כבר היו לפני שהגיע העכבר, כי אין דרכו של עכבר לפורר את המזון. (כה) גם אם היא לא שלמה כמו שהייתה.

ט. רָאָה תֵּינוּק שְׁנִכְנָס לְבֵית בְּדוּק, וּבִיָּדוּ כְּפָר, וְנִכְנָס אַחֲרָיו, וּמֵצָא פְּרוּרִין - אִינוּ צָרִיף בְּדִיקָה; שְׂחִזְקָתוֹ שְׂאֶכְלָה, וְאֵלו הַפְּרוּרִין שְׁנִפְּלוּ מִמֶּנּוּ בְּשַׁעַת אֶכִּילָה - שְׂדָרְף הַתֵּינוּק לְפָרָר בַּעַת אֶכִּילָתוֹ, וְאִין דָּרְף עֶבְרָי לְפָרָר. וְאִם לֹא מֵצָא פְּרוּרִין כָּלֵל, צָרִיף לְבָדָק.

י. הֵנִיחַ • תִּשְׁעָה הַשְּׁנַת הַרַב"ד צְבוּרִין [=עירמות] שֶׁל מֵצָה הַנִּיחַ . . מַחְצָה א"א לֹא מִיחֻוּרָא הָא מִילְתָּא אֵלֶּא לְעִנֵּין כְּטוּל אֵבֶל לְעִנֵּין בְּדִיקָה סְפִיקָא דִּרְבַּנְן הוּא.

וְאֶחָד שֶׁל חֻמֵץ, וּבָא עֶבְרָי וְנִטַל, וְלֹא יָדַעְנוּ אִם חֻמֵץ אִם מֵצָה נִטַל, וְנִכְנָס לְבֵית בְּדוּק - צָרִיף לְבָדָק; שְׂפָל [איסור] הַקְּבוּעַ [=ידוע מקומות], כְּמַחְצָה עַל מַחְצָה^{כז} [ואינו בטל ברוב].

כו) הכלל "כל הקבוע כמחצה על מחצה דמי" אומר שכאשר יש לנו איסור שנמצא במקום קבוע, ונוצר ספק לגבי דבר שנלקח ישירות מהמקום הקבוע, אנחנו מתייחסים לזה כספק שקול (50-50) גם אם מבחינה מספרית יש רוב להיתר. לדוגמה במקרה שלנו, יש לנו 9 ערמות של מצה וערמה אחת של חמץ, ועכבר לקח חתיכה ישירות מאחת הערמות ונכנס לבית. למרות שמבחינה סטטיסטית יש רק 10% סיכוי שהעכבר לקח מערמת החמץ, בגלל שראינו את

יב. הֵנִיחַ • הַחֻמֵץ בְּזוּיָת זו, וּמֵצָאוּ בְּזוּיָת אַחֲרָת; או שְׁהֵנִיחַ תִּשְׁעָ חִלוֹת, וּמֵצָא עֲשָׂרֵיכִי; או שְׁהָיוּ תִשְׁעָה צְבוּרִין מֵצָה (חֻמֵץ) וְאֶחָד חֻמֵץ (מֵצָה), וּפְרַשׁ כְּפָר מֵהֶן, וְאִין יָדוּע אִם חֻמֵץ או מֵצָה, וּבָא עֶבְרָי וְנִטַל הַכְּפָר שְׂפִירֵשִׁיט, וְנִכְנָס לְבֵית בְּדוּק; או שְׂבָא עֶבְרָי וְנִטַל חֻמֵץ, וְסָפַק נִכְנָס לְבֵית זֶה או לֹא נִכְנָס - בְּכָל אֵלו, צָרִיף לְבָדָק.

השנת הראב"ד

הניח . . לבדיק א"א הרבה שבושים יש בזה הפיסקא הניח בזוית זו וכר' אינו צריך לבדיק כרשב"ג דפליגי אדרבי (פסחים י) הניח תשע ומצא עשר צריך לבדוק כרבנן (שם פסחים י), תשעה ציבורין של חמץ ודאי צריך בדיקה, בא עכבר ונטל חמץ וספק נכנס לבית או לא נכנס אינו צריך בדיקה.

כח) בשני מקרים אלו אנו חוששים שהחמץ שהניח אבר או שעכבר לקחו, והנמצא הוא חמץ אחר, היות ובשניהם נמצא דבר חדש לחלוטין, ואין לנו הסבר וודאי לשינוי ולכן אנו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שאלו ינטל החוט נטלין עמו, תיב לבער; ואם לאו, אינו תיב לבער.

לז) לא חל עליה דין החמץ, היות ושינה במעשה את הגדרתה מאוכל לחפץ המיועד לשיבה. (לח) אם כשיטלו את החוט, שתי חתיכות הבצק יגררו אחריו ויצאו ממקומם.

טז. במה דברים אמורים? בערבה; אכל בבית - אף על פי שאם ינטל החוט אין נטלין עמו - תיב לבער, מפני שפעמים מקבץ אותן. היה חצי זית בבית וחצי זית בפאת, חצי זית בבית וחצי זית באקסדרה [=מרפסת], חצי זית בבית וחצי זית בבית שלפנים ממנו - הואיל ואלו החציי זיתים דבוקין בכתלים, או בקורות, או בקרקעות - אינו תיב לבער, אלא מבטל בלבד ודיו.

(לט) ששני חצאי זיתים של חמץ בשני מקומות אינו חייב לבער. (מ) בבית מטאטאים ומנקים אותו, ולכן יכול להיות שחתיכות הבצק יתחברו. (מא) במקרה כזה אין מצוי שחתיכות הבצק יודמנו יחד למקום אחד ויתחברו. (מב) דווקא כשהם דבוקים לקיר או לקורה, שאז אין חשש שיגיעו יחד לאותו מקום, אך אם מונחים סתם יהיה חייב לבערם.

יז. המשפיר בית סתם בארבעה עשר - הרי זה בחזקת בדיק, ואינו צריך לשאל; ואם החזק זה המשפיר שלא בדיק, ואמרה אשה או קטן, אגו בדקנוהו - הרי אלו נאמנין; שהכל נאמנים על בעור חמץ, והכל פשרין לבדיקה, ואפלו נשים ועבדים וקטנים - והוא, שיהיה קטן שיש בו דעת לבדק.

(מג) שלא ידוע אם בדקו את הבית מחמץ.

יח. המשפיר בית לחברו - אם עד שלא מסר המפתח חל ארבעה עשר, על המשפיר לבדק; ואם משמסר המפתח חל ארבעה עשר, על השוכר לבדק. המשפיר בית בחזקת שיהו בדיק, ונמצא שאינו בדיק - על השוכר לבדק; ואינו מקח טעות^מ, ואפלו במקום שבדקין בשכר [=בתשלום], שיהי מצוה הוא עושה^מ.

(מד) מפני שלא נתן לשוכר אפשרות להיכנס לבית לבדוק, האחריות עליו. (מה) השוכר לא יכול לטעון שיש טעות בעיסקה, ולחייב את המשכיר בהוצאות הבדיקה, היות וחכמים שיערו שהאדם מעוניין לקיים את המצווה בעצמו. (מו) נוח לו לאדם לקיים מצוה דווקא בממונו.

מחייבים לבדוק שוב למצוא את החמץ שנעלם. (כט) היות והספק נוצר אחרי שהאיסור עזב את המקום הקבוע לו, שהרי החמץ נלקח על ידי העכבר ממקום אחר, ולא מהמקום הקבוע בו היו ערימות החמץ והמצה, כבר אין לערימה ששנלקחה חשיבות מיוחדת מלבד הכמות, והדין הוא שמכריעים לפי הרוב, ומאחר שרוב הערימות היו של חמץ (9 של חמץ מול 1 של מצה) נחייב את בעל הבית הבדוק לבדוק שוב.

יג. נכנס עכבר לבית וכפר בפיו, ויצא עכבר משם וכפר בפיו - אומרין: 'הוא הראשון שונכנס, הוא האחרון שניצא', ואינו צריך לבדק; היה הראשון שחור וזה שניצא לבן, צריך לבדק. נכנס עכבר וכפר בפיו, ויצאת משם חלדה וכפר בפיה - צריך לבדק^ל; יצאת ועכבר וכפר בפיה, אינו צריך לבדק - שזה הכפר, הוא שהיה פני העכבר לב. נחש שונכנס לחור ופת בפיו, אין תיב להביא (בתשלום) חפר [=לזכר נחשים] להוציאו ל^ב.

(ל) היות ולא סביר שנתן לעכבר השני את המזון, ובודאי שאין זה אותו הכיכר שונכנס. (לא) גם אם הכיכר שבפיה, זו הכיכר שהייתה אצל העכבר, היא הייתה צריכה לצאת כשגם העכבר בפיה. (לב) שעכשיו גם העכבר בפיה. (לג) אלא מספיק שיבטלו בליבו.

יד. פזית חמץ בשמי יד. קורה^ל, מחיבין אותו להביא סלם להורידה^ל; שפעמים יפל משמי קורה. היה חמץ בבור, אין מחיבין אותו להעלותו^ל, אלא מבטלו בלבד ודיו.

השנת הראב"ד היה . . להעלותו א"א לפי דעתו שכתב כאת"ל השניים בגמ' אף זה צריך סולם להעלותו ומ"מ טעות גדולה אני רואה בדבריו שאמר אינו צריך סולם להעלותו אלא מבטלו בלבד ודיו, נדמה בעיניו דרבא (פסחים י') לכתחלה קא מבעיא ליה וטעות גדולה היא זו הדיינו מטמין בבורות (פסחים ה) אלא בשבוק וביטל ולאחר איסורו מצא זו היא שאלתו.

(לד) אף על פי שכבר ביטל את החמץ שברשותו. (לה) מחשש שבטעות יאכל אותו בפסח. (לו) אם נפל לשם ללא כוונה. אבל אם הטמינו שם בכוונה, עובר על האיסור וצריך להוציאו ולבערו.

טו. פפת [=חתיכת] שאור [=בצק חמץ] שיתדה לשיכה - אם טח [=מרח] פניה בטיט - הרי זו בטלה^ל, ומתה לקימה. בצק שבסדקי הערבה [=קערה] - אם יש פזית במקום אחד, תיב לבער. ואם לאו - אם היה עשוי לחזק בו שברי הערבה, או לסתם בו נקב - בטל במעוטו; ואם לאו, תיב לבער. היו שני חציי זיתים בשני מקומות, וחוט של בצק ביניהן^ל - רואין: פל

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יט. **הַמְפָּרֵשׁ** [=המפליג] **בְּיָמֵי הַיּוֹצֵא** [לדרוך] **בְּשַׁבָּתוֹ,** תוֹף שְׁלֹשִׁים יוֹם - זְקוּק לְבִדְקָם^מ. קָדָם שְׁלֹשִׁים יוֹם - אִם דַּעְתּוֹ לְחֹזֵר קָדָם הַפְּסַח^מ, צָרִיף לְבִדְקַת וְאַחֵר כֶּף יֵצֵא, שְׁמָא יִחְזֹר עֲרֵב הַפְּסַח בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ פְּנָאֵי לְבַעַר; וְאִם אֵין דַּעְתּוֹ לְחֹזֵר, אֵינּוּ צָרִיף לְבִדְקָם^ט. וְכֵן הָעוֹשֶׂה בֵּיתוֹ אוֹצֵר [=מחסן תבואה], תוֹף שְׁלֹשִׁים יוֹם - זְקוּק לְבִדְקַת, וְאַחֵר כֶּף כּוֹנֵס אוֹצְרוֹ [=מכניס התבואה] לְתוֹכּוֹ. קָדָם שְׁלֹשִׁים יוֹם - אִם דַּעְתּוֹ לְפָנּוֹתוֹ קָדָם הַפְּסַח, צָרִיף לְבִדְקַת וְאַחֵר כֶּף עוֹשֶׂהוּ אוֹצֵר; וְאִם אֵין דַּעְתּוֹ לְפָנּוֹתוֹ קָדָם הַפְּסַח, אֵינּוּ צָרִיף לְבִדְקָם.

יז. **לֵיל שְׁלֹשָׁה עָשָׂר;** וּמִנֵּיחַ מִן הַחֲמֵץ כְּדֵי לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ, עַד אַרְבַּע שָׁעוֹת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, וּמִנֵּיחוֹ בְּמָקוֹם מִצְנֵעַ, וְהִשְׁאָר מִבְּעִירוֹ מִלְּפָנֵי הַשַּׁבָּת. וְאִם נִשְׁאָר מִן הַחֲמֵץ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת אַחֵר אַרְבַּע שָׁעוֹת, מִבְּטָלוֹ; וְכּוֹפֶה [=מניח] עָלָיו כְּלֵי עַד מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן, וּמִבְּעִירוֹ.

ג) ולא בודקים ביום עם נר, היות ואור הנר אינו מועיל ביום, ומאיר טוב יותר בלילה. ד) כפי שהתבאר בפרקים הקודמים, משעה חמישית אסור לאכול את החמץ מדברי חכמים, ולכן החמץ נהיה ל'מוקצה' ואסור להזיזו ממקומו.

ד. היו לו כפרות רבות של תרומה, וצריך לשרפה ערב שבת - לא יערב הטְהוֹרָה עם הטְמֵאָה, וישרף^ה; אֵלֶּא שׁוֹרֵף טְהוֹרָה לְעִצְמָהּ, וּטְמֵאָה לְעִצְמָהּ, וּתְלוּיָהּ [=ספק טמאה] לְעִצְמָהּ. וּמִנֵּיחַ מִן הַטְּהוֹרָה כְּדֵי לֶאֱכֹל, עַד אַרְבַּע שָׁעוֹת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת כְּלֵבֵד.

ה) כדי שלא יגעו האחת בחברתה ותיטמא הכיכר הטהורה.

ה. מי ששכח או הזיד ולא בדק בליל ארבעה עשר, בודק בארבעה עשר בשחרית; לא בדק בשחרית, בודק בשעת הבעור [=שעה שישית]; לא בדק בשעת הבעור, בודק בתוף החג. עבר הרגל ולא בדק - בודק אחר הרגל, כדי שיעבר מה שימצא מחמץ שעבר עליו הפסח, מפני שהוא אסור בהנגה

[=הנאה].

ו. כשבדק החמץ בליל ארבעה עשר, או ביום ארבעה עשר, או בתוף הרגל - מברך קדם שיתחיל לבדקו: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו על בעור חמץ; ובדק ומחפש בכל המקומות שמכניסין להם חמץ, כמו שבארנו. ואם בדק לאחר הרגל, אינו מברך^ט.

ו) על פי הכלל שבכל המצוות מברך עליהן לפני עשייתם. ז) גם במצוות מדברי חכמים לשון הברכה היא 'שצונו' היות והתורה ציוותה לשמוע בקול דברי החכמים. ומשמעות הברכה היא שצוונה אותנו לשמוע לדברי החכמים שצונו על בדיקת החמץ. ח) הבדיקה אינה אלא התחלת הבעור, אבל המטרה הסופית היא הבעור, ולכן מברכים על הבעור ולא על הבדיקה. ט) בחמץ שעבר עליו הפסח גזירת חכמים היא רק שאסור להנות מהחמץ. ומטרת הבדיקה שעושה לאחר החג היא רק אמצעי טכני, כדי שלא יערב את החמץ האסור בהנאה, עם החמץ המותר. אבל מצוות בעור כבר לא קיימת אחרי החג.

פָּרֶק ג'

דיני הבדיקה וביעור חמץ.

א. כְּשֶׁבִדַּק אָדָם וּמְחַפֵּשׁ בְּלֵילֵי אַרְבַּעַת עָשָׂר [=בניסן], מוֹצֵיא אֶת הַחֲמֵץ מִן הַחֲרִים וּמִן הַמְּחַבְּאוֹת וּמִן הַזְּוִיּוֹת, וּמְקַבֵּץ הַכֹּל, וּמִנֵּיחוֹ בְּמָקוֹם אֶחָד. עַד תַּחֲלַת שָׁעָה שְׁשִׁית בְּיוֹם, מִבְּעִירוֹ; וְאִם רָצָה לְבַעֵרוֹ בְּלֵילֵי אַרְבַּעַת עָשָׂר, מִבְּעִירוֹ.

א) הלשון 'לילי' משמעותו בכל שנה בלילה הספציפי של י"ד ניסן.

ב. הַחֲמֵץ שֶׁמִּנֵּיחַ בְּלֵילֵי אַרְבַּעַת עָשָׂר, כְּדֵי שְׂיֵאכֵל מִמֶּנּוּ לְמַחֵר עַד אַרְבַּע שָׁעוֹת - אֵינּוּ מִנֵּיחוֹ מִפְּנֵי וּמִפְּנֵי בְּכָל מָקוֹם, אֵלֶּא מִצְנֵיעוֹ [=מחביאו] בְּכָלִי אוֹ בְּזוּיַת יְדוּעָה, וְנִזְהָר בּוֹ; שְׂאֵם לֹא נִזְהָר בּוֹ וּמִצְאוֹ חֶסֶר - צָרִיף לְחַפֵּשׁ אַחֲרָיו וְלְבִדֵּק פַּעַם אַחֲרָת, שְׁמָא גִרְרוּהוּ הָעֵבֶכְבְּרִים.

ב) וכן מה שמוצא בבדיקתו.

ג. חָל • אַרְבַּעַת עָשָׂר לְהֵיוֹת בְּשַׁבָּת - בּוֹדְקִין אֶת הַחֲמֵץ בְּלֵילֵי עֲרֵב שַׁבָּת [=חמישי בערב], שְׂהוּא הַשָּׁנָה הַרְבֵּי חַל . . . הַחֲמֵץ א"א הֵרֵב ז"ל (לדף מט) לֹא כָּתַב כֵּן אֵלֶּא בְּתַרְוּמָה הוּא מִבְּעִיר וּמִשִּׁיר אֲבָל בְּחֻלִּין אֵינּוּ מִבְּעִיר כְּלוּם אֵלֶּא בּוֹמֵנו כ"ר אֵלְעוֹר אִישׁ בְּרֻתוֹתָא וְכ"ר אֵלְעוֹר ב"ר צְדוּק דִּתְרוּוּיָהּ ס"ל הִדְרִי וְכֵן עִיקַר.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

קודמת לשאר מצוות, כיון שהיא 'מצוות היום'. (טז) שאם יעסוק בביעור החמץ, לא יישאר לו במהלך היום זמן לקיים את המצוה השנייה. (יז) היות ומהתורה מספיק הביטול בלבד, והחייב בבדיקה וביעור רק מדברי חכמים, במצב שיפסיד את המצווה השנייה אמרו חכמים שהיא קודמת. (יח) שמציף את העיר ומסכן אנשים. (יט) קיר שהתמוטט ולכודים אנשים מתחתיו. (כ) שהצלת נפשות קודמת לכל. (כא) כי הוא לא נחשב כ'אוכל', ומספיק לבטלו בדיעבד.

ל. מי שהניח [בחול המועד] עסה מגלגלת [=שנילושה] בתוך ביתו ויצא, ונזכר אחר שיצא והוא יושב לפני רבו^כ, והנה ירא שמא תחמיץ קדם שיבוא - הרי זה מבטלה בלבו קדם שתחמיץ; אבל אם התמיצה, אין הבטול מועיל פלוג^כ, אלא כבר עבר על "לא יראה" ו"לא ימצא", וחיב לבער מיד פשיחזר לביתו.

(כב) ומפני כבוד רבו, אינו יכול ללכת לאפות אותה, שלא תחמיץ. (כג) שהחמץ כבר אינו בבעלותו בגזירת חכמים, כך שאינו יכול לבטלו.

לא. פיצד בעור חמץ? שורפו^כ, או פוררה^כ וזורה לרוח, או זרקו לים; ואם הנה החמץ קשה^כ, ואין הים מתחכו במהרה - הרי זה מפררו, ואחר כך זרקו לים. וחמץ שנפלה עליו מפלת [-אבנים או עפר שהתמוטט], ונמצא עליו עפר שלשה טפחים [30-30 ס"מ] או יתר - הרי הוא כמבער; וצריך לבטל בלבו^כ, אם עדין לא נכנסה שעה ששית.

(כד) עד שנעשה פחם. (כה) לפירוים דקים, שלא ימצא אותו אדם אחר שיוכל להנות ממנו. (כו) לחם יבש או חיטים יבשות. (כז) מחשש שיפנו את המפולת במהלך החג, והחמץ יתגלה.

ט. מי שיצא מביתו [בערב פסח] קדם שעת הבעור לעשות מצוה, או לאכל בסעודה של מצוה כגון סעודת ארוסין ונשואין, ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו - אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצותו, יחזור^ט; ואם לאו^ט, יבטל בלבו^ט. יצא להציל מיד הגיס [=צבא אויב], מן הנקרה^ט, מן הדלקה, ומן המפלות^ט - יבטל בלבו, ודיוכ. יצא לצרף עצמו, ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו - יחזור מיד. ועד כמה [-השיעור המינימלי המחייב בחזרה] הוא חוזר? עד כביצה [60-60 גרם]; הנה פחות מכביצה, מבטלו בלבו ודיוכ.

(טו) כיון שאפשר לקיים את שתיהן, מצות ביעור חמץ

ז. כשגומר לבדק - אם בך בליל ארבעה עשר, או ביום ארבעה עשר קדם ששעות - צריך לבטל כל חמץ שנשאר ברשותו, ואינו רואהו; ויאמר: 'כל חמץ שיש ברשותי שלא ראיתו ולא ידעתיו, הרי הוא בטל, והרי הוא פעפר'. אבל אם בך מתחלת שעה ששית ולמעלה, אינו צריך לבטל - שהרי אינו ברשותו, שפךר נאסר בהנה.

(י) כי את החמץ שרואה חייב לבער ולשרוף. (יא) מתחילת השעה השישית, התורה הפקיעה ממנו את הבעלות על החמץ, והדבר היחיד שיכול לעשות באותו זמן - זה לבער אותו.

ח. לפיכך, אם לא בטל קדם שש, ומשש שעות ומעלה מצא חמץ שהיה דעתו עליו^{יב} והנה בלבו [לבערו], ושכחו בשעת הבעור ולא בערו [ומשש שעות ומעלה מצא חמץ] - הרי זה עבר על "לא יראה" ו"לא ימצא", שהרי לא בער ולא בטל; ואין הבטול עתה מועיל לו פלוג, לפי שאינו ברשותו, והפתוב עשהו פאלו הוא ברשותו, לחיבו משום "לא יראה" ו"לא ימצא". וחיב לבערו בכל עת שימצאו. ואם מצאו ביום טוב - כופה עליו פלי עד לערב^{יב}, ומבערו; ואם של הקדש הוא - אינו צריך לכפות עליו, שהפל פורשין [מתרחקים] ממנו^{יב}.

(יב) שידע שהחמץ קיים. (יג) כדי שלא יבוא לאוכלו בטעות. ואסור ביום טוב לבערו, בגלל שהוא אסור באכילה ובהנאה, הרי הוא 'מוקצה' ואסור לטלטלו, לכן אי אפשר לשרפו ביום טוב. (יד) מחמת קדושתו.

ט. מי שיצא מביתו [בערב פסח] קדם שעת הבעור לעשות מצוה, או לאכל בסעודה של מצוה כגון סעודת ארוסין ונשואין, ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו - אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצותו, יחזור^ט; ואם לאו^ט, יבטל בלבו^ט. יצא להציל מיד הגיס [=צבא אויב], מן הנקרה^ט, מן הדלקה, ומן המפלות^ט - יבטל בלבו, ודיוכ. יצא לצרף עצמו, ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו - יחזור מיד. ועד כמה [-השיעור המינימלי המחייב בחזרה] הוא חוזר? עד כביצה [60-60 גרם]; הנה פחות מכביצה, מבטלו בלבו ודיוכ.

(טו) כיון שאפשר לקיים את שתיהן, מצות ביעור חמץ

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ולכן אנשים רגילים להיזהר שלא לגעת בהקדש, ולכן אין חשש שיאכל את החמץ.

פֶּרֶק ד'

איזה חמץ חייבים לבער, דין חמץ שנמצא אצל גוי או ששייך לגוי

ג. גוי שהפקיד חמצו אצל ישראל - אם קבל עליו ישראל אחריות, שאם אבד או נגנב ישלם לו דמיו [כספן] - הרי זה חיב לבערו; הואיל וקבל עליו אחריות, נעשה כשלו^א. ואם לא קבל אחריות - מתר לקימו [=להשארם] אצלו^ב, ומתר לאכל ממנו אחר הפסח, שברשות הגוי הוא.

(י) היות והאחריות מוטלת עליו במקרה של נזק, נחשב שהחמץ שייך לו ומוטל עליו לבערו. (יא) ובמקרה שלא ביערו יהיה אסור באכילה אף לאחר חג הפסח ככל חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח. (יב) ויצטרך לעשות סימן משמעותי להיכיר כמבואר בהלכה הקודמת.

ד. גוי • אֵלֶם [=אלים]

שהפקיד חמצו אצל ישראל - אם יודע הישראל שיש אצל הגוי חמץ, או נגנב מחיבו לשלמו וכופהו ואונסו לשלם, ואף על פי שלא קבל אחריות - הרי זה חיב לבערו^א; שהרי נחשב כאלו הוא שלו, מפני

השגת הראב"ד

גוי... ישראל א"א דבר זה הוציא ממאי דאמר להו רבא לבני מחוזא בעירו חמירא דבני חילא כיון דאילו מיגניב ברשותיכו הוא כדרכו דמי (פסחים ה) ונדמה לו שזה האחריות מן האנס הוא ועל כרחם היה וא"כ במוצאי הפסח איך היה נמצא שהיה אומר להם רב נחמן (פסחים ל) פוקו ואיתו לן חמירא דבני חילא והלא נשרף היה כשלהם, אלא ודאי לא היה אונס בדבר כלל ויכולים היו להתירו לשמירת עצמן כשרצו וערב הפסח התחירוהו להם ומוצאי הפסח נטלוהו מהם והתשלומין שהם מן האונס אינן כדון אחריות.

שמחיבו האנס באחריותו.

(יג) היות שבמקרה של נזק ייאלץ לשלם לגוי, החמץ נחשב כשייך לו.

ה. ישראל שהרהיץ [משכון] חמצו אצל הגוי - לפני החג - אם אמר לו: 'אם לא הבאתי לך מעות מכאן ועד יום פלוני, קנה חמץ זה מעכשיו' - הרי זה

השגת הראב"ד

ואותו... הפסח א"א דבר זה לא נהיר ולא צהיר אלא אפילו לא הגיע זמנו עד לאחר הפסח אינו עובר עליו ואם הגיע זמנו קודם הפסח אפי' לא אמר מעכשיו קנאו שאין דין אסמכתא לגוי.

ברשות הגוי, ואותו • החמץ מתר לאחר הפסח^{טו}; והוא שיהיה הזמן שקבע לו [שיקנה] קדם הפסח. ואם לא

אמר לו 'קנה מעכשיו' - נמצא אותו החמץ כאלו הוא פקדון אצל הגוי, ואסור בהנחה לאחר הפסח.

(יד) 'קנה מעכשיו' משמעותו - שיעשה את הקניין כעת,

א. פתוב בתורה¹⁰: "לא יראה לך חמץ". יכול אם טמן אותו^א, או הפקיד אותו ביד גוים^ב, לא יהיה עובר [איסור]? תלמוד לומר¹¹: "שאר לא ימצא בבתיכם", אפלו הפקידו או הטמינו. יכול לא יהיה עובר אלא אם פן היה החמץ בביתו^ה, אבל אם היה רחוק מביתו בפשה או בעיר אחרת, לא יהיה עובר? תלמוד לומר¹²: "בכל גבלך", בכל רשותך. יכול יהיה חיב לבער מרשותו חמץ של גוי, או של הקדש? תלמוד לומר¹³: "לא יראה לך", שלף אי אתה רואה; אבל אתה רואה של אחרים [גוים], או של גבה [=הקדש].

(א) שלא ייכלל באיסור "לא יראה", היות ואינו רואה אותו. (ב) שאינו נכלל באיסור "לא יראה לך" - כי עכשיו הוא לא ברשותו, אלא ברשות הגוי. (ג) היות וניתן לומר שהחמץ נמצא ברשותו, כי המקום שבו הוא מניח את החמץ אצל הגוי, שאול לו נחשב כרשותו. (ד) כי בכל רגע הוא יכול למוצאו. (ה) כיון שהלשון בפסוק היא "לא ימצא בבתיכם". (ו) שאין על ישראל אחריות עליו.

ב. הא למדת, שחמץ של ישראל - אם הניחו ברשותו, אפלו טמון, ואפלו בעיר אחרת, ואפלו מפקד ביד גוים - הרי זה עובר משום "לא יראה" ו"לא ימצא"; וחמץ של הקדש או של גוי שיהיה אצל ישראל - אפלו היה עמו בבית - הרי זה מתר, מפני שאינו שלו. ואפלו היה של גר תושב [גוי המקיים ד' מצוות בני נח] שיד ישראל שולטת עליו, אין כופין אותו להוציא החמץ מרשותנו בפסח. אבל צריך לעשות מחיצה גבוהה עשרה טפחים בפני חמצו של גוי, שקמא יבוא להסתפק [לצורך] ממנו^ה; אבל של הקדש, אינו צריך, מפני שהכל פורשין מן ההקדש, כדי שלא יבואו לידי מעילה^ט.

(ז) היות ואין איסור בקיום חמץ של גוי. (ח) מכיון שהחמץ עלול להישאר ברשותו בכל החג, חכמים דרשו סימן בולט ומשמעותי על מנת שלא יהיה חשש שיוסר בטעות ויבואו לאוכלו. ולכן לא הסתפקו בהנחת כלי בלבד שעלול להילקח למטרה אחרת ללא שימת לב. (ט) עבירת מעילה דורשת קרבן לכפרה, כדין כל הנהגה בשוגג מן ההקדש.

10. שמות-בא, יג, ז. 11. שם, יב, יט. 12. שם, יג, ז. 13. שם.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ט. פיצד? ערכת העבדנין [=מעבדי עורות] שנתן לתוכה קמח ועורות, אפלו נתנו שעה אחת קדם שעת הבעור - הרי זה מתר לקימו^י. ואם לא נתן העורות, ונתן הקמח [לבדו] קדם שלשה ימים לשעת הבעור - מתר, שהרי נפסד והבאישי; תוף שלשה ימים, חיב לבער^י.

כו) כי הערוב של העור עם הקמח, מקלקל את הקמח ומסריח אותו עד שאינו ראוי למאכל. (כז) היות ובשעת החיוב בביעור חמץ הקמח עדיין ראוי לאכילה, הוא ייאסר גם בהנאה, וגם בהמשך כאשר התערובת עם הקמח תתקלקל, ולא תהיה ראויה למאכל, הוא לא ייפטר מחובת הביעור, כי הוא כבר נאסר.

י. וכן • הקילור [=משחה וכן . . . והתריאק א"א זה שבוש ומאחר קבל ומטעם אחר ולא מטעמו. השנת הראב"ד] **והרטיה והאספלונית** [לעין] **והתריאק** [=תחבושת] **והתריאק** [=מפא] שנתן לתוכן חמץ - מתר לקימן בפסח, שהרי נפסדה צורת החמץ^י.

כח) ואינה ראויה לאכילה.

יא. הפת עצמה כש **שעפשה** [=התעפשה] **ונפסלה** **מלאכל** **ומלגמה** • [=מאכל רפואי ומלונמה . . . לבער א"א בירושלמי (פ"ב ה"ו) בשנסרחה ולבסוף נתחמצה. השנת הראב"ד] **אינו צריך לבער**.

כט) בצורתה המקורית, ללא תערובת. (ל) עד שאינה ראויה לאכילת כלב.

בגדים שפסדו אותן בחלב חטה [=עמילן], **וכן נירות** **שדבקו אותן בחמץ**, **וכל פיוצא באלו - מתר** **לקימן בפסח, ואין • בהן משום "לא יראה"** **ו"לא ימצא"**; שאין צורת החמץ עומדת לא.

לא) לא רואים כאן חמץ, והוא בלוע בתוך הבגדים או הדפים.

יב. דבר שנתערב בו חמץ **ואינו מאכל אדם** **פלל**, או שאינו מאכל פל אדם - [ראוי לאכילה רק לחולים], כגון התריאק וכיוצא בו - אף על פי שמתר לקימו, אסור לאכלו עד אחר הפסח; ואף על פי שאין בו מן החמץ אלא פל שהוא, הרי זה אסור לאכלו.

לב) והחמץ לא מתבטל ברוב, והוא נשאר אסור אפילו

ובבוא היום יתברר למפרע שקנה מעכשיו. וכאשר התאריך של התנאי חל לפני פסח, החמץ עובר לבעלות הגוי טרם זמן החיוב בביעור. (טו) היות וכשמגיע החג - החמץ של הגוי. (טז) משמעות התנאי היא שבהמשך תשתנה הבעלות על החמץ כמו תנאי סטנדרטי רגיל.

ו. ישראל וגוי שהיו באין בספינה, והיה החמץ בידי ישראל, והגיעה שעה חמישית - הרי זה מוכרו לגוי או נתנו לו במתנה, וחוזר ולוקחו ממנו אחר הפסח; ובלבד שיתנו לו מתנה גמורה^י.

יז) ללא שום תנאי, כי אם ייתן לו את החמץ במתנה רק בתנאי מסוים, יש לחשוש שלא יקיים את התנאי, והמכירה או המתנה תבטל למפרע, ויעבור על איסור "בל יראה ובל ימצא".

ז. אומר ישראל לגוי: 'עד שאתה לוקח ממני במתנה, בוא וקח במתנה כפולה, ורומז לו שיקנה **ממנו בחורה את החמץ**, **'עד שאתה לוקח מגוי, בוא וקח מישראל - שמה אצטרף ואקח ממך אחר הפסח'**. **אבל לא ימכר לוי ולא יתן לו על תנאי; ואם עשה כן, הרי זה עובר על "בל יראה" ו"בל ימצא"**.^{כב}

יח) בערב פסח לפני שעה חמישית. (יט) הדבר מותר רק בתנאי שלא ייתן לגוי הבטחה או אמירה החלטית שיקנה ממנו את החמץ בחזרה לאחר החג, אלא רק ברמז שאינו מחייב. מכיוון שאיסור החמץ לאחר הפסח הוא מדברי חכמים, וכן האיסור להערים הוא מגזירת חכמים, לא גזרו חכמים באותו מקרה שתי גזירות יחד. (כ) לפני פסח. (כא) שאומר לגוי: שרק במקרה ויבצע פעולה מסוימת בתוך חג הפסח או לאחריו - המכירה או המתנה תחול. (כב) היות וטרם ביצע התנאי - החמץ לא עובר לרשות הגוי ונשאר שייך בבעלות של היהודי.

ח. תערכת חמץ, **עוברין עליה משום "בל יראה" ו"בל ימצא"** - כגון המוריס^י **וכתח הפבלי** [=טיבול עשוי מחלב חמץ ולחם] **ושכר המדי, שעושין אותו מן הקמח, וכל פיוצא באלו מדברים הנאכלים; אבל דבר שיש בו תערכת חמץ, ואינו ראוי לאכילה** - **הרי זה מתר לקימו בפסח**.

כג) למרות שאין בה כזית חמץ בשיעור שחייבים עליו מהתורה עונש מלקות כמבואר בפרק א, עדיין נכללת באיסור "בל יראה ובל ימצא" היות ובפועל יש כזית של חמץ יחד עם דברים אחרים בתערובת. (כד) מרק העשוי מדגים כבושים עם קמח. (כה) בלשון חכמים: "חמץ נוקשה".

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בכמות קטנה מאוד, כמבואר בפרק א הלכה ה. (לג) החמץ הוא מעולה למאכל, אלא שהתערבב עם דבר שאינו ראוי לאכילה.

ג. אין מבשלין חטים במים י - כגון ריפות
 [=בוורגול], ולא קמח - כגון לביבות; ואם בשל, הרי זה חמץ גמור - והוא, שיתבקעו בתבשיל [=במהלך הבישול]. אין קולין [=מטגנים] את הבצק בשמן על המחבת, אבל מבשלין את הפת ואת הקמח הקלוייה. ואם הרתיח המים הרבה, ואחר כך השליך לתוכן הקמח - הרי זה מתר, מפני שהוא מתבשל מיד קדם שיחמיץ; וכבר נהגו בשנער [=בל] ובספרד ובכל המערב [=צפון מערב אפריקה], לאסור דבר זה - גזרה, שמא לא ירתיח המים יפה יפה.

ג) היות ומים פושרים גורמים לאוכל להחמיץ במהירות. ד) שנילוש במים, מחשש שיחמיץ. מאחר ומי פירות (השמן) בשילוב עם מים - מחמיצים. ה) הפת שנאפתה בצורה מלאה (הכוונה למצה) או קמח קלוי, אפשר להשרות אותם במים, כי במקרה כזה הם כבר לא יכולים להחמיץ. ו) מים שהתחממו עד לרתיחה מוחלטת, הבצק מתבשל במהירות ולא מספיק להחמיץ. אלא שחכמים חששו שכאשר ישליך לתוכם את הקמח, המים עדיין יהיו חמימים (ולא רותחים), וממים חמימים גורמים לבצק להחמיץ במהירות.

ד. מתר לבשל הדגן או הקמח במי פרות. וכן בצק שלשו במי פרות - אם בשלו במי פרות, או קלהו על המחבת בשמן - הרי זה מתר; שמי פרות אינן מחמיצין.

ה. פרמל [=שיבולים רכות] שמבהבין אותו [=שורפין קצת] באור וטוחנין אותו, אין מבשלין הקמח שלו במים - שמא לא נקלה באור יפה, ונמצא מחמיץ כשמבשלין אותו. וכן פשמוזלים הקדרות החדשות [=מבשלים בהם קמח עם מים לחזקים], אין מבשלין בהן אלא מצה אפויה שחזרו וטחנו אותה; אבל קמח קלי [=קלוי] אסור - שמא לא קלהו יפה, ויבוא לידי חמוץ.

ו. אין בוללין [=שורים] את השעורין במים בפסח, מפני שהן רפין [=רכים] ומחמיצין במהרה. ואם לל - אם רפו פדי שאם הניחן על פי הביב [=כלי המונח על האש] שאופין עליו החלות יתבקעו, הרי אלו אסורין; ואם לא הגיעו לרפיון זה, הרי אלו מתרין. ז. החטים - מתר לבלל אותן במים, כדי להסיר סבן [=קליפתן], וטוחנין אותן מיד, כדרך שטוחנין

~ יום חמישי כ"ו ניסן ~

פֶּרֶק ה

דינים כלליים בחמץ: המאכלים שיכולים להחמיץ, הכנת מצה במהלך חג הפסח, והכשרת כלים שהשתמשו בהם בחמץ

א. אין אסור משום חמץ בפסח, אלא חמשת מיני הדגן בלבד - והם שני מיני החטים, שהן החטה והפסמת, ושלושה מיני השעורים, שהן השעורה ושבלת שועל והשפון. אבל הקטניות, כגון ארז ודחן ופולים ועדשים וכיוצא בהן - אין בהן משום חמץ; אלא אפלו לש קמח ארז וכיוצא בו ברותחין וכסהו בבגדים עד שנתפח כמו בצק שהחמיץ, הרי זה מתר באכילה - שאין זה חמוץ, אלא סרחון.

א) ההדגשה של מים רותחים, היא מכיוון שמים פושרים או חמים גורמים לבצק להחמיץ ולהתפיח במהירות. ב) מן הדין. אבל יש קהילות שמחמירות בזה, מחשש שהתערבב קצת מחמשת מיני הדגן בתוך הקטניות. או בגלל שלפעמים טוחנים אותם בצורה שדומה לקמח, וחששו שיתבלבלו ויחליפו את הקמח שעשוי באורו בקמח של אחד מחמשת מיני דגן.

ב. חמשת מיני דגן אלו - אם לשן במי מין פרות בלבד, פלא שם [=שום] מים בעולם - אינם באין לידי חמוץ; אלא • אפלו הניחן פל היום עד שנתפח פל הבצק, הרי זה מתר באכילה;

שאין מי פרות מחמיצין, אלא מסריחין. ומי פרות, הן כגון: יין, וקלב, ודבש, וזית [=שמן], ומי תפוחים, ומי רמונים, וכל פיוצא בהן משאר יינות ושמינים ומשקין - והוא, שלא יתערב בהן שם מים בעולם; ואם נתערב בהן מים פל שהוא, הרי אלו מחמיצין.

השנת הראב"ד

אלא . . . באכילה א"א אין דבר זה פשוט ולא הכל מודים בו ונהי דאין עושין חמץ גמור ואין חייבים על חמוצו כרת אבל נוקשא הוי מיהת ואסור.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

טוֹרֵד טֶפֶה אַחַר טֶפֶה, אֶפְלוּ כָּל הַיּוֹם כָּלוּ - אֵינוּ בָּא לְיַדֵי חֲמוּץ^י; אֲבָל כְּשֶׁפוֹסֵק - אִם נִשְׁתַּהַה כְּשֶׁעוֹר [חֲמוּץ], הֲרִי זֶה אֶסוּר.

(יד) כי זרם רציף של מים מונע מהקמח להחמיץ.

יא. אֵין לְשִׁין בְּפֶסַח עֶסֶה גְדוֹלָה, שְׁמָא תַחְמוּץ - אֶלָּא שְׁעוֹר חֲלָה בְּלִבְדוּ^ט. וְאֵין לְשִׁין לֹא בַחֲמוּץ [מים שהתחממו באש], וְלֹא בַחֲמוּי [=שהתחממו ב]חֲמָה, וְלֹא בְּמִים שֶׁנִּשְׁאַבוּ בוּ בַיּוֹם - אֶלָּא בְּמִים שֶׁלְּנוּטוּ^י; וְאִם עֵבֶר וְלֹשׁ בְּאֶחָד מִכָּל אֵלוֹ, הֲרִי הִפֵּת אֶסוּרָה.

(טו) שיעור חלה יבואר בהלכה הבאה. (טז) מים ששאבו אותם בזמן השקיעה וה'לינו' אותם למשך לילה בבית. הטעם לכך בגלל שבמהלך הלילה המים מתחממים בקרקע, ואנו מעוניינים שהמים איתם אנחנו לשים את החמץ יהיו צוננים.

יב. לֹא תִשָּׁב אֶשְׁהִי תַחַת הַשְּׁמֶשׁ^י, וְתִלוֹשׁ; וְלֹא תַחַת הָרְקִיעַ בַּיּוֹם הַעֲבִים^ט [=מעונן], אֶפְלוּ בְּמִקוֹם שְׂאִין הַשְּׁמֶשׁ זוֹרַחַת בוּ. וְלֹא תִנִּיחַ אֶת הָעֶסֶה, וְתַתְּעֶסֶק בְּדָבָר אַחֲרָי^כ. וְאִם הָיְתָה לְשָׂה וְאוֹפָה^{כא}, צְרִיכָה שְׁנֵי כָּלִים שֶׁל מִים, אֶחָד שֶׁמְקַטְפֵת בוּ [מולפת על העיסה], וְאֶחָד שֶׁמְצַנְנֵת בוּ יְדָה. וְאִם עֵבֶרָה וְלְשָׂה תַחַת הַשְּׁמֶשׁ, אוּ שְׂלֹא צַנְנָה יְדָה, אוּ שְׁעִשֵׂת עֶסֶה יְתֵר מִשְׁעוֹר חֲלָה - הִפֵּת מִתְּרַת^{כב}. וְכִמָּה שְׁעוֹר חֲלָה? כִּמּוֹ שֶׁלֹּשׁ וָאַרְבָּעִים וְחֲמֵשׁ בִּיצָה [כ-22 קילו] - כְּגוֹף [כמידת] הַבִּיצָה הַבִּינוּיָתִית, לֹא כְּמִשְׁקָלָה^{כג}.

(יז) ההלכה חלה גם במקרה שגבר ילוש את הבצק, אולם בזמן הגמרא המנהג הרווח היה שנשים הן אלו שהתעסקו עם המצות וזו הסיבה שהרמב"ם מתנסח כך. (יח) מחשש שחום השמש יחמם את העיסה וימזה את תהליך החימוץ. (יט) היות וטבע השמש בימים מעוננים, שחומה חזק יותר בכל מקום שהיא צצה מבעד לעננים. (כ) כי כשהעיסה שוהה ללא שמתעסקים בה, היא ממהרת להחמיץ. (כא) דווקא אם אופה במקביל, מאחר שידיה עלולות להתחמם מהתנור. (כב) מאחר שאלו חששות בלבד, התירו בדיעבד. (כג) המדידה כאן לעניין חלה, היא לפי נפח הביצה, ולא לפי המשקל שלה.

יג. כָּל זִמְן שְׂאֵדָם עוֹסֵק בְּפִצְקָי^{כד}, אֶפְלוּ כָּל הַיּוֹם

הַסֵּלֶת; וְכִבֵּר נִהְגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁנְעָר וּבְאַרְץ הַצְּבִי [ארץ ישראל] וּבְסַפְרֵד וּבְעֵרֵי הַמְּעָרָב, שְׂלֵא יִבְלְלוּ הַחֲטִיטִים בְּמִים - גְּזָרָה, שְׁמָא יִשְׁהוּ וְיַחְמִיצוּ^ה.

(ז) החיטים יותר קשות משעורים, ואינם ממהרים להחמיץ. (ח) תקנת הגאונים היא, מפני שאיננו מיומנים בשריית החיטים במים במהירות כדי שלא יחמיצו.

ח. תַּבְשִׁיל שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל, וְנִמְצָאוּ בוּ שְׁעוּרִים אוּ חֲטִיטִים^ט - אִם נִתְבַּקְּעוּ - הֲרִי כָּל הַתַּבְשִׁיל אֶסוּר, שְׁהֲרִי נִתְעָרַב בוּ הַחֲמוּץ. וְאִם לֹא נִתְבַּקְּעוּ - מוֹצִיאִין אוֹתָן, וְשׁוֹרְפִין אוֹתָן, וְאוֹכְלִין שְׂאֵר הַתַּבְשִׁיל; שְׂאִין הַדָּגָן שֶׁנִּבְלַל אוּ נִתְבַּשֵּׁל וְלֹא נִתְבַּקְּע, חֲמוּץ גְּמוּר שֶׁל תּוֹרָה, וְאֵינוּ אֶלָּא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.

(ט) בהלכה זו דן הרמב"ם בתבשיל שמצאו שהתערב בו חמץ, ומכיון שאיסור תערובת חמץ בכמות כלשהי אינו אלא מדרבנן, אסרו זאת רק במצב שברור לחלוטין שהחמיצו ולכן רק כאשר החיטים התבקעו אסרו את התבשיל. בשונה ממקרה שדנים על החיטים או השעורים כשהם לא מעורבים בתערובת, שאז האיסור הוא מן התורה ולכן מחמירים בוה יותר. (י) כי חכמים גזרו שהם אסורים כמו חמץ רגיל.

ט. מִשׁוּם שְׁנֹאמְרָ¹⁴: "וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַמִּצְוֹת", כְּלוֹמֵר: הִזְהָרוּ בְּמִצְוֵה וְשִׁמְרוּ אוֹתָהּ מִכָּל צַד חֲמוּץ; לְפִיכָּךְ אָמְרוּ חֲכָמִים: צְרִיף אָדָם לְזַהֵר בְּדָגָן שְׂאוּכָל מִמֶּנּוּ בְּפֶסַח, שְׂלֵא יָבוֹא עָלָיו מִים אַחֵר שֶׁנִּקְצַר, עַד שְׂלֵא יִהְיֶה בוּ שֵׁם [שייכות ל]חֲמוּץ^א. דָּגָן שֶׁנִּשְׁטַבַּע בְּנֶהָר, אוּ שֶׁנִּפְּלַ עָלָיו מִים - בְּשֵׁם שְׂאֶסוּר לְאַכְלוֹ, כִּף אֶסוּר לְקִימוּי^ב; אֶלָּא מוֹכְרוֹ לְיִשְׂרָאֵל וּמוֹדִיעוּי^ג, כְּדִי שְׂיֵאכְלוּנוּ קִדְם הַפֶּסַח; וְאִם מְכָרוֹ לְגוֹיִם קִדְם הַפֶּסַח, מוֹכֵר מַעֲט מַעֲט לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, כְּדִי שְׂיִכְלֶה קִדְם הַפֶּסַח, שְׁמָא יַחְזוֹר הַגּוֹי וְיִמְכְּרוּנוּ לְיִשְׂרָאֵל.

(יא) כשנשמרת ממגע של מים משעת הקצירה נקראת 'מצה שמורה', ואז ראויה עבור ליל הסדר. (יב) מאחר שהרטיבות גורמת לו להחמיץ. (יג) ולמכור בלי להודיע - אסור.

י. דָּגָן שֶׁנִּפְּלַ עָלָיו דֶּלֶף [שטפוּף מים] - כָּל זִמְן שְׁהוּא

14. שמות-בא, יב, יז.

הלכה ט: העולה מלשון רבינו כאן בענין קיום מצוה באכילת מצה בכל יום מימי הפסח - לקו"ש חל"א ע' 232.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כָּלוּ - אֵינּוּ בָּא לְיָדֵי

השגת הראב"ד

ואם . . . בירו א"א אנו אין בידינו אלא כל זמן שהעיסה מצה קולה צלול כשאדם מקיש עליה אבל כשהיא מתחמצנת אע"פ שאין בה סדקין ולא הכסיפו פניה קולה משתקע כחרש, והחרשות גם הוא סימן לחימוץ ואם הגביה ידו ממנו אסורה והוא שיהא שם אחרת שהחמיצה או שנסדקה או שהכסיפו פניה ואם אין שם אחרת ושהתה כדי מיל נמי אסורה.

חֲמוּץ. וְאִם • הַגְּבִיּה יָדוֹ

וְהַנִּיחֹ, וְשָׁהָה הַבָּצֵק עַד

שֶׁהִגִּיעַ לְהַשְׁמִיעַ הַקּוֹל

בְּזִמְן שְׂאֵדָם מִפֶּה בִּידוֹ

עָלָיו - כִּבְּר הַחֲמִיץ, וְיִשְׂרָף מִיָּד; וְאִם אֵין

קולו נשמע - אם שָׁהָה פְּדֵי שִׁיחֵלֵף אָדָם מִלִּבֵּי (=אלפים

[אמה] - כִּבְּר הַחֲמִיץ, וְיִשְׂרָף מִיָּד. וְכֵן אִם הִכְסִיפוּ פָּנָיו

[=הלבין הבצק], כְּאָדָם שֶׁעֲמָדוֹ שְׁעָרָתוֹ (=גוון לבן כסוף) - הָרִי

זֶה אָסוּר לְאָכְלוֹ, וְאֵין חֲבִיבִין עָלָיו פֶּרֶת.

כד) שלש או מרדד את הבצק. כה) כאשר מכים על

העיסה עם היד, והיא משמיעה קול, סימן שהעיסה

החמיצה. כו) זמן הליכה הממוצעת של מיל הוא בין 18

ל-24 דקות.

יָד. הֵיוּ שְׁתֵּי עֲסוֹת שֶׁהַגְּבִיּהוּ הֵיךְ מֵהֵן בַּעַת אַחַת,

וְנִשְׁתַּהוּ, וְהָאֶחָת מֵהֵן יֵשׁ לָהּ קוֹל, וְהָאַחֶרֶת אֵין לָהּ

קוֹל - שְׁתֵּיהֶן יִשְׂרָפוּ, וְהֵרִי הֵן חֲמֵץ גָּמוּר.

טו. אֵין עוֹשִׂין סְרִיקִין הַמְצִיּוּרִין (=פת בעלת צורה מיוחדת)

בַּפֶּסֶח, מִפְּנֵי שֶׁהָאִשָּׁה שׁוֹהָה עֲלֵיהֶן (=מתעכבת בעשייתן),

וּמִתְחַמְצִין בַּעַת עֲשִׂיתָן. לְפִיכֵף הַנִּתְחַמְצִין (=האופים)

מִתְרִין לַעֲשׂוֹתָם, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּקִיאִין בְּאִמְנוּתָן,

וּמִמְהִרִין לַעֲשׂוֹתָן; אֲבָל בְּעָלֵי בָתִּים אֲסוּרִין, וְאִפְלוּ

צָרוּ אוֹתָן בְּדָפוּס (=תבנית בעלת צורה מיוחדת) - שְׂמָא יָבוֹאוּ

אַחֲרֵים לַעֲשׂוֹתָן שְׂלֵא בְּדָפוּס, וְיִשְׁהוּ בַּעֲשִׂיתָן

וְיִתְחַמְצוּ.

כז) היות שהרואה את הסריקין לא יכול לדעת איך הם

נעשו, וחששו שיחשוב שנעשו ללא תבנית והדבר מותר.

טז. מֵים שְׂרוּחֲצִין בּוֹ הַיָּדִים וְהַעֲרָבָה [קערה] אַחַר

שְׁלִשִׁין, וְכֵן מֵים שֶׁמִּשְׁתַּמְשִׂין בּוֹ בְּשַׁעַת לִישָׁה -

הָרִי זֶה יִשְׂפָף בְּמָקוֹם מְדֻרוֹן, פְּדֵי שְׂלֵא יִתְקַבֵּץ

בְּמָקוֹם אֶחָד וְיִתְחַמֵּץ.

כח) מדובר לאחר תחילת זמן איסור אכילת חמץ.

יז. אֵין שׁוֹרִין אֶת הַמֶּרְסָן (=קליפות תבואה) וּמְנִיחִין

לְפָנֵי הַתַּרְנַגּוּלִין, שְׂמָא יִתְחַמֵּץ. אֲבָל חוֹלְטִין כִּסְ לְהֵן

הַמֶּרְסָן בְּרוֹתְחִין, וּמְנִיחִין לְפָנֵיהֶן; וּכְבֵר נִהְגוּ רַב

הָעוֹלָם שְׂלֵא לְחַלֵּט - גְּזֵרָה, שְׂמָא לֹא יִתְיַחַח הַמֵּים

יָפָה יָפָה.

כט) חליטה במים רותחים מונעת את הליך החימוץ (כפי

שהסביר הרמב"ם לעיל בהלכה ג).

יח. וּמִתָּר לְלוֹשׁ לְתַרְנַגּוּלִין מְרֻסָן אוֹ קֶמַח,

וּמֵאֲכִילֵן מִיָּד, אוֹ נוֹתֵן לְפָנֵיהֶן, וְהוּא עוֹמֵד עֲלֵיהֶן

- עַד שְׂלֵא יִשְׁהָה לְפָנֵיהֶן פְּדֵי הַחוּף מִיֵּל. וְכָל זִמְן

שֶׁהֵן מְנַקְרִין בּוֹ, אוֹ שֶׁהוּא מְהַפֵּךְ בּוֹ בִּידוֹ - אֵינּוּ

מִתְחַמֵּץ; וּכְשִׁיפְסָקוּ מִלְּאֲכָל - יִשְׂטַף הַפְּלִי בְּמֵים,

וְיִשְׂפָף בְּמָקוֹם מְדֻרוֹן.

ל) כי כל זמן שמתעסקים בבצק, הוא לא מתחיל להחמיץ.

יט. לֹא תִשְׂרָה אִשָּׁה אֶת הַמֶּרְסָן [במים], שְׁתוֹלִיף

בְּיָדָהּ לְמֶרְחֵץ [לניקוי הגוף]; אֲבָל שְׂפָה [=משפפת במורסן]

הֵיא עַל בְּשָׂרָה, יָבֵשֵׁלֵא. וְלֹא יֵלַעַס אָדָם חֲטִיץ וְיִתֵּן

עַל מַפְתּוֹ [לרפואה], מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִתְחַמְצוֹת. אֵין נוֹתְנִין

אֶת הַקֶּמַח לְחוּף הַתְּרֻסָתִיב; וְאִם נָתַן - יִשְׂרָף מִיָּד,

מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְמַהֵר לְהִתְחַמֵּץ. אֵין נוֹתְנִין אֶת הַקֶּמַח

לְחוּף הַחֲרָדֵל; וְאִם נָתַן, יֵאָכֵל מִיָּד לֵב.

לא) בזמן הגמרא נהגו לפני הכניסה למרחץ לשפשף

בחוזקה את הגוף במורסן ולהזייע, ובוזה אין בעיה כיון

שהמורסן לא נשרה במים (על הגוף עדיין אין מים, אלא

רק זיעה מתחם בית המרחץ, וזיעת האדם איננה גורמת את

להחמיץ). לב) תערובת סוגים שונים של פירות מעורבת

עם מים. לג) שמפני חוזקו וחרירתו אינו מחמיץ מהר,

לכן התירו לאוכלו מיד.

כ. מִתָּר • לְתַן הַתְּבִלִין

וְהַשְׂמִשְׁמִין וְהַקֶּצֶחַ

וְכִיּוּצָא בָהֶן, לְחוּף

הַבָּצֵק; וְכֵן מִתָּר לְלוֹשׁ

הָעֵסָה בְּמֵים וְשִׁמֵן, אוֹ

דְּבִשׁ וְחֵלֶב, אוֹ לְקֶטֶף

בָּהֶן [-לזלף על העיסה]. וּבִיּוֹם

הַקֶּרְאָשׁוֹן [-בליל הסדר עבור

המצה של המצווה], אָסוּר לְלוֹשׁ וְלְקֶטֶף אֶלֶּא בְּמֵים בְּלֶבֶד

- לֹא מִשׁוּם חֲמֵץ, אֶלֶּא פְּדֵי שִׁיחֵה "לְחֵם עֲנִי" 15;

וּבְקֶרְאָשׁוֹן בְּלֶבֶד הוּא שְׂצָרִיף לְהִיּוֹת זְכָרוֹן "לְחֵם

עֲנִי".

השגת הראב"ד

מותר . . . הבצק א"א זהו על דרך הרב ז"ל שסמך על דברי ר"ע (פסחים לו) שאמר לשתי לר' אליעזר ר"י יהושע בין ושמן ודבש ולא אמרו לי דבר ועל דברי ריב"ל (שם פסחים ל"ו) שאמר כן לבניו מיומא קמא ואילך לושו לי בחלבא, ואני אומר אולי לא נאמר כן אלא בזרזים שהיו אופין אותה מיד אבל להתיר לכל אדם כשאר עיסות לא וכן עיקר.

15. דברים-ראה, טז, ג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כה. כָּל פְּלִי חֶרֶשׁ שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בֶּהֶן חֶמֶץ בַּחֲמִין - בין פְּלִי ראשון כגון קְדוּרוֹת, בין פְּלִי שְׁנִי כגון קְדוּרוֹת, בין שֶׁהָיוּ מְשֻׁנְחִין וְשׁוּעִין [=מרוחים] בְּאֶבֶר [=עופרת] שְׁעוּשִׁין אוֹתָן כְּעֵין זְכוּכִית, בין שֶׁהָיוּ חֶרֶשׁ כְּמֵה שֶׁהֵן - אין מְשַׁתְּמֵשִׁין בֶּהֶן בְּמִצָּה^מ, אֶלֶּא מִנִּיחִין לְאַחַר הַפֶּסַח וּמִבְּשֵׁל בֶּהֶן.

(מד) כי הדין שכלי חרס שבלעו דבר איסור, אינם יכולים לפלוט אותו לעולם, ואין דרך להכשיר אותם.

כו. פְּלִי רֵאשׁוֹן שֶׁרָצָה לְהִתְיַחוּ [להכשירו לפסח], וְלֹא מִצָּא פְּלִי אַחַר גְּדוּל מִמֶּנּוּ כְּדִי לְהִתְיַחוּ בְּתוֹכוֹ - הָרִי זֶה מְקִיף לוֹ שְׁפָה שֶׁל טִיט^מ עַל שְׁפָתוֹ מִבְּחוּץ, וּמִמְלֵאָהּ מִים עַד שֶׁיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם עַל שְׁפָתוֹ, וּמִרְתִּיחַ הַמַּיִם בְּתוֹכוֹ, וְדִי; וְאַחַר כֵּן שׁוֹטֵף אוֹתוֹ, וּמְשַׁתְּמֵשׁ בוֹ בְּמִצָּה.

(מה) מורח שכבה של טיט על שפת הכלי.

פֶּרֶק ו

דיני אפיית מצה ואכילתה

א. מִצּוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לְאַכֵּל מִצָּה בְּלֵיל חֲמֵשֶׁה עֶשֶׂר, שְׁנֵאמַר^מ: "בְּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מִצֹּת" - בְּכֹל מְקוֹם^מ, וּבְכֹל זְמַן^ב. וְלֹא תִלָּה [לא התנה] אֲכִילָה זוֹ בְּקֶרְבֵּן הַפֶּסַח, אֶלֶּא זוֹ מִצָּה בְּפְנֵי עֲצָמָה; וּמִצּוֹתָהּ כֹּל הַלֵּילָה. אֲבָל בְּשֶׁאֵר הָרְגֵל, אֲכִילַת מִצָּה רְשׁוּת - רְצָה, אוֹכֵל מִצָּה; רְצָה, אוֹכֵל אֶרֶז אוֹ דָחַן אוֹ קְלִיֹּת אוֹ פְּרוֹת. אֲבָל בְּלֵיל חֲמֵשֶׁה עֶשֶׂר בְּלֶבֶד, חוֹבָה; וּמִשְׁאֵכֵל כְּזֵית, יֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ.

(א) מצוות שהחיוב שלהם דורש פעולה פיזית של האדם עצמו, החיוב חל ללא תלות במקום בו הוא נמצא. (ב) בכל תקופה, גם כשבית המקדש אינו קיים.

ב. בָּלַע [ללא לעיסה] • הַשְּׁנֵת הָרֵאב"ד בָּלַע . . יֵצֵא א"א זה שבוש שאין הטעם למרור אלא שאינו טועם טעם מרור אלא אם כן לוועסו. מִצָּה, יֵצֵא; בָּלַע מְרוּר, יֵצֵא. בָּלַע מִצָּה וּמְרוּר כְּאֶחָד - יְדֵי מִצָּה יֵצֵא^י, יְדֵי מְרוּר לֹא יֵצֵא; שֶׁהַמְרוּר כְּטַפְּלָה לְמִצָּה^ה. כְּרֶכֶן בְּסִיב [של עץ] וְכִיּוֹצֵא בוֹ וּבְלָעָן, אַף יְדֵי מִצָּה לֹא יֵצֵא^י.

(ג) מאחר שפעולת הבליעה נחשבת לאכילה. (ד) בעבר

כא. כָּל פְּלִי חֶרֶשׁ שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בֶּהֶן חֶמֶץ בְּצוּנוֹן, מִתֵּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בֶּהֶן מִצָּה בְּצוּנוֹן^ל - חוּץ מִכְּלִי שֶׁמִּנִּיחִין בוֹ הַשְּׂאוֹר וְכִלֵי שֶׁמִּנִּיחִין בוֹ חֶרֶסֶת, מִפְּנֵי שֶׁחֲמוּצָן קָשָׁה^ל; וְכֵן עֲרֻבוֹת שֶׁלְּשִׁין בֶּהֶן הַחֲמִין, וּמִנִּיחִין אוֹתוֹ שָׁם עַד שֶׁיִּחְמִיץ - הָרִי הֵן כְּבֵית [=ככלי] לַשְּׂאוֹר, וְאֵין מְשַׁתְּמֵשִׁין בֶּהֶן בְּפֶסַח^ל.

(לד) היות שמשתמשים בהם בצונן, הכלי לא בולע את החמץ שהשתמשו בו, וגם המצה אינה גורמת לו לפלוט. (לה) היות שיש בהם חריפות, הכלי בולע מהם כאילו השתמשו עם הכלי במאכל חם. (לו) אפילו בשימוש בדברים צוננים.

כב. פִּיב [מעין טבון] שֶׁל חֶרֶשׁ שִׁאוּפִין עָלָיו חֲלוֹת חֶמֶץ כֹּל הַשְּׁנָה, אֵין אוֹפִין עָלָיו מִצָּה בְּפֶסַח^ל; וְאֵם מְלֹאוֹ גְּחָלִים וְהִסִּיק מְקוֹם שֶׁהָיָה מִבְּשֵׁל בוֹ הַחֲמִין, מִתֵּר לְבִשֵׁל עָלָיו מִצָּה^ל.

(לז) מפני שהמצה תבלע את טעם החמץ, שיפלט במהלך האפייה. (לח) כי הביב עבר תהליך הכשרה כנדרש, לפני שהוכנסה אליו המצה.

כג. פְּלִיט מִתְּכוֹת וְכִלֵי אֲבָנִים שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בֶּהֶן חֶמֶץ בְּרוֹתְחִין בְּכִלֵי רֵאשׁוֹן [-הכלי שעמד על האש], כגון קְדוּרוֹת וְאַלְפִסִּין [=קערות גדולות] - נוֹתֵן אוֹתָן לְתוֹךְ פְּלִי גְּדוּל, וּמִמְלֵא עֲלֵיהֶן מַיִם, וּמִרְתִּיחֵן בְּתוֹכוֹ; וְאַחַר כֵּן שׁוֹטֵף אוֹתָן^מ, וּמְשַׁתְּמֵשׁ בֶּהֶן בְּמִצָּה. וְכֵן הַסְּפִינִין, מִרְתִּיחַ אֶת הַלֶּהֶב וְאֶת הַנֶּצֶב [=קת] בְּכִלֵי רֵאשׁוֹן, וְאַחַר כֵּן מְשַׁתְּמֵשׁ בֶּהֶן בְּמִצָּה.

(ט) הכלל בהכשרת כלים הוא: 'כבולעו כך פולטו' - הכלי פולט את המאכל או הטעם שנבלע בו באותו אופן בה בלע אותו. (מ) במים קרים, כדי לצנן את הכלים שאם לא יעשה כן יש חשש שמא יחזור הכלי ויבלע את האיסור מהמים החמים שעליו.

כד. כָּלִי מִתְּכוֹת וְאֲבָנִים וְכִלֵי עֲצִים שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בֶּהֶן חֶמֶץ בְּכִלֵי שְׁנִי^{מא}, כגון קְדוּרוֹת וְכוֹסוֹת - נוֹתֵן אוֹתָן לְתוֹךְ פְּלִי גְּדוּל, וְנוֹתֵן עֲלֵיהֶן מַיִם רוֹתְחִין^{מב}, וּמִנִּיחֵן בְּתוֹכוֹ עַד שֶׁיִּפְּלְטוּ; וְאַחַר כֵּן שׁוֹטְפִין^{מג}, וּמְשַׁתְּמֵשׁ בֶּהֶן בְּמִצָּה.

(מא) כינוי לכלי שאליו העבירו את התבשיל, מה'כלי הראשון'. (מב) שופך עליהם מים רותחים מ'כלי ראשון'. (מג) במים צוננים (כמו שהתבאר בהלכה הקודמת).

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְיֹצֵאִין לֹא בִפֶּת מֶרְסֶן, וְלֹא בִפֶּת סְבִינִי; אֲכָל לֶשׁ הוּא אֶת הַקֶּמַח בְּסִבִּין שְׁלוֹ וּבְמִוְרָסְנוּ וְעוֹשֶׂהוּ פֶת, וְיֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוּבְתוֹ. וְכֵן פֶּת סֹלֶת נִקְיָה בְּיוֹתֵר - הֲרִי זֶה מִתְרַת, וְיֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוּבְתוֹ בְּפֶסֶח; וְאִין אוֹמְרִין בָּהּ, 'אִין זֶה לֶחֶם עֲנִי'.

(יא) והיה בה גם קצת מים, כיון שעיסה שנילושה במי פרות בלבד אינה יכולה להגיע לחימוץ, ומצה שאינה יכולה להגיע לחימוץ - לא יוצאים ידי חובה באכילתה. (יב) המצה צריכה להיות "לחם עוני", וכאשר היא עשויה מייין, שמן, דבש או חלב - היא אינה "לחם עוני". (יג) סוגי הפסולת של התבואה. מכיוון שלא נהוג להכין ממנה לחם, לא ניתן לצאת בה ידי חובת מצוות מצה.

ו. אֶחָד • מִצֵּה

שְׁנֵאֶפֶיִת בְּתַנּוּר, או

בְּאַלְפֶס [קערה המיועדת

לאפייה], **בֵּין שְׁהַדְבִיק**

הַבֶּצֶק בְּאַלְפֶס וְאַחַר כֶּף

הַרְתִּיחַ, בֵּין שְׁהַרְתִּיחַ

וְאַחַר כֶּף הַדְבִיק, אֶפְלוּ

אֶפְיָה [=אפאה] **בְּקַרְקַעֵי -**

הֲרִי זֶה יֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוּבְתוֹ. וְכֵן אִם לֹא נִאֶפְיָה אֶפְיָה

גְּמוּרָה, יֹצֵאִין בָּהּ - וְהוּא, שְׁלֵא יִהְיֶה חוּטִין שֶׁל בֶּצֶק

נִמְשְׁכִין מִמֶּנָּה בְּעַת שְׁפוּרְסָה [=שוכרה לחתיכות]. **וְיֹצֵאִין**

בְּרִיקֵי הַשְּׂרִי [=מצה שרויה במים] - **וְהוּא, שְׁלֵא נְמוּחַ**

[=נמס]; אֲכָל מִצֵּה שְׁבִשְׁלָה - אִינוּ יֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוּבְתוֹ,

שְׁהֲרִי אִין בָּהּ טַעַם פֶּת.

(יד) בחפירת גומה בקרקע סמוך למקור חימום.

ז. אִין אָדָם יֹצֵא יְדֵי חוּבְתוֹ בְּאֲכִילַת מִצֵּה שֶׁהִיא

אֶסוּרָה לוֹ, כִּגְוֵן שְׁאֲכָלָה טָבֵל [=ללא הפרשת מעשרות], **או**

מִעֶשֶׂר רֵאשׁוֹן שְׁלֵא נִטְלָה תְרוּמָתוֹ^ט, או שְׁגִזְלָה. זֶה

הַפֶּלֶל: כֹּל שֶׁמְבָרְכִין עָלָיו בְּרֶפֶת הַמְזוּן, יֹצֵא בָּהּ

יְדֵי חוּבְתוֹ; וְכֹל שֶׁאִין מְבָרְכִין עָלָיו בְּרֶפֶת הַמְזוּן,

אִין יֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוּבְתוֹ.

(טו) מעשר ראשון הניתן ללוויים מותר באכילה רק לאחר

הפרשת תרומה ממנו לכהנים.

המנהג הרווח היה לעטוף את המאכל עם ריק ולאוכלו. (ה) מכיוון שהמצה היא המאכל העיקרי, למרות אין חשיבות כשנאכל יחד איתה. (ו) מאחר שהסיב אינו מאכל, הוא חוצץ בין המצה לפה, ולא נחשב שאכל מצה.

ג. אֲכָל מִצֵּה בְּלֹא בְּוָנָה, כִּגְוֵן שְׁאֲנִסוּהוּ גוֹיִם

לְאָכֵל - יֹצֵא יְדֵי חוּבְתוֹ; אֲכָל פְּזִית מִצֵּה וְהוּא

נִכְפָּה בְּעַת שְׁטוּתוֹ [-התקף שגעון], **וְאַחַר כֶּף נִתְרַפָּא -**

חֵיב לְאָכֵל אַחַר שְׁנִתְרַפָּא; לְפִי שְׁאוּתָה אֲכִילָה

הִיתָה בְּשַׁעָה שֶׁהָיָה פְטוּר מִכָּל הַמְצוּוֹת.

(ז) כי הכלל שיוצאים ידי חובת קיום מצווה, גם כשלא

מתכוונים לעשות לשם מצווה.

ד. אִין אָדָם יֹצֵא יְדֵי חוּבְתוֹ אֲכִילַת מִצֵּה, אֶלֶּא

אִם כֵּן אֲכָלָה מִאֶחָד מִחֻמְשַׁת הַמִּינִין^ה - שְׁנֵאֶמְר^ו:

"לֹא יֵאָכֵל חֻמְץ", וְנִאֶמְר^י:"תֹּאכְלוּ מִצוֹת:"

דְּבָרִים הַבָּאִים [-שיכולים לבוא] **לְיְדֵי חֻמּוֹץ - אִם אֲכָלְוּ**

מִצֵּה, יֹצֵא בָּהֶן יְדֵי חוּבְתוֹ; אֲכָל שְׁאֵר הַדְּבָרִים,

כִּגְוֵן אֲרִזוֹ וְדָחַן וְקִטְנוֹת - אִין בָּהֶן [מִצוֹת] מִצֵּה, לְפִי

שֶׁאִין בָּהֶן חֻמּוֹץ [-אינם מחמיצים].

(ח) חיטה, שעורה, כוסמין, שיבולת שועל ושיפון.

ה. הַעוֹשֶׂה • עֶסֶה מֵן

הַחֻטִּים וּמֵן הָאֲרִזוֹ - אִם

יֵשׁ בָּהּ טַעַם דָּגָן, יֹצֵא

בָּהּ יְדֵי חוּבְתוֹ. עֶסֶת

הַפֶּלְבִּים [-לאכילת כלבים] - **כִּזְמַן שֶׁהָרוּעִים אוֹכְלִין**

מִמֶּנָּה^ט, יֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוּבְתוֹ; אִין הָרוּעִים אוֹכְלִין

מִמֶּנָּה, אִינוּ יֹצֵא בָּהּ, שֶׁאִין זֶה מְשַׁמְרַת לְשֵׁם מִצֵּה.

(ט) בזמן שהכינו אותה לכלבים, תכנונו שגם הרועים יאכלו

ממנה. (י) כיון שנשמרה מחימוץ עבור מצוות מצה.

מִצֵּה • שְׁלֵשָׁה בְּמִי

פְּרוֹת, יֹצֵא בָּהּ יְדֵי

חוּבְתוֹ בְּפֶסֶח^י. אֲכָל אִין

לְשִׁין אוֹתָהּ בַּיּוֹן, או

שְׁמֵן, או דְּבֶשׁ, או חֶלֶב - מִשּׁוּם "לֶחֶם עֲנִי", כְּמוֹ

שְׁבִאֲרוּנִי; וְאִם לֶשׁ וְאָכֵל, לֹא יֹצֵא יְדֵי חוּבְתוֹ. וְאִין

17. דברים-ראה, טז, ג. 18. שם, יב, כ.

מצה. . עוני: השיטות בזה - לקו"ש חט"ז ע' 123.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ו ניסן - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה

קכה מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ח. הכהנים יוצאין [ידי חובתן] **בְּחֶלֶה** ^{טו} ובתרומה, אף על פי שהיא מצה שאינה ראויה לכל אדם¹⁹; וכן יוצאין במצה של מעשר שני, בירושלים^{יח}. אבל אין יוצאין במצה של בכורים, אפלו בירושלים; מפני שהבכורים, אין בהן הטר [אכילה] בכל המושבות [אלא בירושלים], ומעשר שני, אפשר שיפדה ויאכל בכל מקום, וכתוב^{יט}: "בכל מושבותיכם תאכלו מצות" - מצה הראויה להאכל בכל המושבות, היא שיוצאין בה ידי חובה.

טז) החלק המופרש לכהנים מהבצק. יז) מותרת רק לכהנים, וזר שאוכל אותה חייב מיתה בידי שמים. יח) שלא נפדה ומותר לאכלו רק בירושלים.

(כג) כדי שטעם המצה יישאר בפיו.

יב. אָסְרוּ חֲכָמִים לֶאֱכֹל מִצָּה בְּעֶרֶב הַפֶּסַח, כְּדִי שִׁיהִיָּה הַכֹּר לֶאֱכִילָתָהּ בְּעֶרֶב; וּמִי שֶׁאֵכַל מִצָּה בְּעֶרֶב הַפֶּסַח, מִפְּנֵי אֹתוֹ מִפְּת מִרְדּוֹת [=מלקות מתקנת חכמים]. **וְכֵן אָסוּר לֶאֱכֹל עֶרֶב הַפֶּסַח מִקֹּדֶם הַמִּנְחָה** [-כשעתים וחצי לפני השקיעה] **בְּמַעֲט, כְּדִי שִׁיִּכְנַס לֶאֱכִילַת מִצָּה בְּתַאֲוָה; אֲבָל אוֹכֵל הוּא מַעֲט פְּרוֹת אוֹ יִרְקוֹת, וְלֹא יִמְלֵא כְּרִשׁוֹ** [=כרסו] **מִהֵן. וְחֲכָמִים הִרְאִישׁוּנִים הָיוּ מְרַעֲיָבִין עֲצָמָן עֶרֶב הַפֶּסַח, כְּדִי לֶאֱכֹל מִצָּה בְּתַאֲוָה וְיִהְיוּ מִצְּוֹת חֲבִיבִים עָלָיו; אֲבָל בְּשֶׁאֵר עֲרָבֵי יָמִים טוֹבִים, אוֹכֵל וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁתַּחֲשֵׁף.**

טז) החלק המופרש לכהנים מהבצק. יז) מותרת רק לכהנים, וזר שאוכל אותה חייב מיתה בידי שמים. יח) שלא נפדה ומותר לאכלו רק בירושלים.

פָּרֵק ז

דינים כללים בליל הסדר: סיפור יציאת מצרים, הסיבה, שתיית ארבע כוסות ואכילת מרור.

ט. חֲלוֹת תּוֹדָה ^{יט} ורקיקי נזירי **שֶׁעָשָׂה אוֹתָן לְעֲצָמוֹ, אֵין יוֹצֵאִין בְּהֵן, שְׁנֵאֲמַר²⁰: "וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַמִּצּוֹת" - מִצָּה הַמְּשַׁמְרֶת** [שלא תחמין] **לְעִנְיַן מִצָּה בְּלֶבֶד, הִיא שִׁיוֹצֵאִין בָּהּ; אֲבָל זֶה, מְשַׁמְרֶת לְעִנְיַן הַזָּבַח. וְאִם עֲשִׂין לְמִכּוֹר בְּשׁוֹק, הֲרִי זֶה יוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבְתוֹ; שֶׁהַעוֹשֶׂה לְמִכּוֹר בְּשׁוֹק, בְּדַעְתּוֹ שֶׁאִם לֹא יִמְכְּרוּ יֹאכֵל אוֹתָן, וְנִמְצָא בְּשַׁעַת עֲשִׂיתָן, שְׁמֶרֶן לְשֵׁם מִצָּה.**

א. מִצְּוֹת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה לְסַפֵּר בְּנִסִּים וּנְפִלְאוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ לְאַבְרָהָמֵנוּ בְּמִצְרַיִם, בְּלֵיל חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר בְּנִסָּן - שְׁנֵאֲמַר²¹: "זְכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה", כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר²²: "זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת". **3. וּמִנְיַן שֶׁבְּלֵיל חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר? תְּלַמּוּד לּוֹמַר²³: "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: בְּעֶבְרַת זֶה", בְּשַׁעַת שִׁישׁ מִצָּה וּמְרוֹר מְנַחִים לְפָנֶיךָ. וְאִם עַל פִּי שְׁאִין לוֹ בֵּן, אֲפֹלוּ חֲכָמִים גְּדוֹלִים - חֲיָבִין לְסַפֵּר בְּיִצִּיאַת מִצְרַיִם; וְכֵל הַמְּאָרִיךְ בְּדִבְרֵים שֶׁאֲרַעוּ וְשִׁהִיו, הֲרִי זֶה מְשַׁבֵּחַ.**

יט) חלות שמגיעות כחלק מקורבן תודה. כ) חלות שבאות עם קורבן נזיר.

י. הַפֶּל חֲיָבִין בְּאֲכִילַת מִצָּה, אֲפֹלוּ נְשִׁים כֵּאֲוֵעֵבָדִים. **יג. קָטָן הַיָּכוֹל לֶאֱכֹל פֶּת - מְחַנְכֵּין אוֹתוֹ בְּמִצְוֹת, וּמְאֲכִילִין אוֹתוֹ כְּזֵית מִצָּה. חוֹלָה אוֹ זָקֵן שֶׁאִינוֹ יָכוֹל לֶאֱכֹל מִצָּה, שׁוֹרִיץ לוֹ רְקִיק בְּמִים וּמְאֲכִילִין אוֹתוֹ - וְהוּא, שְׁלֵא נְמוּחַ.**

א) המצווה בליל הסדר היא לספר בפירוט, ולא להסתפק בהזכרה בלבד. ב) כמו שזכירת השבת נעשית באמצעות דיבור דווקא (הקידוש), ולא מסתפקים בעשיית דברים. כך גם הזכירה שצריכה להיות בליל הסדר, נעשית דווקא בדיבור. ג) כלומר: מצות סיפור יציאת מצרים היא רק כאשר המספר יכול להצביע במהלך הסיפור על הדברים העומדים לפניו ולספר מדוע הם נצרכים (מצה ומרור), וזה שייך רק בליל ט"ו בניסן במהלך ליל הסדר.

כא) מכיוון שהתורה השוותה את מצות אכילת מצה לאיסור חמץ, שבו גם הנשים חייבות. כב) גויים שמלו וטבלו לשם עבדות, שחייבם במצוות כנשים.

יא. מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, שְׁאִין מְסַפְרִין [-אוכלים] **אַחַר מִצָּה פְּלוּם**, **יג. וְאֲפֹלוּ קָלִיּוֹת וְאֶגְזוֹזִים וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן; אֲלֹא אִם עַל פִּי שֶׁאֵכַל מִצָּה, וְאֲבָל אַחֲרֶיהָ מְאֲכִילוֹת**

19. שמות-בא, יב, כ. 20. שמות-בא, יב, יז. 21. שמות-בא, יג, ג. 22. שמות-יתרו, כ, ז. 23. שמות-בא, יג, ח.

הפניות לשיחות קודש
מחנכין אותו במצוות: שיטת רבינו בחיוב חינוך הקטן באכילת מצה - לקו"ש ח"ז ע' 235 והע' 32. שנאמר . . . הוזה: ואילו בסהמ"צ נלמד החיוב מהפסוק "והגדת לבנך" - יין מלכות סמ"ד. כמו . . . השבת: מחיוב הזכרת השבת למדנו שחובת ההזכרה היא בדברים, נוסף על קיום המצוות הקשורות בכך; הביאור הפנימי בה - לקו"ש ח"ז ע' 78 והע' 5, חכ"א ע' 68, יין מלכות סמ"ד. מדוע לא הובא סיום הפסוק "לקדשו"? - לקו"ש ח"ז ע' 508 הע' ד"ה פסח.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

~ נקודות משיחות קודש ~

"מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרַח לְכַפֵּר בְּנִסִּים וּנְפִלְאוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ לְאַבֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם . . שְׁנֵאמַר: "וְזָכַרְתָּ אֶת הַיּוֹם הַזֶּה", כְּמוֹ שְׁנֵאמַר: וְזָכַרְתָּ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת".

צריך להבין, לשם מה הביא הפסוק "זכור את יום השבת גוי" ומה חסר בלימוד מהפסוק "זכור את היום הזה גוי" ומדוע צריך גם לפסוק "זכור את יום השבת". ב"אור שמח" כאן כתב שכוונת הרמב"ם להשמיע שצריכה להיות הזכירה לא רק בפה (לקדשו בדברים) אלא גם בלב (קידוש), וכן הוא בזכירת יציאת מצרים שחיובה לא רק בפה אלא גם בלב – ד' כוסות.

אלא שאי אפשר להעמיס תירוץ זה בדברי הרמב"ם כי נוסף על כך שלפי"ז צריך היה להוסיף תיבת "לקדשו" שהרי ממנה הלימוד לקידוש, הרי גם בדפוסים שבהם נוספה תיבת "לקדשו" אין לפרש כן כוונת הרמב"ם שהרי קידוש על היין בשבת וד' כוסות בליל הסדר הם מדרבנן, ואילו כאן מדבר הרמב"ם בחיוב תורה.

ויש לומר כוונת הרמב"ם במה שהוסיף הלימוד "שנאמר זכור את יום השבת" להוכיח שחיוב "זכור את היום הזה אשר יצאתם" פירושו זכירה בדברים, היינו "לספר בניסים ונפלאות כו" ולכן מביא רביה "שנאמר זכור את יום השבת" שפירושו זכירה בדברים.

והטעם לכך שזהו פשט הכתובים, כי בהמשך לפסוק "זכור את היום הזה גוי" בא החיוב "ולא יראה לך חמץ . . שבעת ימים תאכל מצות וגו'" בוא"ו החיבור, היינו שקיום הזכירה הוא בקיום מצוות הפסח, ובמילא אין הכרח שזכרון זה צריך להיות בדיבור – "לספר בניסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים"

משא"כ בפסוק "זכור את יום השבת לקדשו" הזכירה היא בפני עצמה – זכירה בדברים, שהרי המשך הכתובים "ששת ימים תעבוד גוי" ויום השביעי שבת לה' אלקיך לא תעשה כל מלאכה וגו' הם חיובים נוספים שכן לא הוזכרו בוא"ו המוסיף, ולאחר שלמד שזכירת השבת היא בדברים, הרי שגם הפסוק "זכור את היום הזה וגו'" הוא בדברים, ואפשר ללמוד ממנו החיוב "לספר בניסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים".

(יין מלכות (הישן סימן מ"ד) משיחת יום כ' של חג השבועות ה' תשמ"ה מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

ב. מִצְוַת הַלְוִיָּה לְבָנִים, וְאֶפְלוּ לֹא שְׂאֵלוּ - שְׁנֵאמַר²⁴: "וְהִגַּדְתָּ לְבָנֶיךָ". לְפִי דַעְתּוֹ שֶׁל בֶּן, אָבִיו מִלְמָדוֹ. בִּיצֵד? אִם הִיָּה קִטְּן אוֹ טַפֵּשׁ - אוֹמֵר לוֹ: 'בְּנִי, בְּלָנוּ הֵיינו עֲבָדִים כְּמוֹ שֶׁפָּתַח זוֹ אוֹ כְּמוֹ עֶבֶד זֶה בְּמִצְרַיִם, וּבְלִילָה הִיָּה פָּדָה אוֹתָנוּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְיִצְאָנוּ לְחֵירוֹת'; וְאִם הִיָּה הַבֵּן גְּדוֹל וְחָכֵם - מוֹדִיעוֹ מַה שְׂאָרַע לָנוּ בְּמִצְרַיִם, וְנִסִּים שֶׁנַּעֲשׂוּ לָנוּ עַל יְדֵי מֹשֶׁה וְרַבְּנוּ, לְפִי דַעְתּוֹ שֶׁל בֶּן.

ג. וְצִרְיָה לְעִשׂוֹת שְׁנֵי בְלִילָה הִיָּה - פְּדֵי שִׁירָאוּ הַבָּנִים וְיִשְׂאֵלוּ וְיֹאמְרוּ: 'מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלִּילָה הַזֶּה מִכָּל הַלִּילוֹת? עַד שֶׁיִּשְׁבֹּב לָהֶם וְיֹאמַר לָהֶם: 'כָּף וְכָף אַרְעֵי, וְכָף וְכָף הִיָּה'. וְכִיצֵד מִשְׁנֵה? מִחֶלֶק לָהֶם קְלִיּוֹת [גירי חיסה קלויים] וְאֶגְזוּזִים, וְעוֹקְרִין [=מסירים] הַשֶּׁלֶחַן מִלְּפָנֵיהֶם קִדְּם

השנת הראב"ד וחומפין מצה א"א פירוש אחר ממנהרין לאכול כדי שלא ישנו.

שְׂאֵלָלוּ, וְחוֹטְפִין • מִצְוַת זֶה מֵיֵד זֶה [גניבת האפיקומן], וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים הָאֵלוּ. אֵין לוֹ בֶּן, אֲשֶׁתּוֹ שׂוֹאֵלָתוֹ; אֵין לוֹ אִשָּׁה - שׂוֹאֵלִין זֶה אֶת זֶה 'מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלִּילָה הַזֶּה', וְאֶפְלוּ הֵיוּ בְּלֵן חֲכָמִים. הִיָּה לְבָדוּ, שׂוֹאֵל לְעַצְמוֹ 'מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלִּילָה הַזֶּה'.

ד. וְצִרְיָה לְהַתְחִיל בְּגִנּוּת וְלִסִּים בְּשִׁבְחָה. בִּיצֵד? מִתְחִיל וּמְסַפֵּר, שֶׁבִּתְחִלָּה הֵיוּ אַבֹתֵינוּ - בְּיַמֵּי תְּרַח וּמִלְּפָנָיו - פּוֹפְרִין וְטוֹעִין אַחֲרֵי הַהֶבֶל, וְרוֹדְפִין עֲבוּדָה זָרָה; וּמְסִים פְּדַת הָאֲמַת, שֶׁקָּרְבָנוּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לָהּ, וְהַבְדִּילָנוּ מִן הַתּוֹעִים, וְקָרְבָנוּ לְיַחֲדוּ [ה-אמנה באחדות ה']. וְכֵן מִתְחִיל וּמוֹדִיעַ, שֶׁעֲבָדִים הֵיינו לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם, וְכָל הַרְעָה שֶׁגָּמְלָנוּ; וּמְסִים בְּנִסִּים וּנְפִלְאוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ לָנוּ, וּבְחֵירוֹתָנוּ. וְהוּא שִׁידְרַשׁ מִ"אַרְמֵי אֶבֶד אָבִי"²⁵, עַד שִׁיגְמַר כָּל הַפְּרָשָׁה; וְכָל הַמוֹסֵף וּמֵאֲרִיף בְּדַרְשׁ פְּרָשָׁה זוֹ, הָרִי זֶה מְשַׁבַּח.

ה. כָּל מִי שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלֹשָׁה דְבָרִים אֵלוֹ בְּלִיל חֲמִשָּׁה עָשָׂר, לֹא יִצְאָ יְדֵי חוֹבְתּוֹ; וְאֵלוֹ הֵן: פֶּסַח,

24. שמות-בא, יג, ח. 25. דברים-כ"טבוא, כו, ה.

הלכה ד: שלבים ואופנים בקירוב בני"י לקב"ה הטמונים בהלכה זו – לקו"ש ח"י"ז ע' 83, 41, 43, חכ"א ע' 74, חכ"א ע' 35, חכ"א ע' 48, חכ"א ע' 26. כופרין: דיוק הלשון – לקו"ש ח"י"ז ע' 82, חכ"א ע' 38. בדת האמת: עיון במקור הביטוי "דת האמת" – לקו"ש ח"ד" ע' 211, חכ"א ע' 2. הלכה ו: ביאור

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ו ניסן - ספר זמנים - הלכות חמין ומצה קכו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מצה, ומרורים. פסח, על שם שפסח המקום ברוך הוא על בתי אבותינו במצרים, שנאמר: "וַאֲמַרְתֶּם זִבְחַת פֶּסַח הוּא לַה'"; מרורים, על שם שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים; מצה, על שם שנגאלו. ודברים האלו בלן, הן הנקראין 'הגדה'.

מצה, ומרורים. פסח, על שם שפסח המקום ברוך הוא על בתי אבותינו במצרים, שנאמר: "וַאֲמַרְתֶּם זִבְחַת פֶּסַח הוּא לַה'"; מרורים, על שם שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים; מצה, על שם שנגאלו. ודברים האלו בלן, הן הנקראין 'הגדה'.

ט) מאחר והמנהג לאכול ב'הסיבה' לא היה אצל נשים בדרך כלל. י) מאחר וצריך לשבת לפניו בצורה מכבדת, בשונה מאב סומוכים שימחל על כבודו. יא) מכיוון שהדרך המצויה היא לאכול ביד ימין, ומסבים לצד שמאל.

ד) במצוות סיפור יציאת מצרים. ה) בדומה ללשון הציווי בתורה: 'זהגדת'.

ט. ארבעה כוסות האלו - צריך למזג אותן [=למהול במים], כדי שתהיה שתיה ערבה²⁶; הפל לפי היין, ולפי דעת השוטה. ולא יפחות בארבעתן²⁷ מרביעית יין חי²⁸. שתה ארבעה כוסות אלו מיין שאינו מזוג - יצא ידי ארבעה כוסות, ולא יצא ידי חרות²⁹; שתה ארבעה כוסות מזוגין בבת אחת³⁰ - ידי חרות יצא, ולא יצא ידי ארבעה כוסות. ואם שתה מפל כוס מהן רבו, יצא³¹.

ו. בכל דור ודור, חייב אדם להראות את עצמו כאלו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים, שנאמר²⁷: "וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִמִּצְרַיִם". ועל דבר זה צוה בתורה²⁸: "וְזָכַרְתָּ, כִּי עֶבֶד הָיִיתָ"; פלומר, כאלו אתה בעצמך היית עבד, ויצאת לחרות ונפדיית.

ו) כלומר: הפסוק כולל גם את האב המספר לבניו בדורות הבאים.

יב) בזמן הרמב"ם היין היה חזק מאוד, והיו רגילים למהול בו מעט מים כדי שיוכלו להנות מהשתייה. יג) בכל אחת מארבע הכוסות. יד) משיעור רביעית יין, ללא חלק המים שמעורבים בו. טו) כלומר: לא קיים את המצווה בכל פרטיה. טז) ולא כפי הדרך הרצויה לשתות את חלקן במהלך אמירת ההגדה. יז) ולכתחילה צריך לשתות את כל תכולת הכוס.

ז. לפיקוד, כשסועד אדם בלילה הזה, צריך לאכל ולשתות והוא מסב [=נשען על צידו] דרך חרות. וכל אחד ואחד, בין אנשים בין נשים³², חייב לשתות בלילה הזה, ארבעה כוסות של יין - אין [=לא] פחות מהן; ואפלו עני המתפרנס מן הצדקה, לא יפחתו לו [=בבאי הצדקה] מארבעה כוסות; שעור פל כוס מהן, רביעית [ממידת לוג].

י. פל כוס וכוס מארבעה כוסות האלו, מברך עליו ברכה בפני עצמו³³. וכוס ראשון, אומר עליו קדוש היום; וכוס שני, קורא עליו את ההגדה; כוס שלישי, מברך עליו ברכת המזון; כוס רביעי, גומר עליו את ההלל, ומברך עליו ברכת השיר [=ההלל]. ובין הכוסות האלו - אם רצה לשתות, שוטה; בין שלישי לרביעי, אינו שוטה³⁴.

ז) מאחר וצריכים לספר את נס הגאולה כדבר אקטואלי המתרחש כעת, מתאים ש'הסדר' ייערך בהסיבה כמנהג 'בני חורין'. ח) חייבו בזה אף את הנשים מאחר והנס התרחש גם להם.

יח) ולא יפטור אחת מהן בברכה על חברתה. יט) מחשש שישתכר ולא יגמור את ההלל, בשונה מהשתייה המותרת בין הכוסות הראשונים, מאחר והיא נערכת בתוך הסעודה, היא לא משכרת.

ח. אפלו עני שבישראל, לא יאכל עד שיקב. אשה אינה צריכה הסבה³⁵; ואם אשה חשוכה היא, צריכה הסבה. וכן אצל אביו והשמש בפני רבו [=משרת בבית אדונו], צריכין הסבה; אבל תלמיד בפני רבו, אינו מסב אלא אם כן נתן לו רבו רשות. והסבת ימין, אינה הסבה³⁶; וכן המסב על ערפו, או על פניו - אין זו הסבה. ואימתי צריכין הסבה?

יא. החרסת - מצוה מדברי סופרים, זכר לטיט שהיו עובדין בו במצרים. וכיצד עושין אותה?

26. שמות-בא, יב, כז. 27. דברים-ואתחנן, ו, כג. 28. שם, ה, טו.

ארוך בדין זה - לקו"ש ח"ב ע' 39. לפיכך: הנאמר בהלכה הקודמת (בכל דור ודור) אינו טעם לסעודה, אלא חלק מההלכה - לקו"ש ח"א ע' 18 והע' 29.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אחר, ומצה וחרסת, וגופו של פכש הפסח, ובשר חגיגה של יום ארבעה עשר^א; ובזמן הזה, מביאין על השלחן שני מיני בשר - אחד זכר לפסח, ואחד זכר לחגיגה.

(א) זמן אכילתה הוא לפני אכילת קרבן פסח, כדי שאכילת קרבן הפסח תהיה מתוך שובע.

ב. מתחיל ומברך 'בורא פרי האדמה', ולוקח ירק ומטבל אותו בחרסת^ב, ואוכל פזית, הוא וכל המסבין עמו - כל אחד ואחד, אין פחות מבינה. ואחר כך עוקרין [=מסירין] את השלחן מלפני קורא ההגדה לבדו^ג, ומוזגין הפוס השני, וכאן הבן שואל. ואומר הקורא [-המקריא את ההגדה]: 'מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות? שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפלו פעם אחת, והלילה הזה שתי פעמים; שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה, והלילה הזה פלו מצה; שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי שלוק [=מבושל הרבה] ומבשל, והלילה הזה פלו צליה; שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות, והלילה הזה מרורים; שבכל הלילות אנו אוכלין בין יושבין ובין מסבין, והלילה הזה פלנו מסבין'.

(ב) הירק שעומד על השולחן (כפי שכתב בהלכה הקודמת), השינוי הראשון הנעשה כדי לעורר את הילדים לשאול על עריכת הסדר. (ג) הסדר הוא שאחד מן המסובים מקריא בקול את ההגדה לכל המסובים. (ד) את הירק והמרור (להלן הלכה ו). (ה) מצוות קרבן פסח לאוכלו צלי. (ו) סדר השאלות מקביל לצורת עריכת הסדר.

ג. בזמן הזה, אינו אומר 'הלילה הזה פלו צלי' - שאין לנו קרבן. ומתחיל בגנות, וקורא עד שגומר דרש פרישת 'ארמי אבד אבי'²⁹ בלה.

ד. ומחזיר השלחן לפניו, ואומר: 'פסח זה שאנו אוכלין, על שם שפסח המקום ברוך הוא על בתי אבותינו במצרים, שאמרו³⁰: ואמרתם זבח פסח הוא לה'; ומגביה המרור בידו ואומר: 'מרור זה שאנו אוכלין, על שם שמררו המצרים את בני אבותינו

לוקחין תמרים או גרוגרות [=תאנים מיובשות] או צמוקין וכיוצא בהן, ודורסין [=מועכים] אותן, ונותנין לתוכן חמץ^א. ומתבלין אותן בתבלין כמו טיט בתבן; ומביאין אותן על השלחן בלילי הפסח.

(כ) זכר למרירות השעבוד.

יב. אכילת מרור - אינה מצוה מן התורה בפני עצמה, אלא תלויה היא באכילת הפסח; שמצות עשה אחת לאכל בשר הפסח^ב, על מצה ומרורים. ומדברי סופרים, לאכל המרור לבדו בליל זה, אפלו אין שם קרבן פסח.

(כא) מהפסוק: 'על מצות ומרורים יאכלוהו' למדו - שמצוות אכילת מרור קיימת רק בזמן שמקיימים את מצוות קרבן פסח.

יג. מרורים האמורים בתורה, הן החזרת והעלשין והתמכה והתרחבינה והמרור [-מיני עלים מרים]; כל אחד מחמשת מיני ירק אלו, נקרא 'מרור'. ואם אכל מאחד מהן או מחמשתן פזית. יצא - והוא, שיהיו לחין; ויוצאין בקלח [=שורש] שלהן, אפלו יבש. ואם שלקן [-בישול קלות], או כפשן [=בחומן, או זמן רב במים], או בשלן - אין יוצא בהן [-שהמרירות פגה מהן].

~ יום שישי כ"ז ניסן ~

פֶּרֶק ח

דיני ועריכת 'ליל הסדר'

א. סדור עשיית מצוות אלו בליל חמשה עשר, כך הוא: בתחלה מביאין כוס לכל אחד ואחד, ומברך 'בורא פרי הגפן', ואומר עליו קדוש היום, וזמן [-שהחיינו], ושותה. ואחר כך מברך 'על נטילת ידים', ונוטל ידיו. ומביאין שלחן ערוף, ועליו מרור וירק

29. דברים-כ"ח, כו, ה-ט. 30. שמות-בא, יב, כז.

כולו צלי: ביאור שיטת רבינו דחגיגה נאכלת צלי ועיון בדברי הצ"ח בנושא - לקו"ש חל"א ע' 53. שבכל . . מסובין: מכאן שקושייה זו היו שואלים גם בזמן בית המקדש; מדוע לא מופיעה בגמרא קושייה זו? - הגש"פ ע' יג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ט) וחוששים שנגע באחד מהמקומות המכוסים המצריכים נטילת ידיים.

השנת הראב"ד ואחר כך לוקח מצה ומרור ומטבל באחר א"א זהו כהלל (פסחים קטו), ומ"מ זה הסדר לא דייק.

ז. ואחר כן מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו על אכילת מצה ומרורים, ואוכלן. ואם אכל מצה בפני עצמה ומרור בפני עצמו, מברך על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו.'

ז. ואחר כן מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו על אכילת המצה, ואוכל מבשר חגיגת ארבעה עשר תחלה. ומברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו על אכילת הפסח, ואוכל מגופו של פסח. ולא ברפת הפסח פוטרת של זבח, ולא של זבח פוטרת של פסח.'

י) מאחר והן שתי מצוות שונות.

ח. בזמן הזה שאין שם קרבן, אחר שמברך חזר... בחרוסת א"א זה הכל. והמוציא, חזר • ומברך 'על אכילת מצה', ומטבל מצה בחרסת ואוכל. וחזר ומברך 'על אכילת מרור', ומטבל מרור בחרסת ואוכל; ולא לשהה אותו בחרסת, שמא יבטל טעמו. וזה מצוה מדבריי סופרים. וחזר וכורף מצה ומרור, ומטבל בחרסת, ואוכלן בלא ברכה, זכר למקדש.

יא) המרור נאכל בנפרד, מאחר ובזמן הזה חיובו רק מדרבנן וביחס למצוות מצה שהיא מהתורה נחשב כדבר 'רשות', והכלל הוא שאכילת דבר של רשות מפריעה לקיום מצווה בה נדרשת אכילה. בשונה מהזמן בו בית המקדש קיים שהחיוב בשניהם הוא מהתורה.

ט. ואחר כן נמשך בפסעודה, ואוכל כל שהוא רוצה לאכל, ושותה כל שהוא רוצה לשתות. ובאחרונה אוכל מבשר הפסח, ואפלו פזית, ואינו

במצרים, שנאמר³¹: וימררו את חמיהם; ומגביה המצה בידו ואומר: 'מצה זו שאנו אוכלין, על שם שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם הקדוש ברוך הוא וגאלם מיד, שנאמר³²: ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים וכו'. ובזמן הזה אומר: 'פסח שהיו אבותינו אוכלין בזמן שבית המקדש קיים, על שם שפסח הקדוש ברוך הוא על בתי אבותינו וכו'.

ה. ואומר: 'לפיכך אנו תיבין להודות להלל לשבח לפאר לרומם לגדל ולהדר ולנצח למי שעשה לנו את כל הנסים האלו, והוציאנו מעבדות לחרות, ונאמר לפניו, הללו יה. הללו יה, הללו עבדי ה' וגו'³³, עד "חלמיש, למעינו מים"³⁴; וחותם: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים, והגיענו ללילה הזה לאכל בו מצה ומרורים. ובזמן הזה מוסיף: 'כן ה' אלהינו ואלהי אבותינו, יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הפאים לקראתנו לשלום, שמחים בכנין עירך וששים בעבודתך, ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים³⁵ שיגיע דמם על קיר מזבחך לרצון, ונודה לך שיר חדש על גאלתנו ועל פדות נפשנו. ברוך אתה ה', גאל ישראל. ומברך על הגפן, ושותה הפוס השני.

ז) אמירת מזמור זה מבטאת ומדגישה שמשמעות היותנו בני חורין היא שאנו עבדי ה' ולא עבדי פרעה. ח) זבח - קרבן חגיגה, כפי סדר האכילה, שאוכלים את קרבן הפסח לאחר אכילת קרבן החגיגה.

ו. ואחר כן מברך 'על נטילת ידים', ונוטל ידיו שניה - שהרי הסיח דעתו בשעת קריאת ההגדה^ט; ולוקח שני ריקיין [=מצות], חולק [=חוצה] אחד מהן ומניח פרוס לתוך שלם, ומברך 'המוציא לחם מן הארץ' [על המצה הפרוסה]. ומפני מה אינו מברך על שתי כפרות [שלמות], כשאין ימים טובים? משום שנאמר³⁵: "לחם עני" - מה דרכו של עני בפרוסה, אף פאן בפרוסה.

31. שמות, א, יד. 32. שמות-בא, יב, לט. 33. תהלים, קיג, א. 34. שם, קיד, ת. 35. דברים-ראה, טז, ג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ההגדה, מברך על המצה ואוכלה, וחוזר ואוכל מן המרור, בלא ברכה.

(טו) אפילו בכמות המספיקה לכוס אחת.

יג. מי שאין לו מצה משמרת [לשם מצה] **אלא פזית, פשגומר סעודתו ממצה שאינה משמרת, מברך על אכילת מצה, ואוכל אותה פזית^{טז}; ואינו טועם אחריו כלום.**

(טז) מאחר והאכילה נעשית מתוך שובע, היא מועילה גם למצוות אכילת אפיקומן.

יד. מי שישן בתוך

הסעודה והקיץ, אינו חוזר ואוכל^{יז}. בגי

חבורה שישנו מקצתן

בתוך הסעודה, חוזרין

ואוכלין^{יח}; נרדמו בלון

ונעזרו, לא יאכלו;

נתנמנמו בלון, יאכלו.

(יז) מאחר והשינה נחשבת להפסק, נחשב כמו שאוכל בשתי מקומות - ואת קורבן הפסח היה צריך לאכול רק במקום אחד (והוא הדין גם באכילת מצת האפיקומן שנאכלת זכר לקרבן פסח). (יח) מאחר וחלק מהחבורה נשארו ערים מחשיבים את אכילת החבורה (אפילו את זו של הנרדמים) כאכילה אחת ללא הפסק.

נסח ההגדה

נסח ההגדה שנהגו בה ישראל בזמן הגלות, כף הוא: מתחיל על פוס שני ואומר: בבחילו יצאנו ממצרים. הא לחמא עניא, דאכלו אבהתנא דנפקו מארעא דמצרים. כל דכפין, ייתי ויכול; וכל דצריך לפסח, ייתי ויפסח. הא שתא הכא, לשנה הבאה בארעא דישאל; השתא הכא עבדי, לשנתא דאתיא - בגי חורי.

מה נשתנה הלילה הזה מפל הלילות. שבבכל

טועם אחריו מאכל אחר קלל; ובזמן הזה אוכל פזית מצה, ואינו טועם אחריה כלום, כדי שיהיה הפסק סעודתו, וטעם בשר הפסח או המצה [נשאר] בפיו - שאכילתן היא המצה.

י. ואחר כך נוטל ידיו [למים אחרונים], ומברך ברכת המזון על כוס שלישי, ושותהו. ואחר כך מוזג כוס רביעי, וגומר עליו את ההלל; ואומר עליו ברכת השיר, והיא 'יהללך ה' כל מעשיו' וכו', ואינו טועם אחר כך כלום כל הלילה, חוץ מן המים.

^{טז} ויש לו [ויכול] למזוג כוס חמישי, ולומר עליו הלל הגדול - והוא מ'הודו לה', פי טוב³⁶, עד "על נהרות בבלי"³⁷; וכוס זה אינו חובה כמו ארבעה כוסות. ויש לו לגמר

את ההלל בכל מקום שירצה, אף על פי שאינו מקום סעודה.

יא. מקום שנהגו

לאכל צלי בלילי פסחים, אוכלין; מקום שנהגו שלא לאכל, אין אוכלין - גזרה שמא יאמר בשר הפסח הוא^{יב}. ובכל מקום^{יג} אסור לאכל שיה צלוי כלו כאחד בליל זה, מפני שנהגה באוכל קדשים בחוץ; ואם היה מחתף, או שחסר ממנו אבר, או שלק בו אבר והוא מחתף - הרי זה מתר, במקום שנהגו^{יד}.

(יב) ואסור לאוכלו מחוץ לעיר ירושלים מאחר שהוא קרבן 'קדשים'. (יג) אפילו במקום שנהגו לאכול צלי בליל הסדר. (יד) מאחר שלא אוכלו באופן הדומה לחלוטין לאכילת קרבן הפסח, לא חששו שיטעו לחשוב שזה קרבן.

יב. מי שאין לו יין בלילי הפסח^{טו} - מקדש על הפת פדרך שעושה בשבת, ועושה כל הדברים על הסדר הזה; מי שאין לו ירק אלא מרור בלבד, בתחלה מברך על המרור שתי ברכות - 'בורא פרי האדמה', ועל אכילת מרור^{טז} - ואוכל; וכשיגמר

36. תהלים, קלו, א. 37. שם, קלז, א.

יש . . חמישי: רק "למוג" ולא לשתות! בגדר כוס חמישי והחילוק בינו לבין כוסו של אליהו בפנימיות הענינים - לקו"ש חכ"ז ע' 48, יין מלכות סמ"ה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ממַצְרִים⁴¹ - "לי", ולא לו; ואלו היה שם, לא היה נגאל.

תם, מה הוא אומר? - "מה זאת". וְאָמַרְתָּ אֵלָיו: בְּחֹזֶק יָד הוֹצֵיאָנוּ ה' מִמִּצְרַיִם, מִבֵּית עֲבָדִים⁴².

וְשָׂאִינוּ יוֹדֵעַ לְשָׂאֵל - אֶת פֶּתַח לוֹ, שְׂנֹאֲמַר: "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: בְּעִבּוּר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם"⁴³. "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ", וְכֹל מְרֹאֵשׁ הַחֲדָשׁ? תִּלְמֹד לֹמַר: "בַּיּוֹם הַהוּא". אִי בַּיּוֹם הַהוּא, וְכֹל מִפְּעוּד יוֹם? תִּלְמֹד לֹמַר: "בְּעִבּוּר זֶה"; לֹא אֲמַרְתִּי, אֲלֵא בְּשַׁעַה שְׁשִׁי מִצֵּה וּמְרוּר מְנַחֵין לְפָנֶיךָ.

מִתְחִלָּה, עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ; וְעַכְשָׁו, קָרְבָנוּ הַמְּקוֹם בְּרוּךְ הוּא לְעִבּוּדָתוֹ, שְׂנֹאֲמַר⁴⁴: "וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל כָּל הָעָם: כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, בְּעִבְרֵי הַנְּהַר וְשָׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם, תֵּרַח אָבִי אֲבָרָהָם וְאָבִי נַחֲוֹר; וַעֲבָדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים. וְאָקַח אֶת אֲבִיכֶם אֶת אֲבָרָהָם מֵעִבְרֵי הַנְּהַר, וְאוֹלָךְ אוֹתוֹ בְּכָל אֶרֶץ כְּנָעַן; וְאַרְבָּה אֶת זְרַעוֹ, וְאֶתָּן לוֹ אֶת יִצְחָק. וְאֶתָּן לְיִצְחָק אֶת יַעֲקֹב וְאֶת עֵשָׂו; וְאֶתָּן לְעֵשָׂו אֶת הַר שְׁעִיר לְרִשְׁתּוֹ אוֹתוֹ, וַיַּעֲקֹב וּבְנָיו יָרְדוּ מִצְרָיִם".

בְּרוּךְ שׁוֹמֵר הַבְּטָחָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל עִמּוֹ, בְּרוּךְ הוּא; שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִחֻשָּׁב אֶת הַקֶּץ, לַעֲשׂוֹת כְּמוֹ שְׂאֲמַר לְאַבְרָהָם אָבִינוּ בֵּין הַבְּתָרִים, שְׂנֹאֲמַר⁴⁵: "וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם: יְדוּעַ תְּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זְרַעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם, וְעַבְדוּם, וְעָנּוּ אוֹתָם - אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנִכִי, וְאַחֲרָיִךְ כִּן יֵצְאוּ בְּרִכְשׁ גָּדוֹל". הִיא שְׂעֻמָּה לְאַבְוֹתֵינוּ וְלָנוּ - שְׁלֹא אֶחָד בְּלִבָּד עָמַד עָלֵינוּ, אֲלֵא בְּכָל דּוֹר וָדוֹר עוֹמְדִים עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ; וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מַצִּילֵנוּ מִיָּדָם. יָצָא וּלְמַד, מֵהַ בְּקֵשׁ לְבָן הָאֲרָמִי לַעֲשׂוֹת לְיַעֲקֹב אָבִינוּ - שְׂפָרְעָה הֲרָשָׁע, לֹא גָזַר אֲלֵא עַל הַזְּכָרִים; וְלְבָן בְּקֵשׁ לְעַקֵּר אֶת הַכֹּל, שְׂנֹאֲמַר: "אֲרָמִי אָבִד אָבִי, וַיֵּרַד מִצְרַיִמָּה, וַיִּגְרֶם שָׁם"⁴⁶. מִלְּמַד שְׁלֹא יָרַד לְהַשְׁתַּקֵּעַ אֲלֵא לְגוֹר שָׁם, שְׂנֹאֲמַר⁴⁷: "וַיֹּאמְרוּ אֶל פְּרַעֲה: לְגוֹר בְּאֶרֶץ פְּאָנּוּ, כִּי אֵין מְרַעָה לְצֹאֵן אֲשֶׁר

הַלֵּילוֹת אֵין אָנוּ מְטַבְּלִין אֶפְלוּ פַּעַם אַחַת; וְהַלֵּילָה הַזֶּה, שְׁתֵּי פַעְמַיִם. שְׂבָכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִים חֲמֵץ וּמִצָּה; וְהַלֵּילָה הַזֶּה, כְּלוֹ מִצָּה. שְׂבָכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִים שְׂאֵר יִרְקוֹת; וְהַלֵּילָה הַזֶּה, מְרוּרִים. שְׂבָכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין בֵּין יוֹשְׁבֵין וּבֵין מְסֻבִּין; וְהַלֵּילָה הַזֶּה, כְּלָנוּ מְסֻבִּין.

עֲבָדִים הָיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם; וַיּוֹצֵיאָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ מִשָּׁם, בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֹרֹעַ נְטוּיָה. וְאֵלּוּ לֹא הוֹצִיא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, עַדְיָן אָנוּ וּבְנֵינוּ וּבְנֵי בָנֵינוּ מְשַׁעֲבָדִים הָיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם. וְאֶפְלוּ כְּלָנוּ חֲכָמִים, כְּלָנוּ נְכוֹנִים, כְּלָנוּ יוֹדְעִים אֶת הַתּוֹרָה - מִצֵּה עָלֵינוּ לְסַפֵּר בְּיִצְאֵת מִצְרַיִם; וְכָל הַמְּאָרִיךְ בְּיִצְאֵת מִצְרַיִם, הָרִי זֶה מְשַׁבַּח.

מַעֲשֵׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וּרְבִי יְהוֹשֻׁעַ וּרְבִי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וּרְבִי עֲקִיבָה וּרְבִי טַרְפוֹן, שֶׁהָיוּ מְסֻבִּין בְּבֵית בְּרַק; וְהָיוּ מְסַפְּרִין בְּיִצְאֵת מִצְרַיִם כָּל אוֹתוֹ הַלֵּילָה, עַד שֶׁבָאוּ תַלְמִידֵיהֶן וְאָמְרוּ לָהֶן: רַבּוֹתֵינוּ, הִגִּיעַ זְמַן קְרִית שְׂמֵעַ שֶׁל שַׁחֲרִית.

אָמַר לָהֶם רְבִי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: הָרִי אֲנִי כְּכֵן שְׂבָעִים שָׁנָה, וְלֹא זָכִיתִי שֶׁתֹּאמַר יִצְיֵאת מִצְרַיִם בְּלֵילוֹת, עַד שֶׁדָּרָשָׁה בֶּן זֹמְאָ, שְׂנֹאֲמַר³⁸: "לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ" - "יְמֵי חַיֶּיךָ", הַיָּמִים; "כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ", הַלֵּילוֹת. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: "יְמֵי חַיֶּיךָ", הַעוֹלָם הַזֶּה; "כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ", לְהִבְיֵא לִימֹת הַמְּשִׁיחַ.

בְּרוּךְ הַמְּקוֹם שֶׁנִּתֵּן תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל עִמּוֹ, בְּרוּךְ הוּא. כְּנֶגֶד אַרְבַּעַה בְּנֵים דְּבִרְהַ תּוֹרָה - אֶחָד חֲכָם, וְאֶחָד רָשָׁע, וְאֶחָד תָּם, וְאֶחָד שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ לְשָׂאֵל.

חֲכָם, מֵה הוּא אוֹמֵר? - "מֵה הַעֲדוֹת וְהַחֲקִים וְהַמְּשַׁפְּטִים, אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם"³⁹. אֵף אֶתָּה אָמַר לוֹ כִּהְלַכְתָּ הַפֶּסַח: אֵין מְפֻטְרִין אַחַר הַפֶּסַח אֲפִיקִימוֹן.

רָשָׁע, מֵה הוּא אוֹמֵר? - "מֵה הַעֲבוּדָה הַזֹּאת לָכֶם"⁴⁰ - "לָכֶם", וְלֹא לוֹ. וְלִפִּי שֶׁהוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַכֶּלֶל וְכִפַּר בְּעַקֵּר, אֵף אֶתָּה הִקְהֵה אֶת שְׁנֵי וְאָמַר לוֹ: "בְּעִבּוּר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי

38. דברים-ראה, טז, ג. 39. דברים-ואתחנן, ו, כ. 40. שמות-בא, יב, כו. 41. שם, יג, ת. 42. שמות-בא, יג, יד. 43. שמות-בא, יג, ח. 44. יהושע, כד, ב-ד. 45. בראשית-לך-לך, טז, יג-יד. 46. דברים-כי-תבוא, כו, ה. 47. בראשית-ויגש, מז, ד.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הַבֵּן הַיְלֹוד, הַיְאֹוֹרָה תְּשַׁלְּכֶוּהוּ; וְכָל הַבֵּת, תַּחֲיִין.⁶⁷
וְאֵת לַחֲצֹנֹוֹ⁶⁸ - זֶה הַדִּחָק, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר⁶⁹: "וְגַם
רְאִיתִי אֵת הַלַּחֲחַץ אֲשֶׁר מַצְרִים לַחֲצִים אֹתָם".
וַיִּזְצִיאוּנוּ ה' מִמִּצְרַיִם⁷⁰ - לֹא עַל יְדֵי מַלְאָךְ, לֹא עַל
יְדֵי שָׂרָף, וְלֹא עַל יְדֵי שְׁלִיחַ, אֲלֵא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא בְּכַבּוֹדוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר⁷¹: "וַעֲבַרְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם
בְּלִילָה הַזֶּה, וְהַפִּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, מֵאָדָם
וְעַד בְּהֵמָה; וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים, אֲנִי
ה'".

בְּיַד חֲזָקָה וּבְזוֹרַע נְטוּיָה וּבְמִרְאָ גְדוֹל, וּבְאֵתוֹת
וּבְמִפְתִּימִים⁷². בְּיַד חֲזָקָה - זֶה הַדְּבָר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר⁷³:
"הִנֵּה יַד ה' הוֹיָה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה, בְּסוּסִים
בְּחֲמֹורִים בְּגַמְלִים, בְּבָקָר וּבְצֹאן - דְּבַר כְּבֹד מְאֹד".
וּבְזוֹרַע נְטוּיָה⁷⁴ - זֶה הַחֲרֹב, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר⁷⁵: "וַחֲרֹבוּ
שְׁלוֹפָה בְּיָדוֹ, נְטוּיָה עַל יְרוּשָׁלַיִם".
וּבְמִרְאָ גְדוֹל⁷⁶ - זֶה גְלוּי שְׂכִינָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר⁷⁷:
"אוּ הִנֵּסָה אֱלֹהִים, לְבֹא לְקַחַת לוֹ גּוֹי מִקְרֹב גּוֹי,
בְּמִסּוֹת בָּאֵתוֹת וּבְמִוִּפְתִּימִים וּבְמַלְחָמָה, וּבְיַד חֲזָקָה
וּבְזוֹרַע נְטוּיָה וּבְמִרְאִים גְּדֹלִים - כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה
לְכֶם ה' אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ".

וּבְאֵתוֹת⁷⁸ - זֶה הַמְּטָה, שֶׁנֶּאֱמַר⁷⁹: "וְאֵת הַמְּטָה הַזֶּה
תִּקַּח בְּיָדְךָ, אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בוֹ אֵת הָאֵתוֹת".
וּבְמִפְתִּימִים⁸⁰ - זֶה הַדָּם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר⁸¹: "וַנִּתְתִּי
מוֹפְתִים בְּשָׁמַיִם וּבְאֶרֶץ - דָּם וְאֵשׁ וְתַמְרוֹת עֶשֶׂן".
דְּבַר אַחֵר: בְּיַד חֲזָקָה, שְׁתִּימָה; וּבְזוֹרַע נְטוּיָה, שְׁתִּימָה;
וּבְמִרְאָ גְדוֹל, שְׁתִּימָה; וּבְאֵתוֹת, שְׁתִּימָה; וּבְמִפְתִּימִים,
שְׁתִּימָה - אֵלּוּ עֲשׂוּר מִפּוֹת שֶׁהַבֵּיא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
עַל הַמִּצְרַיִם בְּמִצְרַיִם, וְאֵלּוּ הֵן: דָּם, צְפַרְדֵּי, כְּנָיִם,
עֲרוֹב, דְּבַר, שְׁחִין, כְּרָד, אֲרֵבָה, חֲשֹׁן, מִפַּת
כְּכוֹרוֹת.

רַבִּי יְהוּדָה הָיָה נוֹתֵן בָּהֶם סִימָן, דְּצ"ךְ עַד"ש
בְּאֵח"ב.

לְעַבְדֶיךָ, כִּי כְבֹד הָרַעַב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן; וְעַתָּה יָשׁוּבוּ נָא
עַבְדֶיךָ בְּאֶרֶץ גִּשְׁוֹן".

בְּמַתִּי מֵעֵט⁴⁸ - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר⁴⁹: "בְּשַׁבְעִים נִפְשׁ יָרְדוּ
אֲבוֹתֶיךָ מִצְרַיִמָה, וְעַתָּה שִׁמְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ כְּכֹכְבֵי
הַשָּׁמַיִם לְרַב".

וַיְהִי שֵׁם לְגוֹי⁵⁰ - מִלְּמַד שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל מְצִינִין שָׁם.
גְּדוֹל וְעֶצוּם - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר⁵¹: "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ
וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצֻמוּ בְּמֵאֹד מְאֹד, וַתִּמְלֵא אֶרֶץ
אֲתָם".

וְרַב⁵² - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר⁵³: "רַבְּכָה כְּצַמַּח הַשָּׂדֶה
נִתְתִיךָ, וַתְּרַבִּי וַתְּגַדְלִי, וַתְּבֹאֵי בְעַדֵי עַדִּימִים; שְׂדִים
נִכְנּוּ, וַשְׁעָרַי צִמְחָה, וְאֵת עַרְם וְעָרְיָה".

וַיִּרְעוּ אוֹתָנוּ הַמִּצְרַיִם⁵⁴ - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר⁵⁵: "הִבֵּה
נִתְחַכְמָה לוֹ; פֶּן יִרְבֶּה - וְהָיָה כִּי תִקְרָאנָה מְלַחְמָה,
וְנוֹסַף גַּם הוּא עַל שְׁנָאוֹנוּ, וְנִלְחַם בָּנוּ, וְעָלָה מִן
הָאֶרֶץ".

וַיַּעֲנוּנוּ⁵⁶ - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר⁵⁷: "וַיִּשְׁמְעוּ עָלַי שָׂרֵי
מִסִּים, לְמַעַן עַנּוּתוֹ בְּסִבְלָתָם; וַיִּבְּן עַרְי מִסְכְּנוֹת
לְפָרְעָה - אֵת פֶּתָם וְאֵת רַעְמִסִּים".

וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבוּדָה קָשָׁה⁵⁸ - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר⁵⁹:
"וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרְךָ".

וַנִּצְעַק אֵל ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ⁶⁰ - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר⁶¹:
"וַיְהִי בַיָּמִים הַרְבִּים הָהֵם, וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם,
וַיִּאָּנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבָדָה, וַיִּזְעַקוּ; וַתַּעַל
שׁוֹעַתָם אֵל אֱלֹהִים מִן הָעֲבָדָה".

וַיִּשְׁמַע ה' אֵת קְלוֹנוֹ⁶² - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר⁶³: "וַיִּשְׁמַע
אֱלֹהִים אֵת נַאֲקָתָם, וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֵת בְּרִיתוֹ, אֵת
אֲבָרָהֶם אֵת יִצְחָק וְאֵת יַעֲקֹב".

וַיִּרְא אֵת עַנְיֵנוּ⁶⁴ - זֶה פְּרִישׁוֹת דֶּרֶךְ אֶרֶץ, כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר⁶⁵: "וַיִּרְא אֱלֹהִים אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיַּדַּע
אֱלֹהִים".

וְאֵת עַמְלָנוּ⁶⁶ - אֵלּוּ הַבָּנִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר⁶⁷: "כָּל

48. דברים-כ"י-תבוא, כו, ה. 49. דברים-עקב, י, כב. 50. דברים-כ"י-תבוא, כו, ה. 51. שמות, א, ז. 52. דברים-כ"י-תבוא, כו, ה.
53. יחזקאל, טז, ז. 54. דברים-כ"י-תבוא, כו, ו. 55. שמות, א, י. 56. דברים-כ"י-תבוא, כו, ו. 57. שמות, א, יא. 58. דברים-כ"י-
תבוא, כו, ו. 59. שמות, א, יג. 60. דברים-כ"י-תבוא, כו, ז. 61. שמות, ב, כג. 62. דברים-כ"י-תבוא, כו, ז. 63. שמות, ב, כד.
64. דברים-כ"י-תבוא, כו, ז. 65. שמות, ב, כה. 66. דברים-כ"י-תבוא, כו, ז. 67. שמות, א, כב. 68. דברים-כ"י-תבוא, כו, ז.
69. שמות, ג, ט. 70. דברים-כ"י-תבוא, כו, ח. 71. שמות, יב, כב. 72. דברים-כ"י-תבוא, כו, ח. 73. שמות-ו, א, ט. 74. דברים-כ"י-תבוא, כו, ח.
75. דברי הימים, א, כא, טז. 76. דברים-כ"י-תבוא, כו, ח. 77. דברים-ו, א, ח. 78. דברים-כ"י-תבוא, כו, ח. 79. שמות, ד, יז. 80. דברים-כ"י-תבוא, כו, ח. 81. יואל, ג, ג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אֲלֵהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר גָּאֲלָנוּ וְגָאֵל אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, וְהִגִּיעָנוּ לַלַּיְלָה הַזֶּה לְאַכֵּל בּוֹ מִצֶּה וּמְרוֹרִים. כֵּן ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, יִגִּיעָנוּ לְמוֹעֲדֵים וְלַרְגְּלִים אַחֲרֵים הַבָּאִים לְקִרְאָתָנוּ לְשֵׁלוֹם, שְׂמֵחִים בְּכַנּוּן עֵרֶךְ וְשִׂשׂוֹן בְּעִבְדוּתָךְ, וְנֹאכַל שֵׁם מִן הַזְּבָחִים וּמִן הַפְּסָחִים שְׂגִיעֵד דְּמָם עַל קִיר מִזְבֵּחַךְ לְרִצּוֹן, וְנוֹדֶה לְךָ שִׁיר חֲדָשׁ עַל גְּאֻלְתָּנוּ וְעַל פְּדוּת נַפְשׁנוּ. בְּרוּךְ אַתָּה ה', גָּאֵל יִשְׂרָאֵל.

כְּסֹדֵר שְׂמֵרְכִין וְקוֹרְאִים הַהֲגָדָה בְּלֵיל יוֹם טוֹב רִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, כֶּף מְבָרְכִים וְקוֹרְאִים בְּלֵיל הַשְּׁנִי שֶׁל גְּלוּיֹת; וְכֵן חֲכִיבִין בְּלֵיל הַשְּׁנִי בְּאַרְבָּעָה כּוֹסוֹת, וּבִשְׂאֵר הַדְּבָרִים שְׂנַעְשׂוּ בְּלַיְלָה הַרִאשׁוֹן.

בְּרוּךְ רַחֲמָנָא דְסִיעֵן

הַלְבוּת שׁוֹפָר וְסוּפָה וְלוּלָב

יֵשׁ בְּכֻלָּלֵן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) לְשִׂמְעַ קוֹל שׁוֹפָר בְּאֶחָד בְּתִשְׁרִי; (ב) לֵישֵׁב בְּפִסְפָּה שְׁבַעַת יְמֵי הַחֹג; (ג) לְטַל לּוּלָב בַּמִּקְדָּשׁ כָּל שְׁבַעַת יְמֵי הַחֹג. וּבִיאור מִצְוֹת אֵלּוּ - בְּפָרָקִים אֵלּוּ.

פָּרָק א

מצוות שופר, ודיני שופר הכשר לתקוע בו.

א. מצוות עשה של תורה, לשמע" תרועת השופר בראש השנה, שְׁנֵאמַר: "יום תרועה יהיה לכם".

ושופר שתוקעין בו, בין בראש השנה בין ביובל - [שנת

היובל] - הוא קרן הכבשים

השנת הראב"ד וכל . . פסולין א"א הפריז על מדותיו אלא מצוה בכפופין ואם תקע בשל יעל יצא. חוץ מקרן הכבש, פסולין. ואף על פי [הכפוף]

שלא נתפרש בתורה תרועה בשופר בראש השנה, הרי הוא אומר ביובל²: "והעברת שופר תרועה . .

תעבירו שופר", ומפי השמועה [מסורת משה רבינו]

רְבֵן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כָּל שֵׁלָא אָמַר שְׁלִשָּׁה דְּבָרִים אֵלּוּ בְּפִסְחָא, לֹא יִצָּא יְדֵי חוֹכְתּוֹ - פֶּסַח, מִצֶּה, וּמְרוֹרִים. פֶּסַח שְׁהִי אֲבוֹתֵינוּ אוֹכְלִין בְּזִמְן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קָזְּמִים, עַל שֵׁם מָה? עַל שֵׁם שְׂפִסְפַח הַמִּקְדָּשׁ עַל פְּתֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם, שְׁנֵאמַר⁸²: "וְאִמְרַתֶּם זִכַּח פֶּסַח הוּא לֵה', אֲשֶׁר פִּסַּח עַל פְּתֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, בְּנִגְפוֹ אֶת מִצְרַיִם, וְאֵת פְּתֵינוּ הִצִּיל; וַיִּקַּד הָעָם, וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ".

מִצֶּה זֶה שְׂאֲנַחְנוּ אוֹכְלִין, עַל שֵׁם מָה? עַל שֵׁם שֵׁלָא הַסְּפִיק בְּצִקּוֹן שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהַחֲמִיץ, עַד שְׂנַגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְגָאֵל מִיַּד, שְׁנֵאמַר⁸³: "וַיֹּאפּוּ אֶת הַבָּצֵק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם, עֲגַת מִצּוֹת - כִּי לֹא חֲמֵץ; כִּי גִרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם, וְלֹא יָכְלוּ לְהַתְמַהֲמַת, וְגַם צָדָה לֹא עָשׂוּ לָהֶם".

מְרוֹרִים אֵלּוּ שְׂאֲנַחְנוּ אוֹכְלִין, עַל שֵׁם מָה? עַל שֵׁם שְׂמֵרְרוּ הַמִּצְרַיִם אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם, שְׁנֵאמַר⁸⁴: "וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בְּעִבְדָּה קָשָׁה, בַּחֲמֹר וּבִלְבָנִים, וּבְכָל עִבְדָּה בְּשָׂדֶה - אֶת כָּל עִבְדֹתֶם אֲשֶׁר עֲבַדוּ בָהֶם בְּפָרֶךְ".

וּבְכָל דּוֹר וָדוֹר חֲכִיב אָדָם לְרִאוֹת אֶת עֲצָמוֹ כְּאֵלּוּ הוּא יִצָּא מִמִּצְרַיִם; שֵׁלָא אֶת אֲבוֹתֵינוּ בְּלִבְד גָּאֵל, אֲלֵא אִף אוֹתָנוּ גָּאֵל - שְׁנֵאמַר⁸⁵: "וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם - לְמַעַן הִבִּיא אֹתָנוּ, לְתַת לָנוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתֵּינוּ".

לְפִיכָף אָנוּ חֲכִיבִים הַהוֹדוֹת לְהִלָּל לְשִׁבְחָ לְפָאֵר לְרוֹמָם לְגַדֵּל וְלְהַדָּר, וְלִנְצַח וּלְכַרֵּךְ לְמִי שְׁעָשָׂה לָנוּ וְלְאַבְתֵּינוּ אֶת כָּל הַנְּסִים הָאֵלּוּ, וְהוֹצִיאָנוּ מִעִבְדוֹת לְחִרוּת, וּמִשְׁעִבּוֹד לְגָאֵלָה, וּמִיַּגְוֵן לְשִׂמְחָה, וּמֵאֲכָל לְיוֹם טוֹב, וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹר גְּדוּל; וְנֹאמַר לְפָנָיו, הִלְלוּ יְה'. "הִלְלוּ יְה': הִלְלוּ, עֲבָדֵי ה', הִלְלוּ אֶת שֵׁם ה'. יְהִי שֵׁם ה' מְבָרָךְ וְכוּ'"⁸⁶, עַד "חֲלָמִישׁ, לְמַעַיְנוּ מִיָּם"⁸⁷. בְּרוּךְ אַתָּה ה'

82. שמות-בא, יב, כו. 83. שמות-בא, יב, לט. 84. שמות, א, יד. 85. דברים-ואתחנן, ו, כג. 86. תהלים, קיג, א. 87. שם, קיד, ח. 1. במדבר-פנחס, כט, א. 2. ויקרא-בהר, כה, ט.

הלכות . . ולולב: מכאן נראה שמצוות אלו הן כחטיבה נפרדת ממצוות השביחה כיום טוב (שלא כבמנין המצוות) - לקו"ש חכ"ב ע' 123 הע' 9. ומדוע לא נכללו בהלכות אלו גם הלכות יום הכיפורים? - יין מלכות סמ"ו. הקשר בין תחילת הלכות אלו לנוסח ההגדה - סה"ש תשמ"ח ח"א ע' 315. לישב . . החג: שייכות מצוות הישיבה בסוכה לימי החג - לקו"ש חכ"ב ע' 123 הע' 12.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שנהגה מהקדש, כי הקול אין בו ממש ולכן לא מביאים על הנאה ממנו אשם מעילות. (ג) למרות שלא יתחייב בקורבן מעילה עדיין יש איסור הנאה. (יד) המצות לא ניתנו לעם ישראל בשביל להנות, אלא הם כחובה, ולכן אין כאן הנאה גמורה. (טו) לדוגמה אדם שאמר: הנאת השופר אסורה עלי.

ד. שופר של ראש השנה - אין מחללין עליו את יום טוב, ואפילו בדבר שהוא משום שבות [=אסור מדברי חכמים]. **פיצד?** הנה השופר בראש האילן או מעבר הנהר ואין לו שופר אלא הוא, אינו עולה באילן^ט ולא שט על פני המים^י כדי להביאו; ואין צריך לומר שאין חותכין אותו, ואין עושין בו מלאכה, מפני שתקיעת שופר מצות עשה, ויום טוב עשה ולא תעשה^{יא}. ומתיר לתן לתוכו מים או יין או חמץ ביום טוב, כדי לצחצחו^{יב}; ולא יתן לתוכו מי רגלים לעולם, מפני הכבוד - שלא יהיו מצוות בזויות עליו.

(טז) שמא יחתוך ענף. (יז) שמא יתקן כלי שיט. (יח) בשביתת יום טוב יש גם מצוות עשה, שכתוב בתורה "יום שבתון", וגם מצוות לא תעשה - "כל מלאכה לא תעשו". (יט) וזה לא נקרא מתקן כלי ביום-טוב שאסור.

ה. שעור השופר [הכשר] - **כדי שיהיו פירו, ויראה לכהן ולכאן. נסדק לארפו, פסול; לרחבו - אם נשתיר בו פשעור** [ממקום הסדק עד לפיו] - **כשור, וכאלו נכרת ממקום הסדק.**
נקב • [מצד לצד] - **אם סתמו שלא במינו** [-סתם הנקב בחומר אחר], **פסול**; **סתמו במינו - אם נשתיר רבו שלם**, **ולא עקבו הנקבים שנסתמו** כשיכל הקולות כשרים בשופר.

את התקיעה - הרי זה כשור. קדחו בזכרותו - **כשור, שמין במינו אינו חוצץ**. **דיבק שבכרי שופרות עד שהשלימו לאחד, פסול.**

(כ) יד של אדם בינוני. (כא) כי לא נשמע כאן קול שופר בלבד, אלא מעורב כאן קול נוסף. (כב) אם נשאר רוב השופר ללא נקב, גם אם השופר גדול ובטוח יש בו שיעור

למדו: מה תרועת יובל בשופר, אף תרועת ראש השנה בשופר.

(א) במצות תקיעת שופר עיקר המצוה היא שמיעת קול השופר, ולא התקיעה עצמה. לכן מברכים לשמוע קול שופר, אם תקע ולא שמע את קול השופר, לא יצא ידי חובה. (ב) קרן כבשים בדרך כלל כפופה. (ג) לגבי ראש השנה כתוב בתורה: "יום תרועה", אבל לא מוזכר עם מה תוקעים.

ב. במקדש, היו תוקעין בראש השנה בשופר אחד, ושתי חצוצרות מן הצדדין - השופר מאריך [את קולו] **והחצוצרות מקצרות, שמצות היום בשופר**. **ולמה תוקעין עמו בחצוצרות? משום שנאמר:** "בחצוצרות וקול שופר - הריעו לפני המלך ה"^א. **אבל בשאר מקומות, אין תוקעין בראש השנה אלא בשופר בלבד.**

(ד) שני אנשים היו תוקעין בחצוצרות בשעת התקיעה בשופר. (ה) לכן מסיימים בשופר שהוא מצות היום.

ג. שופר של עבודה זרה - אין תוקעין בו, לכתחלה; ואם תקע בו, יצא^א. ושל עיר הנדחת [=שוכה חשביה עבדו עבודה זרה] - **אם תקע, לא יצא^ב. שופר הגזול שתקע בו, יצא ידי חובתו - שאין המצוה אלא בשמיעת הקול, אף על פי שלא נגע בו ולא הגביהו השומע, ואין • בקול דין גזול. וכן שופר של [קרבן] עולה, לא יתקע^א; ואם תקע - יצא, שאין בקול דין מעילה^ב. ואם תאמר: והלא נהנה בשמיעת הקול^ג? מצוות לא להנות נתנו^ד; לפיכך, המדר הננה משופר^ט, מתיר לתקע בו תקיעה של מצוה.**

(ו) שופר שנעשה מקרן של איל שנשחט לעבודה זרה. (ז) כי מי שתוקע בשופר יש לו גם הנאה פיזית משמיעת התקיעות, ואז יש לו הנאה מעבודה זרה. (ח) כיון שאת המצווה בפועל הוא קיים. (ט) הדין בעיר הנדחת שצריך לשרוף את כל העיר ומה שיש בה, אם כן השופר שלפנינו נקרא שרוף, ואינו בו שיעור כדי לצאת ידי חובת תקיעת שופר. (י) קרבן עולה, מקריבים את כולו על המזבח. אותו הדין יהיה לשופר של שלמים. (יא) לכתחילה, כי יש בזה הנאה. (יב) לא יתחייב להביא אשם מעילות כמו כל מי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ז ניסן - ספר זמנים - הלכות שופר וסוכה ולולב קלה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הַעֲוֹמְדִים בְּתוֹךְ הַבּוֹר וְהַמְעֵרָה, יִצְאוּהִי. וְהַעֲוֹמְדִים בַּחוּץ - אִם קוֹל שׁוֹפֵר שָׁמְעוּ, יִצְאוּ; וְאִם קוֹל הַבְּרָה [הה] שָׁמְעוּ^{לו}, לֹא יִצְאוּ. וְכֵן הַתּוֹקֵעַ לְתוֹךְ הַחֲבִית הַגְּדוֹלָה וְכִי־יֵצֵא בָּהּ - אִם קוֹל שׁוֹפֵר שָׁמְעָה, יִצְאָה; וְאִם קוֹל הַבְּרָה שָׁמְעָה, לֹא יִצְאָה.

(לד) רבינו האי גאון ז"ל כתב שמקרים אלו קראו בתקופת שהיה זמן שמד על היהודים והיו חוששים לתקוע בגלוי. (לה) כי בתוך הבור שומעים רק את קול השופר, ולא את ההד. (לו) יחד עם קול השופר יוצא גם ההד, לא יוצאים ידי חובה, כי מעורב קול נוסף לקול השופר.

פֶּרֶק ב

המחוייבים בתקיעת שופר, זמן התקיעה.

א. הַפֶּל חֲבִיב לְשִׁמְעַע קוֹל שׁוֹפֵר, כְּהַנִּים לְוִיִּים וְיִשְׂרָאֵלִים וְגֵרִים וְעֲבָדִים מְשַׁחֲרָרִים; אֲבָל נָשִׁים וְעֲבָדִים^א וְקִטְנִים, פְּטוּרִין. מִי שֶׁחָצִיו עֶבֶד וְחָצִיו בֶּן חוּרִין^ב, וְטָמְטוּם [שאינו ידוע מינו] וְאֲנִדְרוּגִינִס [שיש לו סימני זכר ונקבה] - חֲבִיבִין^ג.

(א) עבדים חייבים רק במצות שנשים חייבות בהן, נשים פטורות ממצות עשה "שהזמן גרמן". לכן גם עבדים פטורים מתקיעת שופר. (ב) עבד כנעני של שני שותפין שרק אחד שיחרר אותו מעבדות, נשאר חציו עבד, החלק שהוא בן חורין חייב בתקיעת שופר. (ג) הסיבה שהם חייבים בתקיעת שופר היא מצד הספק, בשלושת המקרים יש ספק שחייב בתקיעת שופר.

ב. כָּל מִי שְׁאִינוּ חֲבִיב בְּדָבָר, אֵינוּ מוֹצִיא אֶת הַחֲבִיב יְדֵי חוֹבְתוֹ;

לְפִיכָף, אִשָּׁה אוֹ קָטָן שֶׁתְּקָעוּ בְּשׁוֹפֵר, הַשׁוֹמֵעַ מִהֵן לֹא יִצְאָה. אֲנִדְרוּגִינִס^ה • מוֹצִיא אֶת מִינוּ, וְאֵינוּ מוֹצִיא אֶת שְׁאִינוּ מִינוּ; טָמְטוּם אֵינוּ מוֹצִיא לֹא אֶת מִינוֹ,^ו וְלֹא אֶת שְׁאִינוּ מִינוּ - שֶׁהַטְּמָטוּם שֶׁנִּקְרָע [נחת], אֲפֹשֶׁר שְׁיִמְצָא זָכָר וְאֲפֹשֶׁר שְׁיִמְצָא נְקֵבָה.

(ד) אבל אם הוא חייב במצוה אבל כבר עשה אותה, הוא יכול להוציא ולברך עבור אחר, כי כל ישראל ערבים זה לזה. (ה) כי כל האנדורוגינס הם מין אחד. (ו) זכרים, כי אולי הוא נקבה שפטור. (ז) טמטום אחר, כי אולי השני

השגת הראב"ד
אנדורוגינסים . . מינו א"א זהו לדעת מי שאומר אנדרוגינס בריה הוא אבל למי שאומר חציו זכר הוא אינו מוציא לא את מינו ולא שאינו מינו כעין מי שחציו עבד וחציו בן חורין.

הכשר לשופר, צריך שיהיה רוב השופר ללא נקב, כי אם יש נקב גדול נחשב כאילו הדביק שברים של שופרות, אבל אם רוב השופר לא היה בו חור נחשב כאילו לא היה כלל נקב ויהיה כשר. (כג) כלומר, למרות שלפני שתקן את השופר וסתם את החור, החור יצר קול שונה לשופר, אם כשתקן חזר השופר להוציא קול רגיל, השופר כשר. לסיכום שיטת הרמב"ם בשופר שנהיה בו חור מתי יהיה כשר: 1. שיסתום את החור ממין הקרן. 2. שרוב השופר יהיה ללא חורים. 3. שלא ישתנה קול השופר לאחר תיקון השופר. (כד) קדח חור בעצם שנמצאת בתוך הקרן, ולא הוציא אותה החוצה. (כה) כי הקרן נוצרה עם העצם בפנים, ולכן זה לא חוצץ.

ו. הוֹסִיף עָלָיו כָּל שֶׁהוּא^י, בֵּין בְּמִינוּ בֵּין שְׁלֹא בְּמִינוּ - פְּסוּל. צִפְהוּ זָהָב מְבַפְּנִים, אוּ בְּמָקוֹם הַנְּחַת פֶּה - פְּסוּלוֹ^כ. צִפְהוּ מִבְּחוּץ - אִם נִשְׁתַּנָּה קוֹלוֹ מִמָּמוֹת שֶׁהָיָה, פְּסוּלוֹ^כ; וְאִם לֹא נִשְׁתַּנָּה, כָּשֶׁר. נִתֵּן שׁוֹפֵר בְּתוֹךְ שׁוֹפֵר - אִם קוֹל פְּנִימִי שָׁמְעָה, יִצְאָה^ט; וְאִם קוֹל חִיצוֹן שָׁמְעָה, לֹא יִצְאָה. הַרְחִיב אֶת [הקצת] הַקָּצֵר, וְקָצֵר אֶת הַרְחֵב - פְּסוּלוֹ^ל.

(כו) באורך השופר. (כז) כי קול השופר יוצא מהזהב ולא מהשופר עצמו. (כח) הציפוי יכול לשנות את קול השופר, ולא נחשב קול שופר. (כט) לדוגמה, במקרה שהשופר הפנימי יותר קטן ותוקע רק מהפנימי, וזה כמובן בתנאי שלא השתנה קול השופר בגלל שמונח בתוך שופר אחר. (ל) במקרה שהשופר החיצוני יותר גדול ותוקע רק בחיצוני, הקול עובר בתוך החלל של החיצון וגם של הפנימי, יוצא שתוקע בשני שופרות, והתורה אמרה שופר אחד ולא שניים. (לא) ריכך את השופר, את הצד הצר של השופר הרחב ואת הצד הרחב הצר, כיון ששינה את צורת השופר הוא פסול. כי בתורה כתוב: "והעברת שופר תרועה", צריך לתקוע בשופר כמו צורת גדילת השופר על האייל, החלק הצר בפה.

ז. הָיָה אֲרֹף וְקָצֵרוֹ, כָּשֶׁר^{לב}. גִּרְדוּלָּג - בֵּין מְבַפְּנִים בֵּין מִבְּחוּץ, אֲפֹלוֹ הַעֲמִידוֹ עַל גְּלוֹדוֹ [שכבה דקיקה] - כָּשֶׁר. הָיָה קוֹלוֹ עֶבֶה אוּ דָק אוּ צְרוּד - כָּשֶׁר, שְׁפָל הַקּוֹלוֹת כָּשֶׁרִין בְּשׁוֹפֵר.

(לב) החידוש בזה הוא, שלמרות שהיה אפשר לומר שזה לא כמו שהשופר גדל, מחדש הרמב"ם שאם לא עשה שינוי בצורת השופר אלא רק קיצרו זה כשר, וכן במקרה שהיה פסול באמצע השופר וחתך את מקום הפסול והשופר נהיה יותר קטן. (לג) שייף את השופר שעד נעשה דק.

ח. הַתּוֹקֵעַ בְּתוֹךְ הַבּוֹר^{לד} אוּ בְּתוֹךְ הַמְעֵרָה - אוֹתָם

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לא מאותו מין כמותו, וכמובן שלא יכול להוציא זכר אחר.

ג. וכן מי שחציו עבד וחציו בן חורין, אינו מוציא אפילו לעצמו, שאין צד עבדות שבו מוציא צד חרות שבו; אלא ביצד יוצא ידי חובתו? שישמע מן חורין שיתקע לו.

ח) כי הוא תוקע גם עם החלק שפטור מתקיעת שופר.

ד. המתעסק בתקיעת שופר להתלמד, לא יצא ידי חובתו; וכן השומע מן המתעסק, לא יצא. נתפנו שומע לצאת ידי חובתו ולא נתפנו התוקע להוציאו, או שנתפנו התוקע להוציא ולא נתפנו השומע לצאת - לא יצא ידי חובתו; עד שיתפנו שומע ומשמיע.

ט) כי יוצאים ידי חובת המצווה, רק כאשר מכוונים לעשות אותם לשם מצווה.

ה. מי שתקע ונתפנו להוציא כל השומע תקיעתו, ושמע השומע ונתפנו לצאת ידי חובתו - יצא, אף על פי שאין התוקע מתפנו לזה פלוני ששמע תקיעתו, ואינו יודעו [=מכירו]; שהרי נתפנו לכל מי שישמענו. לפיכך, מי שהיה מהלך בדרך או יושב בתוך ביתו, ושמע התקיעות משליח צבור - יצא, אם נתפנו לצאת; שהרי שליח צבור מתפנו להוציא את הרבים ידי חובתן.

ו. יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת, אין תוקעין בשופר בכל מקום, אף על פי שהתקיעה משום שבות. ומן הדין היה שתוקעין - כבוא עשה של תורה, וידחה שבות של דבריהם [של חכמים] - ולמה אין תוקעין? גזרה, שמא יטלנו בידו, ויוליכו למי שיתקע לו, ויעבידנו ארבע אמות ברשות הרבים או מוציאו מרשות לרשות, וכבוא לידי אסור סקילה - שהכל תביין בתקיעה, ואין הכל בקי אין לתקע.

ז) שמא יתקן כלי שיר, ואיסור שבות הוא רק מדרבנן.

ז. התינוקות שלא הגיעו לחנוף [לגיל חניון] - אין מעפבין אותן מלתקע בשבת שאינה יום טוב של

השנת הראב"ד

ומותר . . טוב א"א ודברי ר' אליעזר דאמר (ראש השנה לג) מתעסקין בהן אפילו בשבת להיכן הלכו אלא דרך הברייתא כך היא בקטן שהגיע לחינוך המצות אביו מתעסק עמו כדי שילמדו אפילו בשבת הסמוכה ליו"ט כמו שאמר (סוכה מב) קטן היודע לנענע אביו לוקח לו לולב, אבל קטן שלא הגיע לחינוך הן עצמן תוקעין ביו"ט אבל בשבת לא וכ"ש שאין אביו מתעסק עמו, זה הדרך ישר בעיני.

ראש השנה י"א, פדי שילמדו; ומת' • לגדול להתעסק עמהן פדי ללמדן ביום טוב י - בין קטן שהגיע לחנוף, בין קטן שלא הגיע לחנוף; שהתקיעה אין אסורה אלא משום שבות.

יא) אבל בראש השנה שחל בשבת לא נותנים להם לתקוע שלא יחשבו שתוקעים בראש השנה שחל בשבת. יב) ללמד אותם לתקוע. יג) כלומר, למרות שבשבת מותר רק לקטן שלא הגיע לחינוך להתלמד לתקוע בשופר, ביום טוב גם לקטן שהגיע לחינוך מותר לתקוע בשופר.

השנת הראב"ד

בשנור . . דין א"א ההפוכין שהפך זה המחבר את הענינים ולא הביא אותם כסדר התלמוד הם גרמו לו לשנות הדברים ממה שהן והיה לו לומר בכאן אסור בתחלה לתקוע בעיר אפילו בירושלים אבל במקדש היו תוקעין וכ"ו אבל משחרב בית המקדש וכ"ו ואע"פ שאין צורך להזכיר כלל, וגם בזה טעה כי בזמן בית המקדש לא היו תוקעין אלא במקדש אבל משחרב תוקעין כל הסמוך לה.

ח. פשגורו • שלא לתקע בשבת, לא גזרו אלא במקום שאין בו בית דין; אבל בזמן שהיה המקדש קיים, והיה בית דין הגדול בירושלים - היו הכל תוקעין בירושלים בשבת, כל זמן שבית דין יושבין. ולא אנשי ירושלים בלבד, אלא כל עיר שהיתה בתוך תחום ירושלים, והיתה רואה ירושלים - לא שתהיה בתוך הנחל [=בעמק] ט - והיתה שומעת קול תקיעת ירושלים - לא שתהיה בראש ההר ט - והיתה יכולה לבוא לירושלים - לא שתהיה נהר מפסיק ביניהן - אנשי אותה העיר היו תוקעין בשבת בירושלים; אבל בשאר ערי ישראל, לא היו תוקעין.

יד) בזמן שהסנהדרין היו יושבים בירושלים. הטעם שהתירו תקיעה בראש השנה שחל בשבת בירושלים, כיון שבית המקדש נמצא והסנהדרין יושבים בעיר, אנשים נזהרים יותר בקדושת השבת ולא יבואו להוציא את השופר בטעות. טו) למרות שיכולה לשמוע את התקיעות מירושלים, לא רואה את ירושלים. טז) למרות שיכולה לראות את ירושלים, לא יכולה לשמוע את התקיעות מירושלים.

הפניות לשיחות קודש ❦ . . ומשמיע: בכדי לצאת ידי חובה אין צורך בהתעוררות תשובה בזמן התקיעה - לקו"ש חל"ט ע' 46 והע' 25. הלכה ו: ביאור אריכות הלשון בהלכה זו - לקו"ש ח"ט ע' 374, ח"ט ע' 541.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ותרועה ותקיעה, ותקיעה ותרועה ותקיעה, תקיעה ותרועה ותקיעה.

(א) תקיעת שופר מוזכרת בתורה פעמיים ביחס לראש השנה, ועוד פעם נוספת ביחס לתקיעת שופר ביום הכיפורים של יובל.

ב. תרועה זו האמורה בתורה, נסתפק לנו בה ספק לפי [מפני] ארץ השנים רוב הגליות, ואין אנו יודעים היאך היא: אם היא היגלה [קולות קצרים תכופים] שמגלגלין הנשים בנהיתן בשעה שמגלגלין [על מת], או האנחה כדרך שאנחה האדם פעם אחר פעם לשדאג לבו מדבר גדול, או שניהם כאחד - האנחה והיגלה שדרכה לבוא אחריה - הן הנקראין 'תרועה'; שפך דרך הדואג, מתאנח תחלה, ואחר כך מגלגל; לפיכך אנו עושין הפליג, האנחה והיגלה.

(ב) משמיע קולות ארוכים קצת, כמו אדם שמתחיל לבכות, ואנו קוראים לזה היום שברים. ג) לצאת ידי ספק.

ג. והיגלה, היא שאנו קוראין 'תרועה'; והאנחה זו אחר זו, היא שאנו קוראין אותה 'שלושה שברים'. נמצא סדר התקיעות כך הוא:

מברך, ותקע תקיעה ואחריה שלושה שברים ואחריה תרועה ואחריה תקיעה, וחוזר כסדר הזה שלושה פעמים; ותקע תקיעה ואחריה שלושה שברים ואחריה תקיעה, וחוזר כסדר הזה שלושה פעמים; ותקע תקיעה ואחריה תרועה ואחריה תקיעה, וחוזר כסדר הזה שלושה פעמים. נמצא מנין התקיעות שלשים - כדי להסתלק מן הספק.

(ד) כי צריך לשמוע תשע קולות. (ה) כי אנו מסתפקים שמה שברים הם התרועה.

ד. שיעור • [משך] תרועה, בשתי תקיעות; שיעור שלושה שברים, בתרועה. הרי שתקע והריע ותקע תקיעה ארבה, ומשך בה בשנים בראשונה [פי שנים מהתקיעה]

השנת הראב"ד שיעור . . תקיעות א"א כל זה שיבוש המעתיק הוא אלא שיעור תקיעה כשלש תרועות שיעור תרועה כשלשה שברים, ודע שאין מחלוקת בין התנאים אלא בענין התרועה מה היא וכמה שיעורה כי התנא האחד אומר כי התרועה היא טרימוטוי ושיעורה שלש טרימוטות והוא שיעור קטן והתנא האחר אומר כי התרועה היא שברים והם שלושה והוא שיעור גדול אבל שיעור התקיעה אחד הוא לשניהם כתשע טרימוטות או כשלושה שברים שהן שיעור אחד ומי שאומר שברים הוא שאומר שיעור תקיעה כתרועה ומי שאומר טרימוטות הוא שאומר תקיעה כשלש תרועות.

ט. ובזמן הזה שחרב בית המקדש, כל מקום שיש בו בית דין קבוע - והוא, שהיה סמוך - בארץ - תוקעין בו בשבת. ואין תוקעין בשבת, אלא בבית דין שקדשו את החדש; אבל שאר בתי דינים, אין תוקעין בהן אף על פי שהן סמוכין. ואין תוקעין אלא בפני בית דין בלבד, כל זמן שהן יושבין, ואפילו נגזרו לעמד ולא עמדו, תוקעין בפניהן; אבל חוץ לבית דין, אין תוקעין. ולמה תוקעין בפני בית דין? מפני שבית דין זריזין [זהירים] הן, ולא יבואו התוקעין להעביר השופר בפניהן ברשות הרבים, שבית דין מזהירין את העם ומודיעין אותו.

(ז) מקום שיש בו דינים קבועים. (ח) הרמב"ם מדגיש שצריך להיות בית דין שנתמנה על ידי אנשים שקיבלו היתר לרדן איש מפי איש עד משה רבינו.

י. בזמן הזה, שאנו עושין שני ימים בגליות - כדרך שתוקעין בראשון, תוקעין בשני; ואם חל יום ראשון להיות בשבת ולא היה במקום בית דין הראויין לתקע, תוקעין בשני בלבד.

(ט) בזמננו אנחנו לא עושים את היום השני של ראש השנה בגלל הספק, אלא בגלל המנהג שלא לשנות ממעשה אבותינו, כי הם בגלל הספק עשו יומיים ראש השנה, בכל זאת חייבים בתקיעת שופר ביום השני בדיוק כמו ביום ראשון.

~ שבת קודש כ"ח ניסן ~

פרק ג

דיני תקיעת שופר

א. כמה תקיעות חייב אדם לשמע ביום טוב של ראש השנה? תשע תקיעות. לפי שנתמרה תרועה ביובל [בשנת היובל] ובראש השנה שלושה פעמים, וכל תרועה - [תקעים תקיעה] פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה; ומפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שכל תרועות של החדש השביעי, אחד הן, בין בראש השנה בין ביום הכפורים של יובל, תשע תקיעות תוקעין בכל אחד משניהן - תקיעה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אין אומרין: 'תחשב פשתי תקיעות, ויריע אחריה ויחזר ויתקע'; אלא אפלו משך בה כל שעה, אינה אלא תקיעה אחת; ויחזר ותקע ומריע ותקע, שלשה פעמים.

ה. שמע תקיעה אחת בשעה זו, ושניה בשעה שניה - אפלו שעה כל היום כלו - הרי אלו מצטרפין, ויצא ידי חובתו; והוא, שישמע כל בבא מהן על סדרה [תקיעה-תרועה-תקיעה], לא שישמע תרועה ואחריה שתי תקיעות, או שתי תקיעות ואחריהן תרועה וכיוצא בזה.

(ו) כי צריך שבתחילת כל סדרה תהיה תקיעה פשוטה, ובסוף כל סדרה צריך תקיעה פשוטה.

ו. שמע תשע תקיעות מתשעה בני אדם כאחד, לא יצא אפלו ידי אחת; תקיעה מזה ותרועה מזה ותקיעה משלישי בזה אחר זה, יצא, ואפלו בסרוגין [בהפסקות], ואפלו כל היום כלו. ואינו יוצא ידי חובתו, עד שישמע כל התשע תקיעות; שכלן מצוה אחת הן, ולפיכך מעכבות זו את זו.

(ז) כיון שכולם תקעו באותו רגע, אין את הסדר של תקיעה פשוטה לפני ואחרי.

ז. הצבור, חייבין לשמע התקיעות על סדר הברכות [של תפילת מוסף]. ביצד? אומר שליח צבור אבות וגבורות וקדשת השם [ברכות ראשונות שבתפילת העמידה] ומלקיות^ט, ותקע שלש; ואומר זכרונות^ט, ותקע שלש; ואומר שופרות^ט, ותקע שלש; ואומר עבודה^י והודיה^י וברכת פהנים^י.

(ח) ברכה רביעית שאומר בה פסוקים שמוזכר בהם מלכות שמים. ומסיים "מלך על כל הארץ". (ט) מתחילה ב"אתה זוכר" ומסתיימת ב"זוכר הברית". (י) מתחילה ב"אתה נגלית" ומסתיימת ב"שומע תרועה", ובה פסוקים שזוכרו בהם שופרות. (יא) ברכת "רצה". (יב) ברכת "מודים". (יג) ברכת "שים שלום".

ח. שלש ברכות אמצעיות אלו של ראש השנה

4. תהלים, עת, לט. 5. יחזקאל, כ, לג. 6. הושע, ה, ח. 7. תהלים, קו, ד. 8. נחמיה, ה, יט. 9. שמות, ג, טז. 10. תהלים, צט, א. 11. שם, קלו, ז. 12. זכריה, ט, יד. 13. דברים-ואתחנן, ו, ד. 14. שם, ד, לה. 15. שם, פסוק לט. 16. שמות-בשלח, טו, יח. 17. דברים-ברכה, לג, ה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש כ"ח ניסן - ספר זמנים - הלכות שופר וסוכה ולולב קלט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כב) מלכתחילה היה צריך לתקוע אחרי כל ברכה בתפילת מוסף 'תקיעה, שברים-תרועה, תקיעה', 'תקיעה, שברים, תקיעה' ו'תקיעה, תרועה, תקיעה' - מפני הספק.

ז) אפילו שלא מוזכר בפסוקים הלשון 'מלכות', בכל זאת זה נחשב חלק מפסוקי המלכויות, כי התוכן שבהם שהקדוש ברוך הוא נמצא לבדו בעולם.

יג. התקיעות • אינן
השנת הראב"ד
התקיעות . . . התקיעות א"א אבל
של ר"ה מעכבות זו את זו.
מעפבות את הברכות,^כ
והברכות אינן מעפבות
את התקיעות^{כד}. שתי עירות, באחת יודע בודאי
שיש שם מי שיברך להן תשע ברכות ואין שם
תוקע, ובשניה ספק יש שם תוקע ספק אין שם -
הולך לשניה; שהתקיעה מדברי תורה, והברכות
מדברי סופרים [=חכמים]^{כה}.

ל. המנהג הפשוט בסדר תקיעות של ראש השנה
בצבור, קף הוא: אחר שקוראין בתורה ומחזירין
הספר^{כז}, יושבין כל העם^{כח}, ואחד עומד ומברך:
'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו
במצוותיו וצונו לשמע קול שופר', וכל העם עונים
'אמן'; וחוזר ומברך 'שהחנינו', וכל העם עונים
'אמן'. ותוקע שלשים תקיעות שאמרנו מפני
הספק, על הסדר. ואמרים קדיש, ועומדין
ומתפללין תפלת מוסף. ואחר שגומר שליח צבור
ברכה רביעית שהיא מלקיות, תוקע תקיעה שלשה
שברים תרועה ותקיעה, פעם אחת; ומברך ברכה
חמישית שהיא זכרונות, ואחר שגומר תוקע
תקיעה שלשה שברים תקיעה; ומברך ברכה ששית
שהיא שופרות, ואחר שגומר תוקע תקיעה תרועה
ותקיעה פעם אחת, וגומר התפלה.

כג) גם אם לא יכול לתקוע בשופר, חייב לומר בתפילת מוסף את שלושת הברכות. כד) גם אם לא יודע לומר את הברכות בתפילה, חייב לתקוע בשופר. כה) וספק מהתורה עדיף מוודאי דרבנן.

יח) רבי אברהם בנו של הרמב"ם כותב שבזמנם היו נוהגים להחזיר את ספר התורה לפני התקיעות. יט) למרות שהבעל תוקע צריך לעמוד, לא חייבו את הציבור גם לעמוד.

פרק ד
דיני הסוכה

א. שעור הספה - גבוהה - אין פחות מעשרה
טפחים^א, ולא יתר על עשרים אמה^ב; ורחבה - אין
פחות משבעה טפחים על שבעה טפחים, ויש לו
[=רשות] להוסיף ברחבה אפלו פמהו מילין [=אלפי
אמות]. היתה פחותה מעשרה, או משבעה על
שבעה, או גבוהה על עשרים אמה פל שהוא -
הרי זו פסולה.

יא. זה שתוקע פשהו יושבין, הוא שתוקע על
סדר ברכות פשהו עומדין, ואינו מדבר בין
תקיעות שמישב לתקיעות שעל הסדר [בבתפילת
העמידה]^כ; ואם סח ביניהן - אף על פי שעבר, אינו
חוזר ומברך.

א) חלל הסוכה, מהקרקע ועד הסכך - צריך להיות לפחות עשרה טפחים (כ-80 ס"מ). ב) התורה מגדירה את הסוכה כדירת עראי, ומבנה בגובה מעל עשרים אמה (כמעט 10 מטר), כבר לא נקרא דירת עראי. ג) כדי שיכנס בו אדם ושולחן, ששה טפחים זה כותר האדם ולשולחן עור טפח. ד) על הפסוק: "כל האזרח בישראל ישבו בסוכות", למדו בגמרא ש"שכל ישראל ראוין לישב בסוכה אחת" - אם כן, אפילו סוכה כל כך גדולה שיכולה להכיל את כל עם ישראל - כשרה.

כ) כי המתחיל במצווה אומרים לו 'גמור'. כא) כי הברכות שבירך על התקיעות מיושב מכווונות גם על התקיעות מעומד.

ב. סכה שאין לה שלש דפנות, פסולה. היו לה
שתי דפנות גמורות [שלמיות] זה בצד זה כמין גם [ג'
יונית - שהיא כר"ש שלנן] - עושה דפן שיש ברחבו יתר
על טפח, ומעמידו בפחות משלשה סמוך לאחד
משתי הדפנות, ודיו; וצריף לעשות לה צורת
פתח, מפני שאין לה שלש דפנות גמורות. וכבר
בארנו בהלכות שבת, שצורת פתח האמורה בכל

יב. בדין היתה שיתקעו על כל ברכה, כל בבא
מהן^{כב} שלשה פעמים בדרך שתקעו פשהו יושבין;
אלא פיון שיצאו מידי ספק בתקיעות שמישב, אין
מטריחין על הצבור לחזור בהן קלן על סדר ברכות,
אלא די להן בבא אחת על כל ברכה, כדי שישמעו
תקיעות על סדר ברכות. וכל הדברים האלו,
בצבור; אבל ביחיד - בין ששמע על סדר ברכות
בין שלא שמע על הסדר, בין מעמד בין מושב -
ואין בזה מנהג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

עשרה טפחים כאילו הם מגיעות עד הסכך, בלשון הגמרא זה נקרא "גוד אסיק מחיצתא", שפירושו: משוך והעלה את המחיצה. (טז) את הכלל "גוד אסיק מחיצתא", אנחנו אומרים רק עם הדפנות מכוונות בדיוק תחת הסכך. אבל אם הם נמצאים רחוקים טיפה מהסכך, צריך להשתמש בכמה היתרים כדי להתיר את הדפנות האלה, וחכמים לא התיירו. (יז) כי אנחנו עושים "לבוד" גם כלפי מטה, וגם כלפי מעלה.

ה. העושה ספתו בין האילנות, והאילנות דפנות - אם היו חזקים, או שקשר אותם וחזק אותם עד שלא תהיה הרוח המצויה מנידה אותם תמיד, ומלא בין האמירים [=הענפים] בתבן ובקש כדי שלא תניד אותם הרוח, וקשר אותם - הרי זו פשרה; שכל מחצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה של בפשה^י, אינה מחצה.

(יח) מכיוון שהסוכה היא דירת עראי אנחנו מסתפקים שהיא תעמוד ברוח מצויה של היבשה, ולא מחייבים שדפנות הסוכה יעמדו ברוח מצויה של הים.

ו. העושה ספתו בראש העגלה^ט, או בראש הספינה^י - פשרה^כ, ועולין לה ביום טוב. בראש האילן, או על גבי הגמל - פשרה^כ, ואין עולין לה ביום טוב; לפי שאסור לעלות באילן או על גבי בהמה. היו מקצת הדפנות עשויות בידי אדם, ומקצתן אילנות - רואין: כל שאלו נטלו האילנות, היא יכולה לעמוד בדפנות שבידי אדם^כ - עולין לה ביום טוב.

(יט) בנה סוכה על עגלה, כשהעגלה יכולה לזוז ממקומה. (כ) במקום גבוה בספינה, ששם יש רוחות חזקות. (כא) רק אם היא יכולה להחזיק מעמד ברוח רגילה. (כב) רק בחול המועד. (כג) אילו יצויר שהיינו מזיזים את האילנות, הסכך לא היה נופל, והיה נשאר ונסמך רק על הדפנות מעשי אדם.

ז. ספה שאין לה גג, פסולה^כ. פיצד? פגון שהיו ראשי הדפנות דבוקות זה בזה כמין צריף [גג משולש], או שסמך ראש דפן הספה לפתל; ואם היה לה גג אפלו טפח^כ, או שהגביה הדפן הסמוך לפתל מן הקרקע טפח^כ - הרי זו פשרה^כ.

(כד) כשאין גג זה נקרא אוהל, וסוכה צריכה להיות כמו דירת עראי, ולה יש גג. (כה) אפילו אם השאיר מרווח של טפח מהדופן העקומה לקיר, אנו רואים כאילו כל גג הסוכה מלא בסכך והסוכה כשרה. (כו) הוא הגביה את הדופן העקומה מהקרקע, בגובה של טפח. (כז) כי במקרים אלו ניכר שיש הדופן, ויש גג.

מקום, אפלו קנה מפאן וקנה מפאן, וקנה על גביהן אף על פי שאינו מגיע להן [=אינו נוגע בהן].

(ה) כשמניחים את הדופן במרחק פחות משלוש טפחים מהדופן השנייה, יש חיבור לדופן על ידי דין "לבוד" ("לבוד" פירושו שיש שתי חפצים במרחק של פחות משלוש טפחים, הם נחשבים כמחוברים). יוצא שיש רוב של דופן סוכה כשרה - שלוש טפחים ועוד דופן שרחבה יותר מטפח סה"כ ארבע טפחים. (ו) מספיק שתי דפנות בצורות ר' ועוד דופן קטנה. (ז) מעבר לשלושת הטפחים שהשאירו רווח, והדופן הקטנה ברוחב קצת יותר מטפח, בשלושת הטפחים שנשארו צריך לעשות צורת פתח על ידי שמניחים קורה למעלה, כדי להשלים את הדופן לשבעה טפחים.

ג. היו לה שתי דפנות זה כנגד זה וביניהן מפלש [פתוח מב' צדדים] - עושה דפן שיש ברחבו ארבעה טפחים ומשהו^י, ומעמידו בפחות משלשה [טפחים] סמוך לאחת משתי הדפנות^ט, וכשרה; וצריך לעשות לה צורת פתח. קנים היוצאים מסכך הספה לפני הספה, ודפן אחת נמשכת עמהן - הרי הן פספה^א.

(ח) מכיוון ששתי הדפנות אינן מחוברות זו לזו - לא מספיק דופן בטפח וקצת כבהלכה הקודמת. (ט) יחד עם החלל בין הדפנות נוצר דופן באורך של יותר משבע טפחים. (י) אחת הדפנות ארוכה יותר מהדפנות האחרות בסוכה, ומעליה נמשך סכך. (יא) למרות שלחלק הזה יש רק דופן אחת, הוא נחשב כהמשך לסוכה ויהיה מותר לאכל תחתיו.

ד. דפנות שהיו דבוקות בגג הספה, ולא היו מגיעות לארץ^י - אם גבוהות מן הארץ שלשה טפחים, פסולה; פחות מכן, פשרה^י. היו הדפנות דבוקות בארץ, ולא היו מגיעות לסכך^י - אם גבוהות עשרה טפחים - אף על פי שהן רחוקין מן הגג כמה אמות, פשרה^ט, ובלבד שהיו הדפנות מכוונות תחת שפת הגג^ט; הרחיק את הגג מן הדפן שלשה טפחים, פסולה; פחות מפאן, פשרה. תלה מחצה שגבהה ארבעה [טפחים] ומשהו באמצע [לא צמודה לגג ולא לקרקע], בפחות משלשה סמוך לארץ, ובפחות משלשה סמוך לגג - הרי זו פשרה^י.

(יב) דפנות שמחוברות לסכך, אבל לא מגיעות עד הקרקע. (יג) פחות משלוש טפחים הדפנות נקראות מחוברות לארץ - מדין "לבוד". (יד) הדפנות היו נוגעות בקרקע, אבל לא היו מגיעות עד לסכך. (טו) את ההלכה הזאת למדנו במסורת הלכה למשה מסיני. מחשבים את הדפנות מגובה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש כ"ח ניסן - ספר זמנים - הלכות שופר וסוכה ולולב קמא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ו. וְרֹאֵין אֶת הַמַּחְצוֹת הַתְּחִתּוֹנוֹת, כְּאִלוּ הֵן עוֹלוֹת לְמַעְלָה עַל שְׁפַת הַסִּפּוּף ל"ח.

(לו) בשפת הגג. (לח) היות והעמודים נמצאים על שפת הגג, אנחנו מחשיבים את מחיצות הבית שמתחת, כאילו הם ממשיכים לעלות עד לסכך.

ז. סִכָּה שְׂיֵשׁ לָהּ פְּתָחִים רַבִּים, וְיֵשׁ בְּכַתְּלֶיהָ חֲלוֹנוֹת הַרְבֵּה - הָרִי זֶה פְּשָׁרָה, וְאָף עַל פִּי שְׁפָרוֹן (=פּתח) מְרֻבָּה עַל הָעוֹמֵד (=סֹתֵם); וּבְלִבָּד שְׂאֵל יִהְיֶה שֵׁם פְּתַח יָתֵר עַל עֶשֶׂר [אֲמוֹת] ל"ט. אֲבָל אִם הִיָּה שֵׁם פְּתַח יָתֵר עַל עֶשֶׂר - אָף עַל פִּי שְׂיֵשׁ לוֹ צוּרֵת פְּתַח"ו, צָרִיף שְׂאֵל יִהְיֶה הַפְּרוּץ מְרֻבָּה עַל הָעוֹמֵד.

(לט) כלומר, שלא יעשה בדופן פתח יותר גדול מעשר אמות. (מ) למרות שבפתח שפרוץ עשר אמות, הוא הניח קורה בגובה לאורך כל העשר אמות, ועשה שם צורת פתח – זה לא מועיל, כי פתח שלמעלה מעשר אמות, כבר לא נקרא פתח.

ח. סִכָּה שְׂאֵוִירָה [גובה חללה] גְּבוּהָ מֵעֶשְׂרִים אַמָּה, וּמַעֲטָה בְּכָרִים וּכְסָתוֹת מ"א - אֵינוֹ מְעוּט מ"ב, וְאֶפְלוּ בְּטֵלָם [חשב להשאירם שם]. מַעֲטָה בְּתֵבָן וּבְטָלוּ - הָרִי זֶה מְעוּט, וְאֵין צָרִיף לוֹמֵר עֶפֶר וּבְטָלוּ; אֲבָל בְּעֶפֶר סֹתָם [ללא ביטול], אֵינוֹ מְעוּט מ"ג. הִיתָה גְּבוּהָ מֵעֶשְׂרִים, וְהוֹצִין (=ענפים דקים) יוֹרְדִין לְתוֹךְ עֶשְׂרִים מ"ד - אִם הִיתָה צֵלְתָן מְרֻבָּה מִחֲמַתָּן מ"ה, יִחְשְׁבוּ כִּגְג עֶבֶה מ"ו וּכְשָׁרָה.

(מא) הניח בתחתית הסוכה כרים וכסתות, וכך הקטין את גובה חלל הסוכה, כי מהכרים והכסתות ועד לסכך יש פחות מעשרים אמה. (מב) לא מתייחסים לכרים והכסתות להפחתת גובה הסוכה, כי הם לא חלק מהסוכה ואפשר להכניס ולהוציא אותם. (מג) למרות שלא יוציאו את החול כל החג, עתידים להוציא אותו אחרי החג, ולכן גם עכשיו הם לא נחשבים חלק מהסוכה. (מד) הענפים והעלים של הסכך יורדים לתוך הסוכה, פחות מגובה עשרים אמה. (מה) כלומר, במקרה שלא יהיה את הסכך העליון, וישארו רק הענפים והעלים שבתוך העשרים אמה - עדיין תהיה צילתה מרובה מחמתה. (מו) וחלל הסוכה הוא פחות מעשרים אמה.

י. [סוכה הגבוהה מעשרים אמה ו] בְּנָה אֲצִטְבָּה [=ספסל] בְּהַ כְּנֶגֶד דִּפְן הָאֲמָצְעִית [מג' הדפנות] עַל פְּנֵי כְּלָה מ"ז [לכל אורך הסוכה] - אִם יֵשׁ בְּאֲצִטְבָּא שְׁעוֹר רַחֵב הַסִּכָּה מ"ח, כְּשָׁרָה מ"ט. בְּנָה אֲצִטְבָּה מִן הַצֵּד [בא' מב' הדפנות] - אִם יֵשׁ מִשְׁפַּת אֲצִטְבָּה וְלִפְתָּל [שממול] אֲרַבַּע אֲמוֹת, פְּסוּלָה; פְּחוֹת מֵאֲרַבַּע אֲמוֹת, כְּשָׁרָה. בְּנָה אֲצִטְבָּה

סִכָּה עֲגֻלָּה - אִם יֵשׁ בְּהַקְפָּה כְּדִי לְרַבֵּעַ בְּהַ שְׂבָעָה טְפָחִים עַל שְׂבָעָה טְפָחִים כ"ח - אָף עַל פִּי שְׂאֵין לָהּ זְוִיּוֹת [=פינות], הָרִי זֶה כְּשָׁרָה.

(כח) כלומר, אם יש מקום בתוך הסוכה לריבוע של שבע על שבע טפחים.

ח. סִכָּף עַל גְּבֵי אֲכַסְדָּרָה [מרפסת בעלת ב' דפנות אחת מול השניה] כ"ט שְׂיֵשׁ לָהּ פְּצִימִין [=עמודים בקצות הדפנות] ל - בֵּין שְׁהִיוּ נְרָאִין מִפְּנֵים וְאֵין נְרָאִין מִבְּחוּץ, בֵּין שְׁהִיוּ נְרָאִין מִבְּחוּץ וְאֵין נְרָאִין מִפְּנֵים ל"א - כְּשָׁרָה ל"ב.

(כט) מרפסת שיש לה שני דפנות אחת מול השניה, חלקה מקורה, וחלקה פתוח ואפשר להניח עליו סכך. (ל) במקום בין החלק המקורה לחלק הפתוח שמניחים עליו סכך, יש שתי עמודים בשתי הצדדים. (לא) בין עם העמודים האלה בזווית שרק מי שנמצא בתוך האכסדרה רואה אותם, או להיפך, רק מי שמחוץ לאכסדרה רואה אותם. (לב) כיון שיש שתי עמודים בולטים, אנו מחשיבים כאילו התקרה ממשיכה ויורדת עד הקרקע לאורך העמודים מהצדדים, וכך נוצרת דופן שלישית.

ט. לֹא הָיוּ לָהּ פְּצִימִין - פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שְׁהִיא סִכָּה הַעֲשׂוּיָה כְּמְבוּיָל; שְׁהִרִי אֵין לָהּ אֵלָא שְׁנֵי צְדֵי הָאֲכַסְדָּרָה, וְאֲמָצְעֵי הָאֲכַסְדָּרָה אֵין בּוֹ כְּתָל, וְשִׁכְנָגְדוֹ אֵין בּוֹ פְּצִימִין.

(לג) כמו מבוי, שהוא פרוץ משני הצדדים, ויש לו רק שני כתלים.

י. סִכָּף עַל גְּבֵי מְבוּי [שפתוח משני צדדיו] שְׂיֵשׁ לוֹ לְחִילֵי, אוֹ עַל גְּבֵי בְּאֵר שְׂיֵשׁ לָהּ פְּסִינָה - הָרִי זֶה סִכָּה כְּשָׁרָה לְאוֹתָהּ שְׁפַת שְׁפָתוֹף הַחֵג בְּלִבָּד; מִתּוֹךְ שְׁלַחֵי זֶה וּפְסִין אֵלוֹ מַחְצוֹת לְעֵנִין שְׁפַת, נִחְשָׁב אוֹתָן פְּמַחְצוֹת לְעֵנִין סִכָּה ל"ו.

(לד) בקצה המבוי יש עמוד או דופן קטנה, בגובה עשרה טפחים – ולגבי שבת, הלחי מתיר את הטלטול במבוי. (לה) מסביב לבאר יש ארבע עמודים בצורת זווית (כמו האות ר) – ובשבת העמודים האלה מתירים לטלטל באותו שטח. (לו) הסוכה באותו שטח תהיה מותרת רק בשבת של חג הסוכות, אבל לא לשאר ימי החג. היות שאנחנו מחשיבים את המחיצות האלה לעניין טלטול בשבת, נחשיב אותם כמחיצות גם להכשיר את הסוכה.

יא. נְעִץ • אֲרַבָּעָה קַנְדָּסִים [=עמודים] עַל אֲרַבַּע זְוִיּוֹת הַגִּיל, וְסִכָּף עַל גְּבֵן - הוֹאֵיל וְהַסִּפּוּף עַל שְׁפַת הַגֵּג, כְּשָׁרָה,

השנת הראב"ד נעץ . . . הגג א"א זה אינו מחזור דאפילו לרב נחמן (סוכה ד) קאי בתיקו ולהומרא.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לָהּ; וְהוּא, שְׁנַעֲשֶׂה
 אֹתוֹ שְׁלֵא לְדַעַת [מִדַּעַת]
 זֶה שְׁנַעֲשֶׂה דַפְּנֵי;
 אָבֵל • אִם עֲשֶׂהוּ
 לְדַעַת, אָסוּר בְּיוֹם טוֹב,
 וּמִתָּר בְּשָׂאֵר יְמֵי הַחֵג.
 וְכֵן עוֹשֶׂה בְּכָלִים דַּפְּן
 רְבִיעִית בְּיוֹם טוֹב; אָבֵל דַּפְּן שְׁלִישִׁית, לֹא יַעֲשֶׂה
 אוֹתָהּ בְּכָלִים בְּיוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁהוּא מְכַשֵּׁר
 הַסֶּכֶה, וְאֵין עוֹשִׂין אֶהֱל עֲרָאִי [=זמנים] בְּיוֹם טוֹב.

השנת הראב"ד
 אבל . . טוב א"א דוקא דופן
 שלישית אבל דופן רביעית מותר
 שהרי הברייתא שהעמידה לדעת
 (עירובין מד) לא אסרה אלא מפני
 איסור אהל עראי ובדופן שלישית
 אבל שלא לדעת אפילו דופן
 שלישית מותר והטעם כיון שזה
 העומד שלא בכונה עומד אין כאן
 איסור מחיצה למעמיד דבחר כונה
 דידיה אולגין.

בְּאֲמַצְעָהּ יֵא - אִם יֵשׁ מְשַׁפֵּת אֲצִטְבָּה וְלַפְתָּל אֲרַבַּע
 אַמּוֹת לְכָל רוּחַ, פְּסוּלָה; פְּחוֹת מְאֲרַבַּע אַמּוֹת,
 כְּשֶׁרָהֵי, וּכְאֵלוֹ הַמְּחַצּוֹת נוֹגְעוֹת בְּאֲצִטְבָּה, וְהָרִי מִן
 הָאֲצִטְבָּה עַד הַסְּפוּף פְּחוֹת מַעֲשָׂרִים אַמָּה. בְּנֵה בַּה
 עֲמוּדָי, יֵשׁ בּוֹ הַכֶּשֶׁר סֶכֶה [ו' טפחים על ד' טפחים] ג' -
 פְּסוּלָה, שְׂאִין אֵלוֹ מְחַצּוֹת הַנִּכְפּוֹרֹת, וְנִמְצָא עַל גַּב
 הָעֲמוּד סֶכֶף כְּשֶׁר בְּלֹא דַפְּנוֹת.

(זו) בנה פסל או מדרגה צמוד לדופן האמצעית (בין
 שלושת הדפנות) לכל אורכה. (מח) אם באצטבה יש
 שיעור של שבע על שבע טפחים. (מט) כיון שמהאצטבה
 ועד לסכך יש פחות מעשרים אמה. (נ) על פי הכלל 'דופן
 עקומה' – כאשר יש משהו במרחק של פחות מארבע אמות
 מהדופן, אנחנו מחשיבים את הדופן כאילו היא מתעקמת
 וממשיכה עד לסוף הארבע אמות, ולכן כאן כל אחת
 מהדפנות 'מתעקמת' ומתחברת עד לאצטבה, ואז לאצטבה
 יש שלוש דפנות. (נא) באמצע הסוכה, ולא בסמוך לאחת
 הדפנות. (נב) על פי הכלל של 'דופן עקומה'. (נג) בגובה
 עשרה טפחים. (נד) העמוד היה רחוק ארבע אמות
 מהדופן, כי אם היה קרוב לדפנות - הסוכה הייתה כשרה
 כמו אצטבה. (נה) למרות שבמקרה של עמוד אפשר
 להשתמש בהיתר 'גוד אסיק מחיצתא' (כמו שאמרנו בסכך
 על גבי בית בהלכה יא), ואז נאמר שעל גבי העמוד הסוכה
 תהיה כשרה, כי מחיצות העמוד עולים עד למעלה,
 ומהעמוד עד לסכך יש פחות מעשרים אמה. כיון שבעמוד
 לא רואים כלל מחיצות – לכן הסוכה פסולה.

פְּרָק ה

דיני סכך הכשר לסוכה וצורת שונות של סוכות.

א. הַסֶּכֶף שֶׁל סֶכֶה, אֵינוֹ כְּשֶׁר מִכָּל דָּבָר. אֵין
 מְסַכְּכִין אֶלָּא בְּדָבָר שְׁגֵדוּלְיוֹ מִן הָאֲרָץ, שְׁנַעֲקָר מִן
 הָאֲרָץ, וְאֵינוֹ מְקַבֵּל טְמָאָה, וְאֵין רִיחוֹ רַע, וְאֵינוֹ
 נוֹשֵׁר וְנוֹבֵל תָּמִיד.

(א) דבר שצומח מן הארץ, חכמים למדו זאת מהפסוק: "חג
 הסוכות תעשה לך וכו' באספך מגרנך ומיקבך", שצריך
 לעשות את הסכך מדברים שגדלים בארץ כמו הגורן והיקב.
 (ב) כמו הגורן ויקב שכבר נתלשו מאדמה. (ג) גם אם דבר
 טמא יגע בו, הוא לא יקבל טומאה. (ד) סכך שריחו רע
 אסור מדרבנן, כי לא ירצה להיות בסוכה (כפי שיסביר
 בהלכה הבאה).

טו. הֵיטָה פְּחוֹתָהּ מַעֲשָׂרָה, וְחֻקָּה בַּה [שחפ]
 לְהַשְׁלִימָהּ לְעֵשְׂרָה - אִם יֵשׁ מְשַׁפֵּת חֻקָּה
 וְלַפְתָּל שְׁלֹשָׁה טַפְּחִים, פְּסוּלָה; פְּחוֹת מִפֶּן, כְּשֶׁרָה,
 שְׁפָל פְּחוֹת מְשַׁלְשָׁה הָרִי הוּא כְּדָבוּק, פָּמו
 שְׁבִאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת שַׁבַּת.

(נו) מגובה עשרה טפחים. (נז) ואנו רואים כאילו הכתלים
 מגיעים אל החקק. וההלכה של 'דופן עקומה', להכשיר עד
 ארבע אמות, אינה רלוונטית כאן, כי 'דופן עקומה' אנחנו
 אומרים רק מתי שיש דפנות כדין, ורק אחנו צריכים להאריך
 אותם. אבל ברגע שהדפנות הם לא בגובה עשרה טפחים,
 הם בכלל לא נחשבים לדופן שנוכל להשתמש בהיתר של
 'דופן עקומה'.

טז. דַּפְּנֵי סֶכֶה - כְּשֶׁרִין מִן הַפֶּל; שְׂאִין אָנוּ
 צְרִיכִין אֶלָּא מְחַצָּה מִכָּל מְקוֹם, וְאֶפְלוּ מִבְּעֻלֵי
 חַיִּים. וְעוֹשֶׂה אֲדָם אֶת חֲבָרוֹ דַּפְּן בְּיוֹם טוֹב, כְּדִי
 שְׂיֵאכֵל וְיִשְׁתֶּה וְיִישֵׁן בְּסֶכֶה כְּשֶׁרָה שְׁחֲבָרוֹ דַּפְּן

~ נקודות משיחות קודש ~

"הַסֶּכֶף שֶׁל סֶכֶה, אֵינוֹ כְּשֶׁר מִכָּל דָּבָר. אֵין מְסַכְּכִין אֶלָּא בְּדָבָר
 שְׁגֵדוּלְיוֹ מִן הָאֲרָץ כו'."

ידוע גודל דיוקו של הרמב"ם כמובא בהקדמתו שכתב
 "בלשון ברורה ודרך קצרה", וצריך להבין מדוע מקדים
 "הסכך של סוכה אינו כשר מכל דבר" הרי יכול היה
 להתחיל מיד "אין מסככין אלא בדבר כו'".

וי"ל הביאור בפשטות, שאף שדרכו לכתוב "בלשון
 קצרה", לפעמים הניסוח הכללי מכריח להוסיף כמה
 מילים אף שלא מתווסף בוזה שום חידוש בהלכה עצמה.
 ובעניינינו, בסיום הפרק הקודם, כתב "דפני הסוכה

הפניות לשיחות קודש ❦ ❦
 הסכך . . דבר: לשם מה יש צורך בהקדמה זו? ניתן לפתוח מיד ב"אין מסככין אלא...!?! - יין מלכות סמ"ח.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בָּהֶן. סִפָּף בִּירְקוֹתַי שְׁאֵם יִבְשׂוּ יְבוּלוּ וְלֹא יִשְׁאָר בָּהֶן מִמָּשׂוֹ - אָף עַל פִּי שֶׁהֵן עֲתָה לְחַיִּים - הָרִי מְקוֹמָן נִחְשָׁב בְּאֵלוֹ הוּא אֲוִיר, וּבְאֵלוֹ אֵינָם.

יב) ענפים שלא ראויים לאכילה, מרובים על הפירות שראויים לאכילה. יג) מפני שיש רוב שלא מקבל טומאה, והאוכל בטלה אליהם. יד) שלא מקבלים טומאה, כמו ירקות שלא ראויים למאכל אדם. טו) שאם הם יתייבשו, הם יפלו ולא יישאר שיעור של סכך כשר.

ד. סִכְכָּה בְּפִשְׁתֵּי הָעֵץ [=פשתן] שְׁלֹא דָק [=כתש] אוֹתָן וְלֹא נִפְצָן [=סירקם] -

השנת הראב"ד

ואם... צורתו א"א טעם אחר יש לנו בזה מפני שעניני פשתן ראויים ליתן אותם בכרים וכסתות והרי הן מקבלין טומאה ע"י דבר אחר ולא פחיתי מבלאי כלים.

כְּשֶׁרָה, שְׁעָרֵין עֵץ הוּא; וְאִם • דָּק וְנִפְצָן אוֹתָן, אֵין מְסַכְכִין בּוֹטוֹ - מִפְּנֵי שֶׁנִּשְׁתַּנַּת צוּרְתוֹ, וּבְאֵלוֹ

אינו מגדולי קרקע. מסככין בחבלים של סיב [הדקל] ושל חלף [=מן עשב] וכיוצא בהן, שהרי צורתן עומדת, ואין החבלים פלים".

טז) למרות שהוא עדיין לא מקבל טומאה, כי לא עשו ממנו חוטים. יז) החבלים לא נחשבים כלים, ולכן לא מקבלים טומאה.

ה. סִכְכָּה בְּחַצִּים - בְּזַכְרִים"י, כְּשֶׁרָה; בְּנִקְבוֹתַי, פְּסוּלָה; אָף עַל פִּי שֶׁהוּא עֲשׂוּי לְהַתְמַלֵּאת בְּכִרְזוֹל, בֵּית קְבוּל הוּא וּמְקַבֵּל טְמָאָה כָּכֵל פְּלִי קְבוּלָה.

יח) קנים שיש בהם בליטה, ותוחבים את הבליטה בתוך נקב שיש בחץ מברזל, כדי להשתמש בזה כחנית. יט) קנים שיש בהם שקע, ומלבישים את החץ מברזל בתוך השקע שבקנה, כדי להשתמש בזה כחנית. כ) למרות שהשקע שבקנה עתיד להתמלא בברזל, בכל אופן הוא בית קיבול - ובית קיבול מקבל טומאה.

ו. מַחְצֵלֶת • קְנִים אוֹ מַחְצֵלֶת גְּמִי [=עשבים] אוֹ חֲלָף [=עלי ערבה] - קְטָנָה - סְתָמָה לְשִׁכִּיבָה, לְפִיכָף אֵין מְסַכְכִין בָּהּ, אֲלֹא אִם בֶּן עֲשָׂה אוֹתָהּ

השנת הראב"ד

מחצלת... מסככין א"א וברייתא (סוכה כ) חלקה בשל קנים ושל חלף שאפילו בקטנה אם גדולה היא כעין עבותות מסככין בה מפני שהיא קשה ואינה ראויה לשכיבה אבל כשהיא ארוגה אחת אין מסככין בה שראויה היא לשכיבה אבל כל גדולה שתמא לסיכוך ואפילו ארוגה.

לספוף"י; גדולה - סתמה לספוף, לפיכך מסככין בה, אלא אם בן עשה אותה לשכיבה"י. ואם יש לה קיר [=שפה סביב] - אפלו גדולה - אין מסככין בה, שהרי היא פכלי קבול; ואפלו נטל הקיר שלה - אין מסככין בה, מפני שהיא פשברי פלים.

כשרים מן הכל, שאין אנו צריכים אלא מחיצה מכל מקום ואפילו מבעלי חיים, ועושה אדם את חברו דופן ביו"ט והוא שיעשה אותו שלא לדעת זה שנעשה דופן כו".

ובהמשך למה שכתב "דפני הסוכה כשרים מן הכל" מתאים לכתוב ש"הסכך של הסוכה אינו כשר מכל דבר" כלומר שדינו של הסכך שונה מדינם של דפני הסוכה שיש בו הגבלות ותנאים מיוחדים "אין מסככים אלא כו".

[יין מלכות, ספר זמנים, סימן לא מתוך רמב"ם "פרס המלך"]

ב. סִפָּף בְּדָבָר שְׁאֵין גְּדוּלְיוֹ מִן הָאָרֶץ, אוּ בְּמַחְבֵּר, אוּ בְּדָבָר שֶׁמְקַבֵּל טְמָאָה - פְּסוּלָה. אֲבָל אִם עֵבֶר וְסִפָּף בְּדָבָר הַנּוּבֵל, אוּ בְּדָבָר שֶׁרִיחוֹ רַע - כְּשֶׁרָה; שְׁלֹא אָמְרוּ אֵין מְסַכְכִין בְּאֵלוֹ, אֲלֹא כְּדֵי שֶׁלֹא יֵנִיחַ הַסֶּפֶה וְיֵצֵא, וְצָרִיף לְהִזְהָר שֶׁלֹא יִהְיֶה הוֹצֵץ וְעֵלִין שֶׁל סִכָּף יוֹרְדִין לְתוֹף עֲשָׂרָה טְפָחִים"י, כְּדֵי שֶׁלֹא יֵצֵר לוֹ בִּישִׁיבָתוֹ.

ה) כשם שאדם לא גר בדירה מוזנחת, כך צריך להקפיד שיהיה נח לשהות בסוכה.

סככה במיני מתכות, או בעצמות ועורות - פסולה, מפני שאינן גדולי קרקע. הדלה [=היטה] עלי גפנים" וכיוצא בהן, עד שנעשו ספה - פסולה, שהרי לא נעקרו"י. סככה בכלי העץ ובמחצלות העשויות לשכיבה, וכיוצא בהן - פסולה, מפני שהן מקבלין טמאה. וכן אם סככה בשיברי פלים ובקלייתיהן [=בגדים בלויים] - פסולה; הואיל והיו מקבלין טמאה [אסרום], ששא יספף בשיברים שעדיין לא טהרו"א.

ו) חתיכות מתכת שעדיין לא עשו מהם כלים, למרות שהם לא מקבלים טומאה ומקורם מהקרקע - הם פסולים, כי צריך דווקא דבר שצמח בקרקע. ז) שעדיין לא עשו מהם כלים, והם לא מקבלים טומאה. ח) ענפי עץ הגפן שמתפשטים לצדדים. ט) כי הם עדיין מחוברים לקרקע. י) שעשויים מהצומח. יא) שלא נשברו בצורה שתהר אותם.

ג. סִכְכָּה בְּאֲכָלִין - פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְקַבְּלִין טְמָאָה. סוּכִי [=ענפי] תְּאֵנִים וּבְהֵן תְּאֵנִים, פְּרִיפְלִין [=זמורות] וּבְהֵן עֲנָבִים, מְכַבְּדוֹת [=ענפי דקל] וּבְהֵן תְּמָרִים, וְכֵן כֹּל פְּיּוּצָא בְּהֵן - רוֹאֵין: אִם פְּסֻלָּתָיִךְ מְרַבָּה עַל הָאֲכָלִין, מְסַכְכִין בְּהֵן"י; וְאִם לֹאוּ, אֵין מְסַכְכִין

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לפי שלא נעשת לצל. וכן החוטט בגדיש [חפר כערימת תבואה], ונעשהו ספה - אינה ספה לי, שהרי לא עמר [ערים] גדיש זה לצל; לפיכך, אם עשה בתחלה חלל טפחלי במשך שבועה לשם ספה, וחטט בה אחרי כן והשלימה לעשרה - פשרה, שהרי נעשה סכך שלה לצל.

כט) לכל צורך, גם לא לקיום מצות סוכה. (ל) גויים שבנו סוכה בימי הקיץ החמים. (לא) בשביל לעשות מקום מסתור מהשמש לבהמות. (לב) גדיש שנפלו ממנו חלק מערמות התבואה, ונוצרה שם צורה של סוכה. (לג) למרות שהוציא את עומרים בידיים, היות שלא עשה את זה לצורך סוכה לכן זה פסול. (לד) החלל שנוצר נקרא "אהל" לפי כללי ההלכה. ואח"כ שחפר בגדיש עוד הוא מגדיל חלל שמיועד לצל.

י. חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדין [קנים] - אין מספכין בהן; גזרה, שמה יעשה אדם חבילות על גגו כדי ליבשן לה, וימלך [ייתחרט] וישב תחתיהן לשם ספה, והוא מתחלה לא עשה סכך זה לצל, ונמצאת כספה שנעשת מאליה. ואם היתרין [היתר הקשר], פשרות. ואין • חבילה פחותה מעשרים וחמשה בדים [ענפים] לי.

(לה) לא לשם סכך, אלא לייבוש. (לו) חכמים אסרו להניח חבילות אגודות, רק אם יש בהם עשרים וחמשה ענפים, כי חבילה פחותהמזה לא היה דרכם להניח לייבוש.

יא. חבילות קטנות שאגדן למנן [למוכרן במניין], מספכין בהן לי. וכן החותף ראש הדקל, והחריות [ענפים] אגודות בו - מספכין בו, שאגד בידי שמים [דברים האגודים באופן טבעי] אינן פחילה לח. ואפלו קשר ראשי החריות פלן מצד האחד, שנמצאו פחילה, אחד משני ראשיה בידי שמים, ואחד בידי אדם - מספכין בהן; שהאגד עץ אחד אינו חבילה, וזו פלעץ אחד הוא שהרי אגודה בידי שמים. וכן פל אגד שאינו עשוי לטלטלו [שאם יטלטלו יתפור], אינו אגד.

(לז) היות שהאיגוד הוא רק לצורך המכירה, והלקוח מיד יפתח אותם. (לח) לכן לא צריך לפרק את החיבור.

יב. העושה ספתו תחת האילן ליט, כאלו עשיה

כא) מחצלת קטנה כנראה הכינו אותה כדי לשכב עליה, ואם כן היא מקבלת טומאה. (כב) אם מלכתחילה עשו את המחצלת לשם סכך, ולא לשם שכיבה, ואז היא לא תקבל טומאה. (כג) מחצלת גדולה כנראה הכינו אותה לסיכוך, ולא מקבלת טומאה. אלא אם כן התכוון לעשות אותה לשכיבה.

ז. נסרים [גזרי עצים] שאין ברחבן ארבעה טפחים, מספכין בהן אף על פי שהן משפין [משויפים]; ואם יש ברחבן ארבעה, אין מספכין בהן ואף על פי שאינן משפין - גזרה שמה ישב תחת תקרה, וידמה שהיא כספה. נתן עליה נסר אחד שיש ברחבו ארבעה טפחים - פשרה, ואין ישגין תחתיו; והישגן תחתיו, לא יצא ידי חובתו. היו נסרין שיש ברחבן ארבעה, ואין בעבן ארבעה, והפכן על צדיהן שאין בהן ארבעה, וסכך בהן - הרי זו פסולה; שזה הנסר פסול, בין שסכך ברחבו, בין שסכך בעביו.

כד) חכמים גזרו שנסרים ברוחב ארבעה טפחים פסולים בסוכה, כי אדם שרואה את הנסרים יכול לחשוב שגם התקרה בבית שלו שעשויה מנסרים - כשרה. כי אינו יודע שנסרים שעשויים לתקרה פסולים לסכך. (כה) אם שם את הנסר צמוד לאחת הדפנות, הסוכה כשרה מדין "דופן עקומה". (כו) כי הנסר ברוחב כזה אינו נחשב לסכך. (כז) חכמים פסלו את השימוש בנסר הזה, גם אם הוא מניח אותו על צדו, ששם יש פחות מארבעה טפחים.

ח. תקרה שאין עליה מעזיבה, שהיא הטיט והאבנים, אלא נסרין תקועין בלבד כה - הרי זו פסולה, שהרי לא נעשו לשם ספה אלא לשם בית; לפיכך, אם פקפק [הרעיה] הנסרים והניד המסמרים [ממקומם] לשם ספה - הרי זו פשרה; ובלבד שלא יהיה בכל נסר ונסר רחב ארבעה טפחים. וכן אם נטל [נסר] אחד מבינתים [מבין הנסרים] והניח במקומו סכך פשר לשם ספה, הרי זה פשר.

(כח) בתקרת הבית יש רק נסרים שתקועים במסמרים, ללא אבנים וטיט (שפסולים לסכך).

ט. ספה שנעשת פהלכתה, מפל מקום כט - פשרה, אף על פי שלא נעשת לשם מצוה; והוא, שתהיה עשויה לצל, כגון ספת גויים וספת פהמה לא וכל פיוצא בהן. אכל ספה שנעשת מאליה לב - פסולה,

הפניות לשיחות קודש כאלו. . הבית: מדוע לא לכתוב בפשטות "פסול"? - יין מלכות סמ"ח. שאין בהן ארבעה: הערה מלשון רש"י בזה - לקו"ש ח"ז ע' 135 הע' 34.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש כ"ח ניסן - ספר זמנים - הלכות שופר וסוכה ולולב קמה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פחות מכן, רואין כאלו הפתל נעקם, ויחשב • זה הסכך הפסול מן גוף הפתל, וכשרה. ודבר זה - הלכה למשה מסיני מט.

השנת הראב"ד
יוחשב . . . מסיני א"א ג"ל חסר מכאן סכך פסול באמצע פוסל בארבעה מן הצד פוסל בארבע אמות במה דברים אמורים בסוכה גדולה אבל בסוכה קטנה בין באמצע בין מן הצד פוסל בשלשה ואיזו היא סוכה קטנה וכו'.

(מט) בלשון הגמרא זה מכונה "דופן עקומה".

טו. ואי זו היא סכה קטנה? כל שאין בה אלא שבועה טפחים על שבועה טפחים; וגדולה, כל שישאר בה יתר על הסכך הפסול שבועה טפחים על שבועה טפחים סכך פשר.

טז. סכך • בדבר פסול ודבר פשר זה בצד זה, ואין במקום אחד מסכך הפסול רחב שלשה טפחים אלא

השנת הראב"ד
סיכך בדבר פסול א"א זה לא ידעתי למה אמרו ואולי בסוכה גדולה אמרו ובמקרה סוכתו בשפורין ובדבר כשר ומשום שאי אפשר לצמצם אבל הטעם שכתב לא יבא על זה הדרך.

פחות - אם היה כל הסכך הפשר יותר על כל הסכך הפסול, פשרה; ואם היה זה פמו זה בצמצום [בדיק] - אף על פי שאין במקום אחד שלשה - הרי זו פסולה, מפני שסכך פסול כפרוץ הוא נחשב.

(ג) הרמב"ם מדבר במקרה של סוכה קטנה, שנפסלת כשיש שלושה טפחים סכך פסול. (נא) בסוכה קטנה, הסכך הפסול נחשב כלא נמצא, ולכן כשארין רוב סכך כשר, יהיה חמה מרובה מצילתה, אבל בסוכה גדולה, עד ארבע טפחים הסכך לא נחשב כאוויר, אלא כסכך פסול - ולכן יהיה כשר אם תהיה אותה כמות של פסול וכשר.

יז. פרוש עליה בגד מלמעלה, או פרוש תחתיה מפני הנשר [העלים הנשרים] - פסולה; פרושו פדי לנאותה, פשרה. וכן אם סככה פהלכתה, ופטרה במיני פרות ובמיני בגדים וכלים שתלוין בה, בין בכתליה בין בסכך, פדי לנאותה - פשרה.

(נב) כדי שהשמש לא תהרוס את הסכך. (נג) כי יוצא שכל הסוכה מסוככת עם סכך פסול. (נד) ליופוי. (נה) כי הוא לא מוגדר כסכך.

יח. נואי הסכה - אין ממעטין בגבהה, אבל ממעטין ברחבה. היו נואי הסכה מפלגין [רחוקים] מגגה ארבעה טפחים או יתר - פסולה; שנגמצא היושב שם כאלו אינו תחת הסכך, אלא תחת הנואי, שהוא אכלין וכלים שאין מספכין בהן.

(נו) כאשר תולים פירות או סדינים לנוי בסוכה, הם לא

בתוך הפית. הדלה עליה על האילנות ובדיהן מא, וסכך על גפן, ואחר כך קצצן - אם היה הסכך [הכשר] הרבה [=רב] מהן, פשרה; ואם לא היה הסכך שהיה פשר מתחלתו הרבה מהן, צריך לנענע אותן אחר קציצתם [מן העץ] כדי שתהיה עשיה לשם סכה מד.

(לט) שענפי האילן סוככים מעל הסוכה. (מ) למדו חכמים מכך שכתוב בפסוק: "בסכת (בלי וא"ו) תשבו", סוכה אחת ולא אחת מתחת לשנייה, ולכן כאשר הסוכה מתחת לעץ - פסולה. (מא) הניח על הסוכה ענפים של אילנות מחוברים לקרקע. (מב) הניח סכך כשר מעל הענפים המחוברים לקרקע. (מג) למרות שהסכך הכשר לבד לא מספיק בשביל שיהיה - "צילתה מרובה מחמתה". (מד) כי אם לא יעשה פעולה בסכך לאחר שחתך את הענפים מהעץ, הסוכה לא תהיה כשרה. כי צריך שהסוכה שתהיה - "תעשה ולא מן העשוי", (לעיל הלכה ט) וכאן הסוכה קיימת עוד לפני שהסכך הפך להיות כשר.

יג. ערב • דבר שמשפכין בו, וסכך מספכין בו, וסכך בשניהם - אף על פי שהפשר יתר על הפסול, פסולה. סכך בזה לעצמו וזה לעצמו, זה בצד זה - אם יש בסכך פסול שלשה טפחים במקום אחד,

בין באמצע בין מן הצד - הרי זו פסולה.

(מה) דבר שכשר לשמש כסכך. (מו) דבר שפסול לסכך בו. (מז) כל אחד נמצא בנפרד ולא מעורבים.

יד. במה דברים אמורים בקטנה. אבל בסכה גדולה, סכך פסול באמצע - פוסל בארבעה טפחים, פחות מכאן פשרה; ומן הצד [צמוד לדפנות] - פוסל בארבע אמות, ופחות מכאן פשרה.

(מח) הסכך ברוחב ארבע טפחים לכל אורך הסוכה. **ביצד? בית שנפחת [נפער חור] באמצעו וסכך על מקום הפחת, וכן חצר המקפת אכסדרה שסכך עליה, וכן סכה גדולה שהקיפיה בדבר שאין מספכין בו בצד [צמוד ל-] הדפנות מלמעלה - אם יש משפת הסכך הפשר ולפתל ארבע אמות, פסולה;**

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְאִם הָיָה בְּרֹחַב זֶה הָעוֹלָה טָפַח אוּ יָתַר - אָף עַל פִּי שֶׁהוּא גְבוּהָ יָתַר מִשְׁלֹשָׁה טָפָחִים - וְרָאִין אוֹתוֹ, כְּאִלוֹ יָרַד לְמִטָּה, וְנִגַע בְּשֵׁפֶת זֶה הַיּוֹרֵד; וְהוּא, שִׁיחָהּ מִכּוֹן פְּנֵי שֵׁפֶת הַיּוֹרֵד.^{טא}

(טז) כוכבים שרואים אותם גם ביום. (סח) הסכך מונח בצורה מבלגנת ולא ישרה, חלק מהסכך מונח למעלה יותר וחלק למטה. (טט) כי כל דבר שיש בו מרווח פחות משלוש טפחים, נחשב כצמוד מדין "לבוד". (ע) אם חלק הסכך שנמצא למעלה, יש בו גודל טפח על טפח, הוא נחשב כאוהל, ובמקרה שהוא עומד בדיוק מעל שפת הסכך התחתון, יש "הלכה למשה מסיני" שבמקרה כזה מתייחסים כאילו הוא נמצא צמוד לסכך התחתון. (עא) בתנאי שהסכך העליון נמצא בדיוק מעל הסכך התחתון, כך שאילו הסכך העליון "ירד" למקום הריק בסכך התחתון, הוא יכנס בדיוק במקום.

כב. הָעוֹשֶׂה סָפָה עַל גְּבֵי סָפָה - הַתְּחַתּוֹנָה

פְּסוּלָה, כְּמִי שֶׁעָשָׂה

סָפָה בְּתוֹף הַבֵּית;^{טב}

וְהַעֲלִינָה כְּשֶׁרָה. בְּמָה •

דְּבָרִים אֲמורִים

שֶׁהַתְּחַתּוֹנָה פְּסוּלָה?

בְּשִׁיחָהּ גְבוּהָ הַעֲלִינָה

עֲשֶׂרָה טָפָחִים^{טג} אוּ יָתַר,

וְהָיָה גַם הַתְּחַתּוֹנָה יָכוֹל לְקַבֵּל פָּרִים וּכְסוּתוֹת שֶׁל

עֲלִינָה, אֲפִלוּ עַל יְדֵי הַדְּחָק^{טד}; אָבֵל אִם אֵין גְּבִיחָה

שֶׁל עֲלִינָה עֲשֶׂרָה, אוּ שֶׁלֹּא הָיְתָה הַתְּחַתּוֹנָה יָכוֹלָה

לְקַבֵּל פָּרִים וּכְסוּתוֹת שֶׁל עֲלִינָה אֲפִלוּ עַל יְדֵי

הַדְּחָק - אָף הַתְּחַתּוֹנָה כְּשֶׁרָה; וְהוּא, שֶׁלֹּא יִהְיֶה

גְּבוּהָ שְׁתִּיחָן [יח] יָתַר עַל עֲשָׂרִים אַמָּה; שֶׁהַתְּחַתּוֹנָה

- בְּסִכּוֹף הַעֲלִינָה הִיא נִתְּרָת [מותרת]^{טו}.

(עב) כי התורה אמרה: "בסכת (בלי וא"ו) תשבו" - בסוכה

אחת ולא בסוכה שתחת סוכה, ולא בסוכה שתחת הבית.

(עג) שיש לסוכה גובה של סוכה כשרה, עשרה טפחים.

(עד) כשגג הסוכה התחתונה חזקה, בצורה שאדם יכול לישון

עליה ולהניח שם שולחן וכיסאות, במקרה כזה לסוכה

העליונה יש דין סוכה, והסוכה למטה נפסלת כי היא מתחת

לסוכה כשרה. (עה) המדובר כאן רק כשהסוכה התחתונה

חמתה מרובה מצילתה, ויחד עם הסוכה העליונה יש בה

יותר צל משמש. אבל אם בסכך למטה יש מספיק סכך, ויש

שם יותר צל משמש - גם אם הסוכה העליונה מעל עשרים

אמה, התחתונה תהיה כשרה.

כג. מִטָּה שֶׁבְּתוֹף הַסָּפָה - אִם גְּבוּהָ עֲשֶׂרָה

טָפָחִים^{טז} - הַיּוֹשֵׁב תַּחְתֶּיהָ לֹא יִצָּא יְדֵי חוּבְתוֹ, מִפְּנֵי

ממעטים מגובה הסוכה, כדי שנחשיב את חלל הסוכה פחות מעשרים אמה. אבל אם הם תלויים על דפנות הסוכה, הם ממעטים ברוחב הסוכה, ולכן אם הדפנות היו בדיוק שבע על שבע טפחים, הסוכה נפסלת, כי הנוי מפחית משבע טפחים. (נו) כשיש מרווח יותר מארבע טפחים מהסכך לנוי, הנוי לא בטל לסכך ונחשב כסכך בפני עצמו.

יט. סִכּוֹף שֶׁהָיוּ בוֹ חֲלוֹנוֹת^{יז} שֶׁהָאֵוִיר נִרְאָה מִהֵן

- אִם יֵשׁ בְּכָל הָאֵוִיר כְּכֹל מְקוֹם הַמְּסַפֵּף^{יח}, הָרִי זוֹ

פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁחֲמֵתָהּ תִּהְיֶה מְרֻבָּה מִצִּלְתָּהּ^{יט}, וְכָל

שֶׁהַחֲמֵה מְרֻבָּה עַל הַצֵּל אֵינוֹ סִכּוֹף; וְאִם הָיָה הַסִּכּוֹף

רַב עַל הָאֵוִיר, כְּשֶׁרָה.

(נח) היו חורים גדולים בסכך. (נט) גודל השטח שללא

סכך, הוא באותו הגודל כמו השטח עם הסכך. (ס) בקרקע

הסוכה יש יותר אזור עם שמש מאזור מוצל (בדרך הטבע,

אור השמש שמגיע למטה, רחב יותר מהחור שמופיע

בסכך).

כ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמורִים^{כא}? בְּשֶׁלֹּא הָיָה בְּמְקוֹם

אֶחָד אֵוִיר שֶׁלֹּשָׁה טָפָחִים^{כב}; אָבֵל אִם הָיָה אֵוִיר

שֶׁלֹּשָׁה טָפָחִים, בֵּין פְּאַמְצָע בֵּין מִן הַצֵּד - הָרִי זוֹ

פְּסוּלָה^{כג}, עַד שֶׁיִּמְעָטְנוּ מִשְׁלֹשָׁה. מְעָטוֹ בְּדָבָר

הַפְּסוּל, כְּגוֹן פְּלִים וּכְסוּת - אִם סָפָה גְדוּלָה הִיא,

כְּשֶׁרָה^{כד}; וְאִם בְּסָפָה קְטָנָה, פְּסוּלָה^{כה} עַד שֶׁיִּמְעָטְנוּ

בְּדָבָר שֶׁמְסַכְכִין בוֹ. הָיָה רַב הַסְּכּוֹף, צִלְתּוֹ מְרֻבָּה

מִחֲמַתּוֹ, וּמְעוּטוֹ, חֲמַתּוֹ מְרֻבָּה מִצִּלְתּוֹ - הוֹאִיל

וְצִלְתּוֹ הַפֶּל מְרֻבָּה מִחֲמַתּוֹ הַכֹּל, כְּשֶׁרָה^{כו}.

(סא) מתי מחשבים אם יש שמש בקרקע הסוכה יותר מהצל.

(סב) במקום אחד רוחב שלוש טפחים לאורך כל הסוכה,

יוצא שיש אזור בסוכה שאין לה סכך כשר. (סג) וכאן אי

אפשר לומר את דין "דופן עקומה", כי כאן יש אוויר, ואין

שום דבר שאפשר להגדיר אותו כדופן. (סד) כי אין כאן

חלל ללא סכך, ואיפה שיש סכך לא כשר הוא פחות משלוש

טפחים ולכן כשר. (סה) כיון שיש כאן שלוש טפחים שלא

ראויים לסוכה, הם לא יכולים להתחבר לארבע טפחים

להתיר את הסוכה. (סו) כלומר, בגלל שבכל הסוכה כולה

יש יותר צל משמש, לא מתייחסים אם יש אזור מסויים

ששם יש יותר שמש.

כא. דֶּרֶךְ הַסְּכּוֹף לְהִיּוֹת קָל, כְּדִי שִׁירָאוּ מִמֶּנּוּ

הַפּוֹכְכִים הַגְּדוּלִים^{כז}; הִיתָה מְעָבָה [בסכך רב] כְּמִין

בֵּית - אָף עַל פִּי שֶׁאֵין הַפּוֹכְכִים נִרְאִין מִתּוֹכָהּ,

כְּשֶׁרָה. הָיָה הַסְּכּוֹף מְדַבְּלָל, וְהוּא הַסְּכּוֹף שִׁיחָהּ

מִקְצָתוֹ לְמַעַלָּה וּמִקְצָתוֹ לְמִטָּה^{כח} - כְּשֶׁרָה; וּבִלְבָד

שֶׁלֹּא יִהְיֶה בֵּין הָעוֹלָה וְהַיּוֹרֵד, שֶׁלֹּשָׁה טָפָחִים^{כט}.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

עח) חכמים למדו ממה שכתוב בתורה: "כל האזרח בישראל ישבו בסוכות", ש"ראויין כל ישראל ליישב בסוכה אחת" - וזה אפשרי רק בסוכה שאולה. (עט) קרקע אי אפשר לגזול, והיא עדיין ברשות בעליה, והיות והסוכה עומדת על הקרקע, היא נחשבת כחלק מהקרקע - אם כן, גם הסוכה עדיין ברשות בעליה, ולא עברה לרשות הגזולן, ולכן הוא יושב בסוכה שאולה, אך לא בסוכה גזולה. אך אם גזל סוכה שלא מחוברת לקרקע, כמו סוכה שנמצאת על עגלה או ספינה - אינו יוצא בה ידי חובה, כי היא גזולה ממש. פ) למרות שהעצים יצאו מידי הבעלים, ועברו לידי הגזולן - חכמים קבעו שיצא בהן ידי חובה, כמו שמסביר הרמב"ם מיה. פא) חכמים תיקנו שהגזולן צריך לשלם רק את דמי העצים, ולא צריך להחזיר את העצים עצמם, כדי לעזור לגזולן לחזור בתשובה, שלא יצטרך לפרק את ביתו בשביל להחזיר את הגזילה. פב) אם גזל נסרים, שהם עצים ששייפו אותם בצורה מיוחדת וקשה להשיג אחרים במקומם, והניח אותם כמו שהם על הסוכה, ללא שעשה בהם שום שינוי ולא קיבע אותם - כך שבקלות הוא יכול להחזיר את הנסרים כמו שהם. פג) בכל זאת יוצא ידי חובה, כי חכמים לא חייבו אותו להחזיר את הנסרים, אלא רק לשלם את דמיהם. פד) כמו שביאר הרמב"ם שקרקע לא נגזלת, ולכן נקראת סוכה שאולה.

שְׁהִיא פְּסָפָה בְּתוֹךְ סִפָּה. וְכֵן פִּילָה [וילון שסביב המיטה] שֵׁישׁ לָהּ גַּג, אֶפְלוּ טַפְחֵי - אִם גְּבוּהָ עֲשָׂרָה טַפְחִים, אֵין יִשְׁנִים בָּהּ בִּסְפָה. וְכֵן הַמַּעְמִיד אֲרַבְעָה עַמּוּדִים, וּפְרֵשׁ סְדִין עֲלֵיהֶן - אִם גְּבוּהֵין עֲשָׂרָה, הָרִי זֶה כְּסָפָה בְּתוֹךְ סִפָּה.

עו) אם המיטה גבוהה עשרה טפחים, מתחת למיטה היא נחשבת כאהל בפני עצמו. עז) מעל הכילה יש חלק שטוח ברוחב טפח.

כד. אֶבֶל שְׁנֵי עַמּוּדֵין שִׁפְרֵשׁ עֲלֵיהֶן סְדִין, וְכֵן פִּילָה שְׁאֵין בְּגָגָה טַפְח - אֶפְלוּ גְבוּהֵין כָּל שְׁהוּא, מִתָּר לִישָׁן תַּחְתֵּיהֶן בִּסְפָה; שְׁאֵין כְּסָפָה בְּתוֹךְ סִפָּה, מִפְּנֵי שְׁאֵין לָהּ גַּג.

כה. סִפָּה שְׁאוּלָה, כְּשִׁרָה ע"י; וְכֵן הַגְּזוּלָה, כְּשִׁרָה. כִּיצַד? אִם תִּקַּף עַל חֲבֵרוֹ וְהוֹצִיאֹו מִסְּפָתוֹ, וְגִזְלָה וְיִשָּׁב בָּהּ - יֵצֵא; שְׁאֵין הַקְּרָקַע נִגְזָלֵט. וְאִם גִּזַּל עֲצִים, וְעָשָׂה מֵהֶן סִפָּה - יֵצֵא; תִּקַּנְתָּ חֲכָמִים הִיא, שְׁאֵין לְבַעַל הָעֲצִים אֵלָא דָּמִי [מחיר] עֲצִים בְּלִבָּד פֶּא. וְאֶפְלוּ גִזַּל נְסָרִים, וְהִנִּיחֶן, וְלֹא חֲבָרְן, וְלֹא שָׁנָה בְּהֶן פְּלוּם פ"ב - יֵצֵא פ"ב. הָעוֹשֶׂה סִפָּה בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, הָרִי זֶה כְּשִׁרָה פ"ד.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שנים עשר לעומר עמ' א

20 שהכניסו המצרים לתוכם, תטיעו את השועלים - דהיינו התינוקות
21 המצרים, שהם היו מחבלים את הכרמים בעוד כרמנו סמדר - שעל
22 ידם היו מגלים את התינוקות של ישראל, שבעוד שהם קטנים ורכים
23 נקראים סמדר.
24 "וַתִּקַּח לוֹ תִּבְתָּ גִמְאָ וּתְחַמְרָהּ בַּחֲמֵר וּבִזְפַת וּתְשֵׂם בָּהּ אֶת הַיֶּלֶד",
25 שואלת הגמרא, מֵאֵי שְׁנָא - מדוע הניחתו בגומא, הרי גופו ישתמר
26 יותר בשאר עצים חזקים יותר. מתרצת הגמרא, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר,
27 מֵיִפְּן יֵשׁ לַהֲבִיא רֵאִיָּה לְצַדִּיקִים שְׁמִמּוֹנָם כְּכִיב עֲלֵיהֶן יוֹתֵר מִגּוֹפֵן
28 - ולכן השתמשה בדבר זול. וְכָל כֶּף לָמָּה - מדוע חביב עליהם
29 ממונם מגופם, לְפִי שְׁאֵין פּוֹשְׁטִין יְדֵיהֶן בְּגִזּוֹל. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר
30 נַחֲמָנִי אָמַר, הֵטַעַם שֶׁלִּקְחָה גּוֹמָא, לְפִי שְׁהוּא דְבָר רַךְ, שִׁיכּוֹל
31 לְעַמּוּד - להחזיק מעמד אם תיתקל התיבה בְּפִנֵי דְבָר רַךְ וּבְפִנֵי
32 דְבָר קָשָׁה, שֶׁהָרֶךְ, כְּשֶׁנִּתְקַל בָּאֵבָן חוֹר לֹאחֻזְרֵיו וְלֹא נִשְׁבַּר. וּמָה
33 שֶׁכְּתוּב וַתִּתְחַמְרָה בַּחֲמֵר וּבִזְפַת, תִּנְא, טַחוּ אֶת הַתֵּיבָה בַּחֲמֵר
34 מִבְּפָנִים, וְזָפַת מִכַּחוּזֵין וְלֹא מִבְּפָנִים, כְּדִי שְׁלֹא יִרְחַם אוֹתוֹ צַדִּיק
35 יִרְתֵּן רַעַע שֶׁל הַזּוֹפֵת.
36 "וַתִּשֶׂם בָּהּ אֶת הַיֶּלֶד וּתְשֵׂם בְּסוּף עַל שַׁפַּת הַיְּאוֹר", מִבִּאֲרַת
37 הַגְּמָרָא מִדּוּ סוּף זֶה, רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, הִנִּיחָה אוֹתוֹ בֵּין סוּף. רַבִּי
38 שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר

1 הַיְּאוֹר כִּי מוֹב, הָרִי שְׁהוּאָר נִקְרָא טוֹב.
2 "וַתִּצְפְּנֶיהָ שְׁלִשָּׁה יָרְחִים", מִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא, שִׁיכְלָה לְהַצְפִּינוּ
3 שְׁלוֹשָׁה חֳדָשִׁים מִשּׁוּם דְּלֹא מָנוּ מְצָרִים אֵלָא מִשְׁעָה דִּאֲהַרְרָה -
4 הַמְצָרִים סִפְרוּ תְשַׁעָה חֳדָשִׁים לְעִיבּוּרָה רַק מִיּוֹם שֶׁהַחֻזְרָה עִמְרָם
5 בְּלִיקוּחֵין הַשְּׁנִיִּים, אֲבָל וְהִיא הָיְתָה מֵיַעֲרָא בֵּיהּ - לְמַעֲשֵׂה הַיֵּתֵה
6 מְעוּבֵרָת בְּמִשָּׁה מִזְמַן הַנִּישׁוּאִין הָרֵאשׁוֹנִים, וְהִיָּה זֶה תִּלְתָּא יָרְחֵי
7 מֵיַעֲרָא - שְׁלוֹשָׁה חֳדָשִׁים לְפָנֵי שֶׁהַחֻזְרָה פַּעַם שָׁנִיָּה. נִמְצָא
8 שִׁילָדָה בְּסוּף הַשְּׁשָׁה חֳדָשִׁים מִהַלִּיקוּחֵין הַשְּׁנִיִּים, וְלִכֵּן יִכְלָה לְהַצְפִּינוּ
9 עוֹד שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים לְפִי שְׁלֹא חֲשָׂדוּ בָּהּ תִּתְלַד עַד שִׁיעֲבֵרוּ תְשַׁעָה
10 חֳדָשִׁים מִנִּישׁוּאֵיהָ. שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא עַל מָה שֶׁנִּאֲמַר "וְלֹא יִכְלָה עוֹד
11 הַצְּפִינוּ", אָמַר, הָרִי כְּמוֹ שֶׁהַצְּפִינָה אוֹתוֹ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים תִּצְפְּנִיהָ
12 וְתִזְוִיל - תִּמְשִׁיךְ לְהַצְפִּינוּ. וּמִיִּשְׁבַּת, אֵלָא - הֵטַעַם שְׁלֹא יִכְלָה
13 לְהַצְפִּינוּ, לְפִי שֶׁכָּל הַיְּבָא דְהוּוּ שְׁמַעֵי מְצָרָא דְמִתְלִיד יְנוּקָא -
14 כְּשֶׁהָיוּ הַמְצָרִים שׁוֹמְעִים שְׁנוֹלֵד תֵּינוּק לְיִשְׂרָאֵל, הָיוּ מִגְּלִים אֶת
15 הַתֵּינוּק עַל יַדֵי שְׁמִמְטוּ יְנוּקָא הָתָם - הָיוּ מְבִיאִים לְשֵׁם תֵּינוּק אַחַר,
16 כִּי הֵיבֵי דְלִישְׁמַעֲנֵיהוּ וּמַעֲבִי (בְּהִרְיָחוֹ) - כְּדִי שֶׁהַתֵּינוּק שֶׁל יִשְׂרָאֵל
17 יִשְׁמַע אוֹתוֹ וְיִבְכּוּ, וְלִכֵּן לֹא יִכְלָה לְהַצְפִּין עוֹד אֶת מִשָּׁה מַחֲשֵׁשׁ
18 שִׁיגְלוּהוּ כֶּךָ. וְכִמּוֹ דְכִּתְיִב "אֲחֻזּוּ לָנוּ שׁוֹעֲלִים שׁוֹעֲלִים כְּמִנִּים
19 מַחֲבִלִים כְּרַמִּים וְגו', כְּלוֹמַר, בַּת קוֹל אוֹמֵרֵת לְמִי הֵיִם בִּשְׁעָה

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון כ"ב ניסן ~

הַלְבוּת נְזִיקי מָמוֹן

פְּרָק חֲמִישִׁי

(1) מבאר, ששוחטין את הבהמה המזוקת בשן ורגל אחר התראה לבעלים כדי שלא תזיק. ונמשך לזה שאסור לגדל בהמה דקה בארץ ישראל כדי שלא תזיק בשן ורגל. ונמשך לזה ביאור התנאי שהתנה יהושע ברעיית הבהמות ביערות, ונמשכו לזה כל התנאים שהתנה בארץ והם עשר, ורוב ענינם הכניסה ברשות חבירו ולקחת משם אי זה דבר והם דומים לשן ורגל באי זה יחס דמיון. ונמשך לזה לבאר מה שתיקן שלמה וכיצא בזה. ונסתיים הפרק בביאור דיני הרעיה בארץ ישראל וגידול הדברים המזיקים בכל מקום.

א. בַּהֲמָה שֶׁהִיְתָה רוּעָה, וּפְרָשָׁה² וְנִכְנְסָה בְּשָׂדוֹת וּבִכְרָמִים³, אִף עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא הִזִּיקָה - מִתְרִין בְּבַעֲלֶיהָ⁴ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים; אִם לֹא שָׁמַר בְּהֶמְתּוֹ וְלֹא מְנַעַה מִלְרַעוֹת - יֵשׁ רְשׁוֹת לְבַעַל הַשָּׂדֶה לְשַׁחֲטָהּ⁵ שְׁחִיטָה פְּשָׁה⁶, וְאוֹמֵר לְבַעֲלֶיהָ: בּוֹאוּ וּמְכְרוּ בְּשָׂר שְׁלֹכְכֶם. מִפְּנֵי שְׁאֲסוּר לְאָדָם לְהִזִּיק וּלְשַׁלֵּם מֵה שֶׁהִזִּיק. אֶפְלוּ לְגֵרָם הַנִּזְקִי אָסוּר.

(2) מקום המרעה. (3) ועלולה להזיק בשדותיהם של אחרים. (4) ולא כמו בשור הנגח שהתראה באה אחרי שהזיק. (5) כדי למנוע הזיק משרהו. (6) כדי לא לגרום הפסד רב לבעל הבהמה. (7) על-ידי חוסר שמירה על בהמתו. מקור ההלכה הזאת בבבא-קמא כג: "הני עזי דשוקא מתרין במרייהו". בגמרא שלנו הגירסא "דמפסדי", כלומר ההתראה היא רק לאחר שהזיקו. אולם בכתב-יד ה, בהלכות גדולות, בספר המקח והממכר לרב האי גאון ובר"ף - אין גירסא זו. לפי זה, יכול רבינו לפרש, שמתרים בבבליה "אף-על-פי שעדיין לא הזיקה". זוהי תשובה לתמיהת הכסף-משנה שכתב: "ומ"ש א"פ שלא הזיקה, איני יודע מנין לו". רש"י, בעלי התוספות, הראב"ד ועוד מפרשים "עזי דשוקא" - העומדות לשחיטה. רק אלה מותר לבעל השדה לשחוט. אולם רבינו מפרש כפשוטו, עזים שרועות בשוק (ראה מגיד-משנה), ולא דוקא בעומדות לשחיטה. וכן גם דעת רב האי גאון בספר המקח והממכר שער ז'.

ב. לְפִיכֵן אָסְרוּ חֻכְמִים⁸ לְגַדֵּל בְּהֵמָה דְקָה⁹ וְחִיָּה דְקָה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל¹⁰ בְּמִקוֹם הַשָּׂדוֹת וּבְכָרְמִים, אֲלָא בְּיַעֲרִים וּבְמִדְבָּרוֹת שְׁבָאֲרֵץ יִשְׂרָאֵל¹¹. וּמִגְדִּלִין בְּסוּרְיָא¹² בְּכָל מְקוֹם.

(8) בבא-קמא עט: במשנה. (9) כגון עזים, מפני שבהמה דקה דרכה להכנס לשדות וכרמים ולהזיק, ואסור לאדם

להזיק או לגרום נזק, אפילו אם דעתו לשלם. (10) משום ישוב ארץ ישראל. (11) כי כאן אין נזק. (12) שהיא מחוץ לגבולות ארץ ישראל שנקבעו בתורה, ודוד כבשה, וכיבוש יחיד אינו כיבוש לקדש בקדושת הארץ, ודינה כדין חוצה לארץ שמותר שם לגדל, ואם יזיקו ישלמו.

ג. עֲשָׂרָה תְּנָאִים¹³ הִתְנָה יְהוֹשֻׁעַ¹⁴ וּבֵית דִּינּוֹ בְּשָׂעָה שֶׁחֲלַק אֶת הָאָרֶץ, וְאֵלוֹ הֵן:

א) הִתְנָה, שְׁמִרְעִין בְּהֵמָה דְקָה בְּיַעֲרִים¹⁵ שְׂאִילֵגִיהֶן גְּסִינָה¹⁶, אֲבָל אֵין מְרַעִין שָׁם בְּהֵמָה גְּסָה. וּבִנְעֵר שְׂאִילָנָיו דְקָים¹⁷ - אֵין מְרַעִין בּוֹ לֹא גְּסָה וְלֹא דְקָה אֲלָא מִדַּעַת בְּעָלָיו.

ב) וְכֵן הִתְנָה, שֶׁיְהִיָּה כָּל אָדָם מִתֵּר לְלַקֵּט עֲצִים מִשָּׂדֶה חִבְרוֹ. וְהוּא, שֶׁיְהִי עֲצִים פְּחוּתִים¹⁸ וּקְרוּבִים לְהִיּוֹת קוֹצִים, כְּגוֹן הַזְּמִי וְהַיְגִי¹⁹. וְהוּא, שֶׁיְהִי לְחַיִּים²⁰ וּמְחַבְרִין²¹. וּבְלִבְד שְׂלֵא יִשְׂרָשׁ²². אֲבָל שְׂאָר עֲצִים - אָסוּר.

ג) וְכֵן הִתְנָה, שֶׁיְהִיָּה כָּל אָדָם מִתֵּר לְלַקֵּט²³ עֲשָׂבִים הַעוֹלִין מֵאֲלֵיהֶן בְּכָל מְקוֹם²⁴, חוּץ מִשָּׂדֶה תִּלְתָּן²⁵ שְׂרָעָה לְבַהֲמָה²⁶.

ד) וְכֵן הִתְנָה, שֶׁיְהִיָּה אָדָם קוֹטֵם נְטִיעָה²⁷ כָּל מְקוֹם²⁸, חוּץ מִגְרוּפִיּוֹת שֶׁל זֵית²⁹. וְאֵינוֹ קוֹטֵם מִן הָאֵילָנוֹת אֲלָא בְּזֵית - בְּכִיעָה³⁰, וּבְקָנִים וּבְגִפְנִים - מִן הַפֶּקֶק וּלְמַעֲלָה³¹, וּבְשְׂאָר הָאֵילָן - מִתּוֹכוֹ שֶׁל אֵילָן³², לֹא מִחֲדָיו³³. וּכְשֶׁהִתִּיר לְקַטֵּם, לֹא הִתִּיר אֲלָא מִחֲדָשׁ³⁴ שְׂאֵינוֹ עוֹשָׂה פְרוֹת, אֲבָל לֹא מִיִּשְׁן שְׁעוֹשָׂה פְרוֹת. וְאֵינוֹ קוֹטֵם אֲלָא מִמְּקוֹם שְׂאֵינוֹ רוֹאֶה פְּנֵי חֲמָה³⁵.

ה) וְכֵן הִתְנָה, שֶׁהַמַּעֲזֵן הַיּוֹצֵא בְּתַחֲלָה³⁶ - בְּנֵי אוֹתָהּ הַעִיר שְׂיַצֵּא בְּגָבוּלָם מִסְתַּפְקִין מִמֶּנּוּ³⁷, אִף עַל פִּי שְׂאֵין עָקְרוּ בְּחֻלְקָם³⁸, וְאֵין לְאַחֲרִים לְהַסְתַּפֵּק עִמָּהֶם מִמֶּנּוּ.

ו) וְכֵן הִתְנָה, שֶׁיְהִיָּה כָּל אָדָם מִתֵּר לְצוּד דְּגִים מִיַּם טְבָרְיָה³⁹. וְהוּא, שְׂיַצוּד פְּחָפָה בְּלִבְד⁴⁰. אֲבָל לֹא יִפְרֹשׁ קָלְעִי⁴¹ וְיַעֲמִיד סְפִינָה⁴² שָׁם אֲלָא בְּנֵי הַשֶּׁבֶט⁴³ שֶׁהִגִּיעַ אוֹתוֹ הַיָּם בְּחֻלְקָם.

ז) וְכֵן הִתְנָה, שֶׁכָּל אָדָם שְׂצָרִין לְנִקְבֵי - מִסְתַּלַּק מִן הַדֶּרֶךְ וְנִכְנָס אַחֲרָי הַגֶּדֶר שֶׁפָּנַע בּוֹ⁴⁴ וְנִפְנָה שָׁם. וְאֶפְלוּ בְּשָׂדֶה מְלֵאָה כְּרָכִים⁴⁵. וְנוֹטֵל מִשָּׁם צָרוֹר⁴⁶ וּמְקַנָּה.

ח) וְכֵן הִתְנָה, שֶׁכָּל הַתּוֹעָה בֵּין הַכְּרָמִים וְכִיּוֹצֵא בֵּיהֶן - מְפַסֵּג⁴⁷ וְעוֹלָה מְפַסֵּג וְיוֹרֵד, עַד שְׂיַצֵּא לְדִרְכּוֹ.

ט) וְכֵן הִתְנָה, שֶׁבְּזִמְן שְׂיִרְכָּה הַטֵּיט בְּדִרְכֵי הַרְבִּים אוֹ נְקִיעֵי מַיִם - יֵשׁ⁴⁸ לְעוֹבְרֵי דְרָכִים לְהַסְתַּלַּק לְצַדְדֵי

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"ב ניסן - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

54 עיר. 55) והעוברים מאהילים עליו ונטמאים, דעת רב ביבי (בבא קמא פא:): "מפנהו לכל מקום שירצה".

ד. שלמה תקן⁵⁶, שיהיו עובדי דרכים מתרין בימות החמה⁵⁷ להלף בשבילין שבשדות⁵⁸ שיש להן בעלים עד שתתיר רביעה שנה⁵⁹.

56 שם פא: 57) לאחר שכלו פירותיו מן השדה. 58) כדי לקצר את הדרך. 59) הגשם שזמנו כרגיל בעשרים ושלשה במרחשון. לפני גשם זה אין דריסת הרגל מזיקה לשדות. מכאן ואילך הזרעים יוצאים וצומחים, ונפסדים כשדורסים עליהם.

ה. ותקנות אלו פלן⁶⁰ נוהגות בכל מקום, אפלו בחוצה לארץ⁶¹.

60) עשר התקנות של יהושע, ותקנת שלמה. 61) כדעת שמואל (שם).

ו. ומשירד הטל בבבל⁶² אסור⁶³ להלף בשבילין שיש להן בעלים.

62) דברי רב פפא, שם. 63) כי דריסת הרגל מזיקה לקרקע שבבבל אחרי ירידת הטל.

ז. אף על פי שאין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל, מתיר להשהותה קדם לרגל שלשים יום⁶⁴ וקדם למשתה בנו שלשים יום. והטבח⁶⁵ לזקת ושוחט, לזקת ומשחה עד שישחט מעט מעט. ובלבד שלא תצא ותריעה בעדר⁶⁷; אלא כל המשחה - משחה בתוך ביתו, כדי שלא תזיק.

64) לצרכי סעודת החג, שם עט: 65) הקונה ומוכר לאחרים. 66) קונה. 67) כרכן גמליאל שם פ.

ח. וכבר עשו בכל פארץ ישראל⁶⁸ לאסור בה גדול בהמה דקה וחייה דקה, מפני שהיו רב השדות והפרמים שם באותם הימים של ישראל.

68) שם.

ט. וכן אסרו חכמים לגדל חזירים בכל מקום⁶⁹. ולא את הפלג, אלא אם פן היתה קשור בשלשלת. אבל מגדל הוא פלבים בעיר הסמוכה לספר⁷⁰, ביום קושרו ובבליה מתירו. ואמרו חכמים: ארור מגדל פלבים וחזירים, מפני שהזקן מרבה ומצוי.

69) שם פב. 70) לגבול לשם שמירה, שם פג.

י. רועה שעשה תשובה⁷¹ - אין מחיבין אותו למכר מיד⁷², אלא מוכר על יד על יד⁷³. וכן מי שנפלו לו פלבים וחזירים בירשה⁷⁴ - אין מחיבין אותו למכר מיד, אלא מוכר מעט מעט.

71) שלא לגדל עוד בהמה דקה, שם פ. 72) מכיון

הדרכים ומהלכין שם, אף על פי שהן מהלכין בדרך שיש לה בעלים⁴⁹.

י) וכן התנה, שמת מצוה⁵⁰ קונה מקומה⁵¹ ונקבר במקום שימצא בו⁵². שלא יהא מטל על המצור⁵³ ולא בתוך תחום המדינה⁵⁴; אבל אם נמצא על המצור⁵⁵ או שהיה בתוך התחום - מביאו לבית הקברות.

13) שם פ. פא: 14) עם נוחלי הארץ. 15) ואין לבעל היער זכות לעכב. 16) ואין נזק ניכר. אין מרעין שם בהמה גסה מפני שמפסידים את האילנות. 17) ויש חשש לכליין האילנות. 18) בלתי חשובים. 19) קוצים וברקנים. 20) אבל יבשים אסור, מפני שראויים להסקה לבעל השדה, ואינו מפקירם. 21) אבל תלושים אסור, כי בעל השדה תלשם לעצמו. 22) שלא יעקור השרשים. 23) מכיון שהעשבים מזיקים לזרעים. 24) אפילו בשדות, כדי להאכיל לבהמתו. 25) מין קטנית, שנותנים לקדירה כעין תבלין. העשבים הגדלים עמו מועילים לו, ומשום כך אסור. 26) כי העשבים המעורבים בתלתן הם מספוא טוב. אבל אם זרעה לאדם מותר אף בשדה תלתן, כי האדם מעוניין בתלתן שנייקתו מן הקרקע מרובה ביותר, והעשבים מזיקים לו. סימן היכר שהתלתן זרוע לאדם הוא, שמסודר ערוגות ערוגות. 27) קוצץ ענף מן האילן לשם נטיעה או הרכבה. 28) אף מאילן חברו, ואין בעל האילן רשאי לעכב על ידו. הטעם, משום ישובה של ארץ ישראל. 29) כשהזית מזקין ופירותיו מועטים, קוצצים אותו ומשאירים שתי גרופיות (ענפים), והן מחליפות ומוציאות בדים. משום כך אסור לקטום מהם נטיעה, כי הוא מקלקל אותן, אבל בעץ זית גדול ובעל ענפים, מותר. 30) יניח מן הזית מלמטה סמוך לגזע, היינו מן המקום שהשרשים מתחילים להתפצל כגובה ביצה. 31) מן הקשר הסמוך לגזע ולמעלה, מותר לקטום. 32) הגירסא הנכונה היא: "מאיבו". פירוש: ענפים רבים ודקים. ויש גורסים: "מחיבו" - פירוש ממחבואו, מאמצע האילן שיש שם הרבה ענפים. ראה רש"י שם. 33) מן הענף שלמעלה. 34) בד שגדל וניתוסף בשנה זו, שעדיין אינו עושה פרי. 35) מענפים הנסותרים בתוכו של אילן, אבל לא מן הענפים המגולים לצד השמש, מפני שהם עיקר האילן ומקור הפירות שבו. 36) מחדש. 37) ללא תשלום. 38) אלא בשדהו של אחד. 39) אף-על-פי שהוא כולו בחלקו של שבת נפתלי רשאים בני כל שבטי ישראל לצוד ממנו. 40) שאינה מפריעה לתנועת האניות. 41) לתקוע יתדות ולעשות גדרים קנים במים שיהלכדו שם דגים. 42) מפני שמעכב ומעמיד את הספינה. 43) להם גם זה מותר. 44) שנזדמן לו. 45) זעפרן, צמח שלפרחיו ריח חריף וטוב. 46) מן הגדר, ואינו חושש לפריצת הגדר. 47) מנתק וכוורת את הזמורות, המעכבות בדרך, ואינו חייב ללכת סחור סחור לכרם. 48) רשות. 49) כגון בקצה השדות. 50) מת שנמצא, ואין כאן קרובים שיטפלו בו. 51) שעליו נמצא. 52) ואין בעל המקום רשאי לעכב. 53) על הדרך, שמת מצוה קונה מקומו שעליו נמצא.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה. שְׁנָרִים שֶׁמִשְׁחָקִין בְּהֶן¹⁵ וּמְלַמְדִין אוֹתָן לְגַח¹⁶ זֶה אֵת זֶה - אֵינָם מוֹעֲדִים זֶה לְזֶה. וְאֶפְלוּ הַמִּיתוּ אֶת הָאָדָם - אֵינָן חֲבִיבֵי מִיתָה; שְׁנֹאֲמַר: כִּי יִגַּח¹⁷ - לֹא שֶׁיִּגְחִיחוּהוּ¹⁸.

(15) לפני קהל. (16) "וזה אינו מטבע השור אלא ברצון בעליהם" (פירוש המשנה לרבינו), משום כך אינם מועדים ומשלמים חצי נזק כתם. (17) מעצמו. (18) נגד טבעו העצמי, שם לט, מא.

ו. שֹׁר שֶׁהוֹעֵד¹⁹ וְנִמְכַר אוֹ נִתַּן בְּמִתְנָה - חֹזֵר לְתַמּוּת²⁰; שֶׁהֲרִשׁוּת שֶׁנִּשְׁתַּנְּתִינָה²¹ מִשְׁנֵה דִינָה²². אֲבָל אִם הִשְׁאִילוּ אוֹ מָסְרוּ לְשׁוֹמֵר - הָרִי הוּא בְּחֻקְתָּו²³. וְכֵן שֹׁר שֶׁהוֹעֵד פְּגָמֵי אֶפְסוּרֹפּוֹסִין, וְנִתְפַּקַּח הַחֲרָשׁ וְנִשְׁתַּפְּחָה²⁴ הַשׁוֹטָה וְהַגְּדִיל הַקָּטָן, אֵף עַל פִּי שֶׁבָּטְלוּ הָאֶפְסוּרֹפּוֹסִין²⁵ - הָרִי הֵן מוֹעֲדִין בְּחֻקְתָּן²⁶, שֶׁהֲרִי בְּרִשׁוֹת בְּעָלִים הֵן²⁷.

(19) שנעשה מועד. (20) דינו כתם, ואם יגח ברשות הקונה או ברשות מקבל המתנה ישלם חצי נזק מגופו. (21) שיצא מרשות המוכר ונכנס לרשות הקונה. (22) והכל מתחיל מחדש. דעת רב פפא שם מ: (23) אין כאן שינוי רשות "משום שכל מקום שהולך שם בעליו עליו", שם. (24) נעשה שפוי בדעתו. (25) וחובת השמירה עברה לבעלים. (26) אם נעשו מועדים אצל האפוטרופוס, נשאר להם דין מועד גם לאחר שבוטלה האפוטרופוס. (27) גם בהיותם אצל האפוטרופוס, ואין כאן שינוי רשות. דעת רבי יוסי במשנה שם לט.

ז. בְּהֵמָה שֶׁהוֹעֵדָה וְחֹזְרָה בָּהּ מִדְּבַר שֶׁהוֹעֵדָה לוֹ - חֹזְרָה לְתַמּוּתָהּ. כִּיצַד? שֹׁר שֶׁהוֹעֵד לְגַח, וְחֹזֵר שֶׁלֹּא יִגַּח, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא נֹגֵף²⁸ - הָרִי זֶה תָּם לְנִגְיָהּ. וּמֵאֵימָתִי הוּא חֹזְרָתוֹ? עַד שֶׁיִּהְיֶה הַתִּינוּקוֹת מִמִּשְׁמָשִׁין בּוֹ²⁹ וְאֵינוֹ נֹגֵף. וְכֵן בְּשֹׂאֵר הַדְּבָרִים³⁰ שֶׁהוֹעֵד לָהֶן - עַד שֶׁיִּמְשָׁמְשׁוּ בּוֹ וְלֹא יִהְיֶה עוֹשֶׂה אוֹתָן.

(28) בגופו (לא בקרניו). (29) "שמושכין אותו ומשחקים בו ואינו מנגחם" (פירוש המשניות לרבינו). דעת רבי מאיר במשנה שם כג: כד. (30) כגון נגיפה, נשיכה ובעיטה, השווה למעלה פרק א, הלכה ה.

ח. שֹׁר שֶׁהוּא מוֹעֵד לְמִינוֹ³¹ - הָרִי זֶה אֵינוֹ מוֹעֵד לְשֵׁאִינוֹ מִינוֹ³². הוֹעֵד לְאָדָם - אֵינוֹ מוֹעֵד לְבַהֲמָה³³. הוֹעֵד לְקִטְנִים³⁴ - אֵינוֹ מוֹעֵד לְגְדוּלִים³⁵. לְפִיכָּה, אִם הִזִּיק אֶת מִין שֶׁהוּא מוֹעֵד לוֹ - מְשַׁלֵּם נֹזֵק שְׁלֹם, וְאִם הִזִּיק לְשֹׂאֵר הַמִּינוֹ - מְשַׁלֵּם חֲצֵי נֹזֵק. הִיָּה מוֹעֵד לְשִׁבְתוֹת - אֵינוֹ מוֹעֵד לִימֹת הַחֹל³⁶; וְאִם הִזִּיק בְּשִׁבְתוֹת - מְשַׁלֵּם נֹזֵק שְׁלֹם, וְבִימֹת הַחֹל - מְשַׁלֵּם חֲצֵי נֹזֵק. וּמֵאֵימָתִי הִיא חֹזְרָתוֹ? מִשִּׁמְשָׁמְשׁוּ

שמפסיד הרבה וימנע מתשובה. (73) קמעא, קמעא. (74) כגון גר שירש את אביו גוי.

~ יום שני כ"ג ניסן ~

פֶּרֶק שִׁשִּׁי

(1) מבאר דין הקרן שהיא תמה מתחלתה, כיצד תהיה מועדת, אם למזין אחד או לכל המינים, אם לימים ידועים או לכל הימים, אם לסיבה ידועה או שלא בסיבה.

א. אֵי זֶהוּ מוֹעֵד²? כָּל שֶׁהֲעִידוּ בּוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים³. אֲבָל אִם נִגַּח בְּיוֹם אֶחָד אוֹ נִשָּׂף אוֹ רִבֵּץ אוֹ בָּעַט אוֹ נָגַף אֶפְלוּ מֵאָה פְּעָמִים - אֵין זֶה מוֹעֵד. הֲעִידוּ בּוֹ שְׁלֹשׁ כְּתֵי עֲדִים בְּיוֹם אֶחָד⁴ - הָרִי זֶה סְפֵק⁵ אִם הוֹעֵד אוֹ לֹא הוֹעֵד.

(2) בבא קמא כג: (3) התרו בבעל השור שלושה ימים על שלוש נגיחות, כגון שנגח השור ביום ראשון והתרו בו שישמרהו, וחזר ונגח ביום שני והתרו בו, וחזר ונגח בשלישי והתרו בו. אבל אם נגח ביום אחד, אפילו הודיעוהו על כל אחת בשעתה והתרוהו, אין זה מועד, כי ייתכן שהיה זה מקרה, מכיוון שכל זה קרה ביום אחד. (4) על שלוש נגיחות של שלושה ימים. (5) בעיניי שלא נפתרה, שם כד. אם שלושה ימים שאמרו, הם כדי שהשור יהיה מועד להזיק, ואם כן כאן, כשנגח שלוש פעמים בשלושה ימים נעשה מועד אף על פי שכל שלוש ההתראות היו ביום אחד, או צריכים שלושה ימים להתרות בבעל השור שישמור על שורו, וכאן התרו ביום אחד בלבד ואם כן לא הועד.

ב. אֵין הֲעֵדָה אֲלֵא בְּפָנֵי הַבְּעָלִים וּבְפָנֵי בֵּית דִּין; שְׁנֹאֲמַר: וְהוֹעֵד בְּכַעְלָיו, וְאֵין הֲעֵדָה אֲלֵא בְּבֵית דִּין⁶.

(6) מסירת עדות אינה אלא בפני בית דין.

ג. שֹׁר שֶׁל חֲרָשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן⁷ וְמִי שֶׁהוּא בְּמִדְיַת הַיָּם שְׁנֹגְחוֹ - פְּטוּרִין; אֲבָל בֵּית דִּין מְעַמְדִין לְהֵם אֶפְסוּרֹפּוֹסִין⁸ וּמְעִידִין בְּהֶן הָאֶפְסוּרֹפּוֹסִין⁹.

(7) שאינם בני דעת, שם לט. (8) במקום הבעלים. (9) ומתרים בו שישמור על השור.

ד. הִזִּיקוּ אַחַר שֶׁהוֹעֵדוּ בְּפָנֵי אֶפְסוּרֹפּוֹסִין: אִם עֲדִין הוּא תָּם - מְשַׁלֵּם חֲצֵי נֹזֵק¹⁰ מִגּוּפוֹ; וְאִם הוֹעֵד בּוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים וְאַחַר כֵּן הִזִּיק - מְשַׁלֵּם נֹזֵק שְׁלֹם מִן הַיָּפֶה¹¹ שֶׁבְּנִכְסֵי אֶפְסוּרֹפּוֹסִין¹², וְלִכְשֵׁיגְדְלוֹ הִתְוַמָּם¹³ יַעֲשֶׂה דִין עִם הָאֶפְסוּרֹפּוֹסִין וְיִשְׁלַמּוּ לָהֶן¹⁴.

(10) כדעת החכמים "מעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו", שם. (11) מן המעולה. (12) מפני שלא שמרו אותו כראוי. וזהו דעת רבי יוסי בר חנינא, שם. (13) כוונתו לשור של קטן. (14) כי אחרת, איש לא יסכים להיות אפוטרופוס.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וּבְרִבְעֵי נֶגַח חֲמֹר, וּבְחֲמִישֵׁי נֶגַח גָּמֶל; או שְׁנַגַּח חֲמֹר וְגָמֶל בְּתַחֲלָה בְּשָׁנֵי יָמִים זֶה אַחַר זֶה, וְאַחַר כֵּן נֶגַח שְׁלֹשָׁה שָׁנָרִים זֶה אַחַר זֶה - הֲרִי זֶה סֶפֶק⁴⁶ אִם הוּא מוֹעֵד לְשָׁנָרִים בְּלֶבֶד או לְשִׁלְשֵׁת הַמִּינִין הוּא מוֹעֵד. וְכֵן אִם נֶגַח בְּשִׁלְשׁ שָׁבָתוֹת זו אַחַר זוּ וּבְאַחַד בְּשָׁבָת וּבְשָׁנֵי בְּשָׁבָת; או שְׁנַגַּח בְּחֲמִישֵׁי בְּשָׁבָת וּבְעֶרֶב שָׁבָת וּבִיּוֹם הַשָּׁבָת וּבְשָׁבָת שָׁבָתוֹת הַבָּאוֹת אַחֲרֶיהָ - הֲרִי זֶה סֶפֶק אִם הוּא מוֹעֵד לְשָׁבָתוֹת בְּלֶבֶד או לְשִׁלְשֵׁת הַיָּמִים שְׁשָׁנִים מִהֵן חוּל.

46) אם שור שלישי - ובבעיא ב', שור ראשון - אנו מצרפים עם השוורים, ואז הוא מועד לשוורים בלבד, או דנים אותו אחר חמור וגמל, ומועד הוא לשלושת המינים. בעיניי שלא נפתרה, שם. וכן אם נגח בשלושה שבתות, אם שבת שלישית - ובבעיא ב', שבת ראשונה - מצרפים לשבתות, ומועד לשבתות בלבד, או לשני ימי החול שלאחריה - ובבעיא ב', שלפניה - ומועד הוא לשלושת הימים, ששניים מהם חול.

יג. וְכָל אֵלֹו הַסְּפָקוֹת וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, אֵין מְחִיבִין בָּהֶן אֶת הַמְּזִיק אֲלָא חֲצִי נֶזֶק⁴⁷; וְאִם תִּפְשֵׁי הַנֶּזֶק נֶזֶק שְׁלָם - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ⁴⁸.

47) כדין תם. 48) מחמת ספק.

~ יום שלישי כ"ד ניסן ~

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

1) נתבאר בו חיוב קרן התמיה אחר השמירה. וכן נתבאר שם התם והמועד שהזיקו גוף האדם ולא המיתוהו. וכן נתבאר משפטי המכניס בהמתו לרשות שאינה שלו ושם הזיקה בקרן או הווקה מה דינו, וכן נתבאר שם משפטי תשלומי הנזק כיצד הוא וממה הוא, וכל פרטי תשלומי נזקי הקרן.

א. שוֹר שֶׁקָּשְׂרוּ בְּעֵלְיוֹ מְמוֹסְרָה² וְנֶעַל בְּפָנָיו פְּרָאוּי³, וְיָצָא וְהִזִּיק⁴: אִם תָּם הוּא - מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק⁵, וְאִם הָיָה מוֹעֵד - פְּטוּר; שְׁנֵאמַר: וְלֹא יִשְׁמְרֻנּוּ⁶, הָא אִם שְׁמָרוּ⁷ - פְּטוּר⁸, וְשְׁמֹר הוּא זֶה. וְכֵן אִם הִזִּיק בְּדָבָר שֶׁהוּא מוֹעֵד לוֹ מִתַּחֲלָתוֹ, פְּגוּן שְׁאֵכַל דְּבָרִים הֲרָאוּיִים לוֹ או שֶׁבַר פְּרִגְלִיו בְּדַרְךְ הַלּוֹכוֹ - פְּטוּר מִלְשָׁלֵם⁹.

2) בחבל. 3) דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה. 4) כגון שנגח. 5) כי זוהי שמירה פחותה, שכל אדם נזהר בה, ולכן מחייבת אותו התורה בחצי נזק, כדי שישמור שמירה מעולה. 6) חיובו תלוי בחוסר שמירה. 7) שמירה כל שהיא. 8) דעת ר' יהודה, בבא-קמא מה: 9) בשן וברגל מספקת שמירה פחותה לדעת הכל, שם מה:

ב. הִנֵּה מוֹעֵד לְקָרְן יָמִין¹⁰ וְאֵינוֹ מוֹעֵד לְקָרְן שְׁמָאֵל,

הַתִּינוּקוֹת בּוֹ בַּיּוֹם³⁷ שֶׁהוּא מוֹעֵד לוֹ וְלֹא יִהְיֶה מְזִיק נֶזֶק שֶׁהוֹעֵד לוֹ.

31) לשוורים. 32) כגון סוסים וגמלים וכל שכן אדם, כדעת רב פפא בפירוש דברי המשנה בבא קמא לו. שסתמו אינו מועד. 33) וכל שכן הועד לבהמה שאינו מועד לאדם. 34) כגון עגלים. 35) אפילו באותו מין. 36) בשבת מפני שהוא בטל ממלאכתו, דעתו זחה עליו ונוגח (רש"י). 37) בדוגמא שלפנינו - בשבת.

ט. נֶגַח שוֹר הַיּוֹם, וְחֲמֹר לְמַחַר, וְגָמֶל בַּיּוֹם שְׁלִישִׁי - נַעֲשֶׂה מוֹעֵד לְכָל³⁸. רָאָה שוֹר הַיּוֹם וּנְגַחוֹ, וְלִמְחַר רָאָה שוֹר וְלֹא נֶגַחוֹ, וּבִיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי רָאָה שוֹר וּנְגַחוֹ, וּבְרִבְעֵי רָאָה שוֹר וְלֹא נֶגַחוֹ, וּבְחֲמִישִׁי רָאָה שוֹר וּנְגַחוֹ, וּבְשִׁשִּׁי רָאָה שוֹר וְלֹא נֶגַחוֹ - נַעֲשֶׂה מוֹעֵד לְסָרוּגִין³⁹ לְשָׁנָרִים. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה⁴⁰.

38) כלומר, לכל שלושת המינים האלה (מגיד משנה). מכיוון שנתקיימה הערתו על ידי שלושת המינים, ואין צורך בשלוש נגיחות לכל מין ומין. שם לו. "ואם תמצא לומר ... ורבינו דרכו לפסוק כאם תמצא לומר. ראה למעלה פרק שני הלכה יט הערה טו. 39) אם יגח ביום השביעי ישלם נזק שלם ועל נגיחה ביום השמיני לא ישלם אלא חצי נזק. 40) כגון דילוג של שני ימים ויותר.

י. רָאָה שוֹר הַיּוֹם וּנְגַחוֹ, וְלִמְחַר רָאָה חֲמֹר וְלֹא נֶגַחוֹ, וּבְשִׁלְשֵׁי רָאָה סוֹס וּנְגַחוֹ, וּבְרִבְעֵי רָאָה גָּמֶל וְלֹא נֶגַחוֹ, וּבְחֲמִישִׁי רָאָה פֶּרֶד וּנְגַחוֹ, וּבְשִׁשִּׁי רָאָה עֶרּוּד⁴¹ וְלֹא נֶגַחוֹ - נַעֲשֶׂה מוֹעֵד לְסָרוּגִין לְכָל⁴²; וְאִם נֶגַח בַּיּוֹם שֶׁהוּא מוֹעֵד לוֹ⁴³ אַחַד מִשְׁלֹשֵׁת הַמִּינִין שְׁנַגַּח בְּסָרוּגִין - הֲרִי זֶה מוֹעֵד.

41) חמור הבר. 42) זה צירוף של שתי הדוגמאות שבהלכה הקודמת. "לכל" לאו דוקא, כי אינו מועד אלא למינים שנגח כדברי רבינו בסוף הלכה זו. 43) שביעי, תשיעי וכו'.

יא. נֶגַח בְּחֲמִשָּׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ זֶה, וּבְשִׁשָּׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ שְׁנֵי, וּבְשִׁבְעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ שְׁלִישִׁי - אֵינוֹ מוֹעֵד, עַד שִׁישְׁלֹשׁ בְּדִלּוּג⁴⁴. שְׁמַע קוֹל שׁוֹפָר וּנְגַח, קוֹל שׁוֹפָר וּנְגַח, קוֹל שׁוֹפָר וּנְגַח - נַעֲשֶׂה מוֹעֵד לְשׁוֹפְרוֹת⁴⁵. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

44) שיהיו שלושה דילוגים, כי הנגיחה הראשונה שלא הייתה בדילוג אינה מן החשבון ולכן הועד רק בנגיחה רביעית וחייב נזק שלם על החמישית (כך פירש רש"י אליבא דשמואל) ואין זה דומה לסירוגין שבהלכה ט, ראה תוספות שם, ב דיבור המתחיל יום, שאין להשוות סירוגין של מינים לסירוגין של ימים, שם. 45) ואין אומרים שהנגיחה הראשונה באה רק מרוב כהלה מקול השופר. אם יגח פעם רביעית לקול השופר, ישלם נזק שלם מן העלייה, שם.

יב. נֶגַח שְׁלֹשָׁה שָׁנָרִים בְּשִׁלְשָׁה יָמִים זֶה אַחַר זֶה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21) בעל הבית יכול לומר לבעל השור: מי הרשה לך להכניס שורך לחצרי, בבא-קמא מז: 22) כדעת החכמים במשנה, שם כד:

ה. נפל לבור שפחצר זו והבאיש את מימיו²³: אם הבאיש את מימיו מיד²⁴ בשעת נפילה - חזק²⁵ בנזקי המים, ואם אחר זמן - פטור; שהרי נעשה השור תקלה²⁶ פבור, והמים הרי הן פכלים, ולא מצינו פור שחזק בו את הפלים²⁷. ואם הכניס ברשות - פעל השור פטור²⁸. ואם קבל עליו פעל הבית לשמר - הרי הוא²⁹ חזק בנזק השור³⁰ שפפל לבור.

23) המכונסים בו, שם מז: 24) כגון שהיה מלוכלך בצואה. 25) כדין מזיק ממש. 26) ודינו כבור, שם מח: 27) דין זה לומדים מן הפסוק "ונפל שמה שור או חמור" (שמות כא, לג) שור ולא אדם, חמור ולא כלים. שם כח: 28) כי בעל החצר חייב לשמור על בורו, אבל גם בעל החצר פטור על הנזק שהזק השור. 29) בעל החצר. 30) דעת רבי במשנה שם מז: , ושמואל פסק כמותו שם מח: , והלכה כשמואל בדינים.

ו. הכניס שורו³¹ לחצר בעל הבית שלא ברשות, והזיק את בעל הבית או שהזק בו בעל הבית³², או שהפך בחצר בורות שיחיו³³ וקמרות - בעל השור חזק בנזקי חצר, ובעל חצר חזק בנזקי הבור³⁴, שהרי עליו לסתמו³⁵.

31) מימרת רבא שם, מח. 32) כגון שנתקל בו. 33) חפירות ארוכות. 34) אם הפקיר רשותו, אף-על-פי שנעשה על-ידי שור, ונתבאר בהלכה הקודמת, ששור שעשה בור אין בעליו חייבים בנזקיו. 35) לפני שהפקירו, שהרי בורו הוא, וכאשר מפקירו הריהו נותן תקלה ברשות הרבים, ועל כן הרי הוא כאילו עשאו בעצמו.

ז. הזיק בעל הבית את השור³⁶: אם הזיקו שלא לדעת - פטור, שהרי אומרין לו³⁷: למה נכנסת שלא ברשות, שלא ידעתי עד ששגגתי בך; ואם הזיקו לדעת - חזק³⁸ נזק שלם, מפני שיש לו רשות להוציא מרשותו, אבל להזיקו אין לו רשות.

36) גם זה מדברי רבא שם. 37) בעל החצר לבעל השור. 38) דעת רב פפא שם.

ח. שמין³⁹ לנזקין. פיצד? הרי ששבר פלי של חברו - בין הוא בין בהמתו - אין אומרים למזיק: קח אתה הפלי השבור ושלם לזה דמי הפלי, אלא אומדין כמה פחת הפלי מדמיו, ונותן לו כל הפחת⁴⁰ - אם המזיק מועד, או חצי הפחת - אם היתה תם. שפאמר: והמת יהיה לו - לנזק, פחת הנבלה⁴¹ של נזק⁴². ושבת הנבלה⁴³ - חולקין אותו⁴⁴ הנזק והמזיק.

39) מעריכים. 40) אם הכלי היה שוה 10 ש"ח, ולאחר

ויצא אחר ששמו פראוי ונגח, בין פקרן ימין בין בשמאל - משלם חצי נזק⁴¹.

10) שם. 11) אף-על-פי שהוא מועד לקרן ימין, ומועד אם שמרו כראוי פטור, הוא פטור על החצי הנוסף של מועד בלבד, אבל החצי שהיה חייב בו בעודו תם אפילו אם שמרו כראוי, ממשיך הוא להיות חייב בו גם לאחר שהועד. בלשון הגמרא - "צד תמות במקומה עומדת". כדעת רב אדא בר אבהו, המפרש כך דברי ר' יהודה במשנה. בהלכה הקודמת הביא רבינו את דברי ר' יהודה במשנה כלשונם, ובהלכה ב - את פירוש הגמרא לדעת ר' יהודה. בזה מיושבת תמיתה ה"שלטי גבורים" בסוגיא זו.

ג. בהמה שחבלה באדם, בין פכונה בין שלא פכונה: אם תמה היא - משלם חצי נזק מגופה⁴², ואם מועדת היא - משלם נזק שלם. ופטור מן השבת⁴³ ומן הבשת ומן הצער⁴⁴ ומן הרפוי; שארבעה דברים אלו לא חזקה בהן תורה אלא באדם⁴⁵ שחבל בחברו, אבל בהמה שחבלה באדם - הרי זה כמי שהזיקה ממונו שאינו חזק אלא חצי נזק בלבד. לפיכך, שורו שפגש - פטור⁴⁶, ואם ביש הוא פעצמו - חזק, כמו שיתבאר⁴⁷. ושורו שחבל באביו או באמו⁴⁸, או שהדליק גדיש חברו בשבת - חזק בנזקין; ואלו הנה הוא פעצמו העושה זה - פטור מלשלם⁴⁹, כמו שיתבאר⁵⁰.

12) כדעת החכמים, האומרים "כמשפט הזה יעשה לו" (שמות כא, לא) "כמשפט שור בשור, כך משפט שור באדם. מה שור בשור - תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם, אף שור באדם - תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם", בבא קמא לג. 13) מה שהפסיד בזמן המחלה. אם שנברה ידו, אין מעריכים לפי העבודה שעשה לפני שנברה ידו, כי זה נכלל כבר בנזק, אלא רואים אותו כשומר קישואים, עבודה שיוכל לעשות גם ביד שבורה לאחר שיבריא. ומשלם את ההפסד של שכר עבודה זו בימי מחלתו. 14) אפילו שילים בעד היד, מעריכים כמה היה אדם נותן שיורידו לו את היד בסם ללא כאב, במקום שישברו לו את היד. הפרש זה הוא חשבון הצער. 15) שם פז. והטעם - "ואיש כי יתן מום בעמיתו" (ויקרא כד, יט), איש בעמיתו ולא שור בעמיתו, שם כו. דין נתינת מומים שחייבה תורה בארבעה דברים, הוא רק באדם שחבל ולא בשור בעמיתו של בעליו. 16) כגון לכלך את האדם, משנה שם לר: 17) בהלכות חובל ומזיק, פרק א. 18) של בעל השור. 19) מפני שהוא חייב מיתה על מעשה זה, ואין אדם מת ומשלם על מעשה אחד. 20) הלכות חובל ומזיק, פרק ד.

ד. המכניס שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות, ונגחו שורו של בעל הבית או נשכו פלבו - פטור²¹. ואם נגח הוא שור של בעל הבית: אם היתה תם - משלם חצי נזק²², ואם היתה מועד - משלם נזק שלם, כדין הנוגח ברשות הרבים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מחירו של המזיק למאה ש"ח. הניזק תובע כעת את כל חצי הנזק בסך מאה ש"ח מן המזיק. (53) בעל המזיק לשורו. (54) כלומר 50 ש"ח בלבד. בעל המזיק יכול לטעון: אני הוצאתי כסף ופטמתי את שורי, ואתה תקח? ! (שם).

יג. על המזיק לטרת⁵⁵ בנבלה עד שממציא אותה לנזק. פיצד? כגון שנפל השור לבור ומת - מעלה הנבלה מן הבור ונותנה לנזק, ואחר כך שמין לו פחת נבלה. שנאמר: כסף ישיב לבעליו והמת⁵⁶ יהיה לו - מלמד, שהוא חייב להשיב את הנבלה ואת הפחת שפחתה מן החי לנזק⁵⁷; ואם היה תם - חצי הפחת, כמו שבארנו.

(55) גובה הניזק כל חצי הנזק, כי השור שייך לניזק, כדעת ר' עקיבא שם לג. "הוחלט השור" לניזק. (56) דעת אבא-שאל ואחרים, שם יא. (57) משמע, שאף את המת ישיב לבעליו. (58) זהו פירוש ל"כסף ישיב לבעליו". (59) למעלה הלכה ח.

~ יום רביעי כ"ה ניסן ~

פרק שמיני

1) נתבאר בו מהות הבעלים שבעלי החיים המזיקים הם שלהם, או שהזיקו ובשעת הנזק לא היו להם בעלים, או שהזיקו דבר שאינו של הדיוט. וכן אם היו להם בעלים ואחר הנזק יצאו לרשות אדון אחר, וכן נתבאר שם האיך בית דין גובים נזקין אלו, ואי זו ראייה צריך הניזק כדי שיגבו לו נזק.

א. שור של ישראל שנגח שור של הקדוש, או שור של הקדוש שנגח שור של ישראל - פטור; שנאמר: שור רעהו². וכל הקדשים³ שחייבין בהן מעילה⁴ - אין בהן דין נזקין⁵. ופסולי המקדשין⁶ - יש בהן דין נזקין⁷, בין שהזיקו בין שהזיקו, שהרי יצאו לפדיון ולהיותם חלין.

2) "וכי יגוף שור איש את שור רעהו", ולא שור של הקדוש, משנה בבא-קמא לו: (3) בין קדשי מזבח, כגון בהמת עולה או בהמת חטאת משהוקדשה עד אחר זריקת הדם, ובין קדשי בדק הבית. (4) אם נהנה מהם בשוגג, משלם חומש נוסף על הקרן, ומביא קרבן אשם מעילות. (5) כי נקראים "קדשי ה'". (6) כגון שנפל בהם מום ונפדו. (7) כי "שור רעהו" נקרא, שם נג: ואף-על-פי שיש בהם קצת קדושה, שאסורים בגזיה ועבודה.

ב. שלמים⁸ שהזיקו - גובה⁹ מבשרם¹⁰, ואינו גובה מן הבשר כנגד אמורייה¹¹; שהאמורים של קדשים קלים¹² מועלין בהן, כמו שבארנו בהלכות מעילה¹³. וכן תודה שהזיקה¹⁴ - גובה מבשרה, ואינו גובה מן הלחם¹⁵ הבא עמה; שאין הלחם מפלל בשר¹⁶.

8) הנמנים עם קדשים קלים, וממון בעלים הם, שם יג. 9) חצי נזק. (10) כי תם גובה מגופו, והבשר ממון בעלים

שנשבר שווה 2 ש"ח, הרי הפחת 8 ש"ח, והכלי השבור שייך לניזק. (41) אם פחת דמיה משעת המיתה עד שעת המשפט. (42) והמזיק ישלם חצי נזק או נזק שלם, לפי מחיר הנבילה בשעת המיתה. (43) אם מחירה עלה משעת המיתה עד שעת המשפט. (44) כדעת ר' יהודה, ולפי תשובת ר' יוחנן, שם לד:

ט. פיצד? שור שנה מאתים שנגחוהו ומת, והרי הנבלה שנה בשעת מיתה מאה, ובשעת העמדה בדין פחתה והרי שנה שמונים - אין המזיק משלם אלא מאה, אם היה מועד; ואם היה תם - משלם לו חמשים מגופו⁴⁵.

(45) והנבילה לניזק.

י. השביחה הנבלה והרי היא שנה בשעת העמדה בדין מאה ועשרים - הרי המזיק משלם לו תשעים⁴⁶, אם היה מועד; ואם היה תם - משלם ארבעים וחמשה מגופו. והוה שנאמר: וגם את המת יחצוין - [שבח המת יחצוין].

(46) מחלקין את השבח בין המזיק והניזק, וכאילו הנבילה שוה מאה ועשר. א"כ הנזק הוא תשעים.

יא. שור שנה מאתים⁴⁷ שנגח שור שנה מאתים והפחיתו חמשים, ובשעת העמדה בדין השביח הנזק והרי הוא שנה ארבע מאות זוז, ואלולא הנגיחה שהפחיתו היה שנה שמונה מאות⁴⁸ - בין שפטמו בין ששבח מאליו - אין נותן אלא בשעת הנזק⁴⁹. פחש מחמת המכה⁵⁰ בשעת העמדה בדין, והרי הפחת שנה מאה⁵¹ - נותן לו בשעת העמדה בדין.

(47) ברייתא שם לד. (48) והנזק הוא ארבע מאות זוז, והניזק תובע מאתים בתם או ארבע מאות במועד. (49) מועד חמשים, ותם עשרים וחמש. (50) אבל אם הפחת בא מחמת מלאכה, נותן כבשעת הנזק, כי אין המזיק אשם בזה. (51) במקום חמשים בשעת הנזק, שם, ואין זה דומה לפחת נבילה משעת מיתה עד שעת העמדה בדין, שהפחת של ניזק, כי שם הפחת בא מאליו בגלל קלקול הנבילה, והיה לו לניזק למכרה מיד, אבל במקרה שלנו סבור הניזק לפעמים שהבהמה תתרפא והיא נכששת, ומכיון שזה בא מחמת המכה, חייב המזיק.

יב. השביח המזיק⁵² בשעת העמדה בדין: אם מחמת שפטמו⁵³ שבח - אינו משתלם ממנו אלא מה שהיה שנה בשעה שהזיק; ואם מחמת עצמו השביח⁵⁴ - משתלם חצי נזק ממנו פלו בשעת העמדה בדין.

(52) כגון שור תם שוה 50 ש"ח נגח שור, והנזק הוא בשיעור 200 ש"ח. חצי נזק - 100 ש"ח, אולם בתם גובים מגופו, והריהו שוה 50 ש"ח בלבד. בשעת העמדה בדין, עלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ו. שור תם שהזיק²⁸, אם מקרו המזיק עד שלא עמד בדין²⁹, אף על פי שהוא מכור³⁰ - הרי הנזק גובה הימנו³¹, וחזור הלוקח וגובה מן המזיק שפכר לו; שפיון שנגבה קול יש לו³², ולא היה לו ללוקח לקח עד שנגבה הנזק.

28) ברייתא, שם לג': (29) עם הניזק. (30) והקונה רשאי לעבוד בשור. (31) כי שור תם גובים מגופו, וכאילו עשו אותו אפותיקי לניזק. (32) ואינו דומה לשאר אפותיקי של מטלטלין, שאין גובים מן הקונה. ברייתא זו, לפי דעת רבינו, נאמרה לדעת ר' עקיבא, שאמר "הוחלט השור", אולם זה דוקא לאחר שעמד בדין, ולא לפני שעמד בדין (עי' מאירי לבבא-קמא עמוד 102, ועי' מגיד-משנה).

ז. הקדישו המזיק - הרי זה מקדש³³, כדי שלא יאמר³⁴: הקדש יוצא בלא פדיון. שחטו - גובה מבשרו. נתנו במתנה - מה שעשה עשוי³⁵, ויגבה הנזק ממנו.

33) אפילו לדעת רבי עקיבא. (34) היודע שזה שורו של פלוני ואינו יודע שנגח, וראה שהקדישו ויצא לחולין, יאמר: הקדש יוצא בלא פדיון, שם. (35) ורשאי המקבל לעבוד בו, כמו בדין מזיק שמכר.

ח. הזיק ועמד בדין³⁶ ואחר כך מקרו - אינו מכור³⁷. הקדישו - אינו מקדש. נתנו במתנה - לא עשה ולא כלום. קדמו³⁸ בעלי חובות של מזיק³⁹ ותפסוהו, בין שקב עד שלא הזיק⁴⁰ בין הזיק עד שלא קב - לא זכו, אלא הנזק גובה ממנו⁴¹; שאפילו היה של בעלי חובות מתחלה⁴² והזיק - הרי זה גובה מגופו.

36) המשך הברייתא הקודמת. (37) כי השור הוחלט, וגופו שייך כבר לניזק. (38) לפני שבא הניזק. (39) שלהם חייב המזיק כסף. (40) אפילו אם החוב שלהם קדם לזק, והם הראשונים בתור לפני הניזק. (41) משור המזיק. (42) לפני שהזיק, שם לד.

ט. מועד⁴³ שהזיק, בין עמד בדין בין שלא עמד בדין, והקדישו או מקרו או נתנו במתנה או שחטו - מה שעשה עשוי⁴⁴. קדמו בעלי חובות והנהיגוהו⁴⁵, בין קב עד שלא הזיק בין הזיק עד שלא קב - זכו בו; לפי שאין משתלם הנזק⁴⁶ אלא מן המעלה שפונקסי המזיק⁴⁷, והרי כל נקסיו משעבדין⁴⁸ לנזק זה.

43) המשך הברייתא הקודמת. (44) והשור כולו קניינו של ההקדש, של הקונה, או של מקבל המתנה. (45) לרשותם. (46) מגופו. (47) ודינו כבעל-חוב, ובמטלטלין אין דין קדימה, ובעל-חוב מאוחר שקדם וגבה מהם, זכה. (48) ואין שעבודו על גוף השור במיוחד, כמו בתם.

י. כשפית דין נזקין לגבות לנזק מנכסי המזיק -

הוא. (11) החלקים שמקריבים על גבי המזבח, כגון החלב המכסה את הקרב, שתי הכליות ועוד (ויקרא ג, ג-ד). ביאור לדין זה בהלכה הבאה. (12) כגון שלמים, תודה, בכור, מעשר בהמה ועוד, שהבשר נאכל ואת האימורים מקריבים על המזבח. (13) פרק ב. (14) שם יג': (15) ויקרא ז, יב. (16) ותם גובה מגופו של המזיק כלבד.

ג. וכיצד גובה? שלא כל הנזק והחבורתו מן הבשר בקדשה¹⁷ פנגד חצי נזק שלו. וכיצד אינו גובה פנגד האמורין? שאם היה לו לגבות בחצי נזקו שנה דינר, והיה כל הבשר עם האמורין שנה שני דינרים, והבשר בלא אמורין שנה דינר וחצי - אינו גובה שני שלישי הבשר¹⁸, אלא חצי הבשר בלבד¹⁹.

17) כדין קדשים קלים. (18) כלומר, חצי נזק כולו מן הבשר. (19) כלומר, שלושת רבעי דינר. ורבע הדינר, כנגד החלק המגיע לו מן האימורים, מפסיד הניזק. המזיק יכול לטעון: הבשר שלי והאימורים של הקדש. אני משלם מן הבשר שלי בהתאם לחלקי המוטל עלי, ואין אני אחראי לחלק האימורים, שהם קדשי ה'.

ד. וכן שור הפקר²⁰ שהזיק - פטור; שפאמר: שור רעהו - עד שיהיו הנכסים מיוחדים לבעלים²¹. כיצד? שור הפקר שנגח, וקדם שיתפש אותו הנזק בא אחר וזכה בו - הרי זה פטור²². ולא עוד, אלא שור המיוחד לבעלים שהזיק, ואחר שהזיק הקדישו או הפקירו - הרי זה פטור; עד שיהיו לו בעלים בשעת הזקו ובשעת העמדה בדין²³.

20) בלי בעלים, שם יג': (21) משנה שם ט': (22) כי בשעת הנגיחה לא היו לו בעלים. (23) שנאמר: "והועד בבעליו... והמית איש" (שמות כא, כט) עד שתהא מיתה והעמדה בדין שווין כאחד, כלומר בבעל אחד, שם.

ה. שור של ישראל²⁴ שנגח שור של עובד פוכבים, בין תם בין מועד - פטור; לפי שאין העובדי פוכבים מחיבין²⁵ את האדם על בהמתו שהזיקה, והרי אנו דנין להם כדיניהם²⁶. ושור של עובד פוכבים שנגח של ישראל, בין תם בין מועד - משלם נזק שלם; קנס זה הוא לעובדי פוכבים, לפי שאינו זהירין במצות ואינו מסלקין הנזק²⁷, ואם לא תחייב אותן על נזקי בהמתן - אין משמירין אותה, ומפסידין ממונן הבריות.

24) משנה שם לו': (25) בית-הדין שלהם אינו מטיל על בעל הבהמה חובת תשלום בעד נזקי בהמתו, ואינו רואה בזה נושא לטיפול בית המשפט. (26) ירושלמי בבא-קמא פרק ד הלכה ג, "ר' אבהו בשם ר' יוחנן אמר: כדיניהם". (27) מתוך שאין חסים על ממונן זולתם. לפי הגמרא (שם לח.). ודין זה נאמר רק בעמים שלא קיבלו עליהם שבע מצוות בני נח.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עֲדִים עַד שִׁיְהִי עֲדִים הַפְּשָׁרִים לְהַעֲדֵי שְׁאָר עֲדוֹתָם⁶⁹, וְיַעֲדוּ⁷⁰, וַיַּחֲבֹבוּ בֵּית דִּין הַמְּזִיק לְשֵׁלֶם.

62) משנה בבא-קמא יד: (63) מועד שהמית את האדם משלם כופר לירושלים. (64) כשהמיתה אדם. (65) ולא על יסוד אומדנא. (66) ולא בעבדים, בנשים ובגויים. (67) הרועים פסולים לעדות, כי דינם כגזלנים, מפני שמרעים בהמתם בשדות אחרים, סנהדרין כה: (68) מכיון שאין עדים אחרים שראו, ואין לדמות למקרים שאפשר להזמין מראש עדים כשרים, כגון בהלואה ועוד. (69) כגון הלואה. (70) על הנזק וכו'.

יד. שור שְׁהִיָּה רוּעָה⁷¹ עַל גְּבֵי הַנְּהָר⁷² וְנִמְצָא שׁוֹר הַרוּג בְּצֵדוֹ, אָף עַל פִּי שְׂזָה מְנַגַּח וְזֶה מוּעֵד לַגַּח, וְזֶה מְנַשֵּׁף וְזֶה מוּעֵד לְשֵׁף - אֵין אֹמְרִים⁷³: בְּדוּעַ שְׂזָה נִשְׁכוּ וְזֶה נִגְחוּ. וְאִפְלוּ גְמַל הַאוֹחֵר⁷⁴ בֵּין הַגְּמָלִים וְנִמְצָא [גְמַל] הַרוּג בְּצֵדוֹ - אֵין אֹמְרִים⁷⁵: בְּדוּעַ שְׂזָה הַרְגוּ, עַד שְׁרָאוּהוּ עֲדִים פְּשָׁרִים.

71) בבא-כתרא צג. (72) רשב"ם בגמרא שם אומר: לא גרסינן "על גב הנהר". לעיני רבינו כן היתה הגירסא "ע"ג נהר". (73) לשון הגמרא שם. והטעם הוא, מכיון שיש שם עוד שוורים, אין הנים לפי אומדנא בלי ראייה ברורה. (74) נושך ובוועט. (75) פלוגתא של תנאים שם, ופסק כתנא-קמא.

~ יום חמישי כ"ו ניסן ~

פֶּרֶק הַשְּׁעִיָּי

1) נתבאר מהו הנקרא "גוף הנזק" כדי שיהיו תשלומי התם נגבים ממנו. וכן נתבאר בו אם אירע ספק או מחלוקת בין המזיק והניזק, דינם ופרטי דברים אלו וכן משפט מזיק אחד שהזיק לשנים וכיוצא בזה באלו הדברים.

א. בַּהֲמָה² מַעֲבֵרַת שֶׁהִזִּיקָה - גֹּבְהָ חֲצִי נִזְק מִמֶּנָּה וּמִוִּלְדָּה³; מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְגוּפָה⁴. אֲבָל תְּרַנְגְּלוּת שֶׁהִזִּיקָה - אֵינוּ גֹבְהָ⁵ מִבִּצְטָה⁶; מִפְּנֵי שֶׁהִבִּיעָה אֵינָה מְגוּפָה, אֲבָל מְבַדְּלוּת וּמְפַרְשֵׁת מִמֶּנָּה⁷.

2) בבא קמא מו. (3) ואם הפרה איננה, גובה כל חצי הנזק מן הוולד. זוהי דעת רבא שם, מז. (4) הוולד, בהיותו עובר בשעת הנגיחה, גוף אחד הוא עם הפרה. על כן גם בתם שאינו גובה אלא מגופו, גובה אף מן הוולד. (5) חצי הנזק. (6) שהטילה לאחר שהזיקה. זהו המשך דברי רבא, שם. (7) אינה מחוברת לגוף התרנגולת אפילו בהיותה עוד במעיה, מה שאין כן וולד בהיותו עובר שמחובר לפרה. ומזה אתה למד, שאם ידוע שהביצה הייתה מקושרת לאשכול או לאם בשעה שהזיקה, גובים ממנה (לפי מגיד משנה וכדעת התוספות).

ב. מַעֲבֵרַת שֶׁנִּגְחָה וְנִמְצָא וְלָדָה בְּצֵדָה, וְאֵין יָדוּעַ אִם עַד שֶׁלֹּא נִגְחָה וְלָדָה⁸ או אַחַר שֶׁנִּגְחָה וְלָדָה⁹ - מְשַׁלֵּם חֲצִי נִזְק מִן הַפְּרָה¹⁰, וְאֵינוּ גֹבְהָ מִן הַוִּלְד

גֹּבֵין מִן הַמְּטַלְטְלִין תְּחִלָּה⁴⁹; וְאִם לֹא הָיָה לוֹ מְטַלְטְלִין כָּלֵל אוֹ שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ מְטַלְטְלִין כְּנֶגֶד כָּל הַנִּזְק - גֹּבֵין הַשְּׁאָר מִן הַקְּרָקַע הַמַּעֲלָה שְׁבַנְכִסִּי הַמְּזִיק⁵⁰. וְכָל זְמַן שֶׁיִּמְצָאוּ מְטַלְטְלִין, וְאִפְלוּ סִבִּין⁵¹ - אֵין נִזְקִין לַקְּרָקַע.

49) "כסף ישיב לבעליו" (שמות כא, לד) לרבות שוה כסף, ואפילו סובין, שם ז. וכדעת רב פפא (שם עמוד ב), שכל מטלטלין הם בחינת "מיטב", כי אם אי-אפשר למכור במקום זה, יימכרו במקום אחר. (50) "מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם" (שם כב, ד), וכדעת ר' עקיבא, שהכוונה למיטב שדהו של מזיק (שם ז.). בקרקע דרוש "מיטב", כדי שישגי בנקל קונה. (51) קליפות גרגרי התבואה הנשארות בנפה אחרי שהוציאה את הקמח.

יא. מֵת הַמְּזִיק קָדֵם שִׁישְׁלֶם - אֵין בֵּית דִּין נִזְקִין לַמְּטַלְטְלִין שֶׁל יְתוּמִים⁵², אֲלֵא לַקְּרָקַע. וְגֹבֵין לַנִּזְק מִן הַזְּבוּרִית⁵³. מִפְּנֵי שֶׁהַנִּזְק נִעֲשֶׂה כְּבַעַל חוֹב⁵⁴, וְהַמְּטַלְטְלִין אֵינָן מְשַׁעֲבָדִין לְכַבַּל חוֹב. וְאִם תִּפְסֵי הַנִּזְק הַמְּטַלְטְלִין בְּחַיֵּי הַמְּזִיק - גֹּבֵין לוֹ מֵהֶם לְאַחַר מוֹתוֹ⁵⁵.

52) כי מטלטלין של יתומים אינם משועבדים לא לבעל-חוב ולא לניזק (שם יד:). משמע, שאפילו מטלטלין של יתומים גדולים אין גובים. (53) הקרקע הגרועה ביותר, משנה גיטין מח: (54) התובע חוב מן היתומים. (55) כי זכה בהם בתפיסתו, דברי רבא בבא-קמא יד:

יב. פְּכָר תִּקְנוּ הַגְּאוּנִים⁵⁶ לְגִבּוֹת פְּעַל חוֹב מִן הַמְּטַלְטְלִין⁵⁷, וּפְשָׁטָה תִּקְנָה זֹו כְּכָל בְּתֵי דִינֵין. לְפִיכָף מְגַבִּין הַנִּזְקִין⁵⁸ מִן הַמְּטַלְטְלִין שֶׁל יְתוּמִים. וְאִם לֹא הִנִּיחַ מְטַלְטְלִין⁵⁹ - גֹּבֵין לוֹ מִן הַזְּבוּרִית⁶⁰; שְׁכַל הַבָּא לְפָרַע מִנְכִסִּי יְתוּמִים - לֹא יִפְרַע אֲלֵא מִן הַזְּבוּרִית, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָו⁶¹.

56) ר"ף בבא-קמא (הוצאת וילנא ו.1) (57) מכיון שהרבה בני אדם אין להם קרקע, והמלוה סומך על המטלטלין (מאירי). (58) ודינם כבעל-חוב, דעת הרי"ף שם. (59) הסדר כמו במזיק: קודם מטלטלין, ואם אין מטלטלין גובה קרקע. (60) ולא עידית כמו ממזיק עצמו. (61) בהלכה יא.

יג. אֵין הַנִּזְקִין⁶² מְשַׁתְּלֵמִין, וְאֵין תִּיבִין בְּכַפְרָה⁶³, וְאֵין הַפְּהֵמָה נִהְרָגָת⁶⁴, אֲלֵא בְּרֵאָה בְּרוּרָה⁶⁵ וּבְעֵדִים הַפְּשָׁרִים⁶⁶ לְהַעֲדֵי. שֶׁלֹּא תֵאמַר: הוֹאִיל וְאֵין מְצוּיִין פְּאָרוֹת הַסּוֹסִים וּבְרֵפֶת הַבְּקָר וּגְדוּרוֹת צֵאן אֲלֵא הַעֲבָדִים וְהָרוּעִים⁶⁷ וְכִיּוּצָא בְּהֵן, אִם הַעֲדוּ שֶׁבְּהֵמָה זֹו הִזִּיקָה אֶת זֹו - שׁוּמְעִין לָהֶם, וְאִם הַעֲדוּ קִטְנִים אוֹ נְשִׁים שְׁאֵדֶם זֶה חִבַּל אֶת זֶה אוֹ הַעֲדוּ בְּשְׁאָר נִזְקִין - סוּמְכִין עֲלֵיהֶן⁶⁸. אֵין הַדָּבָר בֵּן, אֲלֵא אֵין מְחִיבִים לְעוֹלָם מְמוּן עַל פִּי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אומר: שורף הזיק, וזה אומר: איני יודע³², שמא בסלע לקה - המוציא מחברו עליו הראיה. ואף על פי שהנזק אומר: אני יודע בודאי, וזה אומר: איני יודע. טען הנזק ואמר: ודאי אתה יודע³³ ששורף הזיק - הרי זה נשבע שבועת הסת³⁴ שאינו יודע, אם היה מועד; אבל אם היה תם - פטור אף משבועת הסת; שאפילו הודה מעצמו³⁵ - פטור, שחצי נזק קנס הוא, ומודה בקנס - פטור הוא³⁶.

(31) הנדרף. (32) כך מפרשת שם הגמרא את המשנה "רישא נזק ברי ומזיק שמא". אין מחייבים לשלם כסף אלא על פי הוכחה ברורה, ואין טענת הניזק-התובע מספקת, אפילו היא חזקה מטענת הספק של המזיק. (33) ואתה טוען "איני יודע" כדי להשתמט מן התשלום. (34) שבועה שתיקנוה חכמי הגמרא לכופר בכל, ואין לתובע עדים (שבועות מ:) ופירוש המלה "היסת" הוא, החכמים הסיתוהו להישבע, כדי להפיס את דעת התובע. שבועה כזו שונה מיתר השבועות בזה, שאינה צריכה נקיטת חפץ, כלומר, אין הנשבע אוהו ספר תורה (רבינו בפרק יא מהלכות שבועות הלכה יג). (35) ששורו נגח. (36) בבא קמא סד: דין זה לומדים מן הפסוק "אשר ירשיעון אלוהים" (שמות כב, ח), ולא המרשיע את עצמו.

ז. היו שנים רודפים אחר אֶחָד, וְהָרִי עֲדִים שְׂאֶחָד מֵהֶן הַזִּיק³⁷, וְאִין הָעֲדִים יוֹדְעִים אִי זֶהוּ מְשַׁנְיָהֶם, זֶה אֹמֵר: שוֹרֵף הַזִּיק, וְזֶה אֹמֵר: שוֹרֵף הַזִּיק - שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין³⁸. וְאִם הָיוּ שְׁנֵיהֶם שֶׁל אִישׁ אֶחָד - חָיֵב לְשַׁלֵּם³⁹ מִגּוּרָף הַפְּחוּת שֶׁבְּשְׁנֵיהֶם⁴⁰. וְאִם הָיוּ מוֹעְדִין - מְשַׁלְּמִין נֶזֶק שְׁלֵם מִנְכָסֵיו⁴¹.

(37) ולא כמו בהלכה הקודמת שספק הוא, אם השורף הזיק. במקרה זה לו הודה המזיק, היה חייב לשלם, ואין לפטור אותו כדין מודה בקנס, כי ישנם עדים ואף על פי שאינם יודעים שורו של מי הזיק, מועילה עדותם שלא לדונו כמודה בקנס (לחם משנה, הלכה ט). (38) על יסוד הכלל הנזכר בהלכה הקודמת "המוציא מחברו עליו הראיה". (39) כי ודאי הוא ששורו הזיק. (40) כשהוא תם. ואם כולו אינו שווה דמי חצי הנזק, מפסיד הניזק את ההפרש, כי המזיק יוכל לטעון שמא הפחות הזיק. (41) כי התשלום מוטל על בעל השור ועל נכסיו ולכן אין כל משקל לשאלה: מי הזיק.

ח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁴²? בְּשִׁשְׁנֵי הַשְּׂוֹרִים עוֹמְדִין; אֲבָל אִם מֵת אֶחָד מֵהֶן אוֹ אֶבֶד, וְהָיָה אֶחָד מֵהֶן תָּם, אָף עַל פִּי שֶׁהֵן שֶׁל אִישׁ אֶחָד - פְּטוּר, שְׁהָרִי אֹמֵר לוֹ: הֲבֵא רְאִיָּה⁴³ שֶׁזֶה הָעוֹמֵד הוּא שְׁהִזִּיק וְאֶשְׁלֵם לָךְ.

(42) שאם היו שניהם של איש אחד חייב לשלם. (43) כי המוציא מחברו עליו הראייה. שמא המזיק זה שאבד או שמת, ותם אינו משלם אלא מגופו. [ודין זה נאמר רק

פְּלוּם¹¹ עַד שְׁיָבִיא¹² רְאִיָּה שְׁבִשְׁעָה שְׁנֵנְגָה הֵיטָה מְעַפְרָת; שְׁהַמוּצִיא¹³ מִחֲבֵרוֹ עָלָיו לְהָבִיא רְאִיָּה¹⁴.

(8) ואין לוולד כל חלק בנגיחה, וכל חצי הנזק משתלם אך ורק מגוף הפרה. (9) ואז גובה חצי הנזק מן הפרה ומולודה, כמו בהלכה הקודמת. (10) בנוגע לתשלום מגוף הפרה אין הבדל אימתי נולד הוולד. (11) אפילו במקרה שהפרה איננה. בניגוד לדעת סומכוס (במשנה, שם), שממון המוטל בספק חולקים, וגובים מן הוולד רבע נזק, היינו חצי מחצי הנזק. (12) הניזק. (13) ממון. (14) זוהי דעת החכמים, דם, מו:

ג. שוֹר שְׁנֵנְגָה פָּרָה מְעַפְרָת וְנִמְצָא עֵבֶרָה נּוֹפֵלָה¹⁵ בְּצִדָּה, וְאִין יוֹדֵעַ אִם עַד שְׁלֵא נִגְחָה הַפִּילָה¹⁶ אוֹ מִחֲמַת נְגִיחָה הַפִּילָה¹⁷ - מְשַׁלֵּם נֶזֶק הַפָּרָה¹⁸, וְאִינוֹ מְשַׁלֵּם נֶזֶק הַלְּדָה¹⁹; שְׁהַמוּצִיא מִחֲבֵרוֹ עָלָיו רְאִיָּה.

(15) מת. (16) ובעל השור אינו אשם בנזק העובר. (17) ובעל השור חייב אף בחצי נזק של העובר, כלומר, חצי דמי העובר, אם השור היה תם, ונזק שלם אם היה מועד. (18) תם כדינו ומועד כדינו. (19) אפילו היה מועד אינו משלם כלום, בניגוד לדעת סומכוס, שחם משלם רבע ומועד חצי דמי העובר.

ד. נִגְחָה פָּרָה מְעַפְרָת וְהַפִּילָה - אִין שְׁמִין פְּחַת פָּרָה²⁰ בְּפָנָי עֲצָמָה וּפְחַת הַיֶּלֶד בְּפָנָי עֲצָמוֹ²¹, אֲלֵא שְׁמִין פְּמָה הֵיטָה הַפָּרָה שְׁוֹה פְּשִׁהִיטָה מְעַפְרָת²² וּבְרִיאָה²³ וְכִמָּה הִיא שְׁוֹה עֲכָשׁוֹ²⁴, הִיא וְהַנֶּפֶל שְׁלָה, וּמְשַׁלֵּם הַפְּחַת²⁵, אוֹ חֲצִי²⁶ - אִם הָיָה תָם.

(20) ההפרש בין דמי הפרה החיה לדמי הפרה המתה. (21) ההפרש בין דמי הוולד החי לדמי הוולד המת. (22) מחיר זה כולל דמי עובר ולא דמי וולד חי, שדמיו מרובים מדמי עובר. חישוב זה הוא לטובת המזיק הטוען: שורי הזיק פרה מעוברת, על כן גם החישוב צריך להיות לפי דמי פרה מעוברת. (23) כשהיא מעוברת היא נראית בריאת בשור ושמנה, וזה מעלה את דמיה. (24) לאחר הנגיחה. (25) אם הוא מועד. (26) חצי הפחת.

ה. הֵיטָה הַפָּרָה לְאַחַר וְהַיֶּלֶד לְאַחַר: הָרִי פְּחַת הַשְּׂמִין²⁷ שְׁפַחַת גּוּף הַפָּרָה²⁸ - לְבַעַל הַפָּרָה, וּפְחַת הַנֶּפֶס²⁹ - חוֹלְקִין אוֹתוֹ בְּעַל הַפָּרָה עִם בְּעַל הַיֶּלֶד³⁰, וְהַנֶּפֶל - שֶׁל בְּעַל הַיֶּלֶד.

(27) כשהפרה מעוברת היא מוסיפה שומן, וזה בא בחישוב דמי הנזק. (28) שהרי השומן נבלע באיברייה, ואין לגוף העובר חלק בו. משום כך פחת זה שייך לבעל הפרה. (29) כשהפרה מעוברת הנפש שלה גדול יותר ונראית בעלת איברים גדולים, ומחירה עולה. גם זה בא בחישוב דמי הנזק. (30) ובעל הוולד מקבל חצי, שהרי גם לגוף הוולד חלק בגידול הנפש.

ו. שוֹר שְׁהִיָּה רוֹדֵף אֶחָד שוֹר אֶחָד וְהִזִּיק³¹, הַנֶּזֶק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אֶת הַקְּטָן⁵⁸; או שְׁהִיָּה אֶחָד תָּם וְאֶחָד מוּעָד, הַנֶּזֶק אוֹמֵר: הַמוּעָד הַזֶּה אֶת הַגְּדוֹל⁵⁹ וְתָם הַזֶּה אֶת הַקְּטָן⁶⁰, וְהַמְזִיק אוֹמֵר: תָּם הַזֶּה אֶת הַגְּדוֹל⁶¹ וְהַמוּעָד הַזֶּה אֶת הַקְּטָן⁶² - הַמוּצִיא מִחִבְרוֹ עָלָיו הַרְאִיָּה. לֹא הִיָּתָה שָׁם רְאִיָּה בְּרוּרָה⁶³ - הַמְזִיק פְּטוּר⁶⁴. לְמָה זֶה דוּמָה? לְזֶה טוֹעֵן אֶת חִבְרוֹ חֲטִים וְהוֹדָה לוֹ בְּשְׁעוֹרִים, שֶׁהוּא נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת⁶⁵ וּפְטוּר אִף מִדְּמֵי שְׁעוֹרִים⁶⁶, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהַלְכוֹת טוֹעֵן. וְאִם תִּפְסֵ הַנֶּזֶק - הַרִי מְשֻׁלָּם⁶⁷ לְקָטָן מִן הַגְּדוֹל וְלַגְּדוֹל מִן הַקָּטָן, כְּמוֹ שֶׁהוֹדָה הַמְזִיק; אֲבָל אִם לֹא תִפְסֵ - אֵין מוּצִיאֵין מִן הַמְזִיק כְּלוּם.

כשנאבד התם, אבל כשנאבד המועד חייב בעל השוורים בחצי נזק ממה נפשך, אם המועד הזיק, חייב לשלם מנכסיו נזק שלם, ואם התם הזיק, הרי הוא עומד לפנינו ואפשר לגבות מגופו. כך פירש בעל מאירת עיניים בחושן משפט סימן ת סעיף קטן ה. אולם סגנונה של הלכה זו כאן מתנגד לפירוש זה. רבינו כותב אם מת "אחד מהם", ומשמע שאין כל הברל איזה מהם מת. מתקבל איפוא על הדעת פירושו השני, שהמדובר כשלא ידוע איזה מהם תם ואיזהו מועד.

ט. הָיוּ שְׁנֵי הַשְּׁוֹרִים⁴⁴ הַרֹדְפִין אֶחָד גְּדוֹל⁴⁵ וְאֶחָד קָטָן⁴⁶, הַנֶּזֶק אוֹמֵר: גְּדוֹל הַזֶּה, וְהַמְזִיק אוֹמֵר: קָטָן הַזֶּה; הִנֵּה אֶחָד תָּם וְאֶחָד מוּעָד, הַנֶּזֶק אוֹמֵר: מוּעָד הַזֶּה⁴⁷, וְהַמְזִיק אוֹמֵר: תָּם הַזֶּה⁴⁸ - הַמוּצִיא מִחִבְרוֹ עָלָיו הַרְאִיָּה⁴⁹.

54) וגוף המזיק הגדול מספיק לתשלום חצי הנזק הגדול, מה שאין כן גוף הקטן. 55) ומגופו אקבל חצי הניזק הקטן, ודמי חצי נזק שורי הגדול אקח משורך הגדול. 56) לא כן. 57) ותיקח רק את הקטן לתשלום חצי נזקו של הגדול, אף על פי שחצי נזק של הגדול מרובה על כל שוויו, ותפסיד את השאר. 58) ותיקח חצי נזק הקטן מן הגדול. 59) ואתה חייב לשלם לי מנכסיך דמי שור גדול. 60) ומגופו אקח חצי הנזק של הקטן. 61) ותיקח אותו בלבד, ואף על פי שאינו שווה חצי דמי הגדול שניזק ותפסיד את ההפרש. 62) ומגיע לך מנכסי דמי קטן בלבד. 63) הכוונה שאין שם עדים כלל, כי במקרה שיש עדים על הנגיחה, אלא שאינם יודעים איזה מהם הזיק את הגדול, נאמר למעלה בהלכה י, שמשלם כמו שאומר המזיק, וטעם הדבר נתבאר שם (מגיד משנה). 64) אף ממה שהודה. 65) כי הוא כופר בחיטים. 66) כי התובע מודה שהנתבע אינו חייב לו. 67) ואף על פי שמודה בקנס פטור ובכל מודה בקנס הדין הוא שאפילו אם תפס מוציאים מידו, סובר רבינו שחצי נזק עדיף על קנס אחר, ואין מוציאים מיד הניזק אם תפס. וכן פירש גם הראב"ד, מובא כאן במגיד משנה.

44) שם לה: הלכה זו עוסקת במקרה שאין עדים כלל. 45) המספיק לתשלום חצי נזק. 46) שאינו מספיק לתשלום חצי נזק. 47) ואתה חייב לי נזק שלם. 48) ומגיע לך רק חצי נזק ומגופו של הנוגח. 49) ואם הניזק לא יביא ראיה, לא יקבל אפילו מה שהודה בו המזיק, בהתאם לכלל "טענו חטים והודה לו בשעורים פטור אף מדמי השעורים", שם לה: (ראה פירוש המשנה לרבינו). ואפילו לדעת האומרים שבתם ומועד אין לדונו כטענו חטים והודה לו בשעורים, מפני שגם התם בכלל נכסי המזיק ונכלל בטענתו של הניזק, אף על פי כן פטור המזיק מכלום, כדין מודה בקנס, שהרי אין עדים. הטעם של הכלל הוא: התובע עצמו מודה שהנתבע אינו חייב לו שעורים, והודאת בעל הדין כמאה עדים. וראה חושן משפט סימן פח עוד כמה טעמים.

י. לֹא הִיָּתָה שָׁם⁵⁰ רְאִיָּה בְּרוּרָה שְׁוֵה הַזֶּה, אֲלֵא עֲדִים מְעִידִים שְׁאֶחָד מִשְׁנֵי אֱלוֹ הַזֶּה - מְשֻׁלָּם הַמְזִיק כְּמוֹ שְׁאוֹמֵר⁵¹. וְאִם טוֹעֵן הַנֶּזֶק: שְׁאֵתָה יוֹדַע וְדָאי, שְׁוֵה הַזֶּה בְּפִנְיָה⁵² - הַרִי הַמְזִיק נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה⁵³ וּמְשֻׁלָּם כְּמוֹ שֶׁהוֹדָה, שֶׁהִרִי הוֹדָה בְּמִקְצָת.

יב. שוֹר שֶׁנֶּגַח וְחָזַר וְנֶגַח שוֹר אַחֵר - הַרִי הַנֶּזֶק הַרְאִישוֹן וְהַבְּעָלִים שֶׁתִּפְּיָן בּוֹ. בִּיצֵד? שוֹר שְׁוֵה מְאִתִּים שֶׁנֶּגַח שוֹר שְׁוֵה מְאִתִּים, וְאֵין הַנֶּבֶלָה יִפָּה כְּלוּם - הַנֶּזֶק נוֹטֵל מְאָה, וּבְעַל הַשּׁוֹר מְאָה. חָזַר וְנֶגַח שוֹר אַחֵר⁶⁸ שְׁוֵה מְאִתִּים, וְאֵין הַנֶּבֶלָה יִפָּה כְּלוּם - הָאֶחָרוֹן נוֹטֵל מְאָה, וְהַנֶּזֶק שֶׁלִּפְנָיו עִם הַבְּעָלִים נוֹטֵלִין חֲמִשִּׁים חֲמִשִּׁים זוֹזִים⁶⁹. חָזַר וְנֶגַח שוֹר שְׁוֵה מְאִתִּים, וְאֵין הַנֶּבֶלָה יִפָּה כְּלוּם - הָאֶחָרוֹן נוֹטֵל מְאָה⁷⁰, וְנֶזֶק שֶׁלִּפְנָיו חֲמִשִּׁים⁷¹, וְהַנֶּזֶק הַרְאִישוֹן עִם הַבְּעָלִים עֲשָׂרִים וְחֲמִשָּׁה עֲשָׂרִים וְחֲמִשָּׁה⁷². וְכֵן עַל הַרְדָּה זֶה חוֹלְקִין וְהוֹלְכִים⁷³.

50) במקרה המתואר בהלכה הקודמת. 51) ואין זה דומה לטענו בחיטים וכו', כי שם אין עדים כלל וכאן דנים במקרה שיש עדים (מגיד משנה) וראה ש"ך חושן משפט סימן פח סעיף קטן טו. 52) כגון במקרה של תם ומועד טוען הניזק: אתה יודע שהמועד הזיק. 53) כדין כל מודה במקצת, ולא ככופר הכל שנשבע שבועת היסת (ראה למעלה הלכה ו). וטעמו של דבר הוא: כשהניזק אינו טוען שהמזיק עצמו יודע, מתקבלת על הדעת טענת המזיק שלא ידוע לו איזה שור הזיק ולכן הוא פטור משבועה (ש"ך חושן משפט סימן ת סעיף קטן ד), מה שאין כן כשהניזק טוען: אתה יודע שהגדול הזיק.

68) חייבים שני השותפים, היינו הבעלים והניזק, בתשלום חצי נזק בסך מאה זוז. 69) הבעלים והניזק הראשון מחלקים ביניהם את מאה הזוזים הנותרים. 70) כי כולם אחראים לנזקו. 71) חלקו בשור היה מאה, כלומר חצי השור, על כן עליו להשתתף בתשלום חצי הנזק ב-50%,

יא. הָיוּ הַנֶּזֶקִין שְׁנַיִם, אֶחָד גְּדוֹל וְאֶחָד קָטָן, וְהַמְזִיקִין אֶחָד גְּדוֹל וְאֶחָד קָטָן, הַנֶּזֶק אוֹמֵר: גְּדוֹל הַזֶּה אֶת הַגְּדוֹל⁵⁴ וְהַקָּטָן אֶת הַקְּטָן⁵⁵, וְהַמְזִיק אוֹמֵר: לֹא פִי⁵⁶, אֲלֵא קָטָן הַזֶּה אֶת הַגְּדוֹל⁵⁷ וְגְדוֹל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תמה ואם היא מועדת, שהבעלים משלמים את הכופר, וכיצד היא נעשית מועדת לדבר זה, ומהות הבעלים שהבהמה הממיתה היא שלהם, וכיצד תמית ובאי זה רשות ואי זה נפש תמית ותהיה חייבת.

א. שור שְהִמִית אֶת הָאָדָם בְּכָל מְקוֹם² - בֵּין גְּדוֹלָ3
בֵּין קָטָן⁴, בֵּין עֶבֶד⁵ בֵּין בֶּן חוֹרִין, אֶחָד תָּם וְאֶחָד
מוֹעֵד⁶ - הָרִי זֶה נִסְקָל. וְאִם הִמִית אֶת הָעוֹבֵד
כּוֹכְבִים⁷ - פָּטוּר, כְּדִינֵיהֶם⁸.

(2) בין ברשות היחיד ובין ברשות הרבים. (3) בן שלש עשרה שנה ויום אחד שהביא שתי שערות. (4) שהרי כתוב בפירושו "או בן יגח או בת יגח, כמשפט הזה יעשה לו" (שמות כא, לא). (5) שכתוב "אם עבד יגח השור... והשור יסקל" (שם לב). (6) שבשניהם כתוב עונש סקילה. בתם - "סקול יסקל השור", ובמועד - "השור יסקל" (שם כח, כט). את כל הדינים הנ"ל מביאה המשנה בבא-קמא מא. (7) השוה למעלה פרק ח הלכה ה. (8) והרי אנו דנין להם כדיניהם, כנאמר למעלה.

ב. אֶחָד שוֹר וְאֶחָד שְׁאָר בְּהֵמָה חֵיהָ וְעוֹף⁹ שְהִמִיתוּ - הָרִי אֵלָיו נִסְקָלִין. מֵה בֵּין תָּם שְהִרְג אֶת הָאָדָם לְמוֹעֵד¹⁰ שְהִרְג אֶת הָאָדָם? שְהִתָּם פָּטוּר מִן הַכֶּפֶר¹¹, וְהַמוֹעֵד חֵיב בְּכֶפֶר¹²; וּבִלְבָד שְהִיָה מוֹעֵד לְהִרְג¹³.

(9) אמנם בתורה כתוב "וכי יגח שור", אולם "שור" הוא דוגמה בלבד, ולקוחה מן המציאות היום-יומית. וראה למעלה פ"א, ה"א (וראה עדויות פ"א מ"ב). (10) הלא שניהם נסקלים. (11) פטור מלשלם דמי האדם ההרוג ליורשיו, כי כתוב מפורש "ובעל השור נקי" (שמות כא, כח). שם מא, ומא: (12) שמות כא, ל. (13) אדם או בהמה, אבל מועד לחבל אדם - אינו חייב כופר, שם.

ג. וְהוֹאִיל וְכָל בְּהֵמָה חֵיהָ וְעוֹף שְהִרְגוּ אֶת הָאָדָם¹⁴ נִסְקָלִין, הֵיאָף יִמָּצֵא מוֹעֵד לְהִרְג¹⁵ עַד שְׁיִשְׁלְמוּ בְעָלָיו אֶת הַכֶּפֶר? כְּגוֹן שְהִרְג שְלִשָּׁה עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים¹⁶ וְאַחַר כֵּן הִרְג יִשְׂרָאֵל; שְהִמוֹעֵד לְעוֹבֵד כּוֹכְבִים הָרִי זֶה מוֹעֵד לְיִשְׂרָאֵל¹⁷. או שְהִרְג שְלִשָּׁה יִשְׂרָאֵל טְרַפָּה¹⁸ וְאַחַר כֵּן הִרְג שְלִים¹⁹. או שְהִרְג וּבְרַח²⁰, וּבְרַבִיעֵי נִתְפָּס; שְׁאִין הַבְּעָלִים חֵיבִין בְּכֶפֶר עַד שְׁיִסְקָל הַשּׁוֹר²¹. וְכֵן אִם סָפַן שְלִשָּׁה בְּגֵי אָדָם²² כְּאֶחָד, או שְהִרְג שְלִשׁ בְּהֵמוֹת²³ - הָרִי זֶה מוֹעֵד לְהִרְיָגָה²⁴, וּבְעָלִים מְשֻׁלְמִין אֶת הַכֶּפֶר²⁵. וְכֵן אִם הִפְרִיז עֲדִים אֶת בְּעַל הַשּׁוֹר וְלֹא הִפְרִיז אֶת הַשּׁוֹר²⁶ בְּפַעַם רְאשׁוֹנָה וּשְנִיָה וּשְלִישִׁית, וּבְרַבִיעִית רָאוּ שׁוֹרוֹ שְהִרְג²⁷ וְלֹא הָיוּ יוֹדְעִין אִם זֶה הוּא הַשּׁוֹר שְהִרְג בְּשִׁלֵּשׁ פְּעָמִים הִרְאשׁוֹנוֹת או אַחַר הָיָה²⁸ - הוֹאִיל וְהוֹעֵדוּ הַבְּעָלִים שְׁיִשׁ לָהֶם בְּבִקְרָם שׁוֹר שְהִרְג שְלִשׁ פְּעָמִים, הָיָה לָהֶם לְשִׁמּוֹר כָּל בְּהֵמָתָם²⁹, וּמֵאַחַר שְׁלֵא שְמָרוּ - מְשֻׁלְמִין אֶת הַכֶּפֶר.

היינו, חמישים זוז, ונשארים לו חמישים זוז בלבד. (72) חמישים זוז הנותרים מחלקים ביניהם הבעלים והניזק הראשון שווה בשווה, כי חלקיהם בשור שווים היו. (73) במקרה שחזר לתמותו (למעלה פרק ו הלכה ז), או שהיה מועד לשוורים ונגח מין אחר, שאם לא כן אין כל אפשרות לדין זה, שהרי אחרי שלוש נגיחות נעשה מועד.

יג. נִזְק שִׁתְּפַס בְּהֵמָה שְהִזְקָה, לְגַבּוֹת חֲצֵי נִזְקוֹ מְגוּפָה - נַעֲשֶׂה עָלֶיהָ שׁוֹמֵר שְׁכָר⁷⁴ לְנִזְקֵין; וְאִם יִצְתָה וְהִזְקָה - הַנִּזְק הָרִאשׁוֹן חֵיב⁷⁵ בְּנִזְקֶיהָ, וְהַבְּעָלִים פָּטוּרִין. כִּיצַד? שׁוֹר שָׁוָה מְאִתִּים שְׁנַגַח וְהַפְסִיד מְאִתִּים, וְהַתְּפִסוֹ הַנִּזְק לְגַבּוֹת מִמֶּנּוּ מְאָה, וְחִזּוֹר וְנַגַח וְהַפְסִיד בְּמְאָה וְאַרְבָּעִים - הָרִי הַנִּזְק הָאֶחָדוֹן מְשֻׁתְּלָם שְׁבָעִים, וְהַנִּזְק הָרִאשׁוֹן שִׁתְּפִסוֹ מְשֻׁתְּלָם מוֹתֵר נִזְקוֹ, וְהוּא שְׁלֹשִׁים⁷⁶, וְהַבְּעָלִים מְאָה⁷⁷. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה⁷⁸.

(74) כדין המלווה על המשכון (בבא מציעא פ:). (75) כי הוא אחראי לשמירת השור. (76) כי הוא אחראי לכל חצי הנזק בסך שבעים זוז. (77) חלקו הקודם בשור בעינו עומד, משנה שם לו. וגמרא לו: (78) אם מספר הניזוקים גדול יותר, תמיד אחרון אחרון נשכר, וחלק הבעלים שמור ועומד.

יד. שְׁנֵי שְׁוֹרִים תָּמִים שִׁחְבְּלוּ זֶה בְּזֶה - מְשֻׁלְמִין בְּמוֹתָר⁷⁹ חֲצֵי נִזְק. שְׁנֵייהֶם מוֹעֲדִין, או מוֹעֵד וְאָדָם שִׁחְבְּלוּ זֶה בְּזֶה - מְשֻׁלְמִין בְּמוֹתֵר נִזְק שְׁלִים. אֶחָד תָּם וְאֶחָד מוֹעֵד: מוֹעֵד בְּתָם⁸⁰ - מְשֻׁלְמִים בְּמוֹתֵר נִזְק שְׁלִים, תָּם בְּמוֹעֵד - מְשֻׁלְמִים בְּמוֹתֵר חֲצֵי נִזְק. כִּיצַד? שׁוֹר תָּם שְהִפְסִיד⁸¹ בְּשׁוֹר תָּם אַחַר שָׁוָה כְּנָה, וְחִזּוֹר זֶה הָאֶחָדוֹן וְהַפְסִיד בְּרִאשׁוֹן שָׁוָה אַרְבָּעִים - הָרִי בְּעַל הָרִאשׁוֹן מְשֻׁלְמִים לְבַעַל הָאֶחָדוֹן שְׁלֹשִׁים⁸². הָיוּ שְׁנֵייהֶם מוֹעֲדִין - בְּעַל הָרִאשׁוֹן מְשֻׁלְמִים שְׁשִׁים. הָרִאשׁוֹן מוֹעֲד⁸³ וְאֶחָדוֹן תָּם⁸⁴ - בְּעַל הָרִאשׁוֹן מְשֻׁלְמִים שְׁמוֹנִים. הָרִאשׁוֹן תָּם⁸⁵ וְהָאֶחָדוֹן מוֹעֵד⁸⁶ - בְּעַל הָרִאשׁוֹן מְשֻׁלְמִים עֶשְׂרֵה.

(79) בהפרש של דמי שתי החבלות שכל אחד חייב. (80) אם הנזק שהמועד הזיק עלה על דמי חצי הנזק שהזיק התם. (81) שעשה הפסד. (82) חצי ההפרש. (83) וחייב מאה זוז. (84) וחייב עשרים זוז. (85) וחייב חמישים זוז. (86) וחייב ארבעים זוז. משמיענו רבינו שלא תחשוב שמעמידים נזק תחת נזק, אפילו במועד ותם, והמועד משלם רק את הנזק העודף, ובדין ראשון מועד ואחרון תם משלם המועד רק שישים, אין הדין כן, אלא משלם שמונים, היינו מאה נזק שלם פחות חצי הנזק שהזיק התם.

~ יום שישי כ"ז ניסן ~

פְּרָק עֶשְׂרִי

(1) נתבאר בו משפט בהמה שהמיתה את האדם אם היא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה. שור³⁶ שֶׁל שְׁנֵי שֹׁתְפִין שֶׁהָרַג - כָּל אֶחָד מֵהֶם מְשַׁלֵּם כֶּפֶר שָׁלֹם³⁷; שֶׁהָרִי כָּל אֶחָד מֵהֶן צָרִיךְ כִּפְּרָה גְמוּרָה³⁸.

(36 מועד. 37) ואינו דומה לנזק רגיל, שכל אחד מן השותפים משלם חצי. (38) מה-שאינ-כן בנזק רגיל, שצריך רק להשלים להניזק דמי נזקו בשלמותם. גם זו בעיא שלא נפתרה בגמרא, שם. גם כאן מחמיר רבינו, משום שאין זה ספק ממון סתם שפוסקים לקולא לנתבע, אלא זה ענין של כפרה.

ו. אִין גּוֹמְרִין דִּינוֹ שֶׁל שׂוֹר אֲלֵא בְּפִי בְּעֵלְיוֹ³⁹, אִם הָיוּ לוֹ בְּעֵלִים; אֲכָל אִם לֹא הָיוּ לוֹ בְּעֵלִים, כְּגוֹן שׂוֹר הַמְדַבְּרִי⁴⁰ וְשׂוֹר שֶׁל הַקֶּדֶשׁ וְשׂוֹר שֶׁל גֵּר שֶׁמָּת וְאִין לוֹ יוֹרְשֵׁין אִם הָמִית - הָרִי זֶה נִסְקָל⁴¹, וְגוֹמְרִין דִּינוֹ אִף עַל פִּי שְׂאִין לוֹ בְּעֵלִים⁴². וְכֵן שׂוֹר הָאֵשָׁה⁴³ וְשׂוֹר הֵיתוּמִים⁴⁴ וְשׂוֹר הָאֲפוּטְרוֹפוּסִים⁴⁵ שֶׁהָמִיתוּ - נִסְקָלִין. וְאִין הָאֲפוּטְרוֹפוּסִים מְשַׁלְמִין אֶת הַכֶּפֶר⁴⁶; שֶׁהַכֶּפֶר כִּפְּרָה הוּא⁴⁷, וְאִין הַקְּטָנִים וְהַחֲרָשִׁים וְהַשׁוֹטִים בְּגֵי חַיִּיב פְּדִי שִׁיְהִיו צָרִיכִין כִּפְּרָה.

(39) שם מד: (40) שהוא הפקר ואין לו בעלים. (41) משנה שם, וכדעת החכמים. (42) כי ההעדה בבעלים בתורה נאמרה רק בשיש לו בעלים. (43) אף-על-פי שבתורה כתוב "בעל השור", לשון זכר (רש"י). (44) שאין להם אפוטרופוס. (45) השייך ליתומים או לחרש ושוטה. (46) ברייתא שם, מ. (47) בניגוד לחצי נזק ונזק שלם, שחייב האפוטרופוס לשלם, וחוזר וגובה מן היתומים כשיגדלו. השוה למעלה פרק ו הלכה ד.

ז. שׂוֹר שֶׁהוּא טְרֵפָה⁴⁸ שֶׁהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ⁴⁹, או שֶׁהָרִי הַשׂוֹר שֶׁל אֶדָם טְרֵפָה - אִינוֹ נִסְקָל⁵⁰; וְשֶׁנֶּאֱמַר: וְגַם בְּעֵלְיוֹ יוֹמֵת - כְּמִיתַת הַבְּעֵלִים כֶּךָ מִיתַת הַשׂוֹר⁵¹, וְכִיּוֹן שֶׁבְּעֵלְיוֹ כָּמַת הֵם חַיִּיבִים וְאִין צָרִיכִין מִיתָה⁵² - הָרִי זֶה פְּטוּר⁵³.

(48) כגון ניקב קרום מוחו, או יש בו אחד משאר י"ד סוגי טרפות. (49) בפני עדים, אבל אם הרג בפני בית-דין הורגים אותו משום "ובערת הרע מקרבך" (דברים יג, ו - ראב"ד). (50) זוהי דעת רב אשי בסנהדרין עה. (51) מקישים זה לזה, מכיון שהתורה כתבתם בפסוק אחד, שם. (52) ואין לקיים בו "וגם בעליו יומת". [בגמרא שם נימוק אחר, שעדות זו אי אתה יכול להזימה, ואולי שני הנימוקים עולים בקנה אחד]. (53) לפיכך גם שורו פטור, ואין מקיימים בו "השור יסקל". אותו הנימוק גם בשור שהוא עצמו טריפה והרג את הנפש. אילו בעליו היו טריפה, היו פטורים ממיתה, כך גם שורו שהוא טריפה פטור ממיתה.

ח. הַמְשַׁסָּה⁵⁴ כָּלֵב בַּחֲבָרוֹ וְהָרְגוֹ - אִין הַכֶּלֶב נִסְקָל⁵⁵. וְכֵן אִם גִּירָה בוּ בְהֵמָה אוּ חֵיה וְהָרְגוּהוּ. אֲכָל אִם שָׁסָה בוּ נַחֲשׁ, וְאֶפְלוּ הַשִּׁיכּוּ בוּ⁵⁶, וְהָרְגוּ - הַנַּחֲשׁ נִסְקָל⁵⁷; וְשֶׁאֲרָס הַנַּחֲשׁ שֶׁמָּמִית מַעְצָמוֹ

(14) בפעם הראשונה. (15) זוהי קושיית הגמרא, שם. (16) תשובת ר' שימי, שם. שור שהמית גוי פטור, למעלה הלכה א. (17) המגיד-משנה תמה על רבינו שפסק כדעת רב שימי, שהרי הגמרא מתפלאה על רב שימי, ומקשה: "ומועד לגויים הוי מועד לישראל!?" ומסיימת ואומרת, "אלא אמר ר' שמעון בן לקיש...?", זאת-אומרת שתשובת רב שימי נדחתה. והוא מתרץ ואומר: שרבינו אינו גורס "אלא", והוא מפרש בניחוחת, ש"מועד לגויים הוי מועד לישראל", ור' שמעון בן לקיש אומר טעם שני. (18) אדם שיש בו אחד הדברים שמטריפים בבמה, כגון שניקב קרום מוחו, ואין סוקלים שור על טריפה, מכיון ש"אדם הרוג הרג". (19) ומועד לטריפה הרי זה מועד לשלם, שם. (20) שלוש פעמים, שם. (21) כמו שכתוב: "השור יסקל...". אם כופר יושת עליו" (שמות כא, כט-ל). על כן אם לא נתפס, אין הבעלים משלמים כופר. (22) ולא מתו, וכשהרג אדם רביעי מתו כולם, בבא-קמא מא. (23) שם. (24) ומה שפסק רבינו למעלה פרק ו הלכה ח, שמועד לאדם אינו מועד לבהמה, וכל-שכן שמועד לבהמה אינו מועד לאדם, לא נאמר אלא במועד להזיק, אבל במועד להריגת בהמה מועד גם לאדם, ומכל-שכן להיפך. ראה מאירי בבבא-קמא עמוד 127, וכסף-משנה כאן. (25) כשהרג אדם אחרי ג' בהמות. (26) הם יודעים מי הוא בעל השור שהמית, אבל אינם יודעים לציין בדיוק איזה שור הוא, כי יש לו לאיש זה כמה שוורים. (27) ויודעים בדיוק איזה שור הרג ברביעית. (28) שגם כן שייך לאותם הבעלים, אבל יודעים הם ששור אחד נגח כל שלש הנגיחות הראשונות. (29) מכיון שאינם יודעים איזהו הרג. זוהי תשובת רבינא בגמרא, שם.

ד. זֶה שֶׁכְּתוּב בַּתּוֹרָה³⁰ וְגַם בְּעֵלְיוֹ יוֹמֵת - מִפִּי הַשְּׂמוּעָה³¹ לְמַדוֹ, שֶׁחַיִּיב מִיתָה זוּ בִּיְדֵי שְׂמוּמִים³²; וְאִם נָתַן כֶּפֶר הַחֲרָג³³ - מִתְּכַפֵּר לוֹ. וְאִף עַל פִּי שֶׁהַכֶּפֶר כִּפְּרָה³⁴, מִמְשַׁכְּנֵין מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב בְּכֶפֶר³⁵ בְּעַל כְּרָחוּ.

(30) בשור מועד שהרג אדם. (31) מפי קבלת חכמינו ז"ל. (32) ולא בידי אדם. במסכת סנהדרין טו: דרשו: "אמר קרא "מות יומת המכה רוצח הוא" (במדבר לה, כא), על רציחתו אתה הורגו, ואי אתה הורגו על רציחת שורו". (33) תשלום דמי הנהרג. זוהי דעת החכמים: "ונתן פדיון נפשו" (שמות כא, ל) דמי נזיק, שם מ. (34) וחייבי כפרה, כגון חייבי חטאות ואשמות - אין ממשכנים אותם. (35) ואינו דומה לחייב קרבן חטאת או אשם, שמוחזק בעינינו שלא יתרשל, ויביא את הקרבן לה', ועל כן אין צורך למשכן אותו. אבל בכופר עלול אדם להקל, כי הוא משלם אותו לחבירו, ויראה בזה חוב רגיל. ולפיכך יש צורך למשכן אותו, אם אינו משלם. זוהי בעיא שלא נפתרה בגמרא שם, ורבינו פוסק לחומרא. ואף-על-פי שדרכו לפסוק שאין מוציאים ממון בבעיא שלא נפשטה, בתשלומי כפרה דן לחומרא, וכן בהלכה ה; ובחידושי הרשב"א תירץ, שרבינו אומר שבית-דין ממשכן את זה שנתחייב בכופר, והאיבעיא בגמרא מתכוונת ליורשי הנהרג (מגיד-משנה).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יא. אין הבעלים משלמין את הפקר עד שתמית בהמתן חוץ מרשותן; אבל אם המית ברשות המזיק, אף על פי שהוא בסקילה⁷⁶ - הבעלים פטורין מן הפקר⁷⁷. כיצד? הנכנס לחצר בעל הבית שלא ברשותו, ואפלו נכנס⁷⁸ לתבוע שכרו⁷⁹ או חובו⁸⁰ ממנו, ונזחזחו שורו של בעל הבית ומת - השור בסקילה, והבעלים פטורין מן הפקר; שהרי אין לו רשות לפנס לרשותו של זה שלא מדעתו.

76 טענת הבעלים: "באיור רשות נכנסת לחצרי", מועילה לענין תשלומי ממון וקנס בלבד, אבל לא לענין מיתת השור, בבא-קמא כג: (77) לגבי כופר מועילה טענה זו. (78) פועל. (79) ברייתא שם, לג. (80) המלווה מן הלווה. יב. עמד בפפתח⁸¹ וקרא לבעל הבית, ואמר לו 'הן', ונכנס⁸², ונזחזחו שורו של בעל הבית - הרי הבעלים פטורין; שאין משמע 'הן' אלא עמד במקומו⁸³ עד שאדבר עמו.

81 שם. (82) כי הבין את תשובת "הן" כנתינת רשות להכנס. (83) כדעת החכמים בברייתא.

יג. בהמה שנכנסה לחצר הנזיק, ודרסה על גבי תינוק⁸⁴ דרך הלוכה⁸⁵ והרגתהו - הבעלים משלמין את הפקר⁸⁶; שהרגל מועדת⁸⁷ להזיק בדרך הלוכה, וברשות הנזיק חייב אף על השן ועל הרגל⁸⁸, כמו שבארנו⁸⁹. נמצאת למד: שהמועד שהמית בכונה⁹⁰ - נסקל, והבעלים חייבין בכפר; ואם המית שלא בכונה⁹¹ - פטור מן המיתה, והבעלים חייבין בכפר. ותם שהמית שלא בכונה - פטור מן המיתה ומן הפקר⁹²; ואם נתפון להמית - נסקל, והבעלים פטורין מן הפקר, וכן מקנס של עבד⁹³.

84 שם, כו. (85) שזוהי "רגל" ברשות הנזיק. (86) מיד בפעם הראשונה, ולא כמו בקרן שחייב בכופר רק לאחר שלוש נגיחות. (87) מתחילתה, ולפיכך הבעלים משלמים כופר בפעם הראשונה כמו קרן אחר שלוש פעמים. (88) מה-שאיין-כן ברשות הרבים שפטור על שן ועל רגל. (89) למעלה פרק א הלכה ה, ז. (90) כגון נגח. (91) כמו הדוגמה של "דרסה על גבי תינוק דרך הילוכה", והדוגמאות למעלה הלכה ט. (92) כי דין הכופר נאמר בתורה במועד בלבד, שמות כא, ל. (93) תם שהרג עבד פטור מלשלם שלושים שקלים, כי דין זה נאמר בתורה במועד בלבד, ראה למעלה הלכה ט.

יד. נראה לי⁹⁴, שאף על פי שהתם שהמית בכונה עבד או שפחה פטור מן הקנס, שהוא שלשים סלע הקטוב בתורה⁹⁵, אם המית שלא בכונה⁹⁶ - משלם חצי דמי העבד או חצי דמי השפחה מגופו⁹⁷, כאלו המית שור חברו⁹⁸ או חמורו.

94 זוהי סברת עצמו, בלי מקור ברור בתלמוד ובגאונים.

מקיא⁵⁸. לפיכך, זה האדם שהשיף בו נזש פטור ממיתת בית דין⁵⁹.

54 בקול או בתנועת יד. (55) כדין שור שהגיהו אותו, שאינו חייב מיתה, ראה למעלה פרק ו הלכה ה. (56) שם את שיני הנחש בגוף האדם. (57) כדעת החכמים במשנה סנהדרין עו: עח. (58) ולפיכך דינו כהורג מעצמו וחייב, שם עח. (59) אבל חייב בדיני שמים, כי גרם למות האדם. ט. אין הבהמה נסקלת אם המיתה עד שנתפונה להזיק למי שהיא חייבת עליו סקילה⁶⁰. אבל שור שהיה מתפון להרג את הבהמה והרג את האדם⁶¹, נתפון לעובד כוכבים והרג לישראל, נתפון לנפלים⁶² והרג בן קמא - פטור מן המיתה⁶³. ואם היה מועד⁶⁴ - הבעלים חייבין בכפר⁶⁵, או בקנס אם המית עבד⁶⁶; ואף על פי שהרג בלא פגנה⁶⁷, הואיל והוא מועד לזה⁶⁸.

60 אפילו אם לא נתכוונה לזה שהרגה, כגון נתכוונה להרוג את ראובן והרגה את שמעון - נסקלת, כי אילו הרגה את ראובן, גם כן היתה חייבת סקילה, בבא-קמא מד: (61) משנה שם מד. (62) כל הדוגמאות האלה מובאות במשנה שם. (63) כמיתת הבעלים כך מיתת השור, וכשם שבעל השור שלא נתכוון פטור, כך גם השור שלא נתכוון פטור, שם. (64) כגון שהרג לפני כן שלוש בהמות. (65) אם המית בן חורין, כדעת שמואל "פטור ממיתה וחייב בכופר", שם עמוד א, וכדעת ר' יוחנן: "לרבות כופר שלא בכונה ככופר בכונה", שם מג: (66) ישלם שלושים שקלים, כמו שכתוב: "אם עבד יגח השור או אמה, כסף שלשים שקלים יתן לאדניו" (שמות כא, לב). סכום זה עליו לשלם בין אם העבד שווה פחות ובין אם הוא שווה יותר, ומשום כך נחשב לקנס. השווה למעלה פרק ב, הלכה ח. (67) כדעת ר' יוחנן: "... לרבות עבד שלא בכונה כעבד בכונה", שם מג: (68) לכן משלם כופר אף-על-פי שהשור אינו נסקל, ואין זה דומה לדין הרג וברח, שאין הבעלים חייבין בכופר מפני שהשור אינו נסקל (למעלה הלכה ג), מכיון ששם השור חייב סקילה, אבל בדין שלפנינו השור פטור מסקילה (כסף-משנה למעלה הלכה ג).

י. היה מועד לפל⁶⁹ על בני האדם בבורות, ורצה ירק בבור⁷⁰ ונפל לבור בשביל הירק, והיה שם אדם ומת; או שהיה מועד להתחבף בכתלים⁷¹ ולהפיל⁷² על בני אדם, ונתחבף בכחל להנאתו, ונפל⁷³ על אדם ומת מחמת חפוכו - השור פטור ממיתה, לפי שלא נתפון להמית; והבעלים חייבין בכפר, שהרי זה מועד לפל בבורות על בני אדם או להפיל עליהם הכתלים. והיאך יודע שנתחבף להנאתו?⁷⁴ כשנתחבף לאחר שהפיל והמיתה⁷⁵.

69 שם מח: (70) דוגמת רב יוסף, שם. (71) שם מד. (72) את הכתלים. (73) הכותל מחמת חיכוכו. (74) ולא נתכוון להרוג אדם. (75) גמרא שם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

95) שמות כא, לב. בתורה כתוב "שקלים". בלשון המשנה נקרא שקל זה בשם סלע. גם התרגום אונקלוס מפרש שם "שקלים" - סלעים. 96) ודינו הוא שפטור מסקילה. 97) כדן תם שהזיק, שמשלם חצי נזק מגופו. 98) כי על עבדו ועל אמתו, אומרת התורה במפורש - באותו פרק, פסוקים אחדים לפני כן - "כי כספו הוא", כלומר דינו כשורו וכחמורו, אבל תם שהרג אדם שלא בכוונה פטור אף מחצי דמיו, מפני שאין דמים לבן חורין (מגיד-משנה).

כדעת החכמים, בבא-קמא מ. 4) של הנהרג. 5) ע"י בית הדין. 6) כי התורה אינה מבחינה וכותבת "אם עבד יגח השור", שם, לב. 7) כי כתוב "אם עבד יגח השור או אמה". 8) לשון המשנה שם מא. משום כך נקרא תשלום שלשים הסלעים "קנס", כי הוא סכום קבוע בין אם העבד שוה יותר או פחות מזה. 9) עבד שיצא לחירות אלא טעון עדיין שטר שחרור, כגון שחיסרו רבו אחד מכ"ד ראשי איבריו, או שהפקירו או הקדישו, גיטין מב: 10) אם המית אותו שור מועד - אין לבעליו קנס. 11) והתורה אמרה: "כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו". זוהי בעיא בגמרא שם, שלא נפתרה, ולפיכך בעל השור פטור, כי המוציא מחבירו עליו הראיה.

~ שבת קודש כ"ח ניסן ~

פֶּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי

1) נתבאר בו כמות הכופר לפי [מה] שהוא הנהרג אם בן חורין או עבד, וכן [אם] בהמה אחת המיתה והזיקה מה דינה, וכן אם הוציאו הבעלים הבהמה מרשותם אחר שהמיתה, ותשלום דיני בהמה ההורגת.

א. פֶּמָה הוּא הַפֶּפֶר? פֶּמּוּ שָׂרְאוּ הַדְּמִיָּנִין? שְׁהוּא דְּמִי הַנְּהַרְגָּ, הַכֹּל לְפִי שְׁוִיו שְׁל נְהַרְג. שְׁנֶאֱמַר: וְנָתַן פְּדִין נַפְשׁוֹ כֹּכֵל אֲשֶׁר יוֹשֵׁת עָלָיו. וְכֹפֶר הַעֲבָדִים - בֵּין גְּדוּלִים בֵּין קְטַנִּים, בֵּין זָכָרִים בֵּין נְקִבּוֹת - הוּא הַקֶּנֶס הַקָּצוּב בַּתּוֹרָה: שְׁלִשִׁים סֵלַע פְּסָף יָפָה, בֵּין שְׁהִיָּה הַעֲבָד שְׁוִה מֵאָה מְנָה⁸ בֵּין שְׁאִינוּ שְׁוִה אֶלָּא דִּינָר. וְכֹל הַמְּעַכֵּב גֹּט שְׁחֵרְרוֹ⁹ - אֵין לוֹ קֶנֶס¹⁰, הוּאֵיל וְאֵין לוֹ אֶדוּן¹¹, שְׁהִיָּה יֵצֵא לְחֵרֹת.

ב. לְמִי נוֹתְנִין הַפֶּפֶר? לְיוֹרְשֵׁי הַנְּהַרְג. וְאִם הַמִּית אִשָּׁה - הַפֶּפֶר לְיוֹרְשֵׁיהָ מֵאֵבִיהָ, וְאִינוּ לְבַעְלָהּ¹². הַמִּית מִי שְׁחָצִיו עֶבֶד וְחָצִיו בֶּן חוֹרִין¹³ - נוֹתֵן חָצִי קֶנֶס¹⁴ לְרֵבּוֹ, וְחָצִי הָאֲחֵר¹⁵ רְאוּי לְתֵן¹⁶ וְאֵין מִי יִקְחֵנּוּ¹⁷.

12) הכופר אינו משתלם אלא לאחר מיתתה, ולא זכתה בו האשה מחיים, ואין הבעל יכול לרשת אותו, כי הוא יורש רק מה שאשתו החזיקה בו מחיים. "אין הבעל נוטל בראוי - לבוא לאחר מיתתה - כבמוחזק", שם מב: 13) כגון עבד של שני שותפים, ושחרר אחד מהם את חלקו. 14) חמשה עשר סלעים. 15) שהוא בן חורין. 16) חצי כופר ליורשיו. 17) שהרי אין לו יורשים, כי אין לעבד קידושין, ועל כן זוכה בו המזיק. מקור הלכה זו בגיטין מב. ומג. לפי תשובת רבא, שם.

ג. שוֹר שֶׁנִּגְחָ אִשָּׁה וְיָצְאוּ יַלְדֶיהָ¹⁸, אֵף עַל פִּי שְׁהוּא מוּעָד¹⁹ לִיגָח - הַבְּעָלִים פְּטוּרִין מִדְּמֵי וְלָדוֹת; שְׁאֵל חִיבָה תּוֹרָה בְּדְמֵי וְלָדוֹת אֶלָּא לְאֲדָם²⁰.

18) מתים. 19) וכל-שכן כשהוא תם. 20) שהכה אשה ויצאו ילדיה, כמו שכתוב: "וכי יצאו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה . . . ענוש יענוש" (שמות כא, כב), מכאן אמר ר' עקיבא: "אנשים" ולא שוורים. שם מב.

ד. נִגְחָ שְׁפָחָה²¹ וְיָצְאוּ יַלְדֶיהָ - מְשַׁלֵּם דְּמֵי וְלָדוֹת²²; שְׁוִה פְּמִי שֶׁנִּגְחָ חֲמוֹר מְעַבְרָת²³. וְאִם הִיָּה תָם - מְשַׁלֵּם חָצִי דְּמֵי וְלָדוֹת מְגוּפוֹ.

21) כנענית. 22) אם הוא מועד, דעת רב פפא שם, מט. 23) שם.

ה. בִּיצֵד שְׁמִינִין²⁴ אוֹתָהּ? אוֹמְדִין פֶּמָה הִיָּתָה שְׁפָחָה זוֹ שְׁוִה פְּשִׁהִתָּה מְעַבְרָת²⁵ וְכִמָּה הִיא שְׁוִה עֵתָה²⁶, וְנוֹתֵן לְבַעְלָהָ הַפֶּפֶר²⁷ אוֹ חָצִיו²⁸. וְאִם הַמִּית²⁹ - הַשְּׁפָחָה - מְשַׁלֵּם הַפֶּפֶר הַקָּצוּב בַּתּוֹרָה בְּלִבְדוֹ³⁰, פֶּמּוּ שְׁבִאֲרָנוּ³¹.

24) מעריכים את השפחה שניגחה ויצאו ילדיה, לשם חישוב דמי הנזק. 25) לפני הנגיחה. מחירה אז גבוהה גם בגלל העובר וגם בגלל עצמה, שנראית משובחת ובעלת איברים. 26) לאחר שנגחו אותה ויצאו ילדיה. חישוב זה עושה

~ נקודות משיחות קודש ~

"הכל לפי שויו של נהרג"

במהותו של תשלום כופר, יש לחקור האם הוא חיוב נפרד בפני עצמו, או שבא במקום מיתה (ונפק"מ כשהשור פטור ממיתה אם חייב או פטור מכופר). ויש לומר שאין לך אלא חידושו המפורש בקרא - עצם תוכן חיבת כופר שמשמעותו שבא במקום.

ולחידודי יש לומר, שהדבר תלוי בשתי מחלוקות: א. האם כופר הוא דמי מזיק וא"כ הוא במקום מיתתו בידו שמים, או שהוא דמי נזיק וכל עניינו השלמת חיסרון הנזיק וא"כ הרי הוא חיוב בפני עצמו. ב. האם יש כופר על המתה שלא בכוונה (שאז פטור ממיתה) ואם יש הרי שהוא חיוב בפני עצמו. או שאין כופר שלא בכוונה וא"כ חיוב הכופר הוא במקום מיתה, וכיון שפטור ממיתה פטור גם מכופר.

ומכיון שפסק הרמב"ם שכופר הוא דמי נזיק - "הכל לפי שויו של נהרג" - ושיש כופר שלא בכוונה (נזקי ממון פ"י הי"ג) מוכח שסובר שהוא חיוב בפני עצמו.

(על פי לקו"ש הי"ג עמוד 299)

מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

2) ולא כמו שרואים היוורשים. 3) ולא דמי בעל השור שהמית, אף-על-פי שהכופר בא לכפר על נפשו, דין זה הוא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נְגַמְר דִּינוֹ לְסִקְלָהּ, אִם הִקְדִּישׁוּ - מִקְדָּשׁוֹ⁵¹; וְאִם הִפְקִירוּ - הֲרִי הוּא מִפְקָרוֹ⁵²; מְכָרוּ - הֲרִי זֶה מְכוּר; הִחְזִירוֹ שׁוֹמֵר לְבַעְלָיו⁵³ - הֲרִי זֶה מִחְזָרוֹ⁵⁴; וְאִם קָדַם וְשָׁחֲטוּ - הֲרִי זֶה מִתֵּר בְּאִכְלָהּ.

46) הלכה זו מקורה במשנה ובברייתא שם, מד: , מה. 47) כי לאחר שנגמר דינו לסקילה, אין לבעלים כל זכות על השור. 48) לאחר שהמית אדם ברשותו, ונגמר דינו לסקילה. 49) והשומר חייב לשלם דמי השור לבעליו. 50) בברייתא פסחים כב: ובבבא-קמא מא. למדו דין זה ממה שנאמר בתורה (שמות כא, כח) "סקול יסקל השור ולא יאכל את בשרו". ושאלו: אם השור נסקל, למה צריך להוסיף ולהשמיענו שהוא אסור באכילה, הלא אסור משום נבילה? ואם נתכוון לאסרו בהנאה, היה עליו לכתוב "ולא יהנה", אלא "מגיד לך הכתוב, שאם שחטו אחר שנגמר דינו אסור" וכו', וגם עוררו אסור בהנאה, מהכתוב שם "ובעל השור נקי", ופירש בן זומא "נקי מנכסיו", ותנאים אחרים למדו הנאת עורו מ"את בשרו" - הטפל לבשרו. 51) והנהנה ממנו מעל. 52) ומי שזכה והשתמש בו לחרישה וכדומה - הרווח שלו. 53) לאחר שהמית אדם ברשותו. 54) והשומר פטור, אפילו אם אחר שהחזירו יגמרו דינו של השור לסקילה, כי בזמן שהחזירו השומר, יכלו הבעלים לשחוט אותו ולאכלו.

י. שׁוֹר שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינוֹ שֶׁנִּתְעַרַב בְּשׂוֹרִים אֲחֵרִים - כִּלְכָּל פְּטוּרִין; לְפִי שֶׁאֵין גּוֹמְרִין דִּינוֹ שֶׁל שׁוֹר אֶלֶּא בְּפָנֵי הַשׁוֹר⁵⁵, כְּדִין הָאָדָם⁵⁶. נִגְמַר דִּינוֹ וְאַחַר כֵּן נִתְעַרַב בְּאֲחֵרִים, אֶפְלוּ בְּאֶלֶף - כִּלְכָּל נִסְקָלִים⁵⁷; וְנִקְבְּרִין וְאִסוּרִין בִּהְנָאָה, כְּדִין בְּהֵמָה נִסְקָלָת⁵⁸.

55) ומכיון שאין מכירים אותו, אין זה בפניו. 56) "השור יסקל וגם בעליו יומת" - כמיתת הבעלים כך מיתת השור, מה בעלים בפניהם אף שור בפניו, שם מה. 57) ואינו בטל ברוב, כי בעלי חיים חשובים הם ודבר חשוב אינו בטל, ומכיון שכולם אסורים בהנאה, אין הפסד לבעלים בסקילה, על כן סוקלים אותם, כדי לקיים מצות סקילה בשור שנגמר דנו, סנהדרין עט: פ. 58) ולא כדין נבילה סתם שמתרת בהנאה.

יא. פָּרָה מְעַבְרַת שֶׁהִמִּיתָה אֶת הָאָדָם, וְכֵן כָּל בְּהֵמָה שֶׁנִּתְעַבְּרָה בָּהּ עֵבֶרָה⁵⁹ - הֲרִי עֵבֶרָה כְּמוֹהָ; הִיא וְעֵבֶרָה נִגְנָה⁶⁰, הִיא וְעֵבֶרָה נִרְבְּעָה.

59) כגון שנרבעה על-ידי אדם וחייבת מיתה, ויקרא כ, טו. 60) וגם העובר חייב סקילה, דעת רבא שם, פ.

יב. נִגְנָה וְהִמִּיתָה וְאַחַר כֵּן נִתְעַבְּרָה⁶¹: אִם עַד שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינָהּ נִתְעַבְּרָה, וְיִלְדָה קָדַם גְּמַר דִּין - וְיִלְדָה מִתֵּר⁶²; וְאִם יִלְדָה אַחַר גְּמַר דִּין - וְיִלְדָה אִסוּר⁶³, שֶׁעֵבֶר יָרַף אָמוֹ הוּא⁶⁴. וְאִם נִתְעַרַב וְלֹד זֶה בְּאֲחֵרִים - כּוֹנְסִין אֶת כָּלָם בְּכֶסֶף⁶⁵ עַד שֶׁיְמוּתוֹ שָׁם⁶⁶.

המשנה בבבא-קמא מח: (27) כשהוא מועד. 28) כשהוא תם. 29) והוא מועד. 30) שלושים שקלים, ואינו משלם דמי ולדות. 31) למעלה הלכה א, שאפילו היתה שווה מאה מנה, משלם שלושים סלעים בלבד.

ו. שׁוֹר שֶׁנִּתְפַּוֵּן לְבִהְמָה וְנִגַּח אֶת הָאָדָם, אִף עַל פִּי שֶׁאֵם הִמִּיתוּ פְּטוּר³² כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ³³, אִם חָבַל בּוֹ³⁴ - הֲרִיב בְּנִזְק³⁵. וְאִם תָּם הוּא - מְשַׁלֵּם חֲצֵי נִזְק מְגוּפוֹ³⁶, וְאִם מוּעֵד - נִזְק שְׁלָם.

32) ממייתה. 33) למעלה פרק י, הלכה ט. 34) הזיזיק ולא הרגו. 35) כשם שחייב בתשלומי כופר כשהרג שלא בכוונה, שם מד: 36) כדעת החכמים האומרים "כמשפט הזה יעשה לו" (שמות כא, לא) "כמשפט שור בשור, כך משפט שור באדם. מה שור בשור, תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם; אף שור באדם, תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם", שם לג. וראה למעלה פרק ז, הלכה ג.

ז. שׁוֹר תָּם שֶׁהִמִּית³⁷ וְהִזִּיק³⁸ - דְּנִין אוֹתוֹ דִּינֵי נְפְשׁוֹת, וְאֵין דְּנִין אוֹתוֹ דִּינֵי מְמוֹנוֹת³⁹; וּמוּעֵד שֶׁהִמִּית וְהִזִּיק - דְּנִין אוֹתוֹ דִּינֵי מְמוֹנוֹת⁴⁰, וְחֻזְרִין וְדִנִּין אוֹתוֹ דִּינֵי נְפְשׁוֹת. קָדַמוּ וְדָנוּהוּ דִּינֵי נְפְשׁוֹת תְּחִלָּה - חֻזְרִין וְדִנִּין אוֹתוֹ דִּינֵי מְמוֹנוֹת⁴¹.

37) אדם. 38) ואחר-כך הזיק ממון. 39) שתם אינו משלם אלא מגופו, והרי הוא נסקל. 40) ומשלם מן העליה. 41) אף-על-פי שכבר נגמר דינו לסקילה ואין לו בעלים. כל ההלכה הזאת כלשונה היא ברייתא שם, צ: אמנם שם כתוב: "קדמו ודנוהו דיני נפשות, אין חוזרין ודנין אותו דיני ממונות", אולם זה מדובר - לפי רבא אליבא דרבי עקיבא - במקרה שברח השור לאחר שדנוהו להסקל, אבל אם לא ברח, גם אם קדמו ודנוהו דיני נפשות, חוזרים ודנים אותו דיני ממונות.

ח. וְהִיכֵן מִשְׁתַּלֵּם⁴²? מִן הַשֶּׁבֶח שֶׁהִשְׁבִּיחַ בְּרִדְתּוֹ⁴³ אַחַר שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ; שֶׁפִּיּוֹן שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ לְסִקְלָהּ אֵין לוֹ פְּעֻלִים שֶׁיִּתְחַבְּבוּ בְּנִזְקוֹ⁴⁴. דָּנוּהוּ דִּינֵי נְפְשׁוֹת וְכִרַח - אֵין דְּנִין אוֹתוֹ דִּינֵי מְמוֹנוֹת⁴⁵.

42) במקרה שקדמו ודנו אותו דיני נפשות, ואחר-כך חזרו ודנו אותו דיני ממונות. 43) מן השכר שמכניס השור בחרישתו. 44) ולכן אי-אפשר לגבות מן הבעלים, ואף-על-פי שבשעה שהזיק היו לו בעלים. 45) כי אפשר לגבות רק מחרישת השור, והוא איננו. ברייתא שם צ: ולפי פירוש רבא אליבא דרבי עקיבא שם צא. [רש"י שם מפרש כשברחו הבעלים, אולם רבינו מפרש כשברח השור, כך הבינו דבריו הראב"ד ומגיד-משנה].

ט. שׁוֹר שֶׁהִמִּית אֶת הָאָדָם⁴⁶ וְהִקְדִּישׁוּ פְּעֻלָּיו - אֵינוֹ קְדוּשׁ⁴⁷; וְכֵן אִם הִפְקִירוּ - אֵינוֹ מִפְקָר; מְכָרוּ - אֵינוֹ מְכוּר; הִחְזִירוֹ שׁוֹמֵר לְבַעְלָיו⁴⁸ - אֵינָהּ חִזְרָה⁴⁹; שָׁחֲטוּ - בְּשׁוֹר אִסוּר בִּהְנָאָה⁵⁰. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? אַחַר שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ לְסִקְלָהּ; אֲבָל עַד שֶׁלֹּא

מתוך מהדורת חזק

הַעֲדִירוּ שְׂפֵעֲלָיו רִבְעָהוּ⁷⁰, וְהַזִּים⁷¹ אֶת הָעֲדִים - הַרִי הַשּׁוֹר לְבַעֲלָיו, וְהַקּוֹדֵם וּמִשְׁכוּ לֹא זָכָה בוֹ; שְׂפִינֹן שֶׁהַבַּעַל יוֹדֵעַ בְּעַצְמוֹ שֶׁלֹּא חָטָא וְשָׂאֵלוּ עֲדֵי שְׂקָר הֵם, וְהַרִי הוּא מִיחֻלָּה⁷² לְהַזְמֵם, לֹא הַפְּקִיר.

67) שבאו עדים והעידו על עדי הנגיחה: עמנו הייתם באותה שעה במקום אחר, ולפי התורה מאמינים לעדים המזימים, ופסק-הדין של סקילה מתבטל. 68) מימרא של רבי יוחנן, כריתות כד. 69) כי האמין לעדים, וסבור היה שאין לו כלום בשור זה, מכיון שאסור בהנאה. 70) והשור חייב סקילה. 71) בעל השור הביא עדי הזמה. 72) מצפה. 73) מימרא של רבא שם.

61) כלומר שהעובר לא היה בשעת הנגיחה. 62) כי לא היה בשעת הנגיחה, וגם לא בשעת גמר הדין. 63) אף-על-פי שלא היה בשעת הנגיחה. אבל אינו נסקל, מכיון שלא היה בשעה שנגחה. 64) ומכיון שנגמר דינה של האם, ואסורה באכילה ובהנאה, גם העובר אסור. במה דברים אמורים כשנתעברה לפני גמר דין, אבל נתעברה לאחר גמר דין וילדה, הוולד מותר, מפני שגם הזכר המתור באכילה גם לוולד, וזה גורם מותר (רבינו בהלכות עבודה זרה פרק ז, הלכה יד). 65) בחדר מאסר. 66) ואין סוקלים אותם, כי הוולד האסור עצמו אינו חייב סקילה, ברייתא שם, ס.

יג. שוֹר הַנִּסְקָל שֶׁהוּזְמוּ עֲדָיו⁶⁷ - כָּל הַקּוֹדֵם בּוֹ זָכָה⁶⁸, שֶׁהַרִי מִשְׁנַגְמֵר דִּינוֹ הַפְּקִירוֹהוּ בְּעֲלָיו⁶⁹. וְאִם

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

הַמְצָוָה הַק"ס — הַצּוּי שֶׁנִּצְטַוְנוּ בְּשִׁבְתָּהּ בְּיוֹם הַשְּׂבִיעִי שֶׁל חַג הַפֶּסַח, וְהוּא אָמְרוּ: "וּבְיוֹם הַשְּׂבִיעִי מִקְרָא-קֹדֶשׁ" (שם).

הַמְצָוָה הַשַּׁכ"ד — הַאֲזָהְרָה שֶׁהַזְּהָרְנוּ מִלַּעֲשׂוֹת מִלְּאֲכָה בְּשִׁבְעֵי שֶׁל הַפֶּסַח, וְהוּא אָמְרוּ: "כָּל-מִלְּאֲכָה לֹא-יַעֲשֶׂה בָּהֶם" (שם), כְּלוֹמֵר: בְּרֵאשׁוֹן וּבְשִׁבְעֵי.

~ יום שני כ"ג ניסן ~

מצות עשה קסב. מצות לא תעשה שבת.

מצות עשה קסג. מצות לא תעשה שבו.

הַמְצָוָה הַקס"ב — הַצּוּי שֶׁנִּצְטַוְנוּ לְשִׁבּוֹת מִמִּלְּאֲכָה בְּיוֹם עֲצֵרַת, וְהוּא אָמְרוּ: "וּקְרֵאתֶם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה מִקְרָא-קֹדֶשׁ" (ויקרא כג, כא).

הַמְצָוָה הַשַּׁכ"ה — הַאֲזָהְרָה שֶׁהַזְּהָרְנוּ מִלַּעֲשׂוֹת מִלְּאֲכָה בְּיוֹם עֲצֵרַת, וְהוּא אָמְרוּ: "כָּל-מִלְּאֲכָת עֲבוּדָה לֹא תַעֲשׂוּ" (שם).

הַמְצָוָה הַקס"ג — הַצּוּי שֶׁנִּצְטַוְנוּ לְשִׁבּוֹת מִמִּלְּאֲכָה בְּיוֹם אֶחָד בְּתִשְׂרִי, וְהוּא אָמְרוּ: "בַּחֲדָשׁ הַשְּׂבִיעִי בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן [וְגו']" (שם, כד). וְכָבֵר קָדֵם לְךָ לְשׁוֹנֵם (כבר התעכבנו במצוות עשה ז, קלה, קנט — על לשון חז"ל) בְּאֶמְרָם: "הַיּוֹם שַׁבָּתוֹן — עֲשֵׂה הוּא."

הַמְצָוָה הַשַּׁכ"ו — הַאֲזָהְרָה שֶׁהַזְּהָרְנוּ מִלַּעֲשׂוֹת מִלְּאֲכָה בְּיוֹם רֵאשׁ הַשָּׁנָה, וְהוּא אָמְרוּ בוֹ: "כָּל-מִלְּאֲכָת עֲבוּדָה לֹא תַעֲשׂוּ" (שם, כה).

~ יום ראשון כ"ב ניסן ~

מצות עשה קנא. מצות לא תעשה שכג.

מצות עשה קס. מצות לא תעשה שכד.

הַמְצָוָה הַקנ"ט — הַצּוּי שֶׁנִּצְטַוְנוּ לְשִׁבּוֹת מִמִּלְּאֲכָה בְּיוֹם רֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "וְיָבִיִּים הַרֵאשׁוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ" (שמות יב, טז). וְדַע הַקְּדָמָה זֶה, וְהַיּוֹם שֶׁכָּל-מֵה-שָּׁאֵמֵר בוֹ ה' "מִקְרָא קֹדֶשׁ" בָּא בְּפִרְשׁוֹ: "קֹדֶשׁהוּ". וְעַנְּנָן "קֹדֶשׁהוּ" — שֶׁלֹּא תַעֲשֶׂה בוֹ מִלְּאֲכָה אֲלָא מֵה שֶׁמִּיָּחַד לְאֲכִילָה, כְּמוֹ שֶׁבָּאֵר הַפְּתוּב. וְכָבֵר הַזְּכָרְנוּ מִקְדָּם (להלן שיעור קעד) אֶת-דְּבָרֵיהֶם (מצוות עשה ז, קלה): "הַיּוֹם שַׁבָּתוֹן — עֲשֵׂה הוּא", כְּלוֹמֵר: כָּל-יּוֹם שֶׁאֵמֵר בוֹ ה' "שַׁבָּתוֹן" (או לשון דומה) הוּא כְּאֵלוֹ אָמֵר "שִׁבּוֹת" או "תַּשְׁבּוֹת" — כָּל-אֵלוֹ צּוּיִם בְּשִׁבְתָּהּ. וְ"שַׁבָּתת ה'" (ויקרא כג, לח) קָרָא לִימֵי הַמּוֹעֲדִים כָּלֶם, כְּלוֹמֵר: לִימֵים טוֹבִים. וּבִמְקוֹמוֹת הַרְבֵּה בַּתְּלִמּוּד (שבת כה. ביצה ח) אָמְרוּ: "יּוֹם טוֹב עֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה", כְּלוֹמֵר: הַשְּׂבִיטָה בְּכַל-יּוֹם-טוֹב — מִצְוֹת עֲשֵׂה הֵיא; וְעֲשִׂית הַמִּלְּאֲכָה הָאֲסוּרָה בוֹ — הֵיא מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה. לְפִיכֵן כָּל-הַעוֹשֶׂה-בוֹ מִלְּאֲכָה אֲסוּרָה, עָבֵר עַל עֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה. וְכָבֵר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ, כְּלוֹמֵר: הַשְּׂבִיטָה, בְּמִסְכַּת יּוֹם טוֹב (ביצה).

הַמְצָוָה הַשַּׁכ"ג — הַאֲזָהְרָה שֶׁהַזְּהָרְנוּ מִלַּעֲשׂוֹת מִלְּאֲכָה בְּיוֹם רֵאשׁוֹן שֶׁל חַג הַפֶּסַח, וְהוּא אָמְרוּ: "כָּל-מִלְּאֲכָה לֹא-יַעֲשֶׂה בָּהֶם" (שמות יב, טז).

מתוך מהדורת חזק

ולמעלה (שעה שביעית ואילך) דאורייתא". כף מצאנו לשון כל-הנסקאות המדיקות שנקראו לפני חכמי התלמוד. ושם (ב): אָמְרוּ בְטַעַם אֲסוּר אֲכִילַת הַחֶמֶץ בְּשַׁעַר שְׂשִׁית (מתחילתה), אָמְרוּ: "עֲבָדוּ וּבָנִין הִרְחַקָה יְתָרָה פִּי הַיָּבִי דְלֹא לָגַע בְּאֲסוּרָא דְאֲוֹרֵיתָא" (תקנו חכמים הרחקה יתרה כדי שלא להגיע לידי איסור מן התורה). ומי שעבר ואכל חמץ אחר תצות — לוקה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בתחלת פסקים.

~ יום רביעי כ"ה ניסן ~

מצות עשה קנו. מצות לא תעשה קצו. קצח.

המצוה הקנ"ו — הצווי שנוצטוינו לבער את-החמץ מרשותנו ביום י"ד בניסן — זוהי מצות השבת שאר, והוא אמרו ותעלה: "ביום הראשון תשביתו שאר מבתים" (שמות יב, טו), וחקמים קוראים לה גם כן: מצוה בעור, קלומר: בעור חמץ. ובגמרא סנהדרין מגמרא דבני מערבא (תלמוד בני המערב — ירושלמי פרק ה הלכה ג) אמרו: "חמץ חביבין עליו עשה ולא-תעשה: עשה על בעורו, דכתיב "תשביתו שאר מבתים"; לא-תעשה, דכתיב "שאר לא ימצא בבתים" (שם יט). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בריש פסקים.

המצוה הקצ"ז — האזהרה שהזהרנו מלאכול חמץ בפסח, והוא אמרו ותעלה: "ולא יאכל חמץ" (שם יג, א), ובאר שהוא בפרט ואמר: "פי-לא-אכל חמץ ונקרתה" (שם יב, טו), אם הוא מזיד; ואם הוא שוגג — חזב חטאת קבועה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת פסקים.

המצוה הקצ"ח — האזהרה שהזהרנו מלאכול דברים שיש בהם תערובת חמץ, אף-על-פי שאינם לחם, כגון הפותח והמוקד והשכר (מאכלים עם תערובת קמח) ודומיהם, והוא אמרו: "כל-מתחמצת לא תאכלו" (שם, כ). ולשון המכלתא: "כל-מתחמצת לא תאכלו" — לרבות כותח הבבלי ושכר המדי וחמץ האדומי. יכול יהיו חביבין עליהן (כשם שאסורים כן יהיו חייבים עליהם עונשים שנאמרו באיסור חמץ) — תלמוד לומר: "חמץ" — מה חמץ מיוחד שהוא מין (חמץ) גמור, יצאו אלו שאינן מין גמור. למה באו? לעבור עליהן בלא-תעשה". וכבר נתבאר בפסקים (מג, א), שאף-על-פי שהם אסורים ומזהרים על אכילתם — אין האוכלם חזב מלקות אלא אם יש (מצטבר) בהם כזית חמץ בכדי אכילת פרס (כשאוכלם תוך שיעור זמן של אכילת חצי ככר לחם); אבל אם יש בהם ערוב חמץ פחות משעור זה — אין חביבים על אכילתם מלקות.

~ יום שלישי כ"ד ניסן ~

מצות עשה קסו. מצות לא תעשה שכו.

מצות עשה קסו. מצות לא תעשה שכו. קצמ.

המצוה הקס"ו — הצווי שנוצטוינו לשבות ממלאכה ביום הראשון של חג הסוכות, והוא אמרו: "ביום הראשון מקרא-קדש" (ויקרא כג, לה).

המצוה השכ"ז — האזהרה שהזהרנו מלעשות מלאכה ביום ראשון של חג הסוכות, והוא אמרו ביום זה: "כל-מלאכת עבודה לא תעשו" (שם).

המצוה הקס"ז — הצווי שנוצטוינו לשבות ממלאכה ביום השמיני של חג הסוכות, והוא אמרו ותעלה: "ביום השמיני מקרא-קדש יהיה לכם" (שם לו). ודע ששביתה זו שנוצטוינו בה בכל-יום ויום מששת הימים האלה (ראשון ושביעי של פסח, שבועות, ראש השנה, ראשון ושמיני של סוכות) דינה בכל-יום-טוב מהם כדן אחד, ואין שום יום מהם מיוחד בשביתה (שונה בדיני השביתה שלו) שאינה בשני, וכן מתר לנו להתעסק באכל נפש בכל-יום-טוב מהם. לפיכך הלכת שביתה זו היא הלכה אחת הפוללת כל-יום טוב. וכבר נתבאר כל-דיני שביתה זו במסכת יום-טוב. אבל השביתה המצוה בשבת וביום הכפורים היא אותה השביתה עצמה בתוספות רבות, לפי שלא התיר בשני ימים אלו אכל נפש. ויש עוד דברים המתירים ביום-טוב ואסורים בשבת, אף-על-פי שאינם אכל נפש, כמו שנתבאר במסכת יום-טוב (ביצה יב, ב:).

המצוה השכ"ח — האזהרה שהזהרנו מלעשות מלאכה ביום שמיני עצרת, והוא אמרו בו: "כל-מלאכת עבודה לא תעשו" (שם). ודע שששה ימים טובים אלו כל-העושה איזו מלאכה שתהיה באיזה יום מהם שיהיה — לוקה, אלא-אם היתה המלאכה ממה-שצריך לו באכל נפש, כמו שאמר הכתוב באחד מהם (בפסח): "אף אשר יאכל לכל-נפש הוא לבדו יעשה לכם" (שמות יב, טז). והוא הדין לשאר ימים טובים. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת ביצה.

המצוה הקצ"ט — האזהרה שהזהרנו מלאכול חמץ אחר תצות יום ארבעה עשר (לניסן), והוא אמרו: "לא-תאכל עליו חמץ" (דברים טו, א). כנוי זה (תיבת "עליו") מוסב על כבש הפסח, שחובה לשחטו בין הערבים ביום י"ד, אמר (וכונת הכתוב): כי משחול זמן שחטתו לא-תאכל חמץ. ובגמרא פסקים (כח, ב): "מניין לאוכל חמץ משש שעות ולמעלה שהוא בלא-תעשה? שנאמר: לא-תאכל עליו חמץ". ושם (ד, א) אמרו: "דכלי עלמא מיהא (ברם, לכל השיטות) חמץ משש שעות

מתוך מהדורת חזק

מִצְוֹתֵינוּ בְּלֵיל ט"ו בְּנִסָּן בְּתַחֲלַת הַלַּיְלָה כְּפִי צִחוֹת לְשׁוֹן הַמִּסְפָּר (ללא נוסח קבוע ומוגבל). וְכַל־מֵה־שִׁיּוּסִיף לְסִפְרָא וְלִהְיָרִיף בְּדִבְרֵיהֶם בְּהַגְדֵּלֵת מֵהַ שְׁעֵשָׂה לָנוּ הַשָּׁם, וְהַעֲוֹל שְׁעֵשׂוּ בָנוּ וּמֵהַ שְׁעֵנוּ אוֹתָנוּ הַמִּצְוִיִּים וְאִיךָ נִפְרַע לָנוּ ה' מֵהֶם, וְלִהְיוֹדוֹת לוֹ יִתְעַלֶּה עַל כָּל־הַחֲסָד אֲשֶׁר גָּמְלָנוּ — הֲרִי זֶה מִשְׁבַּח, כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ: "כָּל־הַמִּצְוִיִּים לְסִפְרָא בִּיצִיאַת מִצְרַיִם, הֲרִי זֶה מִשְׁבַּח". וְהַפְּתוּב שָׂבָא לָנוּ בְּצִוּוֵי זֶה הוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְהַגְדַּת לְבָנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא" (שמות יג, ח). וְכֹא הַפְּרוּשׁ (מכילתא): "וְהַגְדַּת לְבָנְךָ — זְכוֹל מֵרֹאשׁ הַחֲדָשׁ? תְּלַמּוּד לֹמַר: "בַּיּוֹם הַהוּא. אִי בַּיּוֹם הַהוּא — זְכוֹל מִבְּעוֹד יוֹם? תְּלַמּוּד לֹמַר: בְּעַבּוּר זֶה (שם); לֹא אֲמַרְתִּי אֲלֵא בְּשַׁעֲהַ שְׁיֵשׁ מִצָּה וּמְרוּר מִנְחִין לְפָנֶיךָ", כְּלוֹמַר: מִתַּחֲלַת הַלַּיְלָה חִזְבַּ לְסִפְרָא. וְלִשׁוֹן הַמִּכְלֵתָא: "מִכְּלָל שְׁנָאֲמַר וְהִנֵּה כִּי־שְׁאֲלֶךָ בְּנֶךָ (שם יד) זְכוֹל אִם יִשְׁאֲלֶךָ — אֲתָה מִגִּיד לוֹ; וְאִם לֹא — אִין אֲתָה מִגִּיד לוֹ? תְּלַמּוּד לֹמַר: וְהַגְדַּת לְבָנְךָ — אֶף־עַל־פִּי שְׁלֵא שְׁאֲלֶךָ. אִין לִי אֲלֵא בְּזִמְנֵי שְׁיֵשׁ לוֹ בֵּן; בֵּינוּ לְבִין עֲצִמוּ, בֵּינוּ לְבִין אַחֲרִים מִנֵּין? תְּלַמּוּד לֹמַר: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם זְכוֹר אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה" (שם ג), כְּלוֹמַר: צְנֵה לְזִכְרוֹ כְּמוֹ שְׁאָמַר "זְכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ" (שם כ, ח). וְכֹבֵר יִדְעָתָ לְשׁוֹנֵם (בנוסח ההגדה): "אֲפֹלוּ בְּלָנוּ חֲכָמִים, בְּלָנוּ נְבוֹנִים, בְּלָנוּ יוֹדְעִים אֶת־הַתּוֹרָה — מִצְוָה עָלֵינוּ לְסִפְרָא בִּיצִיאַת מִצְרַיִם". וְכֹבֵר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסוּף פְּסָחִים.

נִסַּח הַהֲגָדָה נִדְפַס לְעֵיל מַעֲמוּד קַל עַד עַמּוּד קַלָּג

הַמִּצְוָה הַקַּ"ע — הַצְּוִי שְׁנִצְטוּיֵנוּ לְשִׁמוּעַ קוֹל שׁוֹפֵר בַּיּוֹם הַזֶּה חָזָק בְּתַשְׁרִי, וְהוּא אָמְרוּ עָלָיו: "יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם" (במדבר כט, א). וְכֹבֵר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת רֹאשׁ הַשָּׁנָה. וְאִין הַנְּשִׂים חִבּוֹת בָּהּ.

~ שבת קודש כ"ח ניסן ~ מצות עשה קסח.

הַמִּצְוָה הַקַּס"ח — הַצְּוִי שְׁנִצְטוּיֵנוּ לִישֵׁב בְּסִפְּהַ שְׁבַעַת יָמִים בְּכָל־יְמֵי הַחֵג, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "בְּסִפְּתַת תִּשְׁבּוּ שְׁבַעַת יָמִים" (ויקרא כג, מב). וְכֹבֵר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּתָּא הַמִּיחַדֵּת לְכָךְ, כְּלוֹמַר: מִסְכַּת סִפְּהַ. וְאִין הַנְּשִׂים חִבּוֹת בְּמִצְוָה זוֹ.

~ יום חמישי כ"ו ניסן ~

מצות לא תעשה ר. רא. מצות עשה קנח.

הַמִּצְוָה הַמְשַׁלְּמָה מְאֻתִּים — הַאֲזַהְרָה שְׁהַזְהִירוּנוּ שְׁלֵא יִרְאֶה חֲמִץ בְּכָל־מוֹשְׁבוֹתֵינוּ כָּל־שְׁבַעַת הַיָּמִים, וְהוּא אָמְרוּ: "וְלֹא־יִרְאֶה לָךְ חֲמִץ וְלֹא־יִרְאֶה לָךְ שְׂאֹר בְּכָל־גְּבֻלְךָ" (שמות יג, ז). וְאִין אֵלוּ שְׁנֵי לְאוּיִן בְּשְׁנֵי עֲנֻנִיִּים, אֲלֵא הֵם בְּעֻנְיֵן אֲחֵד. וּבְפְרוּשׁ אָמְרוּ (ביצה ז:): "פְּתַח הַפְּתוּב בְּחֲמִץ וְסִים בְּשְׂאֹר — לֹמַר לָךְ: הִנֵּנוּ חֲמִץ הִנֵּנוּ שְׂאֹר", כְּלוֹמַר: שְׁאִין חֲלוּק בֵּין הַשְּׂאֹר (המחמיץ) עֲצִמוּ אוֹ הַדְּבָר שֶׁנִּתְחַמֵּץ. וְיֵמִי שְׁעֵבֵר וְהִנֵּיחַ חֲמִץ בְּרִשׁוֹתוֹ — אִינוּ חִזְבַּ מְלָקוּת, אֲלֵא אִם לָקַח חֲמִץ בְּפִסְחָא וְקָנְהוּ שְׁיֵהָא (שאז) עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה. וְלִשׁוֹן הַתּוֹסְפָתָא. "הַמְשִׁיר חֲמִץ בְּפִסְחָא וְהַמְקִיִּים כְּלֵאִים בְּפָרִים — אִינוּ לֹזְקָה".

הַמִּצְוָה הַר"א — הַאֲזַהְרָה שְׁהַזְהִירוּנוּ שְׁלֵא יִמְצָא חֲמִץ בְּרִשׁוֹתֵנוּ, גַּם אִם אִינוּ נִרְאֶה אוֹ אִם הוּא מְפָקֵד, וְהוּא אָמְרוּ: "שְׁבַעַת יָמִים שְׂאֹר לֹא יִמְצָא בְּכַתִּיכֶם" (שם יב, ט). וְגַם זֶה לֹזְקִין עָלָיו בְּתַנְאֵי שְׁיֵהָא שֶׁם מַעֲשֶׂה, כְּמוֹ שְׁהַזְכְּרוּנוּ לְפִי הַכְּלָלִים שְׁנִתְבָּאָרוּ בְּמִסְכַּת שְׁבוּעוֹת (כא). וּבְפְרוּשׁ אָמְרוּ בְּמִקּוֹמוֹת שׁוֹנִים: עוֹבֵר בְּכָל יִרְאֶה וְכֹל יִמְצָא. וּבְתַחֲלַת מִסְכַּת פְּסָחִים (ה). נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי שְׁתֵּי הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה, וְשֶׁם נִתְבָּאָרוּ הַעֲנֻנִים שְׁהַזְהִיר עָלֵיהֶם בְּאָמְרוּ: "לֹא־יִרְאֶה וְגו' בְּכָל־גְּבֻלְךָ" (שם יג, ז) וְהַעֲנֻנִים שְׁהַזְהִיר עָלֵיהֶם בְּאָמְרוּ: "לֹא־יִמְצָא בְּכַתִּיכֶם". וְשֶׁם נִתְבָּאָר שְׁכָל־לֹא (מִהַשְּׁנִים: "בֵּל יִרְאֶה" ו"בֵּל יִמְצָא") לֹמַד מִן־הָאֲחֵר עֲנֵין שְׁלֵא יִהְיֶה בוֹ, וְשֶׁהַמְקִיִּים חֲמִץ בְּפִסְחָא עוֹבֵר בְּשְׁנֵי לְאוּיִן: עַל בַּל־יִרְאֶה וְעַל בַּל־יִמְצָא.

הַמִּצְוָה הַקַּנ"ח — הַצְּוִי שְׁנִצְטוּיֵנוּ לְאָכֵל מִצָּה בְּלֵיל ט"ו בְּנִסָּן, בֵּין שְׁיֵשׁ כְּבֵשׁ הַפִּסְחָא וּבֵין שְׁאִין, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "בְּעֵרֵב תֹּאכְלוּ מִצָּת" (שם יב, יח). וּבְפְרוּשׁ אָמְרוּ: "בְּעֵרֵב תֹּאכְלוּ מִצָּת — הַפְּתוּב קָבַעוּ חוֹבָה". וְכֹבֵר נִתְבָּאָר בְּפִסְחִים, שְׁאֲכִילַת מִצָּה בְּלֵילָה הַרֹאשׁוֹן — חוֹבָה; מִכָּאן וְאֵילָךְ — רִשׁוֹת. וְכֹבֵר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת פְּסָחִים.

~ יום שישי כ"ז ניסן ~

מצות עשה קנו. נוסח ההגדה (מספר משנה תורה) מצות עשה קע. המצוה הקנ"ז — הצווי שנצטוינו לספר ביציאת

ביאורים למסכת סוטה דף ז עמוד א מותוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

אומרים, שְׁנֵה דְבָרָת - כשהיא נדה שאם בא עליה עונשו כרת, 54
 תְּמַרָא לִיה וּמְהִימָן - האיסור חמור בעיניו ולכן נאמן שלא יבוא 55
 עליה. לא סוּמְהָ דְלָא - כשהיא סוטה ואם יבוא עליה לא עבר אלא 56
 על אלה, לא תְּמַרָא לִיה וְלֹא מְהִימָן - אינו חמור בעיניו, ולכן אינו 57
 נאמן שלא יבוא עליה, ואסור לו להתייחד עמה בלא שני עדים. 58
 מקשה הגמרא על הברייתא שהביאה, וְרַבִּי יְהוּדָה מְקַל וְחוֹמֵר 59
 מְיִתְיָ לָהּ - וכי רבי יהודה למד שהבעל נאמן מקל וחומר, וְהָא רַבִּי 60
 יְהוּדָה מְקַרְאִי מְיִתְיָ לָהּ - והרי מצאנו שלמד זאת מפסוק. דְתִנְיָא 61
 בברייתא אחרת, נאמר בפסוק לגבי סוטה "וְהִבִּיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ 62
 אֶל הַכְּהֵן", מבואר שֶׁמֶן הַתּוֹרָה הָאִישׁ לְבַדוּ מִכִּיָּא אֶת אִשְׁתּוֹ הַסּוֹטָה 63
 לבית דין הגדול, ואין צריך שנים שילווחו. אֲבָל אֲמַרו הַכְּמִים - 64
 מדרבנן מוֹקְרִין לוֹ שְׁנֵי תַלְמִידֵי הַכְּמִים, משום שחוששים שִׁמָּא יִבָּא 65
 עֲלֵיהָ בְּדֶרֶךְ. רַבִּי יוֹסֵף חוֹלֵק וְאוֹמֵר, אף מדרבנן אין צריך שנים 66
 שילווחו, אלא בְּעֵלָה נֶאֱמָן עֲלֵיהָ שלא יבוא עליה, ולומד זאת מְקַל 67
 וְחוֹמֵר, וּמַה נִּדְהָ שְׁהִיא בְּכָרְתָּ, בְּעֵלָה נֶאֱמָן עֲלֵיהָ, סוּמְהָ שְׁהִיא 68
 בְּלָאָה, לֹא כָּל שֶׁכֵּן שְׁנֵאמָן. אֲמַרו לוֹ הַכְּמִים לְרַבִּי יוֹסֵף, לֹא - אין 69
 ללמוד מהקל וחומר משום שיש לפורכו, אִם אֲמַרְתָּ בְּנִדְהָ - מה 70
 שמצינו לגבי נדה שבעלה נאמן הוא משום שֶׁכֵּן יֵשׁ לָהּ הֵיטֵר - 71
 שתהיה מותרת לו לאחר זמן כשטובלת, ולכן לא חוששים שיבוא 72
 עליה באיסור, תְּאֵמֵר בְּסוּמְהָ שְׁאִין לָהּ הֵיטֵר - אין ללמוד משם 73
 שיהיה נאמן גם לגבי איסור סוטה, שהרי אם יתברר שזינתה תהיה 74
 אסורה עליו לעולם, ולכן יש יותר חשש שיבוא עליה בדרך. וְאוֹמֵר 75
 - וכן לגבי סוטה יש יותר חשש, כפי שאומר הפסוק "מִיִּם נְגֻנִים 76
 יִמְתְּקוּ וְגו'", דהיינו, שיש מתיקות לאדם דווקא בדבר האסור לו, 77
 ולכן אין הבעל נאמן שלא יבוא עליה. ממשיכה הברייתא, רַבִּי 78
 יְהוּדָה אוֹמֵר, מִן הַתּוֹרָה הָאִישׁ לְבַדוּ מִכִּיָּא אֶת אִשְׁתּוֹ אֶל הַכְּהֵן, 79
 שְׁנֵאמֵר "וְהִבִּיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ". ואם כן קָטָה, שבברייתא הוּא 80
 מבואר שרבי יהודה למד מפסוק שהבעל נאמן והולך לבדו, ואילו 81
 בברייתא הראשונה מבואר שלמד כן מקל וחומר. מתרצת הגמרא, 82
 אֲמַר לְהוּ קַל וְחוֹמֵר בְּרִישָׁא - בתחילה אמר להם רבי יהודה שהבעל 83
 נאמן מקל וחומר, וּפְרָכְיָהּ - ופרכו לו את הקל וחומר, וְהָדֵר אֲמַר 84
 לְהוּ קָרָא - חזור ודרש להם כן מהפסוק. 85
 שואלת הגמרא על הברייתא השנייה, רַבִּי יְהוּדָה הֵינְנוּ תִנְיָא קָמָא - 86
 שניהם הרי לומדים מהפסוק שהבעל לא צריך עדים, ובמה הם 87
 חולקים. מתרצת הגמרא, אִיאָא בְּיַיְהוּהוּ אֲבָל אֲמַרו - שתנא קמא 88
 הוסיף 'אבל אמרו חכמים', שמדרבנן צריך שני שולחים, ואילו רבי 89
 יהודה לא סבר תקנה זו. 90
 המשנה תבאר את סדר הדברים שהיו עושים לה בבית דין הגדול 91
 ובבית המקדש קודם שהשקו אותה. 92
 משנה. הָיוּ הַבַּעַל וְהַשְּׁלִיחִים מְעַלְלִין אוֹתָהּ - את האשה לְבֵית דִּין 93
 הַגְּדוֹל שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד דֵּינִים שְׁבִירוּשָׁלַיִם, וְנִאֲמִימִין עֲלֵיהָ - 94
 מפחדים אותה ממי הסוטה, כדי שאם נבעלה תודה בכך ולא 95
 תצטרך להיבדק, בְּרֶרֶךְ שְׁמַאיִמִין עַל עַדֵי נַפְשוֹת - כמו שמצינו 96
 שמפחדים עדים שעל פי עדותם הורגים אדם. וְאוֹמֵר לָהּ הַדִּין כִּדִּי 97
 לפתוח בפניה דרך להודות, בְּתֵי, יתכן שאכן זנית תחת בעלך, 98
 שְׁהִרְבַּת יַיִן עוֹשָׂה - גורם לבא לידי עבירה, וכן הִרְבַּה שְׁחֹק עוֹשָׂה, 99
 הִרְבַּה יְלֻדוֹת עוֹשָׂה, הִרְבַּה שְׁכָנִים הִרְעִים עוֹשִׂין, ואם אכן זנית, אל 100
 תגרמי לעצמך מיתא מנהגולת הבאה על ידי שתיית המים, אלא תודי 101
 בכך. וכן אומר לה, עוֹשִׂי - אם אכן זנית, תודי לְשִׁמּוֹ הַגְּדוֹל שְׁנִכְתָּב 102
 בְּקִרְוֵשָׁה - למען כבוד שם השם שנכתב על המגילה שִׁלָּא יִמְחָה עַל 103
 הַמִּים - שכך היו עושים. כמו כן וְאוֹמֵר לְפָנֶיהָ דְבָרִים שְׁאִינִים כְּרִי 104
 לְשִׁמּוּעָן - שאין ראוי לה שתשמע אותם, על הצדיקים שחטאו והודו 105
 כפי שיתבאר בגמרא, הָיָא - משמיעים בפניה וְכָל מִשְׁפַּחַת בֵּית אֲבִיהָ 106

1 - אך הרי נדרש מהמילה 'טהורה', שאם יֵשׁ לָהּ עֵדִים בְּמִדְיַת הַיָּם
 2 אין המים בודקים אותה, ולדבריו נמצא אתה מוציא שם רע על
 3 הנשים הטהורות. מתרצת הגמרא, עדים שיודעים שזינתה ולא
 4 העידו לֹא שְׁכִיחָא - אינו מצוי, ולכן אין לחשוש שיאמרו האנשים
 5 שמפני כך לא אירע לה דבר.
 6 משנה. אשה שקינא לה בעלה שלא תיטתר עם פלוני ונסתרה עמו,
 7 אך אומרת שלא זינתה, בְּיַצֵּד עוֹשָׂה לָהּ בעלה לבדוק אם זינתה,
 8 מוֹלִיכָה לְבֵית דִּין שְׁבָאוֹתוֹ מְקוֹם - שנמצא בו, וּמוֹסְרִין לוֹ - הבית
 9 דין לבעל שְׁנֵי תַלְמִידֵי הַכְּמִים שישמרו אותו בדרך לירושלים, מפני
 10 שחוששים שִׁמָּא יִבָּא עֲלֵיהָ בְּרֶרֶךְ - והרי היא אסורה עליו משעה
 11 נלסותרה. דעה חולקת, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר לא היו צריכים שנים
 12 ללותו, משום שֶׁבְּעֵלָה נֶאֱמָן שלא יבוא עֲלֵיהָ, ובגמרא יתבאר טעם
 13 מהחוקתם.
 14 נמרא. מדייקת הגמרא, מבואר במשנה שבית דין מוסרים לבעל שני
 15 תלמידי חכמים ללווחו, תְּרִי וְאוֹיְהוּ - שני השלוחים והבעל, הָא
 16 תְּלָמָא - נמצא שללושה הולכים עם הסוטה לירושלים. לְיִמָּא
 17 מְסִיעֵי לִיה לְרַב - נאמר שמשנתנו יש ראייה לדינו של רב לגבי
 18 ייחוד, דְּאֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר רַב, לֹא שְׁנוֹ שְׁמוֹתָ לְאִשָּׁה לְהִתִּיחַד
 19 עם שני אנשים, אֲלָא בְּעִיר, אֲבָל בְּרֶרֶךְ - מחוץ לעיר, אסורה
 20 להתייחד עִד דְּאִיאָא שְׁלֵשָׁה אנשים, משום שאם יהיו רק שנים, יש
 21 לחשוש שִׁמָּא יִצְטַרְף אֲחֵר מִהוֹן לְנִקְבֵי וְיִלֵּךְ לְהַפְנֹת בְּרִיחוֹק מְקוֹם
 22 משום צניעות, וְנִמְצָא אֲחֵר מִהוֹן - השני מְתִיחֵד עִם הַעֲרֻה -
 23 האשה שאסורה עליו. וממה שמבואר במשנה, ששלחו עם הבעל
 24 והאשה שני שולחים ולא די בשליח אחד, מוכח כדברי רב. דוחה
 25 הגמרא, לֹא - אין ראייה מהמשנה לדברי רב, וְהָכָא - במשנה הֵינְנוּ
 26 מְעַלְלִין שלא מספיק שליח אחד, אין זה משום איסור ייחוד, אלא כִּי
 27 הֵיכִי דְלִיתּוּ עֲלֵיהָ כְּהָדִי - שאם יבוא עליה בעלה בדרך, יעידו על
 28 כך בבית דין הגדול ולא ישקו אותה את המים.
 29 מדייקת הגמרא, תַלְמִידֵי הַכְּמִים אֵין - שלחו בית דין דווקא תלמידי
 30 חכמים, אבל כּוֹלֵי עֲלָמָא - סתם אנשים, לֹא הִיוּ שוֹלְחִים. לְיִמָּא
 31 מְסִיעֵי לִיה לְאֲדָרְךָ דְרַב - נאמר שמשנתנו יש ראייה לדין אחר
 32 שאמר רב לגבי ייחוד, דְּאֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר רַב, לֹא שְׁנוֹ שְׁמוֹתָ
 33 לאשה להתייחד עם שני אנשים, אֲלָא בְּשָׂרִין - עם אנשים
 34 שמוחזקים כשרים, אֲבָל פְּרוּצִין - עם אנשים שפרוצים בעריות,
 35 אֲפִילוּ עִם עַשְׂרָה נְמִי לֹא - אסורה להתייחד, כיון שאינם מתביישים
 36 אחר מהשנה, וחוששים שיבואו לידי איסור. ואכן מְעַשָׂה הִיא
 37 וְהוֹצִיאָהּ עַשְׂרָה בְּמַמָּה - עשרה אנשים פרוצים הוציאו אשת אשת
 38 מהעיר במיטה כדי לזנות עמה, הִרִי שְׁאִינִם מִתְבִּיִשִׁים בְּדַבְרָה. וממה
 39 שמבואר במשנה ששלחו עם הבעל והאשה דווקא תלמידי חכמים,
 40 מוכח כדברי רב. דוחה הגמרא, לֹא - אין ראייה מהמשנה לדברי רב
 41 אלו, וְהָכָא - במשנה הֵינְנוּ מְעַלְלִין ששלחו דווקא תלמידי חכמים,
 42 משום דְּרִיעֵי לְאֲתְרוּוֵי בֵיה - שאם יראו שרוצה בעלה לבוא עליה
 43 בדרך, ידעו לשכנעו ולומר לו שאם יבוא עליה לא ישקו אותה.
 44 שנינו במשנה, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר בְּעֵלָה וְכוּ', אין מוסרים לו שולחים
 45 כיון שנאמן שלא יבוא עליה בדרך. תִּנְיָא רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר בְּעֵלָה
 46 נֶאֱמָן, ולומד זאת מְקַל וְחוֹמֵר, וּמַה נִּדְהָ שְׁהִיא בְּכָרְתָּ - שאסורה על
 47 בעלה באיסור חמור שעונשו כרת, אף על פי כן בְּעֵלָה נֶאֱמָן עֲלֵיהָ -
 48 שלא יבוא עליה בזמן שהיא נדה. סוּמְהָ שְׁהִיא בְּלָאָה - שאסורה על
 49 הבעל באיסור לא שחוא איסור יותר קל, לֹא כָּל שֶׁכֵּן שְׁהִיא הַבַּעַל
 50 נאמן שלא יבוא עליה. שואלת הגמרא, וְרַבִּנָּן הַסּוֹבְרִים שֶׁהַבַּעַל לֹא
 51 נאמן וצריך שני שליחים, מה ישיבו על הקל וחומר. משיבה הגמרא,
 52 רבנן סוברים שְׁהִיא הַנּוֹתְנָת - החילוק שהבאת בין חומר האיסור
 53 בנדה לחומר האיסור בטוטה, הוא הסיבה לומר שהדין כפי שאנו

1 יש לה עדים במדינת הים לא שכיחא. וה"ה בא עליה בעלה בדרך נמי לא כתיב: כי היכי
 2 דידעי לאתריי ביה. הכי אמרין נמי בפ' אלו הן הגולין (מטו טז ע) גבי גולין לעיר
 3 מקלט ומסורין לו שני תלמידי חכמים שמא ידרגנו בדרך ודייק בגמרא מאי לאו גארתו ביה
 4 דאי קטיל בר קטלא הוא אלמא גבי התראה בעינן תלמידי חכמים: נדה שהיא בכרת
 5 בעלה נאמן עליה. תימה דמשמע בפרק אין
 6 מעמידין (פ"ו דף טז) דיתור דעירות דאורייתא אם
 7 כן יתור נדה מנלן דשרי ויש לומר דוקא יתור
 8 דעירות אית להו היתר דומיא דכן עם אמו אסרה
 9 תורה אבל נדה לא:
 10 היא הנותנת. האי היא הנותנת לא דמי כלל
 11 לההוא דפרק קמא דעירובין (ה"א): אמר
 12 לזו ק"ו ופרוכה. יש לומר דוקא בפירכא שכן יש
 13 היתר לאיסוריהו ופרוכה אבל כהיא הנותנת לא
 14 פרכהו ולכן הוצרכוהו לפירכא אחריתי
 15 דאשכחן בדוכתי סגינן דחמירא להו לאינשי
 16 עבידה קלה ומסתפו מינה טפי מעבידה חמורה
 17 בגון בפ"ק דכתובות (ה"ז) דחמירא להו אבילות
 18 דלא הוי אלא מדרבנן מנדה שהיא בכרת ובפ'
 19 דגולין (נ"ט דף טז). בתרייהו דרבי יהודה חמירא
 20 דהוה שביעית דליכא אלא לאו מעשה שהוא
 21 בסקילה ובריש פ"ק דביעיה (ה"ז) אמר האי דקיל
 22 צריך הדיקה טפי דאמר מ"ש גבי שבת דסתם לן
 23 הנא כרבי שמעון ובג"י יום טוב כרבי יהודה שבת
 24 דחמיר דסתם לן כר"ש י"ט דקיל דסתם לן כרבי
 25 יהודה אלמא זמנן רבלי מקלותא טפי מחמירא
 26 וזמנן איפכא והשתא צריך ליישב הברייתא לפי
 27 הירושלמי והתוספתא דהכי מיתניא בתוספתא
 28 (פ"ו ר' יהודה) אמר נאמן עליה בעלה מקל וחומר
 29 ומה נדה שחיבי על ביאתה כרת וכו' ר"י אמר
 30 הכתוב האמינו שנא' והביא האיש את אשתו וגו'
 31 ובירושלמי מיתניא הכי רבי יהודה אמר בעלה
 32 נאמן וכו' אמרו לו לא אם אמרת בנדה שיש לה
 33 היתר וכו' אמר להם רבי יהודה גזירת הכתוב הוא
 34 והביא האיש את אשתו וגו' אמרו לו ובלבד
 35 בעדים והשתא אית לן ללמיר דבהאיא תוספתא
 36 פרכהו וחדר אמר להו קרא כהיא דירושלמי
 37 אבל (בבבבבב) יאכא לתמוה (למירא איפכא)
 38 דמעיקרא אמר להו קרא וחדר אמר להו קל
 39 חומרה. ואומר מים גנובים. נראה דהאי ואומר
 40 פירושו הכי כלומר מאי תלי בבחי שאין היתר
 41 לאיסורה חודא דיצרו תוקפו מאתר שאין היתר
 42 לאיסורה אן מתון דברר אם לא עבשו אימתי
 43 וא"ת לא יתקפנו יצרו על אשתו הואיל ובעלה
 44 כבר מים גנובים ימתק:

מה

לא שכיחא. ולא מסקי אינשי אדעתיהו למחשדיהו לטהורות בהכי. והא דשני לעיל לר'
 שמעון מדוכות לא תלה עדים נמי לא תלה, משום דבתי לא הוה קנינא לן דרשא דהאי
 קרא: מתי' שפא: ובא עליה בדרך. שצריך להשקותה בירושלים בב"ד הגדול פרלקמן:
 נאמן עליה. שלא יבא: נבא' לא שנו. והא דתן בקדושין אכל אשה מתינתת עם שני
 אנשים: שפא יצטרך בו' והא נמי הואיל

1 והשנים אסורין בה לא קני בתרי, שפא יצטרך
 2 הבעל או שליח ביד לנקבו בו: דליתו עליה
 3 קתני. אם יבא עליה עידוד עליו ובלב"ד הגדול
 4 ולא ישקוף: ל"ש. דאשה מתינתת עם שני
 5 אנשים: והוציאה עשרה. לאשת איש חוץ לעיר
 6 במשק בחזקת מטה לקלל עמה: דידעי לאתריי
 7 ביה. ולומר לו מן התורה כשאין האיש מנקה
 8 מעון, שקא עליה משנאסרה עליה, אין המים
 9 בודקין את אשתו: בעלה נאמן עליה. ואין צורך
 10 להעמיד עדים אצל: משה שהיא בלאו. דלא
 11 יוכל בעלה הראשון וגו', דאמרין מ'במות בפ"ק
 12 (ה"ו י"ט) מה אני מקים אחרי אשר הטמאה לרבנות
 13 סוטה שנסתרה: והיא הנותנת. המדה הזאת
 14 שבתא קאיה לדבריה. היא הנותנת אל הדין
 15 שגנו אומרים שצריך עדים: נדה שהיא בכרת
 16 חמורה עליו ואינו בא עליה: שכן יש לה היתר.
 17 לבשתה, לפיכך אין יצרו תוקפו שמקטב הוא
 18 לאחז ומן שאין לה היתר. אם תמצא טמאה
 19 ימפקך לבו ורודף אחריה: גנובים. כלומר דבר
 20 האסור לו יצרו ורודף אחריה: ופרוכה. בדאמר
 21 שכן יש לה היתר: תיננו ת"ק. דבריה: אבל
 22 אמרי לר' יהודה לית ליה: מתי' וקאמינן עליה.
 23 שתא מודה: על עני נפשות. כדאמרין
 24 בסנהדרין. הו יודעין שלא דרני ממונות דיני
 25 נפשות בו, בפרק אחד דיני ממונות (ה"ה ט"ז) תריב
 26 ילדות ושהו. וגורם לנדה לידה שתא לדי
 27 קלקול, ושפא אמת הדבר, אל תביאי עצמך
 28 לדי מיתה מגולת זו: שכנים רעים. יודעים
 29 לפתח ומצוין לה תמיד: שאינה כדאי לשפיע.
 30 אינה ראויה לה, שאומר לפניך דברי הודאות
 31 צדיקים הראשונים. אלא כדי שתודע על
 32 קלקולך כדאמרין לקמן יהודה הודה ולא בוש:
 33 שוברת בהבטה. כותבת שובר על בהבטה: וזיתי
 34 והפסדתי בהבתי. ונותנת ביד בעלה שלא
 35 תתבענו לאחר זמן. ואינה נהרגת, שלא התיר
 36 בה עדים בשעת מעשה: לשער מורה. שער
 37 הדין שבו נכנסין להר הבית, ומשם לשער
 38 נקבור הוא שער העליון שבחומה שבין עזרת
 39 ישראל לעזרת נשים: ששם משקון את הסופות.
 40 מפני שלא נתקדש בקדשת עזרה עבי חלל אותו
 41 השער. מפני המצורעין שמכניסין דיתין
 42 להכות לתן מדם האדם על בןן דיו, ומתקשר
 43 בפריים שנתב לעזרה בכרת. לפיכך לא קדשתה
 44 שיכול לעמוד בחלל השער, שאם היה כהן
 45 מוציא את דם האדם חוץ לעזרה הרי הוא נפסל
 46 ביצא, לפיכך צריך להכניס דיו לתוך חלל
 47 העזרה, וביאת מקצת שרא רחוקא: נקורה. אדם
 48 גדול היה. ותיבא דלמות נהשת מאלכסנדראי
 49 של מצרים שכתב שער ונעשו בו נסים בדתו
 50 בסדר יומא (ה"ה ט"ז). ונקרא על שמו: ששם משקון
 51 סופות. דבעין לפני ה' כדולין לקמן: ומשקון
 52 את הילדות. לקמן מפרש מאי היא: אותו
 53 כנדיה. בבית הנצאר שלה: אם נקראו. אינו חושש. ואם נקראו.
 54 ששקלה את לבת. ולקמן לית לה מקרא: ומותר את שער. מקליעתו. ולקמן לית לה:

על עדי נפשות ואומרים לה בתי, הרבה וין עושה, הרבה שחוק עושה, תרבה ילדות
 עושה, הרבה שכנים רעים עושה, עשי לשמו הגדול שבכתב בקדושה שלא ימותה על
 המים. ואומר לפניך דברים שאינה כדאי לשומען, היא וכל משפחת בית אביה. אם אמרה
 במאה אני, שוברת בתובתה ויוצאת. ואם אמרה טהורה אני, מעלין אותה לשער המורה
 שעל פתח שער נקנור ששם משקון את הסופות וממחרין את הילדות וממחרין את
 המצורעין, וכהן אותו בבגדיה, אם נקרעו נקרעו ואם נפרמו נפרמו עד שהוא מגלה את
 לבה וסותר את שערה. רבי יהודה אומר אם היה לבה נאה לא היה מגלהו, ואם היה
 שערך נאה לא היה סותר. היתה מתפסה בלגנים מכסה חסרי, היה עליה כלי זהב
 וקטילאות

פרמיה גדולה מיקרעה שנקרעה לקרעים הרבה דמיצייזר בלע"ז כמו האי דפרסי סלקא (קמ"ד דף ע"ג) עד
 ששקלה את לבת. ולקמן לית לה מקרא: ומותר את שער. מקליעתו. ולקמן לית לה:

ביאורים למסכת סוטה דף ז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 דְּבַתִּיב כששלחה אליו תמר את הסימנים וַיִּכְרַר יְהוּדָה וַיֹּאמֶר צַדִּיקָה
2 מְצֵיבֵיין - מטריים אותם מְצַנְה בְּרִי לְנִזְוֵלָה, בשביל שתודה. וְאַחַר
3 כִּךְ - אחר שקרע הכהן את בגדה עד כנגד הלב, מִכִּיָּא הֶכֵל מִצְרוּי -
4 העשוי מסיב הגדל סביב הדקל, וְקוֹשֶׁרוֹ לְמִעֵלָה מִדְּרִיחַ בשביל שלא
5 יפלו בגדיה עוד כלפי מטה. וְכָל הָרוֹצֵה לְרֵאֵוֹת את הסוטה בבזיונה
6 ובבושתה בֵּא לְרֵאֵוֹת, וְכֵן הָרוֹצֵה לְרֵאֵוֹת את הסוטה בבזיונה
7 כֵּהֵן היא לא תודה בפניהם. וְכָל הַנְּשִׂים מוֹתֵרוֹת לְרֵאֵוֹתָה בשעת
8 נִיזוּלָה, שֵׁנָאֵמַר "וְנוֹסְרוּ כֹל הַנְּשִׂים וְלֹא תַעֲשֶׂינָה כְּזוֹמֵתֶכֶּן" - על
9 ידי שיראו הנשים מה שעושים לסוטה, ישמרו עצמם שלא לבוא
10 לידי זימה חזונה.
11 נִמְרָא. שנינו במשנה, שהיו מביאים את הסוטה לבית דין הגדול
12 בירושלים. שואלת הגמרא, מִנְהִינַי מִיָּלִי - שלגבי סוטה צריך בית דין
13 של שבעים ואחד דיינים. ומשיבה, אִמַּר רַבִּי חִיָּיא כִּרְגָמָא אָמַר רַבִּי
14 יוֹסִי בְּרַבִּי הַנֵּינְא, אֲתָנְא - לומדים בגזירה שווה 'תורה' / 'תורה',
15 בְּתֵיב קָא - לגבי סוטה "וְעָשָׂה לָהּ כְּהֵנָּה אֶת כָּל הַתּוֹרָה וְבְתֵיב
16 הַתֵּם - לגבי זקן ממרא "עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרֵד", ולומדים מה
17 הַלֵּחַן כְּשִׁבְעִים וְאַחֵר - שוקן ממרא חייב דווקא אם הורה כנגד בית
18 דין הגדול, אַף כָּאֵן - השקאת הסוטה היא תְּשַׁבְּעִים וְאַחֵר.
19 שנינו במשנה, וּמֵאִימִין עֲלֶיהָ וְכו' כדי שאם יזימה תודה ולא ישקו
20 אותה. מקשה הגמרא, וְרֵמִינָהוּ בְּנֵרְךָ שְׂמַאימִין עֲלֶיהָ שֵׁלָא תְּשַׁתְּה
21 כִּךְ מֵאִימִין עֲלֶיהָ שְׂתַשְׁתְּה, שאומרים לה בתי, אַם כְּרוּד לָךְ הַבָּר
22 שְׂמַתְּוּהָ אֶת ולא נבעלת בסתירה, עֲמִידָה עַל בִּזְרוּיָךְ - תסמכי על כך
23 שאת נקייה מעוון, וְשָׂתִי את המים ולא תינוקי מהם, לְפִי שֶׁאַין מֵיִם
24 הַמְּרִים דְּזֵמִין אֲלָא לִסָּם יבֶשׁ שְׂמִינָה עַל בְּשַׂר חֵי, אִם יֵשׁ שָׁם מַכָּה
25 והבשר תתוח, הרי הסם מַתְּחַלֵּל וְיוֹרֵד גּוּף, אך אם אין שָׁם מַכָּה,
26 אִינוּ מוֹעִיל כָּלִים - שאינו מחלחל לתוך הבשר, וכמו כן המים
27 המרים לא עושים דבר לאשה שלא זינתה. וקשה שהרי במשנה
28 מבואר שמאמימי עליה רק כדי שלא תשתה. מתרצת הגמרא, לֹא
29 קְשָׁיָא, כָּאֵן - מה שמבואר במשנה שמאמימי עליה כדי שלא תשתה,
30 היו עושים כן קוֹדָם שְׁנַמְחָקָה הַמְּנִיחָה שכתוב בה שם השם כותב
31 המים, ולכן היו מאמימי עליה שלא תשתה בשביל למנוע את מחיקת
32 השם. כָּאֵן - מה שמבואר בברייתא שמאמימי עליה גם כדי
33 שתשתה, היו עושים כן לְאַחַר שְׁנַמְחָקָה הַמְּנִיחָה ונחמק כבר שם
34 השם, היו אומרים לה דברי תנחומים, כדי שאם היא טהורה לא
35 תודה שזינתה מחמת שתפחד מהמים.
36 שנינו במשנה, וְאוֹמַר לְפִנֶּיהָ דְּבָרִים שאינם כדאי לשמוען וְכו'. תְּנוּ
37 רַבָּנָן מה הם הדברים שהיה אומר לסוטה, אוֹמַר לְפִנֶּיהָ דְּבָרִים שֵׁל
38 הַגֹּדֶה וּמַעֲשִׂים שְׂאִירָעוּ וכתובים בְּפִתּוּבִים - בתורה, אשר נעשו
39 בימים הָרֵאֵוִנוּ, כְּגוֹן, דְּבָרֵי הַגֹּדֶה על הפסוק "אֲשֶׁר חֲקָמִים יָגִידוּ
40 וְלֹא כַחַד מֵאֲבוֹתָם", שֵׁנַמְחָקָה פָּרוּר את חטאם והודו עליו ולא
41 הסתירו אותם. החכמים עלה יהודה וראובן, שִׁיְהוּדָה הוֹדָה שְׂבָא על
42 תמר וְלֹא בּוּזַה לְהוֹדוֹת, וְמַה הָיָה סוֹפּוֹ, שזכה וְנָחַל חֵי הָעוֹלָם הַבָּא.
43 וְרֵאוּבֵן הוֹדָה על מעשה בלחה וְלֹא בּוּזַה לְהוֹדוֹת, וְמַה הָיָה סוֹפּוֹ,
44 זכה וְנָחַל חֵי הָעוֹלָם הַבָּא. וכגון אלו הדברים היו אומרים לסוטה,
45 כדי לשכנעה להודות אם זינתה. שואלת הברייתא, וְמַה שְׂכָרָן - מה
46 השכר שקיבלו ראובן ויהודה על מה שהודו. מפסיקה הגמרא
47 ומקשה על הברייתא, מַה שְׂכָרָן - מה כוונת הברייתא ששאלה מה
48 שכרן, כִּדְקָא אֲמַרְיָן - והרי התבאר שנחלו חיי העולם הבא.
49 מתרצת הגמרא, אֲלָא כוונת הברייתא בשאלתה, מַה שְׂכָרָן שקיבלו
50 עוֹלָם הַזֶּה, משיבה הברייתא, קיבלו שכרם אף בעולם הזה, שנאמר
51 עֲלֵיהֶם לְחֵם לְבָדָם נָתַתָּה הַאָרֶץ וְלֹא עֵבֶר וְרַב בְּתוֹכָם".
52 שואלת הגמרא על הברייתא, בְּשִׁלְמָא בִּיהוּדָה אֲשַׁבְּחַן דְּאוּרִי,

1 דְּבַתִּיב כששלחה אליו תמר את הסימנים וַיִּכְרַר יְהוּדָה וַיֹּאמֶר צַדִּיקָה
2 מְצֵיבֵיין - מטריים אותם מְצַנְה בְּרִי לְנִזְוֵלָה, בשביל שתודה. וְאַחַר
3 כִּךְ - אחר שקרע הכהן את בגדה עד כנגד הלב, מִכִּיָּא הֶכֵל מִצְרוּי -
4 העשוי מסיב הגדל סביב הדקל, וְקוֹשֶׁרוֹ לְמִעֵלָה מִדְּרִיחַ בשביל שלא
5 יפלו בגדיה עוד כלפי מטה. וְכָל הָרוֹצֵה לְרֵאֵוֹת את הסוטה בבזיונה
6 ובבושתה בֵּא לְרֵאֵוֹת, וְכֵן הָרוֹצֵה לְרֵאֵוֹת את הסוטה בבזיונה
7 כֵּהֵן היא לא תודה בפניהם. וְכָל הַנְּשִׂים מוֹתֵרוֹת לְרֵאֵוֹתָה בשעת
8 נִיזוּלָה, שֵׁנָאֵמַר "וְנוֹסְרוּ כֹל הַנְּשִׂים וְלֹא תַעֲשֶׂינָה כְּזוֹמֵתֶכֶּן" - על
9 ידי שיראו הנשים מה שעושים לסוטה, ישמרו עצמם שלא לבוא
10 לידי זימה חזונה.
11 נִמְרָא. שנינו במשנה, שהיו מביאים את הסוטה לבית דין הגדול
12 בירושלים. שואלת הגמרא, מִנְהִינַי מִיָּלִי - שלגבי סוטה צריך בית דין
13 של שבעים ואחד דיינים. ומשיבה, אִמַּר רַבִּי חִיָּיא כִּרְגָמָא אָמַר רַבִּי
14 יוֹסִי בְּרַבִּי הַנֵּינְא, אֲתָנְא - לומדים בגזירה שווה 'תורה' / 'תורה',
15 בְּתֵיב קָא - לגבי סוטה "וְעָשָׂה לָהּ כְּהֵנָּה אֶת כָּל הַתּוֹרָה וְבְתֵיב
16 הַתֵּם - לגבי זקן ממרא "עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרֵד", ולומדים מה
17 הַלֵּחַן כְּשִׁבְעִים וְאַחֵר - שוקן ממרא חייב דווקא אם הורה כנגד בית
18 דין הגדול, אַף כָּאֵן - השקאת הסוטה היא תְּשַׁבְּעִים וְאַחֵר.
19 שנינו במשנה, וּמֵאִימִין עֲלֶיהָ וְכו' כדי שאם יזימה תודה ולא ישקו
20 אותה. מקשה הגמרא, וְרֵמִינָהוּ בְּנֵרְךָ שְׂמַאימִין עֲלֶיהָ שֵׁלָא תְּשַׁתְּה
21 כִּךְ מֵאִימִין עֲלֶיהָ שְׂתַשְׁתְּה, שאומרים לה בתי, אַם כְּרוּד לָךְ הַבָּר
22 שְׂמַתְּוּהָ אֶת ולא נבעלת בסתירה, עֲמִידָה עַל בִּזְרוּיָךְ - תסמכי על כך
23 שאת נקייה מעוון, וְשָׂתִי את המים ולא תינוקי מהם, לְפִי שֶׁאַין מֵיִם
24 הַמְּרִים דְּזֵמִין אֲלָא לִסָּם יבֶשׁ שְׂמִינָה עַל בְּשַׂר חֵי, אִם יֵשׁ שָׁם מַכָּה
25 והבשר תתוח, הרי הסם מַתְּחַלֵּל וְיוֹרֵד גּוּף, אך אם אין שָׁם מַכָּה,
26 אִינוּ מוֹעִיל כָּלִים - שאינו מחלחל לתוך הבשר, וכמו כן המים
27 המרים לא עושים דבר לאשה שלא זינתה. וקשה שהרי במשנה
28 מבואר שמאמימי עליה רק כדי שלא תשתה. מתרצת הגמרא, לֹא
29 קְשָׁיָא, כָּאֵן - מה שמבואר במשנה שמאמימי עליה כדי שלא תשתה,
30 היו עושים כן קוֹדָם שְׁנַמְחָקָה הַמְּנִיחָה שכתוב בה שם השם כותב
31 המים, ולכן היו מאמימי עליה שלא תשתה בשביל למנוע את מחיקת
32 השם. כָּאֵן - מה שמבואר בברייתא שמאמימי עליה גם כדי
33 שתשתה, היו עושים כן לְאַחַר שְׁנַמְחָקָה הַמְּנִיחָה ונחמק כבר שם
34 השם, היו אומרים לה דברי תנחומים, כדי שאם היא טהורה לא
35 תודה שזינתה מחמת שתפחד מהמים.
36 שנינו במשנה, וְאוֹמַר לְפִנֶּיהָ דְּבָרִים שאינם כדאי לשמוען וְכו'. תְּנוּ
37 רַבָּנָן מה הם הדברים שהיה אומר לסוטה, אוֹמַר לְפִנֶּיהָ דְּבָרִים שֵׁל
38 הַגֹּדֶה וּמַעֲשִׂים שְׂאִירָעוּ וכתובים בְּפִתּוּבִים - בתורה, אשר נעשו
39 בימים הָרֵאֵוִנוּ, כְּגוֹן, דְּבָרֵי הַגֹּדֶה על הפסוק "אֲשֶׁר חֲקָמִים יָגִידוּ
40 וְלֹא כַחַד מֵאֲבוֹתָם", שֵׁנַמְחָקָה פָּרוּר את חטאם והודו עליו ולא
41 הסתירו אותם. החכמים עלה יהודה וראובן, שִׁיְהוּדָה הוֹדָה שְׂבָא על
42 תמר וְלֹא בּוּזַה לְהוֹדוֹת, וְמַה הָיָה סוֹפּוֹ, שזכה וְנָחַל חֵי הָעוֹלָם הַבָּא.
43 וְרֵאוּבֵן הוֹדָה על מעשה בלחה וְלֹא בּוּזַה לְהוֹדוֹת, וְמַה הָיָה סוֹפּוֹ,
44 זכה וְנָחַל חֵי הָעוֹלָם הַבָּא. וכגון אלו הדברים היו אומרים לסוטה,
45 כדי לשכנעה להודות אם זינתה. שואלת הברייתא, וְמַה שְׂכָרָן - מה
46 השכר שקיבלו ראובן ויהודה על מה שהודו. מפסיקה הגמרא
47 ומקשה על הברייתא, מַה שְׂכָרָן - מה כוונת הברייתא ששאלה מה
48 שכרן, כִּדְקָא אֲמַרְיָן - והרי התבאר שנחלו חיי העולם הבא.
49 מתרצת הגמרא, אֲלָא כוונת הברייתא בשאלתה, מַה שְׂכָרָן שקיבלו
50 עוֹלָם הַזֶּה, משיבה הברייתא, קיבלו שכרם אף בעולם הזה, שנאמר
51 עֲלֵיהֶם לְחֵם לְבָדָם נָתַתָּה הַאָרֶץ וְלֹא עֵבֶר וְרַב בְּתוֹכָם".
52 שואלת הגמרא על הברייתא, בְּשִׁלְמָא בִּיהוּדָה אֲשַׁבְּחַן דְּאוּרִי,

ביאורים למסכת סוטה דף ה עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

54 סוטות יחד, שהרי כלל הוא בידינו שאין עושיין מצות חבילות
55 חבילות, - אין מקיימים שתי מצוות יחד, כדי שלא יראה שעשיית
56 המצוות טורח עליו כמי שסוחב משא ורוצה להיפטר ממנו, וסיבה זו
57 שייכת אף באופן זה. וכדכתיב אין משקין שתי סוטות באחת, ואין
58 משקין שני מצורעין באחת - לא מתעסקים בטוהרת שני מצורעים
59 יחד, ואין רוצעין באוננם של שני עבדים עבריים שאינם רוצים לצאת
60 לחופשי לאחר שש שנים באחת, ואין עורפין שתי גולות של עגלה
61 ערופה באחת, לפי שאין עושיין מצות חבילות חבילות. הרי מפורש
62 שלא ניתן להשקות שתי סוטות ביחד משום שאין עושיין מצות חבילות
63 חבילות. מתרצת הגמרא, אמר אביי ואיתקיא - ויש אומרים שתירץ
64 זאת רב כהנא, לא כשאיא, כאן - הברייתא שאמרה שאין משקים שתי
65 סוטות יחד משום שאין עושיין מצות חבילות חבילות, דיברה ככהן
66 אָהד, שאם ישקה יחד נראה טורח עליו, כאן - שישת רבי שמעון
67 שניתן לפעמים להשקות שתי סוטות יחד, נאמר בשני כהנים - שכל
68 כהן ישקה סוטה אחרת, ולכן אינו נחשב לחבילות חבילות.
69 שנינו במשנה, והכהן אוחז בכבדית וכו' עד שהוא מגלה את לבה,
70 וסותר את עשרה. הנו רבנן נאמר בתורה "ופרע את ראש האשה",
71 אין לי אלא ראשה - שמפורש בפסוק רק שיגלה את ראש הסוטה,
72 גופה מנין - מניין שמגלה גם את גופה עד כנגד הלב כפי שלמדנו
73 במשנה. תלמוד לומר 'האשה' - נלמד מהייתור שכתוב ראש
74 האשה ולא כתוב ופרע את ראשה. ממשיכה הברייתא ושואלת, אם
75 כן מה תלמוד לומר 'ופרע את ראשה' - מה בא לרבות הייתור של
76 את'. ומשיבה, יתור זה מלמד, שהכהן סותר את שעררה - שלאחר
77 שגילה את ראשה מוסיף וסותר את קשירת השער כדי להרבות
78 בגילוייה בכך שעשרה מתפור.
79 שנינו במשנה, רבי יהודה אמר אם היה לכה נאה לא היה מגלהו
80 וכו'. למיכרא - עולה מדברי המשנה דרבי יהודה חייש להרהורא
81 - שחושש לכך שהרואים את הסוטה יתגרה יצרם ממנה, ולכן סובר
82 שאם היא נאה לא היו מגלים את בשרה. ואילו רבנן לא חיישי -
83 אינם חוששים לכך, ולכן סוברים שגם אם היתה נאה היה מגלה את
84 גופה. מקשה הגמרא, והא אפכא שמעינן להו - שבברייתא הלחן
85 אמרו להיפר, דתניא לגבי היוצא להיחרג בסקילה, האיש שיוצא
86 להיסקל, מכסין אותו פרק אָהד מלפניו - בחתיכת בד מלפניו כנגד
87 מקום הערווה, והאשה שני פרקים אָהד מלפניה ואָהד מלאחריה
88 - ואת האשה היו מוסיפים לכסות בחתיכת בד גם מאחוריה, מפני
89 שכולה ערוה - שנראית ערוותה גם מאחור, אבל שאר גופה היה
90 ערום במשעה שנסקלים, דברי רבי יהודה. והכמים אומרים האיש
91 נסקל ערום, וכדברי רבי יהודה, אבל רבי יהודה, אבל ואין האשה נסקלת ערומה
92 אלא בבגדים. הרי שלרבנן חוששים שהרואים אותה ערומה יתגרה
93 יצרם בה ולכן נסקלת בבגדים, ואילו לרבי יהודה לא חוששים לכך
94 ולכן נסקלת ערומה, וזהו סתירה לשיטתם במשנתנו. מתרצת
95 הגמרא, אמר רב הֶכָא - לגבי בסוטה טעמא מאי - מה טעם דברי
96 רבי יהודה שחוששים שיתגרו ממנה, משום שפא תצא מבית דין
97 וצפאת - תיבדק ויתברר שהיא טוהרה ולא תמות, ויתגרו בה פרחי
98 כהונה - ויש לחשוש שהכהנים שראו את גופה יתגרו ממנה, ולכן
99 סובר רבי יהודה שאם היא נאה אין לגלות את גופה. אבל הֶתָם -
100 ביוצאת להיסקל, הא מסתלקא - הרי היא נסקלת ומתה, ולכן אין
101 לחשוש שיוצאו הרואים להרהר בה, וכי תימא אתי לאירויי
102 באחריותא - ואם תאמר שאף שלא יתרהו בנסקלת, אך עדיין יש
103 לחשוש שמתוך שיראו אותה ערומה יתגרו באשה אחרת, יש להשיב
104 שאין לחשוש מכך, שהרי האמר רבא גמירי - מסורת בידי מרבנות,
105 דאין יצר הרע שולט אלא במה שענינו רואות - באותה אשה
106 שראה האדם, ולכן ביוצאת להיסקל שהיא מתה מיד לא חשש רבי

1 הֶתָם קיימא - הרי היא כבר נמצאת בבית דין הגדול שבלשכת
2 הגזית, שהרי שם איימו עליה. מתרצת הגמרא, דמסקינן לה
3 ומחתינן לה כדי לייגעא - מעלים אותה ומורדים אותה כדי לייגעה,
4 כלומר שלאחר שהעלו אותה ואיימו עליה, הורידו אותה אל מחוץ
5 להר הבית כדי שתתיגע, ומתוך כך תודה אם זינתה. וכעין מה
6 שמצאנו לגבי עדים הבאים להעיד כדי להרוג אדם, דתניא, רבי
7 שמעון בן אלעזר אומר, בית דין מסייעין את העדים הבאים להעיד
8 כדי להרוג אדם, מפקינן למקום - שאומרים להם לא כאן נקבל את
9 עדותכם אלא בחדר אחר וכן הלאה, כדי שתתפרף דעתן עליהן,
10 ויחזרו בהן - ומתוך כך יחזרו בהם מלהעיד אם הם שקרנים.
11 שנינו במשנה, ששם - בשער ניקנור משקין את הסוטות ומטהרין
12 את היולדות ומטהרין את המצורעין וכו'. שואלת הגמרא, בשלמא
13 הסוטות, מה שצריכות לעמוד בשער ניקנור, נלמד מדכתיב בפרשת
14 סוטה "והעמיד הכהן את האשה לפני ה' - ולפני ה' מתקיים על
15 ידי שעומדת בכניסה לעזרה, דהיינו בשער ניקנור. ומצורעין נמי,
16 מה שצריכים לעמוד בכניסה לעזרה נלמד מדכתיב בפרשת מצורע
17 "והעמיד הכהן המטהר וגו' לפני ה'". אלא יולדת מאי טעמא
18 צריכה לעמוד בשער ניקנור, אלימא משום דאתיין וקנימין
19 אקורבניהו - אם נאמר שהטעם הוא משום שצריכות לעמוד ליד
20 הקרבן בשעת הקרבתו, וכדתינא אין קרבנו של אדם קרב אלא
21 אם בן עומר על גביו - שעומד סמוך לקרבנו בזמן הקרבתו, ולכן
22 היו עומדות היולדות בשער ניקנור. אי הכי - אם כן, קנין וקבות נמי
23 - גם זב או זבה שמביאים את קרבן טהרתם יצטרכו לעמוד שם,
24 ואילו המשנה הזכירה רק יולדת. מיישבת הגמרא, אין הכי נמי -
25 אכן גם זבין וזבות צריכים לעמוד בשער ניקנור, מפני הטעם שאין
26 קרבנו של אדם קרב אלא אם כן עומד שם, ותנא תרא מינייהו קני
27 - אלא שהתנא הזכיר דוגמא אחת של מחוסר כפרה שצריך לעמוד
28 שם, ולכן הזכיר רק יולדת.
29 הנו רבנן אין משקין שתי סוטות באחת - הנמצאות בעורה ביחד,
30 כדי שלא יהא לכה גם בחבירתה - שיתכן שאחת מהן טמאה,
31 ומתוך שתראה את השנייה עומדת על דבריה ואומרת שהיא טוהרה,
32 יתגבר עליה לבה לעשות כמותה, ולפיכך לא תודה שנבעלה. רבי
33 יהודה אומר לא מן השם הוא זה - אין זה עיקר הטעם שלא
34 משקים שתי סוטות ביחד, אלא אמר קרא - נלמד מהפסוק "והשביע
35 אותה הכהן", שמשמע שבדקים רק סוטה זו לכפרה. שואלת הגמרא,
36 ותנא קמא שלמד זאת מסברא שלא יהיה לבה גם בחברתה, והרי
37 הכתיב "אותה", ולמה לא למד זאת מהפסוק, מתרצת הגמרא, אכן
38 גם תנא קמא למד דין זה מהפסוק, אלא שהתנא קמא בברייתא רבי
39 שמעון היא, דדריש מעם דקרא - אשר דורש את טעמי התורה,
40 ומה מעם קאמר - ומה שאמר את הסברא שלא יהיה לבה גם
41 בחברתה, הוא טעם לדברי התורה, מה מעם התורה שמשביע הכהן
42 אותה לכפרה, כדי שלא יהא לכה גם בחבירתה.
43 שואלת הגמרא, מאי בינייהו - מה החילוק לדין בין רבי שמעון
44 שדרש את הטעם שאין משקים שתי סוטות ביחד לבין רבי יהודה שלא
45 דרש. ומשיבה, איכא בינייהו יצא חילוק ביניהם לדין באופן שהסוטה
46 רותתת - מפחדת ורועדת מהבדיקה ואף על פי כן לא הודתה. לדעת
47 רבי שמעון שהטעם שאין משקים שתי סוטות יחד הוא כדי שלא יהיה
48 לבה גם, באופן זה הרי אנו רואים שאין לבה גם בה, ואם כן ניתן
49 להשקותה יחד עם סוטה אחרת. אך לדעת רבי יהודה שלא דרש טעם
50 התורה אלא זו גזירת הכתוב, לא ישקו אותם יחד אף באופן זה. מקשה
51 הגמרא, ורותתת מי משקין - האם אכן לדעת רבי שמעון, באופן
52 שהיא רותתת משקים שתי סוטות יחד, כיון שאין את החשש שהיא
53 לבה גם בה. והיא - והרי יש סיבה נוספת לומר שלא יהיו משקים שתי

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ה עמוד א

רש"י

1 **ששם** משקין את הסוטה. בתוספתא (פ"ה) ש'נא' (מ"ב) את אשר יחטא איש לרעהו
 2 ושש בו אלה להאלוהו ובא אלה לפני מוכרח בית הוה וכו' להרשיעו רשע
 3 וצבתה בטנה ולהצדיק צדיק ולתת לו כבודתו שנאמר ואם לא נטמאה האשה וטוהרה היא
 4 ונקתה וטוהרה ורע היא עומדת מבפנים והכהן עומד מכוּרץ שנאמר והעמיד הכהן את
 5 האשה לפני ה' האשה לפני ה' ואין כהן לפני ה':

6 **אין** משקין שתי סוטות כאחת. נראה לפרש
 7 שיעמיד שתיים בעורה בבת אחת להשקות
 8 אע"פ שאין שותות כאחת וכן רצוינה ובתוספתא
 9 דפרה (פ"ה) תנא נמי אין שתי פרות נעשות כאחת
 10 משנעשית אפר מביא אחרת ושורפה על הבה
 11 ותמימה וכי היה אוסר בבה"ג לטחוט שני ובחיים
 12 כאחד כגון שני עולות או שני טהרות שיעמיד
 13 שניהן בעורה ושחוט' א' ואחר כך ישחוט השני והא
 14 דאמר' בפ"ב דרשית חולץ (ק"ה) וט' תובחחו
 15 שלא יהא א' שחוט שני ובחיים מיירי שיתוּך שני
 16 עוצרין אחד דאיכא איסור דאורייתא אבל בבה"ג
 17 לא מיירי התם ובפ' גערה המאורסה (מ"ג) ע"ג.
 18 בגדרים בני מהו שיפר אדם לשתו נשיו כאחד
 19 אותה דוקא או לא דוקא ופשיטו להו מרבא:

20 **איכא** בנייהו רותת. נראה דהוה מצי למימר
 21 איכא בנייהו אשה אחרת שאינה סוטה
 22 לר' שמעון מותר לר' יהודה אסור להעמיד אצלה
 23 אשה בשער נקנור דאמר בפרק טרף בקלפי
 24 (י"ח) ע"ג) דפליגי נמי רבי (יהודה) ורבי
 25 שמעון בקרא דהוהציא אותה דכתיב גבי פרה
 26 ואמר איכא בנייהו חמור דלרבי (יהודה) דאמר
 27 אותה לבדה אסור להוציא עמה חמור:

28 **והא** אין עושין מצות חבילות. תימה מאי פריך
 29 הלא אין עושין מצות חבילות ליכא אלא
 30 איסור מדרבנן משום דמזיז עליה כמשא ואינו
 31 פליגי בקראי:

32 **כאן** בשני כהנים. רש"י פירש שני בני עבד בב"ד
 33 אחד וארון אחד ותמימה והא דסדרת ב'
 34 מצורעין דמי לשני עבדים של שני בני אדם:
 35 **והכהן** אחוז בגרייה. בפרק אלו הן הלווקין
 36 (מ"ט) ק"ה ע"ג) ותיבא נמי הכי חזן ובכנסת
 37 אחוז בגבדיו כו' ונראה משום דכתיב בו ונקלה
 38 מצוה לנוולו בתוספתא (פ"ה) כהנים מטילים
 39 גזרות וכל מי שיעלה גזרו אפילו כ"ג יוצא
 40 ועומד בצד סוטה ואוחז בגבדיו:

41 **אם** היה לבת נאה. אע"ג דגזירת הכתוב הוא
 42 שב ואל תעשה לאו מיעקך הוא כדכתיב פ'
 43 האשה רבה וימנעו'.

44 **האיש** נסקל ערום ואין האשה נסקלת ערומה.
 45 תימה מאי קשיא דרבנן אדרבנן הוא
 46 מפרש טעמא בפרק נגמר הדין (מ"ה) משום
 47 דכתיב אותו בלא כסותו ואין אותה בלא כסותה
 48 א"כ למה היה לנו לנוולה מאחר שהכתוב אומר
 49 שלא לנוולה אם היינו מנוולין אותה א"כ אנו
 50 עוקרין הכתוב בידים י"ל בין לר' יהודה בין לרבנן
 51 דאיתו לא בא אלא למעט על דכסות שלו הליכך
 52 לרבנן דין לעשות במה שירצו ובגמרא מפרש במאי
 53 פליגי לחכי קשיא דרבנן אדרבנן כיון דלא חיישינן
 54 להזהורים היה לנו לנוולה משום יסור:

55 **ויתגר** בה פרוי כהונה. תימה כיון דלאו חובה לאנשים לראותה יתלו סדין של בוץ בינה לבין האנשים ויסתור שערה כדאמר קרא ואי משום כוון המושקה אותה יהיפוך פרוי לצד אחר
 56 והכי תני בספרי בהדיא ופרע את ראש האשה סדין של בוץ פורש בינו לבין העם כוון פונה לאחוריו ופורעה כדי לקיים בה מצות פריעה ולרבי יהודה נמי נעשה כן וי"ל לר'
 57 יהודה אם היו פורסין סדין בינה לבין האנשים לא היה ניוול כל כך בפני הנשים כמו באנשים שאין אשה בושה מפני חברותיה ולא יסור: **גמרי** אין יוצא שולט אלא במה שעיניו
 58 ראות. מקשי' מפרק אין דורשין (מ"ג) א"י) דאמר עריות בין בפניו בין שלא בפניו נפש יצריהו ולא קשיא מידי דהתם ה"פ מאחר שראה הערה פעם אחת שוב מתחרר אחריה לעולם אפי'
 59 שלא בפניה אבל מחמת שראה הנסקלת ערומה אינו מתחרר אחר אחרת.

1 **התם** כיומא. בלשכת הגזית כדקאמרת שיאמינו עליה ב"ד הגדול. ולשכת הגזית בעורה
 2 הקיחה. תוציה בקדש ופוציה בחל כדאמר ר' יוחנן פרק שני (דף כ"ה) ופחתין לה. מכל דר
 3 הבית לאתר שיאמינו עליה. כ"י ל"געה. ודאג מן המים ותודה כשתראה בצרתה. מסייעין
 4 היו את העדים. שמעידים ערות נפשות. ובשפדוקין אותן היו מסייעין אותן מפניה לפנה
 5 ומלשכה ללשכה. לפני ה'. והוא הפתח שבו ירדך

6 בניסה ורציאה לכל באי עורה. אקורבנייהו.
 7 במשמריים את קרבו קניהם לטורם באכילת
 8 קרשים. ומנה על האדם שיעמוד וישמור על
 9 קרבנו. ונפקא לן בספרי מהשמרו להקריב לי
 10 במועדו ופוקדי כח. ומי שיכול לבגס בעורה נכנס.
 11 ואלו שלא היה יכולות מפני שהיו מחסרות בפרה
 12 עומדות בחלל שער נקנור שלא נתקשר. וכן
 13 ונבות נפיו. בשמקריין קרבניהם מן מחסרי
 14 בפרה ואין יכולין לבגס. שלא יהא להם גס
 15 בחברתה. שמא האחת עומדת על בוריה ואינה
 16 מודה לומר טמאה אני. ותברתה שהיא מטמאה
 17 רואה את זו שאינה מודה וסובלת את בשתה
 18 ולכה מתגבר עליה לעשות כמו זו ואינה מודה.
 19 לא מן השם והיא זה. לא זהו השם שמתקשרת
 20 העקר הנאמר בדבר: אותה. והשביע אותה
 21 הכהן. ר"ש יחיד טעמי לקראי' בב"מ (דף מ"ט) דקא
 22 אמר לא תחבל בגד אלמנה בעניה. נאמר ולא
 23 בשתה. דטעם המקרא שאם אהה ממשכנה
 24 אהה חייב להחזיר לה ואתה נכנס שחזרתי לשלו
 25 ונעריית להחזיר משיאה שם רע בשבתיה:
 26 מאי בנייהו. רבי בני יהודה לרבי שמעון. אי
 27 משום לכה גס בה ואי משום גזירת הכתוב:
 28 איכא בנייהו. אשה שאנו רואים בה שהיא
 29 ורתתת מאימנת המים ואינה מודה. למיד שלא
 30 יהא לכה גס בה זו אנו רואין שאין לכה גס בה
 31 ולמאן דלא דריש טעמא דקרא אלא גזירת
 32 הכתוב אין משקין עמה אחרת. ורתתת מי
 33 משקין. עמה אחרת. והו דאין לכה גס בה
 34 האיכא משום גזירת מצות חבילות כדתיבא כו':
 35 חבילות חבילות. שגמרא כמי שהיו עליו
 36 למשאוי וממחרת לפרק משאו. כתיב אחר. הו
 37 חבילות. וכן לגבי עבדים בב"ד אחר ובאדון
 38 אחר. ופרע. ככל מקום לשון גלויה הוא. נופח
 39 מנין. כדתיב מנולה את לכה. סותר את שציה.
 40 מרבה בגלויה שסותר קליעתה. תל' להרהורא.
 41 שלא יתנו הוראין את לכה בה: האיש מכסים
 42 אותו. כשנסקל: פירק אחר. חתיכת בגד מלפניו
 43 ושאר כל גופו ערום: שפלה עורה. אחרונה
 44 ופניה. שביט הבשת נראה משני צדדי: הקא
 45 היינו טעמא דר' יהודה, שמא תצא מב"ד ונפלה.
 46 ששחורה תמצא ולא יבדקה המים ויתגררו בה
 47 ויהיו רודפים אחריה כל ימיה: פרוי כהנה. נקט
 48 על שם שהיו מצויין בעורה יותר משאר העם:
 49 וכי תיפא אתי לאגריי' באהרנייהו. על יד
 50 קשיא את זו עקמה מתגררה יצרם בנשים אחרות:
 51 גמרי. מסורת גמרי מרבותי: דרבנן אדרבנן לא
 52 קשיא. פתמיה. דשנית רבי יהודה ולא חיישת
 53 לשני דרבנן:

הכא

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ח עמוד ב

תוספות

רש"י

1 **הא טעמא פאי**. אמרי רבנן שמצוה לבישה אפלו היא שהוקדה, משום ונקורו כל הנשים,
 2 שלא יביאו עצמן לידי חשד ותיקנה צנעותן. ה"ה. שהיא נסקלת אין לה יסור גדול מזה
 3 לאהרות. ת"ת. מיתה ובושה. פי' סבר פ"ינא ע"ד ליה. חשוב על האדם ושנוי לו טפי
 4 מצערא דגופיה. הלכך מיתה יפה היא לו לסקל לבוש ואע"פ שצער נמשך שאינו ממחר
 5 למות, ולא לסקל ערום ויתבזה, ורבי יהודה סבר
 6 צערא דגופא עדיף ליה, וזו היא מיתה יפה לו
 7 לסקל ערום ואע"פ שמתבזה, ולא יסקל בלבושו
 8 וימשך צערו. כהני אית לה פ"ינא פ"י. שהיא
 9 צעמה עד לכה וראשה פרוט וימת עליה תכשיטי
 10 זהב גנאי הוא לה, שדרך בני אדם להתלוץץ
 11 באדם ערום ומנעלו ברגליו ואמרי שליח ערסיל
 12 וסיים מסאני. שליח - מפשט. פדמתרומין
 13 ופשט וישלח ערסיל - ערום. פ"ינא דאמר פ"י.
 14 לקמן. במקדש שאדם מודד בה מודדו לו. היא
 15 הנדה לו. הנדה את עצמה בצלצול נאה
 16 להתנאות בפניו. צלצול בגדיל בע"ז. תניתו.
 17 דערך הבאתו אינו אלא כדי שלא ישמטה
 18 תרומה. לרישא דקתני כל הרוצה אנשי.
 19 תרומה. פ"ינא אותה. ויהי הנהח תחלה בעברה
 20 תחלה. בדרך תשמש הדרך הנהח תחלה בקרב
 21 בשה. לפיכך תלקה דרך תחלה לקל אותה,
 22 דכתיב בתת ד' את ירכך ופולק את בסיך צבה
 23 (מלקט ס' גמ' וצ"ל פ"ינא. עצמה בטלה. שפסקו
 24 ארבע מיתות בית דין. במקדש לא כמיל. שמודדו
 25 להם לעוברי עברה במקדש שמתחייבים בה
 26 ומתים בדוגמת אותה מיתה. דאמר רב יוסף.
 27 הגמרא קאמר דאמר רב יוסף נמי בעלמא וכן
 28 תני בו. דין ארבע מיתות. דין שמים שהיא
 29 דוגמתה. נופל מן הגג. הומיא דסקילה. דתני
 30 (פ"ינא דף ט"ז). בית הסקילה היה גבה שתי קומות
 31 אחד מן העדים באו ודמפו בה. איה דירסיתו. א"ר
 32 דורסו בצפוניו ומפילו לארץ, וגם זה הומא
 33 לנפול. נחש מפישו. והאמר שורפו. נקשר
 34 לפלבוט. ומיתת מלכות מתחין את ראשו בסיך
 35 ודגרי נמי סוף הוא בדאמרין בסנהדרין וף ג"ה:
 36 פ"ינא. בומגליט. ודוא קלי בגרונה. פסאסאה.
 37 בתוך אותה סאה עצמה בשאתה משלחה
 38 לאבדו תריבנה. ואין לי אלא סאה. עברה
 39 גדולה. תר"ב. חצי סאה. תרי קב. דהיינו ג'
 40 קבין. תפן ועובלא. משקלות קטנים הן ושעורן
 41 בבבא בתרא בהמחר את חספניה וף ג' ופ"ינא
 42 שכל פרוטה ופרוטה וכו'. ואע"פ שלא נפרעו
 43 ממנו פעם ראשונה ושניה לא ותרזו לו עליהם,
 44 אלא מצטרפין לו אותו לחשבון. לראות לו:
 45 פרוסה לו. כגוננו. בפה. צעף
 פניה

1 **ואחר** כך מביא חבל המצרי. בירושלמי מפרש חבל המצרי וכפיפה המצריה באין משירי
 2 הלשכה כחומת העיר ומגדליה ולא ידענא אי סודר שנתק בו וסיף שנהרג בו
 3 דאמרין פרק נגמר הדין (פ"הינן דף ט"ז). דבאין משל צבור אי פירשו נמי משירי הלשכה כי
 4 הכא:
 5 **תנינא** ואחר כך מביא חבל המצרי. ולא ידענא
 6 מאי פשט מהכא טפי מהא דקתני היא
 7 תורה לו בצלצול דמשמע דחבל מצרי בעינן
 8 ממש ועל ברוך לכתוב למצוא בעינן אבל לאו
 9 דוקא לעכב דהכא כתיב חבל המצרי או שום
 10 קשייה בתורה ולמה היה לו לעכב מיהו המוקדק
 11 בפירוש רש"י לא קשיא מידי דיעקר הבאתו
 12 קמבעיא ליה אי משום מדה במדה דוקא חבל או
 13 משום שמיטת בגדים הואיל ונריך לקשור צלצול
 14 לקשור חבל כדי ליפרע ממנה מיהו היכא דליכא
 15 חבל המצרי ואיכא צלצול לא מהדרנא יותר
 16 מדאי בתר חבל:
 17 **מיום** שחרב בתמליק וכו'. וה"ה דבומן הבית
 18 נתנו דין ש' מיתות מי שנתחייב בהן בלא
 19 עדים התראיה וכו' והיו יוכרוין לדונו בסנהדרין
 20 כדאמר פ"י אחר דיני ממונות (ף ז') מעשה ברבי
 21 שמעון בן שטח שהיה בזמן הבית דתניא אמר רבי
 22 שמעון בן שטח אראה בחתמה אם לא ראיתו וכו'
 23 עד שהשיכו נחש ומקשינן הואי בר נחש הוא
 24 התני רבי חיאי וכו' אלא הא דנקט מיום שחרב
 25 בית המקדש מלתא דפסיקא נקט דבטלו ארבע
 26 מיתות לגמרי: **מי** שנתייב סקילה. מקש' מפרק
 27 השובר את הפועלים (פ"ו דף פ"ג). דרבי אלעזר
 28 רבי שמעון היה תפיס גבני יומא חד פגע בהווא
 29 כובס אמר לדו תפסוהו ותפסוהו (תפסוהו) וקפסוהו
 30 וקא בכי אמר לו רבי אל ירע כל שהוא ובנו בעלו
 31 נערה מאורסה ביהדי' והו שנתלה נתק באמאי
 32 לא פריך תני רבי הכי הוא בר סקילה הוא אבל
 33 לפשי' לא קשיא מידי דפיש התם משום הני
 34 נתלה משום וכל הנסקלין נתלן ויש לומר דלאו
 35 דוקא נקט נופל מן הגג או היה דורסות אלא משום
 36 מיתה שנתייב בה דהרי יש מפרשים דבנו בעל
 37 תחילה ודחיא לה בעולה דמיתתו הואי בחנק
 38 אבל קשיא לרבי מהא דאמר בפרק אלו הן הגולין
 39 (מט"ז ב') דרש ריש לקיש והאלהים אנה לידו זה
 40 שחרג במזיד וישב תחת הסולם וזה שחרג כבושג
 41 עלה ונפול הורגו וזה לאו בר סקילה הוא
 42 ותירץ אע"ז דלאו בר סקילה מיתו מדה במדה
 43 היא דזורק על חבירו דרך ירידה הוא כדכתיב
 44 (מלקט ס' גמ' וצ"ל פ"ינא. ואלו מתים דרך ירידה
 45 ואם הרוג בסיף הקדוש ב"ה נפרע מהם בענין
 46 אחר:
 מנימין

34 אמר רב יוסף, אף על גב דמדה במילה, במדה לא כמיל. דאמר רב יוסף וכן תני רבי חיאי, מיום שחרב בית המקדש, אף על פי
 35 שבטלה סנהדרין, ארבע מיתות לא כמילו. והא כמילו, אלא דין ארבע מיתות לא כמילו. מי שנתייב סקילה, או נופל מן הגג או תיה
 36 דורסותו. מי שנתייב שריפה, או נופל בדליקה או נחש מפישו. מי שנתייב הריגה, או נמסר למלכות או ליסמין פאין עליו. מי
 37 שנתייב חניקה, או טובע בנהר או מת בסרוני. תניא היה רבי אומר, מנין שבמדה שאדם מודד בה מודדו לו, שאמר 'פסאסאה
 38 בשלחה תריבנה', אין לי אלא סאה, מנין לרבות תרובת וחצי תרובת. קב וחצי קב, רובע וחצי רובע, תומן ועובלא מנין, תלמוד לומר
 39 'פי כל סאון סאון פרוש'. ומנין שכל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול, תלמוד לומר 'אחת לאחת למצא חשבון'. וכן מציינו
 40 בסוטה שבמדה שמודד בה מודדו לה, היא עמדה על פתח ביתה לראות לו, לפיכך כהן מעמידה על שער נקנור ומראה קלוניה
 41 לכל. היא פרוסה לו סודרין נאין על ראשה, לפיכך כהן נוטל כפה מעל ראשה ומניחו תחת רגליה. היא קשטה לו פניה, לפיכך
 פניה

ביאורים למסכת סוטה דף ה עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

כיון שהיא חֲנֻכָּה לוֹ בְּצִלְצוֹל - הסוטה חגרה בגד נאה להתנאות
 בפני מי שנסתרה עמו, לְפִיכָךְ כִּתְּן מִבְּיַד חֶבֶל הַמַּצִּיר - שהוא גס
 ועבה וקוֹשֶׁר לָהּ לְמַעַלְהָ מִדְּרִיחָה כְּדִי שֶׁתִּתְּבַוּהוּ, ולפי טעם זה חבל
 מצרי מְעַבְבֵּ, שדווקא בו היא מתגנה. פושטת הגמרא את הספק,
 אֲמַר לִיָּה - רב הונא לרב אבא, תְּנִיתוּנָה - למדנו במשנתנו, וְאַחַר
 כֵּךְ מִבְּיַד חֶבֶל הַמַּצִּיר וְקוֹשְׁרוֹ לָהּ לְמַעַלְהָ מִדְּרִיחָה כְּדִי שְׁלֹא
 יִשְׁמָטוּ בְּגָדֶיהָ מֵעֲלֶיהָ, הרי מפורש שהקשירה היא בשביל שלא יפלו
 הבגדים, ואם כן כל חבל בשר ולא דווקא חבל מצרי.
 שנינו במשנה, וְכָל הַרוֹצֵחַ לְרֵאוֹת פֶּה וְרֵאָה וְכוּ' וכל הנשים
 מותרות לראותה. מקשה הגמרא, הֲאֵל גּוֹפֵא קְשִׁיָּא - דברי המשנה
 סותרים, אֲמַרְתָּ - בתחילה אמרה המשנה שְׁכָל הַרוֹצֵחַ לְרֵאוֹת פֶּה
 וְרֵאָה, אֲלָמָּא - משמע שלא שָׁנְאָ נְכָרִי וְלֹא שָׁנְאָ נִשְׂי - אין הבדל
 בין אנשים לנשים, אלא לכולם מותר לראות את הסוטה בשעה
 שמנוולים אותה. ואילו וְהָרֵד תְּנִי - בהמשך המשנה למדנו שְׁכָל
 הַנְּשִׂיִם מוֹתְרוֹת לְרֵאוֹתָהּ, ומשמע נְשִׂיִם אִין - דווקא נשים מותר
 לראות את הסוטה, אבל אֲנָשִׁים לֹא. מתרצת הגמרא, אֲמַר אֲבַי
 תְּרַנְּמָה - נפרש את דברי המשנה כך, מה שאמרה המשנה שכל
 הרוצח לראות יראָה, היינו אֲנָשִׁים - נאמר רק על נשים, דווח
 הגמרא, אֲמַר לִיָּה רַבָּא לֵאבַי וְהָאֵל כֹּל הַרוֹצֵחַ לְרֵאוֹת פֶּה וְרֵאָה
 קְתָנִי - הרי כתוב במשנה שכל מי שרוצח רואה, ומשמע שגם
 אנשים. אֲלָמָּא מתרצת הגמרא, אֲמַר רַבָּא, אכן תחילת דברי המשנה
 שְׁכָל הַרוֹצֵחַ לְרֵאוֹת פֶּה וְרֵאָה, נאמרה על כולם לֹא שָׁנְאָ נְכָרִי וְלֹא
 שָׁנְאָ נִשְׂי, ומוסיפה המשנה, וְנִשְׂיִם חַיִּיבוֹת לְרֵאוֹתָהּ - הנשים
 שנמצאות בעורה יש עליהם חיוב לראות את הסוטה בניוולה, לקיים
 את מה שְׁנֵאָמַר 'וְנִסְרוּ כָּל הַנְּשִׂיִם וְלֹא תַעֲשִׂינָהּ כְּזֹמַתְכֶּנָּח' - עלי
 ידי שיראו הנשים מה עושה לא יבאו לעשות את מעשיה, וכדלעיל.
 לאחר שלמדנו במשנה הקודמת איך היו מנוולים ומבזים את הסוטה,
 באה המשנה והגמרא שלפנינו לבאר שהכל נעשה לה מדה כנגד
 מדה.
 משנה בְּמֵדָה שְׂאֵדָם מוֹרֵד כֶּה מוֹדֵדִין לוֹ - כשמענישים את האדם
 משמים על עבירה שעבר, מתנהגים עמו באותה מדה שהוא התנהג
 בעבירה. ולכן לגבי סוטה, שהיא קְשִׁיָּא אֵת עֲצָמָה לְעִבְרָה -
 בשביל העבירה, למצוא חן בעיני הבעול, כנגד זה, הַמְּקוֹם נְוֹלָה -
 התורה ציוותה לנוול אותה. וכן כיון שהיא נִלְתָה אֵת עֲצָמָה
 לְעִבְרָה - שישבה בפתח הבית וגלתה את עצמה כדי שהבעול יראה
 אותה ויעבור איתה עבירה, כנגד זה, הַמְּקוֹם נִלְתָה עֲלֶיהָ - התורה
 ציוותה שתהיה מגולה לעיני כל בשעה שמעמידים אותה בשער
 נִקְנוֹר. בִּרְיָהּ הַתְּחִילָה בְּעִבְרָה תְּחִילָה, וְאַחַר כֵּךְ הִתְּנֵן - דרך
 התשמיש הוא שהירך נהנה הראשון מהקירוב בשר לבועל, ואחר כך
 הבטן, לְפִיכָךְ מְקַלְלָה הַכֹּהֵן שֶׁתִּלְקָה הַיָּרֵךְ תְּחִילָה וְאַחַר כֵּךְ הַבֶּטֶן
 שנאמר "בתת ה' את ירכך ונפלת ואת בטןך צבה", וְשֵׁאָר כָּל הַגּוֹף
 לֹא פִלְט - ואף שאר אברי הגוף אינם נמלטים מן החולי והכבא
 לאחר הירך והבטן.
 גמרא. אֲמַר רַב יוֹסֵף, אֵף עַל גַּב דְּמֵדָה בְּמִילָה - שפסקו להעניש
 בארבעה מיתות בית דין, מכל מקום בְּמֵדָה לֹא בְּמִיל - עונש
 כדוגמת אותה מיתה לא פסק, אלא מודדים משמים לעוברי עבירה
 שימותו במיתה שהתחייבו בה, וכדלחן. דְּאֲמַר רַב יוֹסֵף וְכֵן תְּנִי
 רַבִּי תַּיִיא, מִיּוֹם שֶׁחֶרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אֵף עַל פִּי שֶׁמְטַלָּה סְנַחְדְּרִי
 ולא דנים עוד דיני נפשות, מכל מקום אֲרַבְעַ מִיתוֹת לֹא בְּמִילוֹ.
 שואלת הגמרא, וְהֵא בְּמִילוֹ - הרי אין דנים כבר דיני נפשות. משיבה
 הגמרא, אֲלָא דִין אֲרַבְעַ מִיתוֹת לֹא בְּמִילוֹ - דין שמים להעניש את
 החוטא בארבע מיתות בית דין לא בטל, ולכן נעש במיתה דומה
 להם, כגון, מִי שֶׁנִּתְּחַיֵּב סְקִילָה - מי שעשה עבירה שהעונש עליה

דְּרַבְּנֵי אֲרַבְרָבָּן נָמִי לֹא קְשִׁיָּא הַסְתִּירָה בֵּין הַדִּינִים, שלעולם לא
 חששו רבנן להרהור, אלא שְׁהָבָּא - לגבי סוטה מְעַמָּא מֵאִי - הטעם
 שמגלים את גופה, הוא מְשִׁיב שְׁנֵאֵמַר 'וְנִסְרוּ כָּל הַנְּשִׂיִם' - ולכן
 מצווה לביישה, כדי שיראו זאת הנשים ויקחו מוסר להתנהג
 בצניעות ולא להביא את עצמם לידי חשד שזנו. אך הָתָּם - לגבי
 יוצאת להיסקל, אין צריך לביישה כדי שאחרות יקחו מוסר ולא ינהגו
 כמותה, שהרי אִין לָךְ יִסְרוּ נְדוּל מוֹזָה - שראויות אותה כשהיא
 נסקלת. וְכִי תִימָא לְעִבְרֵי כֶּה תְרִתִּי - ואם תאמר שיראו גם שהיא
 נהרגת וגם שמביישים אותה, אֲמַר רַב נַחְמָן אֲמַר רַבָּא כֶּה אֲבוּהָ,
 אין עושים כן, משום שְׁאֲמַר קְרָא 'וְאֵהֲבַת לְרַעַב כְּמוֹד', ונלמד
 מכאן שְׁדוּר לוֹ - יש לברור ליוצא להיחרג מִיָּתָה יָפָה - שלא
 יתבייש כשממיתים אותו.
 שואלת הגמרא, לִימָא דְרַב נַחְמָן תְּנַאי הִיא - האם נאמר שהדין
 שאמר רב נחמן שיש לברור לנהרג מיתה יפה, תלויה במחלוקת רבי
 יהודה ורבנן לגבי היוצאת להיסקל. וזה טעם מחלוקתם, שרבנן
 סוברים שיש לברור מיתה יפה ולכן סוברים שאין האשה נסקלת
 ערומה, ורבי יהודה חולק על דין זה ולכן סובר שנסקלת ערומה.
 דוחה הגמרא, לֹא - דברי רב נחמן לא תלויים במחלוקת רבי יהודה
 ורבנן, אלא דְּכֹלֵי עֲלָמָא אֵית לְהוּ דְרַב נַחְמָן - שיש לברור ליוצא
 להיחרג מיתה יפה, וְהָכָּא בְּהָא קְמִיפְלָגִי - אלא שנחלקו מה היא
 המיתה היותר יפה לה, מִדְּכֶּה - רבנן סוברים, בְּיוֹזִינְהָ עֲדִיפָה לִיָּה
 מִפִּי מַעֲצָרָא הַגּוֹפִיָּה - יותר חשוב לאשה שלא תתבזה משלא
 תצטער, ולכן מעדיפה האשה להיסקל עם בגדים אף שזה יעכב את
 המיתה ויגרום לה להצטער יותר, מאשר להתבזות ולהסקל כשהיא
 ערומה, וממילא זו היא המיתה היפה לה. וְכִי - רבי יהודה כֶּה,
 צְעָרָא הַגּוֹפִיָּה עֲדִיפָה לִיָּה מִפִּי מַבְּוִזִינְהָ - יותר חשוב שלא
 תצטער משלא תתבזה, ולכן מעדיפה האשה להתבזות ולהיסקל
 ערומה, מלהיסקל עם בגדים אשר יעכבו את המיתה ויגרמו לה
 להצטער יותר. וממילא זו היא המיתה היפה לה.
 שנינו במשנה, הִיתָה מְכֹסֶפֶת לְבָנִים מִתְּכַסָּה בְּשַׁחְרִים וְכוּ', תְּנַאי -
 למדנו בברייתא שאם הָיוּ גם בגדים שְׁחָרִים נָאִים לָהּ, מְכֹסֶפֶן
 אֹתָהּ בְּגָדִים מְכֹסְפִים, בשביל שתתנוול ותתבזה.
 שנינו במשנה, הָיוּ עֲלֶיהָ כְּלִי זָהָב וְכוּ' מעבירין ממנה כדי לנוולה.
 שואלת הגמרא, מדוע הוצרכה המשנה לומר זאת, והרי זה פְּשִׁיטָא
 שמסירים ממנה את התכשיטים, הַשְּׁתָא נְוֹלָה מְנוּוֹל לָהּ - שהרי
 עושים מעשים לנוולה, הִנֵּי מִיבְּעִיא - וכי צריך לומר שמסירים ממנה
 את התכשיטים כדי שלא תהיה מקושטת. מתרצת הגמרא, מוֹזָה
 הַתִּימָא - היינו סבורים לומר שיש להשאיר עליה את התכשיטים
 משום שְׁכֵהֵנִי אֵית לָהּ בְּיוֹזִן מִפִּי - שאם יהיו עליה תכשיטים בזמן
 שהיא ערומה עד כנגד ליבה ושרצה מגולה ומפוחה, יש בכך יותר
 בזיון, וְכִדְאֲמַרִי אִינְשִׁי שְׁלִיחַ עֲרִמִיל וְפִיִּים מְסַאֲנִי - וכמו שדרך
 האנשים לצחוק על מי שהולך ערום ולובש רק נעליים, כך אשה זו
 כולה מנוולת והולכת עם תכשיטי זהב. קָא מְשַׁמְעֵ לָן - חידשה לנו
 המשנה שמכל מקום יותר בזיון לה להיות בלי תכשיטי זהב.
 שנינו במשנה, וְאַחַר כֵּךְ מִבְּיַד חֶבֶל מַצִּיר וְקוֹשְׁרוֹ לְמַעַלָּה מִדְּרִיחָה
 וְכוּ', פְּעָא מִינֵיהּ רַבִּי אֲבָא מִרַב הוֹנָא - שאל רב אבא את רב הונא,
 חֶבֶל הַמַּצִּיר מוֹזָה שְׁעֵבֵב בְּסוֹטָה - האם הקשירה חבל מצרי זה
 מעכב את השקאת הסוטה, או שאם אין חבל מצרי יקשרו בחבל
 אחר וישקו אותה. וצדדי הספק הם, האם הטעם לקשירה הוא מְשִׁיב
 שְׁלֹא יִשְׁמָטוּ בְּגָדֶיהָ מֵעֲלֶיהָ הוּא - בשביל שלא ימשכו הבגדים
 כלפי מטה לאחר שקרע אותם הכהן עד כנגד לבה, ולפי זה וְצִלְצוֹל
 קָטָן נָמִי סָנִי - בחבל קטן גם מספיק, או דִּילמָא שְׁהֵטַעם לקשירה
 הוא מְשִׁיב דְאֲמַר מַר הֵלֵן, שבמדה שאדם מורד מורדים לו, ולכן

ביאורים למסכת סוטה דף ט עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

47 הקדוש ברוך הוא אף שלא נאבדו מן העולם, וקשה על רבי חנינא
48 בר פפא. וְכִי הִימָא - ואם תאמר לתרץ, שְׁתָּנָּה אֲזוּרו - האומה
49 המצרית שהייתה בזמן משה נבחרה לגמרי, וְהִנֵּי אַחֲרָיִי נִינְהוּ -
50 והמכות השניות שניתנו, הם על אומות אחרות שהתיישבו אחר כך
51 במצרים. דוחה הגמרא, וְהִתְנַיָּא אִמְר רַבִּי הִתְנַה, מִנְּמִין גַּר
52 הַמְצַרִי הָיָה לִי חֶבֶר - היה לי חבר ומנימין שמו שהיה גר מצרי, והוא
53 מִתְלַמְּדֵי רַבִּי עֲקִיבָא. וכך אמר מְנִימִין גַּר הַמְצַרִי על עצמו, אֲנִי
54 מְצַרִי רֵאשׁוֹן - מצרי שהתגייר, וְנִשְׁאַלְתִּי מְצַרִית רֵאשׁוֹנָה - גיורת
55 מצרית, אֲשֵׁיא לִבְנֵי מְצַרִית שְׁנֵיחָ - מצרית בת גרים, כְּדֵי שִׁיחָא בֶן
56 בְּנֵי מוֹתֵר לְבָא בְּקָהֶל - כדי שבני יהיה דור שלישי ומותר להינשא
57 לכשרה. ומכך שמנימין היה מצרי האסור לבא בקהל, מוכח
58 שהאומה המצרית עדיין קיימת בעולם, ולא נבחרה לגמרי כשהכה
59 אותם ה'. אֱלָא מְסִיקָה הגמרא מכח הקושיא, אִי אִיתְמַר הַכִּי
60 אִיתְמַר - אם נאמרו הדברים, כך נאמרו, אִמְר רַבִּי חִינְנָא בַר פְּפָא,
61 אִין תְּקַדְּוֵשׁ בְּרוּךְ הוּא נִפְרַע מִן הַמְקַלְהָ שֶׁל האומה, עַד שְׁעַת
62 שְׁלִיחוֹהוּ - שנפסקת מלכותו, שְׁנַאֲמַר 'בְּסִאסְאָה בְּשִׁלְחָה תְּרִיבְנָה
63 וְגו' ונדרש על מלך.
64 אִמְרֵימַר מִתְּנִי לְהָא דְרַב חִינְנָא בַר פְּפָא אָהָא - אמימר למד את
65 דברי רבי חנינא בר פפא כפי שהבינה הגמרא בתחילה, ומחפסוק
66 שלהלן, מֵאִי דְבָתִּיב - מה כוונת הכתוב "כִּי אֲנִי ה' לֹא שְׁנִיתִי
67 וְאַתֶּם בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא כְלִיתֶם", ודרש רבי חנינא בר פפא כך, 'אֲנִי ה'
68 לֹא שְׁנִיתִי' לֹא הִבִּיתִי לְאוֹמָה וְשְׁנִיתִי לָהּ - שלא הכיתי אומה
69 מאומות העולם וחזרתי שוב להכותה, אלא בשעה שאני מכה אותם
70 אני מאבדם. ואילו 'וְאַתֶּם בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא כְלִיתֶם' - את עם ישראל
71 אני מכה ולא משמיד, וְהִינְנוּ דְבָתִּיב 'חֲצִי אֲכַלְהָ בָם' - בישראל,
72 שְׁחֲצִי בְלָן - מכותי כלות, אבל וְהִן אִינֵן בְּלָן.
73 אִמְר רַב הַמְנַנְיָא, אִין תְּקַדְּוֵשׁ בְּרוּךְ הוּא נִפְרַע מִן הָאָדָם -
74 להענישו על חטאיו, עַד שְׁתִּתְמַלְּא סִאָתוֹ - שירבו עוונותיו, שְׁנַאֲמַר
75 'בְּמֵלְאוֹת סִפְקוֹ יָצַר לוֹ וְגו' - כאשר התמלאו רצונותיו ותאוותיו,
76 יָצַר לוֹ - יבואו עליו הצרות והעונשים.
77 דְרַשׁ רַבִּי חִינְנָא בַר פְּפָא, מֵאִי דְבָתִּיב "רִנְנוּ צְדִיקִים בַּה' לְיָשְׁרִים
78 נְאוּה תְהַלְּחוּ", אֵל תִּקְרִי נְאוּה תְהַלְּחוּ, אֱלָא נְוָה תְהַלְּחוּ - ומתפרש
79 הפסוק כך, רננו צדיקים במה שעשה להם ה', שרק ישרים יהללוהו
80 בנוה בתים שהם בנו. ומי הם הצדיקים, זֶה מִשָּׁה וְדוֹד שְׁלָמֹו
81 שׁוֹנְיָאֵיהֶם בְּמַעֲשֵׂיהֶם, דוֹד דְבָתִּיב 'מְבַעֵו בְּאִרְצֵי שְׁעִירֵיהֶ' - שבנה
82 שערי ירושלים, מִשָּׁה, דְאָמַר מַר, מִשְׁנַבְנָה מְקַדֵּשׁ רֵאשׁוֹן נִנְנֵו אֹהֶל
83 מוֹעֵד קְרָשְׁיוֹ וּכְרִישְׁוֹ וְעִמְדוֹתָיו וְאֲדָרְגוֹ - ולא יכלו האויבים
84 לקחת את המשכן שבנה משה ולהתחלל בו. ושאלת הגמרא, הִיבָא
85 - היכן נגנז אוהל מועד. ומשיבה, אִמְר רַב חֲסִדָא אִמְר אֲבִימֵי, תַּחַת
86 מְחִילוֹת שְׁל חֵיבֵל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.
87 תְּנִי רְבָנָן, סוּטָה נְתַנְה עֵינְיָהּ בְּמֵי שְׂאִינֵו רֵאשׁוֹי לָהּ - שנבעלה למי
88 שאסור עליה באיסור אשת איש, סופה, שְׂמָה שְׁבִיקְשָׁה לֹא נִיתַן לָהּ
89 - שאסורה על הבעול לעולם. וּמָה שְׁבִידָה נְטִלוּהוּ מִמֶּנָה - ואף
90 נאסרה לבעלה שהייתה מותרת לו. ללמַךְ שְׁכַל הַנְּתַן עֵינְיוּ בְּמָה
91 שְׂאִינֵו שְׁלוֹ, מָה שְׁמַבְקֵשׁ אִין נוֹתַנִּין לוֹ וּמָה שְׁבִידֵו נוֹטְלִין הִמְנֵנוּ.

1 פְּנֵיה מוֹרִיקוֹת. היא כְּחַלָּה לוֹ עֵינְיָה, לְפִיכָּ עֵינְיָה בּוֹלְמוֹת -
2 שבזמן ששותה את המים פניה מוריקות ועיניה בולטות. היא קְלַעָה
3 לוֹ אֶת שְׁעָרָה - שקלעה את שעה בעבור הבעול שבביל להתנאות
4 בפניו, לְפִיכָּ בְּתֵן סוּתֵר - פורע את שְׁעָרָה. היא הִרְאָתָה לוֹ
5 בְּאֵצְבַּע - לרמוז לו שיבוא אליה, לְפִיכָּ צִיפּוֹרְיָה נּוֹשְׂרוֹת. היא
6 הִנְדָּה לוֹ בְּצִילָצוּל - חגורה נאה, לְפִיכָּ בְּתֵן מְבִיא חֶבֶל הַמְצַרִי
7 וְקוֹשֵׁר לָהּ לְמַעַלָּה מְדֻדֵּת. היא מְשַׁמָּה לוֹ אֶת יְרִיכָה לַמַּעֲשָׂה
8 העבירה, לְפִיכָּ יְרִיכָה נּוֹפְלָת. היא קוֹבְלָתָה עַל בְּרִיסָה בַמַּעֲשָׂה
9 העבירה, לְפִיכָּ בְּמִנְה צָבָה - מתנפחת, כמו שכתוב 'וצבחה בטנה
10 ונפלה ירכה'. היא הִאֲכִילָתוּ מְעַדְנֵי עוֹלָם שבביל לפתותו לעבירה,
11 לְפִיכָּ קְרָבְנָה מֵאֲבַל בְּהֶמָּה - שעורים. היא הִשְׁקִתָהוּ יַיִן מְשׁוּבָּח
12 בְּכּוֹסוֹת מְשׁוּבָּחִים, לְפִיכָּ בְּתֵן מְשַׁקָּה אוֹתָה מִיַּם הַיָּם בְּמְקַרְדָּה
13 שֶׁל חֶרֶשׁ - בכלי חרס. היא עֲשָׂתָה את מעשה העבירה בְּסַתֵּר, כנגד
14 זה ה' שהוא 'אֲשֶׁב בְּסַתֵּר עֵלְיוֹן' שֵׁם בַּהּ פְּנִים - מתפנה כדי להיפרע
15 ממנה, כְּמוֹ שְׁנַאֲמַר 'וְעַן נִפְּאָה שְׁמָרְהָ נִשְׁפָּה לֹא תִשְׁדָּרְנֵי עֵין
16 וְגו' וסתר פנים ישים" - שהנאף מצפה לחשכת הלילה לעבור את
17 העבירה בסתר, וְה' שהוא יושב בסתר ישים פניו להיפרע ממנו. דְּבַר
18 אַחֲרַ - פירוש אחר איך מתקיים המדה כנגד מדה על כך שעשתה
19 הסוטה את מעשה העבירה בסתר, היא עֲשָׂתָה בְּסַתֵּר, כנגד זה
20 הַמְּקוֹם פִּירְסָמָה בְּגִלּוֹי - שנתן בלב בעלה לקנאות לה ובכך
21 מתפרסמים מעשיה, וכְּמוֹ שְׁנַאֲמַר 'תַּכְּפֶסֶה שְׁנֵאָה בְּמִשְׂאוֹן הַגִּלְהָ
22 רְעוּתָהּ בְּקָהֶל (וְגו')' - המכסה ומסתיר את מעשיו השנואים לה' על
23 ידי שעושה אותם בחשך ומסתור, סופו שמגלה ה' את מעשיו הרעים
24 לרבים.

25 הברייתא למדה מפסוקים שבמדה שאדם מודד מודדים לו. שואלת
26 הגמרא, וְאַחֲרֵי דְנִפְקָא לִיה מ'אֵחָת לְאַחַת לְמַצָּא חֶשְׁבוֹן' - שכבר
27 למדנו מפסוק זה שמצטרפים החטאים לחשבון שבביל להיפרע, אם
28 כן הפסוק 'כִּי כָל סֵאֵן סֵאֵן בְּרַעֲשׁ לְמָה לוֹ' - שבביל מה נכתב, הרי
29 אין בו צורך ללמד על עברות קטנות. משיבה הגמרא, לְכַמְדָּה -
30 מפסוק זה לומדים שגם על חטאים נענשים במדה כנגד מדה,
31 שהעונש יהיה בעין החטא. ממשכיה הגמרא להקשות, וְאַחֲרֵי
32 דְנִפְקָא לִיה מ'כִּי כָל סֵאֵן סֵאֵן בְּרַעֲשׁ' שמענישים במדה כנגד
33 מדה, אם כן 'בְּסִאסְאָה בְּשִׁלְחָה תְּרִיבְנָה' לְמָה לוֹ - שבביל מה
34 נכתב, הרי אין בו צורך ללמד כנגד מדה כפי שדרשה ממנו הברייתא
35 בתחילה. משיבה הגמרא, פסוק זה הוצרך לדרוש לְכַדְרֵב חִינְנָא בַר
36 פְּפָא, דְאִמְרֵימַר רַבִּי חִינְנָא בַר פְּפָא אִין תְּקַדְּוֵשׁ בְּרוּךְ הוּא נִפְרַע מִן
37 הָאוֹמָה - אינו מעניש אומה עַד שְׁעַת שְׁלִיחוֹתָהּ - עד שמגיעה השעה
38 שמאבדה לגמרי מהעולם, שְׁנַאֲמַר 'בְּסִאסְאָה בְּשִׁלְחָה תְּרִיבְנָה וְגו'
39 - שמעניש אותם ה' על כל העברות בשעה שמשלח אותם לאבדון.
40 מקשה הגמרא, אֲנִי - איך ניתן לומר כך, שרק בזמן שה' מאבדם
41 מהעולם הוא מעניש אותם, וְהָאִמְרֵימַר רַבָּא שְׁלֵשָׁה בּוֹסוֹת הָאֲמוּרוֹת
42 בְּמִצְרַיִם - בחלומו של שר המשקים, לְמָה - על מה רומזים. כוס
43 יסורים אַחַת, שְׁשִׁתָּה - ששתתה מצרים בְּיַמֵּי מֹשֶׁה - עשרת המכות
44 וקריעת ים סוף בזמן שיצאו ישראל ממצרים. וְאַחַת, שְׁשִׁתָּה בְּיַמֵּי
45 פְּרַעֲה צָבָה - שהכה נבוכדנאצר מלך בבל את מצרים. וְאַחַת, שְׁשִׁתִּידָה
46 לְשִׁתוֹת עִם חֲבָרוֹתֶיהָ - בימות המשיח. וּנְמַצָּא, שהענישים

המשך ביאור למס' סוטה ליום השמיני לעומר עמ' א

5 הסתירה בדברי רבי יהודה, אבל לא תירץ את הסתירה בדברי רבנן.
6 אֱלָא אִמְר רַבָּא דְרַבִּי יְהוֹדָה אַדְרַבִּי יְהוֹדָה לֹא קָשְׁיָא, בְּדָשְׁנִין -
7 כמו שחילק רבה בין היוצאת להיסקל שהיא מתה מיד, לבין סוטה
8 שאם היא טהורה ותצא זכאית יבואו הוראים להתגררות בה.

1 יהודה שיתגרו ממנה הוראים.
2 מקשה הגמרא, אִמְר רַבָּא, דְרַבִּי יְהוֹדָה אַדְרַבִּי יְהוֹדָה קָשְׁיָא דְרַבְּנָן
3 אַדְרַבְּנָן לֹא קָשְׁיָא - וכי הסתירה שהקשתה הגמרא היתה רק
4 בדברי רבי יהודה ולא בדברי רבנן, כלומר, אמנם תירץ רבה את

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ט עמוד א

רש"י

1 מנימין גר המציר וכו'. מקשים מפרק תפלת השחר (נכסו ק"ה) דאמר בו ביום עמוד
2 ידודה גר עמוני לפניהם בבית המקדש ואמר להם מה אני לבא בקהל אמר
3 לו ר' אסור אתה א"ל ר' יהושע מותר אתה א"ל ר' הולא כתיב לא יבא עמוני ומואבי
4 אמר לו ר' וכו' עמון ומואב במקומם הן וישבן הולא כבר עלה סנחריב מלך אשור ובלבל
5 את כל העולם כולו א"כ אפילו מנימין היה
6 מותר לבא בקהל ועוד מקשינן אהדיא דתפלת
7 השחר דאמר פ"ק דמגילה (ף יב) דל לגבי עמון
8 מואב דיתבי ארובתייהו חמורא אורודיא
9 שנאמר שאנן מואב מנעוריו וגו' מידו הכא
10 בשמעתין לא קשיא מידי כמו שפרשי' דמנימין
11 היה טועה וטבור שלא נתבלבלו דקתני סיפא
12 בתוספתא דפ' בתרא קדושין אמר לו רבי
13 עקיבא מנימין טעית הלכה כבר עלה סנחריב
14 ובלבל את האמות לא מצרים במקום ולא
15 עמונים ומואבים במקומם אלא עמון נושא
16 מצרית ומצירי נושא עמוניות ואחד מן אלו מותר
17 בכל משפחות האדמה ואחד מכל משפחות
18 האדמה נושא את אלו והכא כפי פירושא עד
19 כאן ל"פ אלא אם נתבלבלו אי לאו כולל
20 לעמא מודו וישנן בעולם אבל ההיא דמגילה
21 תיקשה ופ"ת דסנחריב אינ"פ שבלבל את כל
22 העולם כולו ארץ מצרים לא בלבל כדכתיב
23 (מלכים ב' כ) בפרעה נכה ולא הוסיף עוד מלך
24 מצרים לצאת ממצרים כי לקח מלך בבל מנחל
25 מצרים עד נהר פרת אלמא סנחריב לא בלבל
26 (מצרים) והכי תנא בסדר עולם מיום שעלה מלך
27 בבל על ארץ מצרים עוד לא וקפא ראש אבל
28 עמון (מוואב) בלבל דכל גוהו לא אשכחן
29 בהיא שלא בלבלו כדכתיב (ישעיהו י) מן בבל
30 חלדי הארצות וגו' ובמערב אשכחן בהדיא
31 שלא בלבלן אלא שטפן כדאמר' בסדר עולם
32 כשהלך לתרהקה מלך כוש ועל אותה שעה
33 אמר בתוספתא אמר לו רבי עקיבא מנימין טעית
34 וכו' וגמרא שלנו לא חש לחזיריב שני שלא היה
35 כיבוש גמור אלא כשישטפ שלבא וטעינתו וגם
36 מואב שטף כדאמרין בסדר עולם שלש שנים
37 ונקלה כבוד מואב (ישעיהו יז) שסנחריב שטפן אבל
38 כיבוש ובלבל לא היה ובמוואב אשכחן בהדיא
39 דלא בלבל כדכתיב שאנן מואב מנעוריו וכו'
40 אמר ירמיה להאי קרא הוה שאנן מכלל דלא
41 בלבל ובמגילה גרסין זל גבי מואב דיתוב
42 ארובתיה ור"ג עמון דעמון לא יתבי ארובתייהו
43 ובברכות (ף מ) אמרינן וכו' עמון מואב
44 במקומן הן וישבן ל"ג מואב וחורבן נבוכדנצר
45 לא חשיב בלבלו דכי היה מחריב נבוכדנצר היה
46 מניח דלת הארץ במקומם אבל סנחריב היה
47 מעביר לארץ ומבלבלו הכי אמרינן שלש בתרא
48 (לפני מו) גבי לוה היא לוח שלא בלבלה סנחריב
49 ולא החריבה נבוכדנצר ואף מלאך המות אין לו
50 רשות לעבור שם ובב"מ תולה בלבלו בסנחריב
51 וחורבן נבוכדנצר ולפום הדיטא גרס עמון בהדי
52 מואב וליתא דפרישית ותו לא מידי ע"כ
53 פירוש וקשה לפירושנו מן התוספתא דקתני לא
54 מצרים במקומם הם וישבן ויש לנו לשבש כמו
55 כן לפירושנו הא דקתני לא מלואבים במקומם
56 ואי לא מואבים בתוספתא ועמון במגילה לא
57 קשיא מידי' לא הכתיב לאומה וישנית. היה
58 דאיתא הוה מציר למיפירי הא דרבא הוא דמנימין
59 וכו'

1 פניה מוריקות. הכי תני לקמן, אינה מספקת לשתות עד שפניה מוריקות ועיניה בולטות:
2 הרגאה לו באצבעותיה. קמיה לו לבא אצלה: פאבל בהמה. שעורים: במקורה של חרש.
3 פחותה מנגד שבכוסות: שם בה פנים. פנאי לפרע ממנה. ושמתו אני את פני וינקל (ס'
4 ונתתי את) פני (קס"ו) בלן לישן פניה אני מכל עסקי ועסקיני בהן: תפסה שגאה כמשאון.
5 (שנאמר במשאון) המכסה דבר השנוי למקום.

6 במשאון בחשר כמו שזאה (וי"ט) שיעשה
7 מעשיו בחשר. כי כל שאון. שבא למרנו שאף
8 עברות קטנות נפרעות הימנו למה לי. מאחת
9 לאחת נפקא: לבסמה. ולמדנו שבמדה שמודר
10 מודדך לו, הפרעון מעין התסאה: שלוהה. אבודך
11 מן העולם: ג' כוסות. בחלומי של שר המושקים:
12 כימי פרעה נכה. לבא נבוכדנצר מלך בבל
13 להכות את ארץ מצרים: עם הכוריתיה. לימות
14 המשיה, אלמא לא טרדה במכה ראשונה: וכו'
15 תימא הנך אודי. הראשונים כלו בלן ואלו
16 מאמות אחרות היו שנתשבו בארץ מצרים:
17 מצרי ראשון. הוא עצמו נתגייר: אישי לבני
18 מצרית שניה. מה מצרית גיורת וגר מצרי שתאה
19 היא שניה לגיורת כדן שיהא בן בני שלישי ורמיא
20 לשא בת ישראל, דבתיב (ק"ג) בנים אשר
21 יקלדו להם דור שלישי יבא להם בקהל ה' שאם
22 הייתי משיא לבני מצרית ראשונה היה בן בני
23 שני מצד האם, דאמר ביבמות (ף ט) ובקדושין
24 (ף ט) ובנים אשר יקלדו להם הולך אחר פסולו,
25 אלמא עדין מצרים הם, דאלו שאר אמות
26 מותרין לבא בקהל מיד. מנימין לית ליה קא
27 דאמר בברכות (ף מ) שהעמונים והמצרים
28 מותרין לבא בקהל שכבר עלה סנחריב ובלבל
29 את כל האמות, והכי נמי קתני בטר דהך מלתא
30 בתוספתא קדושין, אמר לו ר"ע מנימין טעית
31 שכבר עלה סנחריב ובלבל כו': אהא. מן המקרא
32 הוה חצי בליים. מכותי כלות: במלואת ספקו. כל
33 רצונו: יצר לו. ותבאני צרה: אלא נהה תהלה. על
34 עסקי נהה בתים שכנו והחלודיה: שלא שלמו
35 שונאיהם כפשעיה ודיהם. להיות נהנים מהם: דוד
36 דכתיב כבעו בארץ שעריה. לעיל מניה בתוב
37 חשב ה' להשחית חומת בת ציון, ועלה כתיב
38 טבעו בארץ, ומעדת ציון היא עיר דוד וביתו
39 כדכתיב כספר שמואל (כ"ט) וכשכאן צרים בימי
40 קדקיהו טבעו השערים, דתלות השערים שהיו
41 של נחושת או של וקסן וזוהב, כדי שלא ישאום
42 אויבים, ועצים לא נשאו אתם: מה שבקשה לא
43 נתן לה. שאסורה לבעול: ומה שפירש גמלו
44 המנה. אם וותיה מים מתה, ואם הודתה נאסרה
45 לבלעה והפסידה כתבתה.

1 לה, 'אתם בני יעקב לא כליתם' היינו דכתיב 'חצי אכלה בם' חצי פלין והן אינן פלין. אמר רב
2 המנונא, אין הקדוש ברוך הוא נפרע מן האדם עד שתתמלא סאתו, שנאמר 'במלאות ספקו
3 יצר לו וגו'.' דרש רבי חיננא בר פפא, מאי דכתיב 'וננו צדיקים בה' לישרים נאווה תהלה'
4 אל תקרי נאווה תהלה אלא גוה תהלה, זה משה ודוד שלא שלמו שונאיהם כפשעיהם, דוד
5 דכתיב 'טבעו בארץ שעריה'. משה, דאמר מר, משנבנה מקדש ראשון נגנו אהל מועד קרשו
6 קרסיו וקריתיו ועמודיו ואדניו. היכא, אמר רב חסדא אמר אבימי, תחת מחילות של היכל. תנו
7 רבנן, סוטה נתנה עיניה כמו שאינו ראויה לה, מה שביקשה לא ניתן לה ומה שבידה נמלודו
8 ממנה, שכל הנותן עיניו במה שאינו שלו, מה שמבקש אין נותנין לו ומה שבידו נומלין הימנו.

תימא מאי היה מציר לתרץ דלא הוי מציר לתרץ למלך של אומה מדאקמר ואתם בני יעקב דמשמע אבל בני יעקב קאמר ובאומה שלימה מיירי:

אלא

סוטה. פרק ראשון - המוקנא דף ט עמוד ב

רש"י

1 נחש התקמוני. נתן עיניו בחנה ובה עליה, והיניו דכתיב ובלילה ו הקח השיאנו, לשון שמששו ונשואין הוא: גמלו היטבנו. קומה וקופה: הוא מלך. שלךך עשאו ערום מכל: אני אמרתי
2 והלך בקופה וקופה. מקללתו אתה למד. וכן כל אלה אתה למד מקללתו: קנו. נתן עיניו בחנמה: תרה שנוגדה עם הכל. ששתי תאמות נולדו עמו. והיניו דכתיב (מלאכי ז) את אחי
3 את הכל, שני אותים שני רבויים: קרה. על ההנהגה ונבלע בלעם. במקומו של בלק לקלל את ישראל, והנה במדון שהלך לטול שכר עשרים וארבעה אלף שפלו מישראל בעצתה:
4 הוא. אביר הרועים וגדול שבתלמידים היה. ותקנא בדרך שראוהו בן דבר ואיש תאר ומראה פנים בקהלך דכתיב (מלאכי ו טו) הנה ראיתי בן לישית בית הללמי וגו'. ואמר באגדה
5 דחלק (דף טז) דכל הפסוק הנה דואג אמרו בלשון
6 הרה: ואחיותיפול. נתן עיניו במלוקה דקאמר
7 בחלק (דף קא) ראה אש יוצא מאפרו ובספר
8 שעתיד למלוך, ומה שבדיו גטלו הימנו לא יחצו
9 ימיהם: יתנו. במקומו של נעמן ונצטרע: ואחיותי.
10 באבישג והנהגה: ועיניה. בבהמה, והצרעת ורחה
11 על מצחו והסיכ טו: כי לייש בו. וקלה היא
12 תחלת השרענות: מיהו כי בקרי מלא כי
13 אורחיהו דקרי. שבמעיים נכסו תחלה
14 ומקלקלות אותן ואחרי נפולת לרה: שלא
15 להוציא לעו. שיאמרו לא עשו סדר הקלה ואין
16 פורענות זו על דך. ומתי שמשוו הלך אחי
17 עיני. בדילוף לקפו: על עשר פלגשי אבי.
18 דכתיב בספר שמואל כו טו) והעוב עשר נשים
19 פלגשים לשרמור הבית: לונביות חיותה: לב
20 אבי ולב ב"ה. דכתיב (סס) אלקה נא ואשלמה
21 את נדרי וגו'. וכתיב את אשלוש הלכו מותהם
22 איש קרואים והולכים לתפס. ואמרין סאתים
23 דירושלמי קרואים מרדו שעל ידי מצות דוד
24 הלכו עמו. אמר לו כחוב לי שילבו עמי אותן
25 שנים שאבחר וכל. והנה מראה חותמו של
26 דוד לשנים והולכים אתרו וכן לשנים אחרים
27 עד שבנס מותהם וכלן ראשי סנהדרות, ורי
28 לב אביו ולב ב"ד ולב אנשי ישראל דכתיב בקרב
29 איש להשתחוות וגו'. וכתיב מי ישיגני שופט
30 דארץ. וכתיב ויגבו אבשלום את לב אנשי
31 ישראל: ואין באחיו גדול פגנו. שהיה מכו ביה
32 מדה שמרד שנקבר אביו בגדולים וכן במדה
33 מדרו לו שנקבר הוא בגדולים: מי לנו לענן
34 כבוד קבורה לקבר בגדולים גדול מוסר שלא
35 נתעסק בו אלא משה שהוא גדול מישראל ואין
36 בישראל גדול ממנו. ורי שבמדה שמרד לקבור
37 את יוסף ע"י גדול בה גדולים לו, שאין גדול
38 בכבודו קבור ממושה שלא נתעסק בו אלא
39 הקב"ה: גמי בעיני קרה. ע"י עיניו מרד בבורא:
40 ח"ה. שאין שחשק באותה אשה כדי להתגרות
41 בפלשתים: והכתיב ויבד שמשוו התנתי. ורא
42 שם אשה מנבול פלשתים ותיטב בעיני שמשוו
43 ומעשה של זו שבתמנת קודם למעשה של זו
44 שבעה: תחלת קלולו מיהא בענה תיה. והוא
45 דמתנת לאו קלול הוא כלי האי, שלקחה לו
46 לאשה ולא בא עליה בנות: שדילתה. עקרה
47 כמו אביו דר שנדלדלו: מנא ידעה. הלא כמה
48 קובים אמר לה קדם לכן ומצאת שקר: נגדן
49 דבר' אמת מתקבלין ומקשיבין דוברים על
50 אפניהם. ראקה שערו גדול ולא היה שותה יין.
51 ותיבה שהקברים האחרונים שאמר לה שבדבר
52 הנה היה כמו גדול אמת הן: ותיאצוהו. לשון
53 דחק ומצוקה: בשעת נטר ביאה. תאות האדם
54 מרבה דברים האסורים לגוי. משרת עבדים
55 בגון גיר ששרה עבדים במים ויש בהם טעם יין.
56 דלא נפקא מקל אשר געשה מנפון הנין ומקלדו וזו
57 מכתש. מקום קביעות השן: איך דלךר סבא.
58 לשא בת אל נכה דקדר סבא. לחי הקמורה,
59 שאלקלא הוא היה מת בצמא: רוח ה'. רוח
60 נבואה ששרתה על יעקב: פקשקשת לפניו.
61 ללוותו באשר הולך:
62 הוחל

1 וכן מצינו בנחש התקמוני שנתן עיניו במה שאינו ראוי לו, מה שביקש לא נתנו לו ומה
2 שבדיו גטלוהו ממונו, אמר הקדוש ברוך הוא אני אמרתי יהא מלךך על כל בהמה וחיה,
3 ועכשיו ארוך הוא מפל בהתמה ומפל חית השדה. אני אמרתי יהלך בקומה וקופה, עכשיו
4 על גחונו ילך. אני אמרתי יהא מאכל מאכל אדם, עכשיו עפר יאכל. הוא אמר אהרוג את
5 אדם ואשא את הנה, עכשיו איכה אשית בינך ובין האשה ובין ירעה ובין ירעה. וכן מצינו
6 בקין וקרן ובלעם ודואג ואחיותיפול ונתנו ואבשלום ואדוניהו ועוניהו והמן שנתנו עיניהם
7 במה שאינו ראוי להם, מה שביקשו לא ניתנו להם, ומה שבדיו גטלוהו מהם: בנהג התחילה
8 בעבירה וכו': מנא הני מילי, אילמא משום דכתיב 'בתת ה' את יריכך נפלת ואת בטנג
9 צבה', והכתיב 'וצבתה בטנגה ונפלה ירכה'. אמר אביו, כי לייט לייט תחילה ירד והתר בטון
10 לייט, ומנא כי דקרי, כי אורחיהו דקרי, בטון ברישא והתר ירד. בקללה גמי פתיב 'לצבות
11 בטון ולפלג ירד', ההוא דמדוע לה בהן דבטון ברישא והתר ירד, שלא להוציא לעו על מים
12 הקרים: מושנת. שמשוו הלך אחר עיניו לפיך נקרו פלשתים את עיניו, שצאמר 'ואיחווהו
13 פלשתים ונקרו את עיניו'. אבשלום נתנאה בשערו לפיך נתלה בשערו, ולפי שבא על
14 עשר פלגשי אביו לפיך נתנו בו עשר לונביות, שצאמר 'וסבו עשרה אנשים ושאי כלי
15 וזאב'. ולפי שגנבו שלש גנבות, לב אביו ולב בית דין ולב ישראל (שצאמר) 'ויגבו אבשלום
16 את לב אנשי ישראל' לפיך נתקעו בו שלשה שבטים, שצאמר 'ויקח שלשה שבטים בכפו
17 ויקעם בלב אבשלום'. וכן לענין המוכה, מרים המתיה למשה שענה אחת, שצאמר 'ותתצב
18 אחתו מרחק', לפיך נתעקבו לה ישראל ו' ימים במדבר, שצאמר 'והעם לא נסע עד האסף
19 מרים'. יוסף זכה לקבור את אביו ואין באחיו גדול ממנו, שצאמר 'ויעל יוסף לקבר את
20 אביו ויעלו עמו גם רכב גם פרשים'. מי לנו גדול מיוסף שלא נתעסק בו אלא משה.
21 משה זכה בעצמות יוסף ואין בישראל גדול ממנו, שצאמר 'ויקח משה את עצמות יוסף
22 עמו'. מי גדול ממושה שלא נתעסק בו אלא המקום, שצאמר 'ויקבר אתו בניא'. לא על
23 משה בלבד אמרו אלא על כל הצדיקים, שצאמר 'והלך לפניך צדקך כבוד ה' ואספך':
24 גמרא. תנו רבנן, שמשוו בעיניו מרה, שצאמר 'ואמר שמשוו אל אביו אותה קח לי כי
25 היא ישרה בעיני' לפיך נקרו פלשתים את עיניו, שצאמר 'ואיחווהו פלשתים ונקרו את
26 עיניו'. אני, והכתיב 'ואביו ואמו לא ידעו כי מה' היא'. כי אול מיהא בתר ישרותיה אול.
27 תניא רבי אומר, תחילת קלולו בענה, לפיך לקה בענה. תחילת קלולו בענה, דכתיב
28 'ולך שמשוו עותה וירא שם אשה זונה וגו', לפיך לקה בענה, דכתיב 'ויורדו אותו ענתה'.
29 והכתיב 'ירד שמשוו תמנתה', תחלת קלולו מיהא בענה היה. 'ויהי אחרי כן ויאהב אשה
30 גנחל שורק ושמה דלילה, תניא רבי אומר, אילמלא (לא) נקרא שמה דלילה, ראוייה היתה
31 שתקרא דלילה, דילדה את כחו, דילדה את לבו, דילדה את מעשיו. דילדה את כחו,
32 דכתיב 'ויסר כחו מעליו'. דילדה את לבו, דכתיב 'וירא דלילה כי הגיד לה את כל לבו'.
33 דילדה את מעשיו, דאיסתלק שכינה מיניה, דכתיב 'והוא לא ידע פי ה' סר מעליו'. 'וירא
34 דלילה כי הגיד לה את כל לבו' מנא ידעה, אמר רבי חנין אמר רבי, ניפרין דברי אמת.
35 אביו אמר, ידעה בו באותו צדיק דלא מפיק שם שמים לכפלה, פינן דאמר 'גור אלהים
36 אני' אמרה השתא ודאי קושטא קאמר. 'ויהי כי הציקה לו בדבריה כל הימים ותאלצהו'
37 מאי 'ותאלצהו', אמר רבי יצחק דבי רבי אמי, בשעת גמר ביאה נשמטה מתחתיו. 'ועתה
38 השמרי נא ואל תשתי יין ושכר ואל תאכלי כל טמא' מאי 'כל טמא', ותו עד השתא דברים
39 טמאים קאכלה, אמר רבי יצחק דבי רבי אמי, דברים האסורים בגוי. 'ויבקע אלהים את
40 המכתש אשר פלחי', אמר רבי יצחק דבי רבי אמי, הוא איהו דלךר טמא, לפיך נתלו
41 חייו דלךר טמא. 'ותח ל רוח ה' וגו' אמר רבי תמא ברבי חנינא, חלתה נבואתו של יעקב
42 אביו, דכתיב 'יהי דן נחש עלי דרד'. 'לפעמו במחנה דן' אמר רבי יצחק דבי רבי אמי,
43 מלמד שהיתה שכינה מקשקשת לפניו בוג, פתיב הקא 'לפעמו במחנה דן', ודכתיב 'הקם
44 לפעמו וירמו'. 'בין צרעה ובין אשתאול' אמר רבי אמי, צרעה ואשתאול שני הרים גדולים
45 היו ועקרו שמשוו וסחנן זה בזה. 'והוא יחל להושיע את ישראל' אמר רבי תמא ברבי חנינא,
46 הוחל

ביאורים למסכת סוטה דף ט עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 בית דין. ולב ישראל (שנאמר ויניב אבשלום את לב אנשי
 2 ישראל) - שאמר לבאים להתידין אצל דוד, שאם היה דן אותם היה
 3 מזכה אותם, ובכך גנב את לב העם. לפיכך נתקעו בו שלשה
 4 שכמים - שרביטים, שנאמר ויזקח שלשה שכמים בכפו ויתקעם
 5 בלב אבשלום.
 6 וכן לענין הפוקה, מצאנו שמקבלים את השכר באותו ענין של
 7 המצווה. מרים המתניתה למשה שעה אחת, כשהיה בתוך התיבה
 8 ביאור, שנאמר ויתתצב אחתו מרחק, לפיכך קיבלה שכר
 9 ונתעכבו לה ישראל ו' ימים במדבר בזמן שהיתה מצורעת, שנאמר
 10 ויהעם לא נסע עד האסף מרים. יוסף זכה לקבור את אביו ואין
 11 באחיו גדול ממנו - שיוסף היה מלך והתעסק בקבורת יעקב,
 12 שנאמר ויעל יוסף לקבר את אביו ויעלו עמו גם רכב גם
 13 פָּרָשִׁים, ובאותה מדה מדדו לו, שהתעסקו בקבורתו גדולים, שהרי
 14 מי לנו גדול מיוסף שלא נתעסק בו אלא משה, בדלהלן. וכן מצוינו
 15 במשה, שזכה בעצמות יוסף ואין בישראל גדול ממנו - התעסק
 16 בעצמו בהעלאת עצמות יוסף ממצרים, אף שלא היה גדול ממשה
 17 בישראל, שנאמר ויזקח משה את עצמות יוסף עמו, ובאותה
 18 מדה מדדו לו בפטירתו, שמי גדול משה שלא נתעסק בו אלא
 19 המקום - הקדוש ברוך הוא בעצמו נתעסק בקבורתו, שנאמר
 20 ויזקבר אתו בניא. מסימת המשנה, שלא על משה בלבד אמרו
 21 שהתעסק ה', בו, אלא על כל הצדיקים, שנאמר והלך לפניך צדקך
 22 כבוד ה' ואספקך - שאוסף ה' את נשמות הצדיקים במותם להביאם
 23 לגן עדן.
 24 נמרא. תנו רבנן שמשון בעיניו מרד, שנאמר ויאמר שמשון אל
 25 אביו אותה קח לי כי היא ישרה בעיני, לפיכך נקרו פלשתים
 26 את עיניו שנאמר ויאחווהו פלשתים ונקרו את עיניו. מקשה
 27 הגמרא, אינו, וכי שמשון נשאה לפי שנתן בה עינו, והכתוב ויאביו
 28 ואמו לא ידעו כי מה היא - שישא אותה, הרי שמשון רצו
 29 שישא את הפלשתית. מתרצת הגמרא, כי אול מיהא בתר ישראליתיה
 30 אול - שמשון לא ידע שזה רצון ה', אלא הלך אחרי מראה עיניו.
 31 תניא רבי אומר, תחילת קלקולו של שמשון היה בעזה, לפיכך
 32 לקה בעזה, תחילת קלקולו בעזה, דכתיב ויגדל שמשון עזתה
 33 וירא שם אשה זונה וגו' ויבא אליה. לפיכך לקה בעזה, דכתיב
 34 כאשר תפסו אותו הפלשתים ויזיירו אותו עזתה. שואלת
 35 הגמרא, והכתיב ויירד שמשון תמנתה וגו' ולקח לו אשה משם,
 36 וכפי שבארה הגמרא לעיל שמשם נלמד שמרד בעיניו. מיישבת
 37 הגמרא, תחלת קלקולו מיהא בעזה ה' - שהקלול היה בעזה
 38 שבא עליה בזנות, אבל מה שבא לתמנת היה דרך נשואים ואינו
 39 קלקול.
 40 דורשת הגמרא את הפסוקים במעשה שמשון. ויהי אחרי כן ויהאב
 41 אשה בנחל שורק ושמה דלילה, תניא רבי אומר אילמלא (לא)
 42 נקרא שמה דלילה - גם אם לא היה שמה דלילה, ראוייה היתה
 43 שתקרא דלילה - ששם זה רומז על מעשיה, שכן דילדלה את בחו
 44 של שמשון, וכן דילדלה את לבו, וכן דילדלה את מעשיו. דילדלה
 45 את בחו, דכתיב ויפסר בחו מעליו - על ידי שגילחה את שערו,
 46 דילדלה את לבו, דכתיב ותרם דלילה כי הגיד לה את כל לבו
 47 שסוד כוחו בניירותו, דילדלה את מעשיו, דאיסתלק שבינה
 48 מיניה, דכתיב והוא לא ידע כי ה' סר מעליו - לאחר שנפסקה
 49 נזירותו. ותרם דלילה כי הגיד לה את כל לבו, שואלת הגמרא,
 50 מנא ידעה שבאותו הפעם אכן גילה לה מנין כוחו. משיבה הגמרא,
 51 אמר רבי חנין אמר רבי, ניכרין דברי אמת - שראתה שאכן שערו
 52 מגודל ואינו שותה יין. תירוץ נוסף, אבני אמת ידעה בו באותו
 53 צדיק דלא מפיק שם שמנים לכמלה, ובין דאמר נזיר אלהים

1 וכן מצוינו בנחש הקדמון - הנחש הקדמון שנברא בבריאת העולם,
 2 שנתן עינו כמה שאינו רואי לו - בחוה, ובא עליה. מה שביקש
 3 לא נתנו לו - שאסור בה, ומה שברדו - שהיה בקומה זקופה,
 4 ובדלהלן, נטלוהו ממנו. אמר הקדוש ברוך הוא, אני אמרתי
 5 שהנחש יהא מלך על כל בהמה וחי, ועכשיו - עונשו שארור
 6 הוא מכל הבהמה ומכל חית השדה. אני אמרתי ויהא מלך בקומה
 7 זקופה, עכשיו, על גחונו ילך. אני אמרתי יהא מאכלו מאכל
 8 אדם, עכשיו, עפר יאכל. הוא אמר אהרוג את אדם ואשא את
 9 חוה - הנחש חשב להרוג את האדם על ידי שיאכילו מעץ הדעת,
 10 ועל ידי כך יוכל לישא את חוה, עכשיו, איכה אשית בינך וביני
 11 האשה וביני ורעה וביני ורעה - לא רק שלא תהיה אהבה בינו לבין
 12 האשה, אלא אף תהיה איבה ביניהם.
 13 וכן מצוינו בקין - שנתן עינו בתאומה הנוספת שנולדה עם הבל,
 14 וקלח - בכהונה של אהרון, וסופו שבלע באדמה. ובלעם - בכסף
 15 של בלק, וסופו שנהרג כשהלך לישול את הכסף. ודואג - שקינא
 16 בודו, ואחיתופל - במלוכה, ומתו בקיצור ימים. ונחזי - בממון עמון,
 17 ונצטרע. ואבשלום - במלוכה, ונהרג. ואדוניו - באבישג, ונהרג.
 18 ועוזיו - בכהונה גדולה, ונצטרע והפסיד גם את המלוכה. והמן.
 19 שכל אלו שנתנו עיניהם כמה שאינו רואי להם, מה שביקשו לא
 20 ניתן להם, ומה שברדו נטלוהו מהם.
 21 שנינו במשנה, בדרך התחילה בעבירה וכו' לפיכך תלקח הירך
 22 תחילה ואחר כך הבטן. שואלת הגמרא, מנא הני מילי - מניין
 23 שלוקה הסוטה תחילה בירך, אילמלא משום דכתיב - נלמד ממה
 24 שמשביע הכהן את האשה לפני שותה ואומר, "בת ה' את
 25 יריכה נפלת ואת פניך כגב" - שקודם ירך ואחר בטן, והכתיב -
 26 הרי לאחר שותה ונמצא שזינתה כתוב וצבתה כמנה ונפלה
 27 וירכה" - נמצא שלוקה הבטן תחילה. מתרצת הגמרא, אמר אבני כי
 28 לוי, לוי, תחילה ירך ויחדר מן לויט - כאשר מקלל הכהן את
 29 האשה ומשביעה על מה שיקרה לה אם ימצא שזינתה, מקללה
 30 תחילה על הירך ואחר כך על הבטן, ומשום שירך התחילה
 31 בעבירה. ומנא כי בירך, כי אורחיהו בירך - אך כאשר המים
 32 בודקים אותה, הם בודקים לפי הסדר שנכנסים לגוף, מן ברישא
 33 ויחדר ירך - קודם הבטן ואחר כך הירך. ואמרה המשנה שלוקה הירך
 34 תחילה, כיון שהקללה היא תחילת הפורענות. שואלת הגמרא,
 35 בקללה נמי - בפסוק אחר כתיב לצבות מן ולגל ירך - הרי גם
 36 בקללה מצאנו שקודם הבטן לוקה. משיבה הגמרא, והוא דמוצע
 37 לה כהן - בפסוק זה מדיע הכהן לטוטה, דמין ברישא ויחדר ירך -
 38 שבפועל, קודם תלקח הבטן ואחר כך הירך, ואין פסוק זה חלק
 39 מהקללה. ומבאר הגמרא, שצריך להודיע לה כן, כדי שלא
 40 להוציא לעז על מים המרים - שיאמרו שמה שקרה לה אינו קשור
 41 לשתיית המים, מפני שלא נגרם לה על פי סדר דבריו.
 42 המשנה מביאה עוד מקומות שהעונש הוא באותה מדה שחטאו, וכן
 43 לטובה שמקבלים שכר מדה כנגד מדה.
 44 משנה. שמשון הלך אחר עינו - נמשך אחרי מראה עיניו, לפיכך
 45 נקרו פלשתים את עינו, שנאמר ויאחווהו פלשתים ונקרו את
 46 עינו, אבשלום נתנא בשערו, לפיכך נתלה בשערו - שהסתבר
 47 שערו ונתלה באילו, ואז הרגו אותו. ולפי שפא אבשלום על עשר
 48 פלגשי אביו לפיכך נתנו בו עשר לזנביות - חנינות, שנאמר
 49 וינסבו עשרה אנשים נשאי כלי יואב וכו' את אבשלום. ולפי
 50 שנגנב אבשלום שלש זנבות, את לב אביו ולב בית דין - שבקש
 51 מדוד לכתוב לו ששני אנשים שהוא יבחר בהם ילכו אותו להקריב
 52 את קרבנו יהיו צריכים לבא עמו, והלך אבשלום והראה זאת לשנים
 53 ועוד שנים, עד שאסף מאתים ראשי סנהדרין, ובכך גנב לב אביו ולב

ביאורים למסכת סוטה דף י עמוד א מותר "ש"ס לובלין - מוכן המאור"

54 במשפט צדק, שנאמר בברכת יעקב, "דן ידין עמו באחד וגו'" -
 55 משבט דן ועמוד אדם שידון את ישראל כיחידו של עולם, ונאמר על
 56 שמשון, ואמר רבי יוחנן, שמשון על שמו של הקדוש ברוך הוא
 57 נקרא, שנאמר "כי שמש וימנו ה' אלהינו וגו'" - כלומר שישמש
 58 הוא אחד משמותיו של הקדוש ברוך הוא. ונקרא שמשון על שם זה.
 59 שואלת הגמרא, אלא מנחה - שנקרא ממש על שמו של הקדוש
 60 ברוך הוא, אם כן לא ימחה - יהיה אסור למחוק את המילה שמשון.
 61 עונה הגמרא, שמשון לא נקרא כך על שמו של הקדוש ברוך הוא,
 62 אלא כוונת רבי יוחנן, שנקרא כך לפי שהיה בו מעין שמו - תכונתו
 63 של הקדוש ברוך הוא, שמה הקדוש ברוך הוא מנין על כל
 64 העולם כולו, אף שמשון היה מנין פדויו על ישראל. ואמר רבי
 65 יוחנן, בלעם חניג ברנלו אחת היה, שנאמר "ולך שפי" - שפון
 66 וחיגר בגללו האחת. שמשון חניג ברנלו חניג היה, שנאמר
 67 "שפיין עלי אדח" - שפיפה כפולה, שהיה חניג בשתי רגליו.
 68 תנו רבנן, חמשה בני אדם נבראו מעין דוגמא של מעלה -
 69 שנשנתו בבריאתם לתפארת מיתר הברואים, וכוונן - כל חמישה
 70 אלו, לקו בהן - באותם איברים. הברייתא מונה את החמשה בני
 71 אדם, שמשון, היה מעין דוגמא של מעלה בכחו - בגבורתו. שאול,
 72 היה מעין דוגמא של מעלה בצוארו - שהיה צווארו נאה מאוד.
 73 אבשלום, היה מעין דוגמא של מעלה בשעריו - שהיה שערו עבה.
 74 צדקיהו, היה מעין דוגמא של מעלה בעיניו - שהיטיב לראות בהם
 75 יותר מהרגיל. אסא, היה מעין דוגמא של מעלה ברגליו - שהיה לו
 76 ברגליו כח עצום יותר משאר אדם. ומביאה הגמרא ראייה שכל אלו
 77 לקו במעלותיהם, שמשון לקה בכחו, שאול לקה בחיבתו, וכוונן מעליו.
 78 שאול לקה בצוארו, דכתיב "ויקח שאול את החרב ויפלו עליה",
 79 הרי שנהרג בצוארו. אבשלום לקה בשעריו, כדכתיב לוימטר קמן
 80 - כפי שחבאר הגמרא להלן. צדקיהו לקה בעיניו, דכתיב "ואת
 81 עיני צדקיהו עור". אסא לקה ברגליו, דכתיב "דק לעת וקנתו
 82 חלה את רגליו", ואמר רב יהודה אמר רב, מחלתו היתה שאחותו
 83 פדגרא - סוג חולי הרגלים. אמר ליה מר זוטרא גרייה דרב נחמן
 84 לרב נחמן, היכי דמי פדגרא - מהו ההרגשה בחולי זה, אמר ליה
 85 הרגשתו היא כמחט הדוקרת בכשר חחי. שואלת הגמרא, מאי ידע
 86 - מנין ידע רב נחמן שזוהי ההרגשה. ומשיבה, איבא דאמרי, מיהוש
 87 הנה חש ביה - רב נחמן חלה בזה והרגיש את הכאב. ואיבא
 88 דאמרי, מרביה שמע ליה - כך קיבל מרבו. ואיבא דאמרי, "סוד
 89 ה' ליראי וכוונתו להודיעם" - ידע ואת רב נחמן ברוח קדשו.
 90 דרש רבא, מפני מה נעשה אסא וחלה, מפני ששעשה אנגריא -
 91 עבודת המלך, בתלמידי חכמים, שנאמר "והמלך אסא שמיע
 92 את כל יהודה אין נקי" - הזעיקן לבל יהיה מי מכולם נקי ונפטר
 93 מלבוא לשאת את אבני הרמה שבנה בעשא מלך ישראל. ומבאר
 94 הגמרא, מאי אין נקי, אמר רב יהודה אמר רב, אפילו חתן
 95 מחדרו וכלה מחופתה שנאמר בהם "נקי יהיה לביתו שנה אחת",
 96 לא נפטרו מהכרות אסא, וכל שכן שלא פטר את התלמידי חכמים.
 97 הגמרא מקשה סתירה בפסוקים אודות העיר תמנת. כתיב "ויער
 98 שמשון תמנתה", משמע שתמנת היתה בעמק, וכתיב לגבי תמר,
 99 "הנה חמיר עליה תמנתה", משמע שהיתה על הר. מתרצת הגמרא,
 100 אמר רבי אלעזר, שמשון שנתנגה בה - שהתגנה במעשה זה,
 101 נשוא שם אשה האסורה לו, מבנות פלשתים, כתיב ביה וירידה
 102 נאמרה בו לשון ירידה. ואילו יהודה שנתעלה בה - שהתעלה
 103 במעשה זה, שהיה ממעשה זה נולדו פרץ ורחם עמידו מלכים
 104 ונביאים בישראל, כתיב ביה עליה - נאמרה בו לשון עליה. רבי
 105 שמואל בר נחמני אמר - מיישב באופן אחר, שתי תמנות היו -
 106 שני מקומות נקראו תמנת, תרא בירידה ותרא בפליה - אחת מהם

1 כוונת הפסוק, שהחל - בטלה שבועתו של אבימלך דכתיב "אם
 2 תשקר לי ולניני ולנכדי", - שנשבועו אברהם ואבימלך שלא ישמול
 3 אחד על ניניו ונכדיו של האחר, ובטלה השבועה מפני שהפלתים
 4 עברו עליה תחילה.
 5 נאמר בפסוק, "ותלד האשה בן ותקרא את שמו שמשון ויגדל הער
 6 ויברכהו ה'", שואלת הגמרא, במה ברכו. אמר רב יהודה אמר
 7 רב, שברכו באמתו, שהיתה אמתו כבני אדם - כשאר בני אדם,
 8 וידעו היה רב כנחל שומרה.
 9 נאמר בנביא שקודם שהפיל שמשון את הבית בו שדו הפלשתים
 10 ששבועה, התפלל לה' שיהיה בעורו, הגמרא דורשת את תפילתו,
 11 "ויקרא שמשון אל ה' ויאמר ה' אלהים יבניני נא ויחניני נא אף
 12 הפעם תהו ואנאקמה נקם אחת משתי עיני מפלשתים" - שאקבל
 13 שכר ניקור עיני האחת בעולם הזה על ידי שאנקם מפלשתים. אמר
 14 רב, אמר שמשון לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם וכוונן
 15 לי עושרים (ישתיים) שנה ששפמתי את ישראל ולא אמתי לאחד
 16 מהם העבר לי מקל במקום למקום, וכיון שלא לקחתי מהם אפילו
 17 שימוש קל כזה, נמצא שעיוורון עיני אינו כעונש על לקחת שוחד,
 18 ולכן יותן שכרי בעד זה להינקם מפלשתים.
 19 "ולך שמשון וילך שלש מאות שועלים", שואלת הגמרא, מאי
 20 שנה שועלים - מדוע צד דווקא שועלים. ומשבת, אמר רבי איבו
 21 בר נבדי אמר רבי חייא בר אבא, אמר שמשון, יבא מי שחוויר
 22 לאחוריו - השועל, שכאשר צדים אותו אינו מרחיק לברוח אלא
 23 מטובב דרכו עקלקלות ובורח, ויפרע מפלשתים שחוויר בשבועתו.
 24 תניא אמר רבי שמעון חסיד, בין כתיביו - רוחב כתפיו של
 25 שמשון, ששים אמה היה, שנאמר "וישכב שמשון בעזה ער חצי
 26 הלילה, וינקם כחצי הלילה, ומצא את דלתות שער העיר ועלולו
 27 וינאחו בדלתות שער העיר ובשתי המזוונות - עמודי הפתח, ויסקעם
 28 - ויעקרם ממקומם עם הפריה, וישם על כתיביו ועלם אל ראש
 29 ההר אשר על פני חברון, ויגמרו - מסורת בידינו מרבתינו, דאין
 30 דלתות ענה פחותות משישים אמה רוחב.
 31 הגמרא מוסיפה לבאר פסוקים נוספים האמורים לגבי שמשון. "ויהי
 32 מותו בבית האסורים", אמר רבי יוחנן אין מתינה אלא לשון
 33 עבירה, וכן הוא אמר - ומצינו לשון זה בפסוק "תמתן לאחד
 34 אשתו". מלמד - העבירה היא, שכל אחד ואחד מאנשי פלשתים
 35 הביא לו את אשתו לבית האסורים כדי שיבוא עליה ועל ידי כך
 36 יותש כוחו, וכן כד שנתעבר הימנו ותלד בנים יגבורים כמותו.
 37 אמר רב שפיא, היינו דאמרי אינשי - זהו שאומרים הבריות לפני
 38 כל אדם מבאים מה שהוא רגיל בו, כמו דשתי מקרא מקרא - לפני
 39 הרגיל בשתיית יין מבאים יין, כמו רפוקא - לפני אדם עובד אדמה
 40 ועודר בגינתו שרגיל לאכול ירק, גרדיא דובלא - מבאים סל מלא
 41 ירק. וכן שמשון, שהיתה דרכו להזדווג עם בנות פלשתים, גם בבית
 42 האסורים לא חסר לו הרבר.
 43 ואמר רבי יוחנן, כל אדם המזנה עם נשים, אשתו מוננת עליו -
 44 מונה עם אחרים, שנאמר "אם נפתה לבי על אשה ועל פתח רעי
 45 ארבותי" - אם היה לבי נפתה מהיצר הרע על אהבת אשה, ואם
 46 ארבותי על פתח רעי לחזור אחר אהבת אשתו לזנות עמה, וכתיב -
 47 העונש על כך הוא הנאמר בפסוק הבא, ש"תמתן לאחד אשתו
 48 ועליה ירעוון אחריו" - שתיהו אשתו שפחה בויהי הסתהת
 49 בריחיה, וישכבו עמה אחרים. והיינו דאמרי אינשי, זהו שאומרים
 50 הבריות, איהו כי קאיר - הוא עסוק בדלעת גדולה, ואיתתיה כי
 51 בוציני - ואשתו עסוקה בדלעת קטנה, כלומר שניהם עסוקים באותו
 52 ענין.
 53 ואמר רבי יוחנן, שמשון דן את ישראל באביהם שבשמים -

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף י עמוד א

רש"י

הוחל שבועתו של אבימלך, בטלה. לשון אל יחל דברו ומצדו, לפי שהם עברו על השבועה תחלה. כמה ברכו. כל ברכה שבמקרא לשון רבי הוא, דבר המרבה ומצדו בו שבע מיישין בלע"ז. ומה ברכה נמצא בו, לא מצדו עשר בשמשון; שברכו באמתו. להיות זרעו כנחל שוטף. למה שנתארה נתברר: נקם אחת משתי עני. שבר אחת מצדו תן לו בנגמתי זו, ושבר האחרת לעולם הבא: שהזר לאחוריו. כשצדן אותו אינו (מרחיק) לברוח אלא חוזר עקלקלות: שער העיר. בושערו עזה משתעי קרא: על כתפיו. כשיעור כתפיו: קמו דשתי המקרא המקרא. לפני כל אדם מביאין מה שהוא רגיל בו, לפני שומי יין מביאין יין; קמו דפוקא גרידיא דובלא. לפני עובר אדמה וחופר בגנות שקריל לאכול ירק מביאין סל מלא ירק. דובלי מין ירק הוא: קארי ובוציני. מין אחד הוא. אלא

אלא מעתה לא ימחה. תימח דרבי מאי שנא משלום דאמר בפ"ק דשבת וק"ו א' אמר רב המנאנא משמיה דעולא אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בבית המרחץ משום דשם גופיה איקרי שלום דברכתוב ויקרא לו ה' שלום ולא קא חשיב ליה במס' סופרים (פ"ו) בחדי שמות שאין נמחקין ונראה דתנא ושירי ועדף מחנן ורחום דאמר בפרק שבועת העדות (משנת דף ס"ז) ונמחק דלא אשכחן שקרא הקב"ה שמו כן תנן וזכא פריך הוא דקאמר על שמו של הקב"ה נקרא משמע ושמו נקרא כך דחיינו דקא רדי אלא מעין שמו כמו תנון על שם שהוא חונן ומרחם על ברייתו:

נחח

אבא, אמר שמשון, יבא מי שחוזר לאחוריו ויפרע מפלשתים שחזרו בשבועתן. תניא אמר רבי שמעון החסיד, בין כתיפיו של שמשון, ששים אמה היה, שנאמר וישבב שמשון עד חצי הלילה, ונקם בחצי הלילה, ויאהז בדלתות שער העיר ובשתי המזוזות ויסעם עם הכרית, וישם על כתיפו, וימירו דאין דלתות עזה פחותות מששים אמה. ויהי טוחן בבית האסורים אמר רבי יוחנן, אין טחינה אלא לשון עבירה, וכן הוא אמר תמחן לאחר אשתו, מלמד שכל אחד ואחד הביא לו את אשתו לבית האסורים כדי שתתעבר הימנו. אמר רב פפא, היינו דאמרי אינשי, קמו דשתי חמרא, חמרא. קמו דפוקא, גרידיא דובלא. ואמר רבי יוחנן, כל המזונה, אשתו מזונת עליו, שנאמר אם נפתה לבי על אשה ועל פתח רעי ארבתה וכתיב תמחן לאחר אשתי ועליה יכרעון אחריו, והיינו דאמרי אינשי, איהו בי קארי ואיתתיה בי בוציני. ואמר רבי יוחנן, שמשון דן את ישראל פאביהם שבשמים, שנאמר דן ידיו עמו פאחד וגו'. ואמר רבי יוחנן, שמשון על שמו של הקדוש ברוך הוא נקרא, שנאמר פי שמש ומגן ה' אלהים וגו'. אלא מעתה, לא ימחה. אלא, מעין שמו של הקדוש ברוך הוא, מה הקדוש ברוך הוא מגין על כל העולם כולו, אף שמשון מגין בדורו על ישראל. ואמר רבי יוחנן, בלעם חוגר ברגלו אחת היה, שנאמר וילך שפי'. שמשון חוגר בשתי רגליו היה, שנאמר שפיפון עלי ארצה. תנו רבנן, חמישה נבראו מעין דונמא של מעלה, וכילן לקו בהן. שמשון בבהו, שאול בצוארו, אבישלום בשערו, צדקיה בעיניו, אסא ברגליו. שמשון בבהו, דכתיב ויסר כחו מעליו, שאול בצוארו, דכתיב ויפח שאול את החרב ויפל עליה. אבישלום בשערו, דבדעיניו למימר קמון. צדקיה בעיניו, דכתיב ואת עיני צדקיהו עור'. אסא ברגליו, דכתיב ורק לעת זקנתו חלה את רגליו, ואמר רב יהודה אמר רב, שאחותו פדגרא. אמר ליה מר זוטרא בריה דרב נחמן לרב נחמן, היכי דמי פדגרא, אמר ליה פמחט בכשר החי. מנא ידע, איפא דאמרי, מיחש הוה חש ביה. ואיפא דאמרי, מרביה שמע ליה, ואיפא דאמרי, 'סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם'. דרש רבא, מפני מה נענש אסא, מפני שעשה אנגריא בתלמודי חכמים, שנאמר והמלך אסא השמיע את כל יהודה אין נקי'. מאי אין נקי', אמר רב יהודה אמר רב, אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה. כתיב וירד שמשון תמנתה, וכתיב והנה חמוץ עליה תמנתה, אמר רבי אלעזר, שמשון שנתנה בה, כתיב ביה ירידה. יהודה שנתעלה בה, כתיב ביה עליה. רבי שמואל בר נחמני אמר, שתי תמנאות היו, חדא בירידה וחדא פעליה. רב

הוחל שבועתו של אבימלך, דכתיב 'אם תשקר לי ולגיני ולגכרדי'. ויגדל הנער ויברכהו ה' כמה ברכו, אמר רב יהודה אמר רב, שברכו באמתו, אמתו כבני אדם, וזרעו כנחל שוטף. ויקרא שמשון אל ה' ויאמר ה' אלהים זכרני נא וזכונני נא אף הפעם הוה ואנקמה נקם אחת משתי עיני מפלשתים. אמר רב, אמר שמשון לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם וכו' לי עשירים (ושתיים) שנה ששפמתי את ישראל ולא אמרתי לאחר מהם העבר לי מקל מפקום למקום. וילך שמשון וילכד שלש מאות שועלים מאי שנא שועלים, אמר רבי איבו בר נגדי אמר רבי חיאי בר אבא, אמר שמשון, יבא מי שחוזר לאחוריו ויפרע מפלשתים שחזרו בשבועתן. תניא אמר רבי שמעון החסיד, בין כתיפיו של שמשון, ששים אמה היה, שנאמר וישבב שמשון עד חצי הלילה, ונקם בחצי הלילה, ויאהז בדלתות שער העיר ובשתי המזוזות ויסעם עם הכרית, וישם על כתיפו, וימירו דאין דלתות עזה פחותות מששים אמה. ויהי טוחן בבית האסורים אמר רבי יוחנן, אין טחינה אלא לשון עבירה, וכן הוא אמר תמחן לאחר אשתו, מלמד שכל אחד ואחד הביא לו את אשתו לבית האסורים כדי שתתעבר הימנו. אמר רב פפא, היינו דאמרי אינשי, קמו דשתי חמרא, חמרא. קמו דפוקא, גרידיא דובלא. ואמר רבי יוחנן, כל המזונה, אשתו מזונת עליו, שנאמר אם נפתה לבי על אשה ועל פתח רעי ארבתה וכתיב תמחן לאחר אשתי ועליה יכרעון אחריו, והיינו דאמרי אינשי, איהו בי קארי ואיתתיה בי בוציני. ואמר רבי יוחנן, שמשון דן את ישראל פאביהם שבשמים, שנאמר דן ידיו עמו פאחד וגו'. ואמר רבי יוחנן, שמשון על שמו של הקדוש ברוך הוא נקרא, שנאמר פי שמש ומגן ה' אלהים וגו'. אלא מעתה, לא ימחה. אלא, מעין שמו של הקדוש ברוך הוא, מה הקדוש ברוך הוא מגין על כל העולם כולו, אף שמשון מגין בדורו על ישראל. ואמר רבי יוחנן, בלעם חוגר ברגלו אחת היה, שנאמר וילך שפי'. שמשון חוגר בשתי רגליו היה, שנאמר שפיפון עלי ארצה. תנו רבנן, חמישה נבראו מעין דונמא של מעלה, וכילן לקו בהן. שמשון בבהו, שאול בצוארו, אבישלום בשערו, צדקיה בעיניו, אסא ברגליו. שמשון בבהו, דכתיב ויסר כחו מעליו, שאול בצוארו, דכתיב ויפח שאול את החרב ויפל עליה. אבישלום בשערו, דבדעיניו למימר קמון. צדקיה בעיניו, דכתיב ואת עיני צדקיהו עור'. אסא ברגליו, דכתיב ורק לעת זקנתו חלה את רגליו, ואמר רב יהודה אמר רב, שאחותו פדגרא. אמר ליה מר זוטרא בריה דרב נחמן לרב נחמן, היכי דמי פדגרא, אמר ליה פמחט בכשר החי. מנא ידע, איפא דאמרי, מיחש הוה חש ביה. ואיפא דאמרי, מרביה שמע ליה, ואיפא דאמרי, 'סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם'. דרש רבא, מפני מה נענש אסא, מפני שעשה אנגריא בתלמודי חכמים, שנאמר והמלך אסא השמיע את כל יהודה אין נקי'. מאי אין נקי', אמר רב יהודה אמר רב, אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה. כתיב וירד שמשון תמנתה, וכתיב והנה חמוץ עליה תמנתה, אמר רבי אלעזר, שמשון שנתנה בה, כתיב ביה ירידה. יהודה שנתעלה בה, כתיב ביה עליה. רבי שמואל בר נחמני אמר, שתי תמנאות היו, חדא בירידה וחדא פעליה. רב

שאלו גדולים ואלו קטנים. כלומר כמה שהוא עוסק היא עסקה; באהרי. ביחודו של עולם במשפט צדק: שפי'. לשון חומה: כמו ושמיית ככרד שמשותף (קטניו זה) על שמו של הקב"ה. משמע שפגרו בשמו של הקב"ה משום: מעין שמו. שאין שמש שם משום. אלא מגן ומציל: שפי'. אשלווישטיש, כמו דשף מדרוכיה (קטני זה) מה: שפיפון. שפיה כפולה: מעין דונמא בל. נשתנו מן התחתונים לתפארת: ויסר כחו. לא מייחתי ראיה אלא דכלן לקה: שאול בצוארו. ויגבה מכל העם משכמו ומעול 6 י: ויפל עליה. מקום שהורגין בהרבה והיינו צואר צדקיה בעיניו. לא ידענא קנן דנשתנה לשבח. וכן אסא ברגליו. אלא כן שמע מרבו: פדגרא. שם חילי הוא שאוחז ברגליו וקרא לו פדגרא: נענש אסא. חלולות: אנגריא. עבודת הפולה: השמיע את כל יהודה. העיקר. וישאו את אבני הרמה שהיה מלך ישראל בונה עליה כרך לבלתי תת יוצא וקא ילאסא: חתן. שקובט בו נקי יודה לביתו וגו' (קטניו זה) כתיב וירד שמשון תמנתה. אלא תמנת בירידה, וכתיב עולה תמנתה אלא עליה היא. ושמשון יהודה תרנייהו בארץ ישראל הוה שנתנה בה. שנקא מבנות פלשתים האסורות לו: יהודה נתעלה. שמשם נולדו פרץ ורחם שתעמידו מלכים ונביאים בישראל: דאתי מהאי גיסא. שהיתה מושבת באמצע שפוע החר. הבא לה מראש החר יורה. הבא לה מרגלי החר עולה כגון וירדני ובי בארי ונשי. עיריות הן היושבות בשפוע הקרים: מצפות לראותו. שהיו רגליו להתקבל שם ולולו. והנה חביב עליהם: שנתנה עינים לזרביה. דונמא ופתח החר נתנה לעצמה שאין עברה בדרך גיורת אני. ואיני עובדת כוכבים. וראייה לה: פנויה אני. ומתרת לכל אדם: ותופא אני. והיינו קטנה והשאינו אני ואחי ואין נשואין לער ואונן כלום לאסר עליו משום פלותו, ואין זכות לאדם ולאסר את להשיא קטנה אלא האב זוכה בה כדכתיב את בתו נתתי לאיש הזה וקטניו כס. ולהך סקרא לאו בתו של שם היתה, משמנת ששים לעיכל כלי שנותני של שם. ויעקב כבר היה יותר מן מאה ונעשה חתונה אני. מנדה: ונפע בו. להנהיג עוברי ושובים: פונדק. ללון שם אורחים. ולשון אשיל נטריוקן הוא. אכילה שתיה לזה. שהיה מאכילן ומשקן ואח"כ מלחא אותו: וישע אח"ל אפדנו. פסוק הוא בדניאל על אחד מהמלכים: אלא

פפא אמר, חדא תמנה הוא, דאתי מהאי גיסא - ירידה, ודאתי מהאי גיסא - עליה, כגון ורדונגיא, ובי בארי, ושוקא דנרש. ותשבב כפתח עיניו, אמר רבי אלכסנדר, מלמד שהלכה וישבה לה בפתחו של אברהם אבינו, מקום שפיל עינים צופות לראותו. רבי חנין אמר רבי, מקום הוא ששמו עינים, וכן הוא אמר תפוח והעינים. רבי שמואל בר נחמני אמר, שנתנה עינים לזרביה. כשנתעלה, אמר לה, שמא נברית את, אמרה ליה גיורת אני. שמא אשת איש את, אמרה ליה פנויה אני. שמא קיבל בה אביך קידושין, אמרה ליה יתומה אני. שמא ממאה את, אמרה ליה מהורה אני. וישע אשל בכאר שבע' אמר ריש לקיש, מלמד שעשה פרדם ונטע בו כל מיני מגדים. רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר פרדם וחד אמר פונדק, בשלמא למאן דאמר פרדם, היינו דכתיב וישע, אלא למאן דאמר פונדק, מאי וישע, כדכתיב וישע אח"ל אפדנו וגו'. ויקרא שם בשם ה' אל עולם, אמר ריש לקיש, אל תיקרי ויקרא, אלא

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף י עמוד ב

תוספות

1 נוח לו לאדם שיפיל את עצמו לתוך כבשן האש. כדאמר בפי' הוזהב (כ"ה דף נ"ט) כל הדרודין
 2 לניהנם עולין חוץ ממשלה וחד מינייהו המלכין פני חבירו ברבים ואומר בני (ט"ז ע"ג)
 3 נוח לו לאדם שיביע ספק אשת איש ואל ילבין פני חבירו ברבים מגלן מרוד ונראה האי
 4 דלא חשיב ליה (נפחוס דף כ"ה) ג' עבירות שאין עומדים בפני פקוח נפש עבודת כוכבים
 5 וניגלו עירות ושפיכות דמים משום דעבירת
 6 הלכות פנים אינה מפורשת בתורה ולא נקט אלא
 7 עבירות המפורשות:
 8 יצאת בת קול ואמרה ממני יצאו כבושים.
 9 בשלחי מסכת מכות (דף נ"ג) מסק דהכי
 10 גמירי לה.
 11 דקרב רישא לגבי גופיה. תימה רבי מאיר
 12 דאמר בחלק (פסחים דף ק"ג) אבלום
 13 אין לו חלק לעולם הבא אי"ב סבירא ליה דקרב
 14 רישיה לגבי גופיה ולא סבירא ליה דאיתיה
 15 לעלמא דאתי מכל מקום אסקיה משבעה מדורי
 16 דיגיהם ואם כן אמאי לא חשיב ליה בחדי את
 17 ותאחור דאמר (ס"ג ע"ג) לא חזין ולא נדיגין ו"ל
 18 דלא חשיב אלא מלכים:
 19 דאיתיה דלעלמא דאתי. ואי קשיא הא אמר
 20 בחלק (פסחים דף ק"ד) ברא מזכי אבא
 21 אבא לא מזכי ברא כדכתיב ואין מידי מציל און
 22 אברהם מציל את ששמעאל ולא יצחק את עשו
 23 אבל הבן מציל את האב כגון יאשיהו שלא מנ
 24 את אמו ו"ל משום דאבשלום נטל את ש
 25 בעולם הזה שנתרגו במיתה משונה והתעלה לו
 26 תפלת אביו הומיא ודיחויקס דאמר דתם שדיה
 27 כתוב על גולגלתו ואת ועוד אחרת ונפרע ממנו
 28 לאחר מיתה לא מנ אותו ועוד אבשלום לא עבד
 29 עבודת כוכבים אי"ב מצי למימר הא דאמר אבא
 30 לא מזכי ברא הלא היינו משום כבוד האב אין מונעין
 31 מלמנותו עם רשעים בלא תפלה אבל תפלה
 32 מועלת ורוד התפלל על אבשלום.
 ולעולם

רש"י

1 אלא וינקרא. למד לבקרו לקרות שם בשם ה' אל עולם: כיצד לאחר שאכלו ושתו. משלו
 2 היו עומדין לבקרו לאברהם, והוא אומר להם וכי משלי אכלתם: ששכבתו פניה בבית
 3 חמיה. ולא ראה אותה כל הימים שקדלה בביתו. לפיכך לא הכיר בה: אמרין. אביו של
 4 ישעיהו ואמצינה מלך יהודה אחים הוו. ואמצינה מנרע דוד היה ואמצינה אחיו נביא היה.
 5 אלקא נביאים נפיק מנה: היא מתוצאת. הדי
 6 משמע לשון הוצאה בעל פרהה. היא מוצאת
 7 משמע לשון מציאה: סימניה: חוקמו ופתילים
 8 ומשה. שקב סמאל שהוא שר של אדום וריחקן
 9 כדי שתשרף ולא יצא דוד ממנה המפה את
 10 אדום בגיא מלח: ינת אלם רחוקים. על עסק
 11 הרחקה ששעשו סימניה רחוקים: לרוד מכתם.
 12 לאותה שהיתה ושהיא ראייה ועומדת לצאת
 13 ממנה דוד: שהוא קין. עניה ותם. במים בדרךיה
 14 מכתו תפסה. מקום מילה שהוא ראו למכה היה
 15 הם ושלם, שלא הצרך לחסרו: ר"א בשם
 16 ששקטנותו. קדם שקלף: כך בגדלתו. לאחר
 17 שמלך ולשון מכתם שהיתה תמוה מבחו
 18 מתחלתו ועד סופו, לא נחסר ענותותו מלמנה
 19 נשתתת ותיא שקלף וני' לאיש אשר אלה לו.
 20 ולא שלחה לו לאמר מפר אני הרה ודבר סימנין
 21 שלף: ותימא ליה מישר. לשלח אמור לו שממנו
 22 אני הרה ואלו סימניה: ואל ילבין בוי. אף זו נוח
 23 היה לה לשרף ואל תלבין פניה. לפיכך שלחה
 24 לו, אם יודה ויגלה הוא עצמו את הדבר יגלה.
 25 ואם לא תשרף ולא תגלה היא את הדבר: בכתב
 26 בשר. אל אביו דבר ששעשע בו, ובהכר בשרוה:
 27 קנא ידע. שממנו היא מעברת, שקא אף אחרים
 28 באו עליה: ויאמר. בת קול אמרה: כבושים.
 29 דברים, עלומים שנגזרו מלפני שיצאו מו
 30 מלכים. ואי אפשר לצאת אלא מיהודה דכתיב
 31 (מלכים ט"ז) גור ארצה יהודה. כבושים - דברי
 32 סתר, גורת המלך, כמו בהדי בקשי דקדושא
 33 בריך הוא למנה לך. בבכרות (ד' ט"ז) גבי חזקיה
 34 ביון שדיעה. שידע בה שהיא צדקת ולשם שמים
 35 נתפנה: סמין ימים לטיים. משנה לשנה, שגזר
 36 עולם היה ומגלגל אחת ל"ב חדש: דברים רישית
 37 לגבי גופיה. שהיה ראשו משלך רחוק מגופו
 38 וקרבו. שלקח סקח רע לעצמו. והכי קאמר קרא,
 39 ואבשלום לקח לו את המצבה והשקרהו) הוית
 40 בחייו. ויצב לו את מצבת אשר בעמק המלך
 41 עצה עסקיה. של הקב"ה שהוא מלך עולם שגור
 42 על דוד בן נמטעשה בת שבע.
 43 הני

1 עדות ביהוסף שמו', יהודה, שקדש' שם שמים בפרהסיא, ובה ונקרא בולו על שמו של הקדוש ברוך הוא. ביון שהודה ואמר
 2 'צדקה מונני' יצתה בת קול ואמרה, אתה הצלת חמר ושני בניה מן האור, תיך שאני מציל בזכותך שלשה מבניך מן האור, מאן
 3 יניהו, חנניה מישאל ועזריה. 'צדקה מונני' מנא ידע, יצתה בת קול ואמרה, מונני יצאו כבושים. 'ולא יסף עוד לדעתה' אמר שמואל
 4 סבא, חמיה דרב שמואל בר אמי משמיה דרב שמואל בר אמי, ביון שדיעה שוב לא פסק ממנה, פתיב הכא 'ולא יסף עוד לדעתה'
 5 וכתיב תתם 'קול גדול ולא יסף': אבשלום נתגאה בשערו וכי': תנו רבנן, אבשלום בשערו מרד, שאמר 'אבשלום לא היה איש
 6 יפה וגו' ובגללו את ראשו (וגו'), והיה מקץ ימים לימים אשר יגלח כי כבר עליו יגלחו ושקל את שער ראשו מאתים שקלים באבן
 7 המלך'. תנא, אבן שאנשי סבירא ואנשי ציפורי שוקלים בה. לפיכך נתלה בשערו, שאמר 'ונקרא אבשלום לפני עבדי דוד, ואבשלום
 8 רכב על הפרד, ויבא הפרד תחת שובך האלה הגדולה, ויאחו [ויחוק] ראשו כאלה ויתן בין השמים ובין הארץ והפרד אשר תחתיו
 9 עבר', [שקל ספסריא בעא למיפקיה]. תנא דבי רבי ישמעאל, באותה שעה נבקע שאול מתחתיו. 'ורגו המלך, ונעל על עליה
 10 השער ויבך, וכה אמר בלכתו, בני אבשלום בני בני [אבשלום], מי יתן מותי אני תחתיד אבשלום בני בני'. 'ותמלך לאט את פניו,
 11 ויצעק המלך קול גדול, בני אבשלום אבשלום בני בני, הני תמוני וימני 'בני' למה, שבעה דאסקיה משבעה מדורי גיהנם, ואיך
 12 איפא דאמרי דקריב רישיה לגבי גופיה, ואיפא דאמרי דאיתיה לעלמא דאתי. 'אבשלום לקח ויצב לו בחייו' מאי 'לקח', אמר ריש
 13 לקיש שלקח מקח רע לעצמו. 'את מצבת אשר בעמק המלך וגו'', אמר רבי חנינא בר פפא, בעצה עמוקה של מלכו של עולם,
 14 רכתיב

ביאורים למסכת סוטה דף י עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

באש ובלבד שלא להלכין את פני יהודה, ולכן שלחה ואמרה לו כן
 ברמו, כדי שאם ירצה להודות, יגלה הדבר בעצמו, ואם לא, תישרף
 ולא תגלה את הדבר.
 בהמשך הפסוק נאמר, "ותאמר ה'ר' נא למי החתמת והפתילים
 והמטה האלה, אמר רבי תמא ר'פי תנינא, ב"ה'ר' ביישר יהודה
 לאביו דבר שגרם לו צער, וכגד כר, ב"ה'ר' ביישרוהו - את
 יהודה. ומבאר, ב"ה'ר' ביישר לאביו, שכן אמר לו אודות יוסף ה'ר'
 נא הכרתנת בנך הוא", ב"ה'ר' ביישרוהו, שכשם שרימה את אביו על ידי
 נא למי החתמת ולמי הפתילים, שכשם שרימה את אביו על ידי
 הכנתו וציערו לחשוב שנטרף יוסף, נעגש אף הוא שרימתה אותו
 תמר בכליו עד שיצטער לחפשה ולמוצאה. דורשת הגמרא את
 המילה "נא", אין "נא" אלא לשון פקשה. ומבארת, שאמרה ליה
 תמר ליהודה, אף אם תרצה לכפור באותו מעשה ובסימנים, לפי
 שלא היו עדים, בפקשה מפקד - מבקשת אני ממך, שאף על פי כן,
 ה'ר' פני בוראך היוודע ועד דברך, ואל תעלים עיניך ממני.
 בפסוק הבא נאמר, "ויבר יהודה ויאמר צדקה ממני", תינו - זהו
 דאמר רב תינו בר ביונא אמר רבי שמעון חסידא, יוסף שקשר
 שם שמים פסטר - בעמידתו בנסיון במעשה אשת וטיפר, וכה
 והוסיפו לו אות אחת משמו של הקדוש ברוך הוא, דכתיב
 "עדות ביהוסף שמו". הרי שנתווספה לו האות ה', ואילו יהודה,
 שקשר שם שמים בפרהסיא - שהודה לדברי תמר ואמר "צדקה
 ממני", וכה ונקרא בולו על שמו של הקדוש ברוך הוא. ומוסיפה
 הגמרא לדרוש, בין - לאחר שהודה יהודה ואמר "צדקה ממני",
 וצתה בת קול ואמרה, אתה הצלת את תמר ושני בניה מן האור
 - מן האש, תיך שאני מציל בכותך את שלש מבניך מן האור,
 מאן נינהו, תנינא מישראל ועוריה.
 לאחר שראה יהודה את הסימנים, אמר 'צדקה ממני', שואלת
 הגמרא, מנא ידע - מזהיכן ידע יהודה שממנו הרתה, שמה אף
 אחרים באו ומזהם הרתה. ומשיבה, שצתה בת קול ואמרה, ממני
 יצאו כבושים - דברים עלומים ונסתרים אלו, שנגזר מלפני שיצאו
 מתמר מלכים, והרי אי אפשר שיצאו מלכים אלא מהיהודה, ולכן
 סובב הדבר שיבוא עליה יהודה.
 נאמר בהמשך הפסוק, "ולא יסף עוד לדעתה", אמר שמואל קבא,
 חמות דרב שמואל בר אמי משמיה דרב שמואל בר אמי, כוונת
 הפסוק, שבין שידעה - מאחר שהכיר בה יהודה שהיא צדקת ולשם
 שמים נתכוונה, שוב לא פסק ממנה - לא פסק מלבוא עליה. ומביא
 ראיה לדבר, שכתוב הכא "ולא יסף עוד לדעתה", וכתוב התם -
 במתן תורה, "את הדברים האלה דיבר ה' וגו' קול גדול ולא יסף"
 - וכמו ששם הביאור הוא שלא פסק, כך כאן..
 שנינו במשנה, אבשלום נתנאה בשערו וכו'. תנו רבנן, אבשלום
 בשערו מרד - חטא, שנאמר "וכאבשלום לא היה איש יפה וגו'
 ובגלחו את ראשו (וגו'), והיה מקץ ימים ימים אשר יגלה - עת
 גילוהו היה פעם בשנה, כי כבד עליו ונלהו - ומפני שהיה כבד עליו
 שערו לכן היה מגלחו, ושקל את שערו ראשו - והיה שוקל את שערו
 ראשו, ועלה משקלו מאתים שקלים כאבן המלך" - במשקל המלך.
 תנא, 'אבן המלך' היא אבן שאנשי מבריא ואנשי ציפורי שוקלים
 בה. ולפיכך - כיון שהתגאה אבשלום בשערו, נעגש ונתלה בשערו,
 שנאמר "ויקרא - ויזדמן, אבשלום לפני עבדי דוד, ואבשלום רכב
 על הפר, ויבא הפר תוך כדי מרוצתו, תחת שוכף - הסתככות
 ענפי האלה הגדולה, ויאחו [ויחוק] ראשו באלה - ויסתככו
 שערתיו של אבשלום ונאחו ראשו באלה, ויתן בין השמים ובין
 הארץ - נותר תלוי באויר, והפרד אשר תחתיו עבר", [שקל
 ספסירא - נטל אבשלום את חרבו, בעא למיפקיה - ורצה לחתוך

אלא ויקרא, מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקדוש
 ברוך הוא בפה כל עובר ושב - לימדו לקרות בשם ה'. כיצד,
 לאחר שאכלו ושתו אורחיו של אברהם מהמאכל ומשתה שנתן
 להם, ועמדו לרכבו - להודות לו, אמר להם, וכי משלי אכלתם,
 הרי משל אלהי עולם אכלתם, ואם כן הודו ושבתו וברכו למי
 שאמר והיה העולם - להקדוש ברוך הוא, שברא את העולם
 במאמר.
 הגמרא חוזרת לבאר פסוקים נוספים במעשה יהודה ותמר. נאמר
 "ויראה יהודה ונחשבה לזונה כי כסתה פניה", שואלת הגמרא,
 האם משום דכסתה תמר את פניה חשבה יהודה לזונה, חזרי אין
 דרך הזנות לכסות פניה. אמר רבי אלעזר, אין פירוש הפסוק
 שחשבה לזונה משום שכסתה פניה בעת שראה אותה יהודה על אם
 הדרך, אלא שכיון שפסתה פניה בבית חמה - יהודה, ולא ראה
 אותה בכל הימים שהיתה בביתו, לכן לא הכירה כשהיתה על אם
 הדרך וחשבה לזונה. ומצינו שהיתה צנועה, דאמר רבי שמואל בר
 נחמני אמר רבי יונתן, כל פלה שהיא צנועה בבית חמה, זוכה
 ויוצאין ממנה מלכים ונביאים. מנלן, מתמר, שבוכות צניעותה
 בבית חמה, וכתה ויצאו ממנה מלכים ונביאים. מבאר הגמרא,
 יצאו ממנה נביאים, דכתיב "חיון ישעיהו בן אמוץ", ואף מלכים
 יצאו ממנה בקדוד שהיה מרעה. ואמר רבי לוי, דבר זה מסורת
 בדינו מאבותינו, שאמוץ אבי ישעיה, ואמצייה מלך יהודה, אחים
 הוו - היו אחים, ואמצייה היה מזרע דוד, ואמוץ אחיו היה נביא, הרי
 שיצאו מתמר נביאים ומלכים.
 נאמר בפסוק אודות הוצאת תמר לשריפה, "היא מוצאת והיא שלחה
 אל חמה לאמר וגו'". שואלת הגמרא, מדוע נאמר 'היא מוצאת'
 שמתמנע לשון מציאה, היא מיתוצאת - שהוצאה בעל כרחה,
 מיפקי ליה - היה לפסוק לומר. אמר רבי אלעזר, אמרה התורה
 'מוצאת' לדרשה, שלאחר שנמצאו סימניה - החותם, הפתילים
 והמטה, שנתן לה יהודה, בא סמאל - שר של אדום, וירחקו, כדי
 שתישרף תמר ולא ייצא ממנה דוד העתיד להכות את אדום, וכן
 בקריאל וקרבן. לפי דברי רבי אלעזר, דורשת הגמרא את הפסוק
 הבא על תמר, תינו דכתיב - זהו שכתוב, "למנצח על יונת אלם
 רחוקים לידו מכתם", אמר רבי יוחנן - מבאר כיצד דורשים את
 הפסוק, 'על יונת אלם רחוקים' - שמשעה שנתרחקו סימניה של
 תמר על ידי סמאל, נעשית תמר כיונה אילמת - שלא היה בפיה מה
 להשיב. 'לדוד מכתם' - שיצא ממנה דוד שהיה מך - עניו, ותם
 - תמים בדרכיו לכל. דבר אחר - ביאור אחר, נקרא "מכתם" לפי
 שהיתה מכתו תמוה - שמקום המילה הראוי למכה, היה תם ושלם
 אצלו, מפני שגולד בקשהו מהול. דבר אחר, "מכתם", שהיתה
 מכתו - ענוותנותו, תמה, שמתחילתו ועד סופו לא נחסרה ענוותנותו
 ולא נשתתה, שכשם שפקמנותו - לפני שמלך, הקמין דוד עצמו
 אצל מי שגדול ממנו - אצל מפיוש, עמו לו למוד תורה, כך גם
 בגדולתו, לאחר שמלך, הקטין את עצמו כדי ללמוד תורה ממי
 שגדול ממנו.
 נאמר עוד בהוצאת תמר לשריפה, "והיה שלחה אל חמה לאמר
 לאיש אשר אלה לו אנכי תרה", שואלת הגמרא, מדוע תמר אמרה
 לשליח שיאמר ליהודה 'לאיש אשר אלה לו', לרמוז לו שהרתה
 ממנו, ותימא ליה מימר - תאמר לשליח שיגיד ליהודה בפירוש
 שממנו היא הרה. מישבת הגמרא, אמר רב וזמרא בר מוכיה אמר
 - בשם רב, ואמרי לה - יש אומרים שאמר זאת רב תנא בר ביונא
 אמר - בשם רבי שמעון חסידא, ואמרי לה אמר רבי יוחנן משום
 רבי שמעון בן יוחי, נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש
 ואל ילכין פני חבריו פריים, מנלן, מתמר - שהעדיפה להישרף

ביאורים למסכת סוטה דף יא עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

53 אלא שנתחדשו נזירותיו - שחידש גזירות ופורעניות עליהם.
54 ומבארת הגמרא, מאן דאמר חדש ממש, למד זאת מדכתיב 'חדש',
55 וכפשוטו של מקרא. ומאן דאמר שנתחדשו נזירותיו, נימוקו הוא
56 דלא כתיב וימת מלך מצרים וימלך תחתינו אחר, ולכן משמע שהיה
57 זה אותו מלך. ואף שנאמר "אשר לא ידע את יוסף", ואם היה זה
58 אותו מלך, איך לא הכירוהו. הביאור שם הוא דהוה דמי כמאן דלא
59 ידע ליה כלל - שמגזירותיו לישראל היה נראה כאילו אינו מכיר את
60 כל הטובה שעשה יוסף למצרים.
61 "ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל". תנא, הוא - פרעה, התחיל
62 בעצוה של השיעבוד תחילה, לפיכך לקח הוא תחילה. ומבארת
63 הגמרא, הוא התחיל בעצוה תחילה, דכתיב "ויאמר אל עמו",
64 לפיכך לקח תחילה, דכתיב "וככה ובעצמו ויבדל עבדיו יעלו
65 הצפרדעים" - הרי שהתחילה המכה בו.
66 "הבה נתחכמה לו", שואלת הגמרא. להם מיפעי ליה, שהרי דיבר
67 על כללות עם ישראל. ומשיבה. אמר רבי חמא רבי חנינא, אמר
68 פרעה ליועציו, באו ונחכם למושיעין של ישראל הקב"ה, לבקש
69 חכמה כנגדו כדי שלא יוכל להענישנו על שנדרוג את ישראל. אמרו,
70 במה נדונים - באיזו מיתה נמיתם ולא יוכל להענישנו ולהרגנו על
71 כך באותה מיתה, שהרי דרכו למדוד ולהעניש מדה כנגד מדה, אם
72 נדונים פאש, כתיב "כי הנה ה' פאש יבוא" וכתיב "כי באש ה'
73 נשפט וגו'", ואם כן יענישנו מדה כנגד מדה באש. ואם נמית אותם
74 בחרב, כתיב "וכתובו את כל בשר". אלא בואו ונדונים במים
75 - נשליכם ליאור, שכתב נשבע הקדוש ברוך הוא שאינו מביא
76 מבויל לעולם, שנאמר "כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבור מי
77 נח וגו'", וממילא לא יוכל להענישנו מדה כנגד מדה במים. אולם והן
78 אינן יודעין, ששל כל העולם בולו אינו מביא מבויל, אבל על
79 אויבה אחת הוא מביא, ואם כן יוכל להענישם במים. אי נמי - אף
80 אם אינו מביא מבויל אפילו על אומה אחת, אך לא נשבע אלא שהוא
81 אינו מביא, אבל הן עצמם באין ונפולין בתוכו - בתוך המים, ודבר
82 זה אינו כלול בשבועה, וכן הוא אומר - שנענשו במים, כמו שכתוב
83 "ומצרים נסים לקראתו". והיינו דאמר רבי אלעזר, מאי דכתיב
84 "כי ברכך אשר ידו עליהם", ידו הוא מלשון ביטול, כלומר,
85 שבקדירה שביטלו המצרים, שדנו את ישראל בהשלכת בנייהם
86 ליאור, בה נתפסלו הם, שטבעו ונתבשלו בים סוף כבקדירה.
87 שואלת הגמרא, מאי משמע דהאי - מהיכן משמע לרבי אלעזר
88 שידו לישנא דקדירה הוא, ומשיבה, דכתיב "ויוד עקב נזיר" -
89 שיבשל עקב תבשיל בקדרה.
90 כיון שהובא לעיל שטיכסו פרעה ועבדיו עצה להתחכם נגד מושיעין
91 של ישראל, מביאה הגמרא מי היו היועצים בעצה זו.
92 אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי סימאי, שלשה היו פאותה
93 עצה של הבה נתחכמה לו, והם, בלעם ואיוב ויתרו. בלעם שייעץ
94 לדונם במים, נהרג. איוב ששיתק ולא מחה, נידון בפיסורין. יתרו
95 שפירח, ולא רצה ליעיץ לעשות רע לישראל, וכו' מבני בניו שישבו
96 בלשכת הנזית בעצת הסנהדרין ויעשו משפט ברשעים, שנאמר
97 "ומשפחות ספרים - חכמים בתורה, יושבי יעבץ - תלמידי יעבץ
98 שהיה אדם גדול בתורה, והיה שם משפחתם, תרעתיים - על שם
99 ששמעו תרועה בהר סיני, וכן על שם שהיו יושבים ודינים בשערי
100 ירושלים, שמעתיים - ששמעו מצות אביהם, (שוכתיים) [שוכתיים]
101 - שהיו יושבים סבוכות, הקהה הקינים - הם בני הקיני, הקאים
102 מחמת אבי בית רכב] - שולדו מחמת, שהיה מבית רכב. וכתיב
103 "כני קיני חתן משה וגו'", הרי שהקיני הם בניו של יתרו, וקראם
104 הנביא "משפחת סופרים", דהיינו סנהדרין, וכן "תרעתיים", דהיינו זקני
105 שער.

1 דכתיב "הנני מקים עליך רעה מבידתך", וכונת הפסוק, שאבשלום
2 לקח את דבר הקב"ה וגזירתו העמוקה לדוד במעשה בת שבע,
3 שנאמר לו "הנני מקים עליך רעה מבידתך", והציב את אותה עצה
4 וקיימה, וגרם לאותה רעה שתיקרא על שמו, וזה הוא המקח הרע
5 שלקח בעצמו.
6 פיוצא ברכך אתה אומר, כעין דרשה זו יש לדרוש על הנאמר בעת
7 ששלח יעקב את יוסף לראות את שלום אחיו, ושעל ידי כן התגלגל
8 הדבר וירדו אבותינו למצרים, "וישליחהו מעמק חברון", אמר רבי
9 חנינא בר פפא, מהו מעמק חברון, בעצה עמוקה של אותו צדיק
10 - אברהם, שכתב חברון. דכתיב - בכרית בין הבתרים, שאמר
11 הקב"ה לאברהם, "ידע תדע כי נר יהיה ורעה בארץ לא להם וגו'",
12 ועל ידי שנמכר יוסף למצרים וירדו אבותינו לשם, התקיים הדבר.
13 הגמרא חזרת לבאר את הפסוק שהביאה לעיל אודות אבשלום. כי
14 אמר אין לי בן, שואלת הגמרא, ולא הוה ליה בן - האם לא היו
15 לאבשלום בנים, והכתיב "ויולדו לאבשלום שלשה בנים ונת
16 אותם". מתרצת הגמרא, אמר רב יצחק בר אבדימי, אין הכוונה
17 שלא היו לו בנים, אלא שלא היה לו בן הנון - ראוי למלכות, ולכן
18 חפץ להנציח את שמו לדרוש על ידי המצבת. רב הקדא אמר,
19 מיישב באופן אחר, גמורי - מסורת בידינו מרבותינו, שכל השורף
20 את תבואתו של חברו, נענש במדה כנגד מדה ואינו מניח בן
21 ליתרו, ואי-והו - אבשלום, קליה לריוואב - שרף את תבואתו של
22 יואב, דכתיב "ויאמר אל עבדיו ראו חלקת יואב אל ידי ולו שם
23 שערים לבו והציתוהו באש, ויצתו עבדי אבשלום את החלקה
24 באש", ולכן לא ירשו בניו של אבשלום אותו.
25 שנינו במשנה וכן לענין הפוכה מרים וכו', שאף לענין הטובה,
26 במדה שאדם מודד בה מודדין לו, וכמו שמצינו אצל מרים. שואלת
27 הגמרא, מי דמי - האם דומה הטובה שעתה מרים לגמול שנמדד
28 לה, הרי התיב - מה שהמתנה למשה, תרא שעתא - היה שעה
29 אחת, ואילו הקא - ההמתנה שהמתינו לה בעת שנצטרעה, היתה
30 שבועה יומי, נמצא שקיבלה הרבה מעבר למדה שמדדה. מתרצת
31 הגמרא, אמר אפי, אימא - יש לבאר את המשנה, שולענין הפוכה
32 אינו בן - אין מודדים לו באותה מדה שמדד כמו במדה רעה, אלא
33 ביותר ממה שמדד. אמר ליה רבא לאביי, הא וכן לענין הפוכה
34 קתי, ומשמע שכמו שלענין הרעה נמדד מדה במדה כמו כן לענין
35 הטובה. אלא אמר רבא - מיישב באופן אחר, הכי קתי, וכן לענין
36 הפוכה - דבאותה מדה, הדמיון בין מדה טובה לרעה הוא, שכמו
37 שלענין הרעה מודד הקב"ה מדה כנגד מדה, כן ההנהגה היא גם לגבי
38 הטובה, ולעולם מדה טובה מוכה מפרת פורענות, אולם אין זה
39 דומה, שלענין הטובה מקבל האדם גמול יותר ממה שעשה, כיון
40 שמדה טובה מרובה מידת פורענות.
41 נאמר לגבי מרים "ותתצב אחתו מרחק", אמר רבי יצחק, פסוק
42 זה בולו - כל מילה בו, על שם שכינה נאמר, שהשכינה הנקראת
43 אחת לישראל - כיון שמצוייה עמהם בגלות, היתה ניצבת שם.
44 מצינו לגבי השכינה את המילה 'ותתצב', דכתיב "ויבא ה' ויתצב
45 וגו'. 'אחות', דכתיב "אמר לחכמה אחתי את". מרחוק/
46 דכתיב 'מרחוק ה' נראה לי'. לדעת, דכתיב "כי אל העות ה'".
47 מה, דכתיב "מה ה' אליה שאל מעמך". עשה, דכתיב "כי
48 לא עשה [ה'] אלהים דבר". לו, דכתיב "ויקרא לו ה' שלום".
49 הגמרא מוסיפה לדרוש בפסוקים אודות שיעבוד ישראל
50 במצרים. ויקם מלך חדש וגו'. נחלקו רב ושמאל בביאור כוונת
51 הפסוק, חד אמר, חדש ממש - התחלפה המלוכה ועמד מלך חדש
52 במצרים, וחד אמר שהיה זה אותו מלך ששלט קודם לכן במצרים.

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף יא עמוד א

רש"י

1 הגני מקים ונ'י. הציב אבשלום אותה עצה וקיקמה מצבת דבריו של הקה"ה בדרכיב
2 לעולם ה' דברך נצב (מאלט זיט). ויקרא לעצבת על שמו, גרם לאותה רעה שתקרא על
3 שמו. ויקרא לה יד אבשלום, כך היא נקראת: וישלחהו מעמק הכרזון. ביוסף משתעי קרא.
4 כששלחו יעקב אצל אחיו, והוא תחלת סבת ירידת ישראל למצרים: של אותו צדיק
5 שקבור בחברון. אברהם: אינו פן, דיותר ממה
6 שהוא מודד מודדים לו: דבאותה פדה. דוגמא
7 מעין אותו ענק. ומיהו יותר ממה שעשה
8 משתלם, דמדמה טובה מרבה בתשלומין ממדת
9 פורענות: אמור להקבמה, שהיא אצל הקה"ה
10 ונפיו, שנקמר כי ה' יתן חקמה מפיו דעת
11 ותבונה (מלני לו דלא כתיב ויתן. מלך מצרים
12 ויקמלו תחתי אחר ונתחכם למושיעו. לבקש
13 לנו חקמה כנגד: כמה נדונים. שלא יוכל לדון
14 אותנו בו, שידענו מדרכיו שקמד מדה כנגד מדה
15 לדור המבול ולאנשי סדום: כי באש ה' נשפטם.
16 וכן ישיב לנו גמול: שישלנו. וכן הוון יעקב ניד
17 (נבליט כסא: פאתה עצה. דנתחכמה לו: וישבי
18 יעבץ. תלמיד יעבץ, אדם גדול בתורה הקה
19 בדרכיב (היא ד' ויקרא יעבץ לאלהי ישראל
20 ולאמרו) אם כך תרכבו בתורה והדביק את
21 גבולי בתלמידים ונו יבא אלהים את אשר
22 שאל (מקסי מו). תרעתיים. מפרש בספרי, ששמע
23 תרועה כתר סיני. לא תרעתיים על שם שהיו
24 יושבים בשערי ירושלים: שמעתיים. ששמעו
25 מצות אביהם, דבבני יונד פן רבב משתעי קרא.
26 ונס היה מבני בניו של יתרו כדמפרש ואזיל הקה
27 הקנינים: סוכתיים. על שם שהיו יושבי סבכות
28 בדרכיב (קניני לו) ונשב באהלים. וקרי להו
29 משפחת סופרים דהיינו סנהדרין. וכן תרעתיים
30 זקני שער. ועלתי מן הארץ מפני ליה. וירשנו
31 מן הארץ, מאי ועלה, הלואי שביצאו שונאיהם
32 מארצם הוואיל ויראים מפניהם: מלפן. כמין
33 דפסו שבו עושיין להבנים שממלאין אותו טט
34 ומתליקין אותו והוא הלבנה: ותלו לו לפיעה:
35 דעליה קאי קרא ומניה סליק. ויאמר אל עמו וגו'
36 הקה נתחכמה לו וגו' וישמו עליו שרי מסיים:
37 אסמנים. מפנין ואינו יכול לעשות מלאכה: שרי
38 מסיים. דבר שמשים רדיו של שומה שמרגלין
39 ומביאין לעבודה: אותו מלבן שתלו לו הקה
40 לישראל רדיו של השמה: למען ענותו לפיעה.
41 בשביל סבלות דישראל שישו שכם לסבול
42 שפסקנות את בעליהן. שעל ידי אותן הערים
43 ואותה עבודה נסתנו מצרים לטבע בים:
44 שפסקנות. מדלדלות דכרכיב ונצילו
45 מצרים, ובשביל עבודה זו אירע להן. ולהאי
46 לשנא לא גרסין דאמר מר ביבמות כל העוסק
47 בבגן מתמסקן. ומאי דגרסי לה מתרגמין לה
48 דרב ושמואל נמי אבל בניינים של כל אדם
49 מסבנות, פעמים שפולס מהבגן ומת. ממסבנות.
50 שמביא את הטיב ליד עניות, דאמר מר כל
51 העוסק בבגן מתמסקן: ראשון ראשון מתרוסס.
52 שקשה בונין קצת היה מתרוסס ונפול, וחזרין
53 ובונין והוא נפול: פי' התחום בולעו. נבלע בארץ:
54 ויה הקדש פכשתיקו. לישראל ואומר למצרים
55 ויה מוועיל לכם, פן ירבה תמיד וכן יפרוץ: וקוצו
56 היה דופה לזון. כאלו עיניהם וגופם מלאים
57 קוצים בראותם את ישראל פרים ורבים.
 כפד

תוספות

1 ולעולם מדה טובה מרובה ממדת פורענות. וא"ת הא מצינו מדת פורענות גדולה ממדת
2 טובה דכתיב איכה יירדוף אחד אלף ושנים יניסו רבבה (למני לו) גבי מדת
3 פורענות וגבי מדה טובה כתיב ורדפו מכם חמשה מאה (ויקלף טו) ויל דעדיין גבי מדת
4 פורענות מיירי (וברדיפה לא) ובוהרינה אבל הכא דכתיב ורדפו מכם חמשה סיפא דקרא
5 ונפלו אייביכם לפניכם לחרב. מספר הישר:
6 מורים המתנה למשה שעה אחת. לאו דוקא
7 נקט שעה אלא שליש שעה או רביע
8 דקתי בתוספתא מדה טובה מרובה ממדת
9 פורענות על אחת חמש מאות אבל קשיא לרבי
10 והא במרגלים נפרע מהם יום לשנה יום לשנה אם
11 כן היתה מרובה מדת פורענות ממדה טובה של
12 מרים ועוד בפ"ק דחגיגה (ף כ) דדרש רבי יוחנן
13 אותי יום יום וירדשוני שכל העוסק בתורה אפילו
14 יום אחד כאלו עוסק כל השנה כולה וכן במדת
15 פורענות כתיב (ממלכי יז) במספר הימים אשר
16 תרחם את הארץ מ' יום וגו' אלמא דכי הדידי ניהוה
 שהיתה

באש ויצתו עבדי אבשלום את החלקה באש: וכן לענין הטובה מרים וכו': מי דמי, התם
הרא שעתא, הכא שבעה יומי. אמר אביי, אימא, ולענין הטובה אינו פן. אמר ליה רבא,
הא וכן לענין הטובה קתני, אלא אמר רבא הכי קתני, וכן לענין הטובה, דבאותה מדה,
ולעולם מדה טובה מרובה ממדת פורענות. ומהתצב אחתו מרחק' אמר רבי יצחק, פסוק זה
פולו על שם שכניה נאמר, ומהתצב, דכתיב 'ובא ה' ויתנצב וגו'. 'אחותו, דכתיב 'אמר
להקמה אחתי את'. מרחוק, דכתיב מרחוק ה' נראה לי'. לדעת, דכתיב 'פי אל דעות
ה'. מזה, דכתיב 'מה ה' אלהיך שאל מעמך'. 'עשה, דכתיב 'פי לא עשה [ה'] אלהים
מקושו וחד אמר שנתחדשו גיורתיו. מאן דאמר חדש ממש, דכתיב 'חדש', ומאן דאמר
שנתחדשו גיורתיו, דלא כתיב 'וימת וימלך'. 'אשר לא ידע את יוסף', דהוה דמי כמאן
דלא ידע ליה כלל. ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל' תנא, הוא התחיל בעצה תחילה,
לפיקד לקה תחילה. הוא התחיל בעצה תחילה, דכתיב 'ויאמר אל עמו', לפיקד לקה תחילה,
דכתיב 'ובכה ובעמד ובכל עבדיו'. 'הב נתחכמה לו', להם מיבעי ליה, אמר רבי חמא
רבבי חנינא, באו ונתחכם למושיעו של ישראל. כמה נדונים, נדונים באש' כתיב 'פי הנה ה'
באש 'בוא' וכתיב 'פי באש ה' נשפט וגו'. בחרב, כתיב 'ויכרבו את כל בשר'. אלא בואו
נדונים בפנים, שכבר נשבע הקדוש ברוך הוא שאינו מביא מבול לעולם, שנאמר 'פי מי נח
זאת לי וגו', והו אינן יודעין, שעל כל העולם פולו אינו מביא, אבל על אופה אחת הוא
מביא. אי נמי, הוא אינו מביא אבל הן באין ונפלין בתוכו, וכן הוא אומר 'ומצרים נסים
לקראתו', והיינו דאמר רבי אלעזר, מאי דכתיב 'פי בדבר אשר ודו עליהם' בקריה שבישלו
בה נתבשלו. מאי משמע דהאי 'ודו' לישנא דקריה הוא, דכתיב 'וידו יעקב ניד'. אמר רבי
חייא בר אבא אמר רבי סימאי, שלשה היו באותה עצה, בלעם ואיזב ויתרו. בלעם שיעין
נהרג, איזב ששתק, נידון בפורין. יתרו שפירח, וכו' מבני בניו שישבו בלשפת הגזית שנאמר
'ומשפחות ספרים וישבי יעבץ תרעתיים שמעתיים (סוכתיים) [שוכתיים] הקה תקינים הבאים
מחמת אבי בית רכב', וכתיב 'ובני קיני חתן משה וגו': 'ונלחם בנו ועלה מן הארץ' ועלינו
מיבעי ליה, אמר רבי אבא בר כהנא, באדם שמקלל את עצמו ותולה קללתו בחבירו. וישמו
עליו שרי מסיים' עליהם מיבעי ליה, תנא דבי רבי אלעזר רבבי שמעון, מלמד שהביאו מלבן
ותלו לו לפיעה בצוארו, וכל אדם ואחד מישראל שאמר להם אסמנים אני, אמרו לו כלום
אסמנים אתה יותר מפרעה. 'שרי מסיים' - דבר שמשים (לבנים). למען ענותו בסבלתם'
[ענותם מיבעי ליה], למען ענותו לפיעה בסבלותם דישראל. וכן ערי מסבנות לפיעה' רב
ושמואל, חד אמר שמסבנות את בעליהן וחד אמר שמסבנות את בעליהן. דאמר מר, כל
העוסק בבגן מתמסקן. 'את פתם ואת רעמסם' רב ושמואל, חד אמר פיתום שמה ולמה
נקרא שמה רעמסם, שראשון ראשון מתרוסס. וחד אמר רעמסם שמה ולמה נקרא שמה
פיתום, שראשון ראשון פי תהום בולעו. ו'כאשר יענו אותו בן ירבה וכן יפרץ' בן רבו וכן פרצו מיבעי ליה, אמר ריש לקיש, ויה
הקדש מבשתיקו 'בן ירבה וכן יפרץ': וקוצו מפני בני ישראל' מלמד שהיו דומין בעיניהם כקוצים. ויעבדו מצרים את בני ישראל
כפד

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף יא עמוד ב

תוספות

רש"י

1 בפרק גפה רה. משכום בדברים ובכשר עד שהרגילים לעבודה בפריכה. שבירון גוף ומתנים וזקקה. ה"ג עבודה קשה אמר רבי שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן שהיו מחליפין יבוי. 2 וזו היא קשה. שלא היו רגילים בקר. ולמאן דאמר. בפרך קמא בפה רה. האי בפרך בתרא ודאי פריכה היא דהכתיב וקמרו. ונשפתות. כשמושיבין הסיר על גבי כירה קרי לה שפיתה: 3 אחת של חמין. לחרוץ רגלי בעליהן בשדה. בין שפתיים. בין מצרי השדות. מקומות צנועין. מצר גבול השדה גבה מכאן וחברו מכאן וחרץ באמצעו יונה. ישראל שנאמר יונתי תמתי 4 (ש"י ו) עוררתיו. לצאת ממעי אמה. חבלתה. לשון חבלי יולדה ואע"ג ג' מנקה. מנקה. משפר. כמו שעושין לחינוכות לישב את אברהים ולתקנו. שנתקן מצער הלידה. לא ברת ששה. 5 לא היה לה מילדת לחתוך טבור הולד. למשעי. 6 להחליק בשר. כמו חלקת צארינו (נחליט כז) 7 שעיעותה. ענולין. בעין כפר גזול. נעשה להן נס: 8 רבבה כצמח השדה. גזלים מה הארץ כצמח 9 השדה. ותבאי. לבית אביה. הם הכיורו. שראו 10 שכירתו כבר. זה אלי. שראיתי בקר. אלישבע. בת 11 עמיתך אשתו של אהרן. שהיתה פועה הולד. 12 משעשעת אותו בדרך שמשחקים לחינוכות 13 בדברים ערבים לשעשעו. פועה. זועקת. כמו 14 כילודה אפעה (פעיטו מנא) דג אריתן על 15 האצבע. אמר רבי יוחנן סימן גדול מזה. לזה. 16 בשעה שבורעת לילד ירבותיה מצטננות 17 פאבנים. דאי על האבנים כדכתיב וארד בית 18 היוצר וגו' מה יוצר זה ירך מכאן כתיב סימן גדול. 19 שלא תסלפו האם ותחביאנו ותאמר נפל היה. זה 20 לכס הסימן של לידה. ואז תסלפו ותתרגוה. 21 דאי להכי קרי ליה למשבר של אשה אבנים. 22 כדכתיב גבי יוצר כלי תרס אבנים. ואשה נמי 23 ליוצר דמיקא. סדן. עץ עב שעליו יושב ומגלגל 24 הצצים לעשותן בדרפוס הכלי לפי גדלו וקוטנו 25 סימן גדול מסר להם. וריתן על האבנים אם בן 26 הוא. שם אתן יכולות לראות מיד אם בן הוא 27 בלא שום הנקה. בן פניו למטה בדרך 28 תשמשה. בת פניה למעלה. בדרך תשמשה. 29 והכי מפרש במסכת נדה (דף ל"ג א) אליהן. משמע 30 על עסקי ביאה. לשון וזבא אליה (נחליט כז) 31 ותתנין. הנה ליה למקנא ולא המיתו הקלדים. 32 ותתנין משמע שהיו מסייעין להחיותו. שהיו 33 טומנות אותו בבתיהן ומגדלות אותם. אי נימא 34 חיות כפשו. מילדות: בתיה נמשלה. וזית השדה 35 אינה צריכה למילדת: דכתיב בית כתיב בית. מי 36 שכתוב בו שנקרא בשם בהמה וזיהי הרי כתיב 37 בו. ושאי כתיב בו הרי כתיב בכל כנסייתו יחיה. 38 מה אמר לבאי בין אריות רבצה. אמר. כנסת 39 ישראל בלה נקראת לביאה. אהרן ומשה. שיצאו 40 מיובבדו. ותקם עזובה אשת בלב. והיא מרומם. 41 ולקמן מפרש למה נקראת שמה עזובה. והיא 42 ותמת שצטרעה: ונקח לו כלב את אפרת. 43 לאחר שנתרפאת חזר ולקחה לו. אלמא אפרת 44 קרי מרומם. וכתיב בדרך בן איש אפרת: וכלב בן 45 חצרון. פסוק הוא בדברי הימים: בן יגנה בן 46 שפנה מצעת פגזים. תרצה. הוא דקא מתרץ. 47 לעולם בן חצרון הוא קנוה נקרא בן יגנה. על 48 שם משעיו: ה"ג ואבתי בן קנוה חזק דקני. 49 בן אשתו של קנו היה כלב. ונמצא עתניאל אחיו 50 מאמו:

1 **שהיתה** פועה לולד. מירש רבינו חננאל 2 לחשת לחישה ויוצא הולד כמו 3 שעושים אלו עכשיו באוני האשה: 4 אחרים

1 **בפרך** רבי אלעזר אמר בפה רך, רבי שמואל בר נחמני 2 אמר בפריכה. וימרו את תייהם בעבודה קשה בחמר 3 ובלבנים וגו' אמר רבא, בתחילה 'בחומר ובלבנים' 4 ולכסוף 'יבכל עבדה בשדה'. את כל עבודתם אשר 5 עבדו בהם בפרך אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, שהיו מחליפין מלאכת אנשים 6 לנשים ומלאכת נשים לאנשים. ולמאן דאמר נמי התם בפה רך, הכא ודאי בפריכה. דרש 7 רב עזריא, בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים. בשעה שהולכות 8 לשאוב מים, הקדוש ברוך הוא מוזמן להם דגים קטנים בכדיהן, ושואבות מהצד מים 9 ומחצה דגים, ובאות ושופות שתי קדירות, אחת של חמין ואחת של דגים, ומלוכות אצל 10 בעליהן לשדה, ומרחיצות אותן וסכות אותן, ומאכילות אותן ומשקות אותן, ונקקות להן 11 בין שפתיים, שנאמר 'אם תשכבון בין שפתיים וגו'', בשכר 'תשכבון בין שפתיים' וכו' ישראל 12 לבית מצרים, שנאמר 'פגפי יונה נחפה בכסף ואברותיה ביוקרן חרוץ' וכיון שמתעברות, 13 באות לבתיהם, וכיון שפוגע זמן מולדתהן, הולכות ויולדות בשדה תחת התפוח, שנאמר 14 'תחת התפוח עוררתיו וגו'', ותקדוש ברוך הוא שולח משימי מרום מי שפגור ומשפיר 15 אותן, פתיה זו שמשפרת את הולד, שנאמר 'ומולדותיו ביום הולדת אתך לא כרת שרף 16 ובמים לא רחצת למשעי וגו''. ומלקט להן שני עגולין, אחד של שמן ואחד של דבש, 17 שנאמר 'ונקחהו דבש מסלע ושמן וגו'', וכיון שפירין בהן מצרים באין להורגן, ונעשה להם 18 נס ונגלעין בפרקע, ומביאין שורים וחורשין על גבן, שנאמר 'על גבי חרשו חרשים וגו''. 19 לאחר שהולכין, היו מכבצין ויוצאין פעשב השדה, שנאמר 'רבבה כצמח השדה נתת' אל 20 וכיון שמתגדלין באין עדרים עדרים לבתיהן, שנאמר 'ותרבי ותגדלי ותבאי בערי עדיים' אל 21 הקרי 'בערי עדיים', אלא 'בערי עדרים'. וכשנגלה תקדוש ברוך הוא על הים, הם הכירוהו 22 תחלה, שנאמר 'זה אלי ואנוהו'. ויאמר מלך מצרים למילדת העברית וגו' רב ושמואל, חד 23 אמר אשה ובתה, וחד אמר פלה וחמותה. מאן דאמר אשה ובתה, ויכבד ומרים. ומאן דאמר 24 פלה וחמותה, ויכבד ואלישבע. תניא כמאן דאמר אשה ובתה, דתניא, 'שפרה' זו יוכבד, 25 ולמה נקרא שמה שפרה, שמשפרת את הולד. דבר אחר, 'שפרה' שפרו ורבו ישראל בימיה. 26 פועה זו מרים, ולמה נקרא שמה פועה, שהיתה פועה (ומוציאה את הולד). דבר אחר, 27 פועה, שהיתה פועה ברות הקודש ואומרת עתידה אמי שתלד בן שמושיע את ישראל. 28 ויאמר בגידכן את העבריות וגו' מאי 'אבנים', אמר רבי חנן, סימן גדול מסר להן, אמר להן, 29 בשעה שבורעת לילד ירבותיה מצטננות פאבנים. ואית דאמר כדכתיב 'וארד בית היוצר 30 והנה הוא עשה מלאכה על האבנים' מה יוצר זה, ירך מכאן וירך מכאן וחרץ באמצע, אף 31 אשה ירך מכאן וירך מכאן ותולד באמצע. אם בן הוא ותמתו אתו' אמר רבי חנינא, סימן 32 גדול מסר להן. בן, פניו למטה. בת, פניה למעלה. ויתוראן תמילדת את האלהים ולא עשו 33 פאשר דבר אליהן וגו' להן מיבעי ליה, אמר רבי יוסי ברבי חנינא, מלמד שתבען לדבר 34 עבירה ולא נתבעו. ותתנין את הולדים תנא, לא דיין שלא המיתו אותן אלא שהיו מספקות 35 להם מים ומזון. ויתאמרן תמילדת אל פרעה כי לא כנשים וגו' מאי 'חיות', אילמא חיות 36 ממש, אטו תיה מי לא צריכה תיה אחריתי לאולודה, אלא אמרו לו, אופנה זו פתיה נמשלה, 37 יהודה גור אררה, דן יהי דן נחש, נפתלי אילה שלחה, יששכר חמור גרם, יוסף בכור שור, בנימין זאב ימרף. דכתיב ביה, 38 כתיב ביה. ודלא כתיב ביה, כתיב (ביה) "מה אמך לבאי בין אריות רבצה וגו'". ויהי פי יראו תמילדת את האלהים ויעש 39 להם בתיים' רב ושמואל, חד אמר בתי פהונה ולויה וחד אמר בתי מלכות. מאן דאמר בתי פהונה ולויה, אהרן ומשה. ומאן 40 דאמר בתי מלכות, דוד נמי מפרום קאתי, דכתיב 'ותקם עזובה (אשת כלב) ונקח לו כלב את אפרת ותלד לו את חור', וכתיב 41 'ודוד בן איש אפרת וגו'.' וכלב בן חצרון הוליד את עזובה אשה ואת יריעות ואלה בנייה ישר ושובב וארדון. בן חצרון, בן 42 יפנה. הוא בן שפנה מצעת מרגלים. ואפתי בן קנו הוא, דכתיב 'ויולדה עתניאל בן קנו אחי כלב'. אמר רבא, חורגו דקנו הוה.

ביאורים למסכת סוטה דף יא עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

54 תקרי' בעדי עדים, אלא בעדרי עדרים. וכשנגלה הקדוש ברוך
55 הוא לישראל על הים - בקריעת ים סוף, הם - אותם התינוקות,
56 הברירהו תחלה, כיון שכבר ראו את השכינה בעת לידתם, שנאמר
57 "זה אלי - שראיתיו כבר, ואנחנו".
58 "ויאמר מלך מצרים למלדת העברית וגו'", נחלקו רב ושמואל
59 מי היו המילדות, חד אמר אשה ובתה, וחד אמר פלה וחמותה.
60 מאן דאמר אשה ובתה, הו' יוכבד ומרים בתה, ומאן דאמר פלה
61 וחמותה, הו' יוכבד ואלישבע אשת אהרן. תניא - בברייתא מבואר
62 כמאן דאמר אשה ובתה, דתניא, 'שפרה' זו יוכבד, ולמה נקרא
63 שמה שפרה, שמשפרת את הולד - מיישרת איבריו. דבר אחר,
64 'שפרה' שפרו ורבו ישראל במינה. פועה זו מרים, ולמה נקרא
65 שמה פועה, שהיתה פועה - משעשעת ושוחקת לולד, (ומצויה
66 את הולד). דבר אחר, פועה, שהיתה פועה - מדברת, ברוח
67 הקודש ואומרת עתידה אפי שתלד בן שמושיע את ישראל.
68 "ויאמר בלדכן את העבריות וגו'", שואלת הגמרא, מאי
69 'אבנים'. ומשיבה, אמר רבי חנן, סימן גדול מסר להן פרעה
70 למיילדות, שעל ידי זה ידעו שהולכת האם ללדת, ולא תוכל
71 להכחיש ולומר שהולד היה נפל, אמר להן, בשעה שפורעת האשה
72 לילד ירכותיה מצטננות כאבנים. ואת דאמר - יש מי שאמר
73 שלפיכך נקרא המשבר שיוולדת עליו האשה 'אבנים', כדכתיב
74 "וארד בית היוצר - אומן עושה חרס, והנה הוא עשה מלאכה על
75 האבנים - כלי המיוחד לעשיית כלי חרס", כלומר, מה יוצר זה, ירד
76 מכאן ירד מכאן, וסדן - עץ עבה שעליו מייצר ומעצב האומן את
77 כלי החרס באמצע, אה אשה ירד מכאן וירד מכאן והולד
78 באמצע.
79 "אם בן הוא והמתן אתו", אמר רבי חנינא, סימן גדול מסר להן
80 פרעה למיילדות, שיוכלו לראות מיד אם הולד בן או בת, ולא יוצרכו
81 להגביהו ולבודקו, בן נולד כשפניו למטה - כדרך תשמישו, בת
82 פניה למעלה - כדרך תשמישה.
83 "ותיראן המילדת את האלהים ולא עשו כאשר דבר אליהן וגו'",
84 שואלת הגמרא, מדוע נאמר 'אליהן', להן מיבעי ליה - היה לו לומר
85 כלשון שנכתב בשאר הפרשה. אמר רבי יוסי ברבי חנינא, מלמד
86 שתבצעו פרעה למיילדות לדבר עבירה - לבוא עליהן ולא תתבעו -
87 ולא הסכימו.
88 "ותחייין את הילדים", תניא, מכך שלא נאמר "ולא המיתו" את
89 הילדים, אלא "ותחייין", יש ללמוד שלא היין שלא המיתו אותן
90 המיילדות, אלא שהיו גם מספיקות להם מים וזון, ועל זה טען
91 להן פרעה, לא די שלא המיתן אותן, אלא אתן אף מספקות להם
92 מזון.
93 "ותאמרן המילדת אל פרעה כי לא כנשים כי חיות הנה וגו'",
94 שואלת הגמרא, מאי 'חיות', אילימא חיות ממש - מיילדות, אטו
95 חיה מי לא צריכה חיה אחרת להאולדה - וכי מיילדת אינה
96 זוקקה למיילדת אחרת שתיילד אותה. ומשיבה, אלא כך אמרו לו,
97 אומה זו - ישראל בתיה נמשלה שאינה זוקקה למיילדת, וכן אומה
98 זו יולדת תחת התפוח בסיוע מלאך משמים, ואף מספק לילדיהם שני
99 עיגולי מזון שמהם הם חונים. מבארת הגמרא היכן נמשלו ישראל
100 לחיה, והנה, שנאמר "גור ארבה יהודה". הן, שנאמר "יהי דן
101 נחש". נפתלי, שנאמר "נפתלי אלה שלחה". יששכר, שנאמר
102 "יששכר חמר גרם". יוסף, שנאמר "בבור שור". בנימין, שנאמר
103 "בנימין ואב ימרה". דכתיב ביה כתיב ביה - מי מהשבעים שנכתב
104 בו שנקרא בשם בהמה ודחה, הרי כתוב בו, ודלא כתיב ביה - ואף
105 מי שלא כתוב לגביו בפירוש, כתיב (ביה) - הרי כל כנסת ישראל
106 נמשלו לחיות, שנאמר "מה אמך לבני בן אריות רבצה וגו'".

1 בפרך, מבארת הגמרא מהו 'בפרך', רבי אלעזר אמר פשה רך -
2 משכו אותם בדברים רכים ובשכר, עד שהרגילום בעבודה, רבי
3 שמואל בר נחמני אמר בפרכה - העבידום בחזקה בעבודת פרך
4 השוברת את הגוף והמתנינים. 'ויקדרו את תיחם בעבדה קשה
5 בחמר ובלבנים וגו'", אמר רבא, בתחילה שיעבדום בחומר
6 ובלבנים, ולכסוף "ויבכל עבדה בשדה", ולבסוף, את כל
7 עבודתם, דהיינו בכל מיני עבודה. "את כל עבודתם אשר עבדו
8 בתם בפרך", אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, ביאור
9 הפסוק, שהיו מחליפין המצרים לישראל מלאכת אנשים לנשים
10 ומלאכת נשים לאנשים. ומבארת הגמרא, ולמאן דאמר נמי התם
11 - ואף רבי אלעזר המפרש את הפסוק 'ועבידו מצרים וגו' בפרך -
12 פשה רך, הכא ודאי - בפסוק זה יפרש שביאור המילה "בפרך" הוא
13 בפרכה, בעבודת פרך, שהרי במפורש נאמר כאן "וימררו את
14 חייהם".
15 דרש רב עזריא, בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו
16 ישראל ממצרים קודם זמנם, ומה היה מעשיהם, בשעה שהולכות
17 לשאוב מים, היה הקדוש ברוך הוא מומן להם דגים קטנים
18 כבדיון, ושואבות בכדים מחצה מים ומחצה דגים, ובאות
19 ושופות - מושיבות על גבי הכירה שתי קרייות, אחת של מים
20 חמין, כדי לרחוץ רגלי בעליהן בשדה, ואחת של דגים, ומוליכות
21 אותן אצל בעליהן לשדה, ומרחיצות אותן וסבות אותן,
22 ומאבילות אותן ומשקות אותן, ונקקות להן בין שפתים - בין
23 מיצרי השדות, במקום צנוע, שנאמר "אם תשכבון בין שפתים
24 וגו'", כלומר שהיו שוככות ונוקקות לבעליהן בין גבולות השדה.
25 מוסיפה הגמרא, בשכר "תשכבון בין שפתים" - בשכר שלא נתנו
26 נשים שבאותו הדור עניהם למצוא חן באחרים להיזקק להם, ונוקקו
27 רק לבעליהן, וכו' ישראל לביות מצרים - זכו למציאת חן בעת
28 שבאו לשאול כלי כסף וכלי זהב משכיניהם המצרים, ועל ידי כן זכו
29 לביות מצרים, שנאמר בהמשך הפסוק, "בגפי יונה - כנפיה של
30 ישראל, המשולה ליונה, נחפה בכסף - מחזופת בכסף, ואברותיה
31 בירקרק חרוין" - וכנפיה מחופות בזהב.
32 ובינו שמתעברות - לאחר שהיו מתעברות, היו באות לבתיהם,
33 ולא שימשו עוד, ובינו שמיניע זמן מולדתהן - זמן לידתן, היו
34 הולכות ויולדות בשדה תחת התפוח, מפחד המצרים, שנאמר
35 "תחת התפוח עזרתיה" - לצאת ממעי אמן וגו', והקדוש ברוך
36 הוא היה שולח משמי מרים סי שמיניע מולדתה - מלאך
37 שמנקה ומעמיד את איבריהם, בתיה זו - כיוולדת שמשפרת את
38 הולד, שנאמר "ומולדתה - ההולדה שלך, ביום הולדת אתה -
39 ביום שנולדת, לא ברת שרך - לא היו לך מיילדות לחתוך טבור
40 הולד, וכמים לא חצת למשע" - ולא מי שירחץ במים כדי
41 להחליק את הבשר וגו', והקדוש ברוך הוא סיפק כל הצרכים הללו.
42 ומלמט לה המלאך שני עגולין - כעין ככרות עגולים, אחד של
43 שמן - לטיבה, ואחד של דבש - להנקה, שנאמר "וינקהו דבש
44 מסלע ושמן וגו'", ובינו שמיניע בהן מצרים - וכיון שהיו
45 המצרים רואים את התינוקות, היו באין להורגן, ונעשה להם גם
46 ונלעין פקדע, וסברו המצרים שהוא מעשה כשפים, ומביאין
47 שוורים וחורשין על גבן, כדי שייכנסו בעומק, שאין הכשפים
48 שולטים שם, שנאמר "על גבי חרשו חרשים וגו'". לאתר שהולכין
49 המצרים, היו התינוקות מבצבצין ויוצאין מהקרקע כעשב תשדה,
50 שנאמר "דכבה כצמח תשדה נתתיה" - עשיתי לכם נס שהייתם
51 גדלים מן הארץ כצמח השדה. ובינו שמתגדלן אותם התינוקות,
52 היו באין עדרים עדרים - קבוצות קבוצות לבתיהן, שנאמר בהמשך
53 הפסוק, "ותרבי ותגדלי ותבאי - לבית אבין, בעדי עדרים" אל

ביאורים למסכת סוטה דף יב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 בִּינָה (שָׂרָה שְׂאֵרָה) [שְׂנָוֶר] פִּרְעָה הִרְשָׁע על ישראל ש'כָּל הַבֵּן
 2 הַלְלוּ הַיָּרֵחַ תִּשְׁלִיכֶנּוּ/ אָמַר עִמְרָם, וְכִי לִשְׂוֹא אָנֹכִי עִמְלִין
 3 בְּלִידָתָם, שְׁהֵרִי יִיְהָרְגוּ לְבִסּוּף עַל יְדֵי עֲבָדֵי פְרַעֲה, וְלִכְךָ עֲמִד וְגִירָשׁ
 4 אֶת אִשְׁתּוֹ, וּבַעֲקֻבוֹתָיו עֲמִדוּ בּוֹלָן וְגִירָשׁוּ אִף הֵם אֶת נְשׁוֹתֵיהֶן.
 5 אָמְרָה לֹא בְּתוֹ מְרִים, אָמַר, קִשָּׁה גִּירָתָךְ - לַגֵּרֶשׁ הַנְּשִׂים, יוֹתֵר
 6 מִשְׁלַ פִּרְעָה - שְׂגוֹר לְהַשְׁלִיךְ הַבְּנִים לִיאֹר, שִׁפְרָעָה לֹא גִזֵּר אֱלֹהִים
 7 עַל הַכֹּהֲנִים, וְאַתָּה גִזַּרְתָּ שִׁיגְרָשׁוּ אֶת נְשׁוֹתֵיהֶם, וּבִכְךָ גִזַּרְתָּ כְּלִיהַ עַל
 8 הַכֹּהֲנִים וְעַל הַקְּהִלָּה. וְעוֹד, שִׁפְרָעָה לֹא גִזֵּר אֱלֹהִים בְּעוֹלָם הָיָה -
 9 שְׁהֵרִי הַנּוֹלָדִים שִׁימִנּוּ יְחִיו לְעוֹלָם הַבָּא, וְאַתָּה בְּגִירָתְךָ גִּרְמַת
 10 שִׁיכִלּוּ בְּעוֹלָם הָיָה לְעוֹלָם הַבָּא - שְׂכִינָן שְׂלֵא יוֹלְדוּ כִלְל, לֹא יְחִיו
 11 גַּם לְעוֹלָם הַבָּא. וְעוֹד, שִׁפְרָעָה הִרְשָׁע סִפְסַק מִתְּקַיְמַת גִּירָתוֹ, סִפְסַק
 12 אֵינָה מִתְּקַיְמַת - שְׁהֵרִי יִתְכַן שֶׁהִבְיָה לֹא יִקִּים הַגִּירָה, וְאִילוּ
 13 אֶתָּה צְדִיק, וְאִם כֵּן בְּיָדֵי שְׂנָוֶרֶךָ מִתְּקַיְמַת - שֶׁהִבְיָה יִקִּימָה,
 14 כִּמוֹ שְׂנָאֵמַר 'וְתִגְדֹר אָמַר וְיִקָּם לְךָ' שֶׁמַּע עִמְרָם בְּקוֹל בְּתוֹ וְעָמַד
 15 וְהִתְחַוֵּר אֶת אִשְׁתּוֹ, וּבַעֲקֻבוֹתָיו עֲמִדוּ בּוֹלָן וְהִתְחַוֵּרוּ אִף הֵם אֶת
 16 נְשׁוֹתֵיהֶן.
 17 שׂוֹאֵת הַגְּמָרָא, מֵאֲחַר שֶׁהִתְבָּאָר שְׂכוּנַת הַפְּסוּק שְׂחֹר וְלִקְחָה,
 18 מִדּוּעַ נֹאמַר 'וְיִקָּח' - שֶׁמִּשְׁמַעוֹ לִיקְחוּן רֵאשׁוֹנִים, הֵרִי 'וְיִחְזוֹר לְבַת
 19 לֹו' מִיָּקָעִי לִיָּה לְכַתּוּב, שְׁהֵרִי הִיָּתָה אִשְׁתּוֹ מְקוּדָם. מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא,
 20 אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּרַ זְבִינָא, נִלְמַד מִלְשׁוֹן וְיִקָּח, שֶׁעָשָׂה לוֹ עִמְרָם
 21 בְּלִיקְחוּן הַשְּׂנִיִּים כְּמַעֲשֵׂה לִיקְחוּן הָרֵאשׁוֹנִים, דִּהֵינּוּ, שְׁהוֹשִׁיבָה
 22 בְּאִפְרָיִם, וְאַחֲרָיו וְמִרְיָם בְּקִרְדֵּינָן לְפָנֶיהָ, וּמִלֵּאכֵי הַשְּׂרָתָה אָמְרוּ
 23 עֲלֶיהָ 'אִם תְּבָנִים שְׂמַחָה'. שׂוֹאֵת הַגְּמָרָא, הֵרִי נֹאמַר שְׂלִקַּח 'אֶת
 24 בֵּת לֹו', וְאִם כֵּן קִשָּׁה, וְכִי אָפְשָׁר בֵּת מֵאָה וְשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְהָיָא -
 25 הֵאֵם יִתְכַן לְפָרֶשׁ שְׂמֹדֵר עַל הַלִּיקְחוּן הַשְּׂנִיִּים, שְׁהִיָּתָה אֵז יוֹכְבֵד
 26 בֵּת מֵאָה וְשְׁלוֹשִׁים שָׁנָה, וְקָרִי לָהּ - וְקוּרָא לֶהּ הַכְּתוּב 'בֵּת' -
 27 שֶׁמִּשְׁמַע שְׁהִיָּתָה יִלְדָה, וְלֹא קִרָּאָה אִשָּׁה. מִבֵּיָאָה הַגְּמָרָא מְקוּר לִכְךָ
 28 שְׁהִיָּתָה אֵז בֵּת מֵאָה וְשְׁלוֹשִׁים שָׁנָה, דְּאָמַר רַבִּי חֵמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא,
 29 נֹאמַר כְּשִׁירְדוּ בְּנֵי יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם 'כֹּל הַנֶּפֶשׁ לְבֵית יַעֲקֹב הַבָּאָה
 30 מִצְרִימָה שְׁבַעִים', וְאִף שְׂמִנִּין מִפּוֹרְטִים בְּפִסְקוּסִים שֶׁם אֵינֵי אֱלֹהִים
 31 שִׁישִׁים וְתַשְׁעָה, הַנֶּפֶשׁ הַשְּׂבַעִים זֶה יוֹכְבֵד, שְׁהוֹרְתָהּ בְּדָרְךָ, וְלִדְתָהּ
 32 בֵּין הַחֹמּוֹת - כְּשֶׁנִּכְנְסוּ בְּנֵי יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם הַשְּׂלִימָה אֶת מִנְיָן
 33 שְׁבַעִים, שְׂנָאֵמַר לְגַבִּי יוֹכְבֵד, "אֲשֶׁר יִלְדָה אֶתָּה לִלְוֵי בְּמִצְרַיִם",
 34 וּמִכָּךְ שְׂנֹאמַר 'אֲשֶׁר יִלְדָה' מִשְׁמַע שֶׁרַק לִידְתָהּ הִיָּתָה בְּמִצְרַיִם, אֶךְ
 35 וְאַחֲרָיָהּ בְּמִצְרַיִם. וּמֵאֲחַר שֶׁנּוֹלְדָה בְּיוֹם כְּנִיסַתָּם לְמִצְרַיִם, מֵעַצַּם
 36 שְׂכַחְשׁוֹר עִמְרָם וְלִקְחָהּ הִיָּתָה בֵּת מֵאָה וְשְׁלוֹשִׁים. מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא,
 37 אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, נְקִרָּאָה בֵּת לְפִי שְׂנִוְלָדוּ בָּהּ סִימְנֵי נְעוּדֹת כְּבַת.
 38 "וְתִתֵּר הָאִשָּׁה וְתִלְדֵד בֵּן", שׂוֹאֵת הַגְּמָרָא, מִדּוּעַ אָמַר הַכְּתוּב 'וְתִתֵּר
 39 הָאִשָּׁה' לֵאחַר 'וְיִלֵּךְ אִישׁ וְיִקַּח וְגו' וְהָאֵת הַנּוֹת מֵיַעֲבָרָא בֵּיהַ תִּלְתָּא
 40 וְרֵחִי מֵעֵיקְרָא - וְהֵרִי הִיָּתָה מְעוּבֵרַת בְּמִשָּׁה מִזְהַנִּישׁוּאֵין הָרֵאשׁוֹנִים,
 41 וְהִיָּה זֶה שְׂלוֹשָׁה חוֹדְשִׁים לְפָנֵי שְׂחֹר וְלִקְחָה. מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא, אָמַר
 42 רַבִּי יְהוּדָה בְּרַ זְבִינָא, כְּתָבָה הַתּוֹרָה אֶת הַהֲרִיזוֹן בְּסִמּוֹן לְלִידָה
 43 וּמִקִּישׁ לִידְתָהּ לְהוֹרְתָהּ, כְּדִי לְלַמֵּד, שֶׁמָּה הוֹרְתָהּ שֶׁל יוֹכְבֵד שְׂלֵא
 44 בְּצַעֲרָה, אִף לִידְתָהּ שְׂלֵא בְּצַעֲרָה, מִכָּאֵן לְנִשִׁים צְדִיקָנִיּוֹת כִּיּוֹכְבֵד,
 45 שְׂלֵא הָיוּ בְּפִיתְקָה שְׂל תָּחָה - לֹא נִגְזַר עֲלֵיהֶם צַעַר בְּהֲרִיזוֹן וּבְלִידָה,
 46 כִּפִּי שְׂנֹגֵר עַל חוּד.
 47 כְּשֶׁנּוֹלְדָה מִשָּׁה נֹאמַר, 'וְתִרָּא אֹתוֹ כִּי מוֹב הוּא'. תִּנְיָא, מִהוּ הַטּוֹבָה
 48 שְׂרַאֲתָהּ בּוֹ, רַבִּי מֵאִיר אֹמְרָא, רַאֲתָה שְׂמוֹב שְׂמוֹב שֶׁל הַתִּינוּק. רַבִּי
 49 יְהוּדָה אֹמְרָא שְׁהוֹסִיפוּ שֶׁם י-ה בְּשִׁמּוֹ וּמוֹכֵיָה שְׂמוֹ, רַבִּי נְחֵמְיָה
 50 אֹמְרָא, רַאֲתָה בְּרוּחַ הַקּוֹדֶשׁ שְׁעֵתִיד לְהִיּוֹת הַגִּזּוֹן לְנִבְיָאוֹת. אַחֲרֵים
 51 אֹמְרִים, שְׂנוֹלְדָה בְּשְׂוָהָה מְהוּל. וְהַכְּמִים אֹמְרִים שְׂבִשְׂעָה שְׂנוֹלְדָה
 52 מִשָּׁה נְתַמְלָא הַבֵּית בּוֹלוּ אֹר, וְלִמְדוּ כֵּן דְּבִתְרֵיב הַכָּא 'וְתִרָּא אֹתוֹ
 53 כִּי מוֹב הוּא', וְכִתְרֵיב הָתָם בְּבֵרִיתָה הַעוֹלָם 'וְיִרָּא אֱלֹהִים אֶת

1 דִּיקָא נְמִי - שְׂלֵא הִיָּה כְּלָב בְּנֵו בְּנוֹ שֶׁל קְנֹ, מִדְּכֵתִיב בְּכִמָּה מְקוּמוֹת
 2 'כְּלָב בֵּן יִפְנֵה הַקְּנִי', וְלֹא 'בֵּן קְנֹ' כְּמוֹ שְׂאֵמַר עַל עֲתִנְיָאֵל, שְׂמַע
 3 מִיָּמָה שְׂלֵא הִיָּה בְּנוֹ, אֲלֵא שְׁהִיָּה מֵאֲנִשׁ בֵּיתוֹ שֶׁל קְנֹ.
 4 הַגְּמָרָא חוֹזֵר לְפָרֶשׁ אֶת הַפְּסוּק 'וְכָלֵב בֵּן חֲצִרוֹן הוֹלִיד אֶת עֲזוּבָה
 5 אִשָּׁה וְאֵת יְרִיעוֹת, וְאֵלֶּה בְּנֵיהַ יִשְׂרָאֵל וְשׁוֹבֵב אֶרְדּוּן'. עֲזוּבָה זֶה מְרִים,
 6 וְלָמָּה נְקִרָּא שְׂמָה עֲזוּבָה, לְפִי שֶׁהַכָּל עֲזוּבָה מִתְּחִלָּתָה - בְּתַחֲלִילָה
 7 כְּשִׁהִיָּתָה חוֹלִינִת מִחֲמַת צַרְעָתָה, עֲזוּבָה כֹּל בְּחוּרֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא רִצּוּ
 8 לִישָׂא אֹתָהּ. שׂוֹאֵת הַגְּמָרָא עַל הַנֹּאמַר שְׂכָלֵב הוֹלִיד אֶת עֲזוּבָה
 9 שְׁהִיא מְרִים, וְכִי הוֹלִיד אֹתָהּ, וְהֵלֵא מִיָּסֹבֵב הָיָה נְסִיב לָהּ - הֵרִי
 10 הִיא הִיָּתָה אִשְׁתּוֹ וְלֹא בְּתוֹ. עוֹנָה הַגְּמָרָא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כֹּל
 11 הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה לְשֵׁם שְׂמִים, מַעֲלָה עָלָיו הַתְּתוּב כְּאִילוּ יִלְדָה, וְכָלֵב
 12 נִשְׂאָה לְשֵׁם שְׂמִים. וְכֵן מָה שְׂנֹאמַר שְׁהוֹלִיד אֶת יְרִיעוֹת/ הֵינּוּ
 13 שְׂנִישַׁת אֶת מְרִים, וְנִקְרָאָה כֵּן לְפִי שְׁהָיוּ פְּנֵיהֶם דּוֹמִין לְיְרִיעוֹת -
 14 מִחֲמַת חוֹלִיָּה הָיוּ פְּנֵיהַ יְרִקְרוּת בְּלִי תוֹאֵר אֲדַמּוּמִית. וּמָה שְׂנֹאמַר
 15 בְּהַמְשָׁךְ הַפְּסוּק 'וְאֵלֶּה בְּנֵיהַ', דְּרִשׁוּ אֵל הַקְּרִי 'בְּנֵיהַ' - שֶׁאֵין אֵלוֹ
 16 שְׂמוֹת בְּנֵיהַ, אֱלֵא שְׂמוֹת שֶׁל בּוֹנֵיהַ - בְּעֵלָה שְׂנִקְרָא כֵּן שְׂבִנָה אֹתָהּ
 17 בְּנִישׁוּאֵין וּבְנִים כְּשֹׂאֵר נְשִׂים. וְכוּוֹנַת הַפְּסוּק, שְׂנִקְרָא 'אִשָּׁר' עַל שֶׁם
 18 'שִׁישָׁר אֶת עֲצָמוֹ - לְבַל יִטְעָה בְּטַעוֹת הַמְּרַגְלִים. וְכֵן נִקְרָא 'שׁוֹכֵב'
 19 עַל שֶׁם 'שִׁישָׁב - הַמְּרִיד אֶת יָצְרוֹ וְלֹא הִשְׁתַּתְּףָה בְּעַצַּת הַמְּרַגְלִים.
 20 וְכֵן נִקְרָא 'וְאֶרְדּוּן' עַל שֶׁם שְׂרָדָה וְכַפָּה אֶת יָצְרוֹ שְׁהִסִּיתוֹ לְטַעוֹת
 21 בְּטַעוֹת הַמְּרַגְלִים. וְאֵיכָּא דְּאָמְרֵי שְׂנִקְרָא 'אֶרְדּוּן' עַל שְׁהָיוּ פְּנֵיהֶם
 22 עַל מְרִים אַחֲרֵי שְׂנִתְרַפְּאָה דּוֹמִין לְיָרֵד.
 23 עוֹד נֹאמַר 'וְלִאֲשַׁחֲרוּ אֵבִי תְקוּעַ הָיוּ שְׂתֵי נְשִׂים חֵלָּא וְנַעֲרָה',
 24 מִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא מְקָרָא זֶה עַל כְּלָב מְרִים 'אֲשַׁחֲרוּ' זֶה כְּלָב, וְלָמָּה
 25 נְקִרָּא שְׂמוֹ אֲשַׁחֲרוּ, כִּיּוֹן שְׁהוֹשְׁחִרוּ פְּנֵיהֶם בְּתַעֲנִיּוֹת - מִחֲמַת שְׂקִיבֵל
 26 עַל עֲצָמוֹ תַעֲנִיּוֹת כְּדִי שִׁינְצֵל מִעַצַּת הַמְּרַגְלִים. וְכֵן נִקְרָא 'אֵבִי', לְפִי
 27 שְׂנַעֲשֵׂהָ לָהּ - לְמִרְיָם בָּאָב - שְׂדָאָג לְרַפּוּאָתָהּ וְלְמוֹנוֹת הַצְּרִיכִים
 28 לְחוֹלָה. וְנִקְרָא 'תְּקוּעַ' לְפִי שֶׁתְּקַע אֶת לְבֹו לְאֵבִיו שְׂבִשְׂמִים - קִיבֵל
 29 עַל עֲצָמוֹ שְׂלֵא לְהִיּוֹת בְּעַצַּת הַמְּרַגְלִים. מִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא שְׂמָה
 30 שְׂנֹאמַר שְׂכָלֵב 'הָיוּ שְׂתֵי נְשִׂים' אֵין הֵבִיאָר כְּפִשְׁטוֹ, אֲלֵא שְׂנַעֲשֵׂהָ
 31 מְרִים בְּשְׂתֵי נְשִׂים, כְּלוּמַר שְׂחֵלָּאָה וְנַעֲרָה, לֹא חֵלָּאָה וְנַעֲרָה
 32 הָיָא - לֹא הָיוּ שְׂתֵי נְשִׂים שְׂנִקְרָאוּ כֵּן, אֱלֵא מְרִים עֲצָמָה בְּתַחֲלִילָה
 33 נִקְרָאָת 'חֵלָּאָה' - עַל שֶׁם חוֹלִיָּה שְׁהִיָּה בְּתַחֲלִילָה, וְלְכַפּוֹסָה נִרְפְּאָה
 34 וְנִקְרָאָה 'נַעֲרָה' - עַל שֶׁם תּוֹאֵר פְּנֵיהַ שְׁהִיָּתָה כְּנַעֲרָה. עוֹד כְּתוּב שֶׁם,
 35 'וּבְנֵי חֵלָּאָה צָרַת וְצָרָה וְאֶתְנִן', וְדִרְשׁוּ אִף מְקָרָא זֶה עַל מְרִים,
 36 נִקְרָאָה 'צָרָה' עַל שֶׁם שְׂנַעֲשֵׂיָתָה צָרָה לְחֶבְרִיתָה - שְׁהָיוּ מִקְנָאוֹת
 37 בְּיוֹפֵיהַ, וְכֵן נִקְרָאָה 'צָרָה' עַל שֶׁם שְׁהָיוּ פְּנֵיהֶם מֵאִירוֹת וְדוֹמִין
 38 בְּצַהֲרֵים, וְנִקְרָאָה 'אֶתְנִן' לְפִי שְׂכָל הַרְּאָה אֹתָהּ מִתּוֹאֵה לְמַשְׁכֵּב
 39 נְשִׂים וּמוֹלִידָה אֶתְנִן לְאִשְׁתּוֹ שֶׁתִּשְׁכַּב עִמּוֹ.
 40 הַגְּמָרָא חוֹזֵר לְבֹאֵר אֶת הַפְּסוּקִים בְּעִנֵּין שִׁיעוּבֵד מִצְרַיִם. נֹאמַר
 41 בְּפִסּוּק, "וְיִצְוֶי פִּרְעָה לְכָל עַמּוֹ כֹּל הַבֵּן הַיִּלּוּד הַיְּאֹרָה תִּשְׁלִיכוּהוּ וְכֹל
 42 הַבַּת תִּחְיוּ", אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, גִּירָה זֶה גִּזֵּר פְּרַעֲה אִף
 43 עַל עַמּוֹ גִּזֵּר. וְאָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, שְׂלֵשׁ גִּזְרוֹת לְהַשְׁלִיךְ
 44 הַנּוֹלָדִים לִיאֹר, גִּזֵּר פְּרַעֲה, בְּתַחֲלִילָה גִּזֵּר עַל הַנּוֹלָדִים לִישְׂרָאֵל וְלֹא
 45 הוֹשִׁיב מְוִרִים עַל כֵּךְ, אֲלֵא סִמָּךְ עַל הַמִּילָדוֹת וְאִמַר לָהֶן 'אִם בֵּן
 46 הוּא וְהִמְתִּין אֹתוֹ'. וְלְכַפּוֹסָה - לֵאחֲרָיָה מִיכֵן הוֹשִׁיב שׁוּמְרִים עַל הַדְּבַר
 47 וְאִמַר לָהֶם 'כֹּל הַבֵּן הַיִּלּוּד הַיְּאֹרָה תִּשְׁלִיכוּהוּ', אֶךְ עִדִּין לֹא גִזֵּר
 48 אֲלֵא עַל יִשְׂרָאֵל. וְלְכַפּוֹסָה כְּשֹׂאֵמַר לֹו אֵיִצְטַגְנִינוּ שְׁעִדִּין לֹא לִקַּח
 49 מוֹשִׁיעַן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אִף עַל עַמּוֹ גִּזֵּר.
 50 "וְיִלְךָ אִישׁ מִפִּית לֹו וְיִקַּח אֶת בֵּת לֹו", שׂוֹאֵת הַגְּמָרָא, לְהִיכֵן הַלְךָ
 51 עִמְרָם. דּוֹרֶשֶׁת הַגְּמָרָא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּרַ זְבִינָא, שְׂהֵלְךָ עִמְרָם
 52 בְּצַעַת מְרִים בְּתוֹ - שִׁיעַצָה לוֹ לְקַדְשָׁה בְּשִׁנִּית. וְכַפִּי שְׂשִׁנֵּי
 53 בְּבֵרִיתָא, תִּנְיָא, עֲמָרְךָ גְּדוֹל הַדּוֹר הָיָה הַכֵּל נְשַׁמְעִים לְדַבְּרֵיו, וְלִכְךָ

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף יב עמוד ב

תוספות

רש"י

אנב. של עצי ערבה וקנים דקין, והוא קנה וסוף דקרא. קנה קנים, סוף ערבה דקה: לרחוץ. לטבול שם לשם גרות: וכן הוא אומר וכו'. שהשבב ומתנקה מעונו קרחו רחוי: לשון מיתה. כדמפרש ואולי. שהיו ממוחות בקנה העלותו של צדיק: דאמר מר. גבי שרביש הקרב דאחשורוש במסכת מגילה. בשני רשעים. דעוג מלך הקשן במסכת ברכות בתחלת פרק הרואזה: שרבבתה. לשון דאישתרובובי: שראתה עמו שכניה. והאי את לשון עם. כמו לא שלח נעקב את אחיו (נלמזית מנא נער. גדול משמע: בעל מום. והוא לוי הנפסל בקול לעבודת השיר: ואין אחר נופל. ללאור, שאותו היום בטלו גזרתם: וכן יאמרו אליכם. העובדי כוכבים דרשו כמותו אל האבות: המצפצפים והמקנים. נביא קרי לשון גנאי, שהם מצפצפין כעגורים ומקנים כיונים, מוציאין קול בגרונם ואין יודעין מה אומרים. כך דרך איצטנגנין אין רואין אלא סיקון אבל לא פרושו של כל דבר. ראו. אצטנגניי פרעה: שמושיעין של ישראל בו, ותר מלתא לאו ר' אלעזר קאמר לה. דקרא לא אמצרים קאי, אלא גמרא קאמר לה, וקאי אהא דאמרין לעיל ואין אחר נופל, ובדריבי אלעזר דאמר שאין יודעים מה הוגין, הלפך ראו המצרים ולא ידעו מה ראו: בין דשרייה למשה כמים, כל זמן שהיה ביאור אין לקות גדולה מזה בעבודת סימן של לקיה: רגלי. בשבילי, כמו הדרך ה' אותך לרגלי (נלמזית לו בשבילי נצלתם. שבטלו מצרים את גזרתם: שירה על תום. כב"א בניסן נאמרה כדנתיא בסדר עולם מרעמסט לסבות ומסכות לאיתם ומאיתם לפני פי החירות דהרי ג, פרביעי ויגד למלך מצרים כי ברח העם. חמישי וששי רדפו מצרים ואחריהם, אור שביעי ירדו לים שנאמר וזאר את העלולה, לשחית אמרו שירה, יום שביעי יהיה, ויום אחרון של פסח יהיה: דאמר מר בשבעה באדר מת משה. בפ"ק דקדושין (נה נה) ילפינן לה מקראי דכתיבי ורבו בני ישראל את משה בברכות מאוב שלשים יום, וכתיבי משה עבדי מת ונתה קום עבור, וכתיבי כי בעוד שלשת ימים אתם עוברים את הנהר וגו', וכתיבי והעם עלו מן הנהר בעשור לחדש ראשון, צא מן לוג למפרע תמקא שבשבעה באדר מת משה, ומנין שבשבעה באדר נולד שנאמר ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום וגו', מה ת"ל היום, היום מלא ימי ושנותי שלשה ירחי, היה וכן ג' חדשים שהעפניתו: רבו של ראשון. לא חסר אלא ד ימים ורבו של ג' דהיינו ניסן ואמציני שלם אדר השני שלם: מאי שמיא מן העבריות. דקאמרה לה, מכלל דמצריות לא ניתא לה: דבר קמא. זו שאבילתה דברים טמאים והתניח טועם בחלקה כל מה שחאכל כדאמר' ביזקא (נה נה) כדי לשה השמן: את מי יורה דעה. למי למד הקרה תורה, למי שגמול והפרש עצמו מחלב טמא ונתעמק מן השדים הטמאים, כמו ונתקם משם (נלמזית יכו: שהלכה בנריות פלמית. שכל כחה עליה, כמו תוק ואמצי (נה נה) תסוף ועלם: שהעלימה את דקריה. שלא אמרה שהיא אחותו ושהיא מביאה את אמה: היליכי את חלה. הרי לך שליח: שהיתה מתנבאה בשמא אחות אורי. עד שלא נולד משה, והיינו הנביאה אחות אהרן: מאי

בשבילי 1 נצלתם כולכם. תימה אדרבה 2 בשבילו נגזרו הגזירות שראו 3 אצטנגניי פרעה יש לומר הוא היה הראשון 4 המושלך ללאור וגויה ראשונה אם בן הוא המתן 5 אותו לא בשבילו היתה אלא משום ונלמס בנו 6 ודרך אנשים להלחם: סרח

את התכה בתוך הסוף' פיין דחוו דקא בעת לאצולי למשה, אמרו לה, גבירתנא, מנהגו של עולם מלך בשור ודם גזור גזירה, אם כל העולם כולו אין מקיימין אותה, בניו ובני ביתו מקיימין אותה, ואת עוברת על גזירת אביה. בא גבראל וחקמן בקרקע. ויתשלח את אמתה ותקחה' רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר ידה וחד אמר שפחתה. מאן דאמר ידה, דכתיב 'אמתה'. ומאן דאמר שפחתה, מדלא כתיב ידה. ולמאן דאמר שפחתה, הא אמרת בא גבראל וחקמן בקרקע. דשירי לה חדא, דלא אורחא דבת מלכא למיקם לחודה. ולמאן דאמר ידה, לכתיב ידה. הא קא משמע לן דאישתרבב אישתרובובי, דאמר מר, וכן אתה מוצא באמתה של בת פרעה וכן אתה מוצא בשני רשעים, דכתיב 'שני רשעים שפחת' ואמר ריש לקיש אל תיקרי שפחת אלא שריבכתה. ויתפתח ויתראהו את הילד' ותרא מיבעי ליה. אמר רבי יוסי ברבי חנינא, שראתה שכניה עמו. והנה נער בכה' קרי ליה 'ילד' וקרי ליה 'נער', תנא, הוא ילד וקולו פנעה, דכרי רבי יהודה. אמר לו רבי נחמיה, אם בן עשיתו למשה רבינו בעל מום, אלא מלמד שעשיתה לו אמו חופת נעורים בתיבה, אמרה, שמא לא אופה לחופתו. ויתחמל עליו ותאמר מילדי העברים זה' מנא ידעה, אמר רבי יוסי ברבי חנינא, שראתה אותו כהויל. זה' אמר רבי יוחנן, מלמד שנתנבאה שלא מדעתה, זה' נופל ואין אחר נופל, והיינו דאמר רבי אלעזר, מאי דכתיב 'וכי יאמרו אליכם דרשו אל האבות ואל הדיענים המצפצפים והמקנים', צופין ואינם יודעין מה צופין, מהינים ואינן יודעים מה מהינים. ראו שמושיעין של ישראל במים הוא לוקה, עמרו וגזרו 'כל הבן הילוד היארה תשליכה', פיין דשרייה למשה אמרו, תו לא חזינו פי ההוא סימנא, בטלו לגזירותיהו, והם אינן יודעין שעל מי מריבה הוא לוקה, דאמר רבי חמא ברבי חנינא, מאי דכתיב 'המה מי מריבה אשר רבו, המה' שראו איצטנגניי פרעה וטעו, והיינו דקאמר משה 'שש מאות אלף רגלי וגו'', אמר להן משה לישראל בשבילי, נצלתם כולכם. רבי חנינא בר פפא אמר, אותו היום עשרים ואחד

בניסן היה, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, מי שעתיד לומר שירה על תום ביום זה ילקה ביום זה. רבי אחא בר חנינא אמר, אותו היום ששה בסיון היה, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, מי שעתיד לקבל תורה מחר סיני ביום זה, ילקה ביום זה. בשלמא למאן דאמר בששה בסיון, משפחת לה ג' ירחי, דאמר מר, בשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד משה, ומשבעה באדר נעד משה, ואתה שנה מעוברת היתה, ירחי. אלא למאן דאמר בעשרים ואחד בניסן, היכי משפחת לה. אותה שנה מעוברת היתה, רובו של ראשון ורובו של אחרון ואמציני שלם. ויתאמר אחתו אל בת פרעה האלך וקראתי לך אשה מינקת מן העברית ומאי שנא מעברית, מלמד שהחזירוהו למשה על כל המצוריות כולן ולא ינק. אמר, מה שעתידי לדרב עם השכניה, וינק דבר קמא, והיינו דכתיב 'את מי יורה דעה וגו'', למי יורה דעה ולמי יבין שמועה, לגמולי מחלב ולעתיקי משדדים. ויתאמר לה בת פרעה לבי וגו' אמר רבי אלעזר, מלמד שהלכה בנריות פלמית. רבי שמואל בר נחמני אמר, 'העלמה' שהעלימה את דברה. ויתאמר לה בת פרעה היליכי את הילד הזה' אמר רבי חמא ברבי חנינא, מתנבאה, ואינה יודעת מה מתנבאה, 'היליכי' הא שליכי. ואינו אתן את שברך' אמר רבי חמא ברבי חנינא, לא דיין לצדיקים שפחזרין להן אבירותה, אלא שנותנין להן שברן. ויתקח מרים הנביאה אחות אהרן וגו', אחות אהרן ולא אחות משה. אמר רב עמרם אמר רב, ואמרי לה אמר רב נחמן אמר רב, מלמד שהיתה מתנבאה פשהיא אחות אהרן, ואומרת

ביאורים למסכת סוטה דף יב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

53 מלמד שעשתה לו אמו חופת נעורים בהיותו פתיקה, כיון
 54 שאמרה, שמה לא אובה לחופתו - להשתתף בחופתו.
 55 ויתחמל עליו ותאמר מילדי העברים זה", שואלת הגמרא, מנא
 56 ידעה - מהיכן ידעה בתיה שמילדי העברים הוא, הרי גם בני
 57 המצרים הושלכו ליאור. ומשיבה, אמר רבי יוסי ברבי חנינא, כיון
 58 שראתה אותו מהול הבינה כי מירשאל הוא. ומה שנאמר וזה,
 59 אמר רבי יוחנן מלמד שנתנבאה שלא מדעתה, והמשמעות
 60 בדבריה, ש'זה' - משה נופל ליאור, ואין אחר נופל ליאור מכאן
 61 ואילך. והיינו האמר - והוא שאמר רבי אלעזר, לגבי נביאי עובדי
 62 כוכבים, מאי דתיב ויבי יאמרו אליכם העובדי כוכבים דרשו
 63 כמונו אל האבות ואל הירענים המצפצפים והמקנים" - שמכנים
 64 את נביאיהם בלשון גנאי, מצפצפי' היינו שצופין - רואים שיש
 65 סימן, ואינם יודעין מה צופין בסימן זה, רמזהים' היינו שמקנים -
 66 סימן, ומציאים קול בגורנם, ואינן יודעים מה מקנים. ומבאר הגמרא
 67 מדוע בטלה הגזירה, שבתחילה שכראו האיציטגנינים, שפושעין של
 68 ישראל במים הוא לזקה - עתיד ללקות במים, עמדו ונזרו ש'כל
 69 הכן הילוד היארה תשליכוהו', כדי שאכן ילקה ולא יוכל להושיעו.
 70 ולכן בין דשדייה למשה - לאחר שהושלך משה ליאור, אמרו,
 71 תו לא חזינו כי ההוא סימנא - איננו רואים יותר סימן זה, ובטלו
 72 לגזירתיהו - בטלו את גזרת כל הכן הילוד היאורה תשליכוהו. אך
 73 מבאר הגמרא, שזהם - האיציטגנינים אינן יודעין שאין פירוש
 74 ראייתם שיענש במים, אלא ששל חטא מי מריבה הוא לזקה שלא
 75 יכנס לארץ. וכמו דאמר רבי הווא ברבי חנינא, מאי דתיב יהמה
 76 מי מריבה אשר רבו, מהו יהמה, שמשמע שהם אלו שדובר בהם
 77 כבר, אלא שראו איציטגניני פרעה שעתידי משה ללקות במים, ופעו
 78 שסברו שיענש במים, אך פירוש ראייתם הנכון הוא, שעתידי ללקות
 79 על חטא מי מריבה, והוא 'המה' - הם המים שראו איציטגניני פרעה.
 80 והיינו דקאמר משה - כיון שעל ידי משה בטלה הגזרה להשליך
 81 הנולדים ליאור, לכן אמר משה 'שש מאות אלף נולדי העם אשר
 82 אנכי בקרבנו וגו', מה שנאמר 'רגלי היינו שאמר להן משה לישראל
 83 בשבילי, שכיון שהייתי במים סברו המצרים שכבר לקיתי וביטלו
 84 גזירתם, ונצלתים בולכם מגזירתם.
 85 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים באיזה יום הושלך משה ליאור.
 86 רבי חנינא בר פפא אמר, אותו היום שהושלך משה ליאור
 87 בעשרים ואחד בניסן היה, ולפיכך אמרו מלאכי השרת לפני
 88 הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, וכי ראוי שמי שעתידי לזמן
 89 שירה על הים ביום זה - כ"א בניסן שהוא יום קריעת ים סוף, ילקה
 90 ביום זה. רבי אחא בר חנינא אמר, אותו היום שהושלך משה
 91 ליאור, בששה בסיון היה, ולפיכך אמרו מלאכי השרת לפני
 92 הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, מי שעתידי לקבל תורה מהר
 93 סיני ביום זה, שהרי קבלת התורה היתה בו' סיון, ילקה ביום זה.
 94 שואלת הגמרא, בשלמא למאן דאמר שהושלך ליאור בששה
 95 בסיון, אם כן משפחת לה ג' ירחי - מובן מה שנאמר בפסוק
 96 שהצפינה אותו שלשה חודשים מיום לידתו עד שהשליכה אותו
 97 ליאור, כיון דאמר מה, בשבעה באדר מת משה, ובשבעה באדר
 98 נולד משה, ומשבעה באדר ועד ששה בסיון הם תלתא ירחי.
 99 אלא למאן דאמר שהשליכוהו ליאור בעשרים ואחד בניסן, היכי
 100 משפחת לה, הרי מו' אדר עד כ"א ניסן הם פחות משלוש חודשים.
 101 מתרצת הגמרא, אותה שנה שהושלך משה ליאור, שנה מעוברת
 102 היתה - שהיו בה שני אדרים, ומשה נולד באדר ראשון, ומה שאמר
 103 יתצפנו שלשה חדשים, אינם ג' חדשים שלמים, אלא רובו של
 104 ראשון - החודש הראשון היינו מו' אדר עד סוף אדר ראשון, ורובו

1 הניחה אותו באגם - מקום גדולים בו קנים דקים ועצי ערבה על
 2 שפת הנהר, וסוף היינו עצי ערבה, ומצינו שנקראים כן פרקתיב
 3 'קנה נסוף קמלו' - קנה היינו קנים, וסוף היינו ערבה דקה.
 4 עוד כתוב 'ותר בת פרעה לרחץ על היאר', אמר רבי יוחנן
 5 משום רבי שמעון בן יוחי, פסוק זה מלמד שירדה בת פרעה
 6 לרחוץ - להתנקות מגוללי אביה - שירדה לטבול לשם גירות. וכן
 7 הוא אמר - מצינו שהשיבה מעונות נקראת רחיצה, שנאמר 'אם
 8 רחץ ה' את צאת פגות ציון וגו'. בהמשך הפסוק נאמר 'ונערתיך
 9 הלבית על יד היאר וגו'', אמר רבי יוחנן אין הליכה זו אלא לשון
 10 מיתה, וכפי שיתבאר שהמיתן גבריאל לפי שמיתו בה על שהצילה
 11 את משה. וכן הוא אמר - מצינו במיתה לשון הליכה, שאמר עשו
 12 'הנה אנכי הולך למות'. בהמשך נאמר 'ותרא את התבה בתוך
 13 הכוף', אומרת הגמרא, פי' דחיו - ראו נערותיה של בת פרעה,
 14 דקא בעו לאצולי למשה - שרצה בתיה להציל את משה מן
 15 היאור, מיתו בה ואמרו לה, וכירתנו, מנהנו של עולם הוא,
 16 שכשבלך בשר ודם גזור גזירה, גם אם כל העולם בולו אין
 17 מקימין אותה, בני ובני ביתו מקימין אותה, ואת עוברת על
 18 גזרת אביה שאמר להטביעם. בא המלאך גבריאל והכמן בקרקע
 19 ומתו.
 20 'ותשלל את אמתה ותקחה', נחלקו רבי יהודה ורבי נחמיה מהי
 21 אמתה, תו - אחד מהם אמר שהושיטה ידה והביאה את התיבה
 22 אליה, וחד אמר ששלחה את שפחתה להביא את התיבה. מבאר
 23 הגמרא, מאן דאמר ידה, עטמו הוא משום דתיב 'אמתה', ופירש
 24 כפשוטו שאמה היא יד. ומאן דאמר שפחתה, פירש כך מילה
 25 בתיב ידה - אם כוננת הפסוק שהושיטה את ידה, היה לו לכתוב
 26 'ידה' כלשון התורה בכל מקום, אלא מוכח שפירושו שפחה. שואלת
 27 הגמרא, ולמאן דאמר ששלחה את שפחתה, קשה שהא אמרת בא
 28 גבריאל והכמן בקרקע ומתו, ואם כן כיצד שלחה שפחה. מתרצת
 29 הגמרא, דשייר לה חדא - גבריאל השאיר לה שפחה אחת שלא
 30 מתה, משום דלאו אורחא דבת מלכא למיקם לחודה - אין דרכה
 31 של בת מלך להתהלך לבדה, ושלחה את אותה שפחה. שואלת
 32 הגמרא, ולמאן דאמר ששלחה את ידה, לכתוב - שתכתוב
 33 התורה ידה כלשון התורה בכל מקום. מתרצת הגמרא, הא קא
 34 משמע לן - לכן נאמר 'אמה', להשמיענו דאישתריב אישתרבוני
 35 - נעשה נס שהתארכה ידה לאמות הרבה כדי שתוכל להגיע לתיבה.
 36 דאמר מה לגבי שרבו שרביטו של אחשוורוש, וכן אתה מוצא
 37 שנעשה נס זה כמאתה של בת פרעה שנתארכה, וכן אתה מוצא
 38 בשניי רשעים - שיניו של עוג מלך הבשן שנתארכה, דתיב 'שני
 39 רשעים שפרת', ואמר ריש לקיש אל תיקרי שפרת אלא
 40 שריבבתה - שהוארכו שיניו.
 41 'ותפתח ותראהו את הילד', שואלת הגמרא, מדוע נאמרו
 42 'ותראהו, הרי ותרא מיפעי ליה. ומשיבה, אמר רבי יוסי ברבי
 43 חנינא, מה שנאמר 'ותראהו' אינו מתיחס לילד, אלא שראתה
 44 שכניה עמו. בהמשך הפסוק נאמר 'והנה נער בכח', שואלת
 45 הגמרא, מדוע בתחילת הפסוק קרי ליה - נקרא משה 'ילד' שנאמר
 46 'ותראהו את הילד', ואילו בהמשך קרי ליה - נקרא משה 'נער',
 47 ומשמע שהיה גדול. ומשיבה, תנא, הוא ילד וקולו בנער - לעולם
 48 היה קטן באיברי כילד, אך נקרא גם 'נער' לפי שהיה קולו חזק של
 49 נער. דברי רבי יהודה, אמר לו רבי נחמיה, אם כן - לדברך שהיה
 50 קולו כנער בלדותו, נמצא שקולו משונה מאם בני אדם, ועשיתו
 51 - החשבתו למשה רבינו שהוא לוי לפעל מום בקולו, ופסול הוא
 52 לעבודת השיר. מתרצת הגמרא, אלא כך יש לפרש, מה שנקרא נער,

ביאורים למסכת סוטה דף יג עמוד א מותך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

54 לי בארץ מצרים שמה תקבריני, ואמר רבי יוחנן משום רבי
55 שמעון בן יהוידק, מה שנאמר כריתתי, אין בידה אלא לשון
56 מכירה, שכן בכרית הים קרוין למכירה פירה, נמצא שמכרת אף
57 חלק זה. אומר להו עשיו, אם אכן מכרתי לכם זאת, הנו לי אינרתיא
58 - הראו לי שטר המכירה על חלקי במערה. אמרו ליה בני יעקב,
59 אינרתיא בארעא דמצרים היא - השטר נמצא במצרים. חשבו
60 האחים ביניהם ומאן ניוול - מי ילך להביאו מארץ מצרים, והחליטו
61 שניוול - ילך נפתלי, משום דקליל בי איילתא - הליכתה קלה
62 ומחירה כשל איל. דכתיב נפתלי אילה שלחה הנתן אמרי שפר,
63 ודרשו על כך, אמר רבי אבהו אל תקרי אמרי שפר, אלא אמרי
64 ספר - שהביא את שטר המכירה ממצרים. ממשכה הגמרא
65 ואומרת, שבאותו זמן, חוששים שהוא פריה דין - בנו של דן בני יעקב,
66 תמן הוה - היה שם בעת המכירה, ויסקרין ליה אודניה - כבדו אודני
67 מלשמוע, אמר להו חושים לבני יעקב, מאי האי - מדוע אתם
68 מתעבבים מלקבור את יעקב, ואמרו ליה קא מעבב האי - עשו
69 מעכב אותנו עד דאתי נפתלי מארעא דמצרים ויביא עמו את שטר
70 המכירה של המערה. אמר להו חושים, ועד דאתי נפתלי מארעא
71 דמצרים יהא אבי אבא מוטל בפיו. שקל - נטל חושים קולפא
72 - מקל, מתניה - והכה בו ארשיה - על ראשו של עשו והרגו.
73 ומחמת המכה נתן - נשרו עיניה - עיניו של עשיו, ונפלו על
74 אפרעא - רגליו דיעקב. פתחניהו יעקב לעיניה - פתח יעקב את
75 עיניו ואחרי - וחייך, והיינו דכתיב וישמח צדיק כי חוה נקם,
76 פעמי ורחץ בדם הרשע, ולכן שמח יעקב שחזה בנקם שנקמו
77 בעשו. ובאותה שעה נתקיימה נבואתה של רבקה, דכתיב למך
78 אשבל גם שניכם יום אחי, ואף על גב דמיתתין של עשיו ויעקב
79 לא ביום אחד הואי, מכל מקום נחשב ששיכלה את שניהם ביום
80 אחד כיון שבקבורתן ביום אחד הווא.
81 נאמר ויעל יוסף לקבור את אביו, וכן בשעת חזרתו נאמר אחרי
82 קבורת אביו, הרי שייחס הכתוב את קבורת יעקב ליוסף. שואלת
83 הגמרא, כיצד הניחוחו אחיו ליטול לבדו את השם של קבורת
84 אביהם, וכי ואי לא עסק ביה יוסף - אם לא היה יוסף מתעסק
85 בקבורתו, אחיו לא הוו מעסקי ביה לקבור, והכתיב וישאו אותו
86 בניו ארצה פנען, נמצא שאף שאר האחים התעסקו בקבורת יעקב,
87 ואם כן מדוע נתנו לו שתקרא הקבורה על שמו. מתרצת הגמרא,
88 שאמרו שאר האחים, הניחו לו ליוסף להתעסק בקבורת יעקב יותר
89 מאיתנו, מפני שבבדודו במלכים - כבודו של יעקב שיוסף שהוא מלך
90 יתעסק בקבורתו, יותר מבקדימויות - ממה שנתעסק בו אנו.
91 שנינו במשנה, מי לנו גדול מיוסף שלא נתעסק בו אלא משה בו.
92 תנו רבנן, בא וראה פמה חביבות מצות על משה רבינו, שכל
93 ישראל בולן נתעסקו בפיה מהמצרים, שבאלו מהם כלי כסף וכלי
94 זהב, והוא - משה נתעסק במצות - העלאת ארונו של יוסף,
95 שנאמר חכם לב יקח מצות וגו'. ומנן היה יודע משה רבינו
96 היכן יוסף קבור - שלקח משם עצמותיו, אמרו חז"ל, סרה בת
97 אשר נשתירה מאותו הדור, והלך משה אצלה, אמר לה משה,
98 כלום אתי יודעת היכן יוסף קבור, אמרה לו ארון של מתבת כבד
99 עשו לו מצרים, וקבעוהו בגילום הנחר - הנחר שממנו כל ארץ
100 מצרים שותה, ועשו כן כדי שיתקברו בזכותו מימינו של הנחר. הלך
101 משה ועמד על שפת נהר הנילוס, אמר לו, יוסף יוסף, הגיע העת
102 שנשבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיע עת קיום
103 השבועה שהשבעת את ישראל להעלותך לקבורה בארץ הקודש.
104 אם אתה מראה עצמך שנוכל לקיים שבועתך, מוטב, אך אלא,
105 הרי אנו מנוקין מצבועתך, כיון שלא הייתה השבועה אלא אם נוכל
106 לקיימה. מיד צף ארוננו של יוסף על מי הנחר, ונטלו משה. ומבאר

1 ואומרת מרים בנבואה, עתידה אמי שתלך בן שמושיע את
2 ישראל. וכיון שנולד משה, נתמלא כל הבית בוללה אור, והבינו
3 כי אכן נולד מושיען של ישראל, עמד אביה עמרם, ונשקה על
4 ראשה, ואמר לה, בתי נתקיימה נבואתיך שעתיד לילד לנו
5 מושיען של ישראל. אך וכיון שהתלולוהו לואור, עמד אביה
6 ונשקה - חבט על ראשה, ואמר לה, בתי היכן נבואתיך - משום
7 שחשב שימות ביאור. והיינו דכתיב ותתצב אחתו מרחק לדעה
8 מה יעשה לו, דוקא היא עמדה לראותו היות והיתה בטוחה
9 שינצל, ועמדה שם כדי לדע מה יהא בסוף נבואתה - מה יעלה
10 בסופה.
11 שנינו במשנה שיוסף זכה לקבור את אביו, וכו'. מבאר הגמרא
12 עניני קבורת יעקב, ושואלת, מאי שנא מעיקרא - מדוע בתחילה
13 כשעלו לקבור את יעקב, הקדימו את המצרים ליוסף ואחיו, דכתיב
14 ויעל יוסף לקבר את אביו ויעלו אתו כל עבדי פרעה וגו',
15 והדר - ואחר כך נאמר ויבל בית יוסף ואחיו ובית אביו. ומאי
16 שנא ואילו לבסוף - בשעת חזרתם מהקבורה, הקדימו את יוסף
17 ואחיו למצרים דכתיב תחילה ויושב יוסף מצרימה הוא ואחיו,
18 והדר - ואחר כך נאמר ויבל העלים אתו לקבר את אביו -
19 דהיינו המצרים, כלומר להיפך מכפי שיצאו בתחילה. מתרצת
20 הגמרא, אמר רבי יוחנן, בתחילה עד שלא ראו המצרים בבבון
21 של ישראל, לא נהגו בהן כבוד, ולכן הקדימו לצאת לפניהם,
22 ולבסוף לאחר קבורת יעקב, שראו אז בבבון, נהגו בהן כבוד,
23 ונתנו להם להקדים ולחזור לפניהם. ומבאר הגמרא מהו הכבוד
24 שראו בישראל, דכתיב ויבאו עד גרן האמר אשר בעבר הירדן
25 ויספרו שם מספד גדול וכבד מאד, וגורן האמד משמעו שהיה גורן
26 מאט, וקשה וכי גורן יש לו לאמר - וכי דרך לאסוף אטרין
27 ולעשות הימנו גורן. לכן אמר רבי אבהו, לא היה זה גורן מאטדים
28 אלא שהמקום נקרא גורן האטד, מלמד שהקפיהו בתרים לארוננו
29 של יעקב, בגורן זה שפקיפם לו אמר של קוצים לשומרו מסביב,
30 ומי הקיפיהו, שכתב בני עשו ובני ישמעאל ובני קטורה, וחלקו
31 כבוד ליעקב, שתלו את כתריהם בארוננו. והמצרים שראו כבוד זה,
32 החלו אף הם לנהוג כבוד בבניו. תנא, בולם - בני עשו ובני ישמעאל
33 ובני קטורה, מתחילה למלחמה באו - להלחם בבני יעקב כדי שלא
34 יקבר יעקב במערת המכפלה, אך כיון שראו את בתו של יוסף
35 תלו בארוננו של יעקב, נטלו בולן בתריהו ותלאום בארוננו של
36 יעקב. תנא, שלשים וששה בתרים נתלו בארוננו של יעקב.
37 וינספדו שם מספד גדול ויבד מאד. תנא מהו ההספד הגדול
38 והכבד שנעשה, שאפילו הסוסים ואפילו החמורים נעצבו על
39 פטירתו (מאילו מאילו).
40 אומרת הגמרא, כיון שהגיעו למערת המכפלה לקבור את יעקב,
41 אתה עשו, וקא מעבב - עיכב אותם מלקבורו שם, וכן אמר להן
42 - לבני יעקב, הרי נאמר למרא קרית הארבע הוא הכרון, ואמר
43 רבי יצחק הטעם שנקראת המערה קרית ארבע, לפי שאלו
44 שנקברו בה ארבע זוגות היו, אדם ותוה, אברהם ושרה, יצחק
45 ורבקה, יעקב ולאה. וכשמת יצחק נשאר שני קברים אותם ירשנו
46 שנינו, וכיון שאהו - יעקב, קברה ללאה במערה בדידה - בחלקו
47 שקיבל בירושה, אם כן והאי - הקבר דפייש - שנותר, דידי - שלי
48 הוא. אמרו ליה בני יעקב, הרי ובינתה - מכרת ליעקב את חלקך
49 במערה בשעה שמכרת את הבכורה. אמר להו עשיו, נהי דויבני
50 בכירוותא - אמנם מכרתי את חלק הבכורה, שלא אקבל פי שנים
51 בירושה, אך פשיטותא - את חלק הפשוט שלי מי וביני - האם
52 מכרתי. אמרו ליה בני יעקב, אין - אכן מכרת אף את חלק
53 הפשיטות במערה, דכתיב שאמר יעקב ליוסף בקברי אשר פריתי

1 **מאי שנא מעיקרא**, דאקדימיהו למצרים מקמי אחי יוסף, ומאי שנא לבסוף דכתיב הוא
2 ואחיו וחדר וכל העולם אתו. וכי. דרך לאסוף אטדיו ולעשות מהן גרו. שפוקיפין לו אפר.
3 גדר של קוצים: שלשים וששה קתרים. ר"ב שישאם דישמעאל וכ"ג אלופים נמנו בעשו.
4 וא"ת כ"ה הן, תימן וקנו נמנו ב' פעמים. וא"ת קרח נמנה ב' פעמים, שני קרח הן, אחד
5 מבני אלפיו ואחד מבני אהליקמה, ומי ל"ה הן
6 וכתרו של יוסף הרי ל"ה קא מעכב. שלא
7 יקברוהו שם. אפר. קרית ארבע שמה שאינה
8 מתוקת אל"ר זוגות. הא דא"ר יצחק לאו
9 מלתא דעשו היא אל"א נגרא קאמר ליה למימר
10 טעמא דעבוקא, דודאי כן היה דבדרי עשו
11 שאינה מתוקת אל"א ח' קברים: איהו. יעקב
12 קברה ללאה בדידיה. בחלק הנמוגע בדכתיב
13 ושמה קברתי את לאה. ובינתי. בשמכרת
14 הכבורת. נתי דבינתי לבבורתי. ולא אטול פי
15 שנים אל"א כמדה: פשיטתא מי יבני. חלק
16 בחלק פשוט לא מכרת: א"ל אי. פשיטתין נמי
17 זבנת חלקך במערה זו לגמרי, שפך אמר אבינו
18 בשעת מיתה אשר בריתי לי, ואין כירה אלא
19 לשון מכירה כמו ואברה לי בתמשה עשר ספא
20 (ש"ש ג) הכו אברה. ה"א שטר מכירה: וק"רן
21 אודניה. קברו אגויו משמו: מאי ה"א. למה
22 אינכם קוברין אותה: שקיל גולפיה. מקל. כמו
23 גולפי טובי בלע מאבמי בערכין וק"ו: ואי לא
24 יאעסק ביה יוסף אחיו מי לא הוי מעסקי ביה.
25 כלומר היאך הניחיהו אחיו ליוסף לטול לו את
26 השם לבדו של קבורת אביהם, וכי פרקו מעליהן
27 העל ולא חשו לו, ואם לא נתעסק בו הוא הם
28 לא היו עסקין בו, והכתיב וישאו אותו בגיה
29 אלמא אף הם היו עסקין במשאו וקבורתו.
30 ומסקנא כתיב אחר קברו את אביו, תלה הכתוב
31 בו שהוא יקה עקר הקבר: אפרו. אחיו ביניין
32 הניחו לו להתעסק בו כנגד פלגו כבודו. של
33 אבינו במקל יותר מבהדיוטות, שיוסף מקל הוא:
34 נתעסקו ביה. של מצרים: כדי שיתברכו מימי.
35 תמיד לפי שאין ארץ מצרים שותה ממי גשמים
36 אל"א שבה וישתה יאורים ורביעין מנילו עד
37 סוף המדינה כמה פרסאות. ונילוס עולה ומשקה
38 ומתברך וממלא אותן יאורים ומשקין מתן
39 השדות. והיינו דכתיב (קנה יס) ויהי אם לא
40 יעלה מכל משפחות וגו' לא עליהם יהיה הגשם,
41 ואם משפחת מצרים לא תעלה ולא תבא וקבאו
42 ולא עליהם. ואין כתיב כאן הגשם אל"א ולא
43 עליהם יהיה אותו גרר שכן שותין מפניו. ויהיו
44 כן עדיאל תרגם ולא עליהם תיסק נילוס: ויהי
45 האחר מפיל תקורה וגו'. בתלמודי אלישע כתיב
46 במלכים: והוא שאול השאילוהו לו: תלמידו של
47 משה. ולא שלמד מפיו. אל"א ותרנו של משה
48 למרו לאליהו: כקברנים של מלכים. כקברות של
49 מלכים, ולשון קני הוא:

1 **ואומרת עתידה אמי שתלד בן שמושיע את ישראל.**
2 **וכיון שזולד משה, נתמלא כל הבית פולה אור, עמד**
3 **אביה, ונשקה על ראשה, אמר לה, בתי נתקיימה**
4 **נבואתיך. וכיון שהמילוחו ליאור, עמד אביה ומפחה על ראשה, אמר לה, בתי היכן נבואתיך,**
5 **והיינו דכתיב ויתמצב אחרו מרחק לדעה מה יעשה לו, לידע מה יהא בסוף נבואתה: יוסף**
6 **זכה וכו': מאי שנא מעיקרא, דכתיב ויעל יוסף לקבר את אביו ויעלו אתו כל עבדי פרעה**
7 **וגו', והדר וכל בית יוסף ואחיו ובית אביו. ומאי שנא לבסוף, דכתיב וישב יוסף מצרימה**
8 **הוא ואחיו והדר וכל העולם אתו לקבר את אביו. אמר רבי יוחנן, בתחילה עד שלא ראו**
9 **ככבודן של ישראל, לא נהגו בהן כבוד. ולבסוף שראו ככבודן, נהגו בהן כבוד, דכתיב ויבאו**
10 **עד גרן האטר: וכי גרן יש לו לאטר, אמר רבי אבהו, מלמד שהקפידו פתרים לאורנו של**
11 **יעקב, כגורן זה שמקופים לו אטר, שבאו בני עשו ובני ישמעאל ובני קטורה. תנא, כולם**
12 **למלחמה באו, כיון שראו בתרו של יוסף תלו באורנו של יעקב, נטלו פולן בתרין ותלאום**
13 **באורנו של יעקב. תנא, שלשים וששה פתרים נתלו באורנו של יעקב. ויספדו שם מספד**
14 **גדול וכבד מאד: תנא, אפילו סוסים ואפילו חמורים (מאילו מאילו), כיון שהגיעו למערת**
15 **המקפלה, אתא עשו, קא מעכב. אמר להן מ'מרא קרית הארבע הוא חבורן, ואמר רבי**
16 **יצחק קרית ארבע, ארבע זוגות היו, אדם ותורה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה.**
17 **איהו קברה ללאה בדידיה, והאי דפייש, ידיד הוא. אמרו ליה, ובינתה. אמר להו, נתי דביני**
18 **בכירותא, פשיטתא מי יבני. אמרו ליה, אין דכתיב וקברי אשר בריתי לי ואמר רבי יוחנן**
19 **משום רבי שמעון בן יהוידק, אין כירה אל"א לשון מכירה, שכן בכרפי תים קורין למכירה**
20 **בכירה. אמר להו, הכו לי אינרא. אמרו ליה, אינרא בארעא דמצרים היא. ומאן גיזיל, גיזיל**
21 **נפתלי דקליל כי אילתא, דכתיב נפתלי אילה שלחה הנתן אמרי שפר, אמר רבי אבהו, אל**
22 **תקרי אמרי שפר' אל"א אמרי ספר. חושש בריה דדן, תמן הוה ויקורן ליה אודניה, אמר להו**
23 **מאי האי, ואמרו ליה קא מעכב האי עד דאתי נפתלי מארעא דמצרים, אמר להו ועד דאתי**
24 **נפתלי מארעא דמצרים, והא אבי אבא מוטל בביון. שקל קולפא, מחיה ארישיה, נתרו עיניה**
25 **ונכלו ארעא דיעקב. פתחינהו יעקב לעיניה ואחיו, והיינו דכתיב וישמח צדיק כי חוה נקם,**
26 **פעמיו ויחץ פרם הרשע. באותה שעה נתקיימה נבואתה של רבקה, דכתיב למה אשפל גם**
27 **שניכם יום אחד, ואף על גב דמיתתן לא ביום אחד הוא, קבורתן מיהא ביום אחד הוא.**
28 **ואי לא עסק ביה יוסף, אחיו לא הוי מעסקי ביה, והכתיב וישאו אותו בניו ארצה פנעו.**
29 **אמרו הניחו לו, כבודו כמלכים יותר מבהדיוטות: מי לנו גדול מיוסף כו': תנו רבנן, בא**
30 **וראה פמה חביבות מצות על משה רבינו, שקל ישראל פולן נתעסקו בניה והוא נתעסק**
31 **במצות, שנאמר וקחם לב יחם מצות וגו'. ומזן היה יודע משה רבינו היכן יוסף קבור, אמרו,**
32 **סרה בת אשר נשתירה מאותו הדור, הלך משה אצלה, אמר לה, פלום את יודעת היכן**
33 **יוסף קבור, אמרה לו, ארון של מתכת עשו לו מצרים, וקבעוהו בנילוס הנהר כדי שיתברכו**
34 **מימיו. הלך משה ועמד על שפת נילוס, אמר לו, יוסף יוסף, הגיע העת שנישבע הקדוש**
35 **ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה השבועה שהשבעת את ישראל. אם אתה מרצה עצמך**
36 **מוטב, אם לאו, הרי אנו מנגזין משבועתך. מיד, צף אורנו של יוסף, ואל תתמה היאך ברול**

1 **צף, שהרי כתיב ויהי האחד מפיל תקורה ואת הברול נפל אל המים וגו', אהה ארוני והוא שאול ויאמר איש האלהים אנה נפל**
2 **ויראהו את המקום ויקצב עץ וישלך שמה ויצף הברול. והלא דברים קל וחומר, ומה אלישע תלמידו של אליהו, ואלהו תלמידו**
3 **של משה, צף ברול מפניו. מפני משה רבנו, על אחת כמה וכמה. רבי נתן אומר, כקברניט של מלכים היה קבור, הלך משה ועמד**
4 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל, אמר, הלא משה ועמד**
5 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
6 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
7 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
8 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
9 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
10 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
11 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
12 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
13 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
14 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
15 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
16 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
17 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
18 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
19 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
20 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
21 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
22 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
23 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
24 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
25 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
26 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
27 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
28 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
29 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
30 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
31 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
32 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
33 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
34 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
35 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
36 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**

1 **צף, שהרי כתיב ויהי האחד מפיל תקורה ואת הברול נפל אל המים וגו', אהה ארוני והוא שאול ויאמר איש האלהים אנה נפל**
2 **ויראהו את המקום ויקצב עץ וישלך שמה ויצף הברול. והלא דברים קל וחומר, ומה אלישע תלמידו של אליהו, ואלהו תלמידו**
3 **של משה, צף ברול מפניו. מפני משה רבנו, על אחת כמה וכמה. רבי נתן אומר, כקברניט של מלכים היה קבור, הלך משה ועמד**
4 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל, אמר, הלא משה ועמד**
5 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
6 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
7 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
8 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
9 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
10 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
11 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
12 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
13 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
14 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
15 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
16 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
17 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
18 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
19 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
20 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
21 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
22 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
23 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
24 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
25 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
26 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
27 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
28 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
29 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
30 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
31 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
32 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
33 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
34 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
35 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**
36 **על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנישבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל. אמר, הלא משה ועמד**

סוטה. פרק ראשון - המוקנא דף יג עמוד ב

תוספות

רש"י

קנה זה מה שכתוב בזה. אגדה זו מפורשת במכילתא בפרשת ויהי בשלח פרעה. כתיב בזה אגבי וכתוב בזה התחת אלהים אנכי, כתיב בזה לא יהיה לך וכתוב בזה הלאהים אני ירא, לא תשא - חי פרעה, וכו' את יום השבת - ויטב טבח והכן, ואין זה אלא יום השבת, וכן הוא אומר וכתובו את אשר יביא, וכן כל עשרת הדברות, לא תשא את אחיך בלכתך, לא תקם ולא תטר, וחי אחיך עמך; ואי לא איעסק ביה משה וכו'. כלומר היאך הניחו ישראל למשה להתעסק בו לבדו, וכי לא חשו לשבועה, ואם לא נתעסק בו משה לא היה הם מתעסקין; הכתוב וכו'. אלא לאחר שנפטר משה בערבות מואב נתעסק בקו ישראל והעבירים את החרד; ותו אי לא הווי מתעסקין ביה ישראל. לאחר שנפטר משה בניו מן לא הווי מיעסקי ביה, והיאך הניחו בניו את שאר הקם להתעסק בו והכתוב בשבם ויהיו לכני יוסף לנהל וגו', אלא בנהלם בקרבו דהביב היה עליהם; אמרו בניו בעצמם, הניחו לו שיתעסק בו כל ישראל; כבודו כבודו יתיר ממועטין. וישראל אמו בעצמם בעוד משה קים, הניחו שיתעסק בו משה לבדו, כבודו בגדולים יותר מבקטנים משבם ונכוהו. כדכתיב וישלחוהו מעמק חרון ויבא שבמה, ושם היו רועין, ודון אתה מקום. והאי דכתיב (ס) ויאמר האיש נסעו מזה וגו', כך אמר לו, אתה אומר את אחי אנכי מבקש, סעו מן האחוה הוואת ואין מחויבין עצמן כפחין לה, כי שמעתי אומרים נלכה ונבקש דתות ודינן היאך להמיתו אם יבא אצלנו הכא כתיב ויבא משה, ולא שאר העם; אף מורידין אותו מנדלתו. מן השמים למתחיל ואינו גומר, אלא אם כן נאנס כמשה שמת בעבר החרד; ויבדד יהודה. שווא התחיל בהצלת יוסף כשאמר מה בצע ולא גמרו; נקרא יוסף עצמות כתיב. שצאמר והעליתם את עצמותי מזה ועודנו חי; שחוריד אצטנניו פירע מנדלתו, כשפטר את החלום והם לא ידעו לפתרה; לעצמו. למשכב וכו' מתוך יפיו; פירע. היינו סרוס יתירא. בא גבריאל וסרוס לא גרס. פרב בשר. את בני מחלקותו, רב לכס בני לוי, והקפדה מדרק עם הצדיקים בחוט השערה ונעש באתה מדה; רב יש לך. הניע מלכותו של יהושע, ואין לך מלכות ונעט בתקרתה; ד"א רב לך. אל תרבה בבקשה, שלא יאמרו הרב כמה קשה שאינו שומע לתלמיד, ותלמיד כמה סרבו; מפציר. ולשון חכמים הוא קר, דיי מסרבין בו לשא את בת אחותו נגדרי' וי' סג; דיי מסרבין בו שיאכל עמו בשבועות (הו' מ:); לפום גמלא שיהנא. לפי כח הגמל מרבין במשא, אף כאן לפי צדקתו מדרק אחריו; היום קלא. ביום זה נולדת; לא גם ליתא. לא ברח להלוותי כח; דיי ויגי. שני זונות, שני חברים היו, בהתחלת היום למשה וסופו ליהושע; ככנפי השכינה. ככנף לבוש הורה מי יקום לי עם מרעים. להוכיחם לשמי; פשי דבר. שהיה יודע לעשות פשרה ביני ובין בנה סמליון שם חכם; סימן בתוך סימן; כלומר סימנים הרבה, בארץ מואב בגיא מול בית פעור, ואעפ"כ לא ידע וגו'; נסמרא

1 סמליון אומר. פי' ר"ח אית דאמרי מלאך 1
2 ואית דאמרי שם חכם. ערוך: 2
3 מפני 3
4 ותו, אי לא איעסקו ביה ישראל, בניו לא הווי מיעסקי ביה, והכתוב 'ויהיו לכני יוסף לנהל'.
5 אמרו, הניחו לו, כבודו כבודו יתיר ממועטין. ותו אמרו, הניחו לו, כבודו בגדולים יותר
6 מבקטנים. 'קברו בשכם' מאי שנא בשכם. אמר רבי הקא ברבי חנינא, משכם נבואה, ולשכם
7 נחזיר אבידתו. קשו קראי אהרדי, כתיב 'ויבא משה את עצמות יוסף עמו', וכתוב 'את
8 עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל וגו''. אמר רבי הקא ברבי חנינא, כל העושה דבר ולא
9 גמרו, ובא אחר וגמרו, מעלה עליו הכתוב על שגמרו, כפילו עשאו. רבי אלעזר אומר, אף
10 מורידין אותו מגדולתו, דכתיב 'ויהי בעת ההיא ויבדד יהודה'. רבי שמואל בר נחמני אמר,
11 אף קובר אשתו וכוניו, דכתיב 'ותמת בת שוע אשת יהודה וגו'' וכתוב 'וימת ער ואונן'.
12 אמר רב יהודה אמר רב, מפני מה נקרא יוסף עצמות כתיבו, מפני שלא מיהא כבוד אביו,
13 דקאמרו ליה 'עבדך אבינו', ולא אמר להו ולא מירי. ואמר רב יהודה אמר רב, ואיתקיא
14 רבי הקא ברבי חנינא, מפני מה מת יוסף קודם לאחיו, מפני שהנהיג עצמו ברבנות; 'ויוסף
15 הורד מצרימה' אמר רבי אלעזר, אל תיקרי 'הורד' אלא 'הוריד', שהוריד איצטנניו פרעה
16 מגדולתו. ויבא פוטיר סרוס פרעה' אמר רב, שפנאו לעצמו (בא גבריאל וסרוס) בא
17 גבריאל ופרעו, מעיקרא כתיב 'פוטיר', ולכסוף 'פוטירע'; מי לנו גדול ממשוה וכו'; ויאמר
18 ה' אלי רב לך' אמר רבי לוי, ב'רב' בישר, ב'רב' בישרוהו. ברב בישר, 'רב לכם'. ברב
19 בישרוהו, 'רב לך'. דבר אחר, 'רב לך' רב יש לך, ומנו יהושע. דבר אחר, 'רב לך', שלא
20 יאמרו, הרב כמה קשה ותלמיד כמה סרבו, וכל קד למה, תנא דבי רבי ישמעאל, לפום
21 גמלא שיהנא; ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום' שאין תלמוד לומר 'היום',
22 היום מלאו ימי ושנותי. ללמדך שהקדוש ברוך הוא משלים שנותיהם של צדיקים, מיום ליום
23 ומחדש לחדש, דכתיב 'את מספר ימיו אמלא'. לא אוכל עוד לצאת ולבוא, מאי לצאת
24 ולבוא, אילמא לצאת ולבא ממש, והכתוב 'ומשה בן מאה ועשרים שנה במתו לא נם להו',
25 וכתוב 'ויעל משה מערבת מואב אל הר נבו', ותניא שתיים עשרה מעלות היו שם ופסען
26 משה בפסיעה אחת. אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן, 'לצאת ולבוא' בדברי
27 תורה, מלמד שנסתחמו מפניו שערי חכמה. וילך משה ויהושע ויתצבו באהל מועד' תנא,
28 אותה שבת של דיו ויגי היתה, ניטלה רשות מזה וניהנה לזה. ותניא) אמר רבי יהודה,
29 אילמא מקרא כתיב אי אפשר לאומרו. היכן משה מת, בחלקו של ראובן, דכתיב 'ויעל
30 משה מערבת מואב אל הר נבו', ונבו בחלקו של ראובן קיימא, דכתיב 'וכני ראובן בני וגו'
31 ואת נבו וגו'', (נבו ששם מתו ג' נביאים משה ואהרן ומרים). והיו משה קבור, בחלקו של
32 גד, דכתיב 'וירא ראשית לו וגו'', ומחלקו של ראובן עד חלקו של גד כמה היו, ארבעה
33 מילין. אותן ארבעה מילין מי הוליכו, מלמד שהיה משה מופל ככנפי שכינה, ומלאכי השרת
34 אומרים 'צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל', והקדוש ברוך הוא אומר 'מי יקום לי עם
35 מרעים מי יתוצב לי עם פעלי און'. ושמואל אמר, 'מי בהתכם, ומו יודע פשר דבר'. ורבי יוחנן אמר, 'החכמה מאין המצא'. ורב
36 נתנן אמר, 'וימת שם משה וגו''. סמליון אמר, 'וימת שם משה', ספרא רבה דישאל. תנא רבי אלעזר הגדול אומר, שנים עשר
37 מיל על שנים עשר מיל, כנגד מחנה ישראל. בת קול משמע ואומר 'וימת משה' ספרא רבה דישאל. ויש אומרים לא מת משה,
38 כתיב הכא 'וימת שם', וכתוב התם 'ויהי שם עם ה'', מה לחלן עומד ומשמש, אף כאן עומד ומשמש. ויקבר אותו בני פארץ
39 מואב מול בית פעור' אמר רבי ברכיה, סימן בתוך סימן, ואפילו הכי 'לא ידע איש את קברתו', וכבר שלחה מלכות הרשעה, אצל

ביאורים למסכת סוטה דף יג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

54 פְּרָעָה, אָמַר רַב, שֶׁנֶּאֱמַר - פּוֹטִיפַר אֶת יוֹסֵף מִחַמְתּוֹ יוֹפִי לְעַצְמוֹ -
 55 למשכב זכור. וְכַאֲמָר רַבִּי אֶלְעָזָר (סוֹדֵרוֹ) כֹּאֲמָר רַבִּי אֶלְעָזָר - סוֹדֵרוֹ
 56 את פּוֹטִיפַר סוֹדֵרוֹ מְרֻבָּה. וְהַהוֹכַחָה כִּי הוּא הוּא, שֶׁמֵּעֵפֶקְרָא כְּתִיב
 57 'פּוֹטִיפַר, וְלִבְסוּף - בְּפִרְשָׁה הַבְּאֵה, נוֹסֵפָה לְשֵׁמוֹ הַאֲוֹת ע' וְנִקְרָא
 58 'פּוֹטִיפַר', וְהֵינּוּ מְשֻׁם שְׁנַעֲשֵׂה סוֹדֵרוֹ.
 59 שְׁנֵינּוּ בְּמִשְׁנָה, מִי לָנוּ גְדוֹל מִמֶּנּוּ נְכוֹ. דוֹרֶשֶׁת הַגְּמָרָא אֶת
 60 הַפְּסוּקִים שֶׁנֶּאֱמָרוּ בְּעֵינֵי מִיתַת מִשְׁה. נֹאמַר 'וַיֹּאמֶר ה' אֵלָי רַב לְךָ
 61 אֵל תּוֹסֵף דְּבַר אֵלֵי עוֹד דְּבַר הַזֶּה', אָמַר רַבִּי לֵוִי, לְשׁוֹן זֶה שֶׁאִמַּר
 62 רַב לְךָ כֹּא לְדֹרוֹשׁ, שְׁכִינֵן שְׁבַעֲשַׁת מַחְלֻקֹת קוֹרֵחַ וְעֵדוּתוֹ, בְּרַב
 63 בִּישְׁרָר - עֵנָה לְהֵם בְּלִשׁוֹן רַבִּי, לְכֹן נֶעֱנַשׁ בְּכָךְ שֶׁרַבִּי בִּישְׁרָוּהוּ.
 64 וּמְפִרְשָׁת הַגְּמָרָא, כְּרַב בִּישְׁרָר, הֵינּוּ מֵה שֶׁאִמַּר מִשְׁה לְקָרֵחַ וְעֵדוּתוֹ,
 65 רַב לְכֵם בְּנֵי לֵוִי, כְּלוֹמַר שְׂדֵי לְכֵם בְּמָה שִׁישׁ לְכֵם. וּבִינֵן שֶׁהַקְּבִי"ה
 66 מְדַקְדָּק עִם צְדִיקִים כְּחוֹט הַשְּׁעָרָה, נֶעֱנַשׁ בְּאוֹתוֹ לְשׁוֹן וְכַרְב
 67 בִּישְׁרָוּהוּ, וְלִכְּוֹן נֹאמַר לוֹ 'רַב לְךָ וְגו'. דְּכָר אַחֲרֵי - בְּאוֹפֵן אַחֲרֵי
 68 מִתְפָּרֵשׁ לְשׁוֹן רַב לְךָ, רַב יֵשׁ לְךָ, שֶׁהִגְעִיעַ זְמַן מַלְכוּתוֹ, וּמִנּוּ - וּמִיָּדוֹ
 69 אוֹתוֹ רַב, וְהוֹשָׁע, וְלִכְּוֹן הִגִּיעַ זְמַן לְהִפְטֵר מִן הָעוֹלָם, וְעֵדוּתוֹ מַלְכוּתוֹ
 70 נִגְזַעַת מִמְּלַכּוּתוֹ כְּמֵלֵךְ הַנִּימָח. דְּכָר אַחֲרֵי, רַב לְךָ, מִלְשׁוֹן דִּי לְךָ,
 71 יִבְקִשׁוּ הַקְּבִי"ה שְׁלֵא יִרְבֵּה עוֹד בְּבִקְשָׁה עַל זֶה, כִּדִּי שְׁלֵא יִאֲמָרוּ
 72 הַרְוֹאִים, הָרַב - הַקְּבִי"ה, כְּמָה קִשָּׁה הוּא, שֶׁאִינּוּ שׁוֹמַע לְתַלְמִידוֹ,
 73 וְתַלְמִיד - מִשְׁה כְּמָה סִרְבָּן הוּא יֵתַר עַל הַמִּידָה. שׁוֹאֲלַת הַגְּמָרָא,
 74 וְכָל כָּךְ לְמָה - מְדוּעַ בְּאֵמַת לֹא הַתְּקַבְּלָה תְּפִילָתוֹ שֶׁל מִשְׁה שְׂרַעַז
 75 לְהִכְנִס לְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל. וּמְשִׁיבָהּ, תִּנְאֵה דְבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, לְפִיּוֹם
 76 גְּמִלָּא שִׁיחָנָא - לְפִי כַח הַגְּמִל מְרַבִּים אֶת מִשְׁאוֹ, וְהִירָה זֶה מִשְׁל, שֶׁאִף
 77 כֹּאֲן לְפִי גוֹדֵל צְדָקָתוֹ שֶׁל מִשְׁה הִרְבּוּ לְדַקְדָּק עֲלָיו.
 78 "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אֲנִי הַיּוֹם לֹא אוֹכֵל עוֹד
 79 לְצֵאת לְבָא, וְה' אָמַר אֵלֵי לֹא תֵעָבֹר אֶת הַיְרֵדן הַזֶּה". דוֹרֶשֶׁת
 80 הַגְּמָרָא, אַחֲרֵי שֶׁכִּבְּרָ נֹאמַר שְׁהוּא בֶן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה, שֶׁאִין
 81 תְּלַמּוּד לֹמַר - מֵה הוֹצֵרֵךְ הַכְּתוּב לֹמַר שׁוֹב הַיּוֹם, אֵלֵא י' שֶׁ
 82 לְדֹרוֹשׁ מִכָּךְ, שֶׁהַיּוֹם מְלֹא יְמֵי וְשְׁנֵינּוּ שְׁנַעֲשִׂיתִי בֶן מֵאָה וְעֶשְׂרִים
 83 שָׁנָה, כְּלוֹמַר שְׁבִיּוֹם זֶה נִוְלַדְתִּי. לְלַמֶּדְךָ שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁלֵּם
 84 שְׁנֵוֹתֵיהֶם שֶׁל צְדִיקִים, מִיּוֹם לִיּוֹם וּמִחֻדָּשׁ לְחֻדָּשׁ - שְׁנַפְטִירִים מִן
 85 הָעוֹלָם בְּאוֹתוֹ יוֹם וּבְאוֹתוֹ חוֹדֵשׁ שְׁבוּ נוֹלָדוּ, דְּכְתִיב 'אֵת מִסְפַּר
 86 יְמֵיךָ אֲמַלֵּא'. וְדוֹרֶשֶׁת הַגְּמָרָא מֵה שֶׁנֶּאֱמַר 'לֹא אוֹכֵל עוֹד לְצֵאת
 87 וְלְבֹא', מֵאֵי הַכוּוֹנָה 'לְצֵאת וְלְבֹא', אֵילִימָא - אִם תְּפַרֵּשׁ שְׁתַּשֵּׁשׁ
 88 כּוּחוֹ וְאִינּוּ יוֹכֵל עוֹד לְצֵאת וְלְבֹא מִמֶּנּוּ, יִקְשֶׁה, וְהַכְּתִיב 'וּמִשְׁה בֶן
 89 מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בְּמָתוֹ לֹא נָס לְחַח', וּמִתְפָּרֵשׁ שְׁעַד סוֹף יְמָיו לֹא
 90 נָס מִמֶּנּוּ לְחַלּוּחֵי כּוּחוֹ. וְכֹן וְכְתִיב 'וַיַּעַל מִשְׁה מְעַרְבַת מוֹאָב אֶל
 91 הַר נָבו', וְתִנְיָא - שְׁנֵינּוּ בְּרִיחָא שְׁשֵׁתִים עֶשְׂרִים מְעָלֹת הָיוּ שָׁם
 92 - בְּעַרְבוֹת מוֹאָב, וּפְסִקֵין מִשְׁה - אֶת כּוֹלֵן בְּפִסְיָה אֲתַת עַד הַר נָבו,
 93 הָרִי שְׁהִיָּה כּוּחוֹ עִמּוֹ. אֵלֵא אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַבִּי נְחֻמִּי אָמַר רַבִּי
 94 יוֹנָתָן, מֵה שֶׁנֶּאֱמַר 'לְצֵאת וְלְבֹא', הֵינּוּ בְּדְבָרֵי תוֹרָה, וּמְלַמֵּד
 95 שְׁנַפְטִיתָמוּ מִמֶּנּוּ שְׁעָרֵי חֻקָּה, וְלֹא יִכַּל לְלַמּוֹד תוֹרָה.
 96 "וַיַּעַל מִשְׁה וַיהוֹשֻׁעַ וַיִּתְּנֵבּוּ פֶּאֱחֵל מוֹעֵד", תִּנְיָא, אוֹתָהּ שֶׁבַת
 97 שְׁמַת בַּה מִשְׁה, שֶׁל דִּיּוֹ וּזְנֵי הַיְתָה - שְׁנֵי זְוִגוֹת הָיוּ בָּהּ, מִשְׁה בְּחַלִּיל
 98 הַיּוֹם וַיהוֹשֻׁעַ בְּסוֹפּוֹ, וּבְאוֹתָהּ שֶׁבַת נִימְלָחָה רְשׁוֹת מוֹה - מִמִּשְׁה,
 99 וְנִיתְנָה לָּוָה - לְיְהוֹשֻׁעַ.
 100 (וְתִנְיָא) אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֵילְמֵלֵא הַמְּקָרָא דְלַהֲלֹן לְגַבִּי מְקוּם
 101 קְבוּרַת מִשְׁה כְּתוּב, אֵי אֲפִשְׁרָה חֵיה לְאוּמְרוֹ - לֹמַר דְּבַר זֶה
 102 מִעֲצֻמְנוֹ. וּמְבֹאֵר, הִיכָן מִשְׁה מָת, בְּעַבְרַת הַיְרֵדן שְׁהוּא בְּחֻלְקוֹ שֶׁל
 103 רְאוּבֵן, דְּכְתִיב בְּהַמְשָׁךְ הַמְּקָרָא, "וַיַּעַל מִשְׁה מְעַרְבַת מוֹאָב אֶל הַר
 104 נָבו", וּנְכוֹ הָרִי בְּחֻלְקוֹ שֶׁל רְאוּבֵן כְּנִימָא, דְּכְתִיב 'וַיִּבְנֵי רְאוּבֵן בְּנֵי
 105 וְגו' וְאֵת נָבו וְגו' (נְכוֹ שְׁשָׁם מָתוֹ ג' נְבִיאִים מִשְׁה וְאַהֲרֹן וּמֹרְדֵי),
 106 הָרִי שְׁמִיתָתוֹ הִיתָה בְּחַלְקוֹ שֶׁל רְאוּבֵן. וְהִיכָן מִשְׁה קְבוּרָה, בְּעַבְרַת

1 קְנִיּוֹם זֶה - יוֹסֵף, אֶת כָּל מַה שֶׁכְּתוּב בָּהּ - בְּלוּחוֹת הַבְּרִית, וְלִכְּוֹן
 2 רָאוּ לוֹ שִׁישׂאוֹ אֶת אַרוֹנוֹ לְצַד אֶת הַבְּרִית.
 3 שְׁנֵינּוּ בְּמִשְׁנָה מִשְׁמַה הוּא זֶה שֶׁתַּעֲסֵק בְּהַעֲלֵאת אַרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף,
 4 שׁוֹאֲלַת הַגְּמָרָא, וְאֵי לֹא עֵפֶק בִּיה מִשְׁה - וְכִי אִם לֹא הִיָּה מִשְׁה
 5 מִתַּעֲסֵק לְהַעֲלוֹת עֲצֻמּוֹתָיו, וְיִשְׂרָאֵל לֹא הָיוּ מֵעֵפֶקֵי בִיה, וְכִי לֹא
 6 חָשׂוּ לְקִיּוֹם שְׁבוּעָתָם שֶׁהַשְּׁבִיעִים יוֹסֵף לְעִשׂוֹת כֹּן. וְהַכְּתִיב לְאַחַר
 7 מִיתַת מִשְׁה, "וְאֵת עֲצֻמוֹת יוֹסֵף אֲשֶׁר הָעֵלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם
 8 קְבְּרוּ בְּשֶׁכֶם", הָרִי מְבֹאֵר שֶׁכֵּל יִשְׂרָאֵל הִתְעַסְקוּ בְּאִרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף
 9 וּקְבוּרָהוֹ, וּמְדוּעַ נִקְרָאת קְבוּרָתוֹ רַק עַל שֵׁם מִשְׁה. וְתוֹ - וְעוֹד קִשָּׁה,
 10 מְדוּעַ הִנִּיחוּ בְּנֵי יוֹסֵף לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁקְבְּרוּהוּ, וְכִי אֵי לֹא אֵעֵפֶקוּ
 11 בִיה יִשְׂרָאֵל, בְּנֵי שֶׁל יוֹסֵף לֹא הָיוּ מֵעֵפֶקֵי בִיה לְקוֹבְרוֹ, וְכִי לֹא
 12 הִיָּה חֲבִיב עֲלֵיהֶם, וְהַכְּתִיב בְּהַמְשָׁךְ הַפְּסוּק בִּיהוֹשֻׁעַ 'וַיְהִי לְבְנֵי יוֹסֵף
 13 לְנַחֲלָה' שֶׁקְבוּרָהוֹ בְּנַחֲלָתָם, הָרִי שְׁהִיָּה חֲבִיב עֲלֵיהֶם, וְאִם כֹּן מְדוּעַ
 14 לֹא הִתְעַסְקוּ הֵם בְּקְבוּרָתוֹ. מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא עַל הַשְּׁאֵלָה הָאֲחֻרוֹנָה,
 15 שֶׁאָמְרוּ בְּנֵי יוֹסֵף בֵּינֵם לְבִין עֲצֻמָּה, הִנִּיחוּ לוֹ - לְאִבְנֵי יוֹסֵף, וַיִּתְעַסְקוּ
 16 בְּקְבוּרָתוֹ כֹּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לְפִי שֶׁכְּבוֹדוֹ בְּמִרְוִיבִים יוֹתַר מִכְּבוֹדָם -
 17 כְּבוֹד הוּא לוֹ שִׁיתְעַסְקוּ בְּקְבוּרָתוֹ כֹּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם מְרֻבִּין, יוֹתַר
 18 מִמֵּה שִׁיתְעַסְקוּ בּוֹ רַק בְּנֵי שֶׁהֵם מוֹעֲטִים. וְתוֹ - מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא עַל
 19 הַשְּׁאֵלָה הָרֵאשׁוֹנָה, שֶׁכְּשִׁהִיָּה מִשְׁה חֵי, אָמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הִנִּיחוּ לוֹ
 20 לְיוֹסֵף שִׁיתְעַסֵּק בְּקְבוּרָתוֹ מִשְׁה לְבָדוֹ, לְפִי שֶׁכְּבוֹדוֹ בְּגִדּוּלִים יוֹתַר
 21 מִכְּבוֹדָם - כְּבוֹד הוּא לוֹ שִׁיתְעַסֵּק בְּקְבוּרָתוֹ מִשְׁה לְבָדוֹ שֶׁהוּא אָדָם
 22 גְּדוֹל יוֹתַר מִמֵּה שִׁיתְעַסְקוּ בּוֹ שֶׁאֵר יִשְׂרָאֵל שְׁהוּן קְטִינִים.
 23 נֹאמַר בְּפִסּוֹק "וְאֵת עֲצֻמוֹת יוֹסֵף אֲשֶׁר הָעֵלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם
 24 קְבְּרוּ בְּשֶׁכֶם", שׁוֹאֲלַת הַגְּמָרָא, מֵאֵי שְׁאֵם - מְדוּעַ קְבוּרָהוֹ דוֹקָא
 25 בְּשֶׁכֶם. אָמַר רַבִּי חֲמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, מִשְׁכֵּם גְּבוּוּהוּ - מְדוּעַ קְבוּרָהוֹ
 26 לִישְׁמַעְאֵלִים, שְׁהִיָּה נֹאמַר בְּפִסּוֹק שִׁיעֵקֵב שְׁלַחוּ אֵל אַחֲוֵי הַרְוֵעִים
 27 בְּשֶׁכֶם. לְכָךְ אִמְרוּ יִשְׂרָאֵל, וְלִשְׁכֵם וְלִשְׁכֵם חֲתוּרֵי אֲבִידָתוֹ - יִשִּׁיבוּהוּ
 28 לְקְבוּרָה.
 29 שׁוֹאֲלַת הַגְּמָרָא, קִשּׁוֹ קְרָא אַחֲדֵי - הַפְּסוּקִים סוֹתֵרִים אַחֲדֵי אֶת
 30 הַשְּׁנֵי, בְּפִסּוֹק אַחַד כְּתִיב 'וַיִּקַּח מִשְׁה אֶת עֲצֻמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ', הָרִי
 31 שֶׁמִּשְׁה הוּא שֶׁהִתְעַסֵּק בְּהַעֲלֵאת בְּמִשְׁךְ כֹּל הָאַרְבַּעִים שָׁנָה בְּמַדְבַּר.
 32 וְכְתִיב - וְאֵילוֹ בְּפִסּוֹק אַחֲרֵי כְּתוּב 'וְאֵת עֲצֻמוֹת יוֹסֵף אֲשֶׁר הָעֵלוּ
 33 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו', הָרִי שֶׁכֵּל יִשְׂרָאֵל הָעֵלֹם. מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא, אָמַר
 34 רַבִּי חֲמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, כָּל הָעוֹשֶׂה דְּכָר וְלֹא גְמָרוֹ, וְכֹא אַחֲרֵי
 35 וְגְמָרוֹ, מְעַלָּה עֲלָיו הַכְּתוּב - עַל זֶה שֶׁנֶּאֱמַר, כִּי אֵילוֹ הוּא עֲשִׂאֵוֹ אֶת
 36 הַדְּבַר כּוּלוֹ. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, אִף מִן הַשְּׁמַיִם מוֹרִידִין אוֹתוֹ - אֶת
 37 זֶה שֶׁהִתְחַיֵּל לֹא גַמַר מִעֲשִׂי מְגִדּוּלָתוֹ, דְּכְתִיב אֲצֵל יְהוּדָה אַחֲרֵי
 38 מְכִירַת יוֹסֵף, 'וַיְהִי בְּעַת הַהִיא וַיְרֵד יְהוּדָה' - שִׁירַד מְגִדּוּלָתוֹ, כִּיּוֹן
 39 שְׁהוּא הִתְחַיֵּל בְּהַצֵּלַת יוֹסֵף וְאִמְרוֹ לְאַחֲוֵי מֵה בְּצַע כִּי נִהְרֹג אֶת אַחֲוֵינוּ
 40 וְכִסִּינוּ אֶת דַּמּוֹ, וְהִיָּה לוֹ לְגַמּוֹר וְלַהֲצִילוֹ מִיָּד אַחֲוֵינוּ וְלַהֲשִׁיבוֹ לְאַבְיוֹ.
 41 רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַבִּי נְחֻמִּי אָמַר, עוֹנֵשׁוֹ שֶׁל הַמִּתְחַיֵּל וְאִינּוּ גוֹמַר חֲמוּר,
 42 שֶׁאִף קוֹבֵר אֶת אֲשֵׁתוֹ וְכִנּוּי חֲבִיב, דְּכְתִיב 'וְתִמַּת בַּת שׁוֹעַ אֲשֵׁת
 43 יְהוּדָה וְגו' וְכְתִיב 'וַיִּמָּת עַד וְאוֹנָן', הָרִי מְבֹאֵר שְׁמַתוֹ אֲשֵׁתוֹ וּבְנֵיו.
 44 אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב מִפְּנֵי מַה נִּקְרָא יוֹסֵף עֲצֻמוֹת בְּחַיּוֹ -
 45 שֶׁכְּשִׁיחָה אֶת אַחֲוֵינוּ לְהַעֲלוֹת עֲצֻמּוֹתָיו מִמִּצְרַיִם, אִמַּר 'וְהַעֲלִיתִם אֶת
 46 עֲצֻמוֹתַי, וְהָרִי הִיָּה חֵי. מִפְּנֵי שְׁלֵא מִיָּחָה בְּכְבוֹד אֲבִיו, דְּקָאֲמְרֵי
 47 לִיָּה - שֶׁאִמְרוּ לוֹ אַחֲוֵינוּ בְּרַדְתָּ לְמַצְרַיִם עֲבָדָךְ אֲבִינוּ, וְלֹא אָמַר
 48 לָהּ וְלֹא מִיָּד - לֹא מִיָּחָה בְּחַם עַל שֶׁקָּרָא לִיעֵקֵב עַבְד. וְאָמַר רַב
 49 יְהוּדָה אָמַר רַב, וְאִיתִימָא רַבִּי חֲמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, מִפְּנֵי מַה מָת
 50 יוֹסֵף קוֹדֵם לְאַחֵיו, מִפְּנֵי שֶׁהִנְחִיג אֶת עֲצֻמוֹ בְּרַבְּנָתוֹ.
 51 'וַיּוֹסֵף הוֹדֵד מִצְרַיִמָּה', אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אֵל תִּיקְרֵי 'הוֹדֵד' אֵלֵא
 52 הוֹרֵד, שְׁהוֹרֵד יוֹסֵף אֶת אֵיצְמִנְגִינֵי פְרַעָה מְגִדּוּלָתוֹ - שֶׁלֹּא יֵדַע
 53 לְפַתּוֹר אֶת הָלוֹם פְּרַעָה כְּמוֹתוֹ. עוֹד נֹאמַר, 'וַיִּקְנֶהוּ פּוֹטִיפַר סֹרִים

המשך ביאור למסכת סוטה ליום העשירי לעומר עמ' א

מאדם מסויים ואת מקודשת לו, אָמְרָה לִיה יתּוּמָה אֲנִי - אבי מת
 בהיותי קטנה, והשיאוני אחי ואמי, ואין להם זכות להשיאני, ולכן
 נישואי לער ואונן לא היו נישואין גמורים ואיני אסורה עליך כדין
 כלה לחמיה. אמר לה יהודה, שָׁמָּה טָמְאָה אַתְּ - שמא נדה את,
 אָמְרָה לִיה טְהוֹרָה אֲנִי.
 מאחר שהביאה הגמרא לעיל שישבה תמר במקום בו היה אברהם
 מכניס אורחים, מביאה דרשות אודות הכנסת האורחים של אברהם.
 "וַיִּשְׁמַע אֱשֶׁל בְּבֶאֱר שָׁבַע", אָמַר רִישׁ לְקִישׁ מְלָמֵד שֶׁעָשָׂה אַבְרָהָם
 פְּרִדָּם וְנָטַע בוּ כָּל מֵינֵי מְנַדִּים - מיני פירות מתוקים, כדי שיהנו
 מהם העוברים ושבים. נחלקו רבי יהודה ורבי נחמיה, הַד אָמַר
 שאשל הוא פְּרִדָּם, וְהַד אָמַר שהוא פּוֹנְדֵק - אכסניה, וכונת הפסוק
 לומר שבנה שם אברהם פונדק להכניס אורחים שילוו בו. שואלת
 הגמרא, בְּשִׁלְטָא לְמָאן דְּאָמַר שאשל הוא פְּרִדָּם, הֵינּוּ דְכְּתִיב -
 מובן מה שכתוב בפסוק "וַיִּשְׁמַע", שבאילנות שייכת נטיעה, אֱלָא
 לְמָאן דְּאָמַר פּוֹנְדֵק, מָאן "וַיִּשְׁמַע". מתרצת הגמרא, מצינו לשון
 נטיעה באוהלים, כְּדַרְכֵיב "וַיִּשְׁמַע אֱהָלֵי אֶפְרָיִם וְגו'".
 נאמר בהמשך הפסוק, "וַיִּקְרָא שֵׁם בְּשֵׁם ה' אֵל עוֹלָם", אָמַר רִישׁ
 לְקִישׁ, אֵל תִּיקְרֵי "וַיִּקְרָא", שאברהם עצמו קרא בשם ה'.

היתה בירידה, ואחת מהם היתה בעליה. רַב פֶּסָא אָמַר - מיישב
 באופן נוסף, הָדָא תְּמַנָּה הוּאִי - באמת היתה רק עיר אחת שנקראת
 תמנת, אלא שהיתה ממוקמת באמצע צלע הר, דְּרֵאֲתֵי מַהֲאִי גִיסָא
 - לבא מצד זה היתה זו ירידה, וְדֵרֵאֲתֵי מַהֲאִי גִיסָא - ולבא מצד
 האחר, היתה זו עֲלִיָּה, כְּגוֹן יְרֵדוּנְיָא, וְכִי פָּאֲרֵי, וְשׁוּקָא דְנָרְשׁ.
 הגמרא מביאה פסוקים נוספים בענין תמר לדורשם. "וַיִּתְּשֵׁב בְּפִתַּח
 עֵינָיו", אָמַר רַבִּי אֶלְכְּסַנְדְּרִי, מְלָמֵד שֶׁהִלְכָה תמר וַיִּשְׁכְּבָה לָהּ
 בְּפִתְחוֹ - בפתח ביתו, שֶׁל אַבְרָהָם אֲבִינוּ, שהוא מקום שְׁכַל
 הָעֵינָיו צוֹפֵת לְרֵאוֹתוֹ מֵרֹב חֵיבָה. רַבִּי חֲנִין אָמַר בשם רַבִּי, אֵין
 צוּרָךְ לדרוש כך, אלא מתפרש כפשוטו, מקום הוא שֶׁשָּׂמּוּ עֵינָיו,
 וישבה תמר בפתחו של אותו מקום, וְכֵן הוּא אֹמַר - מצינו שהיה
 מקום בשם זה, שנאמר "תְּפִיחַ וְהָעֵינָם". רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי
 אָמַר - דורש את הפסוק באופן שונה, "פתח עיניים" היינו שֶׁנִּתְּנָה
 תמר עֵינָיו - פתחי היתר, לְדַרְכֵיחַ, כְּשֶׁתְּבַעָה יהודה, ואמרה לו
 שאין חשש עבירה במה שיבוא עליה. ומבאר, שכאשר אָמַר לָהּ
 יהודה, שָׁמָּה נְכַרִּית אַתְּ, אָמְרָה לִיה תמר גִּזְרַת אֲנִי - איני עובדת
 עבודה זרה, ואף מקיימת שבע מצוות בני נח. אמר לה יהודה, שָׁמָּה
 אֵשֶׁת אִישׁ אַתְּ ואת אסורה עלי. אָמְרָה לִיה פְּנוּיָה אֲנִי, ואם כן אני
 מותרת לך. אמר לה יהודה, שָׁמָּה קִיבַל כָּךְ - עבורך, אָבִיךָ קִיּוּדוּשֵׁין

המשך ביאור למסכת סוטה ליום העשירי לעומר עמ' ב

- שמונת הפעמים שאמר דוד את המילה "בני", לָמָּה - מדוע אמרם.
 ומי שבת, שְׁבַעָה - שבע פעמים, דְּאִסְקִיָּה - שהעלהו דוד על ידי כך
 מִשְׁבַּעָה מְדוּרֵי גֵיהֶנֶם, וְאִידֵךְ - והפעם הנוספת, אִיכָא דְאָמְרֵי
 דְקָרִיב רִישֵׁיה לְגַבֵּי גּוֹפִיָּה - שהיה ראשו מושלך רחוק מגופו, ועל
 ידי אמירתו "בני" קירב דוד את ראשו לגופו. וְאִיכָא דְאָמְרֵי
 דְאִיִּיתֵיה לְעֵלְמָא דְאֲתֵי - שעל ידי כך הביאו לעולם הבא.
 נאמר בפסוק, "וְאֲבִשְׁלוֹם לְקַח וַיֵּצֵב לוֹ בְּחֵינֵי אֵת מִצְבַּת אֲשֶׁר בַּעֲמֻק
 הַמֶּלֶךְ וְגו'", שואלת הגמרא, מָאן "לְקַח", אָמַר רִישׁ לְקִישׁ שֶׁלְקַח
 אבשלום מקח רע לְעַצְמוֹ. וממשיכה הגמרא לדרוש לפי זה את סוף
 הפסוק, "אֵת מִצְבַּת אֲשֶׁר בַּעֲמֻק הַמֶּלֶךְ וְגו'", אָמַר רַבִּי חֲנִינְיָא בַּר
 פֶּסָא, "בעמק המלך" היינו בְּעֻצָּה עֲמוּקָה שֶׁל מְלַכּוֹ שֶׁל עוֹלָם,

את שערותיו]. תָּנָא רַבִּי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה שהיה
 אבשלום תלוי בין שמים וארץ נִבְקַע שְׂאוֹל - נפער הגיהנם
 מִתְּתִיב, ולכן לא יכל לחתוך שערות ראשו כיון שהיה נופל
 בשאול.
 הגמרא מוסיפה לבאר את המשך הפסוקים האמורים במוות אבשלום.
 כאשר הודיעו לדוד אודות מות בנו, נאמר בפסוק "וַיִּרְגֵּוּ - ויחרה
 הַמֶּלֶךְ, וַיַּעַל עַל עֲלִית הַשָּׁעַר - על עליית שער העיר, וַיִּבֶךְ, וְכֹה
 אָמַר בְּלִבּוֹ, בְּנֵי אֲבִשְׁלוֹם בְּנֵי בְנֵי [אֲבִשְׁלוֹם], מִי יִתֵּן מוֹתֵי אֲנִי
 תְּחִיבֵיךְ - הלואי והייתי אני מת במקומך, אֲבִשְׁלוֹם בְּנֵי בְנֵי". ונאמר
 עוד שם, וְ"הַמֶּלֶךְ לֹאֵט - כיסה את פניו, וַיִּזְעַק הַמֶּלֶךְ בְּקוֹל גְּדוֹל,
 בְּנֵי אֲבִשְׁלוֹם אֲבִשְׁלוֹם בְּנֵי בְנֵי", שואלת הגמרא, הֲנֵי תְּמַנְיָא "בְּנֵי"

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שלושה עשר לעומר עמ' א

מְלָכִים - במקום קברותיהם, וְאָמַר, יוֹסֵף, הֵינִיעַ עַת שֶׁנִּשְׁבַּע הַקְּדוֹשׁ
 בְּרוּךְ הוּא שְׂאֵנִי גּוֹאֵל אֶתְכֶם, וְהִנֵּינָה זְמַן קִיּוּם הַשְּׁבוּעָה שֶׁהִשְׁבַּעַתְּ
 אֵת יִשְׂרָאֵל לְהַעֲלוֹת עֲצֻמוֹתֶיךָ, אִם אֶתָּה מֵרָאֵה עֲצֻמְךָ מוֹשֵׁב, וְאִם
 לֹא, תָרִי אֲנִי מִנוֹקֵינִי מִשְׁבוּעַתְךָ, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נִודַעַע אֲרוֹנוֹ שֶׁל
 יוֹסֵף וְהִכִּיר מִשֶּׁה שְׁהוּא אֲרוֹנוֹ, נִמְלָז מִשֶּׁה וְהִבִּיאוּ אֲצִלוֹ.
 וְכָל אוֹתָן שָׁנִים שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר בְּדֶרֶךְ עֲלִייתם לארץ כְּנַעַן,
 הָיוּ שְׁנֵי אֲרוֹנוֹת הַלָּלוּ, אֶחָד שֶׁל מֵת - ארונו של יוסף, וְאֶחָד שֶׁל
 שְׂכִינָה - ארון הברית שבו היו הלוחות, מְהֻלְבָּין זֶה עִם זֶה, וְהָיוּ
 עוֹבְרִין וְשׁוֹבִין שְׂרָאוּ וְזֹאת זֶה לְצַד זֶה אֹמְרִים, מַה מֵיבֵּן שֶׁל - מה
 הם שְׁנֵי אֲרוֹנוֹת הַלָּלוּ, אָמְרוּ לַחֵם יִשְׂרָאֵל, אֲרוֹן אֶחָד הוּא שֶׁל מֵת,
 וְאֶחָד שֶׁל הַשְּׂכִינָה. חזרו ושאלו, וְכִי מַה, דְּרַבּוֹ שֶׁל מֵת הַלָּלָה עִם
 אֲרוֹן שְׁבוּ הַשְּׂכִינָה לְצִידוֹ. אָמְרוּ לַחֵם יִשְׂרָאֵל,

הברייאת, וְאֵל תְּתַמָּה הַיָּאֵף שִׁיהִי בְּרוּל אָף על המים, שֶׁהָרִי
 כְּתִיב בתלמודי אלשיע, "וְהָיוּ הָאֶחָד מִפִּיל הַקְּוֹרָה וְאֵת הַכְּרוּל
 נָפַל אֵל הַמַּיִם וְגו', אָתָּה אֲרוֹנִי וְהוּא שְׂאוֹל וַיֹּאמֶר אִישׁ הָאֵלֵהִים
 אָנֹכִי נָפַל וַיִּרְאֶהוּ אֵת הַמַּקוֹם וַיִּקְצַב עָץ וַיִּשְׁלַךְ שָׁמָּה וַיִּצַּף
 הַכְּרוּל", הרי שאלישע הנביא הציף את הברזל על המים, משום
 שרצון יראיו יעשה. וְהֵלֵא - ולכן אין לתמוה על הדבר, שהרי
 הַדְּבָרִים קָל וְחוֹמֵר, וְמַה אֱלִישֶׁע שהיה תלמידו שֶׁל אֱלִיָּהוּ,
 וְאֵלִיָּהוּ הִיָּה תִלְמִידוֹ שֶׁל מִשֶּׁה, שהרי תורתו של משה לימד
 לאלהיו, ומצינו שָׁעָף הַכְּרוּל מִפְּנֵי, מִפְּנֵי מִשֶּׁה רַבִּינוּ עַל אַחַת
 בְּמַה וּבְמַה.
 רַבִּי נִתָּן אֹמַר, לא היה הארון מונח בנילוס, אלא בְּקַבְרֵינִיט -
 בקברות שֶׁל מְלָכִים הָיוּ קְבוּרֵי, הִלָּךְ מִשֶּׁה וְעַמֵּד עַל קַבְרֵינִיט שֶׁל

18 שמתת משה היא העדר גדול לדורו. סְמִלְיוֹן - שם חכם אָמַר, שהספדו היה באומרו "וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה", שהיה סִפְרָא רַבָּה דְיִשְׂרָאֵל. עוד דרשו על כך, תַּנְיָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגְּדוֹל אָמַר, שיעור השמעת הקול בעת פטירת משה היה שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי מִיל עַל שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי מִיל, שהוא כַּנְגַד שיעור מַחְנֵה יִשְׂרָאֵל, והיתה הַבַּת קוֹל מְשֻׁמֵּץ וְאָמַר 'וַיָּמָת מֹשֶׁה' סִפְרָא רַבָּה דְיִשְׂרָאֵל. וַיֵּשׁ אֲזַמְרִים שְׁלֵא מַת מֹשֶׁה כֻּלָּ, אלא עלה גופו לשמים כאלהו, והוכיחו כן מדַּבְּרֵיב הַבָּא לְשׁוֹן 'וַיָּמָת שָׁם', וְכַתִּיב הָתָם לַגִּבִּי אַרְבַּעִים יוֹם שְׁהִיה מֹשֶׁה בַּשָּׁמַיִם, וַיְהִי שָׁם עִם ה', ולמדו, מַה לְהֵלֵךְ בְּאוֹתָם אַרְבַּעִים יוֹם, היה משה עוֹמֵד וּמְשַׁמֵּשׁ לִפְנֵי ה', אָף כָּאֵן בְּעֵלְיֵיתוּ לַהֲרָא לֹא מַת מֹשֶׁה, אלא עוֹמֵד וּמְשַׁמֵּשׁ הוּא לִפְנֵי ה'.

29 עוד דרשו על המקרא "וַיִּקְבַּר אֹתוֹ בְּנֵי בְּאֵרָן מִזֶּבֶחַ מוֹל בֵּית פְּעוֹר", אָמַר רַבִּי בְּרַבְּהִי, בַּמְקָרָא זֶה נִאֲמַר שִׁמְּוֹן בְּתוֹךְ סִימֹן - סימנים רבים היכן הוא מקום קבורתו של משה, גיא, ארץ מואב, ומול בית פעור, וְאֶפְיֵלוֹ הָכִי נִאֲמַר 'לֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבֻרָתוֹ', שאיש אינו יודע היכן הוא מקום קבורתו. וְכַבֵּר שְׁלָחָה פִּעַם אַחַת מְלַבֵּוֹת רוּמֵי הַרְשָׁעָה, אֶצֶל

1 הירדן בְּחֵלְקוֹ שֶׁל גַּד, דְּבַתִּיב 'וַיִּרָא רֵאשִׁית לוֹ כִּי שָׁם חִלְקַת מַחֲזוּק סִפּוֹן וְגו', הרי שנקבר בנחלתו של גד. וּמַחְלָקוֹ שֶׁל רֵאוּבֵן עַד חֵלְקוֹ שֶׁל גַּד כְּמָה - מרחק הוֹי, אַרְבַּעָה מִילִין. שואלת הגמרא, את אֹתָן אַרְבַּעָה מִילִין שִׁמְנַחֲלַת רֵאוּבֵן לְנַחֲלַת גַּד, מִי הוֹלִיבֵוּ, הרי לא התעסקו ישראל בקבורתו. ומשיבה, מְלֻמָּה, שְׁהָיָה מֹשֶׁה מוֹפְלָא כְּכַנְפֵי שְׂבִינָה, והשכינה העבירה אותו מחלקו של ראובן לחלקו של גד, והוא דבר שאלמלא היה מוכח כן מהפסוקים, אי אפשר היה לאומרו מעצמנו.

9 אומרת הגמרא, וּמְלַבְּבֵי הַשָּׂרָת אֲזַמְרִים בַּהֲסִפְדָּם אֵת מֹשֶׁה, שעליו נאמר "צִדְקַת ה' עֲשָׂה וּמְשַׁפְּטֵיו עִם יִשְׂרָאֵל". וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר עַל מֹשֶׁה אַחַר פְּטִירָתוֹ, "מִי יָקוּם לִי עִם מְרַעִים מִי וְתִצַּב לִי עִם פְּעֻלֵי אֲנֹן" - מי יקום עתה להוכיח המרעים במעשיהם, להוכיחם לשמי. וְשִׁמְוֵאל אָמַר שֶׁהֲסִפְדוּ הַקְּבֵ"ה כֵּךְ, "מִי בְּחֶחֶבְסֵי, וְמִי יוֹדַע פְּשַׁר דְּרַבֵּר" - מי יהיה כמשה לפשר בינם לאביהם שבשמים כמותו. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר שֶׁהֲסִפְדוּ הַקְּבֵ"ה בְּאוֹמְרוֹ, "וְתַחְבְּתָהּ מֵאֵין תַּמְצֵא", לאחר פטירתו של משה. וְרַב נַחְמָן אָמַר הֲסִפְדוּ שֶׁל הַקְּבֵ"ה הִיא בְּאוֹמְרוֹ 'וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עַבְדִּי וְגו',

34 הנדר, מֵאֵי אֵיבָא לְמִיבָר - איך נבאר שיש באונס אופן לבטל את העשה. מתרצת הגמרא: דְּמִדְּרִיחָה לָהּ עַל דַּעַת רַבִּים - שתולה את הנדר בדעת רבים ובדעת בית דין, דְּאָמַר אֲמִיבָר, הַלְּבַתָּא - הלכה היא, נָדַר שֶׁהוֹדֵר בְּרַבִּים יֵשׁ לוֹ הַפְּרָה, אבל אם הודר על דַּעַת רַבִּים אֵין לוֹ הַפְּרָה.

39 נמצא שלדעת רבי יוחנן הסובר 'ביטלו', שייך ללקות בביטול העשה רק בשני לאוים, בלוקח אם על הנניס באופן ששחט את האם, ובאונס באופן שהדיר אנוסתו על דעת רבים. הגמרא מקשה על כך: וְתוֹ לֵאבָא - האם אין עוד לאו הניתק לעשה ששייך לבטל בו את העשה, וְהָא אֵיבָא - והרי בו (סימן ג') מְשַׁבְּחִין וּפְאִי"ח) גוֹל, דְּרַחֲמֵנָא אָמַר - שהקב"ה צוה בו 'לאו' שנאמר (ויקרא י"ט א') 'לֹא תִגְזוֹל', וְעֵשָׂה' שנאמר (שם ה' א') 'הִשִּׁיב אֶת הַגְּזוּלָה, וְכֵן יֵשׁ דִּין מְשַׁבְּחֵי, דְּרַחֲמֵנָא אָמַר - שהקב"ה צוה בו 'לאו', שנאמר (ברבים כ"ד) 'לֹא תִבָּא אֵל בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עֲבוֹטוֹ' דהיינו שאסור למשכן אדם שלא ברשות, וְעֵשָׂה' שנאמר (שם כ"ד א') 'הִשִּׁב תְּשִׁיב לוֹ אֶת הָעֲבוֹט כְּבָא הַשָּׁמַשׁ שֶׁאֵם מִשְׁכְּנוֹ שְׁלֵא בְרִשׁוֹת וְאוֹ אֵם מִשְׁכֵּן מֵאֲדָם עֵנִי אֶפְיֵלוֹ בְרִשׁוֹת, כִּסּוֹת שְׁצִרְךָ לַה לְיוֹם, חַיִּיב לְהַחֲזִיר לוֹ הַמִּשְׁכּוֹן, וּמְשַׁבְּחָת לָהּ כְּקִיּוּמוֹ וְלֹא כְּקִיּוּמוֹ וּבִפְיֵלוֹ וְלֹא בִּפְיֵלוֹ - ושייך ללקות בהם בין לריש לקיש שסובר 'קיימו', והיינו על ידי שיוודרו אותו להשיב את הגזילה או המשכון ויסרב, ובין לרבי יוחנן סובר 'ביטלו', והיינו על ידי שישרוף את הגזילה ואת המשכון, ובכך יבטל את העשה, שהרי אינו יכול להשיבם.

56 מתרצת הגמרא: הָתָם - שם בגזל ומשכון ששורפם, כִּיּוֹן דְּחַיִּיב בְּתַשְׁלוּמֵין אֵין לֹזְקָה וּמְשַׁלֵּם - כיון שחייב לשלם על מה שהזיק, הרי בכך שישלם יקיים את העשה, שמשלב את החפץ הגזול ואת המשכון, ומכיון שעדיין יכול לקיים את העשה, אין זה 'ביטלו' ואינו מתחייב מלקות.

61 מְתַקְּפוֹ לָהּ רַבִּי יוֹרָא - הקשה רבי זירא על תירוץ הגמרא, הָא אֵיבָא, מְשַׁבְּחוֹ שֶׁל גַּר - שלקח ישראל משכון מגר, ושרפו בחיי הגר, וְכַתּוּב הִגַּר קוֹדֵם שֶׁהִסְפִּיק הַיִּשְׂרָאֵל לַקְּיִים הַעֲשָׂה וּלְשַׁלֵּם לוֹ, ואין לגר יורש שאפשר לשלם לו, ובאופן זה שלא שייך תשלומים, יש ללקות על הלאו, שהרי ביטל את העשה בידיים קודם מיתת הגר.

1 רבי אלעזר לא ביאר דבריו, כיצד שייך באונס, לבטל את העשה. על כל שואלת הגמרא: הֲנִיחָא - הדבר מובן שאפשר להתחייב מלקות באונס שגירסא, רק לְמֵאֵן דְּתַנֵּי - לריש לקיש שאמר לעיל (טו) שיש לשנות בברייתא שהובאה שם, 'קיימו' ולא 'קיימו', ולדבריו שייך להתחייב מלקות, משום שלאחר שבית דין מזהירים אותו להחזיר אנוסתו, והוא מסרב, לוקח מיד, אֵלָא לְמֵאֵן דְּתַנֵּי - לרבי יוחנן הסובר (שם) שיש לשנות בברייתא 'ביטלו' ולא 'ביטלו', ולדבריו יש חיוב מלקות רק אם מבטל את האפשרות לקיים את העשה, בְּשִׁלְמָא - הדבר מובן גַּם שִׁילּוּחַ תַּנּוּן, מְשַׁבְּחָת לָהּ - שייך למצוא אופן שיבטל את העשה ויתחייב מלקות, כגון שהורג את האם ששוב אינו יכול לשלחה, אֵלָא בְּאוֹנָם, בִּפְיֵלוֹ וְלֹא בִּפְיֵלוֹ הִיבֵי מְשַׁבְּחָת לָהּ - כיצד שייך לבטל את האפשרות לקיים את העשה, הלא אֵי דְקַמְלָתָהּ - אם תעמיד באופן שהרג את האשה, הלא קָם לָיָה בְּדַרְבָּה מִיָּנִיחָה - מעמידים אותו על העונש החמור, וכיון שהתחייב מיתה על רציחתה, לא שייך לחייבו מלקות.

16 מתרצת הגמרא: אָמַר רַב שִׁמִּי מְחֻזְזָנָה, כוונת רבי אלעזר היא, ששייך לבטל את העשה באונס, כְּגוֹן שֶׁהָאוֹנֵס קִיבַל לָהּ קִידוּשֵׁין מֵאַחַר - קיבל עבורה קידושין מאדם אחר, ומכיון שעתה היא מאורסת לאדם אחר, שוב אסורה לאונס. דוחה הגמרא: אָמַר רַב, אֵי שְׁוִייתִיה שְׁלִית - אם מדובר שהאשה עשתה את האונס שליח לקבל קידושיה, אֵיחֵי קָא מְבַטְלָא לָיָה - הלא היא זו שביטלה את העשה, בעשותה אותו לשליח, ואין זה נחשב שהוא ביטל את העשה בידיים, ואין לחייבו מלקות. וְאֵי לֹא שְׁוִייתִיה שְׁלִית - ואם לא עשתה את האונס שליח לקבל עבורה את קידושיה, כֹּל כְּמִינִיחָה - וכי יש לו כח לקבל קידושיה, וְלֹא כְּלוּם הִיא - ואין זה כלל קידושין, והרי היא מותרת לו כבתחילה, ועדיין יכול להחזירה ולא ילקח.

28 מביאה הגמרא אפשרות אחרת לבאר כיצד שייך לבטל את העשה באונס: אֵלָא אָמַר רַב שִׁמִּי מְנַחֲרֵדְעָא, כְּגוֹן שֶׁהָאוֹנֵס הִדְרִיחָה בְּרַבִּים - נדר ברבים שלא יהנה ממנה, ולכן אינו יכול לשאת אותה. מקשה הגמרא: הֲנִיחָא לְמֵאֵן דְּאָמַר - זה מובן לדעת מי שסובר בגיטין (לה) נָדַר שֶׁהוֹדֵר בְּרַבִּים - בפני עשרה אין לו הַפְּרָה, אֵלָא לְמֵאֵן דְּאָמַר יֵשׁ לוֹ הַפְּרָה - שאפשר ללכת לחכם ויתיר את

המשך ביאור למס' סוטה ליום השביעי לעומר עמ' א

11 בגדיה מחמת המשיכה, נִקְרְעוּ ואינו מקפיד על כך, וְאִם נִפְרְמוּ –
 12 ואף אם נפרמו לקרעים רבים, נִפְרְמוּ, וכך מושך הכהן את בגדיה עַד
 13 שְׁהוּא מְגֵלָה אֶת לְבָהּ, וכן, וְסוֹתֵר אֶת שְׁעָרָה – מתיר הכהן את
 14 שערה מקשירתו לאחר שגילה את שערה, כדי לנוולה ויגרום לה
 15 שתודה. רַבִּי יְהוּדָה חולק וְאוֹמֵר, שֶׁאִם הָיָה לָבָה נֹאֵה לֹא הָיָה
 16 מְגֵלָהּ, וְאִם הָיָה שְׁעָרָה נֹאֵה לֹא הָיָה סוֹתֵר, כדי שלא יתגרו בה
 17 הכהנים. אִם הָיְתָה מִתְכַּסֶּה בְּלִבָּנִים – אם היתה לבושה בגדים
 18 לבנים, מְכַסֶּה בְּשָׁחוּרִים – מלבישים לה בגדים שחורים כדי לנוולה.
 19 וכן אם הָיָה עָלֶיהָ כְּלִי יָהֵב – תכשיטי זהב,

1 – ובפני משפחתה, בשביל שתודה. אִם השתכנעה האשה להודות
 2 וְאָמְרָה טְמֵאָה אֲנִי – שזינתה תחת בעלה, הרי היא שוֹבֶרֶת כְּתוּבָתָהּ
 3 – כותבת שובר שזינתה והפסידה את כתובתה, וְיוֹצֵאת מִבְּעֵלָה בַּגַּט.
 4 וְאִם אַף לֹאחֵר כֹּל מֵה שֶׁאִמְרוּ לָהּ, עֵמְדָה עַל דְּבָרֶיהָ וְאָמְרָה טְהוֹרָה
 5 אֲנִי, הִיוּ מַעְלִין אוֹתָהּ לְשַׁעַר הַמּוֹרָח – השער החיצוני של הר הבית,
 6 שְׁעַל פֶּתַח שְׁעַר נִקְנוֹר – ומשם לשער העזרה הנקרא שַׁעַר נִקְנוֹר,
 7 שְׁשָׁם הוּא הַמְּקוֹם שֶׁבוּ הָיוּ מִשְׁקִין אֶת הַפּוֹטוֹת, וְיִמְטְהִרִין אֶת
 8 הַיּוֹלְדוֹת – שהיו עומדות שם היולדות בשעה שמקריבים את קרבן
 9 טהרתם, וְיִמְטְהִרִין אֶת הַמְּצוֹרְעִין – מזים את הדם על ידם ורגלם.
 10 וְכֵהֵן אוֹחִז בְּכַנְיָה – בפתח הצואר, ומושך כלפי מטה, אִם נִקְרְעוּ

המשך ביאור למס' סוטה ליום השמיני לעומר עמ' ב

13 בְּרַעֲשׁ וְנִלְמַד מ'כ'ל שֶׁאִפִּילוּ מִדָּה קִטְנָה. שואלת הברייתא, וּמִנֵּין
 14 שְׁכָל פְּרוּמָה וּפְרוּמָה מִצְמַרְפֵּת לְחֶשְׁבֹן נָדוּל – שאם לא נפרעו
 15 מהאדם על חטאו, לא ויתרו לו אלא מצטרף לחשבון בעתיד.
 16 ומשיבה, תְּלַמְּדוּ לִזְמַר אֶחָת לְאַחַת לְמִצְאָה חֶשְׁבוֹן – חטא לחטא
 17 מצטרף לחשבון שיבוא.
 18 מְמַשִּׁיבָה הַבְּרִייתָא, וְכֵן מְצִינֵנוּ בְּסוּטָה שְׁבַמְדָּה שְׁמֻדָּה, בְּהַ מְדָדוּ
 19 לָהּ – שנענשה לפי הדרך שחטאה. הִיא עֲמִידָה עַל פֶּתַח בֵּיתָה
 20 לְיִרְאוֹת לֹו – להראות לו, לְפִיכָּךְ בְּהֵן מְעַמִּידָה עַל שְׁעַר נִקְנוֹר שֶׁבוּ
 21 הָיוּ מְנוּולִים אוֹתָהּ וּמְרַאָה קְלוּנָה לְכֹל. הִיא פְּרָסָה לֹו – בעבורו,
 22 להתנאות בפניו, סוֹדְרִין נְאִין עַל רֹאשָׁהּ, לְפִיכָּךְ בְּהֵן נוֹטֵל כֶּפֶה –
 23 צעיף המכסה את ראשה מעל רֹאשָׁהּ, וּמְנִיחָו תַּחַת רַגְלֶיהָ. הִיא
 24 קֶשְׁטָה לֹו שְׁנִיָּה, לְפִיכָּךְ

1 היא שקילה, או נופל מן הגג או היתה דורסתו ומפילתו לארץ. מִי
 2 שְׁנִתְחַיֵּב שְׁרִיפָה, או נופל בדליקה ונשרף, או נחש מְכִישוֹ והארס
 3 שורף אותו מבפנים ומת. מִי שְׁנִתְחַיֵּב הַרְיָגָה – סיף, או נִמְסַר
 4 לְמַלְכוּת או לִקְסִין בְּאִין עָלוּ, ודרכם להרוג חברב. מִי שְׁנִתְחַיֵּב
 5 הַנִּיקָה, או מוֹכֵב בְּנֶהָר וְנַחֵק בְּתוֹךְ הַמַּיִם, או מֵת בְּסוֹדְרָנִי – על ידי
 6 חולי בגרון, ונחנק בחוליו.
 7 תֵּנִיא, הָיָה רַבִּי אוֹמֵר מִנֵּין – מה המקור לדבר שְׁבַמְדָּה שְׁאָדָם מוֹדֵד
 8 בְּהַ מוֹדְרִין לֹו, ומשיב, שְׁנִאֲמַר 'בְּסִאֲמָה בְּשִׁלְחָה תִּרְבִּינָה'.
 9 שואלת הברייתא, אִין לִי אָקָא סָאָה – עבירה גדולה, מִנֵּין לְרַבּוֹת
 10 תְּרַבֵּב – חצי סאה וחצי תְּרַבֵּב, קָב וְחֻצִי קָב, רֹבַע וְחֻצִי רֹבַע,
 11 תוֹמֵן וְעוֹבְלָא – משקלות קטנים יותר, מִנֵּין שָׁגַם עַל עֲבֻרוֹת קִטְנוֹת
 12 מַעֲנִישׁ ה' בְּאוֹתָהּ מִדָּה. ומשיבה, תְּלַמְּדוּ לִזְמַר 'כִּי כָל סֹאֵן סֹאֵן

המשך ביאור למס' סוטה ליום התשיעי לעומר עמ' ב

18 שמשון חשק להינשא לנכרית, לְפִיכָּךְ נִתְלוּ חֵייו בְּדָבָר טְמֵא – לכן
 19 כשהלך למות מצמא, נעשה לו הנס על ידי לחי החמור שהוא דבר
 20 טמא.
 21 דורשת הגמרא את הפסוק על שמשון "וְתַחֵל רוּחַ ה' לִפְעָמוּ בַמַּחְנֶה
 22 דָן בִּין צִרְעָה וּבִין אֲשַׁתְּאוּל וְגו'". אָמַר רַבִּי חֵמָא בְּרַבִּי חֲנִינְא, חֲלָתָה
 23 – התקיימה נְבוֹאָתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אֲבִינוּ, דְּבַרְתִּיב שֶׁהַתְּנַבָּא יַעֲקֹב 'הִי דָן
 24 נְחֹשׁ עָלֵי דָרְךְ' – והולך על שמשון שהיה מבטב דן. לְפַעְמוֹ בְּמַחְנֶה
 25 דָן, אָמַר רַבִּי יִצְחָק דְּבִי רַבִּי אֲמִי מְלַמֵּד שְׁהִיתָה שְׂכִינָה
 26 מְקַשְׁקֶשֶׁת לְפָנָיו – מלווה אותו כְּיוֹנָ – כמו פעמון הקשור לאדם,
 27 ונלמד מכך שְׂכִינָה הָאָ – אצל שמשון לְפַעְמוֹ בְּמַחְנֶה דָן, וְכַתִּיב
 28 חֵם – לגבי המעיל של כהן גדול 'פְּעָמָן וְרִימָן'. בִּין צִרְעָה וּבִין
 29 אֲשַׁתְּאוּל, אָמַר רַבִּי אֲסִי צִרְעָה וְאֲשַׁתְּאוּל שְׁנֵי הָרִים נְדוּלִים הָיוּ
 30 – כך שמם של ההרים, וְעַקְרָן שְׁמֻשׁוֹן וּמְחַנֵּן זֶה בָּהּ.
 31 דורשת הגמרא את דברי המלאך על שמשון, "וְהוּא יַחַל לְהוֹשִׁיעַ
 32 אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים", מהו הלשון 'יחל', אָמַר רַבִּי חֵמָא בְּרַבִּי
 33 חֲנִינְא

1 אֲנִי מִבְּטָן אִימִי אִם גּוֹלְחָתִי וְסַר מִמֶּנִּי כּוּחִי", אָמְרָה הַשְּׁתָא וְדִיא
 2 קוֹשְׁטָא קְאָמַר – עכשיו ודאי הוא אומר אמת, ולכן מזכיר שם
 3 שמים. "וְיָהִי כִי הַצִּיקָה לֹו בְּדְבָרֶיהָ כָּל הַיָּמִים וְתִאֲלָצְהוּ" – דלילה
 4 הציקה לשמשון ואילצה אותו לומר לה במה כוחו, שואלת הגמרא,
 5 מֵאִי וְתִאֲלָצְהוּ? – איך אילצה אותו. ומשיבה אָמַר רַבִּי יִצְחָק דְּבִי
 6 רַבִּי אֲמִי, בְּשַׁעַת נִמְר בִּיאָה – שתאוות האדם גדולה, נִשְׁמַטָּה
 7 מִתְּחִתּוֹ שֶׁלֹא יוכל לסיים את המעשה, ואז אילצה אותו לומר לה.
 8 כשהתגלה המלאך למנוח ואשתו לבשר להם שילוד להם בן, הוזהר
 9 את אשת מנוח ואמר לה, "וְעַתָּה הַשְּׁמִירִי נָא וְאֵל תִּשְׁתִּי יוֹן וְשָׁבֵר
 10 וְאֵל תֹּאכְלִי כָּל טְמֵא כִי הֵנֵךְ הָרָה וּילַדְתְּ בִּי", שואלת הגמרא, מֵאִי
 11 כָּל טְמֵא – מה הם הדברים הטמאים שהוזהר אותה לא לאכול, וְתוּ
 12 עַד הַשְּׁתָא דְּבָרִים טְמֵאִים קְאָכְלָה – ועוד יש להקשות, וכי עד
 13 עכשיו היא אכלה דברים טמאים. משיבה הגמרא, אָמַר רַבִּי יִצְחָק
 14 דְּבִי רַבִּי אֲמִי, דְּבָרִים הָאֵסוּרִים בְּנוֹר – שלא רק מיין תשמר, אלא
 15 אפילו ממים ששרו ביין, וכדומה. "וַיִּבְרַע אֱלֹהִים אֶת הַמְּכַתֵּשׁ אֲשֶׁר
 16 בְּלָחוּ" – נעשה לשמשון נס בשעה שהיה צמא מאד, ומלחי החמור
 17 יצאו מים, אָמַר רַבִּי יִצְחָק דְּבִי רַבִּי אֲמִי הוּא אִיּוֹה לְדָבָר טְמֵא –

21 חד מהם אמר, שמשכנות את בעליהן - שעל ידי העבודה
 22 שהעבירו המצרים את ישראל באותם ערים, הסתכנו המצרים
 23 לטבוע בים, וחד אמר שמשכנות - מדלדלות את בעליהן - שעל
 24 ידי עבודה זו נגרם למצרים שרוקנום ישראל מנכסיהם. דאמר מר,
 25 כל העוסק בבנין מתמסכן - אין אלו שתי ערים אלא עיר אחת,
 26 "את פתם ואת רעמסס", כיון שראשון ראשון מתרוסס - כל קצת
 27 נחלקו רב ושמואל, חד אמר פיתום הוא שמה של העיר, ולמה
 28 נקרא שמה רעמסס, כיון שראשון ראשון מתרוסס - כל קצת
 29 שהיו בונים, היה מתמוטט ונופל, וחזרו ובנוהו ושוב נפל. וחד אמר
 30 רעמסס שמה של העיר, ולמה נקרא שמה פיתום, כיון שראשון
 31 ראשון פי תהום בולעו - כל קצת שהיו בונים, היה נבלע באדמה.
 32 "וכאשר יענו אותו בן ורבה בן יפריץ", שואלת הגמרא, פן רבו
 33 וכן פרצו מיבעי ליה. מתרצת הגמרא, אמר ריש לקיש, רוח
 34 הקדש מבשרתן לישראל, ואומרת למצרים לא תועיל עצתכם
 35 למעט את ישראל, אלא "בן ורבה בן יפריץ".
 36 "ויקצו מפני בני ישראל", דורשת הגמרא, ויקצו' הוא מלשון
 37 קוצים, מלמד שהיו ישראל דומין בעיניהם של המצרים בקוצים,
 38 שבראותם שישראל פרים ורבים היה נדמה להם כאילו עיניהם
 39 וגופם מליאים קוצים.
 40 "ויעבדו מצרים את בני ישראל"

1 חזרת הגמרא לענין שיעבוד מצרים. נאמר בפסוק, "ונלחם בנו
 2 ועלה מן הארץ", שואלת הגמרא, ועלינו מיבעי ליה, שהרי פחדם
 3 של המצרים היה פן יגרשום ישראל, ויצטרכו הם לעלות מארצם.
 4 מתרצת הגמרא, אמר רבי אבא בר כהנא, באדם שמקלל את
 5 עצמו ותולה את קללתו בבכירו - שהתכוונו אכן שהם עצמם
 6 יצטרכו לעלות, אלא שאמרו כן על ישראל.
 7 "וישימו עליו שרי מסיים", שואלת הגמרא, עליהם מיבעי ליה -
 8 שהרי על ישראל מינו שרי מסיים. מתרצת הגמרא, הנא דבי רבי
 9 אלעזר ברבי שמעון, וישימו עליו - היינו על פרעה, מלמד
 10 שהביאו מלפני - דפוס שבו מייצרים את הלבנים, ותלו לו לפרעה
 11 בצוארו, וכל אחד ואחד מישראל שאמר להם איסמנים אני -
 12 מפונק אני ואיני יכול לעשות מלאכה, אמרו לו כלום איסמנים
 13 אתה יותר מפרעה המתתף אף הוא בעשיית המלאכה. לפי דרשה
 14 זו מסיפה הגמרא לדרוש, 'שרי מסיים' - דבר שמישים (לבנים).
 15 המלבן שתלו לפרעה היה דבר המרגיל ומשים את הבריות בעבודה.
 16 כיוצא בזה יש לשאול על הפסוק "למען ענתו בסבלתם", לענותם
 17 מיבעי ליה, אלא יש לבאר, למען ענותו - לפרעה - בסבלותם
 18 דיישראל - המצרים יענו את פרעה כדי שכתוצאה מכך אף ישראל
 19 יטו שכתם לסבול ולעבוד.
 20 "ויבן ערי מסכנות לפרעה", רב ושמואל נחלקו בביאור הפסוק,

המשך ביאור למסכת סוטה ליום אחד עשר לעומר עמ' ב

12 מבארת הגמרא את הפסוקים בדברי הימים בענין כלב. "וכלב בן
 13 חצרון הוליד את עוזבה אשה ואת יריעות ואלה בניה ישר
 14 ושוכב ואדרון". שואלת הגמרא, וכי היה כלב בן חצרון, והרי
 15 נאמר בפסוק 'כלב בן יפנה'. מתרצת הגמרא, אביו היה חצרון, אלא
 16 שנקרא 'בן יפנה' על שם מעשיו, כלומר, הוא בן שפנה מצעת
 17 מדללים. שואלת הגמרא, ואפתי - עדיין קשה, והרי כלב בן קנו
 18 הוא, דקתיב "ויולדה עתניאל בן קנו אחי כלב" - וכיון שהיה
 19 אחיו של עתניאל, נמצא שאף הוא בן קנו. מתרצת הגמרא, אמר
 20 רבא חורגן דקנו תהו - כלב בן אשתו של קנו היה, ועתניאל היה
 21 אחיו מצד האם.

1 "ויחי בן יראו המגילות את האלהים ויעש להם בתים". נחלקו רב
 2 ושמואל מה הם הבתים שעשה להם, חד - אחד מהם אמר בתי
 3 בהונה ולויה - שבניהם היו כהנים ולוים, וחד אמר בתי מלכות,
 4 שהמלכות יצאה מצאצאיהם. מאן דאמר שעשה להם בתי בהונה
 5 ולויה, היינו אהרן ומשה שיצאו מיוכבד. ומאן דאמר שעשה להם
 6 בתי מלכות, היה זה דוד, שהוא נמי ממונים קאתי - יצא, דקתיב
 7 "ותמת עוזבה - זו מרים שנצטרעה ונחשבה כמתה, (אשת כלב)
 8 ויקח לו כלב את אפרת - לאחר שנתרפאת מצרעתה, חזר כלב
 9 ולקחה, ותלד לו את חור" - הרי שנקראה מרים אפרת, וקתיב
 10 "ודוד בן איש אפרתי וגו'", הרי שהיה דוד המלך מצאצאיה מצד
 11 האם.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שנים עשר לעומר עמ' ב

18 'העלמה' מלמד, שהלכה מרים להביא לה מינקת בן ריוות בעלמה
 19 - כנערה שכל כוחה עליה. ורבי שמואל בר נחמני אמר מה
 20 שנאמר 'העלמה' היינו שהעלמה את דבריה - שלא אמרה שהיא
 21 אחותו ומביאה את אם הילד.
 22 "ותאמר לה בת פרעה חיליבי את תילד תהו והינקת לי ואתן את
 23 שכרך, ותקח האשה הילד ותניקוה", מבארת הגמרא, אמר רבי
 24 חמא ברבי חנינא, נורקה בה רוח נבואה היא מתנבאה, ואינה
 25 יודעת מה מתנבאה, שלשון 'חיליבי' בנותריקון, היינו הא - תינוק
 26 זה, שליבי - שלך הוא, ואכן כך הדבר שהרי היה בנה של יוכבד.
 27 הניקי אותו 'ואני אתן את שכרך', אמר רבי חמא ברבי חנינא לא
 28 דיון לצדיקים שמחוריו ליהן את אבידתן, אלא שנותנין ליהן
 29 שכרן על כך.
 30 נאמר בפסוק לאחר קריעת ים סוף, "ותקח מרים הנביאה אחות
 31 אהרן את התף וגו'", שואלת הגמרא, מפני מה נאמר אחות אהרן,
 32 ולא נאמר אחות משה. ומשיבה, אמר רב עקרבא אמר רב, ואמרי
 33 לה אמר רב נחמן אמר רב, מלמד שהיתה מרים מתנבאה כן
 34 עוד בטרם נולד משה, כשהיא רק אחות אהרן ולא אחות משה.

1 של אחרון - החודש השלישי היינו מא' ניסן עד כ"א ניסן, ואמציני
 2 שלם - החודש השני היינו כל חודש אדר ב'.
 3 "ותאמר אחתו אל בת פרעה האלך וקראתי לך אשה מינקת מן
 4 העברית ותניק לך את הילד", שואלת הגמרא, ומאי שנא
 5 מעבריות - מדוע אמרה לה שתביא לה מינקת דוקא מהעבריות,
 6 שמשמע שלא חפצה בת פרעה שתניק מן המצריות. ומשיבה, מלמד
 7 שהחוריהו - תחילה סובבהו למשה על כל הנשים המצריות
 8 בולן כדי שיניקו אותו, ולא ינק - לא הסכים לינוק, משום שאמר
 9 הקב"ה, וכי פה שעתיד לדבר עם השכינה, יינק דקר טמא -
 10 מאשה שאכלה דברים טמאים, והתינוק טועם בחלבה את הדברים
 11 הטמאים. וכיון שלא רצה לינוק מהן, אמרה לה מרים, האלך ואקרא
 12 לאשה מן העבריות שתניקוהו. והיינו דקתיב "את מי יורה דעה
 13 ואת מי יבין שמועה גמולי מחלב וגו'", ומבארת הגמרא, למי יורה
 14 דעה - למי לימד הקב"ה תורה, ולמי הוא רבין שמועה, לגמולי -
 15 למי שהבדיל עצמו ונגמול מחלב טמא, ולעתיקי - למי שהעתיק
 16 עצמו משרים טמאות.
 17 "ותאמר לה בת פרעה לבי וגו'", אמר רבי אלעזר מה שאמר

נביאים

יואל פרק ד א

א פִּי הִנֵּה בִּימַיִם הִהְמָה וּבָעַת הֵיא אֲשֶׁר (אשוב) אָשִׁיב אֶת־שִׁבּוֹת יְהוּדָה וַיְרוּשָׁלַם: ב וּקְבַצְתִּי אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַיְרֻדְתִּים אֶל־עִמְקֵי יְהוֹשָׁפֶט וְנִשְׁפָּטְתִי עִמָם שָׁם עַל־עַמִּי וְנַחֲלַתִּי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּזְרוּ בְּגוֹיִם וְאֶת־אֶרְצִי חִלְקוּ: ג וְאֶל־עַמִּי יָדוּ גּוֹרֵל וַיִּתְּנוּ תֵּלְדָל בְּזוֹנָה וְהִילַדְהָ מָכְרוּ בֵּינָם וַיִּשְׁתּוּ: ד וְגַם מִה־אֲתָם לִי צָר וְצִידוֹן וְכָל גְּלִילוֹת פְּלִשְׁתִּים הִגְמוּל אֲתָם מִשְׁלָמִים עָלַי וְאִם־גְּמֹלִים אֲתָם קָל מִהֲרָה אָשִׁיב גְּמֹלְכֶם בְּרֵאשִׁיכֶם: ה אֲשֶׁר־פָּסְפִי וְזָהֲבִי לְקַחְתֶּם וּמַחְמַדִּי הַטְּבוֹיִם הִבַּאתֶם לְהִכְלִיכֶם: ו וּבְנֵי יְהוּדָה וּבְנֵי יְרוּשָׁלַם מְכַרְתֶּם לְבְנֵי הַיְוֹנִים לְמַעַן הִרְחִיקֶם מֵעַל גְּבוּלְכֶם: ז הֲנֵנִי מַעֲרִים מִן־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־מְכַרְתֶּם אֲתָם שְׂמָה וְהִשְׁבַּתִּי גְּמֹלְכֶם בְּרֵאשִׁיכֶם: ח וּמְכַרְתִּי אֶת־בְּנֵיכֶם וְאֶת־בָּנוֹתֵיכֶם בְּיַד בְּנֵי יְהוּדָה וּמְכָרוּם לְשָׂבָאִים אֶל־גּוֹי רָחוֹק כִּי יְהוּדָה דָּבַר: ט קְרָאוּ־זֹאת בְּגוֹיִם קְדָשׁוּ מִלְחָמָה הָעִירוּ הַגְּבוּרִים וַיִּגְשׁוּ יַעֲלוּ כָּל אַנְשֵׁי הַמְּלָחְמָה: י כָּתוּ אֲתִיכֶם לְחַרְבוֹת וּמִזְמֹרְתֵיכֶם לְרַמְחִים הַחֲלֹשׁ יֹאמֵר גְּבוּר אָנִי:

רש"י

(ב) אל עמק יהושפט. ארד עמם בעומק הדין, יהושפט משפטי יה: (ג) ידו גורל. כמו וידו אבן בי (איכה ג): (ד) הגמול אתם משלמים. זהו הגמול שנתן שלמה לחירם מלך צור עשרים עיר (מלכים א ט): קל מהרה. לשון זריזות: (ח) לשבאים וגו'. לבני שבא: כי ה' דבר.

מצודת דוד

(א) אשר אשיב. שאשיב לארצם את בני השבי מיהודה וירושלים ולא זכר שאר השבטים לפי שכל נבואתו היתה רק על יהודה וירושלים לכן לא זכר מהם אבל האמת שגם בני עשרת השבטים ישוּבו גם המה: (ב) וקבצתי. אז אקבץ את כל האומות ואוריד אותם אל עמק יהושפט כן שם המקום שיפלו שם האומות הצובאים על ירושלים: ונשפטתי עמם. אתוכח עמהם על מה שעשו לעמי בימים הקדמונים ר"ל שם אביא עליהם הפורעניות וזה יחשב ליוכוח כי בזה יודיע שפשעו: אשר פזרו. שהגלום שמה: חלקו. חלקו ביניהם: (ג) ידו גורל. מי מהם למי: בזונה. בשכר זונה באתננה: ביין. במחיר היין: (ד) וגם מה אתם לי. ר"ל מה לכם עלי אתם צור וגו': הגמול. וכי אתם משלמים לי גמול על מה שהרעותי לכם כאומר הלא לא הרעותי לכם: ואם גומלים. ר"ל ואם לא באה לתשלום גמול רק היא התחלת הרעה דעו שקל מהרה אשלם גמול על ראשיכם כי תפלו עם הנופלים: (ה) אשר כספני. עתה יפרש הרעה שעשו לישראל ואמר הנה הכסף והזהב שהשפעתני אני לישראל שללתם מהם ביום בוא האויב עליהם: ומחמדי. דברים חמודים וטובים שנתתי לישראל אתם מחריבי ירושלים בזיתם מהם והבאתם להיכליכם: (ו) מכרתם. כי הם היו שכיני ישראל וגנבו קטניהם ומכרום למען ירחקו מגבולם לבל יגולה הדבר: (ז) הנני מעירם. אעיר לכם לחזור מן המקום שנמכרו לבוא אל ארצם ר"ל בניהם ישוּבו הנה ועל ידם אשיב גמולכם על ראשיכם: (ח) ומכרתי. אמסור את בניכם ביד בני יהודה אלו שחזרו לארצם והם ימכרום לאנשי שבא היושבים ממרחק למען לא ישיבו לארצם לרב המרחק: כי ה' דבר. כאומר ומי ישוב אמריו: (ט) קראו. את זאת האמור למטה הכריו בין העכו"ם: קדשו מלחמה. היא מלחמת גוג על ירושלים: (י) כתו. שברו אתיכם לעשות מהם חרבות ומזמרותיכם לעשות לרמחים. החלש. אף החלש יתחזק לבא במלחמה:

מצודת ציון

(א) שבות. מלשון שבי: (ב) ונשפטתי. ענין ויכוח: (ג) ואל עמי. כמו ועל עמי: ידו. ישליכו כמו ידו אליה (שם ג): (ד) גלילות. מחזרות: ואם גומלים. גם תחילת המעשה יקרא בלשון גמול וכן שגמלת לנו (תהלים קלז): קל. ענין מהירות כי דבר קל מהר בלכתו: (ז) מעירם. מל' התעוררות: (ח) ומכרתי. ענין מסירה כמו כי צורם מכרם (דברים לב): (ט) קדשו. הזמינו: העירו. מל' התעוררות: (י) כתו. מל' שכורתים בו הזמורות וכן וחניתותיהם למזמרות (ישעיה ב): לרמחים. הוא מכלי מלחמה: החלש. תש הכח:

מאהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

כתובים

דברי הימים ב פרק ל"ד כ"ו

כ וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ אֶת־חִלְקִיָּהוּ וְאֶת־אֲחִיקָם בְּנֵי־שֹׁפָן וְאֶת־עֲבָדָיו בְּנֵי־מִיכָה וְאֶת אֶת שֹׁפָן הַסּוֹפֵר וְאֶת עֲשִׂיָּה עֲבַד־הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר: כֹּא לָכֵן דִּרְשׁוּ אֶת־יְהוָה בְּעָדֵי וּבְעַד הַנְּשֹׂאֵל בְּיִשְׂרָאֵל וּבִיהוּדָה עַל־דְּבָרֵי הַסֵּפֶר אֲשֶׁר נִמְצָא בִּיגְדוּלָה חֲמַת־יְהוָה אֲשֶׁר נִתְּכָה בָנוּ עַל אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְרוּ אֲבוֹתֵינוּ אֶת־דְּבַר יְהוָה לַעֲשׂוֹת כְּכָל־הַכְּתוּב עַל־הַסֵּפֶר הַזֶּה: כב וַיִּלְךְ חִלְקִיָּהוּ וְאֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ אֶל־חִלְדָּה הַנְּבִיאָה אֵשֶׁת א שְׁלֹם בֶן־(תוֹקֶהת) תְּקֵהת בֶּן־חֲסָרָה שׁוֹמֵר הַבְּגָדִים וְהִיא יוֹשֶׁבֶת בִּירוּשָׁלַם בַּמְּשֻׁנָה וַיְדַבְּרוּ אֵלֶיהָ כִּזְאת: כג וַתֹּאמֶר לָהֶם כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲמַרוּ לְאִישׁ אֲשֶׁר־שָׁלַח אֶתְכֶם אֵלַי: (ס) כִּי בַה אָמַר יְהוָה הַנְּנִי מִבֵּיא רָעָה עַל־הַמְּקוֹם הַזֶּה וְעַל־יוֹשְׁבָיו אֵת כָּל־הָאֱלוֹת הַכְּתוּבוֹת עַל־הַסֵּפֶר אֲשֶׁר קָרְאוּ לִפְנֵי מֶלֶךְ יְהוּדָה: כד תַּחַת אֲשֶׁר עֲזָבוּנִי (וּיקטירו) וַיִּקְטְרוּ לְאֱלֹהִים אֲחֵרִים לְמַעַן הַכְּעִיסֵנִי בְּכָל מַעֲשֵׂי יְדֵיהֶם וַתִּתְּךָ חַמְתִּי בַּמְּקוֹם הַזֶּה וְלֹא תִכְבְּה: כו וְאֵל מֶלֶךְ יְהוּדָה הִשְׁלַח אֶתְכֶם לְדְרוֹשׁ בִּיהוּדָה כֹּה תֹאמְרוּ אֵלָיו (ס) כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ: כז וְעַן רְדִי־לְבָבְךָ וַתִּפְנַע א מִלִּפְנֵי אֱלֹהִים בְּשִׁמְעַךְ אֶת־דְּבָרָיו עַל־הַמְּקוֹם הַזֶּה וְעַל־יֹשְׁבָיו וַתִּפְנַע לִפְנֵי וַתִּקְרַע אֶת־בְּגָדֶיךָ וַתִּבְכֶּה לִפְנֵי וְגַם־אָנִי שָׁמַעְתִּי נְאֻם־יְהוָה:

רש"י

אחת היתה לה לחולדה סמוכה ללשכת הגזית לשכת חולדה היתה פתוחה לחוץ וסתומה כלפי סנהדרין שבלשכת הגזית כך כתוב במסכת מדות מפני צניעות: (כג) אמרו לאיש. לפי שרצה להפסיק חזון העם על המקום הזה ועל יושביו וכששילם אותו חזון אז מבאר הטיב ואל מלך יהודה השולח אתכם ומקצר נבואת המקום ויושביו ומסלקו ותופשו בנבואת המלך שהוא מרובה:

מצודת ציון

(כ) עבדון. ובמ"ב נאמר עכבור ובשתי השמות היה נקרא: (כא) נתכה. ענין יציקה והרקה כמו ותתך עלינו האלה (דניאל ט): (כב) תקהת בן חסרה. ובמ"ב נאמר תקוה בן חרחס, והוא הוא: (כד) האלות. הקללות: (כה) תתך. ענין יציקה והרקה: תככה. מל' כבוי והוא מושאל מכבוי האש: (כז) רך לבבך. הוא הפוך מקשה הלב:

בירושלים: שומר הבגדים. של המלך: במשנה. בין שתי החומות שהיא משנה להעיר: כזאת. כדברי המלך: (כד) הנני מביא. ר"ל האות הזה לא במקרה בא כ"א מה' וכאלו אמר הנני מביא רעה וכו': (כו) ואל מלך יהודה. ר"ל דבר הנוגע אל המלך עצמו: הדברים אשר שמעת. ר"ל אף שהגזרה גזורה כאשר שמעת לא תהיה כליל עמהם: (כז) בשמעך את דבריו. ר"ל בעת השכלת בדברי האות הזה אשר היא מה':

מצודת דוד

(כא) דרשו את ה'. שאלו לנביאים עלי ועל העם הנמצא פה ועל כל יהודה בעבור דברי הספר הנמצא כתוב בה בתחלת הדרך אשר מהנראה שהוא לאות אשר גדלה חמת ה' וכו': לעשות. אשר רוצה לעשות ככל הכתוב בתחלת הדרך ההוא: (כב) ואשר המלך. ר"ל ושאר השרים אשר שלח המלך: אל חולדה. ארז"ל מפני שהנשים רחמניות הן הלכו אליה שהיא תתפלל בעדם, או יתכן אשר שאר הנביאים לא היו אז

משניות מסכת עבודה זרה

ד עיר שיש בה עבודה זרה – חוצה לה מתר. היתה חוצה לה עבודה זרה – תוכה מתר. מהו לילך לשם? בזמן שהדרך מיוחדת לאותו מקום – אסור; ואם היה יכול להלך בה למקום אחר – מתר. עיר שיש בה עבודה זרה, והיו בה חנויות מעשרות ושאינן מעשרות – זה היה מעשה בבית שאן, ואמרו חכמים: המעשרות אסורות, ושאינן מעשרות מתרות.

ה אלו דברים אסורים למפור לגזים: אצטרוכלין, ובנות שוח ופטוטרויתיהן, ולבונה, ותרנגול לבן. רבי יהודה אומר: מתר למפור לו לבן בין התרנגולין. ובזמן שהוא בפני עצמו קוטע את אצבעו ומוכרו לו, לפי שאין

פירוש ברטנורא

ד עיר שיש בה ע"ז. שיום איד [יש] לבני העיר היום לע"ז שבעיר: חוצה לה. ואפילו סמוך לעיר מאד מותר לשאת ולתת עם היושבים חוץ לעיר, שאין נמשכים אחר אותה ע"ז. שכן מנהגם יום איד של אלו אינו כיום איד של אלו: מהו לילך שם. באותה העיר ביום ע"ז שלהם: בזמן שהדרך מיוחדת לאותה העיר. שהדרך הכבושה מכאן לאותה העיר, מיוחדת לאותה העיר לבריה. אסור לילך שם, מפני שנראה כמהלך שם לעבוד ע"ז. ואם היה דרך מסלול הולך גם לעיר אחרת, מותר, שהרואה אומר למקום אחר הוא הולך: חיו בה חנויות מעשרות. וסימן הוא להם שאותם חנויות של ע"ז, ליטול מהם מכס: ושאינן מעשרות מותרות. דבאותם שאינם מעשרות לא שקלו מינה מכס לע"ז ולא מטי לע"ז הנאה מיניהו. ולזמן מנייהו דבר המתקיים, שרי ביום אידם, שסתמו המוכר עצב ולא אויל ומודה:

ה אצטרוכלין. פירא דארוא: בנות שוח. מין ממוני התאנים הגדולים הלבנים. אסור לישראל למכור אלו לנכרים: ופטוטרוית. בפטוטרויתיהם קאמר, כלומר בעוקצין שלהם שהם נתלן בו. דמסתמא הנכרי רוצה להקריבן תקרובת לע"ז: תרנגול לבן בין תרנגולין. לקח הנכרי מישראל תרנגולים הרבה, מותר למכור ביניהם תרנגול לבן. דכיון דשקל אחריני לאו לע"ז בעי להו: ופירושן אסור. אם פירש דלע"ז בעי להו, אסור. ואצטרך למתני, דסלקא דעתך אמינא

משניות מבוארות – קהתי

זרה מהן. ואף ששנינו במשנה א שאסור כל משא ומתן עם הגויים ביום אידם, ואפילו שלושה ימים לפני יום אידם, מפרש רש"י, שהמדובר בקונה דבר המתקיים, שהואיל והמוכר דבר המתקיים אינו שמח, מותר לקנותו מן הגוי אפילו ביום אידו. ויש חולקים על רש"י וסוברים, שאין הבלד בין דבר המתקיים ובין דבר שאינו מתקיים, וכל משא ומתן אסור עם הגויים ביום אידם, ומפרשים שמדובר כאן בימי השוק הנמשכים לאחר יום האיד (הר"ן). ויש מפרשים שמדובר בחנויות שהן חוץ לעיר שחוגגים בה יום האיד לעבודה זרה, כפי הרישא של משנתנו (המאירי; "תפארת ישראל").

באור משנה ה

כבר הזכרנו בפתיחה למסכתנו, שאסור לישראל לגרום לגוי שיעבוד עבודה זרה, ומכאן שאסור לו למכור לגוי דברים שיש חשש עליהם שישתמש בהם לעבודה זרה. ויש מבארים הטעם, שהואיל ובין נח מוזהר על עבודה זרה, שהרי אסור עבודה זרה הוא אחת משבע מצוות בני נח, לפיכך ישראל המוכר לגוי דברים לצורך עבודה זרה, עובר משום "לפני עור לא תתן מכשול (ענין) תוספות יום טוב". משנתנו מונה דברים שאסור בכלל למכרם לגויים עובדי עבודה זרה. אלו דברים – המפורטים להלן, אסורים למכור לגזים – בכל ימות השנה, לפי שהם משתמשים בהם לעבודה זרה. אצטרוכלין – פרי עץ ארו, ובנות שוח – תאנים לבנות, ופטוטרויתיהן – בגמרא מבואר: בפטוטרויתיהן. כלומר שאסור למכור איצטרוכלים ובנות שוח בעוקציהן, לפי שהיה דרכם לתלות את הפירות הללו בעוקציהם לפני האליל. ולבונה – זכה, שהיו מקטיירים אותה לעבודה זרה, ותרנגול לבן – שדרכם היה לחזור על תרנגול לבן להביאו קרבן לעבודה זרה. רבי יהודה אומר: מתר למכור לו – לגוי – תרנגול לבן בין התרנגולין – שאם מכר לו ישראל תרנגולים הרבה, מותר למכור לו ביניהם תרנגול לבן, ואין חוששים שמא הוא לוקח אותו לשם עבודה זרה. בגמרא מבואר, שאם בא הגוי לקנות תרנגול סתם, דבריו הכל מותר למכור לו תרנגול לבן; ואם בא לקנות תרנגול לבן, דבריו הכל אסור למכור לו לבן אפילו בין התרנגולים; אלא שאם הוא אומר שרוצה לקנות תרנגול סתם וגם תרנגול לבן, בזה נחלקו

~ יום ראשון ~

באור משנה ד

משנתנו מוסיפה ללמד בענין משא ומתן עם הגויים ביום חגם.

עיר שיש בה עבודה זרה – המיוחדת לאותה העיר, ובני העיר חוגגים יום איד לכבודה, אסור לשאת ולתת, כמו ששנינו במשנה א, עם יושבי אותה העיר בלבד, אבל חוצה לה – לשאת ולתת עם הגויים היושבים חוץ לעיר, ואפילו סמוך מאד לעיר, מתר – שאין נמשכים אחר אותה עבודה זרה, שיום אידם של עיר זו אינו יום איד לבני מקומות אחרים. וכן אם היה חוצה לה עבודה זרה – שחגגו יום איד לעבודה זרה מחוץ לאותה העיר, אף על פי שבני אותה העיר מתבטלים לכבודה (המאירי). תוכה מתר – מותר לשאת ולתת עם הגויים שבתוך העיר, מהטעם שבארנו לעיל. מהו לילך לשם – המותר לישראל להיכנס לאותה העיר ביום שחוגגים לעבודה זרה שלהם? בזמן שהדרך מיוחדת לאותו מקום – שמובילה לאותה העיר בלבד ואינה נמשכת הלאה לעיר אחרת, אסור – לישראל לילך שם ביום אידם, שנראה כמהלך לחוג עמהם. ואם היה יכול להלך בה למקום אחר – שהדרך נכנסת אמנם לעיר הזאת, אבל היא נמשכת מאותה העיר לעיר אחרת, מתר – לילך לשם, שהרואה אומר: למקום אחר הוא הולך (רש"י). עיר שיש בה עבודה זרה – יום איד לעבודה זרה, ונוהגים היו לסדר ביום אידם יום שוק, והיו בה חנויות מעשרות – מקושטות, והיה זה סימן, שאותן החנויות משלמות מכס מרובותיהן לעבודה זרה, ושאינן מעשרות – וחנניות שאינן מקושטות, שאינן משלמות מכס לעבודה זרה, והיה מעשה בבית שאן – שרוב יושביה היו אז גויים, ואמרו חכמים: המעשרות אסורות – אסור לישראל לקנות מהן חסורה, שהרי חלק מכספו משלם בעד החסורה הוא מכס לעבודה זרה, והנהגה משל עבודה זרה אסור, שכתוב (דברים יג, יח): "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם", כל שכן המהנה, שאסור (גמרא). ושאינן מעשרות מתרות – אבל בחנויות שאינן מקושטות מותר לקנות, שאין כל הנאה לעבודה

מקריבין חסר לעבודה זרה. ושאר כל הדברים: סתמן – מתר, ופרושן – אסור. רבי מאיר אומר: אף דקל טב וחצב ונקליבם אסור למפור לגוים.

ו מקום שנהגו למפור בהמה דקה לגוים – מוכרין; מקום שנהגו שלא למפור – אין מוכרין. ובכל מקום אין מוכרין להם בהמה גסה, עגלים וסוסיים, שלמים ושבורין. רבי יהודה מתיר בשבורה; וכן בתירה מתיר בסוס. ז אין מוכרין להם דבין ואריות, וכל דבר שיש בו נזק לרבים. אין בונין עמהם בסילקי, גרדום, ואיצטדיא, ובימה;

פירוש ברטנורא

האי גברא לאו לעזי בעי להו, והאי דקאמר הכי, סבר כי היכי דההוא גברא אביק בה כולי עלמא נמו אביקו, ואימא הכי כי היכי דליתבו לי, קמשמע לן: דקל טב. פירות דקל משובח שפירותיו גרילין להקריב מהן לעזי: והצב. קנים שעושין מהן הצוקר"א: ונקליבם. מין עשב משובח מאד. והלכה כר' מאיר: ז אין מוכרין בהמה גסה. דגורין מכירה אמו שכירות והשאלה, שהיא בהמתו של ישראל, ויעשה בה הנכרי מלאכה בשבת. וע"י פרסור דליכא לאחלופי בשכירות, שאין הפרסור משכיר. שרי למכרה: שלימים ושבורים. שאף השבורים חזו למלאכה, שמתנים בהם: רבי יהודה מתיר בשבורה. ואין הלכה כר' יהודה: בן בתירא מתיר בסוס. ואפילו הסוס שהציידים מביאים עליו העופות שצדין בהם. קסבר חזי נושא את עצמו. ורבנן סברי, דוקא אדם נושא את עצמו, הלכך אם לא היה מיוחד אלא לרכוב עליו מותר, אבל להביא בעל חי אחר חוץ מאדם, אסור. ואין הלכה כבן בתירא: ז כל דבר שיש בו נזק לרבים. כגון כלי מלחמה חרבות ורמחים: בסילקי. מירה גבוהה. ושם יושבים לדון בני אדם ומפילין אותם משם ומתים: גרדום. בנין אחר, והוא עשוי לדון דיני נפשות: איצטדיא. מקום שחוק שמביאים שם שור נגח והורג את האדם: בימה. כעין מגדל קצר וגבוה. עשוי כדי לדחוף

משניות מבוארות – קהתי

גזירה שמא יראו אחרים ולא יבחינו בין גדולים לקטנים, ויבואו למכור להם גדולים. טייחיים היינו בני חמורים (עירי). בגמרא אמרו (בבא בתרא ע"א, ב): "למה קוראים לו טייח? שמהלך אחר שיחה (טיחוח) נאה (בקריאה) בנחת וברמיזה הולך למקום שהאדם חפץ – רשב"ם); שלמים ושבורין – בין עגלים וסוסיים שהם מוכרים ובינן שבורים אסור למכור לגויים, שאף השבורים ראוים למלאכה, כגון לעבודת הטחינה בריחיים. ויש מפרשים, שגזרו על השבורים, שמא יראו אחרים, ולא ידעו ששבורים הם, ויבואו למכור להם שלמים. רבי יהודה מתיר בשבורה – שאין שבורה ראויה למלאכה כלל, ומן הסתם קונה אותה הגוי לשחיטה ואינו משהה אותה חיה; ומכאן אין גם חשש שמא יראה אותה ישראל אחר אצל הגוי ויבוא למכור לו (רש"י). ואין הלכה כרבי יהודה. ובן בתירא מתיר בסוס – שלא היו משתמשים בסוס לעבודה אלא לרכיבה, ואין בזה עבירה משום שביטת בהמתו, שכן כלל הוא, שהחי נושא את עצמו; ואיסור רכיבה בשבת אינו אלא גזירה מדרבנן. ברם, תנא קמא אסור גם בסוס; יש מפרשים. שאף תנא קמא אינו אסור בסוס העומד לרכיבה בלבד, ולא נחלקו אלא בסוס המיוחד לעופות, היינו סוס שמשתמשים בו הציידים ומביאים עליו את העופות שצדים בו; שסובר רבי יהודה: החי נושא את עצמו, ואפילו בהמה נועף, ולפיכך מותר למכור לגוי; ותנא קמא סובר, שלא אמרו "החי נושא את עצמו" אלא באדם, אבל בבעלי חיים אין כלל זה נוהג, ויש כזה איסור משום שביטת בהמתו, ולפיכך דינו כדין כל בהמה גסה, שאסור למכור לגוי; ואין הלכה כבן בתירא (רשב"ם). ויש אומרים, שתנא קמא אסור בכל הסוסים, ואפילו בסוס העומד לרכיבה בלבד, גזירה משום סוס המיוחד לעופות (עין "תוספות יום טוב").

באור משנה ז

משנה זו באה ללמד, שכשם שאין מוכרים לגויים דברים שמשתמשים בהם לעבודה זרה, כך אין מוכרים להם דברים שיש בהם נזק לרבים, כפי שיבואר. אין מוכרין להם דבין ואריות, וכל דבר שיש בו נזק לרבים – כגון כלי מלחמה, חרבות ורמחים, שחשודים הם להשתמש בכל אלו לרעת הבריות. אין בונין עמהם – עם הגויים, בסילקי – היכל המשמש להם בית משפט, גרדום – מקום שמוציאים בו להורג את הנידונים למוות, ואיצטדיא – זירה למשחקי התגוששות, והיו מביאים שם שבויים ועבדים שיתגוששו עם חיות טורפות, ובימה – מגדל גבוה, לדחוף ממנו את הנידון למוות (רש"י); כל הבניינים הללו אין בונים עמהם, לפי שיש בהם נזק לרבים, ואף בתי המשפט שלהם חשודים לדון אדם שלא כדין. אבל בונים עמהם – מותר לבנות

תנא קמא ורבי יהודה, שתנא קמא סובר, הואיל ופירש גם תרנגול לבן אסור למכור לו תרנגול לבן אפילו בין התרנגולים; ורבי יהודה סובר, הואיל ואמר זה זרה, מותר למכור לו לבן בין התרנגולים. ובן זמן שהיה פני עצמו – שמוכר לו תרנגול לבן בלבד, קוטע את אצבעו – של התרנגול, ומכרו לו – לגוי, לפי שאין מקריבין חסר – בעל מום – לעבודה זרה – ברם, המוכר לבן בין שאר התרנגולים לא יקטע אצבעו, כדי לצאת מן הספק, שהואיל ויש סברא להתיר, אסור לקטוע משום צער בעלי חיים ("תפארת ישראל"). ושאר כל הדברים – שקונה גוי מישראל, סתמן מתר – אם קנה סתם, ולא אמר שלוקחם לשם עבודה זרה, מותר לישראל למוכרם לו. ופרושן – שאמרו בפירוש שלוקחם לעבודה זרה, אסור – למוכרם לו. בגמרא מבואר, שאולי יעלה על הדעת לומר: גוי זה אינו בא לקנות לשם עבודה זרה, אלא אדוק הוא בעבודה זרה וסובר שאף אחרים אדוקים כמוהו, ולפיכך הוא אומר שלוקח לשם עבודה זרה, כדי שיורידו לו מהמחיר ויתנו לו את הדבר בזול; לפיכך באה משנתנו להשמיע, שפירושן אסור. רבי מאיר אומר: אף דקל טב – פירות של דקל משובח, וחצב – יש מפרשים: קנה סוכר; ויש מפרשים: בצל בר גדול, ונקליבם – מין עשב משובח מאד; ויש מפרשים, שכל שלשת הדברים מיני תמרים מוכחים הם; אף כל אלה אסור למכור לגוים – שיש חשש שלוקחים אותם לעבודה זרה.

~ יום שני ~

באור משנה ו

משנתנו ממשיכה בדברים שאסור למכור לגויים; ושניה היא כולה גם במסכת פסחים (ד, ג).

מקום שנהגו למפור בהמה דקה – עזים וכבשים – לגוים – עובדי עבודה זרה, מוכרין – מותר למכור להם; מקום שנהגו שלא למכור – בהמה דקה לגויים, שמתמרים הם משום איסור בהמה גסה, כפי שנלמד להלן, אין מוכרין – אסור למכור להם. ובכל מקום אין מוכרין להם בהמה גסה – כגון פרים ופרות, שגזרו חכמים, שמא גם ישאל או ישכיר בהמתו לגוי, והגוי יעשה בה מלאכה בשבת, והיו מצווה ישראל על שביטת בהמתו; או משום שפעמים מוכרה לו ערב שבת, סמוך לשקיעת החמה, והגוי מבקש ממנו לנסותה כיצד היא הולכת כשהיא טעונה, וישראל גוער בבהמה והיא הולכת מחמת קולו המוכר לה, ונמצא מחמר אחר בהמתו בשבת (גמרא); וכן אין מוכרין להם עגלים וסוסיים – שאף על פי שאינם ראויים עכשיו למלאכה, יהיו ראויים לאחר זמן, כשיגדלו. ויש מפרשים,

אבל בונים עמיהם בימוסיות ובית מרחצאות. הגיעו לכפה שמעמידין בה עבודה זרה – אסור לבנות. ח ואין עושים תכשיטין לעבודה זרה: קטלאות, וגזמים וטבעות; רבי אליעזר אומר: בשכר מתר. אין מוכרין להם במחבר לקרקע, אבל מוכר הוא משיקצץ; רבי יהודה אומר: מוכר הוא לו על מנת לקוץ. אין משפירין להם בתים בארץ ישראל, ואין צריך לומר שדות; ובסוריא משפירין להם בתים, אבל לא שדות; ובחוצו לארץ מוכרין להם בתים ומשפירין שדות; דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר: בארץ ישראל משפירין להם בתים, אבל לא שדות; ובסוריא מוכרין בתים ומשפירין שדות; ובחוצה לארץ מוכרין אלו ואלו. ט אף במקום שאמרו להשכיר, לא לבית דירה אמרו, מפני שהוא מכניס לתוכו עבודה זרה, שנאמר (דברים ז, כו): "לא תביא תועבה אלי־ביתך". ובכל מקום לא ישכיר לו את המרחץ, מפני שהיא נקראת על שמו.

פירוש ברטנורא

האדם משם והוא מת: בימוסיות. בנינים שאינם לא לצורך ע"ז ולא להמת בני אדם: ניפה. ארקאוולט"ו בלע"ז. דרך עובדי עבודה זרה להעמיד ע"ז בבית מרחצאותיהם:

ח אבל מוכר הוא משיקצץ. שלא יהא מוכר לו המחבר אלא לאחר שיקצץ. אבל כל זמן שהוא במחבר, לא, שנמצא נותן לו חנייה בקרקע, והתורה אמרה (דברים ו') לא תחנם, לא תתן לו חנייה בקרקע: אין משפירין להם בתים. גזירה משום מכירה דאסורא דאורייתא הוא: ואין צריך לומר שדות. דאיכא תרתי דאסורא, חנייה בקרקע ומפקיען מן המעשרות: ובסוריא. ארם צובה, שכבש דוד ואינה קדושה כקדושת הארץ: משפירין להם בתים. ולא גורנין אמו מכירה. דאי נמי אתי לדי מכירה לא עבר דאורייתא, דכי כתיב לא תתן להם חנייה, בארץ ישראל כתיב. ומיהו מכירה לכתחלה לא, משום מכירה דא"י: אבל לא שדות. דאיכא תרתי לאסורא: ובחוצו לארץ. דמרחק, ולכא למגור מכירה דהתם אמו מכירה דארץ ישראל: מוכרין בתים ומשפירין שדות. אבל מכירה דשדות לא, כיון דאיכא תרתי: רבי יוסי אימר כו'. והלכה כרבי יוסי. ובלבד שלא ישכיר בארץ ישראל לשלשה נכרים ביחד, שלא יעשה שכונה של נכרים:

ט אף במקום שאמרו להשכיר. לר' מאיר בסוריא דוקא ולא בארץ ישראל, ולרבי יוסי אפילו בארץ ישראל: לא לבית דירה אמרו. אלא להכניס שם תבן

משניות מבוארות – קהתי

כקדושת ארץ ישראל, משפירין להם בתים – ואין גוררים שם משום מכירה, שאף אם ימכרו להם, אינם עוברים על אסור "לא תחנם", אבל לא שדות – לפי שיש במכירתם גם הפקעה ממעשרות; ובחוצו לארץ מוכרין להם בתים ומשפירין שדות – ומכל מקום אף בחוצו לארץ אין מוכרים להם שדות, גזירה משום שדות שבארץ ישראל, דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר: בארץ ישראל משפירין להם בתים – ואין גוררים משום מכירה, אבל לא שדות – שיש בהם גם הפקעה ממעשרות; ובסוריא מוכרין בתים – שלדעת רבי יוסי כיבוש יחיד אינו כיבוש, ואין בה קדושת ארץ ישראל, ומשפירין שדות – אבל לא מוכרים, שהואיל וקרובה היא לארץ ישראל, גזרו בה משום מכירת שדות בארץ ישראל; ובחוצה לארץ מוכרין אלו ואלו – בין בתים בין שדות, שהואיל ורחוקה היא מארץ ישראל אין גוררים בה משום ארץ ישראל. והלכה כרבי יוסי. ובלבד שלא יעשה שכונה, כלומר שלא ישכיר בארץ ישראל לשלושה גויים ביחד, לפי שעל ידי כך יעשה שכונה של גויים (גמרא).

באור משנה ט

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת והיא באה להשיענו, שלדברי הכל אסור להשכיר בית לגוי בארץ ישראל או בסוריא בשביל בית דירה. אף במקום שאמרו – חכמים, שמתר להשכיר – בית לגוי; לדעת רבי מאיר בסוריא דווקא ולא בארץ ישראל, ולדעת רבי יוסי אפילו בארץ ישראל; לא לבית דירה אמרו – אלא לאוצר או למחסן, להכניס בו תבן או עצים וכיוצא בזה, אבל לבית דירה אסור להשכיר לגוי, מפני שהוא מכניס לתוכו עבודה זרה – שהגוי מכניס לתוך הדירה עבודה זרה, ויש בזה עבירה, שנאמר: "לא תביא תועבה אלי־ביתך" – בירושלמי אמרו: אבל במקום שנהגו למכור (דהיינו בחוץ לארץ) מוכר הוא לו (גזרו), ואפילו לבית דירה, ומשכיר הוא לו, ואפילו לבית דירה; הטעם הוא, לפי שהכתוב "לא תביא תועבה אל ביתך" אינו כאן אלא אסמכתא בלבד, שכן בעיקרו מדבר כתוב זה בישראל המכניס עבודה זרה לביתו; הלכך בארץ ישראל שאנו מצויים לשרש אחר עבודה זרה, אסור חכמים להשכיר לבית דירה; וכן גם בסוריא מפני סמיכותה לארץ ישראל. אבל בחוץ

עם הגויים, בימוסיות – יש גורסים: דימוסיות, והן בתי מרחץ של ציבור; ויש מפרשים: בימוסיות – בתי שעשועים (תפארת ישראל), ובית מרחצאות – בתי מרחץ של יחידים. הגיעו לכפה שמעמידין בה עבודה זרה – הרומאים הקדמונים היו קוראים את בתי המרחץ על שמות אליליהם השונים, והיו עושים כיפה (תקרה מקומרת, או כעין תא מיוחד) בבית המרחץ, ומעמידים בה את האליל, שבת המרחץ נקרא על שמו; ולכן ישראל שבנה בית מרחץ עם גויים, כשמגיע לכיפה, אסור לבנות – שאסור לעזור לגויים בדבר שהוא בשביל עבודה זרה, כמו שלמדנו כבר במשניות הקודמות.

~ יום שלישי ~

באור משנה ח

ואין עושים תכשיטין לעבודה זרה – כגון: קטלאות – שרשרות לצואר, וגזמים – לאף, וטבעות – על האצבעות. רבי אליעזר אומר: בשכר מתר – אם ישראל מקבל שכר בעד עבודתו זו, מותר לו לעשות תכשיטים לעבודה זרה. בנוסח אחר אין גורסים כל הפיסקה הזאת, שלא מסתבר הדבר שיתיר איזה תנא שהוא לעשות לכתחילה תכשיטי עבודה זרה (יתוספות יוס טובי). אין מוכרין להם – לגויים בארץ ישראל, במחבר לקרקע – כגון אילנות, או תבואה שלא נקצרה עדיין, שכל המחבר לקרקע הרי הוא בקרקע, והתורה אמרה (דברים ז, ב): "ולא תחנם" – לא תתן להם חנייה בקרקע (גמרא). אבל מוכר הוא – ישראל לגוי, משיקצץ – לאחר שקיצץ המחבר, כגון אילנות לאחר שקיצצם, או תבואה לאחר שקצרה, שאין במכירת התלוש סיבה לחניית קרקע (המאירי). רבי יהודה אומר: מוכר הוא לו – במחבר, על מנת לקוץ – בתנאי שיקצצנו הגוי הלוקח. יש מפרשים, שרבי יהודה אינו חולק על תנא קמא, אלא בא לפרש דבריו (הוא"ש). אין משפירין להם בתים בארץ ישראל – גזירה שמה גם ימכרו להם ויעברו על הלאו "לא תחנם", כמו שבארנו לעיל, ואין צריך לומר – שאסור להשכיר להם שדות – גזירה משום מכירתם, שבמכירת שדות, מלבד האיסור של "לא תחנם", הרי הוא מפקיעם ממעשרות; ובסוריא – שכבש המלך דוד, ואין קדושתה

פ ר ק ש נ י

א אין מעמידין בהמה בפנדקאות של גוים, מפני שחשודין על הרביעה. ולא תתיחד אשה עמהן, מפני שחשודין על העריות. ולא יתחד אדם עמהן, מפני שחשודין על שפיכת דמים. בת ישראל לא תילד את הנכרית, מפני שמילדת בן לעבודה זרה; אבל נכרית מילדת בת ישראל. בת ישראל לא תיניק בנה של נכרית; אבל נכרית מיניקה בנה של ישראלית ברשותה.

ב מתרפאין מהן רפוי ממון, אבל לא רפוי נפשות. ואין מסתפרין מהן בכל מקום; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: ברשות הרבים מתר, אבל לא בינו לבינו.

פירוש ברטנורא

ועצים וכיוצא בהם: מפני שהיא נקראת על שמו. והנכרי מחממה בשבת ויאמרו מרחץ של פלוני יהודי רוחצים בה בשבת. ולא דמי לשרה של ישראל שארס נכרי עושה בה מלאכה בשבת, דרשה לארסות עבדא, והנכרי ארסותא דנפשיה קא עבד, אבל מרחץ לאו לארסותא קא עבדא ואין הכל יודעים שהישראל השכירה לנכרי, ולכך אסור. ובזמן הזה שדרך להוריד ארס למרחץ לשנה, למחצה לשלש ולרביע כדרך שמורידין לשרות, שרי להשכיר מרחץ לנכרי, ואע"פ שהנכרי עושה בה מלאכה בשבת מידע ידעי שהעכו"ם ארס בה וארסותא דנפשיה קא עבד:

ב א אין מעמידין בהמה בפנדקאות. העשוין להתאכסן שם עוברי דרכים. לפי שהנכרים חשודים על הרביעה. אפילו נקבות אצל נקבות אסור, לפי שהעובדי כוכבים מצויים אצל נשי חבוריהם ופעמים שאינו מוצא ומרביע את הבהמה: ולא תתיחד אשה עמהן. אפילו ביחוד שכיוצא בו אצל ישראל מותר, כגון שאשתו עמו, אצל נכרי אסור, דנכרי אין אשתו משמרתו: לא תילד את הנכרית. מפני שמגדלת בן לעבודה זרה. ובשכר, מותרת, משום איבה: אבל נכרית מילדת את בת ישראל. בזמן שאחרות עומדות על גבה. אבל בינה לבינה לא, שחשודות על שפיכות דמים שמה תהרגו:

ב רפוי ממון. בהמתו: רפוי נפשות. גופו. ואם אמר לו סם פלוני יפה לך, אפילו רפוי נפשות מותר להתרפאות ממנו: אבל לא בינו לבינו. ואי רואה במראה, מותר. דמיכר אמר הנכרי, הואיל ומסתפר הכי אדם חשוב הוא, ומתירא להורגו:

משניות מבוארות – קהתי

לא תילד את הנכרית – לא תהא מיילדת את הגוייה, העובדת עבודה זרה, מפני שמילדת בן לעבודה זרה – בגמרא אמרו, שאם היא מיילדת בשכר (נגון מיילדת מקצועית). מותר לה לילד את הנכרית; אבל נכרית מילדת בת ישראל – מותר לבת ישראל להשתמש במיילדת נכרית, ובלבד שתהיינה אחרות עומדות על גבה, לפי שחשודה היא על שפיכת דמים, שמה תהרוג את הילד. בת ישראל לא תיניק בנה של נכרית – מפני שמגדלת בן לעבודה זרה (ברייתא); אבל נכרית מיניקה בנה של ישראלית ברשותה – בכיתה של הישראלית, אבל לא תמסור את בנה לרשות הנכרית, שמה תהרגנו (רש"י). בירושלמי אמרו (עבודה זרה ב, א): "יוניק תינוק והולך מן הנכרית ומן הבהמה ואפילו טמאה, ומביאים לו חלב מכל מקום, ואינו חושש לא משום שקץ ולא משום טמאה (הלכה כגון זו מובאת גם בברייתא בגמרא יבמות קיד, א).

לארץ שאין אנו מצויים לשרש אחריה, משכירים אפילו לבית דירה (הר"ו). ובכל מקום – בין בארץ בין בחוץ לארץ, לא ישפיר לו את המרחץ – אסור לישראל להשכיר לגוי את בית מרחצו, מפני שהיא נקראת על שמו – של ישראל בעל המרחץ, והגוי ששכרו מחמם אותו בשבת, ויאמרו שבמרחץ של ישראל פלוני מחללים את השבת. ברם, במכירה מותר, שלאחר שמכרו, שוב אין המרחץ נקרא על שמו. בגמרא מבואר שלגבי שדה אין חוששים שהגוי השוכר אותה עושה בה מלאכה בשבת, שהואיל ודרך בעלי שדות למסור שדותיהם בארסות, הרואה יאמר, שהגוי ארס הוא וארסותו הוא עושה. מה שאין כן במרחץ שלא היו נוהגים למסור בארסות. ואמנם בזמננו, שמושרים גם מרחץ בארסות, דין מרחץ כדין שדה, ומותר להשכירו לגוי, אף על פי שעושה בו מלאכה בשבת, שהכל יודעים שהגוי הוא ארס, וארסותו הוא עושה.

~ יום רביעי ~

ב א ו ר מ ש נ ה א

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמד דברים שישראל מוזהר עליהם כלפי הגויים, משום שחשודים הם על שפיכת דמים. מתרפאין מהן רפוי ממון – מן הגויים, רפוי ממון – כלומר ריפוי בהמות (גמרא). שיכול ישראל לרפא את בהמתו על ידי רופא גוי, אבל לא רפוי נפשות – כלומר ריפוי גופו. ויש מפרשים: ריפוי ממון – חולי שאין בו סכנה, שאין בידו להביאו לידי סכנת נפשות אלא הארכת החולי ולהוצאות ממון; ריפוי נפשות – חולי שיש בו סכנה, או שאפשר לבוא לידי סכנה בקלקול רפואותיו (המאיר). בגמרא אמרו, שאפילו בריפוי נפשות, אם רופא גוי אמר לו: סם פלוני יפה לך, מותר לקבל את הסם, שהרי יודע הוא שיכול הישראל לשאלו אחרים, ולא יתן לו תרופה שיש בה סכנה. ואין מסתפרין מהן בכל מקום – אפילו ברשות הרבים, שמה יחתוך צוארו בתער, דברי רבי מאיר – הסוכר שאף ברשות הרבים יש חשש של שפיכת דמים, וחכמים אומרים: ברשות הרבים מתר – להסתפר אצל גוי, שהואיל ורבים מצויים שם, מתירא הוא להיזק, אבל לא בינו לבינו – כלומר במקום שאין רבים מצויים שם תמיד, אלא שלפעמים מזדמנים שם, כגון בסיטא או בקרן זוית, אסור להסתפר אצל גוי; – כך מבואר במפרשים (המאיר; יתוספות יוס טוב"י). לפי שבינו לבינו ממש אף בלא תספורת

משנתנו באה להשמיע, שהגויים עובדי עבודה זרה חשודים על רביעת הבהמה, על גילוי עריות ועל שפיכת דמים; ומכאן מונה המשנה אזהרות שונות (עיי' בפתיחה למסכתנו מה שהבאנו מדברי המאירי בפירושו למשנתנו).

אין מעמידין בהמה בפנדקאות של גוים – באכסניות שגויים מתאכסנים בהם, מפני שחשודין – הגויים, על הרביעה – לבוא על הבהמה, ובני נח נאסרו בזה, שכתוב: "והיו לבשר אחד". יצאו בהמה חיה ועוף; והרי יש כאן "לפני עור לא תתן מכשול" (עיי' הקדמתנו לבאור משנה ה בפרק הקדום). ולא תתיחד אשה עמהן – עם הגויים, מפני שחשודין על העריות – בגמרא מבואר, שכונות המשנה היא, שלא תתיחד אשה עם גויים אפילו בזמן שנשותיהן עמהן, שכן בישראל מותר הייחוד בזמן שאשתו עמו, מפני שאשתו משמרתו (משנה קידושין ד, יב), אבל גוי אין אשתו משמרתו. ולא יתיחד אדם עמהן – אסור גם לגבר להתייחד עם גויים, מפני שחשודין על שפיכת דמים – בגמרא מבואר, שביחס לאשה הטעם הוא משום עריות בלבד ולא משום שפיכת דמים, לפי שאשה כלי זינה עליה (כיון שבא עליה אינו הורגה – רש"י, ובתוספות מבואר: מפני שאינה בעלת מלחמות ומריבות כאיש, מרחמים עליה). בת ישראל

ג אלו דברים של גוים אסורין, ואסורין אסור הנאה: הנין, והחמין של גוים שהיה מתחלתו יין, והרס הדריני, ועורות לבובין. רבן שמעון בן גמליאל אומר: בזמן שהקרקע שלו עגל – אסור, משוך – מתר. בשך הנכנס לעבודה זרה – מתר; והיוצא – אסור, מפני שהוא פזיחי מתים; דברי רבי עקיבא. ההולכין לתרפות – אסור לשאת ולתת עמהם; והבאין – מתריין.

ד נודות הגוים וקנקניהן, ויין של ישראל פנום בהן – אסורין, ואסורין אסור הנאה; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: אין אסורין אסור הנאה. התרצנים והזגין של גוים – אסורין, ואסורין אסור הנאה; דברי רבי מאיר.

פירוש ברטנורא

ג שהיה מתחלתו יין. לאפוקי היכא דקנה הנכרי חומין מישאל, ולא מתרס בהנאה. דשעמא דמתרס בהנאה, משום דלמא נסכיה לע"ז, וחומין לא קא מנסך לע"ז: וחרס הדרייני. אדריאנוס קיסר היה מגבל טיט ביין ועושה ממנו כלים ולא היה מצרפן כבבשן, ונושאים אותן במלחמה, וכשרוצים לשתות משימים אותם החרסים במים ונימוחים שם, והטיט שוקע למטה, ונשאר היין מוגז במים. ועל שם אדריאנוס, נקרא חרס הדרייני: עורות לבובים. קורעים הבהמה מהיים כנגד הלב כמזן נקב עגול ומוציאין הלב ומקריבין אותו לע"ז: משוך מותר. שאין עושיין לע"ז אלא עגול. והלכה כרבן שמעון בן גמליאל: היוצא אסור בהנאה. שכבר נעשה תקרובת: לתרפות. למעות עבודה זרה [למרחוק רש"י]. מקום ערותה של אשה נקרא בית תרופה: אסור לשאת ולתת עמהם. דאלו ומרו לע"ז. ועוד, דובני מירי דצריך לתקרובת ע"ז. והלכה כרבי עקיבא:

ד נודות. של עור: וקנקניהם. של חרס: אין אסורין אסור הנאה. ודיניהו חכ, אם חדשים הם, מותר לתת לתוכן יין מיד. ואם הכנים בהן הנכרי יין לקיוב, ממלא אותם מים ומשהה המים בתוכן שלשה ימים מעת לעת, אלא שמערה המים בכל יום מעת לעת של שלשה ימים ומשים מים אחרים תחתיהם,

משניות מבוארות – קהתי

כבר כתקרובת לעבודה זרה, והרי הוא כאילו הוקרב ונעשה זבחי מתים; דברי רבי עקיבא – מה ששנינו בענין הבשר. ההולכין לתרפות – לבית עבודה זרה, ומכונה הוא בלשון גנאי "תרפות", שהוא מלשון תרפה (דמב"ס); ויש מפרשים, שהוא מלשון "תרפים". אסור לשאת ולתת עמהם – כשהולכים לשם, אסור לשאת ולתת עמהם, שמא יודו שם לעבודה זרה על הצלחתם במשא ומתן, כפי ששנינו בתחילת מסכתנו, או שישתמשו בדברים שיקנו לשם עבודה זרה. והבאין – כשהם חוזרים משם, מתריין – מותר לשאת ולתת עמהם. הלכה זו מקומה אמנם בפרק חרס אשון. אלא שסודרה כאן, כנראה, משום הדמיון לדין הבשר, שבבשר – הנכנס מותר והיוצא אסור, וכאן – ההולכים אסורים והבאים מותרים.

אסור, שהרי שנינו במשנה הקודמת: "ולא יתיחד אדם עמהן, מפני שחשודין על שפיכת דמים".

~ יום המישי ~

ב א ו ר מ ש נ ה ג

משנתנו עוסקת בדברים של הגויים שאסורים בהנאה.

אלו דברים של גוים אסורין – לישראל, ואסורין אסור הנאה – שאסורה לישראל כל הנאה מהם: הנין – כתוב בתורה (דברים לב, לז): "אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסכים", מכאן למדים, שיש נסך, כלומר יין שנתנסך לעבודה זרה, אסור בהנאה, שהרי הקישו הכתוב לזבח, וזבח אסור בהנאה, שכתוב בו (תהלים קו, כח): "ויצמדו לבעל פעור, ויאכלו זבחי מתים" – מה מת אסור בהנאה, אף זבח אסור בהנאה; ובאה משנתנו ללמד על סתם יין של גוי, שאין יודעים אם נתנסך לעבודה זרה, שאף הוא אסור בהנאה, מחשש שמא ניסכו לעבודה זרה; והחמין של גוים שהיה מתחלתו יין – והחמין בידו של הגוי, שהואיל ונאסר בהנאה כשהיה עוד יין, לא פקע ממנו איסור הנאתו מחמת שהחמין. ברס, אם קנה הגוי חומין מישאל, אינו נאסר בהנאה, שאין הגויים מנסכים חומין לעבודה זרה. התרס הדרני – בגמרא מפורש: חרס של אדריינוס קיסר, שכן אדריינוס קיסר היה מגבל טיט ביין ועושה ממנו חרסים ומוליך אותם עמו בצאתו למלחמותיו; וכשהיה רוצה לשתות יין, היה שורה החרסים במים, ונימוחים שם, והטיט שוקע למטה, ונשארו המים מזוגים ביין; ונהגו גם אחרים לעשות חרסים כאלו שהיו קוראים אותם "חרס הדרייני", ובאה המשנה ללמד שדין חרס זה כדין יין גמור ליאסר בהנאה. ועורות לבובין – שהיו עושים נקב בעור הבהמה בעודה בחיים כנגד לבה ומוציאים את הלב להקריבו יחד עם העור לעבודה זרה. עורות אלו, שיש עליהם סימן שנקרעו כנגד הלב של הבהמה, אסורים בהנאה, שמתקרובת עבודה זרה הם. רבן שמעון בן גמליאל אומר: בזמן שהקרקע שלו עגל – אם הקרע העשוי בעור כנגד הלב הוא עגול, אסור – העור בהנאה, שכן היו נוהגין לעשות לשם עבודה זרה, משוף – אבל אם הקרע הוא משוך, מתר – העור בהנאה, שלא היו עושים לעבודה זרה אלא נקב עגול, ואם יש קרע אחר, סימן הוא שאינו של עבודה זרה. בשך הנכנס לעבודה זרה – שהביאו אותו לבית עבודה זרה לשם תקרובת, אבל לא הקריבוהו עדיין, מתר – בהנאה; והיוצא – הבשר היוצא מבית עבודה זרה, אסור – בהנאה, מפני שהוא פזיחי מתים – שמן הסתם הקדישוהו

ב א ו ר מ ש נ ה ד

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה לפרט דברים של הגויים שאסורים הם לישראל, אלא שנחלקו בהם רבי מאיר וחכמים, אם אסורים הם בהנאה, כגון למכור אותם ולהשתמש בדמיהם. נודות הגוים וקנקניהן – נודות הם שקים של עור, וקנקניהם הם כדים של חרס, שהיו מחזיקים בהם משקאות כגון יין, חלב וכיוצא באלו, ויין של ישראל פנום בהן – שנתן ישראל את יינו לתוך נודות או קנקניהם, שהשתמש בהם לפני כן הגוי ליין, אסורין, ואסורין אסור הנאה – כלומר הנודות או הקנקניהם, שבלוע בדפנותיהם היין של הגוי, אוסרים את יינו של ישראל בהנאה, דברי רבי מאיר – הסובר, שהיין הבלוע בדפנות הכלי דינו כיון נסך בעין. וקנקניהם אומרים: אין אסורין אסור הנאה – כלומר היין של ישראל אינו אסור אלא בשתיה, אבל מותר הוא בהנאה, שיכול ישראל למכור לגוי ולקנות בדמיו כל מה שירצה, שלדעת חכמים אין יין נסך אוסר את תערובתו בהנאה, אלא כשהוא בעין; אבל כשהוא בלוע בדפנות הכלי, אינו אוסר בהנאה. והלכה היא, שמכשירין נודות של גויים וקנקניהן על ידי מילוי ועיורו. דהיינו שממלא אותם מים ומשהה המים בתוכם מעת לעת ומערם, וחוזר וממלא מעת לעת ומערם, וחוזר וממלא פעם שלישית, ומשהה את המים מעת לעת ומערם, ואחר כך מותר לישראל לתת יינו לתוכם. ואם לא השתמש הגוי בנודות או בקנקניהם שנים עשר חודש, שלא נתן יין לתוכם, הרי הם כשרים מיד אף בלא מילוי ועיורו. התרצנים והזגין של גוים – גרעיני הענבים וקליפותיהם (הגרעינים נקראים "חרצנים", והקליפות נקראות "זגים"). אסורין – לישראל, ואסורין אסור הנאה – כיון יין נסך, דברי רבי מאיר – הסובר שאפילו חרצנים וזגים יבשים

והַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לַחֲזוֹן – אֶסוּרִין, יְבִשִׁין – מִתְרִין. הַמְרִים וּגְבִינֹת בֵּית אֲנִיקֵי שֶׁל גּוֹיִם – אֶסוּרִין, וְאֶסוּרִין אֶסוּר הַנָּאָה; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְהַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין אֶסוּרִין אֶסוּר הַנָּאָה.
 ה אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: שָׁאֵל רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ כְּשֶׁהָיוּ מְהַלְכִין בְּדֶרֶךְ; אָמַר לוֹ: מִפְּנֵי מָה אֶסְרוּ גְבִינֹת הַגּוֹיִם? אָמַר לוֹ: מִפְּנֵי שְׁמַעְמִידִין אוֹתָהּ בְּקֶבֶה שֶׁל נְבִלָה. אָמַר לוֹ: וְהֲלֹא קָבַת עוֹלָה חֲמוּרָה מְקַבֵּת נְבִלָה, וְאָמְרוּ: כִּהֵן שְׁדַעְתָּהּ יָפֶה שׁוֹרְפָה חַיָּה? וְלֹא הוֹדוּ לוֹ, אָבָל אָמְרוּ: אֵין נִהְיִין וְלֹא מוֹעֲלִין. חוֹר, אָמַר לוֹ: מִפְּנֵי שְׁמַעְמִידִין אוֹתָהּ בְּקָבַת עֲגָלִי עֲבוּדָה זְרָה. אָמַר לוֹ: אִם כֵּן, לָמָּה לֹא אֶסְרוּהָ בְּהַנָּאָה? הַשִּׁיאֹ לְדָבָר אַחֵר; אָמַר לוֹ: יִשְׁמַעֵאל אַחֵי, הֵיאָךְ אַתָּה קוֹרֵא (שִׁיר הַשִּׁירִים א, ב): "פִּי-טוֹבִים דִּדְיָךְ מִיּוֹן", אוֹ: "פִּי טוֹבִים דִּדְיָךְ"? אָמַר לוֹ: "פִּי טוֹבִים דִּדְיָךְ".

פירוש ברטנורא

ואח"כ מותר לשום בתוכו יין. ואם ישנו עשר חדש שלא היה בהם יין של נכרים, מותרין מיד אחר שנה בלי ערורי: חרצנים וזגים. פסולת של ענבים ותרענים שבפנים והקליפים שבחוץ: לחיב. כל שנים עשר חודש אסורים בהנאה: ויבשים. לאחר שנים עשר חודש מותרין אפילו באכילה: המוריים. שומן של דגים. ורגילין היו שמערכין בו יין. אבל אם ניכר ממנו שלא נתערב בו יין, כולו עלמא לא פליגי דשרי: בית אונייקי. שם כפר, שרוב עגלים הנמצאים שם קרבים לעבודה זרה. ר' מאיר חייש למיעוטא וסבר דאע"ג דרוב עגלים הוו מיעוטא כנגד שאר בהמות, חיישנן למיעוטא, וכל הגבינות הנמצאות שם אמרנן דלמא בקיבת עגלי ע"ז העמידן. והכמים לא חיישי למיעוטא. ואין הלכה כר' מאיר בכל הני תלחא כבי:
ה מפני מה אסרו גבינות של נכרים. באכילה. ולרבנן קא בעי. ומשום חלב של בהמה טמאה ליכא למיחש, דקים לן דחלב בהמה טמאה אינה נקפה: שורפה היה. דפירשא בעלמא הוא: בקיבת עגלי עבודה זרה. ואע"ג דפירשא בעלמא היא, אסור, דשאני ע"ז דכתיב בה (דברים י"ג) ולא ידבק בידך מאומה מן החרם: השיא לדרב אחר. ולא רצה להניד לו מעטא של דבר. מפני שערין לא עברו שנים עשר חודש שגזירה גזירה זו, וכי גזיר רבנן גזירה לא מגלו למעמא עד תריסר ירחי שחא עד שתפשט גזירתן, דלמא איכא דלא סבידא ליה למעמא ואחי לזולתי ביה. ומעמא דאסרו גבינות של נכרים, מפני שמעמידין אותה בעור קיבה של שחיטת נכרים שהיא נבילה. ואע"פ שהוא דבר מועט כנגד כל החלב, כיון שהוא מעמיד החלב ועושה בו מעשה לא כמל, דק"ל הכל הולך אחר המעמד. ומשום בשר בחלב לא היה אסור, כיון שהבשר בפני עצמו מותר אינו אוסר בחלב אע"פ שמעמידו, עד שיתן בו מעט. אבל דבר של איסור מעיקרו, אוסר בחיור אע"פ שאינו נותן בו מעט, כל זמן שהוא מעמיד: כי טובים דודיך מיון. הקב"ה אומר כן לכנסת ישראל: אין הדבר כן.

משניות מבוארות – קהתי

בְּקֶבֶה שֶׁל נְבִלָה – שהגויים מעמידים את הגבינה (מקורישם את החלב בשביל לעשותו גבינה) בחלב חמוץ הכנוס בתוך קיבה של עגל יונק שנתנבל. **אָמַר לוֹ** – רבי ישמעאל לרבי יהושע: **וְהֲלֹא קָבַת עוֹלָה** – הקיבה של קרבן עולה, **חֲמוּרָה מְקַבֵּת נְבִלָה** – שהעולה אסורה בהנאה, וכל ההנהגה ממנה מועל בה (ויקרא ה, טו), **וְאָמְרוּ** – החכמים: **כִּהֵן שְׁדַעְתָּהּ יָפֶה** – שאינו קץ ומאס בקיבה, **שׁוֹרְפָה** – גומעה ומרצצה, **חַיָּה** – כל זמן שהקיבה לא נתבשלה; כלומר שמותר לו לגמוע את החלב שבה; – כאן מביאה המשנה מאמר מוסגר, שאינו שייך לשיחה של רבי ישמעאל ורבי יהושע, אלא תוספת היא להשמיענו, שאמנם חכמים חלקו על רבי ישמעאל, **וְלֹא הוֹדוּ לוֹ** – להתיר לכתחילה את החלב שבקיבת העולה, **אָבָל אָמְרוּ: אֵין נִהְיִין** – אסור ליהנות לכתחילה מחלב זה, משום חומרת הקדשים, **וְלֹא מוֹעֲלִין** – אבל אם עבר ונהנה ממנו, אינו חייב להביא קרבן מעילה, לפי שהוא פרש בעלמא, – ומכאן שאף לענין העמדת גבינה, אין לאסור את הגבינה שמעמידים אותה בחלב הכנוס בקיבה של נבילה. **חוֹר, אָמַר לוֹ** – רבי יהושע לרבי ישמעאל: **מִפְּנֵי שְׁמַעְמִידִין אוֹתָהּ בְּקָבַת עֲגָלִי עֲבוּדָה זְרָה** – ובעבודה זרה אפילו הפרש אסור, שכתוב (דברים יג, יח): "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם". **אָמַר לוֹ** – רבי ישמעאל לרבי יהושע: **אִם כֵּן – אִם הַטַּעַם הוּא מְשׁוּם עֲבוּדָה זְרָה, לָמָּה לֹא אֶסְרוּהָ בְּהַנָּאָה** – למה לא אסרו חכמים את הגבינה של גויים אף בהנאה, כדין תערובת עבודה זרה (כמו שלמדנו במשנה הקודמת, שרבי מאיר אטר מטעם זה גבינת בית אונייקי בהנאה)? **הַשִּׁיאֹ לְדָבָר אַחֵר** – העבירו רבי יהושע לענין אחר. בגמרא מבואר, שלא רצה לגלות לו הטעם האמיתי, לפי שהיתה זו גזירה חרשה, וכשהיו גוזרים גזירה לא היו מגלים הטעם עד שנים עשר חודש, שמא יפקפק מי שהוא על הטעם ויבואו לזולל בגזירה; אבל אם לא ידעו הטעם יקבלו כולם את הגזירה ויאמרו: וראי עמדו חכמים על הדבר וראו שיצא מזה קלקול. **אָמַר לוֹ** – רבי יהושע: **יִשְׁמַעֵאל אַחֵי, הֵיאָךְ אַתָּה קוֹרֵא** – את הכתוב בשיר השירים: **"פִּי-טוֹבִים דִּדְיָךְ מִיּוֹן"** – דודיך בלשון זכר, או: **"פִּי טוֹבִים דִּדְיָךְ"** – בלשון נקבה? **אָמַר לוֹ** – רבי ישמעאל: **"פִּי טוֹבִים דִּדְיָךְ"** – בלשון נקבה; כוונת השאלה והתשובה היא, שרבי

אסורים בהנאה. **וְהַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לַחֲזוֹן אֶסוּרִין** – בהנאה, כגון להסיקם או לזרוע בהם, **יְבִשִׁין מִתְרִין** – אפילו באכילה. בגמרא מבואר: "לחזין – כל שנים עשר חודש, יבשים – לאחר שנים עשר חודש; כשהן אסורין, אסורין אפילו בהנאה; כשהן מותרין, מותרין אפילו באכילה (עבודה זרה דל, א). **הַמְרִים וּגְבִינֹת בֵּית אֲנִיקֵי שֶׁל גּוֹיִם אֶסוּרִין, וְאֶסוּרִין אֶסוּר הַנָּאָה; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר** – המוריים הוא מהל של דגים קטנים הכבושים במלח, ואסור הוא בהנאה, לדעת רבי מאיר, לפי שהיו רגילים לערב בו יין, ויש חשש של יין נסך. בית אונייקי הוא שם כפר, שהיו קרבים בו רוב העגלים לעבודה זרה, ויש חשש בגבינת בית אונייקי, שהעמידוהו (שהקרישו את החלב לנשיית הגבינה) בקיבת עגל שהקריבוהו לעבודה זרה, הלכך סובר רבי מאיר שאסורה היא בהנאה. **וְהַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין אֶסוּרִין אֶסוּר הַנָּאָה** – אלא אסורים הם באכילה בלבד. בגמרא מבואר טעמם של החכמים: במוריים – לפי שאין נותנים בו יין למתן טעמו אבל להעביר את הזוהמא, וכנגדן זה אין לאסור בהנאה אלא באכילה בלבד; ובגבינות בית אונייקי – לפי שאותם רוב העגלים, הקרבים שם לעבודה זרה, אינם אלא מיעוט לגבי שאר הבהמות, שאינן קרבות לעבודה זרה, והרי מעמידים גבינות אף בקיבות של שאר הבהמות, הלכך לדעת חכמים, אין הגבינות אסורות בהנאה, שאין חוששים למיעוט. ברם, רבי מאיר חושש למיעוט.

~ יום ששי ~

ב א ו ר מ ש נ ה

במשנה הקודמת שנינו, שנחלקו רבי מאיר וחכמים בגבינת בית אונייקי, אם אסורות הן בהנאה; ברם, הכל מודים, שבגבינות הגויים בכלל אסורות הן באכילה. משנתנו מביאה ויכוח של רבי ישמעאל עם רבי יהושע בטעם האיסור של גבינות הגויים באכילה.
אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: שָׁאֵל רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ כְּשֶׁהָיוּ מְהַלְכִין בְּדֶרֶךְ; אָמַר לוֹ – רבי ישמעאל לרבי יהושע: **מִפְּנֵי מָה אֶסְרוּ – חַכְמִים – גְּבִינֹת הַגּוֹיִם** – באכילה? והלא אין חשש שמא נעשו מחלב של בהמה טמאה, שחלב בהמה טמאה אינו מתגבן! **אָמַר לוֹ** – רבי יהושע לרבי ישמעאל: **מִפְּנֵי שְׁמַעְמִידִין אוֹתָהּ**

אמר לו: אין הדבר פן, שהרי חברו מלמד עליו (שם שם, ג): "לריח שמניך טובים".
 ואלו דברים של גוים אסורין, ואין אסורין אסור הנאה: חלב שחלבו גוי ואין ישראל רואהו, והפת, והשמן
 שלהן; רבי ובית דינו התירו בשמן; ושלקות, וכבשין שדרפן לתת לתוכן יין וחמץ, וטרית טרופה, וציר שאין בה
 דגה פלבית שוטטת בו, והחילק, וקרט של חלתית, ומלח סלקונטית – הרי אלו אסורין, ואין אסורין אסור הנאה.

פירוש ברטנורא

אלא כנסת ישראל אמרה לפני הקב"ה, ערבים עלי דברי דודך כלומר תקנות שתקנו וגורו החכמים, יותר מיינה של תורה, מעיקר תורה שבכתב:
ו הפת והשמן וכו'. כל הני, אסורין משום חתנות, ופת של נחתומין התירוהו, אבל פת של בעלי בתים לא הותר אלא להולכי דרכים ובשעת הדחק.
 והשמן ראו שלא פשט איסורו ונמנו עליו והתירוהו, כדמסיק במתניתין: **ושלקות.** כל דבר שבשלו אותו הנכרים, ואפילו בשלו אותו בכליו של ישראל ובפניו
 שאין לחוש לתערובת איסור ולגיעלי נכרים, אסורוהו משום בשולי נכרים. והוא שלא סיעו בו ישראל לא בתחלה ולא בסוף. ולא אסרו משום בשולי נכרים
 אלא דבר שאינו נאכל כמו שהוא חי ועולה על שלחן מלכים ללפת בו את הפת. אבל אם חסר אחת מאלו, אין בו משום בשולי נכרים: **וכבשין שדרפן**
לתת בהן יין. ואין אסורין איסור הנאה, לפי שאין טעם היין ניכר בהן. אבל באכילה אסורין: **טרית טרופה.** מין דגים טהורים שטורפין אותן דק דק ואינן
 ניכרין. ואסורין כשגלחן מן הנכרים, שמה [נכתש] עמהם דג טמא: **וציר שאין בה דגה.** דג קטן שנקרא כלבית. ודרכו שהוא גדל בתוך [ציר של] דגים
 טהורים, וכשיש ציר דג טמא מעורב עמו לא יגדל בו כלבית: **והחילק.** מין דגים קטנים טהורים, ואין להם סנפיר וקשקשה, ועתיד לגדל אחר זמן. ודגים
 קטנים טמאים הדומים להם מתערבים עמהם ואינם ניכרים אפילו כשאינה טרופה. אבל טרית אין הדגים טמאים דומים לה, ולכן שרי כשאינה טרופה:
חלתית. כך שמה בערבי. והוחכין קרטיו בסכין. ואסורה משום שמנונית בסכין, דאגב חריפותא [דחלתית] ממתקת היא טעם השמנונית הנבלע בה: **ומלח**
סלקונטית. מלח שכל גדולי רומי אוכלין אותו, ורגילין למשוח אותה בחלב חזיר ובשומן דגים טמאים, והיא גסה ולבנה ביותר:

משניות מבוארות – קהתי

בעל הבית. **רבי ובית דינו** – הוא רבי יהודה נשיאה נכדו של רבי
 מסדר המשנה, **התירו בשמן** – פסיקה זו תוספת מאוחרת היא
 שנכנסה לתוך משנתנו. בגמרא מבואר, לפי שלא פשט איסור השמן
 בכל ישראל, נימנו עליו והתירוהו; וסמכו על דברי חכמים, שאין
 גזורים גזירה על הציבור, אלא אם כן רוב ציבור יכולים לעמוד בה.
 ובירושלמי מובא: "כל גזירה שבית דין גזרוהו, ואין רוב ציבור מקבלין
 עליהן, אינה גזירה; בדקו ומצאו בגזירתו של שמן ולא מצאו שקיבלו
 רוב הציבור עליהן". **ושלקות** – כל דבר שנתבשל על ידי גוי אסור
 באכילה; ואפילו בישל מאכלי היתר בכליו של ישראל ובפניו, שאין
 לחוש לתערובת איסור, אסורים הם משום "בישולי נכרים". ואף איסור
 זה טעמו משום "חתנות", כפי שבארנו בפת ושמן. **וכבשין** – מאכלים
 כבושים של גויים, **שדרפן לתת לתוכן יין וחמץ** – אסורים הם
 באכילה, אבל אינם אסורים בהנאה, לפי שאין טעם היין ניכר בהם.
 ברם, אם ידוע שנתן לתוכם יין, נחלקו אמוראים בגמרא, ואחד סובר
 שאף בהנאה אסורים. **וטרית טרופה** – "טרית" הוא מין דגים
 קטנים, וטרופים אותם דק דק ועושים מהם מאכל; וכשהם שלמים
 אפשר להכיר אם יש בהם דג טמא, אבל כשהם טרופים אי אפשר
 להכיר, ולכן אסורים הם באכילה מחשש שמה נתערב בהם דג טמא.
וציר – של דגים, **שאין בה דגה פלבית שוטטת בו** – בגמרא
 מבואר, שבציר של דגים טהורים גדל מין דג קטן שנקרא "כלבית",
 ואם אין מוצאים אותו בציר, יש חשש שמה נתערב בו ציר של דגים
 טמאים, שכן דרך ציר טמא שאין הכלבית גדלה בו; ולפיכך ציר של
 דגים, שאין בו דג כלל, ואין הכלבית שוטטת בו, אסור באכילה.
והחילק – מין דגים קטנים טהורים, שלא העלו עדיין סנפיר וקשקשה,
 ועולים הם בהם לאחר זמן לכשהם גדלים; הלכך כשהם קטנים יש
 חשש שמתערבים בהם דגים טמאים ואינם ניכרים, ולכן אסורים הם
 באכילה. **וקרט של חלתית** – חלתית הוא צמח חריף, שמתחכים
 אותו בסכין לקרטים, דהיינו לחתיכות קטנות; ויש מפרשים: קורט –
 גרגיר (עדון), וחתיכים הקרטים בסכין; ואסור חכמים קורט של חלתית.
 שחוששים שחתכו הגוי בסכינו שיש בה שומן של נבילה, והואיל
 והחלתית חריפה, הרי היא קולטת משמנונית הסכין, שממתקת חריפותה
 ונותנת בה טעם לשבח; **ומלח סלקונטית** – מלח מעורב בבשמים
 שהיו נותנים לתוכו שומן חזיר ושל דגים טמאים; **הרי אלו** – כל
 אלו הדברים שנימנו לעיל במשנתנו, **אסורין** – לישראל, **ואין אסורין**
אסור הנאה – אלא אסורים הם באכילה בלבד.

יהושע שאל, אם קוראים "דודיך" בלשון זכר, ומשמעו של הפסוק,
 שכך אומרת כנסת ישראל להקב"ה; או שקוראים "דודיך" בלשון
 נקבה, ומשמעו של הכתוב, שכך אמר הקב"ה לנכנסת ישראל, כלומר
 שאמרה כנסת ישראל: "ישקני – הקב"ה – מנשיקות פיהו", שכן אמר
 לי הקב"ה: "כי טובים דודיך מייך". והשיב לו רבי ישמעאל, שקוראים
 "דודיך", כמו שבארנו. **אמר לו** – רבי יהושע: **אין הדבר פן** –
 אלא קוראים "דודיך" בלשון זכר, **שהרי חברו** – הפסוק שלאחריו,
מלמד עליו – שיש לקראו כך, שכתוב: "**לריח שמניך טובים**"
 – לשון זכר, שהרי הוא מסיים: "על כן עלנמות אהבוך"; בגמרא
 מבואר, שאמרה כנסת ישראל להקב"ה: ערבים עלי דברי דודיך, כלומר
 תקנות שתיקנו וגורו החכמים, יותר מיינה של תורה – מעיקר תורה
 שבכתב; ורמז בזה רבי יהושע רובי ישמעאל, שיש לקבל באהבה
 את גזירת חז"ל, אף על פי שאין יודעים את טעמה. – בגמרא נאמרו
 טעמים אחדים בגזירה זו, ואחד מהם: מפני שהגויים מעמידים את
 הגבינה בעור הקיבה של שחיטתם שהיא נבילה, ואין דינו של העור
 כפרש אלא כבשר גמור, ואף על פי שעור הקיבה דבר מועט הוא
 בחלב שהעמידוהו בו, ואין בו כדי ליתן טעם, אבל מכיון שהוא
 מעמיד את החלב, דבר המעמיד אינו בטל. ואמנם כשמעמידים גבינה
 בעור הקיבה של בהמה שנשחטה הכלכה, אין בזה משום איסור בשר
 בחלב, אלא אם כן העור נותן בחלב טעם בשר (עיין משנה חזילין ח,
 ה), אבל אם העור אינו נותן בו טעם, אין זה בשר בחלב; ואף על פי
 שמעמידו, אינו אוסר את החלב, מאחר שהמעמיד דבר המותר הוא.
 אבל עור הקיבה של נבילה, איסור מחמת עצמו הוא, ולכן אוסר את
 החלב שמעמידים בו, אף על פי שאינו נותן בו טעם, מפני שהוא
 דבר המעמיד, כמו שבארנו לעיל. ויש עוד טעמים (עיין גמרא עבודה
 זרה לח).

באור משנה ו

אלו דברים של גוים אסורין, ואין אסורין אסור הנאה –
 אסורים הם באכילה, אבל מותרים בהנאה (אפשר למוכרם ולקנות
 בדמיהם כל מה שרוצים); **חלב שחלבו גוי ואין ישראל רואהו** –
 שלא היה ישראל נוכח בשעת החליבה; ומבואר הטעם בגמרא,
 שחוששים שמה עירב בו חלב בהמה טמאה. **והפת, והשמן שלהן** –
 טעם האיסור הוא משום חתנות, שחששו חכמים שמה יבוא ישראל
 לאכול עם הגוי ויתקרבו זה לזה עד שגם יחתן עמו. ברם, בפת של
 נחתום התירו; ובשעת הדחק לצורך חיי הנפש התירו אף בפת של

ז אלו מתרין באכילה: חלב שחלבו גוי וישראל רואהו, והדבש, והדבדבניות, אף על פי שמנפפות – אין בהם משום הכשר משקה, וכבשין שאין דרפן לתת לתוכן יין וחמץ, וטרית שאינה טרופה, וציר שיש בה דגה, ועלה של חלתית, וזיתים גלסקאות המגולגלין; רבי יוסי אומר: השלוחין אסורין. החגבים הנפאים מן הפלולה – אסורין, מן ההפתק – מתרין. וכן לתרומה.

פ ר ק ש ל י ש י

א כל הצלמים אסורים, מפני שהן נעבדו פעם אחת בשנה; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: אינו אסור,

פירוש ברטנורא

ז וישראל רואהו. לאו דוקא רואהו, אלא כיון דאי קאי חזי ליה אע"ג דכי יתיב לא חזי ליה, הנכרי ארתותו מרתית, אמר השתא קאי וחזי לי: והדבדבניות. החלות שרודין מן הכוורת שבהם הרבש. אע"פ שהם נופפות לא חיישין שמא עירב בהם יין נכף. פירוש אחר, אשכולות של ענבים. אע"פ שהיו נומף מהן אין בהן משום יין נכף, ואין בהם משום הכשר משקה שיהא מוכשר לטומאה, דסתמן לאכילה ולא ניהא ליה במשקה הנוסף מהן: וטרית שאינה טרופה. ואע"פ שהיא עשויה חתיכות, [נשאר] ראש הרג ושררתו קיימין וניכר שהוא טהור: עלה של חלתית. דהא לא מפסקו לה כסכין: וזיתים גלסקאות מגולגלים. וזיתים הכנוסים בכלי עגול ומתחממים ונעצרים מאליהן ונעשים כגלסקים מגולגלים כמו ביצה מגולגלת שנתחממו: השלחין אסורין. אם נתרכבו הויתים כל כך עד שכשלוקח הוית בידו הגרעין שבתוכו משתלח ונפול מאליו, אסורין, דמחמת היין נתרכבו. ואין הלכה כרבי יוסי: מן הפלולה. מן הסל שלפני החנוני, אסורים. שמוסף עליהם יין כדי שיתרכבו: מן ההפתק. ממקום שכונסן שעוצרים אותם שם על זה, מותרין. שאינו מולף עליהן יין עד שנתנן לפניו למכור: וכן לתרומה. וכן כהן החשוד למכור תרומה לשם חולין, כל הנמצא לפניו אסור, שמא תרומה היא. אבל הבא מן האוצר, מותר, דארתותי מרתת דלמא שמעי רבנן ופקירו כל האוצר:

ג א כל הצלמים אסורים, בהנאה: שהם נעבדים פעם אחת בשנה. כשהשמש באותה מעלה שהצלם עשוי בו. דאע"ג דאיכא טובא שאינו אלא לנוי

משניות מבוארות – קהתי

עליהם יין; רבי יוסי אומר: השלוחין – אם הויתים נתרכבו כל כך, שכשלוקחים אותם ביד, גרעיניהם נשמטים מתוכם, אסורין – שבכגון זה חוששים, שזילף עליהם יין, ומחמת היין נתרכבו. החגבים – שיש בהם סימני טהרה, הנפאים מן הפלולה – מן הסל הקטן העומד בפתח חנותו של הגוי, אסורין – באכילה, מפני שמוסף עליהם יין. מן ההפתק – אבל החגבים שמוציא מן המחסן, שמשומרים הם שם בחביות, ואינו מולף עליהם יין, לפי שמתקלקלים, מתרין – באכילה. וכן לתרומה – בגמרא מבואר: וכן כהן החשוד למכור תרומה לשם חולין, – מפני שהחולין דמיים יקרים מן התרומה, שאינה ראויה אלא לכהנים, – מה שלפניו בחנות אסור לקנות ממנו, מחשש תרומה, אבל הבא מן ההפתק ומן האוצר מותר לקנות אצלו, שמתירא הכהן למכור משם תרומה לשם חולין, שמא יודע לחכמים, ויפקירו את כל אוצרו.

ב א ו ר מ ש נ ה א

כתוב בתורה (דברים ז, כה-כו): "פסילי אליהם תשרפן באש... ולא תביא תועבה אל ביתך... שקץ תשקצנו ותבע תתעבנו כי חים הוא", מכאן שביבדה זרה של הגויים אסורה היא בהנאה, וכן כל הדברים המשמשים אותה או שמקריבים לה וכל הנעשה בשבילה, אסורים לישראל בהנאה, כמו שכבר הזכרנו בפתיחה למסכתנו ברם, צלמים (צורות ופסילים) שעשו אותם הגויים לנוי בלבד מותרים בהנאה. פרקנו עוסק בפרטי הדינים של צלמים וצורות ועבודות זרות שונות, אילו מהם נחשבים עבודה זרה ואסורים בהנאה, ואילו מהם אינם בגדר עבודה זרה; כן עוסק הפרק בדיני בנייני עבודה זרה, טומאת עבודה זרה, תערוכתה, ועוד. משנתנו דנה בצלמים שונים, אילו מהם אסורים בהנאה משום עבודה זרה. ונחלקו בזה תנאים.

כל הצלמים – צורות ופסילים, אסורים – בהנאה, מפני שהן נעבדו פעם אחת בשנה, דברי רבי מאיר – הסובר, שאף על פי שיש הרבה צלמים שאינם עשויים אלא לנוי ואינם נעבדים, מכל מקום הואיל ויש כאלה שנעבדים פעם בשנה, כל הצלמים אסורים בהנאה מחשש שנעשו לעבודה זרה, שכן רבי מאיר חושש למיעוט. וחכמים אומרים: אינו אסור, אלא כל שיש בידו מקל, או צפור, או פדור – חכמים סוברים, שאין חוששים למיעוט, ואין צלם אסור בהנאה אלא אם כן מוכח שנעשה לעבודה זרה, כגון צורת אדם שבידו מקל או צפור או כדור, שהם מסמלים שלטון ושררה; ובבביתא הוסיפו: חרב, עטרה וטבעת; שכל הסימנים הללו מוכיחים, שהצלם נעשה ודאי לעבודה זרה, ואסור בהנאה. אבל צלם שאין בידו

שבת קודש ~

ב א ו ר מ ש נ ה ז

לאחר שנימנו במשניות הקודמות דברים של הגויים האסורים בהנאה, וכן דברים שאינם אסורים בהנאה, אבל אסורים הם באכילה, באה משנתנו לפרט דברים של הגויים המתירים אף באכילה.

אלו – דברים של גויים, מתרין באכילה – לישראל: חלב שחלבו גוי וישראל רואהו – כלומר שאם ישראל היה נוכח בשעת החליבה, החלב מותר. בגמרא מובאת ברייתא: "יושב ישראל בצד עדרו של גוי, וגוי חולב לו ומביא לו, ואינו חושש" (ואפילו היתה בהנאה טומאה בעדרו); ומכאן שאף על פי שאינו רואהו, אלא יושב בצד, החלב מותר, ובלבד שיוכל לראותו כשיעמוד ממקומו, שהגוי מתיירא לחלוב מן הטמאה, שמא יעמוד הישראל ויראהו, ויפסיד מקחו. והדבש – של גוי מותר, שאין בו כל חשש; לא משום תערובת איסור, שכל תערובת מקלקלת את הדבש; ולא משום בישול גויים, שהרי נאכל כמות שהוא חי, וכל הנאכל כמות שהוא חי, אין בו משום בישולי גויים; ולא משום גיעולי גויים, מחמת כליהם, שהרי נותן טעם לפגם הוא ומותר (גמרא). והדבדבניות – אשכולות של ענבים, אף על פי שמנפפות – שמשקה נוסף מהן, אין חוששים בהן משום יין נכף; וכן אין בהם משום הכשר משקה – המשקה הנוסף מהן אינו מכשיר את האוכל לקבל טומאה, שהואיל והדבדבניות לצורך אכילה הן, אין דעתו נוחה מהמשקה הנוסף מהן (עיין הקדמתנו לבאור המשנה עדות ז, ו – שם בארנו ענין הכשר לטומאה). ויש מפרשים: הדבדבניות – חלות הדבש שרודים מן הכוורת, ואף על פי שהן נוטפות, אין חוששים שמא הויל עליהן יין (הרמב"ם בפירושו למשנתנו). וכבשין – מאכלים כבושים, שאין דרפן לתת לתוכן יין וחמץ – מותרים באכילה, ואין גוזרים בהם משום כבושים שדרכן לתת לתוכן יין וחמץ (עיין במשנה הקודמת); וטרית שאינה טרופה – שאינה מרוסקת לגמרי, אלא יש בה חתיכת דג, כגון ראש ושררה, שאפשר להכיר על ידו שהוא דג טהור, ריהוי מותרת באכילה; וציר שיש בו דגה – ציר של דגים, שדגה כלבית שוטטת בו, וזה סימן שהציר הוא של דגים טהורים (עיין במשנה הקודמת); ועלה של חלתית – שאין דרך לחתכו כסכין (עיין במשנה הקודמת) – קודש של חלתית; וזיתים גלסקאות המגולגלין – זיתים שהגויים כובשים אותם בכלי עגול לרכסם, והם נעשים כגלסקאות, אין חוששים, שמא זילף

אָלָא כָּל שְׂיֵישׁ בְּיָדוֹ מִקָּל, אוֹ צְפוֹר, אוֹ פְּדוּר. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כָּל שְׂיֵישׁ בְּיָדוֹ כָּל דְּבָר.

פירוש ברטנורא

ואינן נעבדו, ר' מאיר למעמיה דחייש למיעוטא: כל שיש בידו זכו. והני ודאי נעבדים, הם דמשום חשיבותיהו אשקלינהו להנך חפצי בדייהו. והוסיפו עליהם כברייתא, חרב ועטרה וטבעת. והלכה כחכמים. ואין אסורין אלא כשעומדין על פתח המדינה. וככפרים שאין דרכן לעשות צורות לנוי, דברי הכל אסורין ואפילו אין בידו דבר, דלמפלחינהו עבדי להו:

משניות מבוארות – קהתי

כָּל דְּבָר – רבן שמעון בן גמליאל בא להוסיף על דברי חכמים, שלא רק מקל או צפור או כדור, אלא כל דבר שיש בידו של הצלם, ואפילו דבר שאינו חשוב, סימן הוא שנעשה לעבודה זרה ואסור בהנאה.

אחד מן הדברים הללו, סתמו נעשה לנוי ואינו אסור בהנאה. כגמרא מבואר, שלא נחלקו אלא בצלמים הנמצאים בכרכים, אבל בצלמים הנמצאים בכפרים, אף חכמים מודים, שכל הצלמים שם אסורים הם בהנאה, לפי שאין דרך בני הכפר לעשות צלמים לנוי, וחזקתם שנעשו לעבודה זרה. **רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כָּל שְׂיֵישׁ בְּיָדוֹ**

אגרות קודש

ב"ה, ז' ניסן תשי"ח

ברוקלין

הווי"ח אי"א נו"נ וכו'

מו"ה אברהם משה שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מבי' ניסן יום ההילולא של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב זצוקלה"ה נגבי"מ זי"ע ועכ"י.

בו שואל בהמובא בכ"מ בתניא, דא"ח ובספרי חסידות בכלל במרז"ל, האבות הן הן המרכבה, שזהו מורה ביטולם להשי"ת ע"ד בטול המרכבה לרוכב עלי, ומתפלא שהרי בכמה ספרים מבואר ענין המרכבה שהכוונה שעי"ז הוא הנהגת הקב"ה את העולם.

ואינו מובן מהי הסתירה דשני הפרטים, שהרי אדרבה ממלאים הם זא"ז, ובתניא מבאר מדריגת **האדם** מעמדו ומצבו בעבודתו לבוראו אשר עי"ז תהי' עבודתו בבחי' מרכבה, ובהספרים אודותם כותב מבארים **הפעולה בעולם** הבאה עי"ז.

והוא בדוגמת ביאור ענין דכהונה וכהנים אשר הם השלוחים בעבודת בית המקדש להקריב קרבנות ישראל וכו'. שזהו בהנוגע לפעולתם בעולם ובמקדש בפרט, ובהנוגע למעמדם ומדריגתם בעבודת השי"ת הוא - כלשון הרמב"ם (סוף ה' שמיטה ויובל) בלויים אשר נדבה רוחם אותם והבינם מדעם להבדל לעמוד לפני ה' וכו' הובדלו מרדכי העולם וכו'.

תקותי שיש לו קביעות עתים בלימוד תורת החסידות ומשפיע גם בסביבתו להפיץ לימוד זה, שהרי דרישת השעה היא וגם הכרח וכמובאר בארוכה דברים נפלאים בהקדמת הרח"ו, תלמידו מובהק של האריז"ל החי, לשער ההקדמות, ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

בברכה לחג הפסח כשר ושמח,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

עין יעקב - מסכת ברכות

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

קרא הוא. על שאמר לקיים מה שנאמר: הרהורי לבו. מה שמהרהר ביום:

דף נה עמוד ב. שמועה נוספת, בה מתבאר שהאופן שבו החלום יתקיים תלוי בפתרון שיפתרוהו: **אָמַר רַבִּי בִּיּוֹנָא פֶּר וְכָדָא אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר רַבִּי פִּנְדָּא אָמַר רַבִּי נְחוּם אָמַר רַבִּי בִּירֵים מְשׁוּם זֶקֶן אַחַד, וּמִנּוּ [וּמִיָּהוּ זֶקֶן זֶה] רַבִּי בְּנָאָה, עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה פּוֹתְרֵי חֲלוּמוֹת הָיוּ בִּירוּשָׁלַיִם, פֶּעַם אַחַת חֲלַמְתִּי חֲלוּם, וְחֲלַמְתִּי אֲצֵל בּוּלָם - אֲצֵל כֹּל פּוֹתְרֵי חֲלוּמוֹת שֶׁהָיוּ בִּירוּשָׁלַיִם, שִׁפְתֵרוּהוּ לִי, וּמָה [וְהַפְתֵרוּן] שֶׁפָּתַר לִי פּוֹתֵר חֲלוּמוֹת זֶה, לֹא הִיָּה כִפְתֵרוֹן שֶׁפָּתַר לִי פּוֹתֵר חֲלוּמוֹת זֶה, וְכּוּלָם - וְכֹל הַפְתֵרוֹנוֹת שֶׁפָּתְרוּ לִי, נִתְקַיְּמוּ בִּי, לְקַיְּיִם מָה שֶׁנֶּאֱמַר 'כָּל הַחֲלוּמוֹת הַזֹּלֵכִים אַחַר הַפֶּה' - קִיּוּם הַחֲלוּמוֹת הוּא כְּפִי שֶׁנִּפְתְּרוּ בְּפִי שֶׁל הַפּוֹתֵר. שׂוֹאֵל הַגְּמָרָא: אָמַר [וְכִי] 'כָּל הַחֲלוּמוֹת הַזֹּלֵכִים אַחַר הַפֶּה' קָרָא [פְּסוּק] הוּא, וּמִדּוּעַ אָמַר רַבִּי בְּנָאָה שֶׁכֵּךְ 'נֶאֱמַר'.**

משיבה הגמרא: אין - אכן, דבר זה שכל החלומות הולכים אחר הפה נלמד מפסוק, וּכְדָבְרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר, דָּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מִנֵּין שֶׁכָּל הַחֲלוּמוֹת הַזֹּלֵכִין אַחַר הַפֶּה, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית מא יג) בדברי שר המשקים לפרעה אודות הפתרון שיוסף פתר את חלומו ואת חלום שר האופים, וַיְהִי כִּאֲשֶׁר פָּתַר לָנוּ בֶן הָיָה, כְּלוּמַר, שֶׁהַפְתֵרוֹן שִׁוּסָף פָּתַר אֶת הַחֲלוּמוֹת, הִבִּיא לְכַךְ שִׁתְקִימוּ כִּאֲשֶׁר פָּתַר.

אמר רבא, והוא - מתי אמרו שהחלומות הולכים אחר הפה, דְּיוֹקָא אִם מִפְּשֵׁר לִיָּה מַעֲיִן חֲלָמִיָּה - שֶׁהַפְתֵרוֹן הוּא כְּפִי הַחֲלוּם וְקָרוֹב לְעֵינָיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם מא יב) 'אִישׁ פָּחַלְמוֹ פָּתַר', כְּלוּמַר, שֶׁהַפְתֵרוֹן הִיָּה כְּפִי הַחֲלוּם וְקָרוֹב לְעֵינָיו.

הגמרא מבארת פסוק נוסף שנאמר באותו ענין: כתוב בפסוק (שם מ טז) וַיִּרְא שֶׁר הָאֹפִים כִּי טוֹב פָּתַר, וּפִירוּשׁ הַפְּסוּק הוּא שֶׁשֶׁר הָאֹפִים רָאָה שֶׁהַפְתֵרוֹן שֶׁפָּתַר יוֹסֵף אֶת חֲלוּמוֹ שֶׁל שֶׁר הַמְשָׁקִים הוּא פָּתְרוֹן נָכוֹן. שׂוֹאֵל הַגְּמָרָא: מִנָּא יָדַע - מִנֵּין יָדַע שֶׁר הָאֹפִים שֶׁהַפְתֵרוֹן שִׁוּסָף פָּתַר הוּא פָּתְרוֹן נָכוֹן. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מִלְּמַד שֶׁכָּל אַחַד וְאַחַד מֵהֶם הִרְאִיָּהוּ אֶת חֲלוּמוֹ וְאֶת פְּתָרוֹן חֲלוּמוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ, וְלִכּוֹן כִּיּוֹן שֶׁשֶׁר הָאֹפִים רָאָה שֶׁהַפְתֵרוֹן שֶׁפָּתַר יוֹסֵף אֶת חֲלוּמוֹ שֶׁל שֶׁר הַמְשָׁקִים, הִיָּה כִפְתֵרוֹן שֶׁרָאָה בְּחֲלוּמוֹ, יָדַע שֶׁטוֹב פָּתַר.

מלבד החלומות, ישנו אופן נוסף בו מגלים לאדם דברים: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הַשְּׂפָרִים - עֵמֵד מִמֵּיתוֹ, וְנִפְּלַל לּוֹ פְּסוּק לְתוֹךְ פִּי, הָרִי זֶה נְבוּאָה קְמֻנָה, כְּלוּמַר, לִפְחוֹת מִקְצַת מִמֵּנוּ יִתְקִיִּים.

שלשה חלומות הם, שודאי מתקיימים: וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן יֵשׁ שְׁלֹשָׁה חֲלוּמוֹת שֶׁמִּתְקַיְּמוּן, וְאִלוֹ הֵם, חֲלוּם שֶׁל שְׁחִרְיָת - חֲלוּם שֶׁאִדָּם חוֹלֵם בְּמִשְׁמֵרָה אַחֲרוֹנָה שֶׁל הַלַּיְלָה, סְמוּךְ לַעֲלוֹת הַשַּׁחַר, וְחֲלוּם שֶׁחֲלָם לּוֹ [עֲלִין] חֲבִירוֹ, וְחֲלוּם שֶׁנִּפְתַּר בְּתוֹךְ חֲלוּם - שֶׁהִרְאָו לּוֹ גַּם אֶת פְּתֵרוֹנוֹ בְּחֲלוּמוֹ. וַיֵּשׁ מִי שֶׁאָמַר, שֶׁאֵף חֲלוּם שֶׁנִּשְׁנָה שְׁתֵּי פַעַמִּים, וְדָאֵי שֶׁמִּתְקִיִּים, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית מא לב) בִּפְתֵרוֹן שֶׁפָּתַר יוֹסֵף לְפָרְעָה אֶת חֲלוּמוֹ, וְעַל הַשְּׁנוֹת הַחֲלוּם וְגו' אֵל פָּרְעָה פַעַמִּים, כִּי נָכוֹן הִדְבָּר מֵעַם הָאֱלֹהִים, וּמִמָּהָר הָאֱלֹהִים לְעֵשְׂתוֹ'.

55 מְקַלְטֵם לֹא תִתְּנוּ לְלוּיִים הַדְּרִים בְּהֵם לְקַבְּרָהּ, דְּתַיִב (במדבר לה א)
 56 'וּמְגִדְשֵׁיהֶם יִהְיוּ לְבְהֵמָתָם וְלִרְבֵּשָׁם וְלִכְל תַּחֲסֵם, וְיֵשׁ לְדִיִּיק מִדְּבָרֵי
 57 הַכְּתוּב 'וְלִכְל תִּחְתָּם' שֶׁרָק לְצֹרְכֵי הַחַיִּים תִּתְּנוּ עֵרִים אֱלוֹ לְלוּיִים,
 58 וְלֹא לְקַבְּרָהּ.
 59 הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה עַל דִּין זֶה מִמְּשַׁנְתֵּינָהּ מִיַּתִּיבֵי, שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנֵתֵינוּ,
 60 'שְׁמֵהּ, שְׁם תְּהָא דִּירְתוּ, שְׁם תְּהָא מִיתְתוּ, שְׁם תְּהָא קְבוּרְתוּ. דְּהֵינּוּ,
 61 שְׁמִיתִיבַת 'שְׁמָה' יֵשׁ לְלַמּוּד שְׁאֵם מִת הַרוּצָח בְּעִיר מְקַלְט קוּדָם
 62 מִיתַת בִּיתָה הַגְּדוּל יֵשׁ לְקוּבְרוֹ שֶׁם, וְיֵשׁ הַרוּכִיחַ מִכָּךְ שְׁעָרֵי מְקַלְט
 63 נִיתְּנוּ אֶף לְקַבְּרָהּ, וְשֵׁלָא כְּדַבְּרֵי רַבִּי אַבְהוּ.
 64 מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: רֹצֵחַ שְׂאֵנִי, מִשּׁוֹם דְּנִלִּי בִּיה דְּרַחֲמָנָא - גִּילְתָּהּ בּו
 65 הַתּוֹרָה שֵׁישׁ לְקוּבְרוֹ בְּעִיר מְקַלְט, וְאֵילּוּ דֵינּוּ שֶׁל רַבִּי אַבְהוּ נֶאֱמָר
 66 כְּלָפִי הַלּוּיִים, שְׁאֵף עַל פִּי שְׁנֵיתֵנוּ לְהֵם עָרֵי הַמְּקַלְט לְכָל צְרִיכֵיהֶם,
 67 מִכָּל מְקוֹם אֵינֵם רְשָׁאִים לְקַבְּרוֹ בְּהֵם אֵת מִתֵּיהֶם.
 68 שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה, בְּשֵׁם שְׁתַּעֲרֵי קוּלְמַת וְכו', כִּךְ תַּחּוּמָה קוּלְט.
 69 הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה סְתִירָה לְדִין זֶה מִבְּרִייתָא: וְרַבִּינּוּ, נֶאֱמָר בַּפְּסוּק
 70 (במדבר לה כה) 'וְיָשֵׁב בְּהָ' וְיֵשׁ לְדִרוּשׁ בְּהָ וְלֹא בְּתַחוּמָהּ, כְּלוּמָר, שֵׁישׁ
 71 לְרוּצָח בְּשִׁגְגָה לְדוֹר בַּתוֹךְ הָעִיר וְלֹא בַּתְּחוּם אֲלֵפִיִּים אִמָּה
 72 הַסְּמוּכִים לְעִיר, וְהִרִי זֶה שֵׁלָא כְּפִי הַמְּבֹאֵר בְּמִשְׁנֵתֵנוּ שְׁאֵף
 73 תַּחּוּמָה שֶׁל הָעִיר קוּלְט.
 74 מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: אֲמַר אַבְרָהָם, לֹא קָשְׁיָא, בְּאֵן - מִשְׁנֵתֵנוּ עוֹסְקַת לְגַבִּי
 75 לְקָלוֹשׁ מְגוּאֵל הַדֵּם, וְלַעֲנִין זֶה מוֹעִיל אֶף תַּחּוּמָה שֶׁל הָעִיר,
 76 שְׁמִשְׁעָה שְׁנַכְנֵס הַרוּצָח לְתוֹךְ תְּחוּם אֲלֵפִיִּים אִמָּה הַסְּמוּכִים לְעִיר
 77 אֵין גּוֹאֵל הַדֵּם רְשָׁאִי לְהוֹרוֹג. בְּאֵן - הַבְּרִייתָא עוֹסְקַת לְגַבִּי לְדוֹר
 78 בְּעִיר, וְלַעֲנִין זֶה אֵין הַרוּצָח רְשָׁאִי לְקַבְּוֹ אֵת דִּירְתוֹ מִחוּץ לְעִיר
 79 אֶף בַּתוֹךְ הַתְּחוּם, אֵלָא עֲלִיו לְדוֹר בַּתוֹךְ הָעִיר בְּדוּקָא.
 80 שְׁבָה הַגְּמָרָא וּמְקַשָּׁה: וְכִי יִתְּכֵן שֶׁהַבְּרִייתָא הַדּוּרְשָׁת 'יֵשֵׁב בְּהָ וְלֹא
 81 בַּתְּחוּמָה' עוֹסְקַת לְגַבִּי לְדוֹר בַּתְּחוּמֵי הָעִיר, תִּפְיֹק לִיה - הֵלָא גַם
 82 בְּלֹא זֶה אֲפֻשֶׁר לְלַמּוּד דִּין זֶה, שְׁאֵין רְשָׁאִים לְדוֹר מִחוּץ לְעִיר
 83 מְקַלְט בַּתוֹךְ תַּחּוּמָה, מֵאַחַר דְּרַחֲמֵי עוֹשֵׂין שְׁדָה שֶׁל לּוּיִים הַעוֹמֵד
 84 מִחוּץ לְעִיר לְמַגְרֵשׁ רִיק, מִשּׁוֹם יֵישׁוּב אֲרֵץ יִשְׂרָאֵל, וְכַמוֹן כֵּן לֹא
 85 עוֹשִׂים מְגִרֵשׁ רִיק הַסְּמוּךְ לְעִיר הַלּוּיִים לְשִׁדָּה זְרוּעָה, מִשּׁוֹם שְׁנֵי
 86 הוּא לְעִיר שִׁיחִיהָ מְגִרֵשׁ רִיק בַּתְּחוּמָה, וְכֵן לֹא עוֹשִׂים מְגִרֵשׁ רִיק
 87 לְעִיר, כְּלוּמָר, אֵין בּוֹנִים עֲלֵיו בְּתִים, מִטַּעַם זֶה שְׁנֵי הוּא לְעִיר
 88 שִׁיחָא מְגִרֵשׁ רִיק סְבִיבוּתֶיהָ, וְכֵן לֹא עוֹשִׂים עִיר הַבְּנוּיָה בְּבָתִּים
 89 לְמַגְרֵשׁ רִיק מִשּׁוֹם שֶׁמִּחְרִיב אֵת יֵישׁוּב הָעִיר. וּמֵאַחַר וְנִתְּבָאֵר שְׁאֵין
 90 רְשָׁאִים לְעִשׂוֹת מְגִרֵשׁ לְעִיר, אִם כֵּן מִמִּילָא יוֹדְעִים אֵנוּ שְׁאֵין אֲדָם
 91 רְשָׁאִי לְבָנוֹת בֵּית בַּתְּחוּם עִיר הַמְּקַלְט לְדוֹר בּו, וְאֶף אִם אֵינוּ
 92 רוּצָח בְּשִׁגְגָה, וּמְדוּעָה הוּצְרָכָה הַבְּרִייתָא לְלַמּוּד זֶאת לְגַבִּי רוּצָח
 93 מִן הַדְּרָשָׁה 'יֵישֵׁב בְּהָ וְלֹא בַּתְּחוּמָה'.
 94 מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: אֲמַר רַבִּי שִׁשְׁתִּי, לֹא נִצְרָכָה דְּרָשָׁה זֶה, אֲלֵלָא לְעִנִּין
 95 דִּירָה בַּתְּחוּם הָעִיר בְּמִחְלּוֹת שְׁתַּחַת הַקְּרָקַע, שְׁאֵם רוּצָח אֲדָם
 96 לְחַפּוֹר מִחִילָה תַּחַת לַתְּחוּם הָעִיר וְלְדוֹר שֶׁם הִרְשׁוּת בִּידוּ, לְפִי
 97 שְׁאֵינוּ גּוֹרַע מִמְּגִרֵשׁ וְשִׁדָּה הָעִיר, אֶךְ הַרוּצָח בְּשִׁגְגָה אֵינוּ רְשָׁאִי
 98 לְדוֹר שֶׁם אֲפִילוּ בְּמִחְלּוֹת, שֶׁכֵּךְ הִיא זִיכָּרָה הַכְּתוּב 'יֵישֵׁב בְּהָ',
 99 שְׁעֲלִיו לִישֵׁב בַּתוֹךְ הָעִיר בְּדוּקָא, וְלֹא בַּתְּחוּמָה.
 100 שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה, רֹצֵחַ שְׁחִיטָא חַיִּין לְתַּחֲסוּם וְכו'.
 101 הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא שְׁנִשְׁנָתָהּ בְּהָ מִחְלּוֹקַת הַתְּנָאִים לְעִנִּין רוּצָח
 102 שִׁיצָא מְעִיר מְקַלְט: תִּנּוּ רַבִּינָן בְּבְרִייתָא, נֶאֱמָר בַּכְּתוּב (במדבר לה כה)
 103 'וּמְצָא אֶתוּ גֹאֵל הַדֵּם מִחוּץ לְגִבּוֹל עִיר מְקַלְטוֹ, וְרֹצֵחַ גֹּאֵל הַדֵּם אֵת
 104 הַרֹצֵחַ אֵין לוֹ דָּם', וְיֵשׁ לְלַמּוּד מִכֵּאֵן שֶׁמְצָאָה בְּיַד גּוֹאֵל הַדֵּם לְהוֹרוֹג
 105 אֵת הַרוּצָח הַיּוֹצֵא מְעִיר מְקַלְט, וְאִם אֵין לוֹ גּוֹאֵל הַדֵּם אֵזִי רְשׁוּת יֵשׁ
 106 בְּיַד כָּל אֲדָם לְהַמִּיתוֹ. אֱלוֹ בְּכִרְיָ רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי. רַבִּי עֲקִיבָא אֲמַר,
 107 רְשׁוּת יֵשׁ בְּיַד גּוֹאֵל הַדֵּם לְהוֹרוֹג אֵת הַרוּצָח הַיּוֹצֵא מְעִיר מְקַלְט, וְכָל
 108 אֲדָם - שְׁאֵר אֲנָשִׁים הַהוֹרְגִים אֵת הַרוּצָח תִּיבִינָן עֲלֵיו מִיתָה.

1 דוחה הגמרא: שאין הכרח לתלות את המחלוקת זו בזו, אלא
 2 אליבא דרבי אליעזר בולי עלמא לא פליגי - בשיטת רבי אליעזר
 3 לדעת כולם אין מחלוקת, שאף הסובר 'מתה כהונה' מודה בכך
 4 שרבי אליעזר אינו סובר כשיטתו, אלא סובר 'בטלה כהונה',
 5 שהרי הוא פוסל את עבודותיו של הכהן למפרע. כי פליגי אליבא
 6 דרבי יהושע - אמנם בשיטת רבי יהושע שאינו פוסל את עבודתו
 7 אלא מכאן ולהבא, נחלקו רבי אמי ורבי יצחק נפחא מה יסבור
 8 לגבי דין שיצאה מערי מקלט. מאן דאמר 'מתה כהונה', היינו
 9 בפשטות דבריו של רבי יהושע, שמאחר ואין עבודותיו פסולות
 10 אלא מכאן ולהבא הרי זה כאילו עתה מת הכהן. ומאן דאמר
 11 'בטלה כהונה', מיישב אף הוא את דבריו כשיטת רבי יהושע,
 12 ומפרש, עד כאן לא קאמר רבי יהושע הך - לא אמר רבי יהושע
 13 שם שאין העבודה נפסלת למפרע, אלא משום דתתיב (דברים לג א)
 14 'כפר ה' חילו ופעל ידיו תרצה' וגו', ויש לדרוש מלשון הכתוב
 15 שאפילו פעולת ידיהם של הכהנים החללין שבו - שבשבת לוי,
 16 רצויה לפני המקום, שאין עבודתם נפסלת למפרע, אכל הך
 17 לענין כהן גדול שנתברר שהוא בן גרושה, יתכן שאפילו רבי
 18 יהושע מודה שלענין שאר דברים אין הוא כהן ולכך אומרים
 19 'בטלה כהונה', לפי שנתברר הדבר שלא היה כאן כהן גדול
 20 בשעה שנגמר דינו של הרוצח, והרי זה כינגמר דינו בלא כהן
 21 גדול' שאינו יוצא מעיר מקלט לעולם.
 22 שנינו במשנה, נגמר דינו וכו' ואפילו שר צבא ישראל כיוצא בן
 23 צרויה וכו'.
 24 בספר מלכים (א' פרק ה) מתואר, שדוד המלך לפני מותו ציזה
 25 לשלמה בנו להמית את יואב בן צרויה שר הצבא, על אשר הרג
 26 את אבנר בן נר שר צבא ישראל, ואת עמשא בן יתר שר צבא
 27 יהודה. כששמע זאת יואב, נס אל אהל ה' והחזיק בקרנות המזבח,
 28 לפי שהמזבח קולט כעיר מקלט, אמנם טעות היתה בידו ולא
 29 הועיל לו הדבר, אלא הרגוהו שם בפקודת שלמה.
 30 הגמרא מבארת מה היו טעויותיו של יואב: אמר רב יהודה אמר
 31 רב, שתי טעויות טעה יואב באותה טעה שנס אל המזבח. דתתיב
 32 (מלכים א' ב כה) 'וינס יואב אל אהל ה' ויחזק בקרנות המזבח'. טעות
 33 אחת טעה, שהרי אינו קולט אלא נגו של המזבח, והוא תפס
 34 בקרנותיו ולא עלה על גגו. וטעות שניה טעה, שאינו קולט אלא
 35 המזבח שבבית עזלמים - בית המקדש, והוא תפס בקרנות המזבח
 36 של משכן שילה.
 37 אפרי אומר, בהא נמי מיטעא טעה - טעות נוספת היתה בידו, טעה
 38 שאינו קולט אלא לבתן העומד שם ועבודה בידו, והוא דר היה.
 39 הגמרא מביאה מימרא נוספת בעין זה על הטעויות שעתיד שרו
 40 של אדום לטעות לעתיד לבוא, כשיבוא קץ הגאולה, וינקם
 41 הקדוש ברוך הוא תחילה משרי האומות שבמרום. ולכשיבוא
 42 להרוג את שרו של אדום, יברח לבצרה, מפני שסבור יהיה שעיר
 43 מקלט היא, ושם יתפסוהו הקדוש ברוך הוא ויהרגוהו.
 44 מבארת הגמרא מה יהיו טעויותיו של שרו של אדום: אמר ריש
 45 לקיש, שלש טעויות עתיד המלאך סמאל שרו של דומי (אדום)
 46 לטעות לעתיד לבוא, דתתיב (ישעיהו גו א) 'מי זה בא מאדום המזין
 47 בגדים ממצצה' וגו', כלומר, שיבוא הקדוש ברוך הוא מבצרה,
 48 לאחר שיהרוג שם את השר של רומי, וכביכול יהיו בגדיו
 49 מלוכלכים מן הדם הניתן עליהם. טועה, שהרי אינה קולטת אלא
 50 העיר מצרה, ואילו הוא - שרו של אדום, גולה למצרה. טועה, שהרי
 51 עיר מקלט אינה קולטת אלא את ההורג בשוגג, ואילו הוא מויד
 52 היה, וטעות שלישית הוא טועה, שהרי אינה קולטת אלא אדם,
 53 והוא מלאך הוא.
 54 הגמרא מביאה דין לגבי קבורה בערי מקלט: אמר רבי אבהו, ערי

1 אליבא דרבי אליעזר כולי עלמא לא פליגי - כלומר, מאן דאמר מזה - ודאי כרבי יהושע אמר ולא כרבי אליעזר, דאליבא דרבי אליעזר ליכא למאן דאמר מזה, כיון דלגבי עבודותיו
2 אמר פסולת למפרע - ודאי אין זה כהן, כי פליגי אליבא דרבי יהושע - כלומר, אין אנו צריכין לומר מאן דאמר בטלה כרבי אליעזר ולא כרבי יהושע, דאליבא דרבי יהושע איכא
3 למישרי דפליגי. פועל ידיו תרצח - עבודותיו כשירות, אבל לענין שאר דבריו אינו כהן. טעה יואב - בדרשא ד'מעט מזובח תקחנו' ולא מעל מזובח, וכסבור דהיינו מעל מזובח. מזבח
4 בית עולמים - דכתיב "מזבח", המיוחד לי. הכי גרסינן: והוא תפס במזבח של במה, שעשה דוד לפני הארון שהיה באהל אשר נטה לו דוד בעיר דוד, כדכתיב "וינס יואב אל אהל
5 ה'" ומצניז בדבריו הימים שעשה דוד מזבח
6 לפניו. ואי אפשר לומר מזבח של שילה, שהוא
7 היה בימי דוד ושלמה היה בגבעון. שרו של רופי
8 - סמאל, שירבח לבצרה. שבתחלה יפרע ממנו
9 כשיגיע הקץ להחרב, כדכתיב (ישעיהו כד)
10 "יפקד ה' על צבא המרום במרום" ואחר כך
11 "על מלכי הארמה על הארמה". חמוץ בגדים -
12 מדרשו של סמאל. ואף על פי שאין המלאכים
13 בשר ודם כתב בו הכתוב כעין הריגת האדם, לא
14 לשכר אלא האון מה שהיא יכולה לשמוע. לא
15 נתנו לבקורה - ללוים שהן שלהם. תיפוק ליה
16 - דאין בתוך בית במגרש דאם כן היה ליה
17 מגרש עיר. אין עושין - שדה של לויים. מגרש
18 - שנתנו ללוים אלפים אמה סביב העיר,
19 כדכתיב (במדבר לה) "ומדותם מחוץ לעיר",
20 וכתוב "מקרי העיר ורוחצה אלף אמה" וגו', הא
21 כיצד? אלף אמה מגרש שאין בו לא בית ולא
22 שדה, והשאר שדות וכרמים. למחילות - תחת
23 הקרקע, שאין אוכלות במגרש כלום מלמעלה,
24 ואי לא דכתיב "בה" ולא בתחומה - הייתי
25 אומר ידור בתחומה במגרש. ורצח - איכא
26 לפרושי לשון ציור כמו (שמות לו) "ועשה
27 בצלאל ואהליאב", ואיכא לפרושי לשון רשות
28 כמו "ועשה ה' להם" וגו' (דברים לא). סופו
29 חמור מתחלתו - סופו - צאתו חוץ לתחום,
30 תחלתו - הרציחה. אב שהרג את הבן - בנו
31 השני נעשה גואל הדם של אביו, והורג את
32 אביו. הא דתניא נעשה - רבי יוסי הגלילי היא,
33 דאמר: מצוה לגואל הדם. לכל אין הבן נעשה
34 וכו' - לכל עבירות שבתורה אין הבן נעשה
35 שליח בית דין על אביו, לא להלקותו ולא
36 לזכותו, חוץ ממסית. הכי גרסינן: אלא לא קשיא
37 הא בבנו ואב בכנו - הא דתניא: אין בנו
38 נעשה גואל הדם - בבנו של רוצח קאמר, והא
39 דתניא: בנו נעשה לו גואל הדם - בבנו של
40 הרוצח קאמר, שהוא בן בנו של רוצח ואינו מוחרג
41 על כבודו. משנה - הכל הולך אחר תוקף -
42 אפילו הוא בעיקרו שבתוך התחום - הרי הוא
43 כיוצא חוץ לתחום. ואם עיקרו חוץ לתחום ונפו
44 בתוך התחום - אף העיקר קולט. גמרא אילן
45 שהוא עומד בפנים - בירושלים. ולענין אבילות
46 מעשר שני בירושלים היא שנויה. מכנגד החומה
47 וכו' - אלמא, לא נופו שדינן בתר עיקר, ולא
48 עיקר בתר נוף. בחומה תלת החמטא: דכתיב
49 (דברים יב) "לפני ה' אלהיך תאכלנו". בדידה
50 תלת החמטא - דכתיב (במדבר לה) "כי בעיר
51 מקלטו ישב, ונפו ואי לדידה יותר מעיקר.
52 בירושלים - לענין מעשר - הלך אחר התוף.
רבי

1 אילן שהוא לפנים מכנגד החומה ולפנים
2 כלפנים - תימה: דבשלהי "כיצד
3 עולין" (פסחים פה, ב) אמרין דגגת לאא נתקדשו,
4 ואם כן (הוה) מעשר שני אין אוכלין על האילן!
5 ויש לומר: דמיירי שענפיו מועטין שאין בהן
6 ארבעה, דלא חשיבו, והוי כאילו עומדת באויר
7 כנגד הקרקע. עוד יש לומר: דמיירי ואפילו
8 באילן שענפיו מרובין, ואייר ירושלים כירושלים.
אימור

אליבא דרבי אליעזר כולי עלמא לא פליגי, כי פליגי
- אליבא דרבי יהושע; מאן דאמר מזה - כרבי
יהושע. ומאן דאמר בטלה - עד כאן לא קאמר רבי
יהושע התם, דכתיב "ברך ה' חילו ופעל ידיו תרצה"
- אפילו חללין שבו, אבל הכא - אפילו רבי יהושע
מוצה. "נגמר דינו" וכו'. אמר רב יהודה אמר רב:
שתי מעיות מעה יואב באותה שעה, דכתיב "וינס
יואב אל אהל ה' ויחזק בקרנות המזבוח", מעה -

שאינו קולט אלא גגו, והוא תפס בקרנותיו. מעה - שאינו קולט אלא מזבח בית עולמים,
והוא תפס מזבח של שילה. אביו אומר: ביהא נמי מוטעא מעה - מעה שאינו קולט אלא
כזה ועבודה בידו, והוא זר היה. אמר ריש לקיש: שלש מעיות עתיד שרו של רומי לטעות,
דכתיב "מי זה בא מאדם חמוץ בגדים מבצרה", טועה - שאינה קולטת אלא בצד והוא
גולה לבצרה, טועה - שאינה קולטת אלא שונג והוא מזיד היה, טועה - שאינה קולטת אלא
אדם והוא מלאך הוא. אמר רבי אבהו: ערי מקלט לא נתנו לבקורה, דכתיב "ומגורשיהם
היו לכהתם ולרביםם ולכל חתם" - לחיים נתנו ולא לבקורה. מיתבי: "שמה" - שם
תהא דירתו, שם תהא מיתתו, שם תהא קבורתו! - רוצח שאינו דגלי ביה רחמנא. "בשם
שהעיר קולטת" וכו'. ורמיננהו: "וישב בה" - בה, ולא בתחומה! אמר אביו: לא קשיא,
כאן - לקלוט, כאן - לדור. לדור? תיפוק ליה דאין עושין שדה מגרש, ולא מגרש שדה,
לא מגרש עיר, ולא עיר מגרש! אמר רב ששת: לא נצרכה אלא למחילות. "רוצח שפיצא
חוץ לתחום" וכו'. תנו רבנן: "רוצח גאל הדם את הרצח" - מצוה ביד גואל הדם. אין
גואל הדם - רשות ביד פל אדם, דכרי רבי יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר: רשות ביד
גואל הדם, וכל אדם חייבין עליו. מאי טעמא דרבי יוסי הגלילי - מי פתיב "אם רצח"?
- ורבי עקיבא: מי פתיב "רוצח"? אמר רב זוטרא פר טוביה אמר רב: רוצח שפיצא חוץ
לתחום, ומציא גואל הדם והרגו - נהרג עליו. כמאן? לא פרי יוסי הגלילי ולא פרי
עקיבא! - הוא דאמר פי האי תנא, דתניא, רבי אליעזר אומר: "עד עמדו לפני העדה
למשפט", מה תלמוד לומר? לפי שאומר "רוצח גאל הדם את הרצח", יכול מיד? תלמוד
לומר "עד עמדו לפני העדה למשפט". ורבי יוסי עקיבא, האי "עד עמדו לפני העדה
למשפט" מאי דרשי ביה? - ההוא מיכעני ליה לכדתניא, רבי עקיבא אומר: מנן לסנהדרין
שראו אחר שהרג את הנפש, שאין ממתין אותו עד שיעמוד בבית דין אחר? תלמוד
לומר "עד עמדו לפני העדה למשפט" - עד שיעמוד בבית דין אחר. תנו רבנן: "אם יצא
יצא הרצח", אין לי אלא במוזר, בשונג גולה, אף סופו - במוזר נהרג בשונג גולה. תני
מתחלתו, מה תחלתו - במוזר נהרג בשונג גולה, אף סופו - במוזר נהרג בשונג גולה. תני
קרא: אב שהרג - בנו נעשה לו גואל הדם, ותניא אידך: אין בנו נעשה לו גואל הדם.
לימא הא רבי יוסי הגלילי והא רבי עקיבא? - ותקפרא, בין למאן דאמר מצוה בין למאן
דאמר רשות, מי שרי? והאמר רבה בר רב הונא, וכן תנא דבי רבי ישמעאל: לכל אין
הבן נעשה שליח לאביו להפנותו ולקללתו, חוץ ממסית, שהרי אמרה תורה "לא תחמל ולא תכסה עליו"! אלא, לא קשיא:
הא - בבנו, והא - בכנו. משנה אילן שהוא עומד בתוך התחום ונפו נוטה חוץ לתחום, או עומד חוץ לתחום ונפו
נוטה בתוך התחום - הפל הולך אחר הנוף. גמרא ורמיננהו: אילן שהוא עומד בתוך התחום ונפו נוטה חוץ לתחום, או עומד בתוך
ונוטה לפנים, מכנגד החומה ולפנים - כלפנים, מכנגד החומה ולחוץ - כלחוץ! - מעשר אערי מקלט קא רמי? מעשר בחומה
תלה רחמנא, ערי מקלט בדידה תלה רחמנא, בנופו - מתדר ליה, בעיקרו - לא מתדר ליה. ורמי מעשר אעשר, דתניא:
בירושלים הלך אחר הנוף, בערי מקלט הלך אחר הנוף! אמר רב כהנא: לא קשיא: הא - רבי יהודה, והא - רבנן, דתניא,
רבי

אימור דשמעת ליה לרבי יהודה לחומרא — וצריך עיון. מנא ליה דלא אמרין גם להקל? ויש לומר: דמסברא אית ליה דלא פליגי רבי יהודה ורבנן כולי האי כי אם בחומרא בעלמא. **גבי** מעשר לחומרא עיקרו בחוץ ונופו בפנים כי היכי דבנפו לא מצי פריק בו — פירוש: לא אולין בתר נוף לקולא. לומר דכי היכי דבנפו דבפנים מצי אכיל בלא פרייה — הכי

רבי יהודה — לענין מעשר אמרה למילתיה. הלך אחר פתחה — כולה בפנים ופתוחה לחוץ — כלחוץ, כולה בחוץ ופתוחה לפנים — כלפנים. **באילן** הלך אחר נופו — ומתניתין הדבא וברייתא — רבי יהודה, ומתניתין דאילן שהוא עומד בפנים בו — רבנן, ושניא קמא ליתא. **אימור** דשמעת ליה בו — כלומר, היכי בית לאוקמא להא דתניא בירושלים

רבי יהודה אומר: במערה - הולך אחר פתחה, באילן - הולך אחר נופו. - **אימור** דשמעת ליה לרבי יהודה **גבי מעשר לחומרא: עיקרו בחוץ ונופו בפנים** - פי היכי דבנפו לא מצי פריק, **עיקרו מבפנים ונופו בחוץ** - פי היכי דבנפו לא מצי אכיל בלא פרייה, **אלא גבי ערי מקלט, בשלמא עיקרו בחוץ ונופו בפנים** - פי היכי דבנפו לא מצי קטיל ליה, **בְעִיקְרוּ נְמוּ לֹא מְצִי קְטִיל לִיה**. **אֵלָּא עִיקְרוּ בְּפָנִים וְנוֹפוּ בְּחוּץ**, **כִּי הֵיכִי דְבָנְפוּ מְצִי קְטִיל לִיה** - **נְמוּ מְצִי קְטִיל לִיה?!** **הָא גְּוַאי קְאִי! אִמְר רְבָא: בְעִיקְרוּ - דְּכוּלֵי עֲלָמָא לֹא פְּלִיגֵי דְלָא מְצִי קְטִיל. קְאִי בְּנוֹפוּ וְיֻכּוּל לְהוֹרְגוּ בְּחַצִּים וּבְצַרוּרוֹת - דְּכוּלֵי עֲלָמָא לֹא פְּלִיגֵי דְמְצִי קְטִיל לִיה**. **פִּי פְּלִיגֵי - בְּמַהוּ עִיקְרוּ דְרָגָא לְנוֹפוּ, מִרְ סָבְר: הוּוּ עִיקְרוּ דְרָגָא לְנוֹפוּ, וְמִרְ סָבְר: לֹא הוּוּ עִיקְרוּ דְרָגָא לְנוֹפוּ**. **רַב אָשִי אָמַר: מֵאֵי "אֲחֵר הַנוֹף" - אֵף אַחַר הַנוֹף. מִשְׁנֵה הַרְג פְּאוּתָה הַעִיר - גּוֹלָה מִשְׁכֻּנָה לְשְׁכֻנָה. וְגַן לֹו גּוֹלָה מְעִיר לְעִיר. גְּמֵרָא תַנּוּ רַבְנָן: "וְשִׁמְתִי לָךְ מְקוֹם" וְגו', וְגַם שְׁמָה". מִלְמַד שְׁהוּוּ יִשְׂרָאֵל מְגִלֵין בְּמִדְבָר, לְהִיבֵן מְגִלֵין - לְמַחְנֵה לִיָּהּ. מִפְּאַן אָמְרוּ: בְּן לֹוֹי שְׁהָרַג - גּוֹלָה מִפְּלֵךְ לְפֵלֵךְ, וְאִם גְּלָה לְפִלְסוּ - פִּלְסוּ קוֹלְטוּ. אָמַר רַב אֲחָא בְרֵיהּ דְרַב אִיקָא: מֵאֵי קְרָא? "פִּי בְעִיר מְקֻלְטוּ יֵשֵׁב" - עִיר שְׁקֻלְטָתוּ כְּבָר. מִשְׁנֵה פִּיּוּצָא בּו רֹצֵחַ שְׁגָלָה לְעִיר מְקֻלְטוּ וְרֹצֵעוּ אַנְשֵי הַעִיר לְכַבְדּוּ - יֵאמֵר לְהֵם "רֹצֵחַ אָנִי". אָמְרוּ לוּ "אֵף עַל פִּי בֵן" - יִקְבַּל מְהֵן, שְׁנָאִמְר "וְזֶה דְבַר הַרֹצֵחַ".**

הלך אחר הנוף בו כרבי יהודה; הניחא אי תנא בה חדא: בירושלים הלך אחר הנוף, וכל תנא בה. בערי מקלט הלך אחר הנוף — מצית מוקמת לה כרבי יהודה, אבל השתא מאן ציית לך? אימור דשמעת ליה לרבי יהודה גבי מעשר באילן הלך אחר הנוף, משום דאיכא למימר לחומרא בין עיקרו בפנים ונופו בחוץ בין עיקרו בחוץ ונופו בפנים, דגבי מעשר איכא, בין בפנים בין בחוץ, חדא לחומרא וחדא לקולא: חומר בפנים מבחוץ — שבחוץ יכול לפדותו ובפנים אינו יכול לפדותו, דקלטי ליה מדיעות. וחומר בחוץ מבפנים — שאינו נאכל בחוץ בלא פרייה ובפנים אוכלו בלא פרייה, ואיכא למימר כי אמר רבי יהודה הלך אחר הנוף — לחומרא אמרה, כדמפרש ואזיל. עיקרו בחוץ ונופו בפנים בו — הלך אחר הנוף לענין פרייה. עיקרו בפנים ונופו לחוץ — הלך אחר הנוף לענין אכילה, דמשידי עיקרו בתר נופו, ואסור לאוכלו בעיקרו אלא אם כן פדאו מקודם שבנפס. **אילא בערי מקלט** — על כרחך עיקרו בפנים ונופו לחוץ לא משכחת לה אלא לקולא. אמר רבא בעיקרו כולי עלפא לא פליגי בו — לעולם דקאמ שמינתן. הא רבי יהודה הוא רבנן, דלרבנן לא שדינן לא נוף בתר עיקרו ולא עיקרו בתר נוף, לא במעשר ולא בערי מקלט, כדקתני קמייחא: מכנגד החומה ולפנים כלפנים. ורבי יהודה פליגי ואמר: שדי עיקרו בתר נופו. ודקאמרת דלמא לחומרא קאמר — אן נמי לחומרא אמרין לה לענין מעשר כדאמרן. ולענין מקלט, הדיבא דעיקרו בחוץ ונופו בחוץ דחומרא הוא — שדי עיקרו בתר נופו, ואם רוצח בעיקרו לא מצי קטיל ליה, והדיבא דעיקרו בפנים ונופו בחוץ, דקאמר בה רבי יהודה הלך אחר הנוף — לאו למשידי עיקרו בתר נופו ולמימר דכי היכי בנפו מצי קטיל ליה בעיקרו נמי מצי קטיל קאמר, דבעיקרו שבפנים כולי עלמא לא פליגי דלא מצי קטיל. והדיבא דקאי רוצח בנפו שבחוץ ויכול גואל הדם לעמוד חוץ לתחום ולהורגו בחצים ובצרורות — כולי עלמא לא פליגי דמצי קטיל, דלכולי עלמא נוף בתר עיקר לא שדינן. כי פליגי, דקאמר רבי יהודה הלך אחר הנוף — למהוי עיקרו דרגא לנופו, שיבס גואל הדם בתוך התחום ויעלה דרך העיקר ויהרגו בנפו קאמר. וכי דך קולא אית ליה לרבי יהודה, דהא לאו עיקר שדי בתר נוף, אלא כל חד כדקאי. **אם רבא אמר מאי אחר הנוף** — דקאמר מתניתין דהבא, וכן ברייתא בערי מקלט — אף אחר הנוף, ורבי יהודה היא וכולו לחומרא. ולענין מעשר — כדשנינן, ולענין מקלט — אף אחר הנוף קאמר, דהיבא דעיקרו בחוץ ונופו בפנים — שדי עיקרו בתר נופו לחומרא ולא תימא כדקאי קאי. אבל היבא דעיקרו בחוץ ונופו בחוץ — שדי עיקרו בתר עיקרו ולא מצי קטיל בנפו. ומשום דבכולי תלמודא שדינן נוף בתר עיקרו ולא מצי קטיל בנפו. וחור והרג באותה העיר בשונג גולה משכונה לשכונה — בתוך העיר, כי מן העיר אינו רשאי לצאת מפני ראשונה. וכן לוי — שהוא מיושבי העיר והרג בשונג — גולה מעיר לעיר, שהוא רשאי לצאת מן העיר, שלא גלה שם. גמרא ושפתי לך בחי"ך — כאן הבטיחו הקדוש ברוך הוא למשה שיוכה למצוה זו בחייה, שהבדיל שלש ערים. מקום פקוקפון — שתהא מחנה לויח קולטת. ואף עיר מקלט יהיו עיר ליה. פלך — מדינה. מאי קרא — דפלכו קולטו. ודמתניתין נמי, דקתני: גולה משכונה לשכונה. בעיר מקלטו — קרא יתירא הוא, דמצי למכתב "כי שם ישב". **גמרא** אם אמרו לו אף על פי כן — אנו רוצים לכבדך — יקבל מהם מעלים

בא למדק הא דפריכין: אלא עיקרו בפנים ונופו לחוץ הכא נמי דבעיקרו מצי קטיל? וקאמר דאף אחר הנוף הנוף קתני מתניתין, דגם אחר הנוף אולין היכי דהוי חומרא, כמו דעיקרו בחוץ ונופו בפנים דשדינן עיקרו בתר נופו ואף בעיקר לא מצי קטיל. הוא דהין דאולין בתר עיקר למישידיה נופו בתר עיקרו לחומרא, כגון בעיקרו בפנים ונופו לחוץ, דאף בנפו לא קטילין, דאולין בתר עיקרו. וקשה: דאם כן כי היכי דקתני הולך אחר הנוף דהיינו אף אחר הנוף — הוא דהין דהוא מצי למתני: הבל הולך אחר העיקר ועוד קשה. דהא לעיל גבי מעשר, כי קאמר דאולין בתר הנוף לחומרא, משמע דמכל מקום פשיטא ליה דדין נוף עצמו לא היה בטל כלל, ולא שדינן ליה בתר עיקרו כדפרישתי לעיל? ולכן נחא פירוש הרב רבינו מרדכי, ודאי דין נוף עצמו לא היה בטל לעולם גם לחומרא כדפרישתי. והכי קאמר: **אף אחר הנוף שדינן ליה עיקר לחומרא**. כמו עיקר עצמו לא היה בטל כלל, ולא שדינן ליה בתר עיקרו נמי לא מצי קטיל. הוא דהין דעיקר אויל בתר נפשיה, שיש לעיקר דין עצמו, כגון דעיקרו בפנים ונופו בחוץ, אף על גב דבנפו מצי קטיל כדפרישתי. דלעולם יש לו לנוף דין עצמו גם להקל, מכל מקום דעיקר מבפנים לא מצי קטיל, ולא שדינן עיקר בתר הנוף לקולא רק לחומרא. אבל הקונטרס פירש: אף אחר הנוף — משום דבכולי התלמוד שדינן לנוף בתר העיקר אצטריך למימר

הבא גבי מקלט דדימין שדינן עיקר בתר הנוף לחומרא. לפי זה נחא קצת הא דנקט אחר הנוף טפי מאחר העיקר. מיהו גם זה קשיא. דהא לענין מעשר לא שדינן לעולם בתר עיקרו כדפרישתי לעיל. לכן נחא לפירוש הרב רבינו מרדכי. **פִּלְסוּ קוֹלְטוּ** — קשה: דהא אמרין כבר גולה מפלך ולפלך! ועוד, הא קאמר: בן לוי גולה מעיר לעיר! ויש לומר: דאם גולה מעיר לעיר יהיה רשאי לילך בכל העיר ובתחומיה, ואם יגלה לפלכו — פלכו קולטו בו שלא יצא משכונה לשכונה.

דעיקרו בפנים ונופו בחוץ — שדי נופו בתר עיקרו ולא מצי קטיל בנפו. ומשום דבכולי תלמודא שדינן נוף בתר עיקר אצטריך הכא למימר דלענין מקלט זמנין שדינן עיקר בתר נוף לחומרא. **מִשְׁנֵה הַרְג בְּאוּתָה הַעִיר** — רוצח שגלה לעיר מקלט, חור והרג באותה העיר בשונג גולה משכונה לשכונה — בתוך העיר, כי מן העיר אינו רשאי לצאת מפני ראשונה. וכן לוי — שהוא מיושבי העיר והרג בשונג — גולה מעיר לעיר, שהוא רשאי לצאת מן העיר, שלא גלה שם. גמרא ושפתי לך בחי"ך — כאן הבטיחו הקדוש ברוך הוא למשה שיוכה למצוה זו בחייה, שהבדיל שלש ערים. מקום פקוקפון — שתהא מחנה לויח קולטת. ואף עיר מקלט יהיו עיר ליה. פלך — מדינה. מאי קרא — דפלכו קולטו. ודמתניתין נמי, דקתני: גולה משכונה לשכונה. בעיר מקלטו — קרא יתירא הוא, דמצי למכתב "כי שם ישב". **גמרא** אם אמרו לו אף על פי כן — אנו רוצים לכבדך — יקבל מהם מעלים

הבא גבי מקלט דדימין שדינן עיקר בתר הנוף לחומרא. לפי זה נחא קצת הא דנקט אחר הנוף טפי מאחר העיקר. מיהו גם זה קשיא. דהא לענין מעשר לא שדינן לעולם בתר עיקרו כדפרישתי לעיל. לכן נחא לפירוש הרב רבינו מרדכי. **פִּלְסוּ קוֹלְטוּ** — קשה: דהא אמרין כבר גולה מפלך ולפלך! ועוד, הא קאמר: בן לוי גולה מעיר לעיר! ויש לומר: דאם גולה מעיר לעיר יהיה רשאי לילך בכל העיר ובתחומיה, ואם יגלה לפלכו — פלכו קולטו בו שלא יצא משכונה לשכונה.

דעיקרו בפנים ונופו בחוץ — שדי נופו בתר עיקרו ולא מצי קטיל בנפו. ומשום דבכולי תלמודא שדינן נוף בתר עיקר אצטריך הכא למימר דלענין מקלט זמנין שדינן עיקר בתר נוף לחומרא. **מִשְׁנֵה הַרְג בְּאוּתָה הַעִיר** — רוצח שגלה לעיר מקלט, חור והרג באותה העיר בשונג גולה משכונה לשכונה — בתוך העיר, כי מן העיר אינו רשאי לצאת מפני ראשונה. וכן לוי — שהוא מיושבי העיר והרג בשונג — גולה מעיר לעיר, שהוא רשאי לצאת מן העיר, שלא גלה שם. גמרא ושפתי לך בחי"ך — כאן הבטיחו הקדוש ברוך הוא למשה שיוכה למצוה זו בחייה, שהבדיל שלש ערים. מקום פקוקפון — שתהא מחנה לויח קולטת. ואף עיר מקלט יהיו עיר ליה. פלך — מדינה. מאי קרא — דפלכו קולטו. ודמתניתין נמי, דקתני: גולה משכונה לשכונה. בעיר מקלטו — קרא יתירא הוא, דמצי למכתב "כי שם ישב". **גמרא** אם אמרו לו אף על פי כן — אנו רוצים לכבדך — יקבל מהם מעלים

56 פְּלִיגֵי - ומה שנחלקו רבי יהודה ורבנן אם הולכים אחר הנוף,
 57 בְּמִתְהוּ עֵיקְרוֹ דְּרִנְאָא לְנוֹפוֹ - באופן שאינו יכול להרגו בחיצים
 58 ובצורות, וצריך לעלות לאילן, אם עיקרו שבפנים ויכול לשמש
 59 מדרגה לעלות עליו ולהגיע לנוף שבחוץ, שיכנס גואל הדם בתוך
 60 העיר ויעלה על עיקרו כדי להורגו. מִדְּרִנְאָא - דעת רבי יהודה
 61 דְּהוּי עֵיקְרוֹ דְּרִנְאָא לְנוֹפוֹ - בהעיקר שבפנים יכול לשמש במדרגה
 62 לגואל הדם שיוכל לעלות בו בכדי להורג את הרוצח שבנוף, כיון
 63 שסוף סוף נמצא הרוצח בחוץ ולענין זה אמרה משנתנו שהולכים
 64 אחר הנוף. וּמִדְּרִנְאָא - דעת רבנן להחמיר דלא הוּי עֵיקְרוֹ דְּרִנְאָא
 65 לְנוֹפוֹ, שכיון שאין העיקר נמשך אחר הנוף, אסור לגואל הדם
 66 לעלות על העיקר שבפנים לצורך זה.
 67 רַב אֲשֵׁי אָמַר, אין כוונת משנתנו והברייתא שבין בעיקרו בפנים
 68 ונופו בחוץ ובין בנופו בפנים ועיקרו בחוץ, הולכים אחר הנוף,
 69 שהרי רק לגבי מעשר שייר לומר שהולכים בשני אופנים אלו
 70 אחר הנוף להחמיר, וכמו שביארה הגמרא לעיל, אולם לגבי ערי
 71 מקלט רק באופן שנופו בפנים ועיקרו בחוץ הולכים אחר הנוף
 72 לחומרא שאסור לו להרגו, אבל בעיקרו בפנים ונופו בחוץ אין
 73 הולכים אחר הנוף כלל, משום שאז הדבר הוא להקל, ואדרבה,
 74 בזה הולכים אחר העיקר, שאף בנוף אסור לו להורגו. וּמֵאִי - מה
 75 ששינונו בברייתא שבערי מקלט הולכים אחר הנוף, הכוונה שיש
 76 לילך אף אחר הנוף, והיינו באופן שנופו בפנים ועיקרו בחוץ,
 77 וכאמור, ואין הכוונה שתמיד אומרים כן.

משנה

78 משנתנו דנה ברוצח שחזר והרג בשוגג בעיר המקלט שגלה
 79 אליה, ובבן לוי שהרג אדם בעירו; רוצח שגלה לעיר מקלט וחזר
 80 והרג אדם בשגגה בְּאִתְּהָה הָעִיר עצמה, נתחייב שוב בגלות, אך
 81 כיון שאינו רשאי לצאת מעיר המקלט, גִּזְלָה מִשְׁכֻּנְהָ לְשִׁכְוֹנָה
 82 באותה עיר. וְכֵן לְוֵי הָאֵת מְעִיר הַמְּקַלֵּט, שהרג אדם בשגגה,
 83 גִּזְלָה מְעִיר מְקַלֵּט זו שהיה בה לְעִיר מְקַלֵּט אחרת, כיון שרשאי הוא
 84 לצאת מעירו, שהרי לא גלה אליה.

גמרא

85 שנינו במשנה שרוצח יכול לגלות באותה עיר מקלט עצמה
 86 משכונה לשכונה, וכן שערי הלויים קולטות כשאר ערי מקלט.
 87 הגמרא מביאה ברייתא שבה נתבאר המקור לדינים אלו: תַּנּוּ רַבִּי
 88 בְּרִייתָא, נאמר בתורה (שמות כ"א) וַיֹּאמֶר לֹא יָצֵדָה וְהָאֱלֹהִים אָנֹכִי
 89 לְיָדוֹ וְשִׁמְתִי לָךְ מִקּוֹם וְגו' אֲשֶׁר יָנוֹס שָׁמָּה, ויש לדרוש מהפסוק
 90 כמה דינים ברוצח הגולה לעיר מקלט. וְשִׁמְתִי לָךְ, דהיינו למשה,
 91 שאליו נאמר הפסוק, יש לפרש שהכוונה היא בְּתַיִדָּה, שנתבשר
 92 שעוד בחייו יזכה למצוה זו, להבדיל שלוש ערי מקלט. וממה
 93 שנאמר לָךְ מִקּוֹם לְמַדִּים שהמקלט יהיה מִמְּקוֹמָהּ, שמקומו של
 94 משה ושהיה לו, דהיינו מחנה לוי, יקלט את הרוצחים, וכן
 95 שערי המקלט יהיו ערי לויים. ומה שנאמר אֲשֶׁר יָנוֹס שָׁמָּה, מִלְּמַד
 96 שְׁהוּ יִשְׂרָאֵל מְגֻלֵּין את אלו שרצחו, עוד בהיות ישראל בְּמִדְבָּר,
 97 קודם שנכנסו לארץ. לְחִיבֵין הוּי מְגֻלֵּין אותם, והלא עדיין לא היו
 98 ערי מקלט, שלא הוברלו ערי המקלט אלא בארץ ישראל, אלא
 99 שהגלו אותם לְמִתְנַה לְוֵיָהּ, שהוא קולט את הרוצחים כעיר מקלט.
 100 עוד יש לדרוש ממה שנאמר וְשִׁמְתִי לָךְ מִקּוֹם, שאף לך דהיינו
 101 ללויים, יש דין גלות, וּמִבְּאֵן אָמְרוּ - (דרשון) כֵּן לְוֵי שְׁהָרְגוּ בעירו,
 102 שהיא עיר מקלט, גִּזְלָה מִמְּקַלֵּד לְפָלְגָה - מעיר מקלט זו לעיר מקלט
 103 אחרת. וְאִם גִּזְלָה לְפָלְגוֹ, כלומר, באותה עיר משכונה אחת
 104 לשכונה אחרת, פְּלָגוֹ קוֹלְטוֹ - שכונה זו שבעירו קולטתו, ואסור

1 רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, בְּמִתְהוּ שחלקה בתוך ירושלים וחלקה מחוץ
 2 לחומת ירושלים, הוּלְךָ אַחַר פְּתַחָהּ, שאם פתחה בירושלים נאכל
 3 בה מעשר שני אף בחלק הנמשך מחוץ לחומה, ואם פתחה מחוץ
 4 לחומה אין נאכל בה מעשר שני אף בחלק שבתוך ירושלים. וכן
 5 בְּאִילָן הַעוֹמֵד מחוץ לחומה ונופו נוטה אל תוך ירושלים או
 6 להיפך, הוּלְךָ אַחַר נוֹפוֹ, שאם נופו בירושלים אוכל בו מעשר שני
 7 גם בעיקרו אפילו הוא נמצא חוץ לחומה, ואם נופו מחוץ לחומה
 8 אין אוכל מעשר שני גם בעיקרו אפילו הוא נמצא בתוך ירושלים.
 9 וכיון שמצינו ששיטת רבי יהודה שהולכים אחר הנוף, יש לנו
 10 לפרש שאף משנתנו והברייתא השנויה לעיל (ע"ה) שהתפרש בהם
 11 שהולכים אחר הנוף, בשיטת רבי יהודה נשנו. ולפי זה מיושב
 12 שהמשנה המובאת לעיל לגבי מעשר ש'כנגד החומה ולפנים
 13 כלפנים וכנגד החומה ולחוץ כלחוץ ואין הולכים אחר הנוף,
 14 נשנית בשיטת רבנן החולקים על רבי יהודה.

15 מקשה הגמרא: אִימור דְּשִׁמְתָהּ לִיה - אימתי שמעת לרבי יהודה
 16 שהולכים אחר הנוף, גְּבִי מַעֲשֵׂה, שבו יש לפרש כוונתו שהולכים
 17 אחר הנוף רק לְחוּמְרָא בין אם הנוף בפנים ובין אם הנוף בחוץ, אם
 18 עֵיקְרוֹ של האילן בְּחוּץ וְנוֹפוֹ בְּפְנִים, מחמירים ואומרים דְּבִי הִיבִי
 19 דְּבְנָפוֹ לֹא מַצִּי פְּרִיק - כשם שמעשר הנמצא בנופו בירושלים
 20 אינו יכול לפדותו, כיון שאין פודים מעשר שני בירושלים, בְּעֵיקְרוֹ
 21 נְמִי לֹא מַצִּי פְּרִיק - כך גם מעשר הנמצא בעיקרו אין יכול
 22 לפדותו, שנמשך אחר נופו ובפנים ונאכלו גם עיקרו בפנים. וכן
 23 אם עֵיקְרוֹ של האילן בְּפְנִים וְנוֹפוֹ בְּחוּץ, כִּי הִיבִי דְּבְנָפוֹ לֹא מַצִּי
 24 אָכִיל בְּלֹא פְּדִיָּה - כשם שבנופו שמחוץ לירושלים אינו יכול
 25 לאכול מעשר שני אם לא יפדנו קודם לכן, בְּעֵיקְרוֹ נְמִי לֹא מַצִּי
 26 אָכִיל בְּלֹא פְּדִיָּה - כך גם מעשר הנמצא בעיקרו אינו יכול
 27 לאוכלו אם לא יפדנו קודם לכן מחוץ לירושלים, שנמשך אחר
 28 נופו שבחוץ ונאכלו גם עיקרו בחוץ. ויש שמענו לרבי יהודה
 29 שאמר שהולכים אחר הנוף גם להקל, שיוכל לפדות מעשר שני
 30 הנמצא בירושלים בעיקרו של אילן משום שנופו יוצא חוץ
 31 לירושלים, ושיוכל לאכול מעשר שני הנמצא מחוץ לירושלים
 32 בעיקרו של אילן משום שנופו בתוך ירושלים. אֵלֵּא גְּבִי עֲרִי מְקַלְטָא,
 33 מניין שגם בזה אמר רבי יהודה שהולכים אחר הנוף, הלא יש בזה
 34 גם קולא, שהרי בְּשִׁלְטָא - אמנם מובן הדבר שהולכים אחר הנוף
 35 כאשר עֵיקְרוֹ של האילן בְּחוּץ וְנוֹפוֹ בְּפְנִים, שבוהו אנו מחמירים
 36 על גואל הדם, דְּבִי הִיבִי דְּבְנָפוֹ לֹא מַצִּי קְטִיל לִיה - כשם שאילו
 37 היה הרוצח בנופו לא היה יכול להורגו, שהרי הוא בתוך התחום,
 38 בְּעֵיקְרוֹ נְמִי לֹא מַצִּי קְטִיל לִיה - כך גם כאשר הוא בעיקרו שמחוץ
 39 לתחום אינו יכול להורגו. אֵלֵּא באופן שעֵיקְרוֹ בְּפְנִים וְנוֹפוֹ בְּחוּץ,
 40 האם נאמר בדעת רבי יהודה דְּבִי הִיבִי דְּבְנָפוֹ מַצִּי קְטִיל לִיה -
 41 כשם שאם הרוצח נמצא בנופו יכול להורגו, בְּעֵיקְרוֹ נְמִי מַצִּי קְטִיל
 42 לִיה - גם אם הוא נמצא בעיקרו ויכול להורגו, כיון שנופו נמשך
 43 אל מחוץ לתחום, הֵא גְּוַאי קָאִי - הרי בפועל נמצא הרוצח בתוך
 44 התחום, ולא מסתבר שגם בכך הלך אחר הנוף להחמירו. להורג.
 45 אָמַר רַבָּא, אכן יש ליישב שמשנתנו נשנתה בדעת רבי יהודה אך
 46 אין כוונתה שדין העיקר הולך אחר הנוף אף להקל, אלא כאשר
 47 הרוצח עומד בְּעֵיקְרוֹ - בעיקר האילן הנמצא בפנים, דְּכּוּלֵי עֲלָמָא
 48 לֹא פְּלִיגֵי דְּלֹא מַצִּי קְטִיל - אין חולק בדבר, וגם רבי יהודה מודה
 49 שאין גואל הדם יכול להורגו, אף אם הנוף בחוץ, שהרי קולא היא
 50 לומר שיוכל להרגו, ואין הולכים אחר הנוף להקל. וכן כאשר
 51 הרוצח קָאִי - (עומד) בְּנוֹפוֹ שבחוץ וגואל הדם אינו צריך לעלות
 52 לאילן כדי להרגו, אלא יבול להורגו בְּחִיצִים וּבְצִרוּדוֹת שזירוק בו
 53 ממקום עומדו מחוץ לעיר, דְּכּוּלֵי עֲלָמָא לֹא פְּלִיגֵי דְּמַצִּי קְטִיל לִיה
 54 - אין חולק בדבר שמוותר לגואל הדם להורגו, שהרי הרוצח
 55 בחוץ, וודאי שאין הנוף הולך אחר העיקר אפילו להחמיר. כִּי

52 כלומר לשררה שהיתה בחזקתם והיה עתיד לרשת אותה, שאחר
 53 שהוא יוצא לחירות אינו מקבל שררה זו, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי
 54 מַאִיר אָמַר, אִם הוּא שָׁב לְמָה שֶׁהַחַיִּיקו אָבוֹתָיו, שְׁהֵי נֹאמַר
 55 בְּהַמְשַׁךְ הַפְּסוּק וְאֵל אַחֲזוֹת אָבוֹתָיו יָשׁוּב, וְיֵשׁ לְלַמּוּד שֶׁהוּא חוֹזֵר
 56 לְהִיטֵב בְּאָבוֹתָיו.
 57 הַבְּרִייתָא מְמַשִּׁיבָה לְבֹאֵר שֶׁמַּחְלוֹקֵת זֶה גַם בְּרוּצָה שְׁחֹזֵר מְגֻלּוֹתוֹ:
 58 וְכֵן בְּרוּצָה הַגּוֹלָה לְעִיר מְקַלְטָה, וְאִחֶר שְׂמַת הַכְּהֵן הַגְּדוֹל חוֹזֵר
 59 הַרוּצָה לְעִירוֹ, גַּם בּוֹה נַחֲלָקוּ רַבִּי מַאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה אִם חוֹזֵר
 60 לְשֵׁרָרָה שֶׁהַחַיִּיקו אָבוֹתָיו, שְׁהֵי גַבִּי עֵבֵד עֲבָרִי נֹאמַר וְיָשׁוּב אֶל
 61 מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֵל אַחֲזוֹת אָבוֹתָיו יָשׁוּב, וְכִשְׁהוּא (-הַפְּסוּק) אָמַר
 62 'יָשׁוּב' תִּיבָה זֶה מִיּוֹתֶרְתָּ, שֶׁהִיא דִּי לּוֹמַר 'וְשָׁב אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֵל
 63 אַחֲזוֹת אָבוֹתָיו', אֵלָּא תִּיבָה זֶה בֹּאֵה לְרַבּוֹת אֶת הַרְּוֹצָה, שִׁיְהִיה דִּינוֹ
 64 כְּדִין עֵבֵד עֲבָרִי, וְעַל כֵּן לְרַבִּי יְהוּדָה אֵינוֹ שָׁב לְשֵׁרָרְתּוֹ וְלְרַבִּי
 65 מַאִיר הוּא שָׁב אֵלֶיהָ.
 66 הַגְּמָרָא מְבֹאֵרָת כִּיצַד נִלְמַד דִּין רוּצָה מִדִּין עֵבֵד עֲבָרִי. מְבֹרַרַת
 67 הַגְּמָרָא: מַאִי - מַהוּ זֶה שֶׁאִמְרָה הַבְּרִייתָא יְכֵן בְּגוֹלָה, כְּלוֹמַר,
 68 כִּיצַד לְמַדִּים רוּצָה מִעֵבֵד עֲבָרִי. מְבֹאֵרָת הַגְּמָרָא: בְּדַתְנִינְיָא
 69 בְּבִרְייתָא, נֹאמַר בְּרוּצָה הַגּוֹלָה לְעִיר מְקַלְטָה (בְּמִדְבַר לֵה כח) 'כִּי בְּעִיר
 70 מְקַלְטוֹ יָשׁוּב עַד מוֹת הַכְּהֵן הַגְּדוֹל וְאַחֲרֵי מוֹת הַכְּהֵן הַגְּדוֹל יָשׁוּב
 71 הַרְּוֹצָה אֶל אֶרֶץ אַחֲזוֹתָיו, וְיֵשׁ לְדַרוֹשׁ מִהַפְּסוּק שֶׁרַק לְאֶרֶץ אַחֲזוֹתָיו
 72 הוּא שָׁב, וְאֵינוֹ שָׁב לְמָה שֶׁהַחַיִּיקו אָבוֹתָיו, דְּהֵינּוּ לְשֵׁרָרָה שֶׁהִיתה
 73 בִּידוֹ מְאֻבּוֹתָיו קוֹדֵם שְׁגָלָה, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מַאִיר אָמַר, אִם
 74 הוּא שָׁב לְמָה שֶׁהַחַיִּיקו אָבוֹתָיו, וְחוֹזֵר לְשֵׁרָרְתּוֹ הַרְּאֻשׁוֹנָה.
 75 הַגְּמָרָא מְסַיֶּמֶת לְבֹאֵר אֶת הַלִּימוּד מִעֵבֵד עֲבָרִי לְרוּצָה. אֹמַרְתָּ
 76 הַגְּמָרָא: גָּמַר - לְמַדִּים גְּזִירָה שׁוֹה 'שִׁיבָה' 'שִׁיבָה' מִהֶתֵּם - מִעֵבֵד
 77 עֲבָרִי, נֹאמַר כְּעֵבֵד עֲבָרִי 'אֵל אַחֲזוֹת אָבוֹתָיו יָשׁוּב', וְנֹאמַר בְּרוּצָה
 78 'יָשׁוּב הַרְּוֹצָה אֶל אֶרֶץ אַחֲזוֹתָיו, וְעַל כֵּן לְרַבִּי יְהוּדָה אֵין הַרוּצָה
 79 חוֹזֵר לְשֵׁרָרָה שֶׁהִיה בָּהּ, כִּשְׁם עֵבֵד עֲבָרִי אֵינוֹ חוֹזֵר לְשֵׁרָרְתּוֹ,
 80 וְכִמוֹ שֶׁדַּרְשׁ לְעִיל מִמָּה שֶׁנֹּאמַר בּוֹ 'וְשָׁב אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ' שֶׁרַק
 81 לְמִשְׁפַּחְתּוֹ הוּא שָׁב וְלֹא לְשֵׁרָרְתּוֹ, וְחֹזֵר לְרַבִּי מַאִיר שֶׁב הַרוּצָה
 82 אֵל הַשֵּׁרָרָה שֶׁהִיה בָּהּ, כִּשְׁם עֵבֵד עֲבָרִי שָׁב לְשֵׁרָרְתּוֹ, וְכִמוֹ
 83 שֶׁדַּרְשׁ לְעִיל מִמָּה שֶׁנֹּאמַר בּוֹ 'וְאֵל אַחֲזוֹת אָבוֹתָיו יָשׁוּב', שִׁיְשׁוּב
 84 לְהִיטֵב כְּאֲבוֹתָיו וְיִחְזַק בְּשֵׁרָרָה שֶׁהִיתה מֵהֶם בִּידוֹ, כִּךְ גַּם רוּצָה
 85 הַשָּׁב מִעִיר מְקַלְטָה חוֹזֵר לְשֵׁרָרְתּוֹ.

הדרן עלך אלו הן הגולין

פרק שלישי - אלו הן הלוקין

87 פרק זה עוסק בדיני מלקות. תחילה יתבאר על אלו עבירות חייבים
 88 מלקות, ובהמשך הפרק (כב. ואילך) יתבאר דיני המלקות וסדר
 89 ההלקאה.
 90

משנה

91 משנתינו מונה עבירות שעונשן מלקות, ואין המשנה מונה את כל
 92 העבירות שחייבים עליהן מלקות, אלא את אותם שיש בהם
 93 חידוש. ואלו הן הלוקין, תבא על אחותו, ועל אחות אביו, ועל
 94 אחות אמו, ועל אחות אשתו בזמן שאשתו חיה, ועל אשת אחיו
 95 לאחר שהתגרשה מאחיו, וכן הבא על אשת אחי אביו, ועל הנדה,
 96 אלמנה לבנה גדול, גרושה וחליצה לבנה גדולה, ממורת ונתינה
 97 לישראל, פת ישראל שנבעלה לנתין ולקמור - או לממור. אלמנה
 98 והיא גרושה - אשה שלאחר שהתאלמנה נישאה לאדם אחר

1 דין שני, מעלים היו ערי המקלט שָׁבֵר לְלוֹיִם, דְּהֵינּוּ הַלּוּיִים הֵיוּ
 2 מְשֻׁתָּכְרִים בְּעִרְיָהֶם עַל יַד שֶׁהַרוּצָחִים שִׁילְמוּ לָהֶם דְּמֵי שְׂכִירוֹת
 3 עַל הַבְּתִים שֶׁשִּׁכְּרוּ מֵהֶם בּוֹמֵן גְּלוֹתָם, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מַאִיר
 4 אָמַר, לֹא הֵיוּ מְעֻלִּים לְהֵן שָׁבֵר, אֵלָּא דְרוֹ בְּבִיתָהֶם בְּחַיִּים.
 5 דִּין שְׁלִישִׁי, וְאַחַר שְׂמַת הַכְּהֵן הַגְּדוֹל וְיֹצֵא הַרוּצָח מִעִיר מְקַלְטוֹ,
 6 חוֹזֵר לְשֵׁרָרָה שְׁהֵי בֵּת קוֹדֵם לְכֵן, שֶׁאִם הִיה נְשִׂיא אוֹ רֹאשׁ בֵּית אֲבִי,
 7 חוֹזֵר לְשֵׁרָרְתּוֹ זֶה דְּבָרֵי רַבִּי מַאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, לֹא הָיָה חוֹזֵר
 8 לְשֵׁרָרָה שְׁהֵי בֵּת.

גמרא

9 שנינו במשנה שנחלקו רבי מאיר ורבי יהודה אם הרוצחים היו
 10 משלמים שכר ללויים שבדירותיהם התגוררו. הגמרא מביאה
 11 שתי דעות במה נחלקו ומה הם טעמיהם: אָמַר רַב כְּהֵנָּא, מְחַלְלוֹת
 12 רַבִּי מַאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה אִם הֵיוּ הַרוּצָחִים מְעֻלִּים שְׂכָר לְלוּיִים, הִיא
 13 רַק בְּשֵׁשׁ עִירֵי הַמְּקַלְטוֹ, שֶׁנֹּאמַר בָּהֶם (בְּמִדְבַר לֵה יט) 'וְהָיוּ לָכֶם הָעָרִים
 14 לְמִקְלָט', וְנַחֲלָקוּ בְּפִירוֹשׁ תִּיבַת 'לָכֶם', דְּמַר סָבֵר - דַּעַת רַבִּי יְהוּדָה
 15 הִיא שֶׁ'לָכֶם' הַכּוּוּנָה שֶׁהָעָרִים תְּהִינָה לָכֶם לְקַלְיָהֶם, שֶׁתּוֹכְלוּ
 16 לְהַקְלֵט בָּהֶם מִפְּנֵי גּוּאֵל הַדָּם, אֲבָל אֵין לְלַמּוּד מִכַּאֵן שֶׁפְּטוּרִים
 17 מִלְּעוֹלֹת שְׂכָר לְלוּיִים, וְדַם סָבֵר - דַּעַת רַבִּי מַאִיר הִיא שֶׁיֵּשׁ לְדַרוֹשׁ
 18 אֶת תִּיבַת 'לָכֶם' שֶׁהַכּוּוּנָה הִיא שֶׁהָעָרִים נִיתְּנוּ לָכֶם, הַרוּצָחִים, לְכָל
 19 צָרְכֵיכֶם, שֶׁתּוֹכְלוּ לְדוֹר שֶׁ לֹא תִשְׁלֹם, וְכֵן זֶה בִּשְׁשׁ עִירֵי
 20 הַמְּקַלְטוֹ, אֲבָל בְּאַרְבָּעִים וְשִׁתַּיִם עִירֵי הַלּוּיִים, שֶׁגַם הֵיוּ קוֹלְטוֹת,
 21 דְּבָרֵי הַכָּל הֵיוּ הַרוּצָחִים מְעֻלִּין לָהֶם (-לְלוּיִים) שָׁבֵר עַל הַבְּתִים
 22 שֶׁהֵיו שׁוֹכְרִים מֵהֶם.

23 רבא חולק על דעת רב כהנא: אָמַר לִיה רַבָּא לְרַב כְּהֵנָּא, הָא וְדָא
 24 שְׁבִין לְרַבִּי מַאִיר וּבִין לְרַבִּי יְהוּדָה 'לָכֶם' לְכָל צָרְכֵיכֶם מְשַׁמְעֵי, וְעַל
 25 כֵּן וְדָא שְׁבַשְׁשׁ עִירֵי הַמְּקַלְטוֹ אֵינֶם מְעֻלִּים שְׂכָר לְלוּיִים, וְאֵין חוֹלֵק
 26 בּוֹה. אֵלָּא אָמַר רַבָּא, מְחַלְלוֹת רַבִּי מַאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה אִם הַרוּצָחִים
 27 הֵיוּ מְעֻלִּים שְׂכָר לְלוּיִים, הִיא בְּאַרְבָּעִים וְשִׁתַּיִם עִירֵי הַלּוּיִים,
 28 שֶׁנֹּאמַר בָּהֶם (וּבְרַס לֵה ו) 'וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לְלוּיִים אֶת שֵׁשׁ
 29 עִירֵי הַמְּקַלְטוֹ אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לְנֶסֶת שְׁמָה הַרְּצַח וְעַלֵּיהֶם תִּתְּנוּ אַרְבָּעִים
 30 וְשִׁתַּיִם עִיר', וְבֵא הַכְּתוּב לְהַשׁוּוֹת אֶת אַרְבַּעִים וְשִׁתַּיִם עִירֵי
 31 הַלּוּיִים לְשֵׁשׁ עִירֵי הַמְּקַלְטוֹ, וְנַחֲלָקוּ לְגַבִּי מִזֶּה הַשׁוּוֹ, דְּמַר סָבֵר -
 32 דַּעַת רַבִּי יְהוּדָה שְׂמָה שֶׁנֹּאמַר 'וְעַלֵּיהֶם תִּתְּנוּ אַרְבָּעִים וְשִׁתַּיִם עִיר'
 33 הַכּוּוּנָה הִיא שִׁיְהִיו כִּי הִנֵּךְ - כְּדִין שֵׁשׁ עִירֵי הַמְּקַלְטוֹ לְקַלְיָהֶם,
 34 שִׁיְקַלְטוּ אֶת הַרוּצָחִים, אֲבָל אֵין לְלַמּוּד מִזֶּה שֶׁהוּשׁוּ גַם בְּכֵךְ
 35 שִׁיְהִיו לְכָל צָרְכֵי הַרוּצָחִים כְּעִירֵי הַמְּקַלְטוֹ, וְדַם סָבֵר - דַּעַת רַבִּי
 36 מַאִיר שְׂמָה שֶׁנֹּאמַר 'וְעַלֵּיהֶם תִּתְּנוּ אַרְבָּעִים וְשִׁתַּיִם עִיר' הַכּוּוּנָה
 37 שִׁיְהִיו כִּי הִנֵּךְ - כְּדִין שֵׁשׁ עִירֵי הַמְּקַלְטוֹ, מִזֶּה הִנֵּךְ - כִּשְׁם שֶׁאֵלוֹ נִיתְּנוּ
 38 לָכֶם, הַרוּצָחִים, לְכָל צָרְכֵיכֶם, וְכֹאמֹר לְעִיל, שִׁיְוֹכְלוּ לְדוֹר שֶׁם
 39 לֹא תִשְׁלֹם, אִם הֵינִי נָמִי - גַּם אֵלוֹ, אַרְבַּעִים וְשִׁתַּיִם הָעָרִים, נִיתְּנוּ
 40 לָכֶם, הַרוּצָחִים, לְכָל צָרְכֵיכֶם. וְכֵן זֶה בְּאַרְבַּעִים וְשִׁתַּיִם עִירֵי
 41 הַלּוּיִים, אֲבָל בְּשֵׁשׁ עִירֵי הַמְּקַלְטוֹ, דְּבָרֵי הַכָּל לֹא הֵיוּ מְעֻלִּים לְהֵן
 42 שָׁבֵר, וְכִנְדַרְשׁ לְעִיל מִהַפְּסוּק 'לָכֶם' לְכָל צָרְכֵיכֶם, שֶׁאֵין חוֹלֵק
 43 בְּדַבֵּר.

44 שנינו במשנה שרוצח שחזר לעירו במות הכהן הגדול, חוזר לשֵׁרָרָה
 45 שְׁהֵי בֵּת כּוֹ דְּבָרִי רַבִּי מַאִיר, רַבִּי יְהוּדָה אֹמַר לֹא הִיה חוֹזֵר
 46 לְשֵׁרָרָה שֶׁהִיה בָּהּ.

47 הגמרא מביאה ברייתא המבארת את טעמי מחלוקתם, ובתחילה
 48 גמריא מחלוקת כעין זו לגבי עבד עברי שנשתחרר: תְּנוּ רַבָּנִין
 49 בְּבִרְייתָא, נֹאמַר לְגַבִּי עֵבֵד עֲבָרִי הַיּוֹצֵא בִּשְׁשׁ אוֹ בַּיּוֹבֵל (ויקרא כה
 50 ב) 'וְשָׁב אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ' וְאֵל אַחֲזוֹת אָבוֹתָיו יָשׁוּב, וְיֵשׁ לְלַמּוּד
 51 מִהַפְּסוּק שֶׁרַק לְמִשְׁפַּחְתּוֹ הוּא שָׁב, וְאֵינוֹ שָׁב לְמָה שֶׁהַחַיִּיקו אָבוֹתָיו,

1 מעלים היו שבר ללוים — פירוש: רוצחים הבאים ודרים שם צריכין להעלות מס וארנגא
 2 ללוים. דלא תימא גזירת המלך על הלויים לעכב אותם בעיר. לכם לכל צרכיכם
 3 — דאין צריכים להעלות שום דבר ללוים. גמר שיבה שיבה — נראה היינו דוקא לרבי
 4 מאיר, דאצטריך לגורה שוה, אבל לרבי יהודה — הא איכא קרא בהדיא גבי רוצח. ואם כן
 5 דא דקתני לעיל: וכן בגולה כו' — ממילתא דרבי
 6 מאיר הוא.

הדרן עלך אלו הן הגולין

7 ואלו הן הלוקין הבא על אחותו כו' — תנא
 8 ושיר: טמא שמימש, זר שאכל תרומה,
 9 ובעל מום שמימש, אונן מקריב, מזיח חושן, מבכה
 10 גחלה על גבי מערכה. אלא לא חשיב לאוי גירדי
 11 אלא באותן שיש בהן חידוש. והא דקא חשיב
 12 כריתות דאין בהן מיתת בית דין — לאשמועינן
 13 דאף על גב דאיכא כרת לוקין. ואין צריך למצוא
 14 בהם חידוש בהנך כריתות דקתני. ובקונטרס דחק
 15 למצוא בהם חידוש. אלמנה לבחן גדול נקט משום
 16 דבעי למיתני אלמנה וגרושה חייב משום שתי
 17 שמות.
 18 גרושה וחלוצה אינו חייב אלא אחת — פירש
 19 הקונטרס: משום גרושה, דחלוצה מייתי
 20 לה "ואשה גרושה", משמע לפירוש דבחלוצה
 21 לחודא איכא מלקות דאורייתא. וזה אינו. דהא
 22 אמרינן בפרק "עשרה יוחסין" (קדושין עה.א):
 23 אחות (חלוצה) דרבנן. והא דלעיל תנא חלוצה —
 24 אגב גרושה תניא. אי נמי, מכת מרדות דרבנן.
 25 ובדא, כיון דדייא גם גרושה — לוקה בה מלקות
 26 דגרושה, שהיא דאורייתא, ולא לקי מכת מרדות
 27 דרבנן.

רבי

הדרן עלך אלו הן הגולין

1 ואלו הן הלוקין: הבא על אחותו, ועל אחות אביו, ועל אחות אשתו,
 2 ועל אשת אחיו, ועל אשת אחי אביו, ועל הנדה. אלמנה לבחן גדול, גרושה וחלוצה
 3 לבחן הדיוט, ממורת ונתינה לישראל, בת ישראל לנתין ולממור. אלמנה וגרושה חייבין עליה
 4 משום שני שמות, גרושה וחלוצה אינו חייב אלא משום אחת בלבד. הפסוק שאכל את
 5 הקדש, והבא אל המקדש טמא, ואוכל חלב ודם ונתן ופגול וטמא, והשושט ומעלה בחוץ,
 6 והאוכל חמץ בפסח, והאוכל והעושה מלאכה ביום הכפורים, והמפסם את השמן, והמפסם
 7 את הקמורת, והפך בשמן המשחה, והאוכל נבילות ומריפות שקצים ורמשים. אכל טבל
 8 ומעשר ראשון שלא נמלה תרומתו, ומעשר שני והקדש שלא נפדו. כפיה יאכל מן הטבל
 9 ויהא חייב? רבי שמעון אומר: כל שהוא, והכמים אומרים: פיות. אמר להן רבי שמעון: אי
 10 אתם מודים לי באוכל נמלה כל שהוא שהוא חייב? אמרו לו: מפני שהיא כפרייתה. אמר
 11 להן: אף חטה אחת כפרייתה. גמרא חייבי כריתות קא תני, חייבי מיתות בית דין לא
 12 קתני, מתניתין מני? רבי עקיבא היא. דתניא: אחד חייבי כריתות ואחד חייבי מיתות בית דין

ישנו

1 שוחט יליפני בובחים בפרק "השושט והמעלה" (קרא). איכא דיליף מ"לא יזבח עוד" וגו' ואיכא דיליף לה מגזירה שוה דהבאה הבאה, שוחט ממעלה. האוכל ביום הכפורים — ויליף
 2 אודרתיה בפרק בראא דיומא (א.א.א), תפסם את השמן — העושה שמן בדומת שמן המשחה. ואודרתיה — "ובמתכותה לא תעש מנוחה" (שמות ל). וכן בקטורת — "ובמתכותה
 3 לא תעש לכם" (שם). והפך בשמן המשחה — מאותו עשה משה במדבר, דכתיב "על בשר אדם לא ייסך" (שם). אבל טבל — אודרתיה מ"לא יחלו את קדשי בני ישראל אשר
 4 יירמו" — בעתדין לתרום הכתוב מדבר. והכי מפרש לה בסנהדרין ב"אלו הן הנשרפין" (א.א.א). ומעשר ראשון שלא נמלה תרומתו — אף הוא טבל, ומעשר שני שלא נפדה הוא אוכל
 5 חוץ לירושלים, וכתיב "לא תוכל לאכול בשעריך" וגו' (דברים יב). הקדש שלא נפדה — אודרתו אינו מפורשת כל כך. ונראה בעיני דמחבא אתא. דתניא (שהרד"ק שו"ת) חויד במעילה,
 6 רבי אומר: במיתה, והכמים אומרים: באזרה. ואמרינן: מאי טעמיה דרבי? אתיא "חטא" "חטא" מתרומה. ורבנן — מיעט רחמנא "ומתו בו" ולא במעילה. ממיתה הוא דמעטיה, וגזירה
 7 שוה בקיימא קיימא, וילפינן אזרה דמעילה מאזרה דתרומה דכתיב בה "וכל זו לא יאכל קדש". ורוב הלכות מעילה היא למדה מתרומה בתורת כהנים בגזירה שוה זו. באוכל
 8 נמלה נסינן שהוא חייב — משום "שרץ השורץ על הארץ". גמרא חייבי כריתות קתני — כל חייבי כריתות שאין בהן מיתת בית דין וחזרו במשנתנו לענין מלקות, ואחד מכל
 9 חייבי מיתות בית דין לא החזיר בה ללקות את התרו בו למלקות.

ישנו

1 מעלים היו — הערים שבר ללוים שרוצחים שוכרים מהם את בני הדירה. חוזר לשירה
 2 שהיה בה — אם היה נשיא או ראש בית אב, חוזר לגולתו כשישוב לעירו במיתת כהן
 3 גדול. משנה מחלוקת נפש — ערי מקלט. לכם — לרוצחים נאמר "היו לכם הערים
 4 למקלט". ושב אל משפחתו — בעבד עברי כתיב, כשיצא חפשי בשש או ביובל. למה
 5 שהוחזקו אבותיו — לשררה. אל אחות אבותיו
 6 באבותיו — סיפא דמילתיה דרבי מאיר היא, ו
 7 ומביא ראייה לדבריו מסוף הגמרא שחזר
 8 לגולתו, שנאמר "ואל אחות אבותיו" — אל
 9 כל חזקת אבותיו. וכן בגולה — במחלוקת בעבד
 10 עברי כך מחלוקת ברוצח שגלה חוזה במיתה
 11 הכהן. ומחבא יליף, דכשהוא אומר כאן "ישוב"
 12 קרא יתירא, דמצי למכתב "ישב אל משפחתו
 13 ואל אחות אבותיו" ולשוק. לרבות את הרוצח
 14 — דמופנה לרין הימנו גזירה שוה: נאמר כאן
 15 "ישוב" ונאמר ברוצח "ישוב הרוצח אל ארץ
 16 אחותו", כדמפרש ואיל: מאי וכן בגולה?
 17 ומסקנא: גמר שיבה שיבה מהתם.

הדרן עלך אלו הן הגולין

18 משנה אלו הן הלוקין — אלו לאו דוקא,
 19 תנא ושיר לוקין טובא. אלא תנא
 20 חייבי כריתות לאשמועינן דיש מלקות בחייבי
 21 כריתות, ותנא אלמנה וגרושה לאשמועינן
 22 אלמנה וגרושה חייב עליה משום שתי שמות
 23 וכו', ותנא טבל ומעשר ראשון שלא נטלה
 24 תרומתו דלא מפרש לאו דידהו בהדיא, וכן
 25 הקדש שלא נפדה. ואידי תנא הקדש תנא
 26 ומעשר שני בהדיא, דתרווייהו מלקות דידהו
 27 משום מחוסרי פרייה. וכן ברובן יש דבר חדש.
 28 נתינה — מן הגבעונין היא, ומלקות משום
 29 "לא תתחנן בם" (דברים ז). אלמנה וגרושה
 30 — שנתאלמנה מאיש אחד ונתגרשה מאיש
 31 אחר, חייב עליה שתי מלקות משום שתי
 32 שמות, משום שתי אזרות, ששתיהן
 33 מפורשות במקרא ואזרה אתרוייהו קיימא.
 34 גרושה וחלוצה — גרושה והיא חלוצה —
 35 אינו חייב עליה אלא משום גרושה.
 36 שהחלוצה אינה כתובה, אלא מרביא מיייתין
 37 לה דתניא בקדושין (עה.א): "גרושה", אין לי
 38 אלא גרושה, חלוצה מניין? תלמוד לומר
 39 "ואשה". טמא שאכל את הקדש — אודרתו
 40 מפרש בגמרא. נותר — כתיב ביה (שמות טז)
 41 "ושרפת את הנותר באש לא יאכל כי קדש
 42 הוא", ואזרה פגול נמי מהבא, מדכתיב "כי
 43 קדש הוא", כלומר מפני שהוא קדש שנפסל,
 44 למדנו מכאן כל שבקדש פסול, בא הכתוב ליתן
 45 לא תעשה על אכילתו, והכי אמרינן לקמן.
 46 ואזרה טמא — "והבשר אשר יגע בכל טמא
 47 לא יאכל" (ויקרא ז). והשושט — קדשים בחוץ,
 48 וא המעלה קדשים בחוץ, אזרה מעלה —
 49 "השמר לך פן תעלה" וגו' (דברים יב). אזרה

1 רבי יצחק אומר חייבי כריתות בכלל היו — פירש בקונטרס: בכלל כל העריות, דכתיב
2 "ונכרתו (כל) הנפשות". ולמה יצא כרת באוחותיו — דכתיב "ואיש אשר יקח את
3 אחותו". וקשה: הדיה לו לומר דאחותו בכלל כל העריות היתה; לכן נראה לפרש:
4 דחייבי כריתות בכלל מלקות, דהוּא גמירין דבכל לאו איכא מלקות מן "הדיה אם בן
5 הכות הרשע". ולמה יצאת כרת באחותו, שהרי
6 אוחותיו כותבה היתה עם העריות כ"אחרי מות"
7 — "ונכרתו הנפשות" אלא לכן יצאת ב"קדושים"
8 — לדונן בכרת ולא במלקות, כלומר אין חייבי
9 כריתות לוקין.
10 רבי יצחק אומר חייבי כריתות כו' — וקשה:
11 לרבי יצחק, לאו דכל כריתות למה לי?
12 דהא דאינן הנפשות לית ביני אחרות ושמיא יש
13 לומר דנכתבו לעונש יתירא, מידי דהוּא אלאו
14 שבכללות ולא הניחק לעשה.
15 ורבי עקיבא מאי טעמא — נמי דאם חייבי
16 מיתות אם עשו תשובה אין בית דין של מטה
17 מחליק לה, ומה בקר? וליבעד ליה תרתי.
18 ברשעיה הנפשות לית ביה הכותב מדבר
19 — וטעמא דרבי עקיבא משום "כדי
20 רשעתו". ולפי זה בחייבי מיתות דלא התרו
21 בו למיתה, דליכא מיתה, והתרו בו למלקות,
22 והשאת ליכא אלא רשעה המלקות — לקי.
23 וקשה דבעלמא (שבת קנדא) פריך גבי לאו
24 דמחבר לא שניתן לאזהרת מיתת בית דין הוא
25 ואין לוקין עליו, ואף כי ליכא התם רשעה דמיתה;
26 ויש לומר: הרתם היינו כרביא, דמוקי למלתייה
27 דרבי עקיבא בהתרו בו למלקות, ואפילו הכי לא
28 לקי, דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין ואין
29 לוקין עליו.
30 מה עבודה זרה שב ואל תעשה אף כו' —
31 לאפוקי הני דהוי קום ועשה. וקשה: דאם
32 כן מה אמר פרק בתרא דערוובין (גא): לרבי
33 עקיבא דאמר כי כתיב "ושמרת את החוקים"
34 לפסת, ואי איתא לרבי אבין דאמר "השמר" לא
35 תעשה הוא, הא נתנן (כריתות ב,א): פסח אין
36 לו קרבן מפני שהוא קום ועשה, ואם איתא
37 קום ולא תעשה הוא, ומאי פריך? הא מכל
38 מקום אינה דומיא דעבודה זרה דהוי שב ואל
39 תעשה, וזה מה שתעשה! ויש לומר: דמכל מקום
40 קשה
41 מ"לעניד!" — דנין "לעני" מ"לעניד", ואין דנין "מעני" מ"לעניד" — ומאי נפקא מיניה?
42 והא תנא דבי רבי ישמעאל: "ישב הפה" "ובא הפה" — זו היא שיבה וזו היא ביאה!
43 ועוד, לגמור "מעני" מ"לעני", דהא גמור "לעני" מ"לעניד"! קבלה מיניה רבי שמואל בר
44 רב יצחק: "כדי רשעתו" — משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי
45 רשעיות — ברשעה המסורה לבית דין הפתוח מדרב. רבא אמר: אתרו ביה לקטלא — פולג
46 עלמא לא פליגי דאין לוקה ומת. כי פליגי — דאתרו ביה למלקות, רבי ישמעאל סבר:
47 לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין — לוקין עליו, ורבי עקיבא סבר: לאו שניתן לאזהרת
48 מיתת בית דין — אין לוקין עליו. ורבי עקיבא, אי הכי חייבי כריתות נמי, לאו שניתן
49 לאזהרת כרת הוא! אמר ליה רב מרדכי לרב אשי, הכי אמר אבימי מהרורגא משמיה
50 דרבא: חייבי כריתות לא צריכי התראה, שהרי פסח ומילה ענש אף על פי שלא הוהיר.
51 — ורלמא אזהרה לקרבן, דהא פסח ומילה דלית בהו אזהרה לא מיתתי קרבן! — התם
52 לאו היינו מעמא, אלא משום דאיחשק כל התורה פולח לעבודה זרה: מה עבודה זרה —
53 שב ואל תעשה, אף כל — שב ואל תעשה, לאפוקי הני דקום עשה. רבינא אמר: לעולם
54 כדאמרין

— אין הטעם בשביל שאין בהם אזהרה, אלא בשביל שהם מצות עשה, דחוקשה כל התורה כולה לענין קרבן לעבודה זרה, שנאמר בפרשת "שלח לך אנשים" אצל קרבן עבודה זרה
"תורה אחת יהיה לכם לעשה בשגגה" — כאן חוקש כל עבירות שבתורה בשגגתן לעבודה זרה לענין קרבן: מה עבודה זרה כרת של על דבר שהוא שב ואל תעשה כן, והוא עמד
ועשאו — אף כל שב ואל תעשה. אבל כרת של עמוד ועשה והוא ישב ולא עשה — אין בו קרבן, ופסח ומילה עמוד ועשה הוא. אבל חייבי כריתות בגון "אשר יעשה מכל (אלה)
(התועבות האלה) ונכרתו" (ויקרא יח) — לשון שב ואל תעשה הוא, ואפילו לא נאמר בו אזהרת לאו היה קרבן בא עליו.

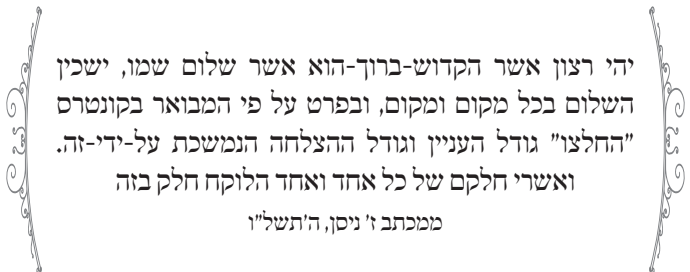

1 בית דין נמי נקמם - נלמד אותם בגזירה שוה 'מעני' מ'לעניד'.
 2 מתרצת הגמרא: דנין גזירה שוה 'לעני' מ'לעניד' שהתיבות דומות
 3 ויש ביניהם רק הבדל אחד בסיום התיבה, ואין דנין 'מעני'
 4 מ'לעניד', שאין התיבות שוות, גם בתחילתן וגם בסופן.
 5 מקשה הגמרא: ומאי נפקא מיניה - ומיה בכך שאין התיבות דומות,
 6 והא תנא דבי רבי ישמעאל, 'ושב הכהן' (ויקרא יד לט) 'וצא הכהן' (ויקרא
 7 יד מד), זו היא שיבה וזו היא ביאה, כלומר, דורשים תיבות אלו
 8 בגזירה שוה לענין נגעי בתים, משום שמשמעות שתיכן אחת היא,
 9 והוא הדין כאן אפשר ללמוד 'מעני' מ'לעניד'. ועוד קשה, למגור
 10 'מעני' האמור בחייבי מיתות בית דין, בגזירה שוה מ'לעניד' האמור
 11 בחייבי כריתות, ונלמד שיש מלקות בחייבי מיתות כשם שיש
 12 מלקות בחייבי כריתות, והא מגור - שהרי כבר למדנו שיש מלקות
 13 בחייבי כריתות מהגזירה שוה 'לעני' האמור בחייבי כריתות
 14 מ'לעניד' האמור במלקות.
 15 הגמרא מבארת באופן אחר את דברי רבי עקיבא: קבלה מיניה רבי
 16 שמואל בר רב יצחק - רבי שמואל בר יצחק קיבל מרבי אבא בר
 17 ממל את הדחייה הזו, ועתה נמצא שנדחה תירוצו של רבי אבהו,
 18 וחזרת הקושיא מדוע לא נלמד מכדי רשעתו למעט חייבי
 19 כריתות שלא ילקו קודם שעשו תשובה. ועל כן מיישב רבי שמואל
 20 בר רב יצחק, 'כדי רשעתו' משום רשעה אחת אחת מחייבו ואי אתה
 21 מחייבו משום שתי רשעיות, ברשעה המסורה לבית דין הכתוב
 22 מדבר, דהיינו אזהרה זו אמורה בעונשים המסורים לבית דין, ולא
 23 בחייבי כריתות.
 24 רבא מבאר באופן אחר את סברת התנאים ומחלוקתם: רבא אמר,
 25 כאשר אתרו ביה לקמלא - התרו בו למיתה פולי עלמא לא פליגי
 26 - בזה אין מחלוקת, ובין רבי ישמעאל ובין רבי עקיבא סוברים דאין
 27 לוקה ומת, לפי שנאמר 'כדי רשעתו', ואי אפשר להעניש בשני
 28 עונשים, כי פליגי - אלא נחלקו באופן דאתרו ביה למלקות ולא
 29 התרו בו למיתה, ובאופן זה שאינו נהרג, רבי ישמעאל סבר, לאו
 30 שניתן לאוקרת מיתת בית דין לוקין עליו, באופן שאינו נענש
 31 במיתתו. ורבי עקיבא סבר, לאו שניתן לאוקרת מיתת בית דין,
 32 לעולם אין לוקין עליו, משום שנצרך הוא לחייב מיתה, ואינו פנוי
 33 לחייב מלקות.
 34 מקשה הגמרא: ורבי עקיבא, אי הכי חייבי כריתות נמי נפטרים
 35 ממלקות, שהרי לאו שניתן לאוקרת כרת הוא, ואינו פנוי לחייב
 36 מלקות. מתרצת הגמרא: אמר ליה רב מרדכי לרב אשי, הכי אמר
 37 אבימי מהרוניא משמיה דרבא, חייבי כריתות לא צריכי התראה -
 38 אין צריך אזהרת לאו לעונש כרת, והלאו שלהם פנוי ללמוד ממנו
 39 מלקות. וההוכחה לכך שחייבי כריתות אינם צריכים התראה,
 40 שהרי המבטל מצות פסח ומילה, ענש בו הכתוב בכרת, אף על פי
 41 שלא הוזהר - שלא נאמר בהם לאו.
 42 שואלת הגמרא: ודלקא האוקרת בחייבי כריתות באה כדי לחייב
 43 קרבן את העובר עליהם בשוגג, ולא בשביל מלקות. ועל כרחק
 44 שצריך לאו' כדי לחייב קרבן, והא פסח ומילה דליית בהו אוקרתה
 45 לא מית קרבן, מיישבת הגמרא: התם - שם בפסח ומילה, לאו חיינו
 46 מעמא - לא זה הטעם שאין בהם קרבן, אלא הטעם הוא משום
 47 דלענין חיוב קרבן איתקש כל התורה בולה לעבודת פוכבים, מה
 48 עבודת פוכבים הציווי שנאמר בה הוא שב ואל תעשה, אף כל
 49 מצוות התורה, חייבים בקרבן רק במצוה שהקיום שלה הוא על ידי
 50 שב ואל תעשה, לאפוקי הני - להוציא פסח ומילה דקום עשה -
 51 שהקיום שלהן הוא בקום ועשה, והביטול שלהן הוא בשב ואל
 52 תעשה, ולכן לא מבאים קרבן על שגתן.
 53 רבינא מבאר באופן אחר את סברת התנאים ומחלוקתם: רבינא
 54 אמר, לעולם - באמת אפשר ליישב

1 ישנו בכלל מלקות ארבעים - אם התרו בו למלקות ולמיתה, לוקה
 2 ומת, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אמר, חייבי כריתות, ישנו
 3 בכלל מלקות ארבעים, לפי שאם עשו תשובה, בית דין של מעלה
 4 מוחלין להן על הכרת, אבל חייבי מיתות בית דין אינו בכלל מלקות
 5 ארבעים, לפי שאם עשו תשובה אין בית דין של מעלה מוחלין להן,
 6 ואין להעניש אדם בשני עונשים ומתעטם שיבואר להלן. רבי
 7 יצחק אמר, אף חייבי כרת אינם לוקים, לפי שחייבי כריתות בכלל
 8 היו - חיוב הכרת של כל העריות נכתב יחד בפסוק אחד, ולמה
 9 יצאת - מדוע הוצרכה התורה לכתוב בנפרד בפרת באחוזתו, כדי
 10 לזנוז בפרת ולא במלקות, וממנה נלמד לשאר העריות. נמצא
 11 שמשנתנו כרבי עקיבא.
 12 מבררת הגמרא: מאי מעמא דרבי ישמעאל. משיבה הגמרא: דכתיב
 13 (דברים כח נח) 'אם לא תשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת,
 14 וכתובי פסוק שאחריו, שהעונש על כך, 'והפלא ה' את מוכדתי,
 15 והנה הפלאה זו איני יודע מה היא, כשהוא אמר 'הפילו השופט
 16 והכהו לפניו' (דברים כח טו), הוי אומר - יש ללמוד מכאן שהפלאה זו
 17 מלקות היא, וכתובי 'אם לא תשמור לעשות את כל וגו' דברי
 18 התורה, משמע שעל כל העבירות העונש הוא מלקות.
 19 שואלת הגמרא: אי הכי חייבי עשה נמי נחייבם מלקות, שהרי נאמר
 20 'כל דברי התורה'. משיבה הגמרא: בתחילת הפסוק 'אם לא
 21 תשמור' כתיב, ויש לדרוש את הפסוק כדברי אבין אמר רבי אילעי,
 22 'אמר רבי אבין אמר רבי אילעי, כל מקום שנאמר הלשון, 'השמר',
 23 'פו' 'ואל', אינו אלא 'לא תעשה'. משיבה הגמרא ושואלת: אי הכי
 24 לאו שאין בו מעשה נמי נחייבו מלקות. משיבה הגמרא: 'אם לא
 25 תשמור לעשות' כתיב, משמע שמדובר בעבירות שיש בהם עשייה.
 26 משיבה הגמרא ושואלת: לאו שניתק לעשה - שיש מצות עשה
 27 לתקנו, נמי נחייבו מלקות. משיבה הגמרא: דומיא דלאו דחסימה,
 28 כלומר מכיון שסמוך לפרשת מלקות נאמר הלאו של 'לא תחסם
 29 שור בדישו' (דברים כד ו), יש ללמוד שהתורה מחייבת מלקות, רק
 30 על לאוים הדומים ללאו של 'לא תחסום', והוא לא ניתק לעשה.
 31 מוסיפה הגמרא: השתא דאתית להכי - עכשיו שבאת לתירוץ זה,
 32 בולאזו נמי דומיא דלאו דחסימה, גם על הקושיא הקודמת יש
 33 ליישב כן.
 34 הגמרא מבארת את סברתו של רבי עקיבא, ואת מחלוקתו עם רבי
 35 ישמעאל. מבררת הגמרא: ורבי עקיבא, מאי מעמא - מדוע סובר
 36 שאי אפשר להעניש בשני עונשים. משיבה הגמרא: נאמר (דברים כח
 37 טו) לגבי חיוב מלקות 'והפילו השפט והכהו לפניו כדי רשעתו',
 38 ומהלשון יחיד יש לדרוש, משום רשעה אחת אתה מחייבו, ואי
 39 אתה מחייבו משום שתי רשעיות, כלומר שלא מענישים אדם בשני
 40 עונשים.
 41 מבארת הגמרא מה רבי ישמעאל יענה על כך: ורבי ישמעאל סובר
 42 הני מילי - הדברים אמורים כשהחייב מיתה וממון או מלקות
 43 וממון, שבאופנים אלו אינו נענש בשני עונשים, אלא מיתה ומלקות
 44 מיתה אריכתא היא - מיתה ארוכה היא, ואין למעטם הפסוק 'כדי
 45 רשעתו'.
 46 משיבה הגמרא לבאר את שיטת רבי עקיבא. שואלת הגמרא:
 47 ולרבי עקיבא, אי הכי - אם משום 'כדי רשעתו', חייבי כריתות נמי
 48 נפטרים ממלקות, שהרי מאי אקרת - מהו הטעם שאמרת שאין זה
 49 נחשב שני עונשים, משום שאם עשו תשובה בית דין של מעלה
 50 מוחלים להם, השתא מיתה לא עבדי - הלא עכשיו עדיין לא עשו
 51 תשובה, וכיצד בית דין רשאים להלקותם. מיישבת הגמרא: אמר
 52 רבי אבהו, בפירוש ריבית תורה חייבי כריתות למלקות, דנמר -
 53 שרבי עקיבא למד גזירה שוה 'לעני' מ'לעניד', ובכך גילתה
 54 התורה שחייבי כריתות לוקים.
 55 מקשה הגמרא: מתקוף לה רבי אבא בר ממל, אי הכי חייבי מיתות

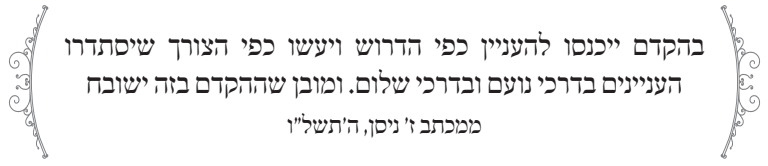
47 באופן שאדם בא על אמו והוליד שתי בנות והם נחשבות גם
 48 בנותיו וגם אחיותיו, ולאחר מכן בא על אחת מהן והוליד ממנה
 49 בן, ואותו בן בא על הבת השניה, נמצא שעבר הבן על שלשת
 50 האיסורים, שהרי אותה בת היא גם אחותו ושכן נולדו מאב אחד,
 51 וגם אחות של אמו, וגם אחות של אביו (שהרי היא ואביו נולדו
 52 מאם אחת). ובאופן זה היה מקום לומר שכיון שבא על אשה אחת,
 53 יהיה חייב רק קרבן אחד, ומכך שיצא כרת באחותו, אנו למדים
 54 שחייב על כל איסור ואיסור בפני עצמו.
 55 מבררת הגמרא: וְרַבִּי יִצְחָק, הָא מַנְא לִיה - מנין לומר שכמה
 56 עריות בגוף אחד חלוקים לחטאות. משיבה הגמרא: נִפְקָא לִיה מִקְל
 57 וְחוּמְר, (דתינא) [דתנן] (בכריתות טו), אִמְר רַבִּי עֲקִיבָא, שְׂאֵלְתִי אֶת רַבִּין
 58 גְּמִלְיָא לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, בְּאִינְלוּי -מקום שמוכרים בשרו של עֵימָאוּם
 59 ו-שם עירו, בשעה שֶׁהֲלִיכּוּ לִשְׂם כְּדִי לִיקַח בְּהֵמָה לְמִשְׁתָּה -
 60 לסעודת החתונה של גְּמִי שֶׁל רַבִּין גְּמִלְיָא, הִפָּא עַל אַחֲוֹתָּהּ שְׂהִיא
 61 אַחֲוֹת אֲבִיו שְׂהִיא אַחֲוֹת אִמּוֹ בְּהַעֲלָם אַחַד, מֵהוּ, הָאִם [אֵינּוּ] חֵיִב
 62 עַל בּוֹקֵן אֱלָא חֲטָאָת אַחַת, אִי חֵיִב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. אִמְרוּ לוֹ רַבִּין
 63 גְּמִלְיָא וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְרַבִּי עֲקִיבָא, זוֹ לֹא שְׂמַעְנִי, אֲבָל שְׂמַעְנִי דִין
 64 אַחַר שִׁמְנִי נִתֵּן לְלַמּוּד לְדִין זֶה, הִפָּא עַל חֲמֵשׁ נְדוּת בְּהַעֲלָם
 65 אַחַד שְׂחֵיִב קֶרְבָּן עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, אַף שְׁעוּבַר בְּבוּלִן עַל אוֹתוֹ
 66 אִיסוּר, וְנִרְאִין הַדְּבָרִים שֶׁשְׂאֵלְתָּ בְּעִנְיָן הַבָּא עַל אַחֲוֹתָּהּ שְׂהִיא אַחֲוֹת
 67 אֲבִיו וְאִמּוֹ, שִׁישׁ לְלַמְדָּם מִקְל וְחוּמְר, וְכֵּה נְדָה שְׂהִיא שְׂם אַחַד -
 68 לֹא אַחַד, בְּכָל זֹאת כֹּאשֶׁר בָּא עַל חֲמֵשׁ נְדוּת חֵיִב עַל כָּל אַחַת
 69 וְאַחַת, בְּאֵן בְּהָבָא עַל אַחֲוֹתָּהּ שְׂהִיא אַחֲוֹת אֲבִיו וְאִמּוֹ, שְׂשְׂלָשָׁה
 70 שְׂמוֹת - שְׁעוּבַר עַל שְׁלֹשָׁה לְאוּיִם שׁוּנִים, לֹא כָּל שְׂכָן שִׁיחִיה חֵיִב
 71 שֶׁלשׁ חֲטָאוֹת.
 72 מבררת הגמרא: וְאִידֶּךָ - ורבנן, מדוע לא למדו מקל וחומר זה.
 73 משיבה הגמרא: משום שקל וחומר פְּרִיכָא הוּא - יש לדחותו, שהרי
 74 מַה לְנִדְהָ שְׂכָן גּוֹפִין מוֹחֲלִקִין, וכיון שחלוקים בגופן, לכן חייב חמש
 75 חטאות, ואין ללמוד משם לאופן שעובר על כמה לאוים באשה
 76 אחת.
 77 אומרת הגמרא: וְלֹאִידֶּךָ נְמִי - והרי גם לרבי יצחק, הֵא וְרַבִּי קָל
 78 וְחוּמְר פְּרִיכָא הוּא, ואין ללמוד ממנו לכמה לאוים בגוף אחד. אֱלָא
 79 נִפְקָא לִיה - רבי יצחק לומר דין זה מ'אחותו' דְּסִיפָא - שנאמר
 80 בסוף הפסוק (שבו יצא הכרת באחותו) 'עָרְוֹת אַחֲוֹתָּהּ גִּלְהָ עֲוֹנוֹ יִשְׂא' (ויקרא ב ד), והוא מיותר ללמדו חילוק חטאות לכמה לאוים בגוף
 82 אחת.
 83 מבררת הגמרא: וְאִידֶּךָ - לרבנן, 'אחותו' דְּסִיפָא לְמַה לִּי. משיבה
 84 הגמרא: לְחֵיִבּוֹ עַל אַחֲוֹתָּהּ שְׂהִיא גַם כֵּת אֲבִיו וְגַם כֵּת אִמּוֹ, ואף
 85 שאפשר ללמוד את דינה מקל וחומר, אך באה התורה לומר שְׂאֵין
 86 עוֹנְשִׁין מִן תְּדִין ו-מקל וחומר, ועל כן צריך לימוד מיוחד לכך.
 87 מבררת הגמרא: וְאִידֶּךָ - רבי יצחק, מנין הוא לומר לחייב אחותו
 88 שהיא בת אביו ואמו. משיבה הגמרא: אִיבְעִית אִימָא גְּמָר - למד
 89 עוֹנֵשׁ מְאֻזְרָה ב'מא מצינו', שבשם שבאזהרה לא חילקה התורה
 90 בין אחות שהיא רק בת אביו או רק בת אמו, לבין אחותו שהיא בת
 91 אביו וגם בת אמו, כך יש לומר שלענין העונש התורה לא מחלקת
 92 ביניהם. וְאִיבְעִית אִימָא נִפְקָא לִיה

1 בְּרַבִּי מְרִינָן מִעֲקִיבָא - כמו שאמרנו בתחילה, שמחלוקתם היא
 2 באופן שהתרו בו למיתה ומלקות, וסברת רבי עקיבא היא,
 3 שהפטור בחייבי מיתות בית דין הוא משום 'כדי רשתו' שאין
 4 מענישים אדם שני עונשים, והטעם שחייבי כרת לוקים, הוא משום
 5 שְׂאֵם עָשׂוֹ תְּשׁוּבָה בֵּית דִּין שֶׁל מַעֲלָה מוֹחֲלִין לָהֶן עַל חֵיבּוֹ הַכֶּרֶת,
 6 והמלקות הוא העונש היחיד שיקבלו. מֵאִי אָמַרְתָּ - ומה שהקשתה
 7 הגמרא על כך הֵא לֹא עֲבִידוֹ תְּשׁוּבָה - הלא עדיין לא עשית תשובה,
 8 ובשעה שלוקים נמצא שעדיין שני עונשים עליהם, יש ליישב
 9 קושיא זו, שכן לֹא פְּסִיקָא מִילְתָּא לְבֵרְתָּ - לא ברור הדבר שיענשו
 10 בכרת, וכל מה שהתורה אסרה לתת שני עונשים, הוא רק כאשר
 11 בודאי יענש בשניהם.
 12 עד כאן הגמרא ביארה במה נחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא,
 13 עתה מבארת הגמרא את מחלוקתם עם רבי יצחק. שנינו בברייתא:
 14 רַבִּי יִצְחָק אָמַר חֵיִבֵי כְרִיתוֹת כְּכֹל הֵיּוּ וְלִמָּה יִצְאָת כְּרִית בְּאַחֲוֹתָּהּ
 15 לְדִינוֹ בְּכִרְתָּ וְלֹא כְּמַלְקוֹת. מבררת הגמרא: וְרַבִּין - לשיתת רבי
 16 ישמעאל ורבי עקיבא, כְּרִית בְּאַחֲוֹתָּהּ לְמָה לִי - מדוע הוזכר שוב
 17 חיוב הכרת באחותו. משיבה הגמרא: לְחֵלְק - ללמדנו שכל איסורי
 18 עריות מחלוקים הם, וְכִדְרַבִּי יוֹחֲנָן, הִפָּאֵר רַבִּי יוֹחֲנָן בְּמַסַּכְת כְּרִיתוֹת
 19 (ג) שהטעם שהמשנה (שם ב) מזכירה שמנין החייבי כריתות הוא
 20 שלושים וששה, אף שכולם מוזכרים שם במפורש, הוא כדי
 21 ללמדנו שחלוקים הם, לענין שְׂאֵם עֲשָׂאן כּוֹלָם בְּהַעֲלָם אַחַד -
 22 בשגגה אחת ושלא נודע לו בין אחת לשניה שיש איסור בדברו,
 23 חֵיִב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת קֶרְבָּן חֲטָאָת, שִׁמְכָן שְׂהִיתָה אַחֲוֹתוֹ בְּכָל
 24 העריות וחזרה התורה להזכיר בה חיוב כרת, למדנו שאף אם
 25 עשאה עם כולן, חייב עליה בפני עצמה, וממנה למדים לכל
 26 העריות.
 27 מבררת הגמרא: וְרַבִּי יִצְחָק, לְחֵלְק מַנְא לִיה - מנין לומר שהעריות
 28 חלוקות. משיבה הגמרא: נִפְקָא לִיה - לומר דין זה מ'אֱשָׁה
 29 בְּנִדְתָּ טוֹמְאָתָהּ לֹא תִקְרַב לְגִלּוֹת עֲרֻוֹתָהּ' (ויקרא יח יט), שהיה יכול
 30 לכתוב 'ולנדה לא תקרב', ומזה שכתב 'אֵלָ אֲשֶׁה', למדים שכל
 31 אשה היא 'לאו' בפני עצמו, לְחֵיִב את העושה כולן בהעלם אחד,
 32 עַל כָּל אֲשָׁה וְאֲשָׁה קֶרְבָּן בְּפִנֵי עֲצָמוֹ.
 33 שואלת הגמרא: וְרַבִּין נְמִי תִפְיֹק לִיה מְהָא - שילמדו לחלק
 34 מפסוק זה, ולא מכרת באחותו. אומרת הגמרא: אֵין תְּבִי נְמִי - אכן
 35 מכאן הם לומדים לחלק. וְאִם כֵּן חוֹזֶרֶת הַשְּׂאֵלָה, אֱלָא כְּרִית
 36 דְּאַחֲוֹתָּהּ לְמָה לִי. משיבה הגמרא: לְחֵיִבּוֹ עַל אַחֲוֹתָּהּ וְעַל אַחֲוֹת אֲבִיו
 37 וְעַל אַחֲוֹת אִמּוֹ, שאם בא על שלשתן בהעלם אחד חייב על כל
 38 אחת ואחת קרבן בפני עצמו. שואלת הגמרא: מְשִׁיבָא - דין זה
 39 פשוט הוא, שְׂהִי גּוֹפִין מוֹחֲלִין - שלש נשים שונות הן וְהִרַי שְׂמוֹת
 40 מוֹחֲלִין - אזהרת כל אחת הוא לאו בפני עצמו, והרי הן ככל
 41 העריות שלמדנו מיזאל אשה, שחייב בהן על כל אחת ואחת,
 42 ומדוע צריך לכך לימוד מיוחד.
 43 מסיקה הגמרא: אֱלָא יִצָא כֶּרֶת בְּאַחֲוֹתוֹ כְּדִי לְחֵיִבּוֹ עַל אַחֲוֹתָּהּ שְׂהִיא
 44 אַחֲוֹת אֲבִיו שְׂהִיא אַחֲוֹת אִמּוֹ, כלומר, אשה אחת שהיא גם אחותו
 45 וגם אחות של אביו וגם אחות של אמו, וְהִיכִי מְשַׁבַּח לָהּ - וכיצד
 46 שייכת מציאות כזו, בְּרִשְׁעָא בְּרִשְׁעָא - רשע בן רשע, כלומר

1 בראמרין מעיקרא — טעמיה דרבי עקיבא משום שתי רשעיות הוא. ודקאמר: חיבי
2 כריתות נמי שתי רשעיות הן, דאכתי עונש כרת עליו — לא פסיקא מילתא לכרת, הואיל
3 והוא תלוי בתשובה. ורבנן — רבי ישמעאל ורבי עקיבא. לחלק — לפי שכלל כל העניות
4 בכרת אחת, הייתי אומר: אם עשאן כולם בהעלם אחד אינו חיב אלא אחת — לכך נראה
5 כרת באחתו לחלק. דהוי דבר שהיה בכלל
6 ויצא מן הכלל ללמד על עצמו. שמתחייב עליה
7 לעצמה אם עשאה עם חברותיה, ולא ללמד על
8 עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא: מה
9 אחותו מיוחדת שהיא ערוה וחיובין עליה בפני
10 עצמה, אף כל שהיא ערוה חיובין עליה בפני
11 עצמה. מואל אשה — דמצי למכתב 'ולנדה לא
12 תקרב'. לחיבו על אחותו ועל אחות אביו כו'
13 — אם בא על שלשתן בהעלם אחד. הרי שמות
14 מוחלקין — שיש אוהרה בכל אחת, והרי הן
15 כשאר כל העניות. ברשימא בר רשימא — הבא
16 על אמו והוליד שתי בנות, וחזר ובא על אחת
17 מזה והוליד בן, ובא הבן על אחת אמו שהיא
18 אחותו ואחות אביו. במשיליו — במקום שמובדין
19 הברש במקולין. מאחותו דסיפא — 'ערות
20 אחותו גלה' (ויקרא כו). שאין עונשין מן הדין —
21 שהרי ענש על בת אמו שלא בת אביו, ובת אביו
22 שלא בת אמו, שנאמר (שם) 'בת אביו או בת
23 אמו', ויש לומר כי שכן שבשעה על בת אביו
24 ובת אמו. אבל אם אמרת כך — ענש מן הדין,
25 לכך נאמר אחותו דסיפא. גמר עונש מאוהרה —
26 דלענין אוהרה כתיב 'אחותך היא' יתירא
27 להודיע על אחותו בת אביו ובת אמו, שנאמר
28 (שם) 'ערות בת אשת אביך מולדת אביך
29 אחותך היא'. ומה אוהרה לא חלק בין אחותו
30 בת אביו שלא בת אמו ובת אמו שלא בת אביו
31 ולאחותו שהיא בת אביו ובת אמו — אף בעונש
32 ענש על אחותו בת אביו ואמו, כאחותו דבת
33 אביו שלא בת אמו ובת אמו שלא בת אביו.
34 על חמשי נשים נדות בהעלם אחד - שחייב על כל אחת ואחת, פאן ששלישה שמות - לא
35 והומר: ומה נדה שהיא שם אחד חייב על כל אחת ואחת, פאן ששלישה שמות - לא
36 כל שפון? - ואידך, קל והומר פריבא הוא: מה לנדה, שפון גופין מוחלקין. - ולאידך
37 נמו, האי ודאי קל והומר פריבא הוא! - אלא נפקא ליה מ'אחותו' דסיפא. ואידך,
38 "אחותו" דסיפא למה ליה? - לחיבו על אחותו בת אביו ובת אמו, לומר שאין עונשין מן
39 הדין. - ואידך, איפיעית אימא: גמר עונש מאוהרה. ואיפיעית אימא: נפקא ליה
40 מ'אחותו'

קשה לישנא ד'קום עשה', דמשמע דליבא בהן שום לאו. הקשה הרב רבינו שלמה
מדריו"ש (דמכל מקום קשה): נהי דקרין לא בעי אוהרה, מכל מקום הנה דליבא
אלא חד כרת, כמו מפטנס וסך, דלא ידעין דחלוקין לחטאות אלא משום שהם לאוין
מוחלקין, לרבי אלעזר דאמר רבי אושעיא ואצטריכו לחלק, אם כן לא ללוקי עליהו,
כי היכי דבעין למימר אי קרין בעי אוהרה דלא
לוי אלא דבריותו ויש לומר: דמכל מקום נהי
דאצטריכו לחלק, בשביל זה לא נבנע מלמדו
ממנו מלקות, כיון דידעין בהו חיוב קרין בלא
לאו. נהי דחילוק לא ידענא אלא מלאוין, מכל
מקום ילקו.
וש"ך לעיל סוף יג.ו. **לאפוקי** הני - פסח
ומילה, דבקים עשה נינהו. קשה: למה לי
דיקשא לאפוקי פסח ומילה? תיפוק ליה מדאמרין
בתורת כהנים: "ועשה אחת" — יצא מסית ומדיח
ומקלל אביו ואמו ועדים וזוממין שאין בהן מעשה,
דאין בהן קרין. והוא הדין פסח ומילה, דאי מימנע
ולא עבד ליבא מעשהו ושמאי יש לומר: דאצטרך
דרשא דהבא משום 'בתורת כהנים איבא דרשא
אחרית, דמפרש מסית ומדיח דלאו בני קרין
נינהו משום דבעין דומיא דעבודה זרה ויש בו
כרת, ופסח ומילה הוו בכרת, והוא אמינא דהויין
בקרין. מידו, ממילה קשה: למה לי קרא: דהא
לא הויא כבת דומיא דעבודה זרה, דהא לעולם
לא יתברר שהיא בכרת עד שימות, דלעולם יכול
למול עצמו וליפטר מכרתו ויש לומר: דלעולם כל
זמן שלא מל עונש כרת עליו.
ההוא מביעי ליה לחיבו על אחותו שהיא בת
אביו ובת אמו — ואם תאמר: למה לי
ב'קדושים' תיפוק ליה, גבי אוהרה כתיב "אחותך
היא" יתירא לאחותו בת אביו ובת אמו, וכתיב
(ויקרא ח) "ונכרתו הנפשות העושות" ויש לומר:
ד"ונכרתו" לא קאי אלא אעניות המפורשות
בהדיא. ונהי דבבא כתיב "ערות בת אשת אביך
מולדת אביך אחותך היא", מכל מקום מייתי טפי
מאחותו שהיא מאשת אביו ובת אביו. אבל בת
אביו ובת אמו (ומאנתים) לא ידעין אלא מיתורא
דקרא "אחותך היא".
ואידך — רבי יצחק, גמר עונש מאוהרה. תימה:
דבבריותו פרק קמא (גא) אמר רב יצחק עונשין
מן הדין, דקאמר: לרבי יצחק כדאית ליה, ולרבנן
כדאית להו, לומר דאין עונשין מן הדין. וכן לקמן
בפרקין (זב) דקאמר: אפילו למאן דאמר עונשין
מן הדין כו', ופירוש דהיינו רבי יצחק, ותימה:
דבכל שנייהו דהבא משמע דשפיר אית ליה לרבי יצחק דאין עונשין מן הדין. דהכי פירושא:
גמר עונש מאוהרה משום דאיבא קל וחומר להענישו, וכיון דהשום באוהרה הוא הדין נמי בעונש, כיון דאיבא קל וחומר להענישו, ומעתה אמר רבי יצחק בכל דוכתי נמי עונשין
עונש הדין והכיבא שאין עריך לענין אוהרה. ומאי טעמא היבא דגמיר עונש מאוהרה היינו דקא דאיבא להענישו מן הדין, דאם לא כן בחיבי לאוין נמי, כגון גבי ממזר, עונשין,
גילף בהם עונש כרת מהאי טעמא דגמר עונש מאוהרה, דכי היכי דהשום לענין אוהרה הוא הדין לענין עונש. אלא כדפירשתי, דדוקא משום דאיבא להענישו מן הדין קאמר גמר
(גמור) עונש מאוהרה. כך נראה למורי שיחה, וצריך עיון. וזה שייך לעמוד ב' ה'י' גריס רש"י: ואידך סבר לה כרבי אלעזר דאמר שני לאוין וכרת אחו חלוקין לקרין. והלכך
במפטנס וסך דחלוקין בלאוין ידעין שחלוקין לחטאות. ואם תאמר: כיון דלאוין מוחלקין, אם כן למה לי אחותו דסיפא דריש לחלק? תיפוק ליה דלאוין מוחלקין ופירש בקונטרס:
דכיון דאתא להכי — בעריות נמי לא בעי חלוק, ולא אצטרך ליה למדרש "אל אשה" דלעיל, ולא דריש אחותו לחלק, ואיתיר ליה עיקר וקרא דכרתו באחותו לדונו בכרת ולא
במלקות, ואחותו דסיפא לאחותו שהיא בת אביו ובת אמו לומר שאין עונשין. ואחותו דרישא לא אצטרך ליה, ולדרשא אחרתא אתיא. אי נמי אורוהי דקרא הוא. עדי שני מפרשיה:
דשפיר אצטרך דרשא לאחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו, דנהי דאיבא לאוין מוחלקין, מכל מקום הואיל והם גוף אחד אימא לא לחיבי אלא אחת. דלא ימי למפטנס וסך שהם
עבודות מוחלקות, ושפיר אתי מרבי אלעזר. אבל בפרק קמא דבריותו (גא) משמע כדפירוש הקונטרס. דפריך אהא מילתא: וכי מאחר דלאוין מוחלקין בו, כרת באחותו למה לי?
פירוש: דדרשנין מינה חילוק בעריות ואליבא דרבי אלעזר, תיפוק ליה חילוק משום דלאוין מוחלקין כמו מפטנס וסך? ומאי פריך? הוא לא דמי, כדפירשתי! לכן נראה כדפירוש הקונטרס.
ההוא

ההוא לתרומה הוא דאיתא — ותימיה: דהיבן מצינו חומר בתרומה מבקדשים. ד"בכל קדש לא תגע' מוקי לה רבי יוחנן לנגיעת תרומה — אלמא לקי, ובנגיעה דקדש לא לקוי ותירץ הרב רבינו שלמה מדרווי"ש נשמוחו עדין, דהכי קאמר: ההוא לנגיעת תרומה הוא דאיתא, לאשמועינן דפוסל תרומה עד מלאת ימי טהרה שהיא כטבול יום. ולא קאמר דאיבא

מלקות בנגיעת תרומה. אבל מכל מקום קשה, דאיך קאמר רבי יוחנן דקרא דכתיב ביה קדש דמיירי לתרומה? ויש לומר: משום דגבי האי קרא כתיב 'עד מלאת ימי טהרה', ובקדשים — עד לאחר כפרה. אי נמי, על כרחך צריך לאוקמה בתרומה, ולקדשים נפקא לן מגזירה שיה ד"טמאתא" "טמאתא גמיר ליה. **כל** לא תעשה שקדמו עשה לוקין עליו — תימה: דהא לאו דגזילה שקדמו עשה ד"ההשיב הגולה אשר גולי, ואפילו הכי אין לוקין עליו? ויש לומר: דשאני גבי לאו דגזילה, שאין לקיים העשה אלא לאחר שגולה, והלכך לאו שניתק מעליו הוא. אבל "קדמו" דקאמר העשה — לאו דוקא קדמו, אלא היינו דשייך דהעשה קודם שעבר הלאו.

תנינא

למקדש טמא - פתיב עונש וכתביב אזהרה; עונש - דכתיב "את משפן ה' טמא ונכרתה", אזהרה - "ולא יטמאו את מנהגיהם". אלא טמא שאכל את הקדש, בשלמא עונש פתיב - והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטמאתו עליו ונכרתה", אלא אזהרה מניין? ריש לקיש אומר: "בכל קדש לא תגע". רבי יוחנן אומר, תני ברדלא: אתיא "טמאתו" "טמאתו", פתיב הכא וטמאתו עליו ונכרתה" וכתביב התם "טמא יהיה עוד טמאתו בו", מה להלן עונש ואזהרה - אף פאן עונש ואזהרה. בשלמא ריש לקיש לא אמר פריב יוחנן - גזירה שוה לא גמיר. אלא רבי יוחנן, מאי טעמא לא אמר פריש לקיש? - אמר לך: ההוא אזהרה לתרומה. וריש לקיש, אזהרה לתרומה מנא ליה? - נפקא ליה מ"איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב", אי זהו דבר שהוא שוה בזרעו של אהרן - הו אומר זו תרומה. - ואידך: ההוא לאכילה, והא לנגיעה. וריש לקיש, האי "בכל קדש לא תגע" להכי הוא דאיתא? ההוא מיבעי ליה לטמא שנגע בקדש? דאייתמר, טמא שנגע בקדש, ריש לקיש אומר: לוקה, רבי יוחנן אומר: אינו לוקה. ריש לקיש אומר: לוקה, "בכל קדש לא תגע". רבי יוחנן אומר: אין לוקה, ההוא אזהרה לתרומה הוא דאיתא! - טמא שנגע בקדש - מדאפקיה רחמנא בלשון נגיעה, אזהרה לאוכל - איתקיש קדש למקדש. - ואפתי, להכי הוא דאיתא? ההוא מיבעי ליה לטמא שאכל בשר קדש לפני זריקת דמים. דאיתמר, טמא שאכל בשר קדש לפני זריקת דמים, ריש לקיש אומר: לוקה, רבי יוחנן אומר: לוקה, "בכל קדש לא תגע", לא שנא לפני זריקה ולא שנא לאחר זריקה. רבי יוחנן אומר: אינו לוקה; רבי יוחנן למעמיה, דאמר קרא "טמאתו" "טמאתו", וכי פתיב "טמאתו" - לאחר זריקה הוא דכתיב! - ההוא מ"בכל קדש" נפקא. תניא פותיה דריש לקיש: "בכל קדש לא תגע" - אזהרה לאוכל. אתה אומר אזהרה לאוכל, או אינו אלא אזהרה לנוגע? תלמוד לומר "בכל קדש לא תגע ואל המקדש" וגו' - מקיש קדש למקדש, מה מקדש דבר שיש בו נטילת נשמה - אף כל דבר שיש בו נטילת נשמה. ואי בנגיעה - מי איפא נטילת נשמה? אלא באכילה. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: כל לא תעשה שקדמו עשה - לוקין עליו.

מאותו דרישא — דמצי למכתב "כי יקח את בת אביו או בת אמו". למפטם וכך — דהוו נמי שני לאוין וברת אחד, והוצרך לנו לחלק בעיהם כמו שהוצרך חילוק בעריות, אם אינו ענין כאן גתוה ענין להו. הכי נרסנין לה לחך שיפתיא: ההוא מיבעי ליה לחלק ברת למפטם וכך ואידך סבר לה כרבי אלעזר אמר רבי הושעיא בו ואיבעית אימא נפקא ליה מואיש אשר ישכב את אשה דהו וגו' ואידך ההוא מיבעי ליה בו' — והכי פירושא: ואידך סבירא ליה כרבי אלעזר דאמר עלה שהלאוין מחלקין לחטאות, ועל מפטם וסך אמרין במסכת כריתות (נ.ג.) שהן שני לאוין — "על בשר אדם לא יסך" וזבמתוהו לא תעשו כמותו", וברת אחת — איש אשר ירקח כמותו ואשר יתן ממנו" וגו', חילוק חטאת ביניהם — שהלאוין מחלקין לחטאות. וכין דאתו להכי — בעריות נמי לא בעי חילוק, ולא מוצטרך ליה למדרש "אל אשה" דלעיל, ואיתר ליה עיקר קרא דברת באחתו לדונו כברת ולא במלקות, ואחתו דיפא לחייבו על אחותו שהיא אחת אביו ואחות אמו. ואחות דרישא לחייבו על אחותו בת אביו ובת אמו, לומר שאין עונשין מן הדין. ואיבעית אימא, אי נמי לא סבר לה לדרבי אלעזר, נפקא ליה חילוק בעריות מן "ואיש אשר ישכב את אשה דהו" וגו' דכתיב ביה כרת יתיא לומר שחייבין עליה לעצמה, וממנה תלמד כל הכלל, ואם אינו ענין לגופה, דהא נפקא לן מ"ואל אשה" לחלק על כל אשה, גתוה ענין לשאר שני לאוין וברת אחת, נהן מפטם וסך. שיצא מדוה דרך עריותה — לאפקי דרך דופן דלא. אלא אזהרה מנין — ליכא למימר מ"בבדשים לא יאכל" וגו', דלא מירי בקדשים אלא בתרומה, דכתיב ביה "איש איש מזרע אהרן" — דבר השוה בורעו של אהרן, ומוקמינן ליה בתרומה שהיא שוה באנשים ובנשים. ואף החזרת, שאינה חזרת לחוה ושוק, חזרת לתרומה. מבבל קדש לא תגע — ודרשינן ליה לקמן אזהרה לאוכל. תני ברדלא — שם חכמ. כתיב וטמאתו עליו — בטמא שאכל את הקדש, וכתיב "עד טומאתו בו" בבא אל המקדש טמא. גזירה שוה לא נפר — ולא לגדה מרבו. ששוה בורעו של אהרן — באנשים ובנשים. אבל קדשים אינן נאכלין אלא לזכרים. וכי תימא: איכא חוה ושוק — ליתא בחזרת, כגון אלמנה וגרושה ורוע אין לה, דאמר מר חזרת לתרומה ואינה חזרת לחוה ושוק. והכי מפרשינן לה ביבמות (פ.א.), ההוא אזהרה לתרומה — לנגיעת תרומה. טמא שנגע בקדש בו' — תירוצא הוא דמתרץ עשה לוקין עליו — מדאיתקש קדש למקדש — בהאי קרא: "בכל קדש לא תגע, ואל המקדש לא תבא", ודרשינן לקמן: מה מקדש יש באזהרה נטילת נשמה, שהבא אל המקדש טמא כברת — אלא אזהרה

קדש דבר שיש בו נטילת נשמה, ודיינו אכילה שעונש עליה כרת, דאילו בנגיעה ליכא כרת. רבי יוחנן למעמיה — דאמר: אזהרה לאוכל קדש בטומאתו נפקא מיטומאתו, והוא "טומאתו עליו" דכתיב בעונש דקדש — לאחר זריקה הוא. דתניא בתורת כהנים ומייתנין לה במנחות בפרק שלישי (כה.ב.), יכול יהו חייבין עליו משום טומאת קודם זריקה? תלמוד לומר "כל טהור יאכל בשר והנפש אשר תאכל בשר" וגו', הניתר לטהורים עליו משום טומאה, שאין ניתר לטהורים אין חייבין עליו משום טומאה. ההוא מבבל — מרוביא ד"בבב" דריש ריש לקיש אף לפני זריקה. תניא בריש לקיש — דיליף אזהרה לטמא שאכל את הקדש מ"בכל קדש לא תגע". כל לא תעשה שקדמו עשה לוקין עליו — הא אתא לאשמועינן דאפילו למאן דאמר לאו הניתק לעשה אין לוקין עליו, כדתניא: "לא תותירו... והותר תשרפו" — בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה, לומר שאין לוקין עליו. שנתק הכתוב את העשה להיות ענינו של לאו ותוקנו, לומר: לא תעשה כך, ואם עשית — עשה זאת והפטר. ואשמועינן רבי יוחנן: דני מילי בעשה הבא אחר הלאו, שאין אתה יכול לקיימו אלא לאחר בעירת הלאו. אבל עשה שקדם את הלאו ואתה יכול לקיימו קודם בעירת הלאו — אין זה ניתק הלאו, ואפילו תקיימו אחר בעירת הלאו — לא נפטרת מן המלקות.

55 באוכל קדש בטומאה יש עונש כרת ויש אזהרה - לאו המחייב
56 מלקות.
57 הגמרא מבארת את מחלוקת ריש לקיש ורבי יוחנן: פשלתא - מובן
58 הדבר מדוע ריש לקיש לא אמר כרבי יוחנן ללמוד זאת מגזירה
59 שוה, משום שגזירה שוה לא נמיר - לא קיבלה מרבו ואין אדם
60 יכול ללמוד גזירה שוה מעצמו. אלא רבי יוחנן מאי טעמא לא
61 אמר כרבי לקיש. משיבה הגמרא: אמר לה רבי יוחנן, ההוא -
62 הפסוק 'בכל קדש לא תגע' למדים ממנו אזהרה לתרום - לאוכל
63 תרומה בטומאת הגוף.
64 מבררת הגמרא: וריש לקיש אזהרה לתרום מנא ליה. משיבה
65 הגמרא: נפקא ליה - לומד זאת מאיש איש מרע אהרן והוא צרוע
66 או זב בקדשים לא יאכל' (ויקרא כב ד), ומכיון שמן התיבות 'איש
67 איש' משמע שהאיסור הוא על כל זרעו של אהרן הכהן בין זכרים
68 ובין נקבות, על כרחך שפסוק זה עוסק בתרומה, שכן אי זהו דבר
69 שהיה שוה לענין אכילתו בכל זרעו של אהרן, בין זכרים ובין
70 נקבות, הווי אומר זו תרומה, ועליה מזוהרה התורה שלא לאכלה
71 בטומאה.
72 שואלת הגמרא: ואידך - רבי יוחנן, מה הוא לומד מהפסוק 'איש
73 איש מרע אהרן וגו'. משיבה הגמרא: ההוא לאכילה והוא לנגיעה
74 - רבי יוחנן סובר שהפסוק 'איש איש' מלמד איסור אכילת תרומה,
75 והפסוק 'בכל קדש לא תגע' מלמד איסור נגיעה בתרומה.
76 מקשה הגמרא: וכי לדברי ריש לקיש, האי - זה שנאמר 'בכל קדש
77 לא תגע', להכי הוא דאיתא - לכך הוא בא, להזהיר על אכילת
78 קדש, והרי ההוא מיבעי ליה - פסוק זה נצרך לטמא שנגע בבשר
79 קדש, דאיתמר - שכך נאמר בבית המדרש, טמא שנגע בקדש, ריש
80 לקיש אומר לוקה, רבי יוחנן אומר אינו לוקה, וביאור מחלוקתם,
81 ריש לקיש אומר לוקה, שנאמר 'בכל קדש לא תגע', רבי יוחנן אומר
82 אין לוקה, משום שאין אזהרה על כך, שכן ההוא - הפסוק 'בכל
83 קדש לא תגע', אזהרה לתרום הוא דאיתא - בא להזהיר על נגיעה
84 בתרומה ולא על נגיעה בקדשים. אם כן קשה על ריש לקיש כיצד
85 אומר שלמדים מפסוק זה אזהרה לאכילה, והרי הוא למד מכאן
86 אזהרה לנגיעה.
87 מתרצת הגמרא: טמא שנגע בקדש למד ריש לקיש מדאפקיה
88 רחמנא בלשון נגיעה - מכך שהוציאה התורה את איסור האכילה
89 בלשון 'לא תגע', ואזהרה (לאוכל) נלמדת מפסוק זה, משום
90 דאתקוש קדש למקדש - הוקש קדש למקדש, שנאמר 'בכל קדש
91 לא תגע ואל המקדש לא תבא', ולמדים מכך, מה מקדש והבא אל
92 המקדש בטומאה יש באזהרתו חיוב כרת, אף באזהרת קדש
93 מדובר על דבר שיש בו חיוב כרת, והיינו אכילה, שהרי בנגיעה לא
94 מצינו שהתורה חייבה כרת.
95 מוסיפה הגמרא להקשות: ואפתי - ועדיין קשה, וכי להכי הוא
96 דאיתא - האם לצורך כך בא הלשון נגיעה, והרי ההוא - הלשון
97 נגיעה מיבעי ליה - נצרך הוא כדי ללמד לטמא שאכל בשר קדש
98 לפני זריקת דמים, דאיתמר - שנאמר בבית המדרש, טמא שאכל
99 בשר קדש לפני זריקת דמים, ריש לקיש אומר לוקה, רבי יוחנן
100 אומר אינו לוקה, וביאור מחלוקתם, ריש לקיש אומר לוקה, משום
101 שנאמר 'בכל קדש לא תגע', ומכך שהוציאה התורה את איסור
102 אכילה בלשון 'לא תגע' משמע לאסור באכילה אפילו קדש
103 שעדיין אין בו היתר אכילה (והיינו משום שלא נורק דמו) אלא
104 רק ראוי לנגיעה, ונמצינו למדים שאסור באכילה לא שנת לפני
105 זריקת ולא שנת לאחר זריקת, רבי יוחנן אומר אינו לוקה, שכן רבי
106 יוחנן למעשה - כשיטתו שלמד אזהרה לאיסור אכילת קדש מכך
107 דאיתמר קרא 'טומאתו טומאתו' - בגזירה שוה מהבא אל המקדש
108 טמא, וכי כתיב טומאתו לאחר זריקה הוא דכתיב - ופסוק זה

1 מ'אחות' דרישא - מן תיבת 'אחות' האמורה בתחילת הפסוק,
2 שכן מיותרת היא, שבמקום לכתוב 'איש אשר יקח את אחותו בת
3 אביו או בת אמו', אפשר היה לכתוב 'כי יקח את בת אביו או בת
4 אמו'.
5 מבררת הגמרא: ואידך - רבנן, מה הם לומדים מיתור תיבת
6 'אחות' שבתחילת הפסוק. משיבה הגמרא: ההוא מיבעי ליה -
7 תיבה זו נצרכת לחלק כרת למפטם ולפך - שהעושה כמתכונת
8 שמן המשחה, והסך משמן המשחה שעשאו משה רבינו, בההלם
9 אחד, חייב שתי חטאות. ואף שתיבת 'אחות' אמורה בעריות, מכל
10 מקום למדים ממנה ב'אם אינו ענין, שאם אינו ענין ללמד חילוק
11 חטאות לעריות, שכבר למדנו שהלאים שלהם חלוקים, תנהו ענין
12 למפטם וסך, ללמד שהלאים שלהם חלוקים.
13 מבררת הגמרא: ואידך - לרבי יצחק, מנין שמפטם וסך חלוקים
14 לקרבן. משיבה הגמרא: רבי יצחק סבר כרבי אלעזר אמר רבי
15 הושעיא, דאמר רבי אלעזר אמר רבי הושעיא, כל מקום שצאתה
16 מוצא שני לאוין וקרת אחד חלוקין הו' לקרבן, וכיון שמפטם וסך
17 הם שני לאוים, אף שהכרת שלהם כתוב ביחד, לא צריך לימוד
18 כדי לומר שחלוקים לקרבן. יישוב נוסף: ואי בעית אימא - ואם
19 תרצה אמור שרבי יצחק לא סבר לה כרבי אלעזר, ונפקא ליה -
20 ולמד חילוק חטאות למפטם וסך, מ'איש אשר ישכב את אשה הוה
21 וגו' ונקבתו' (ויקרא כ ב), אשה הוה פירושו שטמאה בטומאת נדה
22 שהכרת בפסוק זה מיותר, שהרי נדה הוזכרה כבר קודם לכן
23 בפרשת אחרי מות (שם יח יט), אלא בא לחלק, ומכיון שאין צורך
24 לחלק בעריות שהרי כבר למדנו חילוק בעריות מן הפסוק 'ואל
25 אשה', תנהו ענין לחלק לשאר מקומות שיש שני לאוים וקרת
26 אחד, לומר שחלוקים הם לקרבן.
27 שואלת הגמרא: ואידך - רבנן, מה הם לומדים מהיתור של הכרת
28 האמור באשה הוה. משיבה הגמרא: ההוא מיבעי ליה - פסוק זה
29 נצרך לכדרי רבי יוחנן, דאמר רבי יוחנן במסכת נדה (א), משום רבי
30 שמעון בן יוחי, מנין שאין האשה טמאה עד שיצא מדוה דרף ערותה
31 - דווקא כאשר יצא דם הרחם, דרך מקום ערותה, ולא כאשר יצא
32 מדופן ביטנה, שנאמר 'ואיש אשר ישכב את אשה הוה, וגלה את
33 ערותה וגו', מלמד שאין האשה טמאה עד שיצא מדוה דרף ערותה.
34 שנינו במשנה: וטמא שאכל את הקדש והבא אל המקדש טמא,
35 יש בהם חיוב מלקות. מבררת הגמרא את המקור לכך: בשלמא -
36 משנתנו מובנת בדיון של הפא למקדש טמא, שכן באיסור זה כתיב
37 עונש כרת, וכתוב אזהרה - 'לאו', וממנו אפשר ללמוד את חיוב
38 המלקות, ומפרשת הגמרא: עונש, דכתיב לגבי טמא מת הנכנס
39 למקדש (במדבר יט י) את משכן ה' טמא ונקבתה, אזהרה, שנאמר
40 לגבי צרוע, זב, וטמא מת, אל מחוץ למחנה תשלחם ולא יטמאו
41 את מחניהם' (שם ה א), אלא במה ששנינו טמא שאכל את הקדש,
42 צריך ביאור מנין שיש בו מלקות, שהרי בשלמא עונש - מובן
43 הדבר לגבי עונש כרת, דכתיב (ויקרא כ ב) 'הנפש אשר תאכל בשר
44 מובח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונקבתה, אלא אזהרה מנין
45 - אבל 'לאו' היכן כתוב בו, ואם אין אזהרה כיצד אפשר לחייב
46 מלקות.
47 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים מנין למדים זאת: ריש לקיש
48 אומר, לומדים זאת מהנאמר לגבי אשה הטמאה בטומאת לידה
49 (ויקרא יב ד), 'בכל קדש לא תגע'. רבי יוחנן חולק ואומר, תני ו-שנה
50 בדרבא, איתא - דין זה נלמד בגזירה שוה 'טומאתו טומאתו', כתיב
51 הפא בפסוק שמחייב כרת את האוכל קדשים בטומאה 'טומאתו
52 עליו ונקבתה' (ויקרא כ ב), וכתוב תהם לגבי הבא למקדש טמא 'טמא
53 יהיה עוד טומאתו בו' (במדבר יט א), ויש ללמוד בגזירה שוה, מה
54 לתלן - בבא למקדש טמא יש עונש כרת ויש אזהרה, אף פאן

53 שיש בו חומרא שְׁכַן עֵשָׂה מַעֲשֶׂה, ואין ללמוד ממנו למוציא שם רע
 54 שלא עשה מעשה.
 55 הגמרא מבארת באופן אחר מדוע הלאו של אונס הוא ניתק
 56 לעשה: אֵלָא לא יאמר לו תהיה לאשה' במוציא שם רע, שהרי
 57 אשתו היא - שהרי כבר נשואה לו וואילו לשון 'תהיה משמע
 58 שעבשיו נשוא אותה, אם כן למה נאמר, אלא אם אינו ענין למוציא
 59 שם רע, תגהו ענין לאונס, ואם אינו ענין לפניו, שהרי כבר נאמר כן
 60 באונס עצמו, תגהו ענין לאחריו - לאחר הגירושין, ולנתק את
 61 הלאו.
 62 שואלת הגמרא: ואימא - שמא תאמר את האם אינו ענין באופן
 63 אחר, ואם אינו ענין לפניו במוציא שם רע, תגהו ענין לאחריו ידיה
 64 - לנתק את הלאו של מוציא שם רע עצמו, ללמד שאם גירש
 65 אותה דלא לקן, אבל הלאו של אונס אינו ניתק לעשה. מיישבת
 66 הגמרא: אין הכי נמי - אכן נדרש לנתק את הלאו של מוציא שם
 67 רע, ואתי אונס גמיר מיניה - ובא אונס ולמד ממנו.
 68 דוחה הגמרא: במאי גמיר מיניה - באיזה לימוד יכול אונס ללמוד
 69 ממוציא שם רע, אי בקל וחומר אי במה מציינו - הלא בין אם תלמד
 70 בקל וחומר, ובין אם תלמד בימה מציינו, איפא למיפרך
 71 (בפרכיין) - יש לדחות את הלימוד, מה למוציא שם רע שכן לא
 72 עשה מעשה, ואין ללמוד ממנו לאונס שעשה מעשה, לפטורו
 73 ממלקות.
 74 אלא אמר רבא, 'כל ימיו' בעמוד והחור, כלומר התיבות 'כל ימיו'
 75 מיותרות, לדרוש שלא תעמוד כך בשלוחיה כל ימיו, וזהו העשה
 76 המנתק את הלאו. וכן פי תתא רבין אמר רבי יוחנן, כל ימיו בעמוד
 77 והחור. וכיון שהתיישבה הקושיא מאונס, חוזר דינו של רבי יוחנן
 78 שלאו שקדמו עשה לוקים עליו.
 79 רב פפא מקשה על עצם דברי רבי יוחנן שלאו שקדמו עשה לוקים
 80 עליו: אמר ליה רב פפא לרבא, כיצד אומר רבי יוחנן שלוקים על
 81 לאו שקדמו עשה, והא לא דמי לאויה ללאו דחסימה, שהרי הלאו
 82 של 'לא תחסום' לא קדמו עשה, ואילו בגמרא לעיל (א) מבואר
 83 שלמדים מסמיכות פרשת מלקות ללאו של 'לא תחסום' שלוקים
 84 רק על לאו הדומה ללאו דחסימה. אמר ליה - ענה רבא לרב פפא,
 85 משום דכתב ביה רחמנא עשה ותיירא - עוד עשה מלבד הלאו,
 86 מנרע נרע - יגרע דינו שלא ילקו עליו.
 87 מוסיף רב פפא ומקשה: אי הכי - אם העשה הנוסף אינו גורם שלא
 88 יהיה דומה ללאו דחסימה ולמעט ממלקות, אם כן לאו שניתק
 89 לעשה, נמי לימא - גם תאמר בו וכי משום דכתב ביה רחמנא עשה
 90 ותיירא מנרע נרע, ותחייבו מלקות. אמר ליה - ענה לו רבא, והוא
 91 לנתוקי לאו הוא דאתא - שם קיום העשה הוא לאחר עבירת
 92 הלאו, ומוכיח הדבר שבא לתקנו, ולהיפטר על ידו ממלקות.
 93 שואלת הגמרא על מה שתיירך רבא, כל ימיו בעמוד והחור: הניחא
 94 למאן דאמר - תירוך זה מתיישב רק לפי מי שסובר (להלן ע"ב) שיש
 95 לשנות 'ציפלו ולא ציפלו', דהיינו שבלאו הניתק לעשה כל עוד
 96 שלא ביטל את האפשרות לקיים את העשה אינו לוקה, ולדבריו
 97 אכן שייך לומר שהטעם שאונס שגירש אינו לוקה הוא משום שכל
 98 ימיו בעמוד והחור, כלומר שבידו כל ימיו לקיים את העשה, אלא
 99 למאן דאמר שיש לשנות 'קיימו ולא קיימו', כלומר שלדבריו מיד
 100 מתחייב במלקות, וכדי להיפטר מהמלקות צריך לקיים את העשה,
 101 מאי איפא למימר - כיצד יתיישב תירוצו של רבא, הלא מיד כאשר
 102 בית דין יזהירו אותו לקיים את העשה, אם לא מקיימו, הרי הוא
 103 לוקה, ולא שייך לומר על כך כל ימיו בעמוד והחור. ואם כן לא
 104 שייך לדרוש את הפסוק כמו שביאר רבא.

1 אָמְרוּ לוֹ - אחרים ששמעו שכך אמר רבי יוחנן, שאלוהו, אָמְרָה
 2 - האם אכן אמרת דין זה. אָמַר לְהוּ לא. אָמַר רַבָּה, הָאֵלֶּהִים -
 3 נשבע אני שאמרה, וּבְתִיבָא וְתִיבָא - וכדבריו מתבאר מן הכתוב
 4 בתורה וממשנתינו, כְּתִיבָא - נאמר (במדבר א) 'וַיִּשְׁלַח מֶן הַמִּצְנֶה'
 5 [וגו'], שזו מצות 'עשה' לשלח טמא שלא יכנס במקדש, ולאחר
 6 מכן כתוב (שם א) 'וְלֹא יִמָּאֵן אֶת מַחֲנֵיהֶם', שזו אזהרת 'לאו' על
 7 הנכנס למקדש טמא, והרי לפנינו 'לאו שקדמו עשה', ועל
 8 תִּיבָא - שנינו במשנתנו, והרי לפנינו 'לאו שקדמו עשה', ולנתק את
 9 נמצאנו למדים שלאו שקדמו עשה אין העשה בא לנתק את
 10 הלאו, אלא לוקים עליו.
 11 שואלת הגמרא: אֵלָא מאי מעמא קא הדר ביה - כיון שכדבריו
 12 'כתיבא ותניא' מדוע חזר בו. משיבה הגמרא: משום דקשיא ליה -
 13 היתה לו קושיא מהדין של אונס נערה, דתניא בברייתא, אונס
 14 שגירש ועבר על מה שנאמר (שם) 'לא יוכל לוקה, אם ישראל הוא,
 15 שמותר לשאת גרושה, מחויר ואינו לוקה, אם בהן הוא שאסור
 16 בגרושה, לוקה ואינו מחויר. וקשה על רבי יוחנן מהרישא, ששנינו
 17 'אם ישראל הוא מחויר ואינו לוקה, אפא - מדוע אינו לוקה, והרי
 18 לא תעשה שקדמו עשה הוא, ויליכין. אלא על כרחך גם לאו שקדמו
 19 עשה, העשה מנתקו, ואין לוקים עליו.
 20 עולא מבאר שבאונס יש סיבה מיוחדת מדוע להחשיבו ללאו
 21 הניתק לעשה על אף שנכתב העשה קודם, ובכך מקיים את דברי
 22 רבי יוחנן שכל שאר לאו שקדמו עשה לוקים עליו. אמר עולא,
 23 לא יאמר - לכאורה אינו צריך לומר 'לו תהיה לאשה' באונס,
 24 וליגמר בקל וחומר ממוציא שם רע ו-אדם הטוען שאשתו זינתה
 25 בין האירוסין לנישואין, ונמצא ששיקר, ומה מוציא שם רע שלא
 26 עשה מעשה, אלא רק חטא בדבורו, אמר רחמנא 'ולו תהיה
 27 לאשה' (בריש כב ט), אונס שעשה מעשה, לא כל שכן שחייב ב'לו
 28 תהיה לאשה', (אם כן למה נאמר באונס 'לו תהיה לאשה'), אלא
 29 אם אינו ענין לפניו - לפני הגירושין לעצם הדין שחייב לשאת
 30 אותה, תגהו ענין לאחרי - לאחר הגירושין, שאם גירש ותיירא,
 31 נמצא שבאונס העשה בא ללאחר הלאו, ולכן הוא ככל לאו
 32 הניתק לעשה שאין לוקים עליו, אבל באמת לאו שקדמו עשה
 33 אפשר לומר שלוקים עליו.
 34 הגמרא דוחה את תירוצו של עולא: ואפתי - ועדיין צריך ציווי
 35 ללפני הגירושין, שהרי אונס ממוציא שם רע לא גמר - לא נלמד,
 36 משום דאיפא למיפרך - יש לדחות את הקל וחומר, מה למוציא שם
 37 רע שכן לוקה ומשלם - לוקה על שהוציא דיבה ומשלם קנס מאה
 38 כסף, ואין ללמוד ממנו שיש דין 'לא תהיה לאשה' באונס הקל
 39 ושאין בו חומרא זו להענישו בשני עונשים.
 40 הגמרא מביאה אפשרות אחרת לבאר מדוע הלאו של אונס הוא
 41 ניתק לעשה: אֵלָא, לא יאמר לו תהיה לאשה' במוציא שם רע,
 42 וליגמר מאונס - ויהיה נלמד בקל וחומר מאונס, ומה אונס שאינו
 43 לוקה ומשלם, אלא רק משלם בה קנס של חמשים כסף, אמר
 44 רחמנא 'לו תהיה לאשה', מוציא שם רע שלוקה ומשלם, לא כל
 45 שכן שיהיה בו את הדין של ולו תהיה לאשה, ואם כן למה נאמר
 46 'ולא תהיה לאשה' במוציא שם רע, אלא אם אינו ענין - אם מיותר
 47 הוא למוציא שם רע, תגהו ענין לאונס, ואם אינו ענין לפניו - ללפני
 48 הגירושין לעצם הציווי לשאת אנוסה, שהרי כבר נאמר באונס
 49 עצמו 'לו תהיה לאשה', תגהו ענין לאחרי - לאחר הגירושין,
 50 ולנתק את הלאו.
 51 דוחה הגמרא: ומוציא שם רע מאונס נמי לא גמר - גם אינו יכול
 52 להיות נלמד, דאיפא למיפרך - שהרי אפשר לדחות, מה לאונס

1 אמרו לו — אחרים ששמעוהו משמו ולא שמעוהו מפיו: אמרת דבר זה? אמר להם לא
2 — חזר בו. כתיבא ותנינא — מצינו כתוב לא תעשה שקדמו עשה, ותנינן עליה דלוקין
3 ולא סגי ליה בקיום העשה. תנינא הבא אל המקדש טמא — קא חשיב ליה ב"אלו הן
4 הלוקין", משום דקשיא ליה אונם — נערה בתולה, דאשכחן ביה לא תעשה שקדמו עשה
5 דכתיב (דברים ב) "ולו תהיה לאשה לא יוכל
6 לשלחה, ותניא עלה שקיימא את העשה את
7 גירשה, ויחזירנה ופטור. אלמא לאו שניתק
8 לעשה חשיב ליה. אם ישראל הוא — שיכול
9 לקיים העשה ויחזירנה — מחזיר ואינו לוקה.
10 ואם כן הוא — שאסור בגרושה — לוקה ואינו
11 מחזיר. ואמאי — אם ישראל הוא מחזיר ואינו
12 לוקה, אם איתא דלרבי יוחנן? הא לא תעשה
13 שקדמו עשה הוא! אמר עולא — האי לאו
14 שניתק לעשה הוא, דאי לאו לנתוקי לאוי אתא
15 האי עשה לא היה מצטרף למכתביה, דאי
16 לתחלתו ולומר שישאנה — לא יאמר "לו תהיה
17 לאשה, ונגמר ממוציא שם רע דכתיב ביה נמי
18 "ולו תהיה לאשה לא יוכל לשלחה". אם אינו
19 ענין — לפני הגירושין ולומר שישאנה — תנוד
20 ענין לאחר הגירושין, לומר שאם שלחה יחזירנה
21 ותהיה לו לאשה ופטור מן הלאו. ואבתי — הא
22 איצטרף למיכתביה, וישנו ענין לפניו, דאי לא
23 כתביה — אונם ממוציא שם רע לא גמר, דאנא
24 אמנא: מה למוציא שם רע — דין הוא
25 שיקסודו לכנסה, שכן לוקה ומשלם בתחלתו,
26 כדכתיב "ויסור אותו וענשו אותו", ואמרין
27 בכתובת (מוא, א): "יסור" זה מלקות. מה אונם
28 שאינו לוקה — בתחלתו, אמר רחמנא "לו תהיה
29 לאשה", מוציא שם רע לא כל שכן. ואם אינו
30 ענין לפניו — שהרי בעצמו כותב כן, תנוד ענין
31 לאחריו. שהרי אשתו היא — שכבר קידשה
32 ונשאה. וגמר מיניה — דכי היכי דמוציא שם
33 רע לא לקי בגירושין אם החזיר, אונם נמי לא
34 לקי. אי בקל וחומר — מה מוציא שם רע
35 שלוקה ומשלם בתחלתו אינו לוקה בגירושין,
36 אונם לא כל שכן. אלא אמר רבא — הא
37 דתניא באונם מחזיר ואינו לוקה, טעמא משום
38 דעל כרחק לאו שניתק לעשה הוא. דאמר קרא
39 "כל ימיר", לא היה ליה למיכתב אלא "לא
40 יוכל לשלחה", מאי "כל ימיר"? הכי קאמר: לא
41 תהא בשלוחיה כל ימיו, אלא יחזירנה. ועל
42 כרחק עמוד החזור קאמר, והכי קאמר: ולו
43 תהיה לאשה אם שלחה, שלא יהו שילוחיה
44 לכל ימיו. הרי העשה אחר העברת הלאו. והא
45 לא דמי לאויה — הא דאמר רבי יוחנן: לא
46 תעשה שקדמו עשה לוקה עליו — הא לא דמי לאויה ללאו דחסימה, שאין בו עשה והוא סמוך לפרשת מלקות. מיניע גרע — בתמיחה. ההוא לנתוקי לאויה אתא — עשה
47 שאינו מתקיים אלא לאחר עברת הלאו — לנתק את הלאו מענש מלקות הוא בא. הניחא למאן דתני בשלול ולא בשלול אלא למאן דתני קיימו ולא קיימו מאי איבא למיפר
48 — הא דאמרת "כל ימיו בעמוד החזור קאי" עשיתו לאו שניתק לעשה והרחבת לו זמן לקיום העשה כל ימיו. ולדבריה דתניא מחזיר ואינו לוקה לעולם קאמר, כל זמן
49 שיכול לומר "אני מחזיר" אין בית דין מלקין אותו — הניחא למאן דתני לקמן בלאו הניתק לעשה: בטל את העשה — חייב על הלאו, לא בטל את העשה — פטור, שהלאו
50 תלוי בביטול העשה ואינו נגמר עד שיבטל את העשה בידים ביטול עולם שלא יוכל להתקיים עוד — איבא למימר כל ימיו יש לו תקנה בחזרה, שאין מבטל את העשה אלא
51 אם כן מדיעה שלא תהנה ממנו נדר שאין לו הפרה כדלקמן. אלא למאן דתני קיים את העשה פטור, לא קיימו חייב, שהעשה תיקונו של לאו הוא וקאן הלאו תלוי בביטול
52 העשה, ששמידה עשבר הלאו נגמר, אבל העשה ניתן לעקור המלקות, ולבשיבא לבית דין או יקיים העשה ויפטור או ילקה — ליבא למימר "כל ימיו בעמוד החזור קאי" כדאמרת,
53 שאם לא יחזירנה — מיד כשיבא לבית דין לוקוהו, דהא ליבא למימר יקיים לאחר זמן, דאם כן לא קיים היכי דמי? לעולם הוא יכול לומר "אני מקיים"!

מיד

1 אלא דוקא בשמקיים העשה אחר שעבר הלא בתוך כדי דיבור. וכן פירש הקונטרס בפרק
2 "שילוח הקן" (תולין קמא.א). ומיהו קצת קשה, דאם בן צריך לפרש הא דתני מחזיר ואינו
3 לוקה — שמחזיר מיד בתוך כדי דיבור אחר הגירושין, וכן המשלח ואינו לוקה. ולא משתמע
4 הכי כלל, והא משמע דמהדר אפקתהו היאך יפטר ממלקות שחזיר או שחלו. ואפילו אחר

1 מידי הוא טעמא אלא לרבי יוחנן — מי הוצרך לדרוש כל ימיו בעמוד והחור — רבי יוחנן,
2 שאמר: לא תעשה שקדמו עשה לוקין עליו, וקשיא ליה אונס שגירש דתני אינו לוקה,
3 והוצרך לעשותו לאו שניתק לעשה. האמר ליה רבי יוחנן לתנא — לקמן: תני בטלו חיוב
4 לא בטלו פטור. אבל ריש לקיש דתני: קיימו ולא קיימו — לא דריש ליה לעמוד החור,

5 כדי דיבור נמי משמע, שבא לשאול עליו לבית דין
6 אם יש לו תקנה. דאי דוקא בתוך כדי דיבור —
7 הכי הוה ליה למימר: אם החזיר אינו לוקה. ושמא
8 יש לישוב פירוש הקונטרס דשמעתין, והבא ליבא
9 למימר דשפיר הוי כל ימיו בעמוד החור, דמשמע
10 לעולם אף כשבא לבית דין כל זמן שבדיו החזירה,
11 אפילו מיאן להחזיר כשבא לבית דין, דהא דרישין
12 ליה מחזרא ד'כל ימיו', דהכי קאמר: לא יוכל
13 לשלח שילוחן שיהו שילוחיה כל ימיו, דהיינו
14 באינו מחזיר כלל.

5 אלא לפני הגירושין. לומר: כל ימיו תהיה לו
6 לאשה ולא ישלחנה. ולדיריה לאו שקדמו עשה
7 ולא שניתק לעשה שרן ואין לוקין עליו. אלא
8 יקיים העשה מיד כשיזהירהו בית דין להחזיר.
9 אמר ליה מאי קאמרת — אי בקיים תיחני פטור
10 — בלא קיים תיחני חיוב, ואף על פי שלא ביטל.
11 אלא בבטל תיחני חיובא — על כרחך תיחני
12 פטורא בלא ביטול, ואף על פי שלא קיים. הכי
13 נרסנין: תני בבטול ולא בטלו — בטל עשה שבה
14 — חיוב, לא בטל עשה שבה — פטור. קיימו ולא
15 קיימו — קיימו פטור, לא קיימו כשאומוין לו
16 קיים — מלקין אותו. ורבי יוחנן מוקים לה
17 למתניתין בלאו הניתק לעשה, דאילו בלאו
18 שקדמו עשה סתירא ליה דלוקין. ולריש לקיש,
19 בין ניתק בין קדמו עשה שרין. רבי יוחנן סבר
20 התראת ספק שמה התראת — ואף על גב
21 דכל לא תעשה שניתק לעשה לדבריו התראת
22 ספק היא, שהרי כשעובר על הלאו צריך

23 להתרות בו, והוא אמר שגמר הלאו שבטלו העשה תלוי, וכשמתירא בו אל תגרש
24 ספק הוא שמא לא יבטל את העשה להדירה בהנאה, ולכשידירה ויבטלנו קאמר
25 דלקי, אלמא התראת ספק שמה התראת. וריש לקיש סבר התראת ספק לא שמה
26 התראת — הלכך, אם היה גמר הלאו תלוי בבטול העשה — לא היה לוקה עליו.
27 אלא הלאו משגירש נגמר, והויא לה התראת דאי, והעשה ניתן לזוית תחת
28 המלקות, ולכשיבא לבית דין או יקיים או ילקה. ואי קשיא: לרבי יוחנן נמי איבא
29 למימר בהתראת דאי, ויתרו בו כשבא לבטל את העשה שהוא עקירת הלאו לעולם
30 התראת בשעה שעובר על אזהרתו בעיניו, ואפילו היא תלויה בדבר אחר. כדאמרין
31 בשבועות (כחב). "שבועה שלא אוכל ככר זו אם אוכל זו", אנליה לתנאי הודר
32 אנליה לאיסוריה — התראת דאי היא, אנליה לאיסוריה הודר אנליה לתנאי —
33 הויא התראת ספק. אלמא התראת בשעת איסור בעיניו, ואף על פי שאין הלאו נגמר
34 עד שיאכל את של תנאי. דאמר רבי יוחנן: אינו לוקה — ומיהו טעמיה דמר לאו כי
35 טעמיה דמר. אוכל ולא אוכל — עבר על שבועתו כשהוא יושב ובטל ואין כאן
36 מעשה. והתראת ספק נמי הויא, שהרי תלה זמן לשבועתו כל היום.

37 משום
38 להתרות בו, והוא אמר שגמר הלאו שבטלו העשה תלוי, וכשמתירא בו אל תגרש
39 ספק הוא שמא לא יבטל את העשה להדירה בהנאה, ולכשידירה ויבטלנו קאמר
40 דלקי, אלמא התראת ספק שמה התראת. וריש לקיש סבר התראת ספק לא שמה
41 התראת — הלכך, אם היה גמר הלאו תלוי בבטול העשה — לא היה לוקה עליו.
42 אלא הלאו משגירש נגמר, והויא לה התראת דאי, והעשה ניתן לזוית תחת
43 המלקות, ולכשיבא לבית דין או יקיים או ילקה. ואי קשיא: לרבי יוחנן נמי איבא
44 למימר בהתראת דאי, ויתרו בו כשבא לבטל את העשה שהוא עקירת הלאו לעולם
45 התראת בשעה שעובר על אזהרתו בעיניו, ואפילו היא תלויה בדבר אחר. כדאמרין
46 בשבועות (כחב). "שבועה שלא אוכל ככר זו אם אוכל זו", אנליה לתנאי הודר
47 אנליה לאיסוריה — התראת דאי היא, אנליה לאיסוריה הודר אנליה לתנאי —
48 הויא התראת ספק. אלמא התראת בשעת איסור בעיניו, ואף על פי שאין הלאו נגמר
49 עד שיאכל את של תנאי. דאמר רבי יוחנן: אינו לוקה — ומיהו טעמיה דמר לאו כי
50 טעמיה דמר. אוכל ולא אוכל — עבר על שבועתו כשהוא יושב ובטל ואין כאן
51 מעשה. והתראת ספק נמי הויא, שהרי תלה זמן לשבועתו כל היום.
52 משום

23 ופירש בקונטרס דלריש לקיש לאו שקדמו לעשה ולא שניתק לעשה שרין, ואין לוקין עליו
24 אלא יקיים העשה מיד כשיזהירו לו בית דין להחזירה. וקשה: לריש לקיש, דסבירא ליה לאו
25 שניתק לעשה ולא שקדמו עשה שרין, טמא שבא אל המקדש דמתניתין אמאי לקי הרי הוא
26 ניתק לעשה, ויקיים העשה כשיזהירו לו בית דין לצאת מן המקדש. כיון דאית ליה לאו
27 שקדמו עשה אין לוקין עליו! ויש לומר: דמיירי שמחזירין אותו לצאת ואומר שלא יצא, ומיד
28 לקי לריש לקיש דסבר קיימו ולא קיימו. ואם תאמר: אם בן מאי פריך לעיל: כתיבא ותנאי.
29 תנינא טמא שבא אל המקדש דלקי. ואמאי לא דחי אותה. וכי נמי לאו שקדמו לעשה אין
30 לוקין — הכא לקי כשמחזירין לו בית דין לצאת הוא אומר שלא יצא? ויש לומר: דהאי
31 טעמא דפרישנא לא שייך אלא לריש לקיש דאמר קיימו ולא קיימו, אבל הכא דמייתי תנינא
32 היינו אליבא דרבי יוחנן דאית ליה ביטול ולא ביטול, ואם בן כי נמי מחזירין לא יצא ולא
33 מחייב כיון דעדיין לא ביטל. ודוחק הוא האי תירוצא. ולכך פירש הרב רבינו שלמה
34 מדוריש: "הניחא למאן דאמר ביטול" קאי אאתקפתא דלעיל, דרייק ממתניתין דהטמא הבא
35 אל מקדש דלאו שהקדמו לעשה לוקין, דאי אין לוקין דמשום שניתק לעשה וכל כמה שלא
36 בטלו חשיב ניתק כל כמה שבידו, ואם בן כיון שאם ירצה לצאת, היאך לקי? הא לא משכחת
37 ביטול. אלא למאן דאמר תני קיימו ולא קיימו, אם בן הכי דייק לאו שקדמו לעשה לוקין
38 עליו: כי נמי אין לוקין משום דחשיב ניתק לעשה — הכא לוקין, דמשכחת ליה לא קיימו משכחת
39 דאי כפירוש הקונטרס דפירש דקאי אעמוד החור — קשה, דכיון ד'כל ימיו' דרישין: כל ימיו
40 בעמוד החור קאי, אם בן מאי פריך למאן דאמר קיימו נהי דבשאר לאו הניתק לעשה לקי
41 שבתלמוד משום דדרשין ביה 'כל ימיו'. כך הקשה מורי שיהיה תיורין. וצריך עיון. **במאי**
42 התראת — ופירושו: לכך לא תני ריש לקיש בטלו חיוב, כגון שלקח האם מעל הבנים ושחטה, דלא
43 לקי. והוי משכחת ליה התראת דאי כגון שהתיר בו בשעה שמוכסל. ותיורין רש"י דלעולם בעיני
44 התראת דכברות, ולכך לא מצי אמר רבי שמעון בן לקיש בטלו ולא בטלו, ולכך אמר: קיימו פטור
45 לא קיימו חיוב. ואם תאמר: לא קיים שילוח האם כשביית דין הוזהרו לו — לא לילקי, דבשעה
46 שעבר התראת ספק היא, דשמא יקיים העשה וישלחנה תפק לאחר שנטולו ויש לומר: דהשתא
47 מיחא עובר ב'לא תקח האם', דהא לא קיי מחוסר מעשה, ואם בן שי לנו לומר שלא יקיימנה
48 אם הוא עושה לעולם מה שהוא עושה עתה שלקחה, שעובר בלאו ואינו מקיים העשה. דהכי
49 נמי אמרינן בנייר שיהיה שותה דלוקה על כל אחת (מכות כא.א) דלא הוי התראת ספק
50 משום דשמא ישאל על נזירותו, משום דכיון שהוא עומד הוא עובר, ויש לנו לומר שמעולם
51 יעמוד כמו שהוא עכשיו ולא ישאל לחכם לעולם — הדלך לקי כל כמה דלא שאל, ושפיר
52 הוי התראת דאי. הכא נמי שי לנו לומר דלעולם לא קיים העשה, והוי התראת דאי. אבל לרבי
53 יוחנן דתלי מלקות בבטול העשה — הוי ליה מחוסר מעשה, דכל אימת דלא עשה שום
54 דבר ולא ביטל שום דבר לא לוקה. ופירוש הקונטרס קשה להבין. והשתא לא מפרש
55 התלמוד טעמא אמאי לא אמר רבי יוחנן קיימו ולא קיימו כריש לקיש. דודאי בטלו ולא
56 בטלו משכחתא טפי, ולא הוצרך לומר טעמא אלא רבי שמעון בן לקיש אמאי לא אמר כרבי יוחנן. **ועבר**
57 היום ולא אפקה, רבי יוחנן וריש לקיש דאמר: רבי יוחנן וריש לקיש דאמר: אינו לוקה
58 תירויהו: אינו לוקה. רבי יוחנן ואומר: אינו לוקה

26 וביטלו, תלויה במחלוקתם לענין התראת ספק. מבררת הגמרא: 27
 28 **בְּמֵאֵי קָא מִיפְלִגִי** - במה נחלקו, ומהו טעם מחלוקתם. משיבה 29
 30 הגמרא: **בְּהִתְרָאָת סָפֵק קָא מִיפְלִגִי** - כדי להתחייב מלקות צריך 31
 32 שתהיה התראה בשעה שעובר על הלאו, ונחלקו כאשר מתרים 33
 34 בו ויש ספק אם יעבור עתה על התראה זו, האם התראה כזו 35
 36 נחשבת התראה. **מָר סָבֵר** - רבי יוחנן סבר שהתראת סָפֵק שְׁמָה 37
 38 הִתְרָאָה, ולכן יכול לסבור שלא שניתק לעשה אינו נגמר עד 39
 40 שיבטל את האפשרות לקיים את העשה, ומכל מקום ההתראה 41
 42 שהתרו בו בשעה שעבר על הלאו, מועילה שכאשר יבטל את 43
 44 העשה, ילקה על הלאו, ו**מָר סָבֵר** - ריש לקיש סבר שהתראת סָפֵק 45
 46 לא שְׁמָה הִתְרָאָה, ואם יסבור שגמר הלאו תלוי בביטול העשה, 47
 48 נמצא שלעולם לא שייך מלקות בלאו הניתק לעשה ונאפילו אם 49
 50 מבטל את האפשרות לקיים את העשה, שכן ההתראה בשעת 51
 52 עבירת הלאו היא התראת ספק, שמה לא יבטל את העשה, לכן 53
 54 סבר שהלאו נגמר מיד, ולכן ההתראה שמתרים בו בשעה שעובר 55
 56 על הלאו, נחשבת התראת ודאי, אלא שהתחדש בלאו הניתק 57
 58 לעשה שיש אפשרות להיפטר מהמלקות על ידי קיום העשה. 59
 60 **וְאִוְרוּ לְמַעֲמִייהוּ** - והולכים רבי יוחנן וריש לקיש לטעמם, שנחלקו 61
 62 בדין זה בסוגיא נוספת, **דְּאִיתָמֵר** - נאמר בבית המדרש, אדם 63
 64 האומר **שְׁבוּעָה** - אני נשבע **שְׂאוּכַל כְּכֵר הָהּ** במשך היום, וכיון שיש 65
 66 לו אפשרות לקיים שבועתו במשך כל היום, אם יתרו בו הרי זו 67
 68 התראת ספק, ו**כְּכֵר הָהּ** ולא **אֶכְלָה**, נמצא שחילל שבועתו בלא 69
 70 לעשות מעשה, רבי יוחנן וריש לקיש **דְּאִיתָמֵר תְּרוּוּיהוּ** - שניהם 71
 72 אומרים שאינו לזָקָה, אלא שכל אחד אמר כן מטעם אחר, **רַבִּי** 73
 74 **יוֹחָנָן אוֹמֵר אֵינוּ לזָקָה**

1 מתרצת הגמרא: **מִיָּד הוּא מְעָמָא** - הלא לא נצרכה דרשה זו של 2
 3 'כל ימיו בעמוד והחזר' **אֵלָא לְרַבִּי יוֹחָנָן, הָאִמֵר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן לְתַנָּא,** 4
 5 **תְּנִי בְּפִלּוּ תְּיִיב וְלֹא בְּפִלּוּ פְטוּר** - והרי רבי יוחנן אמר שצריך 6
 7 לשנות בברייתא 'ביטלו' וכמובא להלן, נמצא שהוא זה שסובר 8
 9 שחייב המלקות תלוי בביטול העשה, ולשיטתו אפשר לדרוש כל 10
 11 ימיו בעמוד והחזר. 12
 13 הגמרא מביאה היכן רבי יוחנן אמר כן: **דְּתְנִי תַנָּא קְמִייה דְּרַבִּי יוֹחָנָן** 14
 15 - אחד האמוראים שנה ברייתא לפני רבי יוחנן, **כָּל מַצְנוֹת לֹא** 16
 17 **תַעֲשֶׂה שִׁישׁ כֶּה קוּם עֲשֶׂה,** דהיינו לאו הניתק לעשה, **קְיָיִם עֲשֶׂה** 18
 19 **שְׁבָה פְטוּר מִמַּלְקוֹת, בְּיִטְל עֲשֶׂה שְׁבָה תְּיִיב מַלְקוֹת.** ו**אִמֵר לִיה רַבִּי** 20
 21 יוחנן לאותו אמורא, **מֵאֵי קָא אִמֵרְתָּ** - מהו הדבר שאתה אומר, 22
 23 הלא אם שנית 'קְיָיִם פְטוּר', היה עליך לשנות 'לֹא קְיָיִם תְּיִיב', 24
 25 ואפילו אם לא ביטל, ואם שנית 'בְּיִטְל תְּיִיב', היה לך לשנות 'לֹא 26
 27 בְּיִטְל פְטוּר', אפילו אם לא קיים. אלא אמר לו רבי יוחנן, **תְּנִי** 28
 29 **בְּיִטְל' וְלֹא בְּיִטְל' - צריך לשנות לפני עשה שבה חייב מלקות,** 30
 31 **לֹא בְּיִטְל עֲשֶׂה שְׁבָה פְטוּר מִמַּלְקוֹת.** כלומר שלרבי יוחנן חייב 32
 33 המלקות אינו תלוי בכך שאינו מקיים העשה, אלא רק בביטול 34
 35 האפשרות לקיים את העשה. ו**רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לְקִישׁ אוֹמֵר,** 'קְיָיִמו' 36
 37 **וְלֹא קְיָיִמו' - יש לשנות בברייתא 'קיים עשה שבה פטור לא קיים** 38
 39 **עשה שבה חייב מלקות.** ולדבריו חייב המלקות תלוי באם אינו 40
 41 מקיים העשה. ולדבריו לא דורשים 'כל ימיו' לנתק את הלאו של 42
 43 'לא יוכל שלחה', אלא על כרחק הטעם ששנינו בברייתא שאונס 44
 45 שגירש מחזיר ואינו לוקה, הוא משום שלאו שקדמו עשה הרי הוא 46
 47 ככל לאו הניתק לעשה שאין לוקים עליו, ודלא כרבי יוחנן. 48
 49 הגמרא מבארת שמחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש לענין קיימו 50

אגרות קודש

ב"ה, ב' ניסן, תשי"ח
 ברוקלין
 ברכה ושלוש!

במענה להודעה ע"י בעלה הרב שליט"א מיום הולדתה, הנה יהי רצון שתהי' השנה הבאה
 לקראתה לשלום שנה טובה ומוצלחת בטוב הנראה והנגלה.

ומוכן וגם פשוט שככל שיתגדל הבטחון בהשי"ת בורא העולם ומנהיגו המשגיח על כל אחד
 ואחת בהשגחה פרטית תתוסף גם המשכת ברכות השי"ת למטה ותתגדל מדת הברכה וההצלחה,
 וכבר ידוע הוראת תורתנו תורת חיים, אשר על האדם להיות בשמחה ובטוב לבב, שהרי כל ימיו
 וכל שעות ורגעים שבימים אלו מוקדשים הם לעבודת הבורא וכמ"ש עבדת את ה"א בשמחה ובטוב
 לבב, ובמכל שכן שצריך להיות כן בהנוגע לאשה עקרת הבית, וכנראה במוחש שמצב הרוח בבית
 תלוי במצב רוח האשה, ואין הברכה שורה אלא מתוך שמחה, וכיון שנצטוינו על זה בודאי שאפשר
 הדבר, ובפרט כשתבונן אפילו לשעה קלה תראה חסדי השי"ת עמה ועם בעלה שיי' בעבר ובודאי
 יומשכו גם בעתיד וכנ"ל הכלי להמשיך הברכה ולקבלה, תוקף הבטחון ושמחה פנימית ואמיתית,
 ויהי רצון אשר בשנה זו ימלא השי"ת משאלות לבבם לטובה בזוה"ק.

בברכה ולבשו"ט בכל האמור ולחג פסח כשר ושמח בגוי"ר.

ג.ב. בודאי משתתפת בפעולות אגודת נשי ובנות חב"ד, וגם בזה מוסיפה מזמן לזמן.

56 שואלת הגמרא: קְשָׁא דְרַבִּי יְהוּדָה אֲדַרְבֵי יְהוּדָה - דברי רבי
 57 יהודה סותרים, בין לריש לקיש שסובר בדעת רבי יהודה כמו
 58 הברייתא של מכה אביו שהתראת ספק אין שמה התראה, ובין
 59 לרבי יוחנן שסובר בדעת רבי יהודה שלא שאין בו מעשה אין
 60 לוקים עליו, יהיה קשה מהברייתא של נותר שמוכח בה שלוקים
 61 על שניהם, שלכן צריך הכתוב בנותר לנתקו לעשה. משיבה
 62 הגמרא: א' - אם אתה מקשה לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּן לֵישָׁב, יש ליישב,
 63 תְּרֵי תַנְיָא אֱלִיבָא דְרַבִּי יְהוּדָה - שני תנאים הם שנחלקו בדעת רבי
 64 יהודה, התנא של הברייתא של נותר, סובר בדעת רבי יהודה
 65 שהתראת ספק שמה התראה, והתנא של הברייתא של מכה
 66 אביו, סובר בדעת רבי יהודה שהתראת ספק אין שמה התראה,
 67 וכמוהו סבר ריש לקיש. א' לְרַבִּי יוֹחָנָן - ואם אתה מקשה לרבי
 68 יוחנן, לא קְשָׁא - אין זו קושיא, מפני שהיא דְרִידָה הָא דְרַבִּיבָה -
 69 הברייתא של נותר היא דעת רבי יהודה בעצמו, שלא שאין בו
 70 מעשה לוקים עליו, ומה שאמר שאין לוקים על לא שאין בו
 71 מעשה, אין זו דעת עצמו, אלא רק אמר כן בשם רבו רבי יוסי
 72 הגלילי, וכך סבר רבי יוחנן.
 73 מאחר שהגמרא הזכירה את רבי יוחנן הסובר שחיוב מלקות תלוי
 74 בביטול העשה, מבארת הגמרא את הלאים שבהם שייך לבטל
 75 את העשה. ותחילה מביאה מחלוקת תנאים לגבי הלאו של
 76 שילוח הקן. נאמר בפרשת כי תצא (דברים כ"ד): לְכִי קְרָא קֶן צִפּוֹר
 77 לְפָנֶיךָ וְגו' וְהָאֵם בְּצִדָּה עִלְּהָ וְהַבְּעִימָהּ, לא תקח האם
 78 עַל הַבְּעִימָה, שֶׁלֹּא תִשְׁלַח אֶת הָאֵם עִלְּהָ הַבְּעִימָה לְךָ. דהיינו שיש
 79 ל'או' לא לקחת את האם על הבנים, ויש 'עשה' לשלח את האם.
 80 ונחלקו התנאים האם כוונת התורה לנתק את הלאו בעשה זה.
 81 תַּנְּן הֵתָם - שנינו שם במסכת חולין (קמ"א), הַנּוֹשֵׁל אִם עַל הַבְּעִימָה
 82 ובכך עבר על הלאו, רבי יהודה אומר, לוקח ואינו מְשַׁלְּחָה - לוקח
 83 על כך שעבר על 'לאו' ואינו מצווה לשלח לאחר שלקח, וְהַכְּמִים
 84 אֲמָרִים, מְשַׁלְּחָה וְאִינוּ לֹקְחָה - יכול לקיים את המצות עשה לשלח
 85 את האם, ובכך נפטר מזהמלקות. ממשכנים חכמים, זֶה הַכְּלָל, כָּל
 86 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שֵׁשׁ בָּהֶם קוֹם עֲשֵׂה - מצות עשה ששייכת ללאו,
 87 ושייך לקיימה אחר הלאו, אִין תִּיבִין עֲלֶיהָ מַלְקוֹת, אלא יקיים את
 88 העשה ויפטר מהמלקות.
 89 לדברי רבי יוחנן שסובר 'ביטלו ולא ביטלו', דהיינו שבכל לאו
 90 הניתק לעשה, אינו לוקח עד שיבטל את האפשרות לקיים את
 91 העשה, מתפרשים דברי חכמים, 'משלח' אימתי שירצה ואינו
 92 לוקח' לעולם, אלא אם כן יבטל את האפשרות לקיים את העשה.
 93 אמנם כיון שאמרו חכמים במשנה זו 'זה הכלל', ויש מקום להבין
 94 מדבריהם שדימו כל לאו הניתק לעשה ללאו של הלוקח אם על
 95 הבנים ששייך בו ביטול עשה, בא רבי יוחנן להוציא מהבנה זו.
 96 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֲנִי הַסּוֹבְרִים בִּיטּוֹלוֹ, אִין לְנוּ אֵלָא זִאת וְעוֹד אַחֲרָהּ
 97 - יש רק עוד לאו אחד הדומה ללאו של לוקח אם על הבנים בזה
 98 ששייך בו לבטל את העשה וללקות, אבל בשאר לאים הניתקים
 99 לעשה, לא שייך לעולם לבטל את העשה וללקות.
 100 אָמַר לִיָּה רַבִּי אֱלֶעָזָר לְרַבִּי יוֹחָנָן, הִיבָא - היכן מצינו עוד לאו
 101 הניתק לעשה ששייך לבטל בו העשה. אָמַר לִיָּה - השיב לו
 102 רבי יוחנן לרבי אלעזר לְכִי תִשְׁכַּח - לכשתמצא, כלומר לך תחפש
 103 ותמצא. נֶפֶק דָּק וְאֶשְׁכַּח - יצא רבי אלעזר ודיקדק במשניות
 104 ובברייתות, ומצא לאו הניתק לעשה ששייך לבטל בו את העשה.
 105 דְתַנְיָא בְּבֵרֵיתָא, אֲוֹנֵס שְׁנֵירָשׁ - אונס שנשא את האנוסה כמו
 106 שציוותה עליו התורה ו'לו תהיה לאשה' (דברים כ"ב), אך לאחר
 107 מכן גירשה, ועבר על מה שנאמר (שם) 'לא יוכל שלחה', אָם
 108 יִשְׂרָאֵל הוּא, שמתר בגרושה, מְחִירָה וְאִינוּ לֹקְחָה, וְאָם כֶּתֵן הוּא
 109 שאסור בגרושה, לֹקְחָה וְאִינוּ מְחִירָה, וּבִלְאוֹ הוּא וּבִיִּשְׂרָאֵל, אמר
 110 רבי אלעזר ששייך לבטל את העשה, ולהתחייב במלקות.

המשך בעמוד 195

1 משום דְהוּי לֹא שְׂאִין בּוּ מַעֲשֶׂה, וְכָל לֹא שְׂאִין בּוּ מַעֲשֶׂה אִין לֹקֵן
 2 עֲלֵיו, משמע שאם היה בו מעשה היה לוקח עליו אף שזו התראת
 3 ספק, רִישׁ לְקִישׁ אֲמַר אִינוּ לֹקְחָה מְשׁוּם דְהוּי הַתְּרָאָה סָפֵק, וְכָל
 4 הַתְּרָאָה סָפֵק לֹא שְׂמָה הַתְּרָאָה, אבל אם היתה התראת ודאי היה
 5 לוקח אף שהוא לאו שאין בו מעשה, שסובר ריש לקיש שלא
 6 שאין בו מעשה לוקין עליו.
 7 מבארת הגמרא את המקור למחלוקתם: וְתַרְוִיחוּ אֱלִיבָא דְרַבִּי
 8 יְהוּדָה - ומחלוקתם היא בדעת רבי יהודה שאמר שהעובר על
 9 האיסור להותיר מבשר הפסח פטור ממלקות משום שניתק
 10 לעשה, ונחלקו מה מדיק מדבריו וכדלהלן, דְתַנְיָא - שכן שנינו
 11 בברייתא, נאמר לגבי קרבן פסח (שמות י"ב): וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד
 12 בֶּקֶר וְהַנּוֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר וְגו' בְּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ, ובפסוק זה בָּא
 13 הַכְּתוּב לִיתֵן עֲשֵׂה שֶׁל 'באש תשרפו' אחר לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁל 'לא
 14 תותירו', כדי לומר שְׂאִין לֹקֵן עֲלָיו - על הלאו של 'לא תותירו',
 15 דְרַבִּי רַבִּי יְהוּדָה, ונחלקו רבי יוחנן וריש לקיש כיצד לדייק בדבריו,
 16 רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ הֵבִי, מַעֲמָא דְבָא הַכְּתוּב ונתן את העשה אחר
 17 הלאו, לכן אין לוקים עליו, הָא לֹא בָּא הַכְּתוּב - אבל אם לא
 18 היתה מצות עשה, יהיה המותר לוקח, ואף שיש לו שהות לאכלו
 19 כל הלילה, ואם יתרו בו לאכול הרי זו התראת ספק, אֱלִיבָא
 20 הַתְּרָאָה סָפֵק שְׂמָה הַתְּרָאָה. וְרִישׁ לְקִישׁ וְרִישׁ הֵבִי, מַעֲמָא דְבָא
 21 הַכְּתוּב, הָא לֹא בָּא הַכְּתוּב, היה המותר לוקח, ואף שאינו עובר
 22 על האיסור על ידי מעשה, אלא על ידי שנמנע מלאכול ואינו
 23 עושה מעשה, אֱלִיבָא לֹא שְׂאִין בּוּ מַעֲשֶׂה לֹקֵן עֲלָיו.
 24 שואלת הגמרא: וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּן לֵישָׁב נָמִי - לכאורה גם הוא צריך
 25 לדייק מכאן שהתראת ספק שמה התראה, דְהָא וְדָאֵי הַתְּרָאָה סָפֵק
 26 הוּא - שהרי ההתראה בנותר ודאי שהיא התראת ספק ושמה לא
 27 יותר, ואפילו הכי הוצרך הכתוב לנתקו, אם כן כיצד סובר
 28 בדעת רבי יהודה שהתראת ספק לא שמה התראה. מיישבת
 29 הגמרא: סָפֵק לֶה בְּאִרְדָּה תַנְיָא דְרַבִּי יְהוּדָה - ריש לקיש למד כתנא
 30 אחר שסובר בדעת רבי יהודה שהתראת ספק אינה התראה, דְתַנְיָא
 31 בברייתא, לגבי המכה או מקלל אביו באופן שיש ספק על שני
 32 אנשים מי מהם הוא אביו, הֵבִי זֶה וְחֹדֵר וְהֵבִי זֶה, קִיָּלָה זֶה וְחֹדֵר
 33 וְקִיָּלָה זֶה, ועל כל מעשה היתה התראה נפרדת, שהרי זו התראת
 34 ספק, וכן הֵבִי שְׁנֵיהֶם כְּבֵת אַחַת - בתוך כדי דיבור להתראה, או
 35 קִיָּלָה שְׁנֵיהֶם כְּבֵת אַחַת והיתה התראה אחת לשניהם יחד, שהרי
 36 זו התראת ודאי, תִּיבִי מִיתָה. רַבִּי יְהוּדָה אֲמַר, כְּבֵת אַחַת תִּיבִי, כִּי
 37 אַחֵר זֶה פְּטוּר, שבהתראת ודאי מחייב, ובהתראת ספק פוטר. וכיון
 38 שריש לקיש סבר כברייתא זו שכך דעת רבי יהודה, לכן לא דייק
 39 מנותר שהתראת ספק שמה התראה, אלא דייק רק שלא שאין
 40 בו מעשה לוקים עליו.
 41 שואלת הגמרא: וְרַבִּי יוֹחָנָן נָמִי - לכאורה גם הוא צריך לדייק
 42 מכאן שלא שאין בו מעשה לוקים עליו, דְהָא וְדָאֵי לֹא שְׂאִין בּוּ
 43 מַעֲשֶׂה הוּא - שהרי הלאו בנותר ודאי שהוא לאו שאין בו מעשה,
 44 ואפילו הכי הוצרך הכתוב לנתקו, אם כן כיצד סובר בדעת רבי
 45 יהודה שלא שאין בו מעשה אין לוקים עליו. מיישבת הגמרא: רבי
 46 יוחנן סָפֵר לֶה בִּי הָא - כמו המימרא הזו ושאמרו בשמו
 47 האמוראים, דְאָמַר רַב אִידִי בְּר אֲבִי, אָמַר רַב עֲמֵרָם, אָמַר רַבִּי
 48 יֶצְחָק, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, רַבִּי יְהוּדָה אֲמַר מְשׁוּם רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי, כָּל
 49 לֹא תַעֲשֶׂה שְׁפִתוֹךָ לֹא שֵׁשׁ בּוּ מַעֲשֶׂה לֹקֵן עֲלָיו, לֹא שְׂאִין בּוּ
 50 מַעֲשֶׂה אִין לֹקֵן עֲלָיו, חִיז מִן שְׁלוֹשֶׁת הַעֲבִירוֹת הַלֵּל, הַנִּשְׁבָּע,
 51 וּמִיָּמַר - האומר על בהמה, שתהיה קדושה במקום בהמה
 52 שהקדישהו למזבח, וְהַמְקַלֵּל אֶת חֵבְרֹו בְּשֵׁם - בשמו של הקב"ה.
 53 וכיון שידע רבי יוחנן שדעת רבי יהודה שלא שאין בו מעשה אין
 54 לוקים עליו, לכן לא דייק מנותר שלא שאין בו מעשה לוקים
 55 עליו, אלא דייק רק לענין התראת ספק שמה התראה.

משום דהוה ליה לאו שאין בו מעשה — אבל משום התראת ספק לא הוה מפטר, 1
דהתראת ספק שמה התראה. משום דהויא לה התראת ספק — אבל משום לאו שאין בו 2
מעשה לא הוה מפטר, דקסבר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו. ותרווייהו אליבא דרבי 3
יתודה — דאמר גבי נותר איצטרך לנתוקי לאו לעשה, אף על גב דהתראת ספק היא 4
ולאו שאין בו מעשה הוא. רבי יוחנן דייק מיניה: 5
אלמא התראת ספק שמה התראה, וריש לקיש 6
דייק מיניה: אלמא לאו שאין בו מעשה לוקין 7
עליו. ולקמיה פריך דתרווייהו איבא למידק 8
מינה. הא ודאי התראת ספק היא — הך דנותר, 9
ואיבא למידק נמי מינה התראת ספק שמה 10
התראה. כי אידיך תנא — דאמר: לא שמה 11
התראה. הבה זה כי — בו שנייש את אשתו 12
ונישאת וילדה, ספק בן תשעה לראשון ספק בן 13
שבעה לאחרון. הבה זה חזרו והבה זה בשתי 14
התראות, דהויא לה כל חדא התראת ספק. בבת 15
אחת — בהתראה אחת בתוך כדי דיבור, דהויא 16
לה התראת ודאי, דנמנה נפשו חז מיניהו 17
אבותו. חזין מנשבע ומפיר ומקבל את חברו 18
בשם — של הקדוש ברוך הוא. וטעמא מפרש 19
בתמורה בפרק קמא. ואי קשיא: הא לדליל נמי 20
נשבע הוא. ואמאי פטר ליה רבי יוחנן משום לאו 21
שאין בו מעשה? בהדיא מוקמינא לה להא 22
דקתני נשבע בדבר שאין בו מעשה לוקין — 23
בשבועה דלשעבר, כגון "אבלתי ולא אבל, או 24
"לא אבלתי" ואכל. אבל ב"אוכלי ולא אבל — 25
לא לקי. וטעמו מפרש בשבועות ובתמורה 26
מקראי. קשיא דרבי יהודה ארדיי יהודה — 27
לתרווייהו. רבי שמעון — דקשיא ליה התראת 28
ספק — תרי תנאי אליבא דרבי יהודה. רבי 29
יוחנן — דקשיא ליה לאו שאין בו מעשה. הא 30
דריית ותא דרביה — לרבי יהודה לאו שאין בו 31
מעשה לוקין עליו. והא דתנאי אין לוקין עליו — 32
משום רבי יוסי הגלילי אמרה. לוקה ואינו משלח 33
— סקבר. "שלח" מעיקרא משמע, לא תקח האם 34
אלא שלחנה קודם לקחתה. ואף על גב דכתבי 35
בטר "לא תקח" — לאו למימרא דאם לקחת 36
שלח וניחיו לאו שניתק לעשה, אלא לאו 37
שקדמו עשה הוא. ותכביס אופרים בו' — 38
סקברי. "שלח" אחר "לא תקח" משמע, דכתבי, 39
והוה ליה ניתק לעשה: ואם לקחת — שלח. זה 40
הכלל כל מצות לא תעשה בו' — אין לוקין 41
עליה אלא יקיים העשה ויפטר. אמר רבי יוחנן 42
אנו אין לנו בו' — כלומר, משלח ואינו לוקה, 43
הא לא שלח — לוקה. ורבי יוחנן ביטלו ולא 44
ביטלו אית ליה, ומשמע ליה מנשל דקתני — 45
משלח לתשאר קודם לקחתה. ואימתי הוא לוקה 46
— כשהרנגה וביטל את העשה בידים. והיינו 47
דקאמר "אנו אין לנו" בו', כלומר, אף על גב 48
דקתני מתינתין זה הכלל בו', דמשמע כל מצות 49
לא תעשה שיש בה קום עשה שוות לזו, אנו אין 50
לנו בכלל שוה לזו שיהא פטור המלקות תלי 51
בקיום העשה. אלא בין קיים בין לא קיים פטור, 52
אלא זו עוד אחרת דמשכחת בהו דלקי על ידי 53
ביטול העשה. דאילו בכללו לא משכחת ביטול 54
אלא בהני תרי. מחזור ואינו לוקה — אף כאן תלה פטורו של מלקות בקיום העשה. הניחא למאן דתני — 55
לוקה, היכי משכחת לה? הניחא בשילוח הקן משכחת לה — ביטלו — כששחטה. אלא הכא היכי משכחת לה? בדרכה מיניה — מייתה, ואין בו מלקות. כל כמיניה — בתמיה וכי כל 56
הדמנו בתשאר קודם ידי קבלתה הניחא למאן דאמר בו' — פלוגתא היא במסכת גיטין ב'השולח טז' (להב). על דעת רבים — שמצא בה עק, שאסורה לו, והדידה על דעת רבים ועל 57
דעת בית דין. ותו ליבא — מצות לא תעשה שיש בה קום עשה דלילקי עלה? משבון — משכחת לה ביטלו — ששרפו. הרי משבנו של גר — ושרפו בחיי הגר, ומת הגר ואין לו 58
ירשקו, דליחא בתשלומין. 59

1 דאם כן מאי פריך: ודרי משכנו וגר ומת הגר, ומשני: התם גברא בר תשלומין
2 ושעבודא דגר פקע. ומאי שנא? הא כיון דלא משלם אם כן ביטלו ולילקי, וליכא נמי
3 שתי רשעייהו לכן צריך לומר כדפירשתי: כיון דגברא בר תשלומין וכל אימת דמשלם לא
4 לקי, הלכך לא משכחת ליה ביטלו. אבל קשה: לריש לקיש מיהא משכחת שפיר קיימו
5 ולא קיימו. כשביית ידן ההוריו להחזיר ואומר

6 שלא יחזירו? ונראה למורי, דהוא הכי נמי
7 דמשכחת לה לריש לקיש, אבל לרבי יוחנן
8 דאמר "זאת ועוד אחרת" ותו לא — הוא דאמר
9 לטעמיה ביטלו ולא ביטלו, אבל לריש לקיש
10 משכחת לה שפיר בחדיהו והשבת העובט. אבל
11 קשה: דמשמע דמקשה פריך שפיר, וקיימו נקט
12 אגב גררא. **ביניתיא** דבי כרבא — פירש
13 הקונטרס: תולעת הנמצאת בכרוב ונזקתא
14 צייל"א. וקשה: דמאי קא משמע לך? פשיטא
15 דשרץ גמור הוא! ופירש רבינו חכם: ביניתיא —
16 כמו דג קטן הנמצא במחרישה. וקא משמע לך
17 דאף על גב דנמצא במים היה מותר לפי שיש לו
18 קשקשים — אפילו היה לוקה, אף על גב דאי חייב
19 במים טהור. **ריסק** תשע נמלים ואחד חי —
20 פירוש: שלם. אבל דאי הוה מת, דאי רוצה
21 לומר חי ממש — אם כן היאך משלים לבית
22 נבילותו? ואם תאמר: ולמה לי שיהא שלם? בבית
23 ממנו לילקי משום לאו דשרצים. ולכך אתא
24 אבילה דשרצים, לומר דאי איכא בית הרבה
25 ואכל חד זית חיוב! דליכא למימר דאתא לומר
26 דבעינן דאית ביה בית, ולעלם בעינן שיהא
27 שלם. דהא ליתא, ונמלה כל שהוא חיוב. אם כן
28 על כרחך אבילה אתא למידרש היכא דאיכא
29 חמשה זיתים או ארבעה ואכל חד מנייהו דחייב.
30 ויש לומר: לכך נקט אחד שלם, דאיכא לאי
31 דשרצים דלא נכתבו בלשון אבילה ומאותם לא
32 ילקה עד שיאכל הבריה שלימה. אבל דאי
33 היכא דכתיב ביה לאו בלשון אבילה — לקי אף
34 כשהבריה אינה שלימה. אבל קשה: היכא יצטרף
35 אותו שלם לבית נבילותו? הלא אין איסור נבלה
36 חל עליו. והכי נמי אמר בנסיכט מעילה פרק
37 'קדשי מובח' (טזא), דאין איסור נבילה חל על
38 איסור (נבלה) בהמה טמאהו ויש לומר: הדבא
39 אתיא במאן דאית ליה איסור חל על איסור.
40 דאיכא מאן דאמר התם דלאבילה נמי מצטרפין
41 ללקות משום נבלה טמאה וטהורה, ואף על גב
42 שאין איסור כולל ולא איסור מוסף, והטעם —
43 משום דמציעו דאיסור נבלה חל על איסור הדלב.
44 ואפילו למאן דלית ליה איסור חל על איסור
45 ככל אמרין נמי דטמאים מצטרפין מהאי טעמא
46 ועיין עוד תוס' חולין צ"ב. דירב החותהויל "ורבי
47 דהודיה".

48 **ואפילו** שנים והוא — ואם תאמר: ומאי חידוש
49 הוא בשנים יותר מבעשה, כיון דבשנים
50 (והוא) איכא בית? ויש לומר: דקא משמע לך
51 ברובא טפי, דכיון דעתה כשהוא חי שלם משלימו
52 לביתו אף על פי שאם היה מרוסק כמו האחר לא
53 היה משלימו לביתו. אבל בתשע נמלים דאיכא
54 סג, אפילו נתרסקו כולם היה משלים, שיש מהם
55 דרבה.
56 **ולא** פליגי דא ברברבי דא בוטרי — פירוש:
57 ברברבי — אחד והוא. ולא ידענא, כיון דנחית לחכי — לימא בחד לבר לוקה שש משום
58 בריה ומשום בית נבלה! ושמא לא שכיח דבחד איכא בית.

1 התם גברא בר תשלומין הוא — כשרפוי, ולא נחתיב מלקות בביטול זה. והאי דלא
2 משלם — משום דשעבודא דגר קא פקע לאחר זמן. **תעוב אותם** — וקא סבר תעוב
3 לאחר עבירת הלאו משמע, לא תכלה, ואם כליתייהו — תעובב אותם. **משכחת לה בביטלו**
4 — כגון שטחן את החטק, דתו לית ליה לקומיה לעשה שהרי קנאן בשנינו, כדנביא
5 דבערין חטה היא מחיבי ליתנה אבל אם טחנן
6 — לא. מירחו — ותחביב במעשר — מעשר
7 תחלה את הכרי ואחר כך נותן לו הפאה, שלא
8 להפסיד את העני. שהלקט והשכחה והפאה
9 פטורין מן המעשר, וזה הביאן לידי חיוב. אבל
10 לרבי מצוה — כגון הכא. דכל ימיו בעמוד
11 החזיר קאי — יש לו הפרה. דהוה פשע בניוקי
12 — מכה אותם יותר מדאי. **אדריה רב אחא** —
13 שלא לימור עד תנוקות. **ביניתיא דבי כרבא** —
14 תולעת הנמצאת בכרוב שקורין "צייל"א. אבל
15 **פושתיא** — בלע שרץ המים. לוקה **ארבעה** —
16 שני לאוין כתובין בשרץ המים, אחד בתורת
17 כתיבים (יא) ואחד במשנה תורה (יד). ושני לאוין
18 כתובין בשרץ סתם (ולא) ואלו תשקצו את
19 נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא תשמו
20 בהם" ומשמע בין שרץ המים בין שרץ הארץ
21 הרי ארבעה. נמלה — בלע נמלה זהו, והואיל
22 ובריה שלימה היא — אבילתה בכל שהוא,
23 ולוקה חמש: שני לאוין הכתובין בשרץ סתם
24 כמו שפירשתי, ושלישה לאוין הכתובין בשרץ
25 הארץ בתורת כתיבים. **צרעה לוקה שש** — חמש
26 משום שרץ הארץ, ואחד משום שרץ העוף
27 דכתיב במשנה תורה (יד) "וכל שרץ העוף טמא
28 הוא לכם לא יאכלו". אבל "לא תשקצו את
29 נפשותיכם בהמה ובעוף" וגו' הכתוב בפרשת
30 'קדושיכם תהיו' אינו מן המנין, דלאו בשרץ
31 כתיב. ואף על גב דכתיב ביה "אשר תרמש
32 האדמה" — לשון בריות גדולות הוא, וישרץ'
33 לשון קטנה ועמומה שנכרת בחלוקה בקושי
34 ונראית כרוחשת. **בקרנא דאומנא** — מקיז דם
35 בקרן במצוה. **ריסק** — מיעך וכתת, וביטול
36 תמורת בריה. משום בית נבלה — כשבשבלוע
37 הוא מת ומצטרף לכדת נבלה, אפילו שנים —
38 מרוסקין והוא, אם גודלים הן להיות בית כן
39 שלשתם כדמפרש ואזיל, ולא פליגי. **טבל של**
40 מעשר עני — שהופרשו כל מעשרותיו חוץ מזה
41 — לוקה. ואף על גב דמעשר עני אין בו קדושה,
42 שהרי לזרים נאכל ובכל מקום, אפילו הכי
43 טביל. מה להלן מעשר עני — דכתיב "לגר
44 ליתום ולאמנה" ובענינא דשנה השלישית, אף
45 "בשעריך" האמור כאן יש ללמוד ממנו מעשר
46 עני, והכי קאמר: לא תוכל לאכול טבל בעוד
47 שהמעשר בתוכו שכתב בו "בשעריך". אין צריך
48 לקרות את השם — (דאמרין) (סוטה מהא)
49 דיוחן כהן גדול שלא בכל גבול ישראל וראה
50 את עמי הארץ חשודין על המעשרות חוץ
51 מתרומה גדולה, אמר לך לישראל: בני, כשם
52 שהתרומה במיתת כן השכל במיתתו, עמד
53 ותיקן: הלוקח מעם הארץ יפירש כל המעשרות
54 ומעבדן לעצמו, ואוכל מעשר ראשון שהרי
55 מותר לזרים, ומעשר שני אוכלו בירושלים, ואם
56 שנת מעשר עני היא נחלקו רבי אליעזר

1 **התם גברא בר תשלומין הוא, וישעבודא דגר הוא**
2 **דקא פקע**. - והא איכא פאה, דררמנא אמר "לא
3 תכלה פאת וגו' לעני ולגר תעוב אתם" וגו', דמשפחת
4 לה בקיימו ולא קיימו ביטלו ולא ביטלו! דתנן: מצות
5 פאה להפריש מן הקמה, לא הפריש מן הקמה -
6 מפריש מן העומרין, לא הפריש מן העומרין - מפריש
7 מן הכרי, עד שלא מירח. מירחו - מעשר ונותן לו!
8 - כדרבי ישמעאל, דאמר: אף מפריש מן העיסה.
9 ולרבי ישמעאל נמי משפחת לה, דאכל עיסתו -
10 אלא, זאת ועוד אחרת - אחא, אכל אוזים - לא.
11 דהיכא אמרין על דעת רבים אין לו הפרה - לדרב
12 הרשות, אכל לרב מצוה - יש לו הפרה. פי הא
13 דההוא מקרי דרדקי דתוה פשע בניוקי, אדריה רב
14 אחא, ואהדריה רבינא, דלא אשתכח דרייק פויתיה.
15 "האובל נבילות ומריפות שקצים ורמשים" וכו'. אמר
16 רב יהודה: האי מאן דאכל ביניתיא דבי כרבא -
17 מלקינן ליה משום "שרץ השרץ על הארץ". ההוא
18 דאכל ביניתיא דבי כרבא ונגדיה רב יהודה, אמר
19 אבוי: אכל פושתיא - לוקה ארבעה. נמלה - לוקה
20 חמש, משום "שרץ השרץ על הארץ". צרעה - לוקה
21 שש, משום שרץ העוף. אמר רב אחאי: המושחה את
22 נקביו עובר משום "לא תשקצו". אמר רב יחי' בר
23 אבוי: האי מאן דשתי בקרנא דאומנא קא עבר משום
24 "לא תשקצו". אמר רבא בר רב הונא: ריסק תשעה
25 נמלים, והביא אחד חי והשלימן לביתו - לוקה שש,
26 חמש משום בריה ואחד משום פיות נבילה. רבא אמר
27 רבי יוחנן: אפילו שנים והוא, רב יוסף אמר: אפילו
28 אחד והוא. ולא פליגי, הא בדרבבי והא בוטרי. "אכל
29 טבל ומעשר ראשון" כו'. אמר רב: אכל טבל של
30 מעשר עני - לוקה. כמאן - פי האי תנא, דתנאי,
31 אמר רבי יוסי: יכול לא יהא חיוב אלא על הטבל
32 שלא הורם ממנו כל עיקר, והורם ממנו תרומה גדולה
33 ולא הורם ממנו מעשר ראשון, מעשר ראשון ולא
34 מעשר שני, ואפילו מעשר עני, מניין? תלמוד לומר
35 "לא תוכל לאכל בשעריך" וגו', ולהלן הוא אומר
36 "ואכלו בשעריך ושבעו", מה להלן מעשר עני - אף
37 כן מעשר עני, ואמר רחמנא: "לא תוכל". אמר רב
38 יוסף: כתנאי, רבי אליעזר אומר: אין צריך לקרות
39 את השם על מעשר עני של דמאי, והכמים אומרים:
40 קורא

41 וחכמים. וקאמר רבי אליעזר דלא מביעי אפרושי מספק דלא צריך, אלא אפילו לקרות
42 עליו את השם ולומר "מעשר עני של כרי זה יחא בצפון או בדרומ" נמי לא צריך.
43 קורא

55 אָמַר אַבְי, אָבֵל פּוֹמִיָא - בלע שרץ המים, לזקה עליו משום
56 אֲרֵבָעָה לַאִיִּים, שנים משום שרץ סתם, ושנים משום שרץ המים.
57 ואם אכל נְמָלָה, לזקה חֲמֵשׁ, שנים משום שרץ סתם, ועוד שלש
58 מִשּׁוּם שְׂרָץ הַשּׁוּרִץ עַל הָאָרֶץ. ואם אכל אֲרֵבָה, לזקה שֵׁשׁ, חמש
59 האמורים בשרץ הארץ, שצרעה בכלל שרץ הארץ היא, ועוד
60 אחד מִשּׁוּם שְׂרָץ הַעוֹף.
61 מביאה הגמרא איסור הנדרש מאיסור 'שיקוץ הנפש': אָמַר רַב
62 אַחַאי, הַמְשַׁקֵּה אֶת נִקְבּוֹ בֵּין גְּדוּלִים וּבֵין לִקְטָנִים, עוֹבֵר מִשּׁוּם לֹא
63 תִּשְׁקָצוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם, שהוא איסור להמאס עצמו בעשיית
64 דברים שנפשו של אדם קצה בהם. מביאה הגמרא איסור נוסף
65 כעין זה: אָמַר רַב יוֹסֵי בְּרַ אַבְי, הָאֵי מָאן דְּשָׁתִי בְּקִרְנָא דְּאִימָנָא -
66 אדם השותה משקים בכלי מציצה וכעין קרן של מקווי דם, קָא
67 עָבֵר מִשּׁוּם לֹא תִשְׁקָצוּ.
68 למדנו לעיל שעל נמלה לוקה חמשה, הגמרא מביאה אופן
69 שיתחייב על אכילת נמלה, ששה מלקות: אָמַר רַבָּא בְּרַב הוֹנָא,
70 דְּרִפֵּק תִּשְׁקָע נְמָלִים וּבִיטְלָן מִשֵּׁם 'בְּרִיה', וְהָכִיא אֶחָד מִי וּצִירְפוּ
71 עִמָּהּ וְהִשְׁלִימָן לְבִנְיָתָהּ, ואכלם, לזקה שֵׁשׁ, חֲמֵשׁ מִשּׁוּם בְּרִיה - על
72 הנמלה החיה כיון שהיא 'בריה', אף שאין בה שיעור כזית, לוקה
73 חמש משום שרץ הארץ כאמור לעיל, ולזקה עוד אֶחָד מִשּׁוּם
74 איסור אכילת בְּנֵי נְמָלָה, שהרי הנמלה החיה בודאי מתה
75 בבליעתו ומצטרפת להשלים שיעור כזית נבילה, ונמצא שאכל
76 כזית מבעלי חיים מתים.
77 רַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹהָנָן, דִּין זֶה אֵינוֹ דוּוֹקָא בְּתַשְׁעָה וְאֶחָד הוּא, אֵלָא
78 אֲפִילוּ שְׁנַיִם וְהוּא - שתי נמלים מרוסקות ואחת חיה המשלימה
79 לכזית. רַב יוֹסֵף אָמַר, אֲפִילוּ אֶחָד וְהוּא - אחת מרוסקת ואחת
80 חיה. מבארת הגמרא: וְלֹא פְּלִיגִי - אין מחלוקת בין האמוראים,
81 אֵלָא הָאֵי בְּרַבְרַבִּי וְהָאֵי בְּיוֹזְבָבִי - אחד דיבר בנמלים גדולות ואחד
82 בנמלים קטנות.
83 שנינו במשנתנו: (לעיל יג.) ואלו הן הלוקין וכו' אָבֵל מְבַל וּמְעַשֵּׂר
84 רֵאשׁוֹן בּוֹ, הגמרא דנה לגבי פירות שלא הופרשו מהם מעשר
85 עני, האם לוקים על אכילתם: אָמַר רַב, אָבֵל מְבַל שֶׁל מְעַשֵּׂר עֲנִי
86 - שהופרשו כל התרומות והמעשרות מלבד מעשר עני, לזקה.
87 אומרת הגמרא: כְּמָאן - כמו מי סובר רב בזה, כִּי הָאֵי תַנָּא - כמו
88 התנא הזה, דְּתַנָּא בְּרִייתָא, לענין חיוב מלקות באכילת פירות
89 שלא הופרשו מהם תרומות ומעשרות, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, וְכוּל הֵייתִי
90 לפרש שלא הָאֵי חֵיב מִלְּקוֹת אֵלָא עַל הַמְבַל שְׁלֵא הוֹרֵם מִמֶּנּוּ
91 תרומות ומעשרות כָּל עֵקֶר, ואם כן באופן שהוֹרֵם מִמֶּנּוּ הָרִוּפָה
92 נְדוּלָה וְלֹא הוֹרֵם מִמֶּנּוּ מְעַשֵּׂר רֵאשׁוֹן, או שהוֹרֵם מִמֶּנּוּ מְעַשֵּׂר רֵאשׁוֹן
93 וְלֹא מְעַשֵּׂר שְׁנִי, וְאֲפִילוּ הוֹרֵם כֹּל הַמְעַשְׂרוֹת מִלְּבַד מְעַשֵּׂר עֲנִי,
94 מִיֵּינָן שְׁלוֹקִים עַל אֲכִילַת טַבֵּל זֶה, תְּלִמּוּד לְזוּמַר - מלמדינו הכתוב
95 לֹא תוֹכַל לֵאכּוֹל בְּשַׁעֲרֵיךָ מְעַשֵּׂר דְגָנְךָ וְגו' (דברים יב יז) וְלִהְיֶינָן הוּא
96 אוֹמֵר - ובהמשך נאמר (שם כו יב) וְאָכְלוּ בְּשַׁעֲרֵיךָ וּשְׂבָעוּ, מַה לְתַלְתָּן
97 - הפסוק 'ואכלו בשעריך' מדובר לענין מְעַשֵּׂר עֲנִי, אֵיךְ כָּאֵן בַּפְּסוּק
98 לֹא תוֹכַל לֵאכּוֹל בְּשַׁעֲרֵיךָ הַחוּנָה לְמְעַשֵּׂר עֲנִי, וְאִמָּר רַבְּמָנָא לֹא
99 תוֹכַל, כלומר שיש לדרוש הפסוק כאילו נאמר בו לא תוכל
100 לֵאכּוֹל פִּירוֹת בְּעוֹד הַמְעַשֵּׂר עֲנִי וְשֵׁנָאמֵר בּוֹ 'בְּשַׁעֲרֵיךָ' תוֹכּוּ.
101 נמצא שרב שאמר שלוקים על פירות הטבולים למעשר עני, סובר
102 כדברי רבי יוסי בברייתא זו.
103 הגמרא מביאה שדן זה שנוי במחלוקת תנאים: אָמַר רַב יוֹסֵף,
104 כְּתַנָּא - נחלקו התנאים האם לוקים על אכילת פירות הטבולים
105 למעשר עני. שכן שנינו (דמאי פ"ד מ"א) לגבי פירות 'דמאי', כלומר
106 פירות של עם הארץ שיש ספק שמוא לא הפריש מהם מעשרות
107 כדין, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אֵין צְרִיךְ לְקַרְוֵת אֶת הַשֵּׁם עַל מְעַשֵּׂר עֲנִי
108 שֶׁל דְּמָא, כלומר שאין צריך להפרישו כלל, וְהַכְּמִים אוֹמְרִים,

1 מתרצת הגמרא: הָתָם נִבְרָא בְּרַ תְּשִׁלוּמִין הוּא - בשעה ששורף
2 מתחייב בתשלום, ונחשב שעדיין לא ביטל את העשה, וְשִׁיעֲבוּדָא
3 דְּגַר הוּא דְקָא פְּקַע - ומה שאינו משלם הוא משום שהחוב פוקע
4 מאליו לאחר זמן כאשר מת הגר.
5 מוסיפה הגמרא להקשות על דברי רבי יוחנן: וְהָאֵי אֵיכָא - הרי
6 יש מצות פָּאָה, דְּרַחֲמֵנָא אָמַר לֹא תִבְלֶה פֶּאֶת וְגו' שְׁדָךְ בְּקִצְרָךְ
7 (ויקרא כג ב), שהוא איסור 'לאו' לקצור את כל תבואת השדה בלא
8 לשיר כלום לעניים, ואם עבר לקצור מצווה ב'עשה' לְעֵנִי וְלְגַר
9 תְּעוֹב אֹתָם וְגו' (שם), דְּמִשְׁפַּחַת לָהּ בְּקִימּוֹ לֹא קִימּוֹ בִּישְׁלוֹ לֹא
10 בִּישְׁלוֹ - ושייך בזה להתחייב מלקות, בין לריש לקיש הסובר
11 'קיימו', והיינו באופן שביטל דין יוהירו אותו לקיים את העשה
12 ויסרב, ובין לרבי יוחנן הסובר 'ביטלו', והיינו באופן שיבטל את
13 העשה על ידי שטוחן את החיטים, ובכך נפטר מלתת פאה, (רתנן)
14 [דְּתַנָּא] בברייתא, מִצְוֹת פָּאָה לְהַפְרִישׁ מִן הַקֶּמַח - מן התבואה
15 בעודה מחוברת, לֹא הַפְרִישׁ מִן הַקֶּמַח מְפִרֵשׁ מִן הַעוֹמְרִין - נותן
16 מהתבואה לאחר הקצירה, בעודה בשדה, לֹא הַפְרִישׁ מִן הַעוֹמְרִין
17 מְפִרֵשׁ מִן הַבְּרִי עַד שְׁלֵא מִירַח - לאחר שאספו את התבואה ועשו
18 ממנה ערימה ועדיין לא עשו מירוח, ואם מִירְחוּ, שזה הוא גמר
19 מלאכת התבואה ובכך מתחייבת בהפרשת תרומות ומעשרות,
20 מְעַשֵּׂר תַחִילָה אֶת הַתְּבוּאָה וְרַק אַחַר כֵּךְ נוֹתֵן לוֹ, אבל לאחר
21 שטחן את התבואה, קָנָה בְּשִׁנּוּי, ואינו מפרש פאה. נמצא
22 ששייך לבטל את העשה על ידי שטוחן, ובאופן זה ילקה על
23 הלאו.
24 מתרצת הגמרא: רבי יוחנן סובר בְּרַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל, דְּאָמַר אֵף מְפִרֵשׁ
25 מִן הַעֵיפָה - גם מן העיסה חייב לתת פאה, ועל כן לא שייך בפאה
26 ביטול העשה.
27 ממשיכה הגמרא להקשות: וְלְרַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל נִמִּי מִשְׁפַּחַת לָהּ - גם
28 שייך לבטל את העשה, באופן דְּאָבֵל אֶת הַעֵיפָה, ומדוע אמר רב
29 יוחנן שמצינו בן רק בעוד לאו אחד מלבד שילוח הקן.
30 מסיקה הגמרא: אֵלָא מַה שֶׁאֵמַר רַבִּי יוֹחָנָן 'זֹאת וְעוֹד אַחֲרֶיהָ',
31 כוונתו אָהָא - על מצוה זו ופאה. אָבֵל אֹנֵם לֹא - באמת לא שייך
32 בו ביטול עשה ונדלא כרבי אלעזר. ומה שביארה הגמרא לעיל
33 (ע"א) ששייך לבטל את העשה על ידי שמדירה על דעת רבים, אין
34 זה נכון, מִשּׁוּם דְּהֵיכָא אֲמַרְיָן - היכן אמרנו שהמדיר על דעת
35 רבים אין לו הַפְרָה, היינו דווקא אם רוצה להפר לְדָבָר הַיְשׁוּת,
36 אָבֵל לְדָבָר מְצוּתָהּ, וְשׁ לֹא הַפְרָה, מִשּׁוּם שֶׁמִּסְתַּבֵּר שְׁנוֹחַ לְהֵם לְרַבִּים
37 שיתירו נדר זה. ואם כן אונס אף אם נודר על דעת רבים, יש
38 התרה לנדרו כדי לקיים את המצוה לשאת אנוסתו, ונמצא שאין
39 אופן לבטל את העשה באונס.
40 מביאה הגמרא הוכחה לכך שלדבר מצוה יש הפרה: כִּי הָאֵ - כמו
41 שמצינו במעשה זה, דְּהוּא מְקַרֵּי דְרִדְבִי - שהיה מלמד תינוקות,
42 דְּתַתָּה שֵׁשֶׁע בְּנוֹנְקֵי - היה מכה את התלמידים יותר מדאי, אֲדַרְיָה
43 רַב אָהָא - הדירו רב אחא על דעת רבים שלא ילמד תינוקות,
44 וְאֲדַרְיָה רַבִּינָא - והחזירו רבינא ללמד תינוקות, על ידי שהתיר
45 את הנדר, ועשה כן משום דְּלֹא אֲשַׁתְּכַח דְּדוּיָק בְּנוֹתְיָה - שלא
46 נמצא מלמד תינוקות דייקן בכמותו. ומוכח שלדבר מצוה אפשר
47 להפר אפילו נדר שהודר על דעת רבים.
48 שנינו במשנתנו: (לעיל יג.) ואלו הן הלוקין וכו' וְהָאֵבֵל נְבִילוֹת
49 וְטְרִיפוֹת שְׂקָצִים וְרִמְשִׁים וכו', דנה הגמרא בחיוב המלקות
50 בשרצים שונים: אָמַר רַב וְהוּדָה, הָאֵי מָאן דְּאָבֵל בִּינְיָתָה דְּבִי רַבָּא
51 - אדם שאכל תולעת הנמצאת בתוך הכרוב, מְלַקְיָן לֵיהּ מִשּׁוּם
52 שְׂרָץ הַשּׁוּרִץ עַל הָאָרֶץ. מביאה הגמרא שכן פסק רב יהודה
53 למעשה: הוּא דְּאָבֵל בִּינְיָתָה דְּבִי רַבָּא, וְנִגְרִיָה - והלקוה רב
54 יהודה.

56 כברייתה, וכשם שלוקים על נמלה שלימה כברייתה.
 57 מבארת הגמרא מה רבנן עונים על כך לרבי שמעון: וְרַבֵּן סָבְרוּ,
 58 שאין לדמות חיטה לנמלה, משום שדווקא פְּרִיית נִשְׁמָה חֲשׂוּבָה -
 59 'בריה' הבאה מרבר שיש בו נשמה ש' לה חשיבות, ולכן חייב
 60 עליה אף בפחות מכזית, אבל הָפָה לֹא חֲשׂוּבָה - אין לה חשיבות
 61 ועל כן אין לה דין 'בריה'.
 62 מביאה הגמרא ברייתא לסייע לרבי ירמיה: תַּנְיָא בְּנִיתָה דְרַבִּי
 63 יְרֵמְיָה - שנינו בברייתא כדברי רבי ירמיה, רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, כֵּל
 64 שְׁהוּא לְמַבּוֹת - בכל האיסורים השיעור למלקות הוא בכל שהוא,
 65 לֹא אֲמַרו שְׂעִיור הַחַיִּב הוּא בְּפִנְיָה, אֲלֵא לְעֵינֵי חַיִּב קְרָבָן. וכיון
 66 שלא צריך שיעור למלקות, גם לא צריך שיהיה בריה, ולוקים
 67 באיסור טבל אפילו על קמח כל שהוא.

משנה

68 משנתינו היא המשך למשנה הראשונה בפרק, ומונה איסורים
 69 נוספים שלוקים עליהם. הַאֲזַכֵּל בְּבוּרִים עַד שְׁלֹא קָרָא עֲלֵיהֶם - כהן
 70 האוכל ביכורים לפני שהבעלים קיים את המצוה לקרוא את
 71 פרשת 'ארמי אובד אבי', וכן כהן האוכל קְדִישֵׁי הַחַיִּים לְקַלְעִים
 72 - חוץ לקלעי חצר המשכן, וכן אדם האוכל קְדִישֵׁי קְלַיִם וּמַעֲשֵׂי
 73 שְׁנֵי חוּץ לַחֲוּצָה - חוץ לחומת ירושלים, וכן אדם הַשׂוֹבֵר אֶת הַעֵצִים
 74 בְּקִרְבָּן פְּסָח הַפְּהוּר, ועבר על מה שנאמר (שמות יב מו) 'וְעֵצִים לֹא
 75 תִּשְׂבְּרוּ בּוֹ, בְּכֹל הַיַּסּוּרִים הַלְלוּ הָרִי זֶה לֹקֵחַ אֲרֻבָּעִים. אֲבָל
 76 הַמּוֹתֵר בְּפָהוּר - שלא אבל את כל הקרבן פסח במשך הלילה
 77 ועבר על מה שנאמר (שמות יב ט) 'וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר', וכן
 78 הַשׂוֹבֵר עֵצִים בְּקִרְבָּן פֶּסַח טָמֵא, אֵינוֹ לֹקֵחַ אֲרֻבָּעִים. בְּנוֹתָ, מִשּׁוּם
 79 שְׂנִיתָק לַעֲשֵׂה, שְׁנֵאמַר לְאַחַר הַלֵּא 'וְהִנְתָּר מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר כֹּאשׁ
 80 תִּשְׂרְפוּ. וְהִטַּעַם שִׁפְטוֹר בְּשׁוּבֵר עֵצִים בְּפֶסַח הַטָּמֵא, מִשּׁוּם שְׁנֵאמַר
 81 בְּתוֹרָה יְעֵצֵם לֹא תִשְׂבְּרוּ בּוֹ וְדוֹרְשִׁים 'בוֹ' וְלֹא בְּפִסּוּל, שְׁהַאיסוֹר
 82 הוּא דוּקָא בְּקִרְבָּן פֶּסַח כִּשְׁרֵי וְלֹא בְּפִסּוּל.
 83 עתה דנה המשנה לגבי העובר על מצות שילוח הקן. נאמר
 84 בפרשת כי תצא (דברים כב יז) 'פִּי יִקְרָא קֶן צְפּוֹר לְפִנְיֶךָ וְגו' וְהָאֵם
 85 רְבִצָתָה עַל הָאֲפָרָחִים אוֹ עַל הַבְּיָצִים, לֹא תִקַּח הָאֵם עַל הַבְּנִים,
 86 שְׁלַח תִּשְׁלַח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבְּנִים תִּקַּח לָךְ. דְּהֵינּוּ שֵׁשׁ 'לאו' לֹא
 87 לקחת את האם בעודה על הבנים, וכן יש 'עשה' לשלח את האם.
 88 ונחלקו התנאים האם כוונת התורה לנתק את הלאו בעשה זה:
 89 הַנּוֹכַח אִם עַל הַבְּנִים, ובכך עבר על 'לאו/ רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, לֹקֵחַ
 90 עַל כֵּךְ שֶׁעָבַר עַל הַלֵּא, וְאֵינוֹ מְשַׁלַּח - אינו מצווה לשלח לאתר
 91 שִׁלְחָה, וְהַקְּטָנִים אֲזַמְרִים, מְשַׁלַּח וְאֵינוֹ לֹקֵחַ - יכול לקיים את
 92 המצוה עשה לשלח את האם, ובכך נפטר מהמלקות. ממשכיכם
 93 חכמים: זֶה הַכֵּלָל כֹּל מְצוֹתָ לֹא תַעֲשֶׂה שֵׁשׁ בָּהּ קוּם עֲשֵׂה - מצות
 94 עשה השייכת ללאו, ושייך לקיימה אחר הלאו, אֵין תִּיבִיב עֲלֶיהָ
 95 מלקות, אלא יקיים את העשה ויפטר מהמלקות.

גמרא

96 הגמרא מבארת שהדין השנוי במשנתינו לענין ביכורים שנוי
 97 במחלוקת. אָמַר רַבָּה בַר בַּר הֵנָּה אָמַר רַבִּי יוֹהָנָן, זוֹ - משנתינו
 98 ששנינו בה שקודם קריאת פרשת 'ארמי אובד אבי' אסור לכהן
 99 לאכול מהביכורים, היא דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא סְתִימָתָהּ, כלומר,
 100 בהרבה משניות היה רבי רגיל להביא דברי רבי עקיבא ולשנותם
 101 ביחסם, ולא הזכיר שרבי עקיבא אמרם, ורבי יוחנן שמע שכך
 102 סובר רבי עקיבא, ועל פי זה אמר שרבי עקיבא הוא זה ששנה את
 103 משנתינו, אֲבָל חֲכָמִים אֲזַמְרִים בְּבוּרִים הִנְחָה מַעֲבָרָה בְּהֵן - הנחתם
 104 בעזרה לפני המזבח מעכבת אכילתם, אבל קְרִיאָה אֵין מַעֲבָרָה

1 קוֹרָא אֶת הַשֵּׁם וְאֵינוֹ יִרְדֵּי לְהַפְרִישׁ - חייב לקיים מצות הפרשת
 2 מעשר עני על ידי קריאת שם שאומר שהפירות המונחים בצד זה
 3 יהיו מעשר עני, אלא שלא צריך להוציאם מתוך שאר הפירות,
 4 כדי לברר שהם פירות המעשר, ויכול לאכלם עם שאר הפירות.
 5 מֵאֵי לֹא קָהָא קָא מִפְּלִגֵי - האם לא בזה נחלקו וּבְדִין שֶׁל רַבִּי
 6 יוֹסֵי, דְּמַר קָבֵר - חכמים סברו וְרֵאֵי מוֹבְלוֹ - שטטבל וְדַאי, קוֹדֵם
 7 שהופרש ממנו מעשר עני, עדיין נחשב לטבל וּכְדַבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי,
 8 ולכן בדמאי שהוא ספק, צריך להפריש מעשר עני ולהוציאו מידי
 9 ספק טבל, וְמַר קָבֵר - ורבי אליעזר סבר וְרֵאֵי אֵינוֹ מוֹבְלוֹ - גם
 10 בטבל וְדַאי, אם הפרישו את כל המעשרות ולא הפרישו מעשר
 11 עני אינו נחשב טבל, ועל כן גם בדמאי, אין צריך להפריש מספק.
 12 אבוי דוחה את דברי רבי יוסף, ומעמיד את מחלוקת התנאים
 13 בענין אחר: אָמַר לִיה אֲבֵי לַרְבּ יוֹסֵף, אֵי הָכִי - אם כך אֲדַמְיָלְגֵי
 14 בְּכַפְיָךְ לִפְלִגְנֵי פְּרֻדָּי - עד שנחלקו בדמאי שהוא ספק, היה
 15 להם לחלוק בטבל וְדַאי, שלא הפרישו ממנו מעשר עני, האם
 16 הוא טבל או לא. אֲלֵא עַל כִּרְחַךְ שֶׁנִּחְלַקוּ בְּדַבְרָא אַחַר, דְּבִּוְלֵי
 17 עֲלָמָא - כולם, גם רבי אליעזר וגם חכמים, סוברים וְרֵאֵי מוֹבְלוֹ
 18 - שטטבל וְדַאי שלא הופרש ממנו מעשר עני, עדיין טבל הוא
 19 וּכְרַבִּי יוֹסֵי, וְהָקָא קָהָא קָא מִפְּלִגֵי - ובאן בדמאי נחלקו בִּדְבַר
 20 זֶה, דְּמַר - רבי אליעזר קָבֵר, לֹא נִחְשְׂדוּ עַמֵי הָאָרֶץ עַל מַעֲשֵׂי
 21 עֵינֵי שֶׁל דְּמַאֵי, ולכן בדמאי לא צריך אפילו לקרוא שם למעשר
 22 עני, והטעם שהקפידו להפרישו, בִּינְוֹן דְּמִנְטָא הוּא אֲפִרְוִישֵׁי
 23 מְפָרִישׁ - כיון שירדע העם הארץ שגם אם יפריש ויתן לזה שם
 24 מעשר עני, אין באכילתו מיתה, אלא רק איסור ממון של גול
 25 עניים, לכן מפרישים הם את המעשר עני כדי לתקן את הפירות
 26 שלא יהיו טבל, ולוקחים אותו לעצמם, ואינם חוששים לגול
 27 עניים. וְרַבֵּן קָבֵר בִּינְוֹן דְּמִרְהָא לִיה מִיִּלְתָּא - כיון שיש טירחה
 28 בהפרשה, על כן לא מְפָרִישׁ.

29 שנינו במשנתינו (לעיל ג): כִּמְה אֲבָל מִן הַטָּבֵל וְכו' ויהא חייב, רבי
 30 שמעון אמר כל שהוא לחכמים אומרים כוית. אמר להן רבי
 31 שמעון, אי אתם מודים לי באוכל נמלה כל שהוא שהוא חייב,
 32 אמרו לו מפני שהיא כברייתה, אמר להן אף חטה אחת כברייתה.
 33 הגמרא מביאה מחלוקת כיצד ביאר ריש לקיש את מחלוקתם:
 34 אָמַר רַב בִּיבִי אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְוִישׁ, מַחְלֻקַת בְּחָטָה - רבי
 35 שמעון וחכמים נחלקו רק בחטה שלימה כברייתה, האם חייבים
 36 עליה מלקות משום 'בריה' אף שאין בה כזית, אֲבָל בְּכִמְה - כאשר
 37 טחן את החטה ואינה שלימה כברייתה דְּבָרֵי הַכֵּל - מודה רבי
 38 שמעון לחכמים שלוקים רק בפנות. וְרַבִּי יְרֵמְיָה אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן
 39 בֶּן לִקְוִישׁ, כְּמַחְלֻקַת קְזוּ - בחיטה, כְּדִ מַחְלֻקַת קְזוּ - בקמח, ורבי
 40 שמעון מחייב מלקות בכל שהוא גם בקמח.

41 מקשה הגמרא על רבי ירמיה: תַּנְן - שנינו במשנתינו (לעיל ג), אָמַר
 42 לְהֶם רַבִּי שְׁמַעוֹן לַחֲכָמִים, אֵי אַתֶּם מוֹדִים לִי בְּאֲוִבֵל נְמֵלָה כֵּל שְׁהוּא
 43 שְׁהוּא חֲיִיב, וכשם שחייב על נמלה אף בפחות מכזית כך יש לחייב
 44 בחיטה אף שאין בה שיעור. אָמְרוּ לוֹ חֲכָמִים לְרַבִּי שְׁמַעוֹן, אֲכַן
 45 בנמלה אנו מודים מפני שהיא שלימה כבְּרִייתָהּ. אָמַר לְהֶן רַבִּי
 46 שמעון, אֵף הָפָה אַחַת הַרִי הִיא שְׁלִימָה כְּבְּרִייתָהּ, ויש לחייב גם
 47 בה בפחות מכזית. מדייקת הגמרא, הָפָה אֵין קָמַח לֹא - ומכך
 48 שהזכיר רבי שמעון בדבריו, 'חטה כברייתה' מדויק שרק באופן
 49 זה חייב מלקות בכל שהוא, ולא בקמח.

50 דוחה הגמרא: לְדְבָרֵיהֶם קָאָמַר לְהוּ - רבי שמעון נקט כך בלשונו,
 51 משום שהקשה להם על פי דבריהם ולשיטתם, וכך היא כוונתו,
 52 לְרִוִי - ולא סובר שאֲפִילוֹ קָמַח נָמִי - גם על קמח לוקים בפחות
 53 מכזית, אֲלֵא לְרִדְכוּ - אתם שסוברים שבקמח צריך כזית, אודו לי
 54 מִיַּת דְּהָפָה אַחַת כְּבְּרִייתָהּ - הודו לי לכל הפחות בחטה שלימה,
 55 שלוקים עליה אפילו בפחות מכזית משום שהיא שלימה

1 קורא ואין צריך להפריש - דכין שקרא עליו שם - יצא הכרי מתורת טבל. ושאר
2 המעשרות הוא צריך להפריש על כרחך, לפי שצריך להפריש ממעשר ראשון תרומת
3 מעשר וליתנה לכהן, שהיא במיתה לזרים. ומעשר שני צריך להעלותו לירושלים
4 ולאכלו. רבנן סברי דהאי טביל - לפיכך ספיקו צריך להוציאו מידי טסק טבל.
5 לא נחשו - דממונא הוא. אין בו איסור
6 אכילה אלא גול עניים, ואידו לגול עניים לא
7 חישה אפרישי מפרישי ליה - לאפקועי טבילה
8 נהי דמעשר ראשון לא מפרישו, דסבר. אי
9 מפרישנא ליה בעינא לאפרושי תרומת מעשר
10 מניה שהוא במיתה ונתנה לכהן. ומעשר שני
11 נמי, אי מפרישנא ליה בעינן אסוקיה ומביילה
12 בירושלים. מחלוקת בחטה - שהיא כבוייתה.
13 כך מחלוקת בוו - דקסבר רבי שמעון בכל
14 האיטורין כל שהוא למכות, ולא אמרו כדת
15 אלא לענין קרבן על שגגת כרת, והלכה למשה
16 מסיני היא. משנה עד שלא קרא עליהן -
17 "ארמי אובד" וגו'. ובגמרא ליקף היכן הוזהר.
18 קרשי קרשים חוץ לקלעים - או שאכל קרשי
19 קרשים בומן משכן חוץ לקלעים. ובגמרא מפרש
20 היכן מוזהר. קרשים קלים - חוץ לחומה,
21 אוזרתיה מ"לא תוכל לאכול בשעריך" וגו'. וכן
22 מעשר שני. ובגמרא פריך: מעשר שני תנא ליה
23 לעיל - מעשר שני והקדש שלא נפדו, והיעו
24 שאכלו חוץ לחומה בלא פדיון. המותר בפהור
25 אינו לוקה - כדאמר לעיל: בא הכתוב ליתן
26 עשה אחר לא תעשה כו'. השו"ב - עצם בטמא
27 כדאמרין בפסחים (פגא): "ועצם לא תשביר
28 בו" - בכשר ולא בפסול. לוקה ואינו משלח
29 - קסבר: "שלח" מעיקרא משמע, ואין כאן
30 לאו שניתק לעשה. דאף על גב דכתיב "שלח
31 תשלח" אחר "לא תקח" - לאו למימרא דאם
32 לקחת שלח. אלא, לא תקח אלא שלחנה קודם
33 לקחה. והכמים אומרים משלח ואינו לוקה -
34 קסבר: שלח אחר לקחה משמע, ולא שניתק
35 לעשה הוא. גמרא זו דברי רבי עקיבא
36 - מתניתין, ודקתי בכורים קרייה מעכבא בהו
37 - רבי עקיבא היא, שהיה רגיל רבי לסתום
38 דבריו בשנה בסתום בבמה מקומות. והבי שמע
39 ליה לרבי יוחנן דאית ליה לרבי עקיבא קרייה
40 מעכבא בכורים. תנח - לפני המזבח מעכבא
41 בהן, דשנה בה קרא (דברים כו) "והיחיו לפני"
42 וגו' (שם) "והנחתו לפני" וגו'. ונימא זו דברי רבי
43 שמעון - דהוי ליה לאיתויי סיעתא למילתיה
44 ממתניתין דלקמן, דשמעינן לרבי שמעון בה
45 דאית ליה כי מתניתין דקרייה מעכבא בהו. מאי
46 רבי שמעון - והכא משמענא ליה דאמר הכי.
47 ותרומת ידך - ספיה דהאי קרא הוא "לא תוכל
48 לאכול בשעריך מעשר דגןך ותירושך ויצהרך
49 ובכורות בקרך וצאנך וכל נדריך אשר תדר
50 ונדבותיך ותרומת ידך". ורד"ש רבי שמעון לקרא
51 מסיפה לירשיה, דאי הוה דריש ליה מירשיה
52 לסיפה ומודרש ליה כי האי גוונא. ולקמיה
53 מפרשינא ליה. תרומת ידך אלו בכורים -
54 דכתיב (דברים כו) "ולקח הכהן הטמא מידך", אם לאוכל - בכורים חוץ לחומה, לאסור, כדמשמע קרא "לא תוכל לאכול בשעריך" וגו'. קל וחומר ממעשר הקל - שהרי כתיב
55 בתחלת המקרא "מעשר דגןך", ולקמיה מפרש מאי חומר בכורים ממעשר. עד שלא קרא עליהן - "ארמי אובד אבי", דאם אינו ענין חוץ לחומה תנחו ענין לאיסור אחר הראוי
56 להם. לפני וריקה שהוא לוקה - דאם אינו ענין חוץ לחומה תנחו ענין לכהן, שזהו איסור החמור שאתה יכול לתתו לענין לאו, שאין בו אזהרה מפרשת במקום אחר אלא עשה
57 בלבד (שם יב) "ודם ובזקף ישפך הדרד ותבשר תאכל". קל וחומר מטרדה ושלמים - ולקמיה מפרש מאי חומריה דבכור מתודה ושלמים. אפילו לאמר וריקה שהוא לוקה - אם
58 זו הוא, שאין הבכור נאכל אלא לכהנים, וזו היא אזהרתו. ובמקום אחר עשה הוא, דאשכחן בה "אך בכור שור וגו' ובשרם יהיה לך" וגו' (במדבר יח). אם לאוכל לאמר וריקה -
59 והוא זר - קל וחומר מבכור. ולקמיה מפרש מאי חומרא דחטאת מבכור. חוץ לקלעים - ואזהרת עשה מציעו בה במקום אחר (ויקרא ו) "במקום קדוש תאכל בחצר אהל מועד".
לאוכל

דלמאי

1 דלמאי דסבירא ליה לדידיה מסרט ליה לקרא ורדיש ליה - דאילו היה דורש
2 המקרא כסדרו - לא היה נפקא ליה מקרא כדריש השתא, כדפריש
3 הקונטרס. ואם תאמר: אבתי אמאי משבח לרבי שמעון בכך אדרבה, קשה: מנלן למדרש
4 הכי ולסרטי לקרא? ויש לומר: דשפיר קרדיש, דעל כרחק בבור לא אתא לקדם
5 זריקה אף על פי שנכתב קודם לתורה, דמכל
6 מקום אי להכי אתא - לישתיק מיניה ולפינן
7 ליה שפיר מתודה שנכתב בסוף. כך נראה
8 למורי שיחיה, וכדפריש בתוספות, דעל כרחק
9 תודה אתאי לקדם זריקה, דאיסורא אתרינא
10 ליכא לאוקמא בה, דליכא לאוקמי (בה) [בור]
11 אתר זריקה, דשרי לזרים. והלכך ליכא למימר
12 דמקומן בבור שנכתב קודם לפני זריקה, דאתי
13 בקל וחומר מתודה. וכולו דמסתבר, דהא מכל
14 מקום על כרחק צריך לאוקמי תודה לפני זריקה.
15 אף על גב דחד צד חומר הוא אצל עולה, מכל
16 מקום לא אתא אלא להכי כדפריש. ואם כן סוף
17 סוף משמע בבכור. **איסורא** בעלמא - איתא
18 בבבלי. הא דמרבח אזהרה לכל חד וחד והוי
19 דברר חדש היינו איסורא בעלמא, אבל עיקרא
20 דמלקות דכל חד וחד אתא חוץ לחומה, ואתי
21 קל וחומר רבי שמעון ומגלה בבבלי איסור בכל
22 חד וחד כחדש, ובכורים עד שלא קרוין, ובתודה
23 עד שלא ורק. ואם תאמר: ומנלן לרבי שמעון
24 לפרשי איסור חדש בתוך הא צריכא דמלקות
25 חוץ לחומה. ומאי קאמר בכורים חוץ לחומה קל
26 וחומר ממעשר, אלא לא בא הכתוב אלא לאוכל
27 עד שלא קרא עליהן? הא שפיר איצטרך דמלקות
28 דחוץ לחומה, וכן בבבלי: ויש לומר: דמסתברא
29 ליה לרבי שמעון דכל קרא אתא לשני דברים,
30 לאיתוי איסור חדש וגם לאיתוי נמי דמלקות
31 חוץ לחומה. והכי קאמר: אם ללמדנו בכורים
32 איסור לחוץ לחומה - הוי קל וחומר ממעשר.
33 אלא לאורוי איסור דעד שלא קרו, וגם נמי
34 אתו דמלקות לחוץ לחומה. הא דקתני בתורה
35 ושלמים "אלא לאוכל לפני זריקה לוקה" - לאו דוקא לוקה, אלא איסור בעלמא, ובבבלי
36 לוקה לאו דוקא. ופריך, והא אמר רבא: וזו שאכל מן העולה לפני זריקה בו לרבי שמעון
37 לוקה חמש, חד משום חוץ לחומה דאתי בקל וחומר ממעשר. וחד משום לאו לפני זריקה
38 בו, אלמא דרבי שמעון מלקות קאמר ולא איסורא! ומשני: מאי חמש - חמש איסורי,
39 וליכא מלקות אלא באוכל חוץ לחומה גרידא. והא אתנ אלו הן הלוקין. פירש הקונטרס:
40 וקתני בכורים עד שלא קרא עליהן וקדשי קדשים חוץ לקלעים. מה שהוכיח בקונטרס קדשי
41 קדשים - קשה, דמזה לא משני מידי, כדפריש הקונטרס גופיה במסקנא! לכן נראה לפרש
42 דהתלמוד לא פריך אלא מבכורים, דמקדשי קדשים לא פריך התלמוד, דהתם איכא אזהרה
43 כמו שאפרש מ'בשר בשדה טרפה' כדפריש הקונטרס בסמוך. אבל מקדשים קלים לא פריך
44 התלמוד, דהתם עיקר מלקות איכא ממשטיה דקרא בלא שום יתור. מכדי כתיב "והבאתם שמח" - לכתוב
45 חוץ לחומה ליק לא בעי קרא שרתי בולן מפורשים בו, ולכך לא הוי לאו שבכללות, מהדר פרושי בכל חד
46 למה לזי שמע מינה ליחודי לאו לכל חד וחד ככילו כתוב בכל אחד פעם
47 שניה לחוץ לחומה וענין ענין לו תתנו ענין לב, והכי דברר אתי, הלכך בכורים לאוכל עד שלא קרא
48 עליהן אתא, וכן לכל חד וחד למלתיה דרבי חושב. ואם תאמר: בכל הקדשים
49 הכתובים בבאן דייך אם תתן הלאו ענין למלקות לפני זריקה, ככולן חוץ מבכורים. אף על גב
50 דילפינן מקל וחומר - אין מזהירין מן הדין. דבשלמים ותודה על כרחק צריך לאוקמי
51 קודם זריקה, דלא שייך בהו איסור דבכורים ופירש רשי: אין הכי נמי, דהא דפטרין לכולהו
52 איצטרך באוכל לפני זריקה. והא דרבי שמעון מפרש לבכור לאזהרה לאוכל אתר זריקה
53 - איסורא קאמר. מחטאת ואשם רתני חוץ לקלעים לוקה - היינו משום "בשר בשדה טרפה
54 לא תאכל" הוא דנפקא. כדלקמן. ולוקה חמשה דאמר רבא - חמש איסורי קאמר. וצריך
55 לומר הבא כדפרישתי לעיל, דרמינן ליה לרבי שמעון דבכור אתי לאזהרה דאיסורא לאתר זריקה,
56 והא איצטרך ללקות לאוכל חוץ לחומה לפי שאין עונשין מן הדין. אלא משמע
57 ליה דלאו דבכור והכולו אתו לשני דברים, חדא לאיסור תודה למלקות לפני זריקה. ולכך אמר
58 דלאו דבכור לאו דבכור לא הוצרך לאיסור לפני זריקה, דמקל וחומר תודה למדנו, אלא איסור
59 דלאתר זריקה. וכן בחטאת ועולה. וכן באן, טובא קשה: דמנא ליה הא לרבי שמעון דאזהרה
60 דכל חדא אתו משום איסור ומלקות? דהא אזהרה דבכורים לא אתי אלא למלקות בכורים
61 דעד שלא קרא. ולשום איסור חדש לא אתי. ותודה נמי לא אתי אלא למלקות לפני זריקה.
62 ומגליה דאינן אתו בשביל איסור חדש דבכל חד? אימא דלא אתי אלא משום מלקות
63 לפני זריקה גרידא ותו, מאי קאמר בתורה וכו': אי לחוץ לחומה קל וחומר ממעשר? היה לו
64 לומר דמגופיה אתא. דמצי למכתב "לא תוכל לאוכל", דבשביל זה לא היה לו
65 למחדש ולפרשי ועוד קשה: לישנא דרבי שמעון דאמר: אלא לאוכל מבכור אתר זריקה שלוקה,
66 ואינו אלא איסור בעלמא! ועוד קשה: דכין דהא דמרבינן איסורין בעלמא הוא, כדפריש
67 הקונטרס

אָלֵא לְאוּכַל מִן הָעוֹלָה לְאַחַר זְרִיקָה, אֶפְיֻלוּ בְּפִינִי,
 שֶׁהוּא לֹקֵה. אָמַר רַבָּא: דִּילִידָא אִימְיָה פְּרַבֵּי שְׁמַעוֹן
 - תִּילִידָה, וְאֵי לֹא - לֹא תִילִיד. וְאַף עַל גַּב דְּאִיתָ
 לְהוּ פִּירְכָא: מַאי חוּמְרָא דְּבַפְּרִים מִמַּעֲשֵׂר - שְׁכַן
 אֶסְרוּם לְזָרִים, אֲדַרְבֵּה מַעֲשֵׂר חֲמוּר, שְׁכַן אֶסְרוּ
 לְאוּנָן, וּמַאי חוּמְרָא דְתוֹרָה וְשְׁלָמִים מִמַּעֲשֵׂר - שְׁכַן
 מְעוּנֵין מִתַּן דְּמִים וְאִימּוּרֵין לְגַבֵּי מוֹבֵה, אֲדַרְבֵּה מַעֲשֵׂר
 חֲמוּר, שְׁכַן מְעוּנֵין כֶּסֶף צוּרָה, וּמַאי חוּמְרָא דְּבַכּוֹר
 מִתּוֹדָה וְשְׁלָמִים - שְׁכַן קְדוּשָׁתוֹ מִרְחֵם, אֲדַרְבֵּה תוֹרָה
 וְשְׁלָמִים חֲמוּרִים, שְׁכַן מְעוּנִים סְמִיכָה וְנִסְכִּים וְתוֹנֵפַת
 חֵוֶה וְשׁוֹק; וּמַאי חוּמְרָא דְחַטָּאת וְאֶשֶׁם מִבְּכוֹר -
 שְׁכַן קְדָשֵׁי קְדָשִׁים, אֲדַרְבֵּה בְּכוֹר חֲמוּר, שְׁכַן קְדוּשָׁתוֹ
 מִרְחֵם; וּמַאי חוּמְרָא דְעוֹלָה מִחַטָּאת וְאֶשֶׁם - שְׁכַן
 כָּלִיל, אֲדַרְבֵּה חַטָּאת וְאֶשֶׁם חֲמוּרִי, שְׁכַן מְכַפְּרִי;
 וְכּוֹלְהוּ חֲמוּרֵי מַעוֹלָה, דְּאִיתָ בְּהוּ שְׁתֵּי אֶבְלוֹתוֹ! -
 אָלֵא מַאי דִּילִידָא אִימְיָה פְּרַבֵּי שְׁמַעוֹן? - דְּלַמַּאי
 דְּסַבְיָא לִיהַּ לְדִידֵיהּ, מְפָרֵם לִיהַּ לְקָרָא וְרִדִישׁ לִיהַּ.
 - וְכִי מוֹהֲרִין מִן הַדִּין? הָא אֶפְיֻלוּ לְמָאן דְּאָמַר
 עוֹנֵשֵׁין מִן הַדִּין, אֵין מוֹהֲרִין מִן הַדִּין! - אִיסוּרָא
 בְּעֻלְמָא. - וְהָאֵמַר רַבָּא: זֶר שֶׁאָכַל מִן הָעוֹלָה לְפָנֵי
 זְרִיקָה חוּץ לְחוּמָה, לְרַבֵּי שְׁמַעוֹן לֹקֵה הֵמָּשׁ! -
 חֲמִשָּׁה אִיסוּרֵין הֲוִין. - וְהָא אֵנָּה הַנֵּן: אֵלוּ הֵן הַלּוֹקִין
 אֵלֵא

1 לאוכל עולה - אפילו לאחר זריקה, ואפילו כן, שהוא לוקה. ואזהרת עשה אשכחן בה
2 בעלמא (ויקרא א) "וערבו בני אהרן וגו" - כליל היא ולא לאכילה. דילידא אימיה רבבי
3 שמעון תיליד - כל שאמו יולדת תבסך רחמי: ידי רצון שיהא רבבי שמעון, ואף על גב
4 דאית ביה פירכא - למלתיה, כדמשבח פירכא בכולהו ואולי. בכורים - מותרים לאונן
5 לרבי שמעון, ביבמות בפרק "הערל" (עג.ב). אינן
6 - יום מיתת מתו. מעון כסף צורה - לפדיונה.
7 דכתיב (דברים יד) "וצרת הבסקף בידך" - דבר
8 שיש עליו צורה. בכור אינו מעון לא סמיכה ולא
9 נסכים - כדתנן במנחות בפרק "שתי מדות"
10 (צב.א). אלא מאי היא דילידא אימיה ב? -
11 הואיל ואית פירכא למלתיה,
12 מהו שבח? דלמאי דבבירא ליה מפרסם לקרא
13 ורדיש ליה - לפי דעתו, שהחומרים שהוא
14 מוצא באותו שהוא מוצא חומרים נראין לו
15 חומר - סרט את המקרא דורשו בהפך למצוא
16 איסורין שמצא. שאם דרשו כסדרו - לא היה
17 יכול ללמוד ממנו האיסורין הללו בכל אחד
18 ואחד. שאם דרש תחלה: "ובכורות" זה הבכור,
19 וכי מה בא ללמדנו? אם לאוכלו חוץ לחומה קל
20 וחומר ממעשר, אם לאוכל לפני זריקה קל
21 וחומר מתודה ושלמים - אין זה נכון, שעדיין
22 לא מצאו בתורה ושלמים. ועל כרחו היה צריך
23 לומר: הא לא בא הכתוב אלא לאוכל מן הבכור
24 לפני זריקה שהוא לוקה, ומעתה אין לו אזהרה
25 לאוכל ממנו לאחר זריקה והוא זר. וכן בכולן זה
26 אתר זה. וכי מוהירין מן הדין - דקאמר: אם
27 לאוכלו חוץ לחומה קל וחומר ממעשר בו, ותו:
28 אם לפני זריקה קל וחומר מתודה - דלמא
29 בכולו חוץ לחומה אתו, דקאמר: קל וחומר -
30 אין מוהירין מן הדין, ואין כאן "אם אינו ענין".
31 ואפילו למאן דאמר ב? - דהא רבי יצחק דאית
32 ליה באחרונה בת אביו ובת אמו עונשין מן הדין,
33 וגבי אזהרה איכא קרא יתירא. איסורא בעלמא
34 - האי דקא מייחב בכולהו אזהרה בקל וחומר
35 - לאיסיורי בעלמא קאמר, ולא למלקות. וז' שאכל מן העולה ב? - דוקא וז' קאמר. ואף
36 על גב דכחן לגבי עולה זר הוא - הכא זר דוקא קאמר, דאי כחן - בצר ליה לז' לאו.
37 דהא חמש דקאמר, חד משום חוץ לחומה דאתי בקל וחומר ממעשר, וחד משום לפני
38 זריקה דאתי בקל וחומר מתודה ושלמים, וחד משום זר גמור אפילו לאחר זריקה דאתי
39 בקל וחומר מבכור וכל שכן לפני זריקה, וחד משום אוכל חוץ לקלעים דאתי בקל וחומר
40 מחטאת ואשם, וחד משום אוכל עולה אפילו כחן ובתוך הקלעים, וכל שכן זר חוץ
41 לקלעים וחוץ לחומה. אלמא לוקה חמש. משום חמשה איסורים - קאמר, ולא ללקות
42 עליהן. והאנן תנן אלו הן הלוקין - וקתני בכורים ואוכל קדשי קדשים חוץ לקלעים.
43 קרא

41 יותר מִחֲמַטָּא וְאִשָּׁם, שָׁבֵן כְּלִיל - עולה דינה להיות נקרכת כולה
 42 ואינה נאכלת כלל, ואילו בחטאת ואשם יש חלק לכהנים, אֲדָרְבָּה
 43 - והרי אפשר גם לומר הפוך שחֲמַטָּא וְאִשָּׁם חֲמִידִי - חמורים יותר
 44 מעולה, שָׁבֵן מִכְּפָרִי - שבאים על חטא עבור כפרה, ואילו עולה
 45 באה בנדבה.
 46 מבאר הגמרא שגם את הלימוד של עולה מתודה ושלמים
 47 ומבכור יש לדחות: וְכֵן כּוּלְהוּ - שאר הקרבנות שאינם מכפרים
 48 כגון תודה שלמים ובכור, חֲמִידִי מְעוּלָה - חמורים מעולה משום
 49 דְאִיתְּ כְּהוּ שְׁתֵּי אֲכִילוֹת - שיש בהם אכילת מזבח ואכילת אדם,
 50 ואילו בעולה יש רק אכילת מזבח. עד כאן הם דברי רבא, שאמנם
 51 שיבח את דרשת רבי שמעון, אך סבר שיש לדחותה.
 52 מבררת הגמרא: אֲלָא - מאחר שרבא סובר שיש דחייה לדרשת
 53 רבי שמעון, מַאי דִּילֵידָא אִימִיה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן - מדוע שיבחו על
 54 דרשה זו ואמר שצריך להתפלל לדלת בן כמותו. משיבה הגמרא:
 55 דְלִמַּאי דְכִּבְרִיא לִיה לְדִירֵיה - שלפי מה שסבר בהומרות מְכָרָם לִיה
 56 לְקָרָא וְדִירֵישׁ לִיה - נהג בחכמה לסרס את הפסוק, ולדורשו שלא
 57 כסדרו, ואילו היה דורשו כסדרו מתחילתו לסופו, לא היה נדרש
 58 בן.
 59 מקשה הגמרא: כיצד מחייב רבי שמעון מלקות מקל וחומר, וְכִי
 60 מְזַהְרִין מִן הַדִּין - וכי למדים אזהרת 'לאו' מקל וחומר, הָא אֲפִילוּ
 61 לְמַאן דְאָמַר עוֹנְשִׁין מִן הַדִּין - הרי אפילו מי שסובר שאפשר לחייב
 62 עונש מקל וחומר, מודה שאין מְזַהְרִין מִן הַדִּין, כלומר אין ללמוד
 63 אזהרת 'לאו' מקל וחומר, הן לענין לחייב מלקות את העובר על
 64 כך וכדין העובר על כל 'לאו', והן לענין ללמוד ממנו אזהרה
 65 לעונשים ושכן אין עונשים אלא אם כן מזהירים. ועל כן יש לומר
 66 שכל המזכרים בפסוק באו ללמד שיש מלקות לאוכלם חוץ
 67 לחומה, שהרי אי אפשר ללמוד זאת בקל וחומר ממעשר. מתרצת
 68 הגמרא: אִיסוּרָא כְּעֵלְמָא - אכן רבי שמעון לא בא לחייב מלקות
 69 מחמת דרשה זו, אלא דרש כן רק כדי ללמוד שיש איסור בדבר.
 70 מקשה הגמרא: וְהָאָמַר רְבָא, וְדִ שְׂאֵבֵל מִן הַעוּלָה, לִפְנֵי וְרִיקָה, חוּץ
 71 לְחוּמָה, לְדַעַת רַבִּי שְׁמַעוֹן לֹקְהָ מִשְׁ. ומבואר שרבא למד שרבי
 72 שמעון בא לחייב מלקות בדרשתו, וחזרת הקושיא שהרי אין
 73 מזהירים מן הדין. מתרצת הגמרא: חֲמִישָׁה אִיסוּרִין הוּוּ - אין כוונת
 74 רבא שממש לוקים, אלא כוונתו שעוברים בזה על חמשה
 75 איסורים.
 76 שואלת הגמרא: וְהָא אֲנִן הֲנֵן - והרי שנינו במשנה (לעיל יג.) אֲלוּ
 77 הֵן הַלֹּקְרִין ומשנתינו (לעיל ע"א) היא המשך המשנה הקודמת,
 78 ושנינו בה ביכורים קודם קריאה וקדשי קדשים חוץ לקלעים,
 79 ושניהם נלמדים מדרשה זו, משמע שרבי שמעון בא לחייב
 80 מלקות.

1 אֲלָא ללמד לאוכל מן העולה לאחר וְרִיקָה אֲפִילוּ בְּפָנִים שְׂהוּא
 2 לֹקְהָ, שכיון שעולה נקטרת כולה על המזבח שנאמר (ויקרא טו)
 3 וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל, יש לומר שדרשה זו באה להוסיף בה
 4 איסור 'לאו'. עד כאן דברי הברייתא, שבה מבואר שרבי שמעון
 5 סובר שקרייה מעכבת ביכורים, וכמבואר במשנתינו.
 6 הגמרא מביאה שרבא שיבח דרשה זו על אף שסבר שיש עליה
 7 דחייה. אָמַר רְבָא, דִּילֵידָא אִימִיה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן תִּילִיד וְאִי לֹא לֹא
 8 תִּילִיד - אשה המתפללת לה' על בן, תתפלל שיהא 'אונן' ואסור
 9 כמו רבי שמעון, ואם לא יהיה כרבי שמעון עדיף שלא תלה, ובכך
 10 משבח רבא את דבריו של רבי שמעון, מוסיף רבא, וְאָף עַל גַּב
 11 דְאִיתְּ לְהוּ פִּירְכָא - ואף שיש לדחות את דבריו, שהרי מַאי - מה
 12 היא החומרא דְכַפּוּרִים יותר מִפְּעֻשָׁר, שָׁבֵן ביכורים אֲסוּרִים לְזָרִים,
 13 ואילו מעשר מותר באכילה לזרים (בירושלים), אֲדָרְבָּה - והרי
 14 אפשר לומר גם הפוך, שִׁמְעֵשֶׁר חֲמוּר מביכורים, שָׁבֵן אֲסוּר לְאֻנָּן
 15 - אדם שמת אחד משבעת קרוביו, באתו יום נקרא 'אונן' ואסור
 16 באכילת מעשר שני, ואילו ביכורים לפי רבי שמעון (במות ע"ג)
 17 מותרים לאונן, ואם כן אי אפשר ללמוד ביכורים בקל וחומר
 18 ממעשר.
 19 מבאר רבא את הדחייה לדרשה השניה: וְמַאי חוּמְרָא דְתוּדָה
 20 וְשְׁלָמִים יותר מִפְּעֻשָׁר, שָׁבֵן תודה ושלמים מְעוּנִין מִתַּן דְּמִים
 21 וְהִקְטַרְתָּ אִימורִין לְגַבִּי מִזֶּבֶחַ, ואילו במעשר שני לא מקריבים
 22 כלום, אֲדָרְבָּה - והרי אפשר לומר גם הפוך שִׁמְעֵשֶׁר חֲמוּר מתודה
 23 ושלמים, שָׁבֵן מְעוּנִין כְּכַף צוּרָה - שהרי הרוצה לפדות מעשר שני
 24 יכול לפדותו רק על מטבע שטבעה בו צורה, ואילו תודה
 25 ושלמים, אף כאשר נפטלים פסול הגוף ויש להם פדיון, לא צריך
 26 לפדותם דווקא על כסף שיש בו צורה, ואם כן אי אפשר ללמודם
 27 בקל וחומר ממעשר.
 28 מבאר רבא את הדחייה לדרשה השלישית: וְמַאי חוּמְרָא דְכְּבוֹד
 29 יותר מִתוּדָה וְשְׁלָמִים, שָׁבֵן בכור קְדוּשְׁתוֹ מְרַחֵם - מיד כאשר יצא
 30 ראשו או רובו מרחם אמו נהיה קדוש, ואילו תודה ושלמים
 31 בתחילה הם חולין עד שהבעלים יקדיש אותם, אֲדָרְבָּה - והרי
 32 אפשר גם לומר הפוך שתוּדָה וְשְׁלָמִים חֲמוּרִים מבכור, שָׁבֵן מְעוּנִים
 33 כְּמִיכָה וְנִסְכִּים וְנִתְּנֵת חוּהָ וְשׁוּק, ואילו בכור לא טעון כל אלו,
 34 ואם כן אי אפשר ללמודו בקל וחומר מתודה ושלמים.
 35 מבאר רבא את הדחייה לדרשה הרביעית: וְמַאי חוּמְרָא דְחֲמַטָּא
 36 וְאִשָּׁם יותר מִכְּבוֹד, שָׁבֵן חטאת ואשם הם קְדוּשֵׁי קְדוּשִׁים, ואילו בכור
 37 הוא קדשים קלים, אֲדָרְבָּה - והרי אפשר גם לומר הפוך שְׁכָבוֹד
 38 חֲמוּר מחטאת ואשם שָׁבֵן קְדוּשְׁתוֹ מְרַחֵם, ואילו חטאת ואשם הם
 39 חולין עד שהבעלים מקדיש אותם.
 40 מבאר רבא את הדחייה לדרשה החמישית: וְמַאי חוּמְרָא דְעוּלָה

ענייני התורה ומצוותיה לא תלויים בהצבעת בשר ודם ולא נתונים להכרעה ברוב קולות, ובלשון הרמב"ם "זאת התורה לא תהא מוחלפת", וחיוב קיום מצוותיה בתוקפו עומד כמו שהיה במעמד הר סיני ובזמן שבית המקדש היה קיים ועד סוף כל הדורות

ממכתב כ"ה ניסן, ה'תשל"ז

30 לאיסור האכילה משום ש'קדש הם', יש ללמוד איסור אכילה
 31 לזרים בכל קדשי קדשים, ואם כן האוכל עולה צריך ללקות גם
 32 משום לאו זה.
 33 מתרצת הגמרא: הני מילי היכא דלכהנימי תווי - מפסוק זה יש
 34 ללמוד איסור לזרים, רק בדבר שיש בו היתר לכהנים, שכן
 35 בתחילת הפסוק נאמר 'ואכלו אותם', ובאופן זה נאמר הלאו של
 36 'זור לא יאכל', אבל הקא - כאן בור שאכל עולה, דלכהנימי נמי לא
 37 תווי - שגם לכהנים אסור לאכול קרבן עולה, בזה לא נאמר לאו
 38 זה.
 39 מוסיפה הגמרא להקשות: וליילקי נמי - שזר האוכל עולה חוץ
 40 לחומה ילקה גם משום 'ובשך בשדה מרפה לא תאכלו' (שמות כב ל),
 41 שודאי שפסוק זה לא בא רק לאיסור טריפה, שהרי אם כן התיבה
 42 'בשדה' מיותרת, אלא מכאן דרשו במסכת זבחים (פב), להקיש
 43 בשר לשדה, כשם ששדה אין לה מחיצות, כך כל בשר כיון שיצא
 44 בשך חוץ למחיצתו נאסר, כגון קדשי קדשים שיצאו חוץ לעזרה
 45 או קדשים קלים שיצאו חוץ לחומה נאסרו, ואם כן האוכל עולה
 46 חוץ לחומה, היה צריך ללקות גם משום לאו זה.
 47 מתרצת הגמרא: הני מילי - דברים אלו שאמרנו שיש לאו על
 48 האוכל בשר שיצא חוץ למחיצתו, אמורים רק היכא דכפנימי תווי
 49 - היכן שבתוך מחיצתו מותר באכילה, אבל היכא דכפנימי נמי לא
 50 תווי - כאן בעולה, שגם בתוך מחיצתה אסורה באכילה, עליה לא
 51 נאמר לאו זה.
 52 מוסיפה הגמרא להקשות: וליילקי נמי - זר האוכל עולה שיצאה
 53 חוץ לחומה יש לחייבו עוד מלקות כדרכי אליעזר, דאמר רבי
 54 אליעזר, נאמר (שמות כט לד) 'ואם יזתר מבשר המלאים ומן הלחם
 55 עד הבקר ושרפת את הנותר באש לא יאכל כי קדש (הוא)', דהיינו
 56 שאסורים באכילה משום שנפסלו בינותר, ומכך שכתבה התורה
 57 על כך 'כי קדש',

1 מסיקה הגמרא: אלא קרא ותיבא הוא - הפסוק שממנו דרש רבי
 2 שמעון מיותר הוא, מקדי פתיב - שהרי נאמר קודם לכן (דברים יב
 3 רז) (והבאת שם ואכלת שם לפני ה' אלהיך במקום) ויהבאתם
 4 שמה וגו' עלתיכם וזבחיכם ואת מעשרתיכם ואת תרומת ידכם
 5 ונדריכם ונדבתיכם ובכרת בקרבכם וצאנכם, ואכלתם שם לפני ה'
 6 אלהיכם] וגו', דהיינו שבפסוקים אלו כבר מוזכרים כל אותם
 7 שמוזכרים בפסוק 'לא תוכל', ואם כן בהמשך הפרשה כאשר
 8 נכתב הלאו בפסוק 'לא תוכל' כדי לחייב מלקות, לכתוב רחמנא
 9 - שתכתוב התורה 'לא תוכל לאוכלם', מיהדר מפרש בהו רחמנא
 10 למה לי - ומדוע צריכה התורה לחזור ולפרש את כולם בפסוק
 11 'לא תוכל' וגו', אלא על כרחך בא הכתוב ליחודי להו לאוי לכל
 12 חד וחד - שכיון שכפל את כולם בפסוק לא תוכל, הרי זה כאילו
 13 כתב בכל אחד שוב את הלאו של חוץ לחומה, וכיון שאינו נצרך
 14 לכך תנהו ענין לדין אחר. כלומר שבכל אחד יהיו שני מלקות,
 15 אחד על חוץ לחומה משום שהזכרו בפסוקים הראשונים ונאמר
 16 עליהם בפסוק זה 'לא תוכל' וגו', והשני משום שהזכרו שוב
 17 בפסוק 'לא תוכל' וגו', ובא ללמד, בביכורים לחייב את האוכלם
 18 קודם קריאה, ובשאר הקרבנות (ששייך בהם זריקת דם) לחייב את
 19 האוכלם קודם זריקה, ושאר האיסורים שהזכיר רבי שמעון
 20 כוונתו לאיסור ולא למלקות ומלבד האיסור השנוי במשנתנו
 21 לקדשי קדשים חוץ לקלעים, שאיסורו נלמד מהפסוק 'ובשר
 22 בשדה טריפה לא תאכלו' (שמות כב ל) כמובא להלן בגמרא.
 23 נושא - נשוב לעצם דברי רבא שהובאו לעיל (דף טז), ונברר מדוע לא
 24 חייב משום איסורים נוספים, אמר רבא, זר שאכל מן העולה לפני
 25 זריקה חוץ לחומה לרבי שמעון לזקה המש.
 26 מקשה הגמרא: וליילקי נמי - שזר האוכל עולה ילקה גם משום 'וזר
 27 לא יאכל כי קדש הם' (שמות כט ל), שפסוק זה אמור בפרשת
 28 המילואים, לגבי בשר האיל והלחם, שאהרן ובניו הצטוו לאוכלם,
 29 ובפסוק זה נאסר על זר לאכול מהם, ומכך שהתורה נותנת טעם

אגרות קודש

בי"ה ד' ניסן תשי"ח
 ברוקלין
 שלום וברכה!

... במי"ש אודות... שי' שכבר אזלו ותמו כל האותיות לדבר איתו, מובנת הסתירה מזה
 למה שמסיים אחרי כן שבדבריו מאז הוא עומד, שהרי כיון שאין אמת אלא תורה והוראותי
 וידועה ג"כ אחת ההוראות שלה שכל איש ישראל רוצה לקיים האמור שבתורה אלא שישנם כאלו
 שיצרם הרע אנסם (ולכן מועילה כפי, כיון שאינה אלא מסירה האונס) וכפיי, הרי לפעמים בדברים
 חזקה ביותר מאשר באופן אחר, ופשיטא שהיא נעימה יותר, הרי כל זמן שאין הזזה בעמדתו של
 האמור, ה"ז ראוי מוכחת שעדיין לא דברו אתו עמו כלומר אליו, והרי המצוה של הוכח תוכיח
 ביארו חז"ל שהיא עד כדי נזיפה עד כדי קללה ועד כדי הכאה, והנ"ל הוא ע"פ דין ובתורת הגולה,
 ועאכו"כ לפנים שורת הדין וע"פ פנימיות התורה והמפורסמות אשר סו"ס בל ידח ממנו נדח ובפרט
 שקרב קץ הגלות ומכורח להיות כולו זכאי וידוע הפירוש בזה שהרע נפרד מהטוב לצד א' כולו זכאי
 כו' - בודאי שיש לפעול על הנ"ל...

1 הקונטרס, למה ליי תיפוק ליה דכל חד וחד נדמו לאיסור כדפריש (הקונטרס) לעיל במילתיה
 2 דרבי שמעון מיהו יש לומר דאיסורא לאו לא אשמעינן אלא מהבא. כן נראה למורי
 3 שיחידה. אבל מכל מקום קושיא אחרת קשו שפיר. לכן נראה לפרש איסור בעלמא —
 4 פירושו: איסור דרוחין לחומה ולפינן מלק וחומר דמעשה. אף על גב דמלקות לא אשמעינן
 5 מלק וחומר, דאין מוהירין מן הדין, מכל מקום כיון
 6 דאיסורא שמעינן כבר באוכל חוץ לחומה — טוב
 7 לי להעמיד לאו בדבר אחר שהיה בו חידוש יותר
 8 שלא מצינו עדיין איסור לאו, כגון בכורים עד
 9 שלא קראו עליהם, ובכל חד וחד למילתיה.
 10 כדאמרין בעלמא: כל היבא דיבא למירש
 11 דרשינן ולא מוקמינן בלאוי יתירי. דלא דמי להא
 12 דפריך פרק "כל שעה" (פסחים כדא). ודלמא
 13 ליחווד לאו באפי נפשיה הוא, דודאי טפי אית לן
 14 לאוקומיה אנפשיה מלומר תנחו לענין שאר
 15 איסורין שבתורה, אבל כל חד בנפשיה מוקמינן
 16 ליה. והשתא ניחא דקתני בביריאת: תנחו ענין
 17 לאוכל בכורים עד שלא קרא עליהן דלוקה, וכן
 18 כולם. והשתא רבא: זר שאכל העולה לפני וריקה
 19 לוקה חמש. והלא אין מלקות אלא ללאו חרש,
 20 ומה שבא לחדש בעולה היינו כהן האוכל ממנו
 21 לאחר וריקה! ומסקי לה: חמשה איסורי. והא אבן
 22 תון: אלו הן הלוקין, וקתני קדשים קלים ומעשר שני חוץ לחומה. אלמא בתורה ושלמני
 23 חוץ לחומה לקי, ולדודך — הא אוקימנא הלא לפני וריקה! אלא קרא יתירא הוא. מנדי
 24 כתיב "והבאתם שמה", דהוהר ומפרש בכל חד לחמה ליי שמע מינה ליחוודי לאו בכל חד
 25 וחד. כלומר, לכתוב "לא תוכל לאוכלם", ואוהרה מצינו כדסלקא דעתיא עד השתא, דמוקמי
 26 חוץ לחומה בלתי כדלוקה. והשתא חוהר ומפרש בכולו — ליחוודי לאו בכל חד וחד, כלומר לגלוי
 27 לו למלקות באיסור דרוחין לחומה בכל חד וחד. והשתא איבא שני מלקות בכל חד וחד, מחוץ לחומה מקרא אחיא. ומלקות בדרב חדש כמו שאנו מעמידין בו עיקר הלאו בקרא קמא. אבל
 28 מה שבכור למד מתורה, ותטא משתוקי, ועולה משלשתן — הנהו לאיסור ולא למלקות, דלא מהני היחוור אלא לגלוי לאיסור לחוץ לחומה. וליפנין כולוהו מלק וחומר למעשר לומר
 29 דמלקות נמי איבא. ולוקה חמש דקאמר רבא — לאו חמש מלקות. והכי קאמר בסוגיא (כדפריש ר"ש). ואם תאמר: ומעשר גופיה אמאי הדר ופרט ביה? ויש לומר דמעשר צריך על כרוך
 30 לכתוב בהדיא, והא דקאמר "לא תוכל" לאוכלם — אשאר. והא דרבי אי לא כתיב מעשר בהדיא, ולא כתיב אלא "לא תוכל לאוכלם" — לא הייתי דורש דבר חרש, דודאי אין בהן ייתור
 31 לומר מה בא זה ללמדנו מלק וחומר דמעשה. שרדי אין אריכות דקרא יותר משאם היה מפרש מעשר לבדו. ומיהו קשה למורי שיחידה: דאם כן היכי ליפנין כולוהו איך מתורה לענין לפני
 32 וריקה, וכן בבבוי? הא ליבא שום ייתור אריכות לשון, דהא כולוהו נפקי בהדיא מ"לא תוכל לאוכלם"! אלא דאי צריך לומר דכיון דכולן מפורשים בקרא דלעיל "והבאתם שמה" וגו', כי הדר
 33 כתיב "לא תוכל לאוכלם" הרי כאילו נפרשו כולם בהווא לאו, ושפיר גמיר חד מחבירה בקל וחומר כאילו נכתב בהדיא. ומכל מקום לא קשה קשיא שפריך: מעשר גופיה אמאי הדר, לפרוט
 34 ביה. דאיבא למימר דאנו איך כתיב, כדאמרין (בבא קמא סדב). פרשה שנאמרה ושנית — בשביל דבר חדש שנתחדש. ועוד, דעל כרוך — הוה אמנא ליבא כמעשר לאו בחוץ לחומה,
 35 מדפריש באינך ושפיר כמעשר, דהא השתא "לא תוכל לאוכלם" לא קאי אעיקרא. ורבינו יצחק מפרש: ליחוודי לאו לכל חד וחד — דאחני הייתור לגלוי לן דעל כל איסורין שאנו שמעינן
 36 בכולן מקלים ותמורים הללו, שבכולן יש חיוב מלקות. ולפי זה, לוקה חמש דקאמר רבא — לוקה חמש ממש. וקשה: דאם כן, מאי פריך בסמוך: ולילקי משום דרבי אלעזר וכו'? לישני דהא
 37 רבי אלעזר לאו שבכללות הוא ואין לוקין עליו, דהכי אמרין פרק "כל שעה" (פסחים נאב). ורבא קא חשיב מלקותו ויש לומר דאין הכי נמי דמצי לשנויי הכי, אלא עדיפא מיניה משני דלא
 38 שירי הבא כלל אותו לאו. ואם תאמר: לפירושו שפירש "הוא תנן אלו הן הלוקין", דפריך מהא דתנן קדשים קלים חוץ לחומה לילקי — לישני דמלקות חוץ לחומה מטעם "ויבשר בשדה טרפה"
 39 כיון שיצא חוץ לחומה נאסר! ואומר הרב רבינו יצחק: דקים ליה להתלמוד דעטמא דמתניתין דמחייב חוץ לחומה — לאו מהאי קרא, דאם כן ליתני קדשים קלים שיצאו חוץ מן הקלעים
 40 וקדשים קלים. והיי משתמע דמכיון שיצאו חוץ לחומה נאסר אפילו חוץ ואכלם בפניו לוקה עליהן, כדאיבא בפרק "בהמה המקשה" (חולין סחב). והשתא דקתני חוץ לחומה משמע שיש
 41 מלקות מטעם שאדם האוכלו עומד חוץ לחומה, היינו מקרא ד"לא תוכל לאכול בשעריך". וקצת קשה: בביריאת דמוקי רבי שמעון "בכרך וצאנך" חוץ לקלעים, תיפוק לי מקרא ד"ויבשר
 42 בשדה טרפה" וגו' וכן בריש "בהמה המקשה" (שם) דקאמר: לפי שמצינו כמעשר שאם יצא חוץ לחומה חוץ דמותו, מדכתיב "לא תוכל לאכול בשעריך" — בשעריך הוא דלא תיכול, הא
 43 יצאו חוץ לקלעים מותרין, וקשה, דהא חטאת ואשם נמי כתיבי בהאי קרא, ואפילו הכי יצאו וחזרו אסורין! ופירש רבינו יצחק בן אשר: דודאי גבי חטאת ואשם הכי אמר קרא: לא תוכל
 44 לאכול בשעריך (אלא) כי אם תוך הקלעים, אבל מעשר ובכורים אמרין בהאי פירקא דלית ביה לאו עד שיראו פני הבית, וקאמר "לא תוכל לאכול בשעריך", משמע: בשעריך דאי לא
 45 תיכול, אבל אם חזרו ודאי מותרין. ו"לילקי" משום זר לא יאכל קדש — רשי' פירש דלא גרסינן ליה, משום דהוה בתרומה כתיב. ואף כי גמרי "חטא" ו"חטא" מתרומה, אפילו הכי לא ניחא,
 46 דסוף ליתיה אלא בשוה פרוטה ושנו (כמו אביהו), ורבא לא מני אלא אביהו כתיב. אלא גרס: "זור לא יאכל כי קדש הם".

1 קרא יתירא הוא — האי קרא ד"לא תוכל לאכול" דקא מני לכולוהו בגויה. דמכרי כתיב
 2 לעיל מיניה "והבאתם שמה", וכולוהו בהאי קרא כתיבי — ליכתוב בתריה "לא תוכל
 3 לאכול בשעריך" אם על חוץ לחומה בא להוודי. ולאו שבכללות לא הוי, כיון דאכולה
 4 קאי הוי לאו אבל חד וחד. והכי דמי לאו שבכללות — כגון "לא תאכל כי אם צלי אש",
 5 וכגון "מכל אשר יעשה מגפן היין" וגו' למיחוי
 6 לאו באנפיה נפשיה. לכל חד וחד — כאילו חוץ
 7 וכתוב בכל אחד לאו דרוחין לחומה, וכיון דאינו
 8 ענין לו תנחו ענין לדבר אחר. הלכך בבכורים
 9 לאוכל עד שלא קרא עליהן חטא, ואיך כל חד
 10 וחד למילתיה אהא. ואם תאמר: בכל הקדשים
 11 הכתובים כאן דייך אם תתן את הלאו ענין
 12 לאוכל לפני וריקה, בכולן חוץ מבכורים אין הכי
 13 נמי, ומתניתא דקתני לוקין באוכל קדשי קדשים
 14 חוץ לקלעים — מייבשר בשדה טרפה לא
 15 תאכלו" נפקא כדלמקן, ולוקה חמש דקאמר
 16 רבא — חמשה איסורי קאמר. הכי גרסינן:
 17 ולילקי נמי משום זור לא יאכל — דכתיב
 18 במלואים, ומדכתיב "כי קדש הם" ונתן טעם
 19 לדבר לפי שהם קדשי קדשים, להוודי את הדר
 20 על כל קדשי קדשים. דהוי לכתן — דכתיב
 21 ורישה דקרא "ואכול אותם אשר כופר בהם".
 22 כיון שיצא כשר חוץ לחומה נאסר — מייבשרה" יתירא קא דייך — כשדה שאין בו
 23 מחיצות, ולמדנו מכאן קדשי קדשים חוץ לקלעים, ועובר שהוציא את ידו בשנת שחיטה
 24 אמו.

דכתיב

כל

בענייני רפואה השאלה באיזו דרך יתרפא האדם ומה יזיק לו
 רק רופא מומחה מחליט בזה, ועל יסוד דעת הרופא הרב פוסק
 שמפני פיקוח נפש צריך לעשות כהוראת הרופא, ואין הרופא
 פוסק דינים
 ממכתב כ"ה ניסן, ה'תשל"ז

בל שבקדש פסול בא הכתוב ליתו בן — ואם תאמר: אמאי לא משני משום הכי לא לקי — דהוי לאו שבכללות, ודכול פסול דירצא וטמא ופסולין אחרים; ויש לומר: דלפירוש הקונטרס דלעיל ניתא, דפירש דלוקא דקאמר אינו רוצה לומר כי אם איסור בעלמא, ומשום הכי פריך: נהי דמלקות לא הוי משום לאו שבכללות, מכל מקום איסורא מיהא איכא. וילקין דקאמר — לאו דוקא. אבל לפירוש רבינו יצחק

דלעיל קשה, דפירש דלוקא דוקא קאמר כדפירשתו, אם כן "וילקין" דקאמר דוקא דוקא קאמר, ואמאי? הלא הוי לאו שבכללות כדפירשתו? ויש לומר: דאין הכי נמי היה יכול לשנוי, אבל עדיפא מיניה משני, דלא מיירי ככל מור שאכל חטאת לפני זריקה פטור. והא דאמר לעיל קי שמוען (ז.א.): אם לאוכל חטאת לפני זריקה כל וחומר מתורה — איסור בעלמא ולא מלקות. ואמר ליה ראוין לקריאה משקרא עליה — ווא דוקא מורה, ואי לא — אסורים. אלמא קריאה מעכבת. הנחה אהנחה לא קשיא הא רבי יהודה הא רבנן דתנאי רבי יהודה אומר כו' — ומדאוקי רבי יהודה "והנחתו לתנופה, ואם כן אין כאן שנוי כתוב לעכב בהנחה, ומסתברא דלא מעכב. וקשה: הרי קריאה דלא שנה הכתוב לעכב, ומעכב לרבי שמעון, ומנא ליה לרבי יהודה דהנחה דלא שנה הכתוב לעכב דלא מעכב? ומורי שחיה תירץ דלא קשה, דהא גם לרבי שמעון לא היתה קריאה מעכבת אי לא משום דגלי קרא מלא תוכל לאכול בשעריך" כדלעיל. כך נראה למורי שחיה. ומאי תנא דפליגי ארבי יהודה רבי אליעזר רבי יעקב הוא דתנאי וכו' — פירוש דאפיק תנופה מגורה שיה, ואם כן "והנחתו" "והנחתו תרוייהו לנחה מעכבת. וקשה: דבפרק "חריש" פירש רש"י בין "והנחתו" בין "והנחתו" מיירי בתנופה. וראייה, דהתם מוכח דבעי שתי תנופות, ומוכח מן "והנחתו" "והנחתו" לכך פירש הרב רבינו אברהם בר יצחק, דרבי אליעזר בן יעקב סבירא ליה הכי: דהרי קרא מיירי בתנופה, ושתי תנופות הוי, ולא מיירי כלל בהנחה, דהנחה לא מעכבת. והא (דקאמר): מאן דפליגי עליה דרבי יהודה — הכי קאמר: דמפיק ליה לתנופה מקרא אחר. ורבנן דאית להו תנחה מעכבת, היינו תנא קמא בר פלוגתיה דרבי יהודה דמסתב בבורים פרק שלישי (משנה ו), דתנאי: ערדהו בסל קורא "והגדת היום" עד שהוא גומר כל הפרשה כולה. ואית ליה דליכא תנופה כלל, ותרין קראי בהנחה מעכבת. וקאמר רבי יהודה התם: קורא עד "ארמי אובר אבי" וגו', הגיע ל"ארמי" מוריד הסל מעל כתפו ושתי בתנותיו, וכן גמיר מניח דיטו תחתיו ומניפו. וקורא כל הפרשה כולה וגומרה, ובמילתיה דרבי יהודה יש לתמוה, דבשמעתין מופק תנופה מ"והנחתו" שכתוב אחר כל הקריאה, ואם כן מנליה דמתחלת הקריאה הוא מניקא ותו, מנליה לרבי יהודה דהוה היה מניקא דקרא "והנחתו" לא כתיב ביה כהן, ובקרא קמא דכתיב "ולקח הכהן הטנא" לא כתיב בהן תנופה כבורים מאימתי חייבים עליהם — זר מיתה, וכן מלקות חוץ לחומה, שמצותו בפנים בעודה יכול

בל שבקדש פסול, בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו! - הני מילי היכא דקודם פסולו חויו, הכא דקודם פסולו נמי לא חויו. - וילקין נמי פאודף דרבי אליעזר. דתנאי, רבי אליעזר אומר: כל שהוא ב"פלי תהיה" ליתן לא תעשה על אכילתו! - אין הכי נמי, ורבא מהאי קרא קאמר. אמר רב גידל אמר רב: (סימן כו"א) פהו שאכל מחטאת ואשם לפני זריקה - לוקה. מאי טעמא? דאמר קרא "ואכלו אתם אשר פפר בהם", לאחר פפרה - אין, לפני פפרה לא; לאו הפא מפלל עשה - לאו הוא. מתיב רבא: "וכל בהמה מפפרת פרסה ושסעת שסע שתי פפרות מעלת גרה בבהמה אתה תאכלו", "אתה תאכלו" ואין בהמה אחרת תאכלו; ואי פדקאמרת, "את זה לא תאכלו" למה ליה? אלא אי איתמר הכי איתמר, אמר רב גידל אמר רב: זר שאכל מחטאת ואשם לפני זריקה - פטור, מאי טעמא - דאמר קרא "ואכלו אתם אשר פפר בהם", כל היכא דקרינו ביה "ואכלו אתם אשר פפר בהם" - לא קרינו ביה "זר לא יאכל קדש", וכל היכא דלא קרינו ביה "ואכלו אתם אשר פפר בהם" - לא קרינו ביה "זר לא יאכל". אמר רבי אליעזר אמר רבי הושעיא: בפורים, הנחה מעכבת בהן, קרייה אין מעכבת בהן. - ומי אמר רבי אליעזר הכי? והא אמר רבי אליעזר אמר רבי הושעיא: הפריש בפורים קודם לחג ועבר עליהן החג - ויקבחו; מאי לאו משום דלא מצו למיקרי עליהן? ואי סלקא דעתך קרייה אין מעכבת בהן, אמאי יקבחו? - פדרבי זורא. דאמר רבי זורא: כל הראוי לביולה - אין בילה מעכבת בו, וכל שאינו ראוי לביולה - ראי לביולה - בילה מעכבת בו. רבי יעקב פריעקב רבי יוחנן, וסמך ליה "קשיא ליה" רבי יוחנן, וסמך ליה "ידיו

דכתיב בוחר "לא יאכל כי קדש הוא", נתן טעם לדבר - כי קדש הוא שנפסל, וכמו כן כל הקדשים שנפסלו. הני מילי היכא דקודם פסולו חויו - כוונתו. אותה תאכלו - (דכתיב) "כל בהמה מפרסת פרסה וגו' אותה תאכלו" ולא בהמה טמאה שאין סימנן הללו בהו, אלמא לאו הבא מכלל עשה עשה. קרינא ביה זר לא יאכל - דהוא סיפיה דהאי קרא. "וכל זר לא יאכל קדש" לאו בקדשים משתעי אלא בתרומה, כדכתיב ברישא דענינא "איש איש מורע אחרך" - דבר השתא בורעו של אחרך. כבורים - לפני החג בני קרייה נינהו, לאחר החג לאו בני קרייה נינהו. דכתיב בתר קרייה "ושמחת בכל הטוב", מעצרת ועד החג שהוא זמן שמחת לקיטת פירות מביא וקורא, מן החג ועד תוכה מביא ואינו קורא (כבורים פרק א משנה ו). הפריש לפני החג - חלה עליהן חובת קרייה, ועבר עליהן החג, שאינו ראוין עד לקרייה - ירקבו. כרבי זורא - לעולם בראוין לקרייה לא מעכבא קרייה. אבל באלו שעבר זמנו ואינו ראוין עד לקרייה - מעכבא קרייה, כדריש זורא. דאמר כל הראוי לביולה כו' - במסכת מנחות (קג.ב) תנן: "הרי עלי ששים ואחד עשרון" - מביא ששים בכלי אחד ואחד בכלי אחר. דעד ששים ויולקן ליכלל בכלי אחד, אבל ששים ואחד קים להו לרבנן דאינו נבללן יפה. והוינו בה; וכו' אינו נבללן מאי הוי? והא תנן: אם לא בלל - כשר! ומשני רבי זורא: כל הראוי לביולה אין בילה מעכבת בו כו'. פתני לה - למה דרבי אליעזר אמר רבי אושעיא כדבר אסי אמר רבי יוחנן, דרב אסי אמרה משמיה דרבי יוחנן. הראוי לקרייה - מעצרת ועד החג. משידאו פני הבית - משיבנסו לעורה. והנחה לא מעכבת כלל. הא רבי יהודה - לרבי יהודה לא מעכבא הנחה, דדריש "והנחתו" יתירא לתנופה, ואין מקרא שנוי בהנחה לעכב. ולרבנן דלא דרשי ליה להכי, מיבעי להו לשנות בהנחה לעכב. והנחתו זו תנופה - קרי ביה "והנחתו" לשון "ולא נחם אלהים" וגו' (שמות ג), שהוא מנחה אותו לארבע רוחות ומעלה ומוריד. מאן תנא דפליגי עליה - למימר דנחה מעכבא. רבי אליעזר בן יעקב היא - דנפקא ליה תנופה מקרא אחר. מה להלן בעלים - דהואו בבעלים משתעי, דכתיב "ביא את קרבנו לה' מובח שלמנו" וסמך ליה "ידיו תביאנה".

מאימתי

הנחה מעכבת בהן קרייה אין מעכבת בהן? והא בעא מיניה רבי אסי מרבי יוחנן: בפורים מאימתי מותרין לכהנים? ואמר ליה: הראוין לקרייה - משקרא עליהן, ושאינו ראוין לקרייה - משקראו פני הבית. קשיא קרייה אקרייה, קשיא הנחה אהנחה! - קרייה אקרייה לא קשיא; הא - רבי שמעון, הא - רבנן. הנחה אהנחה נמי לא קשיא, הא - רבי יהודה, והא - רבנן. מאי רבי יהודה? דתנאי, רבי יהודה אומר: "והנחתו" - זו תנופה. אתה אומר זו תנופה, או אינו אלא הנחה ממש? פשהוא אומר "והנחתו" - הרי הנחה אמו, הא מה אני מקיים "והנחתו" - זו תנופה. ומאן תנא דפליגי עליה דרבי יהודה? רבי אליעזר בן יעקב היא, דתנאי: "ולקח הכהן הטנא מידך" - לימד על הפורים שמועניו תנופה, דרבי רבי אליעזר בן יעקב. מאי טעמא דרבי אליעזר בן יעקב? אתאי "יד" "יד" משלמים: פתיב הכא "ולקח הכהן הטנא מידך", וכתיב "דיו תביאנה את אשי ה'", מה כאן פהו - אף לחלן פהו, מה להלן בעלים - אף כאן בעלים. הא פיצד? מניח בהן דיו תחת ידי בעלים ומניף. אמר רבא בר אדא אמר רבי יצחק: בפורים מאימתי

55 הוֹשֵׁעִיא, בְּבוּרִים הִנְחָה מְעַבְּתָּ בְּהֵן - קודם שהונחו בעזרה אסור
 56 לכהן לאכלם, אבל קָרְיָה אִין מְעַבְּתָּ בְּהֵן - אם לא קרא פרשת
 57 'ארמי אובד אבי' אין זה מעבב ויכול הכהן לאכלם.
 58 מקשה הגמרא: וּמַי אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר הָבִי - וכי רבי אלעזר אמר
 59 כן בשם רבי הושעיא, וְהָא - והרי אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר אָמַר רַבִּי
 60 הוֹשֵׁעִיא, הַפְּרִישׁ בְּבוּרִים קוֹדֵם לְהֵן סוכות, על מנת להביאם קודם
 61 החג, וְעָבַר עֲלֵיהֶן הֵחָן - ולא הביאם עד שעבר חג סוכות, וְרַבְּבִי
 62 - מניחים עד שירקבו ומשליכם לאשפה. מבררת הגמרא את
 63 הקושיא: מַאי לָאו - האם אין זה משום דְּלֹא מִצֵּי לְמִקְרִי עֲלֵיהֶן -
 64 שהתחייבו בקריאה ואינו יכול לקרוא אחרי סוכות, וְאִי סָלְקָא
 65 דְּעֵתָהּ - ואם עולה בדעתך לומר שרבי אלעזר אמר בשם רבי
 66 הושעיא שקרייה אִין מְעַבְּתָּ בְּהֵן, אַמַּאי וְרַבְּבִי - מדוע ירקבו,
 67 הלא יכול להביאם לבית המקדש ולהניחם שם, ובכך יתירם
 68 באכילה.
 69 מתרצת הגמרא: הטעם שירקבו הוא בְּרַבְּבִי וְיָרָא - משום הכלל
 70 שאמר רבי זירא, דְּאָמַר רַבִּי יוֹרְאָ לְגַבִּי מִנְחוֹת, כֹּל הָרְאוּי לְבִילָה
 71 המביא עשרון סולת ולוג שמן למנחה בכמות שראוי ללוש אותם
 72 יחד אִין בִּילָה מְעַבְּתָּ בּוֹ - אין חובה לבלול אותם, וְכָל שְׂאֵינִי
 73 רְאוּי לְבִילָה - אבל אם הם בכמות שאינם ראויים להיבלל, בִּילָה
 74 מְעַבְּתָּ בּוֹ, וכן לענין ביכורים שייך כלל זה, שכיון שהפריש קודם
 75 החג והתחייבו בקריאה, אמנם הקריאה לא מעבבת, אבל כיון
 76 שהתורה צויתה על כך, מסתבר לכל הפחות שצריך שתהיה
 77 אפשרות לקרוא. ולכן לאחר החג שאינו יכול לקרוא. אין להם
 78 תקנה וירקבו, אבל אם מביאם קודם סוכות, שהוא זמן הראוי
 79 לקריאה, אין הקריאה מעבבת.
 80 מביאה הגמרא שרב אחא בר יעקב שנה דין זה באופן אחר: רַב
 81 אָהָא בַר יַעֲקֹב, מְתַנֵּי לֵה בְּרַבְּבִי אִסִּי אָמַר רַבִּי יוֹהֲנָן - שנה דין זה
 82 ושהנחה מעבבת וקריאה לא מעבבתו בשם רבי אסי בשם רבי
 83 יוחנן, וְקָשְׁיָא לִיה דְּרַבִּי יוֹהֲנָן יוֹהֲנָן אֲרַבְּבִי יוֹהֲנָן - ועל פי זה התקשה שיש
 84 סתירה בדברי רבי יוחנן. וּמַי - האם אָמַר רַבִּי יוֹהֲנָן בְּבוּרִים הִנְחָה
 85 מְעַבְּתָּ בְּהֵן קָרְיָה אִין מְעַבְּתָּ בְּהֵן, וְהָא בְּעָא מִינֵיהּ רַבִּי אִסִּי - והרי
 86 שאל רבי אסי את ספיקו מְרַבִּי יוֹהֲנָן, בְּבוּרִים מַאי מִינֵיהּ מוֹתְרִין
 87 לְבַהֲנִים, וְאָמַר לִיה - וענה רבי יוחנן לרבי אסי, שביכורים הָרְאוּי
 88 לְקָרְיָה - שהובאו בין שבעות לסוכות, מותרים מְשַׁקְּרָא עֲלֵיהֶן,
 89 וְשְׂאֵינִי רְאוּי לְקָרְיָה - שהובאו לאחר סוכות, מותרים מְשַׁקְּרָא פְּנֵי
 90 תְּפִית - משיכנסו לעזרה ואפילו לא קיים בהם 'הנחה'. ואם כן
 91 קָשְׁיָא קָרְיָה אֲקָרְיָה, שרבי יוחנן ענה לרבי אסי שקריאה מעבבת,
 92 ואילו רבי אסי אמר בשמו שקריאה לא מעבבת, וכן קָשְׁיָא הִנְחָה
 93 אֲהֲנָהּ, שרבי יוחנן ענה לרבי אסי שכאשר אינם ראויים לקריאה
 94 אין צריך אפילו הנחה, ואילו רבי אסי אמר בשמו שהנחה
 95 מעבבת.
 96 מתרצת הגמרא: קָרְיָה אֲקָרְיָה לֹא קָשְׁיָא - אין סתירה מדבריו
 97 לגבי קריאה, משום שהָא רַבִּי שְׁמַעוֹן הָא רַבְּבִי - התשובה שענה
 98 לרבי אסי היא כשיטת רבי שמעון שסובר שקריאה מעבבת, ומה
 99 שרבי אסי אמר בשמו הוא כשיטת רבנן שסוברים שקריאה לא
 100 מעבבת וכמובא לעיל (ד'טו), הִנְחָה אֲהֲנָהּ נִמְי לֹא קָשְׁיָא - וכן אין
 101 סתירה מדבריו לגבי הנחה, משום שהָא רַבִּי יוֹהֲנָן וְהָא רַבְּבִי -
 102 התשובה שענה לרבי אסי היא כשיטת רבי יהודה (המובאת להלן)
 103 שהנחה לא מעבבת, ומה שרבי אסי אמר בשמו הוא כשיטת רבנן
 104 שסוברים שהנחה מעבבת.
 105 מבררת הגמרא: מַאי רַבִּי יוֹהֲנָן - היכן שנינו שרבי יהודה סובר
 106 שהנחה לא מעבבת. משיבה הגמרא: דְּתַנָּא בְּרַבִּי יוֹהֲנָן, רַבִּי יוֹהֲנָן
 107 אָמַר, מַה שְׂנַאמַר בְּסוּף פְּרִשְׁתָּ בִּיכּוּרִים (דברים כו ט) 'הִנְחָתוּ לְפָנַי ה'
 108 אֶלְהִקְדִּי, זו תְּנוּפָה - שהבעלים והכהן מניפים את הביכורים

1 יש לדרוש שְׁלֵב שְׂבָבִיטָא פְּסוּל, כָּא הַתּוֹב לִיתָן לֹא תַעֲשֶׂה עַל
 2 אֲבִילָתוֹ. ואם כן לפי דברי רבי אליעזר, בעולה שיצאה חוץ
 3 לחומה, כיון שנפטלה ביציאתה יש ללקות בה גם משום לאו זה.
 4 מתרצת הגמרא: הִנֵּי מִיָּלִי - דברים אלו אמורים רק הִיכָא דְּקוֹדֵם
 5 פְּסוּלוֹ חוּי - היכן שקודם שנפטל היה ראוי לאכילה, אבל הִיכָא
 6 דְּקוֹדֵם פְּסוּלוֹ נִמְי לֹא חוּי - כאן בעולה, שקודם שיצאה חוץ
 7 לחומה גם הייתה אסורה באכילה, אין ללקות משום לאו זה.
 8 מוסיפה הגמרא להקשות: וְלִילְקִי נִמְי - שור האוכל עולה ילקה גם
 9 בְּאִירָה דְּרַבִּי אֱלֶעָזָר - משום דִּין אחר שאמר רבי אליעזר, דְּתַנָּא
 10 בְּרַבִּי תַא, רַבִּי אֱלֶעָזָר אָמַר, נֹאמַר לְגַבִּי מִנְחַת כַּח (ויקרא טו ט) וְכָל
 11 מִנְחַת כַּחן כְּלִיל תְּהִיהֵ לֹא תֹאכַל, ומפסוק זה יש לתמוד שְׁלֵב
 12 שְׂהוּא 'כְּלִיל תְּהִיהֵ', כלומר כל דבר שדינו לעלות כולו על גבי
 13 המזבח, בא הכתוב לִיתָן לֹא תַעֲשֶׂה עַל אֲבִילָתוֹ. ובעולה נאמר
 14 (ויקרא ט ט) שִׁישׁ הַקֹּטֵר אֶת כּוֹלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ. מתרצת הגמרא: אִין
 15 הָבִי נִמְי - אכן האוכל עולה לוקה משום לאו זה. וְרַבִּי אָמַר קָרָא
 16 קָאָמַר - ורבי לא הזכיר לאו זה, משום שמנה רק את האיסורים
 17 הנלמדים מהפסוק 'לא תוכל לאכול בשעריך'.
 18 הגמרא דנה בענין אכילה מחטאת ואשם לפני זריקה: אָמַר רַב גִּידֵל
 19 אָמַר רַב (סִימָן ב'ז'א), כַּחן שְׂאֵבֵל מְחַטָּאת וְאָשֵׁם לְפָנַי וְרִיקָה לִקְוָה.
 20 מבררת הגמרא: מַאי טַעְמָא - מהו הטעם שלוקה על כך, דְּאָמַר
 21 קָרָא וְאָבְלוֹ אוֹתָם אֲשֶׁר בּוֹפֵר בְּהֵם, ומכך שמוכירה התורה בהיתר
 22 האכילה את ענין הכפרה, מדויק שְׂאֵבֵל מְחַטָּאת אִין - לאחר זריקת
 23 הדם מותר לכהנים לאכול, אבל לְפָנַי בְּפָרָה - קודם זריקת הדם
 24 לֹא, ואף שלא נאמר איסור זה בלשון 'לא', מכל מקום לֹא הִיכָא
 25 מְכַלְל עֵשָׂה לֹא הוּא - כשיש מצות עשה שאפשר לדייק ממנה
 26 איסור, הרי הוא נקרא 'לא', ולוקים על כך.
 27 מקשה רבא על הכלל שלא הובא מכלל עשה, לאו הוא: מַתִּיב
 28 רַבָּא, נֹאמַר (דברים יד ט) וְכָל בְּהֵמָה מְפָרֶסֶת פְּרָסָה וְשׂוֹפֶסֶת שֶׁסַּע שְׂתֵי
 29 פְּרָסוֹת שְׂעֵלֶת גֵּרָה בְּפָהֶמָה אוֹתָהּ תֹאכְלוּ, ומדויק ש'אוֹתָהּ תֹאכְלוּ'
 30 וְאִין בְּהֵמָה אַחֲרַת תֹאכְלוּ - שאשר הבהמות שאין להם את כל
 31 סימני הטהרה, אסורות באכילה. וְאִי בְּרַבְּבִי אָמַר - שאפשר לתמוד
 32 'לאו' מדויק במקרא, אם כן מה שנאמר לאחר מכן 'אֵת זֶה לֹא
 33 תֹאכְלוּ וגו' אֵת הַגִּמְלָה וְאֵת הָאֲרָנְבַת וְאֵת הַשֶּׁשֶׁן כִּי מַעֲלֶה גֵרָה הִמָּה
 34 וּפְרָסָה לֹא הִפְרִסוּ וגו', לְמָה לִי - לשם מה נצרך, הלא הלאו נלמד
 35 כבר מהדיק בפסוק הראשון. אלא ודאי שלא הובא מכלל עשה,
 36 אינו לאו, אלא עשה.
 37 מסיקה הגמרא: אִילָא אִי אִיתָמַר - אם נאמרה בבית המדרש
 38 מימרא שאמר רב גידל בשם רב לענין האוכל חטאת ואשם קודם
 39 זריקה, הָבִי אִיתָמַר - על כרחך שכך נאמרה, אָמַר רַב גִּידֵל אָמַר
 40 רַב, וְ שְׂאֵבֵל מְחַטָּאת וְאָשֵׁם לְפָנַי וְרִיקָה פְּטוּר. מַאי טַעְמָא - מהו
 41 הטעם שפטור, דְּאָמַר קָרָא וְאָבְלוֹ אוֹתָם אֲשֶׁר בּוֹפֵר בְּהֵם וגו' וְרַב
 42 לֹא יֹאכְלִי וְיֵשׁ לְלַמּוּד, שְׁלֵב הִיכָא דְּקָרִינֵן בֵּיה - היכן ששייך
 43 המקרא וְאָבְלוֹ אוֹתָם אֲשֶׁר בּוֹפֵר בְּהֵם, דְּהֵינּוּ לאחר זריקת הדם,
 44 שהותרו באכילה לכהנים, קָרִינֵן בֵּיה - רק אז שייך המקרא וְרַב
 45 לֹא יֹאכְלִי (ק'ש') - שור האוכל עובר ב'לאו', וְכָל הִיכָא דְּלֹא
 46 קָרִינֵן בֵּיה - והיכן שלא שייך המקרא וְאָבְלוֹ אוֹתָם אֲשֶׁר בּוֹפֵר
 47 בְּהֵם, דְּהֵינּוּ קודם זריקת הדם, לֹא קָרִינֵן בֵּיה - לא שייך המקרא
 48 וְרַב לֹא יֹאכְלִי, וזר האוכלם לא עובר ב'לאו' זה.
 49 המביא ביכורים מצווה לקרוא פרשת 'ארמי אובד אבי', וכן מצווה
 50 להניחם בעזרה. שנינו במשנתנו (לעיל ד') שהאוכל ביכורים קודם
 51 קריאת פרשת 'ארמי אובד אבי' לוקה, ובגמרא שם התבאר שזו
 52 שיטת רבי שמעון ורבי עקיבא, אבל חכמים חולקים וסוברים
 53 שקריאה לא מעבבת ורק הנחה מעבבת. הגמרא מביאה שכן פסק
 54 (האמורא) רבי הושעיא, ודנה בדבריו: אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר אָמַר רַבִּי

55 שכן היא דרך המקראות לכתוב. **הא** – הברייתא הסוברת שרשאי
 56 גואל הדם להורגו אף אם יצא בשוגג, סוברת **במאן דאמר דלא**
 57 **אמרינן דפרה תורה פלשון בני אדם** – שאין אומרים שדרך התורה
 58 לדבר כלשון בני אדם, ואין היא כופלת לשונה בחינם, וממילא
 59 יש לדרוש את כפל הלשון 'אם יצא יצא' ללמד שאף אם יצא
 60 בשוגג הרי זה נהרג.
 61 **אמר אביי, מסתברא במאן דאמר דפרה תורה פלשון בני אדם,**
 62 ולפיכך אין לדייק את כפל הלשון 'יצא יצא', ואם יצא הרוצח
 63 בשוגג אסור להורגו. וטעם הדבר שיש לומר כן, כדי שלא יהא
 64 סופו של הרוצח חמור מתחלתו, כלומר, שלא יהא דינו ביציאתו
 65 מעיר מקלט חמור יותר מדינו על עצם ההריגה. מה תחלתו – כשם
 66 שבתחילה שהרג אדם, אם הרגו **במזיד** הרי זה נהרג, אך אם הרגו
 67 **בשוגג** הרי זה גולה, אף סופו – שיצא מעיר מקלט, יש לדנוגו כן,
 68 שאם יצא **במזיד** הרי זה נהרג, אך אם יצא **בשוגג** הרי זה שב וגולה
 69 לעיר מקלטו, ואין גואל הדם רשאי להורגו.
 70 הגמרא מביאה סתירה בין ברייתות בענין אב שהרג את בנו: **תני**
 71 **הדא** – שנינו בברייתא אחת, **אב שמתגנב את בנו בשוגג, אזי בנו השני**
 72 **נעשה לו** – לאחיו **גואל הדם** ורשאי להרוג את אביו. ו**תניא אידך** –
 73 ושנינו בברייתא אחרת, שאין **בנו השני נעשה לו גואל הדם**, ואינו
 74 רשאי להרוג את אביו.
 75 מבררת הגמרא: **למאן** – האם יש לבאר את המחלוקת שבין
 76 הברייתות באופן כזה, **הא** – הברייתא הסוברת שבנו נעשה לו
 77 גואל הדם, היא כשיטת רבי יוסי הגלילי, הסובר שיש מצוה ביד
 78 גואל הדם להמית את הרוצח, ולפיכך רשאי הן לקיים מצוה זו
 79 ולהמית את אביו, ו**הא** – ואילו הברייתא הסוברת שאין בנו נעשה
 80 לו גואל הדם, סוברת כשיטת רבי עקיבא, שאין גואל הדם מצווה
 81 להמית את הרוצח, ומאחר ואין מצוה בדבר אין הן רשאי להמית
 82 את אביו.
 83 דוחה הגמרא: ו**תסברא** – וכי סבור אתה לומר כן, והלא בין **למאן**
 84 **דאמר שיש מצוה ביד גואל הדם, ובין למאן דאמר רשות ביד גואל**
 85 **הדם, מי שרי** – האם מותר לבן להיות גואל הדם של אחיו
 86 ולהמית את אביו, ו**האמר רבה** פר רב הונא, **וכן תנא רבי**
 87 **ו**–בישבתו של רבי ישמעאל, **לכל** – לכל עבירות שבתורה שעבר
 88 האב, **אין תנן נעשה שליח בית דין להעניש את אביו, לא להפלותו**
 89 **מלקות ארבעים, ולא לקללתו** – לנדונו, שהרי מזהר הוא על
 90 כבודו, חוץ מאב שהוא **מסית** אחרים לעבוד עבודה זרה, שמוותר
 91 לבנו להכותו ולקללו, **שהרי אמרה תורה** (דברים טו ט) **ולא תהמול**
 92 **ולא תכסה עליו**. מבואר מדברי הברייתא, שלדעת הכל אין אדם
 93 רשאי להכות את אביו, אף באופן שיש מצוה בהכאה זו, ואם כן
 94 כיצד ניתן לפרש את דברי הברייתא שרשאי הן להיות גואל
 95 הדם לאחיו ולהרוג את אביו.
 96 הגמרא מיישבת את הסתירה שבין הברייתות לעיל באופן אחר:
 97 **אלא לא קשיא, הא** – הברייתא שאוסרת על הן להרוג את אביו,
 98 עוסקת **בבנו** של הרוצח, שהוא אחיו של הנרצח, ועל כן אין הוא
 99 רשאי להרוג את אביו, שהרי הוא חמייב בכבודו. ו**הא** – ואילו
 100 הברייתא המתירה לבן להיות גואל הדם, אינה עוסקת בבנו של
 101 הרוצח אלא **בבנו** של הנרצח שהוא **בן** **בנו** של הרוצח, ועל כן
 102 רשאי הוא להרוג את סבו, מאחר שאינו מזהר על כבודו.

משנה

103 משנתינו דנה באילן הנטוע בתוך תחום עיר מקלט וענפיו יוצאים
 104 ומתפשטים אל מחוץ לתחום, או להיפך, לענין היתר הריגתו של
 105 רוצח הנמצא עליו:

1 מבררת הגמרא: **מאי טעמא דרבי יוסי הגלילי**. מבארת הגמרא: **מי**
 2 **קתיב** – וכי נקט הכתוב בלשון **אם רצח** גואל הדם את הרוצח/
 3 שאם כתב כן היה משמע שרשות היא בידו, אך מאחר ונקט 'ורצח'
 4 יש בזה לשון מצוה.
 5 שבה הגמרא ומבררת: ו**רבי עקיבא**, מדוע אינו מפרש כרבי יוסי
 6 הגלילי. מבארת הגמרא: **מי קתיב בלשון ירצח** גואל הדם את
 7 הרוצח/ שאם כתב כן היה משמע שמצוה היא, אך מאחר ונקט
 8 בלשון 'ורצח', אין כאן מצוה אלא נתינת רשות לגואל הדם להרוג
 9 את הרוצח אם ירצה לעשות כן.
 10 הגמרא מביאה דעה שלישית בענין זה: **אמר מר זוטרא** פר **טוביה**
 11 **אמר רב, רוצח שייצא חוץ לתחום ומצאו גואל הדם והרגו, נהרג**
 12 **עליו**. כלומר, שאין לגואל הדם לא מצוה ולא רשות להרוג את
 13 הרוצח, אלא אסור לו לעשות כן, ואם הרגו חייב מיתה כדן רוצח
 14 במזיד.
 15 שואלת הגמרא: **במאן** – כשיטת מי סובר רב, **לא** כשיטת רבי יוסי
 16 הגלילי **ולא** כשיטת רבי עקיבא. משיבה הגמרא: הוא **דאמר כי האי**
 17 **תנא, דתניא בברייתא, רבי אליעזר אומר**, נאמר (במדבר לה ט) **ולא**
 18 **ימות הרצח עד עמו** **לפני העדה למשפט**, ויש לברר, מה תלמוד
 19 **לומר** – מה בא מקרא זה ללמדנו, אלא **לפי שנאמר** (שם לה כז) **ורצח**
 20 **גאל הדם את הרצח** וגו', יכול היית לפרש שהותר לו להורגו **מיד**
 21 אף בלא שנידון בבית דין, תלמוד לומר – לכך מלמדנו הכתוב **עד**
 22 **עמו** **לפני העדה למשפט**, שאסור לו להורגו עד שיעמוד למשפט
 23 בבית דין. מבואר מדברי הברייתא, שלשיטת רבי אליעזר אין גואל
 24 הדם רשאי להרוג את הרוצח, וכשיטה זו סובר רב שאמר שאם
 25 הרגו הרי זה נהרג עליו.
 26 מבררת הגמרא: ו**רבי יוסי הגלילי** הסובר שמצוה יש לגואל הדם
 27 להרוג את הרוצח, ו**רבי עקיבא** הסובר שרשות בידו להורגו, **האי** –
 28 מקרא זה, **ולא ימות הרצח עד עמו** **לפני העדה למשפט** **מאי**
 29 **דרשי ביה** – לענין מה הם דורשים אותו, שהרי הם סוברים שניתן
 30 להמית את הרוצח קודם עומדו למשפט. מבארת הגמרא: **ההוא** –
 31 מקרא זה **מכוער ליה לכתוב** – נצרך עבור הדין ששנינו בברייתא,
 32 **רבי עקיבא אומר**, **מנין לדייני הסנהדרין שראו בעצמם אדם אהר**
 33 **שהרג את הנפש, מנין שאין הם ממתין אותו על פי אריותם** זו עד
 34 **שיעמוד לדין בפני בית דין אחר**, תלמוד לומר **ולא ימות הרצח עד**
 35 **עמו** **לפני העדה למשפט**, כלומר, אין להמיתו בבית דין זה, עד
 36 **שיעמוד לדין בבית דין אחר**.
 37 הגמרא מביאה מחלוקת בין ברייתות בענין רוצח היוצא בשוגג
 38 מעיר מקלט: **תנו רבנן** בברייתא, נאמר בכתוב (במדבר לה כ"ב) **ואם**
 39 **יצא יצא הרצח את גבול עיר מקלטו אשר ינוס שמה, ומצא אתו**
 40 **גאל הדם מחוץ לגבול עיר מקלטו, ורצח גאל הדם את הרצח אין**
 41 **לו דם**. כלומר, שאם יוצא הרוצח מעיר מקלטו, רשאי גואל הדם
 42 להורגו. מבררת הברייתא, **אין** לי ללמוד **אלא** באופן שיצא הרוצח
 43 מעיר המקלט **במזיד**, אך אם יצא **בשוגג**, **מנין** שאף רשאי גואל
 44 הדם להורגו. תלמוד לומר – לכך מלמדנו הכתוב **אם יצא יצא,**
 45 **מכל מקום**, דהיינו, מאחר וכפל בו הכתוב לשון יציאה, יש ללמוד
 46 שבכל אופן שיצא מותר להורגו.
 47 מקשה הגמרא: ו**תניא בברייתא**, ו**ההורגו** (שהם יצא הרוצח
 48 **במזיד** מעיר מקלטו הרי הוא נהרג בידי גואל הדם, אך אם יצא
 49 משם **בשוגג** אין גואל הדם רשאי להורגו, אלא הרי זה שב וגולה
 50 לעיר מקלטו. מתרצת הגמרא: **לא קשיא, הא** – הברייתא הסוברת
 51 שאין גואל הדם רשאי להורגו אם יצא בשוגג, סוברת **במאן דאמר**
 52 **דאמרינן דפרה תורה פלשון בני אדם**, כלומר, שדרך הכתוב
 53 לכפול את לשונה, כפי שדרך בני אדם לדבר, ולפיכך אי אפשר
 54 לדייק מן הלשון **אם יצא יצא** שאף אם יצא בשוגג נהרג, כיון

25 או הקדש שלא נפדו - שהרוצה לאכול פירות מעשר שני מחוץ
 26 לירושלים עליו לפדותם במעות, ולאחר מכן קונה עם מעות אלו
 27 מאכלים אחרים ואוכלם בירושלים, וכן הרוצה לאכול הקדש
 28 צריך תחילה לפדותו.
 29 מבאר את המשנה: כָּמָה יֵאָכֵל מִן הַטֶּבֶל וְיֵחָא חַיִּיב מַלְקוּת, רַבִּי
 30 שְׁמַעוֹן אָמַר, כֹּל שֶׁהוּא - אִפְּלוּ מַעֵט, וְהַכֶּמֶס אוֹמְרִים, כְּבִירָה. אָמַר
 31 לְהֵן רַבִּי שְׁמַעוֹן לַחֲכָמִים, הָאֵם אִי - אִין אַתָּם מוֹדִים לִי בְּאוֹכֵל נְמֻלָּה
 32 שְׁלִימָה בְּגוּדֵל כֹּל שְׁהוּא, שֶׁהוּא חַיִּיב מַלְקוּת. אָמְרוּ לוֹ חֲכָמִים לְרַבִּי
 33 שְׁמַעוֹן, בְּנִמְלָה הַרְיִן שׁוֹנָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּכַרְיִיתָה - שְׁלִימָה כְּמוֹ
 34 שְׁנִבְרָאָה, וַיֵּשׁ לְזוֹה חֲשִׁיבוֹת מִיּוֹחֲדָת, אֲבָל אִם לֹא הִיתָה
 35 בְּשִׁלְמוֹתָה לֹא הִיא חַיִּיב מַלְקוּת בְּפָחוּת מְכֻזֵּית. אָמַר לְהֵן רַבִּי
 36 שְׁמַעוֹן לַחֲכָמִים, אִף הִטָּה אַחַת כְּכַרְיִיתָה - גַּם בְּחִטָּה שְׁלִימָה
 37 עֲלֵיכֶם לְהוֹדוֹת לִי שְׁחַיִּיב מַלְקוּת אִפְּלוּ בְּגוּדֵל כֹּל שֶׁהוּא, מִפְּנֵי
 38 שְׁאֵף הִיא, שְׁלִימָה כְּמוֹ שְׁנִבְרָאָה.

גמרא

39 הגמרא מבאר את משנתנו היא כשיטת רבי עקיבא ולא כשיטת
 40 רבי ישמעאל ורבי יצחק. מדייקת הגמרא: חַיִּיבֵי כְּרִיתוֹת קָא תְּנִי
 41 - התנא במשנתנו לא נקט אלא עבירות שיש בהם כרת, אך חַיִּיבֵי
 42 מִיתוֹת בְּיָת דִּין לֹא קְתַנִּי, לומר שאם התרו בו למלקות שילקו
 43 עליו, ויש ללמוד מכך, מִתְּנִיתִין מְנִי - שמשנתנו כשיטת מי היא
 44 שנויה, כשיטת רבי עקיבא היא, דְּתִנְיָא - שכן שנינו בברייתא, אָחַד
 45 חַיִּיבֵי כְּרִיתוֹת וְאָחַד חַיִּיבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין,

1 והתגרשה ממנו, חַיִּיבִין עֲלֶיהָ - כהן גדול חייב עליה שתי מלקות
 2 משום שְׁנֵי שְׁמוֹת - שתי אזהרות, אזהרת כהן גדול לאלמנה,
 3 ואזהרת כהן גדול לגרושה. אבל גְּרוּשָׁה וְהִיא חֲלוּצָה - אשה
 4 שלאחר שהתגרשה, נישאה שוב, ומת בעלה בלי בנים, וחלץ לה
 5 אחד מאחי אביה, כהן הבא עליה אִינוּ חַיִּיב אֱלָא מְשוּם אֲזַהְרָה
 6 אַחַת כְּלָבֵד שֶׁל אִיסוּר גְּרוּשָׁה.
 7 עד כאן מנתה המשנה איסורי ביאה, עתה מונה שאר איסורים
 8 שיש בהם כרת. הַמָּמָא שְׂאֵכֵל אֶת הַקֶּדֶשׁ - בשר קדשים, וְהִבְיָא אֶל
 9 הַקֶּדֶשׁ כִּשְׁהוּא מָמָא, וְאוֹכֵל חֶלֶב - בהמה טהורה, וְדָם - של
 10 בהמה חיה ועוף, וְנִזְתֵּר - מה שנשאר מן הקרבן לאחר הזמן
 11 שנקבע לאכילתו, וְפָגוּל - קרבן שחשבו בשעת עבודה (ושחיטה)
 12 קבלה הולכה זריקה) להקריבו או לאכלו לאחר זמנו, וְטָמֵא -
 13 קדשים שנטמאו, וְהַשׁוֹחֵט קִדְשִׁים מִחוּץ לְעֹזָרָה, וְמַעְלָה פְּחוּזִין - או
 14 המקריבם מחוץ לבית המקדש, וְהָאוֹכֵל חֶמֶן כֶּפֶסָה, וְהָאוֹכֵל בְּיוֹם
 15 כִּפּוּר, וְהַעוֹשֶׂה מְלֶאכָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְהַמְפַסֵּם אֶת הַשֶּׁמֶן -
 16 שעושה כדוגמת שמן המשחה, וְהַמְפַסֵּם אֶת הַקְטוֹרֶת - שעושה
 17 כדוגמת הקטורת, וְהַפְךָ גּוֹפוּ פְּשָׁמֶן הַמְשַׁחָה שְׁעֵשָׂה מִשֶׁה רַבִּינוּ. כֹּל
 18 אֵלוֹ לּוֹקִיָּם.
 19 עד כאן מנתה המשנה איסורים שיש בהם כרת, עתה מונה המשנה
 20 שאר איסורים. וְהָאוֹכֵל נְבִילוֹת - בהמה חיה ועוף טהורים שמתו
 21 בלא שחיטה כשירה, וְמִרְיָפוֹת - שנשחטו כדִּין אֶךְ נִמְצָא בְּהֵם מוֹם
 22 המחשיבם לטריפה, וְשִׁקְצִים וְרִמְשִׁים. אֶכֶל טֶבֶל - פירות שלא
 23 הופשרו מהם תרומות או מעשרות, וְמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שֶׁלֹּא נְמֻלָּה מִמֶּנּוּ
 24 תְּרוּמָתוֹ - תרומה גדולה או תרומת מעשר, וְמַעֲשֵׂר שְׁנֵי וְהַקֶּדֶשׁ -

אגרות קודש

ב"ה ג' ניסן תשי"ח
 ברוקלין
 שלום וברכה!

... במ"ש אודות האברך... שי ורצונו לנסוע לארצוה"ב להמשיך בלימודים ולסיים כאן
 ביי"ס תיכון וכי' והוא בן י"ד ט"ו שנה מובן שאי אפשר הדבר כלל שאברך הבא מאה"ק ת"ו
 לשיבת תו"ת דכאן יהי לימודו כהנ"ל - (נוסף על הפס"ד בזה כמובא שברמב"ם הלכות מלכים)
 ה"ז פריצת גדר הן בשביל התלמידים דכאן ועאכו"כ בשביל התלמידים דאה"ק ת"ו, ועוד וגם זה
 עיקר שאפילו שונים לטובה מהאברך הנ"ל לא היתה דעתי נוחה מנסיעתם לכאן, ולצערי הנסיון
 בזה הוכיח אמיתת החשש (מלבד אחדים ממש) ופשיטא שאין זה נכון כלל בגיל של יד-טו שנה
 ובאם ירצה הנ"ל באמת - יכול הוא להקלט בישיבת תו"ת בלוד וכיו"ב, ז.א. מוסד חב"ד באה"ק
 ת"ו, וק"ל.

טבח מכין את התלמידים באופן המתאים בקשר עם ימי ניסן הבע"ל וכן נעשה כבר בקשר
 ימי הפורים וחדש אדר בכלל, ויהי רצון שיראה פרי טוב בעמלו להקים תלמידים זרע ברך ה'.

בברכה לבשו"ט ולחג פסח כשר ושמה.

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן
אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

כא המְמַרְח רְטִיָּה קַמָּח, דְּהֵינּוּ שְׁמַחְלִיק וּמִשְׁוֶה הַגּוּמּוֹת שְׁבֵה, וְכֵן הַמְמַרְח שְׁעוּה אוּ זָפֵת וְכֹל פִּיּוּצָא בְּהֵן מְדַבְּרִים הַמְתַּמְרָחִים קַמָּח¹⁶⁰ עַד שֶׁהַחֲלִיק פְּנִיָּהֶם - הָרִי זֶה תּוֹלְדֵת מִמַּחֵק אֶת הָעוֹר, דְּהֵינּוּ שְׁמַגְרָר אֶת הַצֶּמֶר אוּ הַשְּׁעָר מֵעַל הָעוֹר עַד שְׁמַחְלִיק פְּנִיּוֹ, שֶׁהוּא אֵב מְלֹאכָה קַמָּח, שֶׁפֶן הָיָו עוֹשִׂין בְּמִשְׁפָּן, כְּמוֹ שְׁנַתְּבָאָר בְּסִימָן ש"ב.

לְפִיכָךְ, אִין סוֹתְמִין נֶקֶב בְּשְׁעוּה וְכִיּוּצָא בְּה, אֶפְלוּ אִינוּ מְכַנִּים הַשְּׁעוּה בְּתוֹף הַנֶּקֶב אֶלָּא מְנִיחָה עַל פִּי הַנֶּקֶב, שְׂאִינוּ נְרָאָה כְּמַתְקֵן כְּלֵי בְּסִתְיָמָה זֹו, פִּיּוֹן שְׂאִין הַסִּתְיָמָה נִכְנָסֵת בְּתוֹף עֵבִי דְּפָנֵי הַכְּלֵי שְׁבַמְקוֹם הַנֶּקֶב, אֶלָּא

ביאורי הלכה

קלח] הממרח רטייה – תחבושת שהדרך למרוח אותה על המכה¹⁶⁰ כדי שתצמד היטב אל המכה¹⁶¹. קלח] מדברים המתמרחים – דברים המתמרחים היינו דברים שצריכים למריחה וליישור פניהם¹⁶² [כדי לתקנם לשימוש¹⁶³], ובכלל זה חימר, פלסטלינה וכיו"ב. ודברים שדרך שימושם על ידי פעולת 'מריחה', אך אינם צריכים ל"יישור" – אינם בכלל דברים המתמרחים¹⁶⁴. קמ] אב מלאכה – אב המלאכה הוא החלקת דבר על ידי פעולת גירור (שיוף העור עד שנושרים ממנו

צינונים והוספות

למרוח היינו למעוך, לרדד ולהצמיד את הדבר אותו מורחים על גבי דבר אחר, פעולת המריחה דומה מעט לטיחה בטיט, לרידוד או לסיכת שמן, אבל כיון שהחלקת פני הדבר היא מטרת המריחה (כי לא תדבק היטב ללא החלקת והשוואת הגומות שבה (ראה רש"י והמצודות על ישעיהו לח, כא)) הרי היא תולדת "הממחק" שהיא פעולת השיוף כדלהלן הערה קסג. (161) בין אם התחבושת עשויה מדבר שדרכו במירווח, והיינו "אספלנית" (ראה פירוש הר"ש כלים כח, ג, ובפיה"מ כלים שם "תחבושות הנעשות משמן או שעוה או חמאה ושומן והדומה להם"), בין אם היא חתיכת בד שמרוחה עליה משחה כדי ליתן על גבי המכה (כמובא בפיה"מ עירובין י, יג), שהדרך למרוח אותה על הפצע עד שתדבק (אבל תחבושת בד ("רטייה") שאין עליה משחה - אינה מדברים המתמרחים. וראה להלן לעניין משחה ללא רטייה). (162) ראה פיה"מ ש" כלים ב, ב): כל דבר שמחליקין אותו ביד ויהיה חלק ושטוח על מקום ההדבקה שבכלי כגון מיני החמר והשרפים והדבקים שנושרו במים. (163) שאז הוא בדוגמת "ממחק" שמחליק את העור ומתקנו שיתאים לשימוש (אלא שהממחק מיישרו ומתקנו על ידי גירור ושיוף (כדלהלן הערה קסה), והממרח מיישרו ומתקנו על ידי רידוד ומירווח). ואם הדרך למרחן לנוי ויופי, ראה מאירי (עה, ב) שאין 'ממרח' במסתת אבנים משום

שלא מועיל לתשמיש האבנים אלא לנוי בלבד. וראה בהרחבה להלן על ס' שכא לעניין ממרח באוכלין, ולהלן על ס' שיח ס'ד לעניין מירווח בצק. ובמשנ"ב ס' שיח ס"ק נב כתב שטיט הוא דבר המתמרח, על יסוד הלבוש ס' תקז ס"ז, אמנם בשו"ע ס' תקז ס"כ מודגש שהטח וממרח טיט בשבת חייב משום לש, משמע שאין בו 'ממרח'. (164) בשו"ת דברי נחמיה ס' כב הבין שפשט הלשון 'דברים המתמרחים' כולל כל דבר שאפשר למרחו, ועפ"י כתב שאף שאי אפשר להכריח שמשחה עבה (ולכאורה גם שמן) בכלל דברים המתמרחים - לא ניתן לשלול זאת. נמצא שאת החילוק בין דברים המתמרחים לאלו שאינם יש ללמוד רק מהדוגמאות של "שעוה וזפת" לעומת "שומן ושמן עב", וכיון שאין סברא לומר שהחילוק ביניהם מצד עביות הדבר או מצד שאין דרכו במירווח (שהרי שמן דרכו במירווח ומותר, ומאידך הסתפקו לאסור אפילו רוק שאינו עבה כלל, וכדלהלן הערה קעג), ע"כ שדברים המתמרחים היינו דברים שצריכים לרידוד ויישור (כמו שעווה שאם יש בה גומות אינה נצמדת היטב), והוא תולדת "ממחק" שהוא יישור ותיקון הנעשה על ידי גירור ושיוף (כדלהלן הערה קסה), ודברים שאינם מתמרחים כולל דברים שאפשר והדרך למרחם, אבל לא למטרת יישור פניהם והשוויית גומות אלא לצורך אחר והם בכלל סיכה, משיחה, טיחה, שיעה וכו' (ראה מה שהביא בדברי נחמיה שם מהערוך).

היא על פי הפלי מגבו קמא, וגם אפלו אם אין בשעוה זו משום אפור טלטול, פגון שהכניה לתשמיש מבעוד יום - אף על פי בן אסור לסתום בה, משום גזרה שמה ימרח השעוה לדבקה בדפני הפלי סביב הנקב עד שיחליק פניה שם, ויתחייב משום ממחקה, ואפלו בשמן או בשמן עב קמב קמא, אסור לסתום קמד קמחה, גזרה משום שעוה.

ביאורי הלכה

לסתום ולמרח בו שעוה, אבל במקום שאין דרך ליתן בו שעוה - מותר ליתן שומן ושמן עב¹⁶⁹. קמה] אסור לסתום - טוב להמנע ממריחת משחות קוסמטיות¹⁷⁰ או רפואיות¹⁷¹, אלא יש להוציא את המשחה משפופרתה ולתת הישר על גוף החולה, או הפצע, וכן מותר להוציא ממיכלה במקל וליתן אותה במקום הדרוש ללא מריחתה, ובמקום הצורך שאי אפשר בלא מריחתה מותר למרוח בידו או באמצעות מקל על הגוף, אך לא באמצעות תחבושת¹⁷² או נייר¹⁷³.

ציונים והוספות

השלחן קצוה"ש סי' קלח בדה"ש ס"ק לא: מותר לשפשף השינים בשבת במשחה העשויה לכך לנקות השינים. דאין זה רפואה, ויקח המשחה בידיו וישפשף בה השינים, ואין בזה חשש דממרח, דרק בנותן משחה על הרטיה או על המכה חיישינן שימרח דהיינו שיחליק פני המשחה להשוות הגומות שבה, אבל במשפשף שינים אין חשש שמה ימרח, ולא דמי להא דאסור לרחוץ ידיו בבורית, דהתם האיסור משום שהבורית נימוח על ידו והוי נולד כמו שאסור לרסק שלג, אבל ע"י שפשוף המשחה על השינים לא יהי שום נולד דהמשחה היא רכה מאד ונשארת רכה, אבל לשים המשחה על מברשת כמו שנוהגין אסור משום עובדין דחול. וכמו' שכ' התפא"י לאסור לנער עפר מן הבגד ע"י מברשת. אמנם ראה לעיל על סי' שב הערה מז לעניין עובדין דחול ובהערה רחצ לעניין סחיטה; לעניין "ממחה" בסבון ראה על סי' שכו.

171) הנידון כאן משום ממרח, אך השימוש ברפואות אסור משום שחיקת סממנים, ולכך גם באופן המותר ליתן משחה הוא רק על פצע הגורם לכאב מרובה עד שחש בכל גופו. 172) מותר לשים תחבושת על המשחה שעל גוף האדם, ולית לן בה אם אמנם המשחה נמרחת על-ידי זה (ש"ש"כ פל"ג סי"ד).

173) המחמירים בזה (ראה ש"ש"כ פל"ג סי"ג, שו"ת ציץ אליעזר, חלק ז סי' ל, ובספרי המלקטים) מדמים משחה לשומן ושמן עב ולדעתם יש בהם משום מירוח, אבל לשוע"ר אין מירוח בשמן עב כדלעיל הערה קסט. והנה בשו"ת דברי נחמיה סי' כב הסתפק במירוח דבר עבה ("זעזעחץ") אם דומה לשעוה ויש בו ממרח מן התורה, והיינו דבר העבה יותר משומן ושמן עב, אך כיום אין משחות העבות יותר משומן מוצק (המדובר על שומן שאפשר לסתום בו נקב), ולבד מזאת פשט שוע"ר שאין מירוח בשום סוג של משחה גם העבה ביותר אלא אם כן

הדברים המחוברים אליו ונותר חלק), ותולדות המלאכה הם כל פעולה אחרת המביאה להחלקת פניו של הדבר¹⁶⁵.

קמא] מנבו - שאין זו דרך תיקון וסתימה אלא כסגירת כיסוי הפתח¹⁶⁶.

קמב] בשמן עב - שמן קרוש¹⁶⁷.

קמג] בשמן עב - אין למרוח שמן קרוש אם כוונתו ליישרו ולהחליק פניו, אבל אם מורח שמן כדי להספיגו היטב או שהשמן יגיע לכל מקום - מותר¹⁶⁸. קמד] אסור לסתום - משמע שהגזירה שלא להניח שומן ושמן עב אינה אלא בנקב ובכל מקום שדרך

165) ראה לעיל על סי' שב הערה קנא על גדר מלאכת ממחקה, ולעיל הערות קס, קסג.

166) ראה לעיל הערה קנו.

167) שומן ושמן עב יכולים למרחם ואפילו להדביקם על ידי מירוח, ולכך גזרו עליהם כי לא יבדילו בינם לבין שעוה (משא"כ סתימת הנקב בצרור או אוכל שלא גזרו משום שעוה), אך אינם בכלל דברים המתמרחים דלעיל כי מטרת מירוחם אינה ליישור פניהם (כדלעיל הערה קסד), וכן לא נעשה בהם שום תיקון על ידי המירוח (ואדרבה, הם נמוחים ונפגמים על ידי מירוח).

168) בשו"ת דברי נחמיה (סי' כב) ביאר שאין מירוח כלל בשומן ושמן עב אלא גזירה משום שעוה בלבד, ובמקום שאין דרך ליתן שעוה מותר לכתחילה למרח שומן ושמן עב, ולפי זה היה לנו להתיר בהם כל סוג מירוח, אלא שבדברי נחמיה שם דן אם יש משום מירוח ברוק (ראה גם להלן הערה קעג), ולא הכריע כי לא נתפרשה דעתו של אדה"ז בזה, ואם כוונתו שרוק הוא מדברים המתמרחים כמו שעוה משא"כ שומן ושמן עב, בע"כ הוא משום שמטרתו במירוח הרוק ליישרו ולהשוותו עם הקרקע (ולא משום עביות הרוק או משום שדרכו במירוח, שהרי שמן עב עבה יותר מן הרוק וכן הדרך לסוך בו - ומותר), ונמצא שאף שכתב להתיר לכתחילה שומן ושמן עב במקום שאין גזירה משום שעוה, לא נכלל בהיתר זה כשרוצה ליישר ולהחליק פניו.

169) שו"ת דברי נחמיה סי' כב (ראה לעיל הערה קסח). ויש לומר שזה מתאים לשיטת שוע"ר בכ"מ (וכמו בסי' שכח סכ"ז לענין קילור, ועד"ז שם סכ"ח, וכן לעניין בצק וטיט (ראה לעיל הערה קסג)) שלא חש לממרח (כפי שהוא בכמה פוסקים) אלא לשחיקת סממנים וכיו"ב.

170) נתינת משחת שיניים בפה ולאחר מכן צחצוח השיניים אינה נחשבת כמריחה כלל - ומותרת (קצות

וְאִסּוּר לְהַעֲרִים בְּכֶאֱן קמח] וְלוֹמַר שְׂאִינוּ מִתְּפִינְ אֶלָּא לְהַצְנִיעוּ, אֶפְלוּ הוּא תְּלִמִּיד חֶכֶם, שְׂכִינִין שְׁבִשְׁעוּהָ קְרוֹב הַדְּבָר מְאֹד לְבֹא לְיַד חַיִּיב חֲטָאָת, שְׁיִשְׁבַּח וּיְמַרְח פְּדָרְפוּ בְּחַל קמח] כְּדֵי שְׂתֵּהָא הַסְּתִימָה מְהֵדְקַת יָפָה, לְכֵן אֶסְרוּ גַם בְּשֶׁמֶן וְשֶׁמֶן, גְּזֵרָה מְשֻׁם שְׁעוּהָ וְכִיּוֹצֵא בָּהּ קמח]:

הלק ב, סימן שיד, דְּבָרִים הָאֶסּוּרִים מְשֻׁם בְּגִנּוּ וְסִתְיָרָה בְּשֶׁבֶת, סְעִיף כֹּא:

ביאורי הלכה

פלאסטי ללא תוספת שעה וכדו', וכן פתילות צמר-גפן, אם הן מוכנות לכך מבעוד יום. ואולם לדעת אחרים מותר להשתמש באטמים ובפתילות העשויים מחומר פלאסטי שאין בהם שום תוספת של שעה, אבל אין להשתמש באלה העשויים שועה מפני שחוששים משום איסור ממרח¹⁷⁵.
קמח] וְכִיּוֹצֵא בָּהּ – אין זו גזירה לגזירה, כי קרוב הדבר לודאי שיעשה כדרכו בחול¹⁷⁶.

קמח] לְהַעֲרִים בְּכֶאֱן – אף אם הוא שומן או שמן עב הראויים לאכילה¹⁷⁴.
קמח] כִּדְרַכּוּ בְּחֹל – האטמים (מעין פקקים) שקלי השינה מכניסים לאוזניים כדי למנוע הפרעות בשעת שינתם, גם אם הם עשויים משועה וכדו', מותר להשתמש בהם בשבת וביו"ט, ואפילו שמורחים אותם לכל שטח נקב האוזן, ואין בכך משום איסור ממרח, וכן מותר לשים באוזניים אטמים העשויים מחומר

ציונים והוספות

מירוח של כל דבר הסמיך יותר מרוק), וגם כשהדרך למרחו אינו אסור אלא כשמירוחו נעשה כדי להחליק פניו וליישרו עם הקרקע (כדלעיל). ונמצא שאין אלמוד מרוק להחמיר בסיכת שמן עב, שמן רגיל או למשיחת משחה רפואית או קוסמטית כשכוונתו אינה ליישר פני השמן או המשחה אלא שיגיעו לכל מקום או שיספגו היטב (וראה עוד לעיל הערה קסח לענין רוק).
174) ראה לעיל הערה קנא.
175) שש"כ פי"ד סעי' מ"ה.
176) עד"ז בסי' שג ס"ג: ואין זו גזירה לגזירה שהדבר קרוב לודאי שכשירצה לצאת לרשות הרבים ישכח להסיר התכשיטין מעליו שהרי בחול אין דרך כלל לשלוף התכשיטין כשיוצא מביתו לרשות הרבים.

מטרת המירוח לתקן המשחה לשימוש על ידי ישור פניה (כדלעיל קסד), ומירוח משחה קוסמטית או רפואית לא נעשה לצורך יישורה, אלא כדי שתגיע לכל מקום ותספג (גם כו"כ מהמחמירים בשומן ושמן עב, מקילים אם תכלית המירוח שתגיע לכל מקום ותספג, וכל שכן לשוע"ר המקיל בשומן ושמן עב). סברא נוספת להחמיר בדברי נחמיה שם מצד שמצינו הסוברים (מג"א סי' שטז ס"ק כד) שאפילו ברוק יש משום ממרח רוק, ודעת אדה"ז בזה לא נתפרשה (אף שנוטה לומר שסובר כדעת הרמב"ם שכל הדיון ברוק אינו אלא משום חורש או בונה), והנה, כיון שלשוע"ר שומן ושמן עב אין בהם משום מירוח, ע"כ שגם אם יש מירוח ברוק היינו משום שהדרך למרחו (ולא משום שהוא עב מעט, ודלא ככמה מחברים שאסרו על בסיס דברי המג"א

~ שו"ע רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות תפילין ~

ד הלכה למשה מסיני שאין התפילין נכתבין אלא בדיו ויש מי שהורה שאין הסת"ם נכתבין אלא בדיו שיוכל להמחק כמו שכתוב בפרשת סוטה וכתב ומחה כתב שיוכל למחות ולמדון גזירה שוה כתיבה כתיבה מפרשת סוטה לסת"ם לפיכך אין מטילין קנקנתום לתוך הדיו מפני שרישמו ניכר מאד ואינו נמחק לגמרי וטוב לחוש לדבריו לכתחלה לעשות הדיו מעשן עצים או שמנים שרונים במי עפצים וכיוצא בהם שאם תמחקנה יהא נמחק וכל העשנים יפים לדיו ושל שמן זית מן המוכחר ואם כתב סת"ם במי עפצים וקנקנתום שהוא עומד ואינו נמחק כשרים שהעיקר שאין למדון כתיבה כתיבה מפרשת סוטה וכן נוהגין עכשיו אפילו לכתחלה א"כ מה מיעטה הלכה שנאמרה למשה מסיני שיהיו כותבים בדיו למעט שאר מיני צבעונים כגון האדום והירוק וכיוצא בהם

~ יום ראשון ~

סימן לב דין כתיבת התפילין:

ב על פי הקבלה צריך לכתוב ד' של אחד גדולה כל כך כמו ארבע דלתי"ן קטנים:
ג לכתחלה צריך לכתוב ד' פרשיות של יד בקלף אחד שנאמר והיה לך לאות משמע אות אחת דהיינו בית אחד שהוא אות הנראה מבחוץ וכשם שהיא אות אחת מבחוץ כך יש להיות אות אחת מבפנים שתהיינה כל הפרשיות כאגרת אחת על קלף אחד אבל בתפילין של ראש שיש בו ד' בתים צריך שתהיינה הפרשיות כתובות בד' קלפים לכתחלה כמו שיתבאר:

הוא שישרטט כל השורות כדי שיהיה הכתב מיושר ושוה משום זה אלי ואנוהו ואפילו אם יודע ליישר אף בלא שרטוט (עיין ב"י) ומשרטט כדי לכתוב יותר נאה ויותר ישר אינו נקרא הדיוט כיון שאינו עושה בדרך חומרא אלא כדי לכתוב יותר ביושר (שהוא הידור מצוה).

ולא אמרו שכל הפטור מן הדבר כו' אלא כשעושה בדרך חומרא (במקום שלא יבא לידי איסור אם לא ינהוג בחומרא זו וגם אין בה משום הידור מצוה אבל אם יש בה איזה הידור לאיזה מצוה וכן אם הוא נוהג בה לסייג וגדר שלא יבוא לידי איסור אינו נקרא הדיוט וזהו מעם כל החומרות שהחמירו האחרונים שהן אחת משתים או לסייג וגדר שלא יבאו לעבור על איזה לא תעשה אפילו איסור קל של דברי סופרים כשראו שצריך לכך או משום הידור לאיזו מצוה עשה אפילו של דברי סופרים אבל במקום שלא שייך הידור כגון היושב בסוכה בשעת הגשמים הרי זה הדיוט כמו שיתבאר בס"י תרל"ט וכן כל כיוצא בזה).

ולא ישרטט בעופרת וכיוצא בו מפני שמקום השרטוט נשאר צבוע ובידעבד כשר.

ו"א שצריך לשרטט תמיד למעלה ולמטה ומן הצדדים בין בתפילין בין בכל מקום שכתוב ג' תיבות מפסוק ואע"פ שיועד לכתוב בלא שרטוט והעיקר כסברא הראשונה כמו שיתבאר ב"ד שם ואע"פ"כ נוהגין להחמיר בתפילין כסברא האחרונה:

~ יום רביעי ~

ה הלכה למשה מסיני שאין תפילין נכתבות אלא על הקלף ולא על הדוכוסטום ולא על הגויל ואם שינה פסול ואין כותבין על הקלף אלא במקום בשר ואם כתב במקום שער פסול. מהו קלף ומהו דוכוסטום העור בשעת עיבודו שהוא נקרא גויל היו חולקין אותו לשנים והחלק החיצון שהוא לצד השער נקרא קלף שנקלף מחלק הפנימי הדבוק לבשר הנקרא דוכוסטום כי דוך הוא מקום בלשון ארמי וסוסטום הוא בשר בלשון יון ומה שאמרו שכותבין על הקלף במקום בשר הוא במקום היותר קרוב לבשר דהיינו במקום חיבורו כשהוא דבוק לדוכוסטום וגוילים שלנו שאין חולקים אותם יש להם דין קלף וכותבין עליהם תפילין בצד שכלפי הבשר כי מה שמגדירים מהעור קליפתו העליונה שבמקום שער אינו אלא כדי מה שצריך לתקנו ולהחליקו ואפילו אם היו חולקין אותו לשנים היה צריך לגרר ממנו כ"כ ומצד הבשר גוררין ממנו הרבה עד שאין נשאר אלא הקלף בלבד:

י הקלף צריך להיות מעור המעובד בעפצים או בסיד וכיוצא בו מדברים המכוצצים את העור ומחזיקין אותו שאל"כ הרי הוא נקרא דיפתרא ואינו נקרא ספר בלשון עברי ופסול לכתוב עליו ספר תורה שנקרא ספר בכמה מקומות בתורה וז"ל לכתוב עליו תפילין או מזוזות (שנלמדים בגזירה

שאם כתב בסת"ם אפילו אות אחת בשאר מיני צבעונים או בזהב הרי אלו פסולים וצריכים גניזה אלא כל הכתב צריך שיהיה שחור ואם זרק עפרות זהב על האותיות מעביר הזהב וישאר כתב התחתון וכשר אבל אם זרק את הזהב על אות אחת מהאזכרה אין לו תקנה וצריכה גניזה לפי שאסור להעביר הזהב מפני שהוא כמוחק את השם:

~ יום שני ~

ה וכתבתם דרשו חכמים שיהא כתב תם ושלם שלא תדבק אות אחת בחברתה אלא כל אות תהא מוקפת גויל מכל רוחותיה ותהא מתווייגת כהלכתה כמו שיתבאר בס"י ל"ו ואם האות גדולה ונדבקה בסופה באופן שאם יגרר מה שדבוק ישאר צורת אות יש מי שמכשיר אף בלא גרירה ויש להחמיר ולגרור ואפילו אם אין האות דבוקה בעצמה אלא התג של אות זו דבוק בתג אות אחרת יש להחמיר ולתקן בגרירה ואפילו אם תגו אות אחת דבוקים זה בזה טוב לתקנם כמו שיתבאר בס"י ל"ו ותקן מועיל אף בתפילין ומזוזות אף בגניעות אות באות בענין שנפסלו לדברי הכל כמו שיתבאר:

ו לכתחלה יכתוב כתיבה גסה קצת שלא יהיו נמחקים מהרה וכן מצוה ליפותן מבחוץ למראה וכל שכן מבפנים שהרי בית המקדש היה מצופה זהב מבפנים:

ז יש אומרים שצריך לכתוב בימין ואם כתב בשמאל פסול לפי שאין דרך כתיבה בכך וכתיבה כלאחר יד היא שהרי הכותב בשבת ביד שמאל פטור ואין סברא שיכתוב אדם סת"ם בשבת ויפטר ואפילו אם שולט בשתי ידיו צריך לכתוב לכתחלה בימין ואם כתב בשמאל כשר ואמר יכתוב בימין שלו שהיא שמאל של כל אדם ואם כתב בשמאלו שהוא ימין של כל אדם פסול ומכל מקום אם אי אפשר למצוא תפילין אחרים שנכתבו בימין יש להכשיר הנכתבים בשמאל בין באמר בין בשמאל של כל אדם מאחר שלא הוזכר פסול זה בתלמוד אבל אם כתב בפיו שתפס הקולמוס בשפתו וכתב בו פסולים אפילו אי אפשר למצוא אחרים שבודאי אין דרך כתיבה כלל בפה:

~ יום שלישי ~

ח התפילין אינן כמוזזה שהיא צריכה שרטוט מהלכה למשה מסיני בכל שיטה ושיטה אבל בתפילין א"צ שרטוט כי אם בשיטה העליונה מפני שאסור מדברי סופרים לכתוב לכתחלה ג' תיבות מפסוק מכתבי הקודש בלא שרטוט כמו שיתבאר ב"ד סי' רפ"ד [סעיף ב] אבל שאר השיטות א"צ שרטוט כי השיטה העליונה נעשית כמו שרטוט למה שתחתיה כמו שיתבאר שם ואין לו להחמיר ולשרטט בכל השיטות מפני שכל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט אבל אם אינו יודע ליישר השיטה בלא שרטוט טוב

הטהורים ואפילו מנבלות וטריפות שלהן אבל לא מעור בהמה חיה ועוף הטמאין שנאמר למען תהיה תורת ה' בפיך מן המותר בפיך ולא מעור הדג אפילו הוא טהור מפני שזוהמתו רבה וכן כל אזכרה אפילו שלא בסת"ם אין כותבין אותו ע"ג עור בהמה טמאה וכיוצא בה:

מן הסופרים הזרזים עושים ג' מיני קלפים העב יותר לכתוב בו פרשה שמע שהיא קמנה והדק ממנו לפרשת והיה כי יביאך שהיא יותר גדולה ולפרשת קדש ולפרשת והיה אם שמוע שהן ארוכות עושין קלף דק מאוד ובוה יתמלאו הבתים בשוה וזהו גוי תפילין:

מן כבר נתבאר שצריך להיות כתיבה תמה ושלומה לפיכך צריך שלא יהיה בקלף שום נקב במקום שיכתוב ואם כתב במקום נקב פסול מפני שאינה כתיבה תמה ושלומה אלא מופסקת ואפילו אם אין הנקב מפסיק כל עובי האות מעבר אל עבר אלא הוא באמצע העובי וריו מקיפו מכל צד מכל מקום באותו מקום הנקב היא מופסקת וחלוקה לשתיים ואפילו אם יש בעוביה שמב' צדדי הנקב כשיעור עובי הצריך לאות זו ואפילו אם גם יש באורך האות עד הנקב כשיעור אורך הצריך לאות זו מכל מקום כיון שאנו חושבים הנקב לפיסק בגוף האות א"כ אין שם היקף גויל לאורך האות שעד הנקב וכן לעובי שבצדדי הנקב אין שם היקף גויל במקום הנקב והאות צריכה להיות כולה מוקפת גויל מכל רוחותיה שלא יהיה משהו ממנה בלא היקף גויל והגויל שבסיום העובי שמצד זה של הנקב אינו מועיל להעובי שמצד זה מפני שהנקב מפסיק ביניהם וחולקם לשנים וכן הגויל שבסיום אורך האות שלאחר הנקב אינו מועיל לאורך האות שעד הנקב (ומכל מקום אם יכול לגרור מן עובי שמצדדי הנקב שישאר קלף חלק מפסיק בין הנקב לעובי האות שבצדו וכן אם יכול לגרור מאורך שלמעלה מהנקב ואעפ"כ ישאר כשיעור אורך הצריך לאות זו הרי גרידה זו מועלת אפילו אם כבר כתב הרבה אחר את זה ואין בזה משום שלא כסדרן כיון שאין פיסול באות זו אלא משום היקף גויל כמו שיתבאר):

יז וכל זה (בנקב הנעשה קודם הכתיבה) כשחלל הנקב נראה לעין שנראית האות חלוקה לשתיים במקום הנקב אבל כל נקב שהדיו עובר עליו ופותמו ואינו נראה אלא נגד השמש אינו נקב כלל וכותבין עליו לכתחלה ומפני זה התירו לכתוב על עור עוף המעובד אע"פ שכולו מלא נקבים דקים ממקום הנצות:

יח וכל זה בנקב הנעשה קודם הכתיבה שבשעת הכתיבה כבר היא מופסקת ע"י הנקב ואינה תמה ושלומה אבל אם היתה כתיבה תמה כהלכתה ואח"כ אירע בה נקב אע"פ שהנקב מפסיק כל עובי האות מעבר לעבר ונראית חלוקה לשתיים אם יש בארכה שעד הנקב כשיעור הכשר את זה בלי צירוף מה שמהנקב ולמטה כשירה ואף אם אין כשיעור עד הנקב אלא שהנקב אינו מפסיק כל עובי האות אלא

שוה כתיבה כתיבה מספר תורה שבמזוזה נאמר כתיבה בפירוש ותפילין הוקשו למזוזה שנאמר וקשרתם וכתבתם שמפני זה צריך גם בספר תורה ותפילין כתיבה תמה ממה שנאמר במזוזה וכתבתם ולמדו הימנה לתפילין בהיקש ולספר תורה בגזירה שוה) וצריך לזוהר שיהא העור מונח בסיד עד שיפול השער מעליו מאליו ואם מוציאו קודם לכן לא יכתוב עליו מפני שלא נתעבד כל צרכו ודיפתרא הוא:

~ יום חמישי ~

יא וצריך שיהא מעובד לשמו כגון בספר תורה לשם ספר תורה ובתפילין לשם תפילין ובמזוזה לשם מזוזה והמעובד לשם ספר תורה כשר גם לתפילין ומזוזה שהרי קדושת ספר תורה חמורה מקדושת תפילין ומזוזה והרי זה כאילו נתעבד גם לתפילין ומזוזה שיש בכלל מאתים מנה אבל המעובד לשם מזוזה פסול לתפילין כי קדושת התפילין גדולה מקדושת המזוזה וטוב שיוציא בשפתיו לשם ספר תורה או לשם תפילין ולא די במחשבה:

יב אם עיבדו נכרי יש פוסלן אפילו ישראל עומד על גביו ואומר לו שיעבד לשמו כמו שהגט שכתבו נכרי פסול אע"פ שישראל עומד על גביו ואומר לו שיכתבו לשמו ולשמה לפי שהנכרי לדעת עצמו הוא עושה ואינו שומע להישראל (ואע"פ שהוא אומר ששומע לו אין פיו ולבו שוין ואף אם אומר שכפיו כך לבו אין נאמן על כך) ויש מכשירין כשישראל עומד על גביו ואומר לו שיעבדו לשמו ואינו דומה לגט שצריך לכתוב כל תורף הגט לשמו ולשמה וזה לא ישמע לו אבל בעיבוד א"צ רק כשנותן העור לתוך הסיד שיתגנו לשמו וזה ישמע לו ומכל מקום לכתחילה צריך לסייעו קצת בעיבודה וכן נוהגים במדינות אלו שאין עבדים ישראלים מצויים בכל המקומות וצריך לסייעו בעיבוד עצמו אבל אין מועיל מה שמסייעו להשחיר הרצועות שאין זה ממלאכת העיבוד וביעבוד אפילו לא סייעו כלל רק שאמר לו שיתן לתוך הסיד לשמו כשר ואם הישראל נותן בתוך הסיד לשמו מניח את הנכרי בלבדו להוציאו לתקנו וא"צ לסייעו עוד:

יג עורות שנותנין לנכרי לעבדן לשמן ומסמן אותם בנקבים שעושה בהן במרצע כעין אותיות שלא יהליפם הנכרי בעורות אחרים אע"פ שנקל לנכרי לזייף שניח עור זה ע"ג עור אחרת וינקבם במרצע דרך הנקבים שעשה הישראל אין חוששין לכך מפני שמתירא הנכרי פן יכיר הישראל בטביעות עין שנתן בסמינים או מפני שאלו הנקבים נעשו יותר מחדש משלו. עור שעובדו שלא לשמו אם יש תיקון לחזור ולעבדו לשמו יתבאר בי"ד סי' רע"א:

~ יום שישי ~

יד צריך שיהיה הקלף מעור בהמה או חיה או עוף

מתחילתן אבל אם אין הנקב ממלא כל החלל אע"פ שהנקב הוא סמוך לאות ממש שלא נשאר קלף חלק אפילו משהו בין האות להנקב שבתוכה והאות צריכה להיות כולה מוקפת גויל מכל רוחותיה מכל מקום היא חשובה מוקפת גויל גם במקום הנקב ע"י קלף החלק שבתוכה מצד הב' של הנקב וכן אם הנקב הוא במקצת עובי האות שכלפי חוץ ומקצת עוביה שכלפי תוכה נשאר קיים הרי היא כשירה ע"י מקצת עובי זה שכלפי תוכה שהוא חשוב מוקף גויל ע"י קלף החלק שמצד הב' של הנקב (וכן אם הנקב הוא מפסיק כל עוביה אלא שנשאר בארכה שעד הנקב כשיעור הכשירו הרי היא מתכשרת ע"י שיעור זה שהוא חשוב מוקף גויל גם בתחתיות ע"י הקלף החלק שלמטה מהנקב (ואם נשתייר מאורך [אות] זה גם למטה מהנקב אינה נפסלת בכך ומתכשרת היא ע"י קלף החלק שבתחתיותו שכיון שמה שמן הנקב עד קלף החלק אינו אות אחרת אינו חשוב הפסק בין האות לגויל המקיפה כמו שהנקב אינו חשוב הפסק) אבל אם לא נשתייר קלף חלק כלל למטה מהנקב פסולה ולפי סברא זו אין חילוק בין נקב שלפני הכתיבה בין נקב שלאחר הכתיבה שכיון שקלף החלק שמצד הב' של הנקב מצטרף לאות להיותה נחשבת מוקפת גויל גם במקום הנקב א"כ אף אם היה הנקב קודם הכתיבה אינו פוסל יותר מלאחר כתיבה (כיון שנשתייר שיעור הכשר את שלם לגמרי בלי שום נקב).

והעיקר כסברא הראשונה ואעפ"כ יש לחוש לסברא האחרונה להחמיר כשלא נשתייר קלף חלק כלל מצד הב' של הנקב בין שהנקב הוא חוץ לאות סמוך לה ממש בין שהוא בתוכה וממלא כל חללה וי"א שאף לפי סברא האחרונה אין האות צריך להיות מוקף גויל גם אחר הכתיבה אלא מבחוץ אבל לא מכפנים ואפילו אם הנקב שבתוכה ממלא כל חללה כשרה ונכון להחמיר:

נשאר מעביה חוט דק שלם בצד הנקב כשירה שהרי אם עשה עוביה דק כ"כ מתחילתה היתה כשירה שהרי לא נתנו שיעור לעובי האותיות ויכול לעשותן דק כמו שירצה:

~ שבת קודש ~

וי' וכמה הוא שיעור הכשר אורך האותיות שנפסקו בנקב אם נפסקה רגל הימנית של ה"א וכיוצא בה כגון הרי"ש או הדלי"ת ונשתייר ממנה למעלה מהנקב כמלא אות קטנה שהיא יו"ד כשירה אבל אם נפסק הרגל השמאלית של ה"א יש אומרים שאפילו לא נשתייר ממנה אלא כל שהוא בין למעלה מהנקב בין למטה מהנקב כשירה ויש אומרים שגם רגל השמאלית צריך להיות כמלא יו"ד ואם לאו פסולה וכן הלכה.

אבל אם ניקב תוכה של ה"א או של מ"ם וכיוצא בהן אפילו הנקב ממלא כל החלל ולא נשאר שם היקף גויל כשירה וכן אם אין היקף גויל כלל לאיזו אות מבחוץ שניקב שם נקב ארוך המגיע עד סוף הקלף כשירה כיון שהיתה מוקפת קלף מתחלתה בשעת הכתיבה אבל אם לא היתה מוקפת קלף מתחלתה אע"פ שהיא ארוכה כראוי ולא נפסקה כלל בנקב כגון רגל כ"ף או נו"ן הפשוטות וכיוצא בהן שבשיטה האחרונה שהן ארוכות ומגיעות עד סוף הקלף מתחילתן פסולות [ו]מכל מקום אם יכול לגרור מהן מעט בסוף הקלף וישתייר בהן כשיעור הרי גרירה זו מועלת אפילו אחר כתיבת כל הפרשה ואין בזה משום שלא כסדרן כיון שלא היו פסולות תחילה רק משום חסרון היקף גויל בלבד כמו שיתבאר.

וי"א שאם הנקב ממלא כל חלל ה"א או המ"ם וכיוצא בהן פסולות כיון שאינן מוקפות גויל בתוכן ואע"פ שהיו מוקפות

~ 'לקוטי תורה' פרשת שמיני - הפרשה החסידית ~

ביאור הנ"ל

"שור הבר" על פחינת "נוני ימא", הנה יש להקדים מה שנתבאר במקום אחר³ על פסוק (תבוא כה, טו): "והייתה נבלתה למאכל לכל עוף השמים ובלבד הארץ כו". והענין, שכל הקללות הם על הרע דנוגה: ופירוש "נבלתה" - לשון "נובלות"⁴, היינו, מה שנפל

ביאור על "לוינתן זה כו" הנ"ל

הנה ענין שיש יתרון בנשמות שמבחינת "נוני ימא" על נשמות שמבחינת "שור הבר" - פשוט הוא, מאחר שהם מיחוד אבא-זואימא והם הנקראים "אחים וריעים"²; אך להבין ענין היתרון שיש גם בנשמות שמבחינת

עמוד תרפב הערה 1.

1. (הביאור פנאה מהצמח צדק).

4. כמו 'נובלות חכמה' [בראשית רבה י, ז] ו'זוא' - אור התורה תבוא (דברים ב) עמוד תתש).

2. (ראה המשך "יום טוב של ראש השנה" תרס"ו עמוד רו ושם נסקן).

3. (ראה מאמרי אדמו"ר הנהן תקס"ו חלק ב' עמוד תרצג ואילך. ובהנפקן שם

כָּל זֶה, יֵשׁ גַּם בֵּן יִתְרוֹן עֲצוּם לְבַחֲנֵית "בְּהַמַּת הָאָרֶץ" – בְּרֹב הַכֶּחַ שֶׁבָּהֶם.

ובמקום אחר נתבאר, דהפכה היתה בחיות המרפכה להיות "נושאות את הכפא", היינו לפי שהן ממה שנתברר משבירת הפלים, שהוא מעולם התהו כו', שיש היתה ריבוי האור כו'. ועל פי זה יש לומר, דמהאי מעמא אין בן בעופין, לפי שהן נמשכו מזיווג נשיקין, וזיווג דנשיקין הוא אפילו כשאין צריך לברר משבירת הפלים, כמו שפכת ב"עץ חיים" שם בהדיא.

– וצריך עיון, דלכאורה משמע שכל המלאכים יצאו מזיווג נשיקין, כמו שפכת ב"עץ חיים" שם.

ומכל מקום, על כל פנים יש יתרון לבחינת בהמה על בחינת עוף בענין הכח והגבורה כו', הגם שיש יתרון לעוף בענין העפיפה כו'.

(ואפשר לומר, דזהו בענין בחינת ב' שמות – מ"ב וע"ב, שב"שמע" והיה אם שמוע':

אשר שם מ"ב הוא בחינת העלאות, ובשתיים יעופה כו' (ישעיה ג ב), והוא בחינת "ובכל מאדך" שפפרשת "שמע", ובחינה זו הוא נעלה יותר משם ע"ב, כמו שפכתוב (בזהר) בפפרשת תרומה, דף קל"ב, ב'.

אך להיות המשכת אלקות מלמעלה למטה על ידי תורה ומצוות מעשיות, זהו בחינת שם ע"ב – ונתתי עשב בשדך לבהמתך" (עקב יא, טו) – ע"ב ש"ן (כמו שפכתוב בתיקוני זהר (תקון כא סב, ב)).

ואם כן, על דרך זה יש לומר גם בן בענין נשמות הנקראים "נוני ימא" ונשמות הנקרא "בהמת הארץ": שעם היות יתרון מעלת נוני ימא – שהם שמים בעליות וליתחד יחודים כו', הרי זה בענין בחינת העפיפה של העופין כו', אך שנוני ימא הם בים, עלמא דאכתסאי; ומכל מקום יש גם בן יתרון בבחינת הנשמות הנקראים "בהמת הארץ" על שם "ורב תבואות בכח שור".

בבחינת "נובלות" ושבירת הפלים, ומעורב תוך הרע דנוגה, לא ישאר בו מאומה לעתיד, אלא ילקטוהו "עוף השמים" ו"בהמת הארץ":

"עוף השמים" היינו כמאמר רז"ל: על פסוק (בראשית א, ט) "ועוף יעופה": "ועוף זה מיכאל כו'"; ויש מלאכים שנקראים "בהמת הארץ", והוא המרפכה – "פני אריה" . . פני שור כו' (חוקאל א, ט).

וגם בנשמות בני אדם יש ב' מדרגות אלו:

שיש נשמות שנקראים "עוף", וכמו שפכתוב בזהר חלק ג, בפפרשת פינחס (דף ר"ו, עמוד ב'): "אשר שם צפרים יקננו (תהלים קד, יז) – בטוליהוץ מקננו נשמתיהו דצדיקניא"⁸;

ויש נשמות שנקראים "בהמת הארץ", כמו שפכתוב "גור אריה יהודה" (יהי מט, ט); "וששכר חמור גרם כו'" (שם, יד); "כבור שור" (ברכה לג, יז).

והענין: שבבחינה אחת יש יתרון מעלה בעוף על הבהמה – שהעוף הוא פורח בכנפיו הגבה למעלה באויר, מה שאין בן הבהמה; ובבחינה אחת יש יתרון בהמה על העוף – דהעוף "וומר חיותיה"⁹, ולכן הכשרו כסימן אחד¹⁰, אבל הבהמה חיותה רב.

ועל דרך זה יוכן למעלה: בבחינת המלאכים שנקראו "עוף השמים", וכן הנשמות ששבבחינה זו, יש להם יתרון – שיוכלו לעוף ולעלות בעילוי עד רום המעלות על ידי ה"גדפין" – אהבה ויראה¹¹. ויש גם בן יתרון מעלה בבחינת המלאכים ונשמות הנקראים "בהמת הארץ" – שפחם רב וגדול. וכמו שפכתוב בחיות המרפכה¹²: "והחיות נושאות את הכפא כו'", הרי שפחם עצום להיות נושאות את הכפא, "ועל [..] הכפא [..] כמראה אדם כו'" (חוקאל א, כו).

והנה ממוצא דבר מבואר, דעם היות שבחינת עוף יש בו יתרון – בחינת העפיפה לעלות בעילוי כו', עם

10. (חולין כו, א (וברש"י): "בהמה שנובראת מן היבשה (לפיכך יש לו חיות בריא וחוקר) – פשוטה בשני סימנים . . עוף שנוברא מן הרקם – הכשרו כסימן אחר".
11. (וענין מענין העפיפה, בהרמ"ז פרשת שמייני, דף ט"ל סוף עמוד ב'. וענין מה שנתבאר עוד מענין בחינת העופות, בפפרשת בהעלותה, סוף דבור המתחיל "אם את כל דגי הים כו'" [לקמן בהעלותה לג, ב]).
12. (בתי תרומה כה, י בשם פרקי דרבי אלעזר. וראה פרקי דרבי אלעזר סוף פרק ד. שמות רבה כו, טו).

5. (זהר חלק א מו, ב).

6. (וענין בזהר חלק א', בפפרשת בראשית, דף י"א סוף עמוד ב'. ודף י"ב עמוד א' וב"עץ חיים" שער מ' ומ"ד דרוש ד', מענין עופין כו'. וענין בזהר חלק ג, בפפרשת צו דף כ"ו עמוד ב'. ובפפרשת שמייני דף ל"ט סוף עמוד ב'. וב"מקדש מלך" ובהרמ"ז).

7. (בצלם מקננות נשמות הצדיקים).

8. וכן הוא בזהר חלק א', בפפרשת ויצא (דף קס"ב סוף עמוד ב').

9. (עוף וומר חיותיה: לשון הרא"ש חולין סימן מז (נו, א)).

"אפשר לא נשתנה מהותן להיות דבר נפרד מאלקות כו". וזהו בענין נוגי ימא, שהם בתוך תים והים מכסה עליהם, ואי אפשר להם להיות נפרד מהים¹⁹.

אבל הנשמות שנבראו ממלכות דאצילות בבריאה, להיות יש ודבר נפרד, נקראים "בהמת הארץ". וכמו בראים שביבשה – "נפש חיה למינה" (בראשית א, כד), הנם שממנה הם חיים, ואוכלים מצמח הארץ, עם כל זה הם יש ודבר בפני עצמו, ולא כמו נוגי ימא, שהים מכסה עליהם ואי אפשר להם להפרד מהים כו, כנ"ל.

ועיין ב"עין חיים", שער סדר אבי"ע, שער מ"ו, פרק ד': "שיווג זו"נ דבריאה הוא להוליד למלאכים היצירה הנשמות שלהן כו, ולא נשמות בני אדם דבריאה כו". אם כן, כמו כן מה שכתב שם: "ויווג זו"נ דאצילות, שמולידים נשמות הצדיקים", היינו גם כן נשמות דבריאה כו. עיין שם ובפרק ה'.
וכן כתב ב"משנת חסידים", מסכת זיווג אבא ואימא, פרק ג':

נותנים כח בוז"נ דאצילות – להודווג ולהוליד נשמות הצדיקים אל עולם הבריאה כו; בוז"נ דבריאה – להודווג ולהוליד נשמות המלאכים אל עולם היצירה.
וכן משמע בהדיא בהער ויצא דף קנ"ה עמוד א'²⁰. אמנם בהער ויקרא דף כ"ד סוף עמוד ב' משמע בהדיא, שיש נשמות נמשכו מזיווג זו"נ דאצילות, ונקרא הנפש ההיא נפש דאצילות ממש²¹.
אף על כל פנים מוכן, שפתם נשמות שנמשכו מיחוד זו"נ דאצילות בעולם הבריאה, הם נעשו בחינת בריאה על ידי לידתן מהנוקבא דאצילות כו.

והנה (בתהלים סימן ג, ו) על פסוק "בהמות בהרי אלה", תרגם יונתן: "ותור¹³ בר, דרעו בכל יומא בטורין אלפא"¹⁴.

והיינו בחינת מלכות, שנקראת (יונה ד, יא) "ובהמה רבה" – שם ב"ן, שהיא מבררת הניצוצים שנפלו בשכירת הפלים בבי"ע; ו"אלף טורין" היינו בעולם הבריאה כו.

וגם יש לומר, לכן נקרא "תור בר": כי "בר" היינו תרגום "חויז", והוא, שהמלכות נקראת עלמא דאציליא – בחינת הדיבור כו, מה שאין בן בחינת ים – עלמא דאתכסא – מחשבה כו¹⁵.

והנה פתיב (משלי יב, י): "יודע צדיק נפש בהמתו", והוא יסודי"א. וכדאיתא (בזר) בפרשת פנחס שם – ב"מקדש מלך". וזהו ענין "עמוד אחד וצדיק שמו, שעליו העולם עומד"¹⁶. וזהו שכתוב בהער (פנחס, ריו, ב): "ההוא אדם דרכיב ושלט על בהמה דא כו"¹⁷. וזהו שאמרה אשת רבי עקיבא על רבי עקיבא: "יודע צדיק נפש בהמתו" (בכתובות דף ס"ג).

והנשמות הנמשכים מיחוד זו"נ נקראים גם כן "בהמת הארץ", "שור הבר". ועיקרם, הם נשמות דבריאה הגולדים ונמשכים ממלכות דאצילות.

והיינו כמו שכתוב ב"אגרת הקדוש" (סימן כ) דבור המתחיל "איהו וחייהי":
בריות הנשמות ממנה¹⁸, להיות יש ודבר נפרד בפני עצמו בעולם הבריאה כו, לידת הנוקבא, הנשמות והמלאכים, לעולם הבריאה כו.
מה שאין פן נר"ן דאצילות ממש, כתב לעיל מיניה:

19. ועל זה כתוב [יעשב לעבודת] האדם – אותו שנועד, כדי להוציא להם מן הארץ, להוציא מוון לעולם מהארץ הקדושה.
18. (המלכות דאצילות).
19. (וכמו שנתבאר בפרשת בשלח, בדבור המתחיל "ונרא ישראל" (תורה אור סב, א) ועל פי מאמר הזר פרשת בשלח, דף מ"ח עמוד ב' (באורי הזר לאדמור האמצעי צ, א)).
20. ועיין ב"פרדס" שער ט"ו פרק ד'.
21. (וכן משמע עוד במקומו בהער – בפירוש (ראה יד, א): "בנים אתם לה' אלקיכם". ועיין בהער יתרו דף פ"ז עמוד ב'. ופרשת ויקרא דף ז' עמוד ב'. וירש פרשת משפטים דף צ"ד עמוד ב' – לפירוש ה"עין חיים" שער ל"ח דרוש ד', וכפשוט לשון הזר שם ובספר "הגלגלים" פרק א' ופרק ר'. ועיין מה שנתבאר בביאור על פסוק "שחורה אני ונאוו" [לקמן שיר השירים ה, ג ואילך]. ועיין בהער משפטים דף צ"ו עמוד א'. ועיין כאן מקומו).

13. (תרגום: ישור בר הרעה בכל יום בהרי אלה).
14. (ומבואר ענין זה בהער חלק ג, בפרשת פנחס, דף ר"ז, א'. ובחלק א, בפרשת בראשית י"ח, ב').
15. (ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "מי יתגד כחא", בענין "אמצאך בחיז" [לקמן שיר השירים מר, כג]).
16. (ראה תניג"י, ב. ספר הבהיר סימן קב. קנו. זר חלק א רנ"ג, ב. וראה גם שם קפ"ו, א, רח, א).
17. ("אביל, ואעיל לון גנוויה, ובכותהון אתון כל עלמא מהווא אדם, דכתיב ביה: 'יעל דמות הכפא דמות כמראה אדם וגו'". ועל דא פתיב [יעשב לעבודת] האדם – הווא דאשתמודע, בגין להוציא להם מן הארץ, לאפקא מוונא לעלמא מן הארץ קדישא".
תרגום: שאתו אדם שרוכב ושולט על בהמה זו, אוכל ומכניסם בתוכו, ובכותם גוון כל העולם מאותו אדם, שכתוב בו: 'יעל דמות הכפא דמות כמראה אדם

מן השכל כו', מכל מקום עיקר המדות בשרשן נלקחו מלמעלה מן השכל. ולכן יש במדות התגברות יותר ממה שתיה בשכל המולידן.²⁷

ולכן אמרו רז"ל²⁸: "האבות הן הן המרפכה", והאבות הן חג"ת דאצילות – הם בחינת מרפכה להעלות את האדם, הוא בחינת חכמה דאצילות, על דרך הנ"ל במרפכתא דבריאה לגבי אצילות כו'.²⁹

ולכן גם מהאי טעמא, הנשמות שמבחינת "שור הבר" מעלים את "לוינתו" – הנשמות דאבא זאימא – על דרך שחג"ת דאצילות מעלים החכמה באור אינסוף שלמעלה מהחכמה כו'. והמדות דאצילות לגבי החכמה נמשל על דרך משל – כמו בהכמה יש לה גבורה יותר מהאדם, משום שבשרשה נלקחה ממקום עליון כו', כי בהמה היינו בחינת מדות, ואדם – בחינת חכמה כו'.

ועינו ב"מקדש מלך", בפירוש הזהר פרשת שמיני, דף ל"ח עמוד ב', על פסוק (שמיני ט, ד) "אשור ואיל כו'", דפירש "שור" – ביסודין א, כמו שכתוב ביוסף (ברכה לז, ז): "בכור שורו הדר לו". וכל שכן דשייך כל זה מצד שרש הנשמות שמהנוקבא, מלכות, שמבררת מבי"ע מעולם התהו כו'.

ועינו מה שנתבאר בביאור על פסוק "שחורה אני ונאמה" (לקמן שיר השירים ג, ד), שבחינה זו של המלכות שורדת לבי"ע, על ידי זה דוקא נעשה העלייה הגבוהה מאד נעלה. וכל זה שייך פאן לבחינת הנשמות שנקראים שור הבר. וכמוכן.

וזהו ענין שאמרו רז"ל³⁰: "בהמות גותין ללוינתן בקרניו", כי הנה איתא בגמרא³¹: "רגלי החיות פגגד פולן כו'", עד הבחינה היותר גבוהה הוא: "קרני החיות פגגד פולן". כי "רגלי החיות" הוא בחינת נה"י, ו"קרני החיות" הן בבחינת פתר, שהן צומחים מהגלגולת כו' – וזהו ענין הנ"ל, שהמלכות, שנקראת "בהמה רבה", היא בחינת פתר מופטה למעלה, ועל ידי זה יגביהו את

וזהו ענין שנקראו בהר הי"ב שבמים שבבריאה י"ב בקר כו'" (מלכים א' ג, כה, דברי הימים ב' ד, ה). והנה פירוש י"ב בקר", היינו שבחם רב, בבחינת מרפכה להיות "נושאות את הכפא", ובחינת "אדם – דאצילות – שעל הכפא". והיינו בכח הביוריים מעולם התהו כו', דוגמת שנתבאר לעיל פענן "והחיות נושאות כו'".

והנה מבואר במקום אחר²² – על פסוק "רני ושמחי בת" (זכריה ב, יד), שבחינת "בת", שהיא בחינת מלכות דאצילות היורדת בבריאה, תעלה ביתר שאת, ולהיות "אשת חיל עטרת בעלה" (משלי יב, ד), כי יהיה גדול כח המתברר, שהוא משם ס"ג כו'. והיינו, שתעלה אפילו למעלה מבחינת אימא.

וכמו שנתבאר במקום אחר²³, על פי הזהר פרשת שלח דף קע"א, על פסוק (זכריה יד, ח): "והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים" – שהיא בחינת מלכות, "חצים אל הים הקדמון" (שם) – שהיא בינה כו'. והטעם, מצד הביוריים דינצוצים דכתר, חכמה, בינה דתהו – שהמלכות מבררת בבי"ע כו'.

ועוד, פי "נעוץ סופן כו'"²⁴, ו"סוף מעשה כו'"²⁵, ולכן המלכות היא בחינת פתר כו' בעשר ספירות דאור חוזר²⁶. ולכן מהאי טעמא יש יתרון גם פן לנשמות הנולדים ממלכות דאצילות, היינו מזיווג זו"ג, על נשמות שמבחינת אימא, הנקראים גוני ימא, שהם הנשמות היוצאים מיחוד אבא זאימא.

ועוד זאת, גם מצד ז"א דאצילות (ואפילו בנשמות דאצילות ממש, שמבחינת זו"ג, שייך יתרון זה, כמוכן) על פי מה שכתוב באדרא זוטא דף רצ"ב: "אב ואם מהאי מוחא נפקי כו', ז"א בעתיקא קדישא תלויא ואחיד". שהו"א, שהוא מדות דאצילות, הוא בשרשו למעלה משרש אבא זאימא, אלא שנמשך למטה.

וכמו על דרך משל, המדות באדם, אף שגולדו ונתגלו

22. (תורה אור מקץ לו, ד בסיום המאמר ובביאור).

23. (ביאורי הזהר לאדר"ר האמציני צ, ב).

24. ("בתחלתו" ספר יצירה פרק א, משנה ז).

25. ("במחשבת תהלה" פיוט "לכה דודי").

26. וכמובאר במקום אחר – על פסוק (שיר השירים ב, יד) "הראיני את מראיך כו'" (לקושי תורה שיר השירים יז, ג, ימ, א, כ, ב, כ, ד – כא, א).

27. וכמו שנתבאר בביאור על פסוק "שמיני כחותם", בענין הרצועות שבתפילין כו' (לקמן שיר השירים מו, ד). ועינו מה שנתבאר בביאור על פסוק "אלה מסעי" (לקמן מסעי צג, ב). ועל פי התוספתא שבהר בקרשת בשלת, דף נ עמוד א', גבי "תלת

רוחין דכלילן בתלת כו'" (ראה בביאורי הזהר מו, ב).

28. (בראשית רבה פרשה כו, ו. וזר חלק א ונ"ש רי, ב. חלק ג חקת קפב, א).

29. וכמובאר ענין זה באריכות, בדבור המתחיל "להבין ביאור ענין האבות הן הן המרפכה" – בקרשת יתרו (תורה אור עב, ד ואילך. עג, א).

ועינו מה שנתבאר במקום אחר, על פי הזכר פרשת חיי שרה דף קכ"ג עמוד א', בענין "מאה שנה כו'" – גם פן ענין יתרון שיש לז"א על אבא זאימא כו'. עינו שם (ביאורי הזהר להצמח צדק חלק א עמוד פג).

30. (בראשית רבה שמיני, פרשה יג, פסקה ג, ונקרא רבה יג, ג).

31. (תנינה יג, א).

בחינה שמלמטה למעלה, שבמחשבת "ארץ קדמה כו"
- ועלה שור הכר ללויתן כו³⁸ :

ועוד יש לומר בענין לויתן ושור הכר:

דהנה מבואר במקום אחר³⁹, על פסוק (שיר השירים ו, חט): "ששים המה מלכות כו, אחת היא יונתי כו" - דמזה משמע, שהנשמות גבוהים מהתורה, שהרי "ששים מלכות" אמרו רז"ל⁴⁰ - "אלו ששים מסכתות כו, אחת היא יונתי זו כנסת ישראל"⁴¹ - ולפעמים משמע להפך, כי הנשמות "מתקשרות" באורייתא, ואורייתא בקודשא ברידהוא"⁴³.

אך הענין, שזהו מה שאמרו רז"ל⁴⁴: "לא זו מחבבה עד שקראת בתני כו, לא זו מחבבה עד שקראת אמרי". כי "בת" היינו בחינת מקבל, והיינו שהם בחינת מקבלים מהתורה; אכן כשקראת "אמי", היינו אדרבה, שהם בחינת משפיעים להתורה כו⁴⁵.

וזהו ענין ב' הבחינות דשור הכר ולויתן:

פי השור, שכתו חזק לעול⁴⁶, והיינו "עול מצות" - "עול" דוקא, בבחינת עבר, כמו שכתוב (עקב יא, י): "ולעבדו". וכמו שנתבאר מזה דבר המתחיל "ועתה יגדל נא כח אדני"⁴⁷, בענין פירוש "אדון עוננו, צור משגבנו כו"⁴⁸, שעל ידי ביטול ועול זה נמשך בחינת מקיף ולבוש להנשמה, להעלותה למעלה, ולהיות בבחינת "מהלכים".

וענין ברבות וארא, פרשה ח': ומהו לבושו של הקדוש

"לויתן", שבמחינת חכמה ובינה, באור הפתר שלמעלה מהחכמה כו.

והיינו בענין מה שנתבאר במקום אחר, בפירוש³² "רמה קרני כו" (שמואל א' ב, א) - "דוד שנמשח בקרן כו"³³.

וזהו: "פזר נתן לאכיונים כו קרנו תרום בכבוד" (תהלים קיב, ט), שעל ידי קיום המצות מעשיות יהיה בחינת "תרום קרנו"³⁴.

וזהו: "בכור שורו כו, וקרני ראם קרניו". וכמו שכתוב (תהלים צב, יא): "ותרם פראם קרני, בלתי בשמן רעני"³⁵.

ועוד יובן ענין העלאה זו, דשור הכר יעלה גם כן את הלויתן - אף על גב שדרך כלל "נוני ימא" הם נשמות היותר עליונים מבחינת נשמות הנקראים על שם ארץ, "בהמת הארץ" - דכתיב גוונא הוא גם כן בענין ים ויבשה עצמן:

דים הוא עלמא דאיתפסיא, שלמעלה מבחינת יבשה, שהוא עלמא דאיתגלייא. אך כל זה היא מצד סדר ההשתלשלות, אבל על ידי גילוי הארה רבה ועצומה מלמעלה מסדר ההשתלשלות, על ידי זה הפך ים ליבשה³⁶, כי "שם" ים ויבשה שוין, ואדרבה, שם ב' מחשבה הקדומה - "ארץ קדמה"³⁷.

ועל דרך זה גם כן בענין הנשמות הנמשכים מב' הבחינות דים ויבשה. ולכן, מצד סדר ההשתלשלות שלמעלה למטה - יעלה הלויתן את שור הכר; ומצד

32. (מגילה יד, א: 'ותתפלל חנה ותאמר: עלן לבי בה/ רמה קרני בה', "רמה קרני" ולא "רמה פכי" - דוד ושלמה שנמשחו בקרן - נמשכה מלכותו, שאל והוא שנמשחו בך - לא נמשכה מלכותו).

33. בדבור המתחיל "הנה להבין שרש ענין מתן תורה" - בפרשת יתרו (ראה תורה אור בבאיור על פסוק "וכור את יום השבת לקדשו" - דרוש השני עב, ג). וענין מזה ב"ספרא דצניעותא" סוף פרק ה' - בזהר סוף פרשת תרומה, דף קע"ט סוף עמוד א'.

34. וכמו שנתבאר בזהר בפרשת בהעלותך: דף ק"ג סוף עמוד ב'. קי"ד, א'. וענין בזהר בפרשת וירא, דף צ"ו, א'. ובפרשת צו, ל"ד, א'. מענין (ישעיה ה, א): "בקרן בן שמן כו".

35. וענין בזהר סוף פרשת במדבר, דף ק"ד עמוד א', בענין "יבא לו לקרן כו".

36. (תהלים ס, ו: "הפך ים ליבשה, בנהר יעברי כרמל, שם נשמה בו").

37. וכמו שנתבאר לעיל (מו, ד) - סוף דבור המתחיל "ששת ימים תאכל מצות כו".

38. וענין מה שנתבאר גם כן בדבור המתחיל "ויהי מספר בני ישראל" (לקמן בפד"ר ה, ב), שלעתידי יהיה "ארץ" למעלה מבחינת "מים", וזהו "ליוקע הארץ על המים כו" (תהלים קלו, ו).

(וענין מה שנתבאר קרוב לזה - בדבור המתחיל "קול דודי" (לקמן שיר השירים יד,

ג), בענין האבות ואמהות שנקראו "הרים ונגעות" כו).

39. (דבור המתחיל "ששים המה מלכות" - לקוטי תורה שיר השירים לה, ב ואילך).

40. (שיר השירים רבה במקומו. ובפרשת קרח, גפי "וכני קרח לא מתו").

41. (שיר השירים רבה שם ט).

42. (זהר חלק ג אחרי עג, א).

43. (וכן משמע בדבות ריש פרשת ויקהל, על פסוק "מי נדא אלה", ענין שם (פרשה מה, א: "בכות מי נבאר (בראשית ב, ד): אלה תולדות השמים והארץ, ובכות מי הם עומדים - בכות (שמות א, א): אלה שמות בני ישראל. ואלה בכות מי הם עומדים? בכות (ואתחנן ד, מה): אלה הערת והתקיים והמשפטים").

44. (שמות רבה נב, ה. זהר חלק ג רסב, א).

45. (וענין מה שנתבאר מזה בתורה אור פרשת מקץ, בדבור המתחיל "דני ושמי בת" לו, א).

46. (עבודה זרה ה, ב: "לעולם ישם אדם עצמו על דברי תורה כשור לעול").

47. (לקוטי תורה שלח לט, א. לט, ד).

48. (ברכת "יוצר אור").

וזהו ענין "אחת היא יונתי כו", כמו שנתבאר על פסוק זה.

וזהו ענין לוינתן ששט בים ומקיפו פרגע⁵⁴, היינו שהוא למעלה ממדרגת ה"ארבין" והאנינות, שהם הלבושים ששמעשה המצות, שבהם ועל ידם יתעלו הנשמות – בבחינת "סובב כל עלמין", "יום החכמה"⁵⁵, כי אם אדרבה, הוא מקיף את הים, ומשפיע וממשיך בים החכמה מלמעלה מהחכמה כו. כי לוינתן – לשון חיבור, על דרך: "דוד היה מחבר תורה שלמעלה בהקדוש ברוך הוא"⁵⁶, כמו שנתבאר לעיל.

ועם היות כי באמת, בחינה זו ד"לא זו מחבבה עד שקראת אמי" שהוא בחינת לוינתן, גבוה מבחינת שור הבר שהוא בחינת "לא זו מחבבה עד שקראת בתני", אף על פי כן לעתיד לבא פתיב: "רני ושמחי בת כו, ושכנתי בתוכך" דוקא, כמו שנתבאר במקום אחר, שזהו על דרך (ישעיה נב, י): "הנה ישכיל עבדי ירום וגשאל כו", בחינת עבד הנ"ל, ד"לעבדו" בבחינת "כשור לעול" יש בו מעלה ומדרגה יתירה כו, ו"נעוץ סופן בתחלתן כו"⁵⁷.

ברוך הוא? עוז כו – ה' עוז לעמו יתן" (תהלים כט, יא) כו", עיני שם.

ומשם שרש הלבושים הנמשכים על ידי המצות להיות ו"כבוד ה' יאסף" (ישעיה נח, ח).

ונמצא, בבחינה זו הוא מקבל מהמצות דוקא, שעל ידי זה דוקא יבא להיות בבחינת "מהלכים בין העומדים כו" (נדרה ג, ז) על ידי הלבושים הנ"ל. והלבושים אלו הם הנקראים גם כן "ארבין" ואנינות⁴⁹ שבהם ועל ידם יוכנו לילך בים, שהוא עלמא דאדתאכסאי⁵⁰.

אכן יש נשמות גבוהות מאד, שיש בהם בחינת רעותא דלבא, בחינת "בכל מאדך", בלי גבול, על דרך "חסידים הראשונים", (הנזכר ריש פרק ה' דברכות דף ל"ב, עמוד ב') – שבחינה זו, זהו למעלה מהתורה, כמרומו כגמרא שם⁵¹. ועל פירצא בזה אמרו⁵²: "יש קונה עולמו בשעה אחת כו", כי בחינת "רעותא דלבא" זו, זהו מבחינת פתר, שהוא רצון שלמעלה מהשכל כו, והוא מקור התורה, ד"מחכמה נפקת כו"⁵³.

ועל זה אמרו: "לא זו מחבבה עד שקראת אמי כו".

54. (ראה זתר חלק א ג, א בהקדמה).

55. (ראה זתר חלק ב בשלח נח, א).

56. (זתר חלק ג רכב, ב).

57. (ספר יצירה פרק א משנה ז).

49. (ראה זתר חלק ב בשלח מו, א ואילך).

50. (וכמו שנתבאר לעיל (ויקרא ג, ב) – סוף דבור הפתחיל "ולא תשבית מלח").

51. (מתוך שחסידיהם הם תורמם משתמרת).

52. (עבודה זרה יז, א).

53. (זתר חלק ב פה, א. קבא, א).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויאמר גו' לך לך

וכתבתם שצריכים פירוש איך לעשות סכה ותו"מ ודברי אליעזר הוכפלו וזהו פלא גדול למה יהיה שיחתן של עבדי אבות גדול יותר מתורתן של בנים ועוד דהרי יש כמה ספורי מעשיות שאינן שייכים לאבות כספור מלחמה באריכות באמרפל מלך שנער כו' עד שאמר ומלכי צדק כו' וכה"ג ספורי מעשיו' דדור הפלג' וסדר תולדות' הדורות מאדה"ר עד נח ומנח עד אברהם וגם בספורי עניני האבות נכתבו באריכות מאד כו' וגם מספר בתולדות הגוים כמו בתולדות

(לו) אך הנה תחלה יש להבין המעם שנק' ספר בראשית ספר הישר ובוה יתורץ גם קושיא זו. ויש להבין תחלה במעם ספורי מעשיות ששם' בראשית שנכתבו באריכות מאד וגם כמה מעשיו' הוכפלו בכתוב כמו מעש' דאליעזר עבד אברהם הוכפלו דבריו בתורה וע"כ ארו"ל (בב"ר פ"ט, ח) יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים שהרי כמה גופי תור' ומצות נכתבו ברמו ובקצר' כמו בפ' בסכות תשבו (ויקרא כג, מב) וכן וקשרתם

ע"י התורה שקדמה לעולם ששקל בה כל אופן השעור גם בעצמו בכח ובהעל' בע"ס הגנוזות בעצמות מה שעתידי להיות בגלוי ובפועל בע"ס דקו"ח כו' והוה ראה בחכמה דתורה הקדומה ויספרה בספר שנק' ספר תולדות אדם והוה שנק' ספר הישר שהוא ס' בראשית ואח"כ הכינה וגם חקרה להביאה מן ההעלם שבעצמות לגלוי במחשבה ובדבור במחש' ורעותא דלכא היינו כמו במצות הרוחניו' למעלה שזהו היה עובדות דאבו' למטה וגם חקרה בדבור שזהו מ"ת ב' הדברות שבאה למטה בהתלבשו' בעניני' גשמי' עד ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וסור מרע בינה שהוא בח' המעשה בפ"מ שנק' סוף דבר שבוה נעוץ תחלת הכל שז"ש ויאמר לאדם דוקא וכמ"ש (קהלת ז, כט) אשר עשה האלקים את האדם ישר שיהיה בבחי' יושר דתור' הקדומה שאז ראה ויספרה כו' שהיא חכמה ברורה בלי נמיה לימין ושמאל וכמו להניד כי ישר ה' כו' (תהלים צב, מז) וכן כי ישרים דרכי ה' כו' (הושע יד, י) וזו דוקא כשבא בפ"מ דע"ז אמר כי זה כל האדם ובוה יש יתרון מעלה לישראל על האבו' שקיימו התו"מ ברוחניות ועכ"ז אם לא האבות שקיימו ברוחניות כמו שהמצות באדם העליון שנמשך ממהו"ע מבחי' ספר תולדות אדם שהוא ספר הישר דבראשית כמ"ש אז ראה ויספרה לא היה יורד ונמשך מאצ' לבי"ע התו"מ בדבור ומעשה שע"ז אמר הכינה וגם חקרה ויאמ' לאדם לשמור ולעשות כו'. ובוה יתורץ הקושיא הנ"ל דאע"פ שנאמר ושמי הוי"ה לא נודעתי להם מפני שלא באה להם התו"מ בגשמיות ששרשן למעלה יותר כנ"ל עכ"ז העובדות של האבות היה שרש ומקור להביא התו"מ מהעלם העצמות ממש לגלוי במחשב' ומח' לדו"מ כמ"ש הכינ' וגם חקרה כו' כנ"ל והוה כל ענין ספר בראשית שנק' ספר הישר שקדמו משה לספר תורת האדם דמצות הגשמיות וד"ל:

חם ויפת ותולדו' עשו וישמעאל עד ואלה המלכים אשר כו'. אך הנה יש להקדים כלל א' אשר כל הספורי מעשיות שבם' בראשית הוא מדבר בבחי' ומדרגה עליונה ביותר עד שהוא גבוה הרבה מכל הספרים האחר' שמדבר במעשה המצות כמו ספור יצ"מ ומ"ת וכל המופתים וקי"ם ומצוה ראשונה דהחדש הזה לכם כו' וכל המצות שנכתבו בספר שמות וס' ויקרא ובמדבר עד ס' דברים שבאר משה את התורה כו' הכל הוא נמשך ומסתעף רק מס' בראשית מכל אשר נכתב בספר זה מהתחלתו במע"ב ותולדות אדה"ר ודורות שאחריו וכל ספורי עניני האבות ואמהות עד סוף ויחי שמסיים וימת יוסף בן מאה כו' וע"כ אמר על ספר זה שהוא ס' בראשית זה ספר תולדות אדם פי' זה הספר דבראשית נק' ספר תולדות אדם ונק' ג"כ ספר הישר כמו הלא היא כתוב' על ספר הישר והוא מקור ושרש לספרי' האחרים שנק' תורת האדם וכמ"ש (ש"ב ז, יט) וזאת תורת האדם כו' וע"כ אמרו דיפה שיחתן של עבדי אבות כו' כי גם בס' בראשית עיקר הספור באריכו' יותר הוא במעשה האבות ותולדותם ודרך אנב מספר גם בתולדות וולתם והכל הוא בבחי' ומדרגה עליונה הרבה יותר מגופי תו"מ שבספרים שאחריו. ושרש הענין הוא כידוע ומבואר במ"א ע"פ (איוב כה, כו. כח) אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה ויאמ' לאדם הן יראת ה' היא חכמה וסור מרע בינה פי' אז מקדמת דנא כמו (תהלים צג, ב) נכון כסאך מאז כו' והיינו בבחי' מהו"ע המאציל ממש דע"ז אמ' גליף גליפו בטה"ע והוא מה ששיער בעצמו בכח מה שעתידי להיות בפועל בקו"ח ואבי"ע וזה השיעור בעצמו היה עפ"י קו המדה איך וכמה דהיינו איך יהיה הרצון והחכמה ומדות בהעל' ובגלוי בלי נמיה לימין ושמאל שלא יהיה נמיה לימין ביותר ולא לשמאל ביותר אלא כפי היושר וזה נק' קו הישר כקו המשקולת ששוקל בשוה לימין ושמאל להיותו עיקר המכריע ביניהם כו' והוה אז ראה ויספרה שזהו

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - אחרי ה"א תלכו

להיות הוא המושל ולהיות נתונים תחתיו בגלות, והנה החיות אלקי שירד מטה מטה בהעלם והסתר פנים יסודתו בהררי קדש ממקום גבוה מאד נעלה ממדרגות עליונות דקדושה כנודע ממשל נפילת החומה כו', אלא שנפל וירד מטה מטה בסתר המדרגות וכשעומד האדם בנסיון ומתגבר

ב. והפעם שהנסינות מביאין את האדם לידי דעת, כי הנה הנסינות הגם שירדו בהסתר פנים להיות מסתירים על חיות ה' וקדושתו ית' הנה מוסתר בהם חיות אלקי כענין ה' אמר לו קלל, וכמארו"ל גלו לבבל שכינה עמהם, שהיא היא המסתרת ומתלבשת בשר של בבל

הצער שהקליפה מצערת אותו וסובל צערה בזה י"ל שמוציא הטוב שבה ונהפך לטוב ממש וכעין מ"ש האוה"ח פ' שמות ע"פ וכאשר יענו אותו כו' ומל' עיניו דעבודת פרך או עינוי דקמצמער בנפשי' וסובל ומדחה כו' וחילוק זה מצאנו ג"כ במשנה סוף מכות בין לאוין דרם ללאו דגול ועריות כו' אך גבי נסיון דאברהם צ"ל שם לא הי' הצער ע"ד נ"נ לחמו"ע רק הש"י ציוהו שימסור נפשו א"כ איך עי"ז נתברר מג"ק ואפ"ל ע"ד מ"ש בזהר ויהי אחר הדברים האלה והאלקי' נסה, דבחי' אחר הדברים הוא היצה"ר דאתיא לקטרגא וזוהו נמשך הנסיון א"כ נתברר מבחי' זו כו'. והנה יובן למשכיל דמבחי' תהו נפלו זמ"ל והם ז' בחי' דעת הג"ת כו' א"כ הגם שע"י כל הנסיונות מתגדל הדעת כו' מ"מ נ' דעיקר גידול המדה הוא שאם הנסיון בבחי' אהבה רעה והוא עומד בנסיון נגדל עי"ז האהבה אלקית וכמ"ש במ"א בענין ודא הוא רוא וע"פ המשל הנו' בר"ח באחד שחמד בת מלך כו' ונתהפך האהבה לה' רק מ"מ נגדל הדעת ג"כ שהוא פנימי' כל המדות. אכן אם הנסיון ג"כ בבחי' דעת וכמו במש"כ ובא האות והמופת כו' כי מנסה עי"ז ודאי עיקר הביורר בבחי' דעת דתהו שנפל בג"ק וז"ש כאן כי מנסה לדעת דוקא וכן במן כתיב לנסתך לדעת א"ש לפמ"ש דנסיון דמן הוא ג"כ בענין זה כו'. ובוה ית' מה דקשיא טובא מדוע יחס הכתוב נסיון דעקידה לאברהם הלא יותר היה נסיון ליצחק וכדאי' קושיא זו בזהר שהרי יצחק הי' אז בן ל"ז שנה, ואילו לא רצה כו'. ותירץ הה"ק ר' מענדל מהרדאק ז"ל דעיקר הנסיון בעקדה אינו ענין המס"ג דלגבי אבותינו הקדושים שהן הן המרכבה מילתא זוטרתא היא אע"ג דדבר גדול הוא בישראל, אלא עיקר הנסיון הי' שלא הררה אברהם אחר מדותיו ית' אתמול אמרת כי יצחק יקרא לך זרע ועכשיו אומר קח נא כו' וה"ז יכול לחשוב שזהו שינוי רצון וכתיב לא שניתי כו' ואברהם נתחזק ולא הררה כלל. א"כ זהו ג"כ נסיון בבחי' דעת ואמונה ולכן א"ש מ"ש אח"כ עתה ידעתי כי ירא כו' שנתברר מבחי' דעת דתהו ונכלל בתיקון ע"י נסיון זה):

נגד כל מונע אזי קורע כל המסכים המסתירים ומעלימו' אור וחיות ה' ונמצא שיוצא אור וחיות ה' מהעלם אל הגלוי ונמשך גלוי זה בנפשו להמשך לה בחי' דעת והתגלות אלקותו ית' וכמו מוצא פי ה' שבמאכל שמחיה את האדם לפי ששרשו מאד נעלה כו' כמ"ש במ"א. (אלא שזה הניצוץ המלוכש בבחי' הסתר פנים בהנסיון גדול ורם מהניצוץ שבמאכל שהרי נפל למטה יותר כו' והמ"י. והנה כמה מיני בחי' נסיון נזכרו בתורה הא' והאלקים נסה את אברהם (דפ' וירא) והוא למסור נפשו על ציווי השם, הב' ושם נסהו (שמות ט"ו כ"ה) והוא ענין אם יקבלו היסורים ברצון דהיינו שלא יתלוננו על העדר המים, וכן מענין זה נסיון דאיוב הנו"ל, הג' כי לבעבור נסות אתכם בא האלקי' דגבי מ"ת (שמות כ' כ') ופי' הרמב"ן שזהו נסיון ממש אם יוסיפו עבודה על גמולת הטובה, הד' ענין נסיון דדהע"ה אם ישבור תאוות היצר כשיבא מעשה לידו שנק' ג"כ נסיון כמ"ש בהגני ונסני כו', הו' ענין נסיון הנו' כאן ובא האות והמופת כו' כי מנסה כו' והוא ענין הנסיון שייגביר האמונה בה' ולא יתגעגע מאות ומופת דע"ז כו'. ונסיון דגבי מן הגם שלכאורה הוא ע"ד נסיון הב' כמ"ש לענתך לנסתך כו' אך א"א לומר כלל כן שהכתוב משבח המן ומעמו כצפיחית ברבש אלא הנסיון הי' שלא ישאירו ממנו עד בקר ולא יהיו מקמני אמנה כו' לפ"ז הוא ג"כ ע"ד נסיון דכאן כו'. והנה ע"י הנסיון נתברר ויוצא הטוב המוסתר שנפל מעולם התהו שנפל למטה בהדבר המסתיר שממנו בא הנסיון כמו נ"ג * לחמו"ע וזהו א"כ ביורר ג"כ שלמטה מנונה לפ"ז יובן מארו"ל גבי הרוגי לוד אין כל ברי' יכולה לעמוד במחיצתן משמע שגבוהים מבע"ת אע"ג דבע"ת גדולים מצ"ג לפי שמברר' מג"ק וצ"ג מברר' רק נונה אך ע"י הנסיון מתברר ג"כ מג"ק הנו"ל, וצ"ל מהו ההפרש בין קיום ל"ת לקיום נסיון דדבר ערוה, וי"ל הנה ע"י ל"ת נדחה ג"ק הטמאות ולא אתהפכא ממש וא"כ בע"ת שהוא אתהפכא גבוה יותר. אך היינו בסתם ל"ת כשאינו בגדר נסיון אבל כשהיא בגדר נסיון שמצמער בנפשו ועכ"ז דוחה, הנה ע"י זה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

וכי תאמרו מה נאכל

אחותי שהם מחברים אלקות עם העולמות, דהנה כתיב בראשית ברא אלקי' שבריאת העולמות הוא מבחי' שם אלקים שנעשו בבחי' יש ודבר נפרד לעצמו וכמ"ש ומשם

והענין הוא דהנה כתי' פתחי לי אחותי רעייתי, שנש"י נק' בשם אחותי כי פי' אחותי הוא לשון התחברות כמו אחיו אלכסנדרית שהוא פי' התחברות, וכך נש"י נק' בשם

ד"ע וד"ת, ד"ת הוא ממטה למעלה איך שהעולם הוא מאין ליש שהעולם הוא בחי' יש ודבר, וד"ע הוא מלמעלה למטה איך שלמעלה הוא היש האמיתי ולמטה הוא אין לפי שכולא קמי' כלא חשיב כו', וישראל הם מודים שהאמת כדעה העליונה שכולא קמי' כלא חשיב. והוה שנקראו בשם אחרות שהם מחברים את העולם עם אלקות שלא יהי' העולם מסתיר כלל, והוה מ"ש בן פורת יוסף, פורת אותיות תופר, והיינו שיוסף הוא מחבר ב' הדיעות ד"ע וד"ת יהו"ע ויהו"ת כי יוסף הוא יסוד צ"ע שהוא המחבר שמים וארץ כי כל בשמים ובארץ ות"י דאחיד בשמיא ובארעא כו'.

יפרד, אבל נש"י הם מחברים את העולם לאלקות שלא יהי' העולם יש ודבר נפרד לעצמו, אלא שיהי' העולם בטל לאלקות וכמ"ש ויקרא אברם בשם ה' אל עולם ולא אל העולם, שהעולם ואלקי' הכל א' לפי שהעולם בטל ממש לאלקות כו'. והוה ממש שאנו אומרים בכל יום מודים אנחנו לך שאתה הוי' אלקינו, שבכל נפש מישראל יש בו בחי' הודאה שהוא מודה שהכל בטל אצלו ואין העולם תופס מקום כלל לעצמו, לפי שכולא קמי' כלא חשיב, אעפ"י שאינו משיג בשכלו איך הוא קמי' כלא חשיב מ"מ הוא מודה שכן הוא האמת. והוה מ"ש כי אל דעות הוי' שיש שני בחי' דעות

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המשך תער"ב ~

נשא את ראש, ש"פ נשא, תרד"ע

עבדי, ועבודה דשבת הוא בחי' ישראל וכמ"ש בלק"ת ד"ה לא הביט און ביעקב וע"ש בהבי', ועמ"ש בתו"א בד"ה מוזהה מימין ובהבי' בענין גדול הוי' מכל אלקים שמושל על בחי' אלקים כו', ועמ"ש בהנהגות לדרוש זה בס' תרמ"ו, והגם שכתב שם שזה ענין ביטול היש, הנה הכוונה שם הוא על ביטול היש בעצם המציאות והוא מבחי' החכ' והו"ע והחכ' תעוז לחכם יותר מעשרה שליטין שבעיר, דעשרה שליטין הן העש"מ והוא בחי' האין האלקי שמוזה הוא ביטול היש כו', והחכ' תעוז לחכם להיות בבחי' ביטול בעצם המציאות כו' וכמ"ש במ"א, ושם דהציור הוא מבחי' חפץ הוי' ובהנהגות לשם דהציור הוא מבחי' בינה והוה מי מדר, מי בחי' בינה כו' יעו"ש. גם י"ל ענין המשכת בחי' מי עפמ"ש במ"א בענין שיש ב' בחי' שושנה, כשושנה בין החוחים בחי' מל', ויש שושנת העמקים בחי' בינה, והן ב' בחי' כלה שבשש"ש דמבו' בלק"ת ד"ה שה"ש שהן ב' מס"נ דק"ש למס"נ באחד ובכל נפשך, והוא מ"ש כלתה נפשי לחצרות ה' שהוא ל' תשוקה והיינו תשוקת הנפש לידבק ולהיכלל באורו ית', וז"ע בכל נפשך שהוא בחי' הרצון להכלל כו', אמנם למס"נ באחד הוא כמ"ש כלה שארי ולבבי אשתצי גושמא, והו"ע הכליון שמכלה ומכלה הכל (עמ"ש בהנהגות הנ"ל פ"ג) והוא בחי' ד"ע שכולא קמי' כלא חשיב ממש כו', והו"ע שושנת העמקים העמקים מל' עומק בחי' העומק דש' הוי' (י"ל דהיינו בחי' עצם ש' הוי' שלמע' משם הוי' שבשם אלקים כו'), דשם הוא דיעה העליונה דיהו"ע איך שכולא קמי' כל"ח כו' והוה בחי' בינה. והגם דנתבאר בוזהר דבחי' בינה א"א לקראו בשם

רמה) אבל בשבת גילו ש' הוי' ממש והיינו כשו"א יורש מקום או"א ממש (עמ"ש בלק"ת מהארז"ל פ' בראשית ד"ה ועתה נבאר מעלת אד"ה קודם שחטא, ובשמ"ש שער מאמרי רשב"י פ' קדושים), א"כ הבחי' שהי' מקיף וכתר עליון נכנס בו בבחי' פנימיות ממש ונמשך לו הכתר מבחי' עליונה יותר (והיינו דבחי' אצי' שבו"א מאיר בו בבחי' פנימי יותר, וכמו דבעליית העולמות בשבת הרי ב"ע עולה באצי' ומאיר אור האצי' בכלים דבי"ע, וכמ"ש במ"א בפ"י ביום השביעי נתעלה וישב על כסא כבודו דהיינו שהכלים דבחי' עולים באצי' ומאיר בהם אור האצי' כו', וכנ"ל שאור האצי' הוא בשבת בבחי' התיישבות והתאחדות בכלים דבחי' כו', וכמו"כ בחי' בי"ע דו"א עולה ומאיר בהם היינו במ"ס דו"א בחי' הכתר שזהו בחי' אצי' שבו כו' כנ"ל. ולפמ"ש בלק"ת בהבי' דוהי' מספר י"ל שזהו גילוי בחי' אהוי"ר המכוסים דהיינו בחי' פנימיות הלב כו', ומכו' במ"א וית' ג"כ לקמן שזהו מבחי' פנימיות המוחין, דהיינו כאשר ההשגה היא בעצם הענין שלא בבחי' התלבשות בלבושי השגה, ואזי מאיר בלב ג"כ בחי' עצמיות המוחין ומתפעל ממולא בלבו בבחי' התפעלות פנימי ובלתי מורגש וכמו המוחין כו', וי"ל שז"ע ישראל כי שרית עם אלקים, דהנה מי ברא אלה נת' לעיל שזהו לידע ולהרגיש האין האלקי ולהיות ביטול היש לאין שזהו בחי' ה' שבשם אלקים, והעבודה היא בבחי' אתכפיא כו', אבל בחי' פנימיות הלב הוא בחי' גילוי ש' הוי' היינו בחי' ביטול אמיתי, והוא מדריגת ישראל כי שרית עם אלקים כו', וידוע דעבודה דחול הוא בחי' יעקב

וכך הנה העולם נראה ליש ודבר, ובאמת הוא בטל במציאות לגבי אור הוי' המהווה אותו, רק שביטול זה מוסתר בו, וע"י יין שהוא בחי' ההתכוננות יצא הסוד בגילוי בו, והיינו דיין הוא יינה ש"ת פנימיות התורה שע"י מתגלה הסוד סתום שבעולם בו, ושם דבעבודה הוא גילוי בחי' אה"ר והו"ע עשה רצונו כרצונך בו' וכמש"ש לעיל מזה, והיינו כמ"ש באגה"ק בקונטרס אחרון ד"ה להבין מ"ש בפע"ח ידיעת ההשתל' היא מצוה רמה בו' ומביאו ללב שלם בו' ובהכי' דלא תשכית ספ"ד שזהו בחי' יר"ע בו', ועמ"ש בד"ה לריה שמנדך טובים הא' שז"ע מי גילה לבני רו זה גילוי בחי' מי בו', וזהו שמתגלה בשבת וכמ"ש בתו"א פ' שמות ד"ה כי טובים דודך מיין (ולכן בשבת העיקר הוא הלימוד בפנימיות התורה בו' וכמ"ש במ"א), וזהו ג"כ דבחול הוא בחי' יעקב עבדי ובשבת בחי' ישראל שזהו בחי' ש' הוי' שלמע' מש' אלקים בו', וגם ביטול היש הוא בעצם המציאות שז"ע כלה שארי שמבלה הכל אשתצי גושמא בו', ובאמת זהו עוד יותר מבחי' ביטול היש הנ"ל, ואפשר זהו מה שבשבת גם התענוג הגשמי הוא תענוג אלקי בו' וכמ"ש במ"א, וזהו ביטול ההגשמה שהכל הוא אלקות בו'.

קיצור. ובשבת בחי' מי כתר דו"א בחי' אצ"י שבו מאיר בו"א בבחי' או"פ, וי"ל שזהו גילוי חו"ג המכוסים פנימיות הלב, דההשגה שבפנימיות המוחין מאיר גם בלב, והוא גילוי ש' הוי', ישראל כי שרית, והביטול היש הוא בעצם המציאות מכח החכ' שבנפש. גם י"ל שהו"ע שושנת העמקים, מס"נ דאחר, בחי' כלה עילאה כלה שארי, דבחי' ד"ע שבחכ' מושג גם בפנימי' בינה, וזהו גילוי מי שיהי' מושג למטה, והו"ע גילוי עצמות נקודת הלב, וזהו נכנס יין יינה ש"ת פנימיות התורה, יצא סוד בחי' ד"ע.

כלה, כי חו"ב הם תרדל"מ ובחכ' מאיר או"א"ס ב"ה, כי חכ' היא בחי' כח מ"ה דאו"א"ס שורה במקום הביטול דוקא, וע"כ עיקר השראת או"א"ס בחכ', ונק' אחד האמת בו' וכמ"ש בסש"ב פל"ה בהג"ה, וממילא מאיר גם בכינה כי הם תרדל"מ בו' (וצ"ל דהיינו בבחי' פנימיות בינה, דבחיצוניות בינה הרי מאיר רק השכלי דחכ' בו' וכמשנת"ל פמ"ב והיא בחי' ד"ת בו', ופנימיות בינה היא ההשגה בעצם הענין האלקי שבוה נרגש גם עצם האור בו' ועמשנת"ל פקל"ט בענין יחוד פנימי בו'), והיינו שאינו שייך לקרות בינה בשם כלה ל' כלתה נפשי ל' תשוקה דענין התשוקה שייך על ההעדר כמו צמאה לך נפשי בו' בלי מים, אבל כשעומד אצל המים על שפת הנהר אינו שייך בחי' צמאון בו', ולכן מאחר שחו"ב הן תרדל"מ לואת אינו שייך לקרות הכינה בשם כלה ל' כלתה נפשי בו'. אבל כלה מול' כלה שארי ולבני בחי' כליון ממש זה שייך בבחי' בינה להיות כי שם מושג איך דכולא קמו' כל"ח בו', וז"ע שושנת העמקים בחי' עומק הוי' היינו בחי' החכ' שנק' אחד האמת איך שהוא לבדו הוא ואין זולתו, ולהיות דחו"ב הן תרדל"מ ה"ז מאיר גם בכינה שמושג שם איך שכולא קמו' כל"ח בו', וזהו גילוי בחי' מי דהיינו שגם למטה יהי' מושג דיעה העליונה איך שכולא קמו' כל"ח ויהי' בחי' הביטול דיהו"ע, ועמ"ש בד"ה כי תצא הנ"ל דל' דצלם הוא גילוי עצמות נקודת הלב בחי' אצ"י, ושם שזהו בחי' פרצוף הפנימי דמל' בו', ובהביאור הב' דשחורה אני ונאווה פ"ב דמל' כמו שהיא באצ"י היא בחי' שכינתא עילאה כמו בחי' הכינה בו', והו"ע כאמה בתה בו', ועמ"ש בד"ה שה"ש ספ"א. וזהו העבודה דשבת דבחול העבודה היא בבחי' ד"ת ובשבת בבחי' ד"ע בו', ועמ"ש בלק"ת ד"ה צאו"ר דרוה"ב פ"ד בענין נכנס יין יצא סוד, סוד הוא דבר המוסתר ומוצנע,

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

גדול יהיה כבוד הבית - ג' אור ליום ד' ט"ו מנ"א, תל-אביב

כלל דהרי ג' עבירות אלו הן חמורות ביותר מה שהעין דביטול תורה הוא באין ערוך לגביהם, והיינו דבענין עבירה הרי ג' ענינים הנ"ל חמורים במאד, דידוע בפ"י מצוה ועבירה, דמצוה הוא ל' צוותא וחיבור, והיינו שע"י המצוה האדם מתחבר עם עצמות או"א"ס ב"ה, וכמו עד"מ אדם פשוט שהוא איש המוני הרי אין לו שום יחס אל מלך גדול רם וגשא, או חכם נעלה שהוא מופלא בחכ', שאינו מערכם

והנה סבת הגלות הוא חורבן ביהמ"ק יב"א, דכזמן שביהמ"ק היה קיים היו ישראל במעלה ומדריגה עליונה שהי' גילוי אלקות בעולם, והיו יכולים כל ישראל לקיים את התומ"צ מתוך הרחבה, אבל כשנחרב הבית גלו ישראל ונפלה עמרת תפארת ישראל. דסיבת החורבן הוא עלבונה של תורה, דהנה אמרו"ל ויתר הקב"ה על ע"ז ג"ע ושפ"ד ולא ויתר על מאסה של תורה, דלכאורה אין זה מוכן

חיורא ואין בו כח לעמוד על רגליו כלל, הנה בעת אשר המלך והחכם יצוו עליו לעשות דבר הרי הוא מתמלא חיות ועושה בוריות גדולה ובשמחה רבה, ואינו חפץ לאכול או לשותת ולישן, דזה מורה על התפשטות חיותו בענג רב, ובפרט כאשר בקיימו את הציווי אשר נמצמה הוא עושה נח"ר להמלך או החכם, דאז הרי הוא מתחבר עם המלך והחכם ממש, וככל המשל הזה יובן בענין המצות, דהנה כל המצות מתיחסים אל העצמות ב"ה, ועצמות אוא"ם ב"ה הוא רם ונשא וכולא קמ"י כלא חשיב ממש, והארם שלממה הגם דנשמתו הוא חלק אלק' ממעל מ"מ ה"ה באין ערוך לגבי עצמות אוא"ם ב"ה ודבר המובן לכל דיותר משאין ערוך האיש ההמוני למלך רם ונשא או לחכם מופלא בחכמה הוא אין ערוך הנברא לגבי הבורא, ובמצות ארו"ל נח"ר לפני שאמרתי ונעשה רצוני דקיום המצות הוא נח"ר כביכול לפניו ית'.

כלל, וכאשר המלך הגדול או החכם המופלא יצוה לאיש הלזה לעשות איזה דבר או שיהירנו מבלי לעשות איזה דבר, הנה הציווי הלזה מאחד ומחבר את האיש הפשוט הלזה אל המלך הרם או החכם המופלא, והיינו דלכד זאת מה שבציווי זה הרי המצווה נעשה מציאות דבר חשוב, דהרי קודם שהמלך או החכם ציוו לו איזה דבר לעשותו או הוהירו אותו שלא לעשות את הדבר, הרי המצווה אינו במציאות כלל לגבי רוממותו של המלך ולגבי מעלתו של החכם המופלא, וכאשר המלך והחכם מצווים לו לעשות איזה דבר הנה בציווי זה גופא מתהווה מציאותו, הנה עוד זאת דע"י ציווי זה נעשה למציאות חשוב אשר המלך והחכם יצוו עליו לעשות דבר, הרי ציווי המלך והחכם מחיים אותו ממש, כמו שנראה כמחש דתמורת זה אשר בראותו את המלך או החכם הרי מתבטל מכל מציאותו מגודל הפחד ועוצם הביטול שלו, וחרדה מסלקת את הדמים, דאילו סומקא ואתי

~ לקוטי דיבורים - בלה"ק ~

סעודת ליל שביעי של פסח, ה'תש"ג

אבינו הראשון - הוא הזמן של התחלת העבודה אצל הרבי של השנה החדשה הבאה.

דבר זה, שהתחלת העבודה של השנה הבאה החדשה היא בח"י אלול, נודע באקראי מאירוע שאירע עם דודי־זקני כ"ק הרב"ש - ר' ברוך שלום - ביום ב' ט"ז אלול תקפ"ט בליובאוויטש.

הוד כ"ק רבנו הזקן הוקיר וחיבב מאד את דודי זקני כ"ק הרב"ש, ומאז החל דודי זקני ללכת ל"חדר", היה עליו לבוא כל יום אל רבנו הזקן. בגיל שבע שנים למד אתו הרבי נגינות הטעמים של תנ"ך, שטעמי הנגינה של כתובים שונים מטעמי הנגינה של תורה ונביאים. בטעמי הנגינה של התורה עצמה היה לרבנו הזקן בקבלה שינויים בטעמי הנגינה של השירות, עשרות הדברות שבפרשת יתרו ופרשת ואתחנן, ויהי בנסוע - לכל אלה נגינות שונות⁹⁸.

מהיום שרבנו הזקן נסע - במלחמת נפוליון - עם משפחתו וחלק מהחסידים, מליאדי, עד ליומו האחרון של רבנו הזקן בעלמא דין, נמצא דודי זקני ליד רבנו הזקן. הוא ישב בעגלתו של רבנו הזקן וישן בחדרו. מאה ארבעים ושנים ימים ולילות, מספר דודי זקני

סג. היום מתמלאות מאה שנה לשביעי של פסח תר"ג, כשאב"הסבא הרבי ה"צמח צדק" הכין את עצמו לנסיעה לפטרבורג.

הסבא, הרבי מהר"ש, ציין את שנת תר"ג כשנה בעש"טית, שנה מיוחדת בה נהג אב"הסבא הרבי ה"צמח צדק" באופן שונה מאשר בשנים אחרות.

הנהגתו של אב"הסבא היתה מסודרת בדרך כלל. המקורבים ידעו היטב את סדר הנהגתו, מתי הוא קם מהשינה, שעת התפלה המדוייקת - אצל הרבי, אב"הסבא, היה מנין קטן ליד חדרו בו היה מנין קבוע מתפלל שלש פעמים ביום - וסדר היום כולו. דלת חדרו של הרבי היתה פתוחה בדרך כלל, אבל איש לא היה נכנס לחדר מבלי שהרבי יקרא לו על ידי הגבאים שישבו בחדר הקדמי. אף בניו של הרבי כשהיו צריכים להיכנס אליו היו מחכים שהרבי יקרא לאחד הגבאים ועל ידו שאלו אם עליהם להיכנס.

ואילו בשנת תר"ג היה סדר ההנהגה שונה לגמרי. מהתחלת השנה ראו שינוי בסדר הנהגתו של הרבי. כולם - אפילו חסידים - ידעו, שח"י אלול - יום הולדתו של מורנו הבעש"ט ויום הולדתו של רבנו -

(98) ראה ג"כ לקו"ד כ"ה שבט תרצ"ו אות ה-נ.

לכן, חג בכל העולמות ועת רצון. הקב"ה שמח כביכול בשמחה גדולה, וכל המשתתפים בשמחה גדולה זו - נהנים משולחן גבוה, מסעודת המצוה שלמעלה בגן עדן העליון ובגן עדן התחתון.

כשדודי זקני שמע שיחה קדושה זו מסבו הרבי האמצעי באריכות ההסבר שהוד כ"ק אביו, אב-הסבא הרבי ה"צמח צדק", הסביר את הענין של מעמד הנשמות בגן עדן התחתון וגן עדן העליון על פי יסודות הקבלה, והסביר כמה מאמרי חז"ל בגמרא, זהר ומדרש - התחרט חרטה גמורה על שקבע את היום הקדוש ח"י אלול ליום צום. ביום א' י"ד אלול ערך התרת נדרים, וקבע את יום התענית ביום שני או ביום החמישי שלפני היום הקדוש ח"י אלול.

דודי זקני היה אדם סגור, כל עניני העבודה שלו היו בתכלית ההצנע לכת. באותה שנה - תקפ"ה - צם את תענית הנדבה ביום שני, וביום החמישי ח"י אלול קבע לעצמו יום שמחה.

קיץ תקפ"ט היה דודי זקני חולה, ועל פי ציווי הרופאים היה עליו להיות זהיר ביותר בפת שחרית. באותה שנה היתה הקביעות של ח"י אלול ביום רביעי פרשת תבא. בהתאם להנהגתו של דודי זקני, צם את תענית הנדבה ביום שני ט"ז אלול, ומפאת חלישותו נפל כמה פעמים בחלשות ונאלץ לשכב במטה, ואפילו אז לא ידע אף אחד סיבת התעלפותו.

ביום רביעי ח"י אלול שכב דודי זקני במטה בחום גבוה. אב-הסבא, הרבי ה"צמח צדק", בא לבקר את החולה. בהיכנסו לחדר אמר הרבי: חג שמח, היום, ח"י אלול, הוא חג משולש, ח"י אלול הוא יום ההולדת של מורנו הבעש"ט, ח"י אלול הוא יום ההולדת של הסבא - רבנו הזקן -, ח"י אלול הוא התחלת העבודה של השנה החדשה הבאה. זה שלשים ושתים שנה - משנת תקנ"ז - אומר בפני הסבא - רבנו הזקן - מאמר חסידות, והמאמר ברובו ככולו נוגע לעבודה של השנה הבאה. כידוע שכל שנה בחיי ימי האדם היא עבודה מיוחדת.

לאבי, זכיתי להיות במחיצתו של אב-הסבא, רבנו הזקן, מהערב של יום החמישי המר, כ"ה מנחם אב, כשהגיע הבשורה הרעה שהי"מח שמוניק נפוליון כבר נמצא בארשע ומתקדם לעבר ליאדי, עד למוצאי שבת קודש העצוב, כ"ג אור לכ"ד טבת תקע"ג - זכיתי להיות במחיצתו של אב-הסבא, רבנו הזקן.

הקישור הפנימי והעצמי שרבנו הזקן קירב את דודי זקני, השפיע עליו רבות. כשנסתלק רבנו הזקן, היה הילד - כ"ק הרב"ש - שבור כולו, ומאז - תקע"ג - היה דודי זקני צם במשך שנים עשרה שנה ביום ח"י אלול, יום הולדתו של רבנו הזקן, כשח"י אלול חל בשבת היה צם ביום החמישי שלפניו.

בשבת קודש, פרשת תצא, י"ג באלול, דיבר הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי, אודות יום ההולדת⁹⁹ של צדיק בכלל ושל אנשים כלליים בפרט: סעודת המצוה הגדולה הנערכת בגן עדן התחתון והעליון, המתבטאת בכך שנהנין מזיו השכינה בראיית והשגת מהות האלקות, וכל הנשמות נפרדות מנשמת הצדיק העומדת לרדת לעולם הזה ומברכות אותה בהצלחה בביצוע כוונת ירידת הנשמה בגוף.

הסדר וסעודת המצוה בגן עדן התחתון והעליון ביחס לנשמה כללית, שונה מהסדר שביחס לצדיק סתם. כשבת הדין הגדול של מעלה גוזר על נשמה כללית לרדת לעולם הזה בזמן מסויים ואצל הורים מסויימים, הרי משך זמן לפני יצירת גוף הולד שבו על הנשמה הכללית להתלבש - קובע בית הדין הגדול של מעלה היכל מיוחד לאותה נשמה כללית, ובאותו היכל קובעים מתיבתא של נשמות הצדיקים, והנשמה הכללית - שעומדת לרדת למטה - היא ראש המתיבתא ולומדת תורה ברבים לפני נשמות הצדיקים. כשמגיע הזמן לירידת הנשמה למטה, באות כל הנשמות הכלליות ונשמת משה רבנו בראשן, לברך את הנשמה הכללית בהצלחה בעבודתה הכללית ומבטיחות לה עזר וסיוע בעבודה זו.

יום ההולדת של צדיק, וביחוד של נשמה כללית, הוא

99 שנה חוזרת וניעורת אותה המשכה - צ"ל בהתעוררות וכי בכל שנה ביום ההולדת וירועה הוראת כ"ק מו"ח אדמו"ר אשר ביום ההולדת על האדם להתבודד, ולהעלות זכרונותיו ולהתבונן בהם, והצריכים תיקון ותשובה ישוב ויתקנם ("היום יום" יא ניסן). - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

99 אז מזלו שולט ועוזר לו (ראה ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח). שמחה ועילוי ביום הולדת צדיק. ראה: תנחומא ס"פ פקודי (של יצחק). מגילה יג. ב. (משה). שמו"ר פט"ו, ט. (של בן מלך). ר"ה יא, א. (חדש שנולדו בו האבות).

ויש להטעים גם בנוגע לכא"א מבני, כי כיון שביום הבר מצוה צ"ל שמחה כבדים החופה (זהר חדש בראשית טו, ד) ופ"ע כהארז"ל בכל

~ רשימות אדמור מוהרי"צ ~

אבות החסידות*

קטע ממכתב כ"ק אדמור שליט"א מה שכתב לאחד מוחתניו הרבנים שליט"א בנוגע למאמרו "אבות החסידות" שכתב בהיותו במאריענבאד כ"ג מנ"א תרצ"א.

אבות החסידות - דור ראשון

ג.

והנה כל אותן שנים שהי' מורנו הבעש"ט נסתר הי' עובד בהסתדרות גדולה - יחד עם חבריו הנסתרים - למטרה הנ"ל, ובהגלות נגלות כ"ק מורנו הבעש"ט קבע מרכזים גלויים, ובכל מרכז הושיב אחד מתלמידיו המובהקים או קבע מרכז במקום מגוריו של התלמיד.

ובשנת ת"ק כבר אנו רואים את מורנו הבעש"ט מעוטר בתלמידים גבורי כח, גאונים במלחמתה של תורה, ונוסף על תלמידיו וחבריו הצדיקים הנסתרים הנה תלמידיו הגלויים, גאוני ארץ, עובדים בסדר מסודר ובמרץ רב, איש איש על משמרת כהונתו, במקום המיוחד לו מאת מורנו הבעש"ט.

ההסתדרות והתכסיס האלקי המיוחד של מורנו הבעש"ט באהבת ישראל והתעמולה של מס"נ ממש של כ"ק תלמידיו הקדושים הביאו במשך כחמש עשרה שנה לידי כך שלא זו בלבד שתורת הבעש"ט נפצה בכל מרחבי המדינה אלא גם רכש לו לב ישראל לא רק במדינת פולין אלא גם במדינת ליטא.

מורנו הבעש"ט ערך כמה ויכוחים עם הפרנקיסטי' עד אשר נצחם - כמבואר בארוכה בכתבי הגניזה הנ"ל - והנצחון הזה גרם לשנאה כבושה מצד הפרנקיסטים אל מורנו הבעש"ט ותלמידיו הק'.

הסדר המעולה והמשמעת - דיסציפלין - הביאו תוצאות טובות, וההצלחה האלקית בהתפשטות תורת מורנו הבעש"ט ושיטתו נראתה על כל צעד ושעל.

הסתלקות מורנו הבעש"ט עשתה רושם אדיר במחנה החסידים, ובה כשעה נתבצרו המנגדים לצאת נגדם במלחמת תנופה, ומעבר השני נתעוררו גם הפרנקיסטים לצאת נגד תלמידי הבעש"ט ויעלילו עליהם כמה עלילות, ולולי ההסתדרות הטובה והמשמעת הקשה כברזל לא היתה להם האפשרות להחזיק מעמד.

ד.

כבר ידעת ממכתבי הקודמים אשר בקיץ תרנ"ה בצאת הוד כ"ק אדמור"ר הרה"ק לגור בנאות

להדפיס יתר הפרקים עד גמירא.
 (4) הרה"ק ר' יוסף יצחק בנו של כ"ק אדמור"ר בעל צמח צדק
 וחתנו של הרה"ק ר' יעקב ישראל מטשערקאס.

(*) הערה מערכת גליון 'התמים': המאמר "אבות החסידות" מכיל הרבה פרקים. בחוברת זו הנונו נותנים רק ח"י פרקים ממנו ואי"ה בחוברות הבאות נשתדל עד כמה שיהי' באפשרותנו

דשא "באליוקא" סידר זמן קבוע לטייל בכל יום, מלבד יום השני בשבוע שאז הי' נוסע לליובאוויטש לבקר את כבוד אמו הרבנית זי"ע ולקבל האורחים הבאים לליובאוויץ.

זמני הטיול היו יקרים לי מאד, כי אז הואיל כ"ק אאמו"ר הרה"ק לספר לי מארחות חייו בימי נעוריו ושיחות הקדש אשר שמע מכ"ק אביו הרה"ק וגם את אשר שמע מזקני החסידים.

במשך ששת השנים - משנת תרנ"ה עד שנת תר"ס - בשלשת חדשי הקיץ, מחצי סיוון עד חצי אלול - בכל יום ויום מימות החול - מלבד ביום השני כנ"ל - הי' כ"ק אאמו"ר לוקח איתי עמו לטייל כשתי שעות ולפעמים גם שלש שנים ויותר ביום.

חתונתו של כ"ק אאמו"ר היתה בעיר אוורוטש פלך וואהלין במקום מושב הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק מוהרי"י. מפני סבות שונות והעיקר לסבת חולשת הבריאות לא יכול הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק מוהר"ש לנסוע על החתונה לאוורוטש ובטיולי פעם - בקיץ תרנ"ה - עם כ"ק אאמו"ר הרה"ק הואיל לספר לי פרטי הדברים.

כ"ק אאמו"ר הרה"ק הפליא לפני את גודל מעלותיו של כ"ק אאמו"ר חותנו הרה"ק מוהרי"י הנ"ל, ואת גודל הצטיינותו בשקידה בלימודו ובמידות תרומיות, ונוסף על כולם - במדת הענווה, וגם הואיל לספר לי כל אותם הדברים אשר סיפר לו כ"ק אביו אאמו"ר מוהר"ש ע"ד מעלותיו של אחיו אאמו"ר הרה"ק מוהרי"י.

חותנך - אמר כ"ק אאמו"ר מוהר"ש לבנו כ"ק אאמו"ר הרה"ק - הוא בעל עבודה. בהיותו אצל חותנו דודי הר"ר יעקב ישראל מטשערקאס שאלהו איך הוא מתפלל וישיבהו אחי הרב שעד כמה שאפשר הוא מתפלל בצבור.

פעם בהיות דודי הר"ר יעקב ישראל כבר אחר התפילה שלח לקרא את חתנו אחי הרב חותנך לבא אליו. השליח חזר ויאמר כי עודנו מתפלל וכך הי' גם בפעם השלישי.

וכאשר כלה תפלתו ויבא אל חותנו דודי הרי"י אמר לו הלא אתה אמרת לי שהנך מתפלל בצבור, ויענהו אחי, כ"ק אאמו"ר אמר לי בשם זקנו רבנו אשר תפלה בצבור הוא לצבור כל הברורים ולהעלותם בתפלה, ועד כמה שאפשר לי הנני משתדל להתפלל בצבור.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"י צ ~

הלימוד, ילמוד ויבין. (ב) והדרך להשיג מדריגה זו, אי אפשר לעלות לשליבה השלישית קודם לראשונה. והשי"ת יעזר לו לעזוב את ההזי' ולבחור ללמוד בשקידה נגלה ודא"י ויהי ירי"ש חסיד ולמדן.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

בי"ה, כ"ב תמוז, ת"ש
נויארק

אל התלמיד. . .

שלום וברכה!

במענה על מכתבו. (א) בדבר פירוש המאמר ואהבת לרעך כמוך, אין זה פלא שלא הבין, כי הבנה באה ע"י

מעשה ברבי חנינא ורבי יוסי

רבי חנינא בן תרדיון מסר את נפשו ללמד תורה בזמן גזרת הרומאים, ובסופו של דבר היה אחד מעשרה הרוגי מלכות. פעם הלך רבי חנינא לבקור חולים אצל רבי יוסי בן קסמא ושאל אותו אם הוא (רבי חנינא) יזכה לחיי העולם הבא...

שאל אותו רבי יוסי: "כלום בא מעשה לידך" - האם יש לך איזו זכות מיוחדת? ספר לו רבי חנינא שפעם הוא שם בצד כסף לצדקה וזה התחלף לו בכסף שהוא שמר עבור סעודת פורים, ועל כן הוא נתן את שני הסכומים לצדקה. אמר לו רבי יוסי - אם כן, תזכה לחיי העולם הבא, "מחלקה יהי חלקי, ומגורלה יהי גורלי".

ואכן, בחזור מלוייתו של רבי יוסי, מצאו הרומיים את רבי חנינא יושב ומלמד תורה ברבים וכענש הם העלו אותו באש יחד עם ספר התורה שעמו, ויצאה בת קול ואמרה שרבי חנינא מזמן לחיי העולם הבא (יחד עם אדם נוסף שהקל עליו ברגעים האחרונים).

אך לכאורה, מה היה חששו של רבי חנינא, הרי הוא למד תורה ברבים מתוך מסירות נפש? וגם רבי יוסי לא הרגיע אותו שבזכות למוד התורה הוא יזכה לעולם הבא, אלא שאל אותו איזו עוד זכות יש לו...

אלא, אם רבי חנינא היה עובד את השם רק בלמוד התורה, יכול להיות שזו המשיכה הטבעית שלו לשבת וללמוד, כי יש לו יכלת רכוז גבוהה ואהבה ללמוד, אך דוקא כאשר הוא גם עושה צדקה מתוך התגברות על היצר, דבר שהוא לא מצד הטבע האישי שלו, או אפילו מנגד אליו, זו הוכחה שהוא בבטול משלם להשם, וראוי באמת לחיי העולם הבא.

ומה הקשר לפרשת השבוע?

אחד מסימני הכשרות של הבהמה והחיה הטהורות המופיעים בפרשתנו הוא "מפריס פרכה". כשם שהפרסה של הבהמה הטהורה צריכה להיות מפצלת לשתיים, כך גם ב"סימני הכשרות" של האדם - בעבודת השם שלנו - עלינו לעבד את השם בשני הפוננים. גם בימין - חסד, וגם בשמאל - גבורה. לא לעשות רק מה ש"זורם" ולפי הטבע שלנו, אלא מה שהקדוש ברוך הוא דורש מאתנו, גם אם זה קשה לנו.

לדגמה, מי שקל לו ללמוד תורה, עליו לעסוק גם בגמילות חסדים. ומי שאוהב לגמול חסדים, עליו גם לשבת ולקבץ עתים לתורה.

עלינו להתמסר ולעשות את רצון השם, רק כך אנחנו עובדים את השם באמת.

(מעובד על פי לקוטי שיחות חלק ב, עמ' 375 ואילך. מתוך 'שמטא דאורייתא')

חומש לקריאה בציבור

פרשת שמיני

~ נקודות משיחות קודש ~

וימתו לפני ה' (י. ב)

לא מתו בני אהרן אלא על ידי שהורו הלכה בפני משה רבן (רש"י)

לכאורה בני אהרן הורו הלכה גם בפני אהרן אביהם שהיה גם רבם, והפגיעה בכבודו היא יותר מאשר הפגיעה במשה, שהרי יש על כך צווי מפרש "כבוד את אביך" ? ויש לתרץ: מציינו בנוגע להסבה לבילי הסדר, שתלמיד שיושב לפני רבו אינו מסב בפניו משום מורא וכבוד הרב, ואלו בן שיושב לפני אביו חייב להסב אפילו אם אביו הוא גם רבו, והסבה לכך היא, שמסתמא אביו מוחל על כבודו. והוא הדין בעניננו, פגיעתם של רב ואביהוא באהרן לא נחשבה לחטא, כי מן הסתם אהרן מחל על כבודו.

(לקוטי-שיחות ח"יב ע' 53)

שני ויקרב את-המנחה וימלא כפו מנחה ויקטר על-המזבח מלבד עלת הבקר: וישחט את-השור ואת-האיל זבח השלמים אשר לעם וימצאו בני אהרן את-הדם אליו ויזרקו על-המזבח סביב: ואת-החלבים מן-השור ומן-האיל האלה והמכסה והכפלי' ויתרת הכבד: וישימו את-החלבים על-החזות ויקטר החלבים המזבחה: ואת החזות ואת שוק הימין הניף אהרן תנופה לפני יהוה כאשר צוה משה: וישא אהרן כתיב את-ידו קרי את-ידיו אל-העם ויברכם וירד מעשת החטאת והעלה והשלמים: ויבא משה ואהרן אל-אהל מועד ויצאו ויברכו את-העם וירא כבוד-יהוה אל-כלהעם:

~ נקודות משיחות קודש ~

וימתו לפני ה' (י. ב)

שתניי זין נכנסו למקדש. תדע, שאהרי מיתקן הזהיר הנותרים שלא יכנסו שתניי זין למקדש. משל למלך שהיה לו בן בית וכו' כדאימא בויקרא רבה (רש"י) לכאורה אם הפהנים הנהירו שלא לשתות זין רק לאמר

ט ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל: ויאמר אל-אהרן קח לך עגל בן-בקר לחטאת ואיל לעלה תמימם והקרב לפני יהוה: ואל-בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר-עזים לחטאת ועגל וכבש בני-שנה תמימם לעלה: ושור ואיל לשלמים לזבח לפני יהוה ומנחה בלילה בשמן כי היום יהוה נראה אליכם: ויקחו את אשר צוה משה אל-פני אהל מועד ויקרבו כלהעדה ויעמדו לפני יהוה: ויאמר משה זה הדבר אשר-צוה יהוה תעשו וירא אליכם כבוד יהוה: ויאמר משה אל-אהרן קרב אל-המזבח ועשה את-חטאתך ואת-עלתך וכפר בעדך וכעד העם ועשה את-קרפן העם וכפר בעדם כאשר צוה יהוה: ויקרב אהרן אל-המזבח וישחט את-עגל החטאת אשר-לו: ויקרבו בני אהרן את-הדם אליו ויטבל אצבעו בדם ויתן על-קרנות המזבח ואת-הדם יצק אליסוד המזבח: ואת-החלב ואת-הכפלי' ואת-היתרת מן-הכבד מן-החטאת הקטיר המזבחה כאשר צוה יהוה את-משה: (ירמלא) ואת-הבשר ואת-העור שרף באש מחוץ למחנה: וישחט את-העלה וימצאו בני אהרן אליו את-הדם ויזרקו על-המזבח סביב: ואת-העלה המציאו אליו לנתחיה ואת-הראש ויקטר על-המזבח: וירחץ את-הקרב ואת-הפרעים ויקטר על-העלה המזבחה: ויקרב את קרבן העם ויקח את-שעיר החטאת אשר לעם וישחטו ויחטאוהו פראשון: ויקרב את-העלה ויעשה כמשפט:

~ נקודות משיחות קודש ~

ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' מעשו וירא אליכם כבוד ה' (ט, ו)

לפי שכל שבעת ימי המלוואים שהעמידו משה למשכן ושמש בו ופרקו בכל יום - לא שרתה בו שכינה . . . לךך אמר להם: . . . אהרן אחי פדאי וחשוב ממני, שעלי ידי קרבנותיו ועבודתו תשרה שכינה בהם (רש"י ט, כג)

אחד ההבדלים בין אהרן למשה, משה הוא בכחינת "שושבינא דמלכא" - שתפקידו להמשיך ולהוריד אלקות לעולם - ולכן על ידו נתנה התורה לישראל. ואהרן הוא בכחינת "שושבינא דמטרוניתא" - שתפקידו לעלות ולרומם את בני ישראל למעלה - אוהב את הבריות ומקרבן לתורה. לכן השראת השכינה הייתה דווקא עלי ידי אהרן, היות שתכלית ירידת השכינה לעולם, היא בכדי שסופו של דבר, העולם עצמו יעלה לדרגה נעלית יותר - וזהו תפקידו של אהרן.

(לקוטי שיחות ח"ו ע' 298)

רבי יי וידבר משה אל-אהרן ואל אלעזר ואל- איתמר | בניו הנותרים קחו את-המנחה הנותרת מאשי יהוה ואכלוה מצות אצל המזבח פי קדש קדשים הוא: | ואכלתם אתה במקום קדוש פי חקך וחק-בניך הוא מאשי יהוה פי-כן צויתי: | ואת חזה התנופה ואת | שוק התרומה תאכלו במקום טהור אתה ובניך ובנתיך אתך פי-חקך וחק-בניך נתנו מזבחי שלמי בני ישראל: | שוק התרומה וחזה התנופה על אשי החלבים יביאו להנפה תנופה לפני יהוה והיה לך ולבניך אתך לחק-עולם כאשר צוה יהוה:

~ נקודות משיחות קודש ~

וישחט את העלה וימצאו בני אהרן אלי את הדם ויזרקוהו על המזבח (ט, יב)

וימצאו - לשון הושטה והזמנה (רש"י)

לגבי קרבן חטאת נאמר הלשון "ויקריבו בני אהרן", ואלו פאן - בקרבן עולה - ובקרבנות נוספים הלשון הוא "וימצאו בני אהרן". ויש לכאור את סבת ההבדל, ובהקדים: אחד ההבדלים בין קרבן חטאת לשאר הקרבנות, הוא בקריאת הדם על המזבח. בקרבן חטאת הוזיקה היא באמצעות טבילת האצבע בדם. בשאר הקרבנות וריקת הדם

מות נדב ואביהוא, מדוע נענשו נדב ואביהוא, הרי לא נצטוו שלא להפגס שתויי יין? ויש לומר שקושיא זו רש"י מתרץ בהביאו את המשך דבריו "משל למלך שהיה לו בן בית": בני אהרן נחשבו לבני ביתו של הקב"ה, ולכן גם אם אָמנם לא נצטוו שלא להפגס שתויי יין, היה עליהם להקבין זאת מעצמם, שכן בן-ביתו של המלך מכיר את הנהגותיו.

(לקוטי שיחות ח"ב ע' 50)

שלישי ט- ותצא אש מלפני יהוה ותאכל על- המזבח את-העלה ואת-החלבים וירא פליהעם וירנו ויפלו על-פניהם: | ויקחו בני-אהרן נדב ואביהוא איש מחתתו ויתנו בהן אש וישומו עליה קמרת ויקריבו לפני יהוה אש זרה אשר לא צוה אתם: | ותצא אש מלפני יהוה ותאכל אותם וימתו לפני יהוה: | ויאמר משה אל-אהרן הוא אשר-דבר יהוה | לאמר בקרבי אקדש ועל-פני כל-העם אפכד וידם אהרן: | ויקרא משה אל-מישאל ואל אלצפן בני עזיאל דד אהרן ויאמר אליהם קרבו* שאו את-אחיכם מאת פני-הקדש אל-מחוץ למחנה: | ויקרבו וישאם בכתנתם אל- מחוץ למחנה כאשר דבר משה: | ויאמר משה אל-אהרן ולאעזר ולאיתמר | בניו ראשיכם אל-תפרעו | ובגדיכם לא-תפרמו ולא תמתו ועל כל-העדה יקצף ואחיכם כל-בית ישראל יכבו את-השרפה אשר שרף יהוה: | ומפתח אהל מועד לא תצאו פני-תמתו פי-שמן משחת יהוה עליכם ויעשו כדבר משה: | וידבר יהוה אל-אהרן לאמר: | יין ושכר אל-תשת | אתה | ובניך אתך בבאכם אל-אהל מועד ולא תמתו חקת עולם לדורתיכם: | ולהבדיל בין הקדש ובין החל ובין הטמא ובין הטהור: | ולהורת את-בני ישראל את כל-החקים אשר דבר יהוה אליהם ביד-משה: | פ

(* הקורא יטעים הגריש קודם התלישא

היא באמצעות הפלי שבו נמצא הדם. וזהו הטעם לשנוי הלשון בין קרבן חטאת לשאר הקרבנות: ככל הקרבנות, מיד עם הושטת הפלי היה הדם מוכן ומזומן לזריקה על המזבח, ללא פעולה נוספת - לכן נאמר 'וימציאו - לשון הושטה והזמנה'. ואלו בקרבן חטאת, שגם לאחר הגשת הפלי נדרשת פעולה נוספת של טבילת האצבע - נאמר 'ויקריבו' בלבד.

(לקוטי-שיחות כרך לב ע' 54)

חמישי ^{טו} ואת | שעיר החטאת דרש דרש משה והנה שרף ויקצף על-אלעזר ועל-איתמר בני אהרן הנותרים לאמר: ^{יז} מדוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש כי קדש קדשים הוא ואתה | נתן לכם לשאת את-עון העדה לכפר עליהם לפני יהוה: ^{יח} הן לא-הובא את-דמיה אל-הקדש פנימה אכול תאכלו אתה בקדש פאשר צויתי: ^{יט} וידבר אהרן אל-משה הן היום הקריבו את-חטאתם ואת-עלתם לפני יהוה ותקראנה אתי כאלה ואכלתי חטאת היום היטב בעיני יהוה: ^כ וישמע משה ויטב בעיניו: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~

ויהי ביום השמיני (ט, א)

אותו יום נטל עשר עטרות - ראשון למעשה בראשית . . . ראשון לחדשים (שבת פז, ב)
צריך להבין מה השיכות בין 'ראשון למעשה בראשית' ו'ראשון לחדשים' להקמת המשכן?
וגיש לבאר: תכלית המשכן היא כלשון המדרש "לעשות לו ית' דירה במתחונים". מצד אחד זה צריך להיות 'דירה' - מקום מאד נעלה שבו תתגלה הדרגה האלוקית הנעלית ביותר. ומן הצד השני 'במתחונים' - בעולם הפחתון שאין למטה ממנו.

וזהו הקשר בין שתי העטרות הללו להקמת המשכן: 'ראשון למעשה בראשית' - תכלית הקמת המשכן היא שהאלוקות תתגלה בכריאה עצמה, ותהיה לחלק ממנה. 'ראשון לחדשים' - הגלוי שבשבילו הוקם המשכן, הוא גלוי נעלה ונשגב - בבחינת חדוש (חדש - לשון חדוש) - לאין-ערוף מהעולם עצמו.

(תורת מנחם - התועודיות תשמ"ח ח"ב ע' 473)

שישי **יא** | וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר אלהם: ^ב דברו אל-בני ישראל לאמר זאת החיה אשר תאכלו מפל-הבהמה אשר על-הארץ: ^ג כל | מפרסת פרסה ושפעת שסע פרסת מעלת גרה בפהמה אתה תאכלו: ^ד אך את-זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפרסי הפרסה את-הגמל כי-מעלה גרה הוא ופרסה איננו מפרים טמא הוא לכם: ^ה ואת-השפן כי-מעלה גרה הוא ופרסה לא יפרים טמא הוא לכם: ^ו ואת-הארנבת כי-מעלת גרה הוא ופרסה לא הפרסה טמאה הוא לכם: ^ז ואת-החזיר כי-מפרים פרסה הוא ושסע שסע פרסה והוא גרה לא-יגר טמא הוא לכם: ^ח מבשרם לא תאכלו ובנבלתם לא תגעו טמאים הם לכם: ^ט את-זה תאכלו מפל אשר בפנים כל אשר-לו סנפיר וקשקשת בפנים בימים ובנחלים אתם תאכלו: ^י וכל אשר אין-לו סנפיר וקשקשת בימים ובנחלים מפל שרץ הפנים ומכל נפש החיה אשר בפנים שקץ הם לכם: ^{יא} ושקץ יהיו לכם מבשרם לא תאכלו ואת-נבלתם תשקצו: ^{יב} כל אשר אין-לו סנפיר וקשקשת בפנים שקץ הוא לכם: ^{יג} ואת-אלה תשקצו מן-העוף לא יאכלו שקץ הם את-הנשר ואת-הפרס ואת העזניה: ^{יד} ואת-הדאה ואת-האיה למינה: ^{טו} את כל-ערב למינו: ^{טז} ואת בת היענה ואת-התחמס ואת-השחרף ואת-הגנץ למינהו: ^{יז} ואת-הכוס ואת-השלף ואת-הינשוף: ^{יח} ואת-התנשמת ואת-הקאת ואת-החרחם: ^{יט} ואת החסידה האנפה למינה ואת-הדוכיפת ואת-העמלף: ^כ כל שרץ העוף ההלך על-ארבע שקץ הוא לכם: ^{כא} אך את-זה תאכלו מפל שרץ העוף ההלך על-

וגמר את מלאכת המשכן. אך בפרשתנו הברכה מתחסרת לעבודת הקרנות בימי המלוואים, ועבודה זו נעשתה על-ידי משה ואהרן, לכן פתח וברך ויהי נעם. . עלינו שנה מתחס על עבודתו ועבודת אהרן. ואהרן-ך חוסיף ברכה לכלל עם ישראל, שפוטצאה מעבודת הקרנות תשרה שכינה במעשיהם של ישראל.

(לקוטי-שיחות כרך יא ע' 169)

שביעי: וכל-בלי-חרש אשר-יפל מהם אלתוכו כל אשר בתוכו יטמא ואתו תשברו: + מכל האכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים יטמא וכל-משקה אשר ישתה בכל-בלי יטמא: + וכל אשר-יפל מנבלתם | עליו יטמא תנור וכירים יתן טמאים הם וטמאים יהיו לכם: + אך מעין ובור מקוה-מים יהיה טהור ונגע פנבלתם יטמא: + וכי יפל מנבלתם על-כל-זרע זרע אשר יזרע טהור הוא: + וכי יתן-מים על-זרע ונפל מנבלתם עליו טמא הוא לכם: + וכי ימות מן-הבהמה אשר-היא לכם לאכלה הנגע בנבלתה יטמא ער-הערב: + והאכל מנבלתה יכבס בגדיו וטמא ער-הערב והנשא את-נבלתה יכבס בגדיו וטמא ער-הערב: + וכל השרץ השרץ על-הארץ שקץ הוא לא יאכל: + כל הולך על-גחון וכל | הולך על-ארבע עד כל-מרבה רגלים לכל-השרץ השרץ על-הארץ לא תאכלום כי-שקץ הם: + אל-תשקצו את-נפשותיכם בכל-השרץ השרץ ולא תטמאו בהם ונטמתם בהם: + כי אני יהוה אלהיכם והתקדשתם והייתם קדשים כי קדוש אני ולא תטמאו את-נפשותיכם בכל-השרץ הרמש על-הארץ: + כי | אני יהוה המעלה אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים והייתם קדשים כי קדוש אני: + זאת תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה הרמשת במים ולכל-נפש השרצת על-הארץ: + להבדיל בין הטמא ובין הטהור

ארבע כתיב אשר-לא קרי אשר-לו כרעים ממעל לרגליו לנתר בהן על-הארץ: + את-אלה מהם תאכלו את-הארבה למינו ואת-הסלעם למינהו ואת-החרגל למינהו ואת-החגב למינהו: + וכל שרץ העוף אשר-לו ארבע רגלים שקץ הוא לכם: + ולא-אלה תטמאו כל-הנגע מנבלתם וטמא ער-הערב: + וכל הנשא מנבלתם יכבס בגדיו וטמא ער-הערב: + לכל-הבהמה אשר הוא מפלסת פרסה ושסע | איננה שסעת וגרה איננה מעלה טמאים הם לכם כל-הנגע בהם יטמא: + וכל הולך על-כפיו בכל-החיה ההלכת על-ארבע טמאים הם לכם כל-הנגע מנבלתם יטמא ער-הערב: + והנשא את-נבלתם יכבס בגדיו וטמא ער-הערב טמאים המה לכם: + וזה לכם הטמא בשרץ השרץ על-הארץ החלד והעכבר והצב למינהו: + והאנקה והפח והלטאה והחמט והתנשמת: + אלה הטמאים לכם בכל-השרץ כל-הנגע בהם במתם יטמא ער-הערב: + וכל אשר-יפל-עליו מהם | במתם יטמא מכל-בלי-עין או בנד או-עור או שוק כל-בלי אשר-יעשה מלאכה בהם במים יבא וטמא ער-הערב וטהור:

~ נקודות משיחות קודש ~

ויברכו את העם (ט, כג)

אמרו: ויהי נעם ה' אלקינו עלינו, יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם (רש"י)

גם בפרשת פקודי, מזכיר רש"י לשון דומה של ברכה, בברכת משה לעושי מלאכת המשכן. אך שם סדר הברכות הפוך - קדם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם' ולאחר-מכן ויהי נעם ה' אלקינו עלינו. טעם שנוי הדברים הוא, כי בפרשת פקודי ברכת משה לעושי המלאכה היא בסיום מלאכת המשכן - והוא מברכם לפי סדר הדברים, קדם ברכה לעושי המלאכה (מעשה ידיכם) כי מלאכת המשכן נעשתה בעקר על ידם, לאחר-יזה הוא כולל את עצמו - ויהי נעם ה' אלקינו עלינו - שכן משה רק סמ

וּבֵין הַחַיִּה הַנֹּאכֶלֶת וּבֵין הַחַיִּה אֲשֶׁר לֹא

תֹּאכֵל: פפפ

צ"א פסוקים, עבר"ה סימן.

חצי קריש

וַתִּגְדַּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. אַמֵּן בְּעֵלְמָא דִּי בְרָא
 כְּרַעוּתָהּ וַיְמַלִּיד מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוּרְקָנָהּ וַיִּקְרַב
 מְשִׁיחָהּ. אַמֵּן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
 בְּעֵגְלָא וּבְזִמְן קָרִיב וְאָמְרוּ אַמֵּן: אַמֵּן יְהֵא שְׁמֵה רַבָּא מְבָרַךְ
 לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ: יְהֵא שְׁמֵה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא
 וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמַם,
 וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְחַלֵּל, שְׁמֵה דְקֻדְשָׁא
 בְּרִידָא הוּא. אַמֵּן לְעֵלְמָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא,
 תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחְמְתָא, דְאָמִירִין בְּעֵלְמָא, וְאָמְרוּ אַמֵּן: אַמֵּן

~ נקודות משיחות קודש ~

ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן פקר לחטאת (ט, ב)
 להודיע שמכפר לו הקב"ה על-ידי עגל זה על מעשה
 העגל שעשה (רש"י)
 יש להקשות: מצינו כבר בשבועת ימי המלוואים שהקרב

פר "לכפר על מעשה העגל שהוא פר", ולמה הצרף להקריב
 קרבן נוסף לאותה מטרה? ויש לומר, ששני קרבנות אלו
 מהיום שני שלבים בפפרה: השלב הראשון, פפרה שהיא
 מחילת החטא – "שנמחל לו לגמרי מה שעבר על מצות
 המלך". והשלב השני הוא פפרה נעלית יותר – "שיהיה
 לרצון לפני ה' ומרצה וחיביב לפניו יתברך פקדם החטא".
 וזה איפוא שני הקרבנות שהביאו לכפרה על מעשה העגל,
 הראשון למחילת החטא, והשני בכדי פפרה נעלית יותר
 שתביא לכך שאהרן יהיה "מרצה וחיביב פקדם החטא",
 ויוכל להביא להשראת השכינה במשכן.

(לקוטי משיחות חכ"ב ע' 19)

מפטיר ^{מד} כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וַהֲתַקְדַּשְׁתֶּם
 וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי וְלֹא תִטְמְאוּ
 אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשָּׂרָץ הַרְמֵשׁ עֲלֵהָאָרֶץ:
^{מה} כִּי אֲנִי יְהוָה הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
 לְהָיִת לְכֶם לְאֱלֹהִים וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ
 אֲנִי: ^{מז} וְאֵת תּוֹרַת הַפְּהֵמָה וְהַעוֹף וְכָל־נֶפֶשׁ
 הַחַיָּה הַרְמֵשֶׁת בָּמִים וְלִכְל־נֶפֶשׁ הַשָּׂרָצַת עַל־
 הָאָרֶץ: ^{מח} לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר וּבֵין
 הַחַיִּה הַנֹּאכֶלֶת וּבֵין הַחַיִּה אֲשֶׁר לֹא תֹאכֵל:

פפפ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
 ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
 (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
 לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עץ-חיים היא למחזיקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכי-נעם, וכל-נתיבותיה שלום. ארץ ימים בימינה,
 בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדדיקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוצ. * האבנט חוגרים
 בתחילת שלישי התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו,
 שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם

הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אֹתָהּ יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עִבְדוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָה:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

א כשהמליכו את דוד בחברון נאספו עליו רבים, וזו היתה אסיפה שניה, לזה אמר וַיִּסַּף עוֹד דָּוִד אֶת־כָּל־בְּחֹר בְּיִשְׂרָאֵל שְׁלֹשִׁים אֶלְף לְהַעֲלוֹת הָאָרוֹן: כ וַיָּקָם א וַיִּלְךְ דָּוִד וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ מִבְּעֻלֵי יְהוּדָה הָיָה קָרִית יְעָרִים (יהושע טו ט) פי באו שמה לְהַעֲלוֹת מִשֶּׁם אֶת אֶרֶז הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־נִקְרָא לוֹ לְאָרוֹן שֵׁם וַיְהִי הַשֵּׁם, שֵׁם יְהוָה צְבָאוֹת יֹשֵׁב הַפְּרִכִּים עָלָיו: ג וַיִּרְכְּבוּ אֶת־אֶרֶז הָאֱלֹהִים אֶל־עֲגֹלָה חֲדָשָׁה וַיִּשְׂאֶהוּ עַל יְדֵי הַבָּקָר אֲשֶׁר מִשְׁכּוֹ הָעֲגֹלָה מִבֵּית אַבְיָנָדָב אֲשֶׁר בְּגִבְעָה וַעֲזָא וְאֶחָיו בְּנֵי אַבְיָנָדָב נְהִיגִים נִהְיָ הַבָּקָר הַמְּוָשָׁכִים אֶת־הָעֲגֹלָה חֲדָשָׁה: ד וַיִּשְׂאֶהוּ עַל יְדֵי הַבָּקָר אֲשֶׁר מִשְׁכּוֹ הָעֲגֹלָה מִבֵּית אַבְיָנָדָב אֲשֶׁר בְּגִבְעָה עִם אֶרֶז הָאֱלֹהִים וְאֶחָיו לְבֵי הַלֵּךְ לִפְנֵי הָאָרוֹן וַעֲזָא הַלֵּךְ מִצַּד הָאָרוֹן, וְלִזָּה הַרְגִישׁ הוּא אֲשֶׁר שָׁמְטוּ הַבָּקָר לְאָרוֹן, וְאֶחָיו אֶחָיו לֹא הַרְגִישׁ: ה וַדַּד א וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל מִשְׁחֻקִּים לִפְנֵי אֶרֶז יְהוָה בְּכָל כָּל־יְשִׁיר הַעֲשׂוּיִים מַעֲצֵי בְרוֹשִׁים וּבְכַנְרֹת וּבְנֻבָלִים וּבְחַפְּצִים וּבְמַנְעֻנְעִים וּבְצִלְצָלִים: ו וַיָּבֹאוּ עַד־גֵּרָן נֶכּוֹן וַיִּשְׁלַח עֲזָא הַחַיִּט אֶת יָדוֹ אֶל־אֶרֶז הָאֱלֹהִים וַיֶּאֱחֹז בּוֹ כִּי נַעֲנֶנְתוּ מִמְּקוֹמוֹ כִּי שָׁמְטוּ הַבָּקָר וַחֲשַׁב עֲזָא שִׁפּוֹל מִן הָעֲגֹלָה: ז וַיַּחֲרֹאֵף יְהוָה בְּעֲזָא עַל מִעוֹת הָאֱמָנָתוֹ בָּהּ, לְחִשּׁוֹב שִׁפּוֹל אֲרוֹנוֹ לְאָרֶץ וַיַּכְהוּ שֵׁם הָאֱלֹהִים עַל־הַשָּׁלַל עַל הַשִּׁנְיָה וַיִּמַּת שֵׁם עִם סְמוּךְ לְאָרוֹן הָאֱלֹהִים: ח וַיַּחֲרֹר לְדָוִד עַל עֲצָמוֹ חָרָה כְּרָדָה מִפְּוִיעַ וַיִּבְהַל עַל־אֲשֶׁר פָּרַץ יְהוָה פָּרַץ בְּעֲזָה וַיִּקְרָא לְמִקּוֹם הַהוּא פָּרַץ

שי למורא

א וַיִּסַּף עוֹד דָּוִד אֶת כָּל בְּחֹר בְּיִשְׂרָאֵל, לפי שהיו רבים נאספים אליו מעת המלכו, אמר כאן שהוסיף עוד לאסף אליו את הנבחרים בישראל להעלות את ארון הקדש. ובירושמי (טנהדרין פרק י' הלכה ב') למרו מקאן שְׂדוֹר הַמִּלֻּךְ כְּמִדּ בְּיוֹם אֶחָד שְׁלֹשִׁים אֶלְף מִיִּשְׂרָאֵל שִׁהְיוּ רֹאוּיִים לְסַנְהֶדְרִין. וְרָאָה רַמְבַּ"ם הַלְבוֹת סַנְהֶדְרִין פָּרַק ד' הַלְכָה ו' ב) מִבְּעֻלֵי יְהוּדָה, הָיָה "קְרִית יְעָרִים", שְׁלֹשֶׁם הָעֲלָה אֶרֶז הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית שְׁמֹשׁ. אֲשֶׁר נִקְרָא שֵׁם ה' וְגו', אֲשֶׁר נִקְרָא לוֹ לְאָרוֹן שֵׁם, וַיְהִי הַשֵּׁם, שִׁתְּיָה ה' צְבָאוֹת יֹשֵׁב הַפְּרִכִּים עָלָיו. ג) אֶל עֲגֹלָה חֲדָשָׁה, לְכַבֹּד אֶרֶז הַקֹּדֶשׁ עִשׂוֹ עֲגֹלָה חֲדָשָׁה שְׁלֹא הִשְׁתַּמְשָׁו בָּהּ לְעֶרֶךְ הַדְּיוֹט. אֲבָל מַעֲוֵי בְּדָבָר, כִּי לֹא יְהִי הַכְּבוֹד שְׂצָרִיד לְעֲשׂוֹת לוֹ, אֶלֶּא כְּמֹ שִׁתְּיָב בַּתּוֹרָה "בְּקִתָּהּ יִשְׂאֵ" (במדבר טז ט) עַל יְדֵי הַלְוִיִּם. נְהִיגִים אֶת הָעֲגֹלָה, הָעֲגֹלָה הִתְהַלְּתָה רְתוּמָה לְבָקָר, וְהֵם נִהְיָ בָּהּ. ד) וַיִּשְׂאֶהוּ וְגו', הַבָּקָר נִשְׂאוֹ אֶת הָעֲגֹלָה עִם הָאָרוֹן אֲשֶׁר עָלָיו. ה) בְּכָל עֲצֵי בְרוֹשִׁים, בְּכָל כָּל־יְשִׁיר הַעֲשׂוּיִים מַעֲצֵי בְרוֹשִׁים. ו) וַיִּשְׁלַח עֲזָא, הוֹשִׁיט אֶת יָדוֹ. כִּי שָׁמְטוּ הַבָּקָר, כִּי שָׁמְטוּ הַבָּקָר וַנַּעֲנֶנְתוּהוּ ז) וַיַּחֲרֹר אָף ה' בְּעֲזָה, עַל שִׁהְוִיט יָדוֹ לְאָרוֹן הַקֹּדֶשׁ, וְלֹא נִתְּנָה רְשׁוּת בְּיָאֵם לְלוֹוִם. וְעוֹד, שִׁתְּיָה לוֹ לְדַרְשׁ קַל־וַחֲמָר, אִם הָאָרוֹן נוֹשֵׂא אֶת נוֹשְׂאָיו כִּפִּי שִׁתְּיָה בְּעָרְמָה בְּרָדָן בְּזִמּוֹן יְהוֹשֻׁעַ, הוּא עֲצָמוֹ לֹא בִּלְשׁוֹנוֹ. עַל הַשָּׁלַל עַל הַשִּׁנְיָה עַל הַשִּׁבְחָה וְהַשִּׁנְיָה. עִם אֶרֶז, סְמוּךְ לְאָרוֹן הַקֹּדֶשׁ. ח) וַיַּחֲרֹר שֵׁם הָאֱלֹהִים עַל־הַשָּׁלַל וַיִּמַּת שֵׁם עִם אֶרֶז הָאֱלֹהִים: ה וַיַּחֲרֹר לְדָוִד עַל

הפטרה לפרשת שמיני לקריאה בציבור ולשנים מקרא ואחד תרגום בשמואל ב פרק ו

ו א וַיִּסַּף עוֹד דָּוִד אֶת־כָּל־בְּחֹר בְּיִשְׂרָאֵל שְׁלֹשִׁים אֶלְף: כ וַיָּקָם א וַיִּלְךְ דָּוִד וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ מִבְּעֻלֵי יְהוּדָה לְהַעֲלוֹת מִשֶּׁם אֶת אֶרֶז הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־נִקְרָא שֵׁם יְהוָה יְהוָה צְבָאוֹת יֹשֵׁב הַפְּרִכִּים עָלָיו: ג וַיִּרְכְּבוּ אֶת־אֶרֶז הָאֱלֹהִים אֶל־עֲגֹלָה חֲדָשָׁה וַיִּשְׂאֶהוּ עַל יְדֵי הַבָּקָר אֲשֶׁר מִשְׁכּוֹ הָעֲגֹלָה מִבֵּית אַבְיָנָדָב אֲשֶׁר בְּגִבְעָה וַעֲזָא וְאֶחָיו בְּנֵי אַבְיָנָדָב נְהִיגִים נִהְיָ הַבָּקָר הַמְּוָשָׁכִים אֶת־הָעֲגֹלָה חֲדָשָׁה: ד וַיִּשְׂאֶהוּ עַל יְדֵי הַבָּקָר אֲשֶׁר מִשְׁכּוֹ הָעֲגֹלָה מִבֵּית אַבְיָנָדָב אֲשֶׁר בְּגִבְעָה עִם אֶרֶז הָאֱלֹהִים וְאֶחָיו לְבֵי הַלֵּךְ לִפְנֵי הָאָרוֹן וַעֲזָא הַלֵּךְ מִצַּד הָאָרוֹן, וְלִזָּה הַרְגִישׁ הוּא אֲשֶׁר שָׁמְטוּ הַבָּקָר לְאָרוֹן, וְאֶחָיו אֶחָיו לֹא הַרְגִישׁ: ה וַדַּד א וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל מִשְׁחֻקִּים לִפְנֵי אֶרֶז יְהוָה בְּכָל כָּל־יְשִׁיר הַעֲשׂוּיִים מַעֲצֵי בְרוֹשִׁים וּבְכַנְרֹת וּבְנֻבָלִים וּבְחַפְּצִים וּבְמַנְעֻנְעִים וּבְצִלְצָלִים: ו וַיָּבֹאוּ עַד־גֵּרָן נֶכּוֹן וַיִּשְׁלַח עֲזָא הַחַיִּט אֶת יָדוֹ אֶל־אֶרֶז הָאֱלֹהִים וַיֶּאֱחֹז בּוֹ כִּי נַעֲנֶנְתוּ מִמְּקוֹמוֹ כִּי שָׁמְטוּ הַבָּקָר וַחֲשַׁב עֲזָא שִׁפּוֹל מִן הָעֲגֹלָה: ז וַיַּחֲרֹאֵף יְהוָה בְּעֲזָא עַל מִעוֹת הָאֱמָנָתוֹ בָּהּ, לְחִשּׁוֹב שִׁפּוֹל אֲרוֹנוֹ לְאָרֶץ וַיַּכְהוּ שֵׁם הָאֱלֹהִים עַל־הַשָּׁלַל עַל הַשִּׁנְיָה וַיִּמַּת שֵׁם עִם סְמוּךְ לְאָרוֹן הָאֱלֹהִים: ח וַיַּחֲרֹר לְדָוִד עַל עֲצָמוֹ חָרָה כְּרָדָה מִפְּוִיעַ וַיִּבְהַל עַל־אֲשֶׁר פָּרַץ יְהוָה פָּרַץ בְּעֲזָה וַיִּקְרָא לְמִקּוֹם הַהוּא פָּרַץ

עָזָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה: ט וַיֵּרָא דָּוִד אֶת־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וַיֹּאמֶר אֵיךְ יָבֹוא אֵלַי אַרְוֹן יְהוָה הֲלא אִי אֶפְשֶׁר לְהִזוֹת נִקְרָר בְּקִדְוֹשׁוֹ: י וְלֹא־אָבֵה דָוִד לְהִסִּיר אֵלָיו אֶת־אַרְוֹן יְהוָה עַל־עֵיר דָּוִד וַיִּפְתּוּ דָּוִד נִמְתָּ אוֹתוֹ מִדָּרָךְ עֵיר דָּוִד אֶל בַּיִת עֲבַד־אַדָּם הַגִּתִּי: יא וַיֵּשֶׁב אַרְוֹן יְהוָה בַּיִת עֲבַד אָדָם הַגִּתִּי לִי

לְדָוִד, עַל עֲצֻמוֹ חֲרָה לוֹ, כְּדָרָךְ הַמִּצֵּר וּנְבַחֵל. ט) אֵיךְ יָבֹוא אֵלַי וְגו', כִּי חֶשֶׁב שָׂאִי אֶפְשֶׁר לְהִזוֹת נִקְרָר בְּקִדְוֹשׁוֹ. י) וַיִּפְתּוּ דָּוִד, הִטָּה אוֹתוֹ מִדָּרָךְ עֵיר דָּוִד אֶל בַּיִת עֲבַד אָדָם. הַגִּתִּי, שְׂתֵי הַמִּתְגַּדֵּר כְּנֵת. וְהִתָּ מִשְׁבֵּט לִי מִן הַשּׁוֹעֲרִים, כְּכַתּוּב בְּסֵפֶר "דְּבָרֵי הַיָּמִים". יא) וַיִּכְרֵךְ ה' אֶת עֲבַד אָדָם, אֲשֶׁתוֹ וּשְׂמוֹנֶת כְּלוֹתֶיהָ יָלְדוּ שֵׁשׁ בָּנִים בְּכָרֶם אַחַת, וּכְכַתּוּב

אֲשֶׁר פָּרַץ יְהוָה פָּרַץ בְּעִזָּה וַיִּקְרָא לְמָקוֹם

הַהוּא פָּרַץ עִזָּה עַד הַיּוֹם הַזֶּה: ט וַיֵּרָא דָּוִד

אֶת־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וַיֹּאמֶר אֵיךְ יָבֹוא אֵלַי

אַרְוֹן יְהוָה: י וְלֹא־אָבֵה דָוִד לְהִסִּיר אֵלָיו

אֶת־אַרְוֹן יְהוָה עַל־עֵיר דָּוִד וַיִּפְתּוּ דָּוִד בַּיִת

עֲבַד־אַדָּם הַגִּתִּי: יא וַיֵּשֶׁב אַרְוֹן יְהוָה בַּיִת

עֲבַד אָדָם הַגִּתִּי שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים וַיִּכְרֵךְ יְהוָה

אֶת־עֲבַד אָדָם וְאֶת־כָּל־בֵּיתוֹ: יב וַיֵּגֵד לַמֶּלֶךְ

בְּפָנָיו (בְּפָנָיו וּמִחִירוֹת). וַתִּבְנוּ לוֹ בְּלִבָּהּ, כִּי חֶשֶׁבָה שָׂאִין זֶה מִדָּרָךְ הַמִּלְךְ לַעֲשׂוֹת כִּכָּה אֶפְלוֹ לִפְנֵי אַרְוֹן הַקָּדֵשׁ. יט) לֹאִישׁ, כְּלוּמַר, לְכָל אַחֵר, בִּין אִישׁ וּבִין אֲשֶׁת. וַאֲשַׁפֵּר, מְנַה יָפָה שֶׁל בֶּשֶׂר.

דָּוִד לֵאמֹר בְּרַךְ יְהוָה אֶת־בַּיִת עֲבַד אָדָם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ בְּעֲבֹד אַרְוֹן

הָאֱלֹהִים וַיִּלְכֵּךְ דָּוִד וַיַּעַל אֶת־אַרְוֹן הָאֱלֹהִים מִבַּיִת עֲבַד אָדָם עֵיר דָּוִד

בְּשִׂמְחָה: יג וַיְהִי כִּי צָעְדוּ נְשָׂאֵי אַרְוֹן יְהוָה שְׁשֵׁה צָעָדִים וַיִּזְבַּח שׁוֹר

וּמְרִיא: יד וְדָוִד מְכַרְפֵּר בְּכָל עֵז לִפְנֵי יְהוָה וְדָוִד חָגַר אֶפֹּד בָּד: טו וְדָוִד

וְכָל־בַּיִת יִשְׂרָאֵל מַעֲלִים אֶת־אַרְוֹן יְהוָה בְּתַרְוֵעָה וּבְקוֹל שׁוֹפֵר: טז וְהִיָּה

אַרְוֹן יְהוָה בָּא עֵיר דָּוִד וּמִיכָל בַּת־שָׂאוֹל נִשְׁקָפָה | בְּעַד הַחֲלוֹן וַתֵּרֶא

אֶת־הַמֶּלֶךְ דָּוִד מִפְּנֹו וּמְכַרְפֵּר לִפְנֵי יְהוָה וַתִּבְנוּ לוֹ בְּלִבָּהּ: יז וַיָּבֹאוּ

אֶת־אַרְוֹן יְהוָה וַיִּצְיִגּוּ אֹתוֹ בְּמָקוֹמוֹ בְּתוֹךְ הָאֹהֶל אֲשֶׁר נִמְתְּהֵל דָּוִד וַיַּעַל

דָּוִד עֲלוֹת לִפְנֵי יְהוָה וּשְׁלָמִים: יח וַיִּבַּל דָּוִד מִהַעֲלוֹת הָעוֹלָה וְהַשְּׁלָמִים

וַיִּכְרֵךְ אֶת־הָעַם בְּשֵׁם יְהוָה צְבָאוֹת: יט וַיַּחֲלֵק לְכָל־הָעָם לְכָל־הַמִּזְוֵן

יִשְׂרָאֵל לְמַאֲשֵׁה וְעַד־אֲשֶׁה לְאִישׁ חֲלֵת לֶחֶם אַחַת וְאֲשַׁפֵּר אַחֵד

וְאֲשִׁישָׁה אַחַת וַיִּלְכֵּךְ כָּל־הָעָם אִישׁ לְבֵיתוֹ:

הָאֵרוֹן לְכָל־הַמִּזְוֵן יִשְׂרָאֵל לְמַאֲשֵׁה וְעַד־אֲשֶׁה לְאִישׁ לְכָל חֲלֵת לֶחֶם אַחַת וְאֲשִׁישָׁה אַחַת כָּל אֲשֶׁר יִשְׁמְנוּ בָּהּ הַיּוֹם וַיִּלְכֵּךְ כָּל־הָעָם אִישׁ לְבֵיתוֹ:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מִלְךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל

הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכַל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצַדִּיק: נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבַר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יִשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מְלֻדְּ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו: רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׂמַּח בְּמַהֲרָה בְּיַמֵּינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׂמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיאַ עֲבָדֶיךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶיךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַבָּנוּ, עַל כְּסֹאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד אַחֲרָיִם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לּוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וְלִמְנוּחָהּ, לְכָבוֹד וְלִתְפָאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּכִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמוֹלָד: אֹר לְיוֹם ב', שְׁעָה 8 בְּעֶרֶב 30 דְּקוּת ו־2 חֲלָקִים.
רֵאש־חֲדָשׁ אֵיר, בְּיוֹם הַשְּׁנִי וּבְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי, הַבֵּא עֲלֵינוּ לְטוֹבָה.

קריאת התורה למנחת שבת קודש

לְחַטָּאת אֶל־פֶּתַח אֶהְלֵמוֹעַד אֶל־הַפֶּתֵן:
וְהִקְרִיבֹו לַבְּנֵי יִהוָה וְכִפֵּר עָלֵיהֶם וְטַהַר מִמֶּקֶר
דְּמִיָּה זֹאת תּוֹרַת הַיְלֻדָּת לְזָכָר אוֹ לְנִקְבָּה:
וְאִם־לֹא תִמְצָא יָדָהּ דֵּי שָׁהּ וְלִקְחָה שְׁתֵּי־תְרִים
אוֹ שְׁנַי בְּנֵי יוֹנָה אֶחָד לְעֵלָה וְאֶחָד לְחַטָּאת
וְכִפֵּר עָלֵיהֶם הַכֶּהֱן וְטַהַרְהָ: פ (ישראל) יג « וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: כֹּל אֲדָם כִּי־
יְהִי בְּעוֹר־בָּשָׂרוֹ שֵׂאת אוֹ־סִפְחַת אוֹ בְהֵרַת
וְהִי בְּעוֹר־בָּשָׂרוֹ לִנְנַע צָרַעַת וְהוּבֵא אֶל־אַהֲרֹן
הַכֹּהֵן אוֹ אֶל־אֶחָד מִבְּנָיו הַכֹּהֲנִים: וְרָאָה הַכֹּהֵן

יב « וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: כֹּל דָּבָר אֶל־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וַיִּלְדָּה זָכָר
וְטַמְּאָה שְׁבַעַת יָמִים כִּי־מִי נִדְּתָה דוֹתָהּ תִּטְמָא:
כֹּל יוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בָּשָׂר עָרְלָתוֹ: וְשִׁלְשִׁים
יוֹם וְשִׁלְשַׁת יָמִים תִּשָּׁב בְּדָמֶי טַהַרָה בְּכָל־קִדְשׁ
לֹא־תִנָּע וְאֶל־הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא עַד־מְלֹאת יְמֵי
טַהַרָה: (ל) וְאִם־נִקְבָּה תִלְדַּ וְטַמְּאָה שְׁבַעַת יָמִים
כִּי־תִנָּע וְשִׁלְשִׁים יוֹם וְשִׁשָּׁת יָמִים תִּשָּׁב עַל־דָּמֶי
טַהַרָה: וְכִמְלֹאת יְמֵי טַהַרָה לְבֵן אוֹ לְבַת
תָּבִיא כִּבְשֵׁ בֶן־שָׁנָתוֹ לְעֵלָה וּבִן־יוֹנָה אוֹ־תֹר

וְשַׁעֲרָה לֹא־הָפֵד לָבֵן וְהַסְגִּיר הִכְהִין אֶת־הַנֶּנֶע
 שְׁבַעַת יָמִים: הִ וְרָאָהוּ הִכְהִין בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהִנֵּה
 הַנֶּנֶע עָמַד בְּעֵינָיו לֹא־פָשָׁה הַנֶּנֶע בְּעוֹר וְהַסְגִּירוֹ
 הִכְהִין שְׁבַעַת יָמִים שְׁנִית:

אֶת־הַנֶּנֶע בְּעוֹר־הַבָּשָׂר וְשַׁעֲרָה בְּנֶנֶע הָפֵד | לָבֵן
 וּמְרָאָה הַנֶּנֶע עִמָּךְ מְעוֹר בְּשָׂרוֹ נֶנֶע צָרַעַת הִוא
 וְרָאָהוּ הִכְהִין וְטִמָּא אָתּוֹ: הִ וְאִם־בְּהִרְתָּ לְבָנָה
 הִוא בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וְעִמָּךְ אִין־מְרָאָה מִן־הָעוֹר

אגרות קודש

ב"ה ב' ניסן, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ה אדר, בו כתב אודות מצב רוח זוגתו מרת... שתליט"א שפעמים בעצב היא וכו'.

בודאי יוכל להסבירה אודות ענין הבטחון בבורא עולם ומנהיגו המשגיח על כל אחד ואחת בהשגחה פרטית ולית אתר פנוי מנ"י והאומנם יהי עצב איש ואשה הישראלים הנמצאים בקרבת מקום ממש עם מלך גדול וטוב בטוב אמיתי, שפשיטא שאין לו ממה לדאוג וממה לפחד בד' אמות של המלך, והנמשל מובן, ובפרט שבאמת אין זה נמשל אלא אמיתית הענין ממש, אלא שבאין ערוך למעלה ולמעלה מזה, וכפיוט הידוע אין ערוך לך וכו'.

ומהנכון שילמוד ג"כ בספר תניא קדישא במקומות המדברים אודות שלילת ענין העצבות שבודאי יוכל להסבירה את הנ"ל. וכן אשר יבדקו את המוזוות בדירתם שיהיו כולן כשרות כדין, וזוגתו תח"י תשמור על מנהג בנות ישראל הכשרות להפריש לצדקה קודם הדלקת הנרות בכל ערב שבת וערב יום טוב, והוא יפריש לצדקה בכל יום חול קודם תפילת הבקר.

במ"ש אודות הדירה, באם להחליפה, - הנה בכלל בעינינו כאלו יש להתחשב בדעת האשה עקרת הבית, וכיון שדירה נאה מרחיבה דעתו של אדם, אין להתרשם באם עליו להכנס לחוב במדה ממוצעת, שהרי כן הוא מנהגו של עולם.

מן הסתם משתתף בפעולת הפצת המעינות חוצה ומוסיף בזה מזמן לזמן שהרי נצטוונו דמעלין בקדש.

בברכה לבשו"ט ולפסח כשר ושמוח.

ביאורים לפרקי אבות

פרק א' משנה ב

שְׁמַעוֹן הַצְּדִיק הָיָה מְשִׁירֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה. הוּא הָיָה אוֹמֵר, עַל שְׁלֹשָׁה דְבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד, עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל גְּמִילוּת הַסְּדִים:

~ נקודות משיחות קודש ~

רבינו הזקן מבאר⁴ שלושת העמודים, הם כנגד שלושת האבות:

"גמילות חסדים" כנגד אברהם אבינו שהיה גומל-חסדים, כדכתיב⁵, "ויטע אשל בבאר שבע", ופירשו רז"ל⁶ ש"אשל" ראשי תיבות אכילה, שתיה, לינה, שסיפק לעוברי אורח (ובלשון האורחות-צדיקים⁷, שאברהם "היה נדיב בנפשו, בגופו ובממונו").

"עבודה" - עבודת התפילה, שהיא עבודת הקרבנות, "תפילות כנגד תמידין תיקנום"⁸, כנגד יצחק אבינו שהיה "עולה תמימה".

"תורה" כנגד יעקב אבינו שענינו תורה, כמו שנאמר⁹, "ויקם עדות ביעקב, ותורה שם בישראל".

אלא שלכאורה לפי זה צריכה היתה המשנה למנות את שלושת הדברים שעליהם העולם עומד, בסדר הפוך - גמילות חסדים, עבודה ורק לבסוף תורה (כפי סדר האבות)!

ויש להוסיף ולחזק את השאלה: גם סדר עבודתו הפרטי של כל יהודי, בכל יום ויום, כולל את שלושת העמודים האלה, וגם שם הסדר הוא הפוך מהמפורט במשנה - תחילה גמילות חסדים, שהרי לפני התפילה יש לתת צדקה לעני (כמאמר רז"ל¹⁰ "רבי אליעזר יהיב פרוטה לעני והדר מצלי"), לאחר מכן התפילה עצמה ("עבודה") ורק אחר-כך בא שלב התורה (כמאמר רז"ל¹¹, "מבית הכנסת לבית המדרש")!

ויש לומר שסדר ה"דברים" במשנתנו נובע מכך שמדובר על פעולתם בעולם - "העולם עומד". לכן מונה המשנה תחילה את עמוד התורה משום שבו מודגש עיקר הפעולה בעולם: התורה למרות היותה "בלי גבול"¹² בעצם, עם כל זה היא נקלטת ומתלבשת בשכל האדם. לא זו בלבד, אלא שבכוחה של התורה אף לשנות בפועל את המציאות בעולם, כדרשת רז"ל על הפסוק "לא-ל גומר עלי"¹³. זו הסיבה שמשנתנו מתחילה בעמוד התורה.

(ספר השיחות תש"נ, כרך ב, עמ' 653)

מפרשי המשנה¹ האריכו בתוכן החלוקה למספר שלשה דוקא. והביאור בזה על פי תורת החסידות הוא כך:

"העולם" שבמשנתנו אינו דוקא עולם הזה הגשמי, אלא הוא כולל גם את העולמות הרוחניים: בריאה, יצירה, עשיה. המרומזים בפסוק² "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו". את התוכן של שלושת העולמות, ביאר הרמב"ן בתחילת פירושו על התורה: "בריאה" פירושה "הוצאת היש מאין.. והוא החומר הראשון, הנקרא היולי", "יצירה" הוא מה ש"ממנו המציא הכל והלביש הצורות" ו"עשיה" הוא מה ש"תיקן אותם".

והנה, מכיון ש"אסתכל באורייתא וברא עלמא"³, מובן, ששלוש הדרגות הללו קיימות בתורה, וממנה הן השתלשלו בעולם. שלושת ענינים אלו בתורה, הם תורה, עבודה וגמילות חסדים. "עבודה" רומזת למחשבת האדם, שהרי בקרבנות נפסל הקרבן אפילו במחשבה בלבד, ו"תורה" עיקר המצוה היא בדיבור, שהרי על הרהור בד"ת אין מברכים ברכות התורה, וגמ"ח עיקרה במעשה. ושלושת ענינים אלו מחשבה דיבור ומעשה, הם כנגד שלשת העולמות: בריאה, יצירה ועשיה. ש"מחשבה" הוא על-דרך בריאה יש מאין, כי אותיות המחשבה לא היו במציאות נרגשת לפני ירידתם לכח המחשבה, ולכן מחשבה הוא כנגד עולם הבריאה. ואילו "דיבור" הוא שהאותיות שהיו כבר מקודם במחשבה, קיבלו עכשיו צורה בצאתם בה' מוצאות הפה, לכן דיבור הוא כנגד עולם היצירה. ו"מעשה" הוא כנגד עולם העשיה. ואם כן משלושת בחינות אלו שבתורה (מחדומ"ע), השתלשלו שלושת העולמות. ומכיון שהכל תלוי בעבודת האדם. לכן צריך לעסוק בשלושת העמודים של תורה עבודה וגמ"ח, כדי לקיים את שלושת העולמות בריאה יצירה עשיה.

(ממאמר ד"ה כי תשא תשכ"ב)

(1) עיין דרך חיים למהר"ל. (2) ישעיה מג, ז. (3) זוהר חלק ב קסא, א. (4) לקוטי תורה מטות דף פג, טור ד. (5) וירא כא, לג. (6) מדרש תהלים לו. (7) שער יז. (8) ברכות כו, ב. (9) תהלים עה, ב. (10) בבא-בבא י, א. (11) ראה ברכות סד, א. (12) "ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים" (איוב יא, ט). (13) תלמוד-ירושלמי כתובות פ"א ה"ב.

לוח זמנים לשבוע פרשת שמיני - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת המוככים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	אדמו"ר ^ז		מג"א		ש	א	
										ש	א	ש	א			
19:55	18:56	19:44	19:40	19:17	19:13	13:12	13:12	10:26	10:29	9:18	9:22	8:42	8:46	6:01	6:07	באר שבע (ק)
19:57	18:47	19:46	19:41	19:21	19:17	13:11	13:12	10:25	10:28	9:16	9:20	8:39	8:43	5:58	6:05	חיפה (ק)
19:54	18:40	19:43	19:39	19:21	19:17	13:10	13:11	10:24	10:27	9:16	9:20	8:39	8:44	5:58	6:05	ירושלים (ק)
19:56	18:55	19:45	19:41	19:18	19:14	13:12	13:13	10:26	10:29	9:17	9:21	8:41	8:45	6:00	6:06	תל אביב (ק)
20:53	19:42	20:38	20:28	20:01	19:53	13:28	13:28	10:30	10:34	9:17	9:23	8:24	8:32	5:44	5:55	אוסטריה, וינה (ק)
18:19	17:22	18:08	18:15	17:40	17:48	12:48	12:49	10:31	10:30	9:35	9:33	8:58	8:56	6:57	6:51	אוסטריה, מלבורן (ח)
20:49	19:40	20:35	20:26	20:00	19:52	13:30	13:31	10:34	10:38	9:21	9:27	8:31	8:39	5:51	6:01	אוקראינה, אודסה (ק)
20:39	19:28	20:24	20:14	19:47	19:38	13:13	13:14	10:15	10:19	9:02	9:08	8:09	8:17	5:29	5:40	אוקראינה, דניפופטרובסק (ק)
21:12	19:58	20:56	20:45	20:17	20:08	13:39	13:39	10:39	10:44	9:25	9:31	8:29	8:38	5:50	6:02	אוקראינה, ז'יטומיר (ק)
21:05	19:51	20:49	20:39	20:10	20:01	13:32	13:32	10:32	10:36	9:17	9:24	8:21	8:30	5:42	5:54	אוקראינה, קייב (ק)
19:25	18:29	19:15	19:12	18:50	18:47	12:53	12:54	10:11	10:13	9:04	9:07	8:30	8:34	5:51	5:56	אירוד אמירויות, אבו דאבי (ח)
21:12	20:04	20:58	20:50	20:26	20:18	13:56	13:57	11:01	11:05	9:48	9:54	9:00	9:07	6:19	6:29	איטליה, מילאנו (ק)
18:47	17:57	18:38	18:39	18:15	18:16	12:42	12:43	10:11	10:12	9:08	9:09	8:39	8:40	6:09	6:10	אקוודור, קיטו (ח)
18:55	18:00	18:44	18:51	18:18	18:24	13:21	13:23	11:03	11:02	10:07	10:05	9:31	9:30	7:26	7:21	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
19:40	18:41	19:28	19:36	18:58	19:06	14:13	14:14	11:58	11:56	11:03	11:00	10:24	10:22	8:27	8:21	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
20:38	19:36	20:26	20:19	19:55	19:49	13:38	13:39	10:48	10:51	9:37	9:42	8:55	9:01	6:14	6:22	ארה"ב, בולטימור (ק)
20:31	19:28	20:18	20:11	19:47	19:41	13:28	13:28	10:36	10:40	9:25	9:30	8:42	8:48	6:01	6:09	ארה"ב, ברוקלין (ק)
20:32	19:29	20:19	20:12	19:48	19:41	13:28	13:29	10:37	10:40	9:26	9:31	8:43	8:49	6:01	6:10	ארה"ב, גרינס סיטי (ק)
21:12	20:07	20:59	20:52	20:27	20:20	14:05	14:05	11:12	11:15	10:00	10:05	9:15	9:22	6:34	6:43	ארה"ב, דטרויט (ק)
20:33	19:37	20:22	20:18	19:57	19:53	13:52	13:53	11:07	11:10	9:59	10:03	9:23	9:28	6:43	6:49	ארה"ב, האוסטון (ק)
20:11	19:13	20:00	19:55	19:32	19:27	13:23	13:24	10:36	10:39	9:27	9:31	8:49	8:54	6:08	6:15	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
20:26	19:31	20:15	20:12	19:50	19:47	13:51	13:52	11:08	11:11	10:01	10:04	9:27	9:31	6:48	6:53	ארה"ב, מיאמי (ק)
20:29	19:25	20:16	20:09	19:44	19:38	13:24	13:24	10:32	10:35	9:21	9:25	8:37	8:43	5:55	6:04	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
20:37	19:33	20:24	20:17	19:52	19:46	13:31	13:32	10:39	10:42	9:27	9:32	8:43	8:49	6:02	6:11	ארה"ב, ניו יורק, גן ישראל (ק)
20:55	19:52	20:42	20:35	20:11	20:05	13:52	13:53	11:00	11:04	9:50	9:54	9:07	9:13	6:25	6:34	ארה"ב, פיטסבורג (ק)
20:29	19:25	20:16	20:09	19:44	19:37	13:23	13:23	10:30	10:34	9:19	9:24	8:35	8:41	5:53	6:02	ארה"ב, שיקגו (ק)
18:50	18:00	18:41	18:44	18:17	18:21	13:00	13:01	10:35	10:35	9:35	9:35	9:04	9:05	6:43	6:42	בוליביה, לה-פס (ח)
21:53	20:37	21:37	21:26	20:57	20:47	14:16	14:17	11:15	11:20	10:00	10:07	9:02	9:12	6:24	6:36	בלגיה, אנטוורפן (ק)
21:52	20:37	21:35	21:25	20:56	20:46	14:17	14:17	11:16	11:20	10:01	10:08	9:04	9:13	6:26	6:37	בלגיה, בריסל (ק)
18:18	17:26	18:08	18:13	17:48	17:53	12:34	12:35	10:11	10:11	9:13	9:12	8:41	8:40	6:25	6:22	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:07	17:15	17:57	18:01	17:32	17:37	12:22	12:24	9:59	9:59	9:00	9:00	8:29	8:28	6:12	6:10	ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)
21:12	19:59	20:56	20:45	20:17	20:07	13:35	13:35	10:33	10:38	9:18	9:25	8:19	8:29	5:42	5:54	בריטניה, לונדון (ק)
21:31	20:13	21:13	21:00	20:30	20:19	13:44	13:44	10:40	10:45	9:24	9:31	8:20	8:31	5:44	5:57	בריטניה, מנצ'סטר (ק)
21:23	20:05	21:06	20:54	20:26	20:16	13:41	13:41	10:38	10:43	9:23	9:30	8:22	8:32	5:45	5:58	גרמניה, ברלין (ק)
21:31	20:17	21:15	21:05	20:37	20:28	13:59	13:59	10:59	11:04	9:45	9:51	8:49	8:58	6:10	6:22	גרמניה, פרנקפורט (ק)
18:16	17:24	18:06	18:11	17:48	17:53	12:35	12:36	10:13	10:13	9:15	9:14	8:42	8:42	6:29	6:26	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:33	18:41	19:24	19:21	18:59	18:57	13:08	13:09	10:29	10:31	9:23	9:26	8:51	8:54	6:14	6:18	הודו, מומבאי (ח)
19:28	18:36	19:19	19:17	18:55	18:53	13:04	13:05	10:25	10:27	9:19	9:22	8:48	8:51	6:10	6:14	הודו, פונה (ח)
20:40	19:29	20:25	20:16	19:49	19:40	13:17	13:17	10:20	10:24	9:06	9:12	8:15	8:23	5:35	5:46	הונגריה, בודפשט (ק)

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת המוכבים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	אדמו"ר		מג"א		א	ש	
										א	ש	א	ש			
19:36	18:33	19:23	19:16	18:52	18:46	12:33	12:33	9:41	9:44	8:30	8:35	7:46	7:52	5:05	5:14	טורקיה, איסטנבול (ח)
20:53	19:52	20:41	20:35	20:11	20:06	13:57	13:57	11:07	11:10	9:57	10:02	9:16	9:22	6:35	6:43	יוון, אתונה (ק)
20:59	19:49	20:44	20:35	20:09	20:00	13:38	13:38	10:41	10:45	9:28	9:34	8:38	8:45	5:57	6:08	מולדובה, קישינב (ק)
19:31	18:39	19:21	19:19	18:57	18:55	13:05	13:06	10:26	10:28	9:20	9:22	8:48	8:51	6:10	6:14	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
18:20	17:19	18:08	18:17	17:35	17:45	12:57	12:58	10:44	10:42	9:51	9:48	9:09	9:06	7:19	7:11	ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)
19:11	18:16	19:01	18:57	18:35	18:31	12:34	12:35	9:51	9:53	8:43	8:46	8:08	8:12	5:29	5:34	נפאל, קטמנדו (ח)
19:47	18:43	19:34	19:28	19:04	18:58	12:46	12:47	9:55	9:59	8:45	8:49	8:03	8:08	5:21	5:29	סין, בייג'ינג (ח)
19:39	18:49	19:30	19:30	19:07	19:08	13:33	13:34	11:01	11:02	9:58	9:59	9:29	9:30	6:58	6:59	סנגפור, סינגפור (ח)
20:51	19:34	20:34	20:23	19:53	19:43	13:10	13:10	10:08	10:13	8:53	9:00	7:52	8:02	5:15	5:28	פולין, ורשא (ק)
18:30	17:40	18:21	18:23	17:57	18:00	12:36	12:37	10:09	10:09	9:08	9:08	8:38	8:39	6:14	6:14	פרו, לימה (ח)
21:31	20:23	21:16	21:08	20:42	20:34	14:14	14:14	11:18	11:22	10:05	10:11	9:17	9:24	6:36	6:46	צרפת, ליון (ק)
21:52	20:40	21:36	21:27	21:01	20:52	14:24	14:24	11:26	11:30	10:12	10:18	9:18	9:27	6:39	6:50	צרפת, פריז (ק)
18:34	17:44	18:25	18:25	18:02	18:03	12:25	12:26	9:51	9:53	8:48	8:50	8:19	8:20	5:46	5:48	קולומביה, בוגוטה (ח)
21:01	19:55	20:48	20:40	20:17	20:10	13:50	13:51	10:56	11:00	9:44	9:49	8:58	9:05	6:17	6:26	קנדה, טורונטו (ק)
20:44	19:36	20:30	20:21	19:56	19:49	13:27	13:28	10:31	10:36	9:19	9:25	8:31	8:38	5:50	6:00	קנדה, מונטריאול (ק)
20:07	19:08	19:55	19:50	19:27	19:22	13:17	13:17	10:29	10:32	9:20	9:24	8:41	8:46	6:00	6:07	קפריסין, לרנקה (ק)
21:25	20:02	21:06	20:53	20:22	20:10	13:31	13:31	10:26	10:31	9:09	9:17	8:01	8:13	5:28	5:41	רוסיה, לובאוויטש (ח)
21:04	19:38	20:44	20:30	20:02	19:49	13:05	13:05	9:58	10:03	8:41	8:49	7:29	7:42	4:58	5:12	רוסיה, מוסקבה (ח)
20:16	19:06	20:01	19:52	19:25	19:17	12:54	12:55	9:57	10:02	8:44	8:50	7:54	8:01	5:13	5:24	רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)
21:21	20:11	21:07	20:57	20:35	20:27	13:59	13:59	11:02	11:06	9:49	9:55	8:58	9:05	6:17	6:28	שווייץ, ציריך (ק)
19:06	18:15	18:57	18:55	18:33	18:32	12:47	12:48	10:10	10:12	9:06	9:08	8:35	8:37	5:59	6:02	טאילנד, בנגקוק (ח)

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועודויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריךנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל־פורענות המתרגשות וקאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותנמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי וזוגתו רינת שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org
בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב